Liber Logicae commodatus ab Ad. R. P. Domenico de Livio

Regente Collegii S.ti Ant. [illegible] Romae, ad obliga=

tionem restituendi —

Col. [illegible]

INTEGER

PHILOSOPHIAE CVRSVS

Ad mentem Scoti

In tres Partes diuisus:

PRIMA PARS

Complectens Logicam.

AVTHORE

R. P. FR. IOANNE PONCIO
HYBERNO CORCAGIENSI
Sac. Theologiæ Lectore Iubilato.

ROMÆ.
Sumptibus Hermanni Scheus.
M.D.CXXXXII.
Sub Signo Reginæ

NOs infrascripti Collegij S. Isidori de Vrbe Ordinis Minorum Strictioris Obseruantiæ Nationis Hybernicæ S. Theologiæ Lecto, res attentè legimus de Superiorum mandato, & cū voluptate vidimus Tomos tres Operum Reu. Admodum Patris nostri Fr. Ioannis Ponce à Sancto Francisco in eodem Collegio Lectoris emeriti, quorū primus Logicam; Secundus Octo Physicorum libros, & de Cælo & Mundo; Tertius de Generatione & Corruptione, Metheoris, de Anima, Paruis naturalibus, & Metaphysica complectitur: cumque in eis non solum nihil occurrat, quod fidei orthodoxæ, aut bonis moribus aduersetur, sed singulari methodo, metaphysicis rationibus, & mirabili claritate Doctoris nostri Subtilis doctrina explicetur, ac defendatur, antiquorum simul ac recentiorum placita fideliter recenseantur, approbentur, reijciantur, prout veritatis & subtilitatis indagatio requirit; dignissimos iudicamus, qui non in nostræ solius Scholæ, sed & in aliarum etiam maximam vtilitatem prælo mandentur. Datum Romæ in prædicto Collegio die 2. Iunij 1642.

Fr. Thadæus Dalæus Sac. Theologiæ Lector.

Fr. Bonauentura Barronius Sac. Theol. Lector.

FACVLTAS ORDINIS.

HOc opus Philosophicum tribus Tomis distinctum à R. P. Fr. Ioanne Poncio Sacræ Theologiæ Lectore Iubilato compositum, & iuxta præfixam assertionem doctorum Patrum, quibus id commisimus, approbatum, vt typis mandetur (quoad nos spectat) facultatem concedimus. In quorum fidem his nostro Sigillo munitis subscripsimus. Romæ ad Aram Cæli die 3. Iunij 1642.

Fr. Gaspar Sanchs Procur. Gener. & Collegij S. Isidori Commiss. cum plenitudine potestatis.

De mandato suæ R. A. P. Fr. Paulus King. Sec. Cur.

† 2 Impri-

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. P. Mag. Sac. Pal. Apostol.

Io. Baptista Alterius Episc. Camer. Vicesg.

APPROBATIO.

PHILOSOPHIAE Cursum tribus Tomis distinctum, iuxta Scoti mentem à R. P. Fr. Ioanne Poncio Sac. Theologiæ Lectore Iubilato compositum, peculiari delegatione Reuerendiss. P. Fr. Vincentij Maculani Magistri Sac. Palatij accuratè perlegi, & vt verum fatear, opus approbo, laudo, miror; approbo, *quia nihil deuium ab Orthodoxa fide reperi, nihil obuium Philosophicæ veritati percepi; quin potius omnia sapientissima animaduerti:* laudo, *quia nedum necessarium puto studiosis Scotistis, verum etiam Thomistis, vtpote in quo, quidquid pro offensione, ac defensione Scoti vsque ad hæc tempora desideratur, fideliter ac dilucidè inuenitur; imò studiosis omnibus perutile, in quo omnium authorum sententiæ iuxta propriam materiam breuiter coaceruatæ, dilucidè explicatæ, & si opus sit pro veritate aut ingeniosè defensæ, aut acerrimè vel impugnatæ, vel expugnatæ reperiuntur:* miror, *quia Scotus ipse in legitimo hærede tum nominis, tum patriæ, tum ingenij vsque ad Non plus vltra contra Neotericos duplicato spiritu seipsum defendit; nisi melius dicam,* opus miror, *in quo maximè Dei prouidentia elucet, quia si Thomas Aquinas, Thomam Caietanum dignum sortitus est explanatorem, condignum Ioannes Scotus Ioannem Hybernum accepit expositorem. Ideo vt æternis typis mandetur, dignissimum iudico, exopto, rogo. Romæ* 10. *Decembris* 1641.

D. Stephanus Quaranta Clericus Regularis S. Officij Regni Neapolit. Consultor, & S. Congreg. Iudicis.

Imprimatur,

Fr. Reginaldus Lucarinus Sac. Pal. Apost. Magister.

EMI-

EMINENTISSIMO
AC REV.MO DOMINO
D. FRANCISCO
CARDINALI BARBERINO
S. R. E. VICECANCELLARIO.
Ordinis Minorum Protectori, &c.

Fr. Ioannes Poncius à Sancto Francisco Æ. P. F.

INTEGER *hic Philosophiæ Cursus ad Doctoris Subtilis mentem; cuius conficiendi sub id temporis prouincia mihi commissa est, cùm* Em. Tua *Religionis nostræ gubernacula suscipere dignata est, iam tandem post tot annos lucem aspectarus, & in eruditissimorum huius æui Magistrorum proditurus Theatrum, à* Te, *quam vniuersæ Religioni libenter impendis, protectionem exposcit. Quod Scoti doctrinam se complecti fateatur, authoritatem apud plurimos, apud nullos in-*

uidiam , apud Te *gratiam sperat conciliaturum . Sed quòd authore prodeat elucidandæ tanti Doctoris sententiæ omnino impari , ne quemadmodum de Claudiano , celeberrimo Poeta , dictum est , sola materia ignobiliori : ita se solo authore ignobiliori dicatur esse depressum , maximopere veretur ; & vel hac ipsa de causa ad* Tuam Eminentiam *supplex recurrit tanto malo remedium postulaturus . Sat sane prudenter , nisi nimium confidenter : nec enim vlla alia ratione melius poterat obscuritatis huius declinare tenebras , quàm si in* Tuam *receptus tutelam , splendoris etiam* Tui *particeps redderetur , in quo cum supremo Cardinalitiæ dignitatis honore præclarissimarum Virtutum ornamenta sic refulgent , vt ad earum præsentiam , ceu stellæ ad Solis , ipsa purpura dignitatis suæ luce videri posset orbata , hoc ipso illustrior reddita , longe magis alieno virtutis quam proprio lumine conspicua . Et quis est qui non habeat in precio , quem* Te Tuo *dignatum esse patrocinio intellexerit ? Nimirum vt* Tuum *intuebitur, & quidquid quauis ratione* Tuum *est, eo ipso superiori donatum ordine, non ex propria amplius natura; sed secundum dignitatem à* Te *receptam veniet æstimãdum. Hic operis huius sensus est,* Eminentiss. Princeps , *etiam & meus . Sed me aliud quoque consilium subijt, alius impulit stimulus : nam cùm summa illa à* Te *in vniuersum Seraphici sodalitij cœtum collata beneficia ; auctam ipsam Religionem ; multiplicatas Prouincias ; varia educationis religiosæ ac doctrinæ instituta seminaria ; litterarios honores non merentibus ablatos , vt mereri conarentur ; decretos*

meren-

merentibus, vt non immeritò meritos fuisse cognoscerentur; & (vt reliqua, quæ sine numero sunt, non numerem) incredibilem illam humanitatem, qua, etiam certa ad hoc ipsum die singulis hebdomadibus destinata, nostros omnis generis religiosos, ad Te *accedentes excipis; stupente mundo, quòd tantus Princeps, cui grauiorum totius Ecclesiæ negotiorum moles incumbit, pauperum ac humilium religiosorum querelas & petitiones tam solicite audire possit aut velit: & sane quòd posit, vix fidem habeat; quòd velit, ne vix quidem. Vtrunque autem supremæ perfectionis rarum argumentum est; illud indefessæ laborum tolerantiæ; hoc extremæ heroici animi submissionis. Cùm inquam hæc & alia quamplurima non à longe tantum prospicerem in aliorum profectum, sed in proprium etiam deriuata experirer; humanioris Viri nomine dignus mihi non viderer, nisi grati erga* Te *animi & sensum in me ipse perciperem. & flagrans eius testificandi studium. Neutrum sane reipsa defuit; sed neutrum tamen hucusque externa aliqua significatione demonstrare licuit, non voluntatis, sed facultatis defectu. Quæ iam se offert operis huius nuncupandi occasio, longe quidem inferior est & merito* Tuo, *& voto meo: at illa ipsa, quia tenuitas mea vix meliorem promittat, non videbatur omittenda; sed humili ac verecunda exigui muneris præsentatione maximus gratissimæ voluntatis declarandus affectus, isque non meus tantum, sed huius etiam nostri Collegij; ac totius Religionis. Cui triplici affectui triplicem Tomum, in quo vniuersam Philosophiam distribuere*

placuit,

placuit, correſpondere volui; vtinam tam qualitate quàm numero parem! Supereſt vt Tu, Eminentiſsime Princeps *nouo experimento declares, quod ſatis ante compertum eſt, non maiorem in* Te *eſſe dignitatem, qua obſcuriora* Tibi *conſecrata illuſtres litterarum monumenta. quàm humanitatem, qua velis vt conſecrentur illuſtranda. Quod præſtabis, ſi non tuleris indigne ſub nominis* Tui *auſpicijs opus hoc prodire in lucem, quod aliàs melius in tenebris deliteſceret. Vale.*

A D

AD LECTOREM.

QVAMVIS non defuerint vnquam in Seraphica Religione poſt Scoti tempora, qui doctrinæ ab eo traditæ non tam ſubtilitatem admirati quàm ſoliditatem, eam voce & ſcriptis diligentiſsimè explicatam Auditoribus cùm domeſticis eiuſdem religionis, tum extraneis propoſuerint; vnde & factum vt celeberrima Scotiſtarum deueniret ſchola, ac nulli ſane alteri, ſiue Profeſſorum numerum, ſiue qualitatem ſpectes, ſecunda. Quæ diligentia longe excreuit, poſtquam magno ac prudenti conſilio à Patribus Ordinis cautum eſt, ne vlla, quæ ad Scoti mentem non eſſet, à noſtris Magiſtris ac Profeſſoribus deinceps proponeretur. Neſcio tamen quo fato accidit, vt ex tanto numero doctiſſimorum Virorum, qui Philoſophicum curſum iuxta Scoti principia ſumma cum laude ſingulis annis vbiq. terrarum docuerunt; nullus hucuſque integrum publici iuris fecerit, cum plurimi tamen ſecundùm aliarum ſcholarum principia quotannis ederentur, in quibus propria doctrina non maiori cura propugnata eſt, quàm Scoti impugnata. Ego certe

hoc

hoc ſcholæ noſtræ infortunium mecum ſæpè deploraui, & quamplurimos alios non noſtræ tantum Religionis, ſed aliarum etiam, quòd tanto malo non eſſet prouiſum, conqueſtos audiui: nec tamen ipſe in me vnquam illam prouinciam ſuſciperem, non ſolum imbecillati meæ, ac inſufficientiæ diffiſus, ſed expectans etiam, vt aliquis alius ex innumeris, qui ſunt, magis idoneus illam aggrederetur, niſi aliquot abhinc annis à Superioribus generalibus ea cura, quantum religioſo fas erat renitenti commiſſa eſſet; quibus cum obtemperare deberem, nec ingenium tamen aut doctrina adeſſet par tanto muneri, vtriuſque defectum quàm poteram maximo ſtudio ſupplere conatus ſum. Illud autem præcipuè mihi propoſitum erat, vt noſtræ ſcholæ doctrinam non explicarem tantum, ſed etiam contra omnes, quorum opera ad me peruenerunt, præſertim celebriores, ac recentiores propugnarem, idq. ſtylo magis ad claritatem quàm ad elegantiam opportuno. Data opera fugi non neceſſaria Notabilia, & quotquot adhibere debui, ſuis locis collocare placuit non præponere vbi non poterant deſeruire. In citationibus parcior ſum, ſed multo magis in adducendo aut Doctoris aut Philoſophi textu, ac magis adhuc in huius mente anxiùs explicanda, præcipue ſtudens concluſiones meas ratione magis probare quàm authoritate; quæ ſi adfuiſſet, illa deficiente, præterquam quod pro ingeniorum ſubtilitate facile eſſet quæcunque verba ad quoſcunque ſenſus trahere, & difficile

cile nimis quid quo sensu quis dixerit probare, non aliud adiungeret ad qualificationem doctrinæ momentum, quàm quod sufficere posset ad humanam fidem generandam, quam ego certe, quod ad me attinet, non magis Philosopho, quàm D.Thomæ, S.Bonauenturæ, ac ipsimet Scoto haberi debere censeo. Hac editione, in qua totum cursum tribus Voluminibus imprimi curaui, quolibet libro, disputationes à prima ad vltimam continuata numeri serie prosequor, etiamsi varientur tractatus; & licet vnaquæque disputatio plures quæstiones, ac ex his prolixiores titulorum diuersorum interiectione diuisas habeat, tamē numeros marginales, ad citationem deseruientes, continuandos duxi ad maiorem citaturi vtilitatem, cui sufficiet disputationem & numerum specificare sine mentione tractatus aut quæstionis. Nauseam certe pariat prolixa, quæ debet fieri aliquorum authorum cum specificatione tractatus, disputationis, quæstionis, articuli, puncti, ac denique numeri vel paragraphi citatio. Diligentior quàm esset necessarium fortasis videbor in aliorum, qui mecum in conclusione conueniunt, probationibus improbandis; quod tamen studio feci, ne quis inaduertenter earum specie captus, aut in sua defendenda sententia, aut in aliorum impugnanda ijs vteretur armis, quæ, cum in aciem descenderet, perinde eum, ac si inermis esset, relinquerent. Moneo tamen, vt qui dictata conficiunt, ad instructionem tyronum, omnem huiusmodi refutationem omittant, ac partem etiam

soli-

ſolidiorum fundamentorum, vnō aut altero principaliore contenti; ſic enim minus prementur immaturiora adhuc iuuenum ingenia. Hæc eſt, humaniſſime Lector, meæ in hac parte villicationis ratio. Solū præterea animaduerſum velim, multos me habuiſſe amicos & diſcipulos Artium Lectores, qui meis dictatis vſi sūt, aliqui integre, nulla facta mutatione, aliqui quoad magnam partem, plurimi quoad ſubſtantiam; ex quibus ipſe non pauca hic etiam ad verbum inſerui, & multo plura quoad ſententiam: quod aduerto, vt ſi quis incidat in huiuſmodi ſcripta, nō me ab alijs ſua, ſed mea propria accepiſſe intelligat. Quod ſi harum lucubrationum editionem in bonum publicum, vel meæ ſolius Religionis cedere intellexero, animum dabit Theologicas, quas præ manibus habeo ſimiliter imprimendi; & ſi quis interea pro ſua charitate quos defectus in hoc opere aduerterit, mihi ſignificare dignabitur, eos libentiſsime in alijs operibus vitare conabor. Vale.

LOGI-

LOGICA PARVA.

DISSERENDI artem, quam iam indifferenter Logicam appellamus seu Dialecticam, duobus modis solent Doctores tyronibus proponere; Primò compendiose ac succincte, absque subtilioribus illis disputationibus, quas de natura ipsius Logicæ, de vniuersali vt sic, de prædicabilibus, de prædicamentis &c. aut curiositas humani ingenij, aut cuiuscunque veritatis indagandæ cupiditas excogitauit. Secundò fusius, intermixtis scilicet illis disputationibus. Logica priori modo proposita varijs nominibus appellata venit, nunc Introductionis, nunc Institutionũ Logicarum, nnnc paruæ Logicæ, ad differentiam scilicet ipsiusmet, vt prolixiori illo modo proponitur, quorum nominum cuilibet non deest proprius, & satis accõmodus sensus. Quia verò communior vsus obtinuit, idque immatura tyronum capacitas exigere videtur, vt ad difficiliorum illarum difficultatum arcana non admittantur, nisi imbuti prius notitia illa, quam ex Logica parua haurire possunt, ab eo mihi non videbatur recedendum. Itaque sequentibus capitibus omnia illa præcepta Logicæ, quæ tyronum captui accommoda, & vtilitati opportuna iudicauero, quam potero clare ac breuiter proponam.

CAPVT I.

De Termino vt sic.

1 TErminus, vt de eo hic agitur, & vt consideratio eius spectat ad Logicam, varie describitur ab authoribus; quibusdam dicentibus, quod sit illud quod est constitutiuum propositionis; alijs, quod sit illud, in quod resoluitur propositio; alijs, quod sit vox significatiua constitutiua propositionis categoricæ; nec, si metaphysicari hic etiam liceret, deesset longissimæ altercationis occasio. At consultius non necessarias præscindere disputationes, & rem ipsam, quantum vtilitas exigit, explicare.

2 *Definitio Termini.* Dico ergo terminum Logicum optime describi esse, *quidquid potest esse subiectum aut prædicatum propositionis*; Est autem propositio oratio in qua aliquid de alio prædicatur aut negatur, vt cum dico *homo est animal*. Prædicatum vero propositionis est illud quod affirmatur aut negatur; vnde quia animal in præmissa propositione affirmatur, seu dicitur de homine, propterea est prædicatum illius propositionis. Subiectum propositionis est illud, de quo aliquid dicitur; vnde quia de homine dicitur in prædicta propositione quod sit animal, propterea homo est subiectum prædictę propositionis. Quod ergo potest esse subiectũ vel prædicatum alicuius propositionis, illud est terminus. Quod patet tum quia nullus potest assignari terminus, qui non possit esse subiectum, aut prædicatum propositionis, nec potest assignari prædicatum aut subiectũ vllius propositionis, quod non sit terminus; tum quia qui non intelligit prædicatum aut subiectum vllius propositionis, dicitur communiter non intelligere terminos

 illius

illius propositionis, & qui non intelligit prædicata aut subiecta, quibus Logici vti cõsueuerunt, dicitur ignorare terminos Logicæ.

3

Dices: Verbum *est* nõ est terminus, sed tamen potest esse subiectũ propositionis, vt cũ dico verbum *est*, est copula propositionis, ergo mala est prędicta descriptio.

Quomodo verbum est, habet rationẽ termini.

Respondeo negando maiorem: quamuis enim, vt solum habet rationem copulæ, seu vocis per quam aliquis aliquid de alio affirmat, non sit terminus iuxta præmissam descriptionem; tamen vt habet rationem alicuius, de quo aliquid possit prædicari, aut quod possit prædicari de aliquo; habet rationem termini.

4

Cur subiectũ ac prædicatum propositionis vocatur termini?

Si autem quæras, cur illud quod potest esse subiectum vel prædicatum vocetur terminus, Respõdeo sufficere pro ratione communem omnium institutionem; vlterius tamen dico illam communem institutionẽ fortassis habuisse pro motiuo, quod vox *terminus* ex primæua institutione significaret extremum rei in eo sensu, in quo dicitur punctum esse terminum lineę, & locum illum quò aliquis vult peruenire esse terminum sui itineris; vnde quia subiectum, & prædicatum propositionis sunt extrema eius, vltra quæ non tendit, propterea poterant commode vocari termini propositionis.

5

An terminus debeat actu terminare propositionem?

Si quęras iterũ, an ad hoc quod aliquid dicatur actu terminus, requiratur quod actu terminet, seu cõstituat propositionem per modũ extremi, seu quod actu sit prędicatum in aliqua propositione. Respondeo esse quæstionem de nomine, & paruæ vtilitatis; magis autem mihi placet sententia negans, sufficit enim ad rationem termini quod possit esse subiectum vel prædicatum, siue actu sit tale, siue non; id quod colligitur ex communi modo loquendi Doctorum, qui dicunt quod ly *homo* non considerando ipsum in vlla propositione, sit terminus categorematicus, & ly *vel* terminus syncategorematicus; & ly *canis* terminus æquiuocus, & ly *sanus* terminus analogus: nec quæ cõtra hoc obijciũt Cõplutenses vllius sunt momenti, vt facile esset ostendere, si res esset tãti põderis.

CAPVT II.

De varijs terminorum diuisionibus.

1

Quid terminus mẽtalis.

PRima *diuisio* termini est in mentalem, vocalem, & scriptum. Terminus mentalis est qui potest esse subiectũ vel prædicatum propositionis mentalis; est autem propositio mentalis actus ille intellectus nostri, quo interius aliquid affirmamus aut negamus de alio, qualem potuissemus habere, etiamsi voces essent impossibiles. Terminus vocalis est qui potest esse subiectum vel prædicatum propositionis vocalis, quæ est oratio constans vocibus, qua solemus alijs significare propositiones nostras internas. Terminus denique scriptus est qui potest esse subiectum, vel prædicatum propositionis scriptæ.

Quid vocalis.

Quid scriptus.

2

Quid significatiuus.

Secunda diuisio termini vt sic vocalis est in terminum significatiuum, & non significatiuum. Terminus vocalis significatiuus est vox, quæ ex beneplacito aut instituto voluntatis rationalis aliquid significat seu repręsentat potentię cognoscitiuæ, & potest esse subiectum vel prędicatum propositionis, vt ly *homo* quæ cum ex natura sua sit indifferens ad significan-

ficandum naturam humanam, & equinam, modò, ex eo quod homines instituerint illam vocem ad significandam naturam humanam, habet ex illa institutione significare ipsam, & est subiectum huius propositionis *homo est animal*, & prædicatum huius alterius *Petrus est homo*.

3 *Quid non significatiuus*

Terminus non significatiuus est vox non imposita à voluntate rationali ad significandum aliquid, & potest esse subiectum vel prædicatum alicuius propositionis, vt *Blittiri*, *Flostrus*, *Nidro*, & similia. Hinc patet quid sit propositio vocalis significatiua & non significatiua, illa enim est quæ cōstat terminis significatiuis, hæc quæ constat termino vel terminis non significatiuis.

4 *Quid vniuocus.*

Tertia diuisio est termini vocalis significatiui in vniuocum, æquiuocum, & analogum. Terminus vniuocus est qui dicitur de pluribus secundum eandem rationem, vt vox *homo* dicitur de Petro & Paulo, album de pariete albo & de lacte albo.

Quid æquiuocus.

Æquiuocus est qui dicitur de pluribus secundum diuersam rationem, vt canis dicitur de terrestri, de cælesti, & marino.

Quid analogus.

Analogus est qui dicitur de pluribus secundum diuersam rationē, sed propterea tamen quod illa plura aliquo modo particulari respiciant se inuicem, vt sanum dicitur de vrina, medicina, animali; nō enim eandem rationem significat ly *sanum* vt dicitur de illis tribus, neque eandem habet explicationem vt dicitur de illis: sensus enim eius, quatenus dicitur de animali, est quod animal habeat debitam cōplexionem absq; infirmitate vlla: quatenus dicitur de vrina, quod vrina significet debitam illam complexionem inesse animali, cuius vrina dicitur sana: & denique quatenus dicitur de medicina, quod sit medicina apta causare in animali illam debitam complexionem; data tamen opera hoc nomen *sanum*, quod principaliter imponebatur ad significandam debitam illam complexionem, imponebatur ad significandam vrinam, & medicinam talem, quia respiciebant illam debitam complexionem, vna quidem per modum signi, & altera per modum causæ. Alij alio modo definiunt terminum analogum, sed hæc explicatio est conuenientior doctrinæ, quam tradituri sumus in Antepraedicamentis, vbi de his terminis plura dicemus.

5 *Quid communis.*

Quarta diuisio termini vocalis significatiui est in terminum cōmunem seu vniuersalem, & singularem, seu particularem. Terminus communis est, qui dicitur de multis cum multiplicatione sui, v. g. quia vox *homo* dicitur de Petro, & Paulo in quibus multiplicatur res significata per ipsam, ita vt verum sit dicere quod Petrus, & Paulus sint duo homines, propterea vox *homo* est terminus cōmunis, & vniuersalis, nimirum respectu illorum plurium, de quibus dicitur, & idem est de voce *populus* respectu huius, & illius populi, & de voce *canis* respectu omnium canum cælestium, terrestriū, & marinorum.

6 *Quid particularis.*

Terminus particularis, seu singularis est, qui significat vnam rem immultiplicabilem, sic Petrus quia significat vnum indiuiduum humanum non multiplicabile in plura, est terminus singularis; & idem est de voce *Deus*, quæ licet dicatur de tribus suppositis diuinis, quia tamen res significata per ipsam, nimirum natura diuina nō multiplicatur in illis tribus suppositis, ita vt verum sit de ipsis dice-

re,quod sint tres dij, propterea est terminus singularis; sic etiam populus Romanus est terminus singularis, quia licet dicatur de pluribus nimirum de omnibus habitatoribus illius ciuitatis, tamen quia res significata per illam vocem non multiplicatur in illis, sed est ipsummet aggregatū ex omnibus ill s, propterea non est terminus vniuersalis, sed particularis.

7

Quid collectiuus.

Et hinc rursus diuiditur terminus singularis in collectiuum,& diuisiuum. Collectiuus est qui de pluribus dicitur collectiue sumptis, & non de quolibet ex illis seorsim, vt populus Romanus dicitur de omnibus habitatoribus Ciuitatis Romæ simul sumptis,nō verò dicitur de vllo ex illis seorsim sumpto.

Quid diuisiuus.

Terminus diuisiuus particularis est qui dicitur de pluribus rebus particularibus seorsim sumptis, & non tamen significat aliquam rationem vnam communē & multiplicabilem; sic Deus est terminus particularis diuisiuus respectu trium personarum diuinarū, & aliquis homo respectu omnium hominum. Deinde terminus particularis alio modo diuiditur in terminū determinatum,& indeterminatum.

Quid determinatus.

Determinatus est,qui significat vnam rem determinatam,quam scilicet posset aliquis determinare,& ostendere; vt Bucephalus, Ioannes.

Quid indeterminatus.

Indeterminatus est qui significat quidem aliquam rem particularem, sed confusè tamen sic, vt non magis possit colligi an vna res particularis significaretur quam alia, vt aliquis homo, quædam substantia,nonnulli homines, &c.

8

Quid categorematicus.

Quinta diuisio termini significatiui est in categorematicum, & syncategorematicum. Terminus categorematicus, seu significatiuus est vox tam perfectè significatiua,vt se sola significatiuè accepta possit esse subiectum, vel prędicatum propositionis habentis sensum, vt hæ voces, *Deus, homo, animal, terra*.

Quid syncategorematicus.

Terminus syncategorematicus, seu consignificatiuus est vox significatiua quidem, sed nō tamen tam perfectè, vt se sola significatiue accepta possit esse subiectum aut prædicatum propositionis habētis sensum aut aptæ generare sensum perfectum in audiente, & intelligente terminos, *vt omnis, nullus, aliquis, quidam*, quæ propterea voces vocantur consignificatiuæ, quia non nisi coniunctæ alijs habent sensum bonū cōpletū. Dixi autem quod terminus categorematicus significatiue acceptus se solo possit esse subiectū, vel prædicatū propositionis habentis sēsum, & terminus syncategorematicus non possit, quia dupliciter potest vox quæuis sumi,

Quando accipitur vox materialiter.

primò materialiter pro se ipsa; vt cum dico homo est vox,homo est nomen substantiuum, & in hoc sensu vox capitur materialiter, & nō vt est significatiua, potestq. tam terminus syncategorematicus, quàm categorematicus esse subiectum, & prædicatum propositionis perfectæ,hæ enim sunt propositiones perfectæ *omnis* est terminus syncategorematicus, *omnis* est nomen adiectiuum,*quidam* est pronomen,sicut & hæ: homo est nomen substantiuum, homo est terminus categorematicus.

Quando sumitur formaliter.

Secundò potest vox sumi formaliter, & significatiuè quatenus significat illud ad quod significandum erat imposita, & supponit pro illo,& sic sumitur vox,homo, & vox, animal,in hac propositione *homo est animal* hoc ergo modo accipi debet terminus catego-

gore-

gorematicus, & syncategorematicus, vt distinguantur inter se, & conueniant ipsis præmissæ descriptiones: & in hoc sensu acceptus terminus syncategorematicus non potest se solo esse subiectum, aut prædicatum propositionis perfectæ. Dico autem, *se solo*, quia simul cum termino categorematico potest esse subiectum talis propositionis, vt patet in hac propositione, omnis homo est animal; & hac: nullus homo est lapis: quamuis tum non tam subiectum, quàm affectio subiecti dicatur; & per hoc patet, quod termini syncategorematici sint vere termini, secundū quod terminus describitur esse, quod possit esse prædicatum, vel subiectum propositionis; tum quia materialiter accepta possunt esse talia; vt cum dicitur: omnis, est vox dissillaba; tum quia etiam significatiuè accepta simul cum termino categorematico integrāt subiectum, vt in hac propositione, omnis homo est animal.

9 *An nomina adiectiua sint termini categorematici?*

Quòd si quæras, an nomina adiectiua sint termini categorematici. Respondeo aliqua nomina adiectiua, vt *omnis, nullus*, non esse, vt patet ex antea dictis; nec de his est controuersia, sed de alijs nominibus significātibus formas aliquas accidentales determinatas, vt *iustus, albus, doctus*; quę habent sine dubio magis perfectam significationem, quàm illa priora nomina; minus tamen habēt perfectam significationem quā nomina substantiua: & de huiusmodi nominibus existimo controuersiam esse de nomine, an sint censendi termini categorematici, necne; & vtramque partem esse probabilem, & parū omnino referre quid dicatur. Fundamentum autem partis negatiuæ potissimum est; quod ad terminum categorematicum requiratur tam perfecta significatio quam habent nomina substātiua. Fundamentum autem partis affirmatiuæ est, quod non requiratur hoc, sed sufficere, quod terminus categorematicus significet aliquam rem determinatam per se conceptibilem, quamuis significet illam rem, vt adiacentem alteri, & consequenter tali modo, vt non possit perfecte intelligi cui adiaceat, nisi intelligatur alia res illa, cui adiacet; licet nonnunquā importet sufficienter subiectum, quando scilicet forma, quā significat, determinatum petat subiectum: & sic quando dicitur, adest superbus, sufficienter intelligitur adesse homo, quia ex corporeis substantijs ille solus est capax superbiæ.

10 *Quid terminus concretus?*

Sexta diuisio est termini categorematici in concretum, & abstractum. Concretus est qui significat, vel formam vt denominantem, aut afficientem aliud, vel rem aliquam, vt denominatam & affectam à forma, vt *iustus, bonus, cognitus*, qui significant aliquem affectum iustitia, bonitate, cognitione, seu iustitiam, bonitatem, cognitionem, vt afficientes & denominantes aliquem. Terminus abstractus est, qui significat formam, quæ afficit, aut nata est afficere, & denominare aliud, nō tamen vt afficit, aut denominat, sed secundum se, vt iustitia, bonitas, cognitio, quæ significant formas illas, quæ denominant iustum, bonum, cognitum, sed tamen non vt sic denominant, sed secundum se, tanquam si actu nō denominarent.

Quid abstractus.

11 *Septima diuisio.*

Huic diuisioni valde affinis est septima, quæ est termini categorematici in absolutum, & conno-

notatiuum, quorum differentia à prioribus terminis, concreto scilicet, & abstracto, vix discerni potest ex explicationibus communibus.

Quid absolutus, & cõnotatiuus secundũ Hurtadum.

Hurtadus reiectis varijs aliorũ explicationibus ait terminum cõnotatiuum esse, qui se solo sine dependentia ab alio termino non significat perfectè; significat autem cum illo, quem propterea dicitur connotare: vnde iuxta hoc terminus absolutus est qui se solo significat perfectè sine depẽdentia ab alio termino. Et hinc infert, omnia, & sola nomina adiectiua esse terminos connotatiuos, & omnia substantiua esse terminos absolutos.

12 *Reijcitur.*

Hæc explicatio non placet, quia confundit terminos cõnotatiuos, & absolutos cum categorematicis, & syncategorematicis.

Sententia Arriagæ.

Arriaga putat terminum absolutum esse, qui significat rem quasi per se stantem: terminum vero connotatiuum esse, qui significat aliquid per modum adiacentis alteri; vnde etiam infert nomina adiectiua omnia esse terminos connotatiuos, substantiua verò absolutos, & declarat se vlterius dicendo quod ly *iustus* significet quidem subiectum iustitiæ, & iustitiam ipsam, sicut homo significat suppositum humanum, & humanitatem, sed *iustus* significat vtrumq. per modum alteri adiacentis, *homo* vero non ita: vnde iustus est connotatiuus terminus, homo non item.

13 *Reijcitur.*

Hæc explicatio etiam non placet, quia in re coincidit cum priori, nam ideo significant termini cõnotatiui rem per modum adiacentis, quia nõ significant rẽ perfectè. Deinde quia falsum est quod iustus, & similia concreta significent tam subiectum formæ, quam ipsam formam per modum alteri adiacentis; in hac enim propositione, Petrus est iustus, subiectum iustitiæ, est ipsemet Petrus, nec dici debet quod ipsemet Petrus significetur sibi ipsi adiacecere. Adde contra vtramque explicationem, quod pater, & dominus dicantur termini connotatiui, cum tamen sint nomina substantiua. Verum est, quod tam Hurtadus, quam Arriaga negent eos esse terminos connotatiuos, quia aliàs vnio, & materia essent termini connotatiui; At hæc ratio nihil valet, quia terminus connotatiuus debet significare duo, sicut terminus concretus, & prætetea consignificare aliquid aliud; vnio verò, materia, & similia non habent hoc: vnde cum Dominus significet hominem habentem dominationem, & præterea connotet aliquid, respectu cuius habetur dominatio, posset esse connotatiuus, quamuis vnio non esset, nec materia.

14 *Sententia Mastrij, ac Belluti.*

Patres Bartholomæus Mastrius, & Bonauentura Bellutus, Conuentuales nostri Ordinis, qui Physicam primò, & postea Logicam iuxta mentem Scoti satis accurate, & doctè scripserunt, quosque deinceps breuitatis causa sub nomine Mastrij citare placuit, quod lectorem admonitum velim; dicunt terminum absolutum esse, qui vltra genus, & differentiam rei, quam significat, nihil aliud extraneum significat, nec requirit vt habeatur cõceptus quietatiuus eius: terminus verò connotatiuus est e contra, qui vltra principale significatum, & in rectò, aliquid aliud dat intelligere secundario, & indirectè, velut necessarium ad habendum conceptum rei perfectum, & quietatiuum: sic pater, inquiunt, dicitur connotare filiũ, acci-

accidens substantiam, materia formam, cœna tẽpus vespertinũ.

15 *Reijcitur.*

Hæc etiam explicatio non placet, tum quia nullus esset terminus absolutus ea supposita quoad nos: neque enim possumus habere vllum conceptum distinctum, & quietatiuũ de vlla re, quin necessario habeamus conceptum de alia re, ergo si terminus absolutus est qui significat rem sine dependentia ab alia re, quæ requiratur ad habendum conceptum quietatiuum eius, nullus erit terminus absolutus. Probatur antecedens, quia si esset aliquis terminus absolutus, maxime homo, aut albedo, sed nec homo potest intelligi perfecte absque eo quod intelligatur discursus, aut aliqua alia operatio propria ipsius, nec albedo absque eo quod intelligatur munus aliquod particulare, & proprium ipsius, per ordinem ad quod posset distingui ab alijs formis; ergo nullus esset terminus absolutus, supposita prædicta descriptione. Deinde cœna, prout distinguitur à prandio, principaliter, & per se primò significat tẽpus vespertinũ, ergo si terminus cõnotatiuus est qui vltra principale significat aliud indirecte, cęna nõ erit connotatiuus saltem ratione temporis, contra hos authores.

16 *Aliorum sententia reijcitur.*

Propter hęc, & alias impugnationes aliorum modorum dicendi videndas apud Hurtadum, & Arriagam, multi confundunt hos terminos cum prioribus, concreto scilicet, & abstracto, at immerito, nam ly *homo* secundum omnes est terminus absolutus, & tamen non est abstractus: abstractus enim terminus est, qui significat aliquam formam adiacentem, non tamen, vt adiacet, sed tanquam si fuisset ab illa re, cui adiacet, abstracta: homo autem nõ significat talẽ formam, aut rẽ ab alia re, cui adiacet, abstractã.

Cõnotatiuus, & absolutus nõ coincidũt cum concreto & abstracto.

17 *Melior sententia.*

Itaque melius explicantur hi termini dicendo quod terminus cõnotatiuus est ille, qui significat rem relatiuã, vt relatiua est, atque adeo, qui connotat terminũ eius; absolutus vero, qui significat rem absolutam, vt absoluta est: cuius ratio esse potest, quod absolutum opponatur relatiuo: ergo connotatiuus terminus, qui opponitur absoluto debet, esse relatiuus. & hinc dominus, pater, magister, creator, seruus, creatura, generãs, simile, dissimile, sunt termini connotatiui; nec refert quod sint etiã concreti, quia hoc competit ipsis secundum diuersam considerationem: sunt enim concreti quatenus dicunt rem affectam aliqua forma: v.g. dominus significat hominem habẽtem dominationem; sunt autem connotatiui, quatenus forma illa, quæ afficit, est relatiua, & propterea indigens ad conceptum aliquo alio termino. Hi verò termini sũt absoluti, album, iustus, sapientia, humanitas, quia nõ significant formaliter relatiuũ qua tale, nec relationem: nec refert etiam quod ex his aliqui sint abstracti; quia, vt dixi de connotatiuis, hoc ipsis competit secũdum diuersam rationem, competit enim ipsis esse absolutos, quatenus non significant relationem; abstractos verò, quatenus significant aliquam formam, quæ adhæret, seu adiacet alteri, licet non significẽt illã vt adiacens est.

18

Hinc patet aliquos terminos abstractos esse connotatiuos, talis enim est ly *relatio*, & aliquos cõcretos esse absolutos, vt *iustus*. Patet etiam aliqua nomina substantiua esse terminos connotatiuos, vt dominus, & aliqua adiectiua esse absolutos, vt iustus. Hic

autem aduertendum primò, quia acceptio horum terminorum hoc vel illo modo dependet ab institutione, & quia authores diuerso modo illos explicant; quantum ad vtilitatem, parum referre quomodo accipiantur, modò conueniatur in acceptione, atque adeo cõsultius esse quoties inter discurrendum de re, occurrant illi termini, prius conuenire cum aduersarijs in significatione illorum, nõ curando, an sit verior, aut melior necne; sic enim examinabitur ipsa res, & vitabitur inutilissima altercatio de nomine.

19 *Quid dicunt formaliter termini cõcreti?*

Aduertendum secundò esse inter authores controuersiam circa terminos concretos, quid nimirum dicant formaliter, an ipsam rem, quæ afficitur forma, an ipsammet formam, an vtramque simul. Quæ etiam controuersia mihi videtur parui momenti, ac nominalis: in ea verò Scotistæ cõmunius tenent, quod dicant formaliter ipsam formam, v.g. quod iustus dicat formaliter iustitiam, simile similitudinem, pater paternitatem; & materialiter, & connotatiue subiectum ipsius formæ, v.g. hominem, qui est iustus, aut similis, aut pater. Alij tenent quod dicant formaliter, ac in recto ipsum subiectum, & connotatiue ac in obliquo formam: sed, vt dixi, hæc controuersia est parui momenti, & de nomine potissimum.

20 *Concreta dicunt formaliter formã.*

In rei autem veritate dicendum existimo quod ly *iustus* dicat formaliter iustitiam, & materialiter rem quæ afficitur iustitia, nam reuera ista res habet se per modũ materiæ respectu iustitiæ, & hæc per modũ formæ respectu ipsius; & quando volumus distinguere inter iustum & album, non recurrimus ad subiecta sic denominata, sed ad iustitiam, & albedinem. Cum hoc tamen stat, quod in recto ly *iustus* (& quod dico de hoc termino, intelligendum est de omnibus similibus, quia eadem est ratio de omnibus) diceret rem quæ afficitur iustitia, & in obliquo ipsam iustitiam; quia potest dici quod illud dicat in recto, quod in explicatione ipsius ponitur in nominatiuo casu, & in obliquo illud, quod in explicatione ipsius ponitur in obliquo casu; vnde quia explicando ly *iustus* dicitur, quod sit homo affectus iustitia, aut habens in se iustitiam, quandoquidem homo, qui est subiectũ iustitiæ, ponitur in nominatiuo casu, qui est casus rectus; iustitia verò in accusatiuo, aut ablatiuo, qui sunt casus obliqui: ideo potest dici quod iustus dicat in recto subiectum iustitiæ, & in obliquo iustitiam. Sed supposita hac explicatione, non est idem dicere aliquid in recto, & dicere aliquid formaliter; nec dicere aliquid in obliquo, est dicere illud materialiter; quod totum tamen dependet ex acceptione, & institutione hominum vtentium his terminis hoc, vel illo modo.

In recto dicunt subiectum.

21 *Quid terminus transcẽdens.*

Octaua diuisio est in transcendentem, & non transcendentem. Terminus transcendens est, qui de quacunque re cuiuscunque prædicamenti potest dici, & huiusmodi sunt sex, Ens, Res, Vnum, Verum, Bonum, Aliquid; quorum terminorum quilibet potest vere dici tam de substantia, quam de quantitate, & qualitate, quacunque, & sic de rebus reliquorum prædicamentorum. Terminus nõ transcendens est, qui nequit dici vere de rebus omnium prædicamentorum, sed de determinatis aliquibus rebus, vt homo, lapis, albedo, paternitas.

Quid non transcendens.

Nona

22 *Quid terminus finitus.*

Nona diuisio est in terminum finitum, & infinitũ. Terminus finitus est, qui limitatam habet significationem, sic scilicet, vt nõ possit dici nisi de rebus, vel existentibus, vel potentibus existere vt homo, color, paternitas. Terminus infinitus huic oppositus est qui possit tam de rebus existentibus quam de non existentibus & non potentibus existere prædicari, vt non homo, qui potest & de lapide, & de Hyppocentauro verè prædicari: verum enim est dicere quod lapis sit non homo, & similiter, quod Hyppocentaurus sit nõ homo. Fiunt autem termini finiti, modò non sint transcendentes, infiniti, iungendo ipsis negationem, vt non lapis, non paternitas. Dixi autem, modò nõ sint transcendentes, quia si sint transcẽdentes, non poterunt infinitari, quia iungendo negationem termino trãscendenti, non potest dici de vlla re potenti existere; neque enim de vlla re tali potest verè affirmari, quod sit non ens, non res, non aliquid; cuius ratio est, quod termini transcendentes de omnibus rebus potentibus existere dicãtur, vnde negatio eorũ nequit de vlla tali re dici; aliàs contradictoria verificarentur de eodem, quod implicat, vt patet ex terminis.

Quid infinitus.

Quomodo terminus finitus redditur infinitus.

Termini trãscendentes non possunt infinitari.

CAPVT III.

De varijs terminorum affectionibus.

AFfectiones terminorum, de quibus hic agere solent authores, sunt sex, *Suppositio, Ampliatio, Restrictio, Alienatio, Diminutio, Appellatio*: est autẽ affectio termini conditio quædam, qua solet affici terminus. Agitur autem hic de his affectionibus, quia possunt deseruire ad mutandam naturam discursus, & falsificandũ syllogismum.

1 *Quid est suppositio.*

Suppositio est acceptio termini pro aliquo, & quia potest accipi terminus aliquando pro se, aliquando pro re, ad quam significandam est impositus, propterea diuiditur suppositio in materialẽ, & formalem: suppositio materialis est quando vox, seu terminus accipitur pro se ipsa, vt fit in hac propositione: *homo est vox*, vbi ly *homo* non accipitur pro natura humana, sed pro sono illo particulari, quo profertur illa dictio. Suppositio formalis est, quando terminus nõ accipitur pro seipso, sed pro suo significato, vt in hac propositione: homo est animal, vbi homo non accipitur pro illo sono, quia alias propositio esset falsa, sed pro natura humana, ad quam significandam erat impositus iste sonus.

Quid suppositio materialis.

2 *Quid formalis propria.*

Suppositio formalis diuiditur in propriam, & impropriam. Propria est, quando accipitur terminus pro re illa, quam proprie significat, vt cum accipitur leo pro animali rugibili. Impropria est, quando accipitur pro re, quam nõ significat proprie, sed improprie, & per figuram, vt cum accipitur leo pro homine fortissimo & valde generoso, in quo sensu accipitur, quando dicitur de Christo, quod sit leo.

Quid impropria.

3 *Quid suppositio formalis simplex.*

Suppositio formalis propria diuiditur in simplicem, & personalẽ. Simplex suppositio est, quãdo accipitur vox aliqua significans naturam vniuersalem communem pluribus, & est prædicabilis de pluribus illis, quibus est cõmunis illa natura, non prout conuenit ille terminus pluribus, neque prout est prædicabilis de illis, sed

prout

prout est prædicabilis de ipsamet natura sola, vt cum dicitur, *homo est species, homo est prædicabilis de pluribus*, in quibus propositionibus ly *homo* capitur pro natura humana secundum se, & non prout potest dici de Petro & Paulo, alias Petrus esset species sicut homo, & Paulus, quod est falsum: vocari autē videtur hæc suppositio simplex, quia est suppositio termini pro vna re vniuersali, & non pro pluribus contentis sub illa re.

4 *Quid personalis.*

Suppositio personalis est acceptio vocis, secundum quod accipitur, pro pluribus contentis sub natura communi, vt cum dicitur, homo est animal, vbi homo accipitur, pro quolibet indiuiduo naturę humanæ, quia de quolibet ex ipsis potest dici, quod sit animal. Signum autem colligendi, quod terminus supponat simpliciter, est, si prædicatum, quod dicitur de ipso, non conueniat alicui ex inferioribus naturæ, quam significat; si verò prædicatum, quod dicitur de ipso, conueniat inferioribus, vel omnibus, vel aliquibus, signum est quod terminus ille, de quo dicitur illud prædicatum, supponat personaliter: vocatur autem suppositio hæc secunda personalis, quia est suppositio vocis pro suppositis, vel personis contentis sub natura communi.

Vnde colligi possit vocem supponere personaliter aut simpliciter.

5 *Quid suppositio personalis naturalis.*

Diuiditur porro suppositio personalis in naturalem, & accidentalem; naturalis suppositio est quando terminus communis significans naturam communem supponit pro omnibus contentis sub ista natura communi, vt cum dicitur, homo est animal, vbi vox *homo* supponit pro omni indiuiduo animalis, quandoquidem verū sit de quolibet tali indiuiduo quod sit animal. Suppositio personalis accidentalis est, quando terminus communis non supponit pro omni indiuiduo contento sub natura communi per ipsum significata; sed pro aliquibus tantum, nimirum pro illis, quibus cōuenit pro tempore importato per verbum, vt cum dicitur, homo studet, homo cucurrit: in quibus propositionibus ly *homo* supponit pro aliquibus suppositis, aut personis humanis, at non pro omnibus, sed in prima propositione pro illis tantum qui student, dum profertur propositio; & in secunda pro illis qui aliquando cucurrerūt ante prolatam propositionem.

Quid accidentalis.

6 *Quid distributiua?*

Rursus suppositio personalis diuiditur in distributiuam, copulatiuam, determinatam, confusam. Suppositio personalis distributiua est acceptio termini communis, pro omnibus contentis sub natura communi seorsim sumptis, ita vt de quolibet ex ipsis per se, ac determinate possit illud prędicatum, quod dicitur de illo termino communi, prædicari; hoc modo supponit ly *homo* in hac propositione: omnis homo est animal, quia verum est dicere de quolibet determinato indiuiduo humano quòd sit animal, nemine dempto.

7 *Quid copulatiua.*

Suppositio copulatiua est, quādo accipitur terminus communis pro omnibus inferioribus simul sumptis, ita vt prædicatum non possit dici de quolibet ex inferioribus seorsim sumptis. Hoc modo supponit ly *Apostoli* in hac propositione: omnes Apostoli sunt duodecim, quia non est verum dicere de quolibet Apostolo, nec tribus, aut quatuor, aut decem, quòd sint duodecim, sed est verum de omnibus simul quòd sint duodecim. Similiter etiam supponunt subiecta sequentium propositionum: omnes Euangelistę sunt quatuor,

tuor, omnia elementa sunt quatuor; omnia principia corporis naturalis sunt tria.

8

Quid determinata?

Suppositio determinata est acceptio termini communis pro aliquo ex suis significatis, quod possit determinate ostendi à Deo, vel à quocunque qui videret omnia indiuidua istius naturæ communis cum omnibus suis accidẽtibus, quamuis ex vi istius propositionis non magis competat prædicatum, quod dicitur, vlli vni indiuiduo, quam cæteris; nec possit quis cognoscere quodnam determinatè sit illud, cui cõpetit istud prędicatũ: hoc modo supponit ly *homo* in hac propositione, aliquis homo dormit, aliquis homo studet, aliquis homo morietur cras, nam posset Dominus Deus ostendere quis nam ille sit, & quicumque alius, qui videret aliquem dormientem, aut studentem, aut qui sciret aliquem determinatum hominem moriturum; tamẽ ex propositione illa præcisè non datur intelligi, quod vllus vnus determinatus homo magis quam quicsique alius dormiat, studeat, aut sit moriturus; dicitur autem hæc suppositio determinata, quia habet magis determinatam significationem, quam suppositio cõfusa, de qua iam.

9

Quid cõfusa.

Suppositio confusa est acceptio termini communis pro aliquo ex inferioribus, sed tam incerto, & indeterminato modo, vt nec ab ipso Deo possit vllum determinatum inferius ostendi, pro quo determinate supponat: sic supponit *penna* in hac propositione, *aliqua penna est ad scribendum necessaria*, & *equus* in hac alia propositione, *aliquis equus est ad equitandum necessarius*; neque enim Deus ipse potest ostendere vllam determinatam pennam, quæ sit sic necessaria, quandoquidem quæcumq. alia posset sufficere; neque vllum determinatum equum, qui sit sic necessarius, propter eandem rationem. Valde facile autem poterit quis hanc suppositionem à superiori distinguere, si aduertat, quod quando terminus supponit determinate, tum si concedatur, quod prædicatum competat nulli ex inferioribus præter vnum, necessario debeat competere isti vni: vnde si dicam, aliquis Euangelista comparatur aquilæ, quia ly *Euangelista* supponit determinate, verum est, quod si nec Lucas, nec Matthæus, nec Marcus comparetur aquilæ, Ioannes debeat ipsi comparari. Sed quãdo terminus supponit confuse, quamuis prædicatum negetur de omnibus inferioribus præter vnũ, non debet tamen posse prædicari de illo vno: vnde quando dico quod aliquis oculus est necessarius mihi ad videndum, quamuis ex duobus oculis, quorum alterutér est necessarius, verũ sit quod oculus dexter non sit necessarius; tamen non sequitur quod sinister sit necessarius.

Quomodo possit sciri an terminus supponat confuse, an determinate.

10

Quid suppositio distributiua pro singulis generum.

Denique suppositio distributiua diuiditur in tres species. Prima species est suppositio distributiua pro singulis generum, & hæc est acceptio termini communis pro quolibet omnino inferiori suo, vt cum dicitur: *omne animal est viuens*, nam quandoquidem nullum sit animal, quod non sit viuens, ly *animal* pro omni omnino animali inferiori supponit; & hæc est perfectissima species suppositionis distributiuæ: Ad hanc reducitur suppositio distributiua pro singulis specierum, vt cum dicitur: *omnis homo est risibilis*.

Ad eam reducitur suppositio distributiua pro singulis specierum.

11

Secũda est suppositio distributiua pro generibus singulorum, & est

Quid suppositio pro generibus singulorum.

est acceptio termini significantis naturam genericam pro singulis speciebus eius, non verò pro singulis indiuiduis cuiusciq. speciei. Hoc modo supponit ly *animal* in hac propositione: omne animal fuit in arca Noe; cuius sensus est non quod omne indiuiduum animalis, vt sic, fuerit in illa arca, sed quod omnis species animalis fuerit in ipsa, seu quod cuiuscunq. speciei animalis, aliquod indiuiduum fuerit in illa arca. Sic explicatur communiter; sed si vim verborum attẽdamus, melius explicaretur esse acceptio termini distributiuè non pro singulis indiuiduis, nec pro singulis etiam speciebus infimis, sed pro singulis speciebus subalternis, quæ sunt genera: nec enim necesse est, ad veritatem ipsius propositionis, omne animal fuit in arca Noe, quod omnis species infima fuerit ibi, sed sufficit omnia genera animaliũ in eo fuisse.

12 *Quid suppositio accommoda.*

Tertia denique species est, suppositio distributiua accommoda, seu cum exceptione aliqua, & est acceptio termini communis pro inferioribus omnibus, exceptis tamen aliquibus, quæ ex ipsa natura propositionis, & intentione proferentis illam, excipienda esse censendum est: sic supponit ly *omnia* in hac propositione, *cælum tegit omnia corpora*, quod intelligẽdum est de omnibus præter ipsum cælum, neque enim seipsum tegere potest: sic etiam ly *omnes* supponit in illa propositione, *omnes in Adam peccauerũt*: excipiendus enim est Christus.

Dantur autem ab authoribus aliquæ regulæ ad cognoscendum quomodo ex his pluribus modis supponunt termini, sed nulla certior est, quam recurrere ad naturã materiæ, & circumstantiarum, & inter disputandum cõsultius esset semper tollere æquiuocationem, & stabilire sensum propositionis, ac potius in hoc conuenire cum aduersario, quam altercari de nomine.

13 *Ly aliquis non arguit suppositionẽ determinatam.*

Mirum est autem, cur Complutenses hic post alios antiquos dicant signum particulare, quale est, *aliquis, quidam*, facere terminum proximũ, cui coniũgitur, supponere determinate; hoc enim non potest esse vniuersaliter verum, quandoqidé certum sit, quod in hac propositione, aliquis oculus est necessarius ad videndum; ly *oculus* non obstante signo particulari *aliquis*, quod ipsi proxime coniungitur, supponat confuse, & non determinate. Alia etiam in signis ab ipsis propositis possent reprehendi, sed breuitati consulere placuit, & illa iudicio lectorum relinquere: & hæc de prima termini affectione sufficiant.

14 *Quid ampliatio.*

Secunda termini affectio est *ampliatio*, quæ etiam distractio dicitur, & est extensio termini ad supponendum pro suo significato pro alio tempore, quàm importatur per verbum: huiusmodi ampliatio habetur in hac propositione, *cæcus videt*, aut *est videns*, nam ly *cæcus* supponit non pro illo, qui est cæcus in tempore præsenti, quo dicitur videre, sic enim propositio esset falsa; sed supponit pro illo, qui ante erat cæcus.

15 *Quid status.*

Tertia affectio est *status*, & est quãdo terminus supponit pro suo significato pro illo ipso tempore, quod importatur per verbum; sicut enim quãdo supponit pro alio tempore, dicitur ampliari, ita quãdo supponit pro eodem tempore, dicitur habere suum statum: hoc modo se habet ly *homo* in hac propositione, *homo studet*, supponit enim pro homine illo, qui

qui modo est, & modo studet.

16 *Quid restrictio.*

Quarta affectio termini est *restrictio*, & est coarctatio termini à maiori significatione ad minorē, vt cū dicitur *omnis homo iustificatus est gratus Deo*, vbi ly *omnis homo* quod aliàs deberet supponere distributiue pro omnibus, per adiūctionem ly *iustificatus* limitatur ad supponendum solum pro illis hominibus, qui sunt iustificati.

17 *Quid diminutio.*

Huic affectioni vicina est quinta, quæ dicitur *diminutio*, & est limitatio aliqua facta per aliquam particulam, ratione cuius aliquis terminus, qui alias non posset vere prædicari de aliquo, possit de ipso prædicari. Hoc modo afficitur ly *albus* in hac propositione: Æthyops est albus secundum dētes; nam quamuis simpliciter, & absque addito non possit dici de Æthyope, quod sit albus, quandoquidem simpliciter dicatur de ipso, quod sit niger; tamen additio illius particulæ *secundum dentes* facit vt possit vere dici de ipso. Vocatur autem hęc affectio diminutio, quia terminus ille qui mediante affectione dicitur, non habet illam plenam significationem quam habet quando dicitur absque illa diminutione; quādo enim dicitur de homine, quod sit albus non addendo aliquid aliud significatur quod sit albus pro multo maiori corporis parte, sed quādo dicitur quod sit albus secundum dentes nō significatur quod sit albus nisi secundū exiguam partem.

18 *Quid alienatio.*

Sexta affectio est *alienatio*, & est translatio vocis, seu termini à sua propria significatione ad significandum aliquid aliud propter adiūctionem alicuius alterius vocis aut termini. hoc modo afficitur ly *homo* in hac propositione *homo pictus nō est animal rationale*, vbi ly *homo* quod secundū se proprie significat animal rationale, propter adiunctionem ly *pictus* nō significat animal rationale, sed potius picturam externam talis animalis.

19 *Quid appellatio.*

Septima denique affectio est, *appellatio*, quę est applicatio significati vnius termini ad alium terminum, vt cum dicitur *Patricius sanctus*, vbi sanctitas significata per sanctum applicatur ad Patricium. Tota autem difficultas huius est, quando terminus aliquis coniungitur in eadem oratione cum pluribus alijs terminis, quorū cuilibet posset quantum ad vocem, & propositionem applicari eius significatio; cuinam debeat applicari v.g. quando dicitur Petrus magnus est Philosophus, significatio ly *magnus* posset applicari vel Petro, & sic sensus esset, quod Petrus esset magnus corpore; vel etiam ly *Philosophus*, & sic sensus esset quod Petrus esset bene versatus in philosophia. Difficultas inquam est in huiusmodi propositionibus cuinam ex illis terminis debeat applicari ille alius terminus, aut supra quem ex ipsis debeat (vt inquiunt summulistę) appellare. In ordine ad quod variæ assignantur ab iisdem summulistis regulæ, sed securior, & facilior via est colligere ex modo loquendi, aut materia, aut circūstantijs, cuinam debeat applicari, & si id aliquando fieri nequeat, aut dubiū adhuc relinquatur tunc recurrendum est ad distinctionē, vnde si reperiatur huiusmodi propositio in scriptis aliquibus: Petrus magnus est Philosophus, & petatur an sit vera de aliquo Petro, qui sit magnus corpore, sed nō in philosophia, licet sit tamen aliquo modo Philosophus; quādoquidem ex natura propositionis nō detur intelligi an ly *magnus* sit

sit coniungendum cum subiecto, an cum prædicato, debet distingui propositio hoc modo: Si ly *magnus* appellat supra subiectum, seu si significatio ipsius applicetur Petro, ita vt sensus sit quod Petrus, qui est corpore magnus sit Philosophus, propositio vera est: Si vero ly magnus coniungi debet cum prædicato ita vt sensus sit, quod Petrus ille sit magnus in Philosophia aut multum sit expertus in ea, falsa est propositio. Quo modo facile se quis extricabit nõ recurrendo ad regulas summulistarũ ab ipsismet excogitatas, & non obseruatas à peritioribus linguæ latinæ authoribus, quorum nullus vnquam posuit differentiã vllam inter has propositiones *Regem vidi* & *vidi Regem*, ac similes alias, quas veteres summulistæ inutiliter distinguebant.

CAPVT IV.

De Nomine.

1 *Quid nomẽ.*

Nomen describitur à Philosopho 1. de interpret. c. 1. esse *vox significatiua ad placitum sine tempore cuius nulla pars separata significat finita, & recta*. Quæ definitio communiter admittitur, & patebit bonitas eius ex explicatione.

Dicitur *vox significatiua ad placitum*, quia agitur hic de nomine in ordine ad constructionem propositionis vocalis: sensus autem horum verborum patet ex dictis de termino significatiuo.

Dicitur *sine tempore*, vt distinguatur à verbo, quod significat cum tempore.

2

Dicitur *cuius nulla pars separata significat*, vt distinguatur ab oratione: hæ autem duæ particulæ, quibus distinguitur Nomen à verbo, & oratione, melius intelligẽtur ex dicendis statim de verbo, & oratione.

Dicitur *finita*, vt excludantur nomina infinita, vt non homo, non lapis quæ nullam rem determinatam significant, & propterea à ratione nominis à se definiti excludere voluit Philosophus.

Cur excluduntur casus obliqui à ratione nominis.

Dicitur denique *recta*, vt excludantur casus omnes obliqui, vt hominis, homini, hominem, homine; quæ voces licet sint nomina etiam substantiua apud Grammaticos, tamen Philosophus noluit tales voces comprehendere in sua definitione, sed solum voces significatiuas in nominatiuo casu, quia in illo solo casu possunt esse per se subiectum, aut prædicatum propositionis significatiuæ, in ordine ad quam agit de nomine.

Dices: hæc propositio est propositio significatiua: hic liber est Petri, sed Petri, quod est genitiui casus, est prædicatum eius, ergo casus obliquus potest per se esse prædicatum propositionis.

Respondeo negando minorem, quia prædicatũ illius propositionis non est *Petri*, sed *liber*, seu res Petri, hoc est spectans ad Petrũ, quod subintelligitur in illa oratione.

CAPVT V.

De Verbo.

Quid Verbum. 1

Verbum est vox significatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars separata significat, finita, & recta, & est eorum, quæ de altero dicuntur, nota. Hanc descriptionem tradit Philosophus cap. 2. de interpret. & admittunt omnes Peripatetici.

Dicitur *vox significatiua ad placitum*

citum, cuius nulla pars separata significat, in quo conuenit cum nomine, & disconuenit ab oratione: Dicitur *finita*, vt excludãtur verba infinita vt *non studet*, *non docet*, quæ non significant quid determinate conuenit rei, de qua dicuntur. Dicitur *recta*, vt excludãtur verba cæterorum modorũ præter indicatiuũ, quia verba indicatiui modi, vt talia, sunt sola illa, quæ deseruiunt ad significandum, quid rei conueniat actu, aut conuenerit aut conueniet, & de verbis, vt sic, solum voluit agere philosophus, quia illa sola per se ad institutum ipsius spectant.

Aliqui dicunt quod per hanc particulam excludãtur etiam alia tempora Indicatiui præter præsens tempus, & id etiam propter eorum authoritatem est probabile; & perinde est in re quid dicatur.

2 Dicitur *cum tempore*, vt distinguatur à nomine; ad quam particulam intelligendam aduertendũ est aliud esse significare tempus, aliud connotare aut consignificare tempus, aliud verò significare cum tempore. Significare tempus est deducere in cognitionem temporis, & hoc conuenit nomini alicui, nam vox *annus* est nomen significans tempus, & idem est de die, hora, nocte, ætate, sæculo. Consignificare tempus est deducere in cognitionem temporis simul cum alia re quatenus scilicet significat aliquid quod solet in aliqua temporis differentia fieri, sic cœna significat tempus vespertinum quia significat comestionem, quæ tempore vespertino fieri solet, ex quo patet hoc etiam competere nomini, nam cæna sine dubio est nomen. Significare denique cum tẽpore est significare aliquid competere alicui pro aliqua temporis differentia, nimirum pro tẽpore præterito, præsenti, vel futuro, vt *studet* quod significat illũ, de quo dicitur, studere pro tẽpore pręsẽtis & *est* quod significat prędicatum quod eo mediante dicitur de aliquo competere illi pro tempore præsenti, sicut *fuit* significat pro tẽpore præterito, & *erit* pro futuro. Ex quo patet significare *sine tempore* quod ponitur in definitione nominis non sic intelligendum quasi nomen non deberet significare aut consignificare tempus, sed sic vt nomen non debeat significare, illud, quod de alio dicitur, conuenire ipsi pro vlla temporis differentia.

Quid sit significare tempus.

Quid consignificare tempus.

Quid significare cum tempore.

3 Dices: participium v.g. *amans* significat amorem competere alicui pro tempore præsenti, ergo si vera est hæc descriptio, participium erit verbum, sed hoc est falsũ, ergo hæc descriptio est falsa.

Cur participium non sit verbum.

Respondent aliqui negando cõsequentiam, quia licet conueniat ipsi hæc particula descriptionis, nimirum *significare cum tempore*, tamen non competit ipsi altera particula, nimirum *& est semper eorum, quæ de altero dicuntur, nota*.

Alij respondẽt distinguẽdo antecedens: significat amorem competere alicui ratione verbi, quod inuoluitur in ipso, concedo; alia ratione, nego. Itaque quia idem est *amans* ac *est amans*, ideo ratione ly *est*, quod inuoluitur in illo participio, significat amorem cõpetere alicui pro tempore præsenti.

Vtraque hæc responsio est probabilis. Prima mihi magis placet, quia si per illam particulam distingueretur participium à verbo, frustra adderetur vltima illa particula *est semper eorum quæ de altero dicuntur nota*. cuius sensus est quod verbum significet prædicatum

catum aliquod competere subiecto, & hinc dicitur habere rationem copulæ & propositionem constare duobus extremis, hoc est prædicato ac subiecto, & copula, hoc est verbo.

CAPVT VI.

De Oratione.

1 *Quid oratio.*

Communiter admittitur tanquam bona definitio orationis quam tradit Philosophus c. 4. de interpretatione, nimirũ quod sit *vox significatiua ad placitũ cuius pars aliqua separatim significat vt dictio & non affirmatio aut negatio*. Dicitur *vox significatiua ad placitum* in quo tanquam in genere conuenit cum nomine & verbo, quamuis reuera oratio non sit eodem modo vox quo nomen & verbum, quia tam nomen quam verbum est simplex, oratio vero est vox cõposita ex pluribus vocibus. Dicitur *cuius pars aliqua separatim significat* per quod distinguitur tanquam per differentiã à nomine & verbo. Sensus autẽ est quod oratio debet esse vox composita ex talibus partibus quarũ aliqua secundũ se sumpta significet idẽ ipsũ quod significat vt cõiuncta cũ alijs partibus ex quibus conflatur oratio; vnde patet has esse orationes: homo iustus, Deus Optimus Maximus, Christus resurrexit. quia *homo, Deus, Christus*, quæ sunt partes harum orationũ idem significant secundũ se sumpta, ac in illis orationibus. Hæc vox autem *Dominus* vt significat possessorem alicuius rei, aut hominem in dignitate constitutum, non est oratio, sed nomen, quia licet pars istius vocis, nimirum prima syllaba *Do* seorsim sumpta significet dare, & altera pars nimirum *minus* significet aliud, nimirum *non tantum*, tamen non significãt illa, vt sunt partes istius vocis *Dominus*; vnde quamuis nõ haberent illam significationem, adhuc vox *Dominus* significaret possessorem rei, aut hominem in dignitate constitutũ, neque enim ideo quis vocatur Dominus quia dat minus, vt est euidens.

Hinc patet vocem *Respublica* non esse orationem, sed nomen, quia licet prima syllaba *Res* & secũda *publica* separatim significẽt, & possint componere hanc orationem *res publica*; tamen non significant idem extra illam vocẽ quod significant in illa voce, nam in illa voce vtraq. syllaba significat congregationem hominum talem vel talem: res autẽ publica significat aliquid aut spectans ad rempublicam, aut quod non sit secretum, vnde quamuis *Res* per se nihil significaret, nec *publica*; tamen vox *res publica* posset habere illam significationem.

2 Addidit præterea Philosophus quod pars aliqua orationis debeat significare aliquid, vt dictio, & non vt affirmatio vel negatio maioris explicationis gratia ad significandum, quod non sit necessarium vt pars orationis debeat significare aliquid per modum propositionis affirmatiuæ, aut negatiuæ: sed quod debeat aliqua pars eius aliquid significare per modum dictionis simplicis. Per hoc autẽ non intendit, quod pars aliqua orationis alicuius, non debeat posse significare per modum propositionis aut enunciationis; nam hæc est oratio *Deus est bonus & est amandus*, & tamen hæc pars ipsius *Deus est bonus* significat per modũ propositionis; sed vult tantum quod id non sit necessarium, sed quod sit necessarium semper quod

quod aliqua pars significet, vt dictio, id quod etiam patet esse verum in illa ipsa oratione: nam ly *Deus*, quæ est pars eius, significat vt dictio & non per modum propositionis.

3 *Plures voces significantes vnam rē nō faciunt orationem.*

Aduertendum hic primò, quod quando plures voces imponuntur ad significandam vnicam omnino rem, non constituant orationem, vnde Alexander magnus, vt capitur pro filio Philippi Macedoniæ Regis, non est oratio, nec summus Pontifex, vt capitur pro Papa; & huius ratio potest desumi ex definitione ipsa orationis, quia cum istæ voces imponantur ad significandam vnam rem, partes earum seorsim non possunt significare idem quod significant, vt sunt partes.

4 *Partes orationis debēt habere vnionem constructionis inter se.*

Aduertendum præterea, quod partes ex quibus conflatur oratio & quarum aliqua posset seorsim aliquid significare, debeant habere connexionem aliquam cōstructionis, aut significationis inter se ratione cuius dici debeat aliquid vnum, vnde hæc voces Petrus, Paulus nō sunt oratio, nec homo lapis: bene tamen lapis Petri, Petrus filius Pauli, homo sedens supra petram, & similia.

5 *Quod perfecta oratio.*

Aduertendum denique, quod oratio diuidatur in perfectam, & imperfectam: perfecta est quæ generat perfectum sensum in mēte intelligentis terminos seu partes eius, vt *Deus est amandus. Vtinam essem in cælo: obserua mandata: noli peccare*, & similes, quæ cum proferuntur, non relinquitur animus audientis suspensus ex natura orationis.

Quid imperfecta?

Oratio imperfecta est quæ non generat perfectum sensū, vt homo iustus, si essē in cælo.

Oratio perfecta enunciatiua quid.

Rursus oratio perfecta diuiditur in enunciatiuam, & non enunciatiuam: enunciatiua conuenit cum propositione, de qua postea, & hæc est oratio quę spectat ad Logicam, & ratione cuius in ea agitur de oratione vt sic.

Quid non enunciatiua.

Non enunciatiua est, quæ non est propositio, vt vtinam essem bonus religiosus! declina à malo, & fac bonum, quando apparebo in conspectu Dei?

CAPVT VII.

De modo sciendi vt sic.

1 *Quid modus sciendi.*

Modus *sciendi* vt sic communiter describitur esse oratio ignoti manifestatiua. Dicitur *oratio*, quia in hoc, tanquam in genere, conuenit cum orationibus quibuscumque, quæ non sunt ignoti manifestatiuæ. Dicitur *ignoti manifestatiua*, quia per hoc tanquam per differentiam distinguitur ab orationibus, quæ non sunt ignoti manifestatiuæ. Vt autem melius intelligantur hæ particulæ,

Aduertendum est, illud, quod est ignotum, aut esse aliquam propositionem, quæ ex terminis suis non apparet esse vera vel falsa, vt si alicui nesciēti an panis sit albus, proponatur illa propositio: panis est albus, erit enim ipsi omnino ignota, & propterea si petatur ab ipso sit ne vera necne, dicet se nescire. Aut erit aliqua res simplex, quę si proponatur intellectui aut non erit ipsi notū, quæ sit natura eius; aut non erit ipsi notum quot partes habeat: si res ignota sit propositio aliqua, tunc non relinquitur intellectui vlla via ad ipsā cognoscendam præter reuelationem alicuius, aut discursum: quia vero id quod cognoscitur per reuelationē, aut cognoscitur per reuelationem diuinam, & spectat ad Theologiam; aut per reuelationē creatā, & spectat ad fidem huma-

nã, quę est cognitio imperfecta, & non spectans ad scientias, & quia etiam non sunt necessaria aliqua præcepta artificialia vt non erremus in credendo, inde est quod iste modus cognoscendi non spectet ad Logicam.

2 Si propositio ignota non sit credenda propter reuelationem, sed per discursum, tum discursus ille, quo cognoscitur, dicitur modus sciendi ipsam, & quia potest esse aliquis discursus bonus & recte concludens, & aliquis malus ac male concludens, & quia possunt dari aliquæ regulæ per quas cognosci possit quisnam discursus sit bonus & quis malus, hinc hic modus sciendi spectat ad Logicam.

Si res ignota sit simplex, & non propositio aliqua, & ignoretur natura eius, modus quo possit deueniri in cognitionem eius, erit diffinitio, de qua in sequenti capite agemus: si verò ignorentur partes talis rei, modus cognoscendi erit diuisio, de qua in capite nono; quoniam autem tam in diffiniendo, quam in diuidendo possunt committi errores, hinc vterque modus cognoscendi spectat ad Logicam.

3 Hinc patet modum seu instrumentum sciendi, vt sic spectans ad Logicam esse orationem, quæ ex natura sua intrinseca nata est deducere intellectum in cognitionem alicuius rei, si aliàs esset ipsi ignota. Dixi, si aliàs esset ipsi ignota, quia non est necesse quod oratio ignoti manifestatiua manifestet aliquid, quod actu sit ignotũ aut quod possit esse ignotũ absq; illa oratione, quia etiamsi omnis intellectus cognosceret necessario hominem esse risibilem ex eo quod videret ipsum esse rationalem; tamen adhuc hæc oratio, quidquid ridet est risibile, homo ridet, ergo est risibilis, esset oratio ignoti manifestatiua. In hoc ergo sensu explicanda & intelligẽda est communis descriptio modi sciendi, vt sic ad Logicam spectantis.

Tres tantum modi sciẽdi. Hinc patet secundò non esse alios modos sciendi quam tres, definitionem scilicet, diuisionem, & argumentationem, & consequenter male additam ab Auersa hic enũciationẽ tanquam quartum modum sciendi, neque enim vlla propositio potest ex natura sua manifestare aliquid aliud si aliàs esset ignotum, nisi vel in illa ponatur definitio rei, vel per illam diuidatur res, vel per eam discursiue procedatur ad cognitionem rei, vnde nulla propositio manifestat ignotum nisi in virtute definitionis, diuisionis, aut argumentationis.

Propositio nõ est modus sciendi.

CAPVT VIII.

De Definitione.

Quid definitio. COmmunis descriptio definitionis est quod sit oratio manifestatiua rei ignotæ quoad naturam. Dicitur *oratio manifestatiua rei ignotæ*, quia in hoc tanquam in genere conuenit cum diuisione & argumentatione. Dicitur *quoad naturam*, quia per hoc tanquã per differentiam differt à diuisione quæ manifestat partes rei, modo declarando inferius, & ab argumentatione quæ manifestat nõ naturam alicuius rei simplicis, sed an aliqua propositio sit vera, vel falsa. Solet autem explicari natura rei tripliciter: primò secundum quod significatur per nomen aliquod confuso modo, vt si explicaretur quid sit homo, dicendo quod sit res habens manus, pedes, caput cum tali ordine, & dispositione, cum quali concipimus

Quot modis solet explicari natura rei.

mus communiter homines, & hæc definitio vocatur definitio quid nominis, & est satis imperfecta; nec re vera tā explicat naturam rei alicuius, quam proponit significatum vocis alicuius, vnde ad huiusmodi definitionem reducendæ videntur explicationes vocum secundum etymologiam seu deriuationem earum ab alijs nominibus, vt si dicat quis quod lapis significet substantiam illam, quæ soleat communiter lædere pedes nudos inter iter agendum.

1

Secundò manifestatur natura rei quādo proponūtur proprietates eius, & definitio, qua hoc fit, vocatur descriptiua ad differentiā alterius definitionis statim explicādæ: exēplum autem huiusmodi descriptionis est, si quis explicet naturam hominis dicendo, quod sit animal risibile, aut admiratiuū.

Tertiò deniq; manifestatur natura rei, quando proponūtur partes essentiales eius, vt si quis dicat quod homo sit animal rationale, & hæc est perfectissima definitio & quidditatiua, quia explicat essentiam rei, ipsam proponēdo intellectui.

2

Quia verò res multæ possunt considerari, & secundum partes physicas v.g. materiam & formā physicam, & secundum partes metaphysicas, hoc est genus & differentiam, hinc duplex potest assignari definitio quidditatiua, vna physica, quæ proponit partes physicas, vt si dicatur quod homo sit aliquid constans corpore & anima rationali; altera metaphysica, quæ proponit partes metaphysicas, vt si dicatur quod homo sit animal rationale: hinc patet illud non posse definiri, nec definitione physica, quod non habet partes physicas, vt sunt Deus, Angeli, materia prima, albedo, similitudo, &c. nec definitione metaphysica, quod nō habet partes metaphysicas, vnde ens vt sic nequit definiri proprie, quia dicit vnicum simplicissimum conceptum, nec propterea habet partes essentiales, aut metaphysicas, aut physicas; potest tamen explicari definitione quid nominis per orationem aliquam, quæ manifestet ad quid significandum erat illud nomen impositum, vt si cui ignaro linguæ latinæ, & petenti quid significaret nomen Latinum *ens*, aliquis id quouis modo explicaret, aut per aliam orationem Latinam, aut per orationem in lingua aliena.

3

Vt verò aliquis possit cognoscere quando definitio est bona, & quando non, aduertendæ sunt conditiones definitionis bonæ cōmuniter admissæ. Prima est quod definitio debeat esse clarior definitio. Per definitum intelligitur res illa cuius natura est explicanda per definitionem. Huius conditionis necessitas patet ex eo, quod si non sit clarior, sed vel obscurior, vel æque obscura, non possit manifestare naturam definiti: v. g. si quis nesciat quid sit homo, & aliquis dicat quod sit animal humanū, idest habens operationes, aut partes hominis, pessime definit hominem, quicunq. enim ignorat quid significet homo, aut quid sit, ignorabit etiā quid significet, aut quid sit animal habens operationes, aut proprietates hominis, vt manifestum est.

Prima conditio bonæ definitionis.

Hæc tamē conditio videtur spectare ad definitionem verbalē. Si autem reducatur ad definitionem realē & obiectiuā, sensus erit quod definitio obiectiua, seu conceptus ipsi correspondens debeat magis deseruire ad distinctionem rei definitæ ab alijs rebus quā cōceptus

ille cõfusus qui habetur de illa re vt importatur per nomen confuse v. g. vt definiatur homo seu animal illud, quod significatur per nomen homo, quatenus significatur per illud nomen, hoc est quatenus est aliqua res habens tales partes integrales externas, debet haberi aliquis alius conceptus, qui magis intimus sit ipsi, & propterea magis deseruiat ad distinguẽdum illam rem ab alijs rebus, quã ille cõceptus imperfectus, & cõfusus.

4 *Secũda conditio.*

Secunda conditio est quod definitio debeat conuerti cum definito, idest debeat esse talis, vt de quocumq; predicatur definitum, de eo debeat prædicari definitio, & de quocumque prædicatur definitio, debeat prædicari posse definitum. Defectu huius conditionis hęc non est bona definitio hominis: homo est animal, quia licet de quocumque prædicatur homo, prædicetur etiam animal, tamen non de quocumque prædicatur animal, prædicatur homo, neque enim potest dici de bruto quod sit homo, licet dicatur de ipso quod sit animal. Ratio autẽ cur adesse debeat hæc conditio est, quia alias nõ explicabitur natura rei sic, vt possit aliquis habere cõceptũ propriũ definiti, quo possit distingui ab alijs omnibus rebus, neque enim per hoc, quod cognoscã hominem, vt animal pręcise, possum cognoscere ipsum, vt est quid distincta naturæ à bruto.

5 *Tertia conditio.*

Tertia conditio est, quod non sit diminuta, tunc autem definitio est diminuta quando non cõtinet omnia quæ sunt necessaria ad cognoscendam naturam rei sic vt possit cognosci cum quibus rebus particulariter conuenit, & à quibus disconuenit. Defectu huius conditionis hæc non est bona definitio hominis; homo est rationalis: nec hæc etiam: *homo est rational*, quãuis institueretur vox *rational*, tanquam nomen substãtiuum significans substantiam corpoream potentem discurrere, sicut instituta est vox animal ad significandam substantiam corpoream potentem sentire; quamuis enim illis descriptionibus conuenirent duæ primæ conditiones, nam in primis clariores essent, & deinde conuerterentur cum definitos tamen reuera non sufficienter declararent naturam definiti, quia per illam definitionem non possemus cognoscere quod esset animal, aut viuens omni genere vitæ qua viuit de facto, nec consequenter quod haberet conueniẽtiam aliquam specialem cum plãtis, aut brutis, propter quam rationem etiam non bene describeretur esse substantia rationalis.

6

Hinc patet verum esse tũ quod omnis bona definitio essentialis metaphysica debeat constare genere & differentia, quia nec genus sufficit propter defectum secundæ conditionis, nec differentia sola propter defectum tertiæ: tum præterea quod illud genus, quod ponitur in definitione, debeat esse includens actu, & formaliter omnes alias differentias præter differentiam quæ adiungitur ipsi in definitione, quia alias relinqueretur aliqua pars essentialis.

7 *Quarta conditio.*

Aduerte autem, quod si quis vellet definire, aut describere aliquam rem præcise in ordine ad discriminandam illam ab omnibus alijs rebus determinatis, quod tum posset sufficere genus remotum cum differentia vltima, vnde hoc modo bene describeretur homo esse substantia corporea rationalis.

Quarta denique & vltima cõditio est quod definido non contineat

neat superfluum. Defectu huius conditionis hęc esset mala definitio hominis: homo est animal rationale bipes, quia frustra additur bipes. Tunc autem definitio continet superfluum, quando continet aliquam particulam, qua non posita adhuc æque sufficienter declararetur natura rei, sic vt possit cognosci cum quibus rebus conuenit & à quibus differt, ac si poneretur.

Hæ sunt conditiones definitionis quidditatiuæ: conditiones autem descriptiuæ sunt vt sit clarior definito cōuertibilis, & sine superfluitate: tertia conditio de diminutione non adeo requiritur, modò non sit tam diminuta, quin sit conuertibilis cum descripto.

8 *Quaenam possunt definiri.*

Ne vero, quis frustra laboret in inquirenda alicuius rei definitione, quæ definiri nequeat, breuiter subiungere placuit cōditiones quę requirūtur ad hoc, vt aliquid possit proprie definiri; eas autem desumo ex Doctore in 4. dist. 1. q. 2. Prima est, quod debeat esse ens reale, quia licet ens rationis possit definiri definitione large accepta pro ratione explicante naturam rei quomodocumque, tamen quādoquidem nō habeat verum esse, nec veram consequenter naturam non potest definiri definitione stricte accepta, quæ est oratio verum esse rei manifestās ex Philosopho 1. Topic. Propter defectum etiam huius conditionis negationes & priuationes stricte definiri non possunt.

Secunda quod debeat esse quid vnum per se & non sit vnum per accidens quale est album, & omne concretum accidentale, nec aggregatū ex pluribus entibus nō subordinatis sibi inuicem, vt est aceruus lapidum; quamuis enim huiusmodi entia possint cognosci & explicari etiam suo modo, tamen secundum Philosophum 7. Met. c. 3. definitio rigorosa non datur nisi entis vnius per se.

Tertia cōditio est quod habeat plures conceptus, quorum vnus possit habere rationem generis, & alter rationem differentiæ, quia cū definitio proprie dicta debeat constare genere & differentia, patet, id quod possit definiri, debere includere duos conceptus tales, & hinc ens vt sic nequit proprie definiri.

Quarta conditio quod sit quid vniuersale, quia definitio est ratio explicans quod quid est rei, hoc est prædicata essentialia ipsius: singularitas autem non est de essentia rei singularis, & præterea quia nō potest de facto haberi vllus conceptus de vllo singulari, quo mediāte possit aliquis ipsū distinguere ab omnibus alijs rebus ita quin possit proponi aliqua alia res, inter quam & ipsum non posset distinguere; vnde cum definitio debet esse oratio ita explicans naturam rei vt per eam possit quis distinguere rem definitam à quacunque alia re, sequitur non posse definiri vllum indiuiduum aut singulare qua tale.

CAPVT IX.

De Diuisione.

1 *Quid diuisio.*

Diuisio de qua hic agimus *est oratio manifestans partes alicuius totius.* aut quod idem est in re, *est oratio totum in suas partes distribuens.* Illud autem totum quod diuiditur, vocatur diuisum, & partes, in quas diuiditur, vocantur membra diuidentia, vnde quando dicitur quod animal diuidatur in rationale & irrationale,

aut quod animalium aliud sit rationale, aliud irrationale; diuiditur animal in suas partes subiectiuas & ipsummet est diuisũ, partes vero illæ sunt mẽbra diuidentia nimirum animal rationale & irrationale.

Primum genus diuisionis.

Multa autem sunt genera diuisionum quę breuiter proponenda sunt. Primum genus diuisionis est qua diuiditur aliquod superius seu vniuersale in sua inferiora & hæc vocatur diuisio totius potentialis in partes subiectiuas, vocatur autem superius totum potentiale ad differẽtiam totius actualis, quia totum actuale includit actualiter & intrinsece suas partes, totum autem potentiale non includit actualiter & intrinsece partes suas subiectiuas, quia non sunt de ratione formali eius nec cõstitutiua actualia ipsius; neque enim homo est de ratione formali animalis, nec pars intrinseca ipsius. Hæc diuisio comprehendit tam diuisionem generis in species qualis est illa qua diuiditur animal in hominem & brutum; quã speciei in indiuidua, qualis est diuisio hominis in Petrum & Paulum, &c. quam etiam diuisionem transcendentis in sua inferiora; qualis est entis vt sic in substantiã & accidens.

Diuisio totius potentialis in partes subiectiuas.

2 Secundũ genus.

Secundum genus diuisionis est qua diuiditur totum actuale in partes ex quibus actualiter componitur, & hæc diuisio subdiuiditur in diuisionem totius integralis & totius essentialis. Totum integrale est, quod cõstituitur ex partibus integrantibus, quæ scilicet solent esse extra se inuicẽ & quarum neutra est forma alterius, vt homo, quatenus componitur ex manibus, pedibus, capite, &c. aqua, quatenus componitur ex hac, & illa parte aquæ, quarum quælibet per se est aqua. Diuisio huiusmodi totius vocatur diuisio totius integralis in partes integrales, vt si diceretur; hominis partes sunt manus, pes, caput; aut partium hominis alia est manus, alia pes, alia caput, &c. quod si partes huiusmodi sunt eiusdem rationis, totum integralę vocatur homogeneum, id est, constans partibus homogeneis, seu eiusdẽ rationis, & tale totum est aqua, quatenus componitur ex hac & illa parte aquæ, quarum quęlibet est aqua. Si vero partes sunt diuersæ rationis, totum conflatum ex illis vocatur heterogeneum, hoc est, constans ex partibus heterogeneis seu diuersæ rationis, vt est homo, quatenus est quid constitutum ex manibus, pedibus, capite, &c.

Diuisio totius actualis in partes actuales.

Diuisio totius actualis in partes integrales.

Quid totum homogeneũ.

Quid heterogeneum.

Totum essentiale est, quod constituitur ex partibus, quarum vna est per se in potentia ad alteram, & altera est per se actus illius & forma, & quarum quælibet ita requiritur ad constitutionem istius totius, vt ea ablata non maneat essentia istius totius: huiusmodi totum est duplex, vnum physicum, & est, quod constituitur ex partibus huiusmodi physicis, hoc est, realiter distinctis, vt est homo quatenus est cõstitutus ex anima & corpore; aqua, quatenus est constituta ex materia & forma; & diuisio huiusmodi totius vocatur diuisio totius physici in partes physicas, qualis diuisio est hæc: partium physicarum hominis alia est anima, alia corpus.

3. Diuisio totius essentialis in partes actuales physicas.

Alterum *totum* est *metaphysicũ*, & est quod constituitur ex partibus essentialibus metaphysicis, hoc est, non realiter distinctis, vt homo, quatenus cõstituitur ex animalitate & rationalitate, & diuisio talis totius vocatur diuisio totius me-

Diuisio totius metaphysici in partes metaphysicas.

metaphsici in partes metaphysicas, vt si dicatur: partiũ metaphysicarum hominis alia est animalitas, alia rationalitas, & ex his partibus constatur definitio rei; definitio enim hominis est, quod sit animal rationale.

4 *Diuisio subiecti in accidentia.*

Tertium genus diuisionis est, qua diuiditur totum accidentale in suas partes, & hæc diuisio est triplex, prima est subiecti in accidẽtia, vt hominum alius est albus, alius est niger; in qua diuisione assignantur plura subiecta eiusdẽ rationis affecta varijs accidentibus. Secunda est accidentis in subiecta, vt alborum alius est homo, aliud lac; in qua assignantur subiecta diuersæ rationis affecta accidentibus eiusdem rationis.

Diuisio accidentis in subiecta.

Tertia est accidentis in accidentia, vt si dicã: alborum aliud dulce, aliud amarum: in qua diuisione assignantur plura accidentia eiusdem rationis coniuncta esse pluribus alijs accidentibus diuersæ rationis v. g. plures albedines quarum aliqua coniungitur cum dulcedine, alia cum amaritudine.

Diuisio accidentis in accidentia.

Aduertendum verò hic, quod illa accidentia, in quæ diuiditur aliud accidens, non debent esse inferiora istius accidentis, quia aliàs esset diuisio superioris in inferiora, vnde quando diuiditur color in albedinem, & nigredinẽ, dicendo: colorum alius est albedo, alius nigredo, diuisio est superioris in inferiora, & non accidẽtis in accidentia, vt in hoc vltimo genere diuisionis agimus de diuisione accidentis in accidentia.

5 *Diuisio vniuoci in vniuocata.*

Præter has diuisiones datur *diuisio vniuoci in vniuocata*, vt animalis in rationale, & irrationale, sed hæc diuisio, si ad rem ipsam referatur, conuenit cum diuisione superioris in inferiora; si vero ad vocem reducatur, est diuisio vocis vniuocæ in sua significata, seu in illa, de quibus dicitur. Deinde datur *diuisio æquiuoci in æquiuocata*, & est diuisio vocis æquiuocæ in illa, de quibus dicitur secũdum diuersam rationem, vt canũ alius est terrestris, alius cælestis, alius marinus.

Diuisio æquiuoci in æquiuocata.

6

Porrò, vt diuisio sit bona debet habere sequentes cõditiones, vnde, quæ caruerit vlla ex illis, non est bona absolute, & simpliciter. *Prima* est, quod diuisum latius pateat, quam vllum ex membris diuidentibus, hoc est, quod possit dici de aliquo, de quo nullum determinatum ex diuidẽtibus dici possit. Hanc conditionem habet diuisio animalis in rationale & irrationale, nam animal potest dici de homine, de quo non potest dici, quod sit irrationale, & potest dici de bruto, de quo non potest dici, quod sit homo: hanc autem conditionem non habet hæc alia diuisio animalis in sensitiuum, & irrationale, quia de nullo potest dici animal, de quo nõ potest dici, quod sit sensitiuum, vnde sensitiuũ æque late patet, ac animal, nec mirum cum sit differentia cõstitutiua ipsius. Hæc conditio vniuersaliter habetur quotiescunque superius diuiditur in inferiora.

Prima conditio bonæ diuisionis.

7 *Secunda cõditio.*

Secunda conditio est, quod diuisum non latius pateat quã omnia membra diuidentia, hoc est, quod non habeat alia membra diuidentia præter illa. hæc etiam conditio cõuenit diuisioni animalis in rationale, & irrationale; neq; enim datur vllũ animal, quod non sit rationale aut irrationale; non conuenit autem diuisioni animalis in rationale, & hinnibile, quia dantur animalia, quæ nõ sunt nec rationalia nec hinnibilia, vt Leo, ouis, &c. vnde hæc diuisio esset mala, sicut & hæc alia, qua diui-

deretur homo, vt totum integrale in manus & pedes, quia præter illas partes habet alias, vt caput, cor, renes, &c.

8 *Tertia conditio.*

Tertia conditio est, quod membra diuidentia inter se opponantur, ita scilicet, vt & habeant aliquam diuersitatẽ inter se, aut distinctionem, quia alias non essent membra distincta; & præterea quod vnum ex ipsis non includatur in altero, tanquam pars ipsius: hæc etiam conditio habetur in diuisione animalis in rationale & irrationale, sed non in diuisione, qua diuideretur animal in hominem & Petrum, nec in hominem & rationale.

9 *Quarta conditio.*

Quarta denique *conditio* est, quod diuisio non fiat in nimis multa membra, quia generaretur magna confusio, vt si quis diuideret animal in rationale, equinum, bouinum, elephantinum, & reliquas species, enumerando singulas. Hinc consilium est, vt cum diuisum plura sub se cõtinet, prius diuidatur in propinquiora, & hæc in alia: sic diuidimus animal prius in rationale & irrationale; & irrationale in pedestre, & non pedestre, & pedestre in bipes, & quadrupes, &c. Hinc etiam, vel consilium, vel regula est, vt diuisio bona fiat per duo membra immediate: sed licet omnis diuisio posset reduci ad duo membra; tamen non est necesse, vt id semper fiat; & certe differentia, vt sic diuiditur in propriam, communem, & proprissimam; vniuersale vt sic in quinque species; animã vt sic in vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem.

CAPVT X.

Quid sit, & quotuplex est propositio.

1 *Quid propositio.*

PRopositio, vt hic de ea agitur, ab omnibus describitur esse oratio, in qua aliquid de alio affirmatur, vel negatur; vt cum dicitur: homo est animal, homo non est lapis. Quamuis autem hæc descriptio in hoc sẽsu sit bona, quod reuera omnis oratio, qua aliquid de alio affirmatur, sit propositio, & quod etiam omnis oratio, qua aliquid de alio negatur, sit similiter propositio; & quod non possit assignari vlla propositio in particulari, qua vel non negetur, vel nõ affirmetur aliquid de aliquo; nec aliud quam hoc authores cõmuniter intelligãt per prædictam descriptionem; tamen videri posset nõ esse satis exacta descriptio propositionis vt sic, cõmunis vniuoce propositioni affirmatiuæ, & negatiuæ, quia nõ significatur per eã ratio propositionis vt sic, vt abstrahit à suis speciebus; quotiescunq; autẽ describitur bene aliquid cõmune, debet definitio ipsius abstrahere a rationibus particularibus.

2

Confirmatur primò, quia quotiescunque bene definitur aliquid commune; si definitio sit bona, poterit bene poni in definitione inferioris cuiuscunque, sed definitio prædicta non rectè ponitur in definitione propositionis affirmatiuę aut negatiuę; neque enim bene aut cũ sensu diceretur: propositio affirmatiua est propositio, qua aliquid de alio affirmatur aut negatur; quandoquidem redũdaret seu superflueret illud *aut negatur*; ergo non bene definitur propositio, vt sic, prædicta definitione.

Confirmatur secundò, quia si quis vellet definire animã vt sic, dicendo, quod esset forma, quæ esset

esset principiũ vel vegetandi, vel sentiẽdi, vel discurrẽdi, male definiret illam; sed prorsus eadẽ est ratio de hac descriptione, ac de iam pręmissa; ergo nõ videtur pręmissa descriptio esse satis exacta, nec vlla alia, quæ datur disiunctiuè per particulam *vel* aut æquiualẽtem.

3 *Melior descriptio propositionis.*

Itaque melius describeretur propositio vocalis vt sic esse orationem, qua significatur iudicium intellectus de aliqua re; & propositio mentalis formalis esse iudicium intellectus de re aliqua; & propositio obiectiua esse totũ obiectum complexũ circa quod fertur iudiciũ: quia vero intellectus habet duplex iudicium de rebus, vnum quo affirmat aliquid de aliquo, quod est iudicium affirmatiuũ, & aliud quo negat, quod est iudiciũ negatiuum: hinc propositio vocalis vt sic optime diuiditur tãquam genus in species in propositionem affirmatiuã, qualis est: homo est animal, qua significatur iudicium intellectus affirmatiuũ, quo iudicat quod homo sit animal; & in propositionem negatiuam, quæ est oratio significans iudicium negatiuum, quo intellectus iudicat aliquid non esse aliud, vt homo non est doctus; & si iterum quæratur quid est iudicium vt sic, quo iudicamus de re, Respondeo esse illud in quo particulariter conuenit iudicium negatiuũ & affirmatiuũ magis inter se quam cum alijs actibus intellectus, quod sane magis quisque potest propria experientia discernere quã verbis exprimere alteri.

4

Quandoquidem vero non detur vlla propositio à parte rei, quę non sit vel affirmatiua, vel negatiua, & per affirmatiuam propositionem asseritur aliquid de aliquo, ac per negatiuam negatur aliquid de aliquo, sequitur in omni propositione interuenire & *prædicatum*, quod est illud, quod asseritur, vel negatur, & *subiectũ*, quod est illud, de quo aliquod affirmatur vel negatur; & *verbũ* seu copulã, vt vocãt quod est illud, mediãte quo aliquid affirmatur vel negatur: v.g. in his propositionibus: Deus est bonus, Deus non est iniustus: subiectum est *Deus*, copula seu *verbum* est ly *est*, & *prædicatum* primæ propositionis est *bonus*, secundæ *iniustus*.

Aliquando autem prædicatum non ponitur explicite in oratione vocali, sed implicite inuoluitur in verbo, vt quando dicitur: homo existit, homo prędicat, homo docet: in quibus propositionibus solũ ponitur explicite homo, quod est subiectum, & verba *existit, prædicat, docet*, sed implicite tamen inuoluuntur in *verbo*, prædicata hæc: *existens, prædicans, docens*; sensus enim illarum propositionum est, quod homo est existens, est prædicans, est docens. Aliquando vero ponitur prædicatũ explicite, vt cum dicitur homo est animal.

5 *Quid propositio de tertio adiacente.*

Hinc *prima diuisio propositionis* est in propositionem de tertio adiacente, qualis est omnis propositio, in qua prædicatum explicite ponitur, & in propositionem de secundo adiacẽte, qualis est omnis propositio, in quã non ponitur explicite prædicatum, vt homo docet: quorum terminorum non est exigẽda alia ratio, quã consensus authorum, qui in re arbitraria poterant vti quibusuis terminis.

Quid de secundo adiacente.

6 *Quid propositio categorica*

Secunda diuisio propositionis est in categoricam seu simplicem, & hypotheticã seu cõpositam. *Propositio categorica* est illa in qua de aliquo vno subiecto vel affirmatur vel negatur absolute aliquod vnum prædicatum absque coniunctione conditionali vel causali, vt *homo est iustus*. *homo quiest iustus est*

est gratus Deo, homo iustus est dignus vita aeterna, quae est promissa filijs Dei: hominem esse animal est necesse. Haec propositio categorica subdiuiditur in absolutam & modalem. *Propositio categorica modalis* est illa, in qua de aliqua propositione, tanquam de subiecto, praedicatur aliquis ex his quatuor modis, *Contingens, Necesse, Possibile Impossibile*, vt hominem esse animal est necessarium &c. *Propositio categorica absoluta*, seu non modalis, est omnis propositio categorica, in qua de aliqua propositione, tanquam de subiecto, non praedicatur aliquis ex illis modis, vt homo est animal, homo est doctus, & huiusmodi propositiones à summulistis vocari solent propositiones *de inesse*.

Quid categorica modalis.

Quid absoluta.

7

Quid hypothetica.

Propositio hypothetica est propositio, in qua de aliquo vno subiecto non praedicatur absolute aliquod vnum praedicatum absque coniunctione conditionali aut causali, vt vt, *Petrus est risibilis. si est rationalis, Petrus quia est risibilis est rationalis*. Propositio hypothetica diuiditur in copulatiuam, disiunctiuã, conditionalem, rationalem; placuit enim rationalem à conditionali distinguere, quamuis ab alijs ad eam reducatur. *Propositio copulatiua* est propositio composita ex pluribus categoricis copulatis mediante coniunctione *&* aut *nec* vel aequiualenti, vt *homo est iustus & brutum est irrationale*. nec brutum est nobilius homine, nec homo Angelo. Ad veritatem huius propositionis requiritur, quod omnis propositio categorica, qua constat, sit vera; ad falsitatem sufficit quod vlla ex illis sit falsa, vnde haec est vera; homo est animal & brutum est animal, quia vtraque propositio categorica est vera. haec vero propositio est falsa: nec homo est irrationalis, nec brutum irrationale, quia licet prima categorica sit vera, secunda tamen est falsa.

Quid hypothetica copulatiua?

8

Dubitãt authores, an huiusmodi propositio sit vera species propositionis distinctae speciei à categorica: aliqui dicunt esse, aliqui negant, asserentes non esse aliud, quam aggregatũ ex pluribus categoricis; vnde sicut duo homines non sunt distinctae speciei ab vno homine, ita nec haec propositio composita: Petrus est bonus, & Paulus est bonus, distinguitur specie ab his duabus categoricis: Petrus est bonus, Paulus est bonus. Ne tamen dicatur superfluere coniunctio copulatiua, *&* aut *nec*, dicendũ videtur quod distinguantur specie, quia copulatiua propositio significat illas propositiones esse simul veras aut falsas, duae autem propositiones categoricae non copulatae non significant illam simultatem; sed haec difficultas est parui momenti, vtpote quae magis deseruit curiositati, quam vtilitati.

Hypothetica copulatiua distinguitur à categoricis pluribus ex quibus constatur.

9

Quid hypothetica disiunctiua?

Propositio hypothetica disiunctiua est cõposita ex duabus categoricis cũ interiunctione particulae *aut* vel aequiualentis, vt, *aut homo est substantia aut accidens*, cuius sensus est quod homo est substantia, aut quod homo est accidens. Huiusmodi propositio est vera, quãdo alterutra pars est vera, vt contingit in exemplo praemisso; est autem falsa si neutra sit vera, vnde haec est falsa: homo aut est lapis aut est Angelus. Controuertitur vero an sit falsa, si vtraque categorica sit vera, vt contingit in hac propositione: homo aut est risibilis aut rationalis. Sed cõtrouersia haec est de nomine, nam si sensus propositionis disiunctiuae est quod alterutra pars tantum sit

An disiunctiua cuius omnes categoricae ex quibus constatur sunt verae sit vera.

sit vera, falsa erit propositio, si vtraq. pars sit vera, nō minus quā si vtraque esset falsa. Si verò sensus sit: quod alterutra sit vera quidquid sit de vtraque, propositio cuius vtraque pars est vera, erit absolute vera, & sane mihi non est dubium quin hunc sensum quādoque habeat, præsertim quando subintelligitur *saltem*, vt cum dicitur: lux est qualitas materialis, aut est qualitas, id est aut saltem est qualitas; quia verò quandoque fortassis habet etiam priorem sensum, tutius est conuenire in sensu, ne laboretur de nomine.

10 *Quid hypothetica conditionalis.*

Propositio hypothetica conditionales est illa, cuius categoricæ propositiones, ex quibus conflatur, vniuntur mediante coniunctione *si*, vel alia æquiualenti, vt: Si Petrus loquitur, mouet labia. In huiusmodi autem propositione nihil absolute asseritur aut supponitur vnde perinde est, quod Petrus v.g. loquatur vel quod non loquatur, ad hoc quod propositio præmissa sit vera.

In his propositionibus dicitur propositionem illam categoricā, cui coniungitur immediate conditio *si*, esse antecedens, & alterā propositionē esse cōsequens v.g. in prædicto exemplo, *Petrus loquitur*, est antecedens, & altera propositio, *mouet labia*, est consequens, quia scilicet hæc consequentia est necessaria: Petrus loquitur, ergo mouet labia, quia impossibile est, quod loquatur, quin moueat os. Et hinc existimant aliqui ad veritatem huiusmodi propositionis requiri, quod propositio consequēs sequatur ex antecedenti, sed certum est id nō semper requiri, sed quandoque sufficere aliquam cōcomitantiam consequentis ad antecedens ortā ex alia causa, vnde vere possem dicere ex suppositione, quod cognoscam Petrum esse doctū quod si Petrus sedeat, aliquis sedens sit doctus, & tamen non sequitur ex natura intrinseca huius propositionis antecedentis: Petrus est sedens, quod aliquis sedens sit doctus. Et similiter hæc propositio potest esse vera: quod si impetrauerit Sanctus Franciscus pro me gratiam aliquam a Deo, ędificabo ipsi Ecclesiam, & tamen non sequitur: Sanctus Franciscus impetrauit gratiam aliquam, ergo ædificabo ipsi Ecclesiam.

11 *Quid hypothetica rationalis.*

Propositio hypothetica rationalis est, cuius partes copulātur coniūctione rationali *quia*, aut æquiualenti, vt quia homo est rationalis, est risibilis: cuius etiam propositionis pars illa, cui immediate coniungitur coniunctio, vocatur antecedens, & altera vocatur cōsequens. Inter hanc propositionem cōditionalem duplex est differētia, vna quod in propositione rationali supponatur veritas antecedentis, vt in præmisso exemplo supponitur, quod homo sit rationalis, & asseritur quod propterea sit risibilis; sed in propositione conditionali non supponitur antecedens esse verum, sed asseritur, quod si sit verum, etiam consequēs sit verū. Altera differentia est quod in antecedenti propositionis hypotheticæ rationalis ponatur causa, cur consequens sit verū, vt in præmisso exemplo, rationalis competens homini est causa cur ipsi competat risibilitas; vnde hæc nō est rationalis, quia homo est risibilis est rationalis, quāuis sequatur necessario quod si sit risibilis, sit etiā rationalis, quia risibilitas cōpetēs homini nō est causa, cur ipsi competat rationalitas, sed e cōtra. Hæc autē esset bona rationalis, quia ego cognosco homi-

minem esse risibilē cognosco ipsū esse rationalem, quamuis enim risibilitas non sit causa cur a parte rei homo sit rationalis, tamen potest esse causa deducens me in cognitionem, quod homo sit rationalis. Etiam illa propositio potest esse vera, quia homo est risibilis, est rationalis; quatenus idē significat, ac, nisi homo esset risibilis, non esset rationalis, quo sensu quandoque capitur, sed non est vera rationalis, in rigore loquendo; quia in antecedēti nō assignatur causa veritatis consequentis.

Aduertendum autem copulam principalem propositionum conditionalium, & rationalium esse illam, quæ ponitur in consequenti; vnde propositio censenda est negatiua, aut affirmatiua, prout negatio adiungitur aut nō adiungitur isti copulæ, quomodocunque se habeat altera copula antecedentis: ex quo patet hanc esse propositionem affirmatiuam: si homo non est risibilis, est irrationalis; & hanc aliam esse negatiuam: si homo est risibilis, non est irrationalis.

12

Vt aliæ diuisiones propositionis vt sic intelligantur, Aduertendum est primò quasdam propositiones esse, in quibus subiectum est quod aptius subijcitur, & prædicatum quod aptius prædicatur, & huiusmodi propositiones vocantur *naturales*; aliæ sunt propositiones, in quibus oppositum contingit, & vocantur *innaturales*, ex quo patet diuisio propositionis in naturalem & innaturalem. Id autem aptius subijcitur quod habet se per modum inferioris aut subiecti respectu formæ, & illud aptius prædicatur quod est superius aut habet se per modum formæ; vnde patet has propositiones esse innaturales: animal est homo, risibile est homo; has autem naturales: homo est animal, homo est risibilis.

Quid propositio naturalis. *Quid innaturalis.* *Quid aptius in propositione subijcitur.* *Quid aptius prædicatur.*

13 *Quid materia propositionis.*

Aduertendum secundò in propositione qualibet reperiri materiam, quantitatem, & qualitatem. *Materia propositionis*, de qua hic agitur, est habitudo seu connexio prædicati cum subiecto, quæ habitudo est triplex; aut enim est necessaria, vt accidit in hac propositione: homo est animal; aut contingens, vt in hac alia propositione: homo est doctus; aut impossibilis vt in hac alia: homo est hinnibilis: & hinc diuiditur propositio in necessariam qualis est, homo est animal; cōtingentem, qualis est, homo est doctus; & impossibilē, qualis est, homo est equus.

14 *Quid quantitas propositionis.*

Quantitas propositionis est extensio subiecti propositionis ad plura vel pauciora, vt si dicatur: omnis homo est risibilis, aut aliquis homo est risibilis; ratione huius diuiditur propositio in *vniuersalem, particularem, indefinitam, & singularem*. *Vniuersalis est*, quæ afficitur signo vniuersali, vt *omnis, nullus*, & similia, vt omnis homo est risibilis, nullus homo est irrationalis. *Particularis* est, quæ afficitur signo particulari, vt *aliquis, quidam*, & similia, vt aliquis homo est doctus, quidam homo non est doctus. *Indefinita* est, quę nullo afficitur signo, vt homo est doctus, homo non est doctus. *Singularis* denique est, quæ habet pro subiecto determinatum aliquod indiuiduum, vt Bucephalus erat optimus equus, Christus est mortuus pro nobis.

Quid propositio vniuersalis. *Quid particularis.* *Quid indefinita.* *Quid singularis.*

15 *Quid qualitas propositionis essentialis.*

Qualitas denique *propositionis* est duplex, essentialis & accidentalis. *Qualitas essentialis* est affirmatio vel negatio propositionis, & ratione huius diuiditur propositio in affirmatiuam & negatiuam,

vt

vt Petrus est bonus, Paulus non est doctus. *Qualitas accidentalis* est veritas vel falsitas, & ratione huius diuiditur in falsam, qualis est; Petrus est brutum, & in verã, qualis est, homo est animal.

Quid accidētalis.

Solet hic laboriose quæri an hæ diuisiones sint generis in species; quia vero res est magis curiosa quam vtilis, breuiter indicãdum quid probabilius videtur.

16

Diuisio propositionis in affirmatiuã & negatiuã est generis in species.

Dico ergo diuisionem propositionis in affirmatiuam, & negatiuam esse generis in species, vna enim nempe negatiua respicit essentialiter negationem identitatis prædicati cum subiecto, quam altera, nempe affirmatiua, non respicit; & sane experientia constat latissimum esse discrimen inter actum, quo iudico hominem esse animal, & actum, quo iudicarem ipsum non esse animal.

Et si dicas has duas propositiones esse æquiualentes: homo non est animal, & homo est non animal; sed hæc vltima est affirmatiua, ergo & prima, & consequenter propositio affirmatiua, & negatiua non magis distinguuntur quam duæ aliquæ affirmatiuæ.

Respondeo negando maiorem; non enim sunt æquiualentes, quãuis vna sequatur ex altera; nã in prima datur solum intelligi, quod homo nonsit animal, in secunda autẽ significatur, quod sit aliquid aliud quod opponitur animali.

17

Item diuisio propositionis verã & falsam.

Dico secundò, quod diuisio propositionis in veram, & falsam sit etiam generis in species, ex suppositione, quod vna propositio non posset transire de vera in falsam; ex suppositione autem quod posset, non esset diuisio generis in species, sed subiecti in diuersa accidentia, quæ possent ipsi competere: quantum autem ad illam suppositionem, licet existimem quod propositio, quæ semel est vera, non possit de potentia Dei absoluta esse falsa, tamen sentio, quod propositio, quæ est vera, simpliciter loquendo possit esse falsa, casu scilicet quo haberetur illa ipsa propositio in eodem instanti, & in eodem ipso obiectum nõ se haberet eodẽ modo, quo asseretur esse, vt si ego in hoc instanti, quo de facto Petrus est doctus, dicerem Petrum esse doctũ, cum tamen ille non esset doctus pro illo instanti; qui casus est simpliciter possibilis; vnde absolute sentio diuisionem propositionis in veram, & falsam, non esse ita generis in species, quin eadem propositio in specie posset vtramque rationem habere, & consequenter veritatem, vt sic, esse merum accidens propositionis; vnde etiam sequitur quod, quãdo dicit Philosophus propositionẽ esse orationẽ, verũ vel falsum significantem non definiat ipsã essentialiter, sed describat tantummodo ipsam, per ordinem ad sua accidentia.

Diuisio propositionis in vniuersalẽ particularẽ ac singularẽ non est generis in species

Dico tertiò probabile esse, quod diuisio propositionis in vniuersalẽ particularẽ, ac singularem, non sit generis in species, quia licet vniuersalis essentialiter respiciat plura obiecta, quam singularis; tamẽ illa plura obiecta non sunt necessario specie distincta ab obiecto, quod respicitur à singulari: nam quãdo dico: *omnis homo est animal*, nõ respicio aliquod obiectũ distinctum specie ab eo, quod respicio, quãdo dico: *Petrus est animal*; neq; enim omnis homo distinguitur specieà Petro, sicut nec calor duorũ pedum distinguitur à calore vnius pedis. Sed hoc satis est de re parũ vtili, & intelligendum est potissimum de propositionibus formalibus; & de vocalibus tantum, vt supponunt pro formalibus.

CA-

CAPVT XI.

De oppositione propositionum absolutarum categoricarum.

1 *Quid oppositio propositionum categoricarum.*

INtelligimus hic per propositiones categoricas absolutas illas, quæ neque sunt hypotheticæ, neque modales, de quibus capite præcedenti: oppositio autem huiusmodi propositionum est duarum propositionum eodem subiecto & prædicato cōstantium disconuenientia in qualitate aut quantitate aut vtraque simul. Tunc habent propositiones discōuenientiam in quantitate, quando vna est particularis, altera vniuersalis, vt *omnis homo est animal, aliquis homo est animal.* Tunc habent oppositionem in qualitate, quando vna est negatiua, altera affirmatiua, (loquimur enim hic de qualitate essentiali) vt *omnis homo est animal, nullus homo est animal;* aut *omnis homo est animal, aliquis homo non est animal*. Tum habent oppositionem in qualitate & quātitate simul, quando vna est affirmatiua, altera negatiua, & vna vniuersalis, altera particularis, vt *omnis homo est animal. aliquis homo non est animal.*

Dictum est in descriptione huiusmodi oppositionis, quod propositiones oppositæ debeant cōstare eodem subiecto & prędicato, quod intelligendum est de eodem subiecto & prædicato in eadem suppositione, ampliatione, restrictione, diminutione, alienatione acceptis, sine vlla diuersitate præter illam quæ oritur ex eo quod non sunt eiusdem quantitatis & qualitatis.

2 Ex hac descriptione hoc modo explicata patet quadruplicē esse oppositionem propositionū simplicium, nam aut vna est particularis, & altera vniuersalis seruata eadem qualitate, vt est inter has: *omnis homo est animal, aliquis homo est animal*; & etiam has: *omnis homo non est brutum, aliquis homo non est brutum*, & hæc oppositio vocatur oppositio subalterna, & est minima omnium oppositionum, quandoquidem habeant tā necessariam connexionē illę propositiones, quæ sic sequuntur, vt vna ex illis sequatur necessario ex altera, nimirū particularis ex vniuersali, in qua comprehenditur.

Quadruplex est oppositio hac.

Oppositio subalterna quid.

Aut vna est vniuersalis, & altera particularis mutata qualitate, vt est inter has: *omnis homo est doctus; aliquis homo non est doctus;* & has: *nullus homo est doctus; aliquis homo est doctus*, & hæc vocatur oppositio contradictoria, & est maxima oppositio, quia impossibile est vt huiusmodi propositiones sint simul veræ aut simul falsæ.

Quid cōtradictoria.

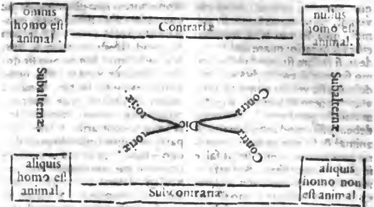
Aut vtraque est vniuersalis, sed vna affirmatiua altera negatiua, vt est inter has: *omnis homo est doctus, nullus homo est doctus* & hęc vocatur contraria, & est satis magna oppositio, quandoquidem vtraq; in nulla materia possit vnquam esse vera, sed ex veritate vnius necessario sequatur falsitas alterius, licet in materia contingenti vtraque possit esse falsa, vt patet in prædicto exemplo, cuius vtraque propositio de facto est falsa.

Quid contraria.

Aut deniq; vtraque est particularis, sed vna affirmatiua & altera negatiua, vt est inter has: *aliquis homo est doctus, aliquis homo non est doctus*, & hæc vocatur subcontraria, estq; satis magna, quandoquidem nunquam possunt esse simul falsæ, licet in materia contin-

Quid subcōtraria.

tingenti possint esse simul veræ; vocantur auté subcontrariæ, quia continentur sub propositionibus contrariè oppositis. Claritatis autem gratia, omnium harum oppositionum schema hic proponêdum duxi cum cæteris authoribus communiter.

3 Aduertendum autem hic, quod quando subiectum propositionis est terminus singularis supponens pro vna determinata re, & idem ipse terminus est subiectum alterius propositionis oppositæ, quod oppositio reducatur ad contradictoriam, licet neutra ex propositionibus sit singularis: vnde harũ propositionum oppositio est cõtradictoria: *Petrus, aut hic homo currit: Petrus, aut hic homo non currit*, quia vtraque simul nunquam vera potest esse aut falsa, sed sẽper ad veritaté cuiusuis sequitur falsitas alterius, & ad falsitatem cuiusuis veritas alterius.

Aduertendum vlterius ex signis mixtis hęc, *vterque, neuter*, æquiualere signis vniuersalibus quantum ad faciēdas propositiones oppositas cõtrarie, *alter* vero signo particulari, vnde hæ propositiones opponuntur contrarie, *vterque est doctus, neuter est doctus*; hæ verò contradictorie, *vterque est doctus, alter non est doctus*; & *neuter est doctus, alter est doctus*; hæ denique subcontrarie, *alter est doctus, alter non est doctus*.

Quantum ad leges harum oppositionum, sunt illæ quas antea indicaui, nimirum *prima* est quod contradictorię propositiones nequeant esse simul veræ aut falsæ; cuius ratio est, quòd aliàs idem de eodem simul negaretur & assereretur, quod est contra primum principium ex terminis euidens. *Prima lex harum oppositionum.*

Secunda, quod contrarię non possint esse simul veræ in vlla materia, nec simul falsæ in materia necessaria, bene tamen in materia contingenti; cuius ratio est quãtũ ad primam partem, quia alias sequeretur contradictorias esse simul veras; si enim est verũ, quod omnis homo sit animal, est verũ, quod aliquis homo sit animal; & consequenter si sit verum, quod nullus homo sit animal; sequeretur quod hæ contradictoriæ simul essent veræ. *nullus homo est animal aliquis homo est animal*. Et hæc eadem ratio probat, quod non possint esse simul falsæ in materia necessa- *Secunda.*

cessaria, quia in materia necessaria, si vna propositio particularis sit vera, propositio vniuersalis, cui subalternatur debet esse vera, v.g. si verum sit, quod Petrus aut aliquis homo sit animal, debet esse verum, quod omnis homo sit animal, quia de vno ac de omnibus est eadem ratio; quare quādoquidem, si falsum sit, quod nullus homo sit animal, contradictoriū eius debeat esse verum, nimirum quod aliquis homo sit animal, sequitur manifeste quod necessario verum debeat esse, quod omnis homo sit animal. & sic non possunt contrariæ propositiones esse simul falsæ in materia necessaria. Sed quia in materia contingenti non sequitur ex eo, quod aliquis homo sit doctus, quod omnis homo debeat esse doctus; bene potest fieri quod sit falsum, quod nullus homo sit doctus; & simul quod cōtradictorium sit verum, nempe quod aliquis homo sit doctus, sine eo quod sequatur verum esse, omnē hominem esse doctum, quia non est eadē ratio de vno ac de omnibus quantum ad prædicata cōtingentia, inde fit vt contraria possint esse simul falsa in materia contingenti.

6 *Tertia.*

Tertia lex est, quod subcōtrariæ possint esse simul veræ in materia contingenti, nunquam tamē possint esse simul falsæ in vlla materia, nec simul veræ in materia necessaria. Ratio primæ partis est, quod quandoquidem non sit eadem ratio de omnibus particularibus contentis sub aliquo communi quantum ad prædicata cōtingētia, bene potest fieri quod de vno particulari vere prædicetur aliquādo prædicatum contingens, & de alio vere negetur, id quod certum est de doctrina respectu hominis, quis enim dubitet quin aliquis homo sit doctus, & aliquis non sit doctus? Ratio secundæ partis est, quod si subcontrariæ sint falsæ, contradictoriæ earum essent simul veræ: cōtradictoriæ autem sunt contrariç, & sic contrariæ essent simul veræ, contra dicta paulò ante: v.g. si falsum sit, quod aliquis homo sit doctus, & quod aliquis homo non sit doctus, sequitur verum esse, quod omnis homo sit doctus, & nullus homo sit doctus, quæ sunt contradictoriæ illarum subalternarū & inter se contrariæ. Ratio tertię partis est, quod quandoquidem quodcūque prædicatū necessario conuenit aut non cōuenit vni particulari, debeat competere omni aut non competere: si verum sit quod conuenit vni, nō potest esse verum quod nō competat alteri, & si verum sit quod non conuenit vni, non potest esse verum quod conueniat alteri, vt est euidens.

7 *Quarta.*

Quarta deniq lex est, quod subcōtrariæ debeant esse simul veræ, aut simul falsæ in materia necessaria, in materia vero contingenti potest vna esse vera, altera falsa; sed qualis est vniuersalis, talis debet esse particularis in omni materia. Ratio primæ partis est, quia in omni materia, particularis debet esse talis, qualis est vniuersalis, quandoquidem hæc comprehendat illam, & pręterea particularis in materia necessaria ęquiualet vniuersali, ergo in materia necessaria & particularis debet esse talis qualis vniuersalis, & vniuersalis talis qualis particularis; & sic vtraq. debet esse aut simul vera aut simul falsa. Ratio secundæ partis est, quia quandoquidem quantum ad prædicata contingentia non sit eadem ratio de vno singulari ac de reliquis, bene potest aliquid verificari de vno, quod non verifica-

ficatur de omnibus, & consequẽter particularis potest esse vera; quamuis vniuersalis sit falsa. Ratio denique tertiæ partis est quia, vt antè dixi, vniuersalis comprehendit particularem, vnde si sit vera aut falsa in quacumque materia, particularis etiam vera esse debet aut falsa conformiter.

Adduci solent aliquæ instantiæ contra has regulas, sed quia facile solui possunt, seruata semper eadem suppositione, appellatione, &c. non videntur adiungẽda.

CAPVT XII.

De æquipollentia propositionum categoricarum simplicium.

1 *Quid æquipollẽtia propositionum.*

Æquipollentia propositionum, de qua hic agimus, est æquiualentia aliquarum propositionũ ratione additionis aut ablationis alicuius negationis, quæ alias essent oppositæ: v. g. quia hæ duæ propositiones eandem omnino significationem ac vim habent, & indifferenter altera pro altera accipi potest in quocũque discursu: non omnis homo est doctus; aliquis homo nõ est doctus, ratione signi *non* præpositi subiecto primę propositionis; quo dẽpto propositiones illæ non essent æquiualentes, sed omnino contradictoriæ; propterea illæ duæ propositiones sunt æquipollẽtes.

2 Vt autẽ sciatur quomodo propositiones oppositæ possint reddi ęquiualentes, respiciendum est ad sequens vulgare carmen.

Quomodo possunt propositiones oppositæ fieri æquiualentes.

Prę contradic, *Post* contra, *Præpostque* subalter.

Cuius carminis sensus est, quod vt contradictoriæ propositiones reddantur æquiualẽtes pręponenda sit negatio subiecto cuiusuis ex illis, tunc enim erunt æquiualentes, v. g. hæ sunt contradictorię: *omnis homo est animal; aliquis homo non est animal*, fient autem æquipollentes, si vel soli primæ pręponatur negatio dicẽdo: *non omnis homo est animal*; vel soli secundæ, dicendo: *non aliquis homo non est animal*. Hoc est ergo quod vult prima pars carminis prędicti, nimirum, *Præ contradic*. Secunda pars, nempe, *Post contra*, vult dicere, quod ad faciendas propositiones contrarias æquiualentes, postponenda sit negatio subiecto cuiusuis ex illis: v.g. hæ sunt contrariæ: *omnis homo est animal*: *nullus homo est animal*; fient autem æquipollentes, si postponatur negatio siue soli subiecto primæ propositionis dicendo: *omnis homo non est animal*. siue postponatur soli subiecto secũdę propositionis dicendo: *nullus homo non est animal*.

3 Circa hoc tamen obiter aduerto, quamuis hęc regula à summulistis in sensu iã pręmisso vniuersaliter acceptetur, mihi tamen videri si proprietatem linguę Latinę spectemus, non ęquiualere hanc propositionem: *omnis homo non est doctus*, huic propositioni: *nullus homo est doctus*, quia reuera illa prima Latine cõsiderata non significat nisi quod non sit verum quod omnis omnino homo sit doctus, quę propositio nõ ęquiualet illi alteri, nullus homo est doctus; bene tamen altera illa propositio; *nullus homo non est doctus*, ęquiualet illi: *omnis homo est doctus*. Itaque si rigorem solum linguę Latinę spectaremus, sensus huius particulę *Post contra*, esse deberet, quod vt cõtrarię reddantur ęquiualentes, postponenda sit negatio subiecto propositionis negatiuę. Si vero spectetur institutio particula-

cularis Dialecticorum, sensus erit ille, quem primò posuimus, nimirum quod postponi possit negatio cuiuslibet propositionis subiecto, siue affirmatiuæ siue negatiuæ.

4 Tertia denique & vltima pars carminis, nimirum *Prapost pre subalter*, vult dicere, quod vt subalternæ reddatur æquiualentes, addendæ sint duæ negationes subiecto cuiuslibet ex illis, vna ante ipsum, altera post ipsum; v. g. hæ sunt subalternæ: *omnis homo est doctus; aliquis homo est doctus*: fient autem æquiualẽtes addendo duas negationes siue subiecto primæ dicendo sic: *non omnis homo non est doctus*; siue subiecto secundæ propositionis dicendo sic: *non aliquis homo non est doctus*.

5 Non ponitur regula vlla pro subcontrarijs, quia si præponeretur affirmatiuæ negatio, propositio nõ esset æquiualens alteri subcontrariæ: esset enim vniuersalis negatiua, v. g. si præponatur negatio huic subcontrariæ: *aliquis homo est albus*, dicendo: *non aliquis homo est albus*, æquiualebit huic propositioni negatiuæ: *nullus homo non est albus*; & si postponatur negatio dicendo: *aliquis homo non est albus*, erit eadem propositio cũ subcontraria, & non æquiualens ipsi; si autem præponatur & postponatur dicendo: *non aliquis homo non est albus*, erit æquiualẽs propositioni huic affirmatiuæ vniuersali: *omnis homo est albus*. Rursus si præponatur huic propositioni subcontrariæ negatiuæ, *aliquis homo non est doctus*, negatio, æquiualebit huic propositioni vniuersali affirmatiuæ: *omnis homo est doctus*: Si autem postponatur dicendo: *aliquis homo non est doctus*, quamuis æquiualeat alteri subalternæ, tamen non est in vsu talis modus loquendi: Si etiam præponeretur & postponeretur dicendo: *non aliquis homo nõ est doctus*, nec modus loquendi est in vsu, & præterea æquiualeret vniuersali negatiuæ.

Pro complemento huius æquiualentiæ, quam habent propositiones, aduertẽdi sunt sequentes versus, in quibus, quę signa alijs signis ęquipolleant, iuxta summulistas specificatur.

Non omnis, quidam non: omnis non, quasi nullus.
Nonnullus, quidam non: nullus non, valet omnis.
Non aliquis, nullus: non quidam non, valet omnis.
Neuter, vterque non: neuter non; est & vterque.
Non alter, neuter: non alter non, quoque vterque.

Ad quorum versuum explicationem & applicationem sciendũ, quod nihil aliud velint, quam quod quęlibet duæ propositiones ex infrascriptis ęquiualeant, & similes omnes consequenter. *Non omnis homo est animal, quidam homo nõ est animal: omnis homo nõ est animal, nullus homo est animal*. (Hęc tamen ęquiualentia, vt supra monui, magis est ex vsu summulistarum, quã ex rigore sermonis Latini.) *nonnullus homo est bonus, quidam homo est bonus: nullus homo nõ est bonus, omnis homo est bonus: non aliquis homo ẽ bonus, nullus homo est bonus: nõ quidam homo non est bonus, omnis homo est bonus: vterque non est bonus, neuter est bonus*. Hęc etiã æquiualẽtia nõ videtur esse ex proprietate linguę Latinę, quia reuera quamuis vterque non esset bonus, alter ex illis posset esse bonus, & hoc supposito nõ esset verum, quod neuter esset bonus; vnde non videntur ęquiualere: *vterque non est bonus*, & *neuter est bonus*, cum vna posset esse vera, & al-

& altera simul falsa. Itaque videntur esse æquiualentes tantum ex instituto summulistarum veterum: *non alter duorum hominum est bonus, neuter illorum est bonus. non alter duorum hominum non est bonus, vterque eorum est bonus*.

6 Aduertendum porro, quia quo plures negationes ponuntur in propositione, eo redditur obscurior, inter discurrendũ nõ debere propositionem pauciores habentem negationes, mutari in æquiualentem per additionem negationum, sed potius e cõtra pro maiori claritate consultius esset, vt propositio plures habẽs negationes mutaretur in æquiualentem per subtractionem negationum; vnde incõsulto quis mutaret hanc propositionem: *omnis homo est animal*, in hanc aliam: *non quidam homo nõ est animal*, aut in hanc: *nullus homo non est animal*; sed potius hę duę deberent mutari in primam, & vniuersaliter propositiones intricatę & obscurę prudenter mutarentur in clariores, sic enim vis discursus melius intelligeretur.

7 Aduerte pręterea, qui bene callet aliquam linguam, bene etiam scire, quę propositiones in ea lingua sint æquiualentes iuxta illius linguę proprietatem, nec ad hoc aliqua eũ indigere regula. Quod si dubitaretur de aliquibus propositionibus, vtrum essent æquiualentes, quęstio non posset esse alia quã de nomine, vnde ad rem ipsam examinandam parum conducunt hę regulę de æquipollẽtia desumpta ab his signis.

CAPVT XIII.

De cõuersione propositionum simplicium.

1 *Quid conuersio.*

Conuersio, vt hìc de ea agitur, est talis commutatio extremorum propositionis, seruata eadem qualitate essentiali; vt si propositio, cuius extrema conuertuntur, fuit vera, etiam altera propositio coalescens ex extremis cõmutatis sit vera; vt si hác propositionem, *nullus homo est doctus*, conuertã in hanc, *nullus doctus est homo*. Itaque ad conuersionẽ requiruntur duæ propositiones, & propositio, cuius extrema mutantur, quæ dicitur cõuersa, & propositio coalescens ex extremis commutatis, quæ dicitur conuertens. Huiusmodi autem conuersio potest fieri tripliciter: primò sic, vt seruetur eadẽ quãtitas in propositione conuersa, & conuertente, ita scilicet, vt vtraque sit vniuersalis, aut particularis; & hæc conuersio vocatur simplex, & propositio sic conuersa dicitur conuerti simpliciter. Hoc modo potest conuerti omnis propositio vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, bene enim sequitur, *nullus homo est animal*, ergo *nullum animal est homo*: quarum propositionum prima, quæ est vniuersalis negatiua, conuertitur simpliciter in secũdam, quæ etiam est vniuersalis negatiua constans iisdem extremis, quibus constabat prima, sed inuersis, & seruata eadẽ qualitate essentiali. Similiter bene sequitur: *aliquis homo est animal, aut doctus, ergo aliquod animal, aut aliquis doctus est homo*: quarum propositionũ prima, quæ est particularis affirmatiua, conuertitur simpliciter in secundam, quæ etiam est particularis affirmatiua, constans iisdẽ terminis, sed inuersis, & seruata eadem qualitate essentiali. Non potest autem hoc modo conuerti vniuersalis affirmatiua, aut particularis negatiua: neque enim valet dicere: *omnis homo est animal, ergo omne animal est homo*:

Tripliciter fit.

Quid conuersio simplex.

C 2 neque

neque etiam valet dicere: *aliquod animal nõ est homo. ergo aliquis homo non est animal.*

2 Secundo modo potest fieri cõuersio sic, vt maneat eadem qualitas essentialis, non verò eadem quantitas; sed aut vniuersalis conuertatur in particularem, aut particularis in vniuersalẽ mutatis tamen extremis, vt in conuersione simplici: hæc conuersio vocatur per accidens,& propositio sic cõuersa dicitur conuerti per accidẽs; hoc modo potest cõuerti vniuersalis negatiua & affirmatiua;bene enim sequitur: *nullus homo est brutum,ergo aliquod brutũ non est homo;* vbi cõuertitur vniuersalis negatiua per accidens in particularem negatiuam. similiter bene sequitur: *omnis homo est animal aut doctus, ergo aliquod animal aut aliquis doctus est homo:* non potest autem hoc modo cõuerti particularis affirmatiua aut negatiua, neq. enim sequitur: *aliquis homo est animal, ergo omne animal est homo:* neque sequitur: *aliquis homo nõ est doctus, ergo nullus doctus est homo.*

Quid conuersio per accidens.

3 Tertio denique modo potest fieri conuersio propositionũ sic;vt mutentur extrema, vt in aliis conuersionibus,& seruetur eadem quantitas & qualitas, sed præponatur tamen cuilibet ex extremis negatio. Hæc conuersio vocatur conuersio per contrapositionem, & propositio sic cõuersa dicitur cõuerti per contrapositionem. Hoc modo cõuertitur vniuersalis affirmatiua,& particularis negatiua: bene enim sequitur: *omnis homo est animal,ergo omne non animal est non homo;* vbi fit conuersio primæ propositionis vniuersalis affirmatiuæ in secundam, quæ etiã est vniuersalis affirmatiua,manentibus iisdẽ extremis sed inuersis, & præposita cuilibet negatione. Similiter bene sequitur: *aliquis homo nõ est doctus, ergo aliquod non doctum non est non homo,* vbi prima propositio, quæ est particularis negatiua, conuertitur in alteram, quæ est etiã particularis negatiua, inuersis terminis, & præposita cuilibet negatione.

Quid conuersio per cõtrapositionem.

4 Non potest autem hoc modo cõuerti propositio vniuersalis negatiua, aut particularis affirmatiua, quia non sequitur: *nullus homo est brutum, ergo nullum non brutum est non homo:* lapis enim est non brutum, & tamen est non homo. similiter nõ sequitur: *aliquis homo est doctus, ergo aliquod non doctum est non homo;* quamuis enim hæc propositio sit verá, tamen veritas eius non sequitur ex illa altera; nam si per impossibile nihil esset non doctum præter homines, tum esset falsa illa secunda propositio, & tamẽ esset vera prima. quotiescunque autem veritas vnius propositionis sequitur ex alia, nõ potest fingi casus,in quo illa sit falsa, quin sequatur ex illo casu alteram esse falsam.

Est etiam alia ratio cur non fiat conuersio per contrapositionem hoc modo, quia scilicet quando vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua conuertuntur simpliciter, quicquid sequitur ex qualibet ex illis,sequitur etiam ex sua conuertente,& e contra; Vnde vt inferretur hæc propositio, *aliquod non homo est non ens* ex hac propositione, aliquod ens est homo, non esset necessarium inuertere terminos,quia tam sequi debet ex illa non inuersa, quam ex illa inuersa.

Aduerte autem, quod propositiones hoc modo cõuertendæ debeant constare terminis finitis, vt constant propositiones cõuersæ in prædictis exemplis. Quòd si propo si-

positio couertenda constaret terminis infinitis, vt constant propositiones conuertentes in prædictis exemplis v. g. *omne non animal est non homo, aliquod non doctum non est non homo* couersio deberet fieri per inuersionem extremorum & ablationem negationum præpositarum extremis.

6 Ex dictis constat, quæ propositiones qualibet conuersione conuerti possent: vt id tamen melius insigatur memoriæ, excogitatum est sequens distichon.

FEcI simpliciter conuertitur *EuA* per acci.

AstO per contra: sic fit conuersio tota.

Pro cuius intelligentia aduertendum est per quatuor vocales *A.E.I.O.* repertas in illis vocabulis *fEcI. EuA. AstO*, significari quatuor propositiones diuersæ rationis; per *A* enim significatur vniuersalis affirmatiua, per *E.* vniuersalis negatiua, per *I.* particularis affirmatiua, per *O.* particularis negatiua; quod etiam denotatur sequenti disticho.

Asserit *A.* negat *E.* verum vniuersaliter ambæ.

Asserit *I.* negat *O.* sed particulariter ambæ.

Sensus ergo prioris distichi est quod *fEcI*, idest, vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua denotatæ per *E.* & *I.* quibus constat illa dictio, conuertantur simpliciter, & quod *EuA*, id est vniuersalis negatiua, & vniuersalis affirmatiua significatæ per *E.* & *A.* quibus constat illa dictio, conuertantur per accidens; & denique quod *AstO*, id est vniuersalis affirmatiua & particularis negatiua significatæ per *A.* & *O.* quibus constat illa dictio, conuerti possunt per contrapositionem.

CAPVT XIV.

De propositionibus modalibus.

1 PRopositiones *modales* sunt illæ, in quibus de aliqua propositione prædicatur aliquis ex his quatuor modis, *Necessarium, Contingens, Possibile*, & *Impossibile*, vt Petrum esse doctum est necessarium aut contingens &c. vnde huiusmodi propositionum prædicata sunt isti modi, & propositio, de qua prædicantur, est subiectum, vocaturque à summulistis *Dictum*, vnde etiam vlterius qualitas tam essentialis, quę est affirmatio vel negatio, quā accidentalis, quæ est veritas vel falsitas harum propositionum, desumenda est ex modo præcipuo, & non ex parte propositionis, quæ est subiectum seu Dictum: quare hæc propositio, *aliquem hominem esse doctum est necessarium*, est falsa propositio, quia licet verum sit, quod aliquis homo sit doctus, tamen falsum est, quod id sit necessarium, cum possit fieri quod nullus homo sit doctus. Rursus hæc propositio, *aliquem hominem non esse brutum est necessarium*, est affirmatiua, quia licet negetur brutum de homine, tamen modus *necessarium* asseritur de illa negatione, vt ita dicam.

Vnde desumenda qualitas propositionum modalium.

2 Præterea quantitas peculiaris harum propositionum ex modo desumitur, nā propositiones quæcunque huiusmodi, in quibus prædicantur *necessarium* aut *impossibile* sunt vniuersales quomodocunque se habeat propositio, quæ est dictum: propositiones vero, in quibus prædicantur alij duo modi, nempe *possibile* aut *contingens*, sunt particulares: cuius ratio assignatur, quod vniuersalitas aut particularitas harum propositionum

Vnde quantitas.

sit vniuersalitas temporis, quo significatur prædicatum dicti competere aut non competere subiecto eiusdem dicti: quia ergo quãdo dico, quod necessarium sit omnem hominem esse animal, & quod impossibile sit omnem hominem non esse animal, significo quod nullum sit tempus, in quo nõ possit dici, quod homo sit animal, & in quo possit dici quod non sit animal: propterea illi modi sunt vniuersales; quia verò quãdo dico, *contingens est hominem esse doctũ, possibile est hominem esse doctum*, nõ significo per hoc, quod homo sit doctus pro omni tẽpore, sed sufficit ad veritatem illarum propositionum, quod sit doctus pro aliquo tempore, hinc modi illi dicũtur particulares.

Quemadmodũ ergo in propositionibus simplicibus *omnis* & *nullus* sunt signa vniuersalia, & *quidam* & *aliquis* particularia, ita in modalibus *impossibile* & *necessariũ* sunt signa vniuersalia, *possibile* & *contingens* particularia: & quemadmodum in simplicibus negatio præposita signis vniuersalibus facit ea particularia, & negatio pręposita particularibus facit illa vniuersalia; nam *non omnis* idem est ac *quidam non*: *non nullus* idem est ac *quidam*: *non aliquis* idem est ac *nullus*. Sic etiam, quando præponitur negatio modis vniuersalibus his, redduntur particulares, & quando præponitur modis particularibus, redduntur vniuersales; vnde hæ propositiones sunt particulares: *omnem hominem esse doctum non est necessarium*; *omnem hominem esse doctum non est impossibile*; & similiter hæ propositiones sunt vniuersales: *omnem hominem esse brutum non est possibile*, *omnem hominem esse brutum non est contingens*.

3 *Quæ propositiones modales sunt sibi æquipollentes.*

Vt autem æquipollentia & oppositio propositionum modalium intelligatur, aduertendum est propositionem modalem posse esse affirmatiuam de dicto & modo, vt *aliquem hominem esse animal est possibile*; & negatiuam de dicto & modo, vt *aliquem hominem non esse animal non est possibile*, & negatiuã de dicto, ac affirmatiuam de modo, vt: *aliquem hominem non esse doctũ est possibile*: & denique affirmatiuam de dicto, & negatiuã de modo, vt *aliquem hominem esse doctum non est impossibile*.

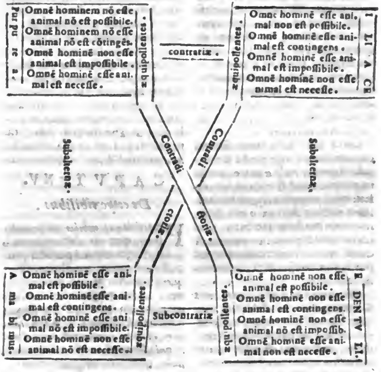
Et quæ opposita.

Præterea aduertenda sunt hæc quatuor vocabula, *Purpurea, Amabimus, Iliace, Edentuli*: quæ constant quatuor syllabis & quatuor vocalibus, nimirum *A.E.I.V.* quæ vocales significant qualitatem propositionum modalium tã ex parte dicti quam ex parte modi; *A.* enim significat, quod propositio ex vtraque parte sit affirmatiua. *E.* significat, quod propositio sit negatiua ex parte dicti tantum, & non ex parte modi. *I.* significat propositionem esse negatiuam ex parte modi tantum, & nõ ex parte dicti. *V.* denique significat propositionem esse negatiuã ex vtraque parte tam dicti quam modi: ad quod retinendum in memoria excogitatus est sequens versus.

E. dictum negat, *I* que modum, nihil *A.* sed *V.* totum.

4 Itaque iuxta quatuor syllabas prædictorũ vocabulorũ cõficiendę sũt quatuor propositiones modales correspõdentes singulis vocabulis istius qualitatis, quã significat littera cuiuslibet syllabæ, ita tamen, vt modus correspondens primæ syllabæ sit *possibile*, secũdæ, *contingens*, tertię *impossibile*, quartæ *necessarium*. Ex his autem propositionibus quatuor correspondentes cuilibet vocabulo erunt æqui-

æquipollentes. Propositiones correspondentes vocabulo *Purpurea* erunt contrariæ propositionibus correspōdentibus vocabulo *Iliace*; & propositiones, correspondentes vocabulo *Amabimus* erunt subcontrariæ propositionibus correspondentibus vocabulo *Edentuli*. Propositiones verò correspondentes *Purpurea* erunt contradictoriæ propositionibus correspō dentibus *Edentuli*, sicut & propositiones correspondentes *Iliace* erunt contradictoriæ propositionibus correspondentibus *Amabimus*. Denique propositiones correspondentes *Purpurea* & *Amabimus* erunt subcontrariæ, sicut & propositiones correspōdētes *Iliace* & *Edentuli*, quod totum in sequenti schemate facile videre est.

5 Hic tamen obseruandum, quod ly *contingens* idem omnino hic significet ac *possibile*, quamuis enim ex sua communi institutione significet illud, quod possit ita adesse, vt possit etiā abesse, & sic non cōueniat in significatione cum ly *possibile*, quod significat illud quod potest adesse, siue possit oppositū contingere siue non; tamen in hac materia pro eodem sumūtur, alias non essent hæ duæ propositiones æquiualentes: *omnem hominem esse animal est possibile*, & *omnem hominem esse animal est contingens*; hæc enim vltima esset falsa, & prima vera, vnde in rigore non sunt æquipollentes etiam, sed potius syno-

nonymæ propositiones, sicut hæ duæ, *gladius est bonus, ensis est bonus*. Quare merito posset vnus ex illis duobus modis omitti, & loco quatuor prædictorum vocabulorum posset excogitari aliud trium syllabarum, aut ex illis ipsis deleri vna hoc modo *Purea, Abimus, Ilace, Dentuli*, ac conformiter confici tabula. Sed quia res est parui momenti, non videtur discedendum à tabula, ac vocabulis cōmunibus, neque in his ipsis anxie solicitos esse velim tyrones, quia reuera vix veniunt vnquā in vsum, & facile quis expertus linguæ Latinæ ex se potest cognoscere significationē huiusmodi propositionū, & quoties de re ageretur, ac dubitaretur de æquipollentia, conueniendum esset sēper cum aduersario.

Circa harū autē propositionū conuersionem obseruādæ sunt regulæ superius positæ pro cōuersione propositionū simpliciū, sed obseruandū præterea, quod trāsmutatio debeat fieri ex parte dicti, manente modo in suo loco tā in conuertente quam in conuersa, & quod iuxta vniuersalitatem vel particularitatem dicti conuersio fit facienda.

6 His pro fine addo, quod licet Complutenses cū aliquibus antiquis Sūmulistis ponant differentiam inter has propositiones modales, *cecū videre est possibile, cæcus possibiliter videt*, quasi sensus prioris esset cōpositus, nimirū talis, vt significaretur per eā, quod Petrus simul cum cæcitate posset habere visū; sensus vero posterioris sit diuisus, ita scilicet, vt significet, quod qui est cæcus posset habere visū, non tamen simul cum cæcitate; atque ex prædictis propositionibus prima sit falsa, secunda vera; & quāuis non sit dubiū quin possent illæ propositiones institui sic, vt haberent illā diuersā significationē, tamen reuera quatū ad rigorem sermonis Latini, & vsum, etiā grauissimorum Theologorū, idem omnino significant, & quælibet ex ipsis potest capi in sensu diuiso ac cōposito, & consequenter quælibet ex ipsis potest esse vera, vel falsa; vnde consultius esset, quādo dubitaretur quo sensu proferrentur, distinguere illas. Quod autē antiquiores aliqui summulistæ vsi sint illa Cōplutensium distinctione inter illas propositiones ipsorū particulari institutioni attribuendum est, sicut & illa distinctio quā ponebāt inter *Regē vidi*, & *vidi Regē*, quæ iam in desuetudinē, & merito abijt, cū multis alijs eorumdē obseruationibus, nec vlla prorsus Theologica difficultas potest depēdere ab illa distinctione, quidquid dicant Cōplutenses.

CAPVT XV.

De exponibilibus.

1 *Quid propositio exponibilis.*

Propositio exponibilis est propositio, quæ ob obscuritatem suam indiget exponi per aliā propositionē vnam, aut plures, ex eo quod inuoluāt plures propositiones. Ex his quædam sunt exclusiuæ, nimirum quæ constant aliqua particula exclusiua, vt *solum, tantum*, vt *homo tantum est animal rationale, homo solum est animal rationale*; quæ propositiones exponūtur per has propositiones, *homo est animal rationale*, & *nihil aliud præter hominem est animal rationale*. Aliquādo verò hæc particula exclusiua ponitur ex parte subiecti, vt in exēplis iam illatis; aliquādo se habet ex parte prædicati, vt in hac propositione, *homo essentialiter est tantum animal rationale*, & tūc exponi debet hoc modo: *conuenit*

Quid exclusiua.

homi-

homini essentialiter esse animal rationale, & *nihil aliud conuenit ipsi essentialiter*. Aduertendum autem non posse bene colligi ex collocatione particulæ exclusiuæ, ex qua parte se teneat, sed id colligẽdum est, vel ex reliquo discursu antecedenti aut consequenti, vel ex modo proferendi propositionem, vel ex fine proferentis illam vel ex aliquo alio capite: quando autem est incertum, distingui debet propositio.

2 *Quid exceptiua.*

Quædam aliæ propositiones exponibiles vocantur *exceptiua*, & sunt quæ continent particulam *præter* aut *excepto*, vel similia, vt omnia animalia sunt irrationalia præter hominem, aut excepto homine, & exponi debent hoc modo, *omne animal quod nõ est homo, est irrationale, & homo est animal, & tamẽ nõ est irrationale*. Differit autem hæ propositiones ab exclusiuis, quarum particula exclusiua ponitur ex parte prædicati, quia in exceptiuis particula exceptiua ponitur semper ex parte subiecti; differunt etiam ab exclusiuis, quarum particula exclusiua ponitur ex parte subiecti, quia in illis prædicatum expresse dicitur de termino, cui adiungitur particula exclusiua; in exceptiuis verò prædicatũ non prædicatur de termino, cui adiungitur particula exceptiua, sed potius de alijs, vt patet in prædictis exemplis; in re tamen hæ duæ propositiones, quarum vna est exclusiua, & altera exceptiua videntur æquiualere, nempe *solus homo est animal rationale*, & *nihil aliud præter hominem est animal rationale*.

3 *Quid reduplicatiua.*

Aliæ denique sunt propositiones *exponibiles*, quæ dicuntur reduplicatiuæ, quia continent reduplicatiuam particulam, quales sunt *in quantum, quatenus, vt*, & æquiualentes, vt *homo in quantum animal est sensitiuus*, *in quantum rationale differt à bruto*: *vt homo, est capax beatitudinis*: *quatenus peccator, displicet Deo*.

Quid sensus reduplicatiuus proprius.

In huiusmodi autem propositionibus particula reduplicatiua aliquando significat terminum, cui adiungitur, esse causam ob quam prædicatum conuenit subiecto, vt quando dico, homo *vt*, *quatenus*, aut *in quantum* rationalis, est risibilis, nam verum est, quod ratio, cur risibilitas conuenit homini, est rationalitas: & hic sensus est maxime proprius, & vocatur propterea sensus reduplicatiuus simpliciter. Aliquando significat solum, quod non obstante coniunctione termini reduplicati cum subiecto, adhuc prędicatum ipsi conueniat, vt cum dicitur, album, vt album, potest esse dulce, & hic sensus vocatur specificatiuus. Sed nec circa hæc etiam debent tyrones multum se fatigare, quia quoties in Philosophia occurrũt huiusmodi propositiones, solet explicari in quo sensu accipiuntur, vt vix sit necesse ante de ipsis agere. Quam etiam ob causam plura alia, quę de his propositionibus nimis sollicite à veteribus summulistis tradita sunt, & ne nimijs obseruationibus memoria Auditorum confundatur, data opera omisi.

Quid specificatiuus.

CAPVT XVI.

De Discursu.

1 *Quid prima operatio intellectus.*

TRes operationes diuersæ rationis competere intellectui & communiter authores asserunt, & propria quisque experientia colligere potest. Prima vocatur *simplex apprehensio*, qua apprehendimus res siue simplices siue cõpositas, nihil de ipsis iudicãdo, vt quan-

quando concipimus albedinem, aut hominem, aut exercitum, aut aceruum lapidum, aut totam hác propositionem: an detur materia prima? an relatio distinguatur ab extremis.

Quid secunda.

Secunda est *iudicium*, quo scilicet absque discursu asserimus ali quid esse vel non esse, vt cum dicimus, totum est maius sua parte: contradictoria non possunt esse simul vera de eodem, & quando credimus quod aliquid sit, vel non sit ob authoritatem dicentis, (si tamen fides non sit discursiua, vt communius tenetur.)

Quid tertia.

Tertia denique operatio intellectus est *discursus*, de quo hic per se agimus, & communiter describitur esse oratio, in qua vnum ex alio sequitur; hoc est, est oratio composita ex pluribus propositionibus, quarũ vna ex alia vel alijs sequitur, ita vt illa vel illæ propositiones, ex qua vel quibus alia sequitur, non possit esse vera, quin etiam vera sit illa, quæ sequitur. Dicitur *oratio*, vt distinguatur à termino simplici; dicitur *composita ex pluribus propositionibus*, vt distinguatur ab oratione simplici, & propositione categorica: dicitur *, quarum vna ex alia sequitur* seu *infertur*; vt distinguatur à cęteris orationibus, quæ non sunt tales.

2

An conuersio sit discursus.

Dices: conuersio, qua conuertitur legitime vna propositio in aliam, v.g. conuersio qua conuertitur simpliciter propositio particularis affirmatiua in aliam particularem affirmatiuam transpositis terminis, vt cum dicitur *aliquis homo est animal, ergo aliquod animal est homo*; huiusmodi inquam conuersio est oratio, in qua aliud ex alio sequitur, sed tamen non est discursus, ergo mala est prædicta definitio, quandoquidem conueniat alijs à definito.

Respondent aliqui negando antecedens, quia quandoquidem non ponatur vllus terminus in conuertente, quæ non fuit in conuersa, non potest dici strictè, quod aliud ex alio sequatur in conuersione.

Sed contra, quia quoties vna propositio sequitur ex alia, aliud ex alio sequitur, prout requiritur ad discursum, & gratis dicitur, quod illud quod sequitur sit ita aliud, vt includat aliquem terminum, qui non fuit in propositione, ex qua sequebatur.

Respondeo ergo aliter negando minorem, nec est inconueniẽs quòd vna & eadem oratio habeat rationem conuersionis secundum vnam considerationem, & rationem discursus secundum alteram considerationem; sic autem contingit in conuersione, nam habet rationem conuersionis, quatenus conuertuntur ijdem termini sic vt faciant duas propositiones distinctæ rationis; habet autem rationem discursus, quatenus ex illis propositionibus vna sequitur ex altera.

3

Addendum ad hæc primò quod, quemadmodum propositio diuiditur in formalem, obiectiuam, & vocalem, ita etiam similiter diuiditur discursus in formalem, obiectiuum, & vocalem. Discursus formalis est processus ab vna cognitione iudicatiua ad aliam; ita vt ex eo quod intellectus habeat vnum iudicium, determinetur ad habendum alterum iudiciũ propter connexionem, quam habet obiectum vnius iudicij cum obiecto alterius. Discursus obiectiuus sũt propositiones illæ obiectiuæ, quæ habent talem connexionem inter se, vt si intellectus iudicet vnam aut plures ex illis, inde

Simplex discursus.

Quid formalis.

Quid obiectiuus.

Quid vocalis. inde ducatur ad indicandum alteram ex illis. Discursus denique vocalis est oratio correspondens discursui formali & obiectiuo, & hunc in initio huius capitis potissimum descripsimus, quamuis nihilominus descriptio illa possit accommodari discursui & formali & obiectiuo.

Addendum secundò quod quãdoquidem vtamur discursu vocali ad conuincendos seu deducendos alios in cognitionem alicuius propositionis, quam alias vel ignorarent vel negarẽt, propterea nõ incõgrue vocatur talis discursus argumentum, & vsus ipsius argumentatio. Diuiditur autem discursus hic seu argumẽtum in quatuor species, *syllogismum* scilicet, *enthymema, inductionem*, & *exemplum*, de quibus hoc ipso ordine iam disseremus, sed diligẽtius de syllogismo, quia est principale argumẽtum, quod maxime deseruit ad conuincendum, & ad quod cætera reducuntur.

Discursus diuiditur in quatuor species.

CAPVT XVII.

De Syllogismo.

1 Quid syllogismus.

Definitio syllogismi assignata 1. Priorum c. 1. & ab omnibus admissa est *quod sit oratio, in qua quibusdam positis alind quid ab his, quæ posita sunt, necessario accidit.* Cuius descriptionis sẽsus est quod syllogismus sit oratio conflata ex pluribus propositionibus, quæ sic inter se, & quoad suos terminos disponũtur, vt impossibile sit quin si duæ ex ipsis sint veræ, tertia etiam, quæ ex ijs infertur, sit vera: talis est hæc oratio: omnis homo est animal, omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal.

Itaque syllogismus necessario debet constare tribus propositionibus, quarum vna sequitur necessario ex alijs duabus ex vi ipsius formæ & dispositionis. Ex his autem propositionibus duæ illæ, ex quibus tertia infertur, vocantur præmissæ, & ipsa tertia, quæ infertur, vocatur conclusio seu consequens; & illatio seu deductio ipsius ex illis duabus vocatur consequentia, & significatur per cõiunctionem illatiuã *ergo* vel *ideo*, vel *igitur*, & similia.

Dicitur autem syllogismus *oratio*, quia in hoc conuenit tanquam in genere cum enthymemate & cæteris orationibus, quæ non sunt syllogismus: dicitur, *in qua quibusdam positis*, id est, in qua ponuntur plures propositiones tanquam præmissæ ad aliam inferendam, quia in hoc distinguitur ab enthymemate & cõuersione, in quibus vna propositio tantum proponitur, tanquam præmissa aut antecedens ad aliam inferendam; & etiam ab Inductione, in qua licet plures propositiones proponãtur tanquam antecedens, tamen conclusio non sequitur ex ipsis vi dispositionis terminorũ & per hanc eandem particulã excluditur quicunque syllogismus falsigraphus à ratione syllogismi hic definiti.

2 Quid est concludere vi formæ.

Quod si quæras vnde possit cõstare quod ex aliquibus propositionibus vi formæ sequatur alia propositio. Respondeo ex hoc quod vniuersaliter in quacunque materia, si obseruetur talis forma, necessarium sit, quod si præmissæ sint veræ, conclusio etiam sit vera; vnde quandoquidem illa consequentia vocatur formalis, quæ est illatio vnius propositionis ex alia vel alijs ratione formę seu dispositionis terminorum consequentis & antecedentis; sequitur nullum argumentum aut discursũ con-

concludere formaliter præter syllogismum, & solam consequentiam syllogisticam esse formalē, præsertim, si excipias consequentiam, quæ fit in conuersione. Dixi autem, si excipias hanc consequentiam, quia quandoquidem vniuersaliter in quacunque materia ex particulari affirmatiua sequitur particularis affirmatiua ex ijsdem terminis inuersis,& ex vniuersali negatiua alia vniuersalis negatiua, & sic de cæteris cōuersionibus, videtur quod consequētia talium conuersionū sit formalis. Præter autem illā consequentiam nulla alia, nec enthymematis, nec Inductionis,nec exempli, nec syllogismi fallacis,est formalis: non quidem enthymematis, quia quamuis sequatur necessario ex eo quod homo sit animal, Petrum esse animal, tamen non vi formæ, sed vi materiæ, vnde illa consequentia vocatur materialis, hoc est ratione materiæ:quod autem non vi formæ sequatur patet, quia talis dispositio terminorum, qualis est in illo enthymemate, est etiā in hoc alio enthymemate: homo est animal, ergo baculus est animal, & tamen consequentia non valet; quæ eadem ratio probat, consequentias inductionis,exempli,& syllogismi falsigraphi non posse esse formales, quamuis essent aliquando materiales.

Conuersio cōcludit vi formæ.

Nulla alia consequentia formalis nisi syllogismi.

Acriter hic disputari solet, an conclusio ipsa sit de essentia syllogismi,& adducūtur ex Philosopho plures authoritates pro parte negatiua & affirmatiua. Res tamen est nullius vtilitatis pro tyronibus, & prouectioribus etiam parū proficua; vnde ab eius examine abstinendum duxi, sed breuiter significo, ex descriptione præmissa, quæ est Philosophi, videri conclusionem æque ad syllogismum pertinere ac præmissas, quia dicit syllogismum esse orationem,in qua plures sint propositiones, quarum vna ex alijs sequitur; ex quo videtur significari in syllogismo æque reperiri conclusionem ac præmissas, & æque eum constare vtrisque: vnde si ex eo, quod constet præmissis, præmissæ dicantur esse de eius essentia, quandoquidem constet etiam conclusione, conclusio etiam debet esse de eius essentia; & si ex eo,quod constet conclusione, cōclusio dicatur esse de eius essentia,etiam ex eo, quod cōstet præmissis, præmissæ debent dici esse de eius essentia.

CAPVT XVIII.

De materia & forma syllogismi.

QVandoquidem cōclusio syllogistica sequatur vniuersaliter in omni materia vi formæ, ac dispositionis propositionum,ac terminorum,ex quibus componitur; vt cognoscatur & quomodo conficiendus syllogismus, & quisnam syllogismus sit bonus aut bene confectus, vt inde possimus esse certi de veritate conclusionis, si præmissæ sint veræ; Aduertendum est syllogismū habere & materiam & formam. *Materia* syllogismi duplex est, vna remota,& sunt termini,ex quibus componuntur propositiones eius; altera proxima, & sunt ipsæmet propositiones cōflatę ex illis terminis. *Materia remota* syllogismi cuiusque, id est termini,debet necessario esse tresdiuersi,& nō plures; vnde quandoquidem in conclusione non possunt esse plures ter-

Quid materia syllogismi remota.

mini, quam duo, sequitur in præmissis syllogismi debere esse aliquem terminum, qui non sit in conclusione, & præterea duos terminos conclusionis debere esse in præmissis simul cum illo tertio termino, qui non est in conclusione.

Quis medius terminus.

Ex his tribus terminis ille, qui non ponitur in conclusione, vocatur *medius terminus*; alij duo vocantur *extremitates*, & ex illis ille, qui ponitur in maiori, *maior extremitas*, & qui in minori ponitur, vocatur *minor extremitas*.

Quæ sũt extremitates

2

Quæ materia proxima syllogismi.

Materia proxima syllogismi, nẽpe propositiones, debent esse tres, quarum vna ex alijs duabus infertur, & illa, vt ante dixi, vocatur conclusio seu consequẽs, quia concluditur ex præmissis, & ad illas consequitur; aliæ duæ vocantur præmissæ, quia præmittuntur conclusioni ad eam inferendam, & vna ex illis vocatur *maior*, quæ ordinariè saltem primo loco proponitur; altera *minor*, quæ secundo loco proponitur. Hoc totum videri potest in hoc syllogismo: *omnis homo est animal, omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal*; in quo terminus *homo*, qui ponitur in vtraque præmissa, & non ponitur in conclusione, est medius terminus; terminus *animal* qui ponitur in prima propositione, & in conclusione, est maior extremitas; terminus *risibile*, qui ponitur in secunda propositione, & in conclusione, est minor extremitas. Tertia propositio *ergo omne risibile est animal* est conclusio. Prima propositio *omnis homo est animal*, est maior: secunda propositio *omne risibile est homo*, est minor.

3

Quid forma syllogismi.

Forma syllogismi est duplex, vna est dispositio materię remotę idest terminorum, & hæc vocatur *figura syllogismi*: altera est dispositio materiæ proximæ, idest propositionum, & vocatur *modus syllogismi*. Tunc autem syllogismus integre bene disponitur sic, vt præmissæ non possint esse veræ, quin conclusio sit vera, quando constat bona figura, & bono modo.

Quid figura.

Quid modus

Simplex figura syllogismi.

Itaque syllogismus potest habere triplicem figuram, seu triplicem dispositionem illorum trium terminorum, ex quibus coalescunt eius propositiones.

4

Prima figura est, quando mediũ in vna ex præmissis subijcitur vni ex extremitatibus, & in altera præmissa prædicatur de altera extremitate, vt fit in hoc syllogismo: *omnis homo est discursiuus, omne risibile est homo, ergo omne risibile est discursiuum*.

Secunda figura est, quando medius terminus bis prædicatur, semel de vna extremitate in vna propositione ex præmissis, & semel de alia extremitate in altera præmissa, vt fit in hoc syllogismo: *omnis homo est viuens, nullus lapis est viuens, ergo nullus lapis est homo*.

Tertia figura est, quando medius terminus bis subijcitur, semel vni extremitati in vna ex præmissis, & semel alteri in altera, vt fit in hoc syllogismo; *omnis homo est animal, omnis homo est risibilis, ergo aliquod risibile est animal*.

Hæ tres figuræ significantur hoc carmine.

Sub præ, prima; *bis præ*, secunda; tertia *bis sub*.

Cuius sẽsus est, quod in prima figura subijciatur, & prędicetur medius terminus; in secũda bis prædicetur; in tertia bis subijciatur.

5

Quot modos bonus syllogismus habere possit.

Modus syllogismi, idest recta dispositio propositionum, ex quibus constatur secundum quantitatem, & qualitatẽ, est multiplex; sunt

sunt enim nouem boni modi spectantes ad primam figuram; quatuor ad secundam; sex ad tertiã, & omnes hi modi continentur his sequentibus versibus iam tam vulgaribus, vt mutari non debeãt, quamuis commodius esset, vt mutarentur duo primi, quia abundãt syllabis non necessarijs, gratia carminis solummodo adiunctis: cum tamen carmina fieri possint sine illis, vt si diceretur: *Barbara Celarent Darij Ferino Baralip. Celantes Dabitis Fapesmo Fricesom.* Sed vtendum, vt dixi, versibus vulgaribus, qui sunt.

Barbara, Celarent, Darii, Ferio, Baralipton.
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Fricesomorum.
Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti.
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Quorum versuum vsus vt intelligatur, aduertendum in quolibet vocabulo ex illis reperiri aliquas ex his quatuor vocabulis *A E I O*, quæ vocales significant qualitatem & quantitatem propositionũ ex quibus in quolibet ex illis modis fieri debet syllogismus; nam *A* significat propositionem vniuersalem affirmatiuam; *E* propositionem vniuersalem negatiuam; *I* propositionem particularem affirmatiuam; *O* propositionem particularem negatiuam iuxta sequentes versus, quibus ante vsi sumus ad conuersiones.

Asserit *A*, negat *E*. verum vniuersaliter ambæ.

Asserit *I*. negat *O*. sed particulariter ambæ.

Quia ergo ly *Barbara*, quod designat primum modum primæ figuræ, constat tribus *A*. propterea syllogismus ipsi correspondẽs debet constare tribus propositionibus vniuersalibus affirmatiuis, vt est hic: *omnis homo est animal, omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal.*

Et quia *Cesare*, qui designat primum modum secundæ figuræ, constat duobus *E*. & vno *A*. propterea syllogismus ipsi conformis debet constare duabus propositionibus negatiuis vniuersalibus, & vna affirmatiua vniuersali: & prima propositio, quæ est maior, est negatiua; secunda, quæ est minor, affirmatiua; & tertia, quę est conclusio, debet esse negatiua.

7 Aduertendum autem vltimam syllabam, quæ est in *Baralipton*, nimirum *ton*, & duas vltimas, quæ sunt in *Fricesomorum*, nimirũ *orum* non habere vim vllam quãtum ad dispositionem syllogismorum ipsis competentem; additæ enim sũt carminis supplẽdi gratia.

Cur quatuor primi modi primæ figuræ sunt directi.

Aduertendum secundo quatuor primos modos primæ figuræ vocari modos perfectos, quia manifeste patet conclusionem esse veram, & quia ad eas reducuntur alij modi; vocantur etiam directe concludentes, quia in earum cõclusione maior extremitas, quę in prima figura semper est illa, quæ prædicatur de medio, prædicatur etiam in conclusione: cæteri quinque modi vocantur modi indirecte concludentes, quia in conclusione minor extremitas, quæ in prima figura est illa, quæ subijcitur medio in præmissis, prędicatur in conclusione.

Pro maiori autem intelligentia huius dispositionis syllogisticę, vtque tyrones facilius possint formare syllogismos in singulis modis, & figuris, ac cognoscere qui-

quinam syllogismi in illis formantur, & quinam non formantur, subijcienda putaui exempla in omnibus his modis.

Itaque quatuor primi modi primæ figuræ, quæ directe & clare concludunt, sunt sequentes, in quibus hoc modo formandi sunt syllogismi.

I.

Bar *Omnis homo est animal,*
ba *Omne risibile est homo,*
ra *Ergo omne risibile est animal.*

II.

Ce *Nullus lapis est animal,*
la *Omnis chrysolitus est lapis,*
rent *Ergo nullus chrysolitus est animal.*

III.

Da *Omne animal est substantia,*
ri *Aliquis equus est animal,*
i *Ergo aliquis equus est substantia.*

IV.

Fe *Nulla arbor est animal,*
ri *Aliquis asinus est arbor,*
o *Ergo aliquis asinus non est animal.*

Quinque modi indirecte concludentes in prima figura sunt sequẽtes, & syllogismi in ijs formandi sunt hoc modo.

I.

Ba *Omne animal est viuens,*
ra *Omnis homo est animal,*
lip *Ergo aliquod viuens est homo.*

II.

Ce *Nullum brutum est rationale,*
lan *Omnis equus est brutum,*
tes *Ergo nullum rationale est equus.*

III.

Da *Omne viuens est substantia,*
bi *Aliquod animal est viuens,*
tis *Ergo aliqua substantia est animal.*

IV.

Fa *Omne animal est corpus,*
pes *Nulla planta est animal,*
mo *Ergo aliquod corpus non est planta.*

V.

Fri *Aliqua planta est substantia,*
se *Nullus homo est planta,*
so *Erga aliqua substantia non est homo.*

Quatuor modi secundæ figuræ sunt sequentes, & hoc modo iuxta eos formari debent syllogismi.

I.

Ce *Nulla planta est animal,*
sa *Omnis homo est animal,*
re *Ergo nullus homo est planta.*

II.

Ca *Omnis homo est animal,*
mes *Nulla planta est animal,*
tres *Ergo nulla planta est homo.*

III.

Fe *Nulla planta est animal,*
sti *Aliquis homo est animal,*
no *Ergo aliquis homo non est planta.*

IV.

Ba *Omnis homo est animal,*
ro *Aliqua planta non est animal,*
co *Ergo aliqua planta non est homo.*

Sequuntur sex modi tertiæ figuræ, & exempla syllogismorum ipsis correspondentium.

I.

Da *Omnis homo est animal,*
ra *Omnis homo est risibilis,*
pti *Ergo aliquod risibile est animal.*

II.

Fe *Nulla planta est animal.*
lap *Omnis planta est substantia,*
ton *Ergo aliqua substantia non est animal.*

III.

Di *Aliquod animal est substantia,*
sa *Omne animal est viuens,*
mis *Ergo aliquod viuens est substantia.*

IV.

Da *Omne animal est substantia,*
ti *Aliquod animal est viuens,*
si *Ergo aliquod viuens est substantia.*

V.

Bo *Aliqua planta non est animal,*
car *Omnis planta est substantia,*
do *Ergo aliqua substantia non est animal.*

VI.

Fe *Nulla planta est animal.*
ri *Aliqua planta est substantia,*
son *Ergo aliqua substantia non est animal.*

CAPVT XIX.

De regulis figurarum in communi & particulari.

1

DVobus modis poteſt cognoſci quod aliquis ſyllogiſmus ſeu potius oratio conſtans tribus propoſitionibus, ex quarum duabus inferretur tertia, & habēs propterea ſpeciem quamdam ſyllogiſmi, non ſit tamen bonus ſyllogiſmus: primò ſi reperiretur non eſſe cōfectus in vllo ex prædictis modis, ſupponitur enim communiter non poſſe fieri bonum ſyllogiſmum, qui non ſit in aliquo ex illis. Secundò ſi deficiat in aliqua ex infraſcriptis regulis quæ vocātur regulę communes, quia obſeruantur in tribus figuris præmiſsis.

Regula vniuerſales pro omnibus figuris.

Prima regula eſt quod non cōponatur ſyllogiſmus bonus ex pręmiſſis negatiuis, neque enim ſequeretur bene cōcluſio vi formę, vt patet in hoc diſcurſu: *nullum accidens eſt ſubſtantia, nullus homo eſt accidens, ergo nullus homo eſt ſubſtantia.*

Secunda regula eſt, quod non cōponatur ex præmiſſis particularibus; quia non ſequeretur concluſio, vt patet ex hoc ſyllogiſmo: *aliquod animal eſt rationale, aliquod brutum eſt animal: ergo aliquod brutum eſt rationale.*

Tertia regula eſt, quod ſi aliqua ex præmiſſis ſit negatiua, concluſio non ſit affirmatiua, & ſi aliqua ex præmiſſis ſit particularis, concluſio non ſit vniuerſalis, & hinc dicitur communiter quod cōcluſio ſequatur debiliorem partem præmiſſarum, qualis cenſetur particularis in comparatione ad vniuerſalem, & negatiua in comparatione ad affirmatiuam. Defectu huius conditionis non valent ſequentes ſyllogiſmi: *omnis homo eſt animal, nulla planta eſt animal, ergo aliqua plāta eſt animal: omnis homo eſt animal, aliquod album eſt homo, ergo omne album eſt animal.*

Quarta regula eſt, quod medius terminus non ponatur in concluſione, & quod non ponantur in ſyllogiſmo plures termini, quam tres, & quod extremitates integre ponantur in concluſione. Ex hac regula ſequitur, quod tres termini, qui ponuntur in ſyllogiſmo, debeant in omnibus ſumi in eodē ſenſu ac in eadem amphatione, ſuppoſitione, reſtrictione, quia alias ſyllogiſmus conſtaret quatuor terminis, aut pluribus.

2

Quinta regula eſt, quod medius terminus debet perfecte diſtribui in aliqua ex pręmiſſis, tunc autem perfecte diſtribuitur, quando vel eſt ſubiectum vniuerſalis affirmatiuæ, vel prædicatū vniuerſalis negatiuæ. Ex hac etiam regula patet, quod aliqua ex præmiſſis debet eſſe vniuerſalis, & quod ſi vna ſola ſit vniuerſalis, medius terminus debet eſſe prædicatum eiuſdem. Hinc non valet hic ſyllogiſmus: *aliquod animal eſt irrationale, omnis homo eſt animal, ergo aliquis homo eſt irrationale*; nec hic: *aliquod animal non eſt irrationale, omnis equus eſt animal, ergo aliquis equus non eſt irrationale.*

3

Regulæ particulares figurarum.

Regulæ particulares figurarum ſunt quę particularibus figuris deſeruiunt: ex his duæ ſpectant ad primam, quarum prima eſt quod maior ſemper ſit vniuerſalis, ſecunda vt minor non ſit negatiua, quod tamen intelligendū de modis directe concludentibus, alias malus eſſet ſyllogiſmus factus in *Friſeſom*, nam minor eius eſt negatiua, ac maior particularis; & ſimiliter malus eſſet ſyllogiſmus

D factus

factus in *Fapesmo*, cuius minor est negatiua.

Aliæ duæ regulæ deseruiunt secundæ figuræ, prima est, vt maior non sit particularis; secunda, vt vtraque præmissa non sit affirmatiua: & hinc sequitur propter tertiam regulam vniuersalem, quod conclusio debeat esse negatiua.

Aliæ denique duæ regulæ obseruandæ sunt pro tertia figura, prima est, quod minor sit affirmatiua; secunda, quod vtraque præmissa non sit vniuersalis; & hinc sequitur quod cóclusio debeat esse particularis propter tertiam regulam vniuersalem.

Qui autem sciret omnes modos præmissos memoriter, facilius posset cognoscere an aliquis syllogismus esset bene factus in vlla ex illis percurrendo per modos, quàm recurrendo ad has regulas particulares.

CAPVT XX.
De reductione ostensiua syllogismorum.

1 QVandoquidem syllogismi facti in quatuor modis directis primæ figuræ concludant tam clare ac euidenter, vt non possit dubitari de veritate consequentiæ: cæteri vero syllogismi facti in alijs modis tum primæ figuræ, tum etiam secundæ, & tertiæ, non concludant tam clare; vt probetur, quod tamen non minus bene concludant, quam illi quatuor syllogismi perfecti, excogitata est vtiliter via reducẽdi cæteros ad primos illos quatuor sic, vt qui negaret cõsequentiam cæterorum, cogi posset ad negandam cõsequentiam illorum quatuor, & in hoc capite agitur de hac via quæ vocatur reductio ostẽsiua. Ad quam intelligendam.

Quid reductio ostẽsiua.

Aduertendum est primò omnes modos præmissos omnium figurarum incipere ab his litteris *B. C. D. F.* a quibus etiam incipiũt quatuor modi perfecti primæ figuræ: hinc autem facile colligi potest ad quem modum ex illis quatuor alij modi sint reducendi; nam omnes modi incipientes à *B.* debent reduci ad *Barbara*; a *C.* ad *Celarent*; a *D.* ad *Darij*, ab *F.* ad *Ferio*, exceptis tamen *Baroco* & *Bocardo*, qui non reducuntur ostẽsiue ad vllum modũ ex illis quatuor, quod ipsum significatur per litteram *C.* in illis solis repertam in corpore.

2 Aduertendum secundò, quod aliqua ex his tribus consonantibus *S. P. M.* sequatur aliquam ex tribus vocalibus cuiuslibet modi reducibilis; vt in *Cesare* littera *S.* sequitur primam vocalem, & in *Frisesom* eadẽ littera sequitur primam & secundam vocalem, & littera *M.* tertiam; & in *Darapti* littera *P.* sequitur secundam vocalem. Per has autem litteras denotatur quod quãdo fit reductio, propositio correspondens litteræ, quam sequitur *S.* debeat conuerti simpliciter; & propositio, quam sequitur littera *P.* debeat conuerti per accidens, excepto tamen *Baralip.* nam in hoc modo solo littera *P.* significat quod cõclusio modi *Barbara* ad quam reducitur, possit in conclusionem *Baralip.* conuerti per accidens seruatis iisdem præmissis: quod sufficit ad ostendendũ quod conclusio optime sequatur ex illis præmissis, quia ex quibuscunque præmissis sequitur vna conclusio, sequitur etiam & quæcunque alia, in quam illa bene conuerti possit, impossibile est enim conuersam esse veram, quin conuertens, seu illa in quam bene conuertitur, sit vera. Denique

nique littera *M.* significat quod quando modus, in quo ponitur, reducitur, præmissæ eius debent transponi. Littera denique *C.* quæ ponitur in solis *Baroco* & *Bocardo*, in quibus nulla ex aliis tribus iam dictis reperitur, significat quod non possint reduci ostẽsiue, vt ante dixi, vnde ipsorũ bona cõclusio debet probari alio modo capite sequenti assignando. Hoc totũ significatur his versibus.

S. vult simpliciter verti; P. *vero per acci.*
M. *vult transponi*; C. *per impossibile duci.*

3

Vt autem doctrina hęc reducatur ad praxim, quatuor subiungã exempla, duo in prima figura, & vnum in qualibet ex aliis duabus, reliquorum modorum exempla relinquens ipsorum tyronum industriæ, ac diligentiæ lectorum.

Reductio Baralipton ad Barbara.

Primum exemplum fit in Baralip, in quo formatur hic syllogismus: *omnis homo est animal, omne risibile est homo, ergo aliquod animal est risibile.* Hic syllogismus quãdoquidem incipiat a *B*, debet reduci ad *Barbara*, & quia in vocabulo *Baralip.* non ponitur *S.* nec *P.* post vllã ex primis duabus vocalibus, nec *M.* in toto vocabulo, propterea præmissæ debent relinqui eodem ipso modo: quia vero *P.* post vltimam litteram (quod peculiare est in hoc modo) significat conclusionem, quæ ex illis præmissis sequeretur in Barbara, nimirum: *omne risibile est animal,* conuerti per accidens, nihil aliud faciendum est quam eam sic conuertere hoc modo, aliquod animal est risibile, quæ est conclusio modi *Baralip.* ex iisdem præmissis. Itaque si quis neget conclusionem *Baralip.* admissis præmissis, inferatur in *Barbara* ex iisdem præmissis conclusio vniuersalis affirmatiua directè, & illam propter euidentiam negare non poterit; tum conuertatur illa cõclusio per accidens in particularẽ affirmatiuam, & illam etiam negare non poterit sequi ex iisdem præmissis; vnde cõcedere cogetur ex iisdem præmissis sequi conclusionem, quam ante negauit sequi.

4

Reductio Fapesmo ad Ferio.

Secundum exemplum fit in *Fapesmo* eiusdẽ figuræ primæ in quo est hic syllogismus formatus, omnis homo est animal, nulla planta est homo, ergo aliquod animal non est planta. Hic autem syllogismus, quandoquidem *Fapesmo*, in quo fit, incipit ab *F.* debet reduci ad *Ferio* ab *F.* etiam incipiẽs. Deinde prima propositio, quia post primam vocalem ponitur *P.* debet cõuerti per accidens dicendo *aliquod animal est homo*, quæ propositio tam vera est, quam propositio conuersa, vnde qui cõuersam concessit, debet illã etiam concedere. Item secunda propositio, quia post secundam litteram ponitur *S.* debet conuerti simpliciter dicendo *nullus homo est planta*, quæ etiam vera est, & concedi debet nõ minus quam quæ cõuertitur in ipsam. Rursus quia ponitur littera *M.* in illo modo, debent illæ duæ præmissæ transponi incipiendo à secunda hoc modo. *nullus homo est planta, aliquod animal est homo*; ex his autem sequitur directè in Ferio tertia propositio *aliquod animal non est planta*, quæ non debet mutari, quãdoquidem nec *S.* nec *P.* ponatur post tertiam vocalem. Vis autem reductionis cõsistit in hoc, quod negans cõclusionem Fapesmo sequi ex præmissis eius, cogatur eam concedere sequi ex aliis propositionibus, quæ sequuntur ex illis

præmissis, vt iam patuit.

5 *Reductio Camestres ad Celarent.*

Tertium exemplum fit in *Camestres* secūdæ figuræ, in quo formatur hic syllogismus, *omne animal est viuens, nullus lapis est viuens, ergo nullus lapis est animal.* Hic syllogismus reduci debet ad *Celarent*, quia *Camestres* incipit à C. sicut incipit *Celarent*. Prima vero propositio non debet cōuerti, quia post primam vocalem *Camestres* non ponitur nec *S.* nec *P.* debet tamen poni post secundam propter litteram *M.* Secunda propositio debet conuerti simpliciter, quia ponitur *S.* post secundam vocalem *Camestres*, dicendo *nullum viuens est lapis*; tertia etiā, quia post tertiam vocalem ponitur *S.* debet conuerti simpliciter, dicendo: *nullum animal est lapis*; hæc autem tertia propositio sequitur in *Celarent* ex his duabus: *nullum viuens est lapis, omne animal est viuens*; quæ præmissæ sunt prima propositio syllogismi facti in *Camestres* posita secundo loco, & secunda propositio conuersa simpliciter, & posita primo loco.

6 *Reductio Darapti ad Darii.*

Quartum exemplum fit in *Darapti* tertiæ figuræ, in quo est hic syllogismus: *omne animal est viuens, omne animal est sensitiuum, ergo aliquod sensitiuum est viuens.* Hic syllogismus debet reduci ad *Darii*, quia *Darapti* incipit a *D.* Prima propositio debet manere eodem loco sine transpositione aut conuersione, quia in vocabulo *Darapti*, non ponitur *M.* nec post primam vocalem *S.* aut *P.* secunda vero propositio, quia post secundam vocalem ponitur P. debet conuerti per accidens, dicendo *aliquod sensitiuum est animal*: ex hac autem propositione conuertente & prima relicta suo loco absque cōuersione sequitur in *Darii* tertia propositio, quæ est conclusio, & non debet conuerti, quia post tertiam vocalem *Darapti* nō ponitur *S.* aut *P.* Iuxta hunc modum facile reduci possūt syllogismi reliquorum modorum.

CAPVT XXI.

De reductione ad impossibile.

1 *Quid reductio ad impossibile.*

PRæter prædictam viam probandi consequentiam syllogismorum factorū in modis obscure concludentibus, qua non potest probari consequentia bona modorum *Bocardo* aut *Baroco*, excogitata est alia via nō solum ad consequentiam horum duorum modorum, sed aliorū etiam istorum modorum, cogendo nimirū negantem quamlibet ex illis consequentijs ad cōcedendum, quod contradictoria aut contraria possint simul esse vera, quod est impossibile, vnde hæc via vocata est reductio ad impossibile.

Vt hoc autem fiat obseruandæ sunt sequentes tres regulæ, quarū prima deseruit modis indirectis primæ figuræ, secunda modis secundæ figuræ, & tertia modis tertiæ figuræ.

2 *Quomodo reduci possit ad impossibile negans conclusiones modorū prima figura.*

Prima regula pro modis primæ figuræ est: si negatur cōclusio vllius ex illis modis, assumatur contradictorium eius pro maiori, & maior concessa pro minori; ex illis autem duabus sequetur in aliquo ex modis directis primę figuræ contradictorium aut contrariū minoris cōcessæ vel conuertentis eius, hoc est, propositionis in quā cōuerti possit, & sic obligatur negans conclusioné ad concedendū contraria vel contradictoria esse vera; nam primo cōcedebat vtrāque præmissam esse veram, & postea obligatur ad concedendam contrariam vel contradictoriam vnius ex illis, nempe minoris, esse ve-

veram: exempli gratia supponatur aliquis negare conclusionē huius syllogismi facti in *Baralip. omne animal est viuēs, omnis homo est animal, ergo aliquod viuens est homo*: vt cogatur ad impossibile, assumatur pro maiori contradictorium conclusionis negatæ, nempe *nullum viuens est homo*, & pro minori maior prædicti syllogismi, nempe *omne animal est viuens*, & ex illis in *Celarent* sequitur hęc conclusio *ergo nullum animal est homo*, quæ potest conuerti simpliciter in hác aliam *ergo nullus homo est animal*; quæ est contraria propositio minori primi syllogismi, quæ erat *omnis homo est animal*.

3 Aliud exemplū sit: supponatur aliquis negare conclusionem huius syllogismi facti in *Frisesom: aliquod animal est viuens, nulla planta est animal, ergo aliquod viuens non est planta*, vt reducatur ad impossibile, assumatur pro maiori contradictoriū conclusionis: *omne viuens est planta*; & pro minori ponatur maior syllogismi præmissi *aliquod animal est viuens*, ex illis duabus sequitur in *Darii* hæc conclusio *aliquod animal est planta*; quæ opponitur contradictorie huic propositioni *nullum animal est planta*: hæc autem propositio non est quidem minor ante concessa, sed est talis, in quam potest illa minor conuerti simpliciter, & consequenter quicumque concessit illam minorem debet hanc cōcedere esse veram, ex vltimo autem syllogismo cogitur concedere contradictorium huius esse verum, ergo cogitur fateri contradictoria esse simul vera.

4 Excipitur ab hac regula *Celantes*, cuius minor ponenda est pro maiori, & contradictorium conclusionis negatæ pro minori; ex illis autem sequetur in *Darii* contradictorium propositionis in quā conuerti potest maior; exempli gratia aliquis neget conclusionem huius syllogismi facti in *Celantes: nullum animal est insensitiuum, omnis homo est animal, ergo nullum insensitiuum est homo*. vt reducatur ad impossibile, assumatur minor pro maiori sic *omnis homo est animal*, & contradictorium conclusionis pro minori, nimirum *aliquod insensitiuum est homo*. ex illis duabus sequitur in *Darii, aliquod insensitiuum est animal*: quæ conclusio opponitur contradictorie huic propositioni *nullum insensitiuum est animal*, in quam cōuerti potest simpliciter maior syllogismi primi, nempe *nullum animal est insensitiuum*.

5 *Quomodo reduci possit ad impossibile negans secūdæ figuræ conclusionē.*

Secunda regula pro modis secūdæ figuræ est quod assumatur pro maiori eadem ipsa maior syllogismi secūdę figuræ, cuius cōsequentia negatur, & postea cōtradictorium conclusionis negatæ; ex iis autē sequetur in aliquo modo ex modis directis primæ figuræ contradictorium vel contrarium minoris antea cōcessæ. Exempli gratia, si quis neget conclusionē huius syllogismi facti in *Cesare: nullus homo est animal, omnis talpa est animal, ergo nulla talpa est homo*. vt cogatur ad impossibile assumatur eadem ipsa maior, nempe *nullus homo est animal*, & subsumatur contradictorium conclusionis negatæ, nimirū *aliqua talpa est homo*, & ex illis duabus sequitur in *Ferio, ergo aliqua talpa non est animal*: quæ est contradictoria huius propositionis *omnis talpa est animal*, quæ erat minor primi syllogismi & concessa antea vt supponitur.

6 *Item negans conclusionem tertiæ.*

Tertia regula pro syllogismis tertiæ figuræ est quod pro maiori sumatur contradictorium cōclusionis

nis negatæ, & subsumatur illa ipsa minor quæ fuit ante, ex illis autem sequetur contradictorium, vel contrarium maioris concessę: exépli gratia si neget aliquis conclusionem huius syllogismi tertiæ figuræ facti in *Felapton: nullum animal est lapis, omne animal est substantia, ergo aliqua substantia non est lapis*. Vt cogatur ad impossibile, assumatur pro maiori contradictorium conclusionis, nempe *omnis substantia est lapis*, subsumatur illa ipsa minor: *omne animal est substantia*, & ex illis sequetur in *Barbara, ergo omne animal est lapis*; quæ est contraria propositio maiori ante concessę, nempe *nullum animal est lapis*.

Hę tres regulę comprehenduntur his quatuor versibus.

Quæ fuerat maior *prima* minor *esse requirit*,
Excipe Celantes *in quo* minor *ante locanda est*,
Seruat maiorem, *variatq́ secunda* minorem,
Tertia maiorem *variat*, *seruatq́* minorem.

Ex hac reductione euidéter colligitur quod impossibile sit quin, si veræ sint præmissæ cuiuslibet syllogismi præter quatuor syllogismos primæ figuræ, etiam conclusio sit vera, quia si non esset vera, cōtradictoria propositio deberet esse vera, & ex illa contradictoria & aliqua ex præmissis sequeretur alteram præmissam nó esse veram, & sic esset vera, & non esset vera; ergo necessario, si premissæ illæ sint veræ, conclusio debet esse vera.

CAPVT XXII.

De alijs speciebus argumentationis seu discursus.

1 DIximus supra quatuor esse species argumentorum, *syllogismum*, *enthymema*, *inductionem*, & *exemplum*, egimusque quantum satis est de syllogismo, quæ est principalis species, superest vt breuiter aliqua dicamus de alijs tribus speciebus.

Quid enthymema. Est ergo *enthymema* oratio, in qua ex vna sola propositione infertur alia, vt *omnis homo est animal, ergo nullus homo est planta*. Hæc species vocatur syllogismus imperfectus; quia non concludit vniuersaliter nisi ratione alicuius propositionis subintellectæ, quæ si adderetur fieret syllogismus, vt patet in prædicto exemplo, nam conclusio non sequitur nisi, quia supponitur & subintelligitur hæc propositio *nullum animal est planta*, quæ si adderetur fieret syllogismus in *Celarent*, vt patet, vnde existimo quod intellectus interius nunquam assentiatur vi enthymematis, licet exterius non proferatur plus quá enthymema, sed quoties assentitur conclusioni, habet interius alteram propositionem sibi propositam, quæ exterius non significatur.

2 *Quid inductio?* *Inductio* secundum Philosophū 1. *Top. c.* 10. est à singularibus ad vniuersalia accessio, hoc est, oratio, in qua ex eo quod aliquid competat singularibus omnibus, infertur quod illum ipsum possit de natura communi omnibus illis singularibus vniuersaliter prædicari, vt est hæc oratio: *Petrus est risibilis, Paulus est risibilis*, & sic de cæteris indiuiduis, *ergo omnis homo est risibilis*. Huiusmodi autem arguméntatio nō videtur mihi esse

esse discursus proprie loquendo, si ad discursũ requiratur quod aliud ex alio inferatur, quia aliud ex alio non videtur inferri, nam idem est Petrus est risibilis, Paulus est risibilis, & sic de cæteris hominibus, ac omnis homo est risibilis, nec altera propositio est altera obscurior aut ignotior: si tamẽ sit discursus, non concludit vi formæ, nisi ratione huius propositionis subintellectæ: sed nullus est homo, qui non est Petrus, aut Paulus, aut aliquod aliud indiuiduum, vel huius alterius: sed Petrus & Paulus & cætera indiuidua humana faciunt omnem hominem; aut alicuius alterius similis.

3 *Exemplum* est oratio, in qua ex eo quod aliquid cõpetat vni rei, infertur quod competat aut possit competere alteri propter paritatem rationis aut proportionem aliquam vel similitudinem, quam habent inter se, licet non habeât physicam aliquam cõnexionem; vt si dicatur Petrus flendo amarè sua peccata acquisiuit veniã eorum, ergo quicunque alius fleuerit amarè sua peccata, similẽ veniam consequetur. Consequentia huius non valet vi formæ, nisi ratione propositionis subintellectæ, sed est eadem ratio de Petro & quocunque alio.

CAPVT XXIII.

De syllogismi speciebus.

1 *Quot species syllogismi?*

SYllogismus vt sic diuidi solet in syllogismum *demonstratiuũ, topicum, & falsigraphum*, quę diuisio quatenus comprehendit hunc tertium syllogismum, est sine dubio æquiuoci in æquiuocata; neque enim syllogismus falsigraphus habet rationem syllogismi vt sic, magis quam homo pictus habet rationem hominis vt sic; quatenus autem cõprehendit duo prima membra, nempe syllogismum demonstratiuum & topicũ, est vniuoca diuisio, vterque enim est syllogismus simpliciter loquẽdo; sed an sit diuino generis in species proprie dictas controuertitur, & quid sentiendum sit, in disputationibus supra libros Priorum dicetur; hic sufficiet breuiter describere quid sint hi syllogismi.

2 *Quid demõstratiuus syllogismus.*

Itaque *syllogismus demonstratiuus*, prout hic vniuersaliter capitur, quatenus distinguitur à topico & falsigrapho, est syllogismus recte concludens vi formæ, & constans præmissis certis ac euidẽtibus siue immediatè siue mediatè; præmissæ autem sunt certæ immediatè, quando sunt propositiones per se notæ ex terminis: sunt autem certæ mediatè quando deducuntur ex alijs præmissis certis; huiusmodi syllogismus est hic syllogismus: *omne animal est viuens, omnis homo est animal, ergo omnis homo est viuens*.

Quid topicus.

Syllogismus topicus est, qui concludit quidem vi formæ, non minus quam demonstratiuus; sed cõstat vel vtrisque præmissis incertis, vel vna præmissa incerta: huiusmodi syllogismus est hic; *omnis homo diligit filium suum, omnis mater est homo, ergo omnis mater diligit filium suum*. cuius syllogismi maior non est vniuersaliter certa, sed tantum probabilis.

3 *Quid falsigraphus.*

Syllogismus falsigraphus est oratio habens similitudinem quandã syllogismi, quia aut constat tribus terminis, aut tribus propositionibus instar veri syllogismi; aut apparet constare tribus terminis, cũ reuera constet pluribus; sed non habens veram rationem syllogismi, quia verè cõclusio nõ sequitur

vi formæ ex præmissis, nec propterea necessario concedi debet conclusio, quamuis concedantur præmissæ. huiusmodi est hæc oratio: *aliquis homo est doctus, Petrus est aliquis homo, ergo Petrus est doctus*. quia conclusio non sequitur vi formæ, quandoquidem ex tribus particularibus affirmatiuis nihil sequatur vi formæ.

Præter hos syllogismos datur alius qui scilicet constat vtraque aut vna præmissa manifeste falsa, sed talis non indiget cõsideratione vlla, solum aduertendum quod illa propositio, quæ est sic falsa, sit neganda.

CAPVT XXIV.

De syllogismo Dialectico seu probabili.

1 Relicta consideratione syllogismi demonstratiui pro libris Posteriorum, de hoc syllogismo hic breuiter particularius agẽdum nõ solum, quia eodem prorsus modo continetur sub syllogismo vt sic, quo demonstratiuus; sed etiam, quia in omnibus disciplinis longe frequentior est vsus eius, quam illius: ex ijs enim conclusionibus, quæ statui solent in quacunque scientia, plures sine dubio sunt probabiles atque adeo cognitæ per syllogismũ Dialecticum seu probabilem, quam demonstratiuæ ac scientificæ.

Quid syllogismus probabilis. Est ergo *syllogismus probabilis* seu dialecticus ille, cuius vtraque præmissa non est necessaria; sed vel ambæ probabiles, vel aliqua ex illis. *Propositio* vero *probabilis* *Quid propositio probabilis?* describitur communiter esse illa, quæ videtur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus, atque his vel omnibus vel pluribus, vel spectatissimis, modo nõ sit paradoxon, hoc est præter opinionem omniũ.

2 *Propositio probabilis*, quæ videtur omnibus, dicitur esse hæc: Parentes amant filios. Verum, si hoc intelligatur vniuersaliter de omnibus parentibus respectu omnium filiorum, non solum non apparet omnibus, sed manifesta experientia constat eam esse falsam, plurimi enim oderunt filios omni ætate. Itaque debet intelligi sic vt velit, quod parentes communiter amant filios, & quod nisi cõstet cõtrariũ, facile eo ipso, quo quis cognoscit aliquem esse alterius parentem, iudicabit eum, qui pater est, alterum diligere.

Propositio apparens pluribus, est, diuitias ac honores summa diligentia procurandos esse, quod tamen intelligẽdum de procuratione non peccaminosa aut illicita, nam certe nõ est probabile quod comparari debeant quacunque via per fas aut nefas, & quamuis plurimi ea sic conquirant, tamen non apparet ijs ea debere sic cõquiri; sed videntes meliora, deteriora sequuntur.

3 *Propositio apparens omnibus sapientibus* est, quod bona animi sint præferenda bonis corporis, quæ propositio eo ipso, quo illis tantũ apparet, quamuis oppositum videretur omnibus alijs, exclusis sapientibus, probabilis censeri debet & verior quam opposita, quia verisimilius est sapientes ex duabus propositionibus sibi propositis melius cognoscere, quæ præferenda sit, quàm non sapientes, nã aliàs non essent sapientes. Hinc autẽ videtur nõ esse necessarium, ad colligendam probabilitatem vllius propositionis cognoscere, quod appareat omnibus omnino, sed abũde sufficere, quod cognoscatur apparere omnibus sapientibus; quia quandoquidem sit probabi-

C

babilis ex eo, quod appareat omnibus sapientibus, & nō possit apparere omnibus omnino, nisi etiā appareat omnibus sapientibus, sufficeret cognoscere, quod ita videretur omnibus sapientibus: nihilominus magis euidentem habebit probabilitatem, si non solū omnibus sapientibus, sed omnibus omnino vera appareat.

4

Propositio apparens pluribus sapiētibus, sed non omnibus, est animam esse immortalem, quod tamen intelligendum semper, quantum ad motiua rationis, nam quod ad fidem attinet, illa propositio non est probabilis, sed certa.

Propositio apparens non omnibus sapientibus, nec plurimis (secludo hic etiā fidem) sed quibusdā eminentibus, est mundum nō esse ab æterno, sed aliquando cœpisse; probabilitas autem huiusmodi propositionis in ordine ad alios in hoc fundari potest, quod debeāt existimare, si aliud ipsismet in cōtrarium non occurrat, quod quæ propositio trahebat ingeniū tam insigne ad assensum, id non faceret, nisi esset apparentis veritatis. Quod si tamen propositio à tali sapiente asserta sit contra id quod apparet omnibus alijs sapiētibus, non debet pro probabili haberi, quia potius censendum est ipsum solum errasse, quantumuis insignē, quam cæteros omnes.

5

Alia descriptio propositionis probabilis.

Alio modo potest describi propositio probabilis esse illa, cuius veritas apparet absque certitudine, vel ex terminis proprijs, vel quia potest per discursum legitimum deduci ex propositionibus, cuius vtriusque, vel alterutrius veritas sic apparet, vnde quia propositio, quæ in re est falsa, potest ita apparere, sequitur quod propositio falsa possit esse probabilis; & quia aliquando alicui apparet propositio esse vera, quæ postea apparet ipsi falsa, hinc cōtingere potest, vt pro vno tempore propositio sit probabilis alicui, quæ alio tempore nō est talis, sed vel improbabilis vel falsa. Itaque quotiescunque habet aliquis motiua, ex quibus deducere potest propositionem aliquam esse falsā, illa propositio ipsi nequit esse probabilis: quoties autem non habet motiua nec ad colligendam falsitatem, nec ad veritatem inferendam, propositio est ipsi incerta ac ignota; si autē habeat æqualia motiua positiua pro vtraque parte, nec videt aliquam rationē contra alterutram, quam nequit soluere, vtraque pars est probabilis, & talis debet esse omnis quę problematice tenetur, quod si cōtra vnam partem habeat argumēta, quæ soluere nequit, non vero contra alteram, & cætera sint paria, debet habere vnam tantum partem pro probabili, aut saltem pro probabiliori. At si contra vtramque partem argumenta insolubilia habeat, vtraque, pro incerta habenda est, sed neutra pro improbabili, nam cum alterutra cognoscatur necessariò debere esse vera, neutra debet improbabilis reputari; quare illam solam censeo improbabilem, quæ contra se habet rationes insolubiles, nec pro se habet insolubiles rationes.

6

Varia genera propositionum incertarum.

Itaque ex propositionibus non certis quædam sunt fidei, quibus scilicet quis assentitur ob authoritatem dicentis, quædam non fidei quibus scilicet quis non assentitur ob authoritatem talem; harum autem quædam sunt, ad quæ iudicāda adsunt aliqua motiua sine motiuis æquiualentibus de opposito, aut rationibus insolubilibus cōtra se, & hæ sūt probabilissimę,

quæ-

quædam vero quæ habẽt ratione s insolubiles contra se, cũ tamẽ aliæ insolubiles non sint cõtra op positũ, & hæ sunt improbabiles; quædam quæ habẽt motiua pro vtraque parte sine rationibus insolubilibus contra alterutram partem, & hę sunt probabiles pro vtraque parte; & ex illis, quæ plura aut vrgentiora habet motiua, probabilior censenda est, quod attinet ad rationem; quædam denique quæ rationes insolubiles habent cõtra vtramque partem, & mihi huiusmodi incertæ potius & ignotæ, quam probabiles esse videntur, quamuis hoc spectet ad quæstionem de nomine.

CAPVT XXV.

De locis Topicis seu Dialecticis.

1 QVandoquidem conclusio syllogismi topici sit probabilis, & cõsequenter debeat intellectus habere aliquod motiuum ad eam iudicandam, quod motiuum in præmissis, ex quibus infertur, proponi debet, & vocari solet *medium*, quo scilicet vtitur quis ad persuadendam cõclusionem; & quandoquidem non vnius generis medium ad omnes conclusiones, sed varia etiam ad eandem conclusionem persuadẽdam adduci solent; vt quis expeditius posset & medium inuenire, & syllogismum Dialecticum formare, ingeniose quidem nõtauerunt Philosophi certa aliqua capita, ex quibus desumi posset medium, & formari argumentum ad suadendam aliquã propositionem, quæ capita vocant *loca* seu *sedes argumentorum*. Itaque hæc loca, sedes, seu capita, quædam sunt cõnexa cũ ipsa propositione probanda; quædam autem omnino extrinseca: hæc vltima sunt potissimũ duo, vt authoritas alicuius, & scriptura; illa vero priora reducuntur ad vigintiduo, ex quibus aliqua spectant ad naturam ipsius, vt *definitio, descriptio, notatio*; alia vero non spectant ad naturã, sed aliquo modo illam respiciunt, & ex his quædam dicũtur *coniuncta*, quædam *disiuncta*. *Coniunctorum* aliqua dicũtur *connexa*, vt *coniugata, partes, totum, causæ, effectus, antecedentia, consequentia*; alia *circumstantia* vt *præcurrentia, concomitantia, subsequentia*. Disiunctorum vero quædam vocantur *consentanea*, vt *similia, maiora, minora, paria*; quædam dissentanea, vt *dissimilia, opposita, repugnantia*. De his ergo locis, vt intelligantur, pauca quam breuiter dicenda videbantur.

Quid loca topica.

Quot loca.

2 Vt autẽ incipiatur à *definitione*, & *descriptione*, imprimis quid sint supponendũ est ex dictis supra; argumentũ autem ab vtraque eodẽ modo formari potest, ostẽdendo vel quod illud, quod prędicatur in propositione probanda, cõueniat aut non conueniat definitioni, aut descriptioni subiecti eiusdẽ propositionis; vel quod definitio aut descriptio prędicati eiusdem propositionis conueniat, aut non conueniat eiusdem subiecto: v. g. si quis vellet probare virtutem preferendam diuitijs, potest argumentari à definitione virtutis hoc modo: *bona dispositio animi præferenda est diuitijs: talis est virtus, ergo*. vel à definitione diuitiarũ hoc modo: *virtus est præferenda facultatibus externis, corporeis, quibus res corporea emi possunt, sed diuitiæ sunt tales facultates, ergo virtus illis est præferenda*.

Argumentũ à definitione & descriptione quomodo formari potest.

3 Aduertendum autem hic quod syllogismus, cuius medium est defini-

finitio aut descriptio, non semper sit Dialecticus seu probabilis, sed aliquando demonstratiuus ac necessarius; vnde locus hic definitionis non solum est locus topicus, vnde scilicet argumentum probabile deduci potest, sed etiã demõstratiuus, hoc est talis, vnde deduci possit medium formandi demonstrationem. Tunc autem deseruiet syllogismo topico quãdo aut nõ est certum, quod illud, quod assumitur pro definitione aut descriptione, sit vera definitio aut descriptio propria rei; aut quando non constat certò quod aut prædicatum conclusionis cõueniat definitioni subiecti, aut definitio prædicati conclusionis cõueniat subiecto eiusdem, & quod dico de hoc loco quãtum ad hoc intelligi debet de cæteris locis, à quibus argumenta necessaria deduci possunt.

Quando syllogismus à definitione est topicus.

4 *Quid notatio.*

Notatio est etymologia seu deriuatio nominis ab alio nomine, vt Consul à cõsulendo seu prospiciendo, Christianus à Christo. Ab hoc loco potest deduci argumentum ad probandam hanc propositionem, Christianus debet honorare Christum: *quicumque nomen habet à Christo debet ipsum honorare: habet Christianus*, ergo.

5 *Quid coniugata.*

Coniugata sunt nomina illa, quæ desumunt denominationem ab alio nomine; vt sapiens, & sapienter, desumunt denominationem à sapientia, cuius propterea sunt coniugata. Ab hoc loco potest probari hæc propositio: laudabile est sapienter agere, sic: *non esset laudabilis sapientia, nisi laudabile esset sapienter agere: sed est laudabilis sapientia, ergo & sapienter agere*. Videtur autem fundari vis huius argumenti in eo, quòd non sit maior ratio, cur aliquid negaretur, aut prædicaretur de vno coniugatorum, quàm de alijs; vnde si esset aliqua disparitas argumenti, maior aut minor esset neganda; vel si fieret enthymema, neganda esset consequentia. Et hinc patet non valere hoc argumentum: *Iustitia semper est laudabilis, ergo est semper laudabile iusta agere*, quia non est eadem ratio; nam nihil vnquam potest accidere, ratione cuius iustitia non sit laudabilis, aliquid autem potest cõtingere aliquando, ob quod non sit laudabile iusta agere, nam iustum ageret, qui redderet cuique suum; sed posset id facere ob malum finem, & tum non esset laudabile iusta agere ob illum finem.

6 *Quid partes.*

Partes, ex quibus desumi possunt argumenta Dialectica, sunt tam integrantes, quam essentiales siue physicæ siue metaphysicæ: ex his autem varia possunt adduci argumenta, vt si ex positione partium omnium vnitarum inferatur ipsum totum esse; aut si ex negatione omnium aut vllius partis inferatur non esse totum; aut si ex proprietate aliqua competẽti alicui parti inferatur eadem proprietas competere toti, vel ex negatione proprietatis de omnibus partibus negetur competere toti. hoc autem modo potest formari argumentum ex hoc loco ad probandam hanc propositionem: homo est corporeus: *quod constat parte corporea, est corporeũ; homo constat, ergo*. Item ad probandam hanc: Angelus non est corporeus: *nulla parte corporea constat nec metaphysica nec physica, ergo non est corporeus*. Item hanc: Petrus est homo integer: *constat ex omnibus partibus integrantibus requisitis ad hominem integrum, capite v.g. manibus, pedibus, &c. ergo est integer homo*.

7

Totum est quid constitutum ex parti-

partibus, & ex illo facile fieri potest argumentum ad probandum aliquid circa partes v. g. ad probandam hanc propositionem. Petrus constat anima; *quidquid est homo, constat anima: Petrus est homo: ergo constat anima*. Item hanc: lapis non est animatus. *quidquid non est animatum est viuens: sed lapis nō est viuens, ergo non est animatus.*

Pro complemento notitiæ huius loci aduertendum de quatuor generibus totorum fieri mentionē apud Dialecticos, antiquos præsertim, nempe de *toto in quantitate*, per quod intelligunt aliquod vniuersale signo vniuersali affectum. vt omne animal; *pars* autem *in toto* huic opposita est quodcumque includitur in illo toto, vt homo includitur in omni animali. De *Toto in tempore*, per quod intelligunt illud quod significat omne tempus, vt *semper, nunquam non*, sicut per partem in tempore intelligunt quod significat partem tēporis, vt *nunc, cras, pridie*. De *Toto in loco*, per quod intelligunt, quod significat omnem locum, vt *vbique, nullibi non*, sicut intelligunt per partem in loco, quod significat partem loci, vt *hic, ibi*. De *Toto* denique *in modo*, quod est aliquid vniuersale simpliciter absque addito aliquo prolatum, vt *homo, equus*; *pars* vero *in modo*, est aliquid vniuersale cum particula restringente, sed non minuēte, nec tollente totum, vt homo iustus, album vt tria. Et hæc quidem explicare volui magis ad intelligendos authores antiquos, quam ad aliam vtilitatem, aut vt velim hoc satis barbaro, & improprio modo loquendi vtendum esse.

Quid totum in quātitate

Quid pars in toto.

Quid totum in tempore.

Quid pars in tempore.

Quid totum & pars in loco.

Quid totum & pars in modo.

Causa, ex quibus argumenta deduci possunt, sunt quatuor illæ vulgares, *materialis, formalis, efficiens*, & *finalis*; & quæ ad eas reducuntur, de quibus secundo physicorum fusè agendum.

Materia triplex est; *ex qua* res fit, vt ex corpore fit homo; *in qua* vt paries est materia albedinis in ipso productæ; *circa quam*, vt est obiectum circa quod versatur sciētia, aut ars. *Ex materia ex qua* fieri potest argumentum hoc modo ad probandum hanc propositionem: homo habet aliquid vilitatis. *homo constat corpore, quod est materia vilis*, ergo. Item hanc propositionem: Hibernia non indiget, vt aliunde aurum, aut argentum eo transportetur. *Quæ regio in se habet sufficientia mineralia, ex quibus fieri possit aurum, & argentum, non indiget, vt aliunde eo transportetur aurum aut argentū: talis est Hibernia, ergo.* Ex *materia in qua* hoc modo ad probandam hanc propositionem: species intelligibilis est perfectior phantastica. *Quod exigit materiam nobiliorem, in qua fiat, est perfectius: illæ species eam exigunt, quia exigunt intellectum*; ergo. Ex *materia* denique *circa quam* probatur hæc propositio: Metaphysica est perfectior Physica. *quod versatur circa obiecta nobiliora est nobilius: sed Metaphysica versatur circa obiecta nobiliora*, ergo.

Quomodo fit syllogismus ex causa materiali.

Forma vel essentialis, vt est anima respectu hominis; vel accidētalis, vt est albedo respectu eiusdem; vel est externa, vt exemplar respectu rei exemplatæ: quāuis enim, vt dicetur suo loco, exēplar reducatur ad genus causæ efficientis, tamen hoc non obstāte potest habere rationem formæ externæ, & quantum ad præsens, perinde est ad quod reducatur.

Ex forma essentiali argumentum formari potest hoc modo, ad probandum v.g. hanc propositionem: homo

Quomodo ex forma.

homo est immortalis. *quod constat essentialiter forma immortali, est immortale: Sed homo constat forma essentiali*, nempe anima, *ergo est immortalis*.

Ex *forma accidentali* ad probandam hanc propositioné: aqua est corruptibilis. *quod subest formis cõtrariis expellentibus se inuicem, & disponentibus ad formas incompatibiles, est corruptibile: aqua ita subest, fit enim aliquando frigida, aliquando calida, ergo est corruptibilis*.

Ex *forma externa* sic ad probandam hanc propositionem: condonatio iniuriarum est laudabilis. *omnis actio, quæ habet similitudinem cum actione aliqua Christi, est laudabilis: talis est condonatio iniuriarum*, ergo.

10 *Quomodo ex causa efficiente.*

Ex *causa efficienti*, quæ est illa, quæ producit rem, multa argumenta deduci possunt, vt ad probandam hanc propositionem: Petrus non interfecit Paulum. *non poterat interficere absque instrumento, aut viribus; ex his neutrum habuit*, ergo. Item hanc: in æstate debet tempus esse calidius. *quando magis applicantur causæ calefactiuæ, tempus debet esse calidius: id accidit in æstate*, ergo. Item hanc: actus volũtatis est liber: *Ille est actus liber quem producit potẽtia ex se indifferens ad ponendum, vel non ponendum actum: talis est actus voluntatis, ergo est liber*.

Quomodo ex finali.

Ex *finali causa*, quæ est propter quam aliquid fit, potest probari hæc propositio: potius indulgere quis debet virtuti quam vlli alij rei. *illi magis indulgendum est, quod magis deseruit, vt possit quis acquirere beatitudinem, propter quam assequendam conditus est: sed virtus est huiusmodi*, ergo.

11 *Ex effectibus*

Effectus sunt illa, quę oriuntur ex causis, & ex illis varie argumentari licet, vt hoc modo ad probandam hanc propositionem: nimius ignis nocet: *nimius calor nocet, ergo & nimius ignis à quo causatur*. Item hanc: ira est vitanda. *Illud est vitandum, ex quo oritur perturbatio iudicii: talis est ira, ergo est vitanda*. Item hanc: Petrus meditatur iter: *præparat omnia necessaria ad iter: sed non præpararet, nisi illud meditaretur, ergo meditatur*.

Ex antecedentibus.

Antecedentia sunt illa, ex quibus aliud sequitur, cum tamen ipsa non sequantur ex illo alio, & sic se habet omne inferius respectu superioris, vt animal respectu hominis, iustitia respectu virtutis. Ex hoc loco formari potest argumentum ad probãdum hanc propositionem: aliquod animal est excellentius leone. *homo est excellentius leone: sed homo est aliquod animal*, ergo.

Ex consequentibus.

Consequentia sunt, quæ ex antecedentibus sequuntur, vt superius quodcumque respectu inferioris, v.g. vitium respectu intemperantiæ. Ex his argumentari licet hoc modo ad probandã hanc propositionem: intemperantia est fugiẽda. *Omne vitium est fugiendum: ergo & intemperantia*.

12 *Duplex genus antecedentium.*

Hic autem aduertendum duplex esse genus Antecedentium & Consequentium. Primum genus est antecedentium, & consequentium, quæ vel se habent vt superius & inferius, ex quibus inferius est antecedens, superius verò consequens, vel quorum vnum præcedit tempore, & aliud sequitur, sicut vulnus antecedit mortẽ, quæ ipsum sequitur; ex quibus etiã quod antecedit tempore, vocatur antecedens, & quod sequitur cõsequens. Aliud genus antecedentis est illud, quod necessariò dandum est, si aliud detur, quamuis non sit superius ad ipsum, vt iuuentus respectu senectutis, & cõsequens

sequens huic correspondens est illud, ad quod aliud sequitur, quãuis non sit inferius ad ipsum, vt senectus respectu iuuentutis. Exẽplum argumenti desumpti ex prioribus antecedentibus, & consequentibus supra præmissum est; ex antecedenti vero posteriori potest argumentũ formari hoc modo: *non fuit vnquam adolescens, ergo nec senex*, & ex consequenti hoc modo: *est senex, ergo fuit adolescẽs.*

13 Præcurrentia quæ.

Præcurrentia sunt illæ circumstantiæ accidentales, quæ præcedunt rem, sed non habent necessariam connexionem cum re, ex eo quod & illæ possent esse sine re, & res sine illis, vt portenta, dies natalis, nobilitas Maiorum, educatio, consuetudo, & similia, ex quibus formari potest argumentum hoc modo ad probandum v.g. sanctum Ioannem Baptistam fuisse insignem virum: *Ille non potest non existimari insignis, cuius natiuitatem præcesserunt signa aliqua specialia denotantia prærogatiua aliqua particularia: talis erat Ioannes Baptista, quia eius natiuitatem præcessit apparitio Angeli, conceptus mulieris sterilis*, &c.

14 Concomitãtia quæ.

Concomitantia sunt circumstantiæ accidentales rem concomitãtes, vt *locus, tempus, socii, dignitas*; ex quibus formari potest argumẽtum hoc modo ad probandum, quod aliquis imprudenter aggressus sit mortem alterius: *imprudẽter quis aggreditur mortem, quando non potest verisimiliter eam inferre impunis: sed non potuit tum, quia locus erat publicus, tempus diurnum, aderant socii multi* &c. ergo.

15 Subsequentia quæ.

Subsequentia sunt circumstantiæ sequentes rem, vt si apparerent postea aliqua portenta, si infirmitas, si valetudo, si patroni, si inimici. ex his argui potest hoc modo: *illa actio infelici tempore facta est, quam secuta sunt tales circumstantia, propter quas non impune facta est: sed interfectio alicuius tum facta cum statim aduenirant amici eius, qui interfectus est, & alia occasiones eius vindicanda, est talis*, ergo.

16 Similia.

Similia sunt non solum, quæ sunt eiusdem formæ siue essentialis siue accidentalis, sed quæ etiã proportionem aliquam habent: ex hoc loco plurima argumenta confici solent, quæ non solum ostendant aliquo modo naturam rei, sed etiam persuadeant. exemplum vnum sufficiat: *vt corpus indiget oculo corporali, ita animus spirituali, sed corpus indiget oculo tali, ergo & anima.* Quod autem ad me attinet, existimo hunc locum nihil aut parum differre à loco parium de quo postea.

17 Maiora.

Maiora sunt, quæ maiorem habent probabilitatem, aut verisimilitudinem quam alia, vt maius est probabile, quod viginti possint capere ciuitatem quam decem; ex hoc loco deducitur argumentũ hoc modo: *non potuit vincere cum magno exercitu, ergo neque cum paruo poterit*: quę consequentia in hoc fundatur quod potius id iudicandum sit esse futurum, cuius futuritio maiorem habet probabilitatem.

Minora.

Minora sunt, quæ minorem habent probabilitatem: hinc argumentari licet hoc modo: *tres mẽses suffecerunt ad discendam linguã Græcam, ergo sex sufficiunt ad discẽdam Latinam, quæ facilior est.*

Paria.

Paria sunt, quæ habent æqualẽ probabilitatem. ex hoc loco arguitur hoc modo: *decem millibus oppugnauit vnam ciuitatem, ergo & totidem poterit alteram non magis fortem.*

18 Dissimilia.

Dissimilia sunt, quæ nec similitudinem, nec proportionem in forma aut natura habent. Argumen-

mentum hinc ducitur sic: *Securus est beatitudinis, qui bene viuit, ergo qui male viuit, non est sic securus.*

Opposita.

Opposita sunt, quæ se mutuò excludunt, vt sunt contradictoria, quorum vnum est positiuum, & alterum negatio ipsius, vt album non album: & priuatiua, quorum vnum est positiuum, & alterum priuatio ipsius, vt visus & cæcitas: & contraria quorum vtrumque est quid positiuum, & nō sunt correlationes, vt albedo & nigredo, virtus & vitium: & denique relatiua, quæ mutuo ad se inuicem referuntur, vt dominus seruus, pater filius, de quibus fusius in postprædicamentis. Ex *contradictoriis* arguitur sic: *Est virtute præditus, ergo non caret virtute*. ex *priuatiuis* sic: *Est vidēs ergo non est cæcus. Cæci soli periclitantur, ergo non periclitantur videntes*. ex *contrariis* sic: *Est virtute præditus, ergo non est vitiosus*. ex *relatiuis* sic: *Est pater Alexandri, ergo non est filius eius.*

19 *Repugnātia.*

Ad hæc reduci debent *repugnātia*, vt substantia & spiritus, quæ eatenus solum ab oppositis contrarijs distinguuntur, quod illa se mutuo expellere possint ab eodē subiecto, repugnantia verò non possint ex eo quod non habeant subiectū, quamuis enim repugnet illud, quod est homo, esse Angelum, tamen quandoquidem nec homo nec Angelus habent subiectum, non possunt excludere se ab eodem subiecto.

Quod si quæras an duæ formæ substantiales, excludentes se ab eadem materia, sint censendę potius repugnantes quàm contrarię. Respondeo esse quęstionem de nomine, & quantum ad præsens perinde esse quid dicatur; cōmuniter autem supponuntur non esse proprie contrariæ, quia non habent subiectū inhæsionis, ex quo se inuicē exppellant. Et hæc breuiter de locis Dialecticis seu topicis sufficiant, quæ vnà cum eorum vsu & regulis facile capiet, qui est Logica & Philosophia sufficienter imbutus, alij verò recurrere possunt ad Oratores, qui de ijs fusissime tractant.

CAPVT XXVI.

De syllogismo Falsigrapho seu Sophistico.

Quia facile posset quis decipi ad concedendam aliquam conclusionem falsam malè illatam ob apparentiam, quam habent syllogismi sophistici, hic etiam aliquid de ijs in particulari agendum restat.

Tria genera malorum syllogismorum.

Itaque tria sunt genera malorū syllogismorum. *Primum* est eorū, qui seruant quidem debitam formam, sed constāt materia improbabili, licet prima facie appareat probabilis: huiusmodi syllogismus est hic, *Quidquid non perdidisti habes, sed non perdidisti Imperiū, ergo habes Imperium;* nam maior in re est improbabilis, cum multa sint, quæ non habentur, quæ tamē non fuerunt perdita, quia scilicet nunquam habebantur: habet tamen talem apparentiam, vt plurimi putarent, quod esset vera, & sic possent facile decipi.

Aliud genus est eorum, qui licet constent vera materia, non tamē constant vera forma, licet appareat quod habeant veram formā: talis est hic syllogismus: *Nullus homo est planta, nullus equus est homo, ergo nullus equus est planta:* nō enim sequitur vi formæ cōclusio, nam ex tribus negatiuis nihil sequitur, vt supra dictum est.

Tertium denique *genus* est eorū qui non constant probabili materia

ria aut vera forma, licet appareat quod constent ijs. vt *Aliquid, quod non perdidisti, habes; sed Imperium est aliquid, quod non perdidisti, ergo habes Imperium*: nam in primis maior ex terminis nullam habet probabilitatem nisi apparentem, & deinde si esset vera, falsa est cõclusio, quia vi formæ nihil sequitur ex tribus particularibus affirmatiuis.

6

Sed vt melius quis cognoscat naturam syllogismi fallacis, seu falsigraphi aut deceptorij, aduertendum est quod apparentia syllogismi fallacis, ratione cuius possit decipere, vel est in dictione, hoc est orta ex dictione, vel non est orta ex dictione: si ex dictione oritur, vocatur fallacia dictionis; si non ex dictione, vocatur fallacia extra dictionem.

Fallacia dictionis.

Fallacia dictionis diuiditur in *Æquiuocationem, Amphibologiam, Compositionem, Diuisionem, Accentum, & figuram dictionis.*

Fallacia æquiuocationis.

Fallacia æquiuocationis est deceptio quæ oriri possit ex eo quod ponatur in syllogismo aliquis terminus æquiuocus, qui in vna propositione capitur in vno sensu, & in alia propositione in alio sensu, vt talis committitur in hoc syllogismo: *omne corpus est substantia, quantitas trina dimensionis, hoc est longa, lata, & profunda, est corpus, ergo est substantia*. hic syllogismus apparet bonus, quia apparet factus in *Darii*, & tamen non est bonus, quia quamuis præmissæ sint veræ, tamen conclusio est falsa: ratio autem deceptionis oritur ex dictione *corpus*, quod æquiuoce significat substantiam materialem, & quantitatem trium dimensionum, & in vna ex præmissis capitur vt significat vnum ex illis, in altera vt significat alterũ,

7

Fallacia amphibologiæ.

Fallacia amphibologiæ est deceptio orta ex multiplici sensu orationis alicuius contentæ in syllogismo, vt fit in hoc syllogismo: *quidquid est Aristotelis possidetur ab ipso, hæc Logica est Aristotelis, ergo possidetur ab ipso*: vbi conclusio falsa sequitur ex præmissis veris propter diuersum sensum orationis *est Aristotelis*, quæ in maiori significat illud quod spectat ad dominium eius, in minori vero quod est compositum ab ipso.

8

Fallacia compositionis.

Fallacia compositionis est apparentia orta ex falso sensu compositionis, vt in hoc syllogismo: *non est absurdum quod qui potest vigilare vigilet, sed dormiens potest vigilare, ergo non est absurdum quod dormiens vigilet*. vbi colligitur conclusio falsa in sensu composito, coniungendo scilicet dormitionem cum vigilia, cum tamen ex præmissis illis vere non possit colligi illa conclusio in sensu composito, sed in sensu diuiso, ita scilicet vt sensus sit quod nõ sit absurdum quod qui dormit possit vigilare pro alio tempore vel pro illo ipso tempore casu quo non dormiret.

Fallacia diuisionis.

Fallacia diuisionis est apparentia orta ex sensu diuiso falso, vt in hoc syllogismo: *non potest sedens stare; sed Petrus est sedens, ergo nequit stare*. conclusio est falsa in sensu diuiso, nec in illo sensu sequitur ex præmissis, secundum quod sunt veræ.

Fallacia accentus.

Fallacia accentus est apparentia orta ex vocabulis similibus, sed diuersæ tamen significationis, aut diuersæ aspirationis, aut quantitatis, aut accentus; talis est in hoc syllogismo: *quidquid hamatur, hamo capitur, Deus amatur, ergo Deus hamo capitur*. hæc fallacia solum potest habere locum in voce, nec tum etiam locum habet, nisi vbi aspiratio *h* vix pronunciatur. Talis etiam est in hoc syllogismo: *omnis*

omnis populus constatur ex multis hominibus, sed arbor quedā est populus; ergo constatur ex multis hominibus: vbi *populus* in maiori habet primā syllabam breuem, in minori longam; & ratione istius diuersæ quātitatis habet etiam diuersam significationem. Non est hæc fallacia æquiuocationis, quia non est eadem vox *populus* in maiori, & in minori, cùm non habeat eamdem quantitatem.

11 *Fallacia figura dictionis.*

Fallacia figura dictionis est apparentia quædam orta ex similitudine accidētali duarum dictionum, ob quā arguitur ex eo quod aliquid competat vni ex illis, tale quid debere competere alteri. Hæc autem contingit tripliciter: primò, si ob similem desinentiam vocabulorum attribuitur ipsis eadem affectio grammaticalis, aut logicalis, vt si diceretur: Musca est fœminini generis, ergo & Poeta: facies est prædicamenti substantiæ, ergo & species. Secundò quando arguitur à nomine significante substantiam rei ad nomen significans substantiam, & accidens aliquod eius, vt fit in hoc discursu: *Quicquid emisti comedisti, carnes crudas emisti, ergo comedisti:* Vbi in maiori affirmatur verè, quod quicquid emerit comederit quoad substantiam, & in conclusione infertur quod eas comederit etiam vt affectas aliquibus accidentibus. Tertiò denique contingit hæc fallacia, quando dictio quæ cōuenit superiori, vt abstrahit ab inferioribus, infertur etiam cōuenire inferioribus: aut cùm dictio, quæ conuenit inferiori, infertur conuenire superiori: Exemplū primi est in hoc discursu: *Homo est species, Petrus est homo, ergo Petrus est species.* Exemplum secundi est in hoc syllogismo: *Petrus est distinctus ab homine, sed Petrus est homo, ergo homo est distinctus ab homine.* Hæ sunt fallaciæ figuræ dictionis, & in omnibus committitur æquiuocatio, ac reperiuntur plures termini quàm tres, & sunt nullius momenti, saltem præter vltimam, quæ est figuræ dictionis: nec hæc etiam est vllius momenti, nisi in secundo & tertio modo.

12 *Fallaciæ extra dictionem.*

Restant iam fallaciæ, quæ vocantur *extra dictionem*, quia scilicet sumunt causam suæ apparentiæ ex re significata magis quàm ex verbis ipsis: sunt autem septē: nimirum *Accidentis: eius quod simpliciter dicitur & non secundū quid: Ignorationis elenchi: Petitionis principii: Consequentis: non causæ, vt causæ: plurium interrogationum, vt vnius.*

13 *Fallacia accidentis.*

Fallacia accidentis est apparentia orta ex conuenientia aliquorū in aliqua vna ratione, ob quam conuenientiam arguitur, id quod conuenit vni, conuenire alteri, aut e contra, vt contingit in his exēplis: *Homo est animal, animal est genus, ergo homo est genus. Risibile est animal, animal non est proprium hominis, ergo nec risibile.*

14 *Fallacia eius quod simpliciter dicitur & non secundū quid.*

Fallacia eius quod simpliciter dicitur, & non secundum quid, est apparentia orta ex eo quod arguitur ab eo, quod simpliciter est tale, ad illud quod non est simpliciter tale, aut e contra: vt contingit in his exemplis: *Homo est animal, ergo homo pictus est animal. Aethyops est albus secundum dentes, ergo est albus.*

15 *Fallacia ignorationis elenchi.*

Fallacia ignorationis elenchi est apparentia orta ex eo quod appareat contradictoriū inferri, cùm tamen reuera non sit contradictorium, vt fit in hoc discursu: *Petrus dormit noctu, & non dormit de die, ergo dormit, & non dormit:* consequentia non valet, si sensus sit: quod eodem tempore dormiat,

 & non

& non dormiat. Hæc fallacia est satis friuola: vocatur autem fallacia ignorationis elenchi, quia elenchus est argumentatio. qua rectè infertur contrarium vel cōtradictorium alicuius, quod ante concedebatur.

16 *Fallacia petitionis principij.*

Fallacia petitionis principii est apparentia orta ex eo quod aliquid assumatur ad probandum aliud, quod est æquè obscurum, aut obscurius, aut quod ęquè controuertitur: vt si quis ad probandū quod homo esset quid compositum ex anima & corpore, assumeret pro medio quod competerent ipsi effectus animæ & corporis. Hæc etiam est parui momenti.

17 *Fallacia cōsequentis.*

Fallacia consequentis est apparentia orta ex eo quod ex consequenti infertur antecedens, aut ex opposito antecedentis oppositum consequentis, quemadmodū inferri potest consequens ex antecedēte, & oppositum antecedentis ex opposito consequentis. Per *antecedens* hic intelligitur illud, ex quo aliud sequitur, cum tamen ipsum non sequatur ex illo alio, vt homo respectu animalis, sequitur enim: *est homo, ergo animal*; & non sequitur: *est animal, ergo est homo*. Per *consequens* intelligitur illud, quod sequitur ex alio, cum tamen illud aliud ad ipsum non sequatur, vt animal respectu hominis. Huiusmodi fallacia committitur in hoc sophismate: *qui dicit te esse animal, dicit verum: sed qui dicit te esse equum, dicit te esse animal: ergo qui dicit te esse equum, dicit verum*. in quo ex eo quod dicatur de aliquo, quod sit animal, infertur quod possit dici de ipso, quod sit equus; cum tamen equus sit antecedens ad animal, & animal consequens & non antecedens ad equum. Deceptio autem huius sophismatis clare patet, quia sensus maioris est, quod, qui dicit hominem esse animal, non coniungendo cum *animal* aliquid aliud repugnans homini dicat verum; sed qui dicit ipsum esse equum, non dicit de ipso quod sit animal solūmodo; sed quod sit animal tale, vnde manifestum est quod non sequatur illum, qui sic dicit, dicere verum.

18 *Fallacia nō causæ vt causæ.*

Fallacia non causæ vt causæ, est deceptio, quę oritur ex eo, quod aliquid putaretur esse causa falsitatis aut veritatis alicuius propositionis, cum tamen reuera non esset causa eius: talis committeretur in hoc discursu: *arma attulerunt perniciem bonis, ergo non sunt permittenda*, consequētia nihil valet, quia arma non attulerunt perniciem per se, sed ex abusu hominum malorum.

19 *Fallacia plurium interrogationum vt vnius.*

Fallacia plurium interrogationū, vt vnius, est apparentia orta ex eo quod quis interrogatus de pluribus, quorum quædam sunt falsa, quædam vera, si vnam dederit responsionem, possit conuinci falsitatis: vt si quis interroget an Petrus sit homo & lapis, respondeatur quod sit, tum infertur, ergo est lapis; si respondeatur quod non, ergo non est homo. Sed hæc fallacia est parui momenti.

CAPVT XXIV.

De modo disputandi.

1 *Modus benè disputandi.*

QVandoquidem frequens disputandi vsus, cū ad acuendum ingeniū, tum ad examinandam veritatem mirum in modum deseruiat, soleatque propterea in melioribus quibusque Academijs, ac Scholis sæpissime adhiberi, pro complemento summularum pauca hic præcepta placuit proponere, quæ inter dispu-

tan-

tandum sunt obseruanda; loquor autem potissimum de disputatione illa, quæ ordinate instituitur inter vnum aliquem, qui ad defendendum ac respondendum seligitur, & alium vel alios, qui argumentari debeant in Schola, aut alio publico loco.

2 Itaque imprimis tam argumẽtans quam respondens alta semper ac clara voce vti debent, sine tamẽ clamoribus & ingrato strepitu; sed cum feruore modesto, qui & ad colligendam memoriã, & ad excitandam attentionem apprimè conducit, caueantq. vterque ne vnquam se mutuò interrumpant, sed defendens permittat argumentanti totum argumẽtum proponere, & argumentans patienter audiat respondentem, donec integre responsum concluserit.

3 Secundò argumentans antequã proposuerit argumẽtum primum, veniam capiet ab auditorio vel verbis, vel assurrectione, aut alio aliquo reuerentiæ signo iuxta cõsuetudinem loci, ac auditorij qualitatem. tum proponat argumentũ præmissis his aut similibus verbis: *Argumentor contra conclusionem vestram talem aut talem, in qua dicitis &c.* & magno studio curet vitare verba superflua in argumentis, ac vti propositionibus claris.

4 Tertiò respõdens proposito argumento, primò facta reuerentia argumentanti, ac præmissis his aut similibus verbis: *Argumentatur R. P.* vel *doctissimus Dominus*, aut *charissimus condiscipulus* iuxta qualitatem argumentantis, *contra conclusionem nostram in qua dicimus, & cæt.* fidelissime repetat, etiam seruatis quantum poterit iisdem verbis ac eodẽ ordine, totum argumentum bis, & in secunda repetitione respondeat in forma, omissis discursibus, rationibus, exemplis, instantijs, nisi interrogetur. Tunc autem respondebit formaliter, quando ad singulas propositiones sigillatim responderit concedendo, aut negando, aut distinguendo, prout exigunt, & specificãdo quamlibet ex illis: v.g. si proponatur syllogismus, & neganda fuerit prima propositio, dicat: nego maiorem, si secunda: nego minorem; si tertia propositio non sequatur ex ipsis, nego sequelam aut consequentiam. Quod si prima fuerit concedenda aut secunda, dicat: concedo maiorem aut minorem; si alterutra fuerit distinguenda, dicat: distinguo maiorem aut minorem, nunquam verò distinguat consequentiam: sed si tertia propositio habeat plures significationes, & in vno sensu sequatur ex præmissis, in alio non sequatur, dicat: distinguo cõsequens, & proposito sensu, in quo sequitur, dicat: concedo consequentiam; proposito verò sensu, in quo non sequitur, dicat: nego consequentiam. similiter quando distinguit maiorem aut minorem, proposito sensu, in quo propositio est concedenda, dicat: cõcedo maiorem aut minorem; & proposito alio sensu, in quo est neganda, dicat: nego maiorem vel minorem: nec det vnquam rationem, cur neget vllam propositionem, nisi interrogatus.

5 Si argumentum non fuerit syllogismus sed enthymema constãs duabus propositionibus, antecedenti scilicet & consequenti, respondeat ad primam propositionem, concedendo, aut negando, aut distinguendo antecedens, & ad secundam propositionem distinguendo consequens, vel concedendo aut negando consequentiam, sicut responderi debet ad ter-

tertiam propositionem syllogismi: si prima propositio neganda fuerit, non est respondenti vlterius progrediendum in repetendo secunda vice, & idem est dicendum si neganda fuerit secunda; quod si prima aut secunda fuerit distinguēda, post distinctionem vlterius progrediēdum erit ad consequēs & vicissim distingui debet consequens; si tamen antecedens fuerit distinctum ratione vllius ex extremitatibus: aut si fuerit distinctū ratione termini medij, consequēs non debet distingui, sed negari consequentia.

Quartò, argumentans audita responsione, probet quod negatum est v. g. maiorem, vel minorem, vel consequentiam: quod si vlla propositio fuit distincta, vel ostendat distinctionem non valere, vel probet propositionem in sensu in quo negabatur esse verā; aut conclusionem sequi ex ipsa in sensu, in quo concedebatur, & si hoc vltimum voluerit facere assumat propositionem eandem in sensu concesso, & inferat ex illa conclusionem; & si negetur consequentia, probet eam. Caueat autem ne vnquam assumat in progressu argumenti pro maiori, aut minori, aut antecedenti propositionem semel negatam, quia sic faciendo peteret principium.

Quintò. Defendens si proponatur authoritas aliqua non neganda pro medio ad impugnandam conclusionem, non neget ipsam, sed vel distinguat ipsam reddēdo diuersos sensus eius, vel honoris causa dicat: *Explico authoritatem illam*, & ostendat diuersas significationes eius, in quarum vna concedat eam esse intelligēdam, in alia neget, quod in re idem est ac ipsam distinguere.

Si argumentans supponat aliquid, quod videtur respondenti falsum, vt si supponeret quod aliquid fuerit concessum, quod reuera non concedebatur, & vis argumenti ab illa suppositione dependeat, Defendens respondere debet negando suppositum; & si illud suppositum fuerit in maiori aut minori, dicat nego suppositum maioris aut minoris. Si antecedens aut maior, aut minor, argumenti fuerit conditionalis aut rationalis, & sit falsa, respondendum erit negando sequelam maioris, aut minoris, aut antecedentis.

Sextò quando quæritur ratio alicuius rei, dicat Respondens: *Quæris à me, &c.* & det rationem quambreuiter ac clare potuerit, sed caueat semper ne det pro ratione illud ipsum, de quo controuertitur, aut aliquid aliud ab ipso dependens, aut æquè incertum; quia sic peteret principium.

Reliqua inter disputandum aduertenda ipso vsu ac Lectoris diligentia facile discentur. Hæc autem omnia cedant ad DEI Omnipotentis, Virginisque MARIÆ honorem & gloriam.

Finis paruæ Logicæ.

DISPVTATIO PRIMA PROOEMIALIS.

De ente rationis.

QVANQVAM entis rationis consideratio ad Metaphysicam pertineat, quia tamen vix potest natura Logicæ intelligi, quin quid sit ens rationis intelligatur, pro maiori studentium commoditate ipsum Logicæ initium ab eo sumendum videbatur.

QVÆSTIO I.

Quid sit ens rationis.

1 *Variæ acceptiones entis rationis.*

HOc nomen *ens rationis* est æquiuocum, & varias habet significationes, ex quibus proponam principaliores, vt intelligatur de quo ente rationis agamus. Itaque primò significat omne illud, quod subiectatur in intellectu seu ratione, & in hoc sensu actus & habitus intellectus, & species intelligibiles, quamuis sint entia realissima, sunt etiam entia rationis.

Secundo significat omne illud, quod est producibile per intellectum siue physice, vt actus & habitus intellectuales; siue directiue, vt sunt artificialia omnia, quæ mediante intellectus directione fiunt, licet hæc omnia secundum se sint entia realia.

Tertiò significat omne, quod obijcitur intellectui, seu quod cōsideratur & intelligitur ab intellectu: & in hoc sensu omnia entia realia possunt vocari entia rationis, quia omnia illa possunt intelligi ab intellectu.

Quartò significat præcipue apud Scotistas omne quod non habet actu existentiam realem, quamuis eam possit habere: & in hoc sensu Antichristus modò est ens rationis; quæ autem sunt entia rationis in hac acceptione, vocātur alio nomine à Scotistis quibusdam entia diminuta.

Vltimò denique significat illud, quod non est ens reale vlla ratione, hoc est quod neque realiter exstitit, neque realiter existere potest: & in hoc sensu, non in vllo ex quatuor prioribus, agitur hic de ente rationis.

2 *Variæ descriptiones entis rationis proprij.*

Entis porrò rationis in hac vltima acceptione varias descriptiones adhibent Doctores. *Suares disp. 54. Met. sect. 1. n. 6.* ait ens rationis esse quod cogitatur vt ens, cum tamen in se entitatem nō habeat: & eandem descriptionē approbat *Auersa q. 5. Log. sect. 2.* qui tamen non eodē modo debet intelligere illud *cogitatur*, quo Suares intelligit, nam hic debet intelligere per illud, quid cōmune cogitationi intellectuali ac phantasticæ; quandoquidem existimet ens rationis fieri non solum per intellectum, sed etiam per phantasiam; Auersa autem solum intelligit operationem intellectus, quia soli intellectui tribuit entis rationis effectionem.

3 *Impugnatur.*

Sed quomodocunque intelligatur

tur illud *cogitatur*, contra hanc descriptionem facit primò quod, dũ dicitur ens rationis esse, quod cogitatur vt ens, cum nullam entitatem habeat; vel intelligũt, quod cogitatur vt ens reale cũm nullã entitatẽ realẽ habeat; vel intelligitur quod cogitatur, vt aliquod ens reale aut rationis, cum nullũ entitatẽ habeat realẽ aut rationis: si primũ dicant, falsũ videtur, quia nõ est necessarium vt entia rationis cogitentur aut concipiãtur per modum entium realium, imò sæpè cogitantur per modum omnino oppositum, hoc est per modũ proprium entium rationis, aliàs intellectus nõ posset distinguere illa ab entibus realibus; nec verũ est quod dicit *Mastrius disp. 3. q. 1.* ex eo quod ens reale sit obiectum adæquatũ intellectus, sequi quod nihil concipere possit, nisi per modum entis realis: nam quamuis corpus naturale sit obiectum adęquatum Physicæ, & syllogismus aut modus sciendi Logicæ; tamen certum est Logicam tendere in multa, quæ non concipit per modum syllogismi aut modi sciendi; & Physicam etiam considerare multa non per modum corporis naturalis: quod si illud esset obiectum adæquatũ intellectus, quod ita se haberet, vt nihil posset concipere, nisi per modum illius, profectò nec ens nec vllum aliud vnũ quid esset obiectũ adæquatũ eius.

Intellectus potest concipere aliquid & nõ per modum obiecti adæquati.

Secundum etiam dici nequit, quia ens rationis habet sine dubio entitatem rationis.

Impugnatur secundo.

Secundò facit contra eandem descriptionem, quod dentur etiam actu, suo modo existentia quædam entia rationis, quæ non cogitantur vllo modo, ergo non bene describitur ens rationis esse quod cogitatur. probatur (antecedens, quia quando aliquis cogitat vnum ens rationis, & alius simul cogitat aliud ens rationis, illa duo entia rationis habent inter se similitudinem rationis non minus, quam quæcunque alia entia realia habent inter se similitudinem realem, etiam si nullus cõsideret aut cogitet de illa similitudine, ergo dantur entia rationis actu existentia suo modo etiam cum non cogitantur.

Dantur entia rationis quæ non cogitantur.

4 Secunda descriptio & quidem cõmunior entis rationis, est quod sit illud quod habet esse obiectiue tantum in intellectu. Hanc approbat etiam quidam Scotista, sed parum vt videtur consequenter ad sua principia, quandoquidem ipsemet postea asserat phantasiã facere ens rationis, certum autem est ens rationis factũ à phãtasia non habere esse obiectiue in intellectu, sed in phantasia.

Secunda descriptio entis rationis.

Impugnatur

Quidquid autem sit de hoc, certum est hanc descriptionem non posse admitti ab illis, qui existimant quamcumque potentiam vitalem v. g. visum, auditum, posse facere entia rationis. Deinde similitudo, aut dissimilitudo duorum entium rationis nõ videtur esse obiectiue in intellectu, dũ sunt aut existunt, quandoquidem non considerentur actu ab intellectu, & esse obiectiue in intellectu idem sit ac considerari ab intellectu, secundum communiorẽ explicationẽ eorũdem authorũ, quorum est prædicta descriptio.

5 Aliqui Scotistæ & alij, qui existimãt per quoscumque actus potentiarum vitalium fieri entia rationis, solent describere ens rationis vt sic, esse illud cui repugnat realis existentia.

Tertia descriptio.

Et sane hæc descriptio non solum in ipsorum particulari sententia, sed in omni alia habet hanc perfectionem, quod verissimum sit

sit omne & solum ens rationis esse; cui repugnat realis existentia, vnde illa descriptio est sine dubio conuertibilis cum definito. Sed hoc non obstante patitur aliam difficultatem, quod sit nimis obscura, nam non est difficilius cognoscere aut explicare ens rationis, quam ipsum ens reale, seu illud ens, cui non repugnat realis existentia; vnde explicare naturā entis rationis per ordinem ad existentiam realem est explicare ignotum per æque ignotum, quod aptæ descriptioni non conuenit. Quod vt manifestius fiat, quærendum, quando dicitur ens rationis esse id cui repugnat realis existentia, quid intelligatur per existentiam realem: & sane si quis rem bene considerauerit, inueniet non adeo facile posse satisfieri huic quæstioni, de quo postea.

Impugnatur.

6 *Alia descriptio.*

P. *Gaspar de la Fuente* existimat entis rationis naturam esse exacte traditam à Scoto 4. *dist.* 1. *q.* 2. *n.* 4. dum dicit se intelligere per ens rationis ens in anima tanquam secundario consideratum &c. Sed loquendo de ente rationis, vt sic, communi omni enti rationis, interpretatio non congruit; nam expresse Scotus eodem loco distinguit ens rationis ibi à se descriptū à chymæris & impossibilibus, quæ secundum omnes admittentes entia rationis, sunt entia rationis vt hic agitur de ente rationis.

CONCLVSIO.

7 *Vera descriptio entis rationis.*

ENs rationis vt sic bene describitur esse *quod nequit aliquid efficere, neque inexistere alicui potenti efficere, nisi per considerationem potentiæ potentis aliquid considerare*. Hæc descriptio desumi potest ex Doctore *quodlib.* 3. dicente: *Ens rationis est quod præcise habet esse in intellectu considerante*: nisi quod hæc Scoti magis determinet potentiam causatiuam, propter rationem inferius assignandam. Potest etiam iuxta eam explicari cōmode descriptio illa communior entis rationis, qua dicitur esse illud quod habet tantum esse obiectiue in intellectu. Quod autem sit bona probatur explicando singulas particulas, nam ex illa explicatione patebit quod omni & soli conueniat & non tradatur per æque obscura aut obscuriora.

Dicitur *quod nequit aliquid efficere*; quia solis entibus realibus conuenit aliquid efficere: Dicitur *neque inexistere alicui potenti efficere, nisi per considerationem*, quia non solum illa quæ possunt aliquid efficere, sunt entia realia, sed quæ omnibus talibus absque consideratione inexistunt: vnde ens rationis oppositum enti reali neque debet posse aliquid efficere, neque inexistere alicui potēti aliquid efficere, nisi per considerationem: additum autem est *nisi per considerationem*, quia per considerationem possunt entia rationis inexistere enti reali potenti aliquid efficere, quia potest intellectus considerare aliquid impossibile in tali ente, v. g. omnipotentiam in creatura. Dicitur denique *potentiæ potentis aliquid tale considerare*, vt abstrahatur iam à controuersia inferius decidenda, an scilicet alia potentia quàm intellectus possit facere aut considerare ens rationis. Scotus autem supra, & cæteri qui describunt ens rationis esse id quod habet esse obiectiue in intellectu, propterea describunt ens rationis per ordinem ad intellectum, quia existimant aliam potentiam efficere non posse entia rationis.

8 *Obiicies* contra hanc descriptionem: habitus intellectuales non inexistunt intellectui, neque vlli potenti aliquid efficere, nisi per considerationem intellectus; hoc est per actus intellectus, ad quos actus sequuntur isti habitus, & tamen isti habitus sunt entia realia & non sunt entia rationis, vt hic agimus de entibus rationis, quamuis sint entia rationis in alijs acceptionibus, quatenus scilicet subiectantur in ratione, & sunt obiecta rationis seu intellectus, ergo descriptio prædicta entis rationis conuenit enti reali, & consequenter non erit bona quia non est conuertibilis cum descripto.

Respondetur negando consequētiam, quia ille habitus potest aliquid efficere, nam cum intellectu efficere potest actus similes illis actibus à quibus generatur. Rursus licet sit de facto dependenter à consideratione quoad produci, tamen est in eo quoad conseruari independenter à consideratione, hac enim desinente nō desinit habitus per illam productus; ens autem rationis non potest esse nec conseruari in ente potente aliquid efficere nisi per considerationem. Vlterius quamuis de facto habitus producantur in intellectu per ipsam considerationem, tamen possent produci à solo Deo sine concursu illius considerationis; ens autem rationis nequit etiam de potentia absoluta esse in aliquo reali seu potenti aliquid efficere nisi per considerationem.

Denique quando dicitur quod non possit esse ens rationis in aliquo reali nisi per consideratione, debet hoc intelligi de consideratione terminata ad ipsum met ens rationis, ita scilicet vt sensus sit quod ens rationis non possit esse in aliquo potenti aliquid producere, nisi quatenus consideraretur esse in illo, aut quatenus inexistit alicui, quod non est in illo nisi per considerationem: quod addo propter similitudinem vnius entis rationis cum alio, quæ mediante suo subiecto potest esse in ente reali sine eo quod consideretur: habitus verò licet non sint in intellectu nisi per considerationem; non tamen per consideratione, sui, sed per considerationem alterius habent esse in illo, v. g. quādo per discursum cognoscitur & consideratur hominem esse risibilem, acquiritur habitus facilitans ad similem consideratione, & ille habitus producitur per cōsiderationem seu cognitionem, non qua consideratur ipse habitus, sed qua consideratur homo esse risibilis: neque etiam est in intellectu ex eo quod sit in re, quæ solum per considerationem est in intellectu.

QVÆSTIO II.

An dentur entia rationis.

9 Negatiuam partem huius quæstionis tenet absolute *Vallesius* q. 10. Philosophiæ, & *Bernardinus Mirandulanus* in expositione prædicamentorū; quam etiam sententiam probabiliter sustentat noster *Mayronius* q. 7. *quodl.*

Oppositum tenent Doctores communiter cum *D. nostro* 1. d. 39. 4. d. 1. q. 2. & alibi sæpè ac *D. Thoma* 1. *par.* q. 28.

Aduertendum autem pro resolutione, non controuerti an dentur entia rationis à parte rei, aut an possint sic dari, omnes enim id debent negare quia alias non essent entia rationis, vt hic accipimus

pimus entia rationis: sed sensus proprius controuersiæ est, an dentur vlla huiusmodi entia, quæ saltem ab intellectu concipi possint.

CONCLVSIO.

10 *Dantur entia rationis.*

Dantur huiusmodi entia rationis ab intellectu conceptibilia. Probatur experientia qua constat nos sæpe intelligere impossibilia, vt aliquod vnum per se ex homine & equo; Angelos per modum rerum corporearum, negationes & priuationes per modum formarum positiuarum: sed huiusmodi non sunt entia realia, cũ repugnet ipsis esse à parte rei, aut efficere aliquid, aut inexistere alicui potenti quidpiam efficere nisi per considerationem intellectus.

Dices cum *Mayrone* supra, quando aliquis intelligit chymæram v.g. aliquod totum conflatum ex homine & asino, nihil aliud intelligit præter hominem, asinum, & vnionem realem. Similiter quando intelligit Angelum per modũ corporei, intelligit Angelum & corporeum & idẽtitatem realem, quam percipit inter Angelum, & corpus. Denique quando intelligit negationes & priuationes per modum formarum positiuarum, intelligit negationes & formas positiuas & identitatem negationum ad illas formas: sed hæc omnia sunt entia realia: ergo non dantur entia rationis.

Contra, quia quando intelliguntur impossibilia, intelligitur aliquid sub aliqua ratione impossibili, ergo intelligitur aliquid, vel quod secundum se directe non est reale, nec possibile; vel sub ratione aliqua, quæ ipsi repugnat à parte rei, licet non repugnet ipsi sic concipi.

Alij probant hanc conclusionẽ, quia quoties intellectus intelligit aliquod obiectum, aut prædicat vnum de alio, resultat in re intellecta ac prædicata aliquis respectus: sed ille respectus non est realis, ergo est rationis, & consequenter dantur entia rationis. Sed hæc probatio depẽdet ab incertissimis principijs, aut enim maior est falsa, aut minor, vt quæstione sequẽti ostendetur.

11

Obijcies contra conclusionem: nihil est intelligibile quod non sit ens reale, ergo non datur aliquod ens rationis intelligibile. probatur antecedẽs, quia omne intelligibile necessariò est, antequam intelligatur; sed omne quod est antequã intelligatur, est ens reale; ergo omne intelligibile est ens reale.

Confirmatur primò authoritate *Philosophi* 1. *Poster.* 2. asserentis impossibile esse vt id quod non est, sciatur, ergo si ens rationis non sit, non potest sciri; sed absolute & simpliciter verum est de ipso dicere quod non sit, nam esse absolute & simpliciter solum cõpetere potest enti reali, ergo non potest cognosci.

Confirmatur secundò, quia intelligibilitas est proprietas entis realis, ergo nequit competere enti rationis, & consequenter ens rationis non datur.

Respondetur ad obiectionem negando antecedens. Ad cuius probationem iuxta *Complutenses q.* 1. de ente rationis, quos videtur sequi *Mastrius hic q.* 1. neganda esset maior, quia putant ens rationis non prius esse cognoscibile quam cognoscatur actu, quia secundum ipsos actu cognosci est de essentia entis rationis; quando autem actus est de essentia entis, potentia ad illum actum non antecedit actum, vt patet, inquiunt, in

Responsio Complutensium.

in Deo, in quo quia actu existere aut intelligere est de essētia eius, non antecedit istos actus possibilitas existendi aut potestas intelligendi.

12 *Reijcitur.*

Verum præterquam quod hi authores videantur sibi contradicere, nam in eodem ipso loco fatentur ens rationis esse cognoscibile antequam cognoscatur; quæ autem potest esse maior contradictio quam quod ens rationis sit cognoscibile antequam cognoscatur, & non sit prius cognoscibile quam cognoscatur? nisi forte sit aliqua differentia ponenda inter *antequam & priusquam*. Sed præter inquam, hoc, omnino falsum videtur quod ens rationis non sit prius cognoscibile quam cognoscatur: nam quemadmodum ex eo quod verum sit dicere hodie quod Antichristus sit producibilis, & non sit verum dicere quod sit productus, optime colligitur quod sit prius producibilis quam producatur: ita similiter optime colligi potest chymæra esse prius intelligibilem quam intelligatur, ex eo quod verum sit dicere illam esse intelligibilem iam, licet non intelligeretur actu iam.

Ens rationis prius est cognoscibile quam cognoscitur.

Rursus non minus falsū est actu cognosci esse de essentia entis rationis: nā actu cognosci dicit formaliter ipsam cognitionem, per quā cognoscitur ens rationis, ergo nō potest esse de essētia alicuius, de cuius essentia non sit illa actualis cognitio: sed euidens videtur actualē cognitionē quā cognoscitur chymæra v.g. cōpositum ex homine & equo, nō esse de essentia illius chymæræ: tum quia alias cognitio terminaretur ad se ipsam & cognosceret seipsā, cognoscit enim chymæram & partes essentiales eius, quod est absurdum; tum quia experientia constat nos dum cognoscimus entia rationis nō cognoscere ipsāmet cognitionem, nec habere ipsam obiectiuè nobis propositam; quod tamen esset falsum, si cognitio illa esset de essentia entis rationis.

Actu cognosci non est de essētia entis rationis.

13

Illud autem exemplum de Deo quo vtuntur Complutenses, ipsismet officit, nam si verum esset dicere de Deo pro hoc instanti quod esset potens existere & intelligere, & non esset verum dicere pro hoc eodem instanti quod existeret & intelligeret, profectò possibilitas existendi & potentia intelligendi antecederent in Deo actus illos existendi & intelligendi; vnde si ista possibilitas aut potestas de facto non antecedunt istos actus, ideo saltem partialiter id verum est; quia pro nullo instanti verum est, quod possit existere aut intelligere Deus, pro quo non sit verum quod de facto existat & intelligat; ergo quandoquidem verum sit dicere pro hoc instanti quod ens rationis sit intelligibile, licet pro hoc instanti non intelligeretur, sequitur potius ex illo exēplo quod sit prius intelligibile quam actu intelligatur. Adde ad hæc falsum supponi à Complutensibus dum dicunt potentiam intelligendi diuinam non esse priorem intellectione diuina, quod tamen ad hunc locū non spectat.

Alia responsio.

Iuxta quendam Scotistam recentiorem, etiam eadem maior esset neganda cum Complutensibus, sed ex alijs principijs, quia inquit, nō est necessarium ad hoc vt aliquid sit cognoscibile per alienas species (prout ens rationis intelligi debet) quod ante actualem cognitionem habeat esse propriū & formale, sed sufficit quod illud habeat esse proprium & formale, per cuius speciem cognosci de

Reijcitur. Intelligibile per alienas species prius est intelligibile quam intelligitur.

debet: Verum quamuis non esset necessarium vt ens rationis, quod per alienas species debet intelligi, habeat esse proprium antequā intelligatur in ordine ad producēdam speciem sui, tamen id est necessarium ex alio capite, quia scilicet non semper debet intelligi, & semper potest intelligi.

Responsio Mastrij.

Mastrius negat ens rationis secundum esse proprium & formale esse prius intelligibile quam intelligatur, licet secundum esse fundamentale suum sit prius intelligibile.

Reijcitur.

Sed contra, quia de illo ipso ente rationis formaliter loquendo, quod intelligitur in hoc instanti, verum erat dicere in instanti antecedenti quod erat intelligibile; & non solum id verū est de fundamēto eius, vt est manifestum: ergo quoad esse etiam formale prius est intelligibile quā intelligitur.

14

Responsio melior.

Melius itaque respondetur ad maiorem prædictam, nimirum omne intelligibile prius est antequā intelligatur, eam distinguendo: prius est quoad esse intelligibile & possibile, seu quoad esse essentiæ, cōcedo: prius est quoad esse existentiæ, negatur, quia de facto ipsamet entia realia sæpe prius intelliguntur quam existant realiter: cur ergo esset necesse quod prius esset ens rationis quoad esse existentiæ, quam intelligeretur?

Quo sensu quod non est, nequit intelligi.

Ad primam confirmationem ex Philosopho, respondeo locum illum non esse vllo modo ad propositum, quia loquitur de propositione obiectiua falsa, quam dicit non posse scientifice cognosci vt veram, vnde sensus genuinus est: illud quod non est verum, v.g. Deum non esse bonum, non potest scientifice cognosci.

Ad secundam confirmationem de intelligibilitate Respondetur breuiter negando antecedens, cuius ratio desumenda est à posteriori ex experientia qua constat plura intelligi, quæ non sunt entia realia, & à priori, quia nulla est ratio vnde sola entia realia haberēt intelligibilitatem terminatiuam, de qua loquimur, hoc est potentiam ad terminandam cognitionem, licet sola entia realia habeāt intelligibilitatem motiuam, hoc est virtutem effectiuam seu productiuam cognitionis per modum obiecti motiui.

Intelligibilitas non est proprietas entis realis solummodo.

Obiicies secundò: Si darentur entia rationis, deberent produci per aliquam causam realem, sed nequeunt sic produci, quia quidquid produci potest per causam realem, debet esse reale.

15

Respondetur negando minorem, & distinguendo eius probationē: quidquid producitur per causam realem quoad aliud esse quam intentionale, conceditur; quoad esse intentionale, negatur. Itaque sicut potest intellectus cum determinatis speciebus producere Antichristum quoad esse intētionale, intelligendo ipsum pro hoc instanti, licet Antichristus non habeat esse reale actuale, quia actualiter non existit extra intellectum, ita potest intellectus mediantibus determinatis speciebus dare esse intentionale entibus rationis intelligendo ipsa, quamuis non habeant aliud esse existentiæ actuale, nec possibile.

Causa realis potest aliquid producere intentionaliter quod nō est reale.

Obiicies tertiò. Nihil est in intellectu, hoc est nihil intelligitur ab intellectu, quod non prius fuit in sensu, hoc est quod nō prius fuit perceptum à sensu aliquo materiali corporeo, vel interno vel externo, vt communiter à Philosophis tenetur, & patet ob dependentiam intellectus in intelligendo

16

do à phantasmatibus, de quo suo loco; sed ens rationis non potuit esse in sensu vllo materiali, ergo non potest percipi ab intellectu.

Quomodo quidquid est in intellectu debet esse in sensu.

Respondetur distinguendo maiorem, quod non fuit in sensu vel formaliter, vel occasionaliter, concedo maiorem; quod non fuit formaliter, nego maiorem. & similiter distinguenda est minor; non poterit esse in sensu secundum se formaliter, trãseat minor, occasionaliter, nego minorem, & consequentiam.

Quid est esse in sensu formaliter, & occasionaliter.

Esse autem in sensu aliquo formaliter & secundum se, est illam ipsam rem secundum se percipi à sensu; esse autem occasionaliter in sensu est aliquid aliud percipi à sensu, ex cuius occasione intellectus deuenit in cognitionem istius rei, quæ dicitur esse in sensu occasionaliter. Et sane non alio modo substantiæ tam materiales quam immateriales, & accidentia spiritualia, ac relationes sunt in sensu quàm occasionaliter, licet nemo dubitet quin intelligantur ab intellectu: vnde nõ debet videri mirũ quod entia rationis intelligãtur ab intellectu, quamuis non sint in sensu alio modo, quam occasionaliter, hoc est quatenus aliqua alia percipiuntur à sensibus, ex quibus mediante negotiatione intellectus formantur species repræsentatiuæ entium rationis.

17

Obiicies vltimò: Si darentur entia rationis possent dari prædicata superiora sine inferioribus, sed hoc videtur absurdum, ergo & antecedens vnde sequitur. probatur maior, quia quando aliquis cognosceret rationem entis rationis absque speciebus eius, daretur ista ratio generica, & non darentur species. probatur etiam minor, quia prædicata superiora identificãtur realiter inferioribus, & sunt partes metaphysicæ totius entitatis conflatæ ex prædicatis superioribus & differentijs contrahentibus: illa autem est differentia inter partes metaphysicas & physicas, quod hæ possint separari ab inuicem, & vna existere sine altera, illæ verò non possint, vt patet in animalitate & rationalitate, quæ sunt partes metaphysicæ hominis, & nequeunt separari quoad existentiam; & in anima ac corpore, quæ sunt partes physicæ hominis, & in morte separantur ab inuicem quoad existentiam.

Prædicata superiora ab inferioribus possunt separari quoad existentiam intentionalem.

Respondetur distinguendo maiorem: quoad esse intentionale, concedo, nec hoc est absurdum, cum certum sit quod prædicata metaphysica superiora & inferiora entium realium possint separari quoad esse intentionale, quandoquidem experientia constet intelligi sæpè animal non intellecto homine nec rationalitate: quoad aliud esse, nego maiorem, illud enim esset absurdum, vt bene probatum est in obiectione.

QVÆSTIO III.

Vtrum negationes & priuationes sint entia rationis.

18

Distinctio negationum & priuationum.

NEgationes & priuationes in hoc conueniunt, quod per vtramque excludatur forma vel entitas, cuius dicuntur negationes & priuationes: distinguuntur vero per hoc, quod priuatio supponat seu exigat in suo subiecto aptitudinem seu inclinationem ad formam quam excludit, negatio verò non exigat: vnde carentia frigoris in aqua est priuatio, quia aqua

aqua inclinatur ad frigus, & ex se illud exigit, & idem est de carentia formarum substantialium in materia prima; carentia vero irrationalitatis in homine, & caloris in aqua, non est priuatio, sed negatio, quia nec homo inclinatur ad irrationalitatem, neq; aqua ad calorem.

Quoniam autem sunt aliquæ carentiæ formarũ in subiecto, quę præsupponunt in ipso non solum defectũ inclinationis ad illas formas, sed etiam impotentiam, vt est carentia rationalitatis & lapideitatis in bruto; quædã aliæ quę non præsupponunt impotentiam, sed tantum defectum inclinationis, vt est carentia albedinis in pariete, & secundum Scotistas carentia motus localis in cęlo; quędam denique quæ non solum pręsupponũt defectum inclinationis ad formas, quibus carent, sed etiã inclinationem ad formam oppositam vt est carentia caloris in aqua: hinc carentia vt sic potest diuidi primo in priuationem & negationem, & negatio postea subdiuidi in negationem inseparabilem quæ est illa quæ præsupponit impotentiam ad formam, & separabilem quæ non præsupponit talem impotentiam: & rursus negatio separabilis potest diuidi in negationem cũ inclinatione ad formam oppositam, qualis est negatio caloris in aqua, & negationẽ sine inclinatione ad formam oppositam, qualis est negatio nigredinis in pariete albo. Sintne autẽ hæ diuisiones per membra specie, seu accidẽtaliter distincta ad propositum parum aut nihil facit, & vtraque pars probabiliter sustineri posset: quidquid verò quis tenere voluerit de prima diuisione carentiæ vt sic in negationem & priuationem, idem vt de cæteris tenent.

Diuisio carentiæ vt sic & specierum eius.

neat consequens est; quia quantũ ad hoc est eadem ratio de omnibus.

Non loquimur autem in præsẽti de negationibus aut priuationibus subiectatis in entibus rationis; nec de ijs, quas intellectus posset concipere in entibus realibus in quibus à parte rei non possent reperiri; vt si cõciperet negationem spiritualitatis in Deo, aut corporeitatis in homine, quia certum est huiusmodi esse entia rationis; sed de negationibus & priuationibus vere & à parte rei subiectatis in entibus realibus, vt est negatio brutalitatis in homine, caloris in aqua, lucis in aere tenebroso, &c.

CONCLVSIO.

Negationes & priuationes non sunt entia rationis. Hęc est communior Scotistarum contra aliquos Thomistas, quos sequitur *Suar. disp. 54. Met. sect. 3.* Probatur manifeste ex dictis, quia insunt rebus realibus independenter à consideratione. verum est enim dicere quod cæcus nullo intellectu considerante habet priuationem visus, & brutum negationem rationalitatis, ergo non sunt entia rationis.

19 Negationes & priuationes non sunt entia rationis.

Respondet *Suarez* illas non esse entia rationis, vt sunt à parte rei independenter ab intellectu considerante, sed solum vt habent esse ab intellectu.

Contra quia non habent vllum esse ab intellectu, nisi quatenus concipiuntur ab eo vt sunt in se, vel quatenus concipiuntur ab eo per modum entis positiui ipsis à parte rei repugnantis: sed neutro ex his modis sunt aut fiunt entia rationis, quia non est maior ratio quod negatio aut priuatio existẽs à parte rei fieret aut esset ens rationis

Negationes non sunt entia rationis ex eo quod cõsiderentur per modum entium positiuorum.

tionis per hoc quod conciperentur secundum se vel modo ipsis repugnante, quam quod Angelus v. g. fieret ens rationis per hoc quod conciperetur secundum se vel per modum iuuenis ipsi repugnantem; sed Angelus ex eo quod vllo ex illis modis concipiatur, non fit ens rationis, ergo nec negationes nec priuationes.

Confirmatur quia per hoc quod negationes aut priuationes sic cõcipiantur, non desinunt à parte rei existere, ergo non desinunt esse entia realia.

20

Quod si aduersarij velint negationes secundum se quidem non esse entia rationis, sed solum reduplicatiue, vt afficiuntur modo entis positiui ipsis repugnante; fatemur quidem hoc esse verum, sed non est ad propositum, quia quæstio non est vtrum negationes cum illo modo fiat entia rationis, sed vtrum simpliciter dicendum sit quod sint entia rationis.

Et certe si quæreretur vtrum homo esset ens rationis, pessimè responderetur affirmatiue, quamuis homo possit concipi modo ipsi repugnante, & vt sic conceptus reduplicatiue, sit ens rationis: ergo dum quæritur vtrum negationes & priuationes sint entia rationis, male tenetur pars affirmatiua, quamuis possint concipi modo ipsis repugnante, & vt sic conceptæ sunt entia rationis.

Quod si dicatur disparitatem esse, quia negationes & priuationes non possunt concipi nisi modo ipsis repugnante, hoc est per modum entis positiui, hoc omnino falsum est, non enim nisi à rudioribus sic necessariò concipiuntur; & si id etiam esset verum, nõ iuuaret aduersarios, quoniam tam necessario Angelus pro hoc statu debet concipi per modum corporei, quam negatio per modum positiui, & tamen si quæreretur, vtrum Angelus esset ens rationis, nemo propterea teneret partem affirmatiuam.

21

Confirmatur secundo. quia priuatio à parte rei est principium corporis naturalis in fieri, nec hoc habet ab intellectu, quia id haberet quamuis intellectus esset impossibilis; Deinde intellectus cognoscit extrema primi principij: *quodlibet est vel non est*, etiã vt sunt inter se opposita, ergo non concipit vnum per modum alterius.

Obijcies: intelligibilitas est propria passio entis positiui, sed negationes ac priuationes sunt intelligibiles, ergo sunt entia positiua, sed non sunt entia positiua realia, ergo rationis.

Respondeo negando maiorem, præsertim loquendo de intelligibilitate terminatiua, imo si loquamur etiam de motiua intelligibilitate hoc est de ea quam habet res, quæ mouet ad sui cognitionẽ concurrendo efficienter cum intellectu ad illam, falsa est maior, quia quamuis nihil possit habere talem intelligibilitatem quod nõ sit positiuum, non tamen omne positiuum etiam reale talem habet, vt patet de relationibus, quæ secundum omnes nequeunt mouere ad sui cognitionẽ; quod sufficit ad hoc vt intelligibilitas motiua non sit proprietas entis positiui vt sic, nam si esset huius proprietas, deberet competere omni enti positiuo, vt est euidens.

Non sola positiua intelligibilia sunt.

Intelligibilitas motiua non est proprietas entis positiui vt sic.

Quod si Scotus aut vllus alius Doctor, cuius authoritatem negare non placeat, negationes aut priuationes vocet entia, debet explicari sic vt velit quod sint entia non in rigore, prout ens comprehendit sola positiua, sed magis

late

late prout comprehendit quæcumque intelligibilia siue positiua siue negatiua. Si etiam vocet eas quandoque entia rationis, debet intelligi sic vt velit quod sint entia rationis, non formaliter sed fundamentaliter, quatenus scilicet præbent intellectui fundamētum excogitandi entia rationis, modo inferius explicando.

QVÆSTIO IV.

Vtrum dentur denominationes extrinsecæ, & an sint entia rationis.

22 VT hæc res melius intelligatur, aduertendum est duplicem considerari solere ab authoribus denominationem, vnam intrinsecam, alteram extrinsecam. Denominatio intrinseca est, quæ prouenit à forma quæ intrinsecè reperitur in re denominata, seu in re quæ denominatur à tali forma: v. g. paries denominatur albus, & illa denominatio competit ipsi ratione albedinis, quæ albedo est forma intrinsecè reperta in ipsomet pariete, & propterea est intrinseca denominatio. Denominatio extrinseca est denominatio proueniens à forma extrinseca quæ scilicet non reperitur in ipsamet re denominata, sed in alia re ab ipso distincta, v. g. paries denominatur visus & cognitus & amatus, quæ denominationes competunt ipsi ratione cognitionis, visionis, & amoris, quæ reperiuntur non in ipsomet pariete, sed in potentia visiua, intellectiua, & volitiua, vnde sunt denominationes extrinsecæ.

Quid denominatio intrinseca.

Quid extrinseca.

23 Itaque denominatio vocaliter accepta nihil aliud est quam nomen aliquod attributum alicui propter formam ab eo significatam respicientem illud, quod sic denominatur, quæ forma si sit intrinseca rei denominatæ, vt albedo est intrinseca parieti, & visio potentiæ visiuæ, denominatio erit intrinseca: vnde quando dicitur aliquod nomen concretum, seu denominatiuum de aliqua re, si aliquis velit scire an denominatio illa sit intrinseca aut extrinseca, debet videre an forma significata per illud nomen, & ratione cuius dicitur de re illa, sit intrinseca vel exstrinseca rei de qua dicitur illud nomen in concreto; & si reperiatur esse ipsi exstrinseca, dici debet denominatio esse extrinseca; si vero reperiatur esse intrinseca ipsi, dici debet denominatio esse intrinseca.

Quid denominatio vocaliter accepta.

Denominatio vero realiter accepta non est aliud, quam vel forma aliqua aliquo peculiari modo respiciens subiectum, vel subiectum aliquo peculiari modo respectum à forma (perinde est quid dicatur) vnde si forma ita respiciat subiectum vt sit intrinseca, seu intime coniuncta ipsi à parte rei, denominatio erit intrinseca; si vero forma respiciat ita subiectum vt non sit ipsi intrinsece coniuncta quoad entitatem suam, licet terminetur ad ipsum, denomiuatio erit extrinseca. Vno verbo quotiescunque aliquod nomen dicitur de aliquo ad significandum quod aliqua forma sit ipsi intrinseca, tū illud denominatur intrinsece; & hinc quia dicitur paries albus ad significandum quod albedo sit inhærens ipsi, paries denominatur albus denominatione intrinseca: quando verò dicitur aliquod nomen de aliquo ad significandum quod aliqua forma sit in alio, terminata tamen ad ipsum, denominatio ipsius est extrinseca, & hinc

Quid denominatio realiter accepta.

hinc quando dicitur quod paries sit visus, quia per hoc significatur visionem esse in oculo terminatã ad parietem, tanquam ad obiectum per illam visum, denominatio illa est extrinseca.

CONCLVSIO I.

24 *Dantur denominationes extrinsecæ.*

DAntur de facto denominationes extrinsecæ. Hæc est comunissima in omni schola contra paucos Scotistas, qui, vt facilius defendant in obiectis, quæ dicuntur denominari extrinsece, respectus rationis, à quibus denominentur intrinsece, negant denominationes extrinsecas contra torrentem Doctorum & contra ipsummet Scotum, qui tales concedit in 1. *dist.* 30. *q.* 2. *n.* 12. *dist.* 32. *q.* 2. *nu.* 5. *& in* 3. *dist.* 19 *num.* 13. vbi asserit Deum denominari producentem à relatione productionis passiuæ quæ est in creatura, quæ denominatio sine dubio est extrinseca; & opus ab homine factum denominari humanum ab humanitate, quæ est in homine.

Probatur quia apud omnes hoc nomen *visus* dicitur de pariete ex eo quod visio reperiatur in oculo: & quamuis resultaret in pariete aliquis respectus ad positionem visionis in oculo, de quo postea, tamen clarum est hoc nomen *visus* non fuisse impositum ad significandum illum respectum, siue realis sit, siue rationis, sed potius ad significandum quod aliquis oculus habeat visionem parietis, seu terminatam ad parietem, vt vel ex eo constet quod paucissimi admittant illum respectũ, & nulli prorsus præter speculatiuos aliquos, cum tamen vix vllus sit qui non cognoscat quid sit parietem esse visum secundum institutionẽ, quæ de facto est istius vocis.

25 *Confirmatur primo*, quia nemo dubitare potest quin posset imponi hoc nomen *cognitus* ad significãdum quod paries terminet alicuius cognitionem, seu quod cognitio parietis habeatur ab aliquo, sed si sic imponeretur, paries absque dubio denominaretur cognitus denominatione extrinseca, ergo saltem possibilis est denominatio extrinseca; sed si sit possibilis, non est deneganda de facto sed potius cum communiori sententia admittẽda, præsertim cum nulla sit ratio, quæ vrgeat oppositum.

Confirmatur secundo, quia certum est visionem quæ est in oculo, terminari ad parietem, & certum est parietem realiter terminare illam visionem, sed visionem sic esse terminatam & parietem eam terminare, est denominatio extrinseca realis; nihil enim intelligitur aliud per denominationem extrinsecam quam huiusmodi, ergo negari nequit denominatio extrinseca.

Probatur secundo; quia suppositum diuinum denominatur, & est realiter vnitum naturæ humanæ assumptæ denominatione desumpta ab vnione reali inhærente naturæ humanæ, & non ab vnione aliqua reali in se recepta; neque etiam ab vnione rationis, tũ quia absurdum est aliquid realiter vniri per vnionem rationis; tum quia non potest assignari quænam causa produceret vllam vnionem rationis in Verbo diuino vnito naturæ humanæ; de quo fusius suo loco: ergo datur denominatio extrinseca de facto.

26 *Probatur tertio*, quia quotiescũque aliquid habet denominationem nouam absque vlla forma intrinseca noua, à qua prouenit ista denominatio, debet dici denomi-

nari

nari denominatione extrinseca; sed de facto multa habent denominationes nouas absque vlla forma intrinseca noua, à qua prouenire possint istæ denominationes: ergo de facto dantur denominationes extrinsecæ. Probatur minor, quia paries qui in hoc instanti non terminat similitudinem alterius parietis nõ existentis, & postea terminat illam similitudinem, existente illo altero pariete, habet de nouo hanc denominationem actualiter terminantis illam similitudinem; quam denominationem ante non habuit: sed non habet vllam formam intrinsecam nouam, à qua proueniat illa denominatio, nam licet habeat de nouo aliam relationem similitudinis ad alterum parietem terminatam, tamen non habet ab ipsa terminare similitudinem alterius parietis, præsertim in principijs Scoti omniumque Scotistarum, vt videbimus suo loco agentes de prædicamento relationis; ergo dantur denominationes nouæ absq; forma intrinseca noua, à qua proueniant, & consequenter dantur denominationes extrinsecæ.

Probatur denique per dicenda inferius ostendendo non resultare in obiectis visis & cognitis vllam formam intrinsecam, à qua denominentur visa & cognita; nam hoc supposito nemo dubitaret denominationes cogniti & visi esse extrinsecas.

27

Obiicies pro aduersarijs: denominatio formalis prouenient à forma, non est aliud quam communicatio ipsiusmet formæ, sed nulla forma potest communicare se alicui, nisi illi, cui inest, ergo non potest denominare aliquid nisi illud, cui inest, & consequenter nequit denominare aliquid extrinsece.

Respondeo primo, distinguendo minorem: nulla forma potest communicare se intrinsece nisi cui inest, concedo; non potest communicare se extrinsece nisi cui inest, nego minorem & consequentiam.

Respondeo secundo negando maiorem, nã potest denominare extrinsece sine cõmunicatione sui per hoc solum quod particulari aliqua ratione respiciat aliquid.

Respondeo tertiò, distinguendo maiorem: denominatio formalis non est aliud quam communicatio formæ, hoc est respicientia seu ordo formæ ad rem denominatam, concedo maiorẽ; non est aliud quam communicatio formæ, hoc est coniunctio ipsius intima cũ re denominata, nego maiorem, huiusmodi enim coniunctio requiritur solum ad denominationem intrinsecam.

Obiicies secũdò: Scotus *in 4. d. 13. q. 1.* dicit actionem esse in passo, quia alias sequeretur quod passum esset agens, nam forma debet denominare illud in quo est. Sed hic discursus non esset bonus, si daretur denominatio extrinseca, quia sicut visio denominat extrinsece obiectum visum, & non denominat sic potentiam, in qua est; ita actio, quamuis esset in passo, posset denominare causam agentem, quãuis nõ denominaret sic passum: ergo secundum Scotum non datur denominatio extrinseca.

Respondetur negando minorem: nam quamuis posset forma aliqua dare aliquam denominationem extrinsecam alicui, quam non posset dare suo subiecto, in quo inexisteret; tamen adhuc actio deberet denominare

passũ agens, si esset in passo quia quandoquidem sit forma realiter distincta à passione, pertinet enim ad aliud prędicamentũ, deberet aliquã denominationẽ tribuere passo distinctã à denominatione quã tribueret illi passo; nam vt bene Scotus impossibile est quod aliqua forma sit in aliquo subiecto & non tribuat ipsi aliquam denominationem: sed nullam aliam denominationem posset tribuere nisi agentis: ergo talem tribueret passo. Itaque non ex eo quod actio deberet tribuere denominationem agentis passo, si esset in passo quomodocunque, negat Scotus actionem esse in passo; sed ex eo quod esset in passo tanquam forma distincta à passione: ex hoc autem non sequitur quin dentur denominationes extrinsecæ à formis, quæ etiam tribuunt denominationes intrinsecas.

CONCLVSIO II.

28 *Denominationes extrinsecæ sunt entia realia.*

DEnominationes extrinsecæ prouenientes à formis extrinsecis realibus non sunt entia rationis, sed tam realia quam sunt denominationes intrinsecæ prouenientes à formis realibus intrinsecis. Hæc etiam est communissima cõtra paucos qui eam negare videntur in verbis, sed in re ipsa forte non negatur ab ipsis. Probatur quia nihil aliud sũt istæ denominationes, quã formæ reales terminatæ ad talia vel talia obiecta: sed istæ formæ sic terminatæ sũt à parte rei indepẽdenter ab vlla consideratione, per quam ipsæmet considerentur; nam quãuis esse cognitum v.g. non sit absque consideratione rei quæ dicitur cognita, tamen est à parte rei independenter ab vlla consideratione terminata ad ipsum esse cognitum formaliter, ergo istæ denominationes sũt entia vere realia, non vero entia rationis.

29 Verum quidem est, si quis consideraret lapidem v.g. esse cognitum per cognitionem aliquam inexistentem in se ipso, quod denominatio cogniti, vt sic concepta, esset ens rationis, quia impossibile est quod sit cognitus per cognitionem in seipso receptam: sed hinc tamen non sequitur, esse cognitum seu denominationem extrinsecam vllam esse ens rationis, quia quod sic vel sic concipiatur non variat naturam ipsius præsertim cum per accidens sit quod sic concipiatur, quandoquidem possit optime concipi esse cognitum non considerando cognitionem esse in ipsamet re cognita, sed potius considerando ipsam esse in potentia cognoscente: quod si etiam non posset concipi nisi illo falso & erroneo modo, non propterea sequeretur quod ipsa secundum se esset ens rationis; vt patet ex se & ex dictis quæstione præcedenti.

Sententia Camerarij. *Camerarius p.1. q.1.* existimat concreta illa quæ oriuntur ex formis extrinsecis, v.g. cognitum, prædicatum, subiectum esse causaliter quidem denominationes extrinsecas & reales, sed formaliter tamen putat eas esse denominationes intrinsecas prouenientes à forma rationis. *Reijcitur.* Verum cõtra est, quod formaliter loquendo, esse cognitum nihil aliud dicit quam vel cognitionem esse in aliquo terminatam ad obiectum illud quod dicitur cognitum, vel ipsum obiectũ terminare cognitionem alicuius, quod totum est quid reale.

30 Sed *obiicies* pro Camerario: omnis denominatio & prædicatio

tio formalis de inesse, qualis est esse cognitum, esse prædicatum, esse subiectum, supponit in subiecto, quod denominatur, effectum formalem formæ denominantis. sed effectus formalis nihil est aliud quam forma in subiecto, ergo esse cognitum &c. non est denominatio extrinseca sed intrinseca, & consequenter dicit ens rationis.

Respondeo negando minorem, effectus enim formalis significatus per nomen concretum potest esse aliquando forma in subiecto, & potest esse aliquando forma ad subiectum terminata, & sic est in huiusmodi concretis.

Non omnis effectus formalis est forma in subiecto.

31

Obiicies secundò pro eodem: esse cognitum est concretum aliquod, sed omne concretum dicit formam & subiectum habens formam, non autem subiectum & formam ad illud terminatam, vt inductione patet; ergo esse cognitum non est denominatio extrinseca.

Respondeo negando minorem pro secunda parte, nec sane vlla de ea re fieri potest inductio ad propositum, nisi petendo principium, hoc est supponendo illud quod est in controuersia, nempe esse cognitum nõ dicere subiectum & formam ad ipsum terminatam.

Omne concretum non dicit subiectum habens in se formam.

32

Obiicies tertiò: scibile & cognoscibile sunt relatiua ex Philosopho 5. met. text. 20. eo quod scientia & cognitio referantur ad ipsa, ergo esse cognitum & volitum sunt etiam relatiua, & consequenter dicunt formaliter relationem, quæ est intrinseca subiecto quod dicitur cognitum & volitum: probatur cõsequentia quia est eadem ratio.

Respondeo negando consequentiam cum probatione, quia scibile habet sibi identificatam aptitudinem ad terminandam cognitionem, quæ aptitudo est relatio, & sine illa aptitudine non posset terminare illam: sed res cognita non debet habere aliquid præter suam entitatem & cognitionem ad se terminatam, vnde non debet dicere relationem sibi intrinsecam.

33

Obiicies quartò: quando quis concipit esse cognitum, vel concipit illud esse in aliquo, vel in nullo, alicubi vel nullibi; non in nullo aut nullibi vt patet, ergo in aliquo & alicubi, & consequenter in re cognita.

Confirmatur; quia esse cognitum concipitur ad modum accidentis coniuncti suo subiecto, ergo concipitur necessario, vt habens esse in subiecto.

Respondeo: quando quis concipit aliquam rem esse cognitam ab alio, eum concipere rem illã quæ cognoscitur esse alicubi, vbi nimirum est, & si sit accidens, esse in alio, si substantia, esse per se; & præterea concipit esse cognitionem in aliquo intellectu ad illam rem terminatam. & nihil aliud præter hoc debet cognoscere. Vnde si esse cognitũ formaliter loquendo dicat cognitionẽ, concedo, quod qui concipit esse cognitum formaliter concipiat illud esse in aliquo nempe in intellectu cognoscentis, sed terminatum tamen ad rem, quæ denominatur cognosci: si vero esse cognitum dicat vtrũque, & rem scilicet & cognitionem, qui concipit esse cognitum, concipit illud esse, vbi est & res & cognitio, si concipiat illud vere prout est: nec in hoc est vlla difficultas.

Ad confirmationem Respondeo negando antecedens; nam qui illud concipit recte, nihil aliud cõcipit,

cipit, quam quod cognitio fit terminata ad rem, quæ dicitur cognita, vel quod res illa terminet cognitionem.

QVÆSTIO V.

An ad denominationes extrinsecas sequantur necessario entia rationis.

34 HÆc quæstio est magis controuersa, præsertim inter Scotistas, quàm præcedens, & versatur principaliter circa denominationes extrinsecas desumptas ab actibus vitalibus, vt à visione, intellectione, imaginatione, volitione, &c. vnde sensus est, an quoties oculus videt parietem, intellectus intelligit hominem, voluntas vult bonum, sequatur aut resultet in pariete, homine, bono, & sic de similibus, aliquis respectus rationis necessario.

Prima sententia est quod ad omnem denominationem extrinsecam prouenientem ab intellectu sequatur in re sic denominata relatio aliqua rationis, non vero ad alias denominationes extrinsecas. Hanc tenet *Soncinas 6. Met. q.* 18. & *Viguerius* de anima rationali §. 2. cum quibus videntur cõuenire *Complutenses hic q.* 2. *n.* 10. dicunt enim quod quando intellectus naturam humanã abstractam à singularibus comparat ad illa, resultet in illa natura habitudo quædam seu relatio rationis terminata ad illa singularia.

35 *Secunda sententia* est quod non solũ ad denominationes extrinsecas prouenientes ab actibus intellectus, sed etiam ad illas, quæ proueniunt à quacunque potentia vitali percipiente obiectum, seu quomodocunque tendente in illud, resultent in illis obiectis relationes quædam rationis, v. g. quando intellectus cognoscit, aut oculus videt, aut voluntas vult aliquod obiectũ, dicunt authores huius sententiæ resultare in obiectis illis, quæ videntur, cognoscuntur, aut amantur, quosdam respectus rationis, à quibus respectibus denominantur illa obiecta visa, cognita, amata: vnde vocant illum respectum, qui ad cognitionem resultat in obiecto cognito, cognitionem passiuam, ad differentiam scilicet cognitionis, quæ est in intellectu, quamque ipsi vocant cognitionẽ actiuam: similiter vocant respectum, qui sequitur ad visionem actiuam, quæ est in oculo, visionem passiuam, & respectum qui sequitur ad volitionem seu amorem actiuum, qui est in voluntate, volitionẽ seu amorem passiuum: & eodem modo proportionabiliter discurrunt de obiectis aliarum potentiarum vitalium.

Quod si obijciatur ipsis, respectus illos, qui sequuntur ad alias potentias præter intellectum, nõ posse esse entia rationis, quandoquidem non fiant à ratione.

Respondent facile se nõ capere ens rationis pro eo solo quod fit à ratione, sed pro omni illo, quod non est ens reale: vnde cũ prædicti respectus resultantes in obiectis potentiarum quarumcũque vitalium, non sint entia realia, erunt entia rationis.

Hanc sententiam hoc modo explicatam tenet *Camerarius* supra, & quidam Scotistæ in suis manuscriptis, & late impugnat *Hurtadus disput.* 19. *Met. section.* 2. suppressis tamen authoribus, qui eam tenent, fortassis quia non inue-

inuenit vllos, quorum opera essent suo tempore impressa.

36 *Tertia sententia* maxime communis est, non sequi huiusmodi respectus ad actus vllos vitales, & consequenter esse volitum, cognitum, visum &c. non dicere formaliter respectus rationis, nisi quatenus vellet intellectus considerare in illis aliquam formam intrinsecam, à qua haberent illam denominationem, quæ consideratio nō necessario habetur, quādo obiectum cognoscitur, aut videtur, aut amatur.

Antequam nostram statuamus sententiam, pro tollenda omni æquiuocatione, aduertendum est duplex posse considerari esse cognitum in re, quæ cognoscitur; vnum, cuius ratio formalis habetur ab ipsamet cognitione siue actiua, quæ est in intellectu cognoscente, siue passiua, quæ resultat in obiecto, quod cognoscitur, & potest vocari esse cognitū reduplicatiue, hoc est esse affectū cognitione, sicut esse album est esse affectum albedine. Alterum esse cognitum est esse intentionale, quod habet res, quæ cognoscitur, secundum quod esse intentionale terminat cognitionem, & hoc esse cognitum vocatur à Scotistis esse diminutum, de que eò agit ipsemet *Scotus 1. dist. 30. q. 2. & dist. 35. q. vn.* Differentia autem inter vtrunque esse cognitum, est quod primum constituatur formaliter per ipsammet cognitionem, & quod non cognoscatur per eandem cognitionem. Secundum vero non constituitur formaliter per ipsammet cognitionem, sed cognoscitur per ipsam. Quando ergo quærimus an esse cognitum sit ens rationis, non loquimur de illo esse intentionali, quod habet res, quæ cognoscitur; sed de esse cognito, vt dicit formaliter cognitionem: & verus sensus quæstionis est, an quando cognoscitur res, resultet in re cognita respectus aliquis rationis, à quo respectu denominetur intrinsece & formaliter cognita.

Duplex esse cognitum.

CONCLVSIO I.

37 *Æque debere respectus rationis sequi ad omnes actus potentiarum vitalium.*

SI sequitur aliquis respectus rationis ad cognitionem alicuius obiecti, sequitur etiam ad quoscunque actus voluntatis & aliarum potentiarum vitalium. Hæc est communior contra primam sententiam, & probatur breuiter, quia est eadem prorsus ratio, nam si non potest obiectum cognosci per cognitionem, quæ est in cognoscente, quin sequatur in illo aliquis respectus, non poterit etiam obiectum videri aut amari, quin sequatur aliquis respectus in obiecto viso & amato; & si respectus sequens ad cognitionem in obiecto cognito sit rationis, similiter respectus sequens in obiecto amato erit respectus rationis. Præterea si potest obiectum amari aut videri absque resultantia alicuius respectus, poterit etiam obiectum cognosci absque tali resultantia, nec credendum est vllum, qui rem hanc velit leuiter considerare, dubitare posse de hoc.

CONCLVSIO II.

38 *Non sequuntur respectus rationis ad actus vitales.*

NOn resultat in obiectis perceptis per potentias vitales respectus rationis. Hæc est conformis *Doctori in 1. d. 35.* vbi ait relationem rationis non posse consequi rem ex natura rei: sed si sequerentur relationes rationis

ad actus vitales tendentes in obiecta, consequeretur respectus rationis rem ex natura rei, nam reuera aliquid consequi rem ex natura rei non est aliud, quam quod consequatur ipsam alio modo, quam per considerationem illius, quod sic sequitur, v.g. quotiescumque aliquid aduenit parieti absque eo quod consideretur aduenire ipsi, illud sequitur ex natura rei, vnde cùm isti respectus sequantur ad actus vitales tendentes in obiecta secundum aduersarios, absque eo quod cõsiderentur ab vlla potentia, sequitur quod consequantur obiecta ex natura rei; & consequenter quod non sequantur omnino; aut si sequantur, quod non sint respectus rationis iuxta principia Scoti. Conclusionem præter plures Scotistas in manuscriptis quos sequuntur *Merinerus hic q.2. Fuentes q.2. Log. difficultate secũda*, tenet communiter recentiores & speciatim *Hurtadus disp. 19. met. sect. 2. Auersa q. 2. Logica sect. 2. dicto 4.* contra authores primæ & secundæ sententiæ.

Quid est aliquid sequi aliud ex natura rei.

37

39

Probatur primò contra eos, qui licet admittant huiusmodi respectus resultare in obiectis post cognitionem, negant tamen obiecta denominari ab ipsis cognita sed ab ipsamet cognitione, quæ prior est, per denominationem extrinsecam. Probatur inquam contra hos, quia si obiectum denominetur cognitum denominatione extrinseca per ipsamet cognitionem, ad nihil prorsus deseruit iste respectus sequens: nullus enim est vsus aut effectus eius quam reddere obiectum sic vel sic cognitum; ergo si non habeat hunc effectum (vt expresse asserunt *Complutenses supra num. 11.* eum non habere) nulla ratione admitti debet necessario resultare, nisi aliquis velit ipsum fingere.

38

40

Probatur conclusio secundò contra eos qui admittunt illos respectus, vt ab ijs denominentur obiecta cognita, visa, volita &c. quia, etiamsi darentur isti respectus, non sufficerent vt obiectum diceretur formaliter cognitum aut visum &c. ergo nõ debent poni. Probatur antecedens: quia nullus respectus sufficit, vt intellectus dicatur formaliter intelligẽs aut videns, sed ad hoc necessario debet in ipso poni qualitas absoluta, vt conceditur ab omnibus, & videbimus in libris de Anima, ergo nullus respectus debet sufficere, vt obiectum dicatur cognitum.

Confirmatur: cognitio actiua vltra omnẽ respectum dicit formam absolutam, ergo cognitio passiua etiã, si daretur, præter omnem respectum debet dicere formam absolutam: sed aduersarij non fatentur aliquid absolutum sequi in obiecto cognito, ergo non sequitur aliquid quod sit cognitio passiua, & consequenter nihil omnino sequitur.

Cognitio passiua si daretur deberet includere aliquid absolutum.

Quod si dicant sufficere vt absolutum, quod importatur per cognitionem, sit in intellectu. *Cõtra:* Si sufficit ad hoc vt obiectũ vere cognoscatur, quòd absolutũ, quod principaliter importatur per cognitionem, sit ipsi extrinsecum & intrinsecũ intellectui, ergo sufficit vt respectus omnis, qui importatur per cognitionem, sit extrinsecum obiecto, & consequenter non requiritur vllus respectus, qui sit intrinsecus ipsi.

41

Probatur tertiò conclusio vniuersaliter contra omnes, & simul confirmatur præcedens ratio: Non sunt multiplicanda entia

sine

fine necessitate, vt omnes fatentur: sed non est vlla necessitas istorum respectuum rationis, qui sequerentur ad actus intellectus & cæterarum potentiarum vitalium, ergo non debent poni. Probatur minor, quia tota necessitas eos ponendi est, vt saluetur denominatio cogniti & voliti, seu vt detur aliqua forma, à qua habeatur formaliter ista denominatio; sed absq; illis respectibus datur alia forma, à qua posset prouenire, ergo non est necessitas ponendi istos respectus. Probatur minor, quia ista denominatio potest prouenire à cognitione & volitione, quam vocant actiuã; esse enim cognitum & volitum nihil aliud est quàm esse aliquid habens ad se cognitionẽ & volitionem terminatam; sed certum est quod hoc formalissime habeatur à cognitione & volitione extrinseca obiecto; imo nõ posset haberi à cognitione aliqua aut volitione, quæ esset obiecto intrinseca; quia sicut cognitio intrinseca intellectui non terminatur eo ipso ad intellectum sed ad obiectum; ita etiam cognitio intrinsece subiectata in obiecto nõ terminaretur ad obiectum, sed ad intellectũ, & consequẽter nõ haberetur esse cognitũ aut volitũ per cognitionem aut volitionẽ intrinsecam obiecto, quãuis daretur talis cognitio & volitio.

42 *Dices primò*, cognitionem, quæ est in cognoscente, esse formam actiuam, & propterea eam non posse tribuere denominationem passiuam, qualem habet illud, quod cognoscitur.

Sed contra est, quod relatio creaturæ, quæ est forma tam passiua, quã esset quicumq; respectus resultans in obiecto cognito, quia dat denominationem producti, tribuit Deo formaliter denominationẽ actiuam producentis, vt manifeste asserit *Scot.1.d.30.q.2. n.12.* ergo similiter cognitio, quæ tribuit intellectui denominationẽ cognoscentis actiue, potest tribuere obiecto denominationem cogniti passiue. *Deinde*: dicere cognitionem, quæ est in intellectu, non tribuere vtramq; denominationem cogniti & cognoscentis, est petere principium, hoc enim est quod est in quæstione, & quod nos affirmamus. Et probatur manifeste, quia eam tribuere denominationem cognoscentis nõ est aliud, quam eam esse formã, qua mediante percipit intellectus obiectum; & eam tribuere denominationem cogniti nõ est aliud quam esse formam, per quã cognoscitur obiectum: sed est euidens eam esse formam, per quã percipit intellectus obiectum, & per quam percipitur obiectũ, ergo tribuit vtramque illam denominationem.

Forma vna potest tribuere denominationem actiuam & passiuam.

43 *Dices secundò*: quemadmodũ similitudo, quæ est in vno pariete, non denominat alterũ parietem similem, qui est terminus ipsius; sed solum istum parietem, in quo subiectatur, & propterea ad hoc, vt alter paries denominetur similis, similitudo altera debet in ipso poni; ita etiam cognitio, quæ est in intellectu, non potest denominare obiectum cognitum, sed necessario altera cognitio passiua debet in ipso poni, vt sic denominetur.

44 *Sed contra primò*, quia similitudo est forma intrinsece tantũ denominans, & non extrinsece, & propterea non debet dare denominationem, nisi subiecto, in quo est: sed cognitio est forma extrinsece & intrinsece denominans, & propterea potest dare denomi-

minationem intrinsecam subiecto suo & extrinsecam termino. *Deinde*: eadem est ratio propter quam debet poni similitudo in vtroque pariete intrinsece, & propterea si ponatur in vno, debet poni in altero, si nō repugnet quod ponatur in vtroque: sed nō est eadem ratio ponendi & colligendi cognitionem in intellectu & in obiecto cognito, quia intellectus habet virtutem eam producendi, obiectum verò non habet, & consequenter quamuis ponatur in intellectu, non tamen debet necessario poni in obiecto.

Rursus: si esset eadem ratio de similitudine ponenda in vtroque extremo, ac de cognitione ponenda in obiecto & intellectu, non sufficeret ponere respectum in obiecto & cognitionem in intellectu, quæ esset qualitas absoluta, sed deberet poni qualitas etiam absoluta in obiecto, quemadmodum ponitur talis in intellectu: sed ipsimet aduersarij hoc non ponunt, contenti solo respectu; ergo non debent arguere à positione similitudinis in vtroque extremo ad positionem respectus in obiecto in casu nostro. *Praeterea*, si valeret paritas à similitudine ad hunc respectum, sequeretur quod, quemadmodum non potest esse similitudo realis in vno extremo, quin sit etiam alia realis in altero; ita non posset etiam esse cognitio realis in intellectu, quin daretur alia forma realis in obiecto: sed hoc negant aduersarij, ergo non debent vrgere illam paritatem.

44 *Probatur quartò conclusio*: si aliquis respectus produceretur in obiecto, quod cognoscitur, esset respectus realis; sed hoc implicat, vt fatentur aduersarij, quia non potest fundari respectus realis in Deo, nec in negationibus, aut priuationibus, aut impossibilibus, quæ tamen de nouo cognoscuntur, ergo vt aliquid de nouo cognoscatur nō est necessarium, vt fundetur in ipso relatio vlla. Probatur sequela maioris, quia omnis respectus, qui producitur à parte rei in aliquo per aliquam causam realem sine fictione, est respectus realis: sed ille respectus produceretur vere à parte rei sine aliqua fictione ab aliqua causa reali, nimirum ab intellectu, ergo, &c.

Respondebunt primò respectum, qui producitur realiter, esse realem. *Contra*: produci realiter nō est aliud quam produci per causam realem absque fictione.

Respondebunt ergo aliter secundò, omnem rem quæ producitur primario à causa reali esse realem; secus vero, si producatur secundariò. *Contra*: respectus reales intrinsecùs aduenientes, vt similitudinis, æqualitatis, producuntur tantū secundario à causa reali, & tamen sūt reales, ergo quod aliquis respectus vel entitas producatur secundariò non impedit quo minus sit realis, si producatur à causa reali absque fictione; & consequenter debet colligi ex aliquo alio capite, quod iste respectus non sit realis.

45 *Respondebunt tertiò* colligi quod non sit realis à posteriori, ex eo scilicet quod producatur in Deo, de nouo, qui tamen non est capax alicuius nouæ entitatis realis.

Contra primò, quia si Deus sit capax nouæ entitatis rationis, quæ entitas resultat in ipso à parte rei independenter à consideratione intellectus considerantis illū respectum in ipso, nō est vlla ratio cur non esset capax nouæ entitatis

tis

tis realis; quæ perfectior est, nec videtur esse vlla ratio cur mutabilitas ad formam realem dedeceret ipsum, non vero ad formam rationis, quæ sequatur in ipso absque fictione & consideratione intellectus.

Contra secundò, quia si Deus potest realissime cognosci sine relatione reali de nouo, multo magis potest sic cognosci sine relatione noua rationis: absurdum enim videtur quod denominatio realis dependeat à forma rationis, vt habet *Scotus in 2. dist. 4. nu. 11.* ergo si cognoscatur à posteriori quod non recipiat relationem realem nouã, dum cognoscitur, debet colligi similiter quod non recipiat relationem nouam rationis.

Denominatio realis nõ debet per se dependere à forma rationis.

Confirmatur, quia Deus, vt dixi, realiter cognoscitur, & est realiter cognitus, ergo non est cognitus per relationem rationis; & consequenter vel à nulla relatione habet denominationem cogniti, vel habet eam à relatione reali.

46

Cognitio passiua resultãs in Deo esset rationis & non esset.

Contra tertiò, ex eo quod relatio cognitionis passiuę aduenire de nouo Deo, sequeretur quidem quod non esset relatio realis ex vno capite, quia Deus est incapax talis relationis; ex alio verò capite sequeretur quod esset realis, quia per eã Deus realiter cognosceretur, & quia resultaret in Deo ex natura cognitionis sine vlla fictione aut consideratione ad illam relationem terminata: vnde sequeretur quod esset realis, & non esset realis, quod implicat: ergo dicendum est quod non sequatur in ipso talis relatio dum cognoscitur.

Contra quartò: quamuis ex eo quod Deus, & negationes, ac impossibilia sint incapacia formarum realium, sequatur non resultare in ipsis, dum cognoscuntur, relationes reales; tamen inde non sequitur quin tales respectus producantur in alijs rebus capacibus formarum realium, dum cognoscuntur aut percipiuntur à potentijs vitalibus: ergo saltem in alijs huiusmodi rebus, si resultent vlli respectus, debet dici quod resultent respectus reales & non rationis. Probatur antecedens, quia licet quando natura humana vnitur Verbo diuino, non resultet nec producatur in Verbo diuino vnio aliqua realis, quia Verbum diuinum est incapax talis vnionis, tamen quando vnitur materia formæ, & quodcumque aliud finitum alteri finito, resultat in quolibet extremo aut producitur vnio realis (maxime in sententia Scoti, & admittentium duplicem vnionem inter materiam & formam) quia vtrumque extremum tale est capax nouæ vnionis; ergo quamuis non produceretur respectus nouus realis in Deo aut alijs obiectis incapacibus eius, dum cognoscuntur; tamen non propterea debet negari, quin producatur in alijs obiectis cognitis, quæ sunt capacia eius.

Quamuis in Deo cognito non resultaret forma realis, resultaret tamen in alijs capacibus talis forma.

47

Respondebunt quartò, colligi illos respectus resultantes in obiectis cognitis aut perceptis à potentijs vitalibus non esse reales, tum quia producuntur à potentijs vitalibus, quæ non sunt natæ producere aliquid reale in aliquo extrinseco, quia sũt potẽtiæ immanenter agentes; tũ etiã quia non producuntur eo modo, quo cætera entia realia; cætera enim entia realia producũtur vel per actionem ad se immediate terminatam, vel pullulant ratione

ne alicuius formæ repertæ in ipsomet subiecto, in quo sunt; hi autem respectus non producūtur per actionē ad se immediate terminatam, nec pullulant in obiectis ratione formæ in ipsis obiectis repertæ; sed potius ratione formæ repertæ in potentijs percipientibus aut tendentibus in obiecta.

Ex diuerso modo producendi non sequitur quin relatio cognitionis passiua sit realis.

Contra primò, quia sicut hi respectus sunt diuersæ rationis ab alijs entibus realibus, ita possent habere diuersum modum producendi ab ipsis, & tamen non propterea desinerent esse realia, ergo ex diuerso modo producē di à cæteris entibus realibus, non sequitur quod non sint entia realia.

Confirmatur, quia relationes intrinsece aduenientes non producuntur eo modo, quo cætera entia realia, & tamen non propterea potest dici quod non sint entia realia: ergo quamuis relationes resultantes in obiectis nō producantur eodem modo, quo cætera entia realia, non propterea debet dici quod non sint entia realia.

Contra secundò, quia producuntur eodem modo generico, quo cætera entia realia, quia producuntur alio modo quam per fictionem aut considerationem intellectus, aut alterius potentiæ percipientis illa: sed hoc sufficit adhoc quod quantum ad modū producendi æque dicantur realia ac cætera entia.

48

Quod producatur esse cognitum à potentia vitali non impedit realitatem.

Contra tertiò, quia quod producantur à potentia vitali, aut quod resultēt ad formam extrinsecam suo subiecto, nō facit quod non sint realia: nō primum, quia si potentia vitalis potest aliquid producere in obiecto reali distincto, & capaci entis realis, & hoc sine fictione aut consideratione rei productæ; non est vlla ratio, vnde dicatur quod nō possit producere aliquid reale in illo, vnde vel debet negari quod possit producere aliquid taliter, vel debet concedi quod possit producere aliquid reale, & consequenter debet dici quod non sit potentia ita immanenter agens, vt non possit aliquid producere in aliquo extrinseco, saltem secundariò. Non etiam secundum, quia nulla prorsus est ratio cur respectus sequens in aliquo subiecto reali, præsertim capaci entitatis realis, ad positionem formæ extrinsecæ inexistentis alicui alteri distincto, modo sequatur sine fictione aut consideratione sui, non sit realis tam bene, quā respectus sequens ad formam intrinsecam: v.g. non est vlla ratio cur respectus sequēs in pariete ad positionem visionis in oculo non sit realis tam bene, quam respectus sequens in eodē pariete ad positionem albedinis in ipso; quid enim facit ad propositum, quod forma, ad quam sequitur, sit extrinseca aut intrinseca?

Non tollit etiam realitatem eius quod sequatur ad formam extrinsecam.

Confirmatur, quia dependentia ab extrinseca forma non potest impedire illam realitatem, nam ipsa relatio similitudinis non resultat in albo absque dependentia ab albedine extrinseca alterius albi, & tamen illa relatio est realis.

49

Impugnatur specialiter Camerarius.

Per hoc patet male probari à *Camerario* quod respectus sequētes ad actus vitales non sint reales, quia scilicet etsi sint extra animam, tamen non sunt realiter extra animam, & ideo non sunt realiter, quia producuntur à causa, quæ non habet virtutem productiuam entis realis. Nam, vt iam dixi, si operationes illæ vi-

vitales habent virtutem producendi aliquid non fictum, profectò nihil impedit quominus dicatur habere virtutem productiuā alicuius entis realis: nec *Camerarius*, aut alius poterit facile oppositum ostendere, quamuis dicat id facile posse ostēdi; quod tamen mirum est ipsummet non fecisse, cùm tota doctrina ipsius ab eo dependeat.

Confirmatur contra ipsum specialiter: ipse dicit occasionem dari nobis colligendi quod ad actus vitales sequantur aliqui respectus ex natura rei, quia videmus agentia naturalia producere proprietates naturales in subiectis distinctis: sed illæ proprietates sunt entia realia, ergo potius deberet colligi quod illi respectus essent reales quam rationis.

Dices cum ipso, non debere nos iudicare quod sint reales, quia nō animaduertimus illas afficere illas res realiter. *Contra*: si aduertimus illas afficere subiecta vllo modo absq; fictione, eo ipso aduertimus illas afficere illa realiter. Deinde si non aduertamus illas afficere subiecta realiter, sane non aduertimus illos ea afficere vllo modo, neque ex eo quod videamus aliquas causas naturales producere aliquid in patientibus & subiectis à se distinctis, habemus sufficientem occasionem iudicandi quod operationes vitales producant aliquid in obiectis suis: quæ enim necessitas est quod, si talis facultas sit in alijs entibus, debeat etiam esse in his actibus?

50 *Respondebunt quinto*, optime colligi quod respectus sequens in obiecto cognito ad cognitionem non sit realis, quia subiectatur in re cognita non secundum esse reale ipsius, sed secundum esse intentionale, quod esse intentionale non est esse reale, sed rationis aut diminutum, vt patet ex eo quod possit haberi istud esse intentionale, destructa re intellecta aut nullo modo producta, quoad esse realis existentiæ. Hoc mihi videtur potissimum fundamentum, quo mediante possit ostendi quod respectus subiectatus in re cognita non esset realis.

Contra tamen primo: quia licet respectus resultantes in rebus cognitis abstractiuè propter rationem iam dictam non possint esse reales, quia subiectarentur in re secundum esse intētionale, quod esse non est reale; non tamen inde sequitur, quin respectus resultantes in rebus intuitiue cognitis, & perceptis à sensibus externis sint reales; quia illi respectus subiectantur in re secundum esse proprium reale eius, & non secundum esse intentionale: sed hoc sufficit nobis, tum quia ex aduersarijs plurimi dicunt, ad operationes potentiarum omnium vitalium sequi respectus rationis & non reales; tum quia sic argumentari possumus: obiecta cognitionum intuitiuarum & potentiarum externarum percipiuntur absque vllo respectu vel reali vel rationis, ergo & obiecta cognita cognitione abstractiua sic cognoscuntur absq; tali respectu, & consequenter vera est conclusio nostra vniuersaliter. Probatur antecedens, quia, si esset aliquis respectus productus in illis obiectis, esset respectus realis, quia non potest ostendi propter discursum hucusq; factum, cur nō esset realis: sed ipsimet aduersarij negant resultare in illis respectum realem, ergo nullus respectus resultat in ipsis, & consequēter illa percipiuntur absque vllo re-

respectu vel reali vel rationis.

51 *Reÿcitur secundò.*

Contra secundò, quia licet res secundum esse intentionale non habeat realitatem sufficientem ad exercendas operationes suas physicas, tamen habet realitatem sufficientẽ ad hoc vt distinguatur contra ens rationis stricte acceptum, cui scilicet repugnat realis existentia, quandoquidem res illa, quæ habet illud esse intentionale, possit existere realiter à parte rei: sed non est vlla ratio, cur illa realitas non sufficiat ipsi ad fundandum relationem realem, si possit recipere vllam relationem absque fictione intellectus, ergo ratio assignata in responsione non est sufficiẽs ad ostendendũ quod relatio subiectata in re cognita, etiam abstractiue, non sit realis. Adde fortassis illud esse intentionale, quod habet res cognita abstractiue, non esse aliud quam esse speciei impressæ obiectiue repręsentans rem intellectam: quod si hoc est verum, sequitur à fortiori relationem resultantẽ in illo esse intentionali posse esse realissimã, sicut & illa species impressa est ens reale & realiter existens extra causas.

Esse intentionale sufficit ad fundandum respectũ realem.

Quid est esse intentionale rei abstractiue cognitæ.

52

Probatur quintò conclusio, & simul cõfirmatur præcedens probatio: si quis diceret relationem similitudinis inter duos parietes simul existentes esse relationem rationis, non posset conuinci in aduersariorum sententia, posset autem in nostra; ergo cũ sit absurdum, quod illa relatio similitudinis (si detur, de quo aliàs) nõ sit realis, potius est amplectenda nostra sententia quam aduersa. Probatur sequela, quia non posset impugnari, qui ita diceret, nisi per hoc, quod illa similitudo sit in subiecto reali, & terminata ad terminum realem; sequaturque ex natura rei absque fictione aut cõsideratione vllius potentiæ cõsiderantis ipsã esse: sed hoc principium impugnandi secundum aduersarios non sufficeret, quandoquidem ipsi admittant respectum subiectatum in pariete reali, & terminatum ad oculum realem videntem, & resultantem, absque vlla fictione aut consideratione potentiæ vllius ad ipsum terminata, non esse realem sed rationis. In nostra autem sententia, qui asserimus huiusmodi respectum, si daretur in obiecto viso, esse realem, valeret illud principium: ergo qui diceret similitudinem esse relationem rationis posset impugnari in nostra sentẽtia, non vero in aduersa.

Cur similitudo nõ sit ens rationis.

53

Dices, secundum aduersarios posse impugnari id dicentem ex eo, quod illa similitudo produceretur independenter à consideratione aut operatione potentiæ vitalis; entia autem rationis non possunt sic produci.

Contra: produci per considerationem aut operationem potentiæ vitalis, non facit vt aliquid sit ens rationis, nisi consideratio tendat in ipsum tanquam in obiectum, aut nisi sit in illo, in quod sic tendit & non habeat aliud esse quam in consideratione, vt manifeste patet ex eo quod habitus intellectuales producantur per considerationem.

Contra secundò: si respectus productus per potentias vitales sit rationis & non realis, quando producitur ab illis absque fictione aut consideratione ipsiusmet, cur respectus similitudinis productus à pariete in se, mediante albedine, non esset rationis? aut si respectus similitudinis sit realis, cur respectus ille productus à poten-

tentijs vitalibus, non est realis? præsertim cum respectus ille similitudinis habeat dependentiam ab extrinseco, nimirum à termino, non minus quam respectus productus in pariete à viso habet dependentiam ab extrinseca visione.

Dices denique, posse communiter sic opinantem authoritatem Aristotelis; qui ad respectum realem solum exigit extrema realia cum ratione fundandi reali inexistente ipsis extremis. Contra quia quid si negaretur authoritas Aristotelis in hoc sicut in multis alijs? deberet certe adduci ratio, qualem non habent aduersarij.

Contra secundo quia illa sententia Aristotelis fundatur in hoc, quod tales respectus non producantur per fictionem, nec considerationem sui; vnde si concederetur aliquid productum sine fictione aut consideratione sui esse posse quid rationis, vt concedunt aduersarij, sententia Aristotelis careret fundamento, quod non est curantibus eius authoritatem admittendum.

Solutio obiectionum.

54

Explicatur Scotus quatenus videtur dicere quod esse cognitū & volitum sit ens rationis.

VT soluātur obiectiones, quæ adduci possent contra prædicta ex authoritate *Scoti*, qui varijs locis vocat esse volitum & cognitum entia rationis, aduertendum est ipsum duobus modis posse explicari; vno modo quod non loquatur de esse volito aut cognito reduplicatiue, quasi vellet ipsam volitionem aut cognitionem, quam dicunt formaliter res volitas & cognitas reduplicatiue loquendo, hoc est, vt afficiūtur volitione aut cognitione, esse entia rationis, sed quod loquatur potius de esse intentionali, quod habent res, quæ cognoscūtur abstractiue, quod esse intentionale est esse rationis late acceptum, & potest vocari esse cognitum specificatiue loquendo ad differentiam esse cogniti reduplicatiue loquendo. Hoc modo explicant ipsum *Merinerus*, & sine dubio *Scotus* sæpe loquitur de hoc esse cognito, nec facit vllo modo contra nostram conclusionem.

Alio modo potest intelligi Scotus loqui de esse cognito, & volito etiam reduplicatiue loquendo vt dicunt, scilicet ipsammet cognitionem & volitionem, non tamē ita vt velit illam cognitionem & volitionem, à qua habēt esse cognitā & volita à parte rei, esse ens rationis, aut à parte rei resultare respectum aliquem rationis in illis obiectis ad positionem ipsiusmet cognitionis & volitionis, sed quod velit illud esse cognitum & volitum esse ens rationis, nō prout habet esse à parte rei, sed prout solet intelligi cōmuniter ista denominatio cogniti aut voliti, nimirum vt prouenìens à forma intrinseca: nam certum est quod esse volitū hoc modo, & cognitum, & visum, sit ens rationis; nec hoc negamus in conclusione nostra. An autem possit considerari esse volitum ab intellectu alio modo quā hoc modo, est controuersia inter *Suarem* & *Vasquem*; hic enim asserit non posse illas denominationēs alio modo concipi; ille dicit posse, & hoc mihi longe probabilius est; cum enim cognoscimus parietem denominari visum & cognitum per denominationém extrinsecam desumptā à cognitione & visione, aut per hoc quod præcise terminēt illam visionēm, profecto nō intelliguntur denominari à forma aliqua intrinseca,

Denominatio cogniti potest cognosci absque ente rationis.

alias

aliàs intelligerentur simul denominari intrinsece & extrinsece, quod est absurdum.

55 *Itaque si obiiciatur* quod Scotus vocet esse cognitum & volitum entia rationis, & consequenter quod falsa sit nostra conclusio; aut contra Scotum. *Respondere potest* in forma distinguendo antecedens, vel iuxta primam explicationem hoc modo: vocat esse cognitum & volitum specificatiue, hoc est illud esse quod habēt res cognitę & volitę in intellectu & voluntate, entia rationis, transeat: vocat esse cognitum & volitum formaliter & reduplicatiue, prout dicunt cognitionem & volitionem siue actiuam siue passiuam, à qua denominantur formaliter cognita & volita, entia rationis, nego antecedens ac cōsequentiam. Vel iuxta secundam explicationem hoc modo: vocat esse cognitum & volitum à parte rei, nego antecedens; prout solent sępe cognosci per modum denominationum intrinsecarum, concedo antecedens, & nego cōsequentiam.

Tertia explicatio Scoti. Posset etiam explicari alio modo dicendo quod vocet esse cognitum & volitum entia rationis, nō quod talia sint formaliter, sed quod talia sint fundamentaliter, quatenus scilicet præbent intellectui fundamentum excogitandi entia rationis formaliter; quę explicatio non debet videri dura, quandoquidē adhiberi soleat passim in Theologia locutionibus sāctorum Patrum & Conciliorum, & in Philosophia varijs locis Philosophi, & speciatim illi dicto ipsius, *Generatio vnius est corruptio alterius*, quod in sensu formali est falsum, & verum in sensu causali, vt suo loco dicetur.

Quarta explicatio. Posset quarto modo explicari Scotus & antiqui, nimirum sic, vt cum dicunt obiecta habere esse cognita & volita & visa à respectu rationis, nihil aliud velint quam, quod non sit aliqua forma intrinseca à qua habent tales denominationes præter respectum aliquem rationis, quem potest in ipsis fingere intellectus, quoties habēt illas denominationes. Itaque sensus istius modi loquendi non est quod non habeant esse cognita & volita realissime à forma reali extrinseca cognitionis & volitionis, aut quod habeant illam denominationem necessariò à forma intrinseca rationis, sed quod non habeant illam denominationem ab vlla forma intrinseca, nisi à forma rationis, quando cōsiderantur ab intellectu denominata intrinsece.

56 *Quinta explicatio.* Potest denique aliter explicari, & fortassis magis de mente ipsius & antiquorum omnium qui loquuntur de entibus rationis, & dicunt Logicam & Grammaticā agere de entibus rationis, & Sacramenta formaliter, & actus liberos ac decreta Dei, & signa ad placitū; & esse volita, & cognita, & comparata, ac similia, dicere respectus rationis: quandoquidem enim omnia huiusmodi dicāt dependentiam ab aliquo extrinseco, nec habeant esse talia formaliter ab aliqua forma intrinseca; vt commodius de ipsis philosopharentur, fingebant in illis aliquas formas intrinsecas, à quibus haberent illas denominationes, & discurrebant de illis, ac si à tali forma sic denominarentur, & vt sic denominata definiebant, describebant, & diuidebant illa, & supponebant consequenter illas scientias, quæ agerent de ipsis vt sic, agere de entibus rationis; quia reuera illa forma intrinseca, quam

quam fingebant in illis, est ens rationis, quia est ens mere fictum ab intellectu. Et ne videatur hic modus explicandi durus, qui sane satis accõmodus & facilis mihi videtur, oportet aduertere quod hac ipsa ætate sæpissime ad explicãdas res obscuras vtamur simili fictione: quando enim volumus declarare aliquam rationẽ formalem vnã, supponimus sæpissime alterã rationem formalem, quæ reuera identificatur illi, nõ esse coniunctam cum illa, sed omnino separatam, non quod ita sit, sed vt eo supposito facilius percipi possit propria natura istius formalitatis, quam explicare volumus: certum autẽ est quod illa formalitas considerata vt non coniuncta formaliter cum alia formalitate illa, quæ reuera identificatur illi, sit ens rationis, & quod possit dici, quod scientia, quæ vt sic traderetur de illa, sit scientia rationis. sic ad probandum quod æternitas Dei sit distinctæ rationis formalis ab omni scientia, supponimus quod etiamsi per impossibile Deus non esset æternus, esset tamen omniscius, quia etiãsi consideraretur vt non existẽs nisi vnico instanti, suppositis cæteris perfectionibus habet sufficiẽs principium omnia sciendi: Deus autem sic consideratus formaliter est ens rationis.

57 Itaque existimo antiquos Doctores propterea dixisse quod esse cognitum, & volitum, & cætera supradicta denominata, essent entia rationis formaliter, non quod reuera non haberent illas denominationes realiter absque vllo respectu rationis, aut quod vllo modo requireretur necessariò resultantia entis rationis ad hoc vt haberent istas denominationes, sed quod, vt dixi, claritatis maioris causa supponebant & fingebant concorditer inter se quod haberent illas denominationes à respectibus rationis; & quia illa suppositio erat communiter accepta absolute, absque limitatione, vel restrictione, vel explicatione vlla, vocabant illa entia rationis, & tanquam de talibus agebant de illis existimantes quod nemo esset, qui non cognosceret, quo sensu id intelligebant. Successu vero temporis, quia reperiebatur in ipsorum libris illa absoluta mentio entiũ rationis, & non aduertebatur quo sensu illud intelligendum esset, plurimi sic intelligebant illos, vt reuera existimauerint ad illas denominationes necessario requiri istos respectus rationis, quod tamen & in re falsum est, & præter intentum antiquorum Doctorum.

Ratio verò hoc modo explicandi Scotum & Doctores antiquos desumenda est ex principijs nostræ conclusionis; quod si cui hæ explicationes non placuerint, soluat nostra fundamenta, & teneat oppositum conclusionis, ac intelligat antiquos in ipso rigore quo loquuntur.

58 *Obijcies secundò*: nisi admittantur huiusmodi respectus resultare, dabitur transitus à cõtradictorio in contradictorium sine aliqua mutatione facta in re, quæ ita transit; sed hoc est impossibile, ergo dantur tales respectus. Probatur maior, quia paries transit de non viso ad esse visum, & de non cognito ad cognitum sine vlla mutatione sui, nisi admittantur tales respectus, neque enim mutatur ad vllam aliam formam quando sic transit.

Respondetur negando minorem, quãuis enim impossibile sit quod

res

res aliqua, præsertim finita ac limitata, possit trasire de contradictorio ad cōtradictorium, aut de vno statu ad aliud statum absque aliqua mutatione; non tamen requiritur quod illa mutatio fiat intrinsece in re sic transeūte, sed sufficit quod fiat vel intrinsece in illa vel in alio aliquo extrinseco. Itaque in proposito, quando paries transit de non viso ad visū, fit mutatio noua in vidente ad visionem terminatam ad parietem; & illa mutatio sufficit, vt paries transeat de non viso ad visum, sine receptione alicuius formæ in seipso.

59

Potest aliquid transire de contradictorio ad contradictorium absque mutatione intrinseca.

Quod autem possit esse huiusmodi transitus à contradictorio ad contradictoriū sine forma intrinseca à qua formaliter fieret, potest clarissime ostendi; præsertim in principijs nostræ scholæ; quia paries albus transit de non terminante relationem similitudinis ad esse terminans illam relationem, quando scilicet de nouo producitur alius paries sine vlla forma noua intrinseca, à qua formaliter denominetur sic transire; quamuis enim recipiat tum aliam similitudinem nouā, non tamen ab illa formaliter habet terminare alteram similitudinem correlatiuam; & in ipsomet casu nostro paries, qui iam non terminabat visionem realē oculi, postea terminat illam sine vlla forma, à qua competat ipsi formaliter illam terminare; nam quamuis admitteretur recipere respectum rationis, tamen non haberet ab illo formaliter terminare visionem realem.

Confirmatur responsio, quia non est magis absurdum quod aliquid transeat de vno esse ad aliud esse oppositum, seu de contradictorio ad contradictorium sine forma intrinseca noua, quam quod transeat de non esse realiter tale ad esse realiter tale absq; forma intrinseca reali noua; sed paries transit de non esse realiter viso ad esse realiter visum sine forma intrinseca reali secundum aduersarios, ergo potest absolute transire de non esse tali ad esse tale sine forma intrinseca.

60

Obiicies tertio: non potest esse denominatio noua absque forma aliqua noua, à qua proueniat, siue illa forma sit in re denominata, siue extra ipsam; quia denominatio illa noua debet habere aliquam causam, aliàs non esset, vt est euidens: sed possent dari denominationes nouæ absque vlla forma noua, nisi admittantur prædicti respectus rationis, ergo necessariò sunt admittendi. Probatur minor primo, quia Deus potest de nouo constituere Petrum dominum totius mundi, absque productione vllius entitatis realis nouæ, ergo si tum non resultet in Petro aut aliquo alio respectus rationis de nouo, dabitur denominatio noua absque vlla forma noua. Probatur secundò eadem minor, quia Deus potest dimittere Petro pœnam, quam deberet luere propter peccatum absque productione vllius realis, ita vt Petrus qui ante deberet soluere tantam pœnam, iam non debeat soluere illam. Item posset absque productione vllius formæ realis efficere, vt gratia habitualis, quæ de facto est deletiua peccati, non sit deletiua peccati; præsertim in sententia Scoti. Item Deus posset velle producere alium mundum absque vlla forma reali, à qua haberet illam denominatio-

nem volentis producere alium mundum; ergo, nisi admittantur respectus rationis, possunt aduenire nouæ denominationes absque formis vllis, à quibus prouenirent.

Respondetur primò, has difficultates esse Theologicas, & quidē difficillimas, & propterea harū solutionē Theologiæ relinquendā.

Respondeo secundò, eas non solui per entia rationis prædicta, quæ propterea non sunt admittenda propter has difficultates; quamuis alia entia rationis admitti deberēt propter illas. probatur antecedens, quia vt suppono ex aduersariorum doctrina, ens rationis est terminus secundarius potentiæ, à qua producitur, & nunquam fit quin illa potētia habeat effectum aliquem realem, quem primariò producit, & ad quem sequitur secundariò ens rationis: ergo vt de nouo producatur ens rationis, debet de nouo produci aliquid reale: sed in prędictis exēplis non potest assignari aliquid reale nouum, vt fatentur aduersarij, ergo non potest assignari aliquid rationis nouū: quod si possit assignari aliquid reale, à quo possint prouenire entia rationis noua, tolluntur omnes difficultates illæ, quia facile respondebimus posse ab illo reali oriri nouā denominationem tam bene, quam nouum ens rationis.

61 *Ens rationis nequit de nouo produci absq. aliquo reali nouo.*

Confirmatur hoc: quia prædictę denominationes nouę sunt denominationes reales, vere enim & realiter dimitteretur Petro peccatum; vere & realiter constitueretur dominus vniuersi; vere & realiter gratia deleret peccatum: ergo nō sufficeret ens rationis aliquod ad dandas illas denominationes: ergo deberet aliquid aliud reale assignari; illud autem solo sufficeret sine ente rationis.

Respondeo tertiò distinguēdo maiorem: non potest denominatio noua prouenire absque forma noua, quando illa denominatio prouenit à causa infinita & illimitata, nego; quando prouenit à causa limitata & finita, concedo: pro quo aduerte, Deum per volitionem suam realem æternā posse velle, vt Petrus esset dominus mundi pro hodierno die; & in tali casu Petrus, qui non esset dominus mundi ante hodiernum diem, subito ac veniret hodiernus dies, fieret dominus mūdi per denominationē extrinsecam desumptam à volitione diuina, quæ fuit ab æterno. Similiter Deus, sicut voluit per volitionem suam ęternam, quod de facto gratia habitualis deleret peccatum, ita posset velle, vt non deleret vnquam, & posset etiam velle, vt non deleret heri, & vt deleret hodie; vnde gratia de non delente fieret delens per denominationem desumptam à volitione æterna. Similiter posset Deus per eandē suam volitionem æternam ordinare Petrum ad pœnam hodie, qui non erat ordinatus heri, & Petrus fieret de non ordinato ordinatus per denominationem desumptam ab illa volitione ęterna Dei. Denique per eandem volitionem æternam, quam habet de facto, potuit velle creare alium mundum, & si hoc voluisset, haberet denominationem id volentis à sua volitione, quæ de facto est, à qua tamen de facto huiusmodi denominationem nō habet, quia de facto per eam id non voluit. Itaque quidquid potest creatura per diuersas volitiones, siue simul siue successiue facere, hoc potest Deus infinitus per vnicam volitionem suam infinitam.

62 *Denominatio noua potest prouenire à forma illimitata antiqua.*

Hęc solutio melius intelligetur in Theologia.

63 *Obiicies quartò*: Vox *homo*, quæ ex sua natura nō est significatiua naturæ humanæ potius quam equinæ, per hoc quod ordinetur à voluntate humana ad significandam naturam humanam, habet esse significatiuum ipsius; sed nihil est, à quo posset habere hanc denominationem, præter ens rationis resultans ad actum voluntatis ordinantis ipsam; ergo.

Respondeo negando minorem, habet enim illam denominationē ab ipso actu voluntatis ordinatis.

Dices illum actum iam nō existere, ergo non potest ista denominatio prouenire iam ab eo.

Respondeo retorquendo argumētum: iste actus iam non est, ergo non potest esse ens rationis proueniens ab eo. probatur consequētia, quia ens rationis depēdet in esse & conseruari ab illo actu.

Quod si dicas illum respectum existere moraliter; nos similiter dicere poterimus, quod actus ille voluntatis, quo instituebatur, existat moraliter; & reuera ita est, nam homines ita apprehendunt illam vocem esse institutam ad significandum ac, si de facto existeret illa volitio, quod est moraliter existere illam volitionem.

Respondeo secundò, ad hoc vt vox illa sit semper significatiua, sufficere quod aliquando fuerit instituta & ordinata ad hoc, & quod non fuerit retractata ab illa significatione. Et quod dico de voce illa, intelligo de cæteris vocibus significatiuis ex instituto, & de alijs similibus, nec requiritur quod actu existat illa forma, per quam instituebatur vox ad habendam illam significationem.

64 *Obiicies quintò*: Respectus, quem dicit generatio ad nō esse formæ, quæ producitur per ipsam, non est respectus realis, cum eius terminus non sit quid reale, ergo est rationis. probatur consequentia, quia non datur aliquod positiuū quod nō sit ens reale vel rationis.

Respondeo distinguendo maiorē: nō est realis, prout respectus realis opponitur respectui rationis, nego; non est realis, prout solum iste respectus dicitur realis, cuius extrema sunt realia, concedo antecedens. Itaque aduertendum est esse tria genera respectuū realium, quorum quodlibet opponitur enti rationis: vnum est eorū, quorum non solum fundamentū, sed terminus etiam est reale positiuum, & tales sunt respectus similitudinis, æqualitatis; aliud eorum, quorum fundamentum est positiuum quid, & reale; sed terminus, licet sit quid reale, non tamē est positiuum, & talis est omnis respectus, qui terminatur ad negationes & priuationes: tertiū denique genus est eorū, quorum fundamentum est quid reale positiuum actu existēs, terminus tamen est quid reale possibile non actu existens, & talis est respectus, quē dicit intellectus cognoscens Antichristum ad ipsum.

Tria genera respectuum realium.

Non disputo modò, vtrum dētur omnes hi respectus, de hoc enim alias agemus; sed contendo, si dentur absque fictione intellectus, omnes esse reales & nullum rationis: & sane Scotus admittit duo genera relationum expresse, vnum eorum quorum fundamētū & terminus actualiter existunt, alterum eorum quorum fundamentum solum existit actualiter.

65 *Obiicies sextò*. Causalitas finis est respectus, sed non est realis, ergo est rationis. probatur minor, tum quia finis non est causa realiter sed tantum metaphorice cau-

causans, vt suppono ex Physica; tum etiã quia finis non causat secundum esse reale, potest enim causare etiamsi non existat, ergo causalitas ipsius non debet esse realis, quia nulla forma fundata in aliquo subiecto potest habere maiorem realitatem quam suum fundamentum.

Respondeo, si finis habeat causalitatem propriam distinctam à se & à causalitate cæterarum causarum, quod in Physica examinabimus, concedendo maiorem, & negando minorem; ad cuius probationem dicendum est finem nõ causare realiter, hoc est secundũ existentiam propriam suam realem, bene tamen causare realiter secundum esse intentionale, & hoc est quod intelligitur per causationem metaphoricam. Si vero finis non habet causalitatem à se, aut à causalitate aliarum causarũ distinctam, negandum est maioris suppositum, nimirum quod finis habeat causalitatem subiectatam in se.

QVÆSTIO VI.

Quænam sint causæ entis rationis.

66 SVpponimus dari quatuor genera causarum, *causam* scilicet *finalem*, propter quam res fit, vt ambulatio habet pro causa sanitatem quando in ordine ad sanitatem, procurandam quis ambulat; *causam efficientem*, à qua res fit, vt ambulatio habet pro causa hominem, qui se mouet dũ ambulat; *causam materialem*, quę est vel illa, ex qua res componitur tanquam ex parte perfectibili, vt homo componitur ex corpore, quod propterea est causa materialis ipsius; vel subiectum, in quo recipitur res facta, vt homo est causa materialis ambulationis; *causam* denique *formalem*, quæ est altera pars perfectiua, ex qua aliqua res fit, & per quam distinguitur ab alijs rebus, vt homo componitur ex anima, quæ propterea est causa formalis ipsius: quando autem res, quæ dicitur fieri aut produci, est forma non composita ex parte materiali & formali, vt est ambulatio, & calor, & anima rationalis, & huiusmodi, non est necesse vt habeant causam formalem physicam, quamuis semper huiusmodi etiam habeant causam formalẽ metaphysicam, quæ est vltima differentia eorum, qua ab alijs rebus distinguantur: sed de his causis suo proprio loco, secũdo Physicorũ per se agetur; sufficit proposito huius loci hæc imperfecta cognitio earum.

Prima sententia est ens rationis habere quidem causam efficientem, sed non habere cæteras causas, & præsertim non habere causam finalem. ita *Suar. disput.* 54. *Met. sect.* 2.

Secunda sententia negat ens rationis habere causam efficiẽtem. ita *Gabriel* 2. *d.* 1. *q.* 2. *dub.* 4. *Herueus* de secundis intentionibus, & *Soncinas* 6 *Met. q.* 18.

Tertia sententia, quæ est communior, est ipsum habere quatuor prædictas causas cum proportione ad ens reale. In rei tamen veritate vix potest esse hic alia quęstio quàm de nomine, nam quod in re asseritur ab adscribentibus enti rationis quatuor causarum genera, nõ potest negari ab alijs, qui cõcedunt dari vllo modo ens rationis; in quæstione autem de nomine melius est loqui cum multis. Vnde sit

CONCLVSIO.

67 *Ens rationis habet quatuor genera causarum.*

Ens rationis habet quatuor genera causarum suo modo concurrentium ad ipsius productionem. Hæc est communis cum tertia sententia, & colligi potest ex *Scoto 1. d. 3. q. 7.* Probatur breuiter, quia dum intelligitur ab intellectu chymera aliqua v. g. cõpositum aliquod per se vnum ex homine & equo, illud compositum recipit esse intentionale ab intellectu nõ minus quam cætera entia, quæ intelliguntur: ergo illa chymera habet pro causa efficienti intellectum dantem ipsi illud esse intẽtionale; neque enim aliud intelligimus per causam efficientem ens rationis, quam illud quod dat ipsi esse intentionale, seu quod cognoscit ipsum. Rursus habet causam finalem, quia intellectus dum intelligit ipsum, habet aliquem finem, & idem est finis effectus ac efficientis; effectus enim productus ab efficiente ordinatur ab ipso ad suum finem, aut saltem ab alia causa applicante efficientem ad productionem effectus.

Præterea habet illa chymera pro causa materiali illam partẽ, quę cõsideratur ab intellectu, tãquam perfectibilis ab alia parte, & pro causa formali alterã partem, quæ consideratur vt perfectiua alterius partis. Quod si ens rationis non sit quid compositũ ex partibus huiusmodi, sed forma simplex ficta seu impossibilis realiter, vt si consideretur cognitio passiua aliqua intrinsece recepta in obiecto cognito, à qua obiectũ habet esse cognitum formaliter, illud ens rationis habebit pro causa efficienti dante ipsi esse intentionale intellectum; pro causa materiali in qua, obiectum, in quo cõsideratur ista cognitio passiua impossibilis; pro causa formali metaphysica differentiam suam metaphysicam, qua ab alijs entibus distinguitur; & pro finali denique finem causæ efficientis seu applicãtis illam hic & nunc.

68

Obiicitur fundamentum primæ sententiæ: ens rationis, cum non sit quid reale, non potest ex se ordinari ad aliquem finem, nec causari à causis nõ cognitiuis quales sunt homo & brutum, ex quibus componitur chymera.

Respondetur ex dictis, quamuis ex se non ordinaretur ad aliquem finem, ordinari tamen ad finem ab efficiente, quod sufficit: & quamuis causæ non cognitiuę nõ possunt producere efficienter ens rationis, possunt tamen materialiter & formaliter per hoc quod possint considerari vt partes intrinsecæ ipsius.

Obiicitur secundò fundamentum secundæ sententiæ: effectus debet habere proportionem cum causa efficienti, ergo ens rationis non potest habere causam realẽ efficientem, quia cum tali nequit habere proportionem: sed aliam causam efficientem nequit habere quam realem: ergo nullam habet causam efficientem.

Quam proportionem debet habere effectus cũ causa.

Respondeo distinguendo antecedẽs: debet habere proportionem cum causa quantum ad hoc, quod sit producibilis à causa, & quod causa sit productiua ipsius, concedo antecedens; quantũ ad hoc quod, si effectus sit quid rationis seu impossibilis realiter, causa debet esse talis, nego atecedens; quemadmodum enim intellectus potest dare esse intentionale Antichristo dum intelligit ipsum, licet Antichristus non existat realiter prout existit intel-

intellectus, ita etiam potest dare esse intentionale alicui impossibili, licet illud impossibile non existat realiter, nec possit existere, sicut existit intellectus. Itaque illa proportio inter effectum, & causam, quam prætendit obiectio, solum debet adesse inter effectum, qui realiter producitur & causam, non inter effectum, qui producitur intentionaliter.

Ob. 3. *Obiicies* præterea: Si intellectus efficeret ens rationis, maximè cognoscendo illud: sed sic non potest ipsum efficere, ergo nequit effici ab intellectu: probatur minor, quia sequeretur dari plures causas adæquatas eiusdem effectus, quod supponendum est ex Philosophia esse falsum, maxime in sententia Scoti: probatur sequela, quia illud ipsum ens rationis, quod cognoscitur ab vno, simul potest cognosci ab alio, & semper cognoscitur à Deo, sed haberet esse suum adæquate à quolibet cognoscente ipsum, ergo haberet esse suum adæquate à pluribus causis.

Esse intentionale potest haberi à pluribus causis totalibus.

Respondetur breuiter negando minorem, & ad eius probationem dicendo, quod idē possit habere esse suum intentionale à pluribus causis simul, quia simul potest cognosci à pluribus, vt de ipsis entibus realibus est manifestum, nec idest absurdum aut cōtra principia Scoti, qui solū negat idem posse effici à pluribus causis adęquatis quoad esse existentię realis, non quoad esse intentionale. Omnes autem debēt concedere differentiam inter vtrumq; esse quoad hoc, quia omnes concedunt non posse idem naturaliter produci à pluribus causis adæquate quoad esse existentiæ realis, cum tamē omnes concedant, & pateat experientia, quod idem posset produci à pluribus simul & adæquate quoad esse intentionale.

QVÆSTIO VII.

Quænam potest esse causa effectiua entis rationis.

SI vera esset sententia superius impugnata *quæstione quinta*, quod ad actus potentiarū omnium vitalium sequantur in obiectis, in quæ tendunt istæ potentiæ, quidam respectus rationis, dicendum esset hic quamlibet potentiam vitalem posse producere ens rationis: sed quia supponimus illam sententiam esse falsam, examinandum hic est quænam potentia possit facere ens rationis.

70

Prima sententia est posse etiā fieri non solum ab intellectu, sed etiam à voluntate. Hæc tribuitur *Scoto in 1. dist. 45. q. vn.*

Secunda sententia est posse fieri per potentiam imaginatiuam seu phantasticam sensitiuam. Hanc tenet *Suar. disput. 54. met. sect. 1. num. 18. Merinerus hic q. 4. Fuentes q. 2. dif. 3. a. 1. Arriaga disp. 6. met. sect. 2. & Camerarius par. 3. q. 16.*

Tertia sententia est communiter apud recentiores, solum intellectum facere entia rationis. Ita *Auersa hic quæst. 5. sect. 4. Complutenses q. 3. Amicus q. 3. dub. 2. Conimbricenses q. 6. in Porphyrium art. 1. Hurtadus disput. 19. sect. 5. Ioannes à sancto Thoma 2. par. Logica q. 2. art. 4.*

CONCLVSIO I.

71

Nulla potentia sensitiua facit ens rationis.

NVlla potentia sensitiua externa aut interna potest facere ens rationis. Hæc est iuxta tertiam & primam sententiam, & iuxta secundam etiam quoad potentias externas sensitiuas, sed contra eam quoad potentiam internam sensitiuam, hoc est, quoad potentiam phantasticam aut imaginatiuam.

Complutenses longissimo discursu conantur probare hanc conclusionem, in quo tamen finaliter petunt directe principium; quod vt appareat, breuiter examinandus est eorum discursus. Supponunt ergo primò intellectũ esse reflexiuum supra suos actus ex eo, quod non sit affixus organo, & dicunt hoc non solum verum esse de reflexione proprie dicta, quatenus scilicet potest cõsiderare actus suos alijs actibus distinctis, sed de reflexione quasi virtuali, quæ reperitur in quolibet actu intellectus, quatenus per quemlibet actum suum aduertit ad suum actum & effectum eius: hunc autem reflectendi modum negant cõpetere sensibus materialibus vllis. Hinc probant cõclusionem, quia ens rationis per eũdem actũ fit ac cognoscitur, ergo solum potest fieri à potentia quæ potest reflectere supra suũ actũ.

Contra hanc doctrinam facit primò quod falsum sit potentias materiales non posse reflectere supra suos actus saltem reflexione illa impropria ac virtuali tam bene, quam intellectus; nam reuera si intellectus cognoscendo directe obiectum eodem actu percipit se cognoscere illud, etiã visus videndo obiectum, eodem actu percipit se videre, & idem est de cæteris potentijs, id quod tam euidens est experientia, quã quod intellectus percipiat se cognoscere eodẽ actu quo cognoscit; nec refert quod oculus dicatur determinari ad colorem, tanquam ad obiectum adæquatũ & consequenter quod nequeat tendere in actum suum, qui non est color, nec coloratus; hoc inquam non refert, quia intelligi debet quantum ad hoc quod nõ possit tendere actu directo in aliud obiectum, non vero quod illo genere reflexionis non possit percipere actũ suum, si tamẽ intellectus sic percipiat suũ actũ.

72

Sensus materiales reflectunt virtualiter tam bene quam intellectus.

Rursus: illa reflexio nihil facit ad propositum, quamuis enim intellectus non posset reflectere supra suum actum, non inde sequeretur quod non posset percipere chymeram, & consequenter facere ens rationis; ergo ex eo quod sensus non possit reflectere supra suum actum, non sequitur quin possit facere ens rationis.

Quamuis intellectus non esset reflexiuus, adhuc faceret ens rationis.

Deinde non video vim istius cõsequentiæ: ens rationis fit eodem actu, quo cognoscitur, ergo non potest fieri nisi per potẽtiam quæ possit reflectere supra suum actũ; neque enim ad hoc quod aliquid fiat per actum, quo cognoscitur requiritur vt cognoscatur ipsemet actus, quo fit aut cognoscitur, & consequenter non requiritur ad hoc reflexio.

73

Alia probatio eorundẽ.

Alium discursum adhibent ad probandũ conclusionem supponendo, quod ens rationis debeat cognosci aut per speciem propriam, aut per speciem impressam & expressam entis realis: si per speciem propriam debet cognosci, solum poterit cognosci ab intellectu, quia nulla alia potentia potest producere talem spe-

speciem, id quod probant de imaginatiua, de qua maior est sine dubio difficultas, quia habet pro obiecto adæquato aliquam determinatã speciem entis realis, & consequenter nequit tendere in esse fictum, seu in ens rationis. Si debeat etiam cognosci per speciem entis realis, propter eãdem rationem nequit cognosci à potentia, cui non poterit representari aliud ens quàm ens reale, qualis est imaginatio, & à fortiori quæcumque alia potentia sensitiua, quia aliàs excederent obiectum suum adæquatum, quod est aliqua species entis realis.

In hoc discursu manifeste petunt principium, nam dum dicũt imagnatiuam habere pro obiecto adæquato aliquam speciem determinatam entis realis, assumunt quod erat probandum, qui enim tenent imaginatiuam facere ens rationis, negarent obiectum adæquatum ipsius esse aliquam determinatam speciem entis realis, vnde dicerent consequenter, si ens rationis debeat cognosci per speciem propriam, imaginationem posse facere talem speciem, & per eam concipere illud; si autem non deberet cognosci per speciem propriam, dicerent imaginationem posse per speciem realem obiectorum aliquorum realium, quæ percipit, facere entia rationis correspondentia illis, non minus quam intellectus, cum hoc tamẽ discrimine quod intellectus posset plura genera entium rationis facere quam imaginatio, sicut ad plura entia potest se extendere,

74 *Probatio Ioannis à sancto Thoma.*

Ioannes à Sancto Thoma probat imaginationem non facere ens rationis formaliter, quia licet reuera cognoscat aliquid fictum, componendo ad inuicem multa, quæ in re non sunt nec esse possunt, atque adeo materialiter faciat ens rationis, tamen non cognoscit ipsam fictionem, nec discernit inter illud ens fictũ & ens reale.

Improbatur.

Contra hanc doctrinam arguitur: Si cognoscat ens, quod est reuera fictum, & cui repugnat realis existentia; ergo facit illud ens fictum etiam formalissime, quia formaliter facit vt existat obiectiue. Neque sane alij authores, qui dicunt ens rationis fieri ab imaginatione, aliud volunt, quam quod concipiatur ab imaginatione, vnde hic author concedit quod ipsi intendunt, & solum reducit quæstionem ad nomen, dicendo gratissime quod faciat quidem ens rationis, sed materialiter tantum, non formaliter.

Rursus: ipsemet intellectus, quando intelligit chymeram, facit ens rationis secundũ omnes, & tamen non est necesse vt tum concipiat fictionem, aut vt ipsam distinguat ab ente reali; quandoquidem sæpe apprehendat impossibilia de quibus dubitat an talia sint: ergo vt imaginatio faciat ens rationis, sufficit quod concipiat ipsum, & non requiritur quod cõcipiat fictionem, neque quod distinguat ens illud fictum ab ente reali. Adde falsũ esse quod imaginatio percipiat aliquod, cui repugnat realis existentia.

75 *Melior probatio conclusionis.*

Melius & clarius longe probatur conclusio, quia vt patet ex dictis, & omnes concedunt, qui negãt entia rationis resultare ad actus potentiarum vitalium: Ens rationis nequit fieri, nisi à potentia, quæ ipsum percipit; sed nulla

potentia materialis potest ipsum percipere; ergo nequit fieri ab vlla tali potentia. Probatur minor experientia, quia experimur nos nunquã aliquid percipere per sensus materiales, nisi quod vel existit, vel potest existere; id quod de sensibus externis omnes facile concedunt, & probatur de sensu interno, v. g. imaginatiua seu phantasia, de qua sola potest esse difficultas, quia si hæc apprehenderet aliquid, quod non existit, nec potest existere, maxime id faceret, quando apprehenderet compositum aliquod ex homine, equo, & leone, aut montẽ aureum: sed dum hæc apprehẽdit, licet apprehẽdat aliquid quod actu non existit nisi obiectiue in apprehensione; tamen non apprehendit aliquid, cui repugnat realiter existere, quia non apprehendit aliud quam colores taliũ animalium cum tali figura externa & coniunctione, sed certum est posse à parte rei produci colores cum tali figura & coniunctione, ergo non apprehendit tũc imaginatiua ens aliquod, quod nequit existere, secundum quod apprehenditur ab imaginatiua.

Sensus materialis non percipit aliquid impossibile.

76 *Confirmatur*: quia certum est imaginatiuam non cognoscere substantiam aliquam substare accidentibus, nec habere conceptũ vnius per se aut per accidẽs, quia hæc cognosci nõ possunt nisi mediante operoso discursu; ergo solum fertur in colores externos & figuram talem, vel talem substantiarum: at certum est nullos colores ab ipsa percipi posse cũ vlla figura, quin cũ tali figura possẽt produci à parte rei, ergo, &c.

Confirmatur secundò: quia si Deus à parte rei produxisset colores cum tali figura & quantitate, vt aliqua pars eorum repræsentaret colores faciei humanæ, & alia faciei equinæ, & alia leoninæ, eosque sic coniungeret, vt facerent vnum totum continuũ, sicut imaginamur chymeram, certum est quod imaginatio non posset distinguere chymeram à se fabricatam, ab illis coloribus, imo ipsemet intellectus æque bene existimaret sub illis coloribus latere chymerã, ac sub obiecto repræsentato per phantasiam: ergo signum manifestum est non percipi à phantasia aliud quam colores cum tali figura, nec consequenter ab ea percipi aliquid, cui repugnat realis existentia. Quod si ipsemet intellectus non haberet aliã cognitionem aut apprehẽsionem chymeræ, quam colorum cum tali figura aut situ, profecto non faceret vllum ens rationis; vnde quãdo percipit chymeram habet alium conceptum, nimirum alicuius totius resultantis ex substantia hominis & substantia equi, aut leonis, & illo cõceptu dat esse obiectiuum alicui enti, cui repugnat realis existentia, & consequenter facit ens rationis.

77 *Arriaga* duplici via tenet sensus internos posse facere ens rationis, prima quatenus concipere possunt aliquid actu existere, quod actu nõ existit, quãuis possit existere; putat enim hoc sufficere ad faciendũ ens rationis, & præterea sensum internum posse tale quid concipere. Ego quidem fateor, posse potentiam internam imaginatiuam non solum hominis sed brutorum imaginari aliqua esse, quæ reuera non sint, vt montem aureum, & similia; sed nego obiecta sic concepta esse ens rationis, cum sint entia possibilia realiter atque adeo entia realia: nec Arriaga oppositũ te-

Non sufficit ad faciendũ ens rationis apprehendere quod non est.

tenens aliud facit, quam excitare quęstionem de nomine, & eam defendere in sensu minus cōmuniter accepto, quod ipsum sufficit pro improbatione sententiæ eius.

Alio modo defendit idem in sensu magis reali, asserendo imaginatiuam posse cōcipere aliquid impossibile, in quo nobiscum habet controuersiam realem, & eius sententiam iam impugnaui.

78 *Sed obiicies* pro ipso primò: potest imaginatiua apprehendere aliquod obiectum in hoc loco, quod diuinitus nequit esse in hoc loco, ergo potest concipere impossibile.

Sensus materialis nequit percipere vbicationem formalem.

Respondeo primò imaginatiuam non posse concipere aliquid esse in loco per vbicationem aliquam distinctam, imo intellectus ipse non id concipit absque discursu, qualis non est tribuendus imaginationi: solum ergo cōcipit rem, quæ est in loco & corpora vicina; res autem & corpora illa vicina sunt entia realia.

Nihil perceptum à sensu materiali potest esse alligatū vni loco tantum.

Respondeo secundò negando aliquid posse esse in vno loco, quod non possit etiam esse in quocumque alio, & si esset aliqua talis res, quæ ita determinaretur ad vnum locum vt nequeat esse in alio, profectò non esset res perceptibilis ab imaginatiua.

Respondeo tertiò: quāuis res perceptibilis ab imaginatiua posset esse alligata vni loco, adhuc tamen non posse esse sic alligatam quin alia corpora possent cum illo collocari, nec sensus materialis posset concipere ipsum in alio loco, nisi quatenus potest concipere alia corpora coniungi cum ipso, seu esse indistantia ab illo: id autem est possibile: ergo quod apprehenditur à phantasia, vel imaginatiua est possibile.

79 *Obiicies secundò* potest canis apprehendere vmbram per modum hominis, à quo fustibus est exceptus: sed vmbra, vt sic, est quid impossibile, ergo potest imaginatiua facere ens rationis. Probatur minor, quia vmbra est nihil, impossibile autem est quod nihil percutiat fustibus.

Quomodo apprehendit canis vmbram per modum hominis.

Respondeo primò canē nō apprehendere vmbram per modum hominis, sed proposita vmbra propter proportionem quā posset habere cum homine, excitari speciem hominis, & consequenter imaginari canē, quod homo sit, vbi non est nisi vmbra; hominem autem esse ibi nō est impossibile, vnde in forma nego maiorem.

Respondeo secundò, quando apprehēdit canis vmbram per modū hominis, eum apprehendere vmbrā secundum illam rationem, secundū quam habet proportionē cum homine, & præterea apprehendere quod à re habēte talē rationem fuerit affectus fustibus, vmbra autem vt sic non est impossibile quid, sed omnino ens reale; nec vmbra, vt nihil est, apprehenditur à bruto, sed colores illi & figura, quæ sunt vbi est vmbra, apprehenduntur non apprehensa tanta luce, quanta est, vbi non est vmbra.

80 *Obiicies tertiò*, quando aliquis à longe videns vnum animal putat illud esse aliud, aut videns vnam columnam putat illam esse hominem, habet hanc apprehensionē: illud quod video est homo: sed obiectum huius apprehensionis est impossibile, ergo sensus internus facit ens rationis chymēricum.

Respondetur ex iam dictis negādo suppositum maioris; nempe quod quis per sensum internum iudicet aut apprehendat animal à lon-

à longe visum esse aliud, aut columnam sic visam esse hominē; sed potius visis illis obiectis excitantur species aliarum rerum, & apprehendit alias illas res esse, vbi non sunt; vnde non habet hanc apprehensionem: illa res, quæ est ibi, est homo, sed hanc: illud quod ego concipio interne, nempe homo, est ibi, vbi tamen non est, cum alia res supponatur esse ibi. Intellectus autem bene potest mediatè discursu, erroneo tamē, iudicare quod illa res, quę proponitur à longe sit alia res.

Responderi etiam potest secundò, quod sensus internus etiamsi iudicaret illam rem, quā videt v. g. columnam, esse hominem, non habeat hoc iudicium quod illa res secundum totam illam rationem, quam habet à parte rei, sit homo, aut similis homini, sed quod secundum illam imperfectam rationem, secundum quam ipsum cōcipit à longe, sit similis homini secundum aliquam rationem repertam in homine; res autem illa, vt sic, non est impossibile, sed aliquid reale, nam homo conuenire potest cum columna realiter in aliqua proportione colorum & figuræ.

Per hæc patet à fortiori contra eundem Arriagam, sensus externos non facere entia rationis, nam sine dubio minus id debent posse facere quam imaginatiuā; quæ magis ad rationem accedit. quod si placeret in particulari examinare, quæ de hoc affert hic author, facile esset vel omnia vel maiorem partem refellere.

CONCLVSIO II.

81 *Voluntas nō facit ens rationis.*

VOluntas non potest facere ens rationis. Hæc est longe communior, & ex Scotistis eā tenet *Merinerus hic quæst.* 4. est autem contra quosdam alios Scotistas.

Probatur ab aliquibus, quia ens rationis, vt ex ipso nomine constat, dicit ordinem ad rationē tanquam ad causam sui, propterea enim vocatur ens rationis, quia à ratione causatur, ergo nequit fieri ab alia causa quę non sit ratio, & consequenter nequit fieri à voluntate. *Hæc probatio non vrget*, quia licet etymologia nominis *ens rationis* desumatur à ratione, tamen ex vsu authorum omnium iam communiter sumitur pro omni ente, quod non est reale; vnde si posset facere voluntas aut alia potentia non intellectiua aliquod ens, quod non est quid reale, posset facere ens rationis, quantumuis ipsamet nō esset ratio: vnde vt cognoscatur an voluntas possit facere ens rationis, debet videri, an possit facere aliquod ens, quod non sit reale.

82 *Probatio vera.*

Probatur ergo aliter, quia voluntas nequit facere ens rationis, nisi possit dare ipsi esse obiectiuum, sed nequit dare ipsi tale esse: ergo nequit ipsum facere. probatur maior, quia effectio entis rationis consistit in dando ipsi tale esse. probatur minor, quia volūtas nequit dare esse obiectiuum entibus realibus, in quæ tēdit, ergo neque entibus rationis, à paritate rationis. Probatur eadem minor secundò, quia voluntas non potest tendere in vllum ens rationis, nisi in illud, quod proponitur ipsi ab intellectu, & quod consequenter habet esse suum intentionale antecedenter productum, ergo non est dicendum quod ipsamet det ipsi esse intentionale.

Voluntas nō dat esse obiectiuū rebus.

Dices: quamuis vnum ens rationis

tiónis producatur ab vno intellectu, potest tamen cognosci ab alio intellectu, & consequenter recipere ab ipso esse intentionale, ergo quamuis præsupponeretur ens rationis productum ab intellectu, hoc tamen non obstante posset produci à volũtate.

Contra, quia productio entis rationis per vnum intellectum nõ necessario requiritur ad hoc, vt alius intellectus ipsum intelligat ac producat, sed omnino impertinenter se habet ad hoc, vt patet ex eo quod secundus intellectus possit ipsum intelligere eodem modo, siue primus intellectus ipsum produxit ante, siue non: sed voluntas non potest tendere in ens rationis, nisi concipiatur ac producatur per intellectũ; vnde illa productio ipsius per se requiritur vt possit voluntas tendere in illud, atque ideo debet dici quod voluntas ipsa nõ habeat virtutem productiuam ipsius.

83

Obiicies primò Doctorem *1. dist. 16. n. 14.* dicentem, omnem potentiam collatiuam posse comparare suum obiectum ad aliud, & in eo sic comparato causare respectum rationis: sed voluntas est potentia collatiua: ergo.

Quomodo voluntas facit ens rationis secundũ Scotum.

Respondeo Scotum intelligendũ in sensu fundamentali, non vero formali, vult enim solum quod eo modo, quo intellectus per actum comparatiuum causat respectum rationis, etiam voluntas, quandoquidem sit potentia collatiua seu comparatiua, causet respectum rationis: sed ex dictis intellectus non causat respectum rationis per actum comparatiuũ nisi fundamentaliter, quatenus scilicet per illum actum ponit fundamẽtum sufficiens excogitãdi vnum respectum rationis in obiecto comparato, ergo eodem tantum modo dicendum est quod voluntas causet ens rationis per actum comparatiuum.

Confirmatur hoc: quia *Scotus quodl. 3.* describens ens rationis strictum, de quo hic loquimur, prout scilicet ens rationis opponitur enti reali, expressè ait illud esse ens rationis, quod præcise habet esse intellectu considerante, ergo non potest esse mens ipsius, quod ens rationis oppositum enti reali possit fieri ab alia vlla potentia; per quod etiam confirmatur præcedens conclusio authoritate Scoti.

84

Obiicies secundò ex Fuente: secundum Scotum voluntas affectu simplici appetit equalitatem Dei, quæ est impossibilis, & consequenter ens rationis, ergo facit ens rationis.

Respondeo negando consequentiam: quia sicut appetendo ens reale non facit ens reale, ita etiã appetendo ens rationis non facit ens rationis.

Dices: quamuis intellectus cognoscendo ens reale non faciat ens reale, tamen cognoscendo ens rationis facit ens rationis: ergo quamuis voluntas appetendo ens reale nõn faciat ens reale, tamen appetendo ens rationis possit facere ens rationis.

Respondeo negando consequentiam, quia ideo intellectus concipiendo ens rationis, facit ens rationis, quia non competit enti rationis alio modo fieri, quam concipiendo, & quia non præsupponit ipsum factum necessario ab alia causa, sed ens rationis potest fieri alio modo quam volendo, & semper præsupponitur sic factum antequam, & quãdo voluntas facit illud, ergo non potest dici fieri à voluntate, quamuis voluntas tendat in illud.

CON-

CONCLVSIO III.

85 *Solus in tellectus facere potest ens rationis.*

ENs rationis à solo intellectu fieri potest. Hæc est iuxta tertiam sententiam, & sequitur manifeste ex dictis, tum quia certum est fieri ab intellectu dum ipsum concipit, quia tum recipit ab ipso esse intentionale seu esse obiectiue in intellectu; tum quia non potest assignari alia potentia, à qua fiat, quandoquidem non fiat, nec à voluntate, nec à potētijs materialibus internis aut externis; ergo à solo intellectu fieri potest, & à nulla alia potentia aut causa.

QVÆSTIO VIII.

Quonam actu intellectus faciat ens rationis, & an fieri possit ab omni intellectu.

86 INtellectus potest habere plures actus; primò enim potest habere simplicem apprehensionē alicuius rei siue simplicis siue cōpositæ, vt quando apprehendit vnum hominem, v.g. aut plures, nihil affirmando vel negando de ipsis, & hic actus vocatur prima operatio intellectus. Secūdò potest habere alium actum, quo absque discursu iudicat aliquid esse vel non esse tale, vt si dicat interne: *Petrus existit. Petrus est bonus. Paulus non est in cælo. Ioannes non existit.* & hic actus vocatur secunda mētis operatio. Tertiò potest habere talia iudicia mediante discursu; & actus, quo sic iudicat, vocatur tertia mentis operatio.

Quis actus rectus intellectus.

Rursus potest intellectus habere actus rectos, actus reflexos, & actus comparatiuos. *Actus rectus* vocatur ille, quo cognoscit aliquid directe, siue apprehendēdo, siue iudicando cum discursu aut sine discursu, non reflectendò supra suam cognitionem, siue nō considerando res vt sunt à se cognitæ; vt quando aliquis cognoscit Petrum, aut montem. *Actus reflexus* est quando cōsiderat quis rem vt à se cognitam, vt si quis postquam directe cognoscit Petrum, velit reflectere & considerare Petrum à se cognitum, aut Petrum habere à cognitione sua aliquam rationem, quam ante non habuit. *Actus comparatiuus* est quando considerat intellectus aliquid cum ordine ad aliud, vt si quis cognoscat animal esse prędicabile de homine aut Petro, aut Ioannem esse dominum Pauli, aut Deum esse creatorem mūdi, siue hoc faciat simpliciter apprehendendo, siue iudicando cū discursu aut sine discursu. Quæritur ergo in prima parte quęstionis, quonam ex his actibus possit intellectus fabricare ens rationis: qua de re varij sūt modi dicendi, quos prolixum esset recensere, cum res ipsa facile decidi possit.

Quis reflexus.

Quis comparatiuus.

CONCLVSIO I.

87 *Quocumque actu potest intellectus dare esse obiectiuū enti rationis.*

SI sufficiat ad ens rationis producendum, quod sit obiectiue in intellectu, potest fieri pér quēcumque actum intellectus, ex prædictis, potest enim intellectus apprehendere ipsum: & iudicare ipsum existere & esse ens reale, aut non esse ens reale, & hoc cum discursu aut sine discursu. Item potest directe apprehendere ipsum, & comparare ipsum ad aliud, & per cognitionem reflexam cognoscere ipsum esse a se cognitum: sed per quemcum-

cumque ex his actibus ens rationis habet esse obiectiue in intellectu, hoc enim nihil aliud est quam terminare cognitionem intellectus: ergo si nihil aliud requiratur ad faciendum ens rationis, quam quod habeat esse obiectiue in intellectu, per quẽlibet ex prædictis actibus potest fieri ens rationis: nec prorsus in hoc video esse posse controuersiam vllam realem.

CONCLVSIO II.

88

Quomodo nõ possit fieri per primam operationẽ.

SI non sufficiat ad fabricationem entis rationis dare ipsi esse obiectiuum, sed vlterius requiratur quod iudicetur existere à parte rei, vel per se absolute, vel in aliquo subiecto per modum formæ aut partis, tum non poterit fieri per primam operationem intellectus, hoc est per simplicem apprehensionem vllam, bene tamen potest fieri per secundam aut tertiam operationem, & per actus rectos ac reflexos. Hæc etiam videtur esse extra controuersiam, & patet prima pars, quia per primam operationem nequit quis aliquid iudicare. Secunda pars patet, quia potest quis & sine discursu, & cum discursu, falso tamen, iudicare aliquid existere quod nõ possit existere: tertia etiam pars patet, quia potest quis iudicare directe, quod Sacramẽta possint physice creare gratiam, aut non possint, & tum directe iudicat alterutro ex illis actibus, quod existat in illis aliquid impossibile, vt est euidens, ergo potest cognitione directa seu non reflexa facere ens rationis. Rursus, potest iudicare quod paries à se cognitus habeat esse cognitum per cognitionem passiuam vitalem in ipso pariete inhærentem, & tum faciet ens rationis per actum reflexum.

89

Solum iam, quantum ad primam partem, manet dubium, quidnam reuera requiratur ad fabricandum ens rationis, seu vter dicendi modus ex duobus iam propositis sit præferendus: sed vt bene aduertit *Suarez disp. 54. sect. 2.* controuersia est de nomine, & apud Thomistas cõmuniter videtur posterior modus loquendi esse communior, nimirum quod requiratur ad effectionem entis rationis iudicium falsum, & non sufficiat quæcũq; cognitio eius. Sed apud Scotistas prior modus loquendi est satis vulgaris, & quidem appositus; cum enim ens rationis non habeat aliud esse extra causas quã esse intentionale, seu cognosci, seu esse obiectiue in intellectu, cur non posset dici habere suam existentiam per quemcumque actum, per quem cognoscitur? Sed quia tamen quæstio est plane de nomine, non est multum cum vllo contendendum de sua acceptione, sed quod in similibus quæstionibus semper fieri oporteret, prius quam cum vllo circa fabricam entis rationis cõtrouersia esset ineunda, conueniendum esset in acceptione nominis.

Ad faciendum ens rationis sufficit quæcumque cognitio eius.

90

Ex his facilis est resolutio secundæ partis quæstionis, nam si Deus cognoscat entia rationis, dicendum est iuxta secundum modum dicendi, quod eo ipso faciat entis rationis non secus ac homo: quamuis autem cognosceret entia rationis, si tamen ad ea facienda requiratur iudicium falsum, euidens est Deum non posse facere entia rationis, quia euidens est Deum non posse habere

An Deus faciat entia rationis.

habere iudicium vllum falsum, hoc enim esset maximæ imperfectionis & contra perfectioné summæ veracitatis eius in cognoscendo. Quod si non cognoscit entia rationis, tum æquè certum est quod non possit illa facere, quia non fiunt nisi cognoscendo ipsa: vnde tota difficultas secundæ partis est, an Deus cognoscat illa, necne? quod examinabitur quæstione sequenti.

QVÆSTIO IX.

An Deus cognoscat entia rationis.

91 PRima *sententia* est Deum cognoscere entia rationis indirecte, hoc est quatenus cognoscit cognitionem illam, qua fiunt entia rationis, & qua cognoscuntur. Ita *Suar. supra sect. 2. Ruuius dub. 5.* de ente rationis. *Mertnerus disp. 3. de Vniuersalib. q. 6.*

Secunda sententia est, Deum non cognoscere ens rationis directe, aut indirecte. ita *Vasq. 1. par. disput. 118. 73. Caberus disp. 1.* de vniuersalib. *dub.* 8.

Tertia sententia est Deum cognoscere ens rationis directissime. Hanc præter Scotistas fere omnes tenet *Lorca 1. 2. sect. 1. dispu. 25. Arrubal disp. 34. c. 7. Ægydius tom. 1.* de beatitud. *lib. 5. q. 6. Fonseca lib. 7. met. c. 8.* & alij plures.

CONCLVSIO I.

92 *Deus cognoscit directe entia rationis.*

DEus cognoscit entia rationis, & quidem directe. Hæc est communior, & prima pars est contra secundam sententiam, secunda contra primam.

Probatur prima pars, quia Deus cõprehédit omnes actus intellectus humani, ergo cognoscit obiecta eorum, quia impossibile est comprehendere aliquem actum, quin cognoscatur obiectum eius, cum sit ratio determinans intellectum ad tale obiectum: sed obiectum actus, quo cognoscitur ens rationis, est ipsum ens rationis; ergo Deus cognoscit ens rationis.

Confirmatur: Deus non cognosceret comprehensiue & perfectissime ignem, nisi cognosceret quod haberet facultatem producendi calorem: nec posset cognoscere talem facultatem, nisi cognosceret calorem, vt per se patet: ergo non cognoscit perfectissime intellectum, nisi cognoscat quòd possit cognoscere ens rationis, nec potest cognoscere hoc, nisi possit cognoscere ipsum ens rationis.

Probatur secundò, quia sequeretur Deum non posse cognoscere omnem propositionem veram, sed hoc est absurdissimũ. Probatur sequela, quia propositio non potest cognosci esse vera, nisi cognoscatur esse conformis suo obiecto, veritas enim eius consistit in illa conformitate; sed si Deus non cognosceret ens rationis, non cognosceret obiectũ alicuius propositionis veræ, nimirũ huius: chymera est intelligibilis, & impossibilis realiter, quia obiectũ est ens rationis.

93 *Responsio Vasq.*

Nec tollit vlla ratione hanc difficultatem quod respondet *Vasques*, actus intellectus, qui versantur circa entia rationis, tendere etiam in obiecta realiter, & ad illa tantum dicere respectum transcendétalem, vnde cum Deus cognoscit obiecta omnia realia, poterit cognoscere omnes actus intellectus. Hoc, inquam, non tollit difficultatem, quia actus

Reiicitur.

intel-

intellectus, si dicat respectum transcendentalem ad aliquid, debet illud dicere ad omne quod per ipsum intelligitur, quia est eadem ratio, & consequenter, si ex eo quod dicat respectũ transcendentalem ad obiecta realia, non potest perfecte cognosci, quin intelligantur illa obiecta realia, idem erit dicendum de obiectis, quæ sunt entia rationis. *Deinde*, quando dicitur per propositionem aliquã, chymeram esse intelligibilem, sed impossibilem, prædicatum illius propositionis non dicitur de obiecto aliquo reali, sed de obiecto rationis: ergo vt veritas istius propositionis & ipsa propositio, vt habet rationem propositionis, cognoscatur, non sufficit quod cognoscatur quodcumque reale, sed necessarium est cognoscere istud ens rationis de quo dicitur istud prædicatũ. *Præterea*, omnia realia quæ cognoscit intellectus quando cognoscit chymeram esse ens rationis, posset cognoscere, quin cognoscat chymeram esse ens rationis: ergo ex cognitione entium realium Deus non cognoscit obiectum istius actus.

94 *Probatur secundo ad hominem*, quia Deus cognoscit actus libere suos formalissime vt distinguantur ab actibus suis necessarijs, sed vt sic dicunt formaliter tantum respectũ rationis secundum *Vasques*: deinde cognoscit valorem operum Christi, actus morales bonos & malos: sed secundum Vasq. valor operum Christi est relatio rationis, & actus morales constituuntur in esse boni & mali per relationẽ rationis, ergo Deus cognoscit entia rationis.

Probatur secunda pars: quia quamuis non esset possibilis vllus intellectus creatus, verum esset quod chymera esset quid impossibile & hoc etiã cognosceretur à Deo: ergo ens rationis potest cognosci à Deo directe. Consequentia patet, quia eatenus cognosceretur indirecte, quatenus cognosceretur per cognitionem cognitionis creatæ, ergo si cognosceretur, quamuis esset impossibilis cognitio creata, cognosceretur directe. Antecedens etiam probatur, quoad secundam partem, quia ex se formaliter chymera habet esse impossibilis realiter, sicut homo habet esse possibilis, ergo, quamuis intellectus creatus esset possibilis, verum esset quod chymera esset impossibilis realiter. Probatur idem antecedens quoad secundam partem, quia absurdum est esse aliquam veritatem obiectiuam, quæ non intelligeretur à Deo.

Probatur quod directe cognoscat Deus entia rationis.

Probatur secundò eadem pars, quia factibile vt factibile potest cognosci directe & non tantum per cognitionem potentiæ factiuæ aut factionis, ergo intelligibile, vt intelligibile, potest cognosci directe, & non tantum per cognitionem potentiæ intellectiuæ aut intellectionis.

Confirmatur: quia cognitio nõ est prius repræsentatiua entis rationis quam ens rationis est repræsentabile per cognitionem, vt manifestũ est, ergo intellectus perfectissimus potest æque primo intelligere & æque directe vtrũque, & consequenter poterit intelligere ens rationis directe, quia sic intelligere, est intelligere cognitione non prius terminata ad aliud, quam ad id quod dicitur directe intelligi.

Probatur vtraq; pars conclusionis: quia

quia non argueret vllam imperfectionem in Deo, quod cognoſceret entia rationis directe: ergo debet admitti. Conſequentia patet, quia ideo id negant aduerſarij quia exiſtimant quod inde argueretur aliqua imperfectio in Deo. Probatur antecedens ſoluendo obiectiones.

95 *Obiicies primò*: ſequeretur Deum facere entia rationis, quia fiunt eodem actu quo cognoſcuntur: ſed conſequens eſt abſurdum, ergo & antecedens vnde ſequitur. *Suarez* reſpondet non ſequi, ex eo, quod cognoſcantur entia rationis indirecte ea fieri, ſed ſolum ex eo quod cognoſcãtur directe: vnde cum ipſe teneat ea non cognoſci directe, videtur ſibi euadere hanc difficultatem.

Sed contra, quia ſi per cognitionem directam fierent, fierent etiã per indirectam, tũ quia ideo fierent per directam, quia per eam haberent eſſe obiectiue in intellectu, ſed etiam per indirectam haberent eſſe obiectiue in intellectu; tum etiam quia nõ eſt maior ratio quod per vnam fierent quam per alteram, ad hoc enim impertinens eſt quod vna ſit directa & altera non ſit. Quemadmodum enim non minus producitur realiter, quod producitur indirecte à cauſa ſic producente, quam quod producitur directe: ita, ſi intellectio aut productio intellectionis ſit productio entis rationis, non minus debet cenſeri produci, quod intelligitur indirecte, quã quod intelligitur directe.

Reſpondetur igitur ad obiectionẽ melius ex dictis, diſtinguendo ſequelam: ſi requiratur iudicium falſum ad faciendum ens rationis, negatur ſequela; ſi nõ requiratur, ſed ſufficiat cognitio directa ipſorum, concedo ſequelam, nec id eſt inconueniens.

Obiicies ſecũdò: ſi intelligeret ens rationis vllo modo, & præſertim directe, apprehenderet aliquid aliter quam eſt, ſed hoc non deceret intellectum perfectionis infinitæ, qualis eſt diuinus. Probatur ſequela, quia non poſſet intelligere chymeram conſtitutã ex homine & bruto v.g. quin cognoſceret hominem per modum partis coniungibilis cum bruto, ſed hoc eſt cognoſcere ipſum aliter quam eſt.

96 *Confirmatur*, quia ſi cognoſceret relationem rationis intrinſece denominatiuam obiecti cogniti, deberet cognoſcere aliquod eſſe quod reuera non eſt: ſed hoc eſt abſurdum: ergo ſaltem non debet directe cognoſcere entia rationis.

Reſpondeo negando ſequelam, & diſtinguendo maiorem probationis: per modum partis rationaliter coniungibilis, concedo; per modum partis realiter coniungibilis, negatur maior & etiam minor.

Ad confirmationem diſtinguẽda eſt maior: deberet cognoſcere aliquid eſſe realiter, quod non eſt realiter, aut rationaliter quod non eſt rationaliter, negatur; deberet cognoſcere aliquid eſſe rationaliter, quod non eſt realiter, conceditur, nec hoc eſt inconueniens.

97 *Quomodo cognitio entis rationis non arguit imperfectionem in Deo.*

Vt autem melius percipiatur quomodo non arguat imperfectionem in Deo cognitio etiam directa entis rationis, aduertendum eſt non ex eo colligi imperfectionẽ intellectus creati, quod apprehendat entia rationis aut ſecundum ſe, aut ſecundum inexiſtentiam in aliquo alio, in quo eſſe nõ poſſunt niſi per intellectum, ſed ex eo quod iudicet illa

illa esse, aut posse esse à parte rei; vel ex eo quod apprehendat ea tam imperfecte, vt nesciat an sint vel possint esse entia realia; vel denique ex eo quod nō possit cognoscere quomodo se habeant entia realia à parte rei, nisi concipiendo entia rationis: vnde cum Deus non habeat tale iudicium, nec tā imperfectā apprehensionē de illis, nulla prorsus sequitur imperfectio ex eo quod apprehendat illa sine tali iudicio aut periculo eius, & sine tali imperfectione.

QVÆSTIO X.
De diuisione entis rationis.

98 QVia non est dubiū quin possit intellectus aliquod ens rationis considerare, & cū modo per se stantis, sicut facit, quando concipit hircoceruum; & cum modo afficientis intrinsece aliud, sicut facit, quando apprehendit intellectionem in lapide tanquam propriam operationem eius; sequitur etiam dubium esse non posse, quin ens rationis vt sic diuidi possit in substantiam & accidens. Et quia potest intelligere ens rationis afficere ens aliud per modum respectus pure ordinantis vnum ad aliud, & per modum formæ absolutæ; Accidens rationis vt sic potest diuidi in accidēs respectiuum & in accidens absolutum. Et rursus quia potest ex accidētibus rationis absolutis aliqua considerare per modum formæ absolutæ tribuentis extensionem, vt si consideraret Angelum à forma aliqua distincta realiter habere capacitatē ad implendū tantum vel tantum locum; & alia per modum formæ absolutæ tribuentis actiuitatem, vt si consideraret Deum habere formam realiter distinctam, per quam posset calefacere; Accidens rationis absolutū potest diuidi in quātitatē & qualitatē; & eodē sane modo posset diuidi accidens respectiuū rationis vt sic in tot prædicamēta, in quot diuiditur relatio realis.

Ens rationis potest diuidi in substantiā & accidens.

Et accidens rationis in absolutū & respectiuum.

At quoniam entis realis diuisio in prædicamenta fit & traditur, vt exactius naturam cuiusque entis realis cognoscamus, & scientias reales acquiramus; nec vtile est de entibus omnibus rationis sciētias aliquas per se tradere, eorūue naturis contemplandis inhęrere; non est necesse vt huiusmodi diuisio prædicamētalis ipsius detur, & propterea paucissimi authores meminerunt ipsius.

99 Alia tamen satis vulgaris diuisio est entis rationis in illud, quod habet fundamentum in re, & illud, quod nō habet fundamentū; prioris generis reputantur relationes rationis, quæ considerātur in obiectis denominatis extrinsece, & in Deo; posterioris vero substantiæ compositæ ex partibus incomponibilibus, vt hircoceruus. At re vera non bene explicatur quomodo consideratio hircoceruū non habeat tantum fundamētum in re, quantū habet consideratio relationis rationis in re cognita ad cognoscentē, nā quemadmodum intellectus ex eo quod videat denominationem nouā in obiecto cognito, dicitur per hoc habere fundamentū in re ad considerandū aliquem respectum in ipso, qui non sit realis, cur ex eo quod imaginatio conciperet formam externam partim equi & partim hominis, non posset intellectus dici habere sufficientē occasionem ad concipiendam aliquam substantiam per se vnā, quę exigeret talem formam, & intrinsece componeretur ex natura equina & humana?

Diuisio entis rationis in habens & nō habens fundamentū in re.

100

Sententia Ioãnis à Sãcto Thoma.

Ioannes à S. Thoma supra q. 2. a. 1. licet admittat vtrãque præmissam entis rationis diuisioné, tamé contendit adæquate diuidi ens rationis ex parte rei cõceptæ in negationem & relationem, ita vt nullũ concipiatur ens rationis, quod nõ sit vel relatio, vel negatio (sub negatione tamé comprehendit priuationem) probat adæquationem huius diuisionis, quia ratio entis rationis consistit in oppositione ad ens reale; sed nihil habet huiusmodi oppositionem, nisi vel relatio, vel negatio, quia, inquit, omne positiuum absolutum, cum nõ concipiatur ad aliud sed in se, vel debet esse substantia, vel accidẽs in alio, & cõsequenter nequit esse ens rationis cum per ipsum cõceptũ esséd in se vel in alio, realitatẽ aliquã importet, relatio verò, quia non solum dicit conceptum *in*, sed conceptum *ad*, potest concipi sine realitate.

Datur ens rationis absolutũ quod non est negatio aut relatio.

Hac doctrina non placet primò, quia chymera seu compositum ex homine & equo, est ens rationis & non est negatio sed potius substantia rationis. Itẽ cognitio passiua considerata in pariete, nõ est relatio neque negatio, sed accidẽs absolutum rationis, ergo dantur entia rationis quæ non sunt negatio aut relatio.

Quod si dicatur huiusmodi entia rationis esse non entia realia, & propterea posse vocari negationes, contra facit quod etiã relationes rationis sint non entia realia, & similiter vocari possint negationes, & consequenter mala esset diuisio entis rationis in negationes & priuationes.

Non placet prædicta doctrina secũdò, quia si esse in alio, aut per se importat realitatẽ, ac propterea nihil positiuum cõceptum in alio potest esse ens rationis, ergo quãdoquidem relatio rationis cõcipiatur in alio, non poterit esse quid positiuũ rationis contra dictum authorem. Itaque tenendũ est quod, quemadmodum relatio rationis, licet sit non ens reale, & concipiatur esse in alio, non est negatio rationis, sed quid positiuum rationis; ita etiam forma absoluta rationis, siue consideretur per se existens, siue existens in alio, non sit negatio rationis, sed potius quid positiuum rationis; quod cum non sit relatio, sequitur prædictam diuisionem non esse adæquatam.

101

Quo sensu diuiditur ens rationis in negationes, priuationes & relationes.

Et hinc Doctores communiter dicunt diuisionem entis rationis in negationes, priuationes, & relationes esse diuisionem nõ entis rationis vt sic, sed entis rationis habentis fundamentum in re; quę tamen diuisio, si ita intelligatur, vt ipsæ negationes & priuationes sint entia rationis formaliter, omnino mala est, quia falsũ est quod negationes & priuationes sint entia rationis, vt supra ostendimus: si vero intelligatur non in sensu formali, sed fundamentali, ita vt velit, ad quædã ex entibus rationis excogitãdã præbere occasionem negationes; ad quædam priuationes, & ad quædam denique denominationes aliquas relatiuas: Verum quidem est dari huiusmodi entia rationis, sed tamen propter rationem supra tactam non erit adæquata, quia dantur aliqua entia rationis habentia fundamenta in re, ad quæ excogitanda nec negationes, nec priuationes, nec denominationes huiusmodi relatiuæ præbent fundamentum aut occasioné intellectui, vt patet tã in exemplo allato de substantia composita ex equo & homine, quàm etiam in quantitate, quam quis conciperet in

in Angelo, esse ex eo quod intelligeret ipsum occupare posse locum extensum.

102 Si quis tamẽ velit vtramq; hanc communẽ diuisionem tenere, dicere poterit per ens rationis cum fundamẽto in re intelligi illa, per quæ communiter solent explicari aliquæ denominationes reales, quæ tam facile nec intelligi nec explicari possent, si non considerarentur prouenire ab huiusmodi entibus; per entia vero rationis sine fundamẽto in re intelligi illa, quæ nõ concipiuntur in ordine ad talem denominationem realem vel concipiendã vel declarandã: iuxta quem dicendi modum fundamentũ in re quod habent entia priora vltra illud quod habẽt posteriora, erit vtilitas ac difficultas intelligendi ac explicandi huiusmodi denominationes.

Quæ cẽsenda sunt entia rationis cũ fundamento in re.

Quæ sine.

Deinde quia omnes denominationes, quæ, licet sint realissimæ existẽtes à parte rei, solent tamen explicari & intelligi per entia rationis; sunt vel denominationes negatiuæ, vel priuatiuæ, vel relatiuæ, propterea ens rationis cum fundamento in re modo iã explicato potest adæquate diuidi in negationes, priuationes, & relationes, hoc est in entia rationis quæ concipiuntur ob denominationes negatiuas, priuatiuas, & relatiuas: quæ entia rationis inter se dici possunt habere tantã distinctionem & talem, qualem habẽt denominationes illæ reales, ad quas sequũtur; illæ verò denominationes sine dubio distinguuntur specie, si priuatio & negatio taliter distinguantur; si tamen hæ nõ distinguantur nisi numero seu accidentaliter, tum entia rationis, quæ concipiuntur ad denominationes extrinsecas, distinguentur specie ab alijs entibus sequẽtibus ad priuationes & negationes; hæc vero inter se non distinguuntur, vt patet.

QVÆSTIO VLTIMA.
De primis & secundis intentionibus.

103 NOn aliam fere ob causam hic agere visum erat de ente rationis, quam vt intellecta eius natura facilius esset scire, vtrum secũdæ intentiones, de quibus secundum omnes fere Logica agit, sint entia rationis, nec ne, vt vel sic cognosci possit an Logica habeat pro obiecto entia rationis, de quo postea.

Notandum autem, intentionem proprie loquendo esse actũ, quo potentia tendit in obiectum, vnde non ad intellectũ tantummodo, nec etiam ad volũtatem spectat, sed ad alias potentias vitales; hic tamen agimus de ipsa vt pertinet ad intellectum; & diuiditur vt sic in intentionem formalem, quæ est ipsemet actus, quo tendit in obiectũ suum, ac in intentionem obiectiuam, quæ est obiectum istius actus, v. g. quando intellectus intelligit hominem, actus, quo intelligit ipsũ, est intentio formalis, & ipse homo est intentio obiectiua. Vtraque autem ex his intentionibus, hoc est, tam intentio formalis quã obiectiua, diuiditur in intentionem primam, & intentionem secundam: & modo examinamus quid sit intentio prima, & quid secunda.

Quid est intentio.

Quid intentio formalis.

Quid obiectiua.

Quia verò varij sunt modi explicandi has intentiones, quos prolixum esset specialiter examinare, & non admodum vtile, cum cõtrouersia tandem sit de nomine, quid nobis dicendum videtur & tyronum captui magis accommodatum proponemus: pro quo

104 *Notandum vlterius* aliqua prædicata cõuenire rebus secundũ se & independẽter à cognitione cõparatiua intellectus, vt conuenit homini esse animal, esse risibile, esse album, esse visum, & esse etiã cognitum cognitione simplici nõ comparatiua. Rursus aliqua alia conueniunt rei prout dicit ordinẽ ad cognitionem comparatiuam intellectus, vt conuenit homini esse prædicatum, esse subiectum, esse prædicabile, esse speciem, & similia. Ex his autem prædicatis priora merito vocari possunt prima in comparatione ad posteriora, quia possunt res cognosci secundum priora illa prædicata, quamuis non cognoscantur secundum posteriora: vt v. g. possum cognoscere hominẽ esse animal, esse risibile, esse album, esse visum, esse cognitum, sine eo quod cognoscam ipsum esse prædicatum aut prædicabile formaliter: sed nõ potest quis cognoscere aliquid secundũ posteriora prædicata, quin cognoscat ipsum secundum priora, v. g. non possum cognoscere hominẽ esse prædicabilem de Petro, quin cognoscam Petrum esse hominem, nec possũ cognoscere animal esse genus seu prædicabile de diuersis speciebus, quin cognoscã hominem esse animal, & brutũ esse animal, seu quin cognoscam animal inexistere bruto & homini, aut alijs rebus diuersæ speciei. Itaque illa prædicata, quæ conueniunt rei independenter à cognitione cõparatiua, sunt & dicuntur intentiones obiectiuæ primæ: Illa verò, quæ conueniunt ipsi dependenter à tali cognitione, sunt intentiones obiectiuæ secundæ. Et hinc patet quod cognitiones illæ, quibus cognoscũtur priora prædicata, sint intentiones formales primæ; & cognitiones illæ, quibus cognoscũtur illa posteriora prædicata cõuenire rei, sint intentiones formales secundæ.

Quid intẽtio prima & secunda.

105 Ex his facile erit cognoscere quid sit terminus primæ intentionis, & quid terminus secundæ intentionis. Terminus enim primæ intentionis, si capiatur pro voce significatiua, vt communius accipitur, est vox imposita ad significandum intentionem primã siue formalem, siue obiectiuã, vt vox *homo* significat naturam humanã, quæ conuenit Petro independenter à cognitione intellectus comparatiua, & propterea est intentio obiectiua prima; aut cognitionem naturæ humanæ, quæ est intentio formalis prima. Terminus verò secundæ intentionis est vox imposita ad significãda prædicata, quæ conueniunt rei depẽdenter à cognitione cõparatiua intellectus, vt nomen *species* quæ est imposita ad significandũ prædicabilitatẽ rei de pluribus speciebus, quæ prædicabilitas non competit rei nisi dependenter à cognitione comparatiua intellectus: pro quo vlterius intelligẽdo,

Quid terminus primæ intentionis.

Quid secunda.

106 *Notandum tertiò* duplicem esse cognitionem intellectus, vnam simplicem, qua cõsiderat aliquid secundum se non comparando illud ad aliud, vt quãdo apprehendit aliquis hominem non apprehendendo, nec iudicando ipsum in aliquo, nec aliquid in ipso. Alia cognitio intellectus est comparatiua, vt illa, qua apprehenditur, aut iudicatur aliquid in aliquo, v. g. illa, qua apprehenditur Petrus esse homo, aut paries esse albus: quæcunque ergo prædicata conueniunt rei per ordinem ad huiusmodi cognitionem comparatiuam, sunt intentiones obiectiuæ secundæ, & termini significantes

tes illa sunt termini secũdæ intentionis; quæcunque vero conueniunt rei independenter ab huiusmodi cognitione, sunt intentiones obiectiuæ primæ, & termini significantes illa sunt termini primæ intentionis.

Ex his colligendum quid sit res aliqua primò intentionaliter accepta, & secundò intentionaliter accepta, quorum terminorũ frequẽs est vsus, præsertim apud antiquos. Res enim primò intentionaliter accepta est res, secundum quod dicit prædicata illa, quæ sũt primæ intentiones; & res secundo intentionaliter accepta est res secũdum quod subest prędicatis, quæ sunt secundæ intentiones.

CONCLVSIO.

107 *Nec prima nec secunda intentio dicit necessariò ens rationis.*

N*Ec prima nec secunda intentio formalis aut obiectiua dicit necessariò ens rationis formaliter.* Hæc communior apud recentiores & omnes qui putant ad denominationes extrinsecas non necessariò resultare entia rationis. Prima autem pars de intentione formali tam prima quam secunda est omnium, & certa, quia illæ intentiones sunt actus intellectus, quibus tendit vere & realiter in obiecta à se intellecta, qui actus fine dubio sunt entia realissima. Secunda pars, de qua sola esse potest cõtrouersia, nimirum quod intentio obiectiua nec prima nec secunda dicat necessariò ens rationis formaliter, patet, quia si aliqua ex illis esset aut includeret ens rationis, potissimum intentio obiectiua secunda, vt omnes fatentur: sed illa non est nec dicit necessariò ens rationis, ergo. Probatur minor, quia si aliqua intẽtio obiectiua secunda diceret ens rationis, maxime esse genus vel esse speciem, sed hæc non, ergo. Probatur minor, quia esse genus nihil aliud est quam vel esse prędicabile, vel esse prædicatum de pluribus speciebus; & esse speciem nihil aliud est quam esse prædicabile vel prædicatum de pluribus indiuiduis: sed esse prædicatum nõ necessariò dicit aliud quam denominationem extrinsecam desumptam ab actu intellectus quo iudicatur aliquid de alio: & esse prædicabile non est aliud, quam aptitudo rei ad recipiendam talem denominationẽ: sed ex dictis constat huiusmodi denominationem extrinsecam esse quid reale, & nullo modo necessariò sequi ad ipsam aliquid rationis, & hoc supposito certum est quod illa aptitudo non sit, nec dicat aliquid rationis, tum quia sequitur rem nullo intellectu cõsiderante, tum quia eatenus esset aut includeret quidpiam rationis, quatenus illa denominatio extrinseca esset aut includeret quidpiam rationis.

Quæ probatio supposita sententia præmissa de denominationibus extrinsecis est euidens, vnde non est necessaria alia probatio.

108 Dixi autem *quod non necessariò sit aut dicat intentio secunda aut prima obiectiua ens rationis*, quia potest aliquando contingere vt intentio prima obiectiua sit ens rationis, nam ipsamet entia rationis sicut possunt concipi ab intellectu, ita possunt habere rationem intentionis obiectiuæ: & præterea, quod magis facit ad propositum, potest aliquis si velit considerare denominationem, quæ vere & realiter est extrinseca, per modum denominationis intrinsecæ, & vt sic erit ens rationis: vnde intentio obiectiua præ-

dicati considerata per modum alicuius formæ intrinsecæ repertæ in re, quæ dicitur esse prædicatum, erit ens rationis, & aptitudo etiam rei ad hoc, vt possit recipere talem formam rationis, erit etiam ens rationis, quia reuera non est talis aptitudo, sicut reuera non est tale ens rationis, nisi in intellectu. Et sane in hoc sensu possent commode intelligi authores, qui dicunt intentiones secundas esse entia rationis, quia considerant illas intentiones secundas modo iam dicto, & ex illis aliqui existimant eas non posse considerari alio modo. At quamuis sic considerari possint, tamen reuera non necessariò sic considerantur.

Contra hanc conclusionem non sunt vllæ obiectiones, nisi quæ facile solui possunt ex dictis *quæst.*4.

109 Pro maiori autem complemento aduertendum est ipsas secundas intentiones posse habere rationem intentionis primæ, & substare intentionibus alijs secundis: nam si consideretur prædicabilitas, qua constituitur genus, & quæ est secunda intentio vel ratio cõstitutiua secundæ intentionis, secundum quod est constitutiuum generis, aut secundum quod conuenit cum alia prædicabilitate, aut secundùm quod dicit formaliter ens rationis aut denominationem extrinsecam, quia omnia hec prædicata conueniunt ipsi secũdum se & independenter ab vlla operatione intellectus, per quam considerarentur ipsi competere, propterea illa omnia prædicata habent rationem primæ intentionis, quamuis sint prædicata conuenientia secundæ intentioni; si vero consideretur eadem ipsa prædicabilitas, vt est prædicabile, aut subijcibile, aut definibile per aliam prædicabilitatem, tum habet rationem secundæ intentionis, & illa alia prædicabilitas & subijcibilitas sũt prędicata secundæ intentionis competentia priori prædicabilitati: vnde illa prima prædicabilitas, qua constituitur animal in esse generis, licet sit secunda intentio respectu animalis, quia non competit animali nisi per ordinem ad actum comparatiuum intellectus; habet tamen rationem primæ intentionis, quatenus cõparatur ad aliam prædicabilitatem, quæ ipsimet competit per ordinem ad alium actum comparatiuum intellectus, quo ipsamet possit prædicari, de quo tamen postea.

D I-

DISPVTATIO II.

De natura Logicæ seu Dialecticæ.

1

IAM vulgare est, hęc duo nomina, *Logicā* scilicet ac *Dialecticā* à Græcis ad nos peruenisse, & Logicam quidem deriuari à nomine Græco λόγος, quod significat sermonē seu rationem; Dialecticam verò à verbo Græco διαλέγομαι, quod significat quandoque probabiliter disserere, quandoque sermocinari seu disputare. Et quamuis nō constet inter authores, quid his nominibus intellexerit Philosophus, quibusdā dicentibus quod per Logicam intellexerit illam partem, quæ agit de demonstratione, in libris posteriorum comprehensam; & per dialecticam illam alteram partem, quæ de syllogismo Topico octo libris Topicorum diffuse traditur, alijs verò contra asserentibus nunquam eum nomine Logicæ substantiue sed adiectiue tantum vsum fuisse, nomine verò Dialecticæ, licet communiter partem Topicam significare solitus sit, quandoq; tamen illam partem, quæ versatur circa syllogismum vt sic, significasse: Communis tamē iam vsus tenet totam artem disserendi seu ratiocinādi vtroq; nomine appellari, cui quidem vsui vtriusque nominis etymologia optime accommodari potest, iuxta quā Logica idē est ac ars seu facultas rationalis, seu ratiocinādi, Dialectica verò idē ac ars seu facultas discurrendi seu disserendi, hoc est ex notis ignotum sine erroris periculo deducendi: quod certe toti huic disciplinæ, de qua modo sermonē instituimus, quoad omnem eius partem congruit, cum nulla sit eius pars, quæ ad hoc non conducat.

QVÆSTIO I.

Quod sit obiectum scientiæ vt sic tam materiale quam formale.

NOn potest vlla cognitio explicari nisi per ordinem ad obiectum, quod cognoscitur per ipsum; vnde cum Logica cognitio quædam sit, vt explicemus naturam eius, necessarium est ostendere circa quod obiectū versatur; quia vero eadem est via cognoscendi quid sit obiectum Logicæ ac cæterarū scientiarum, placuit hanc quęstionem proponere de obiecto scientiæ vt sic, vt resolutio cōmunis communi modo tractetur, circa quod

Notandum primò, scientiam quamlibet duplex habere obiectum, vnum incomplexum, complexum alterum. Obiectum cōplexum est propositio obiectiua, quæ per scientiam cognoscitur; obiectum vero incomplexū est subiectum illius propositionis v. g.

Quid obiectum complexum scientiæ?

Quid incomplexum.

v. g. cognitionis seu scientiæ, qua cognoscitur hominem esse risibilem; obiectum complexũ est tota illa propositio obiectiua: *homo est risibilis*, obiectum autem incomplexum est *homo*, qui est subiectũ istius propositionis. In præsentiarum autem non agimus de obiecto complexo, sed de incomplexo, quod varijs nominibus appellari solet ob diuersas rationes; nam vocatur *obiectum* scientiæ, quia ipsi obijcitur seu proponitur; vocatur *subiectum* scientiæ, non quod scientia in ipso tanquam in subiecto inhæreat, aut de eo tãquam de subiecto prædicetur, sed quod de eo tanquam de subiecto alicuius prædicati sciẽtia cognoscat illud prædicatum; vocatur *materia circa quam*, quia scientia circa ipsum versatur considerando naturam ac proprietates eius.

Variæ nomina obiecti incomplexi.

2

De eodem obiecto incomplexo varia specie scientiæ haberi possũt.

Notandum secundò, de eadem omnino re seu de eodem obiecto incomplexo posse haberi diuersas specie scientias & cognitiones, potest enim de homine sciri, seu cognosci per Metaphysicã quod sit vnum, verum, bonum, & substantia per Physicam quod sit mobilis; per Medicinam quod sit sanabilis; per Theologiam quod sit ordinatus ad vitã æternam; per Logicam quod sit species prædicabilis. Imo de eodem obiecto incomplexo potest idem prædicatum cognosci per diuersas specie scientias seu cognitiones, nam potest de homine cognosci à priori quod sit risibile ex eo quod sit rationale, & etiam a posteriori ex eo quod rideat; sciẽtia autem a posteriori distinguitur specie a scientia à priori. Vnde cum scientiæ vt communiter supponitur, specificentur ab obiectis, hoc est cum cognoscatur quod habeant diuersas essentias ex eo quod versentur circa talia vel talia obiecta, sequitur necessariò assignandas esse plures rationes, secundum quas diuersæ scientiæ de eodem obiecto haberi possent, nam si secundum eandem rationem versaretur circa ipsum, ex obiecto non posset desumi distinctio aut specificatio eorum, vt patet.

Notandum tertiò non tantum quæri hic de obiecto sciẽtiæ proprie loquendo, quæ est cognitio discursiua, sed de obiecto etiam scientiæ late loquendo, quatenus comprehendit quamcumque cognitionem, siue discursiua sit, siue non.

3

Sententia cuiusdã Scotistæ de obiecto formali.

Quidam satis doctus Scotista recentior asserit, obiectum formale scientiæ esse obiectum illud, ad quod cætera obiecta reducuntur; obiectum vero materiale esse obiecta secundaria, quæ ad illud obiectum reducũtur: v.g. obiectum formale Logicæ esse syllogismum vel modum sciendi, obiecta verò materialia esse propositionem, terminum, orationẽ, demonstrationem. Sed hic modus explicandi obiectum materiale & formale non placet, tum quod sit ab ipsomet solo excogitatus, & quod confundat obiectũ formale cum obiecto adæquato attributionis, inter quæ tamen est maxima differentia: tum quia in ipsomet obiecto adæquato seu attributionis assignari debet duplex ratio materialis & formalis, quia diuersæ scientiæ de ipso haberi possunt, potest enim cognosci de syllogismo, seu de modo sciendi, quod sit prædicabile, per vnam cognitionem, & quod sit oratio ignoti manifestatiua per aliam scientiam distinctæ speciei; tum denique quod non possit haberi

Obiectũ formale non est ad quod cætera omnia reducuntur.

beri actus circa obiectum materiale, quin detur obiectum formale eius, vt omnes fateri debent; sed certũ est posse cognosci quid sit propositio, quid terminus, quid terminus, quid oratio, etiamsi nõ cognosceretur, imo etiamsi per impossibile non daretur syllogismus aut modus sciendi: ergo actus, quo cognoscitur quid sit propositio, non habet pro obiecto formali syllogismum aut modum sciendi.

Sententia Arriaga.

Per quam doctrinam facile impugnatur alius modus dicendi, quo vtitur *Arriaga hic disp.1.nu.2.* tenens obiectum formale esse id quod primò & per se attingitur ab intellectu per scientiam, & obiectum materiale quod attingitur propter aliud. Hic inquam modus dicendi ex dictis impugnatur, quia in illo ipso obiecto, quod propter se cognoscitur, assignari debet ratio formalis & materialis, quandoquidem de eodẽ ipso obiecto possint haberi diuersæ cognitiones, quę etiam obiecto distinguuntur.

Obiectum formale nõ est quod propter se attingitur.

CONCLVSIO I.

4 Quid obiectum formale & materiale scientiæ.

O*Biectum materiale scientiæ est res considerata à scientia, sed indifferens vt consideretur per plures scientias; obiectum verò formale scientiæ est illud, per quod determinatur obiectiuè obiectum materiale ad considerationem talis scientiæ.* Hæc est communis, & patet, quia obiectum materiale dicitur tale ob proportionem, quam habet cum materia prima, & obiectum formale dicitur tale ob proportionẽ, quam habet cum forma, quæ actuat materiam primam, quæ proportio consistit in hoc, quod quemadmodum materia prima ex se est indifferens ad quamcũque formam, & consequenter ad quamcumque speciem constituẽdam; ita obiectum, quod dicitur materiale, est indifferens ad terminandam quamcumque scientiam ex pluribus illis specie distinctis, quæ versari possunt circa ipsum; & quemadmodum forma actuat materiam primam, & determinat ipsam ad constituendã talem determinatam speciem, ita obiectum formale est, quod determinat obiectiue obiectum materiale ad terminandam talẽ determinatam scientiam: ergo obiectum materiale est id, quod est indifferens ad plures sciẽtias, & obiectum formale est, quo determinatur ad talem vel talem scientiam in specie.

Aduertendum autem hic breuiter, antequam vlterius progrediamur, obiectum formale diuidi ab authoribus in obiectum *quod* & obiectũ *quo*; & per obiectum formale *quod* intelligũt totum aggregatum ex obiecto materiali, & ratione formali determinatiua, per obiectum vero formale *quo* intelligunt rationem determinatiuam obiecti materialis.

5 Quæ est ratio formalis determinatiua obiecti materialis.

Modo remanet maxima huius rei difficultas, quæ est assignare quid sit ratio determinatiua obiecti materialis, qua intellecta facile erit omnes scientias specificare, & inter se distinguere.

Aliqui dicunt obiectum formale *quo* specificatiuum scientiæ esse medium demonstrationis seu syllogismi, quo habetur scientia. Sed contra, quia per idem mediũ possunt haberi de obiecto materiali eodem plures cognitiones specie distinctæ, potest enim per rationale tanquam per medium haberi scientia de homine quod sit

Obiectũ formale non est medium demonstrationis.

sit risibilis, & alia scientia quod sit flebilis: & alia etiam quod sit admiratiuus ac discursiuus. Praeterea hoc modo non ostenditur quid sit obiectum formale cognitionis non discursiuae, nos autem examinamus quod sit obiectum formale cuiuslibet scientiae seu cognitionis, siue sit discursiua, siue non, vt ante notauimus.

Alij dicunt obiectum formale esse illud, quod determinat intellectum ad cognitionem, quam habet de obiecto materiali, v. g. in cognitione discursiua obiectū formale secundum hos erūt praemissae, quia hae determinant intellectum ad habendum cognitionem de conclusione, & in cognitione fidei veritas dicētis erit obiectum formale *quo*. Sed contra, quia cognitiones possunt esse diuersae speciei, quamuis eadem sit ratio motiua, nam, vt modo suppono, actus fidei, quo creditur Antichristum esse futurum, cum repraesentet formaliter Antichristum, necessario debet distingui specie ab actu fidei, quo creditur Deus esse trinus, quique propterea repraesentat formaliter Deum vt trinum, & nullo modo repraesentat Antichristum, & tamen idem est motiuum determinans intellectum ad vtrumque actum.

Obiectum cognitionis nō est obiectum formale eius

6 Alij existimant obiectum formale scientiae esse definitionem seu descriptionem obiecti materialis, quam tractat scientia. Contra tamen est, quod multae sint cognitiones, quae non versantur circa definitionem vllam, vt v. g. cognitio, qua cognosco parietem esse album, hominem esse risibilem.

Quidam denique affirmant obiectum formale esse rationem illam, ob quam competit obiecto incomplexo materiali praedicatum quod per scientiam cognoscitur de ipso. Sed contra hoc quoque est, quod saepe cognoscatur praedicatum de subiecto sine eo quod cognoscatur ratio, ob quam competit subiecto, vt patet in cognitione, qua à posteriori cognoscitur hominem esse risibilem, & in cognitione qua idem cognosceretur per fidem: sed hoc esset falsum si ista ratio esset obiectum formale. Deinde, vt ante diximus, possūt per scientias diuersas specie cognosci plura praedicata de eodem subiecto competentia ipsi ob eandem rationem, vt v. g. de homine risibilitas & flebilitas, quae competunt ipsi propter rationalitatem. Nimis prolixum esset caeteros dicendi modos afferre. Itaque ijs omissis vera sententia est proponenda.

CONCLVSIO II.

7 **O**Biectum formale cuiuslibet scientia non est vnum quidpiam, sed diuersum, pro diuersitate comparationis scientiae ad alias scientias:, v. g. si comparemus scientiam aliquam ad alias sciētias, quae non versantur circa idem obiectum materiale, obiectum formale istius scientiae specificatiuum & distinctiuum ipsius erit illud ipsum obiectum materiale; si vero comparemus scientiam illam ad alias scientias, quae versantur circa idem obiectum materiale, sed non cognoscunt idem praedicatum de illo, obiectum formale erit ipsum praedicatum; si denique comparemus scientiam ad alias scientias, quibus idem praedicatum cognosceretur, obiectum formale erit ratio illa, quae obiectiue proposita deter-

Obiectū formale scientiae seu cognitionis nō est vnum quid formaliter.

determinat intellectum ad cognoscendum tale prædicatum. Tota hæc conclusio declaratur, & probatur, quia non ob aliud requiritur obiectum formale, quam vt cognoscatur per ordinē scientiæ ad illud, eam distingui ab alijs scientijs, vt in confesso est apud omnes; sed certū est quod scientia quæcumque, quæ habetur de homine, distinguatur specifice ab omni alia, quæ non habetur de ipso, per hoc ipsum quod illa versetur circa hominem, alij versentur circa alia obiecta materialia, ergo non est recurrendum ad vllum obiectum formale distinctum ab ipso homine, per quam illa sciētia distinguatur ab alijs scientijs, quæ non versantur circa hominem; Vnde sequitur quod idem omnino secundum eandem formalitatem obiectiuā possit esse obiectum materiale & formale, materiale quidem quatenus sciētia tendit in ipsum; formale vero quatenus per ordinem ad ipsum potest colligi distinctio istius scientiæ ab alijs scientijs, & hoc communiter tenetur de ente respectu metaphysicę, cuius obiectum tam materiale, quam formale dicitur esse ens vt ens.

Idem potest esse obiectum formale & materiale scientiæ.

Deinde certum est quod scientia, per quam cognoscitur de homine quod sit admiratiuus, distinguatur specie a scientia, per quam cognoscitur de homine quod sit risibilis, hoc ipso quod distincta sint prædicata, quæ per illas de homine cognoscuntur, ergo prædicata illa habebunt sufficiētissimam rationem formalem distinguēdi illas scientias. Denique scientia, qua cognoscitur a posteriori de homine quod sit risibilis ex eo quod rideat, sine dubio distinguatur specie à scientia, qua à priori id cognoscitur ex eo quod sit rationale; sed non potest assignari alia ratio distinctiua melior ex parte obiecti, quam quod diuersa sint motiua determinantia intellectum ad illas scientias, ergo quando cōparantur duę scientiæ, quæ de eodem subiecto cognoscunt idem prædicatū, obiectum formale distinctiuum earum erit motiuum determinans intellectum ad illas.

Dixi autem in conclusione, *quod si comparentur duæ scientiæ distinctæ habitæ de eadem propositione complexa ad se inuicem*, obiectum formale, per ordinem ad quod distingui debent, sit ratio illa, quæ obiectiue proposita determinat intellectum ad vnam potius quam alterā; quia etiamsi distinctio talium scientiarum posset prouenire ab alia ratione; quæ obiectiue nō proponeretur, illa ratio non esset obiectum formale, quia obiectum debet proponi; ratio autem illa non proponeretur; quare si duæ illæ sciētiæ distinctæ speciei habitæ de eadem propositione complexa non haberent vllam rationem obiectiue propositam, per ordinem ad quam distingui possent, non distinguerentur ex parte obiecti vlla ratione, sed ex parte principij, aut ex aliquo alio capite; & hinc patet fidem naturalem, quæ haberi potest de futuritione Antichristi ob reuelationem, non distingui ex parte obiecti aut formalis aut materialis à fide supernaturali, quæ de eadem futuritione haberetur ob eandem reuelationem, sed distinctionē vtriusq; desumi debere ex parte principij, quatenus scilicet vna procedit ab habitu supernaturali, & altera nō.

8

Omnis distinctio scientiarum nō prouenit ab obiecto vllo.

9

Quod si dicatur hinc sequi quod vna & eadem scientia habere

bere

Vna scientia potest habere plura obiecta specificatiua.

bere possit plura obiecta specificatiua; illud quidem fatendũ est, sed nulla inde sequitur inconuenientia, quemadmodum enim homo distinguitur essentialiter à lapide per animalitatem, & etiã per rationalitatem; ita scientia, qua cognoscitur de homine, quod sit risibilis, potest distingui à scientia, qua cognoscitur de bruto quod sit irrationalis, & ex eo quod versentur circa diuersa subiecta, & ex eo quod versentur circa diuersa prædicata, & etiam ex eo quod habeantur per diuersa media.

Confirmatur hæc resolutio, quia hoc modo facillime potest cognosci quænam inter se distinguantur scientiæ, quod tamen iuxta alios dicendi modos erat difficillimum, ergo hic dicendi modus est præferendus.

Solet hic agi de alia ratione formali scientiæ, quæ vocatur ratio formalis sub qua, sed ad propositum nostrum in præsentiarum non conducit, & de ea agetur disputatione vltima & quæstione vltima Logicæ.

QVÆSTIO II.

Quidnam sit obiectum attributionis, seu adæquatum scientiæ totalis.

10

QVandoquidem in qualibet scientia totali includente varias conclusiones, & respiciẽte varia obiecta, plures dantur scientiæ partiales non solum actuales, quod omnes fatentur, sed etiam habituales, vt postea cũ cõmuniori sententia ostendemus, quarum scientiarum quælibet suum proprium & peculiare obiectum tam materiale quam formale habet; & quandoquidẽ hæ plures scientiæ non constituerent vnam scientiam totalem, nisi haberent aliquem ordinem inter se, qualem habere non posset nisi obiecta earum etiam inter se ordinarentur sic, vt cætera obiecta ad vnum aliquod ordinarentur. Hinc diuiditur obiectum scientiæ cuiuslibet totalis in obiectũ attributionis seu primarium, quod est illud, ad quod cætera referuntur; & obiectum partiale seu secundarium, quo d est quodcumque aliud obiectum consideratum in scientia, & ordinatum ad illud aliud obiectum attributionis; examinatur ergo hic ex pluribus obiectis cõsideratis in qualibet scientia totali, quodnã censendum sit obiectũ attributionis.

11

Idẽ est obiectum adæquatum & attributionis.

Sed prius aduertendum est hic à plerisque excitari quæstionem de nomine; nam veteres Doctores communiter idem intelligunt per obiectum attributionis ac per obiectũ adæquatum; & per obiectum attributum, ac per obiectũ inadæquatum; vnde cum ex omnibus obiectis scientiæ fateantur aliquod esse vnum quod sit obiectum attributionis, consequenter ex omnibus illis dari aliquod vnũ concedunt quod sit obiectum adæquatum.

Recentiores verò quidam, & speciatim *Hurtadus* & *Arriaga* hic non idẽ intelligunt per vtrũq; hoc nomen, sed per obiectum attributionis intelligunt quidem illud ipsum, quod intelligunt veteres per obiectum adæquatum; per obiectum verò adæquatum intelligunt aggregatum ex omnibus obiectis, quæ considerantur in scientia: vnde & negant dari ex omnibus aliquod vnum quod sit adæquatũ: qui modus loquẽdi ex se non est incommodus, nã quemadmodum nulla vna scientia

tia ex pluribus, quæ reperitur in scientia v. g. Logica, dicitur adæquata scientia Logica, sed aggregatum ex omnibus: & quemadmodum ex omnibus effectibus producibilibus ab aliqua causa nullus vnus dicitur adæquatus, sed aggregatum ex omnibus; ita etiam posset cõmode dici quod ex pluribus obiectis scientiæ totalis nullum vnum, sed aggregatum ex omnibus esset adæquatum obiectum eius: nec hoc esset contra vnitatem scientiæ; neque enim ex parte obiecti debet habere maiorem vnitatem quam in se habet; in se autem non habet nisi vnitatẽ aggregationis ex pluribus scientijs partialibus, dicentibus tamẽ aliquem ordinem ac subordinationem ad se inuicem, ergo nec aliam vnitatem debet habere ex parte obiecti; sed huiusmodi vnitatem posset habere ex parte obiecti, quamuis nullum vnum esset obiectum adæquatum, sed potius aggregatum ex omnibus, ergo vnitas scientiæ non infert necessario quod aliquod vnum sit obiectum adæquatum eius.

Nihilominus quandoquidem veteres Doctores communiter idem intelligant per obiectum attributionis ac adæquatum, in quæstione de nomine potius cũ illis quam cum vllis recentioribus est conueniendum, cum nihil impediat quo minus hæc vox *obiectum adæquatum* posset institui ad significandum obiectum attributionis, & cum nulla difficultas tollatur negando hanc institutionem & statuendo illã alteram neotoricam. Itaque absolute tenendum quod idem sit obiectum adæquatum & attributionis in proposita quæstione: si autem quis proterniat idem non esse significandum, præstat conuenire cum ipso de nomine, & vti nomine obiecti attributionis, ne ab examine rei transeatur ad examen nominis.

12

Vt ergo soluamus quæstionem præsentem quoad rem ipsam, aduertendum est vlterius tres conditiones requiri potissimum vt aliquod sit obiectum adæquatũ seu attributionis sciẽtiæ, quas proponit *Doctor q. 3. Vniuersalium*.

Conditiones obiecti adæquati seu attributionis.

Prima est, quod per se definiatur in illa scientia, habeatque principia & proprietates. Ad hanc autem reduci debet alia conditio, nempe quod non agatur de obiecto, quod dicitur vnius scientiæ in alia scientia, nam ex hoc quod per se definiatur in vna scientia, non debet per se definiri in alia scientia, & consequenter non debet per se considerari in alia scientia: quod autem per accidens aut definiatur, aut tractetur in alia scientia, nihil impedit veritatem huius conditionis.

Secunda, quod proprietates de ipsa in scientia demonstrentur per illa principia (quod intellige quando scientia est à priori, nam alias si esset à posteriori, potius principia deberent probari per proprietates) & quidem hæ duæ conditiones ęque debẽt conuenire cuilibet obiecto partiali & inadæquato, de quo habetur scientia.

Tertia deniq; *conditio*, quæ maxime aduertẽda est, vt pote quæ soli obiecto attributionis conuenit, & per quam à cæteris obiectis distinguitur, est quod cętera obiecta ad ipsum referantur seu attribuantur, ipsum verò non referatur ad aliquod aliud obie-

obiectum; ex hac enim ratione habet esse obiectum attributionis, vt vel ex ipso nomine patet, & consequenter habet esse obiectum adæquatum, supposito quod ex cōmuniori Doctorum veterum acceptatione idem sit obiectum adęquatum & attributionis.

Ad hanc conditionem, reducendam arbitror aliam, de qua *Doctor q.4. Prologi* facit mentionem, nimirum quod obiectum adæquatum seu attributionis debeat continere omnes veritates illius scientiæ: cuius sensus est quod ipsum & secundum se, & secūdum omnia obiecta attributa ad ipsum contineat omnes illas veritates: neque enim secundum se solum debet illas continere virtualiter ita, vt se solo cū intellectu posset omnes illas causare, impossibile enim est quod ens vt sic, quod ponitur obiectū adæquatum Metaphysicæ, contineat omnes veritates metaphysicas, præsertim illas, quæ habentur de Angelis, vt postea iterum dicetur *num.* 18. agendo de hac ipsa cōditione, quæ non est adeo facilis intellectu.

CONCLVSIO I.

13 *Nulla species infima ex pluribus consideratis in sciētia totali est obiectū adæquatum eius.*

N*Vlla vna species infima ex pluribus speciebus consideratis in aliqua scientia totali debet assignari pro obiecto adæquato seu attributionis scientiæ*. Hæc est communissima inter *Scotistas* & *Thomistas*, qui aliquid communius quā vlla species infima assignant pro obiecto adæquato, vt *Metaphysica* ens aut substantiam vt sic; *Physica* ens aut corpus naturale; *Logica* syllogismum aut modum sciendi: est autem contra *Hurtadum* & *Arriagam*, qui Logicæ assignant pro obiecto adæquato demonstrationem.

Probatur: quia cætera obiecta omnia nequeunt ad talem speciē reduci; sed cætera obiecta debēt reduci ad obiectum attributionis, ergo talis species nequit esse obiectum attributionis. Probatur maior, quia aliæ species oppositæ, quæ non sūt partes, nec principia, nec causæ, nec effectus illius speciei, nequeunt ad ipsam reduci, v.g. ad hominem in Physica nequit reduci equus; nec ad demonstrationem in Logica syllogismus probabilis; nec ad perfectissimam speciem Angelicam in Metaphysica minus perfecta species, loquendo de reductione in ratione obiecti; cum enim sint species oppositæ & separatę, quarum vna non est aliquid spectans vlla ratione ad alteram, vtraque sine altera perfecte cognosci potest, & neutra potius reduci debet ad alteram, quam altera ad illā, nec apparet quomodo vlla ex illis ad alteram reduci posset.

14 *Dices cum Arriaga* vnam ex ipsis posse ad alteram, tanquam aliquid ipsi contrarium reduci.

Contra: quia hac ratione etiā altera ad ipsam reduci posset: & præterea si ad scientiam, quæ habetur de vno contrario, spectaret per se scientia alterius contrarij, tum ad physicam, in qua agitur de substantia materiali, pertineret agere de substantia spirituali.

Dices: ad Metaphysicam, quæ agit de ente reali tanquā de obiecto attributionis, spectat etiā agere de ente rationis, cū tamen ens rationis nihil habet cū ente reali nisi quod sit oppositum ipsi, & quod opposita iuxta se posita, vt dicitur, magis elucescant: ergo

ad

ad scientiam, quæ per se agit de vno contrario, potest spectare consideratio alterius contrarij.

Respondeo, capiendo Metaphysicam pro ea scientia, quæ habet pro obiecto attributionis ens reale, non spectare per se ad illam ens rationis; nec cõsequenter ad vllam sciẽtiam, quæ est de aliquo tanquã obiecto attributionis, spectat per se agere de contrario ipsius, vt tale est præcisè.

Quomodo ens rationis spectat ad metaphysicã.

Et si quæras ad quam ergo sciẽtiam spectat agere de ente rationis per se? *Respondeo* quod ad sciẽtiam illam, quę per se directè agit de ente rationis: dicitur autem illa scientia esse pars Metaphysicę, quia solet dari à Magistris, quando dant Metaphysicam, & quia aliquo modo conducit ad cognitioné obiecti metaphysici.

Ex his sequitur quod perfectissimum obiectũ ex omnibus obiectis, quę considerantur in scientia totali, non possit semper esse obiectum attributionis eius, quia illud debet esse aliqua species infima ex omnibus speciebus. Fatetur quidem *Arriaga nu. 12.* perfectissimũ obiectum non esse obiectum attributionis, sed minus cõsequenter, nam ipsemet in particulari postea sæper assignat perfectissimum obiectum pro obiecto attributionis, vt in Theologia Deum; in Physica hominem; in Logica demonstrationem.

Perfectissimũ obiectum non est obiectũ adæquatum.

CONCLVSIO II.

15

Quodnam sit censendũ obiectum attributionis.

Illud censendum est obiectũ adæquatum seu attributionis in aliqua scientia, ad quod cætera obiecta per se considerata in scientia reducuntur, vel tanquam species eius, vel tanquã pars essentialis aut integralis, aut tanquam proprietas aut accidens vel ipsiusmet, vel alicuius ex ipsius speciebus. Hæc conclusio in re videtur communis contra authores impugnatos præcedenti conclusione. *Probatur* tum quia Doctores cõmuniter intelligunt per obiectum adæquatum & attributionis, quod est huiusmodi; tum quia huiusmodi obiectũ habet omnes cõditiones obiecti adæquati supra assignatas, & præsertim illam, quæ principalissima est, nempe quod cætera obiecta ad ipsũ referantur, quidquid enim est pars integralis, aut essentialis, aut proprietas, aut accidens, aut species alicuius, tanquam tale quid ad ipsum reduci potest; omne enim tale est aliquid ipsius, seu ad ipsum spectans.

Confirmatur: quia nihil aliud assignari potest conuenientius quã huiusmodi; si enim aliquid, maxime aliqua species infima; sed hoc non, vt patet ex conclusione præcedenti. Hinc patet, quando sunt plures species consideratæ in aliqua scientia, præsertim quarũ neutra spectat ad alteram tanquam pars ipsius, aut proprietas, aut accidens, aut causa, aut effectus, aliquid ipsis commmnius debere esse obiectũ attributionis.

16

Obiicies primò: Illud quod est magis commune quam species, potest optime reduci ad illas species, quandoquidem perfecta cognitio specierum nequeat haberi sine ipsius cognitione: ergo non potest esse obiectũ attributionis, quia de ratione obiecti huiusmodi est, quod ipsum non possit reduci ad aliquod aliud obiectum.

Confirmatur: pars actualis tam physica, quam metaphysica rei reducitur ad ipsam rem; quia res nequit esse absque illa parte, nec etiam perfecte cognosci; & hinc materia prima & forma physica reducuntur ad corpus physicum:

sed

sed quod est superius ad species est pars metaphysica actualis earum: ergo ad ipsas debet reduci.

Confirmatur secundò: illud potius debet reduci ad aliud obiectum, cuius cognitio deseruit ad cognitionem alterius, quam cuius cognitio non deseruit: sed cognitio gradus superioris deseruit ad cognitionem inferioris; inferioris autem non ita deseruit ad cognitionem superioris: possum enim cognoscere distinctè animal non cognoscendo hominem; sed non possum cognoscere hominem distinctè, quin cognoscam animal: ergo superius debet potius reduci ad inferius quam è contra.

17

Respondeo distinguendo antecedens: Potest reduci ad illas quatenus est pars specierũ, & cognitio ipsius ad cognitionem specierum requiritur, concedo; potest reduci ad vllam ex ipsis tanquam ad obiectũ attributionis, ad quod tam ipsum, quam cætera obiecta partialia istius scientię reducũtur, nego antecedẽs & consequentiã.

Quomodo superius potest reduci ad inferius & nõ potest.

Ad cuius probationem dico quod illa conditio intelligẽda est sic, quod obiectum attributionis non debeat potius ad aliud obiectum reduci tanquam ad obiectũ attributionis, quam aliud ad ipsũ.

Ad primam confirmationem Respondeo distinguendo maiorem: tanquam ad obiectum attributionis, si cætera obiecta pariter ad ipsum reduci nequeant, nego maiorem; si possint, concedo maiorem, & concessa minori distinguo consequens, tanquam ad obiectũ attributionis, modò cætera vicissim obiecta ad ipsum reduci nequeant, nego consequentiam; si possint, concedo consequentiam. Sed nõ est contra conclusionem, quę dicit aliquid superius debere assignari pro obiecto, quãdo omnia obiecta nequeant reduci ad aliquod inferius cõtentũ sub illo.

Ad secundam confirmationem Respondeo similiter distinguendo maiorem: tanquam ad obiectum attributionis, quando cętera obiecta ad ipsum reduci non possunt, nego maiorem; quando possunt, concedo maiorem, & concessa minori distinguo consequens: tãquam ad obiectum attributionis, nego consequentiam, alio modo, concedo consequentiam.

Itaque non ab hoc tantum habet aliquod obiectum esse attributionis respectu aliorum, quod cognitio aliorum omnium sit necessaria ad cognitionẽ ipsius aut ipsius ad aliorum; sed quod cętera omnia spectant ad ipsum aliquo ex modis in conclusione specificatis aut alio simili modo.

18

Obiicies secundò: secundum *Doctorem q. 4. prologi* vna ex conditionibus obiecti primi, hoc est adęquati seu attributionis scietię totalis est, quod debeat continere virtualiter omnes & singulas veritates istius scientię, cuius est obiectum adæquatum: sed certũ videtur nullũ cõmune posse continere virtualiter omnes veritates cõpetentes speciebus sub se contentis; neque enim ens, vt sic, cõtinet virtualiter veritates cõpetentes homini, neque syllogismus aut modus sciendi vt sic veritates competentes demonstrationi.

Hæc obiectio non solũ probat oppositum nostræ conclusionis, sed præterea, nullum vnum obiectum posse esse obiectũ attributionis, quia nullum prorsus vnum obiectum, quodcumque sit, continet virtualiter omnes veritates, quæ cognoscuntur de cæteris obiectis, vt patet. Itaque omnibus soluenda est, & fortassis qui non deferunt Scoti authoritati, nega-

rent

rent maiorem, quę in sensu obiectionis nō facile potest probari.

Respondent aliqui Scotistæ Scotū loqui non de obiecto adæquato scientiæ totalis, sed de obiecto specifico partis scientiæ totalis. Sed manifeste patet oppositum ex ipsamet littera.

Melior responsio.

Respondetur ergo aliter, quod obiectum adæquatum debeat continere virtualiter omnes veritates scientiæ, cuius est obiectum, non secundum se & sua prædicata intrinseca, sed secundum se & omnia illa, quæ sunt ad ipsum reducibilia commode; vnde idem est in re continere omnes veritates scientiæ, ac esse tale de quo tractat scientia, & ad quod omnia alia, quæ in scientia tractantur, commode reduci possunt, tanquam aliqua ipsius.

19

Quomodo obiectum adæquatū debet continere omnes veritates scientiæ.

Quod si quæras, in quonam cōsistat hæc continentia virtualis? Respondeo quod nō in hoc quod possit ipsumet obiectum adæquatum causare realiter cum intellectu cognitionem aut scientiam, quæ habetur de ipso, quia potest contingere, vt obiectum sit ens rationis aliquando, quod non potest habere talem virtutem; sed consistit in hoc, quod obiectum cōtineat virtualiter suas proprietates metaphysicas, & cætera obiecta reducibilia ad ipsum contineant reliquas proprietates, quę in scientia cognoscuntur; cū enim illæ proprietates sint, quæ cognoscuntur per scientiā, eo ipso, quo obiectum cōtinet illas veritates, potest dici continere omnes veritates obiectiuas; veritates enim obiectiuæ, quæ cognoscuntur in scientia, sunt quod illæ proprietates conueniant istis obiectis. Posset etiam dici quod obiectum contineret ipsammet scientiam virtualiter, quatenus licet non secundū se, mediante tamen specie repræsentatiua ipsius potest causare cum intellectu illam scientiam.

Tota resolutio huius quæstionis magis patebit per dicenda quæstione sequenti.

QVÆSTIO III.

De obiecto adæquato seu attributionis Logicæ.

20

Maioris claritatis gratia, in hac quæstione, applicanda videbatur doctrina præcedentis quæstionis obiecto Logicæ, & simul eadem doctrina vlterius cōfirmanda. Sensus autem quæstionis, prout hic proponitur, est quod nam ex pluribus obiectis, de quibus agit Logica, sit sentiendum obiectum adæquatum eius; v. g. in Logica agitur de termino, de propositione, de nomine, de verbo, de diffinitione, de diuisione, de syllogismo vt sic; de syllogismo probabili; de syllogismo demonstratiuo, de syllogismo falsigrapho seu male concludente. Quæritur ergo hic, quodnā ex his sit obiectum adæquatum Logicæ.

Varia sententia.

21

De quo plurimę sunt sententię; aliqui enim, vt *Hurtadus* & *Arriaga*, putant demonstrationem esse obiectum adæquatum seu attributionis Logicæ; alij modū sciendi, vt complectitur definitionem, diuisionem, & syllogismum; alij syllogismum vt sic communem omni syllogismo; alij orationem; alij argumentum vt est quid commune ad syllogismum, enthymema, inductionem; alij denique distinguunt de Logica, & dicunt posse considerari Logicam, quatenus tradita est à Philosopho in libris Prædicamentorum, Perihermenias, Priorum, Posteriorū,

Topicorum, Elenchorum; & hoc modo dicunt syllogismum vt sic esse obiectum adæquatum eius; alio modo dicunt posse considerari Logicã vt posset tradi complete quãtum ad omnia, quæ possent conducere ad cognoscendas res bene, & absque errore, & vt sic existimant non syllogismum vt sic, sed modum sciendi esse obiectum Logicæ. Hanc sententiã tenent multi Scotistæ, & iuxta eam explicant cõtradictionem quã *Scotus* videtur habere, dum *q.3. vniuersalium* asserit syllogismum esse obiectũ adæquatum Logicæ; *lib.1. verò Priorũ q.2.* tenet non syllogismum, sed modum sciendi esse obiectum adæquatum Logicæ: existimant enim Scotũ primo loco assignasse Logicæ obiectum adæquatum prout tradita est à Philosopho; secũdo verò loco assignasse ipsi obiectũ adæquatũ nõ prout tradita est à Philosofo, sed prout tradi posset ex natura sua. Et sane multo melius recurritur ad hanc expositionem, quã diceretur cum *Fabro* propter illam contradictionẽ vitandam, quod Scotus non esset author librorũ Priorum absque vllo fundamento alio.

CONCLVSIO.

21

Logica secundum se habet pro obiecto adæquato modũ sciendi.

Syllogismum vero vt traditur à Philosopho.

Logica secundum se absolutè, secundum quod tradi posset de omnibus quæ conducere possent ad hoc, vt aliquis non erret in discurrendo aut colligendo ex noto ignotũ, habet pro obiecto adæquato modum sciendi vt sic; secundum verò quod tradita est à Philosopho in libris, qui ad nos peruenerunt, habet pro obiecto adæquato syllogismum vt sic.

Hæc est iuxta vltimam sententiam quam tenet expresse *Merinerus q.4. proœmiali sec.2. Rodriguez quæst. 3. art.1. Mastrius & Scotistæ* recentiores communiter. *Probatur autem prima pars*: quia omnes conditiones obiecti adæquati competunt modo sciẽdi vt sic respectu Logicę, secundum quod complete tradi posset; habet enim suam definitionem, & consequẽter etiam proprietates per definitionem demonstrabiles: & præterea cum contineat sub se syllogismum ac demonstrationem, erit maxime late patens ex obiectis à Logica considerabilibus: ergo erit obiectũ adæquatũ eius. Cõsequentia patet ex dictis articulo præcedẽti, in quo ostensum est maxime late patẽs obiectum debere cẽseri obiectũ adæquatũ, si aliquod vnum sit assignãdum.

22

Confirmatur: quia nullum aliud obiectum vnum potest assignari, quod potius debeat dici adæquatum Logicæ: ergo illud est assignandum. Probatur antecedens; quia si aliquid, maxime syllogismus vt sic, aut demõstratiuus syllogismus: sed neutrũ ex his tam commode assignari potest, ergo. Probatur minor, quia syllogismus vt sic, non continet sub se modũ sciẽdi vt sic, quod est superius ad ipsum, nec demõstratio continet sub se syllogismum vt sic: ergo nec syllogismus vt sic, nec demonstratio potest esse obiectum adæquatũ Logicæ tractantis de modo sciendi vt sic.

Confirmatur secundò: quia in cæteris scientijs maxime commune; nisi aliquid speciale obstet, assignatur pro obiecto adæquato ab ijs, qui aliquod vnum obiectum assignare solent; vt in Metaphysica ens vt sic; in physica corpus naturale vt sic; in Arithmetica numerus vt sic: ergo in Logica etiã maxime commune, quod non impeditur ratione aliqua particulari, assignari debet

pro

pro obiecto adæquato; sed illud est modus sciēdi vt sic, ergo &c.

Confirmatur tertio: quia Logica agit de definitione ac diuisione; sed hæc non comprehenduntur sub syllogismo, nec sub demonstratione, comprehenduntur autem sub modo sciendi vt sic, ergo quandoquidem obiectum adæquatum debeat comprehendere omnia obiecta alia scientiæ, modus sciendi potius est obiectum adæquatum Logicæ quam syllogismus aut demonstratio.

23 *Dices* definitionem, & diuisionem contineri sub syllogismo, quatenus scilicet diuisio est conducens ad habendam definitionem rei, & definitio est conducens ad confectionem demonstrationis, cuius medium solet plerumque esse definitio rei.

Definitio & diuisio non solum considerantur in Logica quatenus conducunt ad syllogismum.

Contra: quia licet reuera possint sub illa ratione comprehendi sub syllog. smo vt sic, tamen quia non solum deberent considerari, quatenus conducunt ad demonstrationem, sed etiam secundum se independenter à demonstratione, non debet dici quod gratia demonstrationis potius considerentur in Logica, quam gratia sui; & consequenter non debent dici considerari in Logica, vt ordinantur ad demonstrationem.

Confirmatur hoc: quia etiam si demōstratio esset impossibilis, adhuc dari posset scientia de modo sciendi, & de definitione, ac diuisione, & illa scientia optime posset vocari Logica: sed in tali casu non consideraret Logica definitionem, ac diuisionem gratia demonstrationis: ergo neque iam. Probatur consequentia, quia iam habent illam rationem, quam tum haberent, licet non solam, quia iam vlterius habent conducentiam ad demonstrationem, quam tum non haberent, in hypothesi scilicet, quod demonstratio esset impossibilis: ergo si tum essent considerabiles à Logica gratia sui, etiam iam sunt sic considerabiles.

Probatur secunda pars conclusionis, quia in Logica Aristotelis comprehensa in libris ad nos deuolutis, non definitur modus, seu instrumentum sciendi vt sic, nec aliquid demonstratur de ipso: ergo non est obiectum adæquatum Logicæ, vt sic considerata, quia de ratione obiecti adęquati est quod definiatur in scientia, & aliquid de ipso demonstretur: sed ex suppositione quod modus sciendi non sit obiectum adæquatum, nihil aliud assignari potius debet, quam syllogismus vt sic, quandoquidem cętera omnia comprehendat, & definiatur, ac plures proprietates de ipso demonstrentur in libris Priorum.

Dices orationem esse magis late patentem quam syllogismum, syllogismus enim omnis est oratio, sed non omnis oratio est syllogismus, ergo quandoquidem de oratione agatur in Logica Aristotelica, potius oratio quam syllogismus est obiectum adæquatum Logicæ Aristotelicæ, hoc est Logicæ prout de facto tradita est ab Aristotele.

Reiicitur. Cur oratio non sit obiectum adæquatum Logicæ.

Respondetur negando consequentiam, & ratio est, quia non agitur in Logica de oratione vt est quid cōmunius ad syllogismum, sed vt est pars integralis ipsius, vnde si syllogismus nō esset conficiendus ex propositionibus, & hæ non essent orationes, nequaquam consideraret Logica orationem, quantumuis oratio esset adhuc quid superius

superius ad syllogismum.

Confirmatur; quia certum est in Logica non agi de aliquo nisi de modo aut instrumento sciendi, aut conducentibus ad instrumētum sciendi: sed oratio vt sic quæ traditur in Logica Aristotelis, non est modus aut instrumentum sciendi, ergo eatenus de ea agitur in Logica, quatenus conducit ad conficiendū aliquod instrumentū sciendi, & consequenter ipsa potius debet reduci ad instrumentum sciendi quam e contra.

24

Nō omne latius patens debet esse obiectum adæquatum.

Itaque non omne, quod est latius patens debet poni obiectum adæquatum scientiæ, sed illud quod & est latius patēs, & vt sic consideratur per se à scientia: colligi autem poterit quod aliquid, vt latius patens quam aliud, cōsideratur in scientia, si reperiatur continere sub se aliquas species, quæ in illa scientia considerantur sine ordine ad illud alterum, quod est minus late patens; v. g. colligi bene potest quod agatur in Metaphysica de ente, vt est latius patens quam Deus, quia cōtinet sub se alias species, nimirum substantias creatas, quæ essent considerabiles à Metaphysica sine ordine ad Deum, hoc est gratia sui & non gratia Dei: colligi etiam potest quod Logica agat de syllogismo vt sic, vt est latius patens quam demonstratio, quia continet sub se alias species, nimirum syllogismum topicum, qui esset considerabilis a Logica sine ordine ad syllogismum demonstratiuum. Si ergo Logica Aristotelica agat de oratione, vt est magis late patens quam syllogismus, oportet eam comprehendere sub se aliquam speciem cōsideratam etiā à Logica Aristotelica, quæ species nō consideratur in illa Logica gratia syllogismi; sed non comprehendit vllam talem speciem, ergo non agitur per se de oratione in Logica Aristotelica, vt est quid communius, & magis late patens quam syllogismus.

25

Adde quod ex alio capite possit excludi oratio definita in Logica Aristotelis, & secundum se communius, & magis late patens, quam syllogismus, ab obiecto adæquato Logicæ, quia oratio vt sic comprehendit sub se orationem grammaticam, & rhetoricam, quæ non sunt considerationis Logicæ: ergo oratio vt sic nō potest esse obiectū adæquatum Logicæ. Probatur consequentia, quia illud non est obiectum adęquatū scientię, quod excedit ipsam, hoc est quod cōtinet sub se aliquid quod nō cōsideratur ab illa scientia: sed oratio grammatica & rhetorica non consideratur à Logica; ergo oratio vt sic continens illas orationes sub se, nō potest esse obiectum adæquatum Logicæ.

Hoc ipsum argumentum de oratione posset proponi etiam contra primam partem conclusionis, quia oratio est quid communius ad modum sciendi: omnis enim modus sciēdi est oratio, & non e contra. Sed facilis est responsio ex dictis, quia non consideratur à Logica per se, vt est quid cōmunius, propter iam dicta.

26

Obiicies vlterius cōtra primā partem: nō datur vllus modus seu instrumentū sciendi pręter demōstrationē, ergo potius demōstratio est obiectū adęquatū quā aliquid cōmunius ipso. Probatur antecedens, quia per solā demonstrationem potest quis acquirere scientiam, vnde & definiri solet syllo-

syllogismus faciens scire.

Respondetur distinguendo antecedens: non datur vllus modus sciendi, scientia rigorose accepta, pro cognitione habita per demonstrationē, concedo; scientia late accepta pro quacumque cognitione, per quam de nouo cognoscitur res ignota, nego antecedens, & nego consequentiam, quia quando dicitur quod Logica sit ars tractans de modo sciendi, non loquimur de modo sciendi strictè, sed large.

27 *Obiectio contra secundā partem.*

Obiicies primò contra secundam partem: de syllogismo non potest haberi scientia, ergo nequit esse obiectum Logicæ, quæ vt suppono ex dicendis, est scientia. Probatur antecedens, quia non potest haberi scientia nisi per syllogismum: ergo si de syllogismo haberetur scientia, illud esset mediāte alio syllogismo: sed hoc nequit fieri, quia vel syllogismus, per quē haberetur scientia, esset notus, vel ignotus; si ignotus, non posset haberi per ipsum notitia alicuius; si notus, ergo per alium syllogismum, & sic in infinitum. Hæc obiectio proponi posset contra statuentes demonstrationem esse obiectum adequatum Logicæ, imo, & contra ponētes modum sciendi vt sic esse obiectum adæquatum; quia de modo sciendi nō potest haberi scientia nisi per modum sciendi, qui vel erit ignotus, aut notus; si ignotus, ergo per eum non habetur scientià; si notus, ergò per alium modum sciendi, & sic in infinitum.

28 *Respondetur* autem negando antecedens, & subsumptum probationis, ad cuius vlteriorem probationem dicendum, quod syllogismus ille, per quem de syllogismo vt sic habetur scientia, sit seipso notus, quia ex terminis apparet, conclusionem ipsius sequi ex præmissis; nec debet esse notus per alium syllogismū, sicut nec notitia, quæ habetur de ipso, debet esse discursiua. Itaque per syllogismum particularem actualiter factum ab intellectu, cuius conclusio est, quod syllogismus vt sic habeat talem vel talem proprietatem, cognoscitur de syllogismo vt sic, talis proprietas, quæ proprietas licet conueniat etiam syllogismo illi particulari, non tamen per illum syllogismum particularem cognoscitur formaliter, & directè sibi ipsi competere. Ille autem syllogismus in particulari, per quem cognoscitur illa proprietas competere syllogismo, vt sic, est notus intellectui quantum ad concludendum rectè seipso, nec est necesse vt alius syllogismus adhibeatur, quo sciatur quod rectè concludat.

29 *Obiectio secunda.*

Obiicies secundò contra eandem partem: idem obiectum non potest esse adæquatum obiectum partis scientiæ, & totius scientiæ: sed syllogismus vt sic est obiectū partis Logicæ v.g. librorum Priorum: ergo nequit esse obiectum totius Logicæ, etiā vt tradita est à Philosopho. Probatur maior, quia eo ipso, quo esset obiectum adæquatum totius scientiæ, excederet partem scientiæ, & consequenter non esset adæquatum parti. Hæc etiam obiectio militat contra primā partē conclusionis, & contra quācūque sententiam, quæ statueret aliquod vnum ex multis obiectis Logicæ pro obiecto adæquato eius, nam de quocumque vno obiecto agitur in aliqua parte scientiæ, & est obiectum illius partis, vnde si nequit idem esse obiectum totius scientiæ & partis, nequit vllum vnum

obiectum esse adæquatum obiectum totius scientiæ.

Respondetur ergo ad obiectionem negando maiorem, ad cuius probationem dicendum, quod illud obiectum, quod est adæquatum parti, potest excedere illam partem quantum ad hoc, quod aliquid possit considerari ad ipsũ spectans in alijs partibus, quod non consideratur in illa parte, nec dicitur adæquatũ parti, quatenus in parte illa omnia, quæ ad ipsum spectant, considerantur; sed quatenus omnes proprietates de ipsomet secundum se considerabiles in illa parte traduntur.

Quomodo potest obiectum idem esse adæquatum parti & toti.

Potest etiam responderi aliter distinguendo maiorem: idem nequit esse obiectum adæquatum parti & toti scientiæ eadem ratione, concedo maiorem, diuersa ratione, nego maiorem; distinguo etiam minorem: sed syllogismus est obiectum adæquatum partis Logicæ sub illa ratione, sub qua dicitur adæquatum toti, nego minorem; sub alia ratione, concedo minorem, & nego consequentiã. Itaque syllogismus dicitur esse obiectum librorum Priorum, quatenus omnia considerabilia de ipso syllogismo vt sic, & omnes proprietates ipsi conuenientes in illis libris tractantur; non sic autem dicitur obiectum adæquatũ totius Logicæ, sed quatenus in tota Logica non solum traduntur istæ proprietates conuenientes ipsimet immediate, sed etiam omnia alia tractantur quæ ad ipsum spectant aliquo modo & nihil præterea. Hæc est responsio ipsiusmet Doctoris ad hãc obiectionem.

30 *Obijcies tertio*: de syllogismo nequit esse scientia, quia nõ est quid necessarium, quandoquidem cõtingenter producatur, & posset nullo modo produci; obiectum autem scientiæ debeat esse quid necessarium: ergo non potest esse obiectũ Logicæ, quæ est scientia. Hæc quoque obiectio militat contra quamcũque sententiam, quæ esset de obiecto Logicæ.

Respondetur autem negãdo antecedens, ad cuius probationem dico obiectum scientiæ debere esse necessarium, non quoad existentiam; quãdoquidem per sciẽtiam non cognoscatur existentia de ipso, sed quoad connexionem quam habet illud obiectum cum prędicato quod scitur de ipso; sic autem est necessarius syllogismus v.g. de homine scitur, quod sit risibilis, vnde homo, qui est obiectũ incomplexum istius scientię, non debet esse necessariò existẽs, sed bene debet habere necessariam connexionem cum risibilitate, ita vt non possit existere quin sit risibilis, & aliam necessitatem non debet habere: vnde quandoquidem syllogismus, licet non necessario existat, habeat tamen necessariam connexionem cum quacumque proprietate, quę scitur de ipso, ita vt non possit existere, quin habeat talem proprietatem, optime potest esse obiectum scientię.

Quomodo obiectum scientia debet esse necessariũ.

QVÆSTIO IV.

De quonam syllogismo agit Logica.

31 IAm diximus, Logicam agere de syllogismo, tanquam de suo per se obiecto, sicut etiã agit de definitione, diuisione, & syllogismo demonstratiuo, nec de hoc aliquis dubitat, quãuis sit controuersia an syllogismus sit obiectũ adæ-

adæquatum eius;sed quia triplex est syllogismus, vnus mentalis & formalis,qui consistit in tribus iudicijs intellectus, quibus iudicat tres propositiones aliquas taliter dispositas,vt veritas vnius sequatur ex veritate aliarum duarum, vt si quis iudicaret omnem hominem esse animal, & Petrum esse hominem, & propterea Petrum esse animal. Alius syllogismus est obiectiuus, & consistit in tribus propositionibus illis,quę sunt obiecta illorum trium iudiciorum, vt v. g. omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal. Tertius denique syllogismus vocatur vocalis, & consistit in tribus propositionibus vocalibus aut scriptis, quæ significant aut syllogismum formalem aut obiectiuum perinde est quantum ad propositũ, hinc oritur difficultas; de quonam ex his syllogismis agit Logica per se: dico autem per se, quia aliquo modo potest dici agere de omnibus illis, sed per se tantum & principaliter videtur debere agere de aliquo vno ex illis, & per accidens tantum de reliquis.

32 Aduertendum autem quod ex resolutione difficultatis huius depẽdet illa quæstio, quæ communiter hic proponi solet, an Logica agat devocibus,an de rebus an verò de operationibus intellectus: nam si agat per se de syllogismo vocali ac definitione aut diuisione vocali, certum est quod per se agat de vocibus; si vero agat per se de syllogismo formali mentali, non minus certum est quod per se agat de operationibus intellectus, ex quibus coalescit syllogismus formalis: si vero denique agat de syllogismo obiectiuo, tũ non minus certum est quod agat de rebus, ex quibus fit syllogismus obiectiuus.

Aduertendum vlterius quod voces & operationes intellectus possint cõsiderari dupliciter,vno modo quatenus res quædam sũt definibiles, subijcibiles, prædicabiles non minus quam cæteræ res, & hoc modo absque cõtrouersia eodem modo aget de ipsis Logica,quo de cæteris quibuscũque rebus: alio modo possunt cõsiderari vt supponunt pro rebus, quia enim, vt bene Philosophus, non possumus res ipsas dũ de ijs discurrimus ad scholas adducere, earũque naturas ostendere, earũ loco substituimus voces & signa. Ad colligendum autem quonam ex his modis accipiatur vox vel conceptus formalis mentis,considerandum erit, vtrum prædicatum, quod de voce vel conceptu dicitur, conueniat ipsimet voci aut operationi vel conceptui secundum se; an verò conueniat rei significatæ per vocem aut cõceptum. Si conueniat operationi aut voci secũdum se, tum vox & conceptus accipiuntur vt res quædam sunt, & non vt voces seu conceptus, hoc est, non vt supponunt pro alijs rebus;& hoc est quod volant Summulistæ significare per suppositionem materialem, dicentes quod voces sic acceptæ supponant materialiter. Si verò conueniat ipsis nõ secũdum se, sed secundum quod supponunt pro alijs rebus, tum accipiuntur vt voces & conceptus, non verò vt res, & dicuntur à Summulistis supponere formaliter non materialiter.

Voces habẽt rationem rei & vt sic spectant ad Logicam tã bene quã alia res.

Quando vox sumitur vt res & materialiter, & quãdo vt vox ac formaliter.

33 Hinc patet, quando dicitur quòd vox *homo* sit dissyllaba, accipi vocem *homo* prout res est, & eam supponere materialiter, & idem est dicendum quando dicitur quod cõceptus formalis, quo

aliquis concipit hominē, sit qualitas aut actus intellectus, dicendū inquam est quod supponat materialiter, & quod accipiatur vt res non vero vt conceptus. Quando verò dicitur quod homo sit animal, quia voci *homo* non conuenit esse animal ex se, sed solum dicitur de illa voce quod sit animal, vt supponit pro re significata per illam vocem, sequitur quod supponat formaliter, & quod nō accipiatur vt res, sed vt vox *homo*.

Prima sententia tenet Logicam per se agere de syllogismo vocali, & alijs consequenter modis sciendi vocalibus: Hæc tribuitur *Nominalibus*, sed quidquid sit de alijs, certe eorum Princeps noster *Occamus* non ita sentit, expresse enim oppositum tenet, & in *proæmio Logicæ, & in 1. dist. 1. q. 8.*

Secunda sententia satis frequēs inter modernos ait, Logicam agere per se de syllogismo formali ac cæteris instrumentis formalibus sciendi, & consequenter eam agere de operationibus intellectus. Ita *Hurtadus disput. 1. Log. sect. 3. Ruuius q. 6. proœmiali Auersa q. 2. sect. 5.*

Tertia sententia, eaque cōmunissima inter Thomistas, ac Scotistas Logicam per se principalius agere de syllogismo obiectiuo, atque adeo eam versari circa res omnes, tanquam circa obiectum materiale, quod denominatur immediate à secunda intentione, quæ secundum ipsos est obiectum formale eius. Ita *Ioannes à S. Thoma q. 1. art. 3. Merinerus q. 4. proœm. sect. 4.*

CONCLVSIO I.

34 *Logica non agit per se de syllogismo vocali.*

LOgica non agit per se de syllogismo vocali, aut vlla voce vt vox est, nec quoad se totam, nec quoad vllam sui partem. Hæc est communis omnium contra primam sententiam. *Probatur* communi fundamento: quia Logica quoad omnes suas partes haberi posset, si voces essent impossibiles, sed hoc est falsum si essent per se obiectum aut totius Logicæ, aut vllius partis eius, quia nulla scientia potest haberi sine obiecto per se eius: ergo Logica non agit de syllogismo vocali per se, aut vlla voce, vt vox est. Probatur maior, quia licet voces essent impossibiles, potuissemus definire, diuidere, enunciare vnum de alio, considerare aliquid per modum subiecti & prædicati, discurrere tam probabiliter quàm demonstratiue, & cognoscere modum & viam hæc omnia faciendi absque errore: sed nihil aliud consideratur per se in Logica tota, aut vlla eius parte, quam hæc, aut quæ ad hæc per se conducunt, vt patet, ergo etiam si voces essent impossibiles, haberetur Logica quoad omnes suas partes.

Probatur.

Confirmari potest hæc conclusio per probationes sequentis conclusionis.

35 *Fundamentum oppositæ sententiæ* est, quod Logica agat per se de termino vocali significatiuo ad placitum, & de oratione vocali cōstante plurimis huiusmodi terminis, & de syllogismo constante pluribus propositionibus vocalibus, ergo agit per se de vocibus.

Confirmatur: quia non est maior ratio quod daretur scientia Grammatica de vocibus in ordine ad congrue loquendum, & scientia Rhetorica in ordine ad ornate & copiose loquendum, quam quod daretur scientia Logica de ijsdem in ordine ad inferen-

rendum bene ignotum ex noto, aut vnam cognitionem ex alia.

Confirmatur secundò: quia vocatur scientia sermocinalis, ergo agit de sermone per se, & consequenter de vocibus.

Respondetur negando antecedens, quamuis enim agatur in Logica de termino, propositione, & syllogismo vocali, hoc tamen ideo fit, quia vtimur illis loco rerum, quas significant, quod est mere per accidens agere de ipsis. Adde etiam, in Logica agi de ente rationis vt sic, & de decem prædicamentis, quorum cõsideratio pertinet ad Metaphysicam per se; ergo non sequitur quod agatur per se in Logica de syllogismo vocali, quamuis reuera in Logica agatur de ipso.

36

Pro meliori autem huius rei intelligẽtia aduertendũ est quod quemadmodum, qui tractarit de constitutionibus & motibus cælorum, faciunt sibi sphæram materialem ad illum modum, quo cælos inter se dispositos esse existimant, & de partibus illius earumque motibus discurrunt, pro faciliori discentium captu, supponentes illam materialem structuram pro veris cælis, de quibus per se agunt; ita etiam Philosophus, Porphirius, & alij Authores agentes de syllogismo obiectiuo, eiusque speciebus ac partibus, supposuerint pro eo syllogismum vocalem, ac partes eius, deque eo discurrerint, vt sic clarius, quæ esset natura syllogismi obiectiui, & quomodo cõficiendus esset, tyronibus innotesceret. Vnde patet quod, vt nemo diceret scientiæ agentis de cælo obiectum per se esse sphæram materialem, sed tantum per accidens, ita non debeat dicere obiectum per se Logicæ esse syllogismum vocalem, licet vtatur eo, supponendo ipsum pro syllogismo obiectiuo.

Ad primam confirmationem respondetur negando consequentiã, quia eo ipso quo quis cognoscit modũ discurrendi mentaliter seu inferendi notum ex ignoto, cognoscit etiam facile, quomodo discurrendum sit vocaliter, cognita per Grammaticam significatione vocum & modo loquendi congrue, vnde non debet esse vlla scientia, quæ agat per se de vocibus in ordine ad congrue discurrendum.

Ad secundam confirmationem respondetur distinguendo primum consequens, de sermone vocali, nego: de formali, vel obiectiuo, transeat, & negatur secunda consequentia. *Responderi etiam posset secundò* negando primam consequentiam, quia optime posset desumere denominationem à sermone vocali, quamuis per accidens ageret de ipso.

CONCLVSIO II.

37 *Logica agit per se de syllogismo obiectiuo.*

Logica agit per se de syllogismo obiectiuo & consequenter agit de rebus omnibus, secundum quod nata sunt constituere syllogismum obiectiuum & alia instrumenta sciendi. Hæc est iuxta tertiam sententiam contra authores primæ & secundæ sententiæ. *Probatur* autem, quia agit per se de illo syllogismo, qui componitur ex propositionibus, de quibus per se agit: sed agit de propositionibus obiectiuis; ergo & de syllogismo obiectiuo. Probatur minor, quia agit per se de propositionibus, quę componuntur ex terminis, de quibus per se agit, sed agit per se de terminis obiectiuis, agit enim per se de genere, differentia,

Probatio secunda.

pro-

proprio, accidente, qui sunt termini obiectiui.

Confirmatur: quia agit Logica sine dubio per se de syllogismo, in quo ponitur maior & minor extremitas & medium, & in quo ex connexione tali vel tali maioris & minoris extremitatis cum medio infertur connexio illarum inter se: sed syllogismus obiectiuus est huiusmodi syllogismus, ergo in Logica agitur per se de syllogismo obiectiuo.

38

Probatur secundò quia aliqua scientia potest per se agere de syllogismo obiectiuo, & tradere præcepta, quibus cōceptus obiectiui possint ita ordinari inter se vt cōficiant syllogismū obiectiuum bonum, & demonstrare quod conclusio syllogismi obiectiui sit vera, si præmissæ sint veræ; sed nulla potius quam Logica: ergo Logica agit per se de syllogismo obiectiuo.

Probatur tertiò: quia Ethica, quæ est scientia directiua operationum voluntatis, & ostendens quænam operationes voluntatis sint bonæ, quænam malę, agit per se de obiectis, circa quæ versantur istæ operationes; ergo similiter Logica, quæ cōmuniter supponitur esse sciētia directiua operationum intellectus, debet agere de obiectis istarum operationum: sed obiecta operationum intellectus, quibus conficiuntur syllogismi formales, sunt syllogismi obiectiui, ergo Logica agit de syllogismo obiectiuo per se.

Confirmatur: quia sicut dependet actio virtuosa à tali vel tali obiecto, ita etiam dependet syllogismus bonus à tali vel tali syllogismo obiectiuo: ergo quemadmodum Ethica agit de obiecto actionis bonæ propter depēdentiam actionis bonæ ab ipso, similiter Logica agit per se de syllogismo obiectiuo propter dependentiam syllogismi formalis ab ipso.

39

Obiicies: si Logica ageret per se de rebus dirigeret res ipsas, & sic esset præfecta stabuli, aut bubulcus, aut opilio, quod est absurdum. Propono obiectionem ridiculam ex *Arriaga*, qui sæpius ridiculū se exhibet similibus obiectionibus, quamuis aliàs author sit satis doctus.

Respondeo cōcedendo primam sequelam, & negādo secundam, quia dirigere res proponendo ipsas intellectui tali vel tali modo non est dirigere ipsas in stabulo, aut campo &c. sed nec lubet in ridicula obiectione diutius hærere.

CONCLVSIO III.

40 *Logica de syllogismo formali per se agit.*

Logica etiam agit per se de syllogismo formali & de cæteris modis seu instrumentis sciendi formalibus, & consequenter agit de operationibus intellectus. Hæc est conformis authoribus secundæ sententiæ, & videtur mihi esse iuxta mentem Antiquorum, & Scoti præsertim, qui cum resoluant Logicam agere de syllogismo, definitione, diuisione &c. nec determinent in particulari, de quo syllogismo, aut definitione, aut diuisione, id intelligant, intelligendi sunt de vtroque syllogismo tam obiectiuo quam formali indifferenter, alias diminute procederent, dum non determinarent se in particulari.

Probatur autem primò: quia scientia, quæ agit de beatitudine, agit per se de beatitudine formali & obiectiua, & scientia, quæ agit de actibus humanis, agit

non

non solum de obiectis istarum actionum, sed de ipsismet actibus: ergo à pari scientia, quæ agit de syllogismo, agit per se de syllogismo formali & obiectiuo.

Probatur secundò: quia definitio syllogismi tradita in Logica potest accomodari tam syllogismo formali quam obiectiuo: ergo signum est, quod de vtroque agat. Probatur antecedês, quia quãdo dicitur, quod syllogismus sit oratio, in qua quibusdam positis aliud quid ab his, quæ posita sũt, necessario sequitur, id potest intelligi de oratione formali, & sic accõmodabitur syllogismo formali; vel de oratione obiectiua, & sic accõmodabitur syllogismo obiectiuo.

41 *Probatur tertiò*, quia finis Logicę est vel cognoscere naturam boni discursus, vel tradere præcepta, quibus possit fieri bonus discursus: sed vterq; finis potest acquiri agẽdo de syllogismo formali nõ minus quã agendo de obiectiuo: ergo nõ minus agit per se Logica de obiectiuo quam de formali. Probatur minor, quia si quis cognoscat illũ syllogismum formalem esse bonũ, cuius prima propositio formalis sit, qua aliquid prædicetur vniuersaliter de aliquo, & cuius secunda propositio sit iudicium quo illud ipsum, de quo prędicabatur vniuersaliter in prima propositione, prædicatur vniuersaliter de alio, & cuius tertia propositio sit iudicium, quo illud, quod prædicabatur vniuersaliter in vna propositione ex duabus primis, prædicetur vniuersaliter de eo, quod subijciebatur in altera propositione, ille talis optime cognoscet modum discurrẽdi bene in *Barbara*, & poterit cognoscere omnem discursum talẽ esse bonum: ergo cognoscendo naturam syllogismi formalis poterit quis discurrere bene.

42 Dices non posse quem cognoscere syllogismum formalem talem, quin cognoscat obiectiuũ; ergo potius agit Logica de obiectiuo.

Respõdeo negando consequẽtiam, quia inde solum sequitur quod debeat agere de vtroque syllogismo, sicut ex eo, quod sciẽtia agens de beatitudine, licet non possit considerare beatitudinem formalem quin cognoscat obiectiuam, tamen non propterea dicitur agere de sola beatitudine obiectiua, sed de vtraque.

Dices non posse vnam sciẽtiã agere per se de duobus obiectis, tanquam de adæquatis.

Respondeo negando sequelam quãdo illa duo obiecta sunt subordinata sibi inuicem, ita vt vnũ se habeat per modum actus, & alterum per modum obiecti talis actus, imo vniuersaliter supponi videtur ab authoribus quod sciẽtia quæ habetur de actu aliquo intellectus aut voluntatis, sit de actu cũ ordine ad tale obiectũ, nam communissime supponitur quod actus specificetur ab obiecto, hoc est quod per ordinẽ ad obiectum cognoscatur natura ipsius vt distinguitur ab alijs actibus, ergo scientia, quæ considerat ipsum, considerat obiectum eius, & consequenter illa scientia habet pro obiecto vtrumque, & actum & obiectum, quandoquidem illa scientia respiciat vtrumque, respicit enim actum cum ordine ad obiectum.

Per hæc patet ad fundamenta secundæ & tertiæ sententię, nam concedimus cum secunda, quod agat Logica de syllogismo formali, & cum tertia sententia,

quod

quod agat de obiectiuo syllogismo, & idẽ pariformiter dicendũ de cæteris sciendi instrumentis.

QVÆSTIO V.

Quidnam dicat syllogismus formaliter.

43 EX huius quæstionis resolutione dependet alia celebris controuersia, an scilicet Logica agat de ente rationis formaliter, seu tanquam de obiecto formali, habent enim necessariam connexionem; nam si syllogismus & cætera obiecta per se Logicæ dicant formaliter entia rationis, tũ certum est quod Logica agit per se formaliter de ente rationis, quia sine dubio agit de syllogismo formaliter, hoc est de ratione formali constitutiua syllogismi: si autem nec syllogismus nec alia obiecta Logicæ dicãt formaliter ens rationis, aut cõstituantur formaliter per ens rationis, sed per aliquid aliud; tũ Logica agit per se de illo alio, non verò de ente rationis, nisi eo modo quo agit de cæteris omnibus entibus, quatenus scilicet est quid definibile, prædicabile, subijcibile, &c.

Communissima sententia est, syllogismum & cætera obiecta per se Logicæ dicere formaliter ens rationis. Ita *D. Th.* 4. *Met. lect.* 4. cum omnibus suis teste *Masio in proœmial. sec.* 1. *q.* 13. *Tol. q.* 5. *Log. Ruuius q.* 6. *Log. Cursus Carmelitanus disp.* 1. *proœmiali q* 2. *sect.* 3. *Merinerus q.* 4. *proœmiali sec.* 1. *Scotistæ communiter*. Aliqui tamen recẽtiores, vt *Conymbricenses q.* 5. *Log. Fonseca* 2. *Met. c.* 3. *q.* 1. *sect.* 5. *Hurtadus disp.* 1. *sec.* 1. *Auersa q.* 2. *de obiecto Logicæ sect.* 4. & nonnulli alij tenent oppositum, cum quibus sit nostra

CONCLVSIO I.

44 *NEc syllogismus, nec vllũ aliud obiectum vllius partis Logicæ dicit per se formaliter ens rationis, & consequenter obiectum Logicæ formale non erit ens rationis vllum.*

Nullũ obiectum logicũ dicit per se formaliter ens rationis.

Probatur quia secundũ aduersarios communiter, ens rationis non potest fieri nisi per fictionem intellectus, sed certũ videtur, ad hoc vt fiat syllogismus & quodcunque aliud Logicę obiectum, non esse necessariũ vt intellectus aliquid fingat aut cõcipiat aliter quam est in se; ergo nec syllogismus nec aliquod aliud obiectum per se Logicę dicit formaliter ens rationis. Probatur minor: si deberet intellectus fingere, aut aliquid cõcipere aliter quam est ad faciendum syllogismum aut aliquod aliud obiectum Logicę, deberet fingere, vt faceret genus, quia est eadem ratio de genere & cæteris, vt omnes fatebuntur: sed non est necesse vt fingat vel consideret rem aliter quam est in se dum facit genus, quia vt faciat genus non requiritur aliud quam quod consideret naturam aliquã communem pluribus speciebus, v. g. naturam animalis, non consideratis ipsis speciebus, vel quod consideret illam inexistentem speciebus; vtroque autem modo potest eã considerare sine fictione aliqua: ergo vt fiat genus non est necesse vt intellectus aliquid fingat aut consideret aliter quam est.

Fatemur quidem libenter intellectum ex eo quod cõparet naturam genericam ad species, aut consideret ipsã quouis modo habere occasionem & fundamentũ fingendi ens rationis aduenire naturæ; sed vt id fingat, non est ne-

necesse, & est omnino impertinens ad naturam genericam formaliter; quæ haberet talem rationem, quamuis nullo modo hoc fingeret intellectus, & de facto habet. quando intellectus vere concipit nihil tale aduenire naturæ sic consideratæ.

45

Probatur secundò conclusio etiam si intellectus non haberet facultatē fingendi aut excogitandi ens rationis, posset sine dubio discurrere quandoque bene, quandoque male, & cognoscere etiam modum, quo mediante posset bene discurrere; absurdum enim videtur quod talis perfectio intellectus dependeret a fictione entium rationis, aut eorum consideratione: ergo posset haberi Logica sine ente rationis, & consequenter nec syllogismus, nec vllum aliud obiectum per se eius dicit formaliter ens rationis. Probatur prima consequentia, quia Logica nihil aliud est quam cognitio modi discurrendi: ergo si haberetur sine possibilitate entis rationis cognitio modi discurrendi, posset etiam haberi Logica sine ente rationis.

Probatur tertiò, quia vt patet ex *quæst.3 de ente rationis*, esse cognitum non dicit formaliter ens rationis, sed ipsam cognitionem realem, quæ extrinsece denominaorem cognitam: ergo similiter esse prædicatum non dicit formaliter ens rationis, sed ipsum actum intellectus prædicantem rem, eadem enim est ratio vtrobique, vt patet: sed si aliquod obiectum Logicum diceret formaliter ens rationis, maxime esset prędicatum, vt aduersarij omnes fatebuntur, ergo nullum obiecum Logicum dicit formaliter ens rationis.

46

Obiicies primò secundum *Philosophum 4. Met. tex. 5.* Dialectica & Metaphysica versantur circa omnia entia: sed hoc esset falsum, nisi Dialectica ageret de ente rationis formaliter, quia nihil aliud considerabile à Logica potest reperiri in ente, ratione cuius posset agere de omni ente, ergo agit per se formaliter de ente rationis.

Quo sensu Logica agit de omnibus rebus.

Respondeo negando minorem: cum enim Logica agat de prædicato vt prædicatum est, & nihil sit quod non possit esse prædicatum, inde optime dici potest Logicam agere de omni ente secundum aliquam considerationem. Ad probationem minoris respondeo, non esse necesse ad hoc, vt scientia consideret aliquam rem, vt ratio formalis, secundum quam considerat istam rem, sit intrinsece in illa re, sed sufficit vt sit vel intrinseca, vel extrinseca ipsi: quando enim consideramus parietem vt cognitum per cognitionem realem inhærentem intellectui, non consideramus ipsum secundum quod afficitur aliqua forma sibi in existente, vt patet. Vnde quamuis non posset dari aliquid in omnibus rebus considerabile à Logica præter ens rationis, non sequitur quin Logica posset cōsiderare omnes res, nō considerando ipsas vt affectas aliquo ente rationis, quia posset considerare ipsas vt affectas aliqua denominatione extrinseca.

47

Obiicies secundò: Logica est scientia rationalis: ergo agit de ente rationis per se tanquam de obiecto. Probatur consequentia, quia non potest assignari qua alia ratione dicatur rationalis, quā quod agat de ente rationis.

Re-

Cur Logica vocetur rationalis scientia.

Respondetur negando consequentiam cum sua probatione, quia potest vocari scientia rationalis ex eo quod ostendat modum ratiocinandi seu discurrendi: sicut enim dicitur homo esse rationalis creatura ex eo, quod potest discurrere, cur facultas seu scientia docens modum discurrendi non possit dici scientia rationalis?

Dices: sequeretur quod esset scientia realis non solum in sua entitate, sed etiam obiectiue, quatenus scilicet scientia realis dicitur illa, quæ habet obiectum reale; sed hoc est absurdum; ergo. Probatur minor, quia alias sequeretur quod male diuideret Aristoteles scientiam realem in Physicam, Metaphysicam, & Mathematicam, quandoquidem daretur alia scientia realis, nimirum Logica, quæ ad neutram ex illis spectaret.

Quo sensu Logica non est scientia realis.

Respondetur negando minorem, & distinguendo sequelam probationis: scientiam realem vt sic, concedo sequelam, nec eam diuisit Philosophus; scientiam realem speculatiuam non rationalem, hoc est non ostendentem modum discurrendi, negatur sequela; eam autem diuisit Philosophus.

Cęteræ obiectiones ex dictis & dicendis facile soluuntur.

Quod si aliquis author, cuius authoritatem quis admittere voluerit, dicat Logicam agere de ente rationis, potest explicari de ente rationis fundamentaliter, non formaliter, iuxta ea, quæ dixi in *disputatione de ente rationis, quæst. 3.* aut iuxta alios modos ibi assignatos.

CONCLVSIO II.

48

Quid dicit formaliter syllogismus.

SYllogismus formaliter loquendo dicit talem dispositionem trium terminorum in tres propositiones, ut nunquam possint duæ præmissæ esse vera, quin conclusio etiam sit vera, quæ dispositio habetur formaliter ab intellectu concipiente res tali modo, vel à causa proponente res tali modo, quæcumque demum illa sit. Hæc est communis inter eos, qui dicunt syllogismum non dicere formaliter ens rationis. & patet, quia nihil aliud potest assignari, quod conuenientius assignari possit pro formali ratione eius. Præterea certum est quod manentibus reliquis omnibus præter istam dispositionem, non erit syllogismus compositus ex terminis, & adueniente sola illa dispositione erit compositus; ergo ab illa dispositione habebit esse syllogismus: quod autem illa dispositio habeatur formaliter ab intellectu concipiente terminos tali modo, vel à causa eos sic proponente, etiam patet quia eo ipso, quo sic proponantur, vel concipiantur, erunt sic propositæ, quamuis nihil aliud intelligatur ipsis aduenire, ergo.

49

Dices: ideo habent termini, & propositiones bene disponi quoties concipiuntur tali modo, quia toties sequitur in ipsis vnum ens rationis; vnde non sequitur quod ab intellectu sic concipiente habeant formaliter bene disponi, & esse syllogismum.

Contra, quia possunt sic concipi sine fictione; ergo non necessariò sequitur ens rationis. Deinde sicut possunt res concipi absolute absque eo quod resultet vllum ens rationis, non est vlla

ratio

ratio quin possint cōcipi tali vel tali modo absque eo quod resultet vllum ens rationis.

Ex hoc facile resolui potest quo modo consideret Logica res omnes, an vt dirigibiles seu disponibiles debito modo& figura; an vero vt dispositæ. Respondēdum enim est quod vtroque modo, nam considerat Logica & dat modum conficiendi syllogismum, seu taliter disponendi res, vt ex ijs resultare possit syllogismus obiectiuus; & consequenter cōsiderat res vt sic disponibiles; deinde etiam cōsiderat naturam & proprietates syllogismi, & cōsequenter cōsiderat res vt dispositas, quia syllogismus nihil aliud est quam res sic dispositæ. Sed aduertendum est quod quemadmodum Physica considerat cōpositum ex materia & forma præscindendo ab actuali existentia, hoc est non curando, quod existat actu, vel non existat, ita etiam Logica quādo considerat syllogismum seu res dispositas tali vel tali modo, nō exigat quod actu sic disponantur, sed omnino ab hoc præscindit.

Demonstratio est perfectissimum obiectum Logicæ.

Quæres quodnam sit obiectum magis principale ex omnibus obiectis partialibus consideratis in Logica. *Respondetur* breuiter cum communi omnium sententia esse demonstrationem, quia est instrumentum acquirendi scientiam perfectissimam.

QVÆSTIO VI.

De diuisione Logicæ in Vtentem & Docentem.

50

ANtequam ad quæstionis huius resolutionem veniamus prius de duabus alijs Logicæ diuisionibus, in quibus oēs fere cōueniunt, pauca breuiter dicemus.

Itaque cum constet ex dictis Logicam esse facultatem bene discurrendi, seu deueniendi in cognitionem rei ignotæ, & aliqui naturaliter sine vlla arte discurrunt, & ex notis ignota colligunt: *primo diuiditur* Logica in *naturalem* & *artificialem*; & per *naturalem* intelligitur ipsemet intellectus, quatenus est aptus ad discurrēdum absque subsidio artis; per *artificialem* vero intelligitur facultas superaddita intellectui, qua determinatur & facilitatur ad cognoscendū modū discurrendi vt sic, seu perueniēdi ad cognitionem rerum occultarum absque periculo erroris.

Diuisio Logicæ in naturalem & artificialem.

Rursus quoniam determinatur intellectus ad hoc cognoscendū in actu secundo, & in actu primo, *Logica artificialis diuiditur in actualem & habitualem*. Actualis est ipsa actualis cognitio, quā habet intellectus de modo discurrendi, aut definiendi, aut diuidendi vt sic; & illa quam habet, quod syllogismus debeat cōstare tribus terminis; definitio genere, & differentia; diuisio esse adæquata, &c. Habitualis verò est quod facilitat ipsū ad habendum talem cognitionem.

Diuisio Logicæ artificialis in habitualem & actualem.

Quoniam denique qui est artificialiter Logicus, duo præstare potest, primo cognoscere qua ratione syllogismus sit conficiendus, & diuisio, & definitio; secundò facere syllogismum, definitionem, ac diuisionem conformiter ad illam cognitionem; *Logica artificialis* communiter *diuiditur in Vtentem & Docentem*, de qua diuisione, quia aliquæ non leues difficultates occurrunt, specialem inituere visum est quæstionem, & illas difficultates examinare, & soluere:

iunt

sunt autem tres potissimum, *prima Difficultas* est, quid per Logicam Docentem, quid per Vtentem intelligatur; *secunda*, vtrum Logica quoad omnem sui partẽ, & præsertim quoad tres principaliores, v.g. *Analiticam*, illam scilicet, qua docetur quomodo sit conficiendus syllogismus vt sic, & demonstratio; *Topicam* & *Sophisticam*, qua docetur quomodo sit conficiendus syllogismus probabilis & syllogismus sophisticus seu syllogismus apparenter sed falso concludens, rectè sic diuidatur. *Tertia*, an Logica Vtens & Docens realiter distinguantur.

Quid sit Logica Vtens, & Docens.

51

Quid Logica docens & vtens tam habitualis quã actualis.

HÆc difficultas est tantum de nomine; & licet aliqui dicant quod Logica Docens sit facultas ostendens modum discurrendi, & ignotum ex ignoto deducendi, Logica verò Vtens sit quæcumque alia scientia vtens præceptis Logicis, ita vt quando dicitur Logica Vtens, ly *Logica* non sit nominatiui, sed ablatiui casus; communis tamen sententia iam tenet Logicam Docentẽ esse facultatem docentem quomodo cõfici debeant modi sciẽdi, v.g. syllogismus, definitio, diuisio, & quæ sit natura ac proprietas eorum: Logicam vero Vtentem esse facultatem confectiuam istorum modorum. Itaque iuxta hunc modum dicendi, qui accõmodatior videtur, Logica Docens actualis est cognitio, quæ habetur de natura syllogismi ac aliorum instrumẽtorum sciendi; & Logica Docens habitualis erit habitus inclinans intellectum ad illam cognitionem. Logica autem Vtens actualis erit ipsa met cõfectio syllogismi aliorumque instrumentorum; & Logica Vtens habitualis erit habitus inclinans intellectũ ad istam confectionem. Quamuis autem pro hoc modo dicendi sufficiat communior cõsensus, cum quæstio non possit esse nisi de nomine, tamen vlterius suaderi potest, tum quia certum est dari cognitionem ac confectionem syllogismi, & habitum inclinantem ad illa; tum etiam quia ista explicatio satis congruere videtur ipsis nominibus Logicæ Docentis ac Vtentis, vt patet.

Confirmatur, quia secundum omnes idem intelligi debet per Logicam Docentem, quod Græci per Logicam auulsam à rebus; & per Vtentem, quod illi intelligunt per Logicam concretam rebus: sed habitus ostendens naturam syllogismi aliorumque instrumentorum sciendi est auulsus à rebus, quia ad hoc cognoscendum nõn est necessarium cognoscere naturas rerum vllarum determinatarum, in quibus fieri deberet syllogismus: habitus vero conficiens syllogismum non est auulsus à rebus, quia non potest fieri aliquis syllogismus vtilis, quin cognoscatur materia determinata, in qua fit: ergo bene explicat communis sententia vtramque Logicam.

An Logica quoad Analiticam, Topicam, & Sophisticam partem bene diuidatur in Docentem & Vtentem.

52

CIrca hanc difficultatem *Diui Thomæ sententia est* 4. *Met. lect.* 4. quam sequuntur *Conymbri-*

bricenses q.4.proœm.art.2.Fonseca 2. Met cap.3.q. 1.sect.6. Complutenses Carmelitæ dis.1.proœm. q.4. Dialecticā, quoad partem demonstratiuā non recte diuidi in Docentē & Vtentē, sed solūmodo quoad partem Topicam,& Sophisticā.

Logica diuiditur bene quoad tres suas partes in Vtentem & docentem.

Nos autem contra existimamus nō minus bene diuidi partē Topicā Logicæ in Vtentē & Docentem, quā partem analiticam priorem ac posteriorem, & nobiscū sentiūt præter *Scotistas* cōmuniter *Iauellus tract.2.Log. c.6. Tol.& Sotus q.2.proœm.Masius,Sācius,aliique recētiores Thomistæ, ac Auersa q 1.Log. sec.2. Fundamentū potissimū est,* quod non minus pertineat ad Logicā cognitio cōficiendi syllogismi Topici in quacūque materia, & cōfectio eiusdem, quam cognitio conficiendi syllogismi demonstratiui,& confectio eiusdem in quacūque materia: sed propterea diuiditur bene secundum aduersarios in Docentem, & Vtentē quoad partē topicam & sophisticā, quia cognitio & cōfectio illorū syllogismorū ad ipsam pertinet: ergo etiam quoad partem demonstratiuam, & consequēter etiā quoad partē analiticam. priorem bene diuidi potest in Vtentem & Docentem, quandoquidem cognitio& confectio tam syllogismi vt sic, quā syllogismi demonstratiui ad ipsā pertineat. Maior patet, quia qua ratione confectio cuiuscumque syllogismi demonstratiui nō pertineret ad Logicam, sed ad scientiam in cuius materia fieret, v.g. ad Physicā, si materia esset physica; ad Metaphysicā, si metaphysica, prout asserūt aduersarij, eadē ratione confectio cuiuscūque syllogismi topici non pertineret ad Logicam, sed ad scientiam in cuius materia exerceretur, ergo nō minus pertinēt confectiones syllogismorū demonstratiuorum ad Logicam quam Topicorum.

Responsio ad aduersariorum 53

Dicunt aduersarij materiam, in qua fit syllogismus probabilis, non pertinere ad vllas scientias, quia nulla scientia potest esse principium opinionis, aut cognitionis incertæ, & consequenter debere pertinere ad solam Logicam, secus verò esse de syllogismi demonstratiui materia.

Sed contra primò, quia inde sequeretur, quod vnica Logica esset multo maior quā omnes aliæ scientiæ, quandoquidem sine cōparatione sint plures cognitiones probabiles cognitæ a nobis pro hoc statu, quam scientificæ, quod videtur absurdissimum: nec absurditatem diminuit, quod ipsi respondent conclusiones probabiles pertinere etiā ad alias sciētias, quia Logica est ministra aliarum scientiarum, & cōsequenter bona ipsius etiam sūt bona aliarum scientiarum. Hoc inquā nō minuit absurditatem *primò*, quia non tollit quin per se plura pertinerent ad Logicam quā ad omnes alias scientias; secundò quia licet Logica sit ministra aliarum scientiarum, nemo dixerit cognitionem, quæ habetur de syllogismo conficiendo, esse cognitionem physicam, aut metaphysicam, sed mere Logicam, ergo cognitiones probabiles, si per se pertineant ad logicam, non debent dici physicæ, aut metaphysicæ, quamuis sint cognitiones logicæ, & Logica sit ministra aliarum scientiarum.

54

Contra etiam secundò est, quod si omnes cognitiones probabiles materiarum quantūuis diuersarū, tam quæ abstrahunt a materia, quā quæ non abstrahūt, possunt pertinere per se ad vnam

facultatem seu habitum cognitiuum, nulla poterit esse ratio cur omnes conclusiones scientificæ nō possint pertinere ad vnā scientiam habitualem: sed hoc est secundum omnes absurdum, & secundum aduersarios, præsertim Complutenses impossibile, ergo & illud vnde sequitur.

55 *Conclusiones probabiles omnes non spectant ad vllam vnā scientiam.*

Vnde concludendum est cōclusiones probabiles in materia physica pertinere ad Physicam, sicut & quæ sunt in materia metaphysica spectant ad Metaphysicam. In eo vero quod aduersarij dicunt conclusiones probabiles physicas non posse spectare per se ad Physicam, quia Physica scientia est, & scientia non potest esse principium opinionis: supponunt rem omnino falsam, nimirum quod habitus physicus quoad omnem partem sui sit scientia, cuius contrarium postea ostendemus.

Contra hanc verò nostram resolutionem argumentantur Complutenses hoc modo: si Logica haberet vsum partis demonstratiuæ, vel esset in materia necessaria aliarū scientiarū, vel in materia propria, sed neutro ex his modis habet vsum, ergo, &c. Minorem quoad primam partem dicunt cōcedi ab aduersarijs, & probari manifeste, quia ipsa Metaphysica in sua materia vtitur præceptis Logicæ Docentis; facitq; suas proprias demonstrationes, & idē est de alijs scientijs, quarū demonstrationes non producūtur à Logica sed ab ipsis, quia alias si sola Logica efficeret omnes demōstrationes, ipsa sola esset scientia. Aliam etiā rationem ad eandem minorē probandam adiungunt, nimirū quod tota substātia actuū demonstrationis Metaphysicę fit Metaphysica; ergo Logica non potest aliud facere in illis demōstrationibus, quā dispositionē istorum actuum in formā demōstrationis: sed hoc nō potest facere, quia illa dispositio est ens rationis, & ens rationis non fit per se ab aliqua causa, sed per accidēs resultat ad positionem alicuius actus realis & consequenter ad positionem actuum Metaphysicę in demonstratione metaphysica, ergo illa dispositio à Metaphysica producitur, & nō à Logica.

Eandem minorem quoad secundam partem probant, quia vsus Logicæ Vtentis debet distingui à doctrina Logicæ Docētis; sed demonstrationes, quæ fiūt in materia propria Logicæ, non distinguuntur à doctrina; ergo Logica non habet vsum in materia propria. Cōfirmant hoc, quia si Logica respectu suæ materiæ necessariæ diceretur Vtens, non essent idem Logica Vtens & Logica rebus concreta, quia dum demonstrat in materia sua propria, non est rebus vllis concreta.

56 *Nulla scientia alia vtitur Logica propriè loquendo.*

Verum enimuero quidquid sit de alijs aduersarijs, *Respondetur* negando minorem obiectionis quoad vtramq; partē, & ad probationē primę partis dico, si proprie loquendū sit, nec Metaphysicam nec vllam aliam scientiā vti Logica, sed posse intellectū vti in demonstratione metaphysica & alterius scientiæ tam Logica quā Metaphysica aut alia scientia, cū enim Metaphysica nec informet, nec informetur à Logica, nec obiectum ipsius cognoscat; quomodo illa vti poterit? Quod si etiā vteretur præceptis Logicæ, profectò non inde sequeretur, quin Logica concurreret ad illas demonstrationes conficiendas; cur enim deberet vti Logica ad aliquid faciendum, nisi Logica ad

ad illud faciendum concurreret? Neque ex eo quod Logica concurreret ad alias demõstrationes, sequeretur quod ipsa sola eas cõficeret: aut quod ipsa sola esset scientia, sicut non sequitur quod ipsa sola, eo quod secundũ Complutenses cõcurrat ad opiniones, sit opinio.

Itaque ad demonstrationem conficiendam in materia metaphysica concurrit tam Logica quam Metaphysica; Logica quidem quantum ad dispositionem terminorum, quæ eadem potest esse in varijs materijs; Metaphysica vero, quantum ad cognitionem talis determinatæ materiæ, quæ cognosci non potest neque per Logicam, neque per vllã facultatẽ distinctã à Metaphysica.

57 Quod verò in secunda probatione minoris contra obijciunt, nimirum dispositionẽ esse ens rationis, imprimis falsum est, vt patet ex dictis; deinde etiam si verum esset, non facit ad propositum. quia ipsimet fatebuntur sine dubio, vt talis dispositio bona habeatur, Logicam aliquo modo concurrere, alias nec Metaphysica vteretur præceptis Logicæ, nec Logica esset necessaria ad alias scientias, quod nec ipsi, nec vllus aliis dicet.

Ad probationem minoris quoad secũdam partem, quidquid sit de maiori, negatur minor, quia quando Logica demonstrat definitionem debere constare genere, & differentia, licet doceat tũ quomodo definitio debeat fieri, non tamen docet quomodo demonstratio debet fieri, vt patet. ergo vsus demõstrationis in materia logica distinguitur à doctrina, qua docetur quomodo debet demõstratio fieri; similiter quando Logica definit demonstrationem, non docet quomodo definitio debet fieri, sed vtitur ista doctrina definiendo demonstrationẽ: ergo Logica habet vsum demõstrationis in materia propria distinctum à doctrina faciendæ demonstrationis, & vsum definitionis distinctũ à doctrina eius conficiendæ: hoc autem sufficit, vt in materia propria Logicę vsus distinguatur à Logicæ doctrina.

Vsus demõstrationis in materia Logica distinguitur à doctrina eius.

58 *Confirmatur:* ideo vsus Logicæ in aliena materia, v. g. physica, vel metaphysica, distinguitur à doctrina eius, quia potest quis cognoscere quomodo definitio ve sic sit facienda, & habere etiam facilitatem ad hoc cognoscendũ sine eo quod cognoscat definire aliquod obiectum physicum aut metaphysicum; sed potest quis cognoscere, quomodo definitio sit facienda, sine eo quod cognoscat quomodo definiri possit syllogismus topicus, qui est materia Logica: ergo vsus Logicæ in materia propria est distinctus à doctrina eius.

Ad confirmationẽ Respondetur negando sequelam, quia est concreta materiæ illi, in qua vtitur sua doctrina.

Quomodo Logica Vtens & Docens distinguuntur.

SVppono ex dicẽdis in Metaphysica distinctionem realem esse illam quæ est inter duo, quorum alterum potest sine alio existere, aut quorum vnum potest subiectari in subiecto, in quo alterum non subiectatur, aut quorum vnum producit realiter productione vera & reali alterum: Distinctionem vero formalem esse eam, quæ datur à parte rei, & non est realis in sensu iam explicato.

CONCLVSIO.

59

Logica Vtens habitualis non distinguitur realiter à Logica Docente habituali, sed ad summum formaliter, secus vero est de Logica Vtente actuali & Docente actuali. Ita *D.Tho.4.Met. lec.4.* cum multis alijs, quos citant & sequuntur *Complutenses disp.1.proœm.q.4.* colligiturque ex *D.q.1.Vniuersalium, & q.1.Elenchorum,* quem in eo sẽsu sequitur *Faber theoremate 1.c.1. Fuentes q.4. diff.2.art.1.* & est cõmunior sententia Scotistarũ, quos sequitur *Camerarius* contra *Tartaretum q.1.proœm.dub.1.* & *Caberũ tract.1.proœm.disp.2.dub.1.* quos sequitur *Mastrius hic q.1. art.1.*

Probatur prima pars, quia non est vlla necessitas multiplicandi duos habitus Logicæ, quoniam vnus sit Docens, & alter Vtens; idem enim habitus Logicæ Docẽs potest vtriusque munus subire; nam eo ipso quo cognoscimus quomodo syllogismus in quocunque modo & figura fieri debeat, quod est munus Logicæ Docentis, facilitamur ad conficiendum syllogismum in quocũque modo & figura, & in quacunque materia, cognita natura materiæ: ergo idem habitus Logicæ Docentis exercet sufficienter munus vtriusque habitus, & consequenter non est necessitas multiplicandi istos habitus.

Non distinguitur Logica habitualis docẽs realiter à Logica Vtẽs habituali.

Confirmatur: Logica Vtens est, quę inclinat ad faciendum syllogismum, v. g. sed Logica Docens sic inclinat: impossibile enim est quod, qui cognoscit quomodo syllogismus fit conficiendus, non facilitetur ad eum conficiendum: ergo conuenit Logicæ Docenti esse Vtens, & consequenter idem omnino est habitus, qui dicitur Docens & Vtens; Docens quidẽ, quatenus inclinat ad cognoscendũ quomodo syllogismus sit cõficiendus; Vtens vero quatenus inclinat ad ipsum conficiendum.

60

Quidam Scotista ad dirimendã hãc controuersiã distinguit duas Logicas Vtentes, vnam elicitiuam, quæ est scientia illa, in cuius materia construitur syllogismus; aliam directiuam, quæ est ipsamet Logica Docens, & iuxta hoc dicit Logicam Vtentem directiuam & Docentem non esse habitus distinctos, secus verò dicendum de elicitiua, quæ potest esse distincta realiter, nimirum quando construitur syllogismus in materia alterius scientiæ à Logica.

Verum hoc non deseruit ad propositũ, quia nemo negat quin quãdo fit syllogismus in materia Physicæ, ipsa Physica concurrat ad conficiendũ istum syllogismũ, & quin etiam Physica distinguatur realiter à Logica Docẽte: nec in hoc sensu proponitur controuersia, sed vtrum præter habitum scientiæ, in cuius materia fit vsus præceptorum Logicę, & præter habitũ Logicæ Docentis sit alius habitus distinctus, qui sit Logica Vtens. Deinde falsum est & præter communem modum loquẽdi Physicam esse Logicam Vtentem aut Metaphysicã, quamuis enim aliqui dixerint quod Physica, & idem est de cæteris scientijs, esset Logica Vtens, sumpta Logica in ablatiuo casu, tamen nullus præter ipsum & Caberum dixit quod Physica eset Logica Vtens, sumpta Logica in nominatiuo casu, quod tamen necessarium esset vt diceretur habitus Logicæ Vtẽtis.

61

Logica Vtẽs actualis distinguitur realiter ab Docẽte actuali.

Probatur secunda pars conclusionis contra *Martinium q. 2. proœm.* quia Logica Docens actualis est co-

cognitio, qua cognoscitur quomodo syllogismus v.g. sit conficiẽdus; Logica verò Vtens actualis est cõstructio, seu confectio actualis syllogismi: sed certum est hos actus distingui realissime, quandoquidem posset esse primus sine secundo.

Obiicies contra primam partem: In arte pictoria, scriptoria, psaltatoria reperitur duplex habitus realiter distinctus, vnus quo inclinatur quis ad cognoscendum quomodo pingendum, scribendũ, & psaltandũ sit; & alter, quo quis facilitatur ad pingendum, scribendum, & psaltandum: ergo idem dicendum est de arte Logica.

Cur aliæ artes includãt duos habitus Docentẽ & Vtentem nõ vero Logica.

Respondeo negando consequentiam, quia in illis artibus non est eadem potẽtia sola, quæ cognoscit quomodo actus illi sint faciẽdi, & quæ facit illos actus, vt patet, vnde plures habitus ponuntur, vnus ad determinandam vnam potentiam, & alter ad alteram: secus autem est in proposito, quia est eadem potentia, nimirum intellectus qui cognoscit quomodo faciendus sit syllogismus, & qui ipsum facit; nec habet difficultatem aliquam in confectione syllogismi, quando cognoscit quomodo debeat fieri, præter difficultatem, quæ oritur ex defectu cognitionis materiæ, quam difficultatem tollit scientia in cuius materia fit syllogismus. Imo ex his exemplis potest confirmari resolutio nostra, quia ex parte intellectus non ponitur alius habitus in arte pictoria ad determinandum ad pingendum (& idem est de cæteris) distinctus ab illo, quo determinatur ad cognoscendum quomodo pingi debeat: ergo nec ex parte intellectus poni debẽt duo habitus, quorum vnus determinet ad cognoscendum quomodo syllogismus debeat fieri, & alter ad conficiendum syllogismum.

62

Obiicies secundò. Non augetur habitus Logicæ Docentis per actus Logicæ Vtentis, ergo non est idem habitus vtriusque. Probatur consequentia, quia si esset idem habitus deberet augeri; habitus enim omnis augetur per suos actus. Antecedens patet experientia, quia ex confectione frequenti syllogismi in *Barbara*, non magis facilitatur quis ad cognoscẽdum quomodo debet fieri, quam si non tam frequenter conficeret ipsum, ergo non augetur habitus Logicæ Docentis per actus Logicæ Vtentis.

Respondetur communiter negando antecedens cum consequentia suæ probationis, quia quando idem habitus habet duos actus, licet augeatur per quemlibet ex illis, non tamen sentitur facilitas nisi in ordine ad actus, quibus mediantibus augetur.

Si augeretur habitus habens duos actus, per vnũ ex illis, deberet sẽtiri facilitas in ordine ad alterum.

Sed contra hanc responsionem primò, quia si habitus in se augeatur formaliter, debet sentiri facilitas in ordine ad omnes actus, respectu quorum est habitus, siue ab ipsis producatur siue non; neque enim habet facilitare ad actus ex eo quod ab ipsis producatur, sed ex eo quod sit talis naturæ, vnde si produceretur à solo Deo, adhuc facilitaret potẽtiam, vt omnes fatentur.

Confirmatur: augmentum, quod procedit ab actu Logicæ Vtentis, est eiusdem naturæ cum augmento, quod procederet tum ab actu Logicæ Docentis, si adfuisset, aliàs non esset idem habitus vtriusque, vt patet; ergo quemadmodum istud augmentum, si procederet à Logica Docente,

facilitaret ad eius actus, ita etiã deberet ad eosdem facilitare, si procedat ab actibus Logicę Docentis; si enim in se nullam habet variationé, nec accidentalé quidem ex eo quod procedat ab vno potius quam ab altero, nõ potest habere vim vllam determinatiuam, quando procedit ab vno, quam non haberet, quando procedit ab altero.

63 *Non augetur habitus docēs per actus vtentis.*

Itaque respondetur aliter: concedendo antecedens, & negando consequentiam cum sua probatione, quia non debet habitus augeri per actus alios quam per illos qui eliciuntur ab ipsomet: confectio autem syllogismi non fit ab habitu Logicæ Docētis elicitiue, sed regulatiue, & directiue, vnde non debet augeri per istã confectionem, sicut nec per psaltationem, quæ dirigitur per cognitionem, quam habet psaltans de modo psaltandi, augetur habitur intellectualis, a quo procedit ista cognitio. Aduertendum autem hic quod non negamus, quin augeatur Logica Docens quoties conficitur syllogismus, sed tantum quod non augeatur per confectionem seu actus Logicæ Docentis.

Et si quæratur per quem alium actum augetur, Respondendum est, quod per actũ Logicæ Docentis, qui simul habetur cum ista confectione, quoties confectio fit artificialiter, nimirum per cognitioné qua cognoscitur qua ratione ista confectio fieri debet.

64

Obiicies tertio: Aliquis cognoscens optime quo modo syllogismus sit cõficiendus in aliquo modo & figura v.g. in *Fapesmo*, habet tamen difficultatem eum faciẽdi, vt patet in tyronibus, ergo.

Hæc obiectio est fundamentum potissimum *Mastrii*, & sane si verum esset antecedens supposita cognitione perfecta materiæ, in qua syllogismus esset conficiendus, conuinceret intentum, quidquid dicant alij.

Sed respondetur negando antecedens, nec experientia vlla tyronum illud probari potest, qui si, cognito quomodo syllogismus sit conficiendus, sentiant difficultatem in eo conficiendo, id oritur ex eo, quod non cognoscant materiam, in qua volunt syllogismum conficere; vel etiã ex eo, quod non perfecte cognoscant quomodo syllogismus sit conficiendus, quamuis enim sciant bene regulam memoriter secundum quam confici debet, tamen sæpe nõ bene illam intelligunt, vt non mirum sit, quod consequenter difficultatem sentiant in ea applicanda, ac conficiendo syllogismo.

65

Obiicies quartò: Actus Logicæ Docētis & Vtentis sunt distinctę rationis, ergo habitus, ex quo procedit vnus, non potest esse idem realiter cum eo, à quo procedit alter, quia habitus specificantur ab actibus, hoc est ex diuersitate specifica actuum colligitur diuersitas specifica habituum.

Actus specie distincti possunt prouenire ab eodem habitu.

Respondeo negando consequentiam; quia actus specie diuersi possunt prouenire ab vno habitu, præsertim quando vnus ex ipsis procedit ab habitu elicitiue & alter directiue, quemadmodum fit in proposito, vt patet ex actibus omnium virtutum moralium, qui procedunt ab habitu prudentiæ, cum tamen distinguantur specie ab actibus elicitis ipsiusmet prudentiæ. Vnde ad probationem consequentiæ Respondeo habitus specificari ad summum ab actibus elicitis, non

verò

verò ab imperatis seu ab ijs, qui directiue tantum, & regulatiue ab ipso procedunt.

66 *Obiicit praeterea Martinius contra secundam partem:* eodem dictamine, quo intellectus per Logicam cognoscit quomodo syllogismus in vniuersali conficiendus sit, determinatur sufficienter ad conficiendum quemcumque syllogismum in particulari sine aliquo alio dictamine, ergo idem est actus Logicæ Docentis & Vtentis.

Respondetur negando consequentiam, quia illud dictamen non est actus Logicæ Vtentis, vt Martinius supponere videtur; sed syllogismus, qui mediante isto dictamine fit, est actus Logicæ Vtentis, aut confectio eius. Imo si requireretur aliud dictamen particulare, seu cognitio ad conficiendum syllogismum particularem, ista cognitio & dictamen esset actus Logicæ Docentis; vnde quod requiratur, vel non requiratur aliud dictamen præter dictamen illud vniuersale, est omnino impertinens ad rem.

QVÆSTIO VII.

Vtrum Logica sit scientia.

67 Scientia quantum ad nostrum propositum hic capitur dupliciter, primò large pro quacumque notitia & cognitione intellectiua, & sic non quæritur vtrũ Logica sit scientia, quia certum est quod sit. Secundò strictè pro notitia certa & infallibili per demonstrationem acquisita, & hoc modo accipitur scientia in proposito; quomodo autem acquiratur scientia per demonstrationem, ostendemus suo loco.

Aduertendum autem quod vt Logica sit scientia, non est necesse quod omnis notitia, quæ per se pertinet ad Logicam, sit scientia in hoc sensu, quia sine dubio plurimæ opiniones, hoc est notitiæ probabiles, quę non sunt certæ ac euidentis veritatis ad ipsam pertinent, imo plures sunt huiusmodi in ea, quam cognitiones scientificæ, nec hoc est ipsi peculiare, sed occurrit etiam in Philosophia, naturali, Metaphysica, & cæteris scientijs, imo est omnino necessarium, quod omnes notitiæ Logicæ non sint scientificæ in hoc sensu, quia ad quamcumque scientiam pertinet aliqua notitia scientifica, pertinet etiam notitia principiorum, ex quibus deducitur illa notitia scientifica: illa autem notitia principiorum, cum non acquiratur per discursum, aut demonstrationem, non potest esse scientia, sed est intellectus secundum omnes; ergo necessarium est vt aliqua notitia Logica non sit scientia strictè loquendo, nec credo de hoc posse esse controuersiam. Itaque sufficit ad hoc vt dicatur scientia, quod de obiecto suo aliquid scientifice, & per demonstrationem cognoscat: & in hoc sensu procedit quæstio.

Omnes cognitiones spectãtes ad scientiã non sunt scientiæ.

CONCLVSIO I.

68 *Logica Docens nõ solum quoad partem Analiticam; sed etiam quoad Topicam, & Sophisticam est scientia.* Ita *Scotus q. 1. Prædicabilium*, & alibi. Videtur etiam. *D. Tho. 2. Met. lect. 4.* & communis, contra *Philoponum, Simplicium, Ammonium*, & alios antiquos.

Logica est sciẽtia quoad omnem partem.

Probatur, quia multæ notitiæ comparatæ demonstratiuè per

 discur-

discursum quoad omnes illas partes pertinent ad Logicam per se, ergo erit scientia proprie dicta quoad illas partes. Consequentia est euidens, quia vt aliqua facultas dicatur scientia proprie dicta, nihil aliud requiritur quam quod ad ipsam pertineant per se huiusmodi notitiæ; quod si aliquis requireret vllam aliam cõditionem, non erit cum ipso nisi quæstio de nomine. Probatur ergo antecedens: notitia quæ habetur in parte analitica priori de hac conclusione: omnis syllogismus factus in Barbara concludit necessariò, ex his principijs: *omnis syllogismus cõstans tribus terminis taliter inter se dispositis necessariò cõcludit: talis est syllogismus factus in Barbara, ergo*; est notitia certa & euidens acquisita per demonstrationem. Similiter notitia quæ habetur in parte analitica posteriori de hac cõclusione huius syllogismi: *omnis syllogismus procedens ex primis veris & necessariis causisque conclusionis est generatiuus scientiæ: talis est syllogismus demonstratiuus: ergo syllogismus demõstratiuus est generatiuus scientiæ*, est notitia acquisita per demonstrationem. Præterea notitia quæ habetur in parte topica de conclusione huius syllogismi est talis notitia: *omnis syllogismus procedens ex probabilibus generat opinionem, talis est Topicus, ergo* &c. Denique talis est notitia habita in parte sophistica de conclusione huius syllogismi: *nullus syllogismus, in quo sunt quatuor termini, aut in quo peccatur in modo aut figura, necessariò & vi formæ concludit: talis est syllogismus sophisticus, ergo non necessariò concludit*.

Confirmatur: quia nulla conditio requisita ad scientiam stricte loquendo deficit his & multis alijs notitijs Logicis, vt magis patebit in libris Posteriorum: ergo Logica quoad omnes has partes est scientia.

69

Obiicies primò: Logica est modus sciendi, ergo nõ est scientia. *Confirmatur*, quia secundum Philosophum absurdum est quærere simul scientiam & modum sciendi, vbi per modum sciendi intelligit Logicam.

Respondeo distinguendo antecedens: est modus sciendi obiectiue, concedo antecedens; formaliter, nego antecedens, & nego consequentiam, bene enim potest fieri quod illud quod sit modus sciendi obiectiue, id est quod agit de modo sciendi tanquam de obiecto, sit in se scientia.

Ad confirmationem respondeo primò negando quod per modum sciendi intelligat Logicam, sed potius obiectum Logicæ, idest, syllogismum, & sic corruit difficultas.

Respondeo secundò: quantumuis intelligeret ipsam Logicam per modum sciendi, sensum tamen esse, quod non deberet Logica simul tradi cum alijs scientijs v.g. Philosophia aut Metaphysica, respectu quarũ esset modus sciendi, hoc autem non est cõtra nos.

70

Obiicies secundò: *Aristoteles primo Rhetoric. c.4.* ait: Si quis autem Rhetoricam aut Dialecticam nõ vt facultates, sed vt scientias instituere ac docere conatur, is naturam earum interimere videtur. Ergo secundum Philosophũ non potest Logica esse scientia saltem quoad partem topicam, quam ibi nomine Dialecticæ significauit.

Respondeo sensum istius loci esse, vel quod Logica aut Dialectica non sit talis scientia, quæ doceat naturam sui obiecti tantum, & non etiam ostendat quomodo

modo fieri debeat, & hoc in ordine ad ipsũ cõficiendum, quod verissimũ est; sed tum neganda est consequentia; vel certe quod Dialectica, idest, prima pars topica Logicæ, nõ ostẽdat quomodo syllogismus scientificus sit cõficiendus, qui necessario cõcludat conclusionẽ certam & infallibilẽ sed potius quomodo conficiendus sit syllogismus probabilis qui conclusionem inferat probabilẽ tantum, & consequenter eos, qui vellent ita tradere Dialecticam in ordine ad inferendam conclusionem scientificam, omnino peruertere naturam ipsius. Et hæc videtur mihi germana prædictæ authoritatis expositio.

Quomodo Logica quoad partem topicam non sit scientia.

71 *Obiicies tertiò:* scientia debet versari circa materiam aliquam certam & determinatam, sibique propriã; sed Logica versatur circa res oẽs iuxta eũdem *Philosop.* 4. *Met. tex.* 5. ergo nõ est sciẽtia.

Respondeo distinguendo maiorem: circa materiam aliquam determinatam sibique propriam taliter, vt prædicatũ, quod scientia cognoscit de subiecto, debet solum per illam scientiam cognosci, aut saltem medium, quo vtitur ad illud cognoscendum, concedo maiorem; taliter vt de subiecto conclusionis scitæ non possit per alias scientias aliquid cognosci, negatur maior: certũ est enim quod per Physicam possit cognosci de homine quod sit mobilis, & per Metaphysicam quod sit vnus; & iuxta hoc distinguo minorem: versatur circa res omnes cognoscendo de ipsis prædicata, quæ per alias scientias de ijs cognoscuntur, nego; cognoscendo prædicata quę ab alijs scientijs nõ cognoscũtur, concedo, & nego cõsequentiam.

Quomodo Logica versatur circa res omnes modo particulari.

72 *Obiicies quartò:* scientia est de necessarijs, & de his quæ non fiunt à nobis: sed Logica est de syllogismo qui fit à nobis, & cõsequenter non est necessarius, ergo non est scientia.

Respondeo distinguendo maiorem, ita vt non habeatur scientia de aliquo quod fit à nobis, nego maiorem: ita vt scientia illa non sit de ipso quatenus fit à nobis; seu ita vt non cognoscatur de ipso per scientiam quod fiat à nobis, concedo maiorem, & distinguo minorẽ: fit à nobis quoad existentiã, & quoad existentiã nõ est necessarius, cõcedo minorem; quoad connexionem quam habet cum suis proprietatibus fit a nobis & nõ est necessarius, nego minorẽ & consequentiã, quia vt habeatur scientia de aliquo, non est necesse quod illud sit necessarium quoad existẽtiam, aut quod non fiat à nobis, sed sufficit quod habeat necessariam connexionẽ independenter à nobis cum proprietatibus quæ per scientiam de ipso cognoscuntur.

Quomodo obiectum scientia debet esse necessarium, & non fallibile.

Obiicies quintò: Non potest de syllogismo esse scientia, ergo Logica, quæ est de syllogismo, non est scientia. Probatur antecedẽs quia si de syllogismo in communi haberetur scientia, maxime per alium syllogismum sed hoc non potest fieri, ergo. Probatur minor; quia vel ille syllogismus alius esset ignotus, vel notus; si ignotus, ergo non potuit haberi per ipsum scientia de aliquo; si notus, ergo etiam syllogismus in communi erat cognitus, & consequenter esset notus antequam esset notus, quod implicat.

Confirmatur, quia ille alius syllogismus per quem habetur sciẽtia, deberet sciri per alium syllogismum, & sic daretur processus in infinitum.

Re-

73 *Respondeo* negando antecedēs, & ad probationem dico quod haberi potest scientia de syllogismo vt sic per aliquem syllogismum particularem, qui esset notus seipso quantum ad hoc, quod euidenter concluderet, nā vt ait *Philosophus* 1. *Priorum* syllogismus perfectus de se notus est euidenter concludere, nec est necesse, vt per alium syllogismū probetur quod euidenter & certo concludat; & tamen non est necesse quod cognoscat illud ipsum competere naturæ specificę, nisi vtatur discursu ex quo colligat quod id ipsi conueniat, vt de se patet.

Quomodo possit haberi per syllogismum de syllogismo scientia.

Per hoc etiam patet ad confirmationem.

Obiicies vltimo: Logica est ars: ergo non est scientia. Probatur consequentia, quia *Aristoteles 6. Ethic.* distinguit artem à scientia.

Respondeo negando consequentiam, & ad probationem dico quod ars distinguatur à scientia, non quod vnus, & idem habitus non possit esse ars & scientia, sed quod non secundum eandem rationem dicatur ars & scientia: dicitur enim scientia, quatenus inclinat ad cognoscendum sciētifice naturam alicuius obiecti in vniuersali; dicitur vero ars, quatenus inclinat ad faciendum aliquid singulare. v. g. Logica, quatenus respicit syllogismi vt sic naturam, dicitur scientia; dicitur vero ars quatenus inclinat, & facilitat ad conficiendum syllogismum aliquem particularem hunc, vel illum.

Vnus habitus potest esse scientia & ars.

CONCLVSIO II.

74 Logica Vtens, vt talis est, non est scientia, siue loquamur de Logica Vtente actuali, siue de Logica Vtente habituali. Est Scoti supra cum suis, & communis apud recentiores, qui identificant Logicam vtentem, & docentem.

Logica Vtēs vt talis nō est scientia.

Probant Complutenses supra q. 5. quia Logica dicitur Vtens respectu partis topicæ tantū: sed vsus in parte topica est tātū constructio syllogismi probabilis, aut apparentis, in quibus materia est incerta, ergo vt Vtens, non est scientia, quia scientia non inclinat ad syllogismos probabiles. Sed ex dictis constat maiorem huius discursus esse falsam. Deinde supponunt quod, si diceretur Vtens quoad partem demonstratiuam, esset scientia quoad illam partem, quod etiam est falsum, vt iam patebit.

Quod etiam subiungunt dum, quærentes quomodo habitus Logicæ, qui entitatiue est scientia, possit elicere assensus probabiles, respondent ratione esse quod non repugnet habitum qui versatur circa actus scientificos per se primo, versari secundariò circa actus opinionis eos eliciendo; tam falsum est quam principium cui innititur, nimirum sufficere ad identitatem habitus circa plures conclusiones, quod similis sit abstractio à materia in illis conclusionibus, de quo postea.

Probat etiam alius Scotista ratione qua, vt ait, vtuntur recentiores, quia scientia versatur circa vniuersalia, Logica verò vtens versatur circa singularia cōstruēdo hunc syllogismum particularem, & illum &c.

Alia probatio.

Sed contra, quia eatenus Logica Vtens inclinat ad conficiendum syllogismum in particulari, quatenus inclinat ad conficiendum syllogismum vt sic, ergo versatur circa syllogismum vt sic, & consequenter non tanū versatur circa

Reiicitur.

ca

ca singularia, sed etiam circa vniuersalia. Itaque quemadmodum habitus, qui inclinat ad cognoscendum, quod Petrus sit risibilis ex eo, quod sit homo, est scientificus, quia licet versatur circa singularia, id tamen est ipsi per accidens, quia non versatur circa ipsum nisi ratione vniuersalis in ipso inclusi: cur similiter habitus, qui inclinat ad conficiendum syllogismum in particulari non esset scientificus, cum non versetur circa syllogismum in particulari, nisi per accidens ratione syllogismi, vt sic in ipso inclusi.

75 *Probatur ergo aliter conclusio* de Logica actuali Vtenti, quia illa est confectio demonstrationis, aut syllogismi, aut definitionis, vt supra ostendimus: sed nullius syllogismi confectio est scientia, vt patet, cum sit ordinatio terminorum & propositionum, ex quibus conficitur syllogismus; ergo Logica Vtens actualis non est scientia.

Ex hoc probatur conclusio de Logica Vtenti habituali, vt Vtens est, quia nullus habitus est scientia nisi secundum quod inclinat ad actum scientificum, sed Logica Vtens habitualis, vt talis non inclinat ad actum scientificum, sed ad confectionem syllogismi propositionis &c. ergo non erit scientia.

Logica vtēs etiā quantū ad partē demonstratiuā non est scientia.

Hinc colligitur quam male dicat *Auersa, quaest. 5. de Logica, sect. 5.* quod Logica vtens quantum ad partem demonstratiuam sit scientia, quia scilicet inclinat ad demonstrationem, quæ demonstratio est scientia: nam falsum est quod demonstratio sit scientia, sed est illud quod generat scientiam, scientia enim est effectus demonstrationis, vt satis vulgatum est.

Confirmatur, quia demonstratio, ad quam faciendam inclinat Logica, est etiam ipsa demonstratio obiectiua, vt supra ostendimus, *quaest. 1.* sed certum est quod illa demonstratio non sit scientia, ergo Logica Vtens quantum ad partem demonstratiuam non est scientia.

76 *Obiicitur*: Est idem habitus vtriusq; Logicæ Vtentis & Docentis: ergo si Logica Docēs sit sciētia, & Vtens etiam.

Respondeo negando cōsequentiā quia quandocumq; aliquid respicit duos effectus, aut habet duo nomina distinctæ rationis, nō est necesse quod id, quod cōuenit ip si vt respicit vnū ex illis, cōueniat ipsi vt respicit alterum. Quare cum idem omnino habitus Logicæ habeat inclinare ad cognoscendum naturam syllogismi & demonstrationis, & etiam ad illa conficienda, etiam si dicatur scientia, vt inclinat ad primum, non est necesse vt dicatur scientia, quatenus respicit secundum.

QVÆSTIO VIII.
Vtrum Logica sit scientia practica.

EX præcedenti quæstione habemus Logicam esse scientiam: scientia autem vt sic diuiditur in practicam, & speculatiuam. Quæritur ergo sub qua specie ex his contineatur Logica: quoniam autem huius difficultatis solutio ab intellectione praxis pendet, nam sine dubio illa scientia est practica, quæ dirigit praxim, ostendendo quomodo fieri debeat; & illa est speculatiua, quæ non dirigit praxim; prius quid sit praxis ostendendū est, & deinde decidenda quæstio.

Quid

Quid sit praxis.

77 *Quid praxis*

Dicendum est cum *Doct. q.4. Prolog. nu.3.* quod *praxis sit actus alterius potentiæ ab intellectu naturaliter posterior intellectione natus elici conformiter ad dictamẽ rationis*. In qua definitione ponitur *actus* tanquam genus, in quo cõuenit praxis cum speculatione, quæ etiam est actus; reliqua ponũtur vt differẽtiæ;& dicitur quidem quod sit *alterius potentiæ ab intellectu*, ad excludendos ipsosmet actus intellectus: dicitur *naturaliter posterior intellectione*, vt excludantur actus potentiæ nutritiuæ & vegetatiuæ, qui cum vt fiant, non necessariò prærequirunt intellectionem vllam, nõ sũt naturaliter posteriores intellectione, hoc est ex natura sua præsupponentes intellectionem, quamuis per accidens præsupponerent ipsam tempore. Dicitur *natus elici conformiter ad rationem*, ad excludendas omnes actiones cuiuscunque potentię & quomodocunque; præsupponentes vel non præsupponentes intellectionẽ,quę non peterent elici conformiter ad dictamen rationis.

Hęc descriptio praxis admittitur nõ solum àScotistis omnibus, sed etiam à Thomistis communiter, quos citant & sequuntur *Complutenses disp.1.proœm. q.6.* & non habet aliam difficultatem, quam quod dicat praxim debere esse actum alterius potentiæ ab intellectu. Quoad hoc autem probatur ex communi axiomate, quod intellectus extensione fit practicus, hoc est tendendo extra se: sed hoc esset falsũ si praxis possit esse actus intellectus, quia dirigendo actum talem non deberet intellectus tendere extra se, vt patet.

78 *Intellectus extẽsione fit practicus.*

Hurtadus & alij recentiores, qui propter istam particulam potissimum negant hanc definitionem praxis esse bonam, dicunt prædictum axioma, nimirum quod intellectus extensione fiat practicus, nec esse Philosophi, nec vllius celebris Doctoris, & propterea non esse magni faciẽdum. Verum quam hoc falsum sit, patet,quia preterquãquod *Scotus* ipse satis celebris sit, certe *D.Th.* eodem dicẽdi modo vtitur *q. 14. de veritate* dicẽs: *Intellectus practicus idem est quod operatiuus, vnde sola extensio ad opus facit aliquẽ intellectum esse practicum*. Deinde quamuis in terminis non reperiatur in *3. de anima*, ex quo citat illud *Scotus*, tamen ex *cap. 10. tex. 50.* istius libri colligi potest, quia ibi dicit intellectum practicum esse illum, qui est principiũ agendi. Sed hoc non potest intelligi sic, vt sensus sit, quod sit principium agendi actione intellectiua, quia intellectus etiam speculatiuus est principiũ agendi tali actione, ergo sensus est quod sit principium agendi actione alterius potentiæ. Fatemur quidem posse intelligi hunc locum sic, vt sensus sit quod intellectus practicus sit principium agendi non quomodocunque,sed ostendendo quomodo aliquid recte fieri possit, in cuius factione error posset contingere, & si sic intelligeretur, non colligi inde quod intellectus practicus necessario debeat esse principium agendi actione alterius potentię; quia quamuis esset principium agendi actione intellectiua, distingueretur tamen à speculatiuo intellectu, quia hic nõ esset principium agendi tali modo, nimirũ osten-

ostendendo quomodo actio, cuius esset principium, recte fieri posset, tamen cum *S. Thom. Scotus*, & expositores veteres communiter intelligebant illum in sensu a nobis proposito, sic potius intelligi debet.

79

Hinc Doctor supra deducit nullum actum, aut operationem posse esse praxim præter actum elicitum voluntatis, qui scilicet ab ipsamet immediate in seipsa producitur; vel imperatum, qui scilicet ab alia potentia immediate producitur imperante voluntate, vt scriptio, ambulatio. Verum si actus imperatus voluntatis possit esse praxis, quandoquidem voluntas possit imperare intellectui, vt studeat, & consequenter studium illud seu cognitio intellectus, quæ imperaretur esset actus imperatus a voluntate, videtur sequi quod actus intellectus posset esse praxis, & quod consequéter male positum sit in definitione praxis, quod debeat esse actus alterius potentiæ ab intellectu.

An actus intellectus possit esse praxis imperata

Respondent multi Scotistæ, præsertim *Antonius Andreas*, *Rada*, *Smising*, *Vulpes*. in prologo sententiarum, licet nihil possit esse praxis, nisi actus elicitus, vel imperatus a voluntate, non tamen omnem actum imperatum a voluntate esse praxim, sed eum tantum, ad quem intellectus posset se extendere, vnde cum non possit extendere se ad suos actus, nullum actum intellectus posse esse praxim, quantumuis imperetur a voluntate.

Sed contra: omnis actus, ad quem dirigendum inclinat prudentia, est praxis, quia prudentia secundum omnes est habitus practicus, talis autem non inclinat nisi ad praxes dirigendas: sed prudentia inclinat ad studendum, & cognoscendum tali vel tali tempore, loco, vel modo, ergo studium, & cognitio possunt esse praxes.

Confirmatur, quia cognitio imperata a voluntate potest esse bona, & meritoria quandoque, & quandoque mala ac demeritoria, ergo potest esse praxis, quia sine dubio omnis actus virtutis & vitij est praxis, & omnis actus bonus & malus, moraliter est actus virtutis & vitij.

80

Itaque propter hanc replicam existimo actum intellectus posse esse praxim imperatam. Quam sententiam ex Scotistis amplectitur *Cauellus*, *Faber*, *Bargius*, *Lychetus*, *Mastrius* & *Camerarius*: quem miror citari pro opposito a *Mastrio*; nego tamen consequentiam obiectionis, nimirum inde sequi, definitionem praxis supra positam esse malam, quia ille actus intellectus, vt imperatus, est actus alterius potentiæ, & vt sic tantum habet esse praxis.

Verior resolutio.

Actus intellectus vt imperatus est alterius potentiæ ab intellectu.

Et si obiiciatur difficilis locus *Scoti ex quæst. 4. prologi numero 4.* valde fauens Scotistis oppositum huius nostræ doctrinæ tenentibus: *Cum igitur dicitur, intellectio est imperata a voluntate, ergo est praxis, non sequitur*. Vbi negat eandem consequentiam, quam negant illi Scotistæ.

Obiectio ex Scoto.

Mastrius respondet ex Lycheto Scotum non loqui de omni intellectione imperata: sed de ea quæ est etiam regula praxis, nam omnis talis cognitio licet imperata, tamen est sine dubio practica.

Verum hæc responsio nullo modo placet primò, quia si vlla cognitio imperata potest esse praxis, etiam & talis cognitio, nec refert

fert quod etiam sit practica; quia bene potest esse practica, vt dirigit aliam praxim, & praxis, vt dirigitur ab alia cognitione practica, & vt imperatur a voluntate sequente talem cognitionē, nec ex his denominationibus vna potius quā altera debet simpliciter ipsi competere.

Secundò: quia intentum obiectionis, cui respondet Scotus, erat probare, quod aliquis actus intellectus esset praxis, nec debebat probare, quod omnis actus intellectus esset talis, imo id esset manifeste falsum, quia primus actus intellectus præcedens omnem actum voluntatis non potest esse praxis: vnde si Scotus responderet negando aliquas tantum esse praxes, non responderet ad propositum.

Aliorum responsio reijcitur. Per quod etiam patet non bene ab alijs Scotum explicari de actu intellectus specificatiue secūdum se, non vero reduplicatiue, vt imperatus est, quia obiectio agit de eo, vt est imperatus, intendit enim probare, quod si alij actus vt imperati sint praxes, quod idem dicendum sit de actibus intellectus.

Etiam aliorum. Patet etiam similiter non satisfacere alios, explicantes ipsū sic, vt velit solum negare cognitionē esse praxim, quia vt plurimum non imperatur à voluntate: quia obiectio non intendebat eam esse praxim, nisi quando imperabatur; vnde si tum esset praxis, quamuis communiter non esset praxis, quia communiter non imperatur, male negaret consequentiam.

81 *Vera responsio.* *Itaque existimo Scotum, dum negauit illam consequentiam, accepisse praxim in magis rigorosa acceptione quam communiter accipitur, sic scilicet vt pro tali habēdus esset solus ille actus & qui haberet secundum se esse alterius potentiæ ab intellectu, & qui præterea esset vel elicitus, vel imperatus à voluntate, quarū cōditionū altera si deficeret, nō esset praxis in illo rigore, quamuis alias posset esse praxis, prout communius accipitur praxis: quomodo etiam possunt explicari prędicti Scotistæ & iuxta hanc explicationem potest intelligi quomodo verum sit, quod in eodem *numero 4.* dicit Scotus, nempe quod inferre ex eo, quod actus intellectus sit imperatus voluntatis, quod sit praxis, & consequenter praxim non debere esse actum alterius potentiæ ab intellectu, sit committere fallaciam consequentis; committere enim fallaciam consequentis est quando ex consequenti inferretur antecedens; vt ex animali homo; capiendo autem praxim in hoc rigore, talis committeretur hic: est actus imperatus aut elicitus voluntatis, ergo praxis: quia actus elicitus aut imperatus est consequens ad praxim, non verò antecedēs; sequitur enim: est praxis, ergo actus elicitus vel imperatus a voluntate, sed non sequitur: est actus comparatus a voluntate, ergo praxis, vt patet capiendo praxim in illo rigore. Quod totum addo magis ad intelligendum locum illum difficilem Doctoris, quam quod ad præsentis difficultatis resolutionem sit necessarium.

Solutio quæstionis.

Sententiæ diuersa. In hac quæstione quatuor sūt sententiæ: *prima Zabarelli*, & quorumdam recentiorū, Logicā nec speculatiuam esse, nec practicam. *Secunda Hurtadi disp.* 2. *Log.*

Log. sect. 2. Runii q. 5. proœm. Vasquez 1. p. disp. 8. c. 5. & disp. 9. c. 3. & aliorũ, eam esse speculatiuam & practicam. *Tertia Occami, Aureoli, Fonseca*, quos citat & sequitur *Auersa*, eam esse practicam. *Quarta* denique communior Scotistarum & Thomistarum cum *Scoto* supra & *D. Thoma* 1. 2. q. 57. *art.* 3. & alijs locis eam esse mere speculatiuam.

CONCLVSIO I.

82

Logica debet esse vel speculatiua vel practica.

LOgica debet esse vel speculatiua vel practica. Est communis contra *Zabarellam* ac authores primæ sententiæ. Probatur efficaciter, quia omnis scientia, & notitia debet esse vel directiua praxis, vel non directiua; ergo & Logica: sed si sit directiua, erit practica, quia nihil aliud est esse scientiam aut notitiam practicam quam esse directiuam praxis; & si non sit directiua, erit speculatiua, quia nihil aliud est scientiam aut notitiam esse speculatiuam quam non esse directiuam praxis: ergo cum Logica debeat necessariò esse, vel directiua vel non directiua praxis, debet etiam necessariò esse vel practica vel speculatiua. Nec apparet quomodo vis huius discursus aut vitari aut eludi possit, nisi fingendo aliquam particularem rationem scientiæ practicæ & speculatiuæ contra communem acceptionem istorũ nominum; & sic reducendo difficultatem ad quæstionem de nomine, in qua semper melior est conditio sequentium communiorem dicendi modum, præsertim inter doctos, nisi inde sequatur aliquod inconueniens, quale non sequitur in proposito ex acceptione communi supra posita scientiæ speculatiuæ & practicæ, quæ propterea cuicumque particulari acceptioni præferenda est.

Obijcies: Aristoteles 1. Topicor. c. 9. & 11. distinguit tria genera problematum, quædam scilicet speculatiua, quædam practica, & quædam illis duobus adminiculantia, per quæ intelligit problemata Logica: ergo ex mente ipsius Logica non erit speculatiua, nec practica, quia aliàs male Philosophus distingueret problemata Logica à speculatiuis & practicis.

Respondeo per problemata speculatiua Philosophum intelligere problemata pertinentia ad scientiam realem speculatiuam, quatenus scilicet scientia realis opponitur scientiæ rationali, qualis est Logica; per problemata practica intelligit problemata spectantia ad Moralem; & denique per problemata vtrisque adminiculantia intelligit illa, quæ spectant ad scientiam rationalem. Itaque nõ intendit quod problemata Logica non sint speculatiua aut practica, sed quod non sint speculatiua pertinentia ad scientias reales, nec practica pertinentia ad scientiam moralem: cum hoc tamen bene posset fieri quod essent simpliciter speculatiua aut practica; vnde in formà negatur consequentia, & distinguitur eius probatio: si intelligeret per hoc, quod illa non essent speculatiua aut practica vllo modo, concedo: si intelligeret tantum quod non essent speculatiua aut practica pertinentia ad scientiam moralem aut realem, nego.

CONCLVSIO II.

83

Logica est secundum omnem partem speculatiua.

LOgica secundum omnem partem sui est speculatiua, & secun-

cundum nullam practica, & consequenter non est simul speculatiua & practica.. Hæc est iuxta authores quartæ sententiæ contra reliquos omnes, & videtur fuisse extra controuersiam tẽpore *Scoti*, quia *quæst.4. prologi nu.3.* eam suppo-nit tanquam certam, ex eaque absque vlla ratione supposita infert vnam ex conditionibus praxis; quod indicat eam fuisse tum apud omnes receptam.

Probari solet primò argumento satis communi: scientia practica vt sic adæquate diuiditur in actiuam & factiuam; sed Logica non est nec factiua nec actiua per se, ergo. Probatur minor; quia non factiua, quandoquidem non relinquat post se vllum opus externum, quale debet relinquere scientia practica factiua secundum omnes: non etiam actiua quia secundum Philosophum 6. *Ethic c.10.* sciẽtia actiua versatur circa actiones, quarum principiũ est electio, & propterea idem Philosophus 6. *Met. c.1.* vbi diuidit scientiam practicam in actiuam & factiuam, agens de scientia practica actiua ait idem esse agibile & eligibile: sed manifestum est electionem pertinere ad voluntatem; ergo scientia practica actiua agit per se de actibus voluntatis: Sed Logica non agit de actibus voluntatis, ergo non est scientia practica actiua.

Verùm hæc probatio non videtur sufficere, quia negari posset minor quoad secundam partem: Logica enim agit de constructione syllogismi, cuius constructionis electio est principium, neque enim facimus syllogismos artificialiter nisi volentes, quod sufficit vt dicatur Logica versari circa actiones, quarum principium est electio, nec est necesse vt ipsa Logica agat de illa electione vlla ratione.

58

Dices cum Complutensibus: si sufficeret ad scientiam practicam agere de actibus, quorum principium est electio, tum Metaphysica esset practica, quia agit de cognitionibus, quas non habemus nisi quando volumus.

84

Contra, quia ad scientiam practicam requiritur quod cognitiones, circa quas inclinat, versentur circa obiectum agibile, quod non agitur nisi volente & eligente voluntate: sed hoc non conuenit Metaphysicæ, quia licet cognitiones, ad quas inclinat, dependere possint à voluntate, tamen illæ cognitiones non præscribant modum faciendi aliquid quod fieri solet mediante voluntate. Hoc autem conuenit Logicæ; vnde sine dubio est potior ratio dicẽdi quod Logica sit practica, quàm Metaphysica, aut Physica.

58

Probari solet secundò communiter, quia finis scientiæ practicæ est opus, speculatiuæ verò veritas; sed finis Logicæ quoad omnem partem est veritas, ergo est speculatiua. Probatur minor, quia si esset aliqua pars Logicæ, cuius finis esset opus & non veritas, maxime illa pars, quæ ostẽdit quomodo syllogismus fit cõficiendus: sed illa pars habet pro fine veritatem, quia ideo facimus syllogismum, vt per eum tanquam per instrumentum cognoscamus naturas rerum, ergo nulla pars Logicæ est, quæ non habeat pro fine veritatem: & hoc loquendo de fine operis secundum se, & non de fine operantis, qui potest esse multiplex pro arbitrio suo, vt patet.

Confirmatur, quia licet Mathema-

matica ostendat quomodo triangulus sit conficiendus, tamen nō habet pro fine opus, sed veritatē, & consequenter non dicitur practica, sed speculatiua; quia intendit confectionem trianguli in ordine ad veritatem: ergo similiter quamuis Logica ostendat quomodo syllogismus sit conficiendus, non tamen debet dici habere pro fine opus & non veritatem, nec esse practica, quia intendit illam confectionem in ordine ad veritatem cognoscendam.

85

Sed neque hac etiam probatio concludit, responderi enim potest distinguendo maiorem: finis proximus scientiæ practicę est opus, non veritas, concedo; remotus, nego: & similiter distingui potest minor cum minori suæ probationis: sed finis proximus Logicæ est veritas, negatur; remotus, cōceditur. Itaque verus sensus istius axiomatis, nimirum quod finis speculatiuæ sit veritas, practicæ vero opus, posset dici esse, quod scientia speculatiua nihil aliud proxime intendit, nec ad aliud ex se proxime ordinatur, quam vt cognoscat veritatem sui obiecti seu naturam eius & proprietates, non curando de existentia eius, nec de modo ipsum conficiendi, scientia autem practica proxime intendat confectionem sui obiecti, & modum ipsum producendi: vnde cum certum sit quod Logica intendat directe & proxime cōfectionem syllogismi ac demonstrationis, quæ sunt obiecta eius, tradatque modum ea faciendi, potest optime dici habere pro fine opus & non veritatem tantum: quod autem vlterius illud opus ordinetur ad alias veritates cognoscendas, impertinens est ad Logicam: & certe si scamnū ordinaretur per se essentialiter ad acquisitionem scientiarum, non propterea diceretur scientia tradens modum illud faciendi esse speculatiua; sicut nec de facto Medicina, quæ tradit modum recuperandæ memoriæ, & disponendi caput in ordine ad acuendum ingenium, dicitur speculatiua, licet recuperatio memoriæ & acumen intellectus ordinentur ad scientias habendas.

Quis finis scientiæ practicæ sit opus.

Præterea, ideo finis Logicæ dicitur esse veritas, quia agit de instrumento scientiarum speculatiuarum, quarum finis est veritas: sed agit etiam de instrumēto scientiarum practicarum, quarum finis est opus, ergo potest dici habere pro fine opus.

Nec refert quod ad hoc respondent Complutenses, syllogismum, de quo agit Logica, & quod est instrumentum scientiæ, non esse instrumentum scientiæ practicæ, vt practica est, sed vt scientia. Quia præterquam quod hoc sit falsum, *adhuc contra est*, quod si non agat de syllogismo, vt est instrumentum scientiæ practicæ vt sic, non agit de syllogismo, vt est instrumentum scientiæ speculatiuæ, vt speculatiua est, & sic non erit speculatiua sicut non erit practica.

Tollitur responsio Complut.

86

Ad confirmationem respondetur scientiam Mathematicam, quæ habetur de natura trianguli, non esse practicam, quia non ostendit adæquate, quomodo triangulus aliquis fieri possit, licet conducat in ordine ad illum faciendum; sicut nec scientia Physica, quæ habetur de contrarietate frigoris & caloris dicitur practica, quamuis conducat in ordine ad cognitio-

niem practicam medicam, quā cognoscit medicus quomodo excessum caloris impedientem sanitatem expellere possit per applicationem causarum frigidarū. Vnde argumentum potest retorqueri: scientia, per quam artifex scit modum conficiendi triangulum ex ligno, est practica, quāuis vtatur aliquo principio, vel conclusione mathematica in ordine ad illum faciendum; & scientia medica est similiter practica qua cognoscit medicus quomodo possit expellere calorem, quamuis vtatur ad hoc conclusione physica iuxta illud principium vulgare: vbi desinit Physicus, ibi incipit Medicus; ergo si scientia Logica sit talis, qualis est scientia confectiua trianguli, erit practica, & non speculatiua.

Scientia cōfectiua triāguli est practica.

Quod si etiam Mathematica, qua parte ostenderet modum conficiendi trianguli, non esset practica, hoc non esset ex eo quod triangulus ordinaretur tāquam instrumētum ad acquirendam scientiam aliam, sed ex eo quod scientia illa, quatenus Mathematica, per accidens respiceret istam confectionem: vnde cum Logica per se cōsideret modum conficiendi syllogismum, sequitur quod esse posset practica, quamuis scientia illa Mathematica non esset practica.

87 *Probatur ergo aliter cōclusio quoad primam & secundam partem*, quia Logica in nulla parte dirigit actum alterius potentię ab intellectu, quia in omnibus dirigit actus intellectus, ergo secundum nullam partem dirigit praxim, & consequenter secundum nullā partem erit practica: sed ex prima conclusione, si non sit practica secundum vllam partem, debet esse speculatiua secundum omnem partem, vt patet, ergo &c.

Dices: actus intellectus, licet secundum se spectati non sint actus alterius potentiæ ab intellectu, tamen vt imperati à voluntate sunt actus alterius potentię, vt supra *num.*80. concessum est: ergo ex eo quod Logica consideret in omnibus partibus actus intellectus, non sequitur quin consideret praxim.

88 *Contra*, si actus intellectus secūdum se non sit praxis, sed tantū quatenus imperatur à voluntate, ergo scientia, quæ agit de ipso secundum se, & non secundum quod imperatur à voluntate, nō erit practica: sed Logica agit de actibus intellectus secundum se, eos dirigendo secundum se in omnibus suis partibus, ergo sequitur quod Logica secundum nullam partem sui cōsiderat praxim, eam dirigendo.

Logica agit de actibus intellectus secundum se, nō quatenus imperantur.

Dices secundò: ars domifactoria considerat constructionem domus secundum se, & non actū voluntatis, quo imperatur; sed hoc non obstante dicitur practica ex eo, quod ista costructio in esse suo dependeat à voluntate; ergo quamuis Logica consideret & dirigat constructionem syllogismi secundum se; tamen quia ipsa constructio dependet in esse a voluntate, debet dici practica. Probatur minor, quia ideo dicitur ars domifactoria practica, quia cōsiderat & dirigit praxim: sed ideo ista constructio, quam respicit & dirigit, dicitur praxis, quia dependet à voluntate: ergo ideo dicitur ista ars practica, quia dirigit aliquid dependens à voluntate.

Re-

88

Respondetur distinguendo minorem: ideo practile & totaliter, negatur minor; ideo partialiter, conceditur minor; & negatur consequentia; quia licet constructio syllogismi conueniat cum constructione domus in hoc, quod vtraque sit dependens à voluntate; tamen non conueniunt in alia ratione, secundum quam constructio habet partialiter esse praxis, nimirum in hoc quod sit secundum se actus alterius potentiæ ab intellectu. Itaque illud quod secundum se est actus alterius potentiæ ab intellectu, & præterea imperari potest à voluntate, potest dirigi per cognitionē practicam, & secundum se, & secundum quod imperatur: quod autem non est actus alterius potentiæ ab intellectu, non potest dirigi per cognitionem practicā secundum se; sed tantum secundum quod imperatur à voluntate, & in hoc est disparitas vtriusque.

Cur constructio domus sit praxis non vero syllogismi.

Replicabis: nihil potest dirigi per cognitionem practicam, nisi quod est praxis; sed nullus actus nisi qui est voluntatis, secundum se est praxis; ergo falsum est quod actus alterius potentiæ ab intellectu & voluntate possit secundum se dirigi à cognitione practica.

Respondetur negādo minorem; quia licet nullus actus sit praxis præter actus elicitos vel imperatos à voluntate, tamen aliqui actus imperati à voluntate sunt praxes secundum se, & non tantum secundum quod imperantur formaliter.

89

Obicies: Philosophus diuisit scientiā speculatiuam vt sic, adæquate in Physicam, Metaphysicā & Mathematicam; ergo Logica non est speculatiua; quia alias, cum non cōtineatur sub vllo membro ex illis tribus, diuisio non esset adæquata.

Respondeo distinguendo antecedens: scientiam speculatiuam realem, prout scientia realis opponitur scientiæ rationali, conceditur antecedens; scientiam speculatiuam vt sic, comprehendentem tam reales quam rationales scientias, negatur antecedens cum consequentia, & sua probatione.

Obiicies secundo: scientiæ speculatiuæ quæruntur tanquam quid per se honorabile & appetibile; sed Logica quæritur tāquam vtile tantum in ordine ad alias sciētias acquirendas: ergo non est speculatiua.

Respondetur primò distinguendo maiorem: reales, transeat, rationales negatur; & concessa minori, negatur consequentia.

Respondetur secundò, negando minorem, quia quamuis non esset vtilis ad alias scientias, tamen esset per se appetibilis.

90

Logica nō est simul speculatiua & practica.

Ex his patet tertia pars conclusionis, nimirum quod Logica non est simul speculatiua, & practica, quia si secundum nullam partem sit practica, non potest esse speculatiua & practica.

Alii probant hanc partem primò, quia scientia vt sic adæquate diuiditur in sciētiam speculatiuam & practicā tanquam in suas species; ergo non potest vlla scientia esse simul speculatiua & practica. Probatur consequentia; quia ex eo quod animal adæquate diuiditur in rationale & irrationale, non potest vllum animal esse simul rationale & irrationale; ergo si scientia vt sic sit adæquate diuisa in practicam & spe-

culatiuam, non poterit vna ſciẽtia eſſe ſpeculatiua & practica.

Reſpondet Ruuius, hinc tantum ſequi quod nulla ſcientia poſsit ſimul eſſe ſpeculatiua & practica formaliter, non tamen quin poſſit eſſe ſpeculatiua formaliter, & practica virtualiter, aut practica formaliter, & ſpeculatiua virtualiter.

Sed hæc reſponſio eſt mera euaſio verbalis, quia quidquid probat ſcientiam aliquam eſſe practicã aut ſpeculatiuam virtualiter, probat eam eſſe talem formaliter: & deinde concluſio eſt, Logicam non eſſe practicam & ſpeculatiuam formaliter, & id eſt quod probatur hac probatione.

Præterea: ex eo quod animal vt ſic adæquate diuidatur in rationale & irrationale, infertur, nullum vnum animal poſſe eſſe ſimul rationale formaliter, & irrationale virtualiter, aut e contra: ergo ex eo quod ſcientia vt ſic, adæquate diuidatur in practicã & ſpeculatiuam, ſequitur nullam vnam ſcientiam eſſe ſimul practicam formaliter, & ſpeculatiuam virtualiter, aut e contra.

Probatur ſecundò, quia ſcientia nõ poteſt dirigere quomodo praxis poſſit fieri, & non dirigere quomodo poſsit fieri: ſed vt eſſet practica & ſpeculatiua ſimul deberet hoc facere, quia per ſcientiam practicam intelligitur ſcientia, quæ dirigit praxim, & per ſcientiam ſpeculatiuam, quæ non dirigit, ergo nulla ſcientia poteſt eſſe practica & ſpeculatiua ſimul, & conſequenter nec Logica.

91 *Qua vna ſcientia non poteſt eſſe ſimul practica & ſpeculatiua.*

Sed ad has duas probationes reſponderi poteſt dicendo quod concludant de qualibet ſcientia partiali vna numero verſata circa vnum particulare obiectum, non tamen de ſcientia totali complectente multas particulares ſcientias habentes diſtincta numero & ſpecie obiecta: quia in huiuſmodi ſcientia poſſet vna pars dirigere praxim, & eſſe practica conſequenter, & alia pars per ſe non dirigere, & conſequenter eſſe ſpeculatiua.

Nec tollit difficultatem, quod diuiſio ſcientiæ in ſpeculatiuam & practicam, in qua fundatur prima probatio, ſit diuiſio ſcientię totalis, & non partialis ſcientiæ ſecundum omnes. Quia ex hoc tantum habetur quod nulla ſcientia totalis ſit ſpeculatiua & practica: cum hoc tamen poſſet ſtare quod ſcientia totalis practica includeret aliquam ſcientiam particularem ſpeculatiuam; neque enim eſſet neceſſe propterea ſcientiam totalem illam debere dici ſpeculatiuam: ſcientia enim totalis deberet dici ſpeculatiua, quæ ſecundum nullam partem ſui dirigeret praxim, & ſcientia totalis deberet dici practica, quæ ſecundum aliquam partem ſui dirigeret praxim.

Deinde poſſet dici quod ſcientia vt ſic adæquate diuiſa, eſſet ſcientia realis, prout ſcientia realis opponitur ſcientiæ rationali; ſicut qui tenent Logicam eſſe practicam, reſpondent dicentibus Philoſophum diuiſiſſe ſcientiam ſpeculatiuam adæquate in Phyſicam, Metaphyſicam & Mathematicam, & inde concludentibus Logicã non eſſe ſpeculatiuã: ſi hoc autẽ eſſet verum, tum non ſequeretur præciſe ex vi iſtius diuiſionis quod ſciẽtia rationalis, qualis eſt Logica, non poſſet

posset esse practica & speculatiua.

Vlterius secundum Thomistas ens adæquate diuiditur in decem prædicamenta, & tamen ex hoc non sequitur secundum ipsos, quin identificentur realiter res, quæ ponūtur in diuersis prædicamētis. Similiter secundum Scotistas potentia rationalis vt sic adæquate diuiditur in memoriam, intellectum & voluntatem, & tamen non sequitur secundum ipsos quin intellectus & voluntas identificentur: ergo quamuis scientia vt sic, diuideretur adæquate in scientiam speculatiuam, non sequeretur quin scientia speculatiua & practica possent identificari realiter, sed sufficeret quod distinguerentur formaliter.

Quāuis sciētia vt sic adæquatè diuideretur in practicā & speculatiuā, vna sciētia posset habere vtramq; rationem.

93

Nā ex diuisione adæquata animalis in rationale, & irrationale sequitur idem animal non posse esse rationale & irrationale.

Et hinc responderi potest ad illud exemplum de diuisione animalis in hominem & brutū; quod non ex diuisione præcise oriatur, quod eadem res non possit esse homo & brutum, aliàs sequeretur quod eadem res non possit realiter esse intellectus & voluntas, aut diuersorū prædicamentorum; sed oritur vel ex ratione particulari talis diuisionis, quod fiat in membra realiter distincta, vel ex ratione particulari extremorum, qualis ratio particularis posset negari in diuisione proposita aut in membris eius.

Quod si dicatur, in scientia totali considerari debere obiectū principale seu attributionis practice vel speculatiue, & si consideretur speculatiue, non esse necessarium, vt aliquid in tota scientia consideretur practice, & consequenter totam scientiam quoad omnes partes debere esse speculatiuā: si vero consideretur practice, non esse necesse, vt aliqua pars ipsius consideret aliquid obiectum speculatiue, & consequenter, totam scientiam esse debere practicam necessariò.

Contra est, quod sæpe cognitio speculatiua conducat ad habendam cognitionem practicam, nec tamen practica dicenda sit, vt patet ex conclusione Philosophiæ naturalis, quæ est secundum omnes speculatiua; & tamen assumitur pro principio in Medicina ad probandam conclusionem medicam practicam, & ad hoc etiam adeo necessaria est, vt si non probaretur in Physica, deberet in Medicina probari, vt demonstraretur conclusio medica ab ea dependens, ergo vt aliquod obiectum consideretur practice, potest dependere à cognitione speculatiua.

94

Dices: aliud est, quod dependeat à cognitione speculatiua, aliud est, quod illa cognitio speculatiua pertineat ad scientiam totalem, quæ versatur circa tale obiectum.

Contra, quia eo ipso quo necessario requiritur ad cognitionē talis obiecti, debet pertinere ad scientiam totalem istius obiecti, sicut cognitio principiorum pertinet ad scientiam totalem; ad quam pertinent conclusiones inde deductæ, & scientiæ partium pertinent ad scientiam totalem, quæ versatur circa totum.

Dices: hinc sequeretur quod cognitio Philosophiæ naturalis, quæ necessariò requiritur ad cōclusionem medicam deducendam, per se pertineret ad scientiam medicam, & consequenter esset practica: sed hoc est falsū, cum supponatur esse Philosophiæ naturalis & speculatiua.

Eadem cognitio potest esse practica & speculatiua.

Respondetur negando minorem, quia propter illam ipsam instantiam posset quis probabiliter dicere quod eadem cognitio possit esse speculatiua & practica respectu diuersarum conclusionum, quæ ex ipsa deduci possunt.

Confirmatur tota hæc solutio contra Thomistas, quia secūdum ipsos Theologia, quæ est vnus simplex habitus, est partim speculatiua & practica: ergo aliqua scientia vna totalis potest esse partim speculatiua, & partim practica.

95

Respondebis iuxta Complutenses disp. 1. q. 6. num. 64. distinguendo consequens: aliqua scientia vna naturalis inferioris ordinis, negatur; vna scientia supernaturalis superioris ordinis, conceditur.

Sed contra, quia quod scientia sit superioris ordinis vel inferioris nihil prorsus facit ad propositū nam superioritas Theologiæ supra sciētias naturales nō desumitur ex eo, quod possit respicere rationes formales distinctas, sed ex eo quod innitatur principijs supernaturalibus & certioribus, quam sint principia scientiarum naturalium.

Quod etiam addunt in *eodem numero* ad ostēdendum, eundem habitum non posse versari circa obiectum practicum & speculatiuum; nimirum quod quando duæ rationes respiciuntur à duabus potentijs adæquate, non possint secundum easdem rationes respici ab aliqua tertia potentia, sicut sonus & color ex eo quod secundum proprias rationes respiciuntur adæquate à potentia visiua & auditiua, non possunt adæquate respici ab vlla tertia potentia: hoc inquam totum falsum est, nam certum est intellectum posse intelligere sonum secundum propriam rationem, qua percipitur ab auditu, & colorem secundū propriam rationem, secundum quam percipitur à visu, aliàs non possemus declarare istas rationes, nec ostēdere quomodo differant inter se. Sed de hoc aliàs: nec sequeretur tamen quod ipsi dicūt, quod illa tertia potentia esset aggregatum quid ex illis duabus potentijs, quarum obiecta percipere posset tum quia esse posset vnica indiuisibilis, tum etiam quia haberet aliquam operationem, quam illę duæ habere non possent, nimirū discernere inter illarum obiecta; tum denique quia actus eius circa quodlibet ex ipsis esset distinctæ rationis ab actibus aliarum istarum potentiarum.

Vna potentia potest respicere plures rationes formales specificantes diuersas potentias.

Dices vltimò Scotum q. 4. prologi probare Theologiam non esse practicam & speculatiuam, propter istam rationem de diuisione scientiæ vt sic in practicam & speculatiuam; ergo contra Scotum est, eam reijcere.

Respondetur, ita quidem videri Scotistis multis, reuera tamen ita non esse; nam ista probatio posita *q. 4. prologi*, non est Scoti sed additoris alicuius, cuius authoritas non tanti facienda est, quin negari possit etiā à Scotistis.

96

Pro complemento huius quęstionis, & vt responderi possit ad obiectiones, quæ cōtra hanc partem obijci possent, aduerte non sufficere ad scientiam practicam quod procedat modo composito, hoc est quod consideret aliquid operabile ostendendo quomodo debeat fieri, sed requiri vlterius quod illud operabile, quod considerat, sit praxis, vt consideratur ab ipsa; nec etiā ad hoc sufficere quod habeat rationem artis, quia admitti possunt artes

pra-

practicæ & artes speculatiuæ. Si tamen aliquis velit intelligere per praxim aliquid operabile, siue illud sit actus alterius potentiæ ab intellectu siue non sit, tum dicere possit Logicam esse practicam, vt *Scotus ipse 6. Met. q. 1.* aduertit his verbis: *Ad primum argumentum, de Logica potest dici quod Logica sit practica, quia non est tantum propter scire proprium, sed propter scire directiuum in aliquo actu.* Vnde reuera quantū ad hoc quæstio est de nomine; in qua tamen nos meliorem partem habemus quia vtimur praxi in sensu antiquorū & Aristotelis iuxta interpretationem vtriusque Doctoris Angelici & Subtilis.

An Logica sit practica vel speculatiua est quæstio de nomine.

QVÆSTIO IX.

Vtrum Logica sit vna simplex qualitas.

97

QVod resoluemus hic de Logica, proportione seruata de qualibet alia scientia totali includente partes plures, & plura obiecta considerante per varios actus, tenendum est: Non procedit autem quæstio de Logica actuali, nec de habituali ex suppositione, quod habitus scientifici non distinguerentur à speciebus intelligibilibus speciali aliquo modo inter se coordinatis, quia absque controuersia est, quod tam actus logici, hoc est scientiæ partiales Logicæ, quàm species intelligibiles concurrentes ad illos actus realissime inter se distinguantur: sed quæritur de Logica habituali ex suppositione quod Logica habitualis esset habitus quidam distinctus realiter ab actibus & à speciebus quibuscumque, quomodocumque ordinatis, prout communiter dicitur esse, & sensus quæstionis est, vtrum habitus Logicus, quo quis inclinatur & determinatur ad facile demonstrandas omnes conclusiones Logicas, sit ita simplex & indiuisibilis, vt qui habet habitum inclinantem ad vnam conclusionem, habeat eo ipsum totum habitum Logicæ taliter, vt non acquirat alium habitum nouum, nec partem aliquam noui habitus, quando cognoscit alterum obiectum. Præter quam difficultatem solet alia difficultas hic examinari, an scilicet ex suppositione quod habitus Logicus totalis constet pluribus habitibus partialibus, isti habitus partiales continuentur, vel vniantur inter se aliqua reali vnione.

Sensus quæstionis.

Prima sententia, *est D. Thomæ 1. 2. q. 54. & Caiet. ibidem. Sot. q. 3. proœm. in Log. Vasq. 1. p. disp. 9. & 1. 2. disp. 80. c. 5. Complutenses disp. 19. Log. q. 4.* & aliorum plurimorum, qui omnes asserunt Logicam totalem esse vnicam simplicissimam & indiuisibilem qualitatem nullas includentem partes realiter distinctas siue homogeneas siue heterogeneas.

98

Secunda sententia docet Logicam esse vnam per se qualitatem compositam tamen ex pluribus partibus homogeneis inter se cōtinuatis eo modo, quo se habet calor intensus & extensus in sententia eorum, qui intensionem fieri dicunt per additionem noui gradus. Ita *Lorca 1. 2. disput. 10. Rhodius q. 4. proœm. in Log.*

Tertia sententia est, quod Logica totalis & quælibet alia totalis scientia respiciens multas conclusiones diuersæ rationis, includat plures partes diuersæ rationis & distinctas realiter.

Hanc amplectitur *Doctor* varijs locis, & speciatim *q. q. prologi n. 5.*

in 3. d. 25. q. 2. n. 3. & 6. Met. q. 1, quem præter suos omnes sequũtur *Nominales* cum *Suario disp. 44. Met. sect. 11. Molina 1. par. quæst. 1. Aegid. de Præsent. lib. 11. de beatitud. q. 8. n. 27. Fonseca, Tolet, Ognas & Hurtadus* etiam, quia quamuis existimet habitus scientificos nō esse quid distinctum a speciebus intelligibilibus inter se coordinatis, & propterea non veniat per se in hanc controuersiam, tamen asserit, ex suppositione, quod daretur habitus aliquis ab his distinctus, illum non debere esse simplicem, sed compositum seu integrum ex partibus distinctæ rationis specificæ.

CONCLVSIO I.

98

Logica tota-lis nō est vna indiuisibilis qualitas.

LOgica, *& idem est de cæteris scientiis totalibus, vt de Physica, Metaphysica, &c. non est vna & indiuisibilis qualitas.* Hæc est Doctorum secūdæ & tertiæ sententiæ.

Probatur primò, quia aliàs qui sciret vnam cōclusionem solam Logicam, tam habitualiter sciret totam Logicam, quam qui sciret omnes: sed hoc videtur absurdum, & contra experientiam omnem, ergo. Probatur maior, quia ex hypothesi haberet totū habitū Logicæ. Probatur minor, quia sentiret multo maiorē difficultatem circa reliquas conclusiones, quā qui ipsas cognosceret ergo non sciret tam habitualiter totam Logicam, quam qui haberet cognitionē actualem omniū conclusionum. Probatur hæc cōsequentia, quia per habitum tollitur difficultas, & ponitur facilitas in potentia: ergo qui habet minorem facilitatem, & maiorē difficultatem, non habet totum habitum, quem habet, qui minorem habet difficultatem, & maiorem facilitatem.

Confirmatur hoc ex D. lib. 6. Met. quæst. 1. n. 4. quia videtur irrationabile dicere, quod aliquis habeat habitum respectu alicuius conclusionis, respectu cuius non sentiret vllam facilitatem magis, quam si non haberet habitum: sed id sequeretur ex opposita sententia, vt patet: ergo.

Confirmatur secundò ex eodem ibidem, vnde eam desumpsit *Hurtadus*, quia aliàs sequeretur, quod aliquis haberet summam scientiam habitualem & sūmum errorem habitualē de eodē omnino obiecto naturaliter, quod est absurdum. Probatur sequela, quia posset quis cognoscere habitualiter vnam conclusionem Logicam, & habere errorem habitualem circa alteram: sed in tali casu haberet in sententia aduersariorum summam scientiam habitualem de illa conclusione, quia tantam quantam posset habere, & præterea haberet summum errorem de eadem.

99

Probatur secundò, quia habitus, quo inclinor ad hanc conclusionem percipiendā: *definitio est oratio explicans naturā rei*, non potest me inclinare ad assētiendum huic cōclusioni: *syllogismus debet cōstare tribus propositionibus:* ergo habitus, quo inclinor ad vnum, est diuersus ab habitu, quo inclinor ad alterum: sed vterque habitus est Logicus: ergo habitus Logicus non est simplex, & indiuisibilis entitas. Antecedens experientia videtur certissimum; quia quando aliquis cognoscit optime, quod definitio sit oratio explicans naturam rei, non maiorem sentit facilitatem ad cognoscendum, quid sit syllogismus, quam si non cognouisset

set quid esset omnino definitio.

Probatur tertiò: etiamsi habeat quis habitum, quo inclinetur ad cognoscendum quid sit genus, quando postea sæpius cognoscit quid sit syllogismus, & quomodo debet confici, sentit maiorem facilitatem, quam antea sensit: sed ista maior facilitas non prouenit ab habitu, quo inclinabatur ad cognoscendum naturam generis, ergo ab aliquo alio habitu distincto. Maior & consequentia sunt certa: probatur minor, quia illum habitum, quo inclinabatur ad cognoscēdum naturam generis, habuit ante, cum non sentiret illam facilitatem cognoscendi naturam syllogismi: sed non est maior ratio, cur per illum habitum postea facilitaretur quam antea, ergo per illum nullo modo facilitatur.

Dices illum habitum, quo inclinabatur ad cognoscendū naturam generis, quando habet actus plures cognoscēdi naturam syllogismi, extendi ad facilitandum potentiam in ordine etiam ad syllogismum cognoscendum.

Contra, quia est intelligibile, quomodo fiat ista noua extensio sine acquisitione alicuius nouæ entitatis, vt postea magis clarum erit, cum tractauerimus de extensione qualitatis & intensione eius.

CONCLVSIO II.

100 *Logica totalis includit plures partes distinctas specie.*

L*Ogica totalis includit plures habitus distinctos specie.* Hæc est authorum tertiæ sententiæ cō tra primam & secundam sententiam.

Probatur primò, quia actus Logicæ sunt distinctæ speciei, v. g. actus, quo cognosco, quæ sit natura syllogismi, & quæ sit natura generis, ergo & habitus logici, qui inclinant ad istos actus, sunt diuersæ speciei.

Confirmatur, quia quotiescumque actus sunt distinctæ speciei, & quādo quis non facilitatur ad vnum per hoc, quod facilitatur ad alterum, tunc habitus, quo inclinatur ad vnum, est distinctæ speciei ab habitu, quo inclinatur ad alterum: sed actus prædicti Logicæ sunt distinctæ speciei, & per hoc quod quis facilitatur ad primum, non facilitatur ad secundum, nec e contra; ergo plures habitus distinctæ speciei dandi sunt, qui in ordine ad eos facilitent potentiam.

Probatur secundò, quia quando est diuersa specie ratio assentiendi conclusionibus, est diuersa specie ratio difficultatis: sed ratio assentiendi, quod syllogismus sit illatiuus necessariò conclusionis, est diuersa specie à ratione assentiendi quod definitio debeat constare genere & differentia: ergo etiam sunt diuersæ speciei difficultates assentiendi istis duabus conclusionibus. Sed vbicūque occurrūt diuersæ speciei difficultates, ibi sunt ponendi diuersi specie habitus superantes istas difficultates: ergo cum in actibus Logicis sint diuersæ speciei difficultates, debet dici quod Logica habitualis includat plures habitus specie distinctos.

Vbi sunt diuersæ speciei difficultates debent poni diuersi speciei habitus.

Confirmatur, quia propterea habitus temperantiæ dicitur distinctus specie ab habitu liberalitatis, quia actus liberalitatis & temperantiæ sunt distinctæ speciei, & quia habent diuersas difficultates, ita vt non facilitetur potētia ad vnum ex eo, quod facilitetur ad alterum: ergo quotiescumque similis ratio reperitur, multiplicandi sūt habitus specie.

Re-

101

Respondent ad hæc aduersarij, actus Logicæ, sicut & obiecta eorum, esse quidem distinctæ rationis in esse rei, non tamen in esse scibilis. & propterea quia secundum quod scibiles sunt, relinquunt post se habitnm, non possunt relinquere post se habitus distinctæ speciei.

Et si quæratur vnde colligunt quod actus omnes scientiæ cuiusuis totalis sint eiusdem rationis in esse scibilis, si sint diuersæ rationis in esse rei. Respondent, quia omnes isti actus habent eãdem rationem *sub qua* versantur circa suum obiectum, v.g. omnes actus Metaphysici versantur circa sua obiecta, secundum quod abstrahunt ab omni materia; & omnes actus Physici versantur circa sua obiecta, secũdum quod abstrahunt, à materia singulari, nõ verò à materia sensibili; & omnes actus Mathematicæ versãtur circa sua obiecta, prout abstrahunt à materia singulari, & sensibi ii non tamen intelligibili.

Non potest assignari vna ratio sub qua in omnibus obiectis Logicæ,

Sed contra hanc doctrinam, primò: quia difficulter possunt assignare in Logica eandem rationem *sub qua* versatur circa omnia sua obiecta partialia: nam si dicant quod illa ratio sit secunda intentio, non possunt negare quin sint multę secundæ intentiones diuersę speciei, de quibus agitur in Logica. Si dicant quod sit dirigibilitas, aut directiuitas operationum intellectus, non possũt negare quin alia sit dirigibilitas, & directiuas syllogismi, vt sic à dirigibilitate, & directiuitate demonstrationis.

102

Quamuis assignaretur non tollere diuersitatẽ specificã partis Logicæ.

Secundò: quia si actus Logicæ sunt diuersæ speciei, & habent diuersas difficultates in productione sui, quantumuis conuenirent in esse scibilis, quare non assignarentur plures habitus distinctæ speciei, qui inclinarent ad eos, saltem in esse rei?

Confirmatur hoc, quia si potentia seipsa sufficienter inclinaretur & facilitaretur ad omnes actus metaphysicos, v. g. siue isti actus conuenirent, siue non conuenirẽt in eadem abstractione à materia, non poneretur vllus habitus, qui inclinaret ad ipsos: ergo siue conueniant in eadem abstractione à materia, siue nõ, modo sint diuersæ difficultates, debent poni diuersi habitus. Probatur consequentia, quia habitus non ponitur propter abstractionem à materia, sed propter difficultatem: ergo vbi sunt diuersæ difficultates, ponendi sunt diuersi habitus, non obstante quacunque conuenientia vel disconuenientia in abstractione à materia.

Tertiò: si conuenientia in eadẽ abstractione à materia sufficeret ad inferendum identitatẽ specificam habituum, quamuis actus in genere entis sint diuersæ speciei, & habeant diuersas difficultates, & etiam quamuis potentia ob diuersam rationem formalẽ assentitur, & elicit illos; potuisset quis dicere quod omnes omnino scientiæ, præsertim speculatiuæ, essẽt eiusdem speciei, propterea quod obiecta earum omnium conueniant in ratione vniuersalis, & quod actus omnes istarum sciẽtiarum versantur circa obiecta ista sub ratione vniuersalis, tanquam sub eadem ratione *sub qua*: sed consequens est absurdum, ergo & antecedens.

103

Quartò, sub eadem abstractione à materia conueniunt plures scientiæ, quæ distinguuntur specie in esse etiam scibilis, secundum aduersarios; ergo conueniẽtia in eadem abstractione à materia

teria non arguit identitatem specificam habituum. Probatur antecedens, quia Philosophia habitualis, moralis & naturalis conueniunt in eadem abstractione à materia, scilicet singulari, & non sensibili, & tamen secundum omnes distinguuntur specie. Præterea, ipsa Logica abstrahit ab omni materia sicut Metaphysica, & tamen distinguitur specie ab illa.

Quintò, quia in Metaphysica plura cōsiderantur, quorū aliqua videntur magis abstracta à materia, quam alia, Deus enim & Angeli, quibus repugnat cōiungi cum materia, sunt magis abstracta à materia quā ratio entis aut substantiæ vt sic, quibus id non repugnat: ergo diuersa est sciētia habitualis, quę versatur circa ipsa.

Sextò, multo potiori iure deberet actus & habitus scientiæ desumere suam specificationem à rationibus formalibus mouentibus intellectum ad scientiā, hoc est ab obiectis formalibus quibus assentitur cōclusioni, quam à ratione formali sub qua; ergo quādoquidem sint diuersæ rationes formales, quæ mouerent, quamuis eadem esset ratio formalis sub qua, id est, eadem abstractio a materia, tamen scientiæ deberēt distingui specie.

Specificari potius deberent sciētia ab obiecto formali quo, quam à ratione formali sub qua.

Denique, quid facit aut iuuat conuenientia aliquarum cōclusionum in eadem abstractione, ad non multiplicationem habituum, si non efficiat vt habeant similem difficultatem? si enim hoc faceret, satis probabile videretur, quod idem saltem specie habitus respiceret omnes illas conclusiones sicut idem specie habitus temperantiæ respicit quoscumq; actus temperantię: at cum id non faciat, vt manifestū est, certe gratissime dicitur quod propter eam habitus vnus specie tēdat in omnes illas cōclusiones.

104

Respondet Ruuius aliter ad probationes conclusionis, propterea esse eundē habitum cuiuscumq; scientiæ totalis, quia licet conclusiones sint diuersæ speciei, & etiam media, quibus intellectus assentitur illis, tamen illa principia & media habent naturalem connexionem & ordinem inter se inuicem, & propter hoc sufficienter habitus, qui versatur circa ipsa, potest esse eiusdē speciei.

Sed hæc responsio nullo modo satis facit primò quia in scientijs totalibus licet aliqua sint quæ habent huiusmodi ordinem naturalem inter se inuicem, vt prius debeat haberi cognitio vnius quam alterius, quia, v. g. in Logica prius haberi debet cognitio propositionis quam syllogismi, & in Physica prius debet cognosci corpus naturale vt sic, quam aliqua species ipsius; tamen sunt multa alia, quæ non habent talem cōnexionem naturalem, quin possint ante se inuicem cognosci promiscue, & sic videmus non eundem ordinem seruari ab omnibus in tradendis scientijs, sed aliquos prius docere quod ab alijs posterius docetur: ergo saltem respectu illorum multiplicandi essent habitus specie.

Multa cognitiones scientiarum totalium subordinantur sibi inuicem & multa non.

Secundò quod habeant talem ordinem inter se, non impedit quominus sint diuersæ rationis, & diuersam habeant difficultatem; sicut ordo, quem dicunt ossa, nerui, caro inter se ad constituendum totum, non impedit diuersitatem specificam eorum in meliori sententia: ergo non impedit quominus diuersus specie habitus ponatur ad tollendam illam difficultatem.

Subordinatio non impedit distinctionem specificam.

Con-

Confirmatur, quia sicut ipsemet conclusiones scitæ sunt diuersæ speciei, & cognitiones actuales, quę habentur de ipsis, non obstãte illa connexione, nõ potest assignari ratio, cur etiam ipsi habitus diuersi, qui tendunt in illas, non essent diuersę speciei, quamuis haberent inter se istam connexionem.

105 Quod insuper dicit *Ruuius* ad confirmationem suæ sententiæ, visionem scilicet albedinis & nigredinis non esse diuersæ speciei, eo quod licet albedo & nigredo disconueniant in esse rei, conueniunt tamen in esse visibilis: improbabile prorsus videtur, nam visio albi est similitudo formalis albi non tantum sub ratione coloris vt sic, sed sub ratione talis coloris, & similiter dicendum de visione nigredinis: ergo omnino distinguuntur specie, sicut albedo & nigredo.

Visio albedinis distinguitur specie à visione nigredinis.

Præterea, vnde colligere potest intellectus quod distinguatur albedo & nigredo specie, nisi quia videt quod diuerso modo immutant potentiam, albedo scilicet disgregando, & congregando nigredo? ergo licet conueniant in modo generico immutandi visũ, sicut conueniunt in ratione coloris vt sic, tamen disconueniunt in modo specifico immutãdi taliter visum.

Confirmatur, quia si visio albi est eiusdem rationis cum visione nigri, potuisset etiam repræsentare nigrum, quod est absurdissimũ.

Vasquez 1. 2. disp. 80. c. 5. tenet scientiam nouam partialem non acquiri, quando cognoscitur noua conclusio, sed tantum nouum aliquem modum scientiæ præexistentis. *Sed contra*, quia non est maior ratio, cur illud, quod inclinabat me ad primam conclusionẽ, vocaretur habitus partialis, quam illud, mediante quo inclinarer ad secundam conclusionem. *Præterea*, modus rei non potest acquiri sine re, cuius est modus, nec sine illa conseruari: sed illud, quod facilitat ad secũdam conclusionem, potest acquiri & conseruari sine illo quod facilitat ad primam; ergo non potest esse modus eius.

Non sufficit nouus modus ad superandã difficultatem nouæ conclusionis.

Obiicies primò: vna potentia specie potest habere actum circa obiecta specie distincta, etiam ob diuersas rationes formales, & non obstantibus diuersis difficultatibus: ergo similiter dicendum est de habitu.

106 *Respondeo primò* argumentum nimis probare: si enim valeret, probaret, quod vnus habitus specie esset respectu omnium scientiarum, sicut vna specie potentia v. g. intellectus est circa ipsas.

Respondeo secundò negando cõsequentiam, quia potentia est ex se indeterminata ad omnia obiecta contenta sub suo obiecto primo, determinatur autem per habitum ad vnum præ alio, & consequenter habitus ipse debet esse sic determinatus, aliàs quomodo determinaret potentiam? Si autem sit determinatus ad vnum obiectum, manifeste sequitur, quod non possit versari circa alterum. *Præterea*, habitus causatur ab actibus, & consequenter quãdo actus sũt diuersæ rationis habẽtes diuersas difficultates, vnus non producet habitum, qui inclinet ad alterum, neque enim illum cõtinet virtualiter aut formaliter.

Cur vna potentia sufficit ad plures conclusiones non verò vnus habitus.

Obiicies secundò: Habitus infusus fidei est vna simplex qualitas, & idem est de habitu infuso spei & charitatis, & mediante illo producimus actus diuersos: ergo

ergo mediantibus habitibus acquisitis etiam; quãuis essent vna simplex qualitas, posset quis producere actus diuersos.

106 *Respondeo* habitum fidei esse vnam simplicẽ qualitatem, idest non cõpositam ex pluribus qualitatibus distinctæ speciei, quamuis sit cõpositus ex pluribus partibus eiusdem rationis: nego tamen propterea sequi, quod habitus acquisitus Logicæ, aut vllius scientiæ totalis sit simplex id est non compositus ex pluribus habitibus distinctæ speciei: & ratio disparitatis est quod omnes actus fidei sint eiusdẽ speciei quãtum est ex parte obiecti motiui, quia est eadem ratio formalis, quæ mouet intellectum ad ipsos producendos, nimirum veritas diuina reuelans; neque propterea est difficultas maior in credendo vni articulo fidei, quam alteri, si æqualiter proponantur; vnde nõ est necesse, vt multiplicetur specie habitus circa articulos fidei quoscunque credendos; & quod dico de fide, cum proportione dicendum est de spe & charitate: sed non est eadem ratio formalis assentiendi omnibus conclusionibus scientiæ totalis, neque est eadem difficultas in ipsis & consequẽter debet multiplicari specie habitus inclinans ad ipsos.

Cur habitus infusi sunt simplices, nõ vero acquisiti.

CONCLVSIO III.

107 *Logica totalis non habet aliã vnionem quã aggregationis.*

Logica totalis non habet aliam vnitatem quam aggregationis & ordinis, talem scilicet qualem habet exercitus. Hæc est etiam communis eorũ qui tenent præcedentes conclusiones.

Probatur, quia illi plures habitus distinctæ speciei non continuantur inter se per aliquã vnionem physicam: ergo non possunt habere aliam vnionem quam ordinis & aggregationis. Consequentia est certa, probatur antecedens, quia habitus quo inclinor ad cognoscendam naturam generis est cõpleta species qualitatis, & ponitur directe in illo prædicamento: ergo non potest facere compositionem per se cũ illo habitu, quo inclinor ad cognoscẽdam naturam syllogismi; qui etiam est completa species qualitatis: Probatur consequentia, quia vna species completa non ordinatur ad faciendam cõpositionem per se cum alia specie distinctæ rationis: alias enim esset completa, & nõ esset completa.

Habitus quicumque partialis Logicæ est quid completum.

Confirmatur, quia inde colligitur, quod substantia carnis non sit species completa substantiæ, quia facit compositionem per se integralem cum substantia ossis & neruorum; cum tamen non sit eiusdem rationis cum substantia totali, quæ oritur ex illis omnibus: ergo si habitus, quo inclinor ad cognoscendum naturam generis, sit diuersæ rationis ab habitu, quo inclinor ad cognoscendum syllogismum, & non obstãte hoc facit vnum per se compositum cum illo, non erit habitus completus.

Cõfirmatio.

108 *Dices*, in hac ratione duo supponi, quæ non sunt valde certa, *primò* quod habitus quicumque partialis Logicæ & cuiusuis scientiæ totalis sit in se completus; quod tamen posset omnino negari satis commode, quia cum ille habitus ex natura sua ordinetur ad cognitionem alicuius obiecti attributi essentialiter ad aliud obiectum; quare non posset dici habitus essentialiter incompletus? *Secundò*, quod habitus completus non posset facere

cum

cum alio habitu completo vnum integrale cōpositum heterogeneū, sicut enim duæ aquæ essentialiter completæ & directè collocatæ in prædicamento substātiæ possunt facere vnum integrale compositum homogeneum, quare non possent similiter duæ qualitates completæ distinctæ speciei facere vnum integrale compositum heterogeneum?

His tamen non obstantibus prædicta ratio videtur bona; quia cum habitus illi distincti ordinētur ad actus, & actus sint completa entia, nec vnus compleatur siue essentialiter siue integraliter per alterum, videtur etiam multo probabilius, quod ipsi habitus non compleantur per se inuicem mediante aliqua physica vnione siue essentiali siue integrali, & consequenter, quod vnusquisque ex illis sit secundum se completus: & per hoc tollitur prima ratio in oppositum.

Ad secundam etiam rationem Respondeo, disparem esse ratione de toto homogeneo, & heterogeneo, quia cum totum homogeneum sit eiusdem rationis cum suis partibus, si ipsum sit completum ens, etiam partes debent esse completæ: sed totum heterogeneum, cum sit diuersæ rationis a suis partibus, non est necesse, vt si ipsum sit completum, partes eius sint completæ, & propterea potius deberet dici quod non sint completæ, nisi ex alio capite ostendi possit, quod sint completæ: quare cum ex nullo capite ostendi possit, quod scientiæ particulares essent completæ, si constituerent aliquam scientiam integralem heterogeneam, dicendum potius esset in tali casu, quod non essent completæ. & hoc maxime cōfirmatur per cōfirmationem supradictæ rationis.

109

Probatur secundò conclusio: non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed multiplicarentur, si scientiæ partiales vnirentur physice inter se, ergo. Probatur minor, quia si vnirentur, deberet produci vnio realis earum, quæ non esset producenda si non vnirentur, sed non est necessitas illā producendi, ergo si vnirentur scientiæ, multiplicarentur entia sine necessitate. Probatur hæc minor, quia tam perfecte posset quis scire omnes conclusiones logicas, si haberet habitus partiales sine vnione, quam si haberet illas vnitas; ergo non esset necessitas vniendi illas.

Confirmatur, quia nullum est indicium vnionis ipsorum, nec a priori nec a posteriori.

Dices: perfectior vnitas debet attribui scientiæ, quæ potest ipsi attribui sine inconuenienti: sed vnio illa integralis est perfectior, quam vnio ordinis; & non est inconueniens, quod eam haberet scientia totalis, ergo debet sic dici.

Respondeo primò negando minorē pro secunda parte, quia multiplicarētur entia sine necessitate.

Respondeo secundò, non debere nos attribuere vllam perfectionem maiorem scientiæ, quàm possumus per rationem colligere ipsi conuenire, quantumuis non possemus ostendere inconueniens aliquod ex eo, quod conueniret ipsi.

Respondeo tertiò, non esse perfectionis in scientia totali, quod habeat vnionem integralem potius quam ordinis, quando mediante vnione ordinis potest totum id præstare, & tam perfectè, quod posset mediante vnione integrali.

Sua-

110

[illegible] ... tam solùm probabat nostram conclusionem, quia si illi plures habitus vnirentur physicè, deberent vniri per modum actus per se, & potentiæ per se; sicut vnitur materia prima formæ substantiali, vel mediante termino aliquo indiuisibili; sicut duæ partes albedinis, aut quantitatis; sed neutro modo possunt vniri isti habitus; ergo. Probat minorem, quod primam partem; quia sic vnus habitus deberet recipi in altero habitu tanquam in subiecto, & deberet ipsum actuare: sed hoc non fit, quia vterque habitus æquè immediatè respicit intellectum tanquam subiectum. *Verum probatio hæc minoris nō subsistit*, quia tam facilè negaretur minor ipsius quam minor probanda. *Itaque probatur* aliter illa minor; quia actus per se præsupponit semper potentiam, & naturaliter non potest produci, nec etiā conseruari sine ipsa: sed aliquæ partes Logicæ possunt indifferēter ante se inuicem comparari; ergo non habent se per modum actus & potentiæ. *Deinde*, quoties aliqua coniunguntur per modum actus per se & potentiæ, totum compositum ex ipsis habet aliquem effectum, quem vtraque pars secundum se, si poneretur simul absque vnione, non haberet; sed habitus totalis Logicæ non habet aliquem effectum, quem omnes partes eius non possent habere; etiam si ponerentur absque vnione illa per se; ergo, &c.

Probat Suares secundam partē minoris, quia quælibet pars extēsiua scientiæ totalis v. g. illa pars, quæ respicit hanc conclusionem; quod definitio debeat constare genere & differentia, & illa pars quæ respicit hanc aliam conclusionem, quod membra diuidentia debeant esse adæquata diuiso, etc. indiuisibilis extensiuè, ergo non possunt vniri aliquo termino indiuisibili continuatiuo. Probatur consequentia primò, quia neque indiuisibilia non cōtinuantur per alia indiuisibilia: secundò, quia illud indiuisibile continuatiuum deberet esse proportionatum partibus continuatis, & consequenter sicut partes continuatæ habitus inclinant ad aliquem actum, ita etiam illud indiuisibile deberet similiter inclinare ad aliquem actum.

Sed vtraque hæc probatio consequentiæ non placet; non prima, quia valde incertum est vtrum sola diuisibilia continuari possint per indiuisibilia; multo minus placet secunda, quia indiuisibile continuatiuum non debet esse proportionatum in actiuitate partibus copulatis, sed sic tantū, vt possit eas continuare, vt patet discurrendo per puncta indiuisibilia aliarum rerum: ergo illud indiuisibile, quod copularet partes habitus totalis Logicæ; non deberet inclinare ad aliquem actū, sed deberet tantum continuare illos habitus partiales, qui ad partiales actus inclinant.

Deinde posset negari maior principalis, quia possent illæ partes habitus respicientes diuersas conclusiones vniri per respectū extrinsecus aduenientem, qui respectus non esset aliquid absolutum, sicut sunt indiuisibilia illa copulatiua albedinis, & quantitatis: sed de hoc aliàs.

111

112

Obijcies contra conclusionem: Logica totalis pertinet ad prædicamentum aliquod directè, sed si esset vna per aggregationem & per ordinem eo modo, quo est exercitus, non pertineret ad vllū præ-

prædicamentum, quod enim est sic vnum, non est vnum per se, sed per accidens.

Respondeo distinguendo maiorem: secundum quod est vna per aggregationem, nego maiorem: secundum quod quælibet eius pars est vna per se scientia, concedo maiorem; pertinet enim vt sic, ad prædicamentum qualitatis. Itaque quemadmodum vnum aggregatum ex pluribus hominibus ponitur in prædicamento substantiæ, quatenus quilibet homo secundum se ponitur in illo prædicamento, non verò quatenus est vnum aggregatum ex illis omnibus, ita etiã scientia totalis pertinet ad prædicamentum qualitatis, quatenus quælibet eius pars ad illud prædicamentum spectat, non verò quatenus est totum conflatum ex illis partibus: quod si quatenus esset vnum aggregatum ex multis inter se inuicem ordinatis, spectaret ad aliquod prædicamentum, deberet spectare ad prædicamentũ aliquod relationis; quia vt sic formaliter dicit relationem ordinis, quemadmodum est discurrendum de exercitu.

Quomodo scientia totalis spectat ad prædicamentum.

Cæteræ rationes, quæ contra nostram resolutionem obijci possunt, commodius soluentur, cum resoluemus, vnde sit desumenda vnitas & distinctio scientiarum totalium.

CONCLVSIO IV.

112 *Logica totalis non habet vnitatẽ genericam aut specificam.*

L*Ogica totalis non habet vnitatem genericam aut specificam propriè loquendo.* Hæc sequitur ex dictis, quia Logica totalis est quid conflatum ex pluribus habitibus completis distinctæ speciei, qui inter se non vniuntur per se, sed per accidens, & consequenter nõ est quid per se vnũ propriè loquendo, ergo non habet vnitatem specificam aut genericam proprie loquendo; quod enim talem vnitatem habet, debet esse vnum per se proprie loquendo, & vt sit directe collocabile in aliquo prædicamento, nisi sit quid trãscendens. Dixi autem in conclusione, *proprie loquẽdo*, quia si comparetur Logica totalis ad suum obiectum adæquatum, v.g. syllogismum, potest desumere denominationẽ vnius generis scientiæ, vel vnius speciei scientiæ ab ipso, si ipsum sit vnũ specie non includens sub se syllogismos distinctos specie, aut vnũ genere si includat sub se syllogismos distinctos specie; eo enim modo, quo obiectum adæquatũ est vnum in se, potest denominari extrinsece scientia esse vna, hæc tamen denominatio erit impropria cum non faciat ipsam scientiam totalem in se intrinsece esse vnicam speciem, aut vnicum genus.

Obijcies: Logica totalis abstrahit à Logica totali Petri & Pauli, quæ non distinguuntur specie, sed tantum numero, & prædicatur in quid de his, ergo est vna species respectu ipsorũ; quod enim prædicatur de pluribus numero tantum differentibus in quid, est species proprie loquendo.

Respondeo negando consequentiam, & distinguẽdo eius probationem: si sit vnum per se, concedo; si non sit, nego. Et exemplum patet manifeste in aggregato lapidum vt sic, communi huic & illi aggregato, quamuis enim in quid de illis prædicetur, tamen non est species proprie loquendo respectu eorum, quia non est vnum per se.

QVÆ-

QVÆSTIO VLTIMA.

Quomodo Logica sit necessaria ad alias scientias.

113

NOn est quæstio de Logica naturali, cum enim illa sit vis discursiua intellectus, sine qua naturaliter implicat comparare scientiam vllam, non est dubium quin sit simpliciter necessaria ad scientiæ cuiusuis, siue totalis, siue partialis, acquisitionem: quare quæstio debet esse de Logica artificiali, non quidem quoad omnem omnino partem sui, sed principaliter controuersia tantum est de illa parte quæ docet modum conficiendi syllogismum, & eiusdem syllogismi naturam.

Quotupliciter aliquid possit esse necessarium.

Aduertendum autem aliquid posse esse necessarium ad finem aliquem dupliciter, primò simpliciter, secundò secundum quid: necessarium secundum quid dicitur illud quod tantum requiritur ad breuiter, expedite, & minori cum difficultate acquirẽdum finem, quamuis absolute potuisset finis acquiri sine illo: sic dicitur necessarius equus homini ad conficiendum longum iter, & sine controuersia Logica hoc modo est necessaria ad acquirendas scientias, & hoc ipso capite cuicumque sciẽtiarum cupido commendatissima deberet esse. Necessarium simpliciter, & absolute subdiuiditur in necessarium physice & moraliter: necessarium physice dicitur illud, sine quo non potest vllo modo naturaliter finis acquiri, quia scilicet, vel est principium physicum siue totale, siue partiale influens in finem vel in aliquid prærequisitum ad acquisitionem finis, vel est conditio applicans tale principium ad producẽdum suum effectum; hoc modo est necessaria virtus calefactiua, & applicatio talis virtutis ad producendum calorem. Necessarium moraliter est illud, sine quo quidem posset finis acquiri physice, quia scilicet daretur sufficiens virtus physica, & applicatio eius sine illo ad producendum talem finem; tamen adeo difficulter produci posset sine illo, vt in communi hominum opinione censeretur impossibile. Sic dicitur esse necessarium vni homini ad vincẽdos centum homines habere aliquod auxilium extrinsecum, quia licet re vera, si vinceret illos homines, non sequeretur vlla implicantia physica, haberet enim virtutẽ physicam vnus, vt respectu vnius hominis interficiendi, ita respectu centum; tamen in communi prudentum æstimatione censetur esse moraliter impossibile, vt id faceret sine aliqua ope extrinseca sibi collata: & de necessario his duobus vltimis modis procedit hæc quęstio.

CONCLVSIO I.

114

Logica non est simpliciter necessaria ad alias scientias.

L*Ogica non est necessaria vllo modo simpliciter; nec moraliter, nec physice ad acquirendam scientiam quamcumque partialem.* Hæc est communior veterum, quos sequuntur *Auersa q. 1. Log. sect. 4. Complut. disput. 1 proœm q. 7.* contra *Arauxo 2. Met. quæst. 3. & Gallego hic quæst. 1. ac Camerariũ q. 5.* plures pro se citantem. *Probatur:* quia non est vlla difficultas aut physica aut moralis asse-

quedi aliquam scientiam partialem sine Logica, ergo non est necessaria simpliciter ad quacumque scientiam partialem. Probatur antecedens, tum quia non potest assignari quaenam sit; tum etiam quia aliquis syllogismus est tam euidens ex natura sua, vt ad cognoscendum, quod euidenter concludat, non sit necessarium aliquid aliud praeter ipsā vim intellectiuam non impeditam; & etiam potest talis syllogismus fieri absque adminiculo artis alicuius, vt patet experiētia in multis, qui & bene discurrūt, & cognoscūt se bene discurrere in aliqua materia absq; subsidio artis. Atqui si in tali syllogismo medius terminus esset causa siue a priori siue a posteriori cōnexionis praedicati conclusionis cum subiecto; sicut bene posset esse, tum quis sciret illam conclusionem: ergo potest dari scientia de aliqua conclusione absque Logica artificiali.

Confirmatur, quia ante acquisitionem Logicae artificialis debet sciri aliqua conclusio logica, & illa scitur absque Logica artificiali, ergo scitur aliqua conclusio absque Logica artificiali.

115 *Dices* aliquam conclusionem logicam posse sciri; non tamen aliquam conclusionem vllius alterius scientiae, & consequenter Logicā ad alias scientias esse simpliciter necessariam vel physice vel moraliter.

Contra: illa conclusio logica propterea scitur absque Logica, quia deducitur clare & euidenter per discursum ipso lumine naturali intellectus notum, & non propterea quod sit logica conclusio, ergo si conclusio physica aut mathematica sic proponeretur, potuisset etiam sic sciri; sed nulla est ratio cur aliqua non potuisset sic proponi tam bene quam illa logica proponebatur, ergo.

Dices, esse maximam rationem, quia Logica est instrumētum & modus acquirendi alias scientias secundum omnes.

Contra, quia potest esse modus, & instrumentum aliarum scientiarum dupliciter, vel ita vt conducat aliquo modo ad illas, vel ita vt sit simpliciter necessaria ad illas quoad omnes omnino conclusiones. Si dicatur, quod sit modus aut instrumentum primo modo, hoc non obstat quo minus simpliciter possit aliqua cōclusio alterius scientiae cognosci sine ipsa; si vero dicatur modus, & instrumentum secundo modo, petitur aperte principium, nam hoc est quod negamus in conclusione, & cuius ratio ab aduersarijs non potest assignari.

Quomodo Logica sit modus ac instrumentū sciendi.

116 *Obiicies* contra hanc partem: non solum ad scientem requiritur, quod ex causa deducat effectū, sed quod sciat etiā se id facere modo infallibili, quia alias non sciet imperturbabiliter, sed habebit aliquam formidinem, ne forte male deduxerit conclusionem ex praemisis: sed non potest scire se modo infallibili deducere conclusionem absque Logica: ergo ad scientiam Logica simpliciter est necessaria.

Respondeo negando minorem, sicut enim absque Logica artificiali potest scire se deducere primam conclusionem logicam, quam scit modo infallibili: ita etiam potest scire se modo infallibili deducere aliquam conclusionem alterius scientiae.

Confirmatur haec responsio, & simul

simul conclusio, quia ideò cognoscit scientificè, syllogismos factos in modo, & figura iuxta præscripta Logicæ habere infallibilem modum inferendi conclusionem, quia cognoscit illos regulari per illa principia lumine naturali nota: *dici de omni,& dici de nullo, & quæcumque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*. de quibus suo loco: sed potest lumine naturali cognoscere, quod hic syllogismus philosophicus: *omne constans materia & forma sublunari est mobile, ignis constat materia & forma sublunari, ergo est mobilis*, regulatur per illa principia tam bene quà quicumque syllogismus primus, quem facit quãdo primò acquirit Logicam: ergo potest esse certus quod conclusio euidenter & infallibiliter deducatur.

117

Obiicies secundò: scientia nequit haberi absque demonstratione, & hęc nequit haberi absque Logica artificiali, ergo Logica artificialis est simpliciter necessaria.

Respondeo negando minorem, sicut enim prima demonstratio, qua cognoscitur prima conclusio Logicæ, habetur absque Logica artificiali; ita & potest haberi alia demonstratio, qua cognoscatur aliqua conclusio alterius scientiæ absque Logica.

Ratio autem vtriusq; est quod demonstratio possit fieri duobus modis, primò cum aduertentia ad regulas aliquas vniuersales ostendentes quomodo vniuersaliter posset fieri discursus demonstratiuus,& hoc modo nequit fieri absque Logica artificiali; aliò modo sine tali aduertentia, & sic potest fieri absque Logica artificiali. Quando autem dicitur quod scientia sit effectus demonstrationis, & quod non possit haberi, nisi per eam, id non est intelligendum de demonstratione priori modo facta præcisè, sed vel de illa, vel de demonstratione facta posteriori modo; vnde patet posse haberi scientiam absque demonstratione artificiali, atque adeò absque Logica artificiali: per quod patet ad cæteras obiectiones.

Scientia potest acquiri absque demõstratione artificiali.

CONCLVSIO II.

118

Potest haberi scientia totalis absq; Logica mediante Magistro.

Vt quis addiscat scientiã aliquam totalem à præceptore experto in illa scientia, non est ipsi necessaria simpliciter Logica, nec physicè, nec moraliter. Hanc conclusionem non inuenio apud vllum. *Probatur* tamen, quia talis præceptor posset ipsi proponere omnes conclusiones scitas satis clarè & euidenter: sed quando sic proponerentur, per Logicam naturalem posset quis cognoscere discursum esse bonum: ergo Logica artificialis non requireretur simpliciter vllo modo. Probatur consequentia; quia eatenus requireretur; ne quis deciperetur in modo discurrendi; seu vt quis cognosceret discursum esse bonum, ergo si posset hoc facere per Logicam naturalem, nõ requireretur simpliciter artificialis.

Confirmatur, quia non sunt valde multæ conclusiones scitæ in aliqua scientia totali; neque discursus, quibus illæ ipsæ probantur, sunt tam incidentes & tam remotæ à principijs lumine naturali notis, vt non posset ad eas tam moraliter quam physicè sufficere lumen intellectus præsertim boni & perspicacis.

Confirmatur; quia potuisset talis præceptor ostendere ipsi quod omnis discursus scientificus

M 2 illius

istius scientiæ regularetur per *dici de omni*, & *dici de nullo*, aut per *quæcunque sunt eadem vni tertio*, &c. & discens potuisset absque arte per lumen naturale videre quod ita esset.

Dices: præceptor non potuisset hoc facere sine Logica artificiali. *Contra*, quia hoc non obstat conclusioni, quæ tantum asserit, quod aliquis posset discere scientiam totalem sine hoc, quod disceret Logicam artificialem vel quod haberet ipsam.

119

Dices: quādo præceptor ostenderet ipsi quod illi discursus regularentur per illa principia, tūc disceret Logicam artificialem.

Contra, quia non discit Logicā artificialem nisi quando discit aliquas regulas, quibus deberet cōformare se inter discurrendū, aut quando disceret naturam discursus facti contra vel iuxta tales regulas: sed non esset necessarium, vt qui videret illos discursus regulari per illa principia, disceret aliquas regulas, aut naturā discursus facti iuxta aliquas regulas, sed tātum beneficio luminis naturalis cognosceret illum discursum esse bonum in illa determinata materia; quia proponeretur ipsi quod illa principia essent falsa, nisi ille discursus esset bonus.

Dices: multa possent per syllogismos sophisticos proponi ipsi contra illas conclusiones scitas, quæ cū non posset soluere ob suā apparentiam, efficerent, vt dubitaret de conclusionibus scitis, & consequenter non haberet scientiam perfectè de ijs, quia perfecta scientia excludit omnem dubitationem.

Respondeo: quāuis non cognosceret determinate forte, in quo peccaret discursus, bene tamen sciret, quod in aliquo peccaret, imo mediāte aliqua distinctione, quā suggereret ipsi lumen naturale, potuisset totā difficultatem sophismatis aperte euadere: & certe iam cōmuniter soluuntur sophismata per distinctiones, & non per recursū ad Logicas regulas. Vnde negandū est, si semel sciret conclusionem, nec obliuisceretur istius scientiæ, amplius eum dubitaturum de illa conclusione.

Deinde, qui optime sciret Logicā, & mediātibus eius regulis cognosceret scientifice aliquā conclusionē, posset adhuc hærere diu in soluēda aliqua difficultate proposita ipsi, nec tamen dubitaret de illa conclusione; aut si dubitaret, nō est contra rationē scientiæ admittere talē dubitationē: ergo quod nō posset soluere difficultates, aut sophismata adducta contra conclusionē, quā sine Logica cognosceret, non impedit quominus ipsā sciret, præsertim cū nō ex defectu cognitionis eius non possit illa soluere, sed ex defectu cognitionis aliquarum aliarum conclusionum.

CONCLVSIO III.

VT quis propria industria acquirat scientiam aliquā totalē perfectè, & præsertim quoad omnes cōclusiones probabiles istius scientiæ, necessaria est ipsi simpliciter necessitate morali Logica artificialis. Hęc est cōmunis cū *D. Augustino lib. 3. contra Acad. c. 17. Platone lib. 7. de Repub. & Philosopho 2. Met. 15.* qui sæpe etiam asserit veteres propter defectum Logicæ sæpius errauisse.

120 *Logica est necessaria ad scientias totales propria industria acquirendas.*

Probatur conclusio ratione primò, quia omnes Philosophi, qui igno-

ignorauerunt Logicā, errauerunt sępissime, & multò plus, quam qui Logicam calluerunt, ergo signum est quod Logica ad non errandum sit simpliciter necessaria necessitate morali.

Dices ipsum Philosophum, qui optime omnium cognouit Logicam, etiam errauisse, non tamen ob defectum Logicæ, ergo similiter potuit contingere alijs Philosophis. *Contra*, quia Philosophus non errauit in modo discurrendi, nisi quatenus suppofuit aliquod principium pro vero, quod non erat verum: at illi alij, etiam errauerunt in formando ipso discursu, & in deducendo id, quod non sequebatur ex præmissis, & consequenter bene colligitur, quod illi errauerunt ob defectū Logicę, non autem Philosophus, & propterea ne sic erretur, Logicam esse necessariam saltem moraliter.

Probatur secundò, quia sæpe apparet intellectui, prima facie aliquem discursum esse bonum, qui tamen non est bonus, vt manifestum est experientia: & licet si quis diligentiam magnam adhiberet, potuisset lumine naturali cognoscere, quod non esset bonus, tamen inter tot discursus, qui in qualibet scientia occurrunt, est omnino moraliter impossibile, quin multos prætereat absque debito examine, nisi prius habeat Logicam artificialem, qua mediante possit facile regulare illos discursus.

Iuxta hanc autem conclusionem intelligendæ sunt authoritates eorum, qui necessitatem absolutam Logicæ in ordine ad scientias acquirendas astruere videntur.

Addidi autem in conclusione, *præsertim quoad conclusiones omnes probabiles*, quia in qualibet fere scientia totali multo plures sunt conclusiones probabiles, quam scientificæ, vt patet in Physica, & Metaphysica: harum autem conclusionum plurimę vix possunt deduci nisi per syllogismos secundæ, aut tertiæ figuræ, qui syllogismi non concludunt tam euidenter, quin aliquis posset dubitare de bonitate consequentiæ, nisi esset instructus Logica, sciretque eos posse reduci ad syllogismos directos primæ figuræ, qui euidentissime concludunt: & propterea respectu harum conclusionum existimo, maiorem esse necessitatem Logicæ, quam respectu conclusionum, quæ de facto sciuntur in aliqua scientia.

Obiicies: Ipsa Logica totalis fuit inuenta sine Logica artificiali, ergo similiter possent inueniri aliæ scientiæ, præsertim cum nulla fere scientia sit, quæ sit magis difficilis quam ipsa Logica.

Respondetur communiter negando consequentiam, & ostendendo disparitatem, quia scilicet Logica tradit modum, ac instrumentum acquirēdi alias sciētias, & propterea Logica est necessaria ad alias scientias, non tamen ad seipsam; quia ad modum sciendi cognoscendum, nō requiritur alius modus sciendi, qui prius cognosceretur, quia aliàs daretur processus in infinitum.

Confirmari potest hoc exemplo: quia licet domus ædificari nequit absque securi, tamen ipsa securis potest fieri sine alia securi præexistente.

Sed contra, quia si scientia quæ est de modo sciendi, sit tam diffi-

difficilis & tam multas cõtineat conclusiones quam aliæ scientię, & tamen potest acquiri sine aliqua alia scientia, quæ sit de modo sciendi, aut de aliquo alio, cur non etiam aliæ scientiæ pariformiter? nam dicere, id prouenire ex eo quod illa sit de modo sciendi, & quod propter hoc sit ipsi peculiare, quod possit acquiri sine alia scientia, est petere principium, nisi ostendatur aliqua ratio, vel a priori vel a posteriori, qua id colligatur.

Confirmatio etiam videtur ad oppositum: quia si securis esset tam difficilis factu, quã domus, & posset fieri sine alia securi, similiter & domus posset fieri.

Respondeo ergo aliter, Logicam 122 totalem secundum aliquam partem sui fuisse inuentam sine alia Logica artificiali præexistente mediante Logica naturali; illam verò partem, quia habuit pro obiecto instrumentũ aliquod sciẽdi v.g. syllogismum, conduxisse ad alias partes, & hoc tam necessario, vt sine illa parte, cæteræ partes non acquirerentur sine permixtione alicuius erroris.

Sed instabis: sicut prima pars fuit inuenta beneficio Logicæ naturalis, cur non & cæteræ partes?

Respondeo, quia, quando quis non habet præfixas regulas, licet possit quoad aliquas operationes rectè se gerere, tamen quoad omnes, præsertim difficiles, & in quibus facile posset committi error, id moraliter est impossibile.

Instabis secundò, sicut vna pars Logicæ conducit ad alias partes Logicæ, ita vna pars Physicæ cõducit ad alias partes Physicæ: ergo sicut Logica potuit totaliter inueniri, vna parte adiuuante ad acquisitionem alterius, ita similiter & Physica.

Respondeo negando paritatem antecedentis, quoad omnia, & disparitas est, quod vna pars Logicæ potest conducere ad aliam duobus modis, primo quatenus cognitio obiecti vnius partis cõduceret ad cognitionem obiecti alterius partis, propter cõnexionem quam ista obiecta haberẽt inter se: secundo quatenus obiectum vnius partis esset instrumẽtum, quo posset acquiri cognitio obiecti alterius partis, siue haberet connexionem cum ipso in ratione obiecti, siue non; vna verò pars Physicæ non conducit ad cognitionem alterius partis, nisi primo modo tantum: secus est de Logica, cuius vna pars vtroque modo potest conducere ad acquirendam aliam partem.

TRA-

TRACTATVS
DE PRÆDICABILIBVS.

PORPHIRIVS Philosophus, secta Platonicus, religione aliquando Christianus, à qua tamen postea defecit, cum videret ad pleniorem ac faciliorem intellectionem libri Prædicamentorum Aristotelis, tyronibus valde profuturum, si quinque termini aut voces, de quibus in illo libro frequens occurrebat mentio, nempe *genus*, *species*, *differentia*, *proprium*, & *accidens*, & aliqua ad ea spectantia seorsim explicarentur; breuem tractatum de ipsis scripsit, quem Isagogen seu introductionem vocauit, eo quod multum deseruiat Logicę studiosis ad cognitionem libri Prædicamentorum, ac consequenter totius Logicæ introducendis. Hæc ergo Isagoges modò explicanda est.

Vniuersale vt sic est obiectũ adæquatũ huius tractatus.

Controuertitur autem de obiecto adæquato huius tractatus: sed omisso quęstionis parum vtilis longiori examine, tenendum est nobis cum Doctore nostro, vniuersale vt sic, esse obiectum eius adæquatum (ex suppositione quod aliquod vnum obiectũ sit assignandum pro adæquato cuilibet scientiæ totali) quia omnes conditiones obiecti adęquati ipsi cõueniunt: est enim vnum quid conplectens omnia, quæ in hoc tractatu per se considerantur, habetque proprietates de se demonstrabiles: & licet à Porphirio non fuerit definitum, definitur tamẽ in alijs partibus Logicæ, & propterea non erat necesse vt ab ipso hic diffiniretur. Quamuis autem grauiores difficultates, quæ moueri possent de vniuersalibus, consultò omiserit Porphirius, quod captum Chrysaorij, nobilis adolescentis Romani, ad quem hunc libellum direxit, excedere viderentur, nec omnino essent necessariæ ad intelligenda prædicamenta: communi tamen authorum huius ætatis methodo, quantum ad hoc, insistendo, illas etiam examinare opportunum iudicaui. Itaque totum hunc tractatum sex disputationibus absoluam; quas tamẽ facilioris citationis causa continuabo quantum ad numerum cum præcedentibus duabus, sicut & reliquas Logicæ cum his.

DISPVTATIO III.

De Vniuersali vt sic.

1 VNIVERSALE *vt sic* dicitur ex eo, quod dicat ordinem ad plura: quia vero multipliciter aliquid potest respicere plura, seu dicere ordinem ad illa, hinc multipliciter capitur vniuersale; quoddam enim est complexum, quoddam incomplexum. *Vniuersale complexum* est aliqua propositio, ex qua multæ aliæ propositiones deduci possunt, vt, non sunt multiplicanda entia sine necessitate; quod est principium satis vniuersale in omnibus scientijs. *Vniuersale incomplexum* est aliquod vnum, quod non est propositio, dicens tamen ordinem ad plura, & diuidi potest in *vniuersale in causando*, quod scilicet potest causare plures effectus diuersarum specierum, vel se solo vt Deus, vel cum alijs causis determinantibus, vt Sol; & in *vniuersale in significando*, seu repræsentando, quod scilicet potest significare aut repræsentare plura, siue hoc faciant naturaliter, quemadmodum species tam expressa quam impressa hominis repræsẽtat naturaliter omnes homines, siue ex instituto aut beneplacito, vt vox *homo* significat omnes homines; siue alio quouis modo; & in *vniuersale in prædicando*, quod est aliquid potens prædicari de pluribus, vt homo potest prædicari de Petro & Paulo; & in *vniuersale in essendo*, quod est illud quod potest inesse pluribus, vt homo inest Petro & Paulo, qui aliàs de ipsis vere prædicari non posset.

Vniuersale est multiplex.

Quid vniuersale complexum?

Quid incomplexum.

Quid vniuersale in causando.

Quid vniuersale in significando.

Quid vniuersale in prædicando & essendo.

2 Ex his autem pluribus vniuersalium acceptionibus per se agitur in hac disputatione de vniuersali in duabus vltimis acceptionibus, quatenus scilicet est aliquid prædicabile de multis, & potens inexistere multis. Quia verò prius est rem inexistere multis, quam prædicari de multis; propterea enim potest prædicari vere de multis, quia potest inexistere multis; ideo prius de vniuersali in essendo, quod vocatur metaphysicum, quam de vniuersali in prædicando, quod vocatur logicum, tractandum est. Et si quæratur cur vniuersale in essendo vocetur metaphysicũ, & in prædicando logicum, communiter responderi solet, rationem esse, quod Metaphysicæ sit considerare proprietates rei abstractas à materia competentes ipsi secundum se sine ordine ad actum intellectus, qualis est aptitudo inexistendi multis, quam habet vniuersale in essendo, qua tale præcise & formaliter; & quia Logicæ est agere de proprietatibus competentibus rebus vt dicunt ordinem ad actus intellectus comparatiuos, qualis est aptitudo prædicandi de multis, quam dicit vniuersale in prædicando qua tale.

Cur vniuersale in essendo vocatur metaphysicum, & in prædicando logicum.

Sed siue hæc sit vera causa huius nominis, siue non, sufficit iam ita capi communiter vtrumque vniuersale.

QVAE-

QVÆSTIO I.

Quid est vniuersale metaphysicum.

CONCLVSIO.

3 *Descriptio vniuersalis metaphysici.*

B*Ene describitur vniuersale metaphysicum esse aliquid vnum aptum inesse multis.* Ita communis cum Philosopho 7. *Met. tex.* 45. & patet; quia omni & soli conuenit, sufficiéterque declarat naturam eius, vt patebit ex eius explicatione.

Dicitur *aliquid*, per quod intelligitur aliquod reale positiuum; vnde excluduntur à ratione vniuersalis hic definiti negationes, priuationes, & entia rationis; quamuis enim possit dari aliqua ratio vniuoce communis omnibus aut aliquibus entibus rationis, quæ esset vniuersalis respectu ipsorum, & similiter alia ratio communis omnibus negationibus ac priuationibus: nihilominus hic de solo vniuersali positiuo per se agitur, quia illud solum est quod spectat per se ad cognitionem prædicamentorum, & quia ex cognitione eius facile deueniri potest in cognitionem illorum aliorum vniuersalium.

Dicitur *vnum*, vt excludantur entia, quæ sunt vnum per accidens, vt tam quæ componuntur ex entibus diuersorum prædicamentorũ v.g. album, dulce, quàm quæ componuntur ex entibus vnius prædicamenti, sed non dicentibus ordinem per se ad cõpositionem v.g. aceruus lapidũ, exercitus, & similia. Quamuis enim aceruus lapidum vt sic possit esse communis vniuoce huic & illi aceruo; exercitus vt sic cõmunis huic & illi exercitui, & album etiam vt sic, commune huic & illi albo; tamen hic non placuit Philosophis agere de vniuersali, quod esset sic vnum, nec eius consideratio vere ad institutum spectat, quod solum tendit ad considerationem eorum, quæ ponuntur in prædicamentis: quæ autem sunt vnum per accidens vt sic non ponuntur in prædicamentis, vt postea dicemus.

4 *Vniuersale vt sic nõ debet esse quid completum.*

Quod si quæratur, an vnum illud, quod est vniuersale hic descriptum, debeat esse quid completum? quamuis aliqui teneant partem affirmatiuam, tamen negatiua nobis præferenda videtur, quia vniuersale hic definitum, est quid comprehendens sub se quinque species, de quibus postea, de quarum qualibet prædicatur vere quod sit vniuersale: sed certum est ex ipsis aliquas, nimirum differentiam, & propriũ non esse quid completum, nec poni etiam directe in prædicamento vllo: ergo vniuersale hic definitum non debet esse quid completum, nec directe ponibile in prædicamento. Et per hoc ruit aduersæ sententiæ fundamẽtum, quod erat, vniuersale hic definitum per se esse quod directe collocatur in prædicamentis.

Debet esse quid prædicamentale.

Si etiam quæratur vlterius, vtrũ illud vnum debeat esse quid prædicamentale. Respondendum affirmatiue propter rationem iã dictam, nimirum quod hic agatur de vniuersalibus in ordine ad cognitionem prædicamentorum & rerum, quæ in iis ponuntur, quatenus sunt de se inuicẽ prædicabiles, vel non prædicabiles.

5

Dicitur denique, *aptum inesse multis*, ad significandum quod vniuersale debeat esse talis naturæ, vt licet de facto non sit, possit tamen esse in multis cum

sui

sui multiplicatione, ac diuisione, sicut natura humana de facto est in Petro & Paulo, in quibus ita reperitur diuisa, vt ipsi possint dici duo homines. Vnde à ratione vniuersalis per hanc particulam exluduntur omnia indiuidua, nam quamuis aliquod vnum indiuiduum possit esse in pluribus locis, & in pluribus etiã subiectis, siue inhæsionis, vt si vna numero albedo esset in duobus parietibus; siue informationis, vt si eadem numero forma substantialis esset in pluribus materijs; tamen nunquam posset in illis multiplicari, ita vt posset dici quod essent plura indiuidua in pluribus illis locis aut subiectis.

Cur essentia Diuina non sit vniuersalis.

Et hac ipsa ratione excluditur essentia diuina, quæ de facto reperitur in pluribus personis diuinis realiter inter se distinctis, identificata realiter ipsis, tamen non multiplicatur nec diuiditur in illis; quia vt fides Catholica docet, non est verum dicere, quod sint tres essentiæ diuinæ in illis personis, aut quod illæ tres personæ sint tres Dij. Non vero excluditur à ratione vniuersalis natura Solis, quia licet de facto non reperiatur in pluribus indiuiduis, nec possit etiam naturaliter in pluribus reperiri, tamẽ nemo dubitat quin Deus possit ipsam ponere & multiplicare in pluribus indiuiduis, hoc autem sufficit vt habeat aptitudinem existendi in pluribus, de qua hic agitur, quidquid dicant alij, qui requirũt aptitudinem existendi in multis per potentiam naturalem, fine vllo fundamento recedentes in hoc à communi sententia, & restringentes acceptionem vocabuli, seu nominis *Vniuersalis*.

Natura Solis est vniuersalis.

6 *Quæres* an vnitas ac aptitudo, quæ ponuntur in definitione hac nostra ac communi Vniuersalis, sit de eius essentia?

Ad hanc difficultatem vt respondeatur, præsupponendum est cum communi sententia Vniuersale esse nomen concretum, pro materiali dicens ipsam naturam, quæ talis dicitur, v. g. naturam hominis vel naturam animalis; pro formali vero vniuersalitatem seu formam, à qua dicitur vniuersalis. Itaque si loquamur de vniuersali materialiter, hoc est de illa natura, quæ dicitur vniuersalis, certum est nec vnitatem nec aptitudinem esse de eius essentia, sed ad summum proprietatem; si vero loquamur de vniuersali formaliter, quandoquidem vt sic nihil aliud dicat quam ipsam vnitatem ac aptitudinem, non debet dubitari quin illa sint de eius essentia, sicut albedo est de essentia albi materialiter: nec de hoc credo aliam posse esse quæstionem, quam de nomine.

Vniuersale est nomen cõcretum.

Vnitas & aptitudo sit de essentia eius formaliter considerati, non materialiter.

QVÆSTIO II.

De vnitate naturæ vniuersalis.

7 Diximus naturam omnem, quæ denominari potest vniuersalis, debere esse vnum quid: vnde hic examinabimus quam vnitatem debeat habere, aut quomodo debeat esse vnum.

Quid sit esse vnum.

Pro quo aduertendum, quod secundum omnes, res vna nihil aliud sit quam res indistincta, seu indiuisa in se & distincta seu diuisa à qualibet alia re, v. g. quia Petrus est quid indiuisum in se, & distinctũ seu diuisum à Paulo & quibuscumque alijs rebus, propterea dicitur esse vnum; qua-

ve-

vero Petrus & Paulus non sunt in se indiuisa, sed potius diuisa, quamuis distinguantur à quibuscumque alijs, non sunt quid vnũ, vnde vnitas est illud, à quo habet res formaliter esse sic in se indiuisa & distincta à quibuscumque alijs; quamuis autem cõtrouertatur, an illud, à quo res habeat esse vna, sit quid negatiuum, vt v.g. negatio diuisionis in se & identitatis cum alijs, vel quid positiuum, tamen quia illa controuersia non conducit ad propositum, remittenda videbatur ad Metaphysicam.

8 Aduertendum vlterius, rem quamlibet posse distingui ab alijs rebus, & per principia sua formalia ac essentialia, & per principia sua materialia ac indiuidualia, vnde potest cõsiderari res & secundum vnitatem formalem, & secundum vnitatem indiuidualem, seu numericam: v.g. Petrus differt à Bucephalo & secundum principia sua essentialia, quatenus scilicet essentia ipsius est dissimilis essentiæ Bucephali, & secundum principia indiuidualia, quatenus scilicet non facit vnum numero cum Bucephalo. Prior vnitas competens rei ratione essentiæ vocatur formalis, quia sequitur essentiam rei, quæ forma ipsius dicitur; secunda vocatur materialis, quia sequitur indiuidualitatem, quæ vocari potest materia metahysica rei propter proportionem, quam habet cum materia physica, quæ proportio in hoc consistere potest, quod quẽadmodum non possumus colligere nec identitatem specificam rerum materialium sublunarium ex materia, quandoquidem omnes includant materiem eiusdem rationis: ita etiã ex differẽtijs indiuidualibus nõ possumus colligere differentiam specificam aut essentialem, nec etiam identitatẽ vllarum rerum. Vocatur etiam illa vnitas materialis vnitas numerica, quia est principium numeri, & ideo vocatur principium numeri, quia numerus propriè loquendo est multitudo rerum singularium realiter disti nctarũ.

Quid vnitas formalis.

Quid materialis.

9 Hinc sequitur quod quęcumque non distinguntur per principia indiuidualia, sint vnum numero, & quæcumque non distinguũtur per principia formalia, seu essentialia sint vnum formaliter, & essẽtialiter. Quia vero in essẽtijs rerum solent includi plures formalitates, vt in essentia hominis includitur animalitas & rationalitas, hinc fit, vt aliquid possit distingui ab alio secundum aliquam formalitatem vnam ex formalitatibus inclusis in sua essentia, licet non distingueretur secundum aliam formalitatem; v.g. homo distinguitur ab equo formaliter & essentialiter non secundum animalitatem, sed secundum rationalitatem: & propterea licet non sit vnum cum ipso in rationalitate, est tamen vnũ cum ipso in animalitate: hæc tamen vnitas in animalitate non impedit, quo minus dicatur simpliciter diuisus & distinctus formaliter & essentialiter ab ipso, nam illud dicitur distingui essentialiter ab alio, quod non est eiusdem essentiæ cum ipso: quamuis autem homo, & equus conueniant in animalitate, quia tamen animalitas nõ est essẽtia hominis aut equi, licet sit de essẽtia eorũ, propterea simpliciter potest dici quod non sint eiusdem essentiæ.

10 Aduertendum tertiò illam vnitatem esse vnitatem naturæ vniuersalis, secundum quam aliqua na-

natura potest inesse multis, in quibus tamen multis numeretur, & de quibus multis prædicari possit; vnde si natura humana, quæ multiplicatur in omnibus indiuiduis hominum existentibus & possibilibus, non obstante illa multiplicatione habeat aliquam vnitatem in illis indiuiduis, aut si illa indiuidua, nõ obstante quod sint plura numero, & distincta & diuisa per principia materialia, habeant aliquam vnitatem in natura, illa vnitas erit sufficiens vnitas pro vniuersalitate: & vlterius si illa vnitas sit a parte rei, vnitas vniuersalis erit à parte rei: si verò illa vnitas sit per intellectum, tum vnitas vniuersalis sit per intellectum; quod si nec sit a parte rei, nec fieri possit per intellectum, tum certum est quod non detur vniuersale vlla ratione nec à parte rei, nec per intellectum. His suppositis,

11 *Prima sententia* est, vnitatem requisitam ad vniuersalitatem aduenire naturæ per operationem intellectus, & naturam à parte rei non habere illam vnitaté. Hęc videtur esse cõmunissima sententia. *D. Tho. de ente & essentia cap.4. opusculo 42. Soti quæst.2. vniuers. Tol. qu.2. fund.4. Conymbricen. quæst.3. Masii sec.2. Suares disput.6. Met. Auersa quæst.8. vniuers. sec.* 8. *Compluten. disput.3.q.5. Ioannis a sancto Thoma quæst.3. artic.3. Arriaga disp.4.* Quamuis autem hi omnes authores conueniant in hoc, quod vnitas vniuersalis naturæ adueniat per intellectum, tamen in alijs circa hoc dissentiunt: quidam enim ex illis hoc non obstante concedunt naturæ, quæ dicitur vniuersalis, aliquam vnitatem distinctam a numerali, quam etiam vocant formalem; quidam negant: aliqui præterea dicunt naturam esse ex se communem negatiue, alij asserunt eam ex se neque esse communem negatiue neque non communem; habent præterea magnam in modo explicandi hanc sententiam diuersitatem, præsertim quoad naturam actus, quo redditur vna, quam prolixum esset particulariter proponere.

Secunda sententia est, naturam vniuersalem quamcumque habere a parte rei vnitatem illam, quæ requiritur ad vniuersale, nec eam accipere beneficio intellectus, imo, etiamsi nullus esset intellectus possibilis, competituram naturæ illam vnitaté. Hanc tenet; *Doctor in 2. distin. 3. quæst.* 1. cum omnibus suis. Et quamuis inter ipsius sequaces sit controuersia, an detur a parte rei natura formaliter vniuersalis metaphysicè, tamen hæc controuersia non præiudicat huic sententiæ, quia quamuis concederetur vnitas illa, quæ requiritur & sufficit pro vnitate vniuersalis à parte rei, posset tamen adhuc dubitari, an illa vnitas sufficeret ad cõstituendum vniuersale formaliter: & circa hoc versatur illa cõtrouersia Scotistarũ, non circa primum, vt ego ipsos intelligo. Habent tamen aliam cõtrouersiam inter se in explicãda natura huius vnitatis, quam admittunt, & quam cum Scoto vocant vnitatem formalem minorem vnitate numerali: quidam enim ex ipsis asserunt naturam vniuersalem esse à parte rei vnã in multis positiue, formaliter tamen, non numeraliter; alijs dicentibus, quod non sit positiue vna in multis etiam formaliter, sed negatiue tantum, quatenus scilicet natura, quæ est in Petro,

licet

licet non sit eadem positiue cum natura, quæ est in Paulo, est tamē ex se indifferens vt sit in Paulo, & solum ex differentia indiuiduali habet, quod non sit in Paulo.

CONCLVSIO I.

12 *Natura non accipit ab intellectu vnitatem vniuersalem.*

Natura non recipit vllam vnitatem ab intellectu, qua sufficiat pro vniuersalitate, aut secundùm quam natura verè possit esse, aut prædicari de multis. Hæc est contra primam sententiam, & *probatur*, quia vel illa vnitas quam reciperet natura humana, v.g. ab intellectu, est quid fictum attributum naturæ per fictionem intellectus, vel est quid reale & verum collatum ipsi ab illo, vel est denominatio extrinseca desumpta ab actu aliquo, quo intellectus intelligit naturam illam; sed neutrum dici potest; ergo natura humana non recipit vnitatem vniuersalitatis ab intellectu. Probatur minor quoad primam partem, nimirum quod non sit quid fictum, quia ob vnitatem fictam, quam haberet natura humana in Petro & Paulo, non potest vere prædicari neque vere inesse Petro & Paulo per modum vnius, vt est euidens: sicut enim si ego fingerem albedinem esse in pariete, cum reuera non esset ibi, certum est quod nō propterea vere posset prædicari de pariete; ita etiam si intellectus fingeret vnam naturam esse in Petro & Paulo, non propterea tamen posset vere prædicari de Petro & Paulo vna natura.

Vnitas vniuersalis non est ficta.

Probatur secundò minor quoad eandem partem, quia ad hoc requiritur vnitas vniuersalis vt natura humana insit Petro & Paulo, & prædicetur de ipsis, sed absurdum est quod ad hoc requiratur aliqua fictio intellectus, ergo nihil fictum ab intellectu requiritur ad constituendum vniuersale.

Confirmatur: Deus prædicat naturam humanam de Petro & Paulo, & cognoscit inexistentiam eius in ipsis: sed secundum magnam partem aduersariorum nō facit entia rationis, ergo nihil fictum requiritur, vt cognoscatur natura humana inexistere Petro & Paulo, aut vt prædicetur de illis.

Dices: Deus nō prædicat illam naturam per modum vniuersalis de illis, nec per modum talis cognoscit illam inesse illis. *Contra:* ergo neque nos etiam, eadem enim est ratio, & consequenter ad hoc vt cognoscatur natura humana inesse Petro & Paulo, & ad hoc vt prædicetur de illis, nō est necesse vt sit vniuersalis, atque adeo frustra datur vniuersalitas.

13 *Per intellectum non recipit natura aliquid reale.*

Probatur eadem minor principalis quoad secundam partem, nimirum quod per intellectum non recipiat natura aliquid verum & reale, quod sit vnitas eius, quia intellectus non habet vim productiuam alicuius realis in obiecto, vt omnes fatentur; sed non habet virtutem productiuam alicuius realis in natura, nisi quatenus natura est obiectum eius, ergo nihil reale producit in natura.

Confirmatur: per hoc quod intelligit intellectus singulare, nihil reale producit in ipso secundum omnes, ergo per hoc quod intelligat naturam, quæ est singularis, siue simul intelligat singularitatem, siue non intelligat, nihil reale producit in ipsa, eadem enim est ratio.

Confirmatur secundò: quia eatenus conferret intellectus vnita-

tatem realem & non fictam naturæ, quatenus intelligeret ipsam per modum vnius; sed hoc non sufficit ad hoc vt natura vere prædicetur per modum vnius de suis indiuiduis, ergo non confert intellectus illi vnitatem realem vniuersalitatis, per quam sic prędicetur. Probatur minor, quia etiamsi cōcipiat Petrum & Paulum per modum vnius, non confert ipsis vnitatem realem, quia antecedenter ad intellectum nō habent talem vnitatem, ergo etiamsi intellectus cōciperet naturam per modum vnius; non tamen confert ipsi vnitatem realem, si eam antecedenter non habet.

14

Natura non habet esse vna per denominationem extrinsecam.

Probatur minor principalis quoad tertiam partem quæ magis videtur ad mentem aduersariorū, & est expresse *Auersa*: eatenus natura diceretur vna denominatione extrinseca desumpta à cōceptu, quo intelligeretur, quatenus ille conceptus esset vnus, aut quatenus esset conceptus, quo conciperetur natura vt vna: neutrum dici potest; non primum, quia etiamsi Petrus & Paulus conciperentur vnico conceptu, non propterea possent dici vnum quid, nec prædicabilia vere per modum vnius: non etiam secundum; quia quando aliquid concipitur per modum vnius, nisi sit vere vnum, non potest dici à cōceptu vnum, vt patet eodem exemplo Petri & Pauli; qui licet conciperentur vt vnum quid, nō tamen essent propterea vnum quid vere, sed ad summum ficte, nec vt vnum vere possent de aliquo prædicari.

Probatur secundò eadem tertia pars minoris principalis: quando aliquis concipit naturam humanam, quæ est in Petro, non considerando Petreitatem seu conditiones indiuiduantes, tum recipit illa natura omnem vnitatē à conceptu, quem potest recipere: sed non recipit vnitatem aliquam secundum quā posset prædicari de Paulo aut alijs indiuiduis, ergo vnitas vniuersalis non accipitur à conceptu. Probatur minor, quia illa natura sic concepta non potest prædicari vere de Paulo prædicatione dicente, hoc est hoc, (de qua prædicatione loquimur hic) nisi sit in Paulo; sed ex eo quod concipiatur non concepta Petreitate, non habet esse in Paulo, nisi fuerit antecedenter in Paulo, vt videtur euidens: ergo ex illo conceptu non habet vnitatem secundum quam possit prædicari de Paulo prędicatione dicente: hoc est hoc.

15

Dices cum Auersa: quando intellectus concipit naturam humanam, quæ est in Petro, format eo ipso conceptum obiectiuum, qui possit prædicari de quocumque indiuiduo; qui conceptus obiectiuus cum recipiat suum esse ab intellectu, recipit etiam suam vnitatem ab illo.

Contra: quia ille conceptus obiectiuus vel est vere & realiter in illis indiuiduis, vel non est; si non est, non poterit prædicari de illis prædicatione dicente: hoc est hoc; si est in illis, sane non est in illis per intellectum, neq; enim intellectus habet virtutem ponendi in indiuiduis humanis aliquid, & maxime corā naturā: ergo ille conceptus obiectiuus, qui est prædicabilis de indiuiduis, non fit per intellectū, neque accipit consequenter vnitatem suam ab intellectu, sed habet illam independenter ab omni operatione intellectus.

Pro-

Probatur vlterius cõclusio quoad secundam & tertiam partem particulariter contra *Arriagam*, quia si natura fieret vna per actum vllum intellectus, maxime per illum actum, quo conciperentur omnia indiuidua ita confuso modo; vt videatur vna sola natura seu res concipi, nec vi istius actus possit intellectus discernere an plura tum proponantur. Sed non fit vna vnitate sufficienti ad vniuersalitatem per talem actum: ergo non fit vna per intellectum.

16 Probatur minor primò, quia antecedenter ad talem actum habet sufficientem vnitatem pro vniuersalitate: ergo nõ fit sic vna per talem actum. Probatur antecedens, quia non requiritur alia vnitas pro vniuersali, quam vnitas similitudinis, aut illa, quam habent plura, ratione cuius possint concipi tali conceptu; hanc autem habent sine dubio ante illum conceptum.

Confirmatur hoc, quia omnia indiuidua humana sunt cõceptibilia ex se vno conceptu, quo licet possint ab alijs indiuiduis distingui, non tamen possunt distingui inter se, & sunt prædicabilia inadæquate de quolibet indiuiduo secundum ipsum & aduersarium: ergo ex se possunt dici esse vniuersale, quia quatenus sunt sic conceptibilia, possunt dici vnum, & quatenus sic prædicabilia, sunt prædicabilia de multis, ergo non habent esse vniuersale ab actu intellectus.

Probatur minor secundò, quia per hoc quod concipiantur plura tali modo, non fit vt illa plura sic concepta possint inesse vere cuilibet indiuiduo ex illis pluribus; sed natura, quæ est vna vnitate vniuersali, debet posse sic inesse, alias natura vniuersalis nõ esset vna in multis, nec posset cõsequenter prædicari de multis.

17 *Dices cum Arriaga*, plura illa, quæ concipiuntur per modum vnius, non inexistere cuilibet indiuiduo adæquate, sed inadæquate tantum, & eodem modo illud totum non prædicari adæquate sed inadæquate, hoc est secundum partem aliquam.

Contra, quia totum illud prædicat intellectus adæquate, quod adæquate & non secundum partem concipit esse in indiuiduo: sed quando intellectus dicit Petrum esse hominem, apprehendit totum illud quod est ex parte prædicati hominis, esse in Petro, nec distinguit prorsus inter partem aliquam ipsius, quæ esset in ipso, & partem que non esset: sed illud prædicatum est aliquod vnum vniuersale, ergo natura vniuersalis non prædicatur de quolibet indiuiduo inadæquate, sed adæquatissime.

18 *Probatur denique conclusio* contra Thomistas & Scotistas etiam aliquos dicentes quod natura habeat esse vna vnitate vniuersali per præcisionem intellectus, qua considerat ipsam non considerando ipsius singularitates aut conditiones indiuiduantes; probatur inquam hoc, quia illa ipsa natura quæ consideratur, vel est vna in multis, aut apta esse in multis, vel non est sic vna, aut apta: si est vna aut apta, ergo ex se habet esse vniuersalis & non à præcisione; si non est, certe per hoc quod sic intelligatur, nequit esse talis.

Natura non habet esse vna à præcisione.

Cõfirmatur, quia vel intelligitur vt est, & sic nisi sit vna, non potest vt talis intelligi: vel vt nõ est, & sic præterquam quod conceptus sit falsus, adhuc natura non propterea sit vna, quod sic in-

intelligeretur, sicut non propterea homo esset equus, quod intelligeretur vt equus.

Probatur secundò: quando præscinditur natura cognoscêdo ipsam non cognitis conditionibus indiuiduantibus, vel obiectum ipsius cognitionis, secundum quod distinguitur à cognitione, est vnum, vel non est vnum: si non est vnum, ergo est plura, & consequenter non præscinditur à conditionibus indiuiduantibus contra hypothesin; & præterea quandoquidem illud quod vt sic cognoscitur, est quod prædicatur de multis per modum vniuersalis, non aliquid vnum prædicatur de multis, sed plura: si est vnum, ergo vel vnitate aliqua quam habet ex se independenter à cognitione; vel vnitate, quam habet à cognitione: si primum dicatur, ergo natura habet à parte rei vnitatem vniuersalem, & consequenter non fit vniuersalis per præcisionem: si secundum dicatur, iam supra impugnatum est abunde.

Confirmatur: illa natura quæ præscinditur, vel est à parte rei in indiuiduis, de quibus prædicatur, ita vt illud ipsum obiectum cognitionis præscindentis sit reuera in omnibus illis secundum se positiue; vel non est in illis vere & positiue; si est in illis illud ipsum vnum à parte rei, ergo habet vnitatem vniuersalem in ipsis à parte rei, & consequêter nô recipit vnitatem nec vniuersalitatê à præcisione: si non est, ergo quamuis reciperet vnitatem à præcisione, adhuc non erit prædicabile de indiuiduis, & consequenter non erit aliquid vniuersale.

Confirmatur secundò admittendo gratis quod quando natura aliqua consideraretur absque sua singularitate & alijs, quod per hoc haberet aliquam vnitatem, quam ante non habuit, & quod reuera tum etiam haberet quantum est ex se aptitudinem ad hoc vt coniungi possit cum quocumque indiuiduo talis naturæ, quod est summum quod potest excogitari, posse ipsi aduenire per præcisionem; Admittendo, inquam, totum hoc, adhuc non sequitur quod illa natura possit prædicari de multis, etiam superadiunctis quibuscumque alijs actibus intellectus, ergo per talem præcisionem non fit vna vnitate vniuersali; nec consequenter vniuersalis etiam metaphysice, quia quidquid est sic vniuersale potest prædicari de multis. Probatur minor, quia quamuis aliquid sit ex se aptum esse in multis, & possit etiam non solum supernaturaliter, sed naturaliter esse in multis, tamen, nisi sit in multis, non potest dici de multis prædicatione dicente, quodlibet ex illis multis est hoc, vt est euidens: sed per hoc quod natura præcisa habeat per præcisionem esse vna & apta etiam, non eo præcise habet esse actu in illis multis, nec ex hoc sequitur quod sit in multis, nisi antecedêter fuerit in multis; ergo ex hoc, non sequitur quod sit vniuersalis metaphysice.

20

Dices naturã habere esse multiplicata tantum à singularitatibus, ergo considerata sine singularitatibus nô est multiplicata, & consequenter est vna, & habet esse, sic, vna à consideratione illa.

Respondeo negando vltimam consequentiam, quia quamuis sequatur, naturam esse vnam, vel côsideratur sine singularitatibus, si habet à singularitatibus multi-

ti-

tiplicari, tamen nō sequitur quod illa vnitas adueniat ipsi per considerationem; sed quod habeat talem vnitatem ex semetipsa.

Dices: si haberet talem vnitatem ex se, esset vna, & multiplex; vna quidem ex se, & multiplex à singularitatibus.

Respondeo, hoc totum esse verum, si à solis singularitatibus habet multiplicari, nec est inconueniens quod sit vna & multiplex secundum diuersas rationes, v. g. vna formaliter & essentialiter, & multiplex numero.

Dices: hinc sequeretur quod à parte rei daretur vna positiue natura in multis formaliter & essentialiter, cōtra dicenda conclusione tertia.

Respondeo negando sequelam, sed sequeretur solum quod daretur vna natura secundū se formaliter & essentialiter, quæ non obstante illa vnitate per singularitates potest multiplicari modo inferius explicando.

Fundamentum aduersariorum est vnicum, quod natura vniuersalis habeat aliquam vnitatem, nō vero vllam, quæ sit à parte rei: ergo necessario debet ipsam habere ab intellectu: sed ex dicendis patebit minorem esse falsā; nec alia modò responsio ad hoc fundamentum requiritur.

CONCLVSIO II.

21 *Natura vniuersalis nō est priuata per singularitates vlla vnitate.*

NAtura specifica v. g. humana non est priuata per singularitates aliqua vnitate, quam haberet, nisi aduenirent singularitates; nec si fuisset etiam, bene diceretur propterea esse priuatiue vna in suis indiuiduis. Hæc est contra aliquos Scotistas, qui dicunt de facto naturam Petri & Pauli non esse positiue vnam, etiam formaliter, quia multiplicatur in illis, & diuiditur per singularitates; tenent tamē quod essent vna natura, nisi aduenirent singularitates, & quod cōsequēter de facto illæ naturæ sint vna natura formaliter, nō positiue sed priuatiue.

Probatur conclusio quoad primam partem, quia si illis naturis secundum se competeret vnitas aliqua positiua, nisi aduenissent singularitates impedientes illam, competeret illis tanquā prædicatum essētiale aut proprietas, imo deberet cōpetere tanquam proprietas in sententia cōmunissima quod omnis vnitas sit proprietas rei, cuius est vnitas: sed si fuisset proprietas aut prædicatū essentiale, nō posset tolli per singularitates, nihil enim potest tollere à re aliqua prædicata intrinseca, aut proprietates, vt patet: ergo non haberent istæ naturæ illam vnitatem, etiam si non aduenirent hæcceitates.

Confirmatur: proprietas & prędicatū quodcūque essentiale sūt identificata realiter rei, ergo nō possunt separari à re per vllum aliud: sed naturę humanę Petri & Pauli nō habēt illā vnitatē secundum aduersarios, sed separantur realiter ab illa, ergo illa vnitas non potest esse proprietas illarū.

Confirmatur secūdò, quia illa vnitas, quā haberēt, nisi impedirētur per singularitates, non deseruiret ad vniuersalitatē, ergo non est asserēda. Probatur cōsequētia, quia in ordine ad declarandā naturā vniuersalis ponitur ab aduersarijs. Probatur antecedēs, quia vnitas requisita ad vniuersalitatē est vnitas secūdū quā natura potest prædicari de multis; sed natura de facto potest prędicari de multis sine illa vnitate, quandoquidē eam non habeat de facto, & ea posita, non posset prædicari de multis, quia ea posita non essent singularitates, nec consequenter

N mul-

multa in quibus inesset & de quibus posset prædicari, ergo nō deseruit illa vnitas ad vniuersalitatē naturæ,sed potius impedit eā.

22 *Vnã si natura esset priuatiue vnitate per singularitates, non deberet dici vna priuatiue in illis.*

Probatur secunda pars,quia non bene dicitur aliquis vidēs priuatiue,qui est cæcus, quāuis sit priuatus visu, ergo nec bene dicitur aliquid vnū priuatiue ex eo quod priuetur sua vnitate , sed potius debet dici positiue non vnum .

Confirmatur, quia reuera natura non priuatur per singularitates vnitate aliqua,ergo nō potest esse vna priuatiue etiā in sensu aduersariorū.Probatur antecedens, quia natura nō habet aptitudinē ad vnitatē aliquā positiuā, ergo non priuatur tali vnitate. Probatur antecedēs,quia illud non debet dici habere aptitudinē ad aliquid,cum quo nec de potentia absoluta , nec ordinaria Dei aut creaturæ potest coniungi:sed per nullā potentiā potest natura cōiungi cum tali vnitate,quādoquidē necessariò identificetur realiter singularitatibus: ergo nō dicit aptitudinē vllā ad talem vnitatē.

CONCLVSIO III.

23 *Natura specifica non est vna formaliter & positiue in multis.*

Natura specifica v. g. humana secundum quod distinguitur à singularitate, nō est vna formaliter positiue in omnibus indiuiduis. Hæc est cōmunior sententia Scotistarū contra quosdā alios Scotistas, qui licet concedant naturā multiplicari numero in indiuiduis, existimant tamen naturā humanā v.g quæ est in Petro,esse eandem formaliter & positiue naturam , quæ est in Paulo, ita vt si secludantur hæcceitates Petri & Pauli , esset verum dicere quod natura , quæ est in Petro , est ipsamet natura,quæ est in Paulo sine vlla prorsus distinctione.

Probatur conclusio primò ex *Scoto 2. dist. 3. q. 1.* vbi tractat hanc rem; dicit enim expresse quod nihil secundū quālibet vnitatē,quā habet in re,sit in potentia proxima vt prędicetur de quolibet supposito seu singulari,prędicatione dicēte,hoc est hoc: sed si à parte rei vna formaliter & positiue natura inexisteret pluribus indiuiduis , potuisset prædicari de ipsis prædicatione dicēte,hoc est hoc; ergo, vel falsum est quod dicit Scotus , vel falsū est oppositum cōclusionis & consequenter vera erit conclusio ex Scoto .

Responderi posset quod Scotus tantū velit quod nihil secundum quālibet vnitatem,quam habet à parte rei,sit proxime prædicabile ex eo quod prius debeat apprehendi ab intellectu , quam per intellectum possit prædicari.

24 *Contra*, quia Scotus negat esse proxime prædicabile,sicut essentia diuina est proxime prædicabilis de tribus personis;sed in illa sententia esset tam proxime prædicabilis quā essētia diuina, nam nihil requireret præter apprehēsionem & cōparationem intellectus; sed hoc ipsum requirit essētia diuina vt possit proxime prædicari de tribus personis . *Deinde* nunquā concederet quod natura vlla creata esset tā proxime prædicabilis de multis ,quibus identificaretur,quā esset prædicabilis de vno,& tamen hoc sequeretur ex opposita sententia, vt patet: ergo opposita sententia est contra Scotum .

Confirmatur,quia propterea requirit operationē intellectus , vt natura cōstituatur proxime indifferēs,vt possit participari à multis : sed seclusa omni operatione intellectus esset in opposita sententia proxime indifferens,cum de facto à parte rei participaretur ab illis , ergo &c.

Probatur secūdò ratione:quia impos-

25 possibile est quod idem indiuisũ & indistinctum creatum sit in pluribus indiuiduis realissime distinctis: sed hoc sequeretur ex opposita sententia, quia eadẽ positiue natura humana esset simul in Petro & Paulo. Maior patet, quia hoc est peculiare naturę diuinæ, vt manens vna sit in pluribus personis diuinis realiter distinctis simul: & quidem hoc mysterium est tam mirabile, vt superet humanum captum, nec nisi captiuato intellectu in obsequiũ fidei de ipsa essentia diuina crederetur non obstante sua infinitate; vt mirum sit aliquos posse cogitare quod idem contingeret in naturis creatis.

Respondere potest ad hoc distinguendo maiorem: impossibile est vt aliquod creatum vnũ numero sit simul in tribus realiter distinctis, conceditur: aliquod creatum vnum formaliter tantũ, sed non vnum numero, negatur; nec probatio maioris probat eã nisi tantum in primo sensu. Sic ergo hanc rẽ explicant aduersarij, vt dicant naturã humanam, quæ est vna formaliter & positiue etiam in omnibus indiuiduis, numerari tamen & diuidi in illis non formaliter, sed numero, ita vt tot sint naturæ humanæ numero distinctæ, quot sint indiuidua, licet non sint tot formaliter aut essẽtialiter distinctę: hãc autẽ diuisionem numericã prouenire ab illis varijs hæcceitatibus, quibus cõtrahitur ad illa indiuidua.

26 *Sed contra est*, quod non possit intelligi quod aliquid diuidatur aut multiplicetur per aduentum alterius, si maneat eodem modo vna, quo ante aduentũ eius erat vna, vt ex se manifestũ videtur, & patet etiam mille exemplis, quia propterea non dicitur paries multiplicari, nec diuidi per aduentum quarumcumq; formarum accidentalium v. g. nigredinis, albedinis, caloris &c. qui post aduentum horũ est eodem modo vnus quo erat ante. Sed natura humana est vna formaliter & positiue post aduentum quarumcumq; singularitatum, sicut fuisset, si nullo modo aduenirent illæ singularitates: ergo per singularitates non multiplicatur nec diuiditur vllo modo.

Nihil manens vnum eo modo quo ante potest diuidi.

Confirmatur hoc, quia propterea optime colligitur quod essentia diuina non multiplicetur per personalitates diuinas, quia licet coniungatur cum personalitatibus, manet eodẽ modo vna quo erat ante, licet ex illa & personalitatibus illis resultent tres personæ realiter distinctæ: ergo quamuis ex natura humana & singularitatibus constituerentur aliqua realiter distincta, quorum quodlibet esset omnimodo incommunicabile, non tamen inde sequeretur quod ipsa natura multiplicaretur in illis, si maneret eadem positiue natura in illis, quæ fuit ante aduentum istarum singularitatum.

Confirmatur secundò: propterea natura humana contracta per singularitatem esset vna numero, cum ante illam contractionẽ non esset sic vna, quia vt affecta illa singularitate redderetur incommunicabilis non solum formaliter, vt erat ex se ante illam singularitatem: verum etiam numero: sed non est incommunicabilis numero per contractionem illam magis quam ante: ergo non est iam magis vna numero quam ante. Probatur minor, quia sicut ante illam contractionem poterat contrahi per hanc singularitatem, ita postquam iam est contracta per hanc singularitatẽ eadẽ formaliter natu-

Natura non obstante singularitate est communicabilis.

ra potest cõtrahi, & de facto cõtrahitur per aliam singularitatẽ: ergo sicut ante fuit communicabilis, ita & modo.

27 *Dices* naturam secundũ se esse semper communicabilẽ; vt tamẽ cõiungitur cum hac singularitate in sensu cõposito seu reduplicatiuo, non posse communicari.

Contra, quia hoc nihil est aliud dicere quam quod illa simul cũ singularitate non possit communicari vlterius. Sed hoc non tollit difficultatem, ergo nulla responsio. Probatur minor primò, quia sic posset dici quod essentia diuina fiat vna numero per paternitatem & non antecedenter ad paternitatem, quia coniuncta cum paternitate non potest cõmunicari vlli, & absque paternitate potest cõmunicari. Probatur minor secundò, quia quod potest simpliciter communicari & multiplicari, non est vnum numero simpliciter: sed natura humana, quæ est est in Petro, non obstante quod sit in Petro, potest communicari, ergo simpliciter non obstante quod sit in Petro, non est vna numero magis, quam si non existeret in Petro.

28 *Probatur secundò* conclusio: eorum quæ sunt identificata realiter, vnum non potest existere à parte rei sine alio, euidentissimum enim signum distinctionis realis, & consequenter non idẽtitatis realis est separatio realis, quoad existentiam; sed si esset eadem positiue natura in Petro, & Paulo identificata cum eorum singularitatibus, hoc esset falsũ: ergo non potest fieri vt ita sit. Minor patet, quia natura illa in Petro posset existere à parte rei, quamuis Paulus non existeret; in tali autem casu existeret sine singularitate Pauli.

Respondent ad hoc maiorem esse veram, loquendo de rebus singularibus, non vero loquendo de vna re vniuersali & illimitata & de alia re singulari.

Sed contra primò, quia sicut ipsi possunt negare illud principium de duobus extremis, quorum vnum sit vniuersale, & alterum singulare, ita posset alius negare illud de duabus rebus singularibus, & sic tolleretur totaliter illud principium, quod est absurdissimum. *Et si dicatur* esse disparitatem, quia vniuersale est illimitatum, singulare vero limitatum, *non tollitur difficultas primò*, quia posset quis dicere quod aliquod singulare esset illimitatum, v. g. eadẽ anima respectu intellectus & voluntatis, & quod propterea non obstante identificatione sua reali cum illis posset existere sine aliquo ex ipsis. *Secundò*, quia licet esset aliquid illimitatum respectu plurium, & ex hoc sequeretur quod posset coniungi cum illis, tamen non inde sequeretur, quod posset existere à parte rei sine quocunque ex illis, vt patet in exemplo allato de anima respectu intellectus & voluntatis, & vt patet etiã in essentia diuina, quæ licet sit illimitata ad tres personas diuinas, tamen non potest existere sine qualibet ex illis, & hoc ex eo quod idẽtificetur realiter cũ ipsis. Quod si etiam anima rationalis, quæ est illimitata respectu totius corporis idẽtificaretur toti corpori, profectò implicaret quod posset existere, quin simul totum corpus existeret.

Confirmatur, quia si natura humana posset existere à parte rei sine Petreitate, non esset vllum principiũ vnde colligeretur quod nõ distinguerentur realiter à Petreitate: sed hoc est absurdissimũ, quia sic daretur idæa Platonica, nimirũ aliquid cõmune distinctũ

rea-

realiter à singularitatibus Probatur maior, quia signum vnde colligeretur esset inseparabilitas eorû, cum tamen nô subiectarentur in rebus diuersis, nec vnû causaret, aut produceret aliud: sed nô esset illa inseparabilitas, ergo.

29 *Dices*: satis est pro signo quod non distinguantur realiter, quod natura humana debet idêtificari realiter alicui indiuiduo; non est autem maior ratio de vno quam de altero, & consequenter identificabitur omnibus ad colligendum vero quod idêtificetur realiter alicui indiuiduo, sufficit quod non possit poni à parte rei sine aliquo indiuiduo.

Contra primò, quia si potest poni sine Petreitate & Pauleitate, ergo & sine omni. Consequentia est Scoti, ita enim probat materiam primam posse existere sine omni forma per diuinam potentiam, quia potest sine hac & illa.

Contra secûdò, quia in sententia probabili Thomistarû quantûuis aliquid non possit esse sine aliquo ex multis indeterminate; tamen si potest esse sine quocumque determinato ex illis, inde colligitur sufficienter quod distinguatur realiter à quocumque determinato ex illis: hinc enim colligunt quod materia prima, licet non possit esse secundum ipsos sine aliqua forma, distinguatur tamê realiter à quacumque forma determinata, quia sine quacumque determinata potest existere: ergo similiter quamuis natura humana non possit existere sine aliqua singularitate indeterminata, quia tamen potest sine quacumque determinata, distinguetur realiter à quacumque determinata singularitate; & ne dicatur doctrinam Thomisticâ non admitti à Scotistis, quamuis reuera hoc sit falsum quantum ad collectionem illam distinctionis realis, tamen pono aliud exemplum clarissimum: nullum côtinuum potest existere sine aliquo indiuisibili, & tamê non identificatur realiter vlli indiuisibili, quia potest esse sine quocumque determinato indiuisibili.

30 *Probatur tertiò*, quia sequeretur quod eadem positiue natura humana esset simul in cælo & in terra, generata & corrupta, viua & mortua, diues & pauper, docta & insipiens &c. quia esset eadem natura positiue Christi & Iudæ, Cræsi & Codri, Salomonis & stulti, Alexandri Magni olim mortui & Petri iam viuentis: hæc autem videntur absurdissima.

Confirmatur, quia Deus nô posset creare hominem aliquê iam, aut aliquê annihilare, quia creatio est productio rei ex nihilo, ita scilicet vt nihil istius rei præexstiterit, & annihilatio est destructio rei, ita vt nihil ipsius remaneat; Sed non posset homo aliquis iam produci aut destrui, quin natura humana ipsius præxisteret, & remaneret in alijs hominibus, nisi omnes homines destruerentur.

Respondent non esse absurdum quod eadê formaliter natura sit simul in cælo & in terra &c. licet hoc esset absurdum de eadem numero.

Similiter ad confirmationem dicunt, creationem esse productionem rei, ita vt nihil singulare istius rei præexstiterit, non verò ita vt nihil formaliter, & pariformiter dicunt de annihilatione.

Sed contra primò, quia quare ista nô essent absurda de eadê natura formaliter, si essent absurda de eadê numero natura? *Dices*, quia per se competunt ista singulari, &

per accidens tantū naturæ, quæ est singularis. *Contra*, quia incōpatibilia non possunt ne per accidens quidem cōpetere alicui vni simul.

Contra secundò, quia saltem sequeretur quod tota essentia Christi, & tota entitas ipsius præter singularitatem sit damnata, siue per se siue per accidens, quod videtur absurdissimum.

31

Probatur quartò, quia nullū prorsus est indicium illius positiuæ vnitatis formalis: ergo, quādoquidem sit contra cōmunissimam sententiam & habet plurimas difficultates, nō debet asseri. Antecedens patet soluēdo obiectiones.

Obiicies primò: Petrus & Paulus sunt indiuisa formaliter, hoc est per principia sua essentialia: ergo habent vnitatē formalem positiuam inter se, licet distinguantur numerice per principia materialia, hoc est per hæcceitates.

Confirmatur, quia habent eandem definitionē, ergo sunt vnum quid formaliter seu essentialiter.

Confirmatur secundò, quia Petrus & Paulus sunt similes essentialiter; ergo habent aliquā vnitatem essentialem positiuam: similitudo enim fundatur in vnitate secundum Philosophum.

Respondetur negādo antecedēs, sicut enim natura Petri in se est vna formaliter, ita distinguitur formaliter & diuiditur à quacūque alia, quæ non est ipsa, & consequenter à natura Pauli: dicuntur autē non distingui formaliter seu essentialiter propter maximā similitudinē, quam habent in suis essentijs: sicut etiam solet dici de duobus aliquibus indiuiduis hominum, si valde magnā similitudinē habeant, quod nō videantur esse distincta, & quod videantur esse vnus & idem homo.

Quo sensu indiuidua eiusdē speciei sunt idem formaliter.

32

Ad primam confirmationem respōdeo, si loquamur de definitione obiectiua, aliā esse definitionē Petri, & aliam Pauli, sicut alia est essētia ipsius ab ipso, quāuis propter summam similitudinē, quam habet cēseantur habere vt vnam essentiā: ita etiam vnam definitionem: si verò loquamur de definitione formali, qui est actus intellectus repræsentās formaliter definitionē obiectiuam, quamuis esset vna definitio Petri & Pauli, nō sequeretur quod nō distinguerentur formaliter, sed tantū quod propter summā similitudinē quā inter se habent, actus ille qui repræsentaret vnius naturā, repræsentaret etiam naturā alterius: sicut imago picta artificialiter, quę repræsētaret corpus Petri reprę sentaret corpus etiā Pauli, si essēt valde similes in corporibus suis.

Quo sensu habent eandem definitionem.

Ad secundā confirmationē respōdeo negando consequentiam: ad cuius probationem dico primò quod Philosophus nō dicat similitudinem fundari in vnitate, sed tantū dicit quod illa sunt similia, quorū extrema sunt vna; hoc autem potest esse verū, quāuis similitudo non fundetur in vnitate. Itaque sensus est quod idem omnino sit, aliqua esse similia, & aliqua esse vna formaliter, vnde illa quæ sunt similia sunt etiam vna, & e contra.

Respondeo secundò distinguendo probationē consequentię: fundatur super vnitatē quam vtrūque extremum habet inter se, nego: super vnitatē quam vnumquodque extremum secundū se habet, cōcedo: sed nihil inde cōtra nos.

33

Dices contra totam hanc solutionē: si Petrus & Paulus dicantur vnū formaliter inter se, & habere vnam definitionem propter similitudinē, quam habent in sua essen-

essentia, similiter etiam possent dici vnum numero propter similitudinem quam habent in suis hæcceitatibus.

Confirmatur hoc, quia sicut non potest aliquod prædicatum essẽtiale competere naturæ, quæ est in Petro, cui simile non posset competere naturæ, quæ est in Paulo; similiter nõ potest aliquod prædicatum essentiale competere hæcceitati Petri, cui simile non potest competere hæcceitati Pauli: ergo sicut ex illo capite sequitur vnitas formalis saltem similitudinarie, ita ex hoc capite sequitur vnitas numerica eodem modo.

Respondetur primò, quod si similitudinem habeant in hæcceitatibus sicut in essentia, vt replica intendit, quod etiam deberent habere vnitatem positiuam in hæcceitatibus sicut in essentia, quod est absurdissimum, etiam secundum aduersarios. Probatur sequela, quia ex similitudine, quam habent in essentia, arguũt aduersarij vnitatem positiuam eorum, ergo si sit talis similitudo inter ipsorum hæcceitates, habebunt vnitatem positiuam in hæcceitatibus. Quod si dicãt aduersarij non esse talem similitudinem inter ipsos in hæcceitatibus, qualis est in essentia, quæcumque disparitas similitudinis sufficiet ipsis ad excludendum quod non habeant vnitatem positiuam in hæcceitatibus, sufficiet nobis ad ostendendum quod nõ debeant dici vnum numero similitudine, sicut dicuntur vnum formaliter similitudine.

34

Respondeo secundò ea dici vnum formaliter similitudine, quæ habent talem similitudinem, vt cõceptus formalis, qui repræsentat vnum, natus sit repræsentare alterum; & quia Petrus & Paulus sunt sic similes in essentia sua, propterea dicuntur vnus homo formaliter & essentialiter, ac habere vnam definitionẽ: quæ verò non habent talem similitudinẽ non dicuntur sic vnum, vt singularitates, quę sunt talis naturæ, vt quod repræsentat vnam ex ipsis non sit natum repræsentare alteram, præsertim si concipiantur perfecte.

Respondeo tertiò breuiter negãdo consequentiam, quia vt aliqua dicantur vnum numero, non sufficit vt habeant similitudinẽ, sed requiritur vt sint reuera positiue vnum, & vt sint identificata realiter à parte rei: quo modo certum est Petrum non se habere respectu Pauli: vt aliqua verò dicantur vnum formaliter & essentialiter, sufficit quod habeant similitudinem; quod totum patet ex communi acceptione horum terminorum.

Cur indiuidua similia in ratione indiuidui nõ dicũtur vnũ numero ob similitudinẽ.

Dices: ergo saltem Petrus & Paulus possunt dici etiam vnum formaliter & essentialiter in hæcceitatibus, quia habent in illis similitudinem.

Respondeo negãdo cõsequentiã, quia vt sint vnum formaliter, debent habere similitudinem in prædicatis essentialibus, & non sufficit quod habeant eam in materialibus seu indiuidualibus.

35

Obiicies secundò: si natura Petri v.g. vt distinguitur formaliter à Petreitate, nõ esset positiue vna cum natura Pauli, vt formaliter distincta à Pauleitate, sequeretur quod vna ex illis naturis vt sic distingueretur positiue ab altera natura, sed hoc est falsũ; ergo, vt sic distinguũtur ab hęcceitatibus, sũt vna positiue natura. Probatur minor, quia si vt sic, essẽt distincta positiue, non esset necessitas ali-

qua superaddendi ipsis singularitates: sed hoc est contra Scotum & Scotistas omnes, ergo & id vnde sequitur. Probatur maior quia totum officium & munus singularitatis est facere vt vna natura similis alteri naturæ essentialiter, nō sit illa altera natura, sed sit positiue distincta ab illa altera natura; ergo si natura Petri habet ex se, vt distinguitur à Petreitate, non esse naturam Pauli, sed positiue distinctam ab illa, non est vlla necessitas Petreitatis superadditæ.

Confirmatur, quia si natura Petri, vt distinguitur à Petreitate, distinguatur positiue, & realiter à natura Pauli, ergo debet habere aliquod principium istius distinctionis: sed non habet, ergo non distinguitur sic. Probatur subsumptum, quia in naturis illis, vt præscindūt ab hæcceitatibus, non sunt vlla principia per quæ distinguantur, præter prædicata essentialia istarum naturarum; aut proprietates cōsequentes illa prędicata: sed hęc sunt principia conuenientiæ istarum naturarum, ergo non sunt principia distinguendi illa, idem enim non videtur posse esse principium conuenientiæ & disconuenientiæ respectu eiusdem.

Respondeo negando sequelam maioris, quia vt sic distincta formaliter, neque est vna positiue cum alia natura, neque positiue distincta ab illa, nam vt sic præcise habet sua prædicata essentialia, inter quæ non est nec vnitas illa, nec distinctio: non vnitas, quia illa est impossibilis illi; nec distinctio, quia illa prouenit à singularitate, à qua vt sic præscindit natura.

36

Dices: de quocumque formaliter potest prædicari, vel quod sit vnum cum alio, vel quod non sit vnum, ergo de natura etiam Petri potest prædicari, vel quod sit vna cum natura Pauli, vel quod non sit vna cum illa, atque adeo, quod sit distincta.

Quomodo de quocumque vno potest dici quod sit vnum cum alijs aut distinctum ab illis.

Respondeo distinguendo antecedens: de quacumque formalitate potest prædicari simpliciter & realiter à parte rei, quod sit vna, vel non vna, seu distincta positiue, concedo antecedens; & id etiam verum est de natura humana Petri, quæ reuera simpliciter est distincta realiter à natura Pauli, & ipso Paulo, sicut est distincta à natura Bucephali: de quacumque formalitate formaliter & ex ratione sua formali verum est dicere quod sit vnum vel non vnum, nego antecedens: nam, vt dicit Scotus noster ex Auicenna, equinnitas secundum se formaliter est tantum equinnitas, & vt sic non est nec vna, nec plures; & quemadmodum homo, secundum quod homo, essentialiter non est nec risibilis, nec nō risibilis, quia nec risibilitas est de eius essentia, nec negatio risibilitatis; ita natura humana, vt natura humana dicit solum sua prædicata essentialia, non debet esse formaliter nec vna nec distincta, quia nec vnitas, nec distinctio est de eius essētia.

Ad confirmationem dico, suppositum antecedentis, nempe quod natura humana Petri sit distincta à natura Pauli, vt abstrahunt ab hæcceitatibus, esse falsum, vt patet ex iam dictis, & sic ruit tota vis confirmationis. Quod si etiam illud suppositum esset verum, negari deberet subsumptum & consequens probationis; bene enim potest fieri, quod idem sit principium cōuenien-

Responsio ad confirmationem.

nientiæ similitudinariæ aliquorum, & distinctionis ac disconuenientiæ positiuæ.

37

Obiicies tertiò, si natura, quæ est in Petro, secundũ quod distinguitur à Petreitate, sit vna formaliter in se, & distincta positiue à natura, quæ est in Paulo, ergo erunt duæ species distinctæ.

Respondeo primò hypothesim antecedentis esse falsam, nimirũ quod illæ naturæ, vt distinguuntur à singularitatibus, sint distinctæ, vt patet ex dictis ad obiectionem præcedentem. Quod si etiam vera esset illa hypothesis, *responderi posset secundò* illas naturas esse quidem duas species distinctas, sed omnino tam similes vt reputentur vna species. Pro quo aduerte, illa communiter dici distincta specie, aut species distinctas, quæ habent dissimilitudinem aliquam essentialem, ita, vt prædicatum aliquod essẽtiale possit conuenire vni, quod alteri non conueniat: vnde cum istæ duæ naturæ non sint ita dissimiles, quamuis reuera sint distinctæ, & vna non sit altera, tamen reputantur, vt dixi, vna species.

Quomodo duæ naturæ similes sunt vna species.

38

Obiicies quartò: sequeretur quod non daretur vniuocatio, quia nõ daretur aliquod nomen, quod secundum eandem rationẽ prædicaretur de multis; homo enim, secundũ quod dicitur de Petro, significat naturam illam vnam formaliter, quæ est in Petro, & secundum quod dicitur de Paulo significat aliam naturam positiue vnam, quæ est in Paulo.

Respondeo negando sequelam, & distinguendo eius probationẽ: secundum eandem rationem, quę sit positiue vna à parte rei, transeat; secundum eandem rationem similitudine, negatur; sufficit autem ad hoc quod nomen aliquod dicatur vniuoce de multis, quod id, quod significatur per ipsum secundum quod dicitur de vno, sit omnino simile illi, quod significatur per ipsum, quatenus dicitur de altero.

Vnitas similitudinis sufficit ad vniuocationem.

CONCLVSIO IV.

39

Natura specifica quæ est in vno indiuiduo habet vnitatẽ solã similitudinis cum natura alterius.

N*Atura quæ denominatur vniuersalis v.g. natura humana quæ reperitur in Paulo, non habet aliam vnitatem à parte rei cum natura, quæ est in Petro & aliis indiuiduis eiusdem naturæ, quàm vnitatem similitudinis & conformitatis aut repræsentabilitatis per eundem conceptum formalem; nec alia vnitas requiritur ad hoc vt sit formaliter vna illa vnitate, quæ requiritur ad hoc vt sit formaliter vniuersalis.* Prima pars huius cõclusionis est contra eos, qui ponunt vnitatem positiuam aut priuatiuam inter naturas indiuiduorum eiusdem speciei; sed est iuxta sententiam communiorem tam Scotistarum quam Thomistarum, ac Recentiorum negantium illam vnitatem: supponit autem dari similitudinem & conformitatem inter illas naturas, de quo non potest esse dubium, cum sit euidentissimum, Petrum & Paulum habere in sua natura talem similitudinem & conformitatem, vt nisi fuisset propter accidentia aliqua, sine quibus potuisset illorum natura reperiri, non potuissemus ipsos ab inuicem discernere, vt constat in difficultate, quã experimur in discernendis à se inuicem duobus radijs solaribus, aut duobus ouis, alijsque indiuiduis, in quibus non discernuntur tam facile accidentia diuersæ rationis: & ex hac conformitate & similitudine oritur, quod ille ipse con-

conceptus formalis, quem habemus de Petro, quatenus homo est præcisè, sine conceptu differentiæ indiuidualis aut accidentium, possit repræsentare æque bene Paulum, ac quemcumque alium hominem, quemadmodum imago facta ad repræsentandum vnum hominem æque bene repræsentat alium hominē omnino similem ipsi etiam quoad accidentia.

40 *Alia vnitas pro vniuersalitate non requiritur.*

Probatur hæc prima pars, quia non est assignabilis alia vnitas inter illas naturas, quæ sit a parte rei: si quæ enim assignari posset, maximè vnitas positiua, aut priuatiua, sed hanc supra reiecimus, ergo nō est alia præter hāc.

Probatur secunda pars; quia si aliqua alia requireretur, maximè vnitas aliqua, quæ adueniret per intellectū: sed nulla talis aduenit, vt supra probatū est, ergo

Confirmatur, quia nihil impedit quo minus hæc ipsa vnitas sufficiat pro vnitate vniuersalitatis: ergo alia non est assignanda, quia multiplicarentur entia sine necessitate.

41

Obiicies, secundum Philosophum: similitudo fundatur in vnitate, ita vt illa, quæ habent inter se similitudinem, debeant etiam inter se habere vnitatem antecedentem ad istam similitudinem; ergo si natura Petri & Pauli habent inter se à parte rei similitudinem, habent etiam a parte rei aliquam vnitatem antecedentem, & cōsequenter vnitas ipsorum à parte rei non consistit in similitudine.

Respondetur primò, vt supra etiam responsum est, Philosophum non dicere quod similitudo fundetur in vnitate, sed quod illa sunt similia quæ sunt vna: qui modus loquendi nō arguit, quod similitudo distinguatur ab vnitate, aut quod vnitas sit ratio fundandi similitudinem; sed posset significare, quod vnitas esset ipsamet similitudo, quemadmodum hic modus loquendi: *illud est risibile quod habet potentiam ad ridendum*, non arguit potentiam ad ridendum esse distinctā quid a risibilitate, sed potius significat risibilitatem esse potentiam ridendi.

Quanā vnitas præsupponitur tanquam fundamentū similitudinis.

Respondeo secundò, si requiratur aliqua vnitas antecedens similitudinem inter naturam Petri & Pauli, illam non esse aliam quā repræsentabilitatem per eandem speciem, aut conceptum formalem, ita scilicet vt quæcumque duo sunt repræsentabilia per eādem speciem aut conceptum formalem seu cognitionem, illa debeat dici vna, & cōsequenter similia; & si sint repræsentabilia per eundem conceptum quo intelligitur tota essentia ipsorū, vt sūt repræsētabiles Petrus & Paulus, quatenus homines, tū debēt dici vna & similia adæquate essentialiter: si vero sunt repræsētabilia per eundem conceptum, quo intelligitur pars tantum essentiæ ipsorum, debent dici vnā non adæquate, sed inadæquate, & sic sunt vnum quid & similes Petrus & Bucephalus; quia sunt repræsentabiles per eundem conceptum, qui repræsentat nō totam essentiam eorum, sed partem tantum, nimirum animalitatem aut corporeitatem.

42

Hanc autem vnitatem concedimus in conclusione, & potest optime vocari vnitas formalis & essentialis, quia est vnitas correspondens rebus ratione essentiæ: est etiā minor quam sit vnitas numerica, quia quæ sunt vnum numero identificantur realiter,

liter,& vnû nequit esse sine altero;quæ vero sunt vnû hoc modo identificãtur realiter,& propterea vnû ex ipsis potest existere in rerum natura,altero non existente,vt contingit de facto quando Petrus moritur, & Paulus viuit, tum enim existit natura humana, quæ est in Paulo, non existente natura, quæ est in Petro: certum autem est maiorem esse vnitatem eorum, quæ separari nequeunt, quam quæ sunt separabilia.

Est etiam alia differentia inter hanc vnitatem, & numericam vnitatem, quod quę sunt vnum hac vnitate formali & minori, habeant multiplicitatem, ita vt possit de ipsis dici vere & proprie, ac sine addito, sunt plures res aut sunt plura entia, nec propterea possit dici de ipsis quod sint vnum simpliciter & sine addito,sed semper cum limitatione dicendo quod sint vnum formaliter aut essentialiter, aut in hac vel illa ratione aut vnitate similitudinis, vel conformitatis, vel repræsentabilitatis per vnam speciem. Illa vero, quæ sunt vnû numero, possunt dici simpliciter vnum, nec potest dici de ipsis, sunt plures res aut plura entia.

Iuxta hoc autem intelligenda est vnitas formalis & minor numerica,quam asserit *D. in 2.d. 3. q.2.*quã propterea vnitatẽ dari à parte rei, vt vult Scotus, nemo negare potest, qui asserit hanc conformitatem & similitudinem ac repræsentabilitatem inter indiuidua eiusdem speciei dari à parte rei, vt omnes asserere debent; nec aliam prorsus vnitatem probant argumenta Scoti; & hæc ipsa vnitas est etiam proprietas naturæ, nam sane proprietas ipsius est, quod possit repræsentari per talem conceptum, qui conceptus possit repræsentare formaliter aliã naturam, quæ sit similis illi.

43

Ex hac etiam vnitate & conditione naturæ v.g.humanæ,quæ est in Petro, oritur, quod si concipiatur natura præcise, hoc est, vt aliquid potẽs sensitiue discurrere, licet à parte rei & realiter sit distinctissima à natura, quæ est in Paulo,intellectus tamen non possit ipsam distinguere à natura, quæ est in Paulo: propter quod etiam potest dici quod istæ duæ naturæ sint vnum conceptu,quatenus scilicet, quantũ ad conceptum nostrum attinet, non possumus illas distinguere; nisi consideremus ipsas sub aliqua alia ratione.

Ex quo præterea ortum est. quod natura ex se & proprietatibus suis formaliter consideratis non habeat multiplicari, sed esse vna formaliter,licet sit realiter multiplicata, quia scilicet vt sic considerata non potest determinare intellectũ ad cognoscendum quod sit multiplicata, aut quod natura, quæ est in vno indiuiduo, v.g.Petro, sit distincta à natura, quæ est in alio indiuiduo: & fortassis illi, qui volunt naturam ex se esse vnam formaliter in pluribus, nihil aliud volunt, quam quod iam dictum est,nimirum illam esse ita formaliter vnam in pluribus, vt ex se non tribuat occasionem intellectui ad cognoscendum quod non sit vna in pluribus, & si hoc vellent, non esset nobis cum illis controuersia.

Cur natura cuiuslibet indiuidui non sit ex se multiplicata nec multiplicabilis positiue.

Dices: natura, quæ est in Paulo, vt natura, & vt distincta à Pauleitate,vel est illa natura, quæ est in Petro, vt distincta à Petreitate,vel non est; si non est

est, ergo potest discerni ab ipsa, & distingui.

Respondeo illam naturam vt sic, neque esse distinctam ab altera, neque non esse: nam licet à parte rei & realiter ex contradictorijs alterum extremum debeat cuilibet competere, iuxta primũ principiũ: Quodlibet est vel nõ est: tamen non debet cum addito quocumque alterum ex ipsis competere cuilibet, vt patet manifeste, quia licet verum sit quod paries sit albus vel non sit albus, tamen non est verũ dicere quod sit albus essentialiter, aut quod non sit albus essentialiter, neque enim albedo aut negatio albedinis est de essentia ipsius, licet possit dici quod non sit albus essentialiter negatiue, hoc est quatenus verum est, quod albedo non sit de essentia ipsius. Et eodem sane modo natura humana, quæ est in Petro, vt consideratur ab intellectu, quatenus natura præcise per ordinem ad prædicata sua essentialia & proprietates, non habet esse illam naturam, quæ est in Paulo, neque non esse illam, quia neque identitas ipsius cum natura Pauli est de conceptu ipsius vt sic, neque non identitas; neque enim potest considerari cum idẽtitate ad naturam Pauli, neque cum negatione idẽtitatis quin consideretur ipsa natura Pauli; quatenus autem cõsideratur natura Petri vt natura humana præcise, hoc est vt animal rationale, non consideratur vt habens identitatem cum natura Pauli, neque vt non habens identitatem, licet realiter habeat negationem identitatis positiuæ, & realis cum natura Pauli, & præterea vnitatem formalem, hoc est similitudinem cum natura Pauli, & conceptibilitatem per conceptum, qui repræsentare possit æque vtrãque naturam.

45

Obijcies secundò: Illa vnitas similitudinis non sufficit, vt natura possit prædicari de pluribus formaliter prædicatione dicente: hoc est hoc; sed vnitas requisita ad vniuersalitatem debet sufficere ad hoc; ergo alia vnitas præter vnitatem similitudinis aut repræsentabilitatis debet concedi naturæ, vt sit vniuersalis.

Respondeo distinguendo maiorem: si ad hoc vt aliquid dicatur prædicari de pluribus, requiratur quod ipsummet, quod prædicatur de pluribus, insit positiue in illis pluribus, concedo maiorem; si solum sufficit ad hoc, quod id ipsummet, vel aliquid ipsi simile & repræsentabile eodem conceptu sit in illis pluribus, nego maiorem; & similiter distinguo minorem: vnitas requisita ad vniuersalitatem debet sufficere, vt aliquid prædicetur de pluribus formaliter ita, vt ipsummet positiue secundum se sit in illis pluribus, nego minorem: ita vt ipsummet vel secundum se vel secundum aliquid simile sit in illis pluribus, concedo minorem, & nego consequentiam. Itaque quando dicitur quod vniuersale sit in multis, & de multis prædicabile formaliter, non est hoc sic intelligendum, quasi vnum aliquod positiue reperiretur in multis, & prædicaretur de ipsis, quia sic non daretur natura vniuersalis: & propterea Nominales, quia existimauerunt naturam vniuersalem debere hoc modo inesse multis, & prædicari de multis, si daretur, consequenter optime negauerũt dari naturam vniuersalem. Sed decepti sunt existimantes quod natura vniuersalis sic deberet esse in multis, & de

Quando natura vniuersalis debeat esse vna in multis.

de multis prædicabilis; cum tamen sufficiat, vt dictum est, quod vel secundum se, vel secundum aliquid simile sit in multis & de multis prędicabilis: quod bene aduertendum est, vt cótrouersia cum Nominalibus, ablata æquiuocatione, & quæstione de nomine, facile componi possit.

46 *Obiicies tertiò*: Hæc vnitas similitudinis est à parte rei, ergo vnitas vniuersalis est à parte rei: sed hoc est contra communem sententiam & *Scotum* etiam expresse supra in *2.d.3.q.2.n.8.* ergo vnitas requisita ad vniuersalitatem non consistit in illa vnitate similitudinis, aut conformitatis, aut repræsentabilitatis per eandem speciem.

Respondeo distinguendo consequens: natura vniuersalis metaphysice fundamentaliter & remote, concedo consequentiam, nec hoc est contra Scotum aut communem: formaliter & proxime, nego consequentiam.

Instabis: nihil requiritur vt sit proxime & formaliter vniuersalis, quam quod habeat vnitaté requisitam ad vniuersalitatem: sed habet hanc à parte rei secũdum nos, quandoquidem consistat in illa similitudine seu repręsentabilitate, quæ est à parte rei, ergo non solum vniuersale metaphysicum datur fundamentaliter & remote à parte rei, sed proxime & formaliter.

Respondeo, negando maiorem, nam requiritur vlterius vt sit proxime vniuersalis, quod sit abstracta à singularitatibus: nó est anté abstracta à singularitatibus, nisi vt cósideratur ab intellectu præcise secundũ se non considerando ipsam vt affectã singularitatibus, quia si consideretur natura Petri vt affecta singularitate Petri, videbitur vt distincta a natura Pauli, & consequenter non videbitur vt indifferens secundũ se formaliter ad hoc vt prædicetur de Paulo: licet enim secundum se etiam à parte rei, quatenus distinguitur à singularitate, sit sic indifferens; tamen, quia coniungitur cum ipsa à parte rei singularitas sua, per quam formaliter determinatur ad esse distinctum à Paulo & natura Pauli, propterea non potest dici, quod, vt est à parte rei, sit simpliciter indifferens, sed vt consideratur ab intellectu secundum se, non considerata eius singularitate, potest dici vt sic simpliciter indifferens; quia non habet in intellectu sic considerante impedimentum singularitatis. Quæ doctrina est de mente Doctoris supra, & communis sententiæ.

QVÆSTIO III.

De aptitudine naturæ vniuersalis metaphysicæ.

47 IAm examinabimus secundã particulam positam in definitione vniuersalis, nimirum quod sit aptum inesse multis, & explicabimus quam aptitudiné inexistendi multis debeat habere; quod ex suppositione resolutionis datæ quæstione præcedenti non est difficile, nec habet vllam controuersiam, nisi dependenté à controuersijs quæstionis præcedentis: vnde nó est necesse sententias aliquas hic referre. Pro maiori tamé claritate,

Aduertendum, per aptitudiné inexistendi multis, nihil aliud nos intelligere, quam potentiam, seu nó repugnantiam naturæ ad inexistendum multis, siue illa po-

potentia sit naturalis, id est cum inclinatione naturæ, siue violenta, id est contra inclinationem ipsius, siue neutra, id est neque cum inclinatione, neque contra inclinationem naturæ.

CONCLVSIO I.

48 *Quam aptitudinē existēdi in multis requirit vniuersale metaphysicum.*

N*Atura vniuersalis metaphysicè non habet nec requirit aliam aptitudinem ad existendum in multis, quā quod possit dari alia natura sibi similis potens repræsentari per eandem speciem, qua repræsentatur ipsa.* Hæc sequitur ex dictis, quia natura vniuersalis metaphysicè non habet, nec requirit aliam aptitudinem ad existendum in multis quam talē, qualem habet natura humana v. g. ad existendum in Petro & Paulo: sed illa aptitudo non est alia, quā quod non repugnet naturæ humanæ, quæ est in Petro, habere aliam naturam sibi omnino similem, quæ potest repræsentari per eandem speciem, per quam ipsa repræsentatur, vt patet ex dictis: ergo.

Confirmatur, quia propterea natura diuina non habet aptitudinem requisitam ad vniuersale metaphysicum, quia non potest dari alia natura ipsi omnino similis, quę possit repræsentari per eandem speciem, per quam ipsa repræsentatur; ergo sufficienter erit aliquid aptum aptitudine requisita ad vniuersale metaphysicum, si potest dari alia natura ipsi omnino similis, repræsentabilisque per eandem speciē, per quam ipsum est repræsentabile.

CONCLVSIO II.

49 *Aptitudo illa datur à parte rei.*

D*Atur à parte rei absque aliqua fictione vel operatione intellectus huiusmodi aptitudo in natura à parte rei existente.* Probatur, quia alias non daretur à parte rei natura, quæ posset denominari vniuersalis. *Probatur secundò:* quia alias non darentur naturæ similes à parte rei, contra omnem experientiam. Probatur sequela, nam si repugnaret naturæ habere aliam naturam sibi similem, non posset habere naturam sibi similem.

CONCLVSIO III.

50 *Est respectus aptitudinalis similitudinis.*

I*Lla aptitudo formaliter est respectus aptitudinalis similitudinis, quem dicit natura ad aliam naturam sibi similem.* Probatur quia debet assignari aliquid positiuum, in quo consistat: sed aliud conuenientius nequit assignari, quam huiusmodi respectus: ergo. Probatur maior, alias deberet consistere in negatione repugnātiæ, sed non potest consistere in hoc, quia ipsa repugnantia est negatio: ergo potentia ipsi opposita debet consistere in positiuo & non in negatiuo; quia vniuersaliter quotiescumque aliqua negatio tollitur, debet tolli per affirmationem, & non per aliam negationem ipsi oppositam: & hinc cōmuniter admittitur quod non detur negatio negationis tāquam quid per se oppositum ipsi, de quo alias.

Dixi: *respectus similitudinis aptitudinalis*, & non actualis, quia semper natura habet aptitudinē vt sit in multis modo prædicto, est enim proprietas ipsius: sed nō semper habet, aut necesse est vt habeat similitudinem actualem, tunc namque tantummodo habet similitudinem actualē, quando alia natura similis ipsi actu existit, sed non est necesse, vt semper

per actu existat alia natura similis illi naturæ; & de facto non existit alia natura similis naturæ Solis.

51 *Obiicies*: si illa aptitudo consisteret in respectu similitudinis aptitudinalis, sequeretur quod nõ esset distincta formaliter ab vnitate naturæ: sed hoc est falsum; quia sic frustra poneretur in definitione vniuersalis simul cũ vnitate: ergo non consistit aptitudo naturæ in illa similitudine aptitudinali. Probatur sequela maioris, quia vnitas naturæ consistit in illa similitudine.

Quomodo distinguitur ab vnitate naturæ.

Respondetur distinguẽdo maiorem: sequeretur quod non esset distincta ab illa vnitate naturæ, secundum quam dicitur quod sit vna natura in pluribus indiuiduis, concedo maiorem; ab illa vnitate quam quælibet natura habet secundum se, nego maiorem. Itaque duplicem possumus considerare vnitatem in natura vniuersali, vnam secundum quã est vna in se, & quidem non vna per accidens, sed vna per se, & hæc vnitas competeret naturæ, etiamsi non esset possibile aliud indiuiduum quàm vnum tantum eiusdem naturæ, & propterea non est vnitas coincidens cum aptitudine hac, nec cum similitudine aptitudinali: Hæc autem est vnitas quæ ponitur in definitione vniuersalis simul cum aptitudine, siue sit de essentia eius, vt est vniuersalis formaliter; siue non sit, sed conditio tantum necessario requisita ex parte fundamenti (de quo parum est curandum) & consequenter non superflue ponitur in definitione vniuersalis simul cum aptitudine.

Duplex vnitas naturæ vniuersalis.

Alia est vnitas naturæ, secundum quam dicitur quod natura vnius indiuidui est vna cum natura alterius indiuidui, & hæc coincidit cum illa aptitudine, & superflue poneretur in definitione vniuersalis simul cum aptitudine.

QVÆSTIO IV.

An natura vniuersalis debeat vere posse esse in pluribus.

52 THomistæ quamplurimi duplicem considerant naturã vniuersalem, vnam quæ sit vniuersalis ex parte rei & intellectus, vt est omnis illa natura, quæ potest habere à parte rei plura indiuidua, v.g. natura humana, natura equina, natura Solis, quæ licet à parte rei de facto non habet plura indiuidua, potest tamẽ de potentia Dei absoluta habere plura indiuidua. Alia secundum ipsos datur natura vniuersalis ex parte intellectus tantũ, quæ scilicet; licet non possit habere etiã de potentia Dei absoluta plura indiuidua, tamen ex parte intellectus, quatenus secundum se côcipitur conceptu imperfecto, non repugnat ipsi habere plura indiuidua; conformiter ad quam doctrinam dicunt, quod quamuis in ipsorum sententia natura Michaelis & cuiuslibet Angeli non possit multiplicari numero etiam de potentia absoluta, adhuc tamen est vere natura vniuersalis metaphysice, non quidẽ in re & intellectu. Ita *Caietanus cap. de specie, & tract. de ente & essentia cap. 4. Sanch. in Logica q. 56.* & plures alij, quos citant & sequuntur *Complutenses disp. 6. q. 4.* Oppositum autem huius sententiæ tenent cum Scotistis recentiores fere omnes, & nominatim *Auersa q. 8. sect. 4.*

CON-

CONCLVSIO.

53 *Vniuersale debet esse aptum esse in multis realiter.*

AD *naturam vniuersalem requiritur aptitudo ad existendum in multis realiter & à parte rei.* Hæc est cum communiori sententia contra Thomistas.

Probatur primò, quia quandoquidem Philosophus definiat naturam vniuersalem esse aptam existere in pluribus simpliciter, & posse prædicari de pluribus simpliciter, id potius debet intelligi de aptitudine reali, quã de aptitudine illa intellectuali; ergo non suffificit ad naturam vniuersalem, prout definita est à Philosopho, aptitudo illa intellectualis tantum.

Probatur secundò, quia si sufficeret aptitudo intellectualis tãtum, sequerentur duo absurda: primum est, quod natura diuina esset vniuersalis metaphysice: secundum, quod species infima esset genus metaphysicum: ergo non sufficit talis aptitudo. Probatur sequela, quia nihil impedit quo minus natura diuina sit vniuersalis metaphysice, nisi quod non possit à parte rei multiplicari numero, & nihil impedit quo minus species infima sit genus metaphysicũ, nisi quod à parte rei non possit multiplicari specie: ergo si non requiritur illa multiplicatio à parte rei, potest natura diuina esse vere vniuersalis, & species infima esse genus metaphysicum.

54 *Aduersarii negãt antecedẽs* huius probationis, & dicunt rationem cur natura diuina non sit vniuersalis, nec species infima genus, esse quod natura diuina nequeat concipi conceptu etiam imperfecto, quin concipiatur vt indiuidua ac inepta esse in pluribus, & quod species infima nequeat cõcipi, quin concipiatur vt immultiplicabilis specie.

Contra primò: ideo natura diuina debet necessariò concipi vt immultiplicabilis numero, & species infima vt immultiplicabilis specie, quia vere & realiter à parte rei sunt sic immultiplicabiles, etiam in ordine ad quamcumque potentiam; ergo omnis natura, quæ est à parte rei sic immultiplicabilis numero, nequit concipi, quin concipiatur vt sic immultiplicabilis; aut saltem nequit concipi vt multiplicabilis magis, quam natura diuina & species infima; ergo nulla talis potest esse vniuersalis vere magis, quam natura diuina, aut magis quam species infima potest esse genus.

Contra secundò, quia si potest natura aliqua immultiplicabilis numero à parte rei, vt v. g. natura Michaelis (in sententia Thomistarum, de cuius veritate hic non est curandum) concipi tamen conceptu imperfecto, in quo inuoluitur immultiplicabilitas eius, & secundum quem consequenter ista natura est ex parte intellectus indifferens ad multiplicationem, nulla prorsus est ratio cur species infima v.g. humana, licet à parte rei sit immultiplicabilis specie, non possit tamen concipi conceptu imperfecto, in quo non inuolueretur illa immultiplicabilitas, & secundum quem consequenter esset indifferens ex parte intellectus ad multiplicationem specificam; ergo si illa natura est vere vniuersalis, etiam species illa infima est vere genus, non quidem ex parte rei & intellectus, sed ex parte intellectus tantum.

Confirmatur hoc, quia quando concipio naturam humanam, vt est animal rationale præcise, non considero ipsam vt immultiplicabilem formaliter: ergo cõcipio ipsam conceptu, in quo nõ inuoluitur immultiplicabilitas: & tamen non propterea potest dici, quod sit vere genus, quia à parte rei est immultiplicabilis: ergo quamuis conciperem naturam Michaelis conceptu imperfecto, in quo non inuoluitur eius immultiplicabilitas, non propterea debet dici vniuersalis, si à parte rei sit immultiplicabilis.

55 *Obijcies*: Natura specifica Michaelis v.g. concepta, vt est principium propriarum operationum eius, & vt distincta à natura Gabrielis, cæterisque distinctæ speciei, non concipitur necessario vt singularis, & vt sic concepta est determinabilis per singularitatem, quamuis vna tantum esset possibilis: ergo vt sic concepta haberet rationem vniuersalis.

Confirmatur, quia vt sic concepta prædicatur formaliter de Michaele: sed non vt singularitas eius, nec vt genus, nec vt proprium, nec vt accidens: ergo vt species, & consequenter vt vniuersale, quia omnis species est vniuersalis.

Respondetur, distinguendo antecedens pro secunda parte: est determinabilis determinabilitate requisita ad vniuersale, nego antecedens; alia determinabilitate, quæ consisteret in coniũgibilitate eius cum singularitate, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Et si quæras, quænam determinabilitas requiratur ad vniuersale? *Respondeo* esse determinabilitatem præsupponentem, quod res determinabilis magis late pateat quam determinatiuũ; sicut animal magis late patet quã homo, & homo quã Petrus: certum est autẽ naturã Michaelis specificam non magis late patere quã ipsum Michaelẽ, in sententia aduersariorũ, quam modò supponimus, licet sit falsa:

56 *Ad confirmationem respondeo* negando consequentiam: neque enim necesse est vt quidquid prædicatur de aliquo formaliter, prædicetur formaliter de ipso per modum alicuius ex quinque prædicabilibus Porphirianis: nã quando aliquis concipit animal, vt principium sentiẽdi, & concipit ipsum inesse Petro, non cõcipiendo ipsum vt communicabile pluribus speciebus, aut vt incõmunicabile, profecto non prædicat ipsum de Petro vt genus, aut species, aut differentia, aut proprium, aut accidens: sufficit ergo quod omne quod prædicatur formaliter de aliquo, possit prædicari de ipso, vel vt quid singulare, vel sub aliqua ratione vniuersali ex illis quinque rationibus: hoc autem esset verum in proposito, quia illa natura posset concipi vt immultiplicabilis, & vt sic prædicari de Michaele, vt singularis natura, prædicatione formæ constituentis.

Non omne prædicabile de aliquo debet prædicari de illo vt aliquod ex quinque prædicabilibus.

Responderi posset secundò negando secundam consequentiam: quia licet prædicaretur, vt species, non tamen vt vniuersalis; quia si daretur aliqua natura essentialis, quæ non esset multiplicabilis, illa natura posset vocari species, & tamen non esset vniuersalis. Quod si daretur aliqua authoritas aut ratio, quæ prohiberet omnem naturam specificam debere esse vniuersa-

lem, id non prodesset aduersaijs; quia ex illa ipsa ratione aut authoritate probaretur naturam Michaelis esse vniuersalem, atque adeo multiplicabilem numero, & qui id negaret, vt negant Thomistæ, opponeret se illi rationi aut authoritati.

QVÆSTIO V.

An dentur naturæ vniuersales metaphysicè.

57 HÆc quæstio ex dictis facilem habet solutionem, & propterea data opera huculque differenda videbatur. Pro clariori tamen eius notitia aduertēdum est, quod duplicem possit habere sensum: vnum, an naturæ vllæ dentur à parte rei, quæ vere denominari possint vniuersales in essendo: secundum, an vt vniuersales formaliter dentur à parte rei indepēdenter ab operatione vlla intellectus, seu an ipsa vniuersalitas detur à parte rei: & loquimur iam de vniuersalitate metaphysica.

Prima sententia. *Circam primam partem* quidam ex antiquis Philosophis, vt *Cratilus* & *Hesiodus* existimauerunt non dari vllo modo rem aliquam aut naturam, quæ vere denominari possit vniuersalis in essendo.

Secunda. Alij verò vt Plato (si tamen non imponat ipsi Philosophus, vt putant nonnulli) concedunt dari naturas vniuersales, sed illas volunt esse extra singularia, & ab illis distinctas realiter: & quidem à priori sententia non longe videntur recedere *Nominales*, dum aliud vniuersale negant, nisi quod est vniuersale in repræsentando, vt vox homo v. g. aut conceptus formalis, quo concipimus hominem.

Tertia. Communis tamen sententia est Peripateticorum omnium, exceptis Nominalibus, dari in indiuiduo quolibet reali finito naturam, quæ vere denominari possit vniuersalis, & sit identificata illi indiuiduo. Et sane capiendo naturam vniuersalem, prout nos explicuimus ipsius vnitatem ac aptitudinem quæstionibus præcedentibus, nec ipsi Nominales recederent ab hac sententia, quia, vt paulo ante animaduerti, eatenus negauerunt dari vllam naturam vniuersalem in essendo, quatenus intellexerunt per naturam vniuersalem in essendo aliquam vnam positiue naturam, quæ eadem positiue secundum se formaliter posset vere & positiue inexistere multis: & in hoc sensu verum est non dari naturam vllam nec existentem actu, nec possibilem, quæ aut sit à parte rei, aut vlla ratione denominari possit vniuersalis: vnde patet non esse tam absurdam eorum sētētiam, quàm communiter existimatur, nec inter Nominales aliam esse cum alijs Doctoribus, quam de nomine controuersiam.

Circa secundam partem huius quæstionis communis sententia tenet non dari à parte rei naturam, quæ sit formaliter vniuersalis metaphysicè, licet detur natura vniuersalis metaphysicè fundamentaliter loquendo.

CONCLVSIO I.

58 *Datur à parte rei naturæ quæ vere denominari possit vniuersalis in essendo.*

DAtur à parte rei independenter ab omni operatione intellectus natura, quæ vere denominari possit vniuersalis in essendo. Hæc est iuxta communem sententiam cum *Doctore* 2. *dist.* 3. *quæst.* 1. & *D. Thoma lib. de ente & essentia cap.*

cap.4. contra illos antiquos, & contra Nominales etiam quantū ad nomen. *Probatur* breuiter ex dictis, quia per naturam, quæ denominari possit vere vniuersalis, nihil aliud intelligimus, quā naturam per se vnam, quæ possit esse in pluribus indiuiduis cum sui multiplicatione, quatenus potest habere plures naturas sibi similes in prædicatis essentialibus: sed est certum non implicare huiusmodi naturam, imo in quolibet indiuiduo creato, saltem materiali, dari de facto huiusmodi naturam, & nominatim in Petro, & Paulo, Bucephalo, &c. ergo dantur naturæ, quæ denominari possint vniuersales. Nolo vti pluribus rationibus ad probandam rem clarissimam, & de qua hoc modo explicata non potest esse controuersia. Quod autem nihil aliud significetur per naturam vere vniuersalem, quām naturam huiusmodi, non aliā indiget probatione, quām communi Doctorum sensu sic accipientium naturam vniuersalem in essendo: à quo male recesserunt Nominales sibi statuentes aliam acceptionem vniuersalis in essendo, & excitantes quæstionem de nomine.

CONCLVSIO II.

59 *Non datur natura vlla extra singularia.*

Non datur vlla natura realis extra singularia seu ab ipsis realiter separata. Est communis contra Platonem, qui supponitur tenuisse oppositum, quamuis ab aliquibus à tali errore vindicetur, nec reuera si verisimile virum doctissimum sententiam tam improbabilem tenuisse.

Probatur conclusio primò, quia nullum est indicium, nec vtilitas istarum naturam separatarum à singularibus, ergo non sunt asserendæ.

Dices vtilitatem ipsarum esse quod sint æternæ. *Contra*: nulla creatura est æterna quoad aliud esse quam esse possibile: sed illæ naturæ quoad esse possibile possent esse æternæ, quamuis essent identificatæ singularibus sicut & ipsa singularia sunt ab æterno possibilia: ergo ob æternitatem, quam habent, non debent dici distincta realiter à singularibus.

Probatur secundò: si detur natura aliqua separata à singularibus v. g. natura humana, vel illa natura est diuisibilis in plura cum multiplicatione, vel non est: si non est, ergo est singularis, nihil enim intelligimus per naturam singularem, quam naturam sic indiuisibilem; & sic non datur natura vniuersalis quæ realiter non sit singularis, quod est nostrum intentum: si est diuisibilis, aut est diuisibilis in plures partes integrantes, & hoc non impedit quominus sit singularis, Petrus enim, qui est singularis, potest diuidi in plures partes tales v. g. in manus, pedes, caput: aut est diuisibilis sic, vt ipsamet eadem totaliter positiue sit in pluribus indiuiduis, & sic non multiplicaretur in illis; sed esset eadem numero singularis natura in pluribus indiuiduis, & consequenter non esset diuisibilis, sicut nec vnum corpus positum in duobus locis esset diuisibile, aut anima vna informans plures partes corporis est diuisibilis formaliter loquendo.

60 *Probatur tertiò*: Non datur vlla natura humana realis, nisi illa quæ prædicatur de Petro & Paulo ac reliquis indiuiduis humanis, dum dicitur quod Petrus sit

homo, & Paulus sit homo: sed nulla natura realiter distincta ab omnibus illis indiuiduis sic prædicatur de ipsis, sed potius natura humana ipsis identificata realiter; ergo non datur natura illa separata realiter ab indiuiduis.

Probatio communis reycitur.

Omitto argumĕtum commune: nimirum quod quidquid creatum existit realiter, debet esse productum per actionem singularem, & consequenter esse singulare: quia qui teneret dari aliquid reale non singulare productum à Deo, diceret consequenter actionem, per quam produceretur, non esse singularem sed vniuersalem; nec est magis absurdum, aut difficile dari actionem exeuntem à Deo, quæ non sit singularis, quàm dari aliquam naturam realem ab ipso productam, quæ non sit singularis; vnde fortassis in hoc argumento petitur principium, aut probatur id quod quæritur, per medium æquè obscurum.

61

Obiicies contra primam conclusionem: Quidquid est in mũdo, aut actu existens, aut possibile, est singulare, vt patet ex secunda conclusione; ergo non datur aliqua natura, quę vere denominari posſit vniuersalis; illud enim quod est singulare, non potest vere denominari vniuersale.

Respondeo breuiter distinguendo antecedĕs: simpliciter & realiter loquendo, concedo; secundum quamcumque formalitatem, aut considerationem, nego antecedens, & nego etiam consequentiam; ad cuius probationem dico illud quod est singulare simpliciter & realiter posse secundum aliquam formalitatem & conceptum vere esse, ac denominari vniuersale.

Dices: ergo Petrus potest denominari vniuersasalis.

Respondeo distinguendo consequens: secundum aliquam formalitatem in ipso repertam, nimirum secundum quod homo, aut animal, aut substantia, concedo; absolute, & simpliciter, aut secundum quod Petrus, nego. Itaque si consideretur Petrus secundum quod est talis naturæ, vt possit reperiri alia res tam similis illi in natura, nimirum Paulus, vt intellectus possit habere aliquem conceptum determinatum de vtrisque, quem non potest vni potius applicare, quam alteri, tum Petrus consideratur vt vniuersalis; si vero consideratur Petrus, quatenus reuera non est illa alia res, nec multiplicabilis in plura, de quibus reuera positiue & formaliter prædicetur, vt sic erit singulare: non est autem inconueniens quod habeat vtramque hanc rationem, & quod sub vtraque considerari posſit. Quæ solutio mihi videtur realissima solutio præcedentis difficultatis; ad quam alii authores alio modo & fortassis etiam bene respondent.

Obiicies secundò; secundum Philosophum 3. *Met. tex.* 20. & 7. *Met. tex.* 45 vniuersalia non sunt substantiæ, sed conceptus substantiarum; ergo non dantur vniuersalia in essendo,

Respondeo negando consequentiam, quia solum Philosophus intendit, vniuersalia non esse substantias, id est per se existentes extra singularia, sicut voluit Plato: quod patet ex rationibus, quibus vtitur ad prædictam doctrinam probandam: & hoc ipsũ voluit significare *cap. de Substantia*, quando dixit secundã

sub-

substantiam significare hoc aliquid, quia scilicet secunda substantia existit in singularibus sic, vt de illis prædicari possit.

CONCLVSIO III.

62 *Quo sensu datur natura vniuersalis metaphysice à parte rei & quo non.*

SI per naturam formaliter vniuersalem metaphysicè intelligatur solum natura in se vna, & apta esse in multis, datur à parte rei natura non solum, quæ denominari possit vniuersalis metaphysice, sed etiam quæ reuera est sic vniuersalis: si vero per naturam formaliter vniuersalem metaphysice intelligatur natura abstracta per intellectum à singularitatibus, seu non considerata vt singularis, non datur natura vniuersalis metaphysice à parte rei, sed solum fundamentaliter, & melius dicitur absolute, & simpliciter quod non detur natura, quæ sit à parte rei formaliter vniuersalis metaphysicè. Hæc mihi in re videtur communis, & *probatur prima pars;* quia reuera natura humana Petri est vna in se, & apta esse in multis eo modo, quo vlla natura vniuersalis potest vere esse in multis, ergo, &c.

Probatur secunda pars, quia reuera à parte rei natura non est abstracta à singularibus, sed est tantum abstrahibilis: ergo non erit à parte rei formaliter, sed solum fundamentaliter vniuersalis metaphysicè, si requiratur ista abstractio.

Probatur denique tertia pars, quia Doctores communiter dicunt nō dari vniuersale metaphysicum à parte rei formaliter: ergo signum est quod communiter intelligatur per naturam sic formaliter vniuersalem natura abstracta: in quæstione enim de nomine, qualis est hæc, simpliciter melius loquitur quis cū communi Doctorum, & dicit naturam fieri vniuersalem metaphysicè formaliter loquendo per actum intellectus.

63 *Quo actu fit vniuersalis.*

Et si quæras, per quem actum: Respondetur breuiter per omnē illum actum, quo concipitur absque singularitatibus, siue sit rectus, siue reflexus, siue comparatiuus, siue simplex. Sed aduertendum quod licet fiat vniuersalis per omnem talem actum, nihilominus non intelligitur vt vniuersalis formaliter per omnem talem actum, nam quando quis considerat naturam humanam vt naturam præcise, non considerando ipsam neque vt aptam esse in pluribus, neque vt ineptā, abstrahit ipsam à singularibus, & facit ipsam vniuersalem formaliter loquendo, sed tum non intelligit ipsam, quatenus est vniuersalis formaliter, vt est euidēs.

Non intelligitur vt vniuersalis per omnem actū quo fit talis.

Quo actu cōsideratur vt vniuersalis.

Et si quæras, per quem actū consideratur formaliter vt vniuersalis: *Respondeo* per illum, quo consideratur vt indifferens formaliter ad plura ita, vt possit quantum est ex sua ratione formali reperiri tam bene, in vno quam in alijs; quod non est intelligendum quasi illa met eadem natura, quæ cōcipitur abstracta á singularibus, deberet considerari vt apta esse in pluribus cum multiplicatione etiam formaliter, quia ille conceptus esset falsus, & conceptus quo concipitur natura vt vniuersalis, prout debet esse vniuersalis, non debet esse conceptus falsus; sed intelligendum est sic, vt debeat considerari sub tali ratione, vt possit habere aliam naturam sibi similem, seu sic vt non possit discerni per intellectum quin illa spectet ad quodcunque indiuiduum tam bene quam ad aliquod.

64 *Obiicies* contra primam partē huius conclusionis, si daretur à parte rei in quolibet indiuiduo vna natura, quæ sit vniuersalis & apta existere in pluribus, etiā ipsum indiuiduum posset existere in pluribus, quod repugnat: ergo non datur in quolibet indiuiduo talis natura. Probatur sequela maioris, quia quod prædicatur vere de natura indiuidui, potest prædicari de ipso indiuiduo; ideo enim possum vere prædicare de Petro v. g. quod sit risibilis, quia risibilitas conuenit naturæ eius, & potest de illa prædicari: ergo si aptitudo illa existendi in pluribus conuenit naturæ Petri, etiam potest prædicari de ipso Petro.

Respondeo negando sequelam maioris cū antecedenti suæ probationis; neque enim ideo præcise prædicatur risibilitas de Petro, quia prędicatur de natura eius, sed quia vlterius Petrus ex ratione sua formali non habet prædicatum oppositum; quod si haberet, tunc certe non prædicaretur de ipso simpliciter risibilitas, sed solum prædicaretur de ipso quatenus aut secundū quod homo. In proposito autem, indiuiduo v.g. Petro ex ratione sua formali conuenit incommunicabilitas, ita vt si concipiatur vt indiuiduum tale, eo ipso debeat concipi conceptu, quo non possit concipi aliquid aliud, & consequenter nequit de ipso absolute prædicari communicabilitas, ita scilicet, vt qua indiuiduum possit concipi conceptu, quo possit aliud repræsentari.

65 *Confirmatur* hæc doctrina, & responsio Theologico exemplo: natura diuina Patris æterni habet tanquam prædicata sibi conuenientia vere & realiter, sapiētiam, & communicabilitatem tribus personis realiter distinctis; ex his autem prædicatis de Patre, in quo vere realiter reperitur illa natura, non potest absolute & simpliciter prædicari communicabilitas, neque enim Pater est communicabilis tribus personis; potest autem de ipso simpliciter prædicari sapientia, est enim vere sapiens; huius vero ratio non est alia, nisi quod Patri ex sua ratione formali cōueniat incommunicabilitas, quæ opponitur illi communicabilitati; non vero conueniat ipsi aliquid oppositum sapientiæ: ergo quandoquidem Petro v. g. conueniat incommunicabilitas opposita cōmunicabilitati, non poterit communicabilitas de illo absolute & simpliciter prædicari, sed solum poterit de ipso prædicari secundum quod homo aut quatenus homo, licet possit de ipso simpliciter prædicari risibilitas, cui ex ratione sua formali non habet aliquod prædicatum oppositum.

66 *Obiicies secundò:* si natura à parte rei esset communicabilis, non posset fieri incommunicabilis: ergo non posset esse singularis, quia per singularitatem fieret incommunicabilis. Probatur antecedens, quia ex eo, quod natura humana est risibilis, non potest fieri, vt per aduentum alicuius, siue per se, siue per accidens aduenientis, reddatur hinnibilis, quia hinnibilitas opponitur risibilitati: & in hoc fundatur illud, quod dicis Scotus, nimirum quod quandocumque aliquid per se primo aut secundo modo dicendi competit alicui, eius oppositum nullo modo possit competere ipsi.

Re-

Respondeo, concedendo antecedens, & negando consequentiam cum sua probatione, neque enim per singularitatem ipsa natura secundum se redditur singularis, vt possit de ipsa secundum se dici quod sit singularis proprie loquendo; sicut enim natura diuina secundum se non sit persona nec incõmunicabilis ex coniunctione cum paternitate diuina, quæ facit cum natura diuina aliquid quod est persona & incommunicabile; sed non obstante coniunctione naturæ cum paternitate incõmunicabili, adhuc natura diuina est communicabilis; ita natura humana secundum se non fit singularis, nec redditur incommunicabilis ex coniunctione eius cum Petreitate, quæ facit cum illa natura aliquid singulare & incommunicabile; sed non obstante coniũctione eius cum illa singularitate manebit communicabilis.

67

Dices: Petreitas debet dare aliquem effectum formalem naturæ quã afficit & singularizat, non alium quam reddere ipsam incommunicabilem, ergo facit ipsam incommunicabilem, & consequenter non valet responsio data.

Respondeo, singularitatem non debere dare magis aliquem effectum formalem naturæ humanæ v.g. quã paternitas diuina debet dare aliquem effectum formalẽ naturæ diuinæ; nec singularitas debet potius dare naturæ humanæ pro effectu formali incommunicabilitatem, quam illa paternitas naturæ diuinæ: sed certum est paternitatem non tribuere naturæ diuinæ incommunicabilitatem pro effectu formali, ergo nec singularitas debet dare incommunicabilitatem pro effectu formali naturæ creatæ.

Et si quæras, quem ergo effectum tribuit ipsi: *Respondeo* quod non tribuit ipsi alium effectum formalem, quàm facere cum ipso indiuiduum, quod indiuiduum qua tale formaliter sit incommunicabile: sicut nec paternitas tribuit alium effectum formalem essentiæ diuinæ, quam constituere cum ipsa personam incommunicabilis... productam, quæ sit incommunicabilis. Ex his habetur quod natura vniuersalis non distinguatur realiter ab indiuiduis, & quod consequenter nullus gradus metaphysicus repertus in re aliqua distinguatur ab alijs gradibus, qui reperiuntur in eadem re, vt v.g. in homine animalitas, à rationalitate, nec à risibilitate. An autem natura vniuersalis distinguatur formaliter à singularitate, & gradus alij metaphysici à se inuicem, patebit ex dicendis in Metaphysica, disputatione de distinctionibus, in qua parte affirmatiuam resoluemus.

QVAESTIO VI.

De Vniuersali Logico.

CONCLVSIO I.

68 *Vniuersalis logici descriptio.*

V*Niuersale logicũ bene describitur esse vnum aptum prædicari de multis*. Ita cõmunis omnium sententia cum *Philosopho* 1. *Periher c.* 5. & patet explicando singulas particulas.

Per *vnum* intelligitur id quod intelligebatur per *vnum* in definitione vniuersalis metaphysici. Per *aptum* intelligitur potentia proxima. Per *prædicari* intelligitur prædicatio vera formalis & directa. Per *de multis* intelligun-

tur multa illa, quibus cum sui multiplicatione inexistit.

Ex quibus patet Vniuersale logicum debere esse aliquid reale positiuum per se vnum, habens potentiam proximam, vt possit prædicari vere & formaliter de pluribus, quibus cum sui multiplicatione inexistit? sicut autem diximus quod vniuersale metaphysicum est concretum dicens duo, vnum materialiter, nimirum rem illam, quæ dicitur vniuersalis, & aliud formaliter nimirum ipsam vnitatem & aptitudinem, qua constituitur in esse vniuersalis: ita etiam de Vniuersali logico sentiendum est, quod dicat duo, vnum materialiter, nimirum ipsum vniuersale metaphysicum, & alterum formaliter, nimirum illud, quod constituit & facit illud vniuersale logicum; & in hoc fere omnes cõueniunt, & qui id negaret, excitaret tantum quæstionem de nomine, à qua semper, quantum fieri potest, cauendum est, quia non potest conducere ad cognitionem rerum in se.

69 Conueniunt præterea omnes quod vniuersale logicum constituatur, & fiat per actum aliquem intellectus, sed controuertitur per quem actum. Pro quo aduertendum duplicem admitti intellectum ab authoribus, siue inter se realiter distinguantur, siue solum formaliter; vnus vocatur intellectus agens, cuius munus est producere speciem intelligibilem impressam, quæ species cum intellectu concurrit ad producendam cognitionem obiecti (de quo tamen tyrones hic non debent esse soliciti, donec perueniant ad libros de anima) Alter intellectus vocatur patiens seu possibilis, cuius munus est cognoscere res.

Natura vniuersalis abstrahitur à singularibus per intellectum agentem & possibilem.

Aduertendum vlterius vtrumque hûc intellectum dici abstrahere naturas vniuersales ab inferioribus; intellectus enim agens dum producit speciem impressam, natam repræsentare naturam, secundum se, non repræsentando aliquod singulare, dicitur eo ipso abstrahere illam naturam à singularibus; nec aliud intelligitur per abstractionem naturæ factam ab intellectu agente, quam productio huiusmodi speciei intelligibilis impressæ repræsentatiuæ naturæ, & non singularium. Intellectus verò possibilis seu patiens dicitur abstrahere naturam à singularibus eo ipso, quo intelligit naturam, vt natura est, non intelligendo ipsam in singularibus, quo modo vix dubium esse potest, quin ipsam quãdoque intelligat; id enim videtur propria experiẽtia constare cuilibet. Præter huiusmodi autem intellectionem & abstractionem potest intellectus cognoscere naturam in singularibus, & hoc duobus modis: primò per apprehensionem, solummodò apprehendendo naturam inexistentem singularibus, nec tamen iudicando quod sit in illis; sicut apprehendimus aliquam propositionem, v. g. totum distingui realiter à partibus, non iudicando quod distinguatur, vel non distinguatur: alio modo per iudicium positiue indicando quod natura sit in singularibus illis. Vtraque autem hæc cognitio naturæ in singularibus est comparatiuà, quia est cognitio vnius cum ordine ad aliud, nimirum naturæ cum inexistentia & identitate eius in suis inferioribus: sed prima vocatur comparatio simplex, &

Dupliciter comparatur natura ad singularia.

per-

pertinet ad primam operationem intellectus, cuius est apprehendere res absque iudicio: Secunda cognitio ad differentiam primæ vocatur composita & iudicatiua, quia fit cum iudicio, seu potius est iudicium: & si habeatur absque discursu, spectat ad secundam operationem intellectus, si cum discursu, spectabit ad tertiam operationem. His suppositis, quæ perfectius intelligentur post auditum tractatum de anima.

70

Prima sententia est vniuersale logicum fieri per abstractionem intellectus agentis, hoc est per productionem speciei impressæ repræsentatiuæ solius naturę absque interuentu vllius cognitionis intellectualis; & dico, *intellectualis*, quia absque cognitione aliqua sensitiua nequit produci per intellectum aliqua species pro hoc statu propter dependentiam intellectus in operationibus suis à sensibus. Hanc tenet *Setus quæst. 3. Vniuersal. Fland. 3. Metaph. quæst. 3.* fauet *Sanctus Thom. 1. p. quæst. 85. ar. 1. Fons. 5. Met. cap. 28. quæst. 6. Mass. sec. 2. quæst. 5. Sancius quæst. 34.*

Secunda sententia est fieri vniuersale logicum per abstractionem intellectus possibilis; hoc est per illam cognitionem, qua intellectus intelligit naturam secundum se non intellectis inferioribus; Hæc est *Dur. 1. dist. 3. quæst. 5. Toleti quæst. 2. Vniuersal.* fauetque *D. Thom. 1. part. quæst. 85. art. 2.* qui consequenter tenere debent vniuersale non fieri per actum comparatiuum intellectus, seu per cognionem comparatiuam siue simplicem, consistentem in apprehensione naturæ in pluribus: siue compositam, consistentem in iudicio, quo iudicatur naturam inexistere pluribus.

Tertia sententia est naturam fieri vniuersalem per actum intellectus possibilis, non tamen per actum, qui est abstractio naturæ, vt tenuit præcedens sententia, sed per actum comparatiuum compositum, hoc est per iudicium quo iudicatur natura inexistere pluribus.

Quarta denique sententia est fieri hoc vniuersale per cognitionem comparatiuam simplicem intellectus possibilis, illam scilicet, per quam intellectus apprehendit naturam in multis absque iudicio. Hanc sequūtur Scotistæ omnes cum Doctore *2. dist. 3. quæst. 1.* licet ibi exresse eam non proponat, estque frequentior inter Thomistas, *testibus Cōplutensibus supra num.* 54. qui eam expresse tenent *num.* 59. sicut & *Rubius quæst. 5. Ioannes à Sancto Thoma quæst. 4. art. 2.*

CONCLVSIO II.

71

Natura nō fit vniuersalis logice per vllam abstractionem.

N*Atura non fit vniuersalis formaliter per abstractionem aut intellectus agentis aut possibilis* Hæc est communior contra authores primæ & secundæ sententiæ. *Probari solet* conclusio à Scotistis multis, quia natura non fit vniuersalis logicè, nisi fiat proxime prædicabilis de multis: sed per neutram ex his abstractionibus, aut intellectus possibilis, aut agentis fit proxime prædicabilis de multis: ergo per neutram ex illis fit vniuersalis. Probatur maior, quia per aptitudinem positam in definitione vniuersalis intelligitur aptitudo proxima ad prædicandum; ergo non potest esse vniuersalis,

nisi

nisi sit proxime prædicabilis. Probatur etiam minor, quia, quamuis intellectus consideraret naturam vt abstractam illis abstractionibus, nisi consideraret illam præterea vt inexistentem actu aut possibiliter pluribus, non posset ipsam prædicare de pluribus, vt est euidens: ergo non est proxime prædicabilis de pluribus per illas abstractiones, antequam adueniat illa consideratio, qua consideraretur vt inexistens actu, aut possibiliter pluribus.

72 *Contra hanc rationem facit primò*, quod gratis supponatur in descriptione vniuersalis, per aptitudinem prædicandi debere intelligi aptitudinem proximam, seu prædicabilitatem proximam: quemadmodum enim, quando describitur albedo esse disgregatiua visus; non intelligitur quod sit proxime disgregatiua, quia alias ex se nõ esset disgregatiua, sed haberet esse disgregatiua formaliter ab applicatione ad potentiam visiuam capacẽ disgregationis, quia non posset disgregare proxime absque tali applicatione: ita quãdo dicitur quod natura vniuersalis logicè sit prędicabilis de multis, nõ debet intelligi hoc de prædicabilitate proxima.

Confirmatur, quia aliam prędicabilitatem recipit natura vniuersalis ab intellectu, quam non recipit ab eo essentia diuina, & illa prædicabilitas specialis est sufficiens ad vniuersalitatem: sed illa prædicabilitas particularis non est illa prædicabilitas proxima, quæ dependet & habetur ab apprehensione naturæ in pluribus: ergo male dicitur prædicabilitas naturæ vniuersalis logicæ consistere in illa prædicabilitate. Probatur minor, quia etiam natura diuina habet ab intellectu considerante illam in pluribus prædicabilitatẽ proximam de pluribus, neque enim magis posset ab intellectu prædicari de pluribus, nisi consideraretur in pluribus, quam natura vniuersalis.

73 *Et si dicatur* colligi quod prædicabilitas naturæ vniuersalis debet esse proxima ex eo, quod remota non sufficiat, quandoquidem remota prædicabilitas habeatur à parte rei; vniuersale autem logicum non habetur à parte rei, sed fit per intellectum.

Responderi posset in primis, si prædicabilitas remota & vnitas haberetur à parte rei, securum, quod vniuersale logicum daretur à parte rei; nec vnum magis esse absurdum quam alterum, & hoc posse esse fundamentum pro illis, qui vellent admittere vniuersale logicum à parte rei, quorum sententia, si non posset alio modo impugnari, quàm dicendo quod nihil à parte rei, vt habet esse à parte rei, possit esse proxime prædicabile, quandoquidem ad proximam prædicabilitatem requiratur vt consideretur res prædicabilis vt inexistens pluribus, profecto satis debili fundamento, & gratissime supposito reijceretur.

74 *Responderi etiam posset secundò*, supponendo cum communi sententia quod vniuersale logicum non habeatur à parte rei, non quamcunque prædicabilitatẽ remotam sufficere pro vniuersalitate logica, sed prædicabilitatem sine impedimento singularitatis; nullam autem talem esse in vlla natura à parte rei, quandoquidem omnis natura à parte rei

Quomodo vniuersale logicum debet esse in potentia proxima ad prædicabilitatem.

fit

sit coniuncta cum singularitate: & sane hoc videtur mihi esse intentum Doctoris supra *in secundo*: quamuis enim dicat ibi quod vniuersale debeat esse in potentia proxima vt possit prædicari de multis prædicatione dicente, hoc est hoc; tamen hoc sine dubio intelligit de potentia proxima ex parte ipsius naturæ, ita scilicet vt natura non habeat annexum impedimentum singularitatis, per quam determinatur ad vnum, requirit enim potentiam proximã prædicabilitatis in natura de pluribus cum multiplicatione, qualem non habet natura diuina singularis respectu prædicabilitatis de pluribus sine sui multiplicatione: sed prædicabilitas, quam habet natura diuina est se tenens ex parte rei, ita scilicet, vt non sit ex parte eius impedimentum, quo minus prædicetur de pluribus, quamuis non possit prædicari de pluribus absque consideratione eius in pluribus: ergo prædicabilitas, quæ debet esse in natura vniuersali, debet esse ex parte naturæ quantum ad hoc quod non ponatur impedimentum ex parte naturæ, quo minus prædicetur de pluribus, & non debet esse illa prædicabilitas proxima, quæ oritur ex eo quod adueniat ista consideratio naturæ in pluribus, quamuis sine illa consideratione nequeat prædicari de pluribus: sicut nec essentia diuina etiam potest prædicari de pluribus, nisi consideretur in pluribus, & sicut ignis nequit calefacere, nisi applicetur, quamuis per applicationem non constituatur formaliter in esse calefactiui.

75 *Nihilominus*, sequendo communionrem Scotistarum & Thomistarum sententiam dicendum est probationem cõclusionis valere ex hypothesi cõmuni, quod per vniuersale logicum intelligatur natura proxime prædicabilis de multis: pro qua communi acceptione sufficit authores instituisse hanc vocem vniuersalis logici ad significandam naturam sic proxime prædicabilem. Addendum tamen in gratiam primæ & secundæ sententiæ, quæ mihi videntur probabiles propter replicam præmissam, & maxime secunda sententia, quod authores, qui eas tenent, non tenerent ipsas, si intelligerent per vniuersale logicum aliquid sic proxime prædicabile; vnde in re videtur esse hic controuersia de nomine.

Obiicies contra conclusionem natura per vtramque abstractionem est denudata à singularitatibus: ergo per illas abstractiones fit vniuersalis logicè, quia nihil requiritur vt fit talis, quam vt sic denudetur.

Confirmatur, quia natura per quamcumque ex illis abstractionibus abstracta est prædicabilis de pluribus ex se, quandoquidem non habeat impedimentum singularitatis: ergo est vniuersalis logicè.

Respondetur negando consequentiam, quia requiritur vt sit proxime prædicabilis; hoc autem non habet ab vlla ex illis abstractionibus, neque ab vtraque simul.

Ad confirmationem, distinguo antecedens: proxime, nego, quia requiritur, vt prædicetur, consideratio eius in pluribus, sine qua non potest prædicari; remotè, concedo antecedens, & nego consequentiam, quia remota non sufficit, quandoquidem ex communiori sensu vniuer-

uersali logicum debeat esse proxime prædicabile.

CONCLVSIO III.

76

Natura non fit vniuersalis logicè per comparationem indicatiuam.

NAtura non fit vniuersalis logicè per comparationem compositam seu indicatiuam, quæ actu prædicatur de multis. Hęc est contra tertiam sententiam. *Probatur*, quia ante talem comparationem seu prædicationē natura est proxime prædicabilis: ergo ante illam est vniuersalis logicè. Probatur antecedens, quia aliàs non posset sic prædicari. Probatur consequentia, quia per illud fit vniuersalis logicè, per quod fit proxime prædicabilis.

Obiicies quinque species vniuersalis consistunt in naturis prędicatis de suis inferioribus: ergo natura vniuersalis, vt sic consistit in natura prædicata de inferioribus. Probatur antecedens, quia definiuntur per prædicari, & non per prædicabile; dicitur enim quod genus sit illud, quod prædicatur de pluribus specie differentibus, & quod species sit illud, quod prædicatur de pluribus numero differentibus &c. ergo &c.

Respondetur negandó antecedens, & distinguendo eius probationem: definiuntur seu describuntur per prædicari actu, nego: per prædicari potentia seu aptitudine, quod conuenit cum prædicabilitate, concedo antecedēs, & nego consequentiam. Itaque quando dicitur, quod genus sit illud, quod prædicatur de pluribus, hoc debet sic intelligi, ac si diceretur quod genus sit illud, quod aptitudine prædicatur, hoc est, quod potest prædicari.

Et si quæratur vnde colligatur hæc expositio? Respondeo illam colligi ex definitione vniuersalis vt sic, quæ datur per prædicabile, & non per prædicatur: definitiones autem specierum debent esse conformes definitioni generis seu superioris, quantum ad rationem communem.

CONCLVSIO IV.

77

Fit vniuersale logicum per comparationem simplicem.

NAtura fit vniuersalis logicè per actum, quo apprehenditur inexistere multis sine iudicio. Hæc est iuxta authores quartæ sententiæ contra reliquas sententias. *Probatur*, quia per talē actū, & non ante, fit in potentia proxima, vt prædicetur de pluribus: ergo per talem actum fit vniuersalis logicè. Probatur antecedens, quia non potest intellectus prædicare aliquid vere de pluribus, nisi apprehendat illud esse in pluribus; & statim ac apprehendit illud esse in pluribus, potest illud prædicare de illis: ergo per talem actum & non ante natura fit proxime prædicabilis.

Confirmatur, quia non est maior ratio cur intellectus naturam humanam abstractam à singularibus prædicaret de Petro, quam de Bucephalo, nisi quia apprehendit ipsam in Petro, & non in Bucephalo: ergo, vt prædicetur debet sic apprehendere, & consequenter non erit proxime prędicabilis, nisi sic apprehendat.

Obiicies: secundum Scotum natura fit vniuersalis logicè per comparationem intellectus: ergo non fit vniuersalis per apprehensionem.

Respondeo, Doctorem loqui de comparatione simplici, quæ nihil aliud est, quam apprehensio vnius in alio: non vero de compara-

paratione indicatiua: vnde nego consequentiam.

A qua secunda intētione denominatur natura vniuersalis. Ex his habetur secundam intentionem, quam formaliter dicit vniuersale logicum, esse apprehensionem naturæ in pluribus, secundum quod denominat illam naturam sic apprehensam, & consequenter illam apprehensioné in cócreto definiri per se in definitione vniuersalis logici, vt postea melius apparebit.

QVÆSTIO VII.

De Prædicatione.

79

QVia explicuimus vniuersale logicum per prædicabilitatem, & hæc nequit intelligi, nisi intelligatur prædicatio, quæ est actus prædicabilitatis, ad quem prædicabilitas dicit ordinem; consultum videbatur, antequam vlterius progrediamur, aliqua hic de prædicatione proponere, idque breuiter & quantum fieri potest absque controuersijs, quia alia vix potest esse quam de nomine.

Quid est prædicatio. Itaque supponendum primò prædicationem nihil aliud esse, quam actum intellectus, quo aliquid de alio iudicat, vt cum dicit: *homo est animal; Petrus est albus*; vnde aliquid esse prædicatum de alio actu, non est aliud formaliter, quam denominatio extrinseca desumpta ab huiusmodi iudicio, vt communior & mihi verior sententia tenet, vel relatio rationis resultans in re prædicata ad tale iudicium, de quo parum est curandum vter dicendi modus sit verior: quantum autem ad ipsam veritatem nostra sententia ex dictis de ente rationis constat.

Supponendum secundò prædicationem veram & affirmatiuã, de qua sola hic agimus, adæquate diuidi in formalem & identicam. *Prædicatio identica* explicatur ab aliquibus esse illa, qua idem de seipso prædicatur, vt cum dicitur *homo est homo; Petrus est Petrus*; sed non est bona hæc explicatiò, quamuis enim bene verum sit, quod omnis talis prædicatio sit identica, tamen datur aliqua identica, quæ non est talis, præsertim in sententia Scoti, nam hæc est identica & vera: *Misericordia diuina est iustitia diuina*: neque enim est formalis, quia alias esset formaliter vera: secundum autem Scotum est tãtum identice vera: deinde secũdum auctores communiter hæc est prædicatio identica: *album est dulce*; & tamen idem nõ prędicatur de se in illa. Itaque explicanda est propositio identica esse illa, vel qua idem prædicatur de se ipso; vel qua aliquid prædicatur de alio, quod non habet se per modum formæ ipsius siue essentialis, siue accidentalis: & hinc est, quod hæc prędicatio vocetur identica: album est dulce, quia dulcedo prædicatur de albo vere, quandoquidem vere coniungatur cum ipso & concipiatur vt coniuncta, non tamen se habet per modũ formæ ipsius dulcedinis, sed per modum formæ subiecti quod afficitur dulcedine.

Quid sit prædicatio identica.

80

Quod si placet vnica descriptione non disiunctiua explicare prædicationem identicam, dicatur esse illa, qua aliquid prædicatur de aliquo, quod non includitur in ipso per modum formæ vllius: hæc enim explicatio cõprehendit etiam illam qua idem prædicatur de se ipso, neque enim prædicatur de se vere vt forma sui ipsius, vt patet.

81

Præ-

81 *Quid prædicatio formalis.*

Prædicatio formalis est illa, qua aliquid prędicatur de aliquo per modum formæ, vt quando dicitur: *Petrus est homo; homo est animal: paries est albus*; tunc autem prædicatur aliquid per modum formæ quando prædicatur per modum alicuius prædicati essentialis aut intrinseci, hoc est per se primo competentis rei, vel per modũ alicuius proprietatis aut accidentis recepti in illa re, siue immediate, vt cum dicitur: *substantia est quanta*: siue mediate, hoc est mediante aliquo alio quod in illa recipitur, vt cum dicitur: substantia est alba: siue etiam denominantis ipsam extrinsece, vt cum dicitur: *paries est cognitus aut visus*. Hæc autem prædicatio formalis subdiuidi solet in prædicationem directam, & indirectam. Prædicatio directa dicitur illa, qua quod aptius est prædicari prędicatur; indirecta qua prędicatur quod minus est aptum: illud autem censetur maius aptum prædicari, quod habet se per modum superioris seu magis communis; aut quod est forma siue essentialis, siue accidentalis respectu illius, de quo prædicatur, vnde hę erunt prædicationes formales directæ: *homo est animal. homo est albus; homo est risibilis*; hę autem indirectę: *risibile est homo: animal est homo. album est paries.*

Quomodo prædicatur aliquid per modum formæ.

Prædicatio formalis directa quid sit. Quid indirecta.

82 *Rationalitas non prædicatur de animali directe.*

Dubitari autem posset, an hęc prędicatio sit directa, animal est rationale: sed existimo non esse, quia loquendo de animali, vt sic, quod significatur per animal in illa propositione, falsum est, quod sit rationale, aliàs enim omne animal esset rationale. Similiter dubitari posset, an hęc sit prædicatio formalis: *aliquod animal est homo*, aut hæc *aliquod animal est rationale*: & tenendum est, quod sic, quia homo & rationalitas est quid superius ad aliquod animal singulare, vnde bene possunt de tali animali prædicari directe.

Quod si aliquis alio modo explicaret prædicationes has, aut alio modo de ijs discurreret, non esset multum cum eo contendendum, quia quæstio esset de nomine: sed dum tractaretur de re, conueniendum potius cum ipso esset in sua acceptione, vt res ipsa examinaretur, quod sęper in quæstionibus de nomine consultissime fieret.

83 *Quomodo concreta & abstracta de se inuicem prædicantur. Quid concretum,*

Modo restat examinandum quomodo concreta & abstracta de se inuicem prædicantur. Pro quo aduertendum concretum terminum, si capiatur vocaliter, esse vocem aliquam, quæ significat rem per modum adiacentis alicui, seu quæ significat rem per modum habentis aliam rem, vt verbi gratia vox *album*, quæ significat albedinem per modum adiacentis alicui, seu aliquid per modum habentis albedinem; idem enim est album, ac habens albedinem, seu albedo, vt adiacens alicui. Si vero accipiatur concretum pro re, & nõ pro voce, non est aliud, quam ipsa res, prout significatur per vocem concretam.

Quid abstractum.

Abstractum, si capiatur pro voce, est vox aliqua, quæ significat rem non per modum adiacentis alicui, vt vox *albedo*, quæ significat albedinem secundũ se absque ordine ad aliud, cui adiaceret: si vero capiatur pro re, erit res significata per talem vocem, vt significatur per illam, hoc est, secundum se considerata absque adiacentia ad aliud.

Assignatur autem ab authoribus

83 bus duplex concretum, & duplex abstractum ipsi correspondens, vnum substantiuum, alterum accidentale. *Concretum substantiuum est*, quod significat aliquam formam, quæ in concreto possit solummodò prædicari in quid de aliquo, vt v.g. *homo; animal; albedo*; hæc enim nequeunt prædicari de aliquo prædicatione vera & directa, nisi in quid; si enim interrogetur de Petro in particulari quid sit, bene dicitur: est homo, est animal; si verò interrogetur qualis, non bene diceretur est homo est animal, sed bene diceretur, est rationalis, est risibilis, est doctus, est albus; vnde rationale, risibile, doctum, & album sunt concreta accidentalia, quæ concreta sunt illa quæ possunt prædicari de aliquo in quale. Vbi aduertendum quod non vocentur accidẽtalia, quia significant formaliter accidens, nam alias rationale non esset tale cõcretum; sed quia significãtur nomine adiectiuo, & prædicantur per modum adhærentium. *Abstractum autem substantiuum* correspondens homini est humanitas; animali animalitas; albedini albedineitas, quæ sũt ipsęmet essentiæ constitutiuæ hominis, animalis, albedinis. *Abstractum verò adiectiuum* correspondẽs albo est albedo; dulci dulcedo, iusto iustitia. Vbi aduerte quod abstracta adiectiua sunt concreta substantiua, nam albedo, quæ est abstractum albi, potest prædicari in quid de hac & illa albedine: quærenti enim quid est hæc albedo, monstrando ipsam, potest optime responderi, quod sit albedo, sicut potest dici quod Petrus sit homo, quando interrogatur quid sit, & non potest prædicari in quale de aliquo. His animaduersis, sequentibus dictis explicabo quomodò de se inuicem cõcreta & abstracta prædicẽtur.

Quid cõcretum accidentale.

Quid abstractum substãtiuum.

Quid adiectiuum.

CONCLVSIO I.

84 *Quæ cõcreta substantiua & adiectiua de aliis possunt prædicari.*

Concreta tam substãtialia quã accidentalia possunt de aliis similibus prædicari prædicatione formali, quotiescumque abstractum vnius concreti est superius ad alterum concretum, de quo prædicatur, aut forma ipsius. Hæc resolutio est communis, & patet, quia hę prædicationes sũt formales; Petrus est homo, homo est animal, homo est rationalis, paries est albus, album est coloratũ; & non ob aliam rationẽ quæ ab rationem dictam in resolutione, ergo vera est resolutio.

Confirmatur, quia de quocumque verum est dicere, quod sit habens abstractum, de eo verum est dicere concretum talis abracti, quandoquidem concretum secundum omnes sit idem ac habens tale abstractum, v.g. album idem est ac habens albedinem, homo idem est ac habens humanitatem: sed de vno concreto tam substantiali quam accidentali potest dici, quod sit habens abstractum alterius concreti; v.g. de Petro potest dici, quod sit habens humanitatem; ac colorem, ac risibilitatem, quæ sunt abstracta hominis, colorati; ac risibilis: ergo de Petro potest prædicari formaliter ac vere quod sit homo, coloratus, ac risibilis.

CONCLVSIO II.

85 Abstracta nequeunt prædicari de iis, à quibus abstrahunt, hoc est de suis concretis, nec e contra concreta de suis abstractis prædica-

Abstracta nequeũt prædicari de iis à quibus abstrahunt, nec concreta illa de illis abstractis.

dicatione formali. In hoc etiam conueniunt omnes, & propterea negant hanc esse prædicationem formalem & veram: album est albedo, aut hanc, albedo est album. Ratio autem primæ partis, hoc est cur abstracta non possint prædicari de cõcretis, est, quia cum prædicatio sit actus intellectus & intellectus nequeat dicere aliquid de alio, nisi apprehendat illud in alio, quando autem apprehendit abstractum vt tale, non apprehendit illud in alio: ergo nequit prædicare illud de alio; ergo nequit dari prædicatio intellectualis abstracti de concreto, & consequenter nequit etiam dari prædicatio vocalis vera vnius abracti de cõcreto suo, quia nequit dari prædicatio vocalis vera, cui non correspondeat prędicatio intellectualis, aut mentalis vera, saltem possibilis.

Ex qua eadem ratione potest probari secunda pars, nimirum cur concreta nequeant prædicari de abstractis suis, quia eo ipso quo quis concipit abstractum, vt tale, non concipit ipsum cum identitate aut coniunctione ad aliud, à quo abstrahit; ergo nequit prædicare aliud de ipso, vt sic concepto, quia impossibile est intellectum prędicare aliquid de alio, nisi quatenus concipit illa identificata simul, aut coniuncta cum se inuicem.

Confirmatur, quia quando dicitur quod albedo est album, sensus est quod albedo sit habẽs albedinem: hoc autem est falsum, quia non est habens albedinem, sed ipsamet albedo: & quando dicitur quod album sit albedo, sensus est quod idem est album ac albedo: sed hoc etiam falsum est, quia bene posset albedo ipsa, quæ afficit album, esse sine eo quod daretur album, id est aliquid habens albedinem: ergo non est idem esse album, & esse albedinem.

Dices: potest dici de quantitate, quæ est abstractum quanti, quod sit quãta, & de aliquo quãto, nimirum de hac quantitate, quæ dicitur quanta, quod sit quãtitas: ergo abstractum aliquod potest prædicari de suo concreto, & aliquod concretum de suo abstracto.

Respondet quidam Scotista, id esse particulare in quantitate, vt possit dici quanta, atque adeo regulam præmissam de prædicatione abstracti de concreto suo non esse vniuersaliter veram. Quã etiam doctrinam insinuare vidẽtur *Complutenses disput.* 4. *n.* 40.

Sed hæc responsio omnino displicet, quia si ratio conclusionis valet omnino, vniuersaliter valet, quia æque omnibus applicari potest; & si non valet, profectò nec in particulari admitti debet: *Melius & facilius respondetur* de quantitate, vt est abstractum a quanto, non prædicari quantum, prout est concretum eiusdem quantitatis; licet prædicari possit quantum, prout est concretum alterius quantitatis.

Melior responsio.

Pro quo intelligendo aduertendum, quod quantitas capi potest dupliciter, vno modo prout significat accidens illud absolutum, quod spectat ad prædicamentum quantitatis; & alio modo prout significat extensionem ad locum tantã vel tantam. Similiter etiam quantum habet duplicem significationem: primò enim significat habens quantitatem primo modo acceptam: & in hoc sensu quantitas sic accepta est abstractum ipsius, &

Quomodo quãtitas potest dici quãta.

ac-

nequit vere prædicari quantum in hoc sensu de quantitate in illo sensu, neque enim verum est, quod quantitas sit habens seipsam, vt esset necesse ad hoc, quod vere diceretur quanta in hoc sensu. Alio modo significat habens extensionem ad locum: & in hoc sensu de quocumque quod habet extensionem ad locum potest dici quod sit quantum: vnde cum quantitas accepta pro illa forma absoluta, quæ spectat ad prædicamentũ Quantitatis, habeat talem extensionem, potest vere dici de illa quod sit quanta, sicut de pariete dici potest, quod sit albus. Sed hæc prædicatio nõ est prædicatio concreti de suo abstracto, sed vnius concreti adiectiui de alio concreto substantiuo, in quo includitur tanquam forma abstractum concreti illius quod prædicatur; nam abstractum quanti, quod prædicatur de quantitate, vt significat formam absolutam, non est illa quantitas sic accepta, sed potius extensio ad locum, quæ etiam vocatur quantitas.

87

Dices: hæc est vera prædicatio: Deus est Deitas, & e contra Deitas est Deus: ergo abstractũ potest prædicari de proprio suo concreto; & e contra concretum de proprio abstracto; Deitas enim est abstractũ Dei, & Deus est concretum Deitatis.

Respondetur in primis negando antecedens in sensu formali, quamuis admitti debeat in sensu identico.

Abstracta infinita possunt prædicari de concretis, & e contra, non vero finita.

Respõdetur secundò magis ad propositum distinguendo cõsequẽs: quando abstractum est quid simpliciter infinitum, concedo consequentiam; quando non est, nego consequentiam. Regula autẽ seu resolutio prædicta intelligẽda est de abstractis & concretis finitis non infinitis simpliciter.

Et si quæras cur abstracta infinita potius, quam finita, possint prędicari de suis concretis: *Respõdeo* rationem esse, quam assignat *Doctor 1. dist. 8. q. 4.* sequunturque omnes eius discipuli, quod quodlibet prædicatum & subiectum infinitum exigat ex ratione suę infinitatis coniungi cũ quocumque cum quo à parte rei idẽtificatur; vnde quando intellectus considerat aliquod prædicatum tale secundum suam rationẽ formalem abstractum, vt v.g. Deitatẽ, habet adhuc rationem identificandi ipsum cum illo, à quo abstrahitur propter infinitatẽ, quã in illo concipit, & hinc potest ipsum de illo prædicare, licet non posset ipsum prædicare de illo spectata ratione formali pręcisa sine consideratione infinitatis.

88

Dices denique: hæc est vera prędicatio, ens est entitas, res est realitas, entitas est ẽns; & tamen nullũ ex extremis est infinitum: ergo regula præmissa non valet, etiam in finitis vniuersaliter.

Quidã Scotistæ admittit antecedens, & excipit consequenter ab illa regula prædicata, & subiecta transcendentia, quæ ob transcẽdentiam suam habent talem inter se connexionem, vt possint omni modo de se inuicem prædicari siue in abstracto, siue in concreto. In qua doctrina videtur cum ipso conuenire *Ioannes à sancto Thoma q. 5. art. 4. Verum hęc exceptio est valde difficilis*, quia eadem prorsus est ratio quantũ ad hoc de trascẽdentibus, & aliis, tam enim verum aut falsum est, quod realitas sit habens realitatem, quam quod albedo sit habens albedinem, & consequẽter

P tam

tam verum aut falsum est, quod realitas sit res, quam quod albedo sit alba, modò tamen realitas sit abstractum rei,vt hic author supponit.

Itaque respondeo aliter negando illas propositiones seu prædicationes esse veras,si res & ens sint concreta, & realitas ac entitas sint abstracta eorum, propter rationes in præmissę regulę confirmationem adductas. Dico autem: *si res & ens sit concretum & entitas ac realitas abstractum*, quia licet quantum ad vocabula videantur esse talia, & possint etiam vt talia accipi,tamen possunt etiam esse omnino synonima ita, vt idem ac eodem etiam modo per illa significetur, & sic accepta sine dubio possent prædicari de se inuicem prædicatione idética,sicut Petrus prædicari potest de se ipso, & ensis de gladio.

CONCLVSIO III.

89 *Abstractum concreti superioris nequit prædicari de abstracto concreti inferioris.*

ABstractum concreti superioris non potest prædicari de abstracto concreti inferioris,nec formaliter nec identice,v.g.animalitas non potest prædicari bene de humanitate. Hæc resolutio est communior cum *Doctore 1. distin. 5. quæst. 1. num. 5. & dist.8. quæst. 4. num.25.* quem sequuntur præter suos *Ruuius* de prædicationibus *nu. 14. Suar. disput.6. Met. sect.10. Salablanca dispu. 5. quæst.2. dub.2.* & alii contra *Scotum quæst.2. vniuers. Canterum cap. de differentia, Mercatum cap. de genere,* & alios quibus fauent *Complutenses disput.4. num.33.* & *Ioannes à sancto Thoma q. 5. art.4.*

Probatur vnica, sed efficacissima ratione, quia impossibile est, vt intellectus prædicet vere aliquid de alio, nisi considerct illud, & concipiat vt inexistens illi aut coniunctum cum illo; sed quando considerat animalitatem vt abstractum, non considerat ipsam,vt coniunctam cum humanitate: ergo non potest vlla ratione vere prædicare ipsam de animalitate.

Confirmatur, quia non magis coniungitur à parte rei animalitas cum humanitate; nec magis includitur in illa, quam humanitas coniungitur cum homine & includitur in illo: ergo sicut non obstante illa con unctione & inclusione humanitatis cum homine, non potest prædicari vere humanitas de homine, dicendo, humanitas est homo, ita non obstante inclusione animalitatis in humanitate, non potest prædicari vere de animalitate dicendo: humanitas est animalitas. & sane hoc argumentum à pari videtur etiam conuincere nostram resolutionem, nec credo facile posse dari disparitatem, quæ faciat ad propositum.

90 *Obiicies* pro aduersarijs: hæc prædicatio est vera & formalis: albedo est color: sed tamen vtrumque extremum est abstractum:ergo prædicatio abstracti de abstracto est vera, quando abstractum, quod prædicatur est de essentia subiecti, vt contingit in hac prędicatione, humanitas est animalitas.

Respondeo distinguendo minorem: vtrumq; extremum est abstractum respectu sui inuicem, nego minorem;respectu aliorũ, concedo minorē,& nego consequentiã, quia nõ ex eo negamus verã esse prędicationem animalitatis

tatis

tatis de humanitate in abstracto, quod vtrumque sit abstractum quomodocumque, sed quod illud, quod est prædicatum, sit abstractum ab illo, quod est subiectum: quod si color esset abstractum ab albedine, sicut est coloreitas, profecto nō posset prędicari de illo: non est autem sic abstractum, sed habet respectu albedinis rationem concreti substantialis, sicut animal habet respectu hominis, quamuis habeat rationem abstracti respectu colorati, de quo propterea nequit prædicari bene, neque enim bene dicitur, coloratum est color.

91 *Obiicies secundò*: hæc prædicatio est vera & formalis: hæc animalitas est animalitas, & hæc humanitas est humanitas: ergo & hæc: hæc humanitas est animalitas. Probatur antecedens, quia Verbum diuinum assumpsit aliquam humanitatem, quæ est vere humanitas: ergo potest dici de aliqua humanitate quod sit humanitas, & idem est de animalitate. Probatur etiam prima consequentia, quia si verum est dicere quod aliqua animalitas sit animalitas, descendendo & faciendo inductionem, potest deueniri ad aliquam animalitatē, quæ sit humanitas, & de illa potest dici quod sit animalitas: ergo si verum est dicere quod aliqua animalitas sit animalitas, potest dici quod aliqua humanitas sit animalitas, & cōsequēter quod humanitas sit animalitas. Hoc argumento vtuntur Complutenses & Ioannes à sancto Thoma.

Respondetur, negando consequentiam, ad cuius probationem dico non posse vnquam perueniri ad aliquam animalitatem, quę sit humanitas vt sic concepta, quia quantumuis concipiam quācumque animalitatem in rerum natura sub conceptu animalitatis, & etiam sub conceptu singularitatis contrahentis ipsam, non debeo propterea concipere humanitatem, neque secundum se, neque vt coniunctam cum animalitate: ergo non potest intellectus peruenire ad aliquam animalitatem, de qua possit dicere quod sit humanitas; imo quamuis concipiendo humanitatem necessario deberet cōcipere animalitatem seu formalitaté illam, quæ vocatur animalitas, quia illa est constitutiuum intrinsecum humanitatis, sine qua propterea nequit humanitas bene concipi; & licet propterea conuinceretur & determinaretur ad iudicandum quod illa formalitas sit in homine, tamen non propterea posset dicere, humanitas aut etiam hæc humanitas est animalitas, quia quando concipit illam formalitatem vt inclusam in humanitate non concipit illam vt abstractam, sed potius vt concretam, concipit enim illam vt inclusam in humanitate, & consequenter, quamuis vt sic conceptam prædicet illam de humanitate, tamen non prædicat neque potest prædicare ipsā de humanitate, vt concipit illam formalitatem in abstracto. Per quod, & fundamenta conclusionis, facile solui possunt reliquæ obiectiones, quæ opponi possunt ex ratione.

Nulla animalitas vt sic est humanitas.

92 *Obiicies tertiò* authoritatem *Philosophi 7. Met.* dicentis quod fissio pedis est quædam pedalitas, vbi videtur prædicare vnum abstractum de alio abstracto.

Respondetur pedalitatem non esse abstractū fissionis pedis, neque vllius quod possit prædicari de fissione illa, sed ipsiusmet pedis,

dis; vnde quamuis prædicari possit de fissione illa, non facit contra conclusionem. Ratio verò cur possit prædicari de fissione pedis est, quia reuera est cócretum substantiuú respectu ipsius, sicut indiuiduum est concretum respectu Petri, nam per pedalitatem intelligitur differentia constitutiua & distinctiua pedis; certum autem est, quod fissio pedis sit talis. Itaque sicut de rationalitate potest dici, quod sit differentia aliqua, quia reuera facit hominem differre, & sicut propterea differentia est concretú respectu ipsius secundum omnes, quamuis ipsamet rationalitas sit abstractum rationalis; ita etiam de fissione pedis potest optime dici, quod sit pedalitas aliqua, quia reuera facit pedem fissum distingui à pede non fisso, quamuis sit abstractum pedis fissi, de quo propterea nequit prædicari, neque enim valet dicere: pes fissus est fissio pedis, & hæc videtur mihi germana interpretatio istius loci Philosophi, cuius etiam in hac re potius authoritas esset neganda, si explicari non posset, quàm cótraeundum rationibus conclusionis.

93 Pro maiori autem compleméto nostræ & communis resolutionis examinanda videbatur distinctio, quam afferunt aduersarij ad suam sententiam stabiliendam. Dicit itaque *Fonseca 5. Metaph. quæst. 13. sect. 4.* & *Ioannes à sancto Thoma*, humanitaté posse accipi dupliciter: primò specificatiue, prout scilicet explicat naturam cum omni suo prædicato constitutiuo formali, pro abstractione, inquit, quasi sub modo concipiendi, & sic dicit posse de illa prædicari animalitatem in abstracto; secundò reduplicatiue, prout scilicet; explicat & reduplicat officium abstractionis formalis; & sic negat de illa posse prædicari animalitatem. Et fortasse in re concidit cum hac distinctione alia, quam adducunt Complutenses dicentes abstracta substantialia, vt dicunt præcisionem à suis inferioribus, non posse de ipsis prædicari, quæ est nostra sententia; posse tamen illa abstracta sumi absque tali præcisione, prout confuse continent sua inferiora, & sic de illis ea prædicari posse.

Distinctio Thomistarũ.

Sed vtraque hæc distinctio, siue conueniant, siue non, mihi nullatenus probatur. Non prima quidem; quia, quidquid sit, an conceptus humanitatis possit sumi specificatiue, an reduplicatiue, saltem animalitas, vt prædicari possit de ipso, debet necessario concipi, & non potest concipi nisi vt concernens humanitatem, vel sine tali continentia: si primo modo concipiatur, poterit quidem prædicari, sed sic non est abstractum, sed concretum, nec significatur consequenter; vt sic, per animalitatem; aut si possit sic significari, animalitas erit vox æquiuoca habens aliquando vicem abstracti, aliquando concreti respectu eiusdem formalitatis, quod nullus dicit, & non facit ad rem, quia loquuntur de illa voce, vt est abstractum, & non vt est concretum. Si secundo modo concipiatur, certum est, non posse intellectum vere illam prædicare de humanitate, cum non concipiat illam, vt coniunctam cum humanitate.

Hinc etiam improbatur secunda distinctio Complutensiũ, quia eo ipso quo illa abstracta sume-

sumerentur sine tali præcisione; sed vt continent confuse sua inferiora; iam non essent abstracta, sed concreta: non est autem quæstio vtrum concreta possint prædicari de inferioribus; sed vtrum abstracta possint sic prædicari.

94 *Dices* cum aduersarijs: animalitas est abstractum à supposito, sed cũ præcisione & abstractione a supposito potest bene manere continentia confusa inferiorum, & consequenter licet nõ possit prædicari de suppositis vllis, potest tamen de inferioribus, quæ non sunt supposita, sicut color, licet non possit prędicari de aliquo supposito colorato, quia abstrahit ab omni tali, potest tamen prædicari de alijs inferioribus, v. g. de hoc & illo colore: vt de albedine, & nigredine.

Contra, quia licet bene verum esset, quod si animalitas præscinderet à solo supposito, & nõ præscinderet ab inferioribus abstractis, posset prædicari de ipsis, tame vt sic nõ esset abstractum respectu ipsorum: nos autem loquimur de ipso, vt abstracto. *Deinde* falsum est, quod de facto animalitas non abstrahat etiam ab illis inferioribus: ergo de facto nequit prædicari: quidquid sit de possibili, quando scilicet daretur ipsi alia significatio ab illa, quam de facto habet. Probatur antecedens, quia animalitas de facto non habet aliam significationem, quam quod sit illud, quod constituit animal, vt animal est: sed certum est, quod ista significatio prorsus abstrahat ab omni inferiori, quia de nullo inferiori potest dici quod sit ratio constitutiua animalis, vt animalis.

Confirmatur hoc: ideo animal dicitur de facto continere implicite & confuse sua inferiora, quia de quocumque suo inferiori, de quo prædicari potest, potest dici quod sit aliquod corpus potens sentire, quod est significatum animalis: ergo si animalitas contineat confuse humanitatem & brutalitatem, potest dici de humanitate, quod sit ratio constitutiua animalis; hoc enim est significatum animalis: sed nequit hoc dici de humanitate, aut brutalitate: ergo animalitas non continet confuse humanitatem, aut brutalitatem.

95 *Quæres* autem circa hæc, an concretum abstracti superioris possit prædicari de abstracto inferiori, v.g. an animal possit prædicari de humanitate. Noster *Gaspar dela Fuente difficultate 8. quæst. 6. art. 3.* existimat quod sic. *Sed contrarium nobis longe verius videtur*. Ratio est manifesta: quoties prædicatũ dicit aliquid, quod non importatur à subiecto explicite, aut implicite, nequit prædicatio esse vera, hac enim ratione nequit dici de anima hominis, aut corpore, quod sit homo, quia licet homo concipiatur, vt includens animam & corpus, tamen dicit aliquid, quod non dicit corpus aut anima: sed animal includit aliquid, quod non importatur explicite, aut implicite ab humanitate, includit enim suppositalitatem, aut illud, à quo abstrahit humanitas, nimirum illud quod dicit homo super humanitatem, vt omnes fatentur: ergo nequit prædicari de humanitate.

Concretum abstracti superioris nequit prædicari de abstracto inferioris concreti.

Confirmatur, quia vere humanitas, vt sic, est pars istius animalis, quod de ipso prædicari potest: ergo illud animal nequit

prædicari de humanitate, sicut nullum totum potest prædicari de parte sua in abstracto.

CONCLVSIO IV.

96 *Secunda intentiones eodem modo possunt prædicari de se inuicem.*

Secunda intentiones eodem modo possunt prædicari de se inuicem, ita scilicet vt superiora de inferioribus possint prædicari in concreto, non in abstracto; nec vnum abstractum superius de alio inferiori; vnde verum est dicere quod genus sit vniuersale, non vero quod sit vniuersalitas, nec genereitas sit vniuersalitas. Probatur à paritate rationis, nihil enim interest quãtum ad hoc quod prædicata sint primæ vel secundæ intentionis. sed quod concipiantur cum ordine & connexione ad subiectum.

CONCLVSIO V.

97 *Secunda intentiones in concreto solum possunt prædicari de naturis quibus conuenit prædicabilitas ipsi correspondens.*

Secunda intentiones in concreto prædicari solum possunt de naturis, quibus conuenit prædicabilitas ipsi correspondens, non verò de inferioribus illarum naturarum, neque de ipsismet naturis in abstracto. v. g. secunda intentio generis in concreto, hoc est, ipsum genus prædicari potest de animali dicendo: animal est genus, non vero de animalitate, neque de homine aut Petro, quæ continentur tanquam inferiora sub animali.

Hæc resolutio est communis, & *ratio prima partis* est, quia reuera animal est habens talem prædicabilitatem, qualem debet habere genus: ergo potest dici de ipso, quod sit genus, quandoquidem genus nihil aliud sit, quã quod habet talem prædicabilitatem. *Ratio secunda partis est*, quod animalitas non habeat talem prædicabilitatem; quandoquidẽ ex dictis abstractum superioris nequeat prędicari de inferioribus concretis aut abstractis. *Ratio denique tertia partis est* similis; quia scilicet nec homo, nec Petrus possunt prædicari de pluribus differentibus specie: ergo non habent prædicabilitatem generis & consequenter non possunt dici genus.

98 *Dices*: Potest dici quod animal sit genus, sicut potest dici quod substantia aut viuens sit genus; sed tamen animal est inferius ad substantiam, & viuens: ergo secunda intentio, quæ dicitur de superiori, potest dici de inferiori.

Respondeo distinguendo consequens: ex eo quod sit inferius præcise, nego consequentiã; ex eo quòd habeat aliam rationem particularem, ratione cuius possit illa secunda intentio de ipso, tam bene ac de superiori prædicari, concedo consequentiam. Sed hoc non est contra resolutionem propositam, in qua tantum negamus secundas intentiones quæ prædicari possunt de superioribus, posse de inferioribus prędicari ex eo quod sint inferiora; & quod primæ intentiones superiores possint de ipso prædicari. Itaque non ideo animal dicitur genus, quod sit contentum sub viuente, & quod viuens dicatur genus, quia aliàs homo diceretur genus, quia est inferius ad animal, & quia animal dicitur genus; sed ideo dicitur genus, quia prædicari potest de pluribus speciebus inferioribus, vt est euidẽs, quod si sic nequiret prædicari, non diceretur genus plusquam homo.

99 *Dices secundò*: quidquid conuenit superiori, debet conuenire inferiori, hinc enim optime colligitur, quod si animal, quod est su-

superius ad hominem, sit substãtia, aut viuens, aut corporeum, quod homo & equus sint etiam talia: ergo si prædicabilitas de pluribus speciebus cõueniat animali, etiam cõueniet homini cõtento sub animali; & consequenter, si omne illud, cui conuenit talis prædicabilitas, sit genus, etiã homo erit genus cõtra dicta.

Aliqui videntur sibi tollere hãc difficultatem recurrendo ad secundas intentiones & relationes rationis, quasi scilicet in illis falleret illa regula: Quod conuenit superiori conuenit inferiori: quæ tamen vera est vniuersaliter in primis intentionibus, seu in prædicatis, quæ sunt à parte rei ante opus intellectus, seu quæ non sunt secundæ intentiones aut relationes rationis.

100 *Sed contra*, quia habere aptitudinem remotam & fundamentalem ad fundandam secundam intentionem seu genereitatem logicam, est prædicatum primæ intentionis & non secundæ intentionis, nec ens rationis secundũ hos authores; sed illud conuenit animali: ergo deberet conuenire homini & Petro non obstante hac responsione. Subsumo: sed cuicumque conuenit ista aptitudo remota & fundamentalis, ipsi conuenire potest secunda intentio generis: ergo potest cõuenire Petro & homini, quod est intentũ obiectionis, & contra cõmunem resolutionẽ præmissam.

101 *Respondetur ergo aliter*, distinguendo antecedens: quidquid conuenit superiori, debet conuenire inferiori; hoc est reperiri in illo sicut ipsum superius reperitur in illo, concedo antecedens; hoc est debet ita conuenire illi, vt possit prædicari de illo, nego antecedens: ad cuius probationem dico non propterea præcise prædicari substantiam de homine, & viuens, quod prædicetur de animali quod est superius ad viuens: sed quod nihil sit in homine quod impediat quominus vt reperiuntur in ipso illa prædicata, ita etiam prædicari possint de ipso: vnde nego consequentiam, quia licet illa prædicabilitas reperiatur in homine simul cum animalitate, cum qua identificatur (loquendo saltem de prædicabilitate remota) tamen est aliquid in homine, ratione cuius illa prædicabilitas nequeat de ipso prædicari, nimirum incommunicabilitas suæ differẽtiæ, hoc est rationalitatis, ad alias differentias essentiales. Itaque quemadmodum Pater æternus dicitur sapiens, ex eo quod habeat essentiam diuinam, cui identificatur sapientia tanquam attributum eius, & tamen non dicitur identificabilis Filio, licet habeat eandem essentiam diuinam, quæ habet illam identificationẽ secum necessariò connexam: & hoc oritur ex eo quod Pater ratione paternitatis, quæ est constitutiuum eius, sit distinctus realiter à Filio; ita etiam licet homo dicatur substantia, quia includit animal, quod est substantia, non debet dici prædicabile de multis speciebus ex eo quod includat animal quod est sic prædicabile, quãdoquidem habet rationalitatẽ impedientem prædicabilitatẽ illã eius. Et ratio est, quia vt homo sit prędicabile de multis specie distinctis non sufficit quod includat aliquid sic prædicabile, sed requiritur quod ipsemet secundum se totum sit sic prędicabile, quod ipsi repugnat: sicut non sufficit homini vt dicatur pars, quod includat partem; sed ipsemet totus

Cur prædicabilitas cõueniens superiori, non cõueniat inferiori.

tus debet esse pars: vt autem dicatur sapiens sufficit quod includat sapiētiam, aut aliquid includens sapientiam.

QVÆSTIO VIII.

Quot sūt vniuersalis species.

102 NOn excludo ab hac quæstione vniuersale metaphysicum, vt faciunt multi: quamuis enim naturæ & res, quæ possint denominari vniuersales tam metaphysice quā logice, sint tot diuersarum specierū, vt nō possit numerus earū à nobis assignari; tamen, vt secundum quod sunt vniuersales logice, possunt reduci ad certum numerum, ita etiam secundum quod sunt vniuersales methaphysice. Quia verò omnes Doctores conueniunt in numero Vniuersalium, licet non cōueniant in modo explicandi, non sunt sententiæ diuersæ hic proponendæ, sed breuiter & clare nostra sententia proponenda.

Prius tamen claritatis causa aduertendum est, nos hic agere de *prædicabilibus incomplexis*, & hinc excluditur ab hoc numero definitio rei, quæ quandoquidem constet genere & differentia, est terminus complexus, non incomplexus. *De prædicamentalibus*, & hinc excluduntur transcēdentia, vt ens, vnum, verum, bonum. *De determinatis*, & hinc excluditur indiuiduum vagum. *De vniuocis*, & hinc excluduntur æquiuoca, & analoga non vniuocā. *De completis* saltem realiter, & hinc excluditur anima rationalis. Dico autem *realiter*, quia differentiæ metaphysicæ nō excluduntur, & tamen sunt incompletæ formaliter; & quia sunt completa realiter, hoc est identificata realiter entibus completis, comprehenduntur inter prædicabilia.

Quod si quis quærat; cur solum cōprehenduntur illa prædicabilia determinata iam explicata, & excludantur cætera, sufficere debet pro ratione; quod huiusmodi prædicabilia ponātur in prædicamentis, in ordine ad quorum intellectionem agebat Porphirius de prædicabilibus: & per hæc solui possunt plures obiectiones, quæ contra numerum quinarium Prædicamentorum opponi possent, quas propterea non erit necessarium expresse proponere.

CONCLVSIO I.

103 **Q***Vinque tantum sunt species Vniuersalis metaphysici, vt talis formaliter.* Probatur, quia vniuersale metaphysicum formaliter consistit in vnitate & aptitudine existendi in multis modo supra explicato: sed quinque modis diuersis potest inexistere multis; ergo quinque sunt species eius. Probatur minor, quia omnis natura communis apta est inexistere pluribus, aut essentialiter, aut accidentaliter: si accidentaliter, aut vt accidens separabile, & sic erit Accidens; aut vt inseparabile, & sic erit Proprium: si essentialiter, aut vt tota essentia, aut vt pars essentialis; si vt tota essētia, erit Species; si vt pars essentialis, aut vt pars essentialis contrahibilis, & sic erit Genus: aut vt pars essentialis contrahens, & sic erit Differentia. Sed hi sunt quinque modi diuersi inexistendi, & non est alius modus inexistendi pluribus, qui non reducatur ad hos: ergo quinque tantum sunt mo-

modi distincti, quibus natura cōmunis possit inexistere pluribus.

Obiicies primò: Natura Angelica, humana, equina, bouina, elephantina, passerina sunt naturæ cōmunes vniuersales metaphysice specie distinctæ, & sunt plures quam quinque: ergo dantur plures species naturæ vniuersalis metaphysice quam quinque.

Respondeo distinguendo antecedens: sunt specie distinctæ secundū modum inexistendi pluribus, nego antecedens; nam eodē modo naturæ humana, equina, bouina &c. sunt aptæ inexistere pluribus, nimirum tanquam tota essentia istorum plurium: alio modo, transeat antecedens.

104 *Obiicies secundò*: Non potest dari aliquid commune omnibus naturis vniuersalibus metaphysice: ergo non debet dici quod sint quinque species distinctæ vniuersalis metaphysici. Probatur, quia species distinctæ habent aliquid commune, in quo conueniunt. Probatur antecedens, quia non est maior ratio quare daretur aliquid cōmune naturæ vniuersali substantiali, & accidentali, vt aptæ sunt inexistere pluribus, quā naturæ vniuersali positiuo, & naturæ vniuersali negatiuo, seu rationis: sed his non potest dari aliquid cōmune, ergo neque illis.

Respondeo distinguendo antecedens: secundum quod sunt aptæ inexistere pluribus, nego; secundum aliam rationem, transeat, & similiter distinguo minorem probationis.

Camerarius disp. 7. Logicæ cōtra communem sentētiam tenet non dari nisi duo vniuersalia, nimirum Genus & Differentiam, quamuis dentur quinque prædicabilia. Fundamentum est quia vniuersale debet esse quid vnum abstractum ab inferioribus, in quibus multiplicatur, & hinc si vna albedo poneretur in multis subiectis, & abstraheretur ab illis per intellectū, non esset vniuersalis cum sit singularis: sed solūmodo genus & differētia habent inferiora, in quibus sic multiplicarentur, & à quibus possunt abstrahi per modū vniuersalis, ergo.

Sed respondetur facile negando minorem, nam album, vt sic habet pro inferioribus non solum hoc & illud album, vt album, respectu quorum habet se per modum speciei, sed etiam hunc & illum parietem, de quibus prędicari potest accidentaliter, & in quibus multiplicatur; & sane mirum est quod saltem differentiam excluserit Camerarius, cum ipsa etiā inferioribus, de quibus prædicatur in quale, idētificetur nō minus quā genus, aut species.

Dices: si accidens & propriū essent vniuersalia, tot esset vniuersalia distincta, quot prędicamēta.

Respondeo negando sequelam, quia sicut nō sunt secundum Camerarium plura prædicabilia quam quinque, ita nec plura vniuersalia, nam vniuersalia debent esse prædicabilia.

CONCLVSIO II.

105 **Q**Vinque etiam tantum sunt species Vniuersalis logici. Hęc est communissima, & *Probatur*, quia cum Vniuersale logicum non sit aliud, quam natura proxime prędicabilis de multis, quot erunt modi diuersi, quibus potest de multis prædicari, tot erūt species eius: sed quinque tantū sunt diuersi modi prædicandi naturæ de multis, ergo. Probatur minor, quia quot modis diuersis potest natura inexistere multis, tot mo-

modis diuersis potest prædicari de multis; sed, vt patet ex præcedenti conclusione, quinque modis diuersis potest inexistere multis, ergo, &c.

Obiicies primo: Philosophus *lib.* 1. *Topic.* solum numerauit quatuor prædicata, genus scilicet, definitionem, proprium, & accidens: ergo non dantur quinque.

Respondeo negando consequẽtiam, ibi enim solum fecit mentionem de prædicatis suo instituto deseruientibus, ijs scilicet, quæ poterãt prędicari de aliquo subiecto communi, quale prædicatum non est species, quia nõ potest prædicari nisi de indiuiduis.

106

Obiicies secundo. Definitio est prædicabilis de multis, & tamen non est vllum prædicatũ ex illis quinque prędicabilibus, ergo plura dantur prædicabilia.

Respondeo distinguendo consequẽs: plura prædicabilia incomplexa, nego; complexa, cõcedo; hic enim tantũ loquimur de prędicabilibus & vniuersalibus incomplexis, hoc est quæ explicite non dicunt duo prædicabilia, vt aduerti in principio quæstionis.

Non placet hæc responsio Auersæ q. 8. *sect.* 16. quia multa prædicabilia possunt per terminos complexos aut incõplexos designari; ergo nõ debent excludi à prædicabilibus termini incomplexi. Sed in hoc valde fallitur *Auersa*, nec enim per terminos complexos hic exclusos intelligimus, vt ipse putat, terminos complexos voce, sed cõplexos re aut significatione: tales autẽ termini omnes excluduntur, nec potest dari instantia contra.

Nec etiam placet vllo modo responsio propria ipsiusmet, nimirũ quod propterea diffinitio excludatur, quod non distinguatur à subiecto seu diffinito: nam omnino distinguitur saltẽ ratione à subiecto, aliàs hæc propositio esset identica & non formalis: homo est animal rationale, & demonstratio potissima non cõstaret nisi duobus terminis; neque enim cõstat nisi definito, definitione & proprietate; vnde si definitio & definitum non sint termini distincti, non erunt nisi duo termini in illa demõstratione, quod est absurdum, quandoquidem omnis syllogismus debeat constare tribus terminis ad minus.

107

Obiicies tertiò. Omnia vniuersalia logica fiunt eodem modo: ergo omnino sunt eiusdẽ speciei. Probatur antecedens, quia omnia fiunt per actum comparatiuum. Probatur consequentia, quia quæ petunt produci eodem modo non habent distinctas essentias.

Respondeo primò negando consequẽtiam cum probatione sua, quia calor & siccitas petunt eodem modo procedere ab igne, nimirum naturaliter, & tamen sunt distinctæ speciei.

Respondeo secundò distinguendo antecedẽs: eodem modo generico, concedo; eodẽ modo specifico, nego antecedens, & etiam consequentiam: similiter probationem distinguo; eodem modo generico, nego; eodem modo specifico, concedo.

Dices: comparatio, qua redditur natura humana vniuersalis logicè, est diuersæ speciei à comparatione, qua redditur sic vniuersalis natura equina, & tamen vtraque natura fit vniuersalis logicè vniuersalitate eiusdem rationis, nimirum specifica: ergo quamuis omnia vniuersalia fierent per cõparationes diuersę spe-

speciei, non inde tamen sequeretur quod essent diuersæ speciei.

Respondeo, diuersitatem vniuersalium non desumi ex diuersitate comparationum, sed ex diuersitate modi, quo comparatur natura: vnde quia natura humana ad sua inferiora comparatur eodem modo, nimirum per modum totius essentiæ, quo cõparatur natura equina ad sua, non possunt constituere vniuersalia distinctæ speciei; sed quia non eodem modo comparatur genus ad sua inferiora, quo species aut differentia, propterea constituent vniuersalia distinctæ speciei.

108 *Obiicies quartò*. Datur duplex differentia, quarum vna in modo prædicandi de inferioribus differt ab altera: ergo dabuntur sex vniuersalium species. Probatur antecedens, quia differentia quæ solum potest prædicari de pluribus numero differentibus; vt est differentia infima, v.g. rationalitas, est distinctæ rationis in modo prædicandi à differentia, quæ potest prædicari de pluribus specie differentibus, vt est differentia subalterna, v.g. corporeitas.

Confirmatur, quia ideo dicitur genus esse vniuersale distinctum à specie, quia est prædicabile de pluribus distinctis specie; species vero nõ nisi de differentibus numero: ergo differentia prædicabilis de pluribus differẽtibus specie erit prædicabile distinctæ speciei à differentia prædicabili de pluribus tantum numero differentibus.

Respondeo negando antecedens cum sua probatione; quia vtraque prædicatur per modum partis essentialis contrahentis: quod autem vna prædicetur de pluribus differentibus specie, non est ad rem; quia non desumitur distinctio vniuersalium ex rebus, de quibus prædicantur, sed ex modo prædicãdi de illis rebus, alias natura humana esset vniuersale distinctum à natura equina: & alias genus supremum esset distinctum prædicabile ab inferiori, quod communiter supponitur falsum. Aliam responsionem indicabo in fine responsionis ad obiectionem sequentem.

Ad confirmationem nego antecedens, nam ratio quare genus dicatur esse vniuersale distinctæ rationis à specie, est quia diuerso modo prædicantur; vnum per modum partis essentialis cõtrahibilis, alterum per modum totius essentiæ.

Dices Porphirium, qui author est huius libri, distinxisse vniuersalia per terminos: ergo cum nos non sic distinguamus ea, contradicimus Porphirio.

Respondeo negãdo antecedens: quamuis enim posuerit terminos vniuersalium, hoc est illa de quibus sunt prædicabilia in ipsorum definitionibus, tamen non voluit ipsorum differentiam desumi ex diuersitate terminorum, sed ex diuerso modo prædicandi de illis terminis, vt patet ex definitionibus proprij & accidentis, & ex alijs capitibus.

109 *Obiicies vltimò*: homo est prædicabile de Christo, & etiam de alio supposito diuino, si scilicet assumeretur alia natura humana à Spiritu sancto: sed non est prædicabile vllo modo ex modis, quibus hæc prædicabilia prædicantur: ergo datur aliquod vnum completum prædicamentale incomplexum prædicabile de multis, quod non sit vllũ ex his præ-

dica-

dicabilibus, & consequenter dantur plura quam quinque prædicabilia. Probatur minor, quia non est genus respectu eorum suppositorum, quandoquidem non contrahatur per differentias specie diuersas ad illa; nec est species, quandoquidem non identificetur realiter illis suppositis, nec sit tota essentia ipsorum; nec est differentia, quia nec identificatur realiter, nec contrahit aliquod genus ad illa; nec est proprium, quia non emanat ab vlla essentia alia inclusa in illis; nec est accidens, quandoquidem non prædicetur in quale, sed in quid, propter quam etiam rationem sequitur, quod non sit nec differentia, nec proprium.

Quomodo natura humana prædicatur de Christo.

Respondetur negando minorem, ad cuius probationem dicendum primò, quod homo prædicetur de Christo seu de supposito Verbi, & quocumque alio, cui vniretur natura humana hypostatice, vt accidens separabile: quamuis enim in se homo nõ sit accidẽs, tamen vt accidẽs cõpetit illis suppositis, quãtũ ad hoc quod possit illis adesse & abesse absque illorũ corruptione, & quantũ ad hoc quod nõ sit de eorũ essentia, nec proprietas ipsorum. Cum autem dicitur quod non prædicetur in quale de illis suppositis, responderi potest quod non sit necesse omne prædicabile quinti prædicabilis esse prædicabile in quale.

Dici potest secundò, quod prædicetur homo de illis suppositis vt species, quia prædicatur de illis in quid, & non vt pars contractibilis, quemadmodum prædicatur genus; nec vt pars contractiua, quemadmodum prædicatur differentia, quæ etiam non prædicatur in quid.

110 Cum autem contra opponitur quod non prædicetur, vt tota essentia, quandoquidem nec identificetur realiter illis suppositis; & in illis præterea reperiatur alia essentia; responderi potest non esse necesse, vt omnibus de quibus prædicetur species vt talis, debeat identificari realiter, nam homo non identificatur supposito Petri, de quo tamen prædicatur vt species. Deinde licet illa supposita habeant aliam essentiam, tamen hoc non tollit quominus homo prædicetur vt tota essentia, quia huiusmodi prædicabilitas nõ arguit per se necessario exclusionem alterius naturæ & essentiæ, sed solummodo quod res illa, quæ prædicatur vt tota essentia, non prædicetur vt pars contractiua aut contrahibilis, aut vt proprietas, aut vt accidens præsupponens subiectum.

Responderi potest tertiò, cum Auersa distinguendo consequẽs: aliud prædicabile naturaliter cognoscibile, nego; supernaturaliter, concedo; nec id est inconueniens, aut contra prædictæ diuisionis sufficientiam, quæ data est secundum proportionem luminis naturalis; ita, vt sensus sit, quod nullum sit prædicabile vniuersale lumine naturali cognoscibile, quod non sit alterum ex illis quinque.

111 *Quæres*, an illa diuisio sit in species infimas, an vero in subalternas, hoc est, an quodlibet prædicabile ex illis quinque, aut aliquod ex illis quinque contineat sub se plures species; vel non contineat, sed solummodo plura indiuidua? Si cõtineat plures species, diuisio erit in species subalternas: si non contineat, erit in plures infimas.

Respondeo, mihi satis esse probabile,

Quomodo posset admitti maior numerus prædicabilium quam quinarius.

bile, quod aliqua saltem ex illis speciebus contineat sub se alias species; nam non video quin accidens prædicabile separabiliter quantum ad potentiam naturalem, & accidens non sic separabile, sint diuersæ rationis in esse prædicabilis tam bene quam proprium distinguitur ab accidéte in esse prædicabilis: sed datur huiusmodi accidés, quod nequit separari naturaliter, vt calor respectu ignis, & alia quæ possũt separari naturaliter, vt calor respectu aquæ. Deinde non video cur prædicabilitas generis superioris non sit distinctæ rationis à prædicabilitate generis inferioris, v.g. infimi; nam quamuis vtrumque genus prædicetur vt pars contractibilis, tamen vnum prædicatur vt pars contractibilis per differentiam non vltimã essentialẽ, aliud nempe infimũ, vt pars contractibilis per differentiam vltimam essentialem; & eodem modo potest etiam differentia, quæ est prædicabilis in quale quid, diuidi in differentiam infimam & subalternã iuxta intentum obiectionis quartæ. Nec tamen hoc impediret bonitatem & adæquationem prędictæ diuisionis, sicut nec quãdo diuiditur animal in rationale & irrationale, impedit bonitatem diuisionis quod dẽtur plura animalia irrationalia distinctæ rationis, nec quando diuiditur anima vt sic in vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem, impedit illã diuisionem quod dentur plures animæ sensitiuæ & vegetatiuæ distinctissimæ rationis.

112

Alia respõsio ad obiectionẽ quartam.

Et per hoc posset responderi ad illam obiectionem quartam alio modo distinguendo consequens: dantur sex vniuersalium species, quarum aliqua non est ex his quinque, & contenta sub aliqua ex illis, nego consequentiam; quarũ sexta est ex his quinque, aut contenta sub aliqua ex illis, concedo, nec id est contrà diuisionem: & hæc responsio est longe facilior quam præmissa, quæ tamen est communior.

Posset obijci, quod si diuisio intelligeretur hoc modo, ita scilicet vt diuidentia non essent species infimæ sed subalternæ, potuisset reduci ad pauciorem numerum, vt v. g. ad quaternarium reuocando speciem & genus ad vnũ prædicabile quod esset prædicabile in quid, quamuis rursũ hoc prædicabile in quid posset diuidi in alias species, nimirum in prædicabile in quid complete, & in quid incomplete.

Respondeo concedendo totum, nec id etiam esset inconueniens, nec inde sequeretur quod male data sit per quinarium numerũ, sufficit enim ad diuisionẽ quod sit adæquata, & quod non sit per valde multa membra ad confusionem vitandam; nec per valdè pauca, quando continet diuisum varias sub se species, ad vitandam obscuritatem. Quod si vitentur hæc extrema, intra illa potest dari iuxta discretionẽ diuidentis per plura vel pauciora membra, modo tamen detur adæquate: quod valde aduertẽdum est pro defensione multarũ diuisionum, quæ in authoribus reperiuntur, ex quibus tamen aliqui impegerunt in illa extrema.

QVAE-

QVÆSTIO IX.

Vtrum Vniuersale vt sic sit genus ad quinque Vniuersalia.

HÆc quæstio examinanda est tam de vniuersali metaphysico, quam de logico.

CONCLVSIO I.

113 *Non datur aliquod vnum vniuersale metaphysicũ quod sit genus ad omnia vniuersalia metaphysica.*

NOn datur aliquod vnum vniuersale metaphysicum primo intentionaliter sumptum, quod sit genus proprie dictum ad omnia vniuersalia metaphysica. Hæc videtur mihi conformis *Doctori q.* 8. *Vniuersalium,* vbi negat dari vnam vllam naturam genericam primò intentionaliter sumptam, quæ sit communis omnibus naturis genericis & alijs principijs eius: & videtur etiam communior; nam quamuis communiter admittatur vniuersale vt sic esse genus ad quinque vniuersalia, vt postea dicemus, tamen id intelligitur de vniuersali logico.

Probatur autem, quia nulla natura vna, primò intentionaliter sumpta est communis vniuoce ad naturas diuersorum prędicamentorum, præter naturam entis & transcendentium: sed natura entis & transcendentium non est natura vniuersalis vt sic, nec est illud, ratione cuius vniuersalia omnia habent esse vniuersalia; ergo non datur aliqua natura vna primò intentionaliter sumpta, quæ sit communis generice omnibus vniuersalibus. Probatur maior, quia non potest assignari vlla talis natura, nec aliud munus aut effectus istius primæ intentionis. Probatur etiam minor, quia non ideo substantia vt sic est vniuersale genericum, nec ideo rationale est vniuersale differentiale, nec album est vniuersale accidentale, quia includunt vniuocè ens vt sic, aut aliquid aliud transcendens primæ intentionis, quia si per impossibile aut possibile non includerent aliquid tale, adhuc essent vniuersalia talia propter prædicabilitatem quam habent de pluribus & communitatem ad plura.

Confirmatur, quia non datur aliqua natura generica primę intentionis, quæ sit communis vniuoce omnibus naturis genericis primæ intentionis, vt tenet Scotus supra, & manifestum est: ergo neque datur à paritate rationis aliquod vniuersale metaphysicum, quod sit commune vniuoce ad omnia vniuersalia metaphysica communitate & vniuocatione saltem requisita ad genus proprie dictum, de qua communitate & vniuocatione loquor in conclusione.

Confirmatur vlterius per dicenda de differentia metaphysica.

Obiicies: Dantur plura vniuersalia metaphysica distinctæ rationis: sed de quolibet ex illis prædicatur in quid vniuocè vniuersale metaphysicum, vt sic; ergo datur vniuersale metaphysicum vt sic, quod est ipsis commune, & genus proprie dictum respectu eorum.

Respondeo, negando suppositũ minoris, nimirũ quod detur vniuersale metaphysicũ vt sic, perfecte abstractũ ab omnibus vniuersalibus metaphysicis. Argumenta autem omnia, quibus id probari posset, sunt similia illis argumentis, quibus probari solet dari aliquem conceptum indiuidua-

dualem cõmunem omnibus individuis & omnibus differentiis vltimis, & soluenda sunt eodem modo quo illa inferius soluentur, quando de differentia ac indiuiduis tractabitur.

CONCLVSIO II.

114 *Quomodo datur vniuersale vt sic commune omnibus vniuersalibus logicis.*

SI loquamur de vniuersali logico prout dicit communitatẽ, aut prædicabilitatem absque ente rationis ficto ab intellectu satis probabile est, quod non detur aliquod vniuersale logicum vt sic, quod sit genus proprie dictum ad quinque vniuersalia Logica sic considerata: si verò loquamur de vniuersali logico, quatenus fingitur constitui per ens rationis, satis probabile est quod detur vniuersale vt sic, quod sit genus proprie dictum, rationis tamen ad quinque vniuersalia. Hæc conclusio hoc modo à nullo, quod sciam, proponitur, & prima pars videtur mihi satis cõformis primæ conclusioni, vnde potest censeri communis, sicut illa est. Secũda verò pars est *Doctoris q. 8. vniuers. D. Thom. opuscul.* 55. & 1. *contra gentes, cap.* 32. quos sequũtur recentiores communiter cõtra *Albertum Magnum tract.* 1. *de prædic. cap.* 9. *Canterum ibid. c.* 4. *Ognam quæst.* 2. & *alios*.

Probatur prima pars, quia omnis communitas, & prædicabilitas, quæ est in vniuersalibus absque ente rationis, debet fundari saltem remote in ipsis rebus, quæ dicuntur vniuersales, ergo si ipsæ res non conueniant vniuoce in aliquo cõceptu communi generico, neque etiam istæ communitates aut prædicabilitates sic conuenient: sed ipsæ res ex prima conclusione non conueniunt sic, ergo neque istæ communitates, aut prædicabilitates. Probatur prima consequentia, quia proprietates nõ conueniunt vniuoce, nisi fundamenta conueniant vniuoce, & hinc intelligibilitas entis rationis non conuenit vniuoce cũ intelligibilitate entis realis, quia ens rationis & reale non conueniunt vniuoce.

Secunda pars conclusionis probatur, quia illæ formæ quæ finguntur aduenire naturis, possent habere conuenientiam inter se vniuocam tam bene, quam albedo & nigredo: sed hoc supposito nihil impedit quo minus conueniant vniuoce in ratione vniuersalis vt sic; aut quo minus vniuersale vt sic sit genus respectu eorum.

Confirmatur, quia si aduenirent naturis aliquæ formæ accidentales reales, à quibus haberent cõstitui in esse vniuersalis formaliter, illæ formæ conuenirent vniuoce in ratione vniuersalis vt sic: sed quod competeret formis illis realibus, debet seruata proportione attribui formis his rationis; ergo.

Obiicies primò contra secundã hanc partem: illud, quod prædicatur in quid & essentialiter de vna specie, & accidentaliter de alia specie, non potest esse vniuocũ ipsis, sed esse aptũ inexistere aut prædicari de pluribus prædicatur per se de genere: genus enim per se est prædicabile de pluribus; & per accidens de accidente; accidens enim accidentaliter tantum prædicatur de pluribus: ergo, &c.

Respondeo primò, negando maiorem; quandocumque enim vna res secundum eandem rationem prædicatur de pluribus, licet essentialiter conueniret vni, & accidentaliter alteri, adhuc tamen prædicatur vniuoce de illis,

Quod per se conuenit vni & per accidens alteri potest esse vniuocum illis.

illis, & aptum est vniuoce inexistere illis, vnde si esset aliquid album essentialiter & aliud albû accidentaliter, album vt sic esset vniuocum ipsis; sicut de facto calidum prædicatur vniuoce de aqua & igne, licet illi conueniat separabiliter, & huic inseparabiliter quantum ad potentiam naturalem.

Respondeo secundò negando minorem pro secunda parte; quia quamuis accidens accidétaliter, & non necessariò insit aut prædicetur de pluribus, tamen æquè essentialiter est aptum vt insit, & vt prædicetur per accidens de pluribus, ac genus est aptum vt insit & prædicetur per se de pluribus. Itaque non propterea dicitur genus includere essentialiter rationem vniuersalis, vt sic, quod possit inesse pluribus, de quorum essentia sit, sed quod per se petat vt possit inesse pluribus, siue sit de eorum essentia, siue nô; vnde cum accidens per se petat, vt possit inesse pluribus, essentialiter includit rationem vniuersalis vt sic, non minus quam genus.

Et si quæras vnde petat genus posse inexistere pluribus, de quorum essentia sit; Respondeo ex ratione particulari talis vniuersalis, non ex ratione vniuersalis vt sic.

116 *Obiicies secundò*: Nihil potest esse superius & inferius respectu eiusdem; sed vniuersale vt sic, si esset genus ad quinque vniuersalia, esset superius & inferius respectu eiusdem; ergo non potest esse genus. Probatur minor: esset superius, quod enim est genus respectu aliquorum est superius ad illa; esset inferius, quia contineretur sub genere, omne enim genus continetur sub genere illo, quod est species vniuersalis vt sic:

Respondeo distinguendo maiorem; idem formaliter & secundum eandem considerationem, aut formalitatem, concedo; secundum diuersas considerationes, aut formalitates, nego maiorem; similiter distinguo minorem. Vt autem ostendamus quænam sint istæ diuersæ formalitates seu cõsiderationes, secundum quarum vnam vniuersale vt sic possit esse superius, & secundum aliam inferius:

Quid est superius & quid inferius

Aduertendum est, illud dici superius aliquo, quod includitur in ipso, ita tamen, vt ab includente valeat consequentia ad inclusum, non autem e contra: illud verò dicitur inferius, quod includit aliud, & à quo valet cõsequentia ad inclusum, cum tamen ab incluso non valeat cõsequentia ad includens, v.g. animal est superius homine, quia includitur in homine, & quia sequitur: *est homo, ergo est animal*; non vero sequitur: *est animal, ergo est homo*. Homo autem non dicitur inferius, nec superius risibili, quia licet risibilitas includatur in homine, tamen sunt côuertibilia, ab altero enim ad alterum valet consequentia.

117 *Quomodo vniuersale vt sic est genus & species.*

Aduertendum præterea, vniuersale, vt sic esse aptum prædicari & inesse pluribus, & esse aptum prædicari & inesse pluribus distinctis specie; neque secundum eandem considerationem competit ipsi vtrumque, quia bene potest intelligi, vt prædicabile de pluribus, quamuis non intelligatur, vt prædicabile de pluribus distinctis specie: Quando ergo dicitur quod vniuersale vt sic, sit superius ad genus & ad cæteras suas species; hoc

hoc ipsi conuenit secundum quod est prædicabile de pluribus præcise, & non secundum quod est prædicabile de pluribus distinctis specie, quia secundum quod est prædicabile de pluribus, & non de pluribus distinctis specie, includitur essentialiter in genere & in cæteris speciebus, & non valet cõsequentia ab ipso ad vllam speciem ex ipsis: quando vero dicitur, quod vniuersale vt sic sit inferius respectu generis, hoc est verum secũdum quod est prædicabile de pluribus differentibus specie, quia secũdum hanc rationem includit rationẽ generis, & ab ipso ad genus valet consequentia, non e contra.

Dices: idem nequit esse simul vniuersale vt sic, & tale vniuersale: sed, si vniuersale vt sic esset genus, esset vniuersale vt sic & tale vniuersale: ergo nequit vniuersale vt sic esse genus ad quinque vniuersalia.

Respondeo distinguendo maiorem: secundum eandem considerationem, concedo; secundum diuersam, nego. Vniuersale autem vt sic habet talem rationem; quatenus est prædicabile de pluribus præcise, abstrahendo à modo, quo est prædicabile; habet autem rationem talis vniuersalis particularis, nimirum generis, vt est prædicabile de pluribus differẽtibus specie, nempe de quinque vniuersalibus.

Ex dictis in hac disputatione facile possunt solui difficultates, quas noluit soluere Porphirius Chrysaorij consulens iuuentuti. Quarum prima erat, an genera & species sint in rerum natura à parte rei; Respondetur enim quod capiendo genera & species pro naturis illis, quæ sic denominantur, non est dubium, quin dentur multa genera & species à parte rei, in singularibus tamen. Et similiter patet, quod quædam ex his generibus sint corporalia, quædam spiritualia, quædam substantialia, quædam accidentalia: & per hoc patet ad secundam difficultatem. Ad tertiam etiam quæstionem, qua quærebat vtrum vniuersalia illa essent in sensibilibus, id est in singularibus, an extra; patet quod sint in illis, quatenus identificantur illis: extra verò illa, quatenus distinguuntur formaliter ab illis.

Solutio difficultatum quas omisit Porphirius.

Q DI-

DISPVTATIO IV.

De Genere.

1 PORPHIRIVS cap. 1. suæ introductionis agit de genere, variasque eius acceptiones tradit ibidem, quas, vt nostro instituto minus necessarias omitto, acturus solummodo de genere logico, cuius duas descriptiones dedit Porphirius. Prima est: *Genus est id, sub quo collocantur species*: Secunda est: *Genus est quod predicatur in quid de pluribus specie differentibus*. Ex his autem definitionibus prima, nisi explicetur, ita vt faciat eundem sensum cum secunda, non satis exactè ostendit naturam generis, vt vniuersale: quare de secundâ definitione in hac disputatione agemus.

Duæ definitiones generis traditæ à Porphirio.

Porro aduertendum est, Porphirium diuisisse genus prædicabile de pluribus specie distinctis in generalissimum, quod est illud quod non habet supra se aliud genus, vt substantia prædicamentalis, vt sic, de qua nihil prædicamentale saltem, potest prædicari per modum generis; & in subalternum, quod est illud quod habet supra se aliud genus, vt animal, de quo prędicari potest tanquam genus, sub quo continetur; viuens, corpus &c. Hæc tamen diuisio est diuisio generis primò intentionaliter accepti, non secundò intentionaliter accepti, quia quodcumque genus secundò intentionaliter acceptum habet supra se aliud quod possit prædicari de ipso in quid, nimirum vniuersale vt sic. Intelligo autem hic per genus primò intentionaliter, seu, vt alij dicunt, materialiter, illam rem secundum se, quæ potest denominari vniuersalis; per genus autem secundò intentionaliter, seu formaliter, intelligo illam rem, prout vniuersalis formaliter, v. g. animal secundum se est genus materialiter, seu primò intentionaliter, quia est res quæ potest denominari vniuersalis, cum tamen essentialiter non sit vniuersalis: animal verò, vt prædicabile formaliter est genus formaliter, seu secundò intentionaliter, quia vt sic dicit ipsam genereitatem, quæ formaliter constituit genus in esse generis. Et hoc est aduertendum non solum de genere, sed de reliquis etiam vniuersalibus, quæ etiam primò intentionaliter, & secundò intentionaliter capi solent.

Quid genus generalissimum.

Quid subalternum.

QVÆSTIO I.

Quodnam sit definitum in definitione generis.

2 QVandoquidem ad cognoscendum, vtrum definitio præmissa generis sit bona, necessarium sit scire, quodnam sit definitum, cuius natura illa definitione explicatur, præmittenda erat hæc quæstio, quæ pro-

propterea difficilis redditur, quia illa vox *genus*, quæ substituitur loco definiti, est vox concreta; sicut & cæteræ quatuor voces, quibus significantur reliqua quatuor vniuersalia, & sicut etiam ipsum vniuersale, vt sic, vt supra diximus, est concretũ quid. Illud autẽ omnibus concretis cõuenit vt dicant duo, vnum pro formali, pro materiali alterum; vnde quando definiuntur potest dubitari quidnam per se per eorum definitiones definitur; an illud quod materialiter & cõnotatiue dicunt, vel illud quod formaliter & per se significant, vel vtrũque simul. Quæ difficultas quamuis sit communis omnibus omnino concretis, quando definiuntur; tamen examinabimus ipsam particulariter de genere, ita nihilominus, vt ex resolutione data de genere vnusquisque facile percipere possit quid dicendum sit non solum de cæteris vniuersalibus, de quibus sine dubio est eadem ratio ac de genere; sed omnibus omnino concretis. Itaque cum genus dicat naturam communem pluribus speciebus, & præterea prædicabilitatem de illis, quæritur hic an ipsamet natura communis, an prædicabilitas, an vtraque simul hic definiatur.

Qua in re plures possunt esse opiniones. *Prima*, quod ipsa natura generica, quam dicit genus materialiter, esset definitum per se in hac definitione, v. g. natura animalis, natura coloris, natura viuentis, natura substantiæ spiritualis finitæ vt sic, & similia.

Secunda, quod ipsa secunda intentio genereitatis, quam dicit genus formaliter, & à qua formaliter habet natura prædicari posse de multis, per se definiatur hac definitione.

Tertia, quod neque vna neque altera, sed vtraque simul, scilicet & natura & genereitas ex æquo his per se definiatur. Pro his autẽ tribus sententijs, quia communiter negantur, non inuenio vllius momenti authores, quorum authoritate fulciantur.

Quarta sententia est, naturam communem hic definiri, non tamen secundum se præcise, vt tenuit prima sententia, sed prout connotat genereitatem. Ita *Toletus hic quæst.* 1. *Rub. quæst.* 2. *Caberus tractat.* 3. *Vniuers. Auersa quæst.* 10. *Amicus quæst.* 1. *dub.* 2. qui vniuersaliter tenent concreta omnia, præsertim accidẽtalia, qualia putant esse quinque prædicabilia, per se primò dicere substratum formæ accidentalis, & connotare illam formam: v. g. album per se primò dicere rem, quæ afficitur albedine, & connotare ipsam albedinem: vnde consequenter existimant quod quoties definiuntur huiusmodi concreta, definitum per se definitionis sit ipsum substratum, quatenus tamen connotat formam.

Quinta denique sententia huic directe opposita est, definitum per se huius definitionis esse ipsam genereitatem seu formam, à qua natura habet esse prædicabilis de multis, non tamen secundum se & in abstracto, prout tenuit secunda sententia: sed in concreto, & vt connotat ipsam naturam; quod similiter tenent de omnibus concretis accidentalibus. Sic *Scotus quæst.* 14. *Vniuers. cum* suis omnibus, *D. Thomas in* 1. *d.* 18. *quæst.* 1. *art.* 2. *cum Caietano hic, Didaco à Iesu disp.* 6. *quæst.* 1. *Gallego controuersia* 12.

Masio hic sect. 1. quest. 3. Complutensibus disp. 5. quest. 3. Ioanne à S. Thoma quest. 7. art. 2. & aliis.

CONCLVSIO I.

3 *Natura cōmunis nō definitur per se in definitione generis.*

Ipsam et naturam communis, quę denominatur genus, nec secundum se, nec secundum vlla predicata prime intentionis definitur per se hac definitione. Hæc est communissima contra primam sententiam: *Probatur à Complutensibus, Ioanne à sancto Thoma, ac aliquibus etiam Scotistis,* quia alias definitio conueniret definito accidentaliter, quia accidentale est animali prędicari de pluribus, cum id ipsi conueniat per operationem intellectus: sed prædicari de pluribus speciebus est definitio generis; ergo si definiretur natura communis, animal, v.g. per illam definitionem, definitio conueniret accidentaliter definito.

Contra hoc fundamentum facit, quod licet prædicari de pluribus actualiter, conueniat accidētaliter animali, & cuicumque naturæ genericæ primò intentionaliter sumptæ, tamen prædicari aptitudinaliter de pluribus speciebus non conuenit ipsi accidētaliter: sed per prędicari de pluribus speciebus positū in definitione generis nō intelligitur prędicari actualiter sed aptitudinaliter, vt patet ex dictis supra de vniuersali vt sic; ergo quamuis definiretur natura generica, v.g. animal per hanc definitionem, nō sequeretur quod definitio cōueniret definito accidētaliter aut contingenter. Maior pro secūda parte, in qua sola potest esse difficultas huius discursus, patet, quia animal & qualibet natura talis tam est per se necessariò prędicabile, quam est per se necessario intelligibile, aut quam homo est necessariò risibilis.

Posset ad hoc responderi cum fundamento, quo ad probandam hanc sententiam vtuntur Scotistæ, nimirum quòd verum sit prædicabilitatem remotam competere necessariò naturæ genericæ, v. g. animali, sed prædicabilitatem proximam non competere ipsi sic, cum habeatur hæc prædicabilitas proxima ab actu cōparatiuo intellectus, quo scilicet consideratur natura illa vt inexistens pluribus speciebus, sine qua consideratione natura illa non posset vllo modo prædicari de pluribus speciebus, & consequenter non esset proximè prędicabilis de illis.

Contra tamen, quia difficile est ostendere quod per prædicabilitatem positam in definitione generis, cæterorumque vniuersalium intelligatur proxima prædicabilitas, vt supra insinuaui disputatione præcedenti *q. 6. nu. 72.*

4 *Probatur secundò à quodam Scotista*, quia si definiretur natura communis, animal v.g. aut color, sequerentur plura absurda; *primum*, quod inferiora illarum naturarum, nimirum homo & albedo, essent genera, quia si naturæ illæ genericæ essent necessariò prædicabiles de multis speciebus, etiam illa inferiora essent sic prædicabilia, & consequenter genera, quia quidquid conuenit per se & necessariò superiori, debet conuenire inferiori. *Secundum,* quòd non solum naturæ communes darentur à parte rei, sed etiam genericitas, quæ est prædicabilitas de multis speciebus, quod etiam est absurdum.

Sed contra, quia, vt dictum est dispu-

disputatione precedenti *quæst.* 7. *nu.* 101. non sequeretur primum illud absurdum, quamuis enim illa prædicabilitas, cum sit proprietas naturæ identificata ipsi, reperiatur simul cum natura superiori inclusa in inferiori; tamen non potest dici prædicari de inferiori, sicut nec de Patre æterno potest prædicari, quod sit communicabilis Filio, licet includat essentiam diuinam ipsi communicabilem, vt ibi dictum est.

Quod confirmatur contra eundem Scotistam, quia ipse non negabit quin prædicabilitas remota conueniat naturæ genericæ animalis necessariò, & tamen negabit quod illa prædicabilitas possit prædicari de natura humana contenta sub ipsa; ergo non omne, quod necessariò potest prædicari de superiori, poterit etiam prædicari de inferiori.

Ad secundum absurdum responderi posset, quod illa prædicabilitas datetur à parte rei, sicut datur à parte rei natura communis, & consequenter concederetur genereitatem dari à parte rei, si genereitas in illa consistat: & negaretur id esse vllo modo absurdum, quod probari deberet.

5 *Amicus tract.* 5. *quæst.* 1. *dub.* 5. *artic.* 3. probat illam sententiam pluribus rationibus; quarum *Prima* est, quia partes definitionis non explicant ea, quæ naturæ conueniunt secundum se. *Sed hoc ab Aduersariis facile negaretur*; dicerent enim prædicari de pluribus speciebus tam per se conuenire animali, quam risibile competit homini. *Secunda* est quod cognitio rerum quoad se pertineat ad alias scientias, non ad Logicam; vnde cum Logica sola agat de genere, natura per se non debet esse genus, quia alias aliæ scientiæ deberent agere de genere. *Hæc ratio non sufficit*, quia aliæ scientiæ agunt de rebus secundum se, & illa prædicata, quæ conueniunt ipsis primò intentionaliter, hoc est quæ conueniunt ipsis non in ordine ad operationes comparatiuas intellectus; prædicabilitas autem, licet conueniat naturæ generis ex se necessariò, tamen respicit talem operationem; est enim aptitudo quam habet natura ad terminandam prædicationem de pluribus, quæ prædicatio est actus comparatiuus intellectus.

Tertia ratio est, quod natura ex se non prædicetur de pluribus. *Ad hanc responsum est* supra, dum diximus quod prædicatio aptitudinalis, hoc est aptitudo ad prædicandum seu prædicabilitas ex se necessario conueniat naturæ.

6 *Quarta ratio est*, quod definitio concreti non conueniat per se subiecto, vt definitio albi non conuenit per se parieti, qui est albus; sed genus est concretum, & natura communis est subiectum eius: ergo definitio ipsius non conuenit per se illi subiecto.

Contra, quia licet definitio concreti accidentalis non conueniat per se, sed per accidens subiecto, sicut & ipsa forma, quam formaliter dicit, nimirum ipsa albedo, conuenit parieti accidentaliter, tamen definitio cõcreti, cuius forma non est accidens, sed potius prædicatum essentiale, seu proprietas, conuenit subiecto per se, in primo quidem modo dicendi; si forma sit essentialis subiecto, vt contingit in hoc concreto *rationale*,

Definitio concreti aliquando conuenit per se subiecto.

cuius definitio per se competit homini in primo modo dicendi, quia rationalitas est ipsi prædicatum essentiale; in secundo verò modo dicendi, si forma, quam formaliter dicit subiectum, sit proprietas subiecti, vt contingit in hoc concreto *risibile*, quod per se in secundo modo dicendi dicitur de homine, quod est subiectum risibilitatis, & cui risibilitas est proprietas: ergo quandoquidem prædicabilitas de pluribus speciebus sit proprietas naturæ genericæ, v.g. animalis, hoc concretum *genus* potest per se saltem secundo modo dicendi competere ipsi, & prædicari de ipso. Alias duas rationes addit, quæ ipsimet non videntur placere, & ex ijs vltima coincidit cum prima ratione Thomistarum, altera verò coincidit cum ea quam adducemus statim ex Scoto.

7 *Itaque Scotus quæst.* 14. *Vniuers.* probat hanc communem sententiam, quia nihil vnum potest abstrahi ab omnibus naturis, quæ denominantur genera; sed si ipsa natura, quæ denominatur genus, definiretur hac definitione, deberet aliquod vnum sic abstrahibile assignari, quod per se definiretur: ergo non definitur per se natura.

Hæc est optima ratio ex omnibus hactenus adductis: Sed aduersarij tamen respōdere possent, si non possit aliqua natura abstrahi ab omnibus naturis genericis, tum hanc definitionem non esse rigorosam definitionem: sed talem qualē ipsemet Scotus dat de indiuiduo primò intentionaliter sumpto, & talem qualem daret si quæreretur ab ipso, vt explicaret fundamentum secundæ intentionis genericæ, seu naturas genericas, vt sunt prædicabilia remote de pluribus differentibus specie. Vnde, hæc probatio valet ex suppositione, quod genus hic definiretur definitione rigorosa, quæ suppositio est satis communis; nec aliud voluit Scotus.

Posset vlterius probari illa sententia, quia licet illa prædicabilitas remota sit proprietas naturæ communis genericæ, tamen hoc non sufficit, vt dicantur definiri hac definitione; quia non sufficit ad definiēdam rem quod ponatur in eius definitione proprietas ipsius.

Sed contra, quia si hoc sit verum, tum dici poterit hanc definitionem non esse proprie dictam, hoc est talem, in qua ponuntur prædicata essentialia definiti, sed esse solummodo definitionem minus rigorosam, hoc est, descriptiuam, & talem, qualis est hæc descriptio hominis: homo est animal risibile: nec est vlla ratio, vnde colligatur, quod hæc definitio debeat esse rigorosa. *Deinde* posset etiam dici essentialis definitio, intelligendo per prædicabilitatem, non formalem de pluribus speciebus, quæ est proprietas naturæ, quæ dicitur genus, sed fundamentalem; nam certum est quod illud fundamētum sit prædicatum essentiale naturæ, omnis enim proprietas habet pro fundamento aliquod prædicatum essentiale: nec certe hæc explicatio debet videri mira, quandoquidem plurimæ aliæ definitiones datæ per proprietates à Philosopho hoc modo explicentur tam à Thomistis quam à Scotistis, vt postea videbimus, & nemo negabit.

8 *Melius probatur hac conclusio*, quia

quia prędicabilitas, nec est de essentia naturæ communis primò intentionaliter consideratæ, nec proprietas eius, aut vllum accidens primæ intentionis; ergo nec natura secundum se primò intentionaliter considerata, nec secundum vllum accidens primę intentionis definitur hac definitione, in qua tanquam definitio ponitur prędicabilitas. Probatur antecedens, quia essentia animalis & proprietates omnes eius, ac accidentia primę intentionis saluarentur in vnico indiuiduo, etiamsi cętera indiuidua, ac species animalis essent impossibilia, & quia re vera prędicabilitas illa dicit ordinem ad actum comparatiuum intellectus, quo solo prędicari potest natura de pluribus; ergo est prędicatum secundę intentionis, & consequenter definitio, in qua ponitur, non erit definitio naturæ, nec secundum se primò intentionaliter acceptæ, nec secundum prædicatum primæ intentionis conueniēs ipsi.

Obiicies: Illud hic definitur per se, quod per se prædicatur de pluribus differentibus specie: sed ipsa natura generica est, quæ sic prædicatur, non vero actus intellectus; nec aliquod accidens reale aut rationis adueniēs naturæ illi per actum intellectus, aut per aliquid aliud; est enim ipsum animal, quod prædicatur de homine & bruto per se & essentialiter; verum enim est dicere, quod homo sit essentialiter animal, & brutum sit essentialiter animal, non autem est verum dicere, quod homo sit essentialiter secunda vlla intentio adueniens per intellectum, neque in abstracto, neque in concreto.

Confirmatur hoc, quia ipsemet *Porphirius* explicans illud genus, quod dixerat à se definitum; posuit exemplum in natura reali communi, nimirum in animali dicens, vt animal prædicatur de homine & bruto.

9 *Prædicabilitas in actu signato & in actu exercito.*

Ad soluendam hanc difficultatem *Scotus* supra, & alij Doctores, qui tenent illam communem sententiam, distinguunt duplicem prædicabilitatem, vnam in actu signato, & alteram in actu exercito; illam dicunt significari per ly *prædicari*; hanc per ly *esse*. Quando dicitur quod aliquid prædicatur de alio in actu exercito, per hoc intelligitur quod illud, quod sic dicitur prædicari, posset dici de illo alio mediante copula *est*: vnde quia animal potest dici de homine mediante copula *est*, dicendo: homo est animal; animal prædicatur de homine prædicatione exercita, & est sic de ipso prædicabile. Quando autem dicitur aliquid prædicari de aliquo in actu signato, non est sensus, quod possit dici de ipso mediante verbo *est*; vnde licet dicatur, quod genus possit prædicari de pluribus speciebus, v. g. de homine & bruto, non tamen potest dici, quod homo sit genus. Intelligitur ergo per prædicationem signatam, quod illud, quod dicitur sic prædicari, sit ratio formalis propter quā aliquid aliud possit prędicari in actu exercito; vnde quando dicitur, quod genus possit prædicari de pluribus speciebus, quanquidem hoc non sit verum loquendo de prædicatione exercita, quia, vt dixi, non potest dici vere: homo est genus; debet intelligi de prædicatione signata: & sensus est quod secunda inten-

tio generis quę aduenit animali, sit ratio formalis, cur possit prædicari animal de homine in quid prædicatione exercita dicendo, est essentialiter animal, & respondendo sic quærenti quid est homo. Et iuxta hoc explicari debet illud quod dicit Scotus ibidem, nempe quod intentio generis prædicetur in quid de speciebus ita, vt *in quid sit determinatio inhærentis, non vero ita vt sit determinatio inhærentia:* quæ verba per se obscurissima sunt; nec satis apte mihi videntur explicari aut à Sarnano, aut à Ioanne Anglico: sed sensus est quod intentio secunda generis prædicetur in quid de speciebus, quatenus est ratio essentialis & formalis cur illud, cui inhæret illa secunda intentio, nempe natura generica verbi gratia animal, possit prædicari de pluribus speciebus in quid: quod est idem dicere ac quod prædicetur in quid prædicatione signata; non verò quod ipsamet inhæreat essentialiter aut includatur in ipsismet speciebus ita, vt possit de ipsis prædicari in quid prædicatione exercita: quod breuiter ad intelligendum textum Scoti, non ad alium finem adiungendum videbatur.

10

Itaque iuxta hanc doctrinam respondetur ad obiectionem distinguendo maiorem: quod prædicatur prædicatione signata, conceditur; quod prædicatur prædicatione exercita, negatur: & similiter distinguitur minor: sed natura communis, & non intentio, est quæ prædicatur prædicatione exercita, conceditur: prædicatione signata, negatur minor & consequentia.

Ad confirmationem dicitur quod propterea exēplificauit Porphirius genus per animal, non quod ipsum animal sit per se genus aut prædicetur quemadmodum genus prędicatur, sed quod sit fundamentum genereitatis, & quod in eo exerceatur prædicatio signata genereitatis.

Dices contra hanc doctrinam & responsionem, quod licet possit admitti illa differentia inter prædicationem signatam & exercitam; & licet illud, quod prædicatur signate tantum de aliquo, non possit nec debeat dici de ipso mediante copula *est*; tamen nulla est ratio, vnde colligatur, quod quando dicitur quod genus sit illud quod potest prædicari de pluribus, id debeat intelligi de prædicatione signata potius, quã de exercita. ergo distinctio prædicta non satisfacit obiectioni. Nec sufficit ad tollendam hanc difficultatem dicere quod id colligatur ex ly *prædicatur*, quæ significat prædicationem signatam.

11

Prædicari nō significat semper prædicationem signatam.

Quia ly *prædicatur* non solum significat prædicationem signatam; nam verum est dicere quod animal possit prædicari de homine, & hoc non est verum de prædicatione signata, sed potius de prædicatione exercita, vt est euidens; ergo ly *prædicari* nō solum significat prædicationem signatam, & consequenter ex eo quod dicatur genus prædicari, non sequitur quod debeat prædicari prædicatione signata potius quam exercita.

Confirmatur vlterius hæc replica, quia certum est posse definiri vel describi nō solum illud, quod est prædicabile de multis prædicatione signata, sed etiam illud quod est prædicabile prædicatione exercita, vt est sic prędicabile: sed si hoc describeretur aut defini-

finiretur, descriptio eius non cõueniret isti genereitati, quæ non est prædicabilis de multis specie differentibus prædicatione exercita sed signata, sed potius conueniret ipsimet naturæ communi in qua subiectatur ista genereitas. Hoc autem supposito nulla est ratio, ob quam colligatur, quod non definiatur in hac definitione illud, quod est prædicabile de pluribus speciebus prædicatione exercita, & cõsequenter nulla est ratio cur dicatur quod ipsa natura generica non definiatur aut describatur hac definitione.

12 *Respondetur* negando antecedens, quia illud, quod prædicatur aut prædicari potest exercite, nõ est genus formaliter, alias genus formaliter prædicaretur exercite de speciebus; & sic verum esset dicere quod homo, de quo prædicatur animal, esset genus, quod est falsum; ergo prædicabilitas quæ cõuenit illi, quod est genus formaliter, non est prędicabilitas exercita, sed signata.

Ad confirmationem dico posse quidem describi illud, quod est prædicabile prædicatione exercita, sed tamen nihil tale quatale præcise est genus per se formaliter loquendo, propter rationem iam dictam, quia alias genus vt genus prædicaretur de homine, de quo prędicatur exercite animal.

Quod si etiam intelligeretur in definitione generis prædicabilitas exercita, ita vt illud sit genus formaliter, quod formaliter potest prædicari exercite, adhuc vera esset conclusio, quod scilicet ipsa natura, quæ prædicatur exercite, non esset genus formaliter & secundum se primò intentionaliter sumpta, aut secundum vllum prędicatum primę intentionis competens ipsi, quia ipsa prędicabilitas exercita competens naturę non conuenit ipsi secundum se primò intentionaliter sumptam, nec est prędicatum primæ intentionis, sed secundæ.

CONCLVSIO II.

13 *Natura communis simul cum intitione secunda, nõ definitur per se in definitione generis.*

Ipsa natura communis simul cũ intentione secunda, hoc est cum prædicabilitate siue proxima siue remota, non est definitum hac definitione, ita vt vtrumque ex æquo partialiter explicetur seu definiatur hac definitione. Hęc est etiam communis, & ratio est, tum quia vtrumque ex ęquo facit vnum per accidens, quod secundum Philosophum & Doctores communiter nequit definiri: tum & principalius, quia vtrumque ex æquo nequit prędicari de pluribus speciebus, neque prędicatione exercita, neque prędicatione signata; non prędicatione exercita, quia nõ dicitur de homine quod sit animal prędicabile de multis speciebus; nec etiam prędicatione signata, quia animal non est ratio formalis cur aliquid prędicetur de homine.

CONCLVSIO III.

14 *Genereitas in abstracto nondefinitur definitione generis.*

Ipsa genereitas seu prædicabilitas in abstracto non definitur hic. Probatur quia, vt patet ex terminis, illud quod definitur hic, est genus; sed genereitas non est genus, ergo genereitas non definitur hic.

CONCLVSIO IV.

15 *Definitur definitione generis genereitas in cõcreto.*

Definitum hic est secunda intẽtio in concreto, prout scilicet connotat naturam communem, quæ exer-

exercito est prædicabilis de pluribus speciebus. Hæc est authorum quintæ sententiæ contra reliquas sententias. *Probatur primò* authoritate Philosophi *cap. de substantia*, vbi dicit album quod est concretum accidentale solum qualitatem significare: hoc autem non est sic intelligendum, quasi nullo modo significaret subiectū qualitatis, cum alias non esset differentia inter album & albedinem, sed quod eam solam per se & formaliter significet, licet materialiter & in obliquo significet subiectum albedinis: ergo concretum accidentale per se primò significat formam, & consequēter genus per se primò significat genereitatem: sed quod per se primò significat genus est definitum per se huius definitionis: ergo genereitas est, quæ per se primò hic definitur, in concreto tamen, & vt concernens naturam quam afficit.

Duo alba vt alba non distinguuntur specie.

Probatur secundò ratione, quia si concreta huiusmodi per se primò & principaliter significarent subiectum, tum vnum album vt album distingueretur specie ab alio albo vt album est, quod est absurdissimum. Probatur sequela, quia subiectum significatum per vnum album potest esse distinctæ speciei à subiecto alterius albi, vt patet si vnum album sit homo, & aliud paries: ergo tum distinguentur specie secundum prædictam doctrinam. Probatur consequentia, tunc aliqua distinguūtur specie, quādo quod principalius includunt & dicunt, distinguuntur specie: sed quod principalius dicit hoc album, v.g. homo albus, etiam vt albū, distinguitur specie ab eo, quod principalius dicit aliud album vt album, nempe paries albus: ergo vnum album vt album distingueretur specie ab alio albo, vt alba sunt.

Probatur tertiò etiam ratione, quia, vt patet ex dictis, illud hic per se definitur quod est prædicabile in actu signato: sed certum est ipsam secundam intentionem, vt concernentem subiectum, esse sic prædicabilem, non verò ipsam naturam aut secundum se aut vt affectam secunda intentione: ergo definitum hic non est natura vt affecta secunda intentione, sed potius secunda intentio, vt afficiens naturam.

16 *Obiicies*: illud per se primò formaliter & directè significatur per concretū accidētale, quod in explicatione concreti ponitur in recto; & illud significatur connotatiuè, & indirectè, quod in tali explicatione ponitur in obliquo; sed in explicationibus huiusmodi concretorum subiectum ponitur in recto, hoc est, in nominatiuo casu, & forma in obliquo hoc est in aliquo alio casu; nam si quis velit explicare album, dicet quod album sit habens albedinem; & quo dlignum albū, sit lignum habens albedinem, seu affectum albedine vbi ipsū lignum ponitur in nominatiuo casu, & albedo in accusatiuo, vel ablatiuo: ergo huiusmodi concreta dicunt per se & directè subiectum formæ, & indirectè, ac connotatiue ipsam formam; & consequēter genus per se directè dicit naturam, ac indirectè genereitatem; & consequenter vlterius definitum per se in definitione generis erit natura communis, vt affecta genereitate.

Respondeo negando maiorem, quoties subiectum ponitur in recto

recto in tali explicatione; quod addo, quia si quis ita explicaret vt poneret formam in recto, vt si explicaret album dicendo quod esset albedo affixa seu inhærens alicui subiecto, tum illud significaretur per se quod poneretur in recto seu nominatiuo, non tamen ex eo quod poneretur in nominatiuo, sed ex principijs nostræ cõclusionis. Aduersarij autem, qui nihil aliud intelligunt per dicere formaliter & directe, quam sic dicere, vt in explicatione cõcreti debeat poni in nominatiuo casu, reducunt hanc difficultatem ad quæstionem de nomine; cuius tamen ipsi peiorem partem habent; quia in significatione terminorum potius tenendum cũ antiquis, quam cum recentioribus; nisi aliqua ratio specialis vrgeat, qualem non assignant aduersarij.

Obijcies secundò: Definitio debet conuenire vt quod suo definito: sed definitio generis sic non conuenit secundæ intentioni etiam in concreto: ergo secunda intentio in concreto non est quæ hic definitur per se.

Respondeo negando minorem; nam prædicari de pluribus prædicatione signata conuenit genereitati in concreto, sicut conuenit ipsi generi, & hoc quidem ex natura ipsiusmet secundæ intentionis sic acceptæ; quidquid dicant Complutenses supra.

QVÆSTIO II.

An definitio Porphiriana Generis sit bona.

Definitio generis.

DEfinitio generis data à Porphirio, quam hic examinamus, est illa qua dicitur quod *genus sit quod prædicatur de pluribus specie differentibus in quid.*

CONCLVSIO.

17 *Definitio generis est bona & essentialis per additamentũ.*

H*Aec generis definitio est bona & essentialis per additamentum:* Prima pars est communissima omniũ interpretum hic contra Laurentium Vallam, qui negare videtur definitionem hanc esse bonam, quatenus putat genus nequaquam definiri aut describi posse, propter obiectiones inferius ponendas. Secunda pars est *Doctoris q.14. vniuers. & D.Th. de ente & essentia cap.4.* quos sui sequuntur.

Probatur prima pars, quia illa definitio est bona, quæ datur per genus & differentiam, seu per quam explicatur genus & differentia definiti sine superfluitate: sed ita fit in hac descriptione, ergo est bona. Probatur minor, quia per *prædicari de pluribus* (quod intelligẽdum est aptitudinaliter) significatur ratio generica, in qua conuenit genus cum cæteris prædicabilibus, quæ etiam sunt prædicabiles de pluribus tam bene quam genus; per cæteras autem particulas explicatur differentia ipsius, per quam differt ab alijs prædicabilibus de pluribus: nam dum dicitur quod illa plura, de quibus est prædicabile, sint distincta specie, discriminatur à specie infima; & dum dicitur quod prædicetur in quid de illis pluribus, significatur differentia ipsius à differentia, proprio, & accidente, quæ non sunt prædicabilia in quid, sed in quale: ergo significatur in hac definitione genus & differentia generis. Quod autem nihil superfluum contineat, patet, quia nihil continet nisi quod significat genus, &

& differentiam: sed quod hoc significat non est superfluum, ergo nihil in hac definitione est superfluum, & consequenter à primo ad vltimum erit bona.

Secunda pars conclusionis patet, quia illa definitio est essentialis per additamentum, in qua ponitur genus & differentia rei, & aliquid aliud: sed hic ponitur genus & differentia generis nimirum prædicabilitas talis particularis, & aliquid aliud nimirum species illæ distinctæ, quæ sunt termini istius prædicabilitatis, & non sunt de essentia generis, vt patet; ergo hæc est definitio essentialis per additamentum. Et si petas cur detur per additamentum, respondeo, quia alias non posset significari genus & differentia eius, neque enim potest quis explicare prædicabilitatem de pluribus speciebus, nisi ponendo in explicatione plures species, vt est manifestũ.

18. *Quod si quæras* quid significetur per ly, *quod* positum in hac definitione. Aliqui dicunt significari naturam communem; aliqui Vniuersale vt sic; aliqui prædicabile. Sed quantum ad naturam communem existimo illam non significari per se per ly *quod* sed potius vniuersalitatem in cõcreto, quæ sola potest mediante verbo *est* prædicari de genere, non verò natura cõmunis. Quantum ad alios duos modos, vterque est bonus, perinde enim est vtrum dicatur ipsum vniuersale significari per ly *quod*, an vero prædicabile de multis, quæ est eius definitio in cõcreto. Nec refert quod si intelligi posset prædicabile, tum sensus definitionis esset, quod genus esset prædicabile de multis, quod potest prædicari de pluribus speciebus in quid. Non inquam refert hoc; nam id non est incõueniens, cum prædicabile de multis tale in particulari aliter explicari non posset: & sane si poneretur etiam vniuersale, vt aliquis intelligeret definitionem hanc, deberet per illud intelligere prædicabile de multis: nec est magis inconueniens quod mente concipiat per ly *quod* prædicabile de multis, quam quod verbis per illud explicet *prædicabile de multis*. Sed hæc res est parui momenti.

19. *Obiicies* pro Valla: si hæc definitio esset bona, aut si genus posset per vllam definiri, deberet constare hæc definitio genere & differentia, & genus deberet includere genus & differentiam: sed hoc est absurdum; ergo nec hæc definitio est bona, nec genus vlla ratione definiri potest. Probatur minor tribus medijs; *Primò*, quia absurdum est, quod genus constet essentialiter specie sibi opposita. *Secundò*, quia sequeretur quod genus esset species, quidquid enim continetur sub genere, si non sit indiuiduum (prout non est genus hic definitum, cum sit quid commune omni generi) debet esse species & quidem infima, si non habet genus hic definitum sub se plures species, vt non habet secundum communiorem sententiam, (de qua parum hic curandum est sit ne vera an falsa) sed hoc est absurdum, cum species sit opposita generi. *Tertiò*, quia genus hic definitum continet sub se omnia genera, definitur enim hic genus vt sic; sed non contineret, quandoquidem genus illud, quo constaret, & in quo conueniret cum alijs prædicabilibus, sit supra ipsum, quandoquidem sit commune ipsi & alijs illis prædicabilibus,

bus; quidquid autem est commune pluribus est superius ad illa, hac enim ratione animal dicitur superius ad hominem & brutum.

Quo genere & differētia constat genus

Respondent communiter, tam Scotistæ quam Thomistæ distinguendo sequelam maioris: deberet genus costare genere & differentia, primò intentionaliter acceptis, conceditur; secundò intentionaliter acceptis, negatur.

Quid genus primo intentionaliter acceptum.

Itaque per genus primò intentionaliter acceptum intelligunt quidquid potest exercite prædicari de pluribus differentibus specie in quid: & quia vniuersale vt sic, potest sic prædicari de genere & specie, propterea est genus primò intentionaliter acceptum, & consequenter, quādoquidem includatur in genere hic definito, genus hic definitum constat fine dubio genere primò intentionaliter accepto.

Quid differētiæ primo intētionaliter accepta.

Per differentiam etiam primò intentionaliter acceptam intelligunt illud, quod potest prædicari exercite de pluribus in quale quid, & quia illud, per quod contrahitur vniuersale vt sic ad genus, potest prædicari exercite de omni genere contento sub genere hic definito, sicut rationalitas potest prædicari de omni homine, propterea illud est differentia primò intentionaliter accepta; & rursus quia illud est constitutiuum generis hic definiti sicut rationale est constitutiuum hominis, ideo admitti debet, quod genus hic definitum constet differētia primò intentionaliter accepta.

20

Quid species primo intentionaliter accepta.

Præterea per speciē primò intentionaliter acceptam intelligunt illud, de quo potest prædicari exercite genus primò intentionaliter acceptum, & quod potest prædicari exercite de pluribus numero differentibus in quid; vnde quandoquidem genus secundò intentionaliter acceptum contineatur sub vniuersali, quod de ipso exercite prædicari potest, & quandoquidem etiam possit prædicari exercite de hoc & illo genere secūdò intentionaliter accepto, hinc est quod sit species primo intentionaliter accepta.

Quid genus secundo intētionaliter acceptum.

Per genus autem secundò intentionaliter acceptum intelligunt illud, quod est prædicabile prædicatione signata de pluribus speciebus in quid, seu illud quod est ratio constituens aliquid prædicabile exercite de pluribus speciebus in quid; vniuersale autem vt sic, quod est genus, quo constat genus hic descriptum, non est prædicabile signate de pluribus differentibus specie, nec ratio constituens aliquid prædicabile de pluribus speciebus in quid, alias omne vniuersale deberet esse sic prædicabile, quod est falsum, vt patet de specie & alijs tribus vniuersalibus: ergo genus hic descriptum non constat genere secundò intentionaliter accepto, licet constet genere primò intētionaliter accepto.

Quid differentiæ secūdo intentionaliter accepta.

Similiter per differentiam secundò intentionaliter acceptam intelligunt illud quod est prædicabile in quale quid prædicatione signata de pluribus: illa autē differentia, qua constat genus hic descriptum, non est sic prædicabilis, sed potius prædicatione exercita, & propterea non constat differentia, secundò intentionaliter accepta, sed potius differentia primò intentionaliter accepta.

Quid species secundo intētionaliter accepta.

Denique species secundo intētionaliter accepta est, quæ prædica-

dicatur signate de pluribus differentibus numero, & propterea quandoquidē genus hic descriptum contineatur sub genere, hoc est sub vniuersali vt sic, & prædicetur etiam exercite de hoc & illo genere secundò intentionaliter acceptis, quæ, vt supponitur, solo numero differunt, non erit species secundo intentionaliter accepta, sed primo intentionaliter accepta.

21 Verum quamuis hæc doctrina saluet propositam obiectionem sufficienter ex suppositione, quod definiretur hic genus secūdo intentionaliter acceptum, hoc est illud, quod potest signate prædicari in quid de pluribus speciebus; tamen quia posset etiam definiri seu describi genus primo intentionaliter acceptum, dicendo quod sit illud quod potest prædicari exercite de pluribus speciebus in quid, vt animal prædicatur de homine & bruto, & color de albedine & nigredine, prædicta difficultas potest proponi contra hoc, & propter eam suaderi, quod non possit definiri: quia si definiretur, deberet constare genere & differentia primo intentionaliter acceptis, & esse species primo intentionaliter: sed omnino videtur absurdum quod genus primo intentionaliter acceptum vt sic constet genere primo intentionaliter accepto, quandoquidem ipsummet contineat sub se omne genus primo intentionaliter acceptum, sicut animal, vt sic, continet sub se omne animal. Et similiter videtur absurdum, quod constet differentia primo intētionaliter accepta, aut sit species primo intentionaliter accepta, quandoquidem differentia & species primo intentionaliter acceptæ sint species oppositæ generi primo intentionaliter accepto, sicut genus secundo intentionaliter acceptum est opposita species differentiæ & speciei secūdo intentionaliter acceptis.

Quomodo genus primo intentionaliter acceptū possit constare genere & differentia.

Respondeo ad hanc difficultatem distinguendo minorem: est absurdum quod constet genere, vt est genus formaliter, concedo; quod constet genere, sed non vt genus formaliter, nego minorem, & eodem modo distinguo minorem quoad duas alias partes: est absurdum quod constet differentia, vt differentia est formaliter, aut quod sit species formaliter quatenus species, ita vt non possit intelligi ipsius essētia quin intelligatur constare genere vt genus, aut differentia vt differentia, aut quin sit species vt species, concedo; est absurdum quod constet genere aut differētia, non tamen sub conceptu generis aut differentiæ, aut est absurdum quod sit species, non tamen ita vt hoc requiratur ad conceptum ipsius quatenus genus, nego minorem.

22 Itaque licet genus primo intentionaliter acceptum constet vniuersali vt sic primo intentionaliter accepto, & etiam illa formalitate, per quam vniuersale vt sic contrahitur ad ipsum genus, & licet etiam vniuersale vt sic vere sit genus, & illa formalitas sit differentia; tamen non includuntur in genere, vt habent rationem generis, aut differentiæ formaliter loquendo; sed illa ratio est ipsis omnino per accidens quantū ad constitutionē generis, vt euidenter colligitur, quia non habent constituere genus sub illa ratione generis & differentiæ, quandoquidem ad hoc vt intelligatur genus essentiali-

tialiter, non est necesse vt intelligatur vniuersale, quo constituitur sub ratione prædicabilis de pluribus speciebus exercite, sed sufficit, quod intelligatur sub ratione prædicabilis de pluribus abstrahendo à ratione particulari illorum plurium, an scilicet sint distinctæ speciei, vel non sint: & idem est dicendum de formalitate illa, quæ contrahit vniuersale vt sic ad genus, neque enim vt intelligatur constitui genus per ipsam, debet illa intelligi per modum prædicabilis de pluribus in quale.

Quod vlterius confirmatur, quia si per impossibile vniuersale, vt sic, non esset prædicabile de alio quam de genere, & si per impossibile illa formalitas contractiua non esset prædicabilis de pluribus, sed de solo genere, adhuc genus esset constitutum sufficientissime: & hinc patet, quod sit etiam per accidens ad constitutionem generis, quòd sit species, licet realiter sit tam necessariò species primo intentionaliter quàm homo.

Non est autem absurdum, quod eadem res secundum diuersas rationes & considerationes habeat oppositas rationes formales, vt patet de subiecto & prædicato, quæ sunt opposita formaliter, cum tamen idē omnino terminus possit esse subiectum & prædicatū, secundū diuersas tamē cōsiderationes. Nec etiā est absurdum, quod vniuersale vt sic, quatenus præcisè consideratur vt prædicabile de pluribus, sit superius ad genus, vt sic primo intentionaliter acceptum, & quatenus cōsideratur, vt prædicabile de pluribus differentibus specie in quid, sit inferius ad idem genus.

23

Obiicies secundò: Per illam definitionem non distinguitur sufficienter genus à differentia: ergo non est bona. Probatur antecedens, quia etiam differentia prædicatur in quid, vt patet ex Aristotele *7. Ethic. cap. 2.* dicente: *Eorum quæ sunt in assignata oratione, hoc quidem genus, illud verò differentia: & in eo quod quid est, genus & differentia prædicantur.* Ex quibus verbis vlterius colligitur, quod interroganti quid sit homo, tam bene responderi possit dicendo quod sit rationale, quam dicendo quod sit animal.

Prædicari in quid duobus modis intelligitur.

Respondetur negando antecedens, ad cuius probationes dico prædicari in quid duobus modis intelligi posse: vno modo quatenus sic diceretur prædicari quod est de quidditate & essentia rei, & sic sine dubio differentia tam est prædicabilis in quid, quam genus; & hoc voluit Philosophus loco supradicto: Sed id non intelligitur per prædicari in quid positum in definitione generis. Secundo, per prædicari in quid intelligitur, modus particularis prædicabilitatis, quem habet genus solummodò, & hic modus prædicandi non conuenit sine dubio differentiæ, nec voluit Philosophus quod hoc modo prædicetur differentia, nec consequenter interroganti quid sit homo, bene responderetur dicendo, quod sit rationalis, quia per talem interrogationem quæritur id, quod de homine prædicatur isto modo speciali.

24

Quomodo genus prædicatur in quid.

Si autem quæras, quid sit iste specialis prædicandi modus, qui competit soli generi, aut cur genus prædicatur in quid?

Respondent aliqui, quia prædicatur per modum totius, & non per modum partis. Verum hæc

ex-

explicatio non placet, quia genus non inuoluit expressè & formaliter totam essentiam speciei, alias per solum genus bene definiretur species: ergo non potest prædicari per modum totius essentiæ, seu per modum illius, quod diceret totam essentiam expressè, quia aliàs prædicatio esset falsa; quandocumque enim aliquid prædicatur per modum sibi non conuenientem, prædicatio est falsa.

Si verò dicatur, quod non prædicetur per modum totius, quasi expressè diceret totam essentiã, sed quia expressè dicit vnam partem, & connotatiuè reliquã partem. *Contra*, quia quamuis reuera debeat admitti, quod sic prædicetur per modum totius; tamen non sufficit hoc ad propositum: nam per hunc modum prædicandi non distingueretur à differentia, nam differentia etiã prædicatur hoc modo per modum totius: dicit enim expressè, & formaliter partem essentiæ, & connotatiuè reliquam partem, vt prædicatur de inferioribus; prædicatur enim de ipsis in concreto solummodo, & non in abstracto; homo enim dicitur sensibilis & rationalis, non vero sensibilitas, nec rationalitas.

25 *Respondetur ergo alio modo*, quod ille specialis modus prædicabilitatis in quid, qui competit generi, consistat in hoc quod prædicetur substantiuè, seu per modum per se stantis, & competit ipsi sic prædicari, quia prædicatur per modum alicuius determinabilis, non verò per modum determinatiui, sicut prædicatur differentia, quæ propterea dicitur prædicari in quale quid, & non in quid, quia vniuersaliter quidquid conuenit alicui per modum determinantis & præsupponentis aliud, est prædicabile de illo in quale; &, quod prædicatur per modum non qualificantis, seu determinantis, prædicatur in quid: hoc enim est, quod intelligunt authores communiter per prædicationem in quid, & in quale.

An autem à parte rei sit inter formalitatem animalitatis & rationalitatis talis differentia, vt illa non possit prædicari per modum qualificantis seu determinantis, nec hæc per modum determinabilis seu qualificabilis; quam difficultatẽ examinat hic *Auersa*; non facit ad præsentem difficultatem, cui sufficit quod tum habebit formalitas aliqua rationẽ differentiæ quando prædicatur per modum qualificantis aut determinantis, & rationem generis quando prædicatur per modum determinabilis ad plures species.

26 *Obicies tertiò: Philosophus 7. Met. tex. 48.* ait, substantias secundas prædicari in quale quid, & non in quid: sed genera sunt substantiæ secundæ: ergo male dicitur in prædicta definitione, quod genus prædicetur in quid.

Respondetur breuiter, Philosophum non potuisse negare quin substantiæ secundæ prædicentur in quid eo modo quo iam explicuimus prędicari in quid, qui est modus quo debet explicari in definitione generis; alio ergo modo negauit illas prædicari in quid, & asseruit prædicari in quale quid. Iste autem alius modus est, quod non prædicetur in quid de primis, tanquam si essent per se subsistẽtes & realiter distinctæ à substãtijs primis seu indiuiduis, sicut ipse putauit Platonem sensisse; sed quod prædicentur per mo-

modum inclusorum & idétificatorum ipsis indiuiduis, & consequenter in quale quid, prout prędicari in quale quid dicit prædicationē alicuius essentialiter inclusi in aliquo.

27 *Obiicies quartò*. In hac definitione nihil ponitur, per quod genus differt à specie, nisi quod genus prædicetur de pluribus distinctæ speciei, species verò de pluribus differentibus numero: sed hæc differentia nō sufficit ad facienda ipsa prædicabilia distinctæ rationis: ergo si sint prędicabilia distinctę rationis, vt cōmuniter supponitur, mala erit prædicta definitio. Probatur hæc cōsequētia; quia mala est definitio, in qua non ponitur sufficiens ratio distinctiua rei definitę ab alijs rebus distinctæ rationis ab ipsa. Probatur minor, quia si prædicabilitas in quid de distinctis numero, & prædicabilitas in quid de distinctis specie, essent distinctæ rationis, sequeretur à pari quod prædicabilitas de distinctis speciebus infimis, & prædicabilitas de distinctis speciebus subalternis, esset distinctæ rationis, & sic darentur plura genera distinctæ rationis, quod videtur contra communem sententiam admittentem tantum quinque prædicabilia.

Respondet quidam Scotista, quod nō in eo præcise distinguatur genus & species, quòd genus prædicetur de pluribus speciebus, & species de pluribus indiuiduis; sed ex eo quod prædicetur genus incomplete, & species complete: nec tamen fuit necesse ponere particulam illam *complete* in definitione generis, quia sufficienter datur intelligi per hoc quod dicatur prædicari de pluribus speciebus, neque enim aliquid vnum potest prędicari de speciebus diuersis, nisi incomplete: si enim complete prædicaretur de vtrisque, essent species diuersæ & non essent, quod implicat; essent quidem, vt supponitur; non essent autem, quia conuenirent in tota essentia, quandoquidem conuenirent in illo vno quod dicit totam eorum essentiam formaliter & explicite.

Iuxta quam doctrinam, quæ videtur satis communis, responderi potest in forma ad prædictā obiectionem, negando minorem, & sequelam probationis, quia ex eo quod dicatur genus prædicari de pluribus speciebus, & species de pluribus indiuiduis, colligitur quod habent diuersum modum prædicandi, quia colligitur quod vnum prædicetur complete, & alterum incomplete: sed per hoc quod substantia vt sic prædicetur de generibus subalternis substantiæ corporeę & incorporeæ, & quod animal prædicetur de speciebus infimis (supponendo scilicet quod brutum esset species infima sicut homo) non colligeretur diuersus modus prędicandi animalis & substantiæ, & consequenter animal & substantiæ non sunt distinctæ rationis in ratione generis.

28 *Contra tamen hanc doctrinam*, quia sicut genus habet diuersum modum prædicandi à specie, quia scilicet prædicatur incomplete, & species complete; ita etiam genus superius habere videtur diuersum modum prædicandi à genere inferiori, quia prædicatur per modum magis incompleti & magis potentialis, vt est euidens; quia est in potentia & ad genus

inferius quodcumque, suaque inferiora, & ad alia; v. g. substantia vt sic est potentialis respectu corporeæ substantiæ omniumque quæ sub ipsa continentur, & præterea ad substantiam incorpoream, contentaque sub ipsa: substantia autem corporea non est tam potentialis, quia solum est potentialis respectu corporearum substantiarum, & non respectu incorporearum. Propter hoc probabiliter potest dici quod genera superiora distinguantur etiam in ratione generis ab inferioribus, vt supra dixi disp. præcedenti.

Alia respõsio ad obiectionem. Iuxta quem dicendi modum responderi potest aliter ad obiectionem negando minorem, & concedendo sequelam probationis, negando verò esse absurdum quod dentur plures vniuersalis species quam quinque, quamuis omnes possint reduci ad illa quinque.

Alia obiectio posset proponi hic, nimirum quod genus prædicetur de pluribus numero differentibus, animal enim prædicatur de Petro & Ioanne. Sed ad hanc obiectionem respondebitur postea disputatione sequenti, quæstione prima num. 12. & modo sufficit insinuare quod non prædicetur de indiuiduis immediate, nec tantum, sicut species prędicatur; quod sufficienter significatur dum dicitur esse prædicabile de speciebus, eo enim ipso datur intelligi quod non prædicetur tantum, nec immediate de indiuiduis.

29 *Obiicies vltimo contra secundam partem conclusionis*, qua dictum est quòd prædicta definitio generis sit essentialis: illa definitio non est essentialis, quę datur per proprietatem, sicut nec hæc est definitio essentialis hominis, sed potius descriptio eius: *homo est animal risibile*; at prædicta definitio datur per proprietatem, quæ est proprietas eius.

Confirmatur, quia Porphirius vocat illam explicationem generis, descriptionem, & non definitionem: ergo talis est censenda.

Respondetur negãdo minorem, prædicabilitas enim de multis est de essentia vniuersalis logici, de quo agimus, siue loquamur de vniuersali logico, prout dicit illud quod est prædicabile exercite de multis; siue loquamur de ipso, prout dicit illud, quod est prædicabile signate de multis; & consequenter prædicabilitas talis est de essentia generis. Quod si etiam ipsamet prædicabilitas formalis non esset de essentia vniuersalis, sed proprietas eius, adhuc posset saluari quod prædicta definitio esset essentialis, quia non intelligeretur per prædicabilitatem in ea positam prædicabilitas formalis, sed radicalis & fundamentalis, quemadmodum contingit in multis alijs definitionibus, in quibus circumloquuntur Doctores differentias rerum per earum proprietates.

Ad confirmationem nego consequentiam, quia sæpe confundunt authores latini has voces, *descriptio* & *definitio*, vtentes ijs tanquam synonymis.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Quomodo genus requirit plures species.

30\. CErtum est ex definitione seu descriptione generis præmissa, genus requirere aliquo modo plures species, quia aliàs nō esset prædicabile de illis: sed adhuc dubitari posset an requirat illas actu existentes, an vero sufficiat quod possibiliter existant, seu quod possint existere; vel an requiratur quod existant obiectiue in intellectu, hoc est quod intellectus cognoscat ipsas vt possibiles, vel vt actu existentes.

Prima sententia est, genus primò intentionaliter acceptum, hoc est quamcumque naturam, quæ potest prædicari de pluribus prædicatione exercita, requirere plures species actu existentes, quamuis species non requirat plura indiuidua actu existentia. Ita *Complutenses Carmelitæ disp. 6. quæst. 2.* citantes pro se plures Thomistas, & ex recentioribus *Toletum ac Rubium*.

Secunda sententia est genus non solum non requirere plures species actu existentes, sed nec requirere plures species possibiles, quæ species sint veræ species & prædicabiles de pluribus indiuiduis, sed sufficere quod habeat sub se vel actu, vel possibiliter plura indiuidua distinctæ rationis, quorum tamen ratio distinctiua non sit communicabilis vlterius, aut saltem non debeat considerari vt talis, ita scilicet, vt si esset tantū vnus homo possibilis, & vnum brutum, adhuc animal haberet rationem generis respectu hominis & bruti, & ita vt quamuis sint plures homines possibiles, & plura bruta, tamen vt cōsideretur animal esse genus respectu hominis, & bruti, non esset necessarium quod consideretur homo, aut brutum, vt communicabilia, aut prædicabilia. Hanc sententiam proponit *Auersa hic sect 4.* sed nullum authorem pro ea citat.

Tertia sententia est genus non requirere plures species actu existentes, sed requirere tamen plures species communicabiles, ita, vt non possit cognosci sub ratione generis, quin cognoscatur habere sub se plures species cōmunicabiles & vniuersales. Hæc tribuitur *Doctori quæst. 18. Vniuers.* cum suis, quos sequuntur Louanienses hic *part. 4. Auersa* supra, & recentiores cōmuniter.

Pro declaratione huius difficultatis aduertendum est, eam esse præcipue de genere metaphysico, seu primò intentionaliter accepto, hoc est de natura quacumque, quæ est prædicabilis exercite prædicabilitate generica; nihilominus tamen aliquid etiam in gratiam tyronum de genere logico addendum erit.

CONCLVSIO I.

31 *Natura generica non requirit plures species possibiles.*

LIcet de facto omnis natura generica habeat sub se plures species communicabiles, vel actu existentes, vel saltem possibiles, tamen probabile est quod ad saluandum conceptum generis, vt distinguitur à cæteris prædicabilibus, id non requiratur, sed sufficiat ipsi habere sub se plura indiuidua distincta rationis essentialis, etiamsi ratio distinctiua eorum non esset communicabilis vlterius.

Prima pars huius assertionis est communissima authorum primæ & tertiæ sententiæ, & fortassis non negaretur ab authoribus secundæ, quibus sufficere deberet secunda pars conclusionis.

Omne prædicatum essentiale est multiplicabile.

Probatur prima pars; quia non est implicantia aliqua, quòd vllum prædicatum essentiale creatum multiplicetur numero saltem: ergo omne tale prædicatum est sic multiplicabile per diuinam potentiam: ergo nullum est prædicatum specificum cōtractiuum generis, quod non sit multiplicabile, & consequenter omnis natura specifica contenta sub genere est communicabilis vlterius, quia quæcumque natura, quæ solis constat prædicatis communicabilibus, est communicabilis; sed natura specifica quæcumque contenta sub genere constat solum ipsomet genere & differentia specifica contrahente genus: ergo si illa differentia sit communicabilis, etiam ipsa natura specifica est sic communicabilis.

Confirmatur hæc pars per omnia illa principia, quibus Scotistæ & recentiores communiter probant esse possibiles plures Angelos distinctos numero tantum: nam si omnis natura specifica Angelica sit communicabilis vlterius, quæcumque alia natura specifica erit vlterius cōmunicabilis; nulla enim potius deberet esse incommunicabilis, quam natura specifica Angelica, & nulla est ratio, cur quæcumq; Angelica esset sic communicabilis potius quam quæcumque alia specifica. Hæc autem principia hic sunt supponenda, de quibus per se agi solet in materia de Angelis, & fortassis nos etiam aliquid dicemus disputatione sequenti.

32

Secunda pars conclusionis, in qua est maior difficultas, est expresse contra *Auersam* supra, *& probatur*, quia si v. g. solus homo esset possibilis, & solum vnum brutum, aut si consideraretur ab intellectu vnus homo & vnum brutum, nō considerando alios homines, aut alia bruta possibilia; posset adhuc intellectus considerare animal inexistere homini & bruto, & esse de illis prædicabile alio modo, quā aliquod aliud prædicabile ex reliquis prædicabilibus: ergo posset considerare ipsum sub ratione generica; & consequenter ad naturam genericam formaliter loquēdo non requiritur pluralitas specierum communicabilium; neque à parte rei, nec in intellectu. Minor, in qua sola potest esse difficultas huius argumenti; continet duas partes; Prima est, quòd possit in tali casu intellectus considerare animal inexistere homini & bruto, & consequenter quod possit considerare ipsum vt prędicabile de illis: & de hac parte non potest esse dubium. Secunda pars est, quod possit ipsum considerare, vt prædicabile distinctæ rationis à cęteris prædicabilibus: & probatur hæc pars, quia consideraretur, vt prædicabile per modum alicuius essentialis, & consequenter consideraretur, vt distinctum prædicabile à proprio & accidente, vt est euidens: consideraretur etiam, vt aliquid prædicabile in quid, & consequenter consideraretur, vt distinctum prædicabile à differentia, quæ prædicatur in quale

quale quid. Consideratur denique vt pars essentiæ & vt determinabile per aliam partem, non vero vt tota essentia: ergo consideraretur vt prædicabile distinctum à specie infima; quæ prædicabilis est vt tota essentia: ergo à primo ad vltimum in tali casu consideraretur vt prædicabile distinctum à quatuor vltimis prædicabilibus.

33 *Dices*: in tali casu considerarentur homo & brutum, vt solo numero distincta, aut saltem non considerarentur vt distincta specie, aut essentialiter; ergo consideraretur animal respectu eorum vt tota essentia, sicut si consideraret aliquis Petrum & Paulum, vt animalia præcise, non considerando illos, vt rationalia aut irrationalia, tum consideraret animal, vt totam essentiam eorum; & propterea dicitur quod animal, vt sic considerabile in ipsis habeat rationem speciei, & non generis. Probatur antecedens, quia non considerat quis aliqua, vt specie distincta, nisi consideret illa habere aliqua prædicata essentialia distincta: sed in tali casu non consideraret intellectus illa animalia habere aliqua prædicata essentialia distincta; quod probo; quia quamuis consideraret hominem non solum vt animal, sed vt rationale, & brutum etiã non solum vt animal, sed etiam vt irrationale, tamen non consideraret rationalitatem, vt prædicatum essentiale, aut irrationalitatem, sed potius vt prædicatum indiuiduale, quia vt considerare ipsa vt prædicata essentialia, deberet considerare ipsa vt prædicata intrinseca & communicabilia; ideo enim hæcceitas, licet sit intrinsecum indiuiduo, & per se primò competens ipsi, non tamen est prædicatum essentiale ipsi, quia non est communicabile: ergo omne prædicatum essentiale debet esse communicabile, & vt consideretur tanquam essentiale, debet considerari vt communicabile.

34 *Respondeo* ad hanc replicam negando antecedens cum minori suæ probationis, & ad probationem istius minoris dico nõ debere prædicata essentialia eo ipso formaliter, quo essentialia, esse communicabilia, aut vt cõsiderentur tanquam essentialia, considerari vt communicabilia, licet à parte rei de facto sint cõmunicabilia; nec propterea dicitur hæcceitas non esse essentiale prædicatum rei indiuiduæ, quòd nõ sit communicabilis vlterius, sed quia tantum deseruit ad distinguendum illam rem ab alia re numero, & in ordine ad hoc quod illa res non sit alia res; nec est principium vllius operationis, aut proprietatis, per quam vlla vna res possit cognosci vt dissimilis naturæ ab vlla alia re existente in rerum natura, aut possibili: prædicata autem essentialia debent esse principia alicuius operationis, aut proprietatis, per quam res includẽs illa distinguatur ab aliqua re reali, vel rationis; vnde quando quidem consideraret intellectus rationalitatem, vt prædicatum intrinsecum hominis per se primò competens illi, & vt tale, propter quod distinguitur à bruto plusquam numero, omnino consideraret ipsum vt prædicatum essentiale, quamuis non consideraret ipsum vt communicabile.

Prædicatũ essentiale vt sic non debet esse communicabile.

35 *Confirmatur primò*, quia gratis asseritur quod prædicata essen-

tialia debeant formaliter quà talia dicere communicabilitatē, nam nihil requiritur vt sint essentialia, quam quod distinguantur ab accidentibus, proprietatibus, & hæcceitatibus: sed sine communicabilitate ab his distinguerentur: ergo non requiritur ad constitutionem prædicati essentialis, nec ad intellectionem eius qua tale, communicabilitas: probatur minor, quia distingueretur ab accidentibus & proprietatibus per hoc, quod per se primò competeret rei, nec præsupponeret aliquod aliud prædicatum, ex vi cuius sequeretur, vel in quo subiectaretur; distingueretur etiam ab hæcceitate; quia hæc est principium formale distinctionis numericæ tantū; sed illud esset principium distinguendi plusquàm numero; certum enim est quod intellectus considerans vnum hominem & vnum brutum, quamuis non consideraret humanitatem & brutalitatem, vt communicabiles pluribus indiuiduis, consideraret tamen illa magis esse distincta per se, quàm videt de facto duos homines esse distinctos, quia hos non videt esse distinctos, nisi numero, seu quatenus vnus ex illis non est alius; sed hominē illum & brutum videret non solum esse numero distinctos, ita vt vnum indiuiduū ex illis non sit realiter aliud, sed vlterius videt vnum ex illis posse aliquid facere dissimilis rationis illi, quod potest facere alterum, videt enim hominem posse discurrere, & brutum non posse discurrere.

36 *Confirmatur secundò*, quia de facto ratio substantiæ spiritualis infinitæ est essentiale prædicatū Deo, & tamen non est prædicatum communicabile cum diuisione pluribus numero distinctis; ergo vt aliquid sit prædicatum intrinsecum & essentiale, non requiritur per se formaliter quod sit cōmunicabile cum diuisione.

Dices non requiri quidem in diuinis, requiri tamen in creatis.

Contra primò, quia hoc gratis dicitur: cur enim requiritur in creatis magis quam in diuinis?

Contra secundò: ideo illud prædicatum est essentiale Deo, quia per se primò competit ipsi, & non solum facit ipsum numero distinctum ab alijs: ergo quodcunque prædicatum habet talem rationem respectu creaturæ, debet dici esse essentiale creaturæ; alias certè posset quis negare quod vllum prædicatum proprium Deo esset essentiale ipsi, & qui id negaret non posset conuinci, nisi quatenus absurdum esset, prædicatum intrinsecum per se primò competens rei & faciēs rem differre plusquam numero, non esse essentiale: ergo omne tale debet admitti esse essentiale tam in creatis, quam in diuinis.

37 *Obiicies* pro *Auersa* authoritatem Porphyrij definientis genus per ordinem ad plures species, quam definitionē admisimus supra tanquā bonam, & confirmatur, quia *Philosophus 4. Topic. cap. 3.* dicit omne genus habere plures species, & si contingat alteram speciem deesse, genus non esse genus.

Respondetur aliud esse quod genus contineat sub se plures species, aliud esse quod illæ species necessariò ad conceptū generis debeant esse cōmunicabiles. Primum voluit Philosophus & Porphirius, & nos vltrò cōcedimus, nec præiudicat conclusioni; secun-

cundum non volunt, nec probatur ab Auersa.

Dices: genus definitur per ordinem ad species sub illo conceptu, quo definitur species: sed definitur vt species communicabilis & prædicabilis de pluribus; ergo genus dicit ordinem non solum ad plures species quomodocumque, sed ad plures species communicabiles.

Respondetur negando maiorem loquendo formaliter: quamuis enim definiatur in ordine ad illud, quod est species & communicabile iuxta illam definitioné, tamen non definitur in ordine ad illud, vt est formaliter species cõmunicabilis pluribus, propter rationes conclusionis.

Obiicies secundò pro ipso: si genus non deberet esse in pluribus speciebus, sed posset conseruari in pluribus indiuiduis, non distingueretur à specie: sed hoc est falsum, ergo.

Respondeo negando sequelam maioris, quia distingueretur à specie per hoc quod prædicaretur, vt pars essentiæ determinabilis & in quid, quandoquidē species sit prædicabilis vt tota essentia.

Obiicies tertiò Scotum supra, qui videtur dicere quod genus requirat plures species. *Respondeo* intelligendum de speciebus non vt cõmunicabilibus formaliter, sed vt capiũtur pro naturis distinctæ rationis essentialiter, siue illæ naturæ sint cõmunicabiles, siue non sint: quo etiam modo plures alij authores intelligi possunt.

CONCLVSIO II.

38 *Genus non requirit plures species actu existentes.*

G*Enus non requirit plures species actu existentes, siue communicabiles siue incõmunicabiles.* Hæc est authorum primæ & tertiæ sententiæ contra secundam sententiam. *Probatur*, quia eo ipso quo essent plures species animalis possibiles, animal posset vere inesse pluribus distinctæ speciei, & esset prædicabile in quid incomplete de ipsis: ergo eo ipso esset genus, quamuis nec plures species ipsius actu existerent, imo quamuis non existeret actu vlla species eius; & consequenter vt aliquid sit genus formaliter siue metaphysicè siue logicè, nõ requiritur quod existant actu plures species eius.

Confirmatur: nihil aliud requiritur ad genus, quam quod sit aliquid potens inexistere pluribus, & potens prædicari de pluribus speciebus in quid: sed hoc potest competere generi, animali, v. g. quamuis nulla species eius actu existat: ergo potest dari genus absque pluribus speciebus actu existentibus. Probatur minor: potest aliquis vere prædicare animal de homine & considerare ipsum inexistere homini, quamuis homo nõ existat: hinc enim dicitur quod hæc propositio & similes sint æternæ veritatis: homo est risibilis: sed non potest animal prædicari potius de homine non existente, quam de homine & bruto non existentibus: ergo animal est prędicabile de homine & bruto, quãuis homo & brutum non existerent, aut vllæ aliæ species animalis.

39 *Confirmatur secundò*, quia tota entitas animalis existeret in vno solo indiuiduo ipsius, nimirum in vno homine: ergo prædicabilitas ipsius de pluribus speciebus & aptitudo ad inexistendum illis tunc existeret, quia illa aptitudo & prędicabilitas identificatur isti naturæ animalis: ergo vlterius esset prædicabile de illis speciebus

bus & aptum inexistere ipsis; sed nihil aliud requiritur ad genus quam hoc.

Dices non existere tum aptitudinem proximam, & prædicabilitatem, sed tantum remotam; quæ non sufficit ad constituendum genus formaliter.

Contra primò, quia non satis constat quod ad genus metaphysicum & primò intentionaliter acceptum requiratur aptitudo & prædicabilitas proxima.

Contra secundò, quia quantum ad aptitudinem inexistendi, illa est semper proxima, quia semper & necessario existit illa natura in pluribus speciebus; quantum autem ad prædicabilitatem, licet non esset proxima absque eo quod consideraret intellectus illam naturam in pluribus, tamen fieret proxima per talem considerationem: sed potest considerari in pluribus speciebus, quamuis plures illæ species non existerent actu: ergo potest esse prædicabilis proxime de pluribus speciebus sine actuali existentia plurium specierum.

40 *Alia replica.*

Dices genus quidem posse conseruari in vnica specie, v.g. animalitatem in homine solo, quanis nullum aliud animal esset possibile, quatenus est totum actuale constans sensitiuitate & gradibus superioribus; non tamen conseruaretur quatenus esset totum potentiale, hoc est quatenus est quid perfectibile metaphysicè per differentias specificas: & in hoc sensu negatur à Thomistis ipsum posse conseruari in vna specie.

Contra, quia animal conseruatum in vnica specie non solum includit partes metaphysicas, ex quibus actualiter constat, vt sensitiuitatem & gradus superiores; sed etiam habet potentialitatem & perfectibilitatem per alias differentias specificas, quamuis illæ differentiæ specificæ non existant nec species per eas constitutæ: ergo non solum animal conseruatur in vna specie vt est totum actuale, sed etiã vt est totum potẽtiale & perfectibile.

Genus conseruaretur in vna specie, etiam quatenus totum potentiale.

Confirmatur hoc primò, quia materia prima non solum vt est quid actuale compositũ ex prædicatis suis intrinsecis, sed etiam vt est quid physicè potentiale, conseruaretur sub vna tantum forma substantiali, imo sub nulla, si existeret absque vlla forma, & hoc ideo quia vt sic existens posset actuari per quamcumque formam substantialem, licet nulla forma substantialis existeret: ergo quandoquidem animal cõseruatũ in solo homine esset perfectibile vlterius, potens existere in pluribus animalibus, debet dici quod conseruaretur in illo homine vt totum potentiale.

41

Confirmatur secundò, quia si genus non posset conseruari in vna specie, vt est quid potentiale, absque eo quod existerent aliæ species & differentiæ, respectu quarum dicitur quid potentiale, sequeretur quod ad cõseruationem generis omnes species possibiles ipsius deberent actu existere; sed hoc videtur absurdum, quia sic, si destruerentur de facto omnes mures relictis cæteris animalibus; animal non conseruaretur sub ratione sua generica, imo non potuissemus scire an aliquod genus de facto sic conseruaretur, quia non possimus scire absque reuelatione quod omnes species possibiles vllius generis, substantialis præsertim, existant. Probatur sequela maioris, quia non magis est

eſt genus in potentia ad vnam differentiam & ſpeciem, quam ad reliquas: ergo ſi vt totum potentiale non poſſit conſeruari in vna ſpecie abſque exiſtentia alterius, non poterit conſeruari vt ſic abſque exiſtentia reliquarum omnium ſpecierum.

Confirmatur tertiò, quia ſpecies eſt quid potentiale ad indiuidua, & tamen poteſt cõſeruari vt ſic in vno indiuiduo: ergo quãuis genus ſit quid potentiale ad plures ſpecies, poterit conſeruari vt ſic in vna ſpecie abſque exiſtentia actuali vllius alterius.

42

Dices diſparem eſſe rationem, quia ſpecies eſt quid completũ eſſentialiter, & quamuis ſit vlterius communicabile, non tamen ad aliquid quod compleat ipſum eſſentialiter, quandoquidẽ hæcceitas non ſit prædicatum eſſentiale: genus autem eſt quid eſſentialiter vlterius complebile & perfectibile: vnde bene poteſt ſpecies manere in vno indiuiduo; quamuis genus nequeat manere in vna ſpecie.

Contra: hæc diſparitas nihil prorſus facit ad rem, nam quamuis genus ſit quid imperfectius quam ſpecies, ob rationem dictã, & quamuis ſit quid eſſentialiter incompletum: tamen hoc non tollit ab ipſo quin poſſit conſeruari abſque omni ſuo complemento; ſicut materia prima poteſt cõſeruari abſque multis perfectionibus, quibus perfici poſſit ſecundum omnes, imo & abſque vllæ perfectione ſua, hoc eſt abſque vlla forma ſubſtantiali, in ſententia Scotiſtarum iam communiori.

43

Dices cum Complutenſibus: integra perfectio potentiæ deſumitur ex actu adæquato illi correſpondente: ſed natura generica eſt potentia metaphyſica reſpiciens vt perfectionem adæquatam, omnes differentias ſpecificas: ergo non habet omnem ſuam perfectionẽ, niſi actu perficiatur omnibus illis differentijs, & conſequenter non poterit cõſeruari abſque exiſtentia omniũ ſpecierum: natura autem ſpecifica non eſt potentia ad aliquam perfectionem eſſentialem vlteriorem; & propterea bene poteſt cum omni ſua perfectione exiſtere in vno indiuiduo.

Contra primò, quia licet natura ſpecifica non ſit in potentia metaphyſica ad aliquam formalitatem eſſentialem vlteriorem, ſicut genus eſt; tamen certũ eſt quod ſit in potentia metaphyſica ad hæcceitatem, & quod ſit per illam tam determinabilis ad vnũ indiuiduum, quam natura generica eſt determinabilis ad vnam ſpeciem per differentiam ſpecificam: & ſimiliter certum eſt quod terminus adæquatus illius potentiæ non eſt vna hæcceitas, ſed collectio omnium hæcceitatum, ſicut terminus potentiæ, quam habet natura generica, non eſt vna differentia ſpecifica, ſed collectio omnium differentiarum; ergo ſi natura ſpecifica non obſtante hac potentialitate poſſit manere in vno indiuiduo, ſimiliter etiam natura generica non obſtante ſua potentialitate poterit manere in vna ſpecie.

44

Contra ſecundò: quia aliud eſt naturã genericam non manere in vna ſpecie ſimul cum omni perfectione, quam reſpicit vt totum potentiale: aliud quod ipſa natura generica cum potentia ſua, qua reſpicit illas perfectiones, non maneat in vna ſpecie. Primum veriſſimum eſt, nec poteſt verſari in controuer-

ſia

sia, cum euidens sit, perfectionem irrationalitatis non reperiri à parte rei in homine, nec cum animalitate existente solùmodo in homine: & hoc tantū est quod ex prædicto discursu Complutēsium colligi potest. Secundum vero, quod faceret ad propositum contra nos, neque est verum, neque sequitur ex illo discursu aut vllo alio bono; imo euidens videtur quod natura generica maneat in vna specie cum illa potentialitate.

Cōtra tertiò, quia licet ex illo discursu sequatur quod natura generica non habeat omnem perfectionem, quam exigit habere actualiter à parte rei: tamen hoc non facit ad rem, nisi ostendatur, quod ad hoc vt habeat rationem genericam perfectè, debeat habere actu omnes illas perfectiones: nam si non debeat habere actu omnes illas perfectiones, ad hoc vt habeat rationem naturæ genericæ formaliter loquendo, poterit conseruari natura generica vt talis in vna specie, quod est nostrum intentum. Si autem non possit habere rationem genericæ absque existentia actuali omnium illarum perfectionum, verum erit, quod nō possit conseruari natura generica, vt talis, in vna specie. Itaque cum aduersarij nequeant probare, quod ad hoc vt aliquid habeat rationem formalem naturæ genericæ, debeat existere actu plures species, & cum ex nostris fundamentis optime probetur oppositum, maior probabilitas nostræ sententiæ manifesto patet.

45 *Obijcies* secundum *Philosophum* 3. *Met. tex.* 10. non est genus quod non habet sub se species: ergo vt saluetur genus debent dari plures species à parte rei.

Respondeo distinguendo antecedens, & explicando Philosophū: non est genus quod non habeat sub se plures species actu existētes, nego; actu vel potentia existentes, transeat antecedens, & nego consequentiam.

Obijcies secundò ex Cōplutensibus; De facto non datur genus vllum, quod non habeat plures species, & dantur plures species in vno indiuiduo, vt species Solis, Lunæ, Phœnicis: ergo signum est quod genus actu exigat plures species, licet species non exigat plura indiuidua, alias enim natura superflueret in multitudine specierum, & deficeret in multiplicando illa indiuidua.

Confirmant primò, quia natura per se intendit multitudinem specierum in vniuerso, non autem indiuiduorum; & hoc ideo quia genus respicit plures perfectiones essentiales distinctas, species non item: ergo genus secundum potentialitatem, quam dicit intra latitudinem perfectionis essentialis, non intelligitur plene saluari in vna specie.

Confirmant secundò, quia genus est perfectibile per se per plures differentias essentiales: ergo nōn est adæquate perfectum in vna specie.

46 *Respondetur*: quidquid sit de veritate antecedentis quoad primam partem, de qua valde dubitari potest, quia incertissimū est, quin detur de facto aliquod genus in aliqua vna specie: quis enim scit quin possit dari aliquis equis distinctæ speciei ab equis de facto existentibus, & conueniens cum illis in ratione equi, vt sic: quæ ratio de facto dicitur species infima, quia non scimus an sit contrahibilis per aliquas diffe-

Incertum, an detur de facto genus in vnica tātum specie.

differentias specificas; non esset tamen species infima si esset sic contrahibilis. Sed quidquid inquam sit de hoc, quod nunquam probabunt aduersarij; *Respondetur primò*, concedendo totum; sed nihil inde concluditur contra conclusioné, quia aliud est, quod genus exigat plures species, aliud quod non possit saluari ratio ipsius, quamuis non darentur illæ plures species actu. Sicut aliud est, quod materia prima exigat formam substantialé, & aqua frigus, & graue esse deorsum; aliud quod non saluaretur ratio materiæ, si poneretur absque vlla forma, & ratio aquæ, si poneretur absque frigore, & ratio grauis si poneretur sursum absque vbi deorsum. Itaque quamuis exigat genus plures species, tamen non sequitur quin saluaretur ratio eius, quamuis non darentur illæ plures species.

47 *Respondetur secundò* negando consequentiam, quia licet de facto dentur plures species cuiuslibet generis, non tamen sequitur quod fiat ex exigentia generis, sed ex eo, quod conducat ad decorem & vtilitatem vniuersi secundum dispositionem & prouidentiam Dei statutam de facto. Sicut non sequitur ex eo, quod sint de facto plures homines & plures lapides, quod hoc oriatur ex exigentia naturæ humanæ aut lapideæ, etiam secundum aduersarios, sed potius ex eo, quod Deus voluerit producere plures tales.

Genus non exigit plures species existere.

Confirmatur: genus non exigit species de facto existentes magis quam alias possibiles, præsertim æque perfectas aut perfectiores: sed has non exigit ita quin absque illis possit saluari, aut ita, vt sit in statu violento absque illis, vt apparet euidens: ergo neque exigit species illas omnes, quæ sunt de facto, aut plures ex illis, ita vt absque illis esset in statu violento, aut vt non saluaretur ratio ipsius absque illis.

48 *Ad primam confirmationem*, quidquid sit de antecedentis prima parte; *Respondeo* negando cõsequentiam; sicut enim saluatur potentialitas materiæ primæ ad illas formas substantiales possibiles & existentes, quando est sub vna forma sola, ita saluatur potentialitas generis ad omnes differentias possibiles, quando reperitur actu existens cum vna sola differentia.

Ad secundam confirmationem respondeo distinguẽdo consequẽs: non est adæquate perfectũ perfectione omni, per quam est perfectibile, concedo consequentiam, nec debet esse sic perfectũ, vt saluetur ipsius cõceptus proprius; non est adæquate perfectum omni perfectione quam debet habere vt existat, & habeat rationem formalem perfectissimam generis, nego consequentiam.

Quod si velint Complutenses, genus non dari à parte rei in vnica specie cum omni illa perfectione sibi extrinseca, quam haberet sub pluribus speciebus, vt videntur solummodo velle, quantum licet conijcere ex doctrina, quam dant in solutione argumentorum, concedendum est quod intendunt; nec vllus in eo sensu id vnquam negauit: sed valde impropriè loquuntur, & reducunt difficultatem ad quæstionem de nomine.

49 *Obiicies tertiò ex Ioanne à sancto Thoma*: Genus diuiditur per oppositas differentias & cõtrarias;

rium: sed si vnum contrariorum existit in rerum natura, alterum etiam debet sic existere: ergo genus nequit existere in vna specie sola. Probat minorem, quia contraria sunt circa idem subiectum: ergo subiectum vnius ex contrarijs debet habere potentiam ad alterum contrarium; aliàs contraria non essent circa idem subiectum, nec expellerent se formaliter: ergo si vnum contrarium sit in rerum natura, alterum debet esse possibile.

Respondetur negando minorem & concedendo totam probationem eius, sed ex illa non sequitur illa minor: nam aliud est, quod si vnum contrarium sit in rerum natura, alterum contrarium sit possibile, & hoc tantum probatur illa probatione: aliud vero quod si vnum contrarium sit in rerum natura, alterum contrarium debeat esse in rerum natura existens: hoc autem nos negamus, & probari deberet ab aduersario. Sed nequaquam probari potest, tum quia euidens est, quod calor posset esse in rerum natura existens, quamuis nō existeret frigus, & quod de facto sæpe habeantur volitiones in rerum natura sine existentia nolitionum oppositarum ipsis; tum etiam, quia sequeretur quod omnes differentiæ possibiles, animalis verbi gratia de facto existerent, quia omnes illæ differentiæ sunt cōtrariæ rationalitati de facto existenti: hoc autem est absurdissimum, etiam secundum prædictum authorem, qui ad existentiam generis, & saluandam rationem eius non requirit nisi duas species; quamuis plures essent possibiles.

CONCLVSIO III.

50 *Genus requirit plures species possibiles.*

Ad saluandam rationem generis vniuersalis, quatenus genus metaphysicum est: illud, quod est aptum natum inesse pluribus, requiritur possibilitas plurium specierum, quæ etiam possibilitas requiritur ad saluandam rationem generis logici. Hæc est absque controuersia, *& patet*, quia non posset verè inesse multis speciebus, nec esse prædicabilis verè de illis, absque possibilitate plurium specierum: ergo non posset habere rationem generis metaphysici aut logici.

Dices: quamuis repugnarent omnes species animalis præter humanam, ratio animalis reperiretur perfectissime in homine: sed ratio animalis est ratio generica: ergo saluaretur ratio generica absque possibilitate plurium specierum.

51 *Respondeo* distinguendo minorem: ratio animalis est de facto ratio generica ex suppositione possibilitatis plurium specierū, concedo; est ratio generica ex suppositione quod esset impossibilis illa pluralitas, nego minorem & consequentiam.

Aduertendum autem, quod si vera esset sententia Thomistarum dicentium rationem specificam, etiam vt vniuersalem, posse reperiri absque possibilitate plurium indiuiduorum, eodem modo rationem genericam posse conseruari absque possibilitate plurium specierum: qua enim ratione posset dici quod natura specifica posset inesse & prædicari de multis, non obstante implurificabilitate indiuiduorum, posset etiam natura generica inesse aptitudinaliter, & prædicari

cari

cari de multis speciebus, non obstante implurificabilitate plurium specierum, nec disparitas est assignabilis.

CONCLVSIO IV.

51. *Non potest cognosci aliquid esse genericum quin cognoscantur plures species possibiles ipsius.*

Sed non est necesse vt cognoscantur actu existere.

A*D cognoscendam aliquam naturam esse genericam metaphysice aut logicè, debent cognosci plures species esse possibiles, quibus inexistat: non tamen est necesse, vt vel actu existat vlla species eius, vel cognoscatur existere.* Hæc est extra controuersiam, *& patet prima pars*, quia non potest cognosci animal v.g. esse vniuersale aut logicè, aut metaphysicè, nisi quatenus cognoscitur, vt habens aptitudinem inexistédi pluribus speciebus, aut vt habens prædicabilitatem de illis: sed certum est non posse talem aptitudinem aut prædicabilitatem cognosci absque cognitione terminorum, quos respicit: sed respicit illa aptitudo & prædicabilitas plures species possibiles: ergo debent cognosci tales species possibiles, vt cognoscatur illa aptitudo & prædicabilitas.

Probatur secunda pars: quia eo ipso quo haberet quis conceptũ animalis, & conceptum hominis & bruti, quamuis nullum animal existeret, cognosceret naturam animalis esse aptam inexistere homini & bruto, & posse de illis prædicari: sed hoc sufficeret ad hoc, vt cognosceret illam naturam esse genericam: ergo vt cognoscat naturam aliquam esse genericam, non est necesse vt existat vlla species eius, aut vt cognoscatur existere.

CONCLVSIO V.

52. *Ad vniuersale logicũ requiritur cognitio plurium specierum.*

R*Equiritur cognitio plurium specierum, vt natura fiat vniuersalis, logicè, intelligendo per naturam sic vniuersalem, naturam proxime prædicabilem de multis: si vero intelligeretur per naturam logice vniuersalem natura abstracta à singularibus, & ex se prædicabilis de multis speciebus, quãuis non proxime, non requireretur ad naturam logice vniuersalem faciendam cognitio plurium specierum, aut vllius speciei.* Hæc non potest esse in controuersia, & *patet prima pars*, quia nisi consideretur, vt inexistens pluribus speciebus, non potest esse proxime prædicabilis de illis.

Probatur secunda pars, quia eo ipso quo consideraretur natura animalis, non considerata vlla eius specie, illa esset ex se prædicabilis de multis, licet non proxime, propter defectum cõsiderationis eius in multis; & esset abstracta à speciebus, hoc est cõsiderata absque consideratione specierum: ergo esset vniuersalis logice in sensu conclusionis.

QVÆSTIO IV.

Vnde desumitur ratio generica, & differentiæ rerum quæ constant genere & differentia.

53

QVia satis vulgare axioma est, præsertim inter Thomistas, quod ratio generica desumatur à materia, & differentia à forma in rebus cõstantibus materia & forma: placuit proponere hanc quæstionẽ vt

vt intelligatur quo sensu id possit esse verum.

Prima sententia est, in rebus corporeis genus desumi à materia prima, & differentiã à forma substantiali. Hanc tenent Thomistæ, sed non tamen eodem modo explicant, quomodo id sit verum; conuenientior autem explicatio est, quam adducunt *Complutenses, & Ioannes à Sancto Thoma* hic, quod id sit verum non de ipsa materia prima sola secundum se considerata, sed de ea, vt afficitur & informatur forma substantiali, quatenus est principium minus perfectæ operationis aut effectus: v.g. materia prima affecta anima rationali habet & posse sentire, & posse discurrere, & ex his duobus effectibus perfectior est discursus quam sensatio; vnde si consideretur materia prima, vt affecta anima, quatenus est principium sensationis, ab ea, vt sic, desumitur ratio generis, nimirum animalitas; si vero consideretur vt affecta anima, quatenus est principium discurrendi, ab ea vt sic desumitur ratio differentiæ, nimirum rationalitas. Concedunt autem hi authores rationes istas desumi proxime à tota entitate rei, sed dicunt remote eas desumi ex materia & forma modo explicato.

Secunda sententia.

Communior sententia est, quam tenet *Doctor* 1. *dist.* 3. *& dist.* 8. *quæst.* 3. cum suis & recentioribus, genus non sumi à materia, nec differentiam à forma proprie loquendo.

54 *Quid est genus ac differentiam desumi ab aliquare.*

Pro resolutione aduertendum est, desumi genus & differentiam ab aliqua re, non esse aliud quam propterea rem habere tale prædicatum genericum, quia constat tali re, aut quia est talis res; aut propterea colligi quod habeat tale prædicatum genericum aut differentiale, quia scitur habere talem entitatem physicam, aut constare tali entitate physica: vnde si propterea homo habeat animalitatem, quia habet materiam aut corpus; aut si propterea colligitur habere animalitatem determinabilem per rationalitatem, quia scitur constare materia aut corpore, sequitur manifeste quod genus hominis desumatur à materia aut corpore eius. Si vero non propterea habeat animalitatem, nec cognoscitur habere ipsam, genus nõ desumitur à materia. Loquor autem semper de genere, vt est est quid contrahibile & determinabile per differentiam, & de differentia, vt est quid determinatiuum generis.

CONCLVSIO I.

55 *Genus non desumitur à materia prima sola.*

G*Enus non desumitur, nec proxime, nec remote à materia prima sola.* Hæc est Doctoris supra cum suis & recentioribus cõmuniter, ac melioribus Thomistis: & *probatur* euidenter non solum quia reperitur ratio generis in pluribus rebus, quæ non constant materia, vt in Angelis, ac accidentibus quibuscumque; sed etiam quia si in ipsis rebus corporeis genus desumeretur à sola materia, omnes res corporeæ conuenirent in iisdem rationibus genericis: sed hoc est absurdum, cum certum sit lapidem non habere animalitatem nec vitam, quæ sunt rationes genericę repertæ in solis viuentibus: ergo non desumitur gradus genericus, nec vniuersaliter, nec etiam in rebus corporeis à sola materia prima. Probatur sequela maioris

ris pro vltima parte, de qua sola posset dubitari, quia si animalitas v.g. desumeretur in homine aut animali quocumque à materia sola, aut proxime aut remote, tum verum esset quod propterea solummodo & præcise haberet animal quodcumque animalitatem, quia haberet materiam, aut quod propterea solummodo colligeretur habere animalitatem, quia cognosceretur habere materiam; sed si hoc esset verum, quodcumque corporeum constans materia deberet habere animalitatem, quia si materia sola esset causa cur vnum corporeum haberet animalitatem, aut cognosceretur eam habere, deberet colligi quod omne constans materia haberet animalitatem; & idem est de cæteris rationibus genericis: ergo si in corporeis desumeretur genus à sola materia siue proxime siue remote, omnia corporea includentia materiam deberent conuenire in omnibus rationibus genericis.

56 *Confirmatur*, quia si materia sola aut proxime aut remote esset sola causa, cur homo haberet animalitatem, deberet in cæteris etiam rebus, in quibus includeretur, esse talis causa; nec enim potius deberet eam causare in homine quam in lapide, nisi quia aliquid aliud in homine concurreret, quod non reperiretur in lapide nec secundum aliquid simile: & hoc ipsum est signum efficax colligendi quod materia sola non causet etiam arguitiue animalitatem.

Dices: esse susceptiuum quantitatis potest assignari tanquam genus corporum sublunarium, in quo inter se conueniunt & distinguuntur à spiritualibus substantiis; sed hoc competit ipsis ratione solius materiæ, maxime in sententia satis communi, quod quantitas subiectetur in sola materia prima, ergo genus potest desumi à sola materia.

Respondeo breuiter, quidquid sit de maiori & minori, distinguendo consequens; aliquod genus, transeat; omne genus, nego: conclusio autem intendit quod omnes rationes genericæ etiam rerũ corporearum non desumantur à sola materia prima, quidquid sit de aliqua ratione generica particulari.

Probatur secundò conclusio, quia est euidens quod anima concurrat ad sensationem, & quod sensitiuitas principalius cõpetat homini ratione animæ quam ratione materiæ primæ: ergo gradus genericus animalitatis non desumitur vllo modo à sola materia prima.

CONCLVSIO II.

57 *Possit cognosci rationes genericæ rerum corporearũ absque cognitione materiæ.*

GEnus non ita desumitur etiam partialiter à materia prima, quin posset aliquis cognoscere plures genericas rationes rerum corporearũ etiam vt tales, absque eo quod cognosceret illas res constare materia. Hæc est conformis Doctori, & probatur euidenter, quia quamuis non sciremus hominem constare materia vlla ratione, potuissemus cognoscere ex operationibus ipsius quod esset quid sensitiuum & discursiuum, & potuissemus cognoscere, quod conueniret cum alijs animalibus in sensitiuitate & disconueniret ab ipsis in rationalitate; & vlterius potuissemus cognoscere quod sensitiuitas esset prædicatum ipsi commune cum alijs, &

& rationabilitas prędicatū proprium, quo primo distingueretur ab illis alijs non minus, quam de facto cognoscimus: ergo potuissemus cognoscere quod sensitiuitas illa cõmunis esset ratio generica, vel constitueret talem rationem, & quod rationalitas esset differentia hominis ab alijs, quibus non conueniret; & consequenter ratio generica non ita desumitur à materia, nec differẽtia à forma, quin possit aliquis cognoscere aliquas rationes genericas, & aliquas differentias rerum, vt tales, absque cognitione vlla materiæ primæ.

CONCLVSIO III.

58 *Genus & differentia substantiarū materialiū desumuntur à materia & forma.*

G*Enus & differentia substantiarum materialium per se inclusa & identificata ipsismet desumuntur à materia & forma physica, & non à materia sola, nec à forma sola.* Hæc est Doctoris supra cum suis & recẽtioribus, nec in re dissentiunt Cõplutenses aut Ioannes à Sancto Thoma. *Probatur*, quia materia & forma causant illas substantias, ita vt non essent tales substantiæ absque materia, & forma: ergo materia & forma sunt realiter causæ cur sint tales substantiæ, & consequenter sunt causæ cur sint in rerum natura prædicata essentialia istarum rerum identificata ipsis realiter: ergo genus & differentia, quæ sint talia prædicata, desumuntur à materia & forma, & non à materia sola, nec à forma sola.

Dices: esse susceptiuum quantitatis est prædicatum intrinsecum substantiæ constantis materia, & est vel differentia eius, vel genus; sed competit ipsi ratione solius materiæ: ergo genus vel differentia sumitur à sola materia.

Respondeo negando minorem: sicut enim illæ substantiæ non haberent esse à sola materia, ita neque haberent etiam vlla prædicata ibi essentialia à sola materia.

Dices: eo ipso quo intelligerentur habere materiam, intelligerentur habere istam susceptiuitatem: ergo materia sola est à qua habent illam.

Respondeo, non posse intelligi quod habeant materiam in se inclusam, quin intelligantur etiã habere formam; & consequenter sola materia non est sufficiẽs ratio, cur intelligantur habere illam susceptiuitatem.

CONCLVSIO IV.

59 *Genus desumitur ab operatione magis communi & differentia à minus communi.*

V*Niuersaliter loquendo genus cuiuscumque rei potest desumi ab operatione vel effectu magis cõmuni, & differentia à minus communi operatione vel effectu.* Hæc in re debet esse extra controuersiam, & *patet*, quia possum colligere ex sensatione hominis, quæ est operatio ipsi communis cum bruto, quòd habeat principium formale illius operationis, & quod in eo conueniat cũ bruto; & ex eo quod videam hominem habere discursum, quæ est operatio minus communis quam sensatio, possũ colligere quod habeat principium talis operationis, quod non competat bruto: ergo possum colligere quod illud principium cõmune sit genus hominis & bruti, & quod illud principiũ particulare homini sit differentia hominis & bruti. Similiter ex eo quod videam, quamcumque formam substantialem posse actuare materiam, possum col-

colligere, quod ratio actuandi materiam sit communis ac generica respectu omnis formæ substantialis; & ex eo quod videam hanc formam particularem ita actuare materiam, vt cum ipsa faciat aliquod totum potẽs producere effectus, quibus similes nequit facere aliud totum constitutiuum per aliam formam, possum colligere quod illa forma particularis sit distinctæ rationis ab alia illa forma, & consequenter habere differentiam, qua ab ipsa differat. Et hoc modo possum discurrere de omnibus rebus siue substantialibus, siue accidentalibus, siue spiritualibus, siue materialibus, siue completis, siue incompletis: ergo vera est conclusio.

60

Quo sensu genus desumitur à materia & differentia à forma.

Quod si quæras, cur ergo communiter dicatur genus desumi à materia, & differentia à forma? *Respondeo* ideo posse id dici, quia genus, quandoquidẽ habeat rationem perfectibilis, habet proportionem & similitudinem aliquam cum materia, quæ est perfectibilis per formam; & similiter quia differẽtia habet proportionem aliquã cum forma, quandoquidẽ vtraque habeat rationẽ perfectiui. Posset etiam ille modus loquendi habere hunc sensũ quod genus colligatur inesse rei ex eo, quod res possit concipi per modum materię, hoc est perfectibilis, quia scilicet potest cõcipi vt principium operationis, aut effectus cõmunis, & vt principium operationis, aut effectus particularis: & vt concipitur primo modo, potest dici esse in potentia ad seipsum vt conceptum secundo modo. Vnde quandoquidem cognoscatur habere rationem genericam ex eo quod concipiatur primo modo, potest dici quod ratio generica desumatur à materia, hoc est à re concepta per modum perfectibilis: & quia differentia colligitur inesse rei ex eo quod concipiatur secundo modo, propterea potest dici quod differentia sumatur à forma, hoc est à re concepta cum maiori perfectione quàm concipiebatur inesse ipsi per primum conceptum.

Varijs modis posset explicari illud dictum, sed res ipsa constat ex conclusionibus, nec ad rationem generis cognoscendam requiritur, maior explicatio istius dicti, quam iam præmissa.

QVÆSTIO V.

Quomodo genus respicit sua inferiora.

61

DVo sunt inferiora generis, de quibus quæritur, nimirum species, quæ sub ipso immediate cõtinẽtur, & ad quas contrahitur per differentias constitutiuas illarũ specierum; & indiuidua contenta sub illis speciebus.

CONCLVSIO I.

Genus potest prædicari de speciebus & indiuiduis in quid.

GEnus ita respicit species & indiuidua, vt de ipsis vere prædicari possit in quid. Hæc est certa apud omnes, & patet, quia non solum possumus dicere quod homo sit animal, sed etiam quod Petrus sit animal, & sic dicendo bene respõderemus quærẽti, quid sit homo, aut quid sit Petrus.

Confirmatur, quia vere genus reperitur in specie & etiam in indiuiduo: ergo vere potest prędicari de vtrisque.

Confirmatur secundò, quia sine dubio potest prędicari de specie:

ergo & de indiuiduo, propter regulam illam communem, quod quando aliquid prædicatur de alio, etiam quidquid prædicatur de illo potest de illo alio prædicari; id quod de prædicatis primæ intentionis est certum, quidquid sit de prædicatis secundæ intentionis.

CONCLVSIO II.

62 *Eadem aptitudine respicit genus species & indiuidua.*

Quamuis genus immediatius respiciat speciem quàm indiuidua; eadem tamen aptitudine, qua respicit species, respicit indiuidua, nec sunt multiplicandæ plures aptitudines in ipsa natura à parte rei, etiam formaliter distinctæ, quarum vna respiciat species, & alia indiuidua. Hæc est communior, *& patet*, quia posita illa sola aptitudine, quã habet genus ad inexistendum speciebus, & seclusa quacumque alia, necessariò inexisteret indiuiduis per hoc, quod ipsæ species inexisterent indiuiduis: implicat enim quod genus sit in speciebus, & hæ in indiuiduis, quin genus sit in indiuiduis: ergo non est ponenda alia aptitudo in genere ad inexistendum indiuiduis præter illam aptitudinem, quam habet ad inexistendum speciebus.

Dices: potest cognosci quid sit aptum inexistere in indiuiduis sine eo quod cognoscatur posse inexistere speciebus: ergo distincta est aptitudo qua respicit indiuidua, ab illa quâ respicit species, saltem formaliter: probatur cõsequentia, quia si esset eadem aptitudo formaliter, non posset intelligi genus aptum inexistere indiuiduis, quin intelligeretur inexistere speciebus.

Respondeo negando consequentiam cum probatione, quia bene possum cognoscere quod qualitas sit in substantia, ex eo quod videam illam comitari substantiam, & non posse naturaliter existere absque substantia, quamuis non habeat esse in substantia per vnionem immediatam; & quamuis nesciam an sit ibi per talem vnionem, an vero per vnionem mediatam, quatenus scilicet ideo est in substantia, quia est in quantitate, & quia quantitas est in substantia: ergo similiter possum cognoscere quod animalitas sit in Petro & Paulo, quamuis non sciam an sit ibi per aptitudinem immediatam, an vero per mediatam, & consequenter non bene potest colligi quod animalitas dicat aptitudinem aliquam immediatè terminatam ad indiuidua, ex eo quod posset cognosci inexistere ipsis, non cognito an inexistat speciebus.

CONCLVSIO III.

63 *Potest genus vt tale referri ad species quin referatur ad indiuidua, non è contra.*

Non potest genus vt tale referri per intellectum ad indiuidua quin consideretur inesse speciebus; bene tamen potest referri vt tale ad species, quin referatur ad indiuidua; & consequenter si sequatur ad comparationem intellectus in natura comparata aliquis respectus rationis terminatus ad illa, ad quæ comparatur natura, non eodem semper respectu rationis refertur natura generica ad indiuidua, quo refertur ad speciem, licet eodem respectu referatur ad speciem, quo refertur ad indiuidua. Hæc quoad primam partem est extra controuersiam, & patet, quia non potest referri ad indiuidua vt genus, nisi referatur ad illa per modũ partis essẽtialis cõtrahibilis: sed non potest

re-

referri vt pars cõtrahibilis, nisi intelligatur esse determinabilis per plures differentias essentiales, & non potest considerari, vt sic contrahibilis, quin intelligatur inexistere speciebus constitutis per ipsum & illas differentias: ergo non potest referri ad indiuidua vt genus, quin referatur ad species. Dico autem *vt genus*, hoc est, ita vt cognoscatur habere rationem generis respectu eorum, quia potest sine dubio illa ratio, quæ est generica, v.g. ratio animalis, referri ad indiuidua, quin referatur ad species; non tamen vt ratio generica, seu ita vt cognoscatur esse ratio generica: nam potest intellectus considerare aliqua duo indiuidua conuenire in animali, non considerando in illis vllam differentiam essentialem contractiuam animalis; & in tali casu posset intellectus referre animal ad illa duo indiuidua, & prædicare illa de ipsis, non referendo illud ad species, nec prædicando illud de speciebus. At sic referẽdo & comparando animal ad indiuidua non sciret referens an esset generica, vel specifica, imo referret ipsum per modum speciei ad illa, quãdoquidem referret ipsum per modum totius essentiæ ipsorum, si nullum aliud prædicatum intrinsecum essentiale consideraret in ipsis, vt cõtingeret quando consideraret illa præcise, vt conuenientia in sola animalitate.

64 *Animal vt prædicabile de duobus hominibus præcise non habet rationem generis, nec speciei.*

Quod si consideraret duo indiuidua specifica, v. g. duos homines non solum, vt conuenientes in animalitate, sed etiam in rationalitate, in tali casu non prædicaret animal de ipsis, nec per modum speciei, nec per modum generis; non quidem per modũ speciei, quandoquidem non cõsideraret ipsum in illis tanquam totam essentiam; non etiam per modum generis, quia non consideraret ipsum per modum superioris aut contrahibilis: quod probo: quia vt consideraret ipsũ per modum superioris ac determinabilis, seu contrahibilis, deberet considerare ipsum per modum magis late patentis, aut nõ conuertibilis cum rationalitate, quæ sola esset determinatiua ipsius: sed in casu proposito non consideraret ipsum vt sic, quandoquidem non consideraret ipsum, vt determinabile per aliquam aliam differentiam, præter rationalitatem: vt posset autem considerare ipsum tanquam non conuertibile, aut magis late patens, deberet considerare ipsum, vt potens existere absque rationalitate cum alia differentia, vt est euidens: ergo non prædicaret ipsum per modum superioris aut contrahibilis, aut consequenter generis.

65 *Et si quæras*, quo modo tum prædicaret intellectus animal de illis duobus hominibus: *Respondeo*, quod nullo modo ex illis quinque modis, quibus quinque prædicabilia dicuntur esse prædicabilia.

Dices: ergo prædicabile, vt sic, non est adæquate diuisum in illa quinque prædicabilia.

Datur aliquod prædicabile de multis quod non fit formaliter loquendo vllum ex quinque prædicabilibus.

Respondeo concedendo id, formaliter loquendo, propter hanc ipsam instantiam: realiter tamen adæquate diuiditur omne prædicabile in illa quinque, quatenus nullum est prædicabile de pluribus, quod realiter nõ possit prædicari de illis pluribus aliquo ex illis quinque modis, quamuis aliquid possit prædicari secundũ

aliquam considerationem, secundum quam non competeret ipsi prædicari vllo ex illis modis: & in hoc sensu intelligendum est quod prędicta diuisio sit adæquata.

66 *Secunda pars* conclusionis est conformis illis authoribus, qui nobiscum supra tenuerunt, quod genus non requirat per se, & ex ratione sua formali plures species cõmunicabiles: eam etiam tenet expresse *Auersa*, quamuis non conueniat nobiscum in illa doctrina, sed sane satis inconsequenter, vt iam patebit.

Probatur hac pars, quia eo ipso quo concipiat quis hominem, & brutum, non concipiendo vllum indiuiduum ipsorum, videt animal includi in illis, & esse prædicabile de ipsis in quid incomplete: ergo potest vt sic ipsum ad illa referre sine eo, quod referat ipsum actu ad indiuidua, de quibus non cogitat; & vt sic comparatur tanquam genus ad illa ex suppositione quod ad rationem formalem generis sit impertinens quod species, de quibus prædicatur, sint communicabiles; cuius suppositionis veritatem ostendimus supra *numero 31*.

Quod si requireretur ad genus formaliter habere sub se plures species communicabiles, profecto non posset animal, vt genus, referri ad hominem & brutum, quin referretur ad indiuidua hominis, quia non potest homo cõsiderari vt communicabilis, nisi indiuiduis: (vt modo suppono cum communi sententia tenente, quod homo sit species infima animalis) nec potest considerari vt communicabilis illis, quin consideretur in ipsis, & referatur ad ipsa cum animalitate, qua in ipso consideretur: ergo non potest genus vt sic referri ad speciem saltem infimam, quin referatur ad indiuidua eius.

Dixi autem: *ad speciem saltem infimam*, quia genus supremum, v. g. substantia posset considerari vt genus respectu substantiæ materialis & immaterialis, etiã considerando illas vt communicabiles, non consideratis indiuiduis, quia substantia materialis potest considerari vt communicabilis substantiæ viuenti & nõ viuenti, non consideratis vllis indiuiduis, & consequenter posset referri substãtia vt sic, ad species aliquas suas, absque eo quod referretur ad indiuidua: iuxta quod posset limitari doctrina *Auersæ*; dicendo quod genus possit referri vt genus ad aliquas species, nimirum ad subalternas, sine eo quod referatur ad indiuidua; licet non possit referri ad infimas, quin referatur ad indiuidua, tenẽdo quod ad rationem genericam formaliter requiratur ordo ad species vt communicabiles.

67 *Ex his patet reliqua pars conclusionis*: nam si potest generica natura referri per intellectum ad species, sine eo quod referatur ad indiuidua, & si sequatur aliquis respectus in natura per talẽ considerationem intellectus, certum est quod potest dari respectus rationis in natura generica ad species sine respectu rationis terminato ad indiuidua, & consequenter quod non eodem respectu rationis respicit semper natura indiuidua, quo respicit species. Et similiter, si non potest comparari vt genus per intellectum ad indiuidua, quin cõparetur ad species, etsi sequatur ad comparationẽ intellectus re-

respectus rationis in natura terminatus ad ea, ad quæ comparatur, non minus certũ est quod eodem respectu rationis quo respicit indiuidua, debeat semper respicere etiam species.

QVÆSTIO VI.

An natura generica possit dari à parte rei absque differentia vlla positiua præter indiuidualem.

68

SEnsus quæstionis est, an possit dari à parte rei aliquod indiuiduum naturę genericæ, v.g. animalis, quod nullum haberet prædicatum positiuum essentiale præter prædicata animalis, in quibus conueniret cum alijs speciebus animalium.

CONCLVSIO.

Nõ potest dari natura generica absque aliqua differentia.

COnclusio est negatiua cum communiori sententia. *Probatur*, quia quodcumque indiuiduum animalis, quod dari potest à parte, vel debet esse realiter à parte eiusdem rationis cum animali rationali, vel debet esse diuersæ rationis: si sit eiusdem rationis, ergo habebit rationalitatem non minus quã homo, & sic habebit illud indiuiduum aliquam differentiam cõtractiuam animalis præter numericam: si sit diuersæ rationis essentialiter, ergo habebit aliquod prædicatum essentiale, quod non reperitur in homine, & sic etiam habebit aliquam differentiam distinctam præter animalitatem.

Confirmatur, quia vel illud indiuiduum habebit aliquas operationes, aut effectus, quos non potest habere homo, vel nõ habebit; si non habebit, ergo non erit distinctæ rationis ab homine: si habebit, ergo habebit principium positiuũ istarum operationum: sed illud principiũ non erit animal formaliter loquẽdo; quia aliàs homo, cum sit animal, posset habere illas operationes: ergo erit aliquod aliud formaliter distinctum; & consequenter illud indiuiduum non constabit solo animali & singularitate.

69

Dices: illud animal erit diuersæ rationis ab homine, non per aliquod prædicatum positiuum ipsi cõpetens, sed per negationẽ rationalitatis, quæ est in homine: sicut enim paries albus, vt albus, est diuersæ rationis à pariete nõ albo, qui non haberet vllã formã positiuam, qua distingueretur à pariete albo, sed solam negationem albedinis, quæ est in pariete albo: ita animal, quod non haberet rationalitatem, distingueretur ab animali rationali nõ per aliquod prædicatum positiuum, sed per negatiõnẽ rationalitatis.

Iuxta quam doctrinam posset etiam dici ad confirmationem, quod animal aliquod posset dari, quod non haberet diuersas operationes, aut effectus ab ijs, quos posset homo habere; sed quod esset tamẽ distinctæ rationis ab homine, propterea quod non posset habere operationes omnes quãs posset homo, v.g. discursiuas.

70

Contra has responsiones: quia omnis negatio necessario cõpetens rei debet habere aliquod fundamẽtum positiuum, ad quod sequitur, & ratione cuius cõpetat illi: sed illud animal, quod non haberet aliquod prædicatũ positiuum præter rationẽ genericam animalis, & differentiam

individualem, non haberet aliquod fundamẽtum positiuū, nec aliquod principiū, ratione cuius competeret illi talis negatio: ergo non competeret illi. Probatur minor, quia nō haberet pro fundamento, aut principio formali talis negationis ipsam hæcceitatem; huius enim munus est solummodo facere rem indiuiduā, & distinctam numero ab aliis rebus: nec etiam ipsam rationem genericam animalis, quia, si hæc esset principium & fundamentū, ad quod sequeretur talis negatio, quodlibet animal, & consequẽter homo, haberet talem negationẽ, quod est absurdum.

Confirmatur hoc: quia vel illa ratio animalis, quæ esset in illo indiuiduo, esset distinctæ rationis positiuæ ab animali vt sic, vel non esset; si esset, ergo illud indiuiduum haberet aliquam differentiam positiuam essentialem cōtractiuam animalis vt sic. Si non esset, ergo quemadmodū animal vt sic non potest esse principium talis negationis, nec illud animal, vt animal potest ipsam principiare.

71 *Instabis* contra hunc discursū: animal quod est in homine, licet sit eiusdem rationis formaliter cum animali quod est in bruto, tamen fundat identitatem realẽ cum rationalitate, & negationẽ talis identitatis cum brutalitate, qualem identitatem & negationem non fundat animal vt sic, nec animal quod est in bruto; ergo animal quod esset in illo indiuiduo, posset fundare negationem rationalitatis, quamuis eam non fundaret animal vt sic, nec animal quod est in homine; & quãuis illud animal esset eiusdem rationis cum animali vt sic, & animali quod est in homine.

Contra: quia eo ipso quo fundaret animal, quod est in homine, identitatem, aut negationem, quam nō fundaret animal, quod est in bruto, aut animal vt sic, sequitur quod est diuersæ rationis, sicut iam diximus in casu præsenti; vnde negandum est quod animal quod est in homine formaliter consideratum, fundet illam identitatem & negationem.

Et si quæras, vnde habet animal coniungi cum rationalitate? *Respondeo* hoc non competere ipsi ratione animalitatis formaliter, quia alias omne animal esset sic coniunctum; sed competit ipsi ex eo quod reperiatur in eadem re cum rationalitate.

A quo habet animal esse identificatū rationalitati.

72 *Et si quæras rursus*, vnde habeat esse in eadem re: *Respondeo* quod non ab animalitate formaliter, propter rationem iam dictam, sed hoc habet à seipso realiter considerato.

Dices: ergo similiter posset discurri in proposito, & asseri quod animal quod esset in tali indiuiduo, haberet negationem rationalitatis, nō quidem ratione animalitatis formaliter considerata, sed à seipso realiter considerato.

Contra, quia quando aliquid habet aliquam negationem ratione sui realiter, & non formaliter considerati, tum ratio formalis ipsius cōiungitur cum aliquo positiuo, cum quo debet reperiri talis negatio: & sic, quia animal, quod est in homine, habet negationem brutalitatis non ratione sui formaliter, sed realiter considerati, bene sequitur, quod reperiatur coniunctum cum rationalitate, quæ necessariò exigit talem negationem: ergo, si animal illud ratione sui realiter considerati habet nega-

ga-

gationem rationalitatis, sequitur quod coniugatur illud animal cum aliquo positiuo, cum quo coniungi debet talis negatio. Hoc autem sufficit nostro intento, quia illud positiuum erit differentia contractiua animalis vt sic, sicut rationalitas est differentia positiua animalis vt sic, contrahens ipsum ad esse hominis.

Confirmatur hoc & tota cōclusio, quia si posset negatio vnius differentiæ positiuæ sequi ad rationem genericam indiuiduatam, siue formaliter siue realiter consideratam, posset dici quod animal vt sic non contraheretur ad brutum & hominem per differentias positiuas, cōtra communem sententiam.

DISPVTATIO V.

De Specie.

QVAMVIS differentia ex eo quod sit contractiua generis, & constitutiua speciei, videatur habere aliquam prioritatem respectu speciei, & propterea posset cōmode de ea agi ante speciem: tamen ex alio capite satis conuenienter tractari potest prius de specie: tū quia est correlatiuum generis, correlatiua autem sunt simul cognitione: tum etiam, quia est prædicabile perfectius, quandoquidem dicat totam essentiam rei, differentia vero formaliter & explicite non dicat nisi partem essentiæ. Præterea, etiam parui refert, de quo prædicabili prius agatur; sufficit enim eorum omnium naturam declarare quocumque ordine id fiat.

QVÆSTIO I.

Vtrum bonæ sint definitiones speciei assignatæ à Porphirio.

QVoniam quælibet species habet duas considerationes, vnam, secundum quam continetur sub genere aliquo, cui sic subijcitur, vt genus de illa in quid prędicari possit, sicut animal prædicatur de homine, & viuens de animali: alteram, secundum quam potest prædicari de alijs sub se contentis, vt homo potest prædicari de Petro & Paulo: Hinc *Porphirius* duas speciei assignauit definitiones aut descriptiones: *Prima* est quod sit illud *quod subiicitur generi*, vel de quo genus in eo quod quid est prædicatur; & hæc est definitio eius, quatenus comparatur ad superiora, sub quibus continetur. *Altera* est, quod *sit illud quod est prædicabile de pluri-*

Duplex species, prædicabilis & subiicibilis.

bus numero differentibus in quid, quæ est definitio eius, quatenus comparatur ad inferiora, quæ continentur sub ipsa, vt homo cōtinet sub se Petrum & Paulum: examinamus ergo hic, an hæ descriptiones seu definitiones sint bene traditæ.

CONCLVSIO I.

2 *Bona est descriptio speciei subiicibilis.*

B*Ona est descriptio Porphiriana speciei subiicibilis, qua dicitur quod sit illud, quod subiicitur generi; & etiam illa altera, quod sit illud, de quo genus prædicatur in quid: & hæ duæ definitiones possunt explicari, & sic vt coincidant, & sic vt differant*. Hæc in re est cōmunissima, *& patet prima pars*, quia per vtramque illam descriptionem explicatur natura speciei subijcibilis, vt distinguitur ab omnibus alijs rebus: distinguitur enim à genere, vt est genus, per hoc quod subijciatur generi, & per hoc quod genus de ipsa prædicetur in quid; nam genus, vt genus formaliter, non subijcitur, nec aliquid de ipso prædicatur, sed potius est prædicabile. Distinguitur etiam à specie prædicabili vt tali, quia illa vt sic nō subijcitur, nec aliquid de ipsa prædicatur, sed potius alia subijciuntur ipsi, & ipsa de alijs prędicatur.

Secunda pars, nempe quod illæ duæ descriptiones possint sic explicari, vt differant vel conueniāt, *probatur*, nam illud *subiici* potest sic intelligi, vt significet, quod species subijciatur in prædicatione, & sic conueniret vtraque descriptio. Potest etiam sic explicari, vt significet quod species includat genus, & minus late pateat quam ipsum, & sic differrent illæ duæ descriptiones, quia prima non diceret expresse ordinem ad prædicabilitatem, sicut diceret secunda, & tamen vtraque etiam vt non coincidunt, sufficienter explicaret naturam speciei subijcibilis, vt distinguitur à cæteris rebus. Nec est momenti vllius, vtra sit essentialior, in quo non conueniunt authores, sed vtraque potest dici essentialis per additamentum, sicut definitiones illæ Vniuersalis: Vniuersale est aptum inesse multis: &, Vniuersale est aptum prædicari de multis.

3 *Obijcies primo*: Indiuidua subijciuntur generi, & genus de ijs in quid prædicatur; nam verum est quod animal includatur in Petro & Paulo, & quod prædicetur in quid de ipsis; ergo neutra ex prædictis definitionibus est bona, quandoquidem vtraque conueniat alij à definito, nempe indiuiduo, quod non est species subijcibilis.

Fuentes, Auersa, Ioannes à sancto Thoma, hic respondent negādo consequentiam, quia licet indiuidua subijciantur generi; tamen non sunt vniuersalia: intelligitur autem per ly *quod* in his definitionibus aliquid vniuersale, vt patet ex mente Porphirij, qui solum agebat hic per se de quinque vniuersalibus, & seorsim in hoc ipso capite obiter egit de singularibus seu indiuiduis post traditas has definitiones.

Hæc responsio est bona ex suppositione quod non possit dari aliquid quod habeat rationē speciei subijcibilis formaliter quod non sit vniuersalis: sed quia id est in controuersia, & quia supra ostendimus non requiri ad genus formaliter, quod species, de quibus prædicatur, sint vniuersales; propterea magis placet alia

com-

communissima responsio, quam ex *Toleto* afferunt hic *Complutenses*, distinguendo antecedens: indiuiduum subijcitur generi, & genus de ipso prædicatur in quid, eo modo quo intelligitur in his definitionibus speciem subijci generi, & genus prædicari de specie, nego antecedens; alio modo, concedo antecedens. Modus autem ille, quo species in illis definitionibus dicitur subijci generi, est quod subijciatur ipsi immediate ita, vt ad ipsam contrahatur immediate per differentiam: sic autem non subijcitur indiuiduum generi, quia non contrahitur genus ad indiuiduum immediate, sed prius contrahitur ad speciem, & mediante specie inest indiuiduo: similiter modus, quo est prædicabilis genus de specie est, quod sit de ipsa prædicabilis, tanquam quid immediate ad ipsam contractum, & hoc modo nō est prædicabile de indiuiduo.

Qua ratione species subijcitur generi.

4 *Dices*: animal est species subijcibilis respectu substantię vt sic; & tamen substantia vt sic non contrahitur ad animal immediate: ergo ad speciem subijcibilem non requiritur cōtrahibilitas immediata.

Respondeo negando minorem loquendo formaliter, non enim est species subijcibilis formaliter respectu substantię vt sic, nisi quatenus subijcitur ipsi, vt contracta est ad aliquid aliud, quod ad ipsum immediate tanquam genus contrahitur: vnde quia animal non contrahitur immediate ad Petrum, nec aliquid aliud, in quo includitur, contrahitur ad Petrū tanquam genus, propterea Petrus non habet rationem speciei respectus animalis aut vllius superioris prædicati.

Dices secūdò: animal prædicatur immediate de Petro, quando cōsideratur Petrus vt animal præcise, & prædicatur immediate de indiuiduo generico animalis; ergo secunda definitio speciei subijcibilis conuenit indiuiduo, nimirum illa, in qua dicitur quod sit illud, de quo genus prædicatur in quid.

Respondeo negando consequentiam, quia definitio vult quod species sit illud, de quo prædicatur genus in quid immediate à parte rei, & iuxta modum, quo à parte rei contrahitur genus; non vero quod sit illud, quod prædicatur immediate quomodocumque. Itaque quodcumque quod subijcitur generi immediate, tanquā illud, ad quod aliquod genus immediate contrahitur, & de quo aliquod genus potest, tanquam sic immediate contractum à parte rei prædicari, est species subijcibilis, siue sit vniuersale quid, siue particulare: & hoc volunt prædictæ definitiones.

5 *Obijcies secundò*: Definitio debet esse notior definito, alias nō explicaret naturam ipsius, & sic frustra adhiberetur, & non esset definitio, quia definitio est ignoti manifestatiua: sed hæc definitio non est notior definito; ergo nō est bona. Probatur minor, quia nō est notius quid sit genus, quā quid sit species: sed subijci generi non potest esse notius quam ipsū genus, sicut nulla relatio potest esse notior quā terminus, cū non possit esse aut intelligi sine termino.

Confirmatur, quia genus formaliter dicit respectum ad speciem, estque correlatiuum speciei; vnde supra definiebatur per ordinem ad species: sed eorum, quæ sunt correlatiua, vnum non est notius altero; ergo genus nō est notius specie.

Con-

Confirmatur secundò, quia genus definiebatur suprà per ordinem ad speciem: ergo species debet esse notior genere, & consequenter male definitur species per ordinem ad genus, tanquam ad quid notius.

Respondetur distinguendo minorem: ex natura sua, transeat minor: ex suppositione quod aliquis cognoscat quid sit genus, & non cognoscat quid sit species, negatur.

Dices: non potest cognosci genus, quin cognoscatur species; quandoquidem definiatur genus per ordinem ad speciem, & nihil cognoscatur per ordinem ad aliquid, quod non cognoscitur: ergo falsum supponitur, quod cognoscat aliquis genus non cognita specie.

6 *Respondeo* distinguendo antecedens: quin cognoscatur species, vt species formaliter, nego; quin cognoscatur aliqua res, quæ est species, concedo; & similiter distinguo consequens, non cognita specie; vt specie formaliter, nego; non cognita specie materialiter & specificatiuè, cócedo cōsequentiam. Itaque quando definitur genus per ordinē ad species, debent intelligi per species naturæ distinctæ rationis inter se, ita vt sensus definitionis sit, quod genus sit illud, quod prædicatur in quid de naturis distinctæ rationis: vt sunt autem distinctæ rationis præcisè & formaliter, nō sūt species subijcibiles; non verò sensus est, quod genus sit illud, quod prædicatur de speciebus, hoc est de rebus, quæ subijciuntur generi vt genus, quia alias genus definiretur per æque ignotum, quia definiretur per ordinem ad seipsum. Similiter quādo definitur species per ordinem ad genus, non debet hoc intelligi de genere formaliter, vt est correlatiuum speciei formaliter; sed de genere, vt est aliquid prædicabile de pluribus distinctæ rationis essentialis.

Quomodo definitur genus per ordinem ad species.

7 *Et per hoc patet ad primam confirmationem*, cuius maior est distinguenda pro vtraque parte: genus formaliter dicit ordinem ad speciem formaliter, nego maiorem pro prima parte: ad speciem materialiter sub alio conceptu, quam sit cóceptus ipsius, vt dicit formaliter respectum ad genus, concedo maiorem pro prima parte. Similiter distinguo maiorem pro secunda parte: genus est correlatiuum speciei, prout capitur species in definitione generis, nego, quia ibi non capitur, vt dixi, prout species formaliter, sed materialiter & specificatiuè: si capitur alio modo, transeat maior pro secunda illa parte. Distinguo etiam minorē iuxta hoc: eorum quæ sunt correlatiua, vnum formaliter, vt correlatiuum, nequit esse notius altero, cócedo; quia correlatiua formaliter, vt dicunt respectus ad se inuicem, sunt simul cognitione, vt postea dicemus: eorū, quæ sunt correlatiua specificatiuè & materialiter, vnum nequit esse notius alio, nego minorem & consequentiam.

8 *Per idem patet ad secundam confirmationem* distinguendo antecedens: genus definiebatur per ordinem ad speciem formaliter consideratam, vt est formaliter subijcibilis, nego: sub alia ratione, concedo: & eodem modo distinguo consequens: ergo species formaliter, vt species subijcibilis, debet esse notius genere, nego: sub alio conceptu, concedo consequentiam.

Ne

Ne autem difficultas proposita & doctrina hęc videatur particulariter ad præsentem materiam spectare, aduertendum est vtramque occurrere in omnibus correlatiuorum definitionibus; si enim velim definire producens in ordine ad productum, aut patrem in ordine ad filium, aut æquale in ordine ad æquale, eadem difficultas opponi potest, & eadem responsio adhiberi seruata proportione.

Obiicies tertiò: species subijcibilis est vniuersalis, sed male describitur vniuersale per ordinē ad superius; ergo male describitur species subijcibilis per ordinem ad genus.

Respondeo distinguendo maiorem: vt subijcibilis ita, vt ipsa subijcibilitas sit vniuersalitas, nego maiorem; secundum aliam rationem, transeat maior, & nego consequentiam.

CONCLVSIO II.

9 *Bona est definitio speciei prædicabilis.*

B*Ona & essentialis per additamentum est definitio speciei prædicabilis, quæ dicitur esse id, quod prædicatur de numero differentibus in quid*. Hæc est communis omnium, in quantum asserit quod illa definitio sit bona: *& patet*, quia declarat naturam speciei, & prædicabilitatem particularē quam habet; neque enim vlli alteri prædicabili competit prædicari de numero differentibus in quid, vt magis patebit ex solutione obiectionum. In quantum autem dicit conclusio, quod hęc definitio sit essentialis per additamentum, patet iisdem rationibus, quibus idem probabatur supra de definitione generis, est enim sine dubio eadē ratio quātum ad hoc de vtraq; definitione, & similes sunt obiectiones; vnde non est necesse vllas hic proponere, quia simul cum solutione patent ex dictis de genere.

Obiicies contra bonitatem huius definitionis conuenit alijs à definito: ergo non est bona. Probatur antecedens, quia conuenit generi, genus enim est prędicabile de numero differentibus in quid; quærenti enim quid est Petrus & quid est Paulus, tam bene potest quis respondere, quod sint animalia, quam potest sic quærenti respondere, quod homo sit animal, & brutum sit animal.

10 *Aliqui dicunt*, intelligi in hac definitione, quod species prædicetur in quid complete & vt tota essentia; vnde quia hoc non conuenit generi, quandoquidem prædicetur vt pars, propterea non conuenit ipsi prædicta definitio.

Alii dicunt, quod genus non prædicetur immediate de indiuiduis, quia ad illa immediate non contrahitur, sed mediante specie, & sic excludūt ipsum ab hac definitione, in qua intelligitur prædicatio immediata.

Contra has responsiones replicari potest, quod genus immediate prædicetur de indiuiduis, & etiam tanquam tota essentia, quando illa indiuidua considerantur secundum rationem genericam præcise, non consideratis differentijs essentialibus contractiuis: v.g. quando considerat quis Petrum & Paulum & Bucephalū tāquā singularia sensitiua, non considerando rationem aliquam particularem, tum prædicat, aut prædicare potest animal de ipsis tanquam immediate conueniens illis, & tanquam totam ipsorum essentiam: ergo

animal

animal est prædicabile immediate & complete de indiuiduis, & consequenter non obstantibus dictis responsionibus, definitio speciei prędicabilis competit generi.

Responderi potest distinguendo antecedens: genus prædicatur immediate aut complete de indiuiduis vllis realibus aut possibilibus prædicatione vera, per quam dicatur à parte rei esse totam essentiā illorum indiuiduorum, aut contrahi ad ipsa immediate, negatur antecedens: potest prædicari immediate & cōplete de indiuiduis, vt considerātur imperfecte & inadæquate ab intellectu, conceditur antecedēs & negatur consequentia, quia prædicatio in quid de indiuiduis, per quam explicatur species, est prædicatio vera, per quam prædicatur de indiuiduis, vt sunt à parte rei, seu vt sunt intellecta adæquate, tanquam tota ipsorū essentia, aut tanquam immediatē contractum ad illa.

11 *Alia datur satis cōmunis & facilis responsio* ad prædictam obiectionem, negando antecedēs, & ad probationem dicendo; quod genus non prædicetur in quid solum de numero differentibus, sed etiam de differentibus specie; species verò prædicabilis ita sit limitata ad prædicationem de numero differentibus, vt non possit prædicari de differentibus specie; vnde dicunt subintelligēdum in definitione præmissa ly *tantum* aut *solummodo* in sensu iā explicato. Addunt autem authores huius responsionis, quod non erat necesse vt Porphirius expresse poneret illam particulam in definitione, nam cum ante dixisset genus prædicari de pluribus specie differentibus, & quidquid prædicatur de speciebus prædicetur de indiuiduis illarum specierum, sufficienter significauit quod genus possit etiam prædicari de indiuiduis ac numero differentibus: vnde cùm hac definitione voluerit explicare speciē prædicabilem, quæ est vniuersale distinctæ rationis à genere, sufficienter colligitur quod intellexit prædicabilitatem aliquam de indiuiduis, quæ non competit generi; hæc autem est prædicabilitas talis, vt non possit species de alijs quam de indiuiduis prædicari, quod est intentum.

Et hinc etiam potest colligi quod prædicetur species, tanquā quid immediate contractum, & tanquam tota essentia, quia si mediate contraheretur, hoc est mediantibus alijs differentijs essentialibus, posset prædicari de alijs quam de numero differentibus non minus quam genus, & sic esset genus & non species prędicabilis. Rursum si prædicaretur in quid vt pars essentiæ determinabilis, tum non contraheretur ad indiuidua immediate, sed prius contraheretur per partem essentiæ determinatiuam.

12 *Obiicies secundò*: species subalternæ seu intermediæ, quæ scilicet collocantur inter genus generalissimum & speciem infimā, sunt verè species & quidem prædicabiles, quia verè prædicantur de pluribus: sed tamen non conuenit ipsis hæc definitio, quandoquidem non solum prædicari possint de numero differentibus, sed etiam de specie differētibus: ergo non bene explicat prædicta definitio speciem prædicabilem.

Respondetur distinguendo maiorem: sunt species prędicabiles, prout species prædicabilis est vniuersale distinctæ rationis à genere,

nere, nego maiorem; prout species prædicabilis dicitur illud, quod subijcitur generi, & quod potest vlterius prædicari in quid aliqua ratione, concedo maiorē & minorem, & distinguo consequens: non bene explicat prædicta definitio speciem prædicabilē, hoc est illud vniuersale, quod habet distinctam prædicabilitatem in quid à prædicabilitate generis, nego consequentiam: speciem prædicabilē alio modo acceptam, concedo consequentiā: Itaque breuiter hic aduertēdum speciem prædicabilem posse capi dupliciter: primò pro omni illo quod est species, & vlterius prædicabilis in quid; secundò pro omni illo vniuersali, quod est prædicabile in quid modo in prædicta definitione explicato; & hoc modo capimus hic speciē prædicabilem, non primo modo.

13 *Obijcies tertiò*. Anima rationabilis est prædicabilis in quid cōplete de hac & illa anima rationali, quæ sunt numero tantum distinctæ: sed non est species prædicabilis: ergo male definitur species prædicabilis. Probatur minor, quia omnis species substantialis prędicabilis ponitur directè in prædicamento substātiæ. anima autem sic in eo non ponitur, quandoquidem sit quid incōpletum physice. Simile argumentum potest fieri contra definitionem generis de anima vt sic, respectu animæ rationalis & animę sensitiuæ tantum: nam est prædicabile de ipsis in quid incomplete, & tamen non est genus, quia non ponitur directè in prædicamento substantiæ, sicut nec anima vlla, propter rationem dictā.

Respondetur breuiter, si per genera & species hic definita intelligantur entia completa, animam vt sic non esse genus respectu diuersarum specie animarum, nec animam rationalem esse speciem respectu huius & illius animę rationalis: excludentur autē à prędictis definitionibus per ly *quod*, quod denotat ens completum physice: si verò non intelligantur sola entia completa, sed quęcunque quæ habent prædicabilitatem in quid, siue sint completa, siue incompleta physice, tum anima vt sic erit genus, & anima rationalis species; & neganda est minor obiectionis cum probatione. Perinde autem est, quo modo ex his explicentur prædictæ definitiones; verisimilius tamen est Porphirium voluisse explicare tantum genera & species completas physice, quia voluit explicare illa, quæ ponuntur directe in prædicamentis.

QVÆSTIO II.

Quomodo se habeant ad inuicem species subijcibilis & prædicabilis.

14 Certum est à parte rei omnē speciem prædicabilem esse etiam subijcibilem, quia nulla est, quæ non continetur sub genere aliquo, in quo conuenit cūm aliqua alia re; & æque certum est quod omnis species subijcibilis non sit species prædicabilis prædicabilitate definita in quęstione pręcedenti, quia genera intermedia non sunt species predicabiles, & tamen sunt subijcibiles; vnde in hoc sensu non necessariò concomitantur se inuicē mutuò: sed difficultas est, an species subijcibilis possit considerari vt talis, quin consideretur vt vniuersalis ac prędicabilis aliquo modo

Sensus quæstionis.

modo de pluribus: & an species prędicabilis possit considerari vt talis, quin consideretur vt subijcibilis. Quę difficultas fortassis in re conuenit cum illa alia; an prędicabilitas aliqua seu vniuersalitas sit per se competens speciei subiicibili, qua talis est, ita vt sit vel de essētia eius, vel proprietas ipsius: & an subiicibilitas sit ita competens speciei prædicabili, vt sit de essentia ipsius, vel proprietas eius.

Caiet. hic, & Araujo 3. Metaph. dicunt subiicibilitatem esse de essentia cuiuscunque speciei, & prędicabilitatē esse proprietatē eius, qua subiicibilis est. *Toletus vero hic* dicit vtrumque respectū tam subiicibilitatis quam prædicabilitatis alicuius, esse proprietates cuiuscūque speciei emanētes ab ipsius essentia, quæ secundum ipsum consistit in aptitudine essendi in multis: & iuxta hoc patet quod concomitantur se inuicem prædicabilitas aliqua, & subiicibilitas in quacunque specie prædicabili & subiicibili, etiam qua talia formaliter, sicut rationalitas & risibilitas, aut sicut risibilitas & admiratiuitas concomitantur se in quocunque homine qua homo.

Communior sententia est subiicibilitatem & prædicabilitatem non se habere ad omnem speciē aut subiicibilem aut prædicabilē qua talia sunt, hoc modo. Quæ sententia colligitur ex *Scoto q. 21. vniuers.* & tenetur à Scotistis omnibus, & Thomistis pluribus, quos sequūtur recētiores fere omnes.

CONCLVSIO I.

15 *Species subiicibilis, qua talis non dicit vniuersalitatem aut prædicabilitatem.*

SPecies subiicibilis, qua talis formaliter, non dicit vniuersalitatem, nec prædicabilitatem, aut tanquam essentiale prædicatum, aut tanquam proprietatem, & potest optime intelligi sine vniuersalitate aut prædicabilitate. Hæc est conformis secundæ sententiæ contra primam. *Probatur* autem, quia eo ipso, quo animal includeret viuens tanquam partem determinabilem per sensitiuitatem, quamuis nō esset aptum inesse multis, aut prædicari de multis, haberet rationem speciei subiicibilis, & non haberet vniuersalitatem aut prædicabilitatem vllam, & consequenter eo ipso, quo consideraretur vt sic, consideraretur vt species subiicibilis, & non consideraretur vt vniuersalis aut prædicabilis; ergo nec prędicabilitas nec vniuersalitas est de essētia speciei subiicibilis; nec ad cognitionem speciei subijcibilis, qua talis, requiritur eorum cognitio.

Quod etiam nec vniuersalitas nec prædicabilitas sit proprietas speciei subiicibilis qua talis, probatur, tum quia nō est potior ratio cur vniuersalitas aut prædicabilitas essēt proprietates subijcibilitatis, quam subiicibilitas sit proprietas eorum aut alicuius ex illis: tum etiam quia ex prædicabilitate aut vniuersalitate non potest inferri per vllum discursū subiicibilitas: sed posset si esset proprietas eorum: ergo non est proprietas eorum.

Confirmatur hoc, quia si natura Michaëlis esset communicabilis, vt putant Thomistæ, nulla esset ratio cur non haberet rationem speciei subiicibilis respectu generis, in quo conueniret Michael cum Gabriele: ergo vniuersalitas & prædicabilitas per accidens omnino se habent ad speciem

ciem subiicibilem, qua talis est.

16 Verum quidem est, si species, respectu cuius dicitur genus habere rationem generis, deberet esse vniuersale formaliter, quod etiam species subiicibilis, qua talis, deberet esse vniuersalis, ac consequenter prædicabilis de multis; quia species subiicibilis est illa formaliter, per ordinem ad quam definitur genus, & ex cuius cognitione dependet cognitio generis: vnde si non posset cognosci, quod aliquid esset genus, nisi cognosceretur quod esset prędicabile de aliquo, quod esset vniuersale, sequitur quod non posset cognosci aliquid esse species subiicibilis, quin cognosceretur esse vniuersale, & consequẽter quod subiicibilitas speciei exigat necessariò ex ratione sua vniuersalitatem, non tamen tanquam prædicatum essentiale aut proprietatem, sed potius tãquam rationem fundandi.

Obiicies pro Auersa, qui oppositũ huius conclusionis tenet: Indiuiduum est subiicibile etiam generi, & tamen nõ est species subiicibilis: sed huius non est alia ratio, quam quod non sit vniuersale: ergo species subiicibilis dicit vniuersalitatẽ necessariò, quamuis ipsamet subiicibilitas non dicat vniuersalitatem.

Respondeo negando minorem: sed ideo non vocatur species subiicibilis, quia non subiicitur generi immediate à parte rei, sicut subiicitur quæcunque res, quæ vocatur subiicibilis species.

CONCLVSIO II.

17 *Species prædicabilis nõ exigit subiicibilitatem.*

S*Pecies prædicabilis, qua talis, non exigit subiicibilitatem, nec tanquam proprietatem, nec tanquã prædicatum essentiale, nec tanquam rationem fundandi, & potest optime intelligi vt sic absq; subiicibilitate.* Hæc etiam est ex mente authorũ secundæ sententiæ contra primam.

Probatur, quia eo ipso, quo homo esset tota essentia Petri & Pauli, quamuis per impossibile vel possibile non haberet sub se vllum genus, esset species prædicabilis, quia esset prædicabile de pluribus numero tantum differentibus in quid immediate & complete: & eo ipso, quo intelligeretur vt sic (sicut potest optime intelligi) intelligeretur sub ratione speciei prædicabilis sine eo, quod intelligeretur vt subiicibilis: ergo non habet subiicibilitatem tanquam proprietatẽ aut prædicatum essentiale & rationem fundandi, & potest intelligi vt prædicabilis quin intelligatur vt subijcibilis.

18 *Confirmatur*, quia nulla prorsus est ratio, cur species prædicabilis, vt talis, exigeret subiicibilitatẽ vllo ex prædictis modis.

Dices esse rationem hanc, nimirũ quod nulla sit species prædicabilis, quæ non sit subiicibilis.

Contra, quia hoc non arguit, quod vt prædicabilis formaliter exigat subiicibilitatẽ: bene enim respectus aptitudinales diuersi possunt competere rei absque eo quod vna formaliter exigat ex se vllo modo alterã, & in tali casu haberent à parte rei necessariam connexionem, non vero ex ratione sua formali, sed ex natura rei, in qua reperirentur.

Confirmatur secundò, quia non est potior ratio, cur prædicabilitas exigeret subiicibilitatem vllo ex prædictis modis potius, quam subiicibilitas prædicabilitatem: ergo non est dicendum quod eã sic exigat.

Obii-

19

Obiicies pro *Auersa*, qui videtur tenere oppositum huius conclusionis: genus generalissimum non dicitur species prædicabilis, licet prædicetur de pluribus, animal vero dicitur species prædicabilis: sed hoc non ob aliam rationem, nisi quia prædicabilitas speciei exigit pro fundamento aut connotato aliquo modo subiicibilitatem generi, quam habet animal, & non habet substantia vt sic, quæ est genus generalissimum, supra quod non est aliud genus, cui subiiciatur: ergo species prædicabilis, vt talis, exigit ex se aliquo modo subiicibilitatem.

Respondeo distinguendo maiorem pro secunda parte: dicitur species prædicabilis, prout species prædicabilis est illa, quæ prędicatur in quid complete aut immediate de pluribus numero tãtum distinctis, & prout nos hic accipimus speciem prædicabilē, nego maiorem pro illa parte: dicitur species prędicabilis, id est dicitur species, quæ potest prædicari de multis, concedo maiorem. Similiter distinguo minorem: sed non est alia ratio, cur animal dicatur species, quæ possit prædicari, nisi quia est subiicibilis, transeat minor; sed non est alia ratio cur dicatur species prædicabilis, prout hic agimus de specie prædicabili, nego suppositum, nempe quod dicatur aut sit talis. Distinguo denique consequens: ergo species prædicabilis alio modo, quam prout hic agimus de specie prędicabili, exigit subiicibilitatem, transeat consequentia: ergo species prędicabilis, prout hic de ea agimus, exigit subiicibilitatem ex se, nego consequentiam. Itaque fateor quod omne illud, quod dicitur species, & est prædicabile, non tamen sicut species infima, quæ simpliciter vocatur species prædicabilis, exigit subiicibilitatem, imo constituitur formaliter in esse speciei per illam subiicibilitatem, propterea enim vocatur species, non quia est prædicabilis, sed quia est subiicibilis. Illud autem quod est species prædicabilis, prout definitur species prædicabilis hic à Porphirio, non exigit per se subiicibilitatem.

20

Ex his patet, quod si sequatur aliquis respectus rationis in specie subiicibili, quando consideratur vt aliquid, in quo includitur genus; aut in specie prædicabili, quando consideratur vt inclusum in indiuiduis immediate; & si constituatur vtraque species tam subiicibilis quam prædicabilis, logice & secundò intentionaliter sumpta, per illos respectus rationis, quod species subiicibilis logica & secundò intentionaliter sumpta distinguatur realiter à specie prædicabili logica & secundò intentionaliter sumpta eo modo, quo potest distinctio realis dari inter entia rationis, quia bene potest fieri vnus ex illis respectibus sine eo, quod alter fiat; sicut potest dari consideratio, ad quã sequitur vnus ex illis, absq; consideratione, ad quã sequitur alter, vt patet ex dictis.

21

An ratio speciei prædicabilis inuoluat vniuersalitatē.

Quæres, vtrum possit dari ratio speciei prædicabilis absque vniuersalitate. *Respondeo* certum esse quod si capiatur species prædicabilis pro illa re, quæ est prędicabile de aliquo per modum totius essentiæ, speciem prędicabilem, vt sic, non exigere vniuersalitatē aut prædicabilitatē de multis: & licet de facto omne creatum sic prędicabile sit etiam vni-

vniuersale ac prædicabile de multis, tamen id peraccidens est ad prædicabilitatem per modum totius essentiæ. Ratio est, quia si humanitas non esset communicabilis vlli nisi Petro, sicut dicunt Thomistæ naturam Gabrielis non esse vlli alteri communicabilem, adhuc esset tota essentia Petri, sicut natura Gabrielis est tota essentia Gabrielis, & cõsiderata vt talis, posset vt talis de Petro prædicari.

Confirmatur, quia nulla est ratio, cur prędicabilitas per modum totius essentiæ exigeret ex se formaliter prædicabilitatem de pluribus aut vniuersalitatem, siue tanquam proprietatem, siue tanquam prædicatum essentiale, siue tanquam rationem fundandi.

Si vero capiatur species prædicabilis, vt definita est à Porphirio, sine dubio exigit vniuersalitatem & prædicabilitatem de pluribus, imo per hanc constituitur in esse talis, vt patet ex definitione eius; nec in hoc potest esse controuersia.

22 *An species prædicabilis debeat posse esse vere & realiter in multis.*

Sed, bene est controuersia, an hæc vniuersalitas aut prædicabilitas de pluribus debeat esse talis, vt possit natura, quæ est species prædicabilis, prædicari de multis, in quibus vere & realiter existit, aut possit existere; an verò sufficiat quod per intellectum possit apprehendi in multis, & quod natura quantum est ex se & conceptu suo formali non dicat repugnantiam ad esse realiter in multis, licet ex alijs principijs id ipsi repugnaret. *Thomistæ* tenent hoc secundum sufficere, & propterea dicũt naturam Gabrielis, licet secundum ipsos de potentia Dei absoluta nequeat esse in pluribus indiuiduis, esse tamen speciem prædicabilem, etiam secundum quod species prædicabilis definitur à Porphirio, quia scilicet non ex conceptu suo formali, neque ex aliqua proprietate reperta in illo conceptu ipsi id repugnat; vnde potest dici quod quantum est ex se, & ratione sua formali, sit prædicabilis de multis numero differentibus; quod sufficit secundum ipsos ad rationem speciei prædicabilis, prout definita est à Porphirio, licet repugnet ipsi ex alijs principijs reperiri in multis, nimirũ ex eo quod careat materia, quæ est principium multiplicationis numericæ.

Sententia Scotistarum.

Scotistæ verò & recentiores communiter tenent oppositum, & negant vllam rem habere posse rationem speciei prædicabilis, vt hæc definita est à Porphirio, quæ à parte rei non sit multiplicabilis numero, & apta inesse ac prædicari de multis per intellectum.

23 *Resolutio controuersiæ.*

Verum de hac controuersia egimus supra *disp.* 3. *quæst.* 4. de Vniuersali *num.* 53. vbi probauimus hanc secundam sententiam. Hic tamen in gratiam veritatis adiungere libuit, si daretur aliqua natura completa implurificabilis realiter, cui tamen ex sua ratione formali non repugnaret plurificari, secundum quod conciperetur, vt distincta ab omnibus naturis diuersæ rationis siue perfecte siue imperfecte, illam naturam posse dici esse, quantum est ex sua ratione formali sic concepta, prædicabilem de multis in quid complete; atque adeo si hoc sufficeret ad speciem prædicabilem, veram esse sententiam Thomistarũ, quæ tamen sententia non placet absolute & simpliciter propter duas potissimum rationes.

T Pri-

Sententia Thomistarũ.

Prima est, quod gratis dicat sufficere ad speciem prædicabilem, vt descripta est à Porphirio, huiusmodi prędicabilitatem quantum est ex se: nam cum Porphirius dicat speciem prędicabilem esse prædicabilem de multis absolute & simpliciter, & sine illa restrictione, & cum posuerit exemplum de specie, quę absolute & simpliciter est sic prædicabilis; profectò gratis dicitur voluisse comprehendere sub sua definitione naturas, quę non essent multiplicabiles, nec prædicabiles de multis, nisi cum tali restrictione.

24 *Omnis natura immultiplicabilis habet esse talis ex ratione sua formali.*

Secunda ratio est, quod omnis natura, quę est immultiplicabilis realiter, habet hoc ex ratione sua formali vel per se primo, vel tanquam quid consequens necessariò ad rationem suam formalem: ergo falsum est quod de facto detur aliqua natura realiter immultiplicabilis, quæ sit species prędicabilis, etiam in sensu prędicto Thomistarum. Probatur antecedens, quia omnis natura, quę est talis, vel habet esse talis ex ratione sua essentiali specifica, vel ex proprietate consequente ad essentiam specificam, vel ex indiuidualitate: non ex indiuidualitate seu hæcceitate, quia hæcceitas in omnibus est eiusdem rationis; vnde si faceret hæcceitas aliqua vnam naturam realiter immultiplicabilem, omnis hæcceitas faceret naturam, quam afficit, immultiplibabilem numero ita, vt nulla natura hæcceitata posset multiplicari numero, etiam specificatiue loquendo, quod est absurdum & contra experientiam de multiplicatione numerica humanæ naturæ ac aliarum rerum materialium, quæ, non obstante quod afficiantur hæcceitatibus, multiplicantur numero; ergo natura immultiplicabilis numero habet esse talis ex ratione specifica aut proprietate sequenti. Subsumo: sed si habet hoc ex ratione sua formali specifica, ergo falsum est quod quantum est ex ratione sua possit multiplicari. Si etiam ex proprietate consequenti, ergo quãdoquidem omnis proprietas pręsupponat rationem essentialem, ad quam sequitur ex vi ipsius, adhuc sequitur quod ex ratione specifica & formali repugnet ipsi saltem radicaliter multiplicabilitas, sicut ex ratione rationalitatis repugnat homini proprietas brutalitatis.

Confirmatur hoc: quia ex ratione spiritualitatis repugnat essentiæ Gabrielis, v. g. multiplicatio numerica, quia ex illa ratione repugnat ipsi materia, quæ est principium multiplicationis numericæ secundum ipsos: sed spiritualitas est de essentia Gabrielis, & per eam distinguitur per se primo à materialibus substantijs: ergo ex ratione sua formali repugnat ipsi multiplicatio numerica, si repugnat ipsi vllo modo. Si vero dicatur quod repugnet ipsi ex sua ratione formali perfecte concepta, non tamen imperfecte cõcepta, tum instandum est exemplis præmissis supra *disp.* 4. de essentia Dei & specie infima, ad ostendendum quod id non sufficiat ad speciem prædicabilem Porphirianam. In rei tamen veritate credo tandem quæstionem esse de nomine.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Vtrum omnes species diuersæ habeant necessario inæqualem perfectionem.

25

QVamuis hæc quæstio vere non spectet ad Logicum, & specialiter ad hunc locum, vbi agitur de speciebus vt prædicabilibus & subijcibilibus, ad quam considerationem earũ perinde est an sint inæqualis vel æqualis perfectionis, nam eodem modo brutum & homo subijciũtur generi, & eodem modo prędicantur de suis inferioribus, siue sint, siue non sint æqualis perfectionis, vt patet; tamen quia supponitur cõmuniter quod omnes res specie distinctæ habent inæqualem perfectionem ita, vt quælibet sit quacumque altera vel perfectior vel imperfectior, & nullæ duæ sint æqualis perfectionis; & quia non occurret alibi locus opportunior vbi tractetur; quid nobis apparet, hic proponemus, quod & ante fecit *Auersa* hoc ipso loco. Loquimur autem de speciebus primò intentionaliter sumptis; hoc est de naturis diuersæ rationis, ac diuersarum operationum aut effectuum.

CONCLVSIO I.

26 *Probabile est omnes species esse inæqualis perfectionis.*

CErtum est aliquas species diuersas esse inæqualis perfectionis ita, vt vna ex ipsis sit simpliciter perfectior altera, & probabile est id esse verum de omnibus speciebus diuersis. *Prima pars* est extra controuersiam, & patet, quia sine dubio species humana est perfectior simpliciter, quam bouina aut equina, & intellectiones ac habitus virtutum sunt perfectiora quam albedo ac nigredo: ergo aliquæ species diuersæ sunt inæqualis perfectionis.

Secunda pars est communis omnium antiquorum, & ex professo *Soncina* 12. *Met. quæst.* 4. *Fonseca* 5. *Met. c.* 28. *quæst.* 16. *Suarez disp.* 29. *Met. sect.* 13. & sane horum authoritati potissimum innititur.

Confirmatur præterea, quia nõ repugnat dari huiusmodi inæqualitatem in omnibus speciebus distinctis, & non est vlla ratio, quæ conuincat eam non dari de facto: ergo quandoquidem Philosophi communiter dicant ita esse probabile, censendum est quod ita sit.

CONCLVSIO II.

27 *Forte dantur species diuersæ æqualis perfectionis.*

NOn est certum quin dentur aliquæ species distinctæ æqualis perfectionis ita, vt neutra ex ipsis sit altera simpliciter perfectior aut imperfectior. Hæc est *Auersa* supra, & fortassis hoc modo proposita non est contra Doctores communiter: quia licet dicant absolute & simpliciter species omnes esse inæqualis perfectionis, non tamen dicunt id esse certum. Solus *Soncinas* videtur ita dicere, dum putat se demonstrare oppositum. *Probatur conclusio*, quia nulla potest afferri ratio, ob quam certo constet omnes species debere esse inæqualis perfectionis: nam quod non implicat omnes esse tales non sufficit; quia etiam non implicat quod aliquæ ex illis sint æqualis perfectionis; vnde ex nõ implicantia non colligitur certo nec vna, nec altera pars huius controuersiæ.

Probatur secundò, quia si esset aliqua ratio, vnde colligeretur certo quod omnes species diuersæ debeant esse inæqualis perfectionis; maximè ex eo, quod essent diuersæ speciei: sed hæc ratio nihil probat, ergo. Probatur minor, quia bene potest aliquis habere conceptum de aliquibus rebus, v. g. de albedine, & dulcedine, quod sint diuersæ rationis ob dissimilitudinẽ maximam, quam habent, & tamen ignorare vtra altera sit perfectior; & sane de facto non colligetur hominem esse perfectiorẽ equo ex eo, quod sit diuersæ speciei ab illo, quia hoc principium non magis probaret hominem esse perfectiorem quam equum, cũ alter ab altero sit æque distinctæ speciei; ergo ex diuersitate specifica non colligitur inæqualitas perfectionis.

Dices nõ colligi quidem hanc inæqualitatem determinate ex diuersitate specifica ita, vt possit colligi ex illa, quænam ex speciebus determinate sit perfectior; colligi tamen ex eo, quod aliqua ex illis indeterminate sit altera perfectior, quod sufficit ad impugnandam conclusionem.

Contra, quia bene potest quis habere conceptum de diuersitate specifica rerum, nullo modo considerando aliquid de perfectione earum, nec est ex terminis euidens quod, quæ sunt diuersæ speciei, debeant esse inæqualis perfectionis, nec potest afferri vllus discursus, quo probetur: ergo non sufficit diuersitas specifica ad colligendum inæqualitatẽ perfectionis, etiam indeterminate.

Confirmatur hoc per solutiones obiectionum, quia in his proponentur discursus, quibus probari solet, quod ex diuersitate specifica colligatur inæqualitas specifica saltem determinate.

28

Probatur tertiò conclusio ex *Aduersa*, quia paternitas diuina est diuersæ ac dissimilis rationis formalis cum filiatione diuina; (intelligimus autem in hac quæstione per diuersitatem specificam huiusmodi, dissimilitudinẽ in essentijs rerum, siue illæ essentiæ sint species proprie loquendo, siue non) sed vna ex illis non est perfectior altera: ergo bene stat diuersitas specifica seu dissimilitudo essentiarum sine inæqualitate perfectionis. Hæc probatio efficaciter concludit hanc conclusionem ex suppositione sententiæ, quam communiter tenent Scotistæ, quod relationes diuinæ non dicant formaliter vllam perfectionem. Nec valet dicere quod quando dicitur, quod species distinctæ debent esse inæqualis perfectionis, id debeant intelligi de speciebus absolutis; non de relatiuis, aut de speciebus participantibus perfectionem, non vero de non participãtibus, vt sunt relationes diuinæ. Hoc inquam non valet: non quidem primum, quia si potest stare inæqualitas perfectionis inter relationes distinctæ speciei, non potest ostendi cur similiter non possit dari inter absoluta aliqua distinctæ rationis. Non etiam secundum propter similem rationem, quia si diuersitas specifica non inferat inæqualitatem perfectionis in aliquo casu, non est vlla ratio cur inferat illam ex se præcise in vllo casu, & præterea sicut possunt dari differentiæ essentiales contractiuæ ac cõstitutiuæ dissimiles entitatiue, & tamen conue-

Valet cõtra Scotistas.

uenientes in non habenda perfectione: ergo similiter possunt dari differentiæ constitutiuæ dissimiles entitatiue, & tamen conuenientes in tanta vel tanta perfectione, & consequenter æquales in perfectione.

Minus valet illa probatio contra eos, qui dicunt relationes diuinas dicere perfectionem formaliter: quia illi poterunt dicere vnam ex illis non esse perfectiorem altera, quia omnes sunt infinitæ perfectionis; de ratione autē infinitæ perfectionis est non excedi ab vlla alia: vnde quamuis in rebus aut formalitatibus diuersæ rationis formalis includentibus infinitam perfectionem, vna non debet esse altera perfectior, tamen posset contingere quod in rebus non dicentibus infinitam perfectionem quælibet distinctæ rationis deberet esse altera perfectior.

Quod cofirmatur, quia licet iustitia & misericordia diuina, quia sunt infinitæ perfectionis, non excedant se inuicem in perfectione, tamen iustitia & misericordia creata & finita ita se habent, vt altera alteram excedat. Nihilominus contra hos etiam valet hæc probatio, quatenus ex ea constat quod ex diuersitate specifica vt sic, non inferatur bene inæqualitas, & quatenus hoc supposito ipsi non possunt ostendere, cur diuersitas specifica creata, vt sic, necessariò inferat illam inæqualitatem.

29 *Probatur quarto conclusio*: quia visio ocularis vnius albedinis numero distinctæ ab alia albedine non est maioris aut minoris perfectionis, quam visio ocularis eiusdem oculi terminata ad aliā albedinem eiusdem omnino rationis, vt patet: sed tamen est valde verisimile illas visiones esse distinctæ speciei; quia magis inter se sunt dissimiles intrinsece & per se, quam duę visiones eiusdem oculi terminatæ ad eā dem numero albedinem, quandoquidem hæ duæ conueniunt in omnibus, in quibus conueniunt duæ visiones diuersarum albedinum, & præterea conueniunt in hoc, quod est esse visiones eiusdem numero albedinis, in quo non conueniunt illæ visiones diuersarum albedinum, quandoquidem per vnam nequeat videri illud ipsum obiectum, quod videtur per alterā. Nec dici potest quod illa diuersitas oriatur ex hæcceitate, quia propter illam diuersitatem illæ duæ visiones distinguuntur plusquam numero, & quia in hæcceitate omnes illæ albedines conueniunt proportionaliter absque vlla prorsus differentia. *Deinde*, si dissimilitudo aliqua potest dari inter duo numero distincta ratione hęcceitatum absque inæqualitate perfectionis, cur non possit dari dissimilitudo inter aliqua ratione differentiarum essentialium absque inæqualitate perfectionis? sed si illa dissimilitudo, quæ est inter duas visiones duarum albedinum, proueniret ab hæcceitatibus, quandoquidem non habeat annexam inæqualitatem perfectionis, dissimilitudo aliqua potest prouenire ab hæcceitatibus absque inæqualitate perfectionis: ergo & à differentijs essentialibus. Hæc ratio videtur valde vrgere non solum veritatem huius conclusionis, sed falsitatem præcedentis: in cuius tamen fauorem responderi potest, quod sit incertum, an illæ duæ visiones, modò sint dissimiles, sint æqualis perfectionis. Hoc au-

Probabile est duas visiones quas idem oculus habet de diuersis albedinibus esse diuersæ speciei.

autem supposito corruit vis huius rationis, quæ efficax est contra eos qui admitterent eas esse æqualis perfectionis, prout multo probabilius admitti debet ab omnibus.

30

Obiicies primò ex Soncina: omnes differentiæ diuersarum specierum sunt inter se inæqualis perfectionis: ergo & species per ipsas constitutæ. Probatur ex Philosopho 10. *Metaph. text.* 16. vbi ait vnam differentiam se habere vt formam, alteram vt priuationem; priuationem autem sumit pro ignobiliori, & minus perfecta.

Respondeo negando antecedēs, & ad probationem dicendo, quod non accipiat priuationem pro ignobiliori forma, quidquid dicat Commentator. Quod si etiam ita illam acciperet Philosophus, posset exponi quod loqueretur semper vt in plurimum, non semper in omni casu. Imo certum est, quod ex differentijs contrahentibus aliquod commune positiuum, neutra potius habeat rationem priuationis, quam altera; sed vtraque habet rationem priuationis, quia ex coniunctione superioris cum illa, superius priuatur altera differentia ita, vt in vno supposito non habeat vtramque, nec possit habere, loquendo de differentijs specierum realiter distinctarum, de quibus ibi loquitur Philosophus. Tamen quādocumque aliquod superius diuiditur in aliqua duo membra, quorum alterum ita se habet, vt vix possit explicari eius differentia, nisi dicendo quod sit illa, quæ opponitur alteri differentiæ alterius membri, quæ esset nota, tum diuisio debet dari per differentias, quarum vna explicatur positiue, & propterea dicitur habere rationem formæ; & altera per ordinem ad negationem, aut priuationem istius formæ; & propterea dicitur habere rationem priuationis, siue sit perfectior, siue non sit. Sic diuiditur animal vt sic in hominem & brutum, & assignatur pro differentia contractiua ipsius ad hominem rationalitas, quæ explicatur positiue, & pro differentia bruti irrationalitas, quæ explicatur negatiue, seu priuatiue. Sic etiam diuiditur substantia vt sic in materialem & immaterialem, & pro differentia illius assignatur ordo particularis ad materiam; pro huius vero differentia aliqua forma, ad quam sequitur negatio, vel priuatio talis formæ.

31 *Differentia, quæ explicatur per priuationē aut negationem aliquando est perfectior, aliquando imperfectior.*

Et ex his duobus exemplis patet, quod illa differentia, quæ explicatur negatiue, licet sit aliquando imperfectior, non sit tamen semper; nam in priori diuisione differentia bruti est imperfectior, quæ explicatur priuatiue; at in posteriori differentia substantiæ immaterialis, quæ tamen explicatur priuatiue, est perfectior; vnde constat non intellexisse Philosophum per differentiam priuatiuam, eam, quæ esset ignobilior aut imperfectior.

Adde ad hæc, quod, si teneret Philosophus expresse, species diuersas debere esse inæqualis perfectionis, hinc tamen non sequeretur id esse propterea certum, sed solum inde haberet probabilitatem desumptam ab authoritate Philosophi, quæ non præiudicat huic conclusioni.

32

Obiicies secundò: si differentiæ essent æquales, æqualiter differrent à non ente & primo ente; ergo

ergo non posset assignari ex quo capite differrent.

Respondeo negando consequentiam, quia posset desumi ipsorũ diuersitas ex eo, quod non essent repræsentabiles per eandem speciem, & ex dissimilitudine, quam haberent in suis operationibus, ac effectibus.

Prius colligimus aliqua esse dissimilia, quam inæqualis perfectionis.

Confirmatur hoc, quia prius colligimus aliqua esse diuersæ rationis de facto, quam colligimus illa esse inæqualis perfectionis, nam ex diuersitate illa colligitur illa inæqualitas maximè ab aduersarijs: ergo habemus aliqua principia, ex quibus colligamus aliqua esse diuersæ naturæ independenter ab inæqualitate perfectionis.

Confirmatur secundò, quia cum æqualitate perfectionis hæcceitatum, & cum hoc, quod æqualiter distent ab ente summo, & non ente, manet adhuc illa diuersitas, quod vna non sit altera: ergo cum tali æqualitate differentiarum essentialium bene stat, quod vna sit dissimilis alteri.

Confirmatur tertiò, quia relationes diuinæ & attributa, etiam formaliter considerata, æqualiter distant à summo ente, hoc est ab essentia diuina, & à non ente, ac etiam ab ente creato, & tamen sunt æqualis perfectionis, & dissimilis naturæ formaliter loquendo; ergo ex eo, quod aliqua differant æqualiter à non ente & summo ente, non sequitur, quod non essent dissimilis naturæ formaliter.

33

Obiicies tertiò: Quæ sunt æqualis perfectionis, sunt omnino similia & consequenter eiusdem speciei: ergo quæ sunt diuersæ speciei, debent esse inæqualis perfectionis, alias essent & non essent eiusdem speciei.

Respondeo negando antecedens, & dando instantiam manifestam in attributis diuinis, & relationibus formaliter consideratis.

Dices: inde colligitur Petrum & Ioannem esse eiusdem speciei, quia sunt æqualis perfectionis: ergo illa omnia sunt eiusdem speciei, quæ sunt æqualis perfectionis.

Respondeo negando antecedẽs: sed inde potius colligo esse eiusdem speciei, quia nullam videmus dissimilitudinem inter prædicata essentialia eorum; sed potius summam similitudinem.

Dices secundò: si conuenirent in æqualitate perfectionis deberent etiam conuenire in differentia, ratione cuius illa æqualitas perfectionis competeret ipsis: sed si conuenirent in illa differentia, non essent essentialiter dissimiles: ergo, quæ habent æqualem perfectionem, sunt omnino similia & eiusdem speciei.

Respondeo negando maiorem, & dando instantiam in attributis ac relationibus diuinis. Posset etiam dici quod illa conuenirent in eadem differentia quantum ad hoc, quod vtraque principiaret tantam perfectionem ita, vt perfectio principiata ab vna non sit maior nec minor quam illa, quæ principiatur ab altera; sed quod disconuenirent in eadẽ differentia, quatenus perfectio tanta causata ab vna esset diuersæ rationis à perfectione tanta causata ab altera.

34

Dices: differentiæ vltimæ sunt se totis diuersæ: ergo non conueniunt in vllo vno conceptu;

& consequenter species distinctæ non possunt conuenire in differẽtijs, vt sunt principia tantæ perfectionis.

Contra, non obstante differentiarum vltimarum diuersitate de facto verum est, quod equus & bos ex sua differentia vltima sint imperfectiores quam homo: ergo conueniunt eorum differẽtiæ vltimæ in hoc quod est principiare perfectionem minorem, quam sit perfectio hominis.

Deinde non magis sunt primo diuersæ, seu se totis diuersæ differentiæ vltimæ specificæ quam indiuiduales: sed hoc non obstante Petrus & Paulus conueniunt aliquo modo in æqualitate perfectionis indiuidualis: ergo non obstante diuersitate differẽtiarum essentialium possunt species conuenire in æqualitate perfectionis essentialis.

Itaque licet differentię vltimę sint se totis diuersæ, possunt cõuenire proportionaliter, sicut indiuidua qua talia conueniunt, & sicut ipsæmet differentiæ conueniunt in hoc, quod est facere differre, vt postea videbimus.

35

Obiicies quartò: *Philosophus 3. Met. tex. 11.* ait sub genere inueniri in speciebus prius & posterius, hoc est melius ac deterius: ergo species debent esse inæqualis perfectionis.

Confirmatur, quia 8. *Met. tex.* 10. ait essentias rerum esse, sicut numeros: ergo quemadmodum ex numeris nulli duo sunt distincti, quorum vnus non sit perfectior vel imperfectior altero: ita dicendum est de essentijs rerum, ac consequenter omnes essentiæ diuersæ sunt inæqualis perfectionis.

Confirmatur secundò, quia hac ratione negatur processus in infinitum in causis essentialiter ordinatis, quia debent esse inæqualis perfectionis, qui tamen processus non negatur in causis accidentaliter ordinatis.

Confirmatur tertiò, quia si species diuersæ essent æqualis perfectionis, tum posset vna causare alteram, quid enim impediret? sed nõ posset ex alio capite, nam nõ posset causare ipsam, nisi per modum causæ æquiuocæ, vel vniuocæ: non per modum causæ vniuocæ, quandoquidem effectus esset diuersæ rationis; non etiam per modum causæ æquiuocæ, quia hæc debet esse perfectior effectu.

36

Respondeo negando consequẽtiam vniuersaliter loquẽdo, quia licet sub genere reperiatur prius & posterius in speciebus, non debet hoc intelligi vniuersaliter respectu omnium specierum, sed respectu aliquarum; nec debet intelligi quod sub omni genere reperiantur prius & posterius, sed sub genere summo continente sub se varia genera, & species.

Dices: si non intelligeretur de omnibus speciebus, malè diceret Philosophus quod in quolibet genere, seu prædicamento reperiretur vnum aliquod, quod esset mensura & metrum aliorũ omnium, hoc est, quod sit tale, vt per accessum ad ipsum, aut recessum ab ipso, maiorem vel minorem, possit colligi perfectio reliquorum omnium: nam si possent dari duæ species æqualis perfectionis, neutrũ ex ipsis posset esse mensura reliquorum omnium: non enim posset esse mensura alterius, præsertim si mensura debeat esse perfectior mensurato.

37

Respondeo negãdo sequelã, quia adhuc bene posset fieri quod vna ali-

aliqua species reperiatur in quolibet prædicamento, quæ sit perfectior qualibet alia specie in illo contenta, licet ex illis aliquæ aliæ species essent æqualis perfectionis. Quod si etiam perfectissima species haberet aliam sibi æqualem in perfectione, quęlibet ex illis posset esse mẽsura & speciei sibi æqualis, & cæterarum specierum imperfectiorum: bene enim possumus mensurare quantitatem vnius panni per aliũ pannum æqualis quantitatis; Verum tamen est quod neutra ex illis speciebus esset per se mensura alterius potius quã altera ipsius, si essent æqualis perfectionis. Addo, vtrâque, aut omnes, quotquot essent æqualis perfectionis posse censeri vnam quantum ad conuenientiam in perfectione æquali, licet, quoad alias rationes essent diuersæ ac dissimiles.

38

Ad primam confirmationem respondeo negando consequentiam, quia non debent esse sicut numeri quoad omnem comparationẽ, sed quoad hoc, quod quemadmodum essentia numerorum variatur per ablationem aut additionem cuiuscunque vnitatis aut alterius numeri, ita essentiæ rerũ variantur per additionẽ aut ablationem cuiuscũque prædicati essentialis; & quod quemadmodũ omnes numeri magis quam numero differentes sũt diuersæ speciei: ita omnes essentiæ rerum, & omnes naturæ, plus inter se distinctæ quam numero, sint dissimilis ac diuersæ speciei.

Ad secundam confirmationem dicendum quod non negetur processus in infinitum in causis essẽtialiter ordinatis, quia debẽt esse diuersæ speciei, & consequenter diuersæ perfectionis: sed quia deberent omnes actu existere, quando causant effectum, & quia hoc esset absurdum; vel quia ex aliis principiis colligitur quod causa superior debet esse perfectior inferiori, & consequenter si daretur processus in infinitum in illis, deberet dari aliqua creatura infinitæ perfectionis; nam, dempto Deo, adhuc illæ causæ essent infinitæ, & propterea daretur aliqua ex illis infinitæ perfectionis, si haberent talem ordinem; de quo tamen discursu alias agendum erit.

Ad tertiam confirmationem respondeo non sequi, ex eo quod aliquid sit ęqualis perfectionis cum alio, quod possit illud causare, sicut non sequitur ex eo, quod homo sit perfectior musca, aut boue, quòd possit producere muscam aut bouem: & sicut non sequitur ex eo quod vna materia sit æque perfecta ac alia, aut vnus Angelus æque perfectus ac alius; aut vna gemma æque perfecta ac alia, quòd possit aliam producere. Colligeretur autem nõ posse ab ipso produci à priori ex eo quod non haberet virtutẽ ad hoc proportionatam, & à posteriori ex eo quod non haberetur vlla experientia, per quam posset constare quod haberet talem virtutem. Quod si tamen posset producere illá, esset causa æquiuoca ipsius, & eo supposito, negãdum esset quod causa æquiuoca sit semper perfectior suo effectu omni; cuius oppositum fũdatur in eo, quod hic negamus esse certum, nimirum quod species debeant esse inæqualis perfectionis.

Quod est æque perfectũ cum alio nõ necessario debet posse aliud illud producere.

Obiicies quintò. Quæ sunt æqualia possunt inter se commensurari: sed quæ sunt dissimilis naturę, non possunt inter se commensurari: ergo omnia dissimilia sunt inæ-

39

inæqualia in perfectione.

Respondetur distinguendo maiorem: quæ sunt æqualia, concedo; quæ non sunt, negatur. Similiter distinguo minorem: quatenus sunt dissimiles, concedo; quatenus conueniunt in quantitate perfectionis, nego minorem & consequentiam. Itaque quemadmodum albedo, vt tria, & nigredo vt tria, licet sint dissimilis naturæ, & forte inæqualis perfectionis, possunt tamen commensurari, in quantum conueniunt in tot gradibus perfectionis istius entitatis diuersæ; ita etiam albedo & dulcedo quantumuis haberent entitatem & perfectionem diuersam, possunt tamen conuenire in hoc, quod vna perfectio sit tanta quanta est altera.

Responderi potest secundò negando minorem; cõmensurari enim, proprie loquendo, nil aliud est, quam vnum mensurare per applicationem alterius: sed certum est posse quem per applicationẽ vnius rei diuersæ naturæ ad aliã rem, & considerando quantum accedit, vel recedit à perfectione illius, mensurare perfectionẽ eius, hoc est scire quod habeat tantam, vel tantam perfectionem, & sic Philosophus dixit in vno quoque prædicamento esse vnum quid, quod est mensura ac metrum reliquorum, quæ sunt in illo prædicamento: & sine dubio illud vnum est dissimilis naturæ vel ab omnibus reliquis, vel aliquibus saltem ex illis.

Quod si intelligatur per commensuratione coextensio quantitatis vnius rei ad alteram sic vt nec excedat, nec excedatur à quantitate alterius rei, etiam falsa est minor: quia res dissimiles possunt habere quantitatem perfectionis æqualem, propter rationes conclusionis; & consequenter vna quantitas ex illis potest in hoc etiam sensu commẽsurari per quantitatẽ alterius.

DI-

DISPVTATIO VI.

De Indiuiduo seu Singulari.

1

QVIA *Porphirius* in eodem capite quo egit de specie, egit etiā de indiuiduo, seu singulari, (idē enim per vtrūque nomē in hoc tractatu ab authoribus communiter intelligitur)& quia etiam indiuiduum est correlatiuum,& inferius speciei prædicabilis, sicut species est correlatiuum generis;ideo tam conuenienter ac necessariò de ipso post speciem, ac de specie post genus, tractandum videbatur. Quia autem duplex est consideratio indiuidui, vna metaphysica, qua cōsideratur secundum se & prędicata sibi conuenientia independenter ab operationibus intellectus, aut ab ordine ad illas operationes, præsertim illas,quibus indiuiduum possit prædicari, aut non prædicari de aliquo: Altera consideratio est logica, qua consideratur cum ordine ad illas operationes: Prius agemus de indiuiduo secundum priorem cōsiderationem,& postea secundum posteriorem.

QVÆSTIO I.

Quid est Indiuiduum metaphysicum, seu primo intētionaliter consideratum.

2 *Duæ Indiuidui descriptiones.*

PORPHIRIUS duas dedit indiuidui definitiones. Prima est *quod sit illud, quod de vno solo prædicari potest.* quæ descriptio cum sit indiuidui secundo intentionaliter accepti ad quæstionem vltimam.*nu.93.*referenda est. Secūda descriptio est *quod indiuiduum sit illud quod ex proprietatibus consistit, quarum collectio numquam in alio eadem erit*. Has autem proprietates *Boetius* comprehendit hoc versu: *Forma, figura, locus, stirps, nomen, patria, tempus*. Itaque iuxta hoc, indiuiduū seu singulare determinatū ac distinctum numero à quacumque alia re, erit quidquid habet determinatam aliquam formam, vt v.g. talem proportionatā dispositionem colorum; talem determinatam extensionē suarum partium; talem locum, in quo sit vel fuerit; talem stirpē seu familiam ex qua descendit; tale nomen, v.g. Petrum,aut Paulum; talem locū natiuitatis;& tale tempus in quo fuerit. Ideo autem hæc descriptio videtur bona,quia quidquid non habet aliquam ex his proprietatibus, necessariò debet esse distinctum realiter ab omni illo, quod habet omnes illas: & quia nihil realiter distinctū à re habēte illas proprietates, habet illas omnes simul,hinc enim sequi videtur quod quidquid habet omnes illas proprietates, sit indiuiduum determinatum distinctum ab omni alia re.

Quo sensu vera est secunda descriptio Indiuidui.

3

Dices: Petrus,qui hodie habet hanc formā, mane potest habere aliam formā: ergo esset indiuiduum distinctum à se,quandoquidem non habeat mane collectionem illorum accidentium, quæ habuit heri.

Con-

Confirmatur, quia possum colligere Paulum esse distinctum à Petro iuxta hanc descriptionem ex eo, quod non haberet eandē formam cum ipso: ergo si Petrus hodie nō habet eandem formā, quā habuit heri, debet dici quod sit hodie distinctum indiuiduum à seipso heri, ita vt non sit hodie idem indiuiduū, quod erat heri, sed aliud realiter distinctum, quo nihil est absurdius.

Respondeo sensum huius definitionis seu descriptionis esse, quod omnis res, cui tota hæc collectio cōpetit, pro vno tempore sit indiuidua & singularis, ac distincta realiter ab omni re, cui pro eodē tempore tota illa collectio non conuenit; ita, vt eo ipso, quo aliquis cognoscit Petrum non habuisse nomen, aut stirpem, aut locum, aut formam, aut figurā, aut patriam Pauli, pro eodem tēpore, pro quo illa habuit Paulus, possit colligere quod Petrus sit indiuiduum distinctum à Paulo sic, vt quamuis Paulus haberet eandem formam, figuram, & patriam, stirpem, locum, modo non haberet idem tempus, seu modo non existerent simul eodē tempore, adhuc essent numero distincti; & quamuis essent eodē tempore sic, vt vnus nunquam extitit sine altero, modo tamen haberent diuersa loca aliquādo pro eodem tempore, adhuc essēt numero distincti; & ita discurrēdum de cæteris proprietatibus. Itaque non sufficit diuersitas formæ, aut stirpis, aut vllius proprietatis ex his quomodocunque, sed debet esse talis diuersitas, vt pro tempore, pro quo conuenit vna proprietas vni, non conueniat illa alteri.

His tamen nō obstantibus certum est hanc descriptionem indiuidui non esse bonam adæquate: *primò*, quia non comprehendit omne omnino indiuiduum, nam nō conuenit nisi indiuiduis, quibus prędictę proprietates cōpetere possunt: sed prædictæ proprietates non competunt omnibus indiuiduis, neque enim conueniunt Deo, nec Angelis, nec accidentibus singularibus, quia hæc non habent stirpem; nec Deus aut Angeli habēt formam aut figuram, solæ enim substantiæ materiales habere possūt omnes illas proprietates; imo nec omnes substantiæ materiales habent stirpem proprie loquendo, vt patet de cælis & astris; nec etiam omnes substantiæ sublunares, imo nec omnes homines habent semper nomen aliquod particulare aut proprium.

Vnde sequitur prædictā descriptionem nō competere omni indiuiduo; quare eatenus censenda est bona, quatenus verum est quod omnis res, cui competunt omnes illæ proprietates, sit indiuiduum, & distinctum realiter à quacunque alia, cui non competunt realiter omnes illæ proprietates pro eodem tempore; & etiam sit idem indiuiduum realiter cū omni re, cui omnes simul competunt; sed neque in hoc vltimo sensu etiam id est ita necessario verum, quin possit de potentia Dei absoluta oppositum contingere. Vnde

Secundò patet descriptionem non esse vsque adeo perfectam, quin de potentia Dei absoluta possent aliqui duo homines habere eandem formam, figuram, locum, stirpem, nomen, patriā, tempus ita, vt per nullam ex his proprietatibus possit discerni ab alio; ergo non est verum vniuersaliter, quod duo indiuidua distin-

tincta non possent conuenire in collectione prædictarum proprietatum.

Itaque concludo prædictam descriptionem solummodo valere in hoc vltimo sensu quantum ad naturalem modum procedendi, ita scilicet, vt naturaliter non accidat, vt hæ proprietates omnes pro eodem tempore competant diuersis indiuiduis.

Alia ergo descriptio danda est indiuidui, quæ omni prorsus indiuiduæ & singulari rei, siue substantiali, siue accidentali, siue spirituali, siue materiali, siue finitæ, siue infinitę cōpetere possit.

CONCLVSIO.

6 *Descriptio indiuidui metaphysici.*

B*Ene describitur indiuiduum, seu singulare metaphysicum, seu primò intentionaliter acceptum esse id, quod ex se non potest inexistere pluribus, in quibus numeretur & diuidatur, & quorum quodlibet sit ipsum.* Hæc est communis. & *Probatur primò*, quia per indiuiduū intelligitur illud, quod opponitur vniuersali, seu quod non habet talem modum inexistendi pluribus, qualem habet vniuersale, sed oppositum: at cui cōuenit prædicta descriptio, nō habet modum illum vniuersalis, sed oppositū: ergo prædicta descriptio est bona descriptio indiuidui.

Probatur secundò, quia per illā descriptionē declaratur natura indiuidui & singularis, quatenus distinguitur ab omni alio, quod non est indiuiduum: nec illa descriptio vlli alteri conuenire potest, quam indiuiduo: ergo est bona descriptio indiuidui.

Confirmatur declarando descriptionem: dicitur *id*, hoc est quæcumque res, seu quodcumq; ens: dicitur, *quod ex se & ratione sua intrinseca nequit existere in pluribus* vt excludatur natura communis singularizata, quæ si nequeat inexistere pluribus, hoc non habet ex sua ratione intrinseca & formali, sed per accidens a singularitate, quæ in illa intrinsece nō includitur, vt communiter supponitur. Additur, *in quibus numeratur & diuiditur*, quia si esset in pluribus sine diuisione aut numeratione sui, non impediret id singularitatē eius, nec proptere à sequeretur quod non esset res singularis & indiuidua: vnde de facto natura diuina, non obstante quod sit in pluribus suppositis diuinis, adhuc est singularissima, quia non est in ipsis cum numeratione aut diuisione. Et eodem modo quamuis eadem numero albedo poneretur in diuersis subiectis simul, adhuc esset indiuidua. Subiungitur denique, *quorum quodlibet sit ipsum*: quia totum homogeneū singulare v.g. aqua potest diuidi in plura cum numeratione & multiplicatione ita, vt ex vna aqua, facta discontinuatione, reddantur plures aquæ singulares. sed tamen id non impedit singularitatem aquæ diuisæ, quia non habet talem diuisibilitatem in plura, vt ipsamet aqua diuisa sit quælibet ex aquis, in quas diuiditur, neque enim facta diuisione verum est, quod vlla ex aquis discontinuatis sit aqua illa, quæ diuidebatur: sed potius verum est, quod non sit illa aqua, sed quod fuerit pars eius.

Descriptio indiuidui explicatur.

7 *Obiicies primò*, secundum Philosophum 7. *Met. tex.* 53. Indiuidua nequeunt definiri aut describi, & hinc oritur, quod de indiuiduis non possit haberi scientia,

nam

nã si possent definiri, cur non possit de illis haberi sciẽtia æque bene ac de alijs rebus definibilibus ac describilibus? ergo prædicta descriptio nõ est bona, quia aliàs possent indiuidua describi.

Respondeo Philosophum loqui de indiuiduis, non quatenus conueniunt in conceptu indiuidui, quia manifestum est illa, vt sic, quemadmodum possũt intelligi, ita posse describi aliquo modo; quidquid enim intelligimus & significamus per vocem, id possumus aliquo modo describere, aliàs non potuissemus explicare alijs significationem vocis, nec discere illam ab alijs, & sic non intelligeremus nos, dum vteremur illis vocibus, quarum significata non possemus explicare.

Quidquid intelligitur potest describi.

Itaque tantum voluit nos non posse indiuidua definire sic, vt possimus declarare naturam vllius particularis indiuidui, quatenus distinguitur ab aliis omnibus indiuiduis: & in hoc sensu etiam negatur de indiuiduis haberi posse scientiam, quod certe verissimum est, quia si quis vellet describere Petrũ, vt distinguitur ab omnibus aliis indiuiduis possibilibus, non poterit formare vllam orationẽ, qua eum, vt sic, explicet, sicut nec poterit etiam formare in mente sua vllum conceptum de Petro, quo cõceptu possit ipsum discernere ab omni alio humano indiuiduo. Poterit quidem ipsum distinguere ab indiuiduis non humanis concipiendo ipsum, & exprimendo vt hominem; sed à Paulo, etiam simul existente cum alia etiam forma & figura, non poterit ipsum aut concipere aut describere conceptu aut descriptione sufficiente ad colligendum quod sit indiuiduum distinctum à Paulo; nã si Deus poneret eundem Petrum eodem tempore in alio loco cũ diuersa forma & figura (vt fortassis potest de potentia absoluta, quemadmodum multi tenẽt) profecto eodem conceptu & descriptione, ac discursu, quo colligeretur Petrus distingui à Paulo, colligeretur distingui à seipso: vnde cũ male ex illa descriptione concluderetur Petrum distingui à seipso, male etiam colligeretur ex illa, quod distingueretur à Paulo.

Quo sensu indiuiduum describi nequit.

Sed quidquid sit de illo casu, certe Deus posset aliud indiuiduũ tam simile quoad omnia Petro pro eodem tempore producere, vt nemo posset discernere vnum ab altero, & consequenter nemo posset describere vnũ descriptione sufficiente ad hoc, vt possit ab altero illo discerni.

Obiicies secundò. Indiuiduum est cõmunicabile pluribus, quorum quodlibet sit ipsum; diuiditur enim in hoc & illud indiuiduum, quæ faciunt numerum indiuiduorum, de quorum quolibet verum est quod sit indiuiduum diuisum in illa, non minus quam diuiditur homo in Petrũ & Paulum: ergo male dicitur in definitione seu descriptione præmissa, quod sit illud quod non possit sic multiplicari; & consequenter illa definitio non est bona.

Respondeo distinguẽdo antecedens: indiuiduum formaliter cõsideratũ, hoc est, vt dicit ineptitudinem illam inexistendi pluribus, est communicabile, quia possunt dari huiusmodi plures ineptitudines similes sibi, saltem proportionaliter, concedo antecedens; indiuiduum materialiter consideratum, hoc est quælibet aut vlla res, quæ dicitur indiuiduum secundum alia prædicata

realia

realia est sic communicabilis, nego antecedens: & distinguo similiter consequens: male dicitur quod indiuiduum, secundũ quod indiuiduum formaliter, sub conceptu scilicet ineptitudinis illius, sit sic communicabile, concedo, sed nego id dici in prædicta descriptione; male dicitur quod indiuiduum materialiter acceptũ, id est, illa res, quæ dicitur indiuiduum, vt Petrus v.g. aut Paulus, aut hæc albedo, sit sic incommunicabilis, nego consequentiam.

Quo sensu indiuiduum est communicabile & incommunicabile.

Itaque quando dicimus quod indiuiduum sit incommunicabile, sensus non est quod indiuiduũ sit incommunicabile secundum hanc vel illã rationem, sed quod quælibet res, quæ dicitur indiuiduum, sit simpliciter incommunicabilis ita, vt nulla talis res, quæ dicitur indiuiduum, possit dici simpliciter communicabile secũdum alia sua prędicata præter ipsammet incommunicabilitatem.

QVÆSTIO II.

Vtrum ab omnibus Indiuiduis possit abstrahi aliqua ratio omnibus communis.

9 Resolutio huius quæstionis, prærerquamquod in se sit vtilis, multum lucis afferet resolutioni quęstionis præcedentis:

Sensus quæstionis.

nõ est autem quæstio, an ab omnibus indiuiduis aliqua ratio cõmunis quomodocũque possit abstrahi: nam certum est quod ab omnibus indiuiduis animalis possit abstrahi ratio communis animalis, & ab omnibus indiuiduis hominis ratio communis hominis, & ab omnibus indiuiduis possibilibus quarumcunque specierũ ratio communis entis, præsertim in sententia nostra asserentium quod omnes res conueniant vniuoce in conceptu entis. Sed sensus quæstionis verus est, an ab omnibus indiuiduis abstrahi possit aliqua ratio communis, quæ ratio communis sit indiuiduum, & ratione cuius omnia, quæ sũt indiuidua, habent esse talia.

Prima sententia est indiuidua conuenire eodem modo in conceptu aliquo, quo omnes homines cõueniunt in conceptu communi hominis. Ita *Hurtadus sect. 7. de specie, Auersa q. 9. sect. 11.* qui tamen dicit illum conceptum communem singularis vt sic, in quo conueniũt singularia omnia, non esse conceptum perfecte præcisum à rationibus particularibus, quibus contrahitur, quod etiam tenet de conceptu cõmuni hominis & similibus omnibus cõceptibus communibus.

Secunda sententia est singularia non conuenire in aliquo vno cõceptu communi, qui sit singulare vt sic, sicut conueniunt omnes homines in conceptu communi. Ita *Scotus 2. dist. 3. q. 6.* cum suis communiter, quos sequũtur *Suares disp. 5. Met. sect. 2. Fonseca 5. Met. c. 6. q. 5.* & alij plures.

Circa hanc autem sententiam aduertendum quod aliqui Scotistæ vtantur distinctione quadam; dicunt enim in indiuiduis metaphysicis, de quibus hic agimus, duo posse considerari, & naturã ipsã, vt afficitur hæcceitate; quæ natura vt sic denominatur indiuidua; & modum incommunicabiliter existendi, qui sequitur ad talem naturam, & est à quo formaliter denominatur indiuiduũ. Hoc supposito dicũt ab ipsis naturis nihil abstrahi, quod possit de

ijs

ijs prædicari in quid, & sit indiuiduum aut natura indiuiduata, bene tamen ab ijs posse abstrahi aliquam rationem, in qua conueniant, & quæ de ipsis prædicari possit in quale, seu denominatiue. Deinde vlterius addit quidam Scotista, posse ab ipsis hæcceitatibus, quas formaliter dicunt indiuidua, abstrahi rationem communem, in qua conueniunt.

CONCLVSIO I.

10

Nō potest ab indiuiduis abstrahi ratio communis, quæ sit singularis.

NOn potest abstrahi aliqua ratio communis à singularibus, quæ sit singulare & prædicabile de omnibus singularibus realiter consideratis, hoc est de Petro & Paulo, & hac albedine & hac quātitate. Hæc est iuxta secundum sententiam, & probatur manifeste primò, quia eo ipso quo illa ratio abstracta esset communis omnibus illis, non esset singulare, sed vniuersale non minus, quam natura humana est vniuersalis ex eo, quod sit ratio sic abstracta & communis: ergo esset, & nō esset singulare, quod implicat.

Confirmatur, quia ideo natura humana abstracta & communis omnibus hominibus est vniuersale metaphysicum, & non singulare, quia est sic communis: ergo si ista ratio abstracta ab omnibus singularibus sit communis, non erit singulare, sed vniuersale.

Confirmatur secundò, quia ideo Petrus v. g. est singulare & non vniuersale, quia non est communis pluribus, quorum quodlibet sit ipsum: ergo si illud abstractum à singularibus sit commune pluribus indiuiduis, quorum quodlibet sit ipsum, sequitur manifeste quod non sit indiuiduum. Nec potest hic responderi, quod dicatur vniuersale, secundum diuersos respectus; nam singulare metaphysicum non debet esse secundum vllam rationem commune, ita vt prædicetur in quid de pluribus, quorum quodlibet sit ipsum; sicut nec vniuersale debet secundum vllam rationem esse tale, quin secundum se semper possit prædicari de pluribus. Deinde non possunt ostendi isti plures respectus, secundum quorum vnum illud commune esset singulare, & secundum alterum singulare.

11

Probatur secundò, argumento Scoti, quia si à singularibus, qua talia sunt, posset abstrahi aliqua ratio communis, illa ratio deberet contrahi ad singularia hoc & illud, sicut animalitas in communi contrahitur ad brutum & hominem per rationalitatem & irrationalitatem; & sicut humanitas ipsa contrahitur ad Petrum per Petreitatem, & Paulum per Pauleitatem; sed hoc fieri non potest, quia alias daretur progressus in infinitum; nam quemadmodum Petro & Paulo potest dari ratio communis singularis vt sic, propter similitudinem, quam videntur habere, ita etiam pari ratione à differentijs contrahentibus illud singulare potest dari alius conceptus communis; nam similem habent proportionem; & ille conceptus communis erit contrahibilis per alias differentias, quæ rursus conuenient in alio conceptu communi contrahibili, & ita in infinitum: quo argumento postea vtemur ad ostendendum, quod differentiæ

vlti-

vltimæ non conueniant in vllo conceptu communi, sed seipsis totaliter distinguuntur, quamuis habeât aliquam proportionem; de quibus propterea idem dicêdum ac de hæcceitatibus ac singularibus, qua talia formaliter.

Concedit Auersa propter hoc argumentum, non conuenire singularia in aliquo conceptu perfecte præciso à rationibus particularibus illorum; vnde fortassis in re non dísconuenit in hac cōclusione, nisi quatenus supponit hoc non obstante, quod eodem modo conueniant singularia in conceptu communi, quo omnes homines in ratione cōmuni hominis; quod nequit esse verum, quia ratio hominis in communi perfecte præscindit ab indiuiduis.

12 *Probatur tertiò*: quia si daretur aliqua ratio cōmunis indiuiduis, vt sic, quæ ratio esset indiuidua; daretur aliqua ratio vna cōmunis omnibus naturis indiuiduatis; sed hoc est absurdum, ergo & illud. Probatur sequela maioris, tum quia omne indiuiduum dicit naturam materialiter, & indiuiduālitatem formaliter, ergo indiuiduum vt sic dicit aliquam naturā materialiter: sed non naturam aliquam determinatam, v.g. humanitatem, aut brutalitatem, vt est euidens, ergo naturam aliquam communem omnibus naturis determinatis. Probatur minor principalis, quia non potest assignari, quænam sit illa natura communis, nec potest vllus effectus in rerum natura assignari in ordine ad quem deseruiret.

Dices deseruire in ordine ad fundandam illam singularitatem in communi.

Contra, quia absurdum est ponere aliquam naturam realem in rerum natura, quæ non habeat aliud munus, quàm fundare singularitatem illam communē; & quemadmodum omnis natura, quæ fundat singularitatem in particulari, habet aliquod munus reale & physicum præter fundare illam singularitatem, v.g. humanitas habet esse principiū operationum sensitiuarum & rationalium, & ita de cæteris naturis inuenietur: sic etiam natura cōmunis omnibus naturis singularibus debet habere aliquod munus physicū præter hoc, quod est fundare singularitatem in cōmuni. Quo argumento vsus sum supra ad probandum, quod non detur aliqua natura communis omnibus naturis vniuersalibus, qua talibus, neque omnibus naturis genericis.

Confirmatur hæc probatio, quia indiuiduum illud commune habet singularitatem in communi, qua constituatur in esse tali formaliter: ergo illa singularitas debet habere aliquam naturam sibi correspōdentem, quam faciat singulare: ergo si non potest assignari talis, non dabitur tale indiuiduum in communi.

Probatur quartò, quia si Petreitas poneretur non conuenire in vllo conceptu communi cum Pauleitate, adhuc faceret totam humanitatem Petri singularizatam, & constitueret ipsum Petrū singularem formaliter: ergo frustra assignatur cōuenientia ipsius cum Pauleitate in aliquo communi.

CONCLVSIO II.

13 *Non datur conceptus aliquis cōmunis positiuus omnibus indiuiduis, in quid, aut quale.*

NOn potest aliquis conceptus positiuus abstrahi à singularitatibus, qui & multiplicetur in ipsis, & prædicetur de ipsis in quid aut

aut quale, habeatque rationem singularitatis, aut constituat indiuiduum aliquod vt sic. Hæc videtur esse contra aliquos Scotistas: *& probatur*, quia singularitates, vt singularitates, sunt primo diuersæ sicut ipsamet singularia formaliter loquendo; ergo non potest ab eis abstrahi aliqua ratio communis positiua vllo modo prædicabilis de ipsis, quæ sit singularitas, aut constitutiuum formale singularis vt sic. Antecedens patet ex dictis conclusione præcedenti.

Confirmatur efficaciter, quia si abstraheretur aliqua ratio ab ipsis, quæ esset singularitas, profecto illa ratio esset prædicabilis de ipsis in quid, & non solum in quale quid; sed aduersarij fatentur non posse abstrahi ab illis aliquam rationem prædicabilem in quid, sed solum in quale quid: ergo non potest admittere aliquid abstrahibile ab ipsis, quod sit singularitas, aut constitutiuum formale indiuidui vt sic.

Expositio Scoti.

Quamuis autem *Scotus 1. dist. 26. quæst. vnica num. 6.* non neget aliquid positiuum commune prædicabile in quale abstrahi posse ab vltimis differentijs, tamen nõ asserit ibi quod aliquod tale possit abstrahi, sed ex modo loquendi suo videtur data opera abstinere voluisse ab illa difficultate. Verba ipsius sunt. *Et ideo omne commune abstractum ab eis* (scilicet ab vltimis differentijs) *vel est conceptus omnino negatiuus, val saltem non est quidditatiuus vnius rationis*. Vbi aduerte ly *saltem*, per quod videtur voluisse abstrahere ab illa difficultate, an conceptus non quidditatiuus posset abstrahi ab illis. Et licet rursus *num. 8.* ad finẽ istius quęstionis dicat: *Potest dici, quod ab indiuiduis nõ tantũ potest abstrahi species, quę dicit quidditatem indiuiduorum, sed etiam aliquid proprium*; tamen non dicit hoc assertiue, sed dubitatiue; vt patet ex illo modo dicendi *potest dici*, quo frequẽter vtitur, quãdo absolute non resoluit difficultatem, sed quasi dubitat de ipsa. Et præterea non dicit illud propriũ indiuiduis esse singularitatẽ, aut cõstitutiuum indiuidui vt sic. Per quod ruit fundamentũ aduersariorũ, qui dicunt suam sententiam esse expressam doctrinam Scoti.

14 Sed neque bene intellexisse videntur vltima verba iam citata à Scoto, dum dicit nimirũ, quod aliquod proprium possit abstrahi ab indiuiduis: nam hoc intelligũt de proprietate aliqua quarti prædicabilis; sed Scotus videtur omnino loqui de aliquo proprio, hoc est particulariter cõpetente indiuiduis, qua talia sunt, siue illud proprium sit proprietas quarti prædicabilis, siue non sit, sed aliquid essentiale.

Nec etiam satisfaciunt difficultati communi, quam sibi proponunt contra suam doctrinam; nempe quod si cõpeteret indiuiduis aliqua proprietas cõmunis, deberet pariter cõpetere aliquod prædicatum essentiale cõmune, à quo formaliter emanaret illa proprietas cõmunis: quia omnis proprietas cõmunis multis supponit aliquod prædicatum essẽtiale cõmune multis; ergo si non competit ipsis aliquod prædicatum essentiale commune, neque competit ipsis aliqua proprietas communis.

Respondent ipsi negando sequelam, & distinguendo eius probationem: si illa passio communis sequatur ad prædicatũ cõmune,

con-

cõcedunt; si non sequatur, negât.

Sed certe hæc responsio non est satis commoda, quia quando proponitur vniuersaliter, quod omnis proprietas sequatur ad prædicatum essẽtiale commune, distinguere illam propositionem vniuersalem de proprietate sequente prædicatum commune, & proprietate nõ sequente, cum intentum propositionis esset excludere proprietates non sequentes, videtur minus commodum.

Itaque potius deberent negare absolute antecedens probationis. Sed si eam negarent adhuc probari posset hoc modo: non maiorem habent similitudinem aut proportionem illa indiuidua inter se in illis proprietatibus quã in naturis, vt fundant & principiant illas proprietates: ergo si conueniunt in aliqua proprietate communi, etiam conueniunt in aliquo prædicato essentiali communi, ad quod sequuntur illæ proprietates. Probatur consequentia, quia ideò dicuntur conuenire in proprietate cõmuni, quia proprietates particulares eorum habẽt similitudinem aut proportionem inter se: ergo si naturæ eorũ, vt fundant illas proprietates, habent tantam similitudinem, debent dici conuenire in aliquo cõceptu quidditatiuo communi.

Et sane quomodocunque responderi potest quod ex similitudine naturarum, vt fundant illas proprietates, non sequatur aliquod prædicatum commune. *Responderi* etiam poterit, ex similitudine proprietatum ad illas naturas sequentes nõ sequi quod detur ipsis aliqua proprietas cõmunis.

15 *Obiicies primò*: effectus formalis eiusdem rationis non possunt prouenire, nisi à causis formalibus eiusdem rationis: sed à Petreitate & Pauleitate proueniunt effectus formales eiusdem rationis tanquam à causis formalibus: ergo ipsæmet sunt eiusdem rationis, & consequenter potest ab ipsis abstrahi aliquis conceptus communis, sicut potest à Petro & Paulo abstrahi humanitas, quia sunt eiusdem rationis in esse hominis. Probatur minor, quia vtraque reddit formaliter naturam humanam singularizatam cum ipsa faciens vnum per se incommunicabile vlterius multiplicatione.

Confirmatur, quia Petreitas dicitur singularitas ex eo quod singularizet naturam, & Pauleitas etiam: ergo vtraque conueniunt in conceptu singularitatis vt sic.

Confirmatur secundò, quia descriptio præmissa indiuidui conuenit vniuocè omnibus indiuiduis, vt talia: ergo conueniunt in ratione indiuidui vt sic.

Respondetur communiter distinguendo maiorem: effectus formalis eiusdẽ rationis nequit prouenire nisi à causis formalibus eo modo eiusdem rationis, quo effectus sunt eiusdẽ rationis, cõcedo; alio modo, nego maiorem. Similiter distinguo minorem: effectus eiusdem rationis quantum ad proportionem aliquam, & similitudinem non exigentem aliquod prædicatum positiuum commune vtrisque, & ab illis præscindens, concedo minorem; effectus formales eiusdem rationis quantum ad proportionem & similitudinem exigentem aliquod vnum prædicatum positiuum commune ipsis, & ab ipsis præscindens, nego minorem, nec probatur sufficienter in hoc sensu; & distinguo cõsequens: ergo ipsæmet erũt eiusdẽ rationis quã-

tum ad similitudinem & proportionem non exigentem aliquod prædicatum positiuum commune & præscindens, concedo consequentiam: quantum ad aliam similitudinem exigẽtem tale prędicatum, nego consequentiam.

16

Ad primam confirmationem nego consequentiam, quia vtraque potest dici singularitas in eo quod singularizet sine conuenientia in aliqua formalitate positiua communi.

Ad secundam confirmationem distinguo antecedens: conuenit vniuoce ipsis, quasi per eam definiretur aliquod vnum præscindens ab indiuiduis in particulari, quod vnum in illis indiuiduis reperiretur secundum eandem rationem, nego antecedens: conuenit ipsis vniuoce, quatenus omnia indiuidua indeterminate cõcepta, vt habent similitudinem non exigentem prædicatum cõmune, æque primò per illam definitionem explicantur, & potest dici de quolibet ex illis quod sit incommunicabile, concedo antecedens, & distinguo etiam consequens: conueniunt in aliqua ratione communi vna & determinata, nego consequentiam: in aliqua ratione importante plura indeterminate, concedo consequentiam: nec hoc facit contra conclusionem.

17

Aliquando describitur conceptus determinatus, aliquãdo indeterminatus.

Pro cuius maiori declaratione aduertẽdum quod aliquando soleat explicari conceptus aliquis determinatus vnus, vt cum dicitur: homo est animal rationale: aliquando vero solet explicari aliquis conceptus inuoluens plura etiam explicite, sed indeterminate, vt si quis vellet explicare hunc conceptum, quem haberet de aliquo animali, quod deberet esse vel rationale vel irrationale dicendo, quod deberet esse vel potens discurrere, vel impotens discurrere. Quando explicatur primus conceptus, ea, quibus conuenit illa explicatio, debent conuenire in eodem conceptu explicato per illam, & sic conuenit Petrus & Paulus in homine, quia definitio eius explicat vnam rationem determinatam, & conuenit ipsis. Quando explicatur secundus cõceptus non debent illa, quibus conuenit explicatio & conceptus per illam explicatus, conuenire vniuoce in aliquo vno; nam licet verum sit quod hoc animal, assignando hominem, sit rationale vel irrationale, & illud alterum animal, assignando bucephalum, sit etiam rationale vel irrationale; tamen certum est quod non conueniunt ista animalia in aliquo cõceptu vno positiuo & determinato significato per illud prędicatum *irrationale vel rationale*.

Quomodo cognosci possit quis cõceptus describitur.

Modò tota difficultas restat in colligendo quando describitur aut declaratur aliquis conceptus vnus determinatus, & quando non. Nam licet quando in explicatione ponitur cõiunctio *vel* aut *aut*, vel aliquid simile, facile possit intelligi, quod explicentur plura indeterminate; tamen quando in explicatione non ponitur talis particula, vt contingit in definitione indiuidui præmissa, id non adeo facile est.

21

Confirmatur hæc difficultas, quia eo modo, quo nos dicimus quod indiuidua non conueniunt in aliqua ratione communi, & quod per definitionem indiuidui, vt sic, non explicetur aliquid vnũ determinatũ, similiter posset quis dicere quod omnes homines non conueniunt in ratione aliqua communi hominis, &

quod

quod per definitionem hominis conuenientem ipsis non explicetur aliquid determinatum, & sic tolleretur omnis vniuocatio perfecta, ac omnis præcisio graduũ superiorum ab inferioribus.

Ad hanc difficultatem respondetur colligendum esse quando cõcipitur, aut explicatur conceptus vnus determinatus, vel experientia ipsiusmet concipientis, qui in se per reflexionem potest aduertere, an vnum determinate, an verò plura indeterminate concipiat & explicet: vel certe recurrendum est ad discursum, si experientia non sufficiat:& videndum est, an vnitas determinata conceptus illius posset dari:& si videatur quod sic, dicendum est quod sit vnus; si videatur quod non, dicendum quod non sit vnus, sed plures indeterminate. Vnde quia ex rationibus nostræ conclusionis sequitur non posse indiuidua, nec eorum hæcceitates conuenire in aliquo cõceptu vno determinato, qui sit indiuiduum, aut hæcceitas, negandum est quod indiuiduum, vt sic, dicat vllam rationem vnam, sed plures rationes indeterminate; & consequenter dicendum de eius definitione, quod nõ sit definitio vnius determinati, sed pluriũ indeterminate. Quod si aliquis existimet se experiri in suo intellectu vnum conceptum determinatum, dum concipit indiuiduũ vt sic, reduci debet per discursum ad corrigendam suam imaginationẽ & experientiã; sicut reduci deberet is, qui existimaret baculum, qui apparet fractus in aqua, esse reuera fractũ.

Et per hoc patet ad confirmationẽ, cuius sequela est negãda, quia habemus rationes, quibus colligimus indiuiduũ, vt sic, non esse aliquid vnum præscindens ab indiuiduis: non habemus autem tales ad dicendum quod homo, vt sic, non sit quid vnum determinatum præscindens ab indiuiduis, qua talibus, imo habemus rationem vnde colligamus quod reuera præscindat ab illis, quia si nõ præscinderet ab indiuiduis, qua talibus, omnia indiuidua essent homines, nam omnia indiuidua, qua talia, æque deberent includere humanitatẽ, si non præscinderet humanitas ab omnibus indiuiduis, qua talibus. Vnde eneruatur totum fundamentum *Auersa* supra *sect.* 11. quo vtitur ad probandũ quod natura humana non præscindat perfecte à singularitatibus, sicut singularitas vt sic non præscindit perfecte à singularitatibus in particulari.

18 *Impugnatur prædicta responsio.*

Hæc est responsio communior Scotistarum, quæ tamen mihi semper visa fuit difficilis, quia videbatur mihi sternere viam ad negãdam præcisionem obiectiuam entis à suis inferioribus & aliorũ etiam graduum communium: nam quemadmodum dicuntur indiuidua omnia conuenire in vna ratione & describi posse vna definitione; quamuis nullus cõceptus sit abstrahibilis ab illis, in quo conueniunt vniuoce, & quamuis non habeant similitudinem, ex qua inferri posit talis conceptus abstrahibilis, ex eo scilicet quod habeãt proportionem quandam inter se, vt dicitur in tota hac responsione: ita sane posset dici quod omnia entia conuenirent tantum proportionaliter in ratione entis, & quod inde non sequatur, quod illa ratio entis sit ratio vna abstracta ab illis. Et quemadmodum dicitur quod omnia indiuidua non conueniunt in conceptu aliquo de-

determinato indiuidui, sed in indeterminato: ita etiam posset dici quod omnes homines non côuenirent in vno conceptu determinato hominis, sed in indeterminato: nam quantum ad experientiam concipientis, si quis aduerterit, non inueniet prorsus in suo conceptu de homine vt sic, maiorem determinationem, quam de indiuiduo vt sic. Nec refert quod non sit tam inconueniens, quod omnes homines côueniant in ratione hominis vt sic, aut omnia entia in ratione entis abstracti & præcisi, quam quod conueniant omnia indiuidua in ratione indiuidui vt sic, ob rationes præmissas pro conclusione, quæ id probant de indiuiduis, non probant vero de hominibus, aut entibus. Nam quamuis hoc sit verum, & propterea non possit probari quod entia omnia non côueniant vniuoce in ratione abstracta entis, aut omnes homines in ratione abstracta animalis; tamen, non potest afferri vlla ratio, ob quam colligatur, quod conueniant in conceptu determinato, aut quod habeant aliam similitudinem quàm proportionis, supposita hac doctrina.

Itaq; respondeo aliter, concedêdo quod singularitates, ac indiuidua omnia, qua talia, sint conceptibilia conceptu tam determinato, quam omnes homines qua homines; & quod etiam sint tam similia inter se & definibilia vna definitione vniuoce competente ipsi, quemadmodum omnes humanitates, vt præscindunt à singularitatibus, sunt definibiles & similes, quia est eadem ratio de omnibus quantum adhoc: sed nego tamen vltimam consequêtiam, quæ facit contra côclusionem, nempe quod inde sequatur quod conueniant in aliqua ratione abstracta ab ipsis & præcisa; sicut nec omnes humanitates, vt abstrahuntur à singularitatibus, conueniunt in aliqua vna humanitate abstracta ab ipsis. Cuius ratio est, quia quotiescunque datur vna ratio abstracta & præcisa ab aliquibus, debet esse alia ratio distincta, à qua præscindatur & per quam contrahatur ad illa, à quibus præscinditur. In humanitatibus autem, vt præscindunt à singularitatibus, non datur aliqua ratio, per quam contrahatur ad ipsas humanitas vt sic abstracta ab illis; & idem est de singularitatibus, & indiuiduis. vt mihi manifestum apparet; & hinc fortassis propriùs diceretur quod humanitates omnes, vt sic, essent vna ratio, quam quod conuenirent in vna ratione, quod etiam de singularibus, qua talia sunt, dicendum esset; nimirum, quia sunt omnino sub illa ratione similia sic, vt intellectus non possit reperire vllam differentiam inter illa vt sic considerata, magis, quam si reuera essent vnum numero realiter loquêdo. Per quod etiam patet, ad duas confirmationes, distinguendum esse vtriusque consequens: in ratione indiuidui vt sic abstracti, nego, quia non datur talis ratio: conueniunt in ratione indiuidui vt sic, quatenus sunt similia in ratione indiuidui, & conceptibilia eodem côceptu, concedo consequentiam.

Obiicies secundò: aliquis posset esse certus de aliquo homine, quem videret à longe, quod esset indiuiduum humanum, & incertus, an Petrus vel Paulus: ergo conceptus indiuidui humani est præscindens, & distinctus à conceptu

Indiuidua omnia qua indiuidua sût similia.

19

ceptu indiuiduorum in particulari, & cõmunis ipsis, vniuoce & intrinsece inclusũ in illis. Probatur consequentia, quia de eodem conceptu nequit intellectus esse certus & incertus: ergo conceptus indiuidui humani, de quo certus est intellectus quòd sit ibi, est in casu proposito est distinctus à conceptu Petri, de quo est incertus an sit ibi.

Confirmatur, quia hoc argumento probat *Scotus in 1. dist. 3. & 8.* vniuocationem & præcisionem entis vt sic ab omnibus entibus in particulari: ergo vel valet ad propositum præsens, vel non valet ad propositum Scoti.

Respondetur communiter distinguendo antecedens: potest esse certus quod sit indiuiduum humanum habendo aliquem conceptum vnum determinatum de illo indiuiduo, nego antecedens: habendo aliquem conceptum indeterminatum & vagum, concedo antecedens, & distinguo consequens: est præscindens & distinctus per modum alicuius determinati, nego consequentiam; per modum indeterminati, concedo consequentiam: & ad probationem dico aliquem non posse esse certum & incertum determinate de aliquo conceptu: bene tamen posse esse certum indeterminate de aliquo conceptu, quatenus scilicet certum est ipsi quod ille conceptus vel alius aliquis existat, & tamen esse incertum determinate de illo conceptu, quatenus ignorat an ille determinate existat potius quam alius.

Ad confirmationem dicitur Scotum vti isto argumento ad probandum vniuocationem entis, supponendo conceptum entis, de quo aliquis posset esse certus, esse determinatum, & ex ista hypothesi cõcludit bene vi istius argumenti, quamuis nihil possit cõcludere in casu nostro, in quo cõceptus, de quo habetur certitudo, est indeterminatus, vt dixi.

Hac etiam responsio patitur eandem difficultatem cum responsione communi ad obiectionem præcedentem: nam omnino tam determinatus est conceptus quẽ aliquis habet de alio, quod sit indiuiduum, non cognoscens quod nam indiuiduum sit, quàm ille, quem habet de aliquo, quod sit animal aut ens, non cognoscens quod animal aut quod ens, cuius oppositum supponitur aut dicitur in hac responsione.

Impugnatur

Respondeo ergo aliter, distinguẽdo consequens: à conceptibus indiuiduorum in particulari, qui sint conceptus proprij & per se eorum, nego consequentiam: qui sint cõceptus eorum cum ordine ad rationes aliquas accidentales, concedo consequentiam. Itaque quãdo intellectus cõcipit aliquid sub cõceptu alicuius hominis singularis; habet hunc conceptum quod illa res sit homo indiuisibilis in plura inferiora; & quando concipit indiuiduum determinatum hominis, v. g. Petrum, supra primum conceptum non habet nisi conceptum hominis indiuisibilis talis, v. g. albi vel nigri, vel Religiosi, vel Hiberni, vel nati ex talibus parẽtibus; ille autem conceptus non est proprius & per se conceptus illius indiuidui, sed omnino accidentalis ipsi: posset enim competere aliis indiuiduis, vt est manifestũ: ergo conceptus indiuidui, vt sic, non est distinctus à conceptu per se indiuidui in particulari vllius, licet sit distinctus à conceptu accidentario, qui haberi posset de ali-

aliquo indiuiduo in particulari. Quod ex dicendis in Metaphysica de præcisione entis magis adhuc patebit. Ad probationem consequentiæ dico, quod intellectus non possit esse certus & incertus de eodem conceptu; & cõcedo quod sit certus quod res, quam videt sit indiuiduũ humanum: nego tamen quod sic sit incertus an sit tale indiuiduum humanum secundum proprium & per se cõceptum talis indiuidui, quia non habet pro hoc statu talem cõceptum de indiuiduo, sed est incertus an sit tale indiuiduũ secundum conceptum non proprium talis indiuidui, sed accidẽtalem; nec est incõueniens quod detur conceptus indiuidui vt sic abstractus & præcisus à conceptibus non propriis, sed accidentalibus, qui haberi possunt de indiuiduis in particulari, sicut potest haberi conceptus eiusdem indiuidui abstractus à variis aliis conceptibus, qui haberi possunt de ipso, etiam vt indiuiduo.

Ad confirmationem dico Scotum probare vniuocationẽ & abstractionem entis ex eo, quod de ente possit haberi proprius conceptus, de quo intellectus possit esse certus; cum tamen esset incertus, an res, de qua haberetur talis conceptus, possit cõcipi sub conceptu proprio & per se accidentis aut substantiæ; vnde non currit idem discursus in proposito, vt patet ex dictis.

20 *Obiicies vltimo*: magis inter se conueniunt Petreitas & Pauleitas, quam alterutra cum Bucephaleitate: ergo conueniunt in aliquo conceptu communi.

Respondeo primò distinguendo antecedens: magis inter se conueniunt realiter, quatenus identificantur naturæ dissimili illi naturæ, cui identificatur Bucephaleitas, concedo antecedens; formaliter & quatenus hæcceitates, nego antecedens & consequentiam.

Respondeo secundò etiam distinguendo antecedens, sed alio modo: magis inter se conueniunt, & sunt similes similitudine proportionis non exigente prædicatum commune, quod sit fundamentũ illius conuenientiæ aut similitudinis, nego antecedens; sunt enim tam primo diuersa inter se, quam sũt primo diuersa à Bucephaleitate: magis inter se conueniunt & sunt similes similitudine proportionis non exigente prædicatum positiuum vtrique commune, concedo antecedens, & nego consequentiam. Quod autem aliqua possint habere maiorem inter se proportionem quam cum alijs, licet non conueniant in aliquo prædicato communi vniuoce, suaderi solet exemplo hominis veri & picti, qui non conueniũt vniuoce in ratione hominis, sed æquiuoce: & tamen magis sunt sibi similes & proportionati quam alteruter est lapidi.

Non credo tamen hoc exemplum esse sufficiens, quia in illo conceptu, in quo conueniunt æquiuoce homo pictus & verus, qui est conceptus hominis, hoc est animalis rationalis, non sunt magis similes inter se, quam cum lapide, cum ille integer conceptus excludatur æque ab homine picto, ac à lapide, & soli homini vero conueniat. In illo vero cõceptu, in quo sunt similes, conueniunt vniuoce, sunt enim similes & proportionati in hoc, quod vterque habeat colores cum tali proportione externa, & in hoc conueniunt vniuoce.

Alia exempla possent afferri de

de vltimis differentiis substantialibus, quæ maiorem habent inter se similitudinem & proportionẽ quam cum differentiis accidentalibus vllis, & tamen sunt primò diuersæ, & non conuenientes in aliquo conceptu communi determinato. Sed re vera est eadem difficultas de his, ac de differentiis indiuidualibus, vnde non cõducũt ad probandum aliquid de indiuidualibus. Sed nec est necesse adducere exẽpla, quando adest ratio, vt contingit in proposito.

QVÆSTIO II.

Vtrum natura specifica reddatur formaliter indiuidua per positiuum, vel negatiuum.

21 EXtra controuersiam est naturam specificã indiuiduatam seu indiuiduum, esse incommunicabilem formaliter, etiam vt incõmunicabile dicit formaliter negationem communicabilitatis: nam sine dubio in quolibet indiuiduo datur talis negatio, & illa dat ipsi aliquam denominationem, non aliam quam incommunicabilis: ergo indiuiduum est formaliter incommunicabile, vt incõmunicabile dicit formaliter talem negationem, & constituitur etiam in esse incõmunicabilis per huiusmodi negationẽ formaliter. Sed controuersia est, an ab illa negatione habeat per se primò constitui formaliter indiuiduum, vt indiuiduũ dicit aliquid distinctum supra naturam, quæ de se formaliter non est indiuidua, v. g. à natura humana abstracta ab indiuiduis. Cuius controuersiæ pars illa, quæ dicit indiuiduum constitui formaliter per negatiuum, erit vera, si non requiratur aliqua formalitas positiua distincta aliquo modo à natura specifica ad constitutionem indiuidui, aut ad pullulationem illius negationis; seu si illa negatio possit sequi ad ipsam naturam specificam formaliter secundum se consideratã; si vero negatio illa nequeat sequi aut pullulare ex illa natura, sed requirat necessario aliquam aliam formalitatem positiuam distinctam aliquo modo à natura specifica, tum indiuiduũ constituetur per se primò in esse tali per illud positiuum, & non per negationem ad illud sequentem. Et hic est verus ac genuinus sensus controuersiæ; quod bene aduertendum est

22 *Prima sententia* est *Henrici quodl.* 5. *q.* 8. Indiuiduum nihil aliud dicere supra naturam specificam præter negationem diuisionis illius, quæ repugnat indiuiduo, qua tali, & consequenter indiuiduũ per se primo constitui formaliter in esse talis per negationem. Ab hac sententia meo iudicio parũ differũt in re ipsa *Nominales cum Occamo* 1. *d.* 2. *q.* 4. *&* 6. qui existimant non oportere quærere principia indiuiduationis distincta à naturis specificis, sed omnem cuiuscunque rei singularis naturam esse seipsa singularem; nam non negant omnem talem naturã habere negationem cõmunicabilitatis, sed negant aliquod positiuum distinctũ à natura, esse necessarium ad hoc vt pullulet ista negatio; & consequenter intentum ipsorum est, quod indiuiduum nõ habeat aliquod principium positiuum indiuiduationis suæ distinctum ab ipsa natura specifica: quæ in re est sententia Henrici.

Secun-

Secunda sententia est requiri quidem aliquid positiuum, quod sit principium formale & indiuiduationis & negationis illius quā dicit indiuiduum, sed ab illo tamen positiuo non perfecte præscindi ipsam naturam, sed imperfecte: ita *Auersa* supra *sec.2. & 11.* & iuxta hoc conatur explicare primam sententiam.

Tertia sententia est, requiri aliquid positiuum, à quo natura specifica perfecte præscindit. Hæc est communissima cum *Doctore 2. dist.3. quæst. 2.* & suis, quos sequuntur *Suares disp.5. Met. sec.2. Fonseca 3. Met. c.6. quæst.5.* quam etiam sententiam tenent Thomistæ inferius citandi, licet forte ex illis aliqui possent adduci ad secundam sententiam.

CONCLVSIO I.

23 *Indiuiduum dicit aliquid formaliter vltra natură specificā.*

INdiuiduum dicit aliquid formaliter vltra id quod dicit natura specifica. Hæc est cōmunis apud omnes, quamuis in terminis videantur dissentire Nominales, qui tamen explicandi sunt iuxta primam sententiam præmissam. *Probatur*, quia quando concipimus indiuiduum concipimus aliquid incommunicabile pluribus cum numeratione, & quando concipimus naturam specificam non consideramus aliquid sic incommunicabile: ergo indiuiduū dicit aliquid formaliter, quod non dicit natura specifica.

Confirmatur per probationes sequentis conclusionis.

CONCLVSIO II.

24 *Principium formale indiuiduationis est aliquid positiuum.*

DAtur aliquod principium positiuum aliquo modo distinctū à natura specifica, quod sit principiū formale indiuiduationis & negationis illius quam dicit indiuiduum qua tale. In hac conueniunt authores secundæ & tertiæ sententiæ contra primam sententiam, prout communiter intelligitur; & dico prout communiter intelligitur, quia *Auersa* illam sententiam sic explicat, vt cum sua conueniat. *Probatur conclusio primò*, quia indiuiduum dicit formaliter aliquid supra naturam specificam, vt iam probatum est: sed non aliquid negatiuum: ergo positiuum. Probatur minor, quia si quid negatiuum diceret, maxime negationem communicabilitatis, qua mediante repugnat vt multiplicetur numerice; sed hæc negatio præsupponit aliquid positiuum, ratione cuius cōpetit indiuiduo: ergo illud, quod dicit indiuiduum supra naturam, debet esse aliquid positiuum. Probatur minor, quia omnis negatio competit alicui vel ex ratione alicuius se tenentis ex parte fundamenti, vel ex eo quod tollatur à fundamento, aut non ponatur in ipso aliquod positiuū, quod posset in ipso poni; v.g. negatio rationalitatis in bruto præsupponit in ipso differentiam positiuam, quæ contrahit animal ad ipsam, & negatio albedinis competit ipsi ex eo, quod nō ponatur in ipso albedo, aut ex eo quod tollatur ab ipso, aut ex eo quod ponatur in ipso nigredo, cū qua non posset stare albedo, & ita de reliquis negationibus discurrendum est: ergo negatio cōmunicabilitatis competens indiuiduo ideo competit ipsi, quia habet aliquod positiuum in se, ratione cuius competit ipsi, vel quia ponitur in ipso aliquod positiuū distinctum à se, vel quia tollitur ab ipso aliquod positiuum, cum quo posset esse; sed ex his tribus mo-

modis primus & secundus probaret nostram conclusionem, quia daretur aliquid positiuum in indiuiduo qua tale, ratione cuius competeret ipsi ista negatio:tertius autem modus dici nequit, quia nihil positiuum potest auferri ab indiuiduo, ratione cuius ablati competeret ipsi negatio communicabilitatis, nisi cõmunicabilitas:sed hæc indiuiduo nequit competere:ergo negatio, quam dicit indiuiduum, competit ipsi ratione alicuius positiui; per quod manet probata minor principalis. Probatur iam consequentia principalis,quia illud positiuum non est ipsa natura specifica præcise,vt talis,formaliter loquendo : ergo aliquid aliud. Probatur antecedens, tum quia natura specifica, formaliter vt talis considerata, non concipitur vt indiuidua, nec vt habens talem negationem, imo potest considerari vt multiplicabilis, seu saltem vt talis cui ex ratione sua formali non repugnat multiplicari,aliàs non posset considerari vt vniuersalis:ergo vt concipiatur indiuiduata, & cum tali negatione, debet considerari sub aliqua alia formalitate positiua.

25 Vis totius huius rationis ponitur à Scoto breuiter hoc modo: omnis negatio,quæ est repugnantiæ,aut quæ nequit separari à subiecto,præsupponit in subiecto illo aliquid positiuum,ratione cuius cõpetat ipsi illa negatio inseparabiliter : sed negatio, quam dicit Petrus, nequit separari ab ipso, repugnat enim Petrum multiplicari numero : ergo præsupponit in illo aliquid positiuum : non naturam specificã : ergo aliquid aliud positiuum aliquo modo distinctum.

Dices : negatio, quam dicit indiuiduum, est negatio, à qua habet non esse, nec posse esse in pluribus, de quibus prædicetur cum multiplicatione : sed talis negatio cõpetit ipsi naturæ specificæ,quæ est in ipso:neq; enim de facto illa natura, quæ est in Petro, est, aut potest esse in Paulo : ergo negatio, quam dicit indiuiduũ,sequitur ad ipsam naturam specificam indiuidui.

Respondeo distinguendo minorem: competit ipsi formaliter,vt natura specifica,nego minorem: competit ipsi realiter & ratione hæcceitatis annexæ, concedo minorem. Ad probationem dico,quod repugnet quidem ipsi naturæ specificæ, quæ est in Petro,diuidi in plura realiter, & à parte rei, non tamen formaliter, & vt consideratur in esse naturæ specificæ præcise.

Dices : ergo posset quantum est ex se plurificari.

Respondeo distinguendo consequens : posset quantum est ex se realiter loquendo, nego; formaliter loquendo, quatenus vt natura non dicit formaliter repugnantiam ad hoc, concedo; neque id est, absurdum. Itaque quemadmodum animal, quod est in homine, quandoquidem identificetur realiter rationalitati,nequit de potentia absoluta simpliciter esse in bruto, licet id ipsi non repugnet ex conceptu suo formali ; ita natura, quę est in Petro, nequit esse in Paulo realiter, quia identificatur Petreitati, sed non tamen repugnat illi esse in ipso, vt concipitur per modum naturæ illius, quæ est in Petro specificatiue.

26 *Probatur secundò conclusio*,quia sine dubio est aliqua entitas positiua in vno indiuiduo, v. g. in Petro,quæ non est in Paulo, nec potest

potest esse in illo, alias non distinguerentur realiter Petrus & Paulus: sed illa entitas positiua est principium istius negationis, quam dicit, quatenus non potest esse in Paulo: ergo negatio, quã dicit indiuiduum, præsupponit aliquid positiuum: sed non naturam specificam, vt talem formaliter: ergo sub aliqua alia ratione.

Obiicies pro aduersarijs: non potest assignari quod positiuum dicat indiuiduum supra naturam specificam: ergo non debet asseri, quod dicat aliquid positiuum.

Respondeo negando antecedẽs, cuius ratio patebit ex dicendis, & modò breuiter dico esse aliquid positiuum identificatum naturę specificę, ratione cuius formaliter conuenit rei includẽti talem naturam, non esse vlterius multiplicabilem.

Obiicies secundò: licet possit concipi rationalitas, vt est differentia hominis positiua & absoluta, seu vt est principium *quo* formale, ratione cuius competit ei discurrere, sine eo, quod cognoscatur, vt dicit negationem brutalitatis; tamen hinc non sequitur quod illa negatio presupponat aliud positiuum formaliter distinctum ab illa rationalitate: ergo licet possit concipi natura specifica, v. g. humanitas sub conceptu humanitatis, quatenus scilicet, est essentia hominis, & id, ratione cuius competit ipsi sentire & discurrere sine eo, quod concipiatur cum negatione communicabilitatis, aut multiplicationis numeralis, tamen non inde sequitur quod illa negatio exigat aliud principiũ positiuum formale distinctum vllo modo ab humanitate.

Respondeo negando consequẽtiam, & disparitas est, quod si concipiam rationalitatem, vt est principium quo formale, & metaphysicum discurrendi, & simul brutalitatem, vt est principium impotens ad discurrendum, potero optime cognoscere, quod rationalitas & brutalitas sint distincta, quia statim ad applicationem mutuam apparebit distinctio eorum, & negatio similitudinis, quam dicunt; vnde non est necessarium requirere aliquod aliud principium positiuum distinctionis eorum. Sed si concipiatur perfectissime humanitas, quę est in Petro, & concipiatur Paulus, non poterit cognosci quod humanitas illa distinguatur numero, aut realiter à Paulo: ergo debet necessariò concipi sub aliquo alio positiuo conceptu, ratione cuius possit cognosci quod sit distincta numero & realiter à Paulo.

CONCLVSIO III.

27 *Natura specifica perfecte præscindit à singularitate.*

NAtura specifica perfecte præscindit à singularitate. Hæc est tertiæ sententiæ contra secũdam, & probatur, quia secundũ ipsummet Auersam, ille conceptus præscindit perfecte ab alio cõceptu, qui potest intelligi absque alio conceptu, & qui non imbibitur intrinsece in conceptu altero contrahente; vnde secundum ipsum, animal vt sic præscindit perfecte à rationalitate; ens vero nõ præscindit à suis differentijs, quibus contrahitur ad accidẽs & substantiam. Hanc doctrinam de præcisione perfecta & imperfecta proponit dictus author *quæst.* 8. *sect.* 8. Sed sic est quod humanitas possit concipi sine eo, quod concipiatur vt incommunicabilis, & quod non

non includatur formaliter in singularitate, nec in Petro, qua est indiuiduum formaliter: ergo perfecte præscindit à singularitate, & positiuo illo, quod inuoluit Petrus, ratione cuius competit ipsi negatio incommunicabilitatis.

Confirmatur, quia non magis potest dici, quod humanitas imbibatur in Petreitate, quam quod animalitas imbibatur in rationalitate, nec magis debet dici, quod animalitas præscindat perfectè à rationalitate, quam quod humanitas perfecte præscindat à singularitate omni: sed animalitas secundum ipsum perfecte præscindit à rationalitate, & non imbibitur in ipsa: ergo idem dicendum de humanitate respectu singularitatis.

28 *Negat. Auersa sect.* 12. esse eandem rationem de animalitate & rationalitate, ac de singularitate & humanitate: quia, inquit, singularitas imbibitur in omni gradu ita, vt non possit singularitas humana distingui perfecte ab humanitate.

Contra, quia hoc dicendo petit principium; & oporteret ostendere rationem; cur singularitas humana non præscindat formaliter ab humanitate.

Contra secundò, quia rationalitas animalis, hoc est, quæ contrahit animal, tam intrinsece imbibitur in animalitate, quam singularitas humana imbibitur in humanitate: ergo si animalitas perfecte præscindit à rationalitate, humanitas perfecte præscindit à singularitate.

Dices cum ipso, differentiam non præscindere perfecte à genere, si soli illi generi conueniat, quamuis perfecte præscindat, si possit conuenire alteri generi, vt in sententia aliquorum rationalitas non soli animali conuenit, vt nec soli homini, sed etiam Angelis, ac generi Angelorum.

Contra, quia si rationalitas ex eo, quod formaliter possit eadem competere homini, ac Angelis, perfecte præscindit ab animali, quod contrahit ad hominem: ergo similiter animal ex eo, quod possit formaliter competere alicui, quod non habet rationalitatem, perfecte præscindit à rationalitate, sine qua potest esse; & similiter ex eo, quod humanitas possit esse sine Petreitate secundum integram suam rationem formalem, nimirum cum Pauleitate, sequitur quod perfecte præscindat à Petreitate.

Confirmatur præterea hæc conclusio, per ea, quæ dicemus in Metaphysica, quando probabimus, ens, vt sic, perfectissime præscindere à suis differentijs: nam si id sit verum, sine dubio æque erit verum quod natura specifica perfecte præscindat à singularitate.

Fundamentum potissimum *Auersa*, quod ab ipso fusissime & subtiliter proponitur, est quod sequeretur dari singularitatem in communi, quę perfecte præscindat à singularitatibus in particulari, quod ipse meritò iudicat falsum, vt & ego etiam docui quæstione præcedenti. Sed falsa est sequela hæc, nam non est eadem ratio de præcisione naturæ ab indiuiduis, ac de præcisione singularis vt sic ab hoc & illo singulari:

QVÆ.

QVÆSTIO IV.

Vtrum quantitas, aut aliquod accidens, aut collectio accidentium sit principium indiuiduationis.

29

QVia resoluimus aliquod positiuum distinctum aliquo modo à natura specifica esse principium indiuiduationis rerum singularium, ratione cuius principij competit ipsis negatio communicabilitatis numericæ, examinandum vlterius est, quod nam sit illud absolutum: qua de re, quia plures sunt modi dicendi, pluribus quæstionibus agemus confusionis vitandæ gratia.

Triplex indiuiduationis principium.

Aduertendum autem triplex posse considerari principium indiuiduationis: vnum formale, & proximum, ad quod immediate & formaliter sequitur ipsa negatio communicabilitatis, & per quod per se primò & formaliter habet res indiuidua, distingui à natura, quæ indiuiduatur. Alterum remotum & radicale, ratione cuius competit rei habere illud principium proximum & formale. Tertium erit illud principium, ex quo potest aliquis colligere quod aliquid sit indiuiduum, aut quod vnum indiuiduum distinguitur ab alio indiuiduo, quamuis ipsummet non sit principium formale, nec radicale indiuiduationis à parte rei. Ad hunc modum communiter assignatur pro principio formali constitutiuo hominis rationalitas, & pro principio radicali huius, ab aliquibus anima sola, ab alijs anima cum corpore: pro principijs vero, ex quibus nos possumus colligere quod insit rei rationalitas aut anima; operationes illæ particulares, quas homo habet, & non haberet nisi esset rationalis & constaret anima.

30

Prima sententia posset esse, quod collectio talis, vel talis accidentium esset à parte rei principium indiuiduationis substantiæ materialis, vel formale, vel radicale. Huic fauere videtur *Porphirius* dum describit indiuiduum primò intentionaliter sumptum per ordinem ad huiusmodi collectionem: fauet etiam *Auienna, Boetius, Damascenus, & Basilius.*

Secunda sententia est quantitatem esse principium formale, vel radicale indiuiduationis substantiæ materialis. Hanc tenuisse videtur *Gotifredus*, & ex parte eam amplectuntur *Soncinas, Ferrariens. & Capreolus*, quatenus ex duobus prædicatis, quæ per se competunt indiuiduo, nimirū esse incommunicabile, & esse distinctū a quocumque alio, dicūt hoc vltimum competere ipsi ratione quantitatis; & quotquot ex Thomistis dicunt principium indiuiduationis esse materiam signatam, & explicant hanc signationem per ordinem ad quātitatem, de quo postea, fauent huic sententiæ.

Tertia sententia communissima cum *Doctore in 2. distinction. 3. quæst. 4.* tenet principium indiuiduationis substantiæ materialis, nec formale nec radicale esse quantitatem, nec vllum consequenter accidens, nec etiam collectionem accidentium; & vniuersaliter principium formale indiuiduationis cuiuscumq; rei non esse aliquid realiter distinctū à re indiuidua, ac singulari quacumque.

CON-

CONCLVSIO I.

31 *Nec quantitas nec vllũ accidens absolutum aut collectio accidentiũ est principium indiuiduationis.*

NEc quantitas, nec vllum aliud accidens, nec collectio vlla accidentium est principiũ formale aut radicale indiuiduationis substantiæ vllius. Hæc est iuxta tertiam sententiam contra duas primas.

Probatur efficaciter, quia potest esse substantia quæcunque indiuidua absque quantitate, & quocunque accidente absoluto, & quacunque etiam collectione talium accidentium: ergo nec quantitas, nec accidens aliquod absolutum vllum, nec vlla collectio accidentium absolutorum est principium formale aut radicale indiuiduationis; per principiũ enim formale & radicale indiuiduationis intelligimus illud, sine quo non potest esse indiuiduatio.

Confirmatur, quia quantitas eadem cum quocunque accidente absoluto, & quacunque etiam collectione talium accidentium, quæ assignari possunt pro principio indiuiduationis substãtiæ materialis singularis, v. g. panis, potest esse absque eo quod sit hic panis, vt patet de facto in mysterio Eucharistiæ, vbi reperiuntur accidentia omnia absoluta, quæ fuerunt ante consecrationẽ in pane, post consecrationem absque pane: sed non potest esse principium formale aut radicale saltẽ totale indiuiduationis absque re indiuiduata per ipsum: ergo nec quantitas se sola, nec vllum accidens absolutum, nec vlla collectio accidentiũ potest esse principium indiuiduationis.

Confirmatur secundò, quia potest esse eadem numero quãtitas cum quacunque collectione accidentium absolutorũ in diuersa numero substantia, etiam pro eodem tempore pro quo fuit in alia substantia: ergo non potest esse principium formale aut radicale indiuiduationis, quia alias illæ duæ substantiæ essent & non essent eadem numero substantia; non essent quidem ex hypothesi quod essent distinctæ; essent autem ex eo, quod conuenirent in eodẽ principio radicali aut formali indiuiduationis. Dico autem quod eadem quantitas cum eadem collectione accidentiũ posset esse in diuersis numero substantijs pro eodem tempore, non simul; sed ita, quod si Deus noluisset illa ponere in hac substantia, in qua ea de facto produxit pro tali tempore, possit ea ponere in alia substantia pro eodem tempore: imo simul possunt poni in diuersis numero substantijs, si vera sit sententia quod vnum accidens numero possit poni in diuersis subiectis; quæ sane probabilissima est.

32

Dices in fauorem primæ sententiæ: quando assignatur pro principio indiuiduationis collectio accidentium, non debere intelligi hoc de collectione accidentium absolutorum solummodo; sed de collectione accidentium, in qua essent aliqua relatiua, vt v. g. forma, figura, respectus ad tempus & locum: huiusmodi autem collectio nequit reperiri aut absque illa natura singulari, in qua semel existit, aut in pluribus naturis singularibus.

Contra, quia quantum ad formam & figuram accidentalem, certum est esse eandem formam & figuram accidentium Eucharistiæ post & ante consecrationẽ, & eandem etiam numero posse esse in alia substãtia panis distincta à priori: & idẽ est de respectu

co-

eorundem accidentium ad tempus & locum. Quod si velis dicere respectum ipsiusmet substantiæ singularis ad locum & tempus non posse reperiri in alia substantia, verum quidem est, sed nihil ad propositum, quia non ab illo respectu indiuiduatur substantia, quandoquidem eadem substantia posit esse absque vllo particulari respectu ad locum & tempus, quia scilicet potest esse in alio loco & alio tempore, & potuisset non fuisse in vllo loco aut tempore in quo fuit.

33 *Probatur secundò*, quia ipsa quantitas, quæ esset principium indiuiduationis vel formale vel radicale, Petri v.g. debet esse singularis, vt indiuiduet & constituat Petrum in esse tali vel formaliter vel radicaliter: tum quia aliàs non posset inexistere Petro, nec enim quātitas vniuersalis nō singularis potest existere à parte rei, vt est euidens, quia alias daretur idæa Platonica; tum quia quantitas secundum rationem specificam suam est indifferens ad indiuiduandum Petrum, & quodcunque aliud indiuiduum materiale, & consequenter ad hoc, vt determinetur ad Petrum debet esse singularis. Tum sic: Quantitas habet esse singularis vel seipsa, vel ab aliquo alio: si dicas quod seipsa indiuiduetur absque aliquo principio formali aut radicali induiduationis distincto realiter aut formaliter à se: ergo idem posses dicere de illa substantia, in quā subiectatur, & quam dicis per quantitatem indiuiduari; & consequenter non debes dicere quod illa substantia indiuiduetur per quantitatem radicaliter aut formaliter.

Si dicas, quod quantitas indiuiduetur per aliquid formaliter tantum à se distinctum: ergo idē etiam posses dicere de ipsa substantia. Si denique dicas quod indiuiduetur per aliquid realiter distinctum; præterquamquod nō posit assignari quid sit, adhuc sequeretur quod ipsa substantia posset etiam dici per illud, & nō per quantitatem formaliter aut radicaliter indiuiduari, & sic quātitas nō esset principium formale aut radicale indiuiduationis, sed potius illud alterū, per quod indiuiduaretur ipsa quantitas.

Hoc argumentum potest fieri de quocunque accidente tam absoluto quam respectiuo, & de quacunque etiam collectione accidentium, & conuincit conclusionem, quæ varijs aliis rationibus probari posset: sed sufficiet vnam addere particulariter contra *Ferrar. & Capreolum*: Ipsa substantia Petri v.g. seclusa quātitate, non solū esset realiter immultiplicabilis numero, sed etiā re vera non esset substantia Pauli, quandoquidem posset esse in rerum natura sine Paulo, sicut & Paulus sine Petro, distinguuntur enim sine dubio realiter Petrus & Paulus: ergo non solum non habet Petrus incommunicabilitatem à quantitate, sed nec ab ipsa habet distinctionem numeralem, quia distinctio numeralis nihil aliud est, quam vel negatio, secūdum quam dici potest quod hæc res incommunicabilis non sit illa, vel certe principium ad quod sequitur illa negatio.

34 *Obijcies*: quando aliquid primò & per se competit alicui, si tale quid cōpetit alicui alteri, debet competere ipsi ratione illius, cui primò & per se competit: sed diuidi numerice nihil aliud est, quā diuidi in partes eiusdem rationis, & hoc competit per se primò quan-

quantitati: ergo non poteſt cõpetere alicui ſubſtantiæ aut accidenti niſi ratione quantitatis: ergo quãtitas eſt principium vel formale, vel radicale diuiſionis numericæ, & conſequenter indiuiduationis.

Reſpondetur, quidquid ſit de maiori, de qua dubitari poſſet, quia etiamſi calor per ſe primo competeret igni, nõ propterea ſequeretur, quod non competeret alicui alteri, niſi rei habenti in ſe ignem, aut niſi ratione ignis; vnde maior prædicta, vt ſit vera, debet intelligi de eo, quod ita cõuenit per ſe alicui, vt nõ poſſit dari illud, nec aliquid ſimile ipſi abſque eo, cui ſic cõpeteret. Sed quidquid ſit de hoc, admiſſa maiori,

Reſpondeo diſtinguendo minorẽ: diuidi numerice nõ eſt aliud quã diuidi in partes ſubiectiuas eiuſdẽ rationis, de quibus ipſum diuiſũ prędicatur, & in quibus multiplicatur, concedo minorem pro illa parte, & nego ſecundam partem quod hoc competat per ſe primo quantitati magis quam ſubſtãtiæ aut qualitatibus: diuidi numerice non eſt aliud quam diuidi in partes integrantes, de quarum ſingulis ipſum diuiſum non prædicatur, ſicut diuiditur totũ homogeneum hoc eſt totum conſtans partibus integrantibus eiuſdẽ rationis, v. g. aqua in plures aquas per diſcõtinuationem ſuarũ partium, nego minorem, quia certũ eſt Petrum & Paulum diſtingui numero, & naturam humanã diuidi in illis numerice, & tamẽ nõ diuiditur in illis hoc modo. Quod ſi etiam in hoc ſenſu concederẽtur quod diuidi numerice nõ eſt aliud quam diuidi in partes integrãtes eiuſdem rationis, de quarum ſingulis non prædicatur ipſum diuiſum, adhuc negaretur ſecunda pars minoris, nempe quod diuidi numerice competat per ſe primo quantitati; nam ſubſtantiæ materiales & qualitates ſunt etiam diuiſibiles in tales partes, vt oſtendemus inferius, dum agemus de quantitate.

35 Fatendũ eſt quidem, quod diuiſibilitas aliqua particularis cõpetat quãtitati, & quod nihil poſſit diuidi diuiſione correſpõdenti tali diuiſibilitati, niſi vel quãtitas vel ſubiectũ quãtitatis, vel ſubiectatũ in quantitate aut quãto, & quod conſequenter quantitas ſit principium diuiſionis huiuſmodi, non tamen formale, quia ipſa diuiſio, ſeu ſeparatio partium eſt, quo formaliter vnum diuiditur numero ab alio, etiã in hoc ſenſu, nec aliud principium formale diuiſionis requiri debet. Erit ergo quantitas principium radicale huius diuiſionis, quatenus nulli alteri rei poteſt competere talis diuiſio niſi habenti quantitatem pro forma, vt ſubſtãtia habet, vel pro ſubiecto, vt qualitates materiales ſubiectatę in quantitate.

Quo ſenſu quantitas poteſt eſſe principium diuiſionis.

Sed hinc non ſequitur, quod quantitas ſit principiũ radicale, aut formale indiuiduationis ſimpliciter, ſeu illud, ratione cuius vnũ indiuiduum diſtinguitur aut à natura ſpecifica aut ab alio indiuiduo. Imo non ſequitur, quod quantitas vlla ſit ratio formalis, aut radicalis cur aliquid dicatur vnũ numero indiuiduũ diſtinctũ ab alio numero indiuiduo, etiam accipiendo vnũ numero pro vnare quantitatiua, quia probabilius eſt vnam numero quantitatem poſſe eſſe non ſolũ ſucceſſiue in Petro & Paulo per Dei potentiã, ſed etiã ſimul & ſemel, & tamen in vtroque caſu Petrus & Paulus diſtinguerentur numero in ſenſu propoſito, quia eſſent duo incõmuni-

municabilia habentia quantitatē quorum vnum non esset coniunctū alteri: ergo quantitas non est ratio formalis aut radicalis adęquata, ob quā duo quantitatiua distinguūtur à se inuicē, quāuis sit ratio sine qua nō possint distingui numero, quādoquidē nō possint esse quantitatiua sine quantitate.

36 Vt hæc res adhuc clarius intelligatur, aduertendum est, aliquod quantitatiuū esse diuisum ab alio quantitatiuo, posse habere duplicem sensum: primo quod sit separatum ab ipso per ablationē cōiunctionis & continuationis quā ante habuit cum ipso; secundò quod sit separatū ab ipso per negationem vnionis seu continuationis, siue illa continuatio fuerit ante, siue non fuerit.

Sed neutro ex modis quātitas est ratio formalis aut radicalis to talis, ratione cuius vni quantitatiuo competit esse diuisū ab alio quantitatiuo: non primo modo, quia res diuisa, quæ ante fuit cōtinuata, habuit eandem quantitatē quoad omnia absoluta, quę sunt de ratione quantitatis, ante & post diuisionem: ergo non est principium radicale nec formale diuisionis, quia aliàs res esset diuisa, quando erat continuata. Nō etiam secundo modo, quia aliàs non posset res diuisa continuari manente eadem quātitate, quod falsū apparet in aqua, quæ quāuis nunquā fuisset coniuncta aut continuata, posset postea continuari cum alia aqua, non deperdita quantitate sua. Probatur sequela, quia manēte principio formali aut radicali diuisionis nequit res non esse diuisa. Itaque principium formale quare hæc aqua sit diuisa ab illa aqua, cui erat ante coniuncta; vel est negatio vnionis quæ ante fuit, vel aliquid positiuum distinctum à quātitate, ad quod sequitur talis negatio. Et principium radicale, ad quod necessario sequitur talis negatio, aut positiuū, non est assignādum, sed dicendum est quod sequatur nunc ex eo, quod causa efficiens producat aliquid iam quod ante nō produxit, vel desinat cōseruare aliquid quod ante cōseruabatur vel producebatur. Similiter principiū formale, quare hæc aqua sit diuisa ab alia aqua, cui non erat ante coniuncta est negatio cotinuationis cū illa, non pręsupponens nec connotās continuationem antecedentem, aut aliquid positiuū, ad quod sequitur talis negatio; nec assignādum est aliquod principium radicale ad hanc diuisionē, sicut nec ad priorem, sed recurrendum ad principium effectiuum.

CONCLVSIO II.

37 *Quantitas nō potest esse principium vnde nos colligamus vnū indiuiduum distingui ab alio.*

Nec quantitas, nec vllū aliud accidens, nec collectio vlla accidentium potest esse sufficiens principium nobis ad colligendum cum certitudine quod vllum vnum indiuiduum sit distinctum ab omnibus aliis indiuiduis determinate. Hæc patet ex dictis, quia quantitas, & quodcunque accidens, & quæcūque etiam collectio accidentiū, quæ est in vno indiuiduo, possent esse secūdum omnem rationē, secundū quā à nobis cognoscūtur in alio indiuiduo: ergo ex illis nō potest cognosci cū certitudine, quod vnū ex illis, in quo sūt, distinguatur ab alio, in quo ēt sunt.

Confirmatur efficaciter, quia duo indiuidua aquæ, v.g. possent esse tam similia in omnibus accidentibus, vt naturaliter non possimus cognoscere, si proponantur nobis successiue, an aqua, quæ secundo loco proponitur, sit ipsa-

ipsamet aqua, quæ primo proponebatur, vel altera aqua.

Hoc tamen non obstante, per hoc quod videamus aliquid habere quodcúque accidens possumus ex hoc colligere quod sit singulare, quia accidentia realiter existentia habēt aliquod subiectū singulare necessario, nec enim possunt subiectari in naturis vniuersalibus, quæ non dantur à parte rei nisi in singularibus. Rursus per hoc quod videamus aliqua simul habere accidentia aliqua diuersa siue absoluta siue respectiua, colligimus illa esse numero distincta; & hac de causa Porphirius, Damascenus, & Basilius descripsere indiuidua per ordinem ad accidentia, quia scilicet nos colligimus cómuniter ex diuersitate accidētium indiuidua esse distincta, seu vnū indiuiduum non esse aliud; & hinc ex eo quod videamus Petrum esse longum, & Paulum breuem, colligimus Petrum nó esse Paulum, & ita de cæteris. Et hinc etiam, quando non reperimus hanc diuersitatem, propter summam rerum aliquarum, v. g. duarum aquarum, etiam in accidentibus similitudinem, non possumus vnā ab altera distinguere.

QVÆSTIO V.
Vtrum existentia sit principium indiuiduationis.

38 HEnricus tenere videtur partem affirmatiuam, quem videtur secutus *Aegidius Romanus*, nam in hoc fundat secundū aliquos suos sequaces aliam sentētiam de multiplicatione Angelorum intra eandem speciem; sic enim in hac re philosophatur vt existimet, non posse dari vllum Angelum similē vlli Angelo, qui de facto existit, quamdiu existit, si tamen annihilaretur Angelus, qui de facto existit, tum posse Deum producere duos Angelos eiusdem speciei cum ipso. Et si quæratur cur isti alii Angeli sint simul cōpatibiles, & Angelus de facto existens non sit cōpatibilis cum vllo ex illis? Respondet rationem esse quia Angelus de facto existens habet totam existētiam, quæ potest competere tali speciei quoad omnes gradus possibiles eiusdē, vnde existente ipso nō potest existere vllus alius Angelus eiusdem speciei, quia scilicet nō potest habere vllum gradum existentiæ, cum omnes habeat Angelus de facto existens. At si annihilaretur Angelus de facto existēs, potuisset Deus creare alium Angelū, & dare ipsi partem tantum istius existentiæ, & consequenter posset simul creare alium Angelum intra eandem speciem, cui communicaret aliā partem eiusdem existentiæ.

Sententia Aegidij Romani.

Posset cōfirmari hæc doctrina, quæ multis apparet irrationalibilis hoc modo: est possibile aliud indiuiduū distinctum a Petro, qui constat eadem materia numero qua constat Petrus, & tamen nō potest simul existere cum Petro, quia eadem numero materia non potest esse simul in duobus indiuiduis, potest tamē seorsim: ergo similiter, quantūuis esset possibilis alius Angelus distinctus ab Angelo, qui de facto existit, non tamē potest simul cum ipso existere, si aliquis ex his habeat omnes gradus possibiles existentiæ correspondentis isti speciei.

CONCLVSIO I.

39 EXistentia non est principium formale indiuiduationis. Est communis cum *Doct. 2. d. 3. q. 3.* *Probatur primò*, quia indiuiduum, vt tale etiam, ponitur in prædica-

Existentia non est principiū formale indiuiduationis.

mentis, ergo quidquid concurrit ad eius constitutionem, debet in ipsis poni: sed existentia non ponitur in prædicamentis, omnia enim prædicamentalia abstrahũt eb existentia: ergo non est principium constitutiuum indiuidui.

Confirmatur, quia Petrus est distinctus numero à Paulo siue existat siue non: ergo illud, quo cõstituitur distinctus, nõ est existentia.

Probatur secundò, quia existẽtia formaliter non habet alium conceptum quã facere rem existentem: ergo non habet formaliter cõstituere rem distinctã numero ab alijs rebus, & cõsequenter nõ est pricipiũ formale indiuiduãdi.

Probatur tertiò, quia non potest intelligi quod existẽtia adueniat aut possit aduenire nisi rei singulari ac indiuiduę: ergo præsupponit principium indiuiduationis, & consequenter non erit principiũ indiuiduationis aut radicale aut formale.

Obiicies: actus est, qui distinguit: ergo vltimus actus est qui vltimò distinguit: sed existentia est vltimus actus rei, ergo est quę vltimò distinguit rem, & consequẽter est principium indiuiduationis: principium enim indiuiduationis est principium vltimò distinctiuum rei.

Respondeo concedendo totũ vsque ad vltimũ consequens, quod nego, & distinguo eius probationem: ex ijs quæ ponuntur in prędicamento, concedo; ex aliis, nego: & quod vltimus actus quomodocunque non sit principium indiuiduationis, patet, quia aliàs accidentia essent principium indiuiduationis, quia vltimatius & posterius actuant rem, quam existentia, vt patet, & tamen secundum aduersarios non sunt principium indiuiduationis.

CONCLVSIO II.

40

Q*Vamuis existentia esset principium indiuiduationis, adhuc falsa esset sententia Aegidii, quod scilicet non possit existere cum vllo Angelo de facto existente alius eiusdem speciei Angelus, licet eo destructo possint existere duo Angeli eiusdem speciei cum ipso.* Hæc etiam est communis, & *Probatur primò*, quia sine fundamento asseritur, quod vnus Angelus de facto existens habeat omnes gradus existentiæ competibiles illi speciei.

Nulla res existens habet plures gradus existentiæ quã alia res.

Probatur secundò, quia nulla res existẽs potest habere plures gradus existentiæ quã alia res: ergo si duo Angeli eiusdem speciei cũ Angelo de facto existente possũt simul existere eo destructo, etiã possunt existere eo nõ destructo. Consequentia est euidens ex fundamento Aegidij. Probatur antecedens, quia omnes res æque perfecte existũt, quando existũt: ergo nulli rei competunt plures gradus existentiæ quam alteri. Probatur antecedens, quia omnes res existentes creatæ sunt æqualiter extra suas causas, & quo ad hoc non potest dari inæqualitas respectu earũ; quod maxime locum habet in Angelis, & rebus dependentibus in esse & conseruari à solo Deo.

Confirmatur hoc, quia si fuisset Angelus habẽs duos gradus existentiæ, & alius habens tres, non posset ostendi ex quo capite vnus perfectius, siue extensiue, siue intensiue existeret quã alius: ergo male dicitur quod vnus Angelus habere possit perfectiorem siue extensiue siue intensiue existentiam quam alter Angelus.

Confirmatur secundò, quia tertius gradus existẽtiæ esset omnino frustraneus, & nullum haberet effectum:

ctum:ergo non est dicendũ quod de facto Angelus existés habeat plures gradus existentiæ.

Probatur tertiò, quia si Angelus de facto existens haberet omnes gradus existentiæ, qui possent cõpetere illi speciei, haberet infinitos gradus existentiæ actualiter: sed consequens est absurdũ; ergo & antecedens. Probatur sequela, quia sunt infinita indiuidua istius speciei possibilia, & cuilibet correspondet sua propria existentia: ergo si illud vnum indiuiduum habet omnes gradus existentiæ, quæ possunt competere omnibus indiuiduis istius speciei, habet infinitos gradus.

Denique illa sententia supponit existẽtiam esse realiter distinctam ab essentia: sed hoc est falsum, vt ostendemus, ergo illa sententia, quæ ab hoc dependet, est falsa. Adde aduersarios nullum habere pro se fundamentũ.

QVÆSTIO VI.

Vtrum materia sit principium indiuiduationis.

41 MAgis frequens est opinio inter Thomistas, quod principium indiuiduationis sit materia prima; quam tamen sententiam, vtpote difficillimam, non eodẽ modo explicant omnes. nam aliqui, vt *Capreol. Ferrar. Soncinas* dicunt materiam signatam quãtitate; hoc est stantem sub dimẽsionibus terminatis ita esse principiũ indiuiduationis, vt ipsa materia sit id, quod dat indiuiduo suã incommunicabilitatẽ, quantitas vero det ipsi distinctionem.

Alij putant ipsam materiam non vt affectam quantitate, sed vt est in potentia ad quantitatẽ, esse indiuiduationis principium, & hoc est quod intelligunt per materiam signatam. Ita sentiunt *Aegid. Iauell. Bagnes, Zumel*, & aliquando etiam *Caietanus* ita sensit, licet postea hunc dicendi modũ improbauerit asserens per materiam signatam intelligi materiam, vt est fundamentum, radix, & causa quantitatis: in hoc autẽ discrepat hic modus à priori, quod in priori, per materiam signatam intelligatur materia cũ potentia formaliter accepta ad quantitatem; in posteriori vero intelligatur materia cum potentia radicaliter accepta.

Ioannes à sancto Thoma q. 9. de Generatione, vbi tractat hanc controuersiam *art. 4.* dicit materiam signatam esse materiam, vt dicit ordinem non actualem, sed aptitudinalem ad quantitatem, vt diuidentem & separantem. In quo modo dicendi an conueniat cum vllis ex prædictis authoribus, an ipse nouam viam excogitauerit, nescio, & perinde est ad propositum; ipsemet satis confuse rem explicat.

CONCLVSIO I.

42 *Materia absolute sumpta non est principiũ indiuiduationis.*

MAteria absolute sumpta non est principium indiuiduationis rerum materialium. Est communis cum Doctore supra *q. 5. Probatur primò*, quia quod est intrinsecum naturæ specificæ, vt talis, non potest esse principium indiuiduationis, vt supra ostensum est: sed materia est de intrinseca ratione naturæ specificæ materialis: ergo. Probatur minor, quia secundum Philosophum *7. Met. tex. 39.* ex materia & forma in vniuersali fit homo & animal in cõmuni, ex materia verò & for-

ma in particulari sit homo & animal in particulari.

Dices: ex hoc tantum sequitur quod materia in vniuersali nō sit principium indiuiduationis, non vero habetur quin materia particularis, seu singularis sit tale principium.

Contra, quia saltem habetur, quod detur materia in communi & materia particularis, seu singularis: ergo materia in communi debet habere aliquod principiū indiuiduationis: sed illud principium non potest esse materia, vt patet, & consequenter materia non est principium indiuiduationis; illud enim, per quod indiuiduatur ipsa materia, est potius principiū indiuiduationis, quam ipsa materia.

Probatur secundò, quia si materia, siue in communi, siue in particulari, esset principium indiuiduationis, sequeretur genitum & corruptum habere vnicum principium indiuiduationis, & consequenter esse vnum indiuiduum, quod est absurdissimum. Probatur sequela, quia quando generatur ignis ex ligno, eadem numero materia, quæ erat in ligno, postea est in igne; ergo si materia esset principiū indiuiduationis, ignis & lignum haberent vnum numero principium indiuiduationis. Hoc argumento coacti sunt Thomistæ ad asserendum quod materia non quomodocumque, sed signata, sit principium indiuiduationis: contra quod sit

CONCLVSIO II.

43 *Materia signata nō est principium indiuiduationis.*

Materia signata non est principium indiuiduationis rerum naturalium. Est communis cum Doctore supra contra Thomistas. *Probatur*, quia vel per materiam signatā intelligitur materia, vt affecta quantitate, vel materia vt dicit potentiam formalem ad quantitatem, vel materia vt dicit potentiam radicalem ad quātitatem: sed neutro horum modorum potest materia esse principium indiuiduationis: ergo. Probatur minor quoad primā partem, quia materia vt affecta quātitate est ens per accidens: sed ens per accidens non potest esse principium constitutiuum entis per se. Et hoc eodem argumento impugnatur secundus modus, quia materia, vt dicit potentiam formalem, est etiam ens per accidens, maxime secundum aduersarios, qui dicunt potentiam illam formalem esse, vel de prædicamento qualitatis, vel de prædicamento quantitatis, materiam autem de prædicamento substantiæ. Probatur minor quoad tertiam partem & etiam quoad secundam, quia materia prima non habet à se ipsa illam potentiam siue formalem, siue radicalem, aliàs omnes materiæ haberent eandem signationem, cū omnes sint eiusdem speciei; quod est absurdum: ergo ab aliquo alio, & consequenter illud aliud potius erit principiū indiuiduationis quàm materia prima, quatenus habet illam potentiā, siue formalem, siue radicalem.

Confirmatur hoc, quia sicut secundū aduersarios illud est principium radicale indiuiduationis, ratione cuius competit rei sua indiuiduatio, ita etiam illud debet censeri esse principium indiuiduationis materiæ, ratione cuius competit ipsi sua signatio.

44 *Probatur secundò* conclusio, quia per materiam signatam non potest intelligi, nisi materia cum quantitate habente talem dispositio-

sitionem partium suarum, vel materia vt dicit ordinem aut capacitatem siue formalem, siue fundamentalem, ad talem quantitatem: sed materia, vt habet talem quantitatem cum tali ordine partium, & vt habet capacitatem tam fundamentalem, quàm formalem ad illam quantitatem, potest esse in diuersis indiuiduis tam numero quam specie distinctis: ergo non potest esse, vt sic principium, indiuiduationis istorum indiuiduorum. Consequentia est manifesta ex secunda probatione primæ conclusionis, & quia ideo recurrunt aduersarij ad materiam signatã, & non ad materiam secundum se, quia materia secundum se potest esse in diuersis indiuiduis: ergo si materia signata potest esse in pluribus indiuiduis, frustra recurritur ad illam. Probatur ergo minor, quia sicut est eadem numero materia, quæ est in genito & corrupto, ita non potest ostendi, cur eadem numero quãtitas non possit esse in illis, præsertim si quantitas subiectetur in materia prima; quod si quantitas non subiectetur in materia prima, quamuis possit ostendi ratio, cur eadem numero quantitas non posset esse in genito & corrupto naturaliter, quia scilicet non potest naturaliter accidens transire de subiecto in subiectum; tamen non potest ostendi cur eadem numero quantitas supernaturaliter non posset esse in genito & corrupto: atqui si eadem numero quãtitas subiectari possit in diuersis, eadem ratione posset habere in diuersis eandem omnino positionem partium inter se inuicem. Quod si indiuidua diuersæ speciei requirant in materia sua diuersam signationem (quod ipsum etiam facile ostendi nequit) certe, quod indiuidua eiusdem speciei id requirant, gratissime, & sine vllo prorsus fundamento asseritur.

Probatur tertiò, quia quæro, quid formaliter det materiæ talem vel talem signationem? non quantitas talis; tum propter rationes quibus probatũ est, quantitatem non esse principium indiuiduationis: tum quia ipsa quãtitas præsupponit materiam taliter signatam: neque aliquid aliud potest assignari, quod sit ratio seu principium, vnde materia habeat talem assignationem, nisi quod materia sit singularis; ergo materia habet singularitatem antecedenter ad illam signationem, & consequenter materia vt signata, quomodocumq; hoc intelligatur, non est principium indiuiduationis.

45

Respondet ad hoc *Ioannes a sancto Thoma*, quod materia habet hanc assignationem a quantitate, vt diuidens & separãs, & quod tamen quantitas vt informãs indiuiduetur à materia sic, vt vnũ indiuiduetur ab altero in diuerso genere causæ.

Contra, quia implicat ista mutua dependentia in diuerso etiã genere causæ, vt suo loco probabimus in Physica.

Contra secundò, quia materia potest esse singularis realiter absque vlla quantitate existente: ergo nullo modo habet indiuiduari à quantitate sub vlla consideratione.

Contra tertiò, quia eadem numero quantitas potest esse in diuersis materijs, & eadẽ numero materia sub diuersis quantitatibus: ergo non habent à se inuicem indiuiduationem.

Probatur quartò: formæ substantiales & accidentales non indiuiduantur per materiam signatam, neque formaliter neque radicaliter: ergo materia signata non est principium radicale aut formale indiuiduationis omnium rerum materialium: cōsequentia est euidens, antecedens probabitur postea.

Probatur quintò, quia sicut intelligi potest quod materia prima aut quantitas indiuiduetur seipsa: ita etiam potest intelligi quod forma substantialis & quæcumque alia res materialis indiuiduetur seipsa: ergo sine fundamento asseritur quod materia prima quomodocumque considerata sit principium siue radicale siue formale indiuiduationis.

46 *Obiicies:* Philosophus 5. *Met. c.* de vno *Vnum numero*, inquit, *sunt quorum materia est vna*, & primo de cælo ait: *Cum dico cælum, dico formam; cum dico hoc cælum dico materiam.* & 12. *Met.* ait esse plures cælos ratione materiæ: ergo multiplicatio numeralis prouenit à materia vel formaliter vel radicaliter. *Confirmatur* quia 12. *Met. tex.* 49. ait: *quæcumque sunt multa numero, materiam habent.*

Respondeo primò, si non posset explicari Philosophus commode, potius esse absolute negandam eius authoritatem, quam propter eam solam tenendum esse oppositum conclusionis nostræ contra tam manifestas rationes, & cum tanta difficultate satisfaciendi ipsis, quam experiuntur aduersarij.

Respondeo secundò cum Doctore Philosophum in omnibus locis, in quibus attribuit multiplicationem numericam solis rebus constantibus materia, non intelligere per materiam, materiam primam physicam, sed materiam metaphysicam, id est hæcceitatem, quæ propter proportionem, quam habet cum materia prima physica, vocari bene potest materia: proportio autem illa consistit potissimum in hoc, quod quemadmodum materia physica non dat esse principale composito physico, ita nec singularitas dat esse principale indiuiduo, cū non sit de ipsius essentia.

Confirmatur hæc respōsio, quia certum est Philosophum non semper capere materiam pro materia physica, ex 5. *Met. tex.* 10. vbi dicit quod homo & equus & canis sunt vnum, sicut illa sunt vnum, quorum materia est vna: hic capit materiam pro genere ita, vt sensus sit, quod illa sunt vnum materia, quæ sunt vnum genere: ergo non debet intelligi quod capiat materiam pro materia prima physica: & præterea sicut ipse capit materiam pro genere aliquando, quare non caperet aliquando materiam pro hęcceitate?

Respondeo tertiò negando consequentiam; quia solum sequitur quod non posset fieri multiplicatio numeralis nisi in rebus materialibus seu dicentibus ordinem ad materiam: sed hinc non sequitur quod materia sit principium formale aut radicale indiuiduationis; nam licet nihil possit esse risibile quod nō sit animal, tamen non inde sequitur quod animal sit principium radicale aut formale constitutiuum risibilis.

47 *Dices:* saltem ex locis illis sic intellectis habetur quod non possit dari multiplicatio indiuidualis in vna specie Angelica, quod est contra Doctorem.

Respondeo, concedo sequelam iuxta Philosophum, qui ex duobus principijs id collegit: primū est

Angeli secundum Philosophum nō possunt multiplicari numero intra eandem speciem.

est quod Angeli erant producti ab æterno, & quidem necessario: secundum, quod omne multiplicabile numeraliter sit multiplicabile in infinitum.; ex his enim duobus principijs collegit, si Angeli essent multiplicabiles numeraliter, & multiplicarentur de facto, quod infiniti Angeli de facto essent producti: quod cum ipse reputarit absurdum, non est mirum quod existimarit Angelos non esse multiplicabiles numeraliter.

Verum ex his duobus principijs primum est manifeste falsũ: quid ergo mirum quod ex principio falso conclusio falsa sit deducta? & si nos discōuenimus à Philosopho in principio, cur non etiam in conclusione?

Posset etiam responderi quartò: quod ipse vnum numero non acceperit in illis locis pro eo quod non est vniuersale, sed pro toto quantitatiuo particulari, quod haberet partes continuatas inter se & discontinuatas à quocumque alio: quo sensu superius diximus vnum numero accipi à quibusdā authoribus, qui fortassis acceptionem illam sumpserunt à Philosopho in prædictis & alijs similibus locis; in hoc enim sensu certum est quod nihil sit plurificabile numero, quod non constet materia.

48 *Ioannes à S. Thoma* particulariter vrget contra nos, quod Philosophus 12. *Met. tex.* 49. probet non dari plures Deos numero distinctos, quia Deus caret materia, & quæcumque numero tantum sunt distincta habent materiam. Et postquam probauit materiam ibi nō posse capi pro hæcceitate, sed pro materia physica, addit, probationes quibus Philosophus probat Dei vnitatem aut eius perfectiones, non esse contemnendas quia per ipsas cognouerunt Philosophi verum Deum, & Apostolus dicit *Rom.* 1. Quod cum ipsi cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt.

Respondetur quantum ad hoc vltimum, licet verum esset quod cognouissent Philosophi, & inter ipsos Aristoteles Deum verum, teste Apostolo, non tamen inde sequi quod cognouerint ipsum per rationes bonas, quia poterant agnoscere ipsum per rationes aliquas sibi apparentes, sed reuera malas. Et præterea licet cognouissent ipsum per rationes veras & bonas, non tamen sequeretur quod omnes rationes, quibus ad hoc vtebantur, essent bonæ & præsertim id negari deberet de ratione prædicta, si intelligenda esset in sensu aduersarij.

Respondeo vlterius illum posse intelligi de materia non prima & physica, sed de materia, prout idem est materia ac res determinabilis ac contrahibilis: nihil enim potest diuidi numero intra eandem speciem, nisi quod includit materiam specficam determinabilem, & consequenter materiam in hoc sensu; vnde, quia Deus non includit materiam in hoc sensu propter suam infinitatem, ideo sequitur optime quod sit vnus numero. Quæ responsio facilis est, & potest applicari cæteris authoritatibus Philosophi, quibus significat materiam esse principium indiuiduationis.

49 *Obijcies secundò*: debet assignari aliqua radix, ratione cuius competat rei principium formale indiuiduationis: sed non potest assignari aliud cōuenientius quam materia prima: ergo materia prima saltem erit principium radica-

dicale indiuiduationis, vel secundum se, vel vt est signata.

Respondeo: sicut ipsa materia prima potest intelligi singularis & vna numero absque aliqua radice, qua mediante deberet ipsi conuenire sua hecceitas, ita etiā quamcunque aliam rem posse intelligi; vnde in forma respondeo distinguendo maiorem: aliqua radix distincta realiter à re indiuidua, nego maiorem: aliqua radix, hoc est ipsamet res indiuidua, concedo maiorem, quæ etiā simpliciter negari potest.

Obiicies tertiò. Materia signata, hoc est, vt capax huius & non alterius quantitatis, nō potest intelligi vt vniuersalis: ergo est de se singularis, & consequenter est principium indiuiduationis.

Respondeo negando secundam consequentiam: Petrus enim non potest intelligi vt vniuersalis, & est de se singularis, & tamen non propterea est principium indiuiduationis siue sui ipsius, siue etiā alterius, sed potius est indiuiduū constitutum per principium indiuiduationis. Itaque nō illud, quod est singulare vt *quod*, sed potius illud, quod est singulare, vt *quo*, hoc est id, quo constituitur res in esse singularis, est principium indiuiduationis.

QVÆSTIO VII.

Vtrum forma substantialis, seu forma & materiā simul sint principium indiuiduationis.

50

ALiqui putant solam formam esse principium indiuiduationis; alij formam & materiam: hoc ergo hic est examinandum.

CONCLVSIO I.

Forma substantialis nō est principiū indiuiduationis.

FOrma substantialis nō est principium indiuiduationis. *Probatur primo*, quia est intrinseca naturæ specificæ, ergo non est principium indiuiduationis: Hoc argumento vsi sumus quæstione præcedenti ad probandum materiam non esse principium indiuiduationis. Videantur ibi dicta.

Probatur secundò, quia forma non potest esse principium indiuiduationis materiæ: ergo non est principiū indiuiduationis omnium rerum materialium, quod est intentum conclusionis. Probatur antecedens, tum quia materia præsupponitur formæ, & quidem materia singularis formæ singulari, sicut materia in communi formæ in communi; tum etiam quia eadem materia singularis potest informari per diuersas numero formas.

Probatur tertiò; quia eadē forma potest esse in diuersis indiuiduis; sed hoc esset impossibile, si indiuiduaretur per ipsas: ergo nō est principium indiuiduationis.

51

Obiicies primò: Vna numero forma non potest simul nec successiue esse in pluribus materijs, sicut vna numero materia potest esse successiue sub pluribus formis: ergo forma est incommunicabilis, & consequenter principium indiuiduationis.

Respondeo primò negando antecedens, cuius oppositum supposuimus probatione vltima: & patet, quia nihil impedit quominus anima, quæ est in hoc corpore, sit in alio corpore eiusdem rationis.

Respondeo secundò negando cōsequentiam, quia quamuis forma singularis sit ratio cur compositi-

positum, in quo est, sit distinctũ numero à quocumque alio composito, tamen non inde sequitur quod materia, aut aliæ res corporales sint distinctæ numero à cæteris rebus, & consequenter forma nequit esse principium indiuiduationis omnium rerum materialium.

Obiicies secundò: quod distinguit & separat ab alijs, est principium indiuiduationis: sed forma est, quæ distinguit & separat ab alijs, ergo.

Respondeo distinguendo maiorem: quod distinguit & separat numeraliter, concedo; quod alio modo distinguit & separat, nego maiorem. Similiter distinguo minorem: sed forma physica, de qua loquimur, distinguit & separat essentialiter, transeat; numero, nego minorem, & consequentiam. Imo neque forma distinguit etiam essentialiter, nisi compositum physicum: quare ad summum concedendo argumentum in toto rigore, non haberetur aliud, nisi quod esset principium indiuiduationis compositi; ex hoc autem non sequeretur, quod esset principium indiuiduationis omnium rerum materialium, vt paulo ante dixi.

CONCLVSIO II.

52 **M**ateria, & forma simul non sunt principia indiuiduationis omnium rerum materialium.

Probatur: quia materia & forma simul includuntur in natura specifica corporis cuiuscumque naturalis: ergo non sunt principium indiuiduationis: nihil enim; quod includitur in natura specifica, vt distinguitur à singularitate, potest esse principium indiuiduationis istius rei in qua includuntur, & multo minus aliarum rerum.

Dices materiam & formam singularem non includi in materia specifica, & cõsequenter materiam, & formam singularem posse esse principium indiuiduationis.

Contra: si materia & forma, vt sic, non sint singulares, ergo debẽt fieri singulares per aliquid distinctum à natura specifica ipsorum, & consequenter materia, & forma singulares nõ sunt principia indiuiduationis, sed potius illud, per quod singularizantur.

Præterea principium singularizãdi, seu indiuiduationis non potest esse sine re, quæ singularizatur per ipsum: sed materia, & forma singularis possunt existere à parte rei sine toto composito singularizato per illas; ergo non sunt principium singularizãdi totum compositum.

Dices maiorem esse veram, loquendo de principio formali metaphysico, non vero loquendo de principio radicali physico.

Contra primò: quia modo quęrimus de principio metaphysico indiuiduationis. *Secundo*, quia materia & forma non sunt principia indiuiduationis etiam physica, nisi composito, in quo includuntur: sed dantur aliæ res materiales præter compositum: ergo materia & forma simul sũpta non sunt principium indiuiduationis omnium rerum materialium.

Confirmatur: quia materia & forma non sunt principium indiuiduationis ipsius materiæ, aut ipsius formæ, aut etiam accidentium: ergo non sunt principia indiuiduationis omnium rerum materialium.

53 *Obiicies*: principia essendi rei sunt

sunt principia vnitatis rei: sed materia & forma sunt principia essendi indiuiduo: ergo sunt principia vnitatis indiuidualis, & consequenter indiuiduationis.

Respondeo distinguendo maiorem: principia intrinseca essendi sunt principia vnitatis, concedo maiorem; principia extrinseca, nego maiorem. Distinguo etiam minorem: materia & forma sunt principia essendi indiuiduo composito ex materia & forma, concedo minorem; indiuiduo non composito ex materia & forma, nego minorem. Similiter distinguo cõsequens: sunt principia vnitatis indiuidualis indiuidui cõpositi ex materia & forma, concedo: aliorum indiuiduorum, nego. Itaque concedo quod omne cõpositum materiale, sicut habet pro principio radicali physico generis & differentię suæ metaphysicæ materiam & formam physicam quoad speciem suam, & prædicata essentialia: ita habet etiam pro principio physico radicali suæ indiuiduationis materiam & formam singularem simul sumpta: propterea enim est tale compositum singulare, quia constat tali forma & tali materia singulari, & nihil aliud potest constare ipsis simul sumptis, nisi hoc numero compositum: sed hinc non sequitur materiam & formam, aut quamlibet ex illis esse principium radicale, ac multo minus formale indiuiduationis omnium rerum materialium, quia ipsa materia non potest esse principium indiuiduationis sui ipsius, neque forma, nec vtrumque simul potest esse principium radicale aut formale indiuiduationis accidẽtium, vt iam ostendemus.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum accidentia indiuiduentur per subiectum, vel anima rationalis per materiam.

CONCLVSIO I.

54 *Accidentia absoluta non indiuiduantur à suis subiectis.*

ACcidentia nulla absoluta indiuiduantur à suis subiectis. Hæc est communissima Scotistarum & Recentiorum *cum D.* 4. *dist.* 12. *quæst.* 2. contra Sanctum Thomam 1. *par. quæst.* 39. *art.* 3. *& quæst.* 29. *art.* 1. qui oppositum tenet de omnibus accidentibus, quamuis *Caiet.* & aliqui alij dicãt quod excludat quantitatẽ, quasi hanc vellet indiuiduari seipsa.

Probatur primò conclusio, quia nihil vnius generis potest facere vnum per se cum re alterius generis: ergo subiectum accidentium (siue sit materia prima, siue totum compositum substantiale ortum ex materia & forma) non potest esse principium indiuiduationis accidentium, quę sunt alterius omnino prædicamenti ab ipso. Probatur consequentia, quia principium indiuiduationis debet facere vnum per se cum re, cuius est principiũ indiuiduationis; & hoc quidem cõcludit de principio formali indiuiduationis. Sed fortassis Thomistæ non volunt subiectum esse principium formale indiuiduationis accidentium, sed principium fundamentale. Sed contra hoc tamen est quod principium etiam radicale indiuiduationis debet esse tam intrinsecũ rei indiuiduatæ, vt non possit existere res indiuiduata sine illo: sed acciden-

cidentià absoluta, vt quātitas & qualitates possunt existere sine suo subiecto, vt patet de facto in Eucharistia: ergo subiectum non est principium etiam radicale indiuiduationis ipsorum.

Respondent aliqui ex Thomistis, quantitatem esse subiectum qualitatum, & qualitates indiuiduari per ipsam; ipsam autem quantitatem indiuiduari seipsa.

55 *Sed contra*, quia per potentiam Dei qualitates possunt conseruari sine quantitate tam bene quam quantitas sine subiecto; ergo si quantitas non indiuiduetur per suum subiectum ex eo quod possit esse sine ipso, qualitates etiam non indiuiduantur per quantitatem, quandoquidem possint esse sine quantitate. Probatur antecedens, quia essentialius dependet quantitas à substantia quam qualitas à quantitate, ergo si quātitas potest esse sine substantia, qualitas poterit esse sine quantitate. Probatur secundò, quia non potest ostendi ratio repugnātiæ, nisi petatur principium, dicendo quod ex eo non potest esse qualitas sine quantitate, quia indiuiduatur per ipsam.

Confirmatur hoc, quia antequā fuit separata quantitas à substantia panis, idem esset indicium colligendi, quātitatem indiuiduari per substantiam, quod de facto est colligendi qualitates indiuiduari per quantitatem: ergo sicut male colligeretur tūc, quod indiuiduaretur quantitas per substantiam: ita male colligeretur de facto quod qualitas indiuiduetur per quantitatem.

Contra secundò, quia æque facile potest defendi, qualitates & quæcumque alia entia materialia indiuiduari seipsis, ac potest defendi quantitatem indiuiduari seipsa: ergo qui diceret vnum, deberet dicere alterum.

Contra tertiò, quia ex illa responsione sequitur quod materia non sit principium indiuiduationis rerum materialium omnium, quod est contra aduersarios.

Contra quartò, & potest esse tertia probatio conclusionis: illud non potest esse principium indiuiduationis alicuius accidētis, quod æque bene potest coniungi cum illo accidente ac cum alio numero tantum distincto ab ipso: sed in eadem numero quātitate possūt inhęrere duę qualitates numero tantum distinctæ, v.g. duæ albedines saltem successiue, neque enim in hoc potest ostendi vlla implicantia: ergo quantitas non est principium indiuiduationis qualitatum.

56 *Respondent alii Thomistæ*, quando dicitur quod accidentia indiuiduentur per subiectum, hoc nō esse intelligendum ita, vt ipsum subiectum sit principium indiuiduationis, aut etiam ordo actualis accidentis ad ipsum, sed ita, vt ordo aptitudinalis accidentis ad subiectum sit principium indiuiduationis.

Contra tamen hoc etiam, quia eadem numero albedo, v.g. posset successiue inhærere variis subiectis, ergo dicit ordinem aptitudinalem ad varia subiecta: ergo nō indiuiduatur per ordinem aptitudinalem ad subiectū. Probatur consequentia, quia non potest indiuiduari per plures ordines: sed si indiuiduaretur per ordinem aptitudinalem, deberet indiuiduari per plures, non enim est maior ratio, quare per vnum potius quam per alterum, & cōsequenter debet indiuiduari per omnes, si per vllum indiuiduatur.

Contra secundò, quia hæc nume-

mero albedo, quæ est in pariete dicit ordinem aptitudinalem ad quodcumque subiectũ, ad quod dicit ordinem aptitudinalem albedo, quæ est in alio pariete, posset enim in quocumqne subiecto poni vna, in quo posset poni altera: ergo non indiuiduantur per talem ordinem. Probatur cõsequentia, quia eatenus dicuntur ab aduersarijs distingui numero per talẽ ordinem, quatenus quodcumque accidens distinctum numero tantum ab alio accidente dicit aliquem ordinem specialem ad aliquod subiectum, ad quod alterum accidens non dicit specialem ordinem: ergo si hoc sit falsum, falsum erit quod indiuiduentur per talem ordinem.

Confirmatur hoc, quia si vnum accidens distinguatur numero ab alio accidente per ordinem aptitudinalem ad subiectum aliquod, tunc ex eo quod viderem aliquod accidens in aliquo subiecto, deberem iudicare quod esset distinctũ à quocumque accidente subiectato in alio subiecto, & præterea deberem iudicare quod quodcumque accidens subiectatum in hoc subiecto esset idem numero cum quocumque alio eiusdem speciei in eodem subiectato: sed male ita iudicarem, quia posset Deus illud ipsum accidens subiectatum in vno subiecto subiectare in altero subiecto, & posset etiam, illo destructo, ponere in eodem subiecto aliud simile accidens.

Contra tertiò, quia sicut ordo vniuersalis præsupponit subiectũ suum vniuersale, ita ordo singularis præsupponit subiectum suũ singulare: ergo non constituit subiectum suum singulare. Probatur antecedens, quia ordo quicũque aptitudinalis profluit ab ipsa re, cuius est ordo: ergo sicut ordo vniuersalis nõ potest profluere nisi ab essentia vniuersali; ita ordo singularis non potest profluere nisi à re singulari.

57 *Probatur quartò conclusio*, & confirmantur prædictæ replicæ: si hæc albedo indiuiduaretur aut radicaliter aut formaliter ab hoc numero subiecto, maxime propter connexionem aliquam particularem, quam habet cum hoc subiecto, v. g. cum Petro: sed non habet connexionem aliquã particularem cum hoc subiecto ex vi subiecti præcise, quia hoc subiectum est eiusdem essentiæ cum alio subiecto, v.g. cum Paulo, & solum ab ipso, numero distinguitur, ergo ex vi subiecti quoad essẽtiam non habetur ista cõnexio; sed nec habetur ex vi eius quoad singularitatem quia singularitas Petri est eiusdẽ rationis quoad omnia cum singularitate Pauli, præter hoc quod vna fundat negationem identitatis vnius ex ipsis cum altero, & præter hoc, quod constituant vna Petrum & altera Paulum in esse vnius numero. Sed certe ex hoc capite nõ potest colligi quare vna albedo potius haberet cõnexionem cum vno quam cum altero ex illis: ergo nõ potest esse nec colligi illa cõnexio ex hoc aut illo subiecto: vnde si sit aliqua connexio specialis vnius albedinis cum Petro potius quam cum Paulo, profecto illa erit desumenda ex natura aut singularitate albedinis, & sic hæc albedo ex seipsa erit singularis, & non ex ordine illius ad hoc subiectum, qui ordo possit colligi aut desumi ex hoc subiecto, licet terminaretur ad hoc subiectũ: sed nec est talis ordo specialis in hac albedine potius quam in illa, vt pro-

probari potest eodem argumento, quo iam probatum est quod ille ordo specialis, aut connexio non posset esse ratione subiecti, & sane si fuisset ille ordo specialis in albedine vna præ alia, sequeretur, quod distinguerentur specie, vt patebit ex dicendis quæstione decima.

Probatur vlterius: quia nulla prorsus est ratio, cur accidentia, sicut habent suam distinctionem specificam ex seipsis, eo modo, quo substantiæ habent ex seipsis: ita etiam non haberent suam distinctionem numericam ex seipsis, vel ex aliquâ formalitate positiua identificata ipsis, sicut substantiæ habent, aut sicut materia, vel quantitas habent secũdum aduersarios.

Confirmatur hoc, quia prius cognoscimus accidentia esse distincta numero & indiuidualiter, quam substantias, aut quam subiecta eorum, vnde per accidentia cognoscimus, substantias, & subiecta esse distincta numero, & propterea Porphirius supra & alij celebres authores diffinierunt indiuidua substantialia per ordinem ad accidentia.

58 *Obiicies primò*: accidens dependet à substantia in esse, ergo indiuiduatur à substantia: à quo enim res habet esse, ab eo habet indiuiduationem.

Respondeo, distinguendo antecedens: tanquam à causa materiali extrinseca, aut tanquam à causa efficiente, & finali, transeat; tanquam à causa indiuidualiter ipsum constituente, nego antecedens; & negata consequentia, distinguo eius probationem, à quo res habet esse tanquam à causa extrinseca, nego; tanquam à causa intrinseca, trãseat. Et certe si illud, quod daret esse extrinsece, deberet esse principium formale, aut radicale indiuiduationis, tum Deus deberet esse principium indiuiduationis formale, aut radicale, quod est falsum; & præsertim hoc esset verum respectu eorum, quæ dependent à solo Deo, & non possunt ab alio dependere in genere causę efficientis, vt sũt res supernaturales. Pro tollenda tamen æquiuocatione aduertendum est nos non quærere, quodnam sit principium indiuiduationis quomodocumque, quia certum est quod principium effectiuũ eius sit causa efficiens, & principium materiale causa materialis, & ita de reliquis causis. Sed difficultas, quæ hic examinatur, præcisè quærit, quod est principium intrinsece & formaliter dans vni indiuiduo accidentali, v. g. huic albedini quod sit distinctum ab alio indiuiduo albedinis; & etiam quærit quænam sit radix, vnde profluat huiusmodi principium formaliter constitutiuum indiuidui in esse talis.

59 *Obiicies secundò* ex *Ioanne à Sancto Thoma quæst. 9.* de substantia corruptibili *art. 5.* nulla forma receptibilis est de se indiuidua, & singularis, nisi per ordinem ad subiectum recipiens: ergo indiuiduatur per subiectum. Probatur antecedens, quia omnis forma est communicabilis, nisi per subiectum detineatur, & limitetur, ergo non est indiuidua, nec singularis, nisi per ordinẽ ad subiectum. Probatur hoc antecedens ab ipso satis confuse, sed quantum capio, tota vis consistit in hoc: forma non potest fundare distinctionem formarũ modo non formali, hoc est (si habeat sensum) non potest fundare distinctionẽ numericam, nisi

ex alio principio, seu per ordinẽ ad aliud, in quo semel recepta non potest transire ad aliud, nec fieri communis multis, ergo forma est communicabilis, nisi per subiectum detineatur.

Sic intelligo discursum huius authoris, & iuxta hunc intellectum *Respondeo* negando primum antecedens cum antecedenti suæ probationis: ad cuius probationem nego etiam antecedens: & sanè in toto discursu nulla probatio assumitur, quæ nõ sit æquè incerta ac res probãda.

60 *Confirmatur conclusio.*

Ad huius autem responsionis maiorem claritatem, & vt euidentius videatur, quam parum vrgeat hoc fundamentum, *Dico primò* formam, nõ obstante quod sit in vno subiecto, posse esse simul in alio subiecto, ergo non detinetur per hoc, quod sit in vno subiecto à communicabilitate, quam alias ex se haberet. Probatur antecedens, quia nulla potest dari repugnantia, nisi petendo principium.

Confirmatur: quia secundum aduersarios vna natura completa singularis potest esse simul in pluribus suppositis de potentia absoluta, ergo & vnum accidens simul in pluribus subiectis.

Dico secundò; quamuis non posset vna forma esse simul in pluribus subiectis, posse tamen esse successiue in pluribus subiectis, ergo forma non detinetur ita ab vno subiecto, quin alio tẽpore possit esse in alio subiecto. Probatur antecedens, quia nulla potest dari repugnantia, & quia non potest assignari ratio aliqua specialis connexionis huius albedinis cum hoc vno subiecto potius quam cum alio subiecto eiusdem rationis, propter dicta supra *num.* 57.

61

Dico tertiò si forma, quæ esset in vno subiecto non posset esse nec simul, nec successiue in alio subiecto, adhuc non indiuiduaretur per ordinem ad subiectum sic, vt ex natura & ratione particulari subiecti posset colligi, quod esset distinctum numero ab alijs formis: ergo non indiuiduaretur à subiecto, etiamsi haberet hanc connexionem cum subiecto, quæ est maxima, quam potest cum ipso habere. Probatur antecedens, quia quamuis haberet illam connexionem, non posset illa colligi ex subiecti natura, aut singularitate, propter rationem præmissam eodem *num.* 57.

Confirmatur, quia etiam si forma, quæ est in hoc subiecto, nequeat communicari, aut simul, aut successiue alij subiecto, non inde habebit distingui numero ab alia forma eiusdem rationis, quæ posset poni in eodem subiecto, siue pro eodem tempore in sensu composito, aut diuiso; siue pro alio tempore: ergo ex illa necessaria connexione & restrictione non habet forma esse distincta numero ab omnibus alijs formis possibilibus.

Confirmatur secundò, quia quãuis forma existens in hoc subiecto nequeat habere communicabilitatem ad aliud subiectum, & quamuis nequiret aliqua alia forma esse, vel eodem, vel diuerso tempore in hoc subiecto; tamen hæc connexio non posset colligi ex subiecto, sed ex ratione particulari formæ, quæ ratio particularis ex alio capite deberet desumi: ergo potius principium indiuiduationis deberet assignari aliud illud caput, ex quo desumeretur illa connexio, quam subiectum.

62 Idem author replicat contra se hoc modo: forma habet ex se communicabilitatem ad subiectum, & in hoc genere redditur per materiam vlterius incommunicabilis ad aliud subiectum, quod informet: sed de se forma accidentalis non est communicabilis ad alias formas inferiores, cum ipsa sit infima.

Doctrina Io. à S. Thoma. Contra hanc replicam opponit, quod si forma accidentalis ex se sit incõmunicabilis ad alias formas inferiores, etiam erit incommunicabilis ex se multis subiectis, quia eo ipso, quo est incommunicabilis multis inferioribus, erit vna numero, & eo ipso quo erit vna numero, non poterit communicari multis subiectis, & multo minus transire de subiecto in subiectum, ergo &c.

Opponit præterea quod si accidens de se esset communicabile multis subiectis, & redditur solummodo incommunicabile per hoc subiectum alijs subiectis, ergo de se est vniuersalis per modum quinti prædicabilis, licet de se non sit communicabilis per modum secundi prædicabilis, hoc est speciei: sed incommunicabilitas quinti prædicabilis non conuenit accidenti, quod est vnum numero: ergo vt sit vnum numero, dependet ab incommunicabilitate per modum quinti prædicabilis.

Sed quidquid sit de valore replicæ, quæ mihi non probatur, quatenus dicit accidens determinari per subiectum, quia existimo, vt est communicabile vni subiecto, ita & cæteris eiusdem speciei tam simul quam successiue; nec etiam mihi probatur illa replica, in qua dicit quod de se forma accidentalis sit incommunicabilis alijs formis inferioribus: nam si loquatur de forma quoad naturam specificam, id est falsum: si vero loquatur de ipsa vt singularis, id quidem verum est secundum omnes; sed oporteret ostendere quod non esset singularis à subiecto, à quo iuxta replicam habet incommunicabilitatem ad alia subiecta. Sed quidquid sit de hoc, vt magis eneruetur doctrina prædicti authoris, & confirmetur nostra,

63 *Respondeo ad oppugnationem primam* eius quod bene posset forma singularis esse ex se incommunicabilis pluribus inferioribus ac vna numero, & tamen ex se, hoc non obstante, esse communicabilis pluribus subiectis & simul & successiue, & poterit transire de potentia absoluta de subiecto in subiectum, & si hoc repugnaret ex aliquo particulari capite, posset produci primo in quocumque ex pluribus subiectis: ergo non sequitur quod habet incommunicabilitatem ad plura subiecta ex eo quod habeat incommunicabilitatem ad plura inferiora formaliter loquendo & præcise.

64 Ad secundam impugnationem etiam respondeo, quod quamuis accidens singulare esset communicabile multis subiectis, adhuc non sequeretur quod esset vniuersale quinti prædicabilis, quia, vt postea dicemus, ad hoc vniuersale requiritur prædicabilitas de multis cum numerica multiplicatione: sed talis non sequeretur ex eo quod vnũ accidens numero esset aut simul aut successiue, quantum est ex se, in pluribus subiectis, sicut non sequitur quod natura diuina sit vniuersale specificum ex eo quod

communicetur per modum totius naturæ pluribus personis, ac vt sic prædicetur de illis; quia non communicatur cum multiplicatione, nec prædicatur vt sic multiplicata. Imo ex doctrina insinuata ab hoc authore hic, quod accidens ex se sit incommunicabile pluribus inferioribus potest confirmari nostra doctrina: nam per hoc quod sit sic incommunicabile, erit indiuiduum & singulare, prout singulare opponitur vniuersali, quia omne vniuersale est communicabile pluribus inferioribus cum multiplicatione, & propterea essentia diuina non est vniuersale, quia non est sic communicabilis, quamuis sit communicabilis pluribus subiectis absque multiplicatione numerica: ergo si accidens ex se & non à subiecto habet illam incommunicabilitatem, quamuis ex se non haberet quamcumque aliam incommunicabilitatem, sequitur quod non habeat esse indiuiduum aut singulare à subiecto, quod est nostrum intentum.

CONCLVSIO II.

64 *Accidentia etiam respectiua & inseparabilia non indiuiduãtur à subiecto.*

Probatur primò, quia sicut cætera accidentia non indiuiduantur per subiectum, ita hæc non debent dici indiuiduari, nisi sit specialis ratio, quæ ad hoc cogat: sed non est: ergo. Probatur minor, quia non est alia ratio præter inseparabilitatem ipsorum: sed hæc ratio nulla est: primò quia si ex inseparabilitate alicuius ab alio deberet indiuiduari per illud, Deus esset principium indiuiduationis omnium creaturarum, quia nulla creatura potest esse sine Deo. Secundò quia illa inseparabilitas potest prouenire ex imperfectione entitatis relatiuæ non potentis existere sine adminiculo subiecti, & non ex eo quod indiuiduaretur per subiectum.

Confirmatur hoc, quia ratio quare hæc similitudo, v. g. est determinata ad hoc subiectum ita, vt non possit esse sine ipso, est, quia est talis singularis entitas, ergo præsuponitur ipsius singularitas determinationi eius ad hoc subiectum præ alio.

Probatur secundò, quia si deberet accidens respectiuum indiuiduari ab aliquo extrinseco sibi, potius aut saltem æque deberet indiuiduari à termino ac à subiecto, cum essentia eius magis declaretur per ordinem ad terminum, quam ad subiectum.

Probatur tertiò, quia duæ paternitates eiusdem speciei possunt esse in eodem subiecto, si non simul, vt habet Scotus, certe successiue, vt habet communis opinio: ergo non indiuiduantur per subiectum.

CONCLVSIO III.

65 *Anima rationalis, & idem est de quacumque forma substantiali, non indiuiduatur per ordinem siue actualem siue aptitudinalem ad materiam primam.*

Probatur, quia eadem numero forma substantialis potest esse in diuersis corporibus: ergo non indiuiduatur per ordinem ad corpus.

Probatur secundò, quia aptitudo formæ ad corpus est proprietas ipsius: nulla autem res indiuiduatur per suam proprietatem,

tatem; nam proprietas est singularis ex eo quod subiectum sit singulare.

Confirmatur per omnia, quibus probatum est materiam non esse principium indiuiduationis.

Confirmatur secundò, quia multo minus dependet à materia forma substantialis, & præsertim anima rationalis, quæ de facto existit sine materia, quàm accidens à subiecto: ergo si accidens non indiuiduetur per subiectum, forma substantialis non indiuiduatur per materiam.

QVÆSTIO IX.

Quid sit principium indiuiduationis rerum.

IMpugnatis aliorum Authorum modis dicendi, restat nunc, vt quid re vera dicendum sit, declaretur.

CONCLVSIO.

66 **Principium indiuiduationis est hæcceitas realiter identificata indiuiduo.**

PRincipium indiuiduationis rerum, hoc est illud, quo formaliter constituitur indiuidua quæcumque res siue totalis siue partialis, siue substantialis siue accidentalis, siue materialis, siue spiritualis, est aliquid positiuum realiter identificatum rei indiuiduatæ, formaliter tamen ab ipsa distinctum, quæ entitas vocatur *singularitas*, quia facit rem, in qua est, singularem seu incommunicabilem; vocatur *hæcceitas*, quia facit rem determinatam & hanc; vocatur *indiuidualitas* vel *Pauleitas*, &c. quia contrahit naturam specificam ad Petrum & ad Paulum.

Hæc conclusio est Scotistarum omnium cum *Doct. 2. dist. 3. quæst. 6. & probatur primò*, quia nihil aliud potest assignari, vt patet ex refutatione aliarum sententiarum.

Probatur secundò, quia sicut se habet rationalitas ad animalitatem, quam contrahit, ita etiam se habet Petreitas ad humanitatem quam contrahit: sed rationalitas est quid identificatum realiter animalitati, quam contrahit, & ab ipsa tantum formaliter distinctum: ergo similiter Petreitas erit quid identificatum realiter, & ab ipsa formaliter distinctum.

Probatur tertiò, quia vnitas semper sequitur entitatem: ergo vnitas numeralis, quæ est maxima vnitas, debet habere aliquam entitatem, ad quam sequatur: sed non sequitur ad naturam formaliter, nec aliquid aliud potest assignari, ad quod sequatur, præter aliquid positiuum identificatum realiter naturæ specificæ, & distinctum ab ipsa formaliter: ergo datur huiusmodi entitas; quod si detur, certum est quod sit principium indiuiduationis: ergo. *Præterea* vnitas debet esse conformis entitati: ergo si vnitas sit partialis, aut substantialis, aut spiritualis, aut materialis, aut accidentalis, entitas etiam debet esse talis.

Confirmatur, quia assignando huiusmodi principium indiuiduationis, vniformiter potest philosophari de omnibus rebus, & non est opus alio modo philosophari in rebus materialibus, & immaterialibus, totalibus & partialibus; quod tamen fieri nō potest in sententia Thomistarum: ergo congruentius assignatur huiusmodi principium quam aliud.

67 *Obiicies primò:* omnis distinctio est per formam vel materiam: sed hæcceitas illa, quam nos assignamus, non est forma, neque materia: ergo non est principium vllius distinctionis. Probatur minor quoad primam partem, quia omnis forma est perfectior re, cuius est forma: sed hæcceitas non est perfectior natura specifica: ergo. Probatur minor quoad secundam partem, quia illud, quod determinat aliud, est potius forma, quam materia.

Respondeo negando minorem pro prima parte, & distinguendo maiorem suæ probationis: omnis forma quidditatiua, & essentialis, transeat: non quiddatiua & essentialis, nego maiorem, vt patet de formis accidentalibus, quæ non sunt perfectiores substantijs, in quibus subiectantur; & de intellectione, quæ non est perfectior intellectu; & de similitudine, que non est perfectior albo v. g. in quo subiectatur.

Respondeo, etiam negando minorem pro secunda parte, & distinguendo eius probationem: si consideretur, vt est sic determinatiua, concedo; si verò consideretur, quatenus est pars minus principalis constituti ex ipsa & re per ipsam determinata, nego. Itaque vna & eadem formalitas secundum diuersas considerationes potest habere rationem formæ & rationem materiæ: formæ quidem, vt est quid determinatiuum; materiæ verò, vt est pars illa, ratione cuius non differt habens ipsam essentialiter ab hoc alio.

68 *Obiicies secundò*: hæcceitas in nostra sententia esset substantiæ identificata realiter, ergo esset substantialis & consequenter de essentia substantiæ: sed hoc est est absurdum, ergo.

Respondeo negando secundam consequentiam: neque enim omne substantiale debet esse de essentia substantiæ, cui identificatur, aliàs proprietates rei essent de essentia eius, quia sunt substantiales, & attributa diuina formaliter essent de essentia Dei, quia sunt substantialia, & consequenter non essent attributa.

Dices cum Ioanne à S. Thoma: si est substantialis entitas, ergo in aliqua substātia fundatur, quia vel est entitas substantialis, vel modus substantialis: si entitas, non distinguitur ab ipsa re, quæ est substantia; si modus, ergo fundatur & originatur in ipsa substantia, & sic aliquid in ipsa sustantia assignandum est, ratione cuius conueniat ipsi talis modus: non aliud quam materia: ergo formaliter materia est principium radicale indiuiduationis.

Respondeo hæcceitatem substātiæ esse formalitatem substantialem, & accidentis accidentalē; sicut differentia metaphysica substantiæ est substantialis, & accidentis accidentalis: distinguitur autem, hoc non obstante, ab ipsa substantia, in qua est, & gradibus essentialibus eius eo modo, quo rationalitas distinguitur ab homine & animali: nec debet esse modus substantialis, sicut nec rationalitas est modus, aut si hęc dicatur modus, & hæcceitas potest vocari modus. Itaque quomodocumque discurritur de rationalitate, eodem modo discurri debet proportione seruata de Petreitate, nec vlla prorsus est dispa-

ſparitas quantum ad hoc, aut vlla difficultas de vna magis quã de altera.

69 *Obiicies tertio*: Hæcceitas illa, ſi daretur, eſſet perfectior quam differentia ſpecifica; ſed hoc eſt falſum, ergo. Probatur ſequela maioris, quia eſſet poſterior generatione quam differentia ſpecifica: ſed quæ ſunt poſteriora generatione, ſunt perfectiora iuxta Philoſophum 7. *Met.*

Reſpondeo negando maiorem & diſtinguẽdo minorem ſuæ probationis: ſi ſint eiuſdem ordinis, hoc eſt, ſi vtrumque ſit eſſentiale aut vtrumque accidentale, tranſeat: ſi vnum ſit eſſentiale, & alterum accidentale ſeu non eſſentiale, nego. Quod autem reſponſio hæc ſit fundata, patet, quia calor ignis poſterius generatur, quam ipſe ignis, & tamen nemo dixerit quod ſit perfectior igne: ſimiliter riſibilitas hominis eſt poſterius homine, & tamen homine imperfectior. Itaque cum hæcceitas non ſit eiuſdem ordinis cum differentia ſpecifica, non enim eſt eſſentialis ſicut illa, quãuis eſſet poſterior generatione quam illa, non tamen deberet eſſe perfectior. Præterea illud axioma non currit niſi in rebus realiter diſtinctis & producibilibus per diuerſas actiones reales qualia non ſunt differentia ſpecifica & hæcceitas, quæ per eandẽ realem actionem producuntur.

70 *Obiicies quartò ex Caiet.* omnis actus ſingularis præſupponit potentiam ſingularem: ſed hæcceitas noſtra eſſet actus ſingularis naturæ ſpecificæ: ergo præſupponeret naturam ſpecificam ſingularem, & conſequenter conſtitueret & non conſtitueret ipſam ſingularem, quod implicat.

Reſpondeo diſtinguendo maiorem: ſi non conſtituat ſingularẽ, concedo; ſi conſtituat, nego. Itaque vniuerſaliter loquẽdo nulla cauſa formalis præſupponit ſubiectum ſuum in illo eſſe, in quo illud conſtituit, ſeu non præſupponit in ſubiecto illum effectum, quem ipſi debet tribuere: cum ergo ſingularitas ſit cauſa formalis ſingularizans naturam ſpecificam, non debet ipſam præſupponere ſingularizatam. *Præterea* argumentum poteſt retorqueri cõtra aduerſarios, quia quidquid ipſi conſtituunt principium indiuiduationis, debet eſſe actus ſingularis: ergo, ſi valet argumentum, debet præſupponere naturam ſingularem, & conſequenter conſtituet & non conſtituet naturam ſingularem.

71 *Obiicies quintò*: Quod repugnat vni & conuenit alteri, debet præſupponere ipſa diſtincta; alias enim vni non magis repugnaret, quam alteri: ſed Petreitas conuenit Petro, & repugnat Paulo: ergo præſupponit ipſa diſtincta.

Reſpondeo primò, retorquendo argumentum, quia quidquid ipſi etiam ponunt eſſe principium indiuiduationis Petri, debet ipſi conuenire & repugnare Paulo: ergo præſupponit illa diſtincta, & conſequenter non conſtituet illa diſtincta.

Reſpondeo ſecundò, diſtinguendo maiorem: ſi nõ ſit principium diſtinctiuum ipſorum, concedo; ſi ſit, nego, & conceſſa minori, nego conſequentiam, quia Petreitas eſt principium diſtinctiuũ Petri à Paulo.

72 *Obiicies vltimo*: ſequeretur quod in quolibet indiuiduo compoſito darentur multæ hæcceitates, v.g. hæcceitas materiæ, hæcceitas formæ, hæcceitas compoſiti: ſed hoc eſt abſurdum, quia alias ha-

berent etiam plures existentias.

Respondeo distinguendo sequelam: plures hæcceitates particulares, concedo: totales, nego, & nego minorem, & ad probationem eius dico non esse absurdum in quolibet composito physico esse plures existentias partiales correspondentes pluribus partibus, ex quibus componitur: imo id est necessarium, quãdoquidem partes illæ possint existere seorsim sine se inuicem, & sine toto ab illis resultante; & quandoquidem, vt suppono iam cum communiori sententia in Metaphysica probanda, existentia rei cuiusque siue completę siue incompletæ, non distinguitur realiter ab ipsamet re.

73 *An qualibet formalitas metaphysica habeat propriam hæcceitatem.*

Et si quæras, vtrum quemadmodũ quælibet pars physica habet propriam existentiam partialem & propriam hęcceitatem partialem distinctam realiter ab existẽtia & singularitate alterius partis, ita etiam quælibet pars metaphysica habeat hæcceitatem & existentiam distinctam formaliter ab existentia & hæcceitate alterius partis:

Respondeo, probabile esse quod sic, quia si esset eadem existentia & hæcceitas formaliter, qua indiuiduaretur & existeret animalitas hominis & rationalitas hominis, non posset intelligi animalitas hominis singularis, aut existere, quin intelligeretur rationalitas existere & esse singularis: sed hoc est falsum, ergo.

Dices, non posse rationalitatem hominis existere aut esse singularem, quin existat, & sit singularis animalitas eius: ergo præter existentiam & singularitatem qua existit, & singularizatur eius rationalitas, non exigitur alia formalitas distincta, qua existat & sit singularis eius animalitas.

Respondeo distinguendo consequens: non exigitur alia realiter distincta, concedo; formaliter distincta, nego consequentiam.

Aduertendum autem pro complemento huius rei, quod licet illud positiuum, quod iam explicuimus, sit principium formale indiuiduationis cuiuslibet rei; tamen, quoties res indiuidua constituitur ex partibus realiter distinctis, quarum quælibet est singularis, istæ partes vt singulares, sint principium radicale indiuiduationis istius rei: nam si non fuisset res constans ex illis partibus, non fuisset illud singulare, quod est, sed aliud singulare: & vniuersaliter quæcumque constituunt intrinsece aliquam rem, possunt vocari principia & radices omnium prædicatorum conuenientium isti rei, de quo non est vlla difficultas. Quando vero res non constituitur ex partibus physicis, sed est physice simplex, tum non est quærendum aliud principium aut radix indiuiduationis, præter totam entitatem rei istius simplicis, quæ physice considerata potest dici principium omnium prædicatorum istius rei.

QVÆSTIO X.

Vtrum inter indiuidua eiusdem speciei detur aliqua dissimilitudo aut inæqualitas præter hoc quod vnũ non sit alterum.

74

HÆc quæstio proponitur particulariter de anima rationali in tractatu de anima, quærẽdo

do an omnes animæ rationales sint eiusdẽ perfectionis, supponẽdo quod sint eiusdem speciei; sed quia æque posset dubitari de quibuscumque indiuiduis eiusdẽ speciei ac de indiuiduis animæ, satis congruum videbatur eam hic vniuersaliter proponere, vbi de omnium indiuiduorum natura, qua indiuidua sunt, agitur.

Pro resolutione autem aduertendum est quod sine dubio indiuidua eiusdem speciei possint esse dissimilia, & inæqualis perfectionis accidentaliter, quatenus scilicet vnum indiuiduum, v. g. Petrus, haberet perfectiora accidẽtia, quam aliud indiuiduum, v.g. quam Paulus, & sic quotidie videmus quosdam homines melioris esse ingenij, ac indolis, ac sanioris cõplexionis quam alios homines. Certum etiam est indiuidua eiusdem speciei constantia ex partibus heterogeneis, ac etiam homogeneis posse esse inæqualis perfectionis substãtialis integralis: sic enim cæcus ac mãcus sunt substantialiter imperfectiores quã homines illi, quibus nulla pars integralis deest. Sed quęstio nõ est in hoc sẽsu, sed an indiuidua vnius speciei cõstantia partibus etiam integralibus omnibus eiusdem speciei, sint, aut possint esse inęqualis perfectionis substantialis ex natura sua intrinseca substantiali indiuiduata, v.g. duo Angeli, aut duo ignes eiusdẽ magnitudinis, aut duo homines habentes partes integrales omnes eiusdem naturæ sine defectu vllius partis ex parte vnius, quĩ defectus nõ sit ex parte alterius. Vbi supponitur pro certo, quod si sint inæqualis perfectionis aliqua huiusmodi indiuidua ita, vt vnum sit perfectius, aut imperfectius altero, aut posit aliquid facere, cui simile non posset fieri ab altero, quod differentia & inæqualitas illa non posit cõuenire ipsis ratione naturæ specificæ, quæ supponitur esse eiusdẽ rationis ac perfectionis in vtroque sine vlla differentia, vnde debet necessario prouenire formaliter, & proxime à differentia indiuiduante, & remote ac radicaliter à fundamẽto vel radice, vnde sumitur illa differentia indiuiduãs, seu hæcceitas.

Prima sententia asserit inter indiuidua eiusdẽ speciei dari posse huiusmodi diuersitatem & inæqualitatem in perfectione, eamque de facto dari inter aliquas animas rationales; existimant enim animã Christi Domini, quãuis eiusdem speciei sit cum cæteris animabus rationalibus, esse tamen perfectiorem ex se & sua ratione indiuiduali, quam vlla alia anima. Hanc videtur olim tenuisse communiter Vniuersitas Parisiensis, nam inter articulos ab illa damnatos reperitur oppositum huius sententiæ. Eam tenet directe *Caiet. 1. par. q. 85. art. 7. Rubius 2. de anima cap. 3. quæst. 3.* & alij plures, fauetque ipsemet *D. Thom.* tum *1. p. q. 85. art. 7.* tum in *2. dist. 32. q. 2. art. 3.* Sed & *Doctor* etiam noster pro ea citatur *3. dist. 15. num. 12.*

Aliqui autem intelligunt hanc sententiam sic, vt velit quod necessariò omnia indiuidua cuiuslibet speciei debeãt esse inæqualis perfectionis. Ita *Fonseca 5. Met. cap. 28. quæst. 16.* Alij verò intelligunt eam sic, vt possint quidẽ esse, & de facto aliqua indiuidua, v. g. aliquæ animæ rationales sint inæqualis perfectionis, licet possint esse, & verisimiliter sint aliqua alia indiuidua æqualis omnino perfectionis absque

75

vlla diuersitate vel inæqualitate. Ita *Auersa q. 9. sect. 14. Arriaga disp. 1. de anima, sect. 8.*

Secunda sententia distinguit de duplici specie, vna logica, quæ scilicet sit prædicabilis in quid cō plete de pluribus numero tantū differentibus; altera physica, quę est illa, quæ reputatur pro infima cōmuniter à Philosohis ac Theologis, dum tractant de ipsa, quāuis logice loquendo non sit infima. Et hoc supposito dicit, quod indiuidua eiusdem speciei logicæ non sint, nec possint esse inæqualis perfectionis, bene tamen duo indiuidua vnius speciei physicę possint esse inęqualia in perfectione. Hanc tenet *Auersa* supra *sect.* 13.

Tertia sentētia absolute & simpliciter tenet, indiuidua eiusdem speciei esse non posse inæqualis perfectionis, sed necessariò æqualis. Hanc tenet *Dur. Argent. Soncinas, Sotus, Toletus*, & alij, quos citat & sequitur noster *Cauell. disp. 1. de anima sect.* 10. Quia vero sine dubio loquuntur hi authores de specie metaphysica, seu illa natura, quæ potest habere rationem speciei logicæ, non credo eos habere cum secunda sententia aliam controuersiam quam de nomine.

CONCLVSIO I.

76 *Si vlla indiuidua habēt distinctionē plus quā numericam omnia tali habebunt.*

S*I vlla indiuidua eiusdem speciei habent aliquam dissimilitudinem aut distinctionem præter hanc quod vnum non sit alterum, omnia habebunt aliquam dissimilitudinem.* Hæc est expresse contra *Arriagam* supra subsectione tertia.

Probatur, quia illud ipsum fundamentū quod habetur ad probandum dissimilitudinem ac distinctionem talem inter aliqua indiuidua, habetur ad eam probandam inter omnia: ergo si datur inter aliqua, datur inter omnia. Probatur antecedens, quia ideo, maxime secundum *Arriagam*, aliqua indiuidua debent esse dissimilia, quia sic sūt dissimiles duæ visiones diuersorum alborum, & duæ visionese iusdem albi ab eadem potentia productæ, quandoquidem illæ magis disconueniunt inter se quàm duæ visiones eiusdem albi; & ex duabus visionibus eiusdem albi ab eadem potentia productis, vna petat vniri per vnionem, per quā altera vniri non possit. Sed non sunt vlla prorsus duo indiuidua tam similia, quin vnū petat posse intelligi intellectione, per quā alterū non possit intelligi: ergo idem fundamentum dissimilitudinis habetur vtrobique.

Confirmatur: si essent aliqua duo indiuidua omnino similia, maxime duo modi eiusdem numero subiecti, qui non sint productiui aliarum rerum, nec fiant aut vniantur per actiones aut vniones distinctas, sed seipsis per se: sed vel huiusmodi duo modi non dantur, aut si dantur, sunt dissimiles: ergo non dantur vlla duo indiuidua omnino similia in principiis huius authoris. Probatur minor quoad primam partem quia impossibile est assignare duos modos, qui non sint productiui aliarum rerum, aut non respiciant essentialiter res diuersas aut non producantur diuersis actionibus: quidquid enim producitur de nouo, aut est actio aut producitur per actionem. Probatur minor quoad secundam partē, quæ magis spectat ad propositum, quia illi duo modi petunt ex natura sua intelligi intellectio-

lectionibus distinctis ita, vt vnus possit intelligi per intellectionem, per quam alter intelligi nequeat: ergo si dantur, sunt dissimilia tam bene, quàm alia indiuidua eiusdem speciei, quæ hic author asserit esse dissimilia.

Ipsemet vidit hanc difficultatem,& respondet ex eo, quod vnus modus petat cognosci cognitione distincta à cognitione alterius modi, non sequi quod sit diuersus ab altero modo, sed quod sit distinctus; sicut ex eo, quod negatio identitatis cum alio indiuiduo reperiatur in vno & non in alio indiuiduo, non arguit diuersitatem, aut dissimilitudinem, sed distinctionem numericam; cuius rationem affert hãc, quod esse cognoscibile tali cognitione inuoluatur in distinctione numerica.

Contra primò, quia falsum est, quod esse sic cognoscibile tali cognitione inuoluatur in conceptu distinctionis numericæ illorum modorum: nam possum intelligere illos esse distinctos numero,non intelligendo eos exigere speciales cognitiones.

Contra secundò, quia sicut illa cognoscibilitas per se inuoluitur in conceptu distinctionis numericæ, ita etiam potest dici, quod esse vnibile tali vnione particulari, qua alterum vniri nequeat, inuoluatur in conceptu distinctionis numericę vnius ab altero: ergo si ex illa cognoscibilitate nõ arguitur dissimilitudo, sed distinctio numerica, ex illa etiam vnibilitate nequit argui dissimilitudo, sed distinctio numerica.

Confirmatur, posse repræsentare hoc album & non illud, non inuoluitur in cõceptu distinctionis numericæ, & propterea arguit dissimilitudinẽ cognitionis huius albi & cognitionis alterius albi: ergo etiam esse repræsentabile hac cognitione & non illa, non inuoluitur in conceptu distinctionis numericæ,& arguit consequenter dissimilitudinem: sed illi duo modi habent talem repræsentabilitatem: ergo & dissimilitudinem.

CONCLVSIO II.

77 *Indiuidua eiusdem speciei nõ sunt ex se inæqualis perfectionis.*

N*On datur nec potest dari inæqualitas perfectionis, aut vlla dissimilitudo inter indiuidua vlla eiusdem speciei, quæ est verè & à parte rei infima & non subalterna*. Hæc est secundæ & tertię sententiæ contra primam.

Probatur primò auctoritate Philosophi 3. *Met.* dicentis, quod in genere sit prius & posterius, non vero in specie, hoc est, quod genus sit contrahibile per differentias, quæ habent inter se ordinem prioris & posterioris in perfectione, seu quod sub genere contineãtur aliqua inæqualis perfectionis, non vero sub specie: sed si indiuidua vlla vnius speciei infimæ posset esse inæqualis perfectionis, hoc esset falsum: ergo.

Probatur secundò, quia aliqua indiuidua eiusdem speciei infimæ sunt, aut possunt esse æqualis perfectionis, vt verisimiliter non negabunt aduersarij; & patet, tum quia si vna aqua diuidatur in duas partes, illæ duæ partes erunt duo indiuidua,& tamen ludicrum esset dicere, quod esset inæqualis perfectionis: tum quia non potest assignari repugnantia aut ratio vlla, cur non possint esse. Sed est eadem ratio de quibuscumque duobus indiuiduis, ac de omnibus alijs indiuiduis eiusdem, ac cuiuscumque alterius speciei infimæ, quantum ad

hoc

hoc: ergo omnia indiuidua eiusdem speciei sunt necessariò eiusdem seu æqualis perfectionis sine vlla dissimilitudine, præterquam quod hoc sit hoc, & illud sit illud. Probatur minor, tum quia ideo essent aliqua indiuidua diuersæ, seu inæqualis perfectionis, quia haberent diuersas hæcceitates: sed omnia indiuidua habent diuersas hæcceitates, tū quia non potest assignari ratio nec à priori, nec à posteriori cur aliqua essent æqualia, ac similia omnimode, & aliqua non essent.

78

Dices posse colligi à posteriori quod aliqua indiuidua animę rationalis sint inæqualis, ac dissimilis perfectionis: sed non essentialis, quia supponuntur omnes esse eiusdem speciei: ergo indiuidualis. Probatur maior, quia alij homines habent bona ingenia; alij mala; alij sunt dextri ad res faciendas, alij sinistri, alij inclinati ad hęc studia, alij ad illa; sed hæc differentia non potest oriri ex alio capite, quam ex animabus: ergo animæ sunt inæqualis perfectionis. Quod si etiam proueniret ex corpore, aut ex corpore simul cum anima, sequitur adhuc intentum, nimirum quod aliqua indiuidua hominum sint inæqualis perfectionis.

Respondeo negando maiorem & minorem probationis: nam illa differentia posset prouenire sine vlla diuersitate substantiali, aut indiuiduali corporis, aut animæ ex sola diuersitate temperamenti accidentalis & humorum aliorum, quæ non sunt de essentia, aut indiuiduitate hominis, vt patet euidenter ex eo, quod idē homo nunc sit bene dispositus ad studendum & discurrendum, nunc male, nunc inclinatus ad vnam rem, nunc ad alteram, sine vlla variatione in perfectione substantiali aut indiuiduali corporis, aut animæ.

Et hinc ruit fundamentum *Ruuii* dicentis, quod animæ non peterent huiusmodi diuersas dispositiones maioris aut minoris perfectionis, nisi ipsæmet ex se essent inæqualis perfectionis. Ruit, inquam, hoc fundamentū, quia si vna anima potest esse nunc cum meliori, nunc cum peiori dispositione sine inæqualitate in sua perfectione, sine dubio poterunt diuersæ animæ esse cū diuersis, & inæqualibus perfectionibus sine diuersitate aut inæqualitate in perfectione ipsarū animarum. Quod si diuersæ animæ peterent ex natura sua intrinseca diuersas dispositiones maioris aut minoris perfectionis ita, vt vna exigeret connaturaliter has, alia illas, profectò posset quis dicere quod distinguerentur specie, atque adeo quod non essent indiuidua eiusdem speciei infimæ. Vnde

79

Probatur tertiò conclusio: si vlla duo indiuidua essent ex prędicatis suis intrinsecis inæqualis perfectionis, aut vllo modo dissimiles, nisi quatenus vnum esset hoc & non illud, aliud illud & nō hoc, posset optime dici, quod essent distinctæ speciei, & consequenter non essent indiuidua eiusdem speciei infimæ. Probatur sequela prima, quia propterea dicimus simiam, & hominé, mulum & equum, & quæcumq; alia differunt specie, esse distinctæ speciei, quia ex prædicatis suis intrinsecis habent dissimiles operationes aut effectus, aut aliquam aliam dissimilitudinem, quam quod hoc sit hoc, & illud sit illud: ergo si vlla duo indiui-

dua

dua aut hominum aut animarum sunt alio modo dissimilia ex natura aut prædicatis suis intrinsecis, quam quod hoc sit hoc, & illud sit illud, debet dici quod sint simpliciter diuersæ speciei.

Dices, non propterea colligi mulũ & equum, &c. esse distinctę speciei, quia ex prędicatis intrinsecis quomodocũque sunt dissimiles, sed quia sũt tales ex prędicatis intrinsecis essentialibus.

Contra: si quis diceret quod illa duo indiuidua essent dissimiles in prædicatis essentialibus, nõ posset impugnari; & si quis vellet dicere quod mulus & equus non essent dissimiles in prædicatis essentialibus, sed in indiuidualibus, posset id dicere æque bene, ac quod illa duo indiuidua dissimilia essent dissimilia non in prędicatis essentialibus, sed in indiuidualibus: ergo eodem modo posset de vtrisque differi.

80

Dices illa prædicata sola esse intrinseca & essentialia, quæ sũt communicabilia: sed illa inæqualitas perfectionis & dissimilitudo, quæ essent inter indiuidua eiusdem speciei, non orirentur ex prædicatis intrinsecis cõmunicabilibus, sed ex hæcceitatibus incommunicabilibus.

Contra primò, quia posset sic dici quod dissimilitudo & inæqualitas perfectionis equi & muli nõ oriretur ex prædicatis communicabilibus, sed hęcceitatibus eorũ.

Secundò, quia gratis asseritur, quod illud prædicatum intrinsecũ non sit essentiale, quod nõ est communicabile: imo id videtur esse falsum, quandoquidem prædicata intrinseca & essentialia Dei non sint communicabilia cõmunicabilitate, de qua hic loquimur, hoc est illa, quæ est propria naturæ vniuersalis, secundum quam scilicet res potest communicari cum sui multiplicatione numerica, & in sententia Thomistarum differẽtia specifica cuiuslibet Angeli esset incommunicabilis, & tamen esset prædicatum intrinsecum & essentiale eius.

Tertiò, quia illud prædicatum, ratione cuius competeret vni indiuiduo, v. g. Petro, aut animæ eius, perfectio vt tria, esset prædicatum communicabile, quia posset esse alia aliqua anima & alius homo, qui omnino æqualem & similem sortiretur perfectionem: ergo illa duo indiuidua conuenirent in illo prædicato, & consequẽter illud prædicatum esset ipsis communicabile & essentiale. Et sane qui hoc negaret posset, vt dixi, negare prædicatum illud, in quo duo muli sunt magis inter se similes, quam mulus & equus sunt similes, esse ipsis commune.

81

Confirmatur totum hoc, quia illa duo indiuidua, v. g. duæ animæ, quæ essent omnino similis & æqualis perfectionis, magis conuenirent inter se, quam vllum ex ipsis conueniret cum alijs indiuiduis eiusdem speciei, v. g. alijs duabus animabus maioris perfectionis: sed non magis conueniũt numero, quia tam bene sunt inter se numero distincta, quam ab illis alijs: ergo conuenirent inter se in aliquo prædicato essẽtiali specifico vel generico. *Rursus*, indiuiduum perfectionis, vt tria, magis distinguitur ab indiuiduo perfectionis vt duo, quam ab alio indiuiduo perfectionis vt tria: sed ab hoc distinguitur numero: ergo ab illo distinguitur specie, quęcunque enim magis distinguuntur quam numero, distinguuntur necessariò specie.

Dices: calor [illegible] tria, & aqua triuum pedum magnitudinis ma-

gi-

gis distinguuntur ab aqua duorũ tantum pedum, & calore vt duo, quam ab aqua alia trium pedũ, & calore alio vt tria: sed non distinguuntur tamẽ specie ab aqua duorum pedum, aut calore vt duo: ergo non est verum quod, quæ differunt plusquam numero, differant specie.

Respondeo illud axioma, & doctrinam nostram præmissam intelligenda de diuersitate, quæ oritur ex alio capite quã ex continuatione, aut additione pluriũ partium, aut graduum eiusdem speciei, non vero de diuersitate orta ex tali additione; in exemplo autem allato contra, diuersitas maior oritur ex tali additione, vnde non facit ad rem, nec tollit vim axiomatis in sensu, in quo communiter intelligitur & debet intelligi.

82 *Probatur vltimo conclusio*, quia hæcceitates non addunt supra naturam specificam, nisi vel, vt communius tenent recentiores, negationem vlterioris communicabilitatis cum diuisione numerica, vel certe, vt tenemus nos, formalitatem positiuam, quæ sit principium talis negationis, & cuius solum munus & officium est fundare talem negationem, quodque aliter explicari non possit, vt distinguitur formaliter à formalitatibus essẽtialibus, quam quod sit principium, ad quod sequitur talis negatio: sed quicumque modus ex his teneatur, non potest hæcceitas vna tribuere maiorem, aut dissimilem perfectionẽ illi, quàm altera quæcumque tribuit; ergo indiuidua eiusdem speciei nequeunt habere inæqualitatem vllam, aut dissimilitudinem in perfectione. Probatur minor, quia quodlibet indiuiduũ est tam perfecte incommunicabile, quam quodcumque alterum indiuiduum: ergo habet negationem incommunicabilitatis tam perfectam, & principium formale indiuiduandi vt tale præcise, quam quodlibet alterum indiuiduum; ergo implicat quod habeat ex tali negatione, aut ex principio formali indiuiduandi, qua tale, maiorem perfectionem quam quodcumque alterum.

Confirmatur specialiter contra primum modum dicendi de negatione, quia nulla negatio potest esse principium formale, aut radicale perfectionis positiuæ: ergo nullum indiuiduum ratione negationis potest esse maioris perfectionis quam aliud indiuiduum.

Confirmatur secundò contra secundum modum de positiuo: illud positiuum, quod indiuiduat, licet realiter, vt identificatur alijs prædicatis, habeat omnia illa munera, quæ cõpetunt alijs illis prædicatis; tamen formaliter, vt hæcceitas, aut vt Petreitas v. g. non habet aliud munus, quam facere naturam specificã esse hanc, seu facere vt hæc res non sit illa res, sed talis, quæ cũ illa re faciat numerum rerum, vt plures homines: sed est euidens quod sub hoc conceptu præcise non possit tribuere maiorem, aut minorem perfectionem: ergo indiuidua ex hæcceitatibus formaliter cõsideratis non possunt habere, nec formaliter nec radicaliter inæqualitatem perfectionis.

Quod si dicas Petreitatem, v. g. non vt est hæcceitas formaliter, sed secundum aliam rationem tribuere illam maiorem perfectionem: *Contra*: quia sic posset dici quod secundum alias rationes tribuat omnem perfectionẽ com-

competentem rei ex natura specifica; & vlterius non poterit ostendi cur secũdum aliam illam rationem cõsiderata non sit prædicatum intrinsecum & essentiale rei.

Obiicies primò censuram Parisiensem præmissam in propositione primæ sententiæ.

83 *Respondeo*, illam non transire Sequanam; sed nec in illa ipsa Vniuersitate modò viget, cum multa hodie in ea teneantur, quę olim simili mulctabantur nota.

Obiicies secundò: sequeretur, quod anima Christi nõ esset perfectior anima Iudæ: sed hoc videtur inconueniens, ergo.

Respondeo distinguendo maiorem: quoad prædicata intrinseca tam quidditatiua, quam indiuidualia; concedo, nec id est inconueniens; quoad perfectiones accidentales, nego maiorem, & conformiter distinguo minorem, & nego consequentiam. Et sane si anima Christi sit substãtialiter imperfectior substantia Luciferi secundum omnes, & si non sit essentialiter perfectior anima Iudæ, quod fateri debent aduersarij, quia alias non essent eiusdẽ speciei infimæ, non est mirum, nec inconueniens quod non sit perfectior anima Iudæ indiuidualiter.

84 *Obiicies tertiò*, secundum Philosophum 2. *de generatione animaliũ cap.3.* sicut anima est perfecta magis vel minus, ita corpus præparat; ergo datur inter animas inæqualitas perfectionis.

Respondeo distinguendo consequens: inter animas eiusdem speciei, nego; neque de his ibi agit Philosophus; inter animas diuersæ speciei, de quibus agit Philosophus, concedo consequentiam.

Obiicies quartò: Genus diuiditur per differentias specificas inæquales: ergo & species infima per differentias numericas inæquales.

Respondeo negando consequẽtiam, quia non repugnat differentijs specificis inęqualitas perfectionis, sicut nec dissimilitudo; repugnat autem differentijs numericis, vt patet ex principijs nostræ conclusionis.

Obiicies quintò: Salomon *Sap.8.* dicit se sortitum fuisse animam bonam cõparatiue ad alios homines, qui non sortiti sunt æque bonã, & propterea agit gratias Deo recognoscendo illud beneficium: ergo datur inæqualitas perfectionis inter indiuidua eiusdem speciei.

Respondeo distinguendo antecedens: animam bonam substãtialiter, cum illa comparatione, hoc est meliorem aliorum hominum animabus, nego antecedẽs; accidentaliter ratione donorum superadditorum & dispositionis corporalis, concedo antecedẽs; & similiter distinguo consequẽs: ex ratione substantiali intrinseca siue essentiali siue indiuiduali, nego; ex donis extrinsecis & accidentalibus animæ, concedo consequentiam.

85 *Obiicies sextò*: duæ actiones, quibus producuntur ab ijsdem causis duo calores v.g. numero distincti, sunt magis similes inter se, quam duæ actiones quibus eædem causæ possent producere eundem numero calorem: ergo inter has duas & illas est aliqua dissimilitudo plusquã numerica.

Rursus: *vbi*, quo ponitur quis in vno loco, magis est dissimilis *vbi*, quo poneretur in alio loco, quam alteri *vbi*, quo poneretur in eodem loco: ergo inter vbi, quo

quo ponitur in vno loco, & illud quo ponitur in altero, est aliqua dissimilitudo plusquã numerica. Item visio vnius albedinis distinguitur magis à visione alterius albedinis, quam ab alia visione eiusdẽ albedinis: ergo habet aliquã dissimilitudinẽ cum visione alterius albedinis plusquã numericam. Omnes hæ consequentiæ probantur, quia illæ actiones, vbi, & visiones habent dissimilitudinem numericam cum ijs, cum quibus magis conueniunt, aut cũ quibus maiorem habent proportionem: ergo plusquam numericam habent cum ijs, cum quibus minus conueniunt, aut cum quibus minorem habent proportionem: sed ab his non distinguuntur specie: ergo falsum est axioma adductum in fauorẽ conclusionis, quod quæ differunt plusquam numero differunt specie, etiam in sensu in quo supra dictũ est illud debere intelligi. Et vlterius: ergo potest inter aliqua esse aliqua particularis dissimilitudo aut improportio ex differentiis indiuidualibus magis, quã quod vna faciat hoc esse hoc, & non illud, altera facit illud esse illud & non hoc; & sic ruit totum fundamentum nostræ conclusionis.

Probatur subsumptum, scilicet quod actio respiciens vnum calorem non distinguatur specie ab actione respiciente alium numero calorem, & quod vbi respiciens vnum locum nõ distinguatur specie ab vbi respiciente aliũ locum; & denique quod visio respiciens vnam albedinem nõ distinguatur specie à visione respiciente aliam albedinem. Probatur, inquam, hoc subsumptum, quia non videtur possibile quod illa distinguantur specie, quæ nõ respiciunt aliqua specie distincta & specialiter non videtur possibile vt actiones aliquæ aut vbi respectus distinguantur specie, nisi vel fundamentum vel terminus vel ratio fundandi vel conditio aliqua sine qua non, vel diuersitas modi, quo exit à fundamento (vt si vna actio libere, altera naturaliter à principio exiret aut emanaret) vel aliquod connotatum eius sit distinctæ rationis: sed nihil horum interuenit in exemplis prædictis aut vllis similibus: ergo illa non erunt distinctæ speciei.

Confirmatur, quia distinctio specifica respectuum & actionũ debet desumi ex termino, aut fundamento, aut ratione fundandi, aut conditione sine qua non, aut aliquo connotato; sed ex nullo horum capitũ potest desumi distinctio specifica prædictorum, cum omnia sint respectu omniũ eiusdem speciei: ergo nullo pacto debet asseri distinctio specifica inter ipsa.

86

Hæc obiectio quamuis non vrgeatur tam communiter contra nostram cõclusionem, est potissima tamen, quæ vrgeri potest, & quæ probabilitatem aliquam oppositæ sententiæ possit conciliare.

Respondetur autem, actionem, qua producitur vnus calor hoc ipso, quo determinatur ex natura sua intrinseca ad illum calorẽ ita, vt non possit esse terminata etiam de potentia absoluta ad alium, esse omnino distinctæ speciei ab alia actione, per quam producitur alius calor numero distinctus; & idem est dicendum, seruata proportione, de vbi, & visionibus, aliisque rebus eiusdẽ rationis. Vnde nego subsumptũ obiectionis, & ad eius probationem dico sufficere ad distinctionem

nem

nem specificam aliquorum, quod vnum ex illis aliquid, quod formaliter non faciat seu non conducat ad distinctionem numericam, ex natura sua intrinseca, ita necessariò includat, vt alterum simile quid non includat, siue respiciat aliquid distinctæ speciei, siue non respiciat: quare nego in forma maiorem probationis. *Ad confirmationem Respondeo* distinguendo maiorem: ex illis capitibus solum, nego maiorem; ex illis, sed non solis, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.

Obiicies septimò: Duo homines quorum materia aut corpus esset vna numero, magis inter se conuenirent, quam duo homines, quorum materia esset diuersa numero: sed tamen nõ distinguerentur specie: ergo aliqua, quæ plusquam numero differunt, etiã sine additione partium aut graduum eiusdem speciei, non differunt specie, & consequenter corruunt fundamenta nostræ conclusionis.

Respondeo: magis conuenirent ex conuenientia in aliqua parte intrinseca eadem numero, concedo; ex alio capite, nego, & concessa minori distinguo consequens; si includant aliquid idem numero, concedo consequentiam primam, & nego secundam; si non includant, nego consequentiam.

CONCLVSIO II.

87
Inutilis est distinctio speciei infimæ logicæ & physicæ.

Illa acceptio speciei physicæ, quæ scilicet, sub se contineat plures species infimas logicè consideratas, est prorsus inutilis, noua, & sine fundamento. Hæc est directè contra *Auersam* supra, & meo iudicio communissima apud veteres, quos in quæstione de nomine potius debemus sequi.

Probatur autem, quia non potest assignari vtilitas aliqua proueniens ex illa acceptione; nec vllus antiquus author, qui eam vsurpet; nec aliqua ratio aut fundamentum, ob quod de nouo constituatur: ergo est inutilis, noua, & absque fundamento.

Confirmatur hoc, quia quotquot veterum dicebant aliqua esse eiusdem speciei, ac solo numero distincta, prorsus id intelligebant de specie infima, quæ vere & realiter ita infima est, vt possit de pluribus numero tantũ differentibus prædicari: ergo loquebantur de specie logica, & non de physica.

Confirmatur secundò, quia quãuis agerent de aliquibus rebus, secundum aliquam considerationem communem, genericè illis; nõ descendendo ad rationes specificas, nõ inde sequeretur quod existimarent illa esse eiusdem speciei vllo modo, aut quod vocarent illa eiusdem speciei.

88

Dices cum Auersa: Philosophi agunt de anima rationali tanquam de specie infima: sed tamen possunt dari sub illa animæ diuersæ, ac inæqualis perfectionis (quidquid sit an de facto dentur tales) ita vt vna possit esse maioris virtutis in operando, quam alia: ergo aliqua species reputatur pro infima à Philosophis, & consideratur tanquam infima, quæ tamen logicè non sit infima: ergo admittenda est acceptio speciei physicæ in sensu explicato.

Respondetur, Philosophos, qui agunt de anima rationali, tanquã specie infima, re vera existimare eam esse speciem vere infimam, & non capere speciem infimam in

in sensu Auersæ, sed in sensu proprio, quo capitur pro specie prędicabili logica, quidquid sit an in hoc decepti sint, nec ne. Vnde in forma respondeo distinguẽdo maiorem: illi Philosophi, qui putant plures animas rationales nõ posse esse distinctæ speciei logicæ, concedo; alij Philosophi, nego maiorem, & admissa minori ac consequentia prima, nego consequentiam secundã, quia qui agunt de anima, tanquam de specie, non intelligunt speciem physice consideratam, quæ possit habere sub se plures alias species, sed de specie vere infima logicè loquendo.

89

Dices secundò; Thomistæ vocant naturam Michaelis speciẽ, sed tamen non est species logicè loquendo in sententia eorum; quandoquidem non sit prædicabilis de multis, nec communicabilis: ergo aliquid potest vocari species, quod non est species logica.

Respondeo, quidquid sit de minori, quæ secundum Caietanum est falsa, cum ipse putet illam naturam esse speciem logicam, licet nequeat à parte rei multiplicari numerò: Quidquid inquã sit de hoc, respondeo distinguendo consequens: si habeat sub se plures species, nego; si non habeat, quamuis non habeat plura indiuidua, transeat: Loquor autem semper de specie infima, de qua hic est sermo, cum de specie subalterna ac subiicibili non sit dubiũ, quin sint multæ tales species, quæ non sunt species prædicabiles logicæ.

90 *Sententia aliquorũ recentiorum.*

Pro complemento huius quæstionis hic addendum duxi, quod aliquos audiuerim Professores alicuius notæ defendentes inæqualitatem perfectionis in indiuiduis eiusdem speciei ex hoc principio: quod illa sint censenda eiusdem speciei, quę quamuis habeãt aliquam dissimilitudinem in prædicatis intrinsecis, tamen non differunt notabiliter; vnde quando aliqua differrent aliquo modo, sed non notabiliter, non deberent dici differre specie, sed numero tantum, & consequenter quandoquidem haberent aliquã dissimilitudinem & inæqualitatem perfectionis, licet non notabilẽ, deberent dici esse dissimiles & inæqualis perfectionis intra eandem speciẽ; & illa dissimilitudo & inæqualitas competeret ipsis ratione differẽtiarum indiuidualium, quia non competeret ipsis ratione differẽtiarum, quibus notabiliter differrent, quæ solæ differentiæ iuxta hanc sententiam sunt specificæ differentiæ, & omnes differentiæ, quibus res non differunt notabiliter sunt differẽtiæ tantum indiuiduales: quam sententiam videtur amplecti *Arriaga disp. 1. de anima subs. 2.*

91 *Non requiritur ad distinctionem specificã notabilis differentia.*

Hac sententia incurrit eandem notam, quam præcedens Auersę, si non sit minus fundata.

Impugnatur autẽ primò per probationes secundæ conclusionis, quæ æque militant contra hanc ac contra Auersam.

Impugnatur secundò, quia si quę essent indiuidua inæqualis perfectionis intra eandem speciem iuxta hanc sententiam, maximè duæ visiones diuersarum numero albedinum, aut duæ animæ exigentes diuersam corporum complexionem, aut habentes inclinationes dissimiles: sed huiusmodi habent omnino notabilem differentiam; nam valde notabilis est differentia huius visionis ab illa, quod vna visio de potentia absoluta non possit extendere se aut ter-

terminari ad obiectum alterius, nec e contra, & quod vna anima ita respiciat talem dispositionem aut inclinationem, vt nō possit respicere aliam: ergo illa differunt specie & non differunt specie, differunt quidem quia notabiliter differunt; non differunt autem specie, vt supponitur in illa sententia.

Confirmatur, quia actio & passio differunt specie, vt supponitur communiter, & equus ac mulus: sed certe posset dici quod non differrent notabiliter, si prædicta non differant notabiliter.

Confirmatur secundò, quia quando dicitur, quod illa sola differant specie, quæ notabiliter differunt, vel intelligitur de notabilitate ex parte nostræ cognitionis ita, vt nos cognoscamus, quod habent illam notabilem differentiam; vel ex parte rei independenter à cognitione nostra: si primum dicatur: ergo, si nos non cognouissemus simiam & hominem distingui notabiliter, non distinguerentur specie; quod est absurdum. Si secundum dicatur, vnde constat, quod illa, quæ habent inæqualitatem perfectionis, aut maiorem dissimilitudinem, quā quod vnum ex illis non sit alterum, sed faciat numerum cum ipso, non habeant à parte rei notabilem differentiam?

Adde ad hæc, quod multa confeamus esse diuersæ speciei, in quibus non apparet tam notabilis differentia, nisi quod constet ea differre plusquam numero, id quod euidens est in multis herbis, piscibus, ac lapidibus.

Dices: in rebus moralibus illa censentur esse eiusdem speciei, quæ licet habeāt aliquam dissimilitudinem maiorem, quam quod vna non sit altera, non habent tamen notabilem: ergo similiter in physicis dicendum, quod illa sint eiusdem speciei, quę non differunt notabiliter.

Respondeo, quidquid sit de antecedenti, negando consequētiam, quia moralia pendent ex ęstimatione, quæ potest non considerare aut curare paruam differentiam: sed physica non dependent ab ęstimatione, sed à re ipsa; vnde si in re habeant dissimilitudinem maiorem quā quod vna non sit altera, debent dici distincta specie.

Dices secundò cum Arriaga: Petrus & Paulus sunt indiuidua eiusdem speciei, sed tamen maiorem dissimilitudinem habent inter se, quam numericam: nam Petrus includit vnionem, quę magis quam numero distinguitur ab vnione Pauli; vnio enim Petri ex se determinatur ad materiam & formam Petri ita, vt non possit poni inter materiam & formam Pauli; ergo, &c.

Responderet aliquis negando vnionem per se includi in composito, sed esse tantum conditionem sine qua nō, vnde quamuis vniones Petri & Pauli essent diuersæ speciei, non sequeretur Petrum & Paulum esse diuersæ speciei & plusquam numero distinctos.

Contra, quia, quamuis vniones non includerentur per se in composito, sed per modum conditionis, tamen materia Petri respicit vnionem Petri sic, vt non possit subiectare vnionem Pauli: ergo est differentia plusquam numerica inter materiam, quæ per se includitur in Petro, à materia Pauli, & consequenter Petrus & Paulus distinguuntur plus-

Z

plusquam numero, non minus quam sic distinguerentur, si per se includerent vniones.

Contra secundò, quia quæcũque ex natura sua intrinseca præsupponunt conditiones diuersæ rationis, sunt diuersæ rationis: sed Petrus præsupponit, vt supponitur in hac responsione, vnionem distinctæ rationis ab ea quam præsupponit Paulus: ergo Petrus & Paulus sunt distinctæ rationis.

Respondeo ergo aliter negando minorem: ad cuius probationem dico, quod Petrus, & Petrus non includat talem vnionẽ vt habet illam maiorem differentiam, esset enim idem numero Petrus quamuis illam non includeret, sed aliam quamcunque. Et si quæras, cur ergo realiter à parte rei nequeat esse Petrus absq; tali determinata vnione? Respondeo hoc prouenire ex vnionis natura, quæ cum sit essentialis determinatio, nequit habere indifferentiam. Quod si etiam Petrus ex natura sua peteret talem vnionem particularem, & talem intellectionem particularem plusquam numero distinctas ab vnione & intellectione, quas peteret Paulus, dicendum esset, quod essent distinctæ speciei realiter loquendo, & à parte rei propter principia nostræ conclusionis: nec refert, quod communiter reputentur esse eiusdem speciei, quia considerãtur communiter vt homines, & vt includunt formalitates spectantes ad esse hominis, quã homo est præcise, easque quę cõsequuntur ad illas formalitates, & quę possũt illas determinare ad aliã rationem hominis; vnde cum in his formalitatibus non habeant dissimilitudinem, merito censentur eiusdem speciei humanæ, quamuis secundùm alias considerationes, & formalitates essent diuersæ speciei.

Propter hanc tamen replicam & obiectionẽ sextam satis probabile est posse dari intra eandẽ speciem duo indiuidua, quæ sint magis dissimilia quàm distinctio numerica præcise exigit, modo tamen illa dissimilitudo non inuoluat ordinem ad aliqua diuersæ speciei; vnde quia distinctio, quam vnio, & similitudo & intellectio huius albedinis habet ab vnione, similitudine, & intellectione alterius albedinis, non inuoluit ordinem ad distincta speciẽ, propterea possunt dici esse eiusdem speciei. Et iuxta hoc posset limitari conclusio de dissimilitudine inuoluente ordinem ad diuersa specie.

QVAESTIO VLTIMA,

De indiuiduo logico, seu secundo intentionaliter considerato.

DVas adhibuit descriptiones indiuidui hoc modo accepti Porphirius Prima, *quod sit illud quod subiicitur speciei*, quod intelligẽdũ de specie infima, quia alias species infima esset indiuiduum, quia subijcitur speciei subalternæ. Subiectio etiam illa intelligenda est nõ ita, vt nõ subijciatur alicui, quod non sit species infima, quia subijcitur etiã generi & omnibus prædicatis superioribus ad speciẽ infimã: sed vel ita, vt non subijciatur generi immediate, sicut subijcitur speciei infimæ; vel ita quod sit per accidens ad naturã ipsius

93 *Prima descriptio indiuidui.*

Qua ratione particulari indiuiduum habet subiici generi.

ipsius, quod subijciatur alij quam speciei infimæ;vel ita denique, vt, quamuis subijci possit generi, debeat etiam subijci speciei infimæ sic,vt illa species de ipso in quid complete prædicari possit: nec de hoc est vlla difficultas consideratione digna vlteriori. Altera definitio, seu descriptio est, quod sit *illud quod de vno solum prædicari potest*: de cuius descriptionis bonitate hic agendū.

CONCLVSIO II.

94 *Bene describitur indiuiduum secūdo intentionaliter acceptum.*

H*Aec descriptio indiuidui bona est*.Est communissima, *Patet*: quia per eam declaratur natura eius,vt distinguitur ab vniuersali, quatenus vtrumque dicit ordinē ad actus comparatiuos intellectus:ergo bene describitur secūdò intentionaliter acceptum. Probatur antecedens, quia vniuersale est,quod potest prædicari de multis : ergo quod non potest prædicari de multis, sed de vno solo, habet naturam distinctam ab vniuersali vt sic, & oratio,qua talis natura significatur, sufficienter declarat naturā eius, vt distinguitur ab vniuersali.

Confirmatur,quia in illa descriptione ponitur aliquid,in quo cōuenit cum vniuersalibus secundò intentionaliter acceptis, nimirū quod sit quid vnum prædicabile, & ponitur aliud pro differentia ipsius ab illis, nimirum quod sit prædicabile non de multis, sed de vno solo.

95 *Obijcies primò*: Petrus v. g. est indiuiduum,sed non est prædicabilis de vllo : ergo mala est prædicta descriptio.

Respondeo negando minorem, quia est prædicabilis de se ipso, potest enim vere dici quod Petrus sit Petrus.

Dices, nihil posse prædicari de seipso,& hinc *Auerroes* 1.*Prior*. dicit prædictam definitionem cōpetere solūmodo indiuiduis accidentium; v. g. huic albedini, quæ potest prædicari de subiecto inhæsionis vno solo.

Contra, quia licet nihil posset prædicari de seipso prædicatione formali, ad quam requiritur vt prædicatum dicat explicite aliquid, quod non dicit subiectum explicite; tamen bene potest aliquid prædicari de seipso prædicatione identica,& ipsemet Philosophus tali prædicatione vtitur 5.*Met. tex.*23.

96 *Obijcies secundò*: essentia diuina singularis potest prædicari de pluribus, v. g. de tribus personis diuinis: item accidens vnum numero v. g. vna numero albedo potest successiuè prædicari de pluribus subiectis, imo & simul etiam,de potentia absoluta: quinimo de facto hæc albedo potest prædicari de se ipsa prędicatione identica, sicut Petrus potest de seipso prædicari,& præterea potest de subiecto suo inhæsionis, in quo scilicet inhæret,v. g. de pariete prædicari prædicatione formali in concreto; hæc enim est prædicatio formalis : hic paries est albus hac albedine: ergo male dicitur quod indiuiduum non sit prædicabile de multis.

Respondeo distinguendo antecedens: prædicta singularia possunt prædicari de multis, in quibus multiplicantur,nego antecedens; in quibus non multiplicantur,cōcedo antecedens: & similiter distinguo consequens: quod non sit prædicabile de multis sine multiplicatione sui, concedo,nec id nos dicimus, aut in prædicta descriptione significatur; cum sui multiplicatione, nego conse-

quentiam. Itaque quando dicitur quod indiuiduum sit prædicabile de vno solo, hoc debet intelligi de prædicabilitate opposita prædicabilitati vniuersalis, sic scilicet, vt indiuiduum non sit prædicabile de multis cum multiplicatione sui, quemadmodum vniuersale est prædicabile.

Dices: si sufficiat ad rationem indiuidui, quòd non sit prædicabile de multis cum multiplicatione, sufficeret dicere quod esset illud quod non esset prædicabile de multis cum multiplicatione: ergo non erat necessarium addere quod esset prædicabile de vno.

Respondeo concedendo totum, sed tamen non frustra addebatur quod esset prædicabile de vno, quia quandoquidem talis prædicabilitas competat indiuiduo, poterat significari in oratione descriptiua eius.

96

Obiicies tertiò: Indiuiduum vagum, v. g. aliquis homo, potest prædicari de multis, verum enim est dicere quod Petrus sit aliquis homo, & Paulus sit aliquis homo, & hoc videtur etiam fieri cum multiplicatione numerica, quandoquidem verum sit dicere quod Petrus & Paulus sint plures aliqui homines: ergo male dicitur quod indiuiduum non sit prædicabile de multis cum multiplicatione.

Respondetur indiuiduum vagum non esse aliquid determinatum, sed indeterminatum & explicabile per ly *vel*: sensus enim illarum vocum *aliquis homo* est, ille vel ille vel ille homo. Indiuiduum autem hic descriptum non est aliquid vagum & indeterminatum, sed aliquid determinatum; vnicuique enim indiuiduo determinato cõuenit prædicta definitio, & conceptus eius est determinatus quantum ad explicationem. Vnde in forma Respondeo, quidquid sit de antecedenti, distinguendo consequens: male dicitur id de indiuiduo determinato, quod prædictâ definitione explicatur, nego consequentiam; de vago, transeat consequentia; nec de hoc id dicitur in prędicta definitione.

Respondeo secundò negando antecedens quoad secundam partem: neque enim proprie dicitur quod Petrus & Paulus sint plures aliqui homines, sicut verum est dicere de ipsis proprie quod sint plures homines: vnde non multiplicatur proprie in ipsis aliquis homo: cuius ratio est quod id quod proprie multiplicatur sit quid vnum determinatum, quale non est indiuiduum vagum.

97

Obiicies quartò, Indiuiduum entis, & indiuiduum quodcumque genericum est prædicabile de multis cum diuisione, & multiplicatione sui: verum enim est dicere quod Petrus sit hoc ens & hoc animal, & quod Paulus sit hoc ens & hoc animal.

Indiuiduum generică non multiplicatur in inferioribus.

Respondeo negando antecedens; quamuis enim ens & animal sit sic prædicabile, tamen id non est verum de ente aut animali, vt contracto per aliquam singularitatem, quia eo ipso quo sic contrahuntur, determinantur, & restringuntur à multiplicatione; vnde falsum est, quod illud singulare animal, aut ens quod prędicatur de Paulo, prædicetur de Petro, sed aliud singulare animal numero distinctum: ergo vnum aliquod singulare animal non multiplicatur in ipsis.

Ex his patet, sententiam Auerrois,

Non sola individua accidentalia describuntur à Porphirio.

rois, existimantis hic definiri solà individua accidentium ex eo quod illa sola sint prædicabilia formali prædicatione, non esse bonam: tum quia omnia individua, etiam substantialia, sunt prædicabilia de vno solo in sensu supra explicato: tum quia alias diminute procederet Porphirius, cum non definiret omnia individua qua talia; tum quia non est necesse, vt intelligatur prædicabile positum in prædicta definitione de prædicabili prædicatione formali, quia potest intelligi de prædicabili, vel abstrahente à prædicatione formali, & identica; vel de prædicabili identica; nam quodlibet indiuiduum tam substantiale quam accidentale est prædicabile prædicatione idētica de vno solo in sensu supra explicato.

98

An ratio individui sit cōmunis vniuoce omnibus individuis.

Quæres, an ratio indiuidui hic explicata sit communis vniuoce omnibus indiuiduis secundo intentionaliter acceptis?

Respondeo, si capiatur indiuiduum hic definitum, prout dicit formaliter secundam intentionem, quæ sit relatio rationis resultans ad actum, quo consideratur indiuiduum, vt quid indistinctum à se & immultiplicabile, posse dici quod ratio indiuidui vt sic sit communis vniuoce omnibus indiuiduis secundò intentionaliter acceptis, non minus quam ratio hominis est communis vniuoce omnibus hominibus; quæ sententia est communis Scotistarum & Thomistarum. Si vero non capiatur indiuiduum secundò intentionaliter sic, sed prout dicit aliquid prædicabile de vno solo, non intelligendo per prædicabilitatem, prædicabilitatem proximam, quæ completur per relationem rationis sequentem ad actum comparatiuum intellectus aut per denominationem extrinsecā desumptam à tali actu; sed pro prædicabilitate remota, quæ antecedit in re istam relationem rationis, aut denominationem extrinsecam; verisimilius esse quod non describatur aliqua vna ratio in hac descriptione magis, quam describitur in definitione indiuidui metaphysici, & consequenter quod eodem modo indiuiduum secundò intentionaliter acceptum, ac ratio eius sit communis omnibus indiuiduis secundò intentionaliter acceptis, quo ratio indiuidui metaphysici & primò intentionaliter accepti est cōmunis omnibus indiuiduis metaphysicis primò intentionaliter acceptis.

DISPVTATIO VII.

De Differentia.

1

CAPITE tertio sui libri agit *Porphirius* de Differentia, quæ est tertium prædicabile; & in primis diuidit differentiam vt sic in communem, propriam, & proprijssimam: *Differentia communis* est accidens separabile faciens aliquam rem differentem à se vel ab alia re, vt albedo respectu hominis, homo enim albus differt à se ipso & ab alijs hominibus, nō albis per albedinē, & propterea albedo dicitur differentia ipsius.

Triplex differentia.

Differentia propria est accidens inseparabile, quo res differt ab alia re, vt nigredo respectu corui, est enim naturaliter inseparabilis ab ipso, & per illam differt à cygno. *Differentia proprijssima* est, quæ facit rem essentialiter differentem, quæque cum genere constituit speciem, vt rationalitas respectu hominis: illa enim cum animalitate cōstituit speciē humanam, quæ species per rationalitatem differt essentialiter à bruto; & huiusmodi duplex est: *infima*, quæ scilicet constituit speciem infimam, seu speciem prædicabilem: & *subalterna*, quæ constituit speciem subalternam. Vtraque autem differentia proprijssima, vt habet constituere speciem, ita habet diuidere genus.

Dicit porro Porphirius, quod differentia communis & propria faciunt res alteras, nō verò alias; differentiæ verò proprijssimæ faciunt res alias: vnde non est verum quod paries albus sit alius à pariete nigro ratione albedinis aut nigredinis, sed quod sit alter: verum autem est dicere, quod homo sit alius à bruto. & ratio huius potest esse, quod idem subiectum, v. g. idem homo posset habere diuersas differentias cōmunes, nunc scilicet albedinem, & nunc nigredinem: sed idem homo non potest esse alius à se, licet possit esse alter à se, seu alteratus alio modo quā fuit ante. Similiter idem homo potest non habere differentiam propriam, v. g. cicatricem, & postea eam habere, & tamen non propterea fieret alius à se, licet fieret alter seu alteratus alio modo quam fuit ante.

Præterea, quia differentia proprijssima, de qua principaliter agit, eo quod illa sola est tertiū prædicabile de multis, potest capi primò intentionaliter, & secundò intentionaliter, assignat duas definitiones eius, quarum prima conuenit differentiæ primò intentionaliter sumptæ, scilicet, *quod sit illud, quod constituit speciem, & contrahit genus*. secunda vero conuenit differentiæ secundò intentionaliter acceptæ, scilicet quod sit illud, quod est prædicabile de pluribus specie differentibus in quale quid.

Duplex descriptio differentiæ proprijssimæ.

QVÆ-

QVÆSTIO I.

De diuisione differentiæ in communem propriam, & propriissimam.

NOn capimus in hac disputatione differentiam pro relatione, à qua formaliter dicitur quis differre ab alio, sed pro fundamento istius relationis, hoc est pro entitate illa, ad quam sequitur huiusmodi relatio.

CONCLVSIO II.

2 *Diuisio differentiæ est bona,*

Illa diuisio est bona & adaquata. Est communis: & *Probatur,* quia illa diuisio est bona, in qua membra diuidentia nec excedũt diuisum, nec è contra diuisum excedit membra diuidentia: sed talis est hæc, quia membra diuidentia continentur sub diuiso, & propterea non excedunt ipsũ, & diuisũ non cõtinet aliud nisi illa, & quæ ad ipsa reducũtur, & cõsequenter non excedit illa. Quod autem diuisum non contineat aliud sub se quam hæc membra diuidentia, probatur, quia nulla res potest ab alia differre, nisi mediate aliqua re separabili, vel mediante aliqua re inseparabili: si mediante re separabili, tum ipsius differentia erit communis: si mediante re inseparabili, tum vel mediante aliqua re, quæ est de ipsius essentia, & sic eius differentia erit propriissima; vel mediante aliqua re, quæ non est de eius essentia, & sic eius differentia erit propria: ergo non potest dari aliqua differentia alicuius ab alio, quæ non sit vel communis, vel propria, vel propriissima.

Alio modo potest idem probari, quia quæcumque forma aut formalitas facit rem aliquam differre ab alia re, vel est forma essentialis rei differentis, sicut rationalitas est respectu hominis, vel non essentialis illi rei, sicut nec risibilitas, nec albedo est essentialis homini: si primum dicatur, tum erit differentia propriissima: si dicatur secundum, vel illa forma erit separabilis ab illa re, cuius dicitur differentia, & sic erit differentia communis; vel non erit separabilis, & sic erit differentia propria.

3 *Obiicies primò*: Differentia indiuidualis est differentia, & tamen non continetur sub aliquo ex illis membris: ergo diuisum excedit illa membra diuidentia.

Respondeo primò, diuidi hic differentiam vt sic, communẽ omnibus differentijs, quæ non sunt indiuiduales: vnde concesso antecedenti, nego consequentiam.

Respondeo secundò, differentiam indiuidualem, si comparetur ad speciem, esse differentiam propriam respectu eius, quia non est intrinseca ipsi; si verò comparetur ad indiuiduũ, esse differẽtiã propriissimam, quia licet non sit essentialis ipsi, quatenus essentiale capitur pro prædicato intrinseco non indiuiduali, est tamen essentialis, quatenus essentiale capitur pro re primò constitutiua intrinsece.

4 *Obiicies secundò*: Propria passio est differentia, facit enim differre vnum ab alio, & tamen non comprehenditur sub vllo ex his membris.

Respondeo negando minorem, est enim differentia propria.

Dices: Porphirius ait differen-

tiam propria suscipere magis, & minus; sed propriæ passioni hoc non competit magis quam differentiæ essentiali ad quã sequitur.

Respondeo Porphirium non velle quod id competat omnibus differentijs proprijs, sed tantum aliquibus.

Dices secundò: Porphirius inter differentias proprijssimas enumerat capacitatem disciplinæ: sed capacitas disciplinæ est proprietas: ergo proprietas potius erit differẽtia proprijssima, quam propria.

Respondeo distinguendo maiorem: capacitatem fundamentalẽ disciplinæ, concedo; formalem nego. Et similiter distinguo minorem: capacitas formalis, concedo; fundamentalis, nego minorem & consequentiam.

Obiicies tertiò: potest res esse sine differentia propria, v.g. sine cicatrice, aut cæcitate, antequã scilicet habeat illa, quæ ponuntur à Porphirio, tanquam exempla differentiæ propriæ: sed nequit esse sine proprietate, ergo proprietas non est differentia propria.

Quod si dicas nõ posse esse absque cicatrice, aut cæcitate semel contracta. *Contra*: quia licet nõ possit naturaliter, poterit tamen supernaturaliter; sed supernaturaliter nequit esse absque proprietate, maxime in sententia Scoti, qui identificat proprietatẽ subiecto, ergo adhuc proprietas non habet rationem differentiæ propriæ.

Respondeo negãdo consequentiã, quia licet possit esse sine aliqua differentia propria siue naturaliter, siue supernaturaliter, non tamen sine omni: nam differẽtia propria potest diuidi in eã, quæ nequit etiam supernaturaliter separari, qualis est proprietas, & in eã quæ potest aliqua ratione separari, & hæc quæ potest aliquo modo separari, potest diuidi in eam, quæ potest naturaliter separari, id est, sine quã potest esse subiectũ aliquãdo, vt est cicatrix; & eam, sine qua nequit vnquam esse subiectũ naturaliter, vt albedo respectu cygni, calor respectu ignis, nigredo respectu corui.

Obiicies quartò: animal est differentia hominis à lapide, sed non est differẽtia propria, nec cõmunis, quandoquidẽ sit quid intrinsecum & essentiale homini; nec est differẽtia proprijssima, quandoquidem non prædicetur in quale, sed in quid: ergo datur aliqua differentia, quæ neque sit communis, aut propria, aut proprijssima, & consequenter diuisio prædicta non est adæquata, cum non comprehendat omnes differentias.

Respondeo negando maiorem, quia differẽtia proprie loquẽdo debet esse aliquid prædicabile in quale; vnde cum animal non prædicetur in quale, sed in quid; propterea non est differẽtia proprie loquendo, & vt accipitur differentia hic diuisa.

Obiicies quintò: anima rationalis est differẽtia hominis à bruto, sed tamen non est propria; nec communis, quia est pars essentialis hominis, nec est differentia proprijssima, quia non prædicatur in quale quid; nec contrahit genus, aut constituit formaliter speciem: ergo prædicta diuisio non continet omnes differentias & consequenter non est adæquata.

Respondeo distinguendo maiorem: est differentia physica ipsius, concedo; metaphysica, nego maiorem, & ad minorem

dico

dico quod sit differẽtia proprijssima physica ipsius,& quod prædicetur in concreto de homine; bene enim potest dici quod homo sit animatus, & quod etiam constituat speciem,ac contrahat genus radicaliter, saltem partialiter.

CONCLVSIO II.

7 **P***Radicta diuisio est analogi in analogata*. Hæc est communis cum *Doctore quæst.23. Vniuers.* ac suis. *Probatur*; quia non est diuisio vniuoci in vniuocata, & præterea membra diuidentia habent aliquam proportionem inter se: sed omnis diuisio, qua diuiditur aliquid in membra habẽtia proportionem inter se, si non sit diuisio vniuoci in vniuocata, erit diuisio analogi in analogata secundùm omnes: ergo illa diuisio est analogi in analogata. Probatur maior quoad primam partem, in qua sola est difficultas, quia vt sit diuisio vniuoci in vniuocata, deberet dari aliquis conceptus determinatus abstractus à membris diuidentibus, qui esset communis illis secundum eandem rationem: sed hoc est falsum; ergo non est diuisio in vniuocata. Probatur vltima minor, quia omnes differentiæ nõ possunt conuenire in vno conceptu communi determinato; quia neque omnes differentiæ proprijssimæ sic cõueniunt inter se, quandoquidem sint primò diuersæ: ergo multo minus conueniunt cum alijs differentiis in conceptu aliquo communi.

Confirmatur, quia non potest assignari quis sit ille conceptus vnus obiectiuus, in quo conuenirent: ergo non est dicendum, quod conueniant in aliquo tali. Probatur, quia non est cõceptus entis, quia in eo nulla differunt; nec conceptus substantiæ, vt sic, quandoquidem aliquæ differentiæ non sint substantiæ, aut substantiales; nec accidentis, vt sic, quandoquidem aliquæ sint differentiæ, quæ non sint accidentia nec accidentales: sed nullus cõceptus vnus determinatus dari potest, qui non sit ens, vel substantia, vel accidens, aut substãtiale, vel accidentale; ergo non potest assignari aliquis conceptus differentiæ, qui sit vnus, ac determinatus, ac communis omnibus differentijs.

Confirmatur secundò, quia omnis formalitas positiua debet habere aliquod munus aliud quam facere differre, sicut albedo, quę est differẽtia particularis, habet aliud munus quam facere differre suum subiectum ab alio subiecto: sed non potest assignari aliquod munus illius differentiæ vnius determinatæ vt sic, quę esset cõmunis vniuoce omnibus differentijs: ergo non datur talis conceptus.

8 *Obijcies*: omnes differentiæ cõueniunt in hoc, quod faciant differre, & potest aliquis habere conceptũ de aliqua forma, quod faciat differre, & esse certus de hoc, & hoc non obstãte dubitare an faciat differre per modũ differentiæ propriæ, communis, aut proprijssimæ; ergo conueniunt vniuoce in conceptu facientis differre vt sic.

Respondeo, sicut responsum est supra cum quæreretur vtrũ daretur conceptus indiuidui vt sic, cõmunis omnibus indiuiduis, & sicut respondebitur inferius, quãdo simile argumentum proponetur cõtra doctrinam nostram de differentijs vltimis. Respondeo

deo inquam distinguendo antecedens: conueniunt in conceptu aliquo determinato abstracto & præscindente, nego: alio modo, cõcedo antecedens & nego consequentiam, loquendo de conceptu vniuoco abstracto & præciso ab inferioribus, de quo cõceptu fit mẽtio in conclusione.

Aduertendum autem hic quod loquamur de differentijs his primò intentionaliter acceptis, & secundum quascumque formalitates competentes ipsis ante operationem intellectus. Quod si loquamur de ipsis secundò intentionaliter, prout subsunt relationibus aliquibus rationis aduenientibus ipsis per operationem intellectus, potest dici de ipsis, quod conueniant vniuoce, sicut idem diximus de naturis omnibus vniuersalibus & indiuiduis, prout subsunt similibus relationibus, quia à relationibus rationis fundatis in differentijs omnibus æque potest abstrahi ratio aliqua communis differentiæ secundò intentionaliter acceptæ, ac à relationibus naturarum genericarũ ac indiuiduorũ, vt est euidens.

8

9

An diuisio differentiæ vt sic sit in membra realiter distincta.

Quæres an prædicta diuisio fit in membra realiter distincta, an vero formaliter. *Respondeo* esse sine dubio in membra ad minus formaliter distincta, quia conceptus differentiæ communis, propriæ, & proprijssimæ sunt conceptus satis diuersi inter se.

Respondeo secundò esse etiam in membra realiter distincta, quãtum ad hoc quod dentur differẽtiæ communes, propriæ, & proprijssimæ, quæ inter se realiter distinguuntur: nam rationalitas, quę est differentia proprijssima hominis, distinguitur realiter ab albedine, quæ est differentia communis, & cicatrice quæ est differentia propria eius.

Respondeo tertiò, non esse in membra realiter distincta, quasi quælibet differentia ex membris differentibus debeat à cæteris realiter distingui: nam risibilitas, quæ est differentia propria hominis, non distinguitur realiter à rationalitate, quæ est differentia proprijssima eius, præsertim in nostra Scotistarum sententia. Nec etiam debent membra diuidentia esse ita realiter distincta, quia vna, & eadem forma in specie posset habere rationem differentiæ vnius ex illis tribus respectu vnius subiecti, & alterius differentiæ respectu alterius subiecti; nam albedo, quæ est differentia communis hominis, est differentia propria cygni. Vnde melius est dicere, quod mẽbra diuidentia differentiæ, vt sic, abstrahant ab identitate & distinctione reali.

QVÆSTIO II.

Quid sit differentia proprijssima primò intentionaliter accepta.

10

INdagabimus iam particularius naturam differentiæ proprijssimę, quæ sola est illa, quæ est tertium prædicabile, quæque sicut & cætera vniuersalia, potest considerari & primò intentionaliter & secundò intentionaliter. Eius autem dedit *Porphirius* quinque descriptiones. Prima est: *quod differentia est, id quo species excedit genus*. Secunda: *differentia est, quæ suapte natura ea, quæ sub genere sunt, separat*. Tertia: *differentia est id, quo singula differunt*. Quarta: *differẽtia est, quæ non solũ separat eã, quæ sub eodem genere collocãtur, sed ad*

Quinque descriptiones differentiæ proprijssimæ

ad substantiam rationemque confert & pars eius est, cuius differentia dicitur. Quinta denique: *differentia est, quæ de pluribus differentibus specie in quale quid prædicatur*. Ex his definitionibus seu descriptionibus vltima conuenit differentiæ secundò intentionaliter acceptæ, quatenus scilicet est prædicabile per intellectum, & de ea agemus quæstione vltima. Reliquæ conueniunt ipsi primò intentionaliter acceptæ, & de ijs hic agendum est.

CONCLVSIO I.

II
Quatuor prima sunt bona.

Qvalibet ex prædictis quatuor definitionibus seu descriptionibus est bona. Hæc debet esse communis, *& probatur*, quia per quamlibet ex illis declaratur natura istius formalitatis, quæ est differentia proprijssima, vt distinguitur à cæteris formalitatibus, quæ non sunt tales: ergo quælibet est bona. Probatur minor discurrendo per singulas: & quantum ad primam certum est quod nulla sit formalitas, qua species excedit genus, seu quam species dicit per se primò vltra genus, præter formalitatem differentiæ: Quantum ad secundam, non minus certum est, quod nihil aliud per se primò separat & distinguit species, quæ sunt sub genere immediate, præter differentias, sicut nihil aliud formaliter distinguit hominem à bruto per se primò præter rationalitatem. Quantum ad tertiam patet, singulas res, quæ sunt differentes essentialiter differre sola differentia: & denique quantum ad quartam constat illa sola, quæ separant aut distinguunt species, seu quibus species vnius generis distinguuntur, & præterea sunt de essentia specierum, esse differentias proprijssimas; vnde licet risibilitas & hinnibilitas distinguant hominem ab equo, tamen non sunt differentiæ proprijssimæ quia non sunt de essentia hominis & equi.

Dices contra primam, secundam, & tertiam: risibilitas est formalitas, qua species humana excedit genus, v. g. animal, homo enim vltra animalitatem includit risibilitatem, & eadem risibilitas separat hominem à bruto, & consequenter etiam homo & brutum differant ratione risibilitatis.

Respondeo risibilitatem non esse formalitatem, qua per se primò species excedit genus, v. g. homo animal, nec est per se primò separatiuum hominis ab equo, nec differt essentialiter homo ab equo ratione risibilitatis formaliter loquendo, quandoquidem non sit de essentia hominis.

CONCLVSIO II.

12
Descriptio differentiæ proprijssimæ vt vniuersale metaphysicum particulare.

Differentia, *vt vniuersale metaphysicum distinctum à cæteris vniuersalibus, bene describitur esse illa, quæ potest inesse multis, tanquam pars essentialis determinatiua*. Hæc in re non negabitur, vt credo, ab vllo, *& patet*, quia, vt vniuersale metaphysicum, dicit respectum ad multa, in quibus possit esse cum sui multiplicatione, & vt vniuersale tale, dicit respectũ distinctum a respectibus, quos dicunt cætera vniuersalia: sed nullũ respectum potius dicit, quam quòd possit esse in illis per modum partis essentialis determinatiuæ rationis communis: ergo bene describitur differentia, vt vniuersale metaphysicum distinctum à reliquis vniuersalibus, prædicto modo.

Ex-

Dicit tres respectus.

Ex hac autem descriptione colligitur quod differentia, vt est vniuersale metaphysicum, dicat tres respectus ad minus, vnum ad genus quod determinat, alterum ad illa plura, in quibus potest inesse, & tertium ad alias res à quibus facit rem, in qua includitur, essentialiter differentem. Quamuis quod ad me attinet existimem respectum illum, quem dicit ad res, à quibus facit differe, non spectare formaliter ad ipsum, quatenus est vniuersale distinctum à reliquis vniuersalibus; quod probo, quia quamuis v.g. non daretur aliquod animal possibile præter rationale, rationalitas non diceret respectum ad aliquas res à quibus faceret per se differre, & tamen esset vniuersale metaphysicum potens inexistere pluribus hominibus; non autem per modum generis, nec speciei, nec proprij, nec accidentis: ergo per modum differentiæ, & consequenter ille respectus, quem dicit ad res alias, à quibus per se facit differre, est per accidens ad conceptum & rationem differentiæ, vt est tertium vniuersale.

Tertius respectus est per accidens ad rationem differentiæ.

13 *Dices*: non esset in illis pluribus per modum partis essentialis determinatiui seu contractiui; sed illa ratio requiritur ad tertiũ vniuersale: ergo per se requiritur ille respectus ad tertium vniuersale. Probatur maior, quia illud solum est determinatiuum, quod minus late patet quam determinabile: sed nisi animal, v.g. posset esse in aliqua alia specie quam in homine, nõ posset esse magis late patens quã rationalitas: ergo vt rationalitas sit determinatiuũ, debet animal esse in alia specie, & vt cõsideretur rationalitas vt differẽtia, debet cõsiderari animal in alia specie distincta & differente ab homine, & consequenter respectus ad aliam speciem, à qua faciat rationalitas differre, requiritur ad hoc vt habeat rationem tertij vniuersalis.

Respondeo negando maiorem cũ maiori probationis, quia dupliciter potest aliquid esse determinatiuum & cõtractiuum alterius: vno modo quatenus esset minus late patens & contraheret illud quod determinaret, ad vnam determinatam speciem, ad quam contractum esset ex se indifferens: alio modo quatenus tribueret aliquam determinationẽ, quantum ad effectum rei determinatæ, quam ex se non haberet, siue esset minus late patens, siue non: & in hoc sensu rationalitas esset determinatiuũ & contractiuum animalitatis, quia sine rationalitate non posset animal principiare discursum, & mediãte rationalitate potest ipsum principiare: hic autem modus determinatiui sufficit ad tertium prædicabile. Et licet fortassis de facto semper, quod est determinatiuum hoc modo, sit determinatiuum etiam primo modo, tamen id est per accidens ad rationem tertij vniuersalis, vnde huius ratio formalis haberetur, quamuis nõ esset annexa illa ratio determinatiui primo modo, hoc est per modũ partis minus late patentis, seu non conuertibilis cum formalitate determinabili. Fateor quidem quod non posset cõsiderari rationalitas vt differẽtia hominis ab alijs rebus, quin consideretur animalitas in alijs rebus sine rationalitate, & consequenter tertium respectum spectare ad differentiam qua differẽtia est, non tamen spectat ad ipsam, vt tertiũ vniuersale præcise.

CON-

CONCLVSIO III.

14 Descriptio differentiæ infimæ.

Illa descriptio non sufficit ad describendum differentiam infimã & propterea debet addi, quod illa plura, quibus inesse debet differentia infima, sint distincta numero tantum. Hæc etiam debet esse communis. *Patet prima pars*, quia differentia infima, & subalterna, seu non infima, distinguũtur, aliàs vna nõ esset infima, vel subalterna potius, quam altera: ergo descriptio conueniens vni ex ipsis non sufficit ad describendã alteram, quatenus distinguitur: sed prædicta descriptio, nisi aliquid addatur, conuenit etiam differentiæ subalternæ tam bene, quam infimæ: ergo non sufficit ad describendam differentiam infimam. *Hinc sequitur secunda pars*, quia si non sufficit, aliquid debet addi, vt sufficiat: sed nihil potius, quam quod debeat posse inesse pluribus numero tantum differẽtibus: ergo id debet addi.

Confirmatur: quia per hoc, quod talibus insit, distinguitur à differentia subalterna.

15 *Dices*: differentia infima & subalterna nullo modo distinguuntur in esse tertij vniuersalis metaphysici: ergo descriptio prędicta differentiæ, vt est vniuersale metaphysicum, quamuis conueniat differentiæ subalternæ, erit tamen sufficiens ad describẽdam differentiam infimam. Probatur antecedens, quia aliàs darentur sex vniuersalia, nimirum genus, species, differentia infima, differentia subalterna, proprium & accidens.

Respondeo distinguendo antecedens: in esse tertij vniuersalis metaphysici vt sic, concedo antecedens: in esse tertij vniuersalis talis, nego antecedens, & ad probationem dico quod non est absurdum dari plura vniuersalia in particulari quam quinque, modo illa contineantur sub illis quinque. Itaque quemadmodum genus & species, licet conueniãt non solum in ratione vniuersalis vt sic communi cæteris vniuersalibus, sed etiam in ratione vniuersalis vt sic, quod potest inesse multis per modum alicuius non determinatiui, & distinguuntur secundum rationes particulares per hoc, quod genus insit per modum partis essentialis non determinatiuæ; & species per modum totius essentiæ; ita quãuis differentia infima, & subalterna non solum conueniant in ratione vniuersalis vt sic, sed etiã in ratione vniuersalis, quod possit inesse multis per modum partis essentialis determinatiuæ, quæ est ratio tertij prædicabilis; possunt tamen differre in rationibus particularibus per hoc, quod vna possit inesse multis specie differentibus, & altera solum possit esse in multis numero differentibus; seu per hoc, quod vna, nimirum subalterna, possit inesse multis per modum determinatiui rationis genericæ, & determinabilis vlterius determinatione essentiali; altera vero, nimirum infima, possit inesse multis per modum determinatiui, quod non sit vlterius determinabilis essentialiter.

Differentiæ infima, & subalterna possunt esse distincta speciei vniuersalia.

16 *Dices*: si hæc doctrina esset vera, tum posset reduci numerus vniuersalium ad quatuor, cõprehẽdẽdo scilicet genus & speciem sub vno vniuersali quod sit prædicabile in quid, sicut comprehenduntur differentia infima & subalterna sub vno vniuersali, quod sit prædicabile in quale quid:

quid: sed hoc videtur inconueniens, ergo & id vnde sequitur.

Confirmatur, quia non est potior ratio cur nominarentur particulariter, tanquam membra diuidentia vniuersalis vt sic genus & species, quam differentia infima & subalterna, si fuissét hæ distinctæ in ratione aliqua particulari vniuersalis: ergo deberent sic nominari, & consequẽter, quãdoquidem non sint nominatæ, signum est quod non sint distinctæ inter se in aliqua ratione particulari vniuersalis.

Confirmatur secundò, quia non potest assignari ratio cur non sint sic nominatæ, nisi quia existimauit Porphirius ea non fuisse sic distincta: ergo non sunt distincta.

17

Respondeo concedendo maiorem, & negando minorem, nec tamẽ male dabatur per quinque membra, quia sicut poterat dari per quatuor, imò & per duo, ita poterat etiam dari per quinque, vel sex absque vlla inconuenientia.

Ad confirmationem primam trãseat antecedens, quantum est ex natura rei; nec tamen deberent nominari, quia poterant vel nominari, vel non nominari, prout placeret diuidenti, cui satis est, quod diuidat diuisum adæquate, non relinquendo vllum membrum diuidens, quod non exprimat vel in se formaliter, vel in aliquo continente ipsum. Dixi autem: *trãseat, quantum est ex natura rei*, quia quantum ad opinionem particularem *Porphirii* poterat esse aliqua ratio particularis, cur non nominauerit differentiam infimam tanquam vniuersale distinctum, nimirum, quia forte existimauit non dari differentiam infimam.

Cur non numerauit Porphirius differentiam infimã & subalternam, tanquam distincta vniuersalia.

Et per hoc patet *ad secundam confirmationem*, cuius antecedens est negandum; quia ratio poterat esse quod, vt iam dixi, non putauit dari differentias infimas vel quia, cum id esset in controuersia, noluit id decidere, nec nominare differentiam illam expresse, de qua non constabat omnibus, an daretur, nec ne.

QVÆSTIO III.

In ordine ad quid constituitur differentia in esse vniuersalis.

18

Qvandoquidem differentia quælibet etiam primò intentionaliter accepta dicat ordinem & ad genus quod diuidit, ac determinat, & ad speciem, quam constituit, & ad inferiora illius speciei, in quibus inexistere potest, v. g. rationalitas dicit ordinem ad animal, quod contrahit, ad hominem, quem cum animalitate constituit, & ad Petrum & Paulum, in quibus inexistit. Quæritur hic, à quo ex his respectibus habet esse vniuersale metaphysicum. Quæ difficultas communis est ad differentiam subalternam etiam, de qua eadem est ratio quantum ad hoc ac de infima. Solet etiam moueri hæc eadem difficultas de differentia secundo intentionaliter accepta: sed resolutio ex ijsdem principijs dependet, nam per ordinem ad illa ipsa sine dubio constituitur in esse vniuersalis secundò intentionaliter accepti, per ordinem ad quæ constituitur in esse vniuersalis metaphysici.

Prima

Prima sententia est quod differentia constituatur in esse vniuersalis tertij per ordinem ad speciem. ita *Caietanus, Toletus, Sotus hic*.

Secunda sententia est quod constituatur in esse vniuersalis per ordinem ad propria inferiora ipsiusmet differentiæ, non vero per ordinem ad speciem aut inferiora speciei: v. g. rationale secundum hanc sententiam constitnitur in esse vniuersalis tertii non per ordinem ad hominem, nec ad Petrum & Paulum, aliosue homines, sed per ordinem ad hoc & illud rationale, capiendo pro hoc rationali indiuiduum constitutũ formaliter ex rationalitate & hæcceitate sine consideratione alterius formalitatis. Hanc sententiam ex *Sanches* referunt absque authoribus *Complutenses hic*.

Tertia sententia communissima est, quod constituatur in esse huius vniuersalis tertii per ordinem ad inferiora speciei.

CONCLVSIO I.

19 *Non constituitur in esse vniuersalis tertii per ordinẽ ad propria inferiora.*

NOn *constituitur differentia in esse tertii vniuersalis per ordinem ad sua propria inferiora in sensu secundæ sententiæ*. Hæc est communis authorum aliarum sententiarum. *Probatur*, quia respectu huius & illius proprii inferioris, v. g. rationale respectu huius & illius rationalis, prout rationale solum dicit indiuiduum conflatum ex rationalitate & hæcceitate, non est prædicabile in quale nec incomplete, sed in quid completissime, quandoquidem nihil consideretur in hoc rationali vt sic, præter rationalitatem & hæcceitatem: ergo non constituitur in esse tertii prædicabilis per ordinẽ ad illa inferiora.

Et si quæratur, cuius vniuersalis rationem habet rationale, prout prædicatur de hoc & illo rationali in prædicto sensu? *Respondeo* quod habet rationem secundi vniuersalis, nempe speciei, quia prædicatur in quid per modum totius essentiæ. Et per hoc potest responderi ad argumentum, quod posset fieri contra hanc cõclusionem, nempe quod rationale sit prædicabile de hoc & illo rationali: sed nõ alio modo, quam vt tertium vniuersale: ergo cõstituitur in esse tertii vniuersalis per respectum ad hoc & illud rationale. Respondendum enim ex iam dictis negando minorem, quia de illo prædicatur vt species.

CONCLVSIO II.

20 *Non constituitur in esse tertii vniuersalis per ordinem ad genus aut speciem.*

NOn *constituitur differentia in esse tertii prædicabilis per ordinem ad genus præcise, nec per ordinem ad speciem præcise*. Hæc quoad primam partem est omnium, & quoad secundam partem est authorum secundæ & tertiæ sententiæ contra primam.

Probatur prima pars primò, quia vniuersale, qua tale, dicit respectum ad inferiora, quorum quolibet magis late patet, vt constat tũ inductione in cæteris vniuersalibus, tum ex communi acceptione omnium de vniuersali vt sic; sed genus non est quid inferius differentia, sed potius differentia est quid inferius genere: ergo non potest differentia constitui in esse vllius vniuersalis per respectum ad genus.

Probatur secundò eadem pars & secunda etiam, quia omne vniuersale constituitur in esse tali per respectum ad plura, in quibus potest inesse cum multiplicatione: sed

sed nec genus vt sic, nec species vt sic, sunt plura, sed potius genus est vnum, & species est vna: ergo differentia non potest constitui in esse vniuersalis præcise per respectum ad genus, aut speciem.

Confirmatur secunda pars, quia species non est inferius respectu differentiæ ipsam constituentis, sed potius conuertibilis cum ipsa, & consequenter æqualis ipsi; aut si non sit conuertibilis ex eo scilicet quod differētia vnius speciei posset conuenire alteri speciei, profectò tum species potius habebit rationem determinatiui differentiæ, quàm e contra, & sic nō erit differentia respectu ipsius.

20 *Obiicies*: hæc prædicatio est formalis & bona: homo est rationalis; ergo rationale est prædicabile per modum alicuius prędicabilis de homine, & consequenter inest ipsi per modum alicuius vniuersalis metaphysici: nō per modum alterius quam differentiæ, seu tertii prædicabilis: ergo tertium prædicabile constituitur in ordine ad speciem, quam constituit.

Respondeo, negando secundam consequentiam, nimirum quod rationale insit homini per modū alicuius vniuersalis, ex eo quod sit prædicabile de ipso per modū alicuius prædicabilis. Nam licet omne determinatū, quod est prædicabile de aliquo, sit vel indiuiduū, vel aliquod ex illis quinque vniuersalibus; tamen non est necesse vt habeat rationem indiuidui aut vllius ex illis quinque, vt comparatur ad quodcumque de quo prædicari potest: id quod patet euidenter, quia quādo aliquis cognoscit albedinē esse in hoc pariete, & nescit vtrum sit accidens ipsi, aut proprietas, aut differentia essentialis, licet possit ipsam de pariete prædicare in cōcreto prædicatione formali dicendo: paries est albus: & licet à parte rei albedo sit aliquod ex quinque vniuersalibus metaphysicis saltem fundamentaliter, & remote: tamen non cognoscitur vt tale ab illo, qui eam prædicaret, nec consequenter vt tale eā prædicaret, neque enim potest prædicare nisi vt cognoscit. Et si quæras qualis sit prædicatio rationalitatis de homine: respondeo esse prædicationem formæ de re, in qua includitur forma.

Non omne prædicabile habet rationē vllius vniuersalis aut indiuidui per ordinem ad quodcumque.

CONCLVSIO III.

21 *Differētia cōstituitur in esse tertij vniuersalis per ordinē ad indiuidua speciei, quam constituit.*

DIfferentia constituitur in esse vniuersalis tertii per ordinem specialem, quem dicit ad inferiora speciei, in quibus potest inesse mediante specie: Hæc est communissima contra primam & secundam sententiam.

Probatur, quia constituitur in esse vniuersalis per respectum ad aliqua plura, in quibus inesse potest, & cōstituitur in esse tertii vniuersalis per ordinem ad illa, in quibus aliquo particulari modo, v.g. per modum formalitatis essentialis determinatiui, inesse potest: sed non sunt alia plura, in quibus sic inesse possit, præter inferiora speciei, quam constituit immediate, vt patet ex dictis: ergo constituitur in esse tertii prædicabilis per ordinem ad illa inferiora.

Dices: non potest de ipsis immediate prædicari, quandoquidem non insit ipsis immediate, sed prius insit speciei, & mediate specie insit inferioribus illis speciei, v.g. rationalitas non inest immediate Petro, sed immediate inest humanitati, quam cum ani-

animalitate constituit, & mediāte humanitate inest Petro, & reliquis indiuiduis: sed vniuersale omne debet immediate esse prædicabile de ijs, respectu quorum est vniuersale: ergo differentia nō constituitur in esse tertij prędicabilis per ordinem ad inferiora speciei, quam constituit.

23 *Respondetur* communiter negādo minorē: sufficit enim ad hoc, quod aliquid habeat rationem vniuersalis respectu aliquorum, quod de ipsis sit prædicabile, & quod non sit prius per modum vniuersalis prædicabile de alijs: hoc autem competit differentiis, v.g. rationalitati; nam & est prædicabilis de Petro & Paulo cum multiplicatione, & licet sit prius prædicabilis de humanitate, sicut prius inest illi, tamen non est prædicabile prius de vllis pluribus, nec consequenter est prædicabile per modum vniuersalis de vllo prius, quam de Petro & Paulo.

Vt autem melius intelligatur hæc conclusio, aduertendum quod possit habere duplicē sensum: vnum præcisiuum sic, vt, vellet quod à solo ordine ad inferiora speciei absque ordine ad ipsam speciem aut genus differentia haberet rationem tertii prædicabilis ita, vt aliquis possit habere conceptum de differentia, v.g. de rationalitate, quod esset tertium prædicabile, per hoc quod consideraret ipsum, vt potens inexistere Petro & Paulo tali determinato modo, & quod, posset ipsum sic cognoscere absque eo quod cognosceret ordinem, quem diceret ad genus aut speciem. Secundus sensus esset, quod haberet quidem esse vniuersale ab ordine ad illa inferiora ita, vt ille ordo requireretur, licet etiam requireretur ordo ad speciem aut genus: vnde dubitari potest, in quo sensu debeat intelligi; ad quod dubium soluendum sit

CONCLVSIO IV.

24 *Ordo ad speciem requiritur necessariò ad tertiū prædicabile, non vero ordo ad genus.*

Necessariò & per se requiritur ad tertium vniuersale ordo ad speciem ita, vt non possit esse vel concipi sub ratione tertii prædicabilis, quin consideretur sub tali ordine: nō requiritur verò tam necessario ordo ad genus, prout genus dicit aliquid communicabile pluribus speciebus. Hanc non inuenio expresse apud authores, sed vix potest esse in controuersia, si bene intelligatur.

Probatur prima pars, quia non potest rationalitas, v. g. considerari inesse Petro & Paulo per modum determinatiui essentialis, nisi intelligatur esse in Petro & Paulo formalitas essentialis, quam determinat, & totum constitutū ex illa formalitate determinabili & formalitate determinatiua; sed illud totum est species: ergo per se ita requiritur ad differentiam, vt sic, ordo ad speciem, vt non possit nec esse, nec concipi sine illa.

Confirmatur: ad hoc vt cognoscatur differentia vt tertium prædicabile, non sufficit quod possit inesse Petro & Paulo, quia genus & species possunt ipsis inesse. ergo requiritur vlterius, vt cognoscatur inesse ipsis per modum partis essentialis determinantis seu determinatiui: sed sic concipi nequit, nisi concipiatur ordo ipsius ad speciem, quam constituit: ergo requiritur ille ordo.

25 *Probatur secunda pars*, quia vt cognoscatur rationalitas inesse Petro & Paulo per modum formalitatis essentialis determinatiui,

natiui, non requiritur formaliter vt cognoscatur quod illud, quod determinat, v. g. animalitas, sit communis pluribus speciebus, sed sufficeret cognoscere, quod posset esse communicabilis pluribus indiuiduis; sed requireretur quod cognosceretur vt communicabile pluribus speciebus, ad hoc vt cognosceretur per modum generis, & vt cognosceretur quod differentia diceret ordinem ad ipsum, tãquam genus. Dico autẽ tanquã ad genus formaliter loquẽdo, quia fortassis de facto differẽtia proprijssima omnis dicit ordinem ad genus: fortassis enim illa formalitas, cum qua constituit speciem, est semper cõmunicabilis pluribus, speciebus, & consequenter genus, sed tamen non requiritur quod cognoscatur vt tale, aut vt sit tale, formaliter loquendo, ad rationem differentiæ cognoscendam; nam si per impossibile non esset tale, adhuc haberetur ratio & cognitio differentiæ.

26 *Quæres* hic, à quo sumatur formalitas differentiæ metaphysicę, an scilicet à materia vel à forma?

Respondeo primò, quod non sumatur à materia, aut forma, aut vtraque, quasi nihil constaret differentia metaphysica, nisi quod cõstaret materia aut forma, quia Angeli nõn includunt materiam aut formam physicam, & tamen constãt differentia metaphysica, per quam vnus Angelus distinguitur ab altero Angelo & cæteris rebus, quæ non sunt Angeli.

Respondeo secũdò, posse dici quod differentiæ metaphysicę rerum constantium materia & forma desumantur à formis ipsorum, & nõ à materia, intelligendo per hoc quod differentiæ eorum habent maiorem proportionem cum forma quàm cum materia, quæ proportio consistit in hoc, quod quemadmodum formæ sũt determinatiuæ ac perfectiuæ materiarum, & distinctiua physica rerum includentium materiam & formam, ita etiam differentię metaphysicæ sunt determinatiuę & perfectiuę generum, ac distinctiua metaphysica rerum constantium eodem genere.

Respondeo tertio, non sumi differentiam metaphysicam à sola forma, quasi illa formalitas in sola forma includeretur, & ratione formæ præcise competeret illi composito, cuius est differentia metaphysica. Patet, quia aliàs differentia metaphysica rei distingueretur realiter ab ipsa re, v. g. rationalitas ab homine, quod est absurdum. Probatur sequela, quia forma physica distinguitur realiter à composito, v. g. anima rationalis ab homine, quandoquidem possit existere anima in rerum natura, non existente homine: ergo quidquid includitur in illa re, erit etiam realiter distinctum ab homine, & consequenter si rationalitas includitur in anima, distingueretur realiter ab homine.

27 *Respondeo quartò* differentiam metaphysicam rerum compositarum ex materia & forma radicaliter desumi ex ipsis, quatenus scilicet ipsa res composita, cuius est differentia, constituitur ex materia & forma; nec consequenter esset differentia eius, nisi esset materia & forma: non debet autem dici quod forma sola sit principium radicale physicum eius; nec materia sola, quia neutra sufficeret sine altera, sed vtraque simul debet dici principium physicum radicale eius. Quod si ta-

si tamen velit aliquis vocare principium radicale physicum illam partem solam ex partibus physicis, quæ nequit reperiri in composito vllo sine differentia tali, & sine qua nequit reperiri illa differentia; tum potest dicere quod forma sola sit principium radicale omnis differentiæ metaphysicæ, qua inter se differunt res cōstantes materia & forma, quia materia potest esse in composito aliquo sine quacumque determinata differentia v.g. potest esse in bruto sine rationalitate, in homine sine irrationalitate, in lapide sine alterutra; forma verò nequit esse in composito vllo absque differentia metaphysica tali determinata, nec differentia talis absque forma tali determinata: nequit enim forma lapidis esse in aliquo composito, in quo non sit differentia lapidis, nec potest esse differētia lapidis absq; eo quod res, in qua sit, habeat formam lapidis. Similiter anima rationalis nequit esse in aliquo composito, in quo non sit rationalitas, nec rationalitas potest esse in aliquo, præsertim composito physico, in quo non sit anima rationalis. Vnde iuxta hoc possunt intelligi illi, qui dicunt, principium physicum radicale formale differentiæ metaphysicæ esse formam, & ab hac illam desumi formaliter: de quo non potest esse alia quæstio quam de nomine.

28 *An compositio ex genere & differētia sit realis.*

Quæres secundò, vtrum compositio metaphysica generis & differentiæ, quæ componunt speciem, sit realis?

Respondeo breuiter non esse realem strictè loquēdo, quia extrema non distinguuntur realiter strictè loquendo, vt supponunt omnes, tanquam certum; est tamen realis, prout talis dicitur illa, quæ non dependet ab operatione intellectus.

Probatur ex principijs omnibus, ex quibus colligitur dari distinctionem formalem actualem antecedentem omnē operationem intellectus inter gradus metaphysicos, animalitatem v.g. & rationalitatem, quæ principia hic non sunt proponenda: supposita enim illa distinctione, nihil impedit quo minus genus & differentia componant realiter formaliter speciem. Loquor autem de genere & differentia, prout dicunt illas formalitates, quæ denominantur genus & differentia, non vero vt sunt formaliter genus & differentia, quia fortassis vt sic, non sunt à parte rei.

Confirmatur, quia illæ formalitates identificantur & coniunguntur realiter ante operationē intellectus, & neutra ex ipsis est infinita: ergo compositio ipsorū est realis ante operationem intellectus. Probatur consequētia, quia per compositionem realem talem nihil aliud intelligimus quam talem coniunctionem extremorum, quorum neutrum est formaliter aut realiter infinitum. Dico autem, quorum neutrum est formaliter aut realiter infinitum, quia si fuisset infinitū, illa coniunctio & identificatio, non deberet vocari compositio; vnde negamus essentiam diuinā, licet distinguatur formaliter ab attributis & relationibus, & identificetur illis realiter, facere cum illis compositionem vllam realem. Qui negant hanc resolutionem fundātur in principijs, quæ opponuntur distinctioni formali, quæ suo loco in Metaphysica soluentur.

QVAESTIO IV.

Vtrum differentia inferior includat genus aut differentias superiores, aut includatur in illis.

29 QVandoquidem genus, & differentiæ tam superiores quam inferiores identificentur realiter, licet distinguãtur formaliter, eaque, quæ sic identificantur, realiter & identice includant se inuicem, non potest controuersia huius quæstionis in hoc consistere; sed difficultas est an genus v. g. animal in suo conceptu formali tanquam aliquod prædicatum actuale intrinsecum includat rationalitatem, quæ est differentia contractiua eius ad esse hominis; aut e contra, an rationalitas in suo conceptu formali tanquam prædicatum intrinsece & actualiter in se inclusum inuoluat animalitatem aut animal. Rursus eodem modo difficultas est de differentia superiori v.g. sensitiuitate, qua constituitur formaliter animal, & rationalitate qua contrahitur animal, quæque consequenter est inferius ad sensitiuitatem, quandoquidem sensitiuitas, sicut & animal, magis late pateat quam rationalitas.

Prima sententia est, differẽtias inferiores includere genus formaliter, & consequenter etiam differentias superiores, quæ includuntur in genere: ita *Canterus* hic, & fauet *Soncinas 7. Metaph. quæst.37.*

Secunda sententia est, quasdam differentias inferiores includere formaliter genus, ac superiores differentias, quasdam non includere. Et vt intelligatur, quænam includant, quænam non includant, dicunt aliquas esse differentias alicuius generis, quæ non possunt à parte rei competere alteri, nisi ipsi generi vel rebus contentis sub illo; vt si rationalitas hominis nequeat alicui cõpetere quàm animali. Aliæ sũt differentiæ generis, quæ possunt competere alijs rebus non contentis sub illo genere, vt si intelligeretur per rationalitatem, quæ est differentia hominis à bruto, principium intelligendi spiritualiter, abstrahendo à modo particulari quo intelligit homo, vt distinguitur ab Angelo; sic enim intellecta competeret alijs quam animali, nempe Angelo.

Dicunt ergo authores huius sententiæ, quod illæ differentiæ primæ non perfecte præscindant à genere, nec genus ab ipsis, & consequenter, quod inuoluant genus ac differentias superiores: & in hoc videntur conuenire cum prima sententia. Differentiæ verò secundæ perfecte præscindunt à genere & differentijs superioribus, nec consequenter includunt formaliter genus aut differentias superiores: & in hoc dissentiunt à prima sententia. ita *Auersa q.13. sect.5.*

Tertia denique sententia communissima est, quod differentiæ inferiores vniuersaliter, nec includant formaliter genus aut differentias superiores, nec includantur formaliter & actualiter in illis, licet includantur in illis potestatiuè, quatenus scilicet genera & differentiæ superiores sunt cõtrahibilia per differentias inferiores. Ita *Doctor 1. Poster. q.24. & 7. Met. q.17.* cum suis ac Thomistis citatis à *Complutensibus* hic *quæst.4. num.41.*

CON-

CONCLVSIO I.

30
Nec genus, nec differentia superior includit differentiam inferiorem.

Genus non includit formaliter differentiam inferiorem, nec etiam differentia superior differentiam inferiorem. Hæc est tertiæ sententiæ contra primam & secundam ex parte.

Probatur primò, quia potest perfectissimus conceptus haberi generis & differentiæ superioris, v.g. animalis & sensitiuitatis, quæ est differentia constitutiua eius & superior ad rationalitatem secundum omnia prædicata, quæ actu includunt atque intrinsece, non concipiendo rationalitatem nec hominem: ergo nō inuoluūt, nec includunt in suo conceptu actuali intrinseco animal aut sēsitiuitas rationalitatem aut hominem. Probatur antecedens; quia perfectissimus conceptus animalis & sensitiuitatis, prout hic à nobis concipi possunt, est quod sit substantia viuens, potens sentire; nec aliquid aliud requiritur vt perfecte concipiatur, quà animal & quà sensitiuū: sed ille conceptus habetur sine dubio absque eo, quod vllo modo concipiatur homo aut rationalitas: ergo conceptus perfectus generis & differentiæ superioris haberi potest absque conceptu differentiæ inferioris.

Confirmatur efficaciter, quia animal secundum totam rationē formaliter, quam intrinsece includit, quà genus, non solum potest esse in intellectu obiectiue absque rationalitate, quod sufficeret ad intentum nostrum, sed etiam à parte rei, quod multò maius est: sic enim reperitur realiter in bruto, in quo sine dubio non reperitur rationalitas, alias brutum esset animal rationale & consequenter homo: ergo nō includit formaliter actualiter, tanquam prædicatum intrinsecum, aut necessario coniunctum cum prędicatis suis intrinsecis, rationalitatem.

31

Dices pro Auersa totum hoc argumentum valere optime de generibus perfecte præscindētibus, non verò de non perfecte præscindentibus.

Contra primò, quia valet de animali respectu rationalitatis, etiā si rationalitas nō posset côuenire alijs generibus; sed in tali casu nō perfecte præscinderet animal secundum ipsum: ergo valet de generibus non præscindentibus, prout ipse explicat genera non præscindentia.

Contra secundò, quia falsum est dari vllum genus aut vllum conceptum vnum determinatum cōmune pluribus diuersæ speciei, & realiter distinctis, quod genus, aut qui conceptus vnus non pręscindat perfecte ab illis pluribus & ipsorum differentiis: ergo probatio prædicta si valet (vt ipse fatetur) de genere præscindente, valet de omni genere, & de omni conceptu vno determinato, & sic probat conclusionem vniuersaliter.

Contra tertiò ad hominem, quia ideo secundum ipsum differentia, à qua genus perfecte præscindit, non includit genus, quia potest reperiri cū alio genere: ergo si genus quodcumque potest reperiri cum alia differentia præter vnam, v. g. si animal potest reperiri in bruto absque rationalitate cum irrationalitate, vt de facto reperitur, non includet formaliter illam vnā differentiam, v.g. rationalitatē, siue hæc poterit reperiri cum alio genere, siue non poterit.

CONCLVSIO II.

32 *Differentia inferior non includit in suo conceptu formali actuali intrinsecè genus, aut differentiam superiorem.* Hæc etiam est authorū tertiæ sententiæ contra primam, & secundam etiam ex parte, sicut præcedens conclusio.

15 *Probatur conclusio*, quia si rationalitas includeret formaliter in suo conceptu formali animalitatem & sensitiuitatem, sequeretur, quod homo constaret duplici animalitate & sensitiuitate: sed hoc est absurdum, quia vna sufficeret, per vnam enim posset facere quodcūque, quod facit mediante altera, & sic superflueret secunda; ergo non constat rationalitas animalitate & sensitiuitate. Probatur sequela maioris, quia includeret animalitatem, quā dicit animal, quod est genus, & sensitiuitatem constitutiuam eius, & præterea includeret animalitatem & sensitiuitatem, quam includit rationalitas: ergo duplicem includeret animalitatem & formalitatem.

Dices, rationalitatem non includere diuersam animalitatem ab animalitate, quam includit & dicit genus, nec diuersam etiam sensitiuitatem.

Contra, quia, vt suppono, rationalitas formaliter loquendo est formalitas distincta ab animalitate, & non est quid compositum ex animalitate generica & aliquo alio: ergo non includit illam ipsam animalitatem genericam, sed aliquam aliam distinctam, si includit formaliter vllam.

Probatur secundò, & melius conclusio: si rationalitas formaliter considerata includeret formaliter, tanquam prædicatum intrinsecum, animal & sensitiuitatem, sequeretur quod rationalitas esset animal formaliter: sed hoc est absurdum, quia sic non esset differentia animalis, nec enim animal est differentia sui ipsius: ergo non includit illa formaliter.

32 *Probatur tertiò*, quia illud intelligimus per rationalitatem formaliter consideratam, per quod præcisè & formaliter distinguitur à bruto, & quod formaliter reperitur in homine, & non reperitur in bruto formaliter: sed per nihil, quod includit animal, vt ipsum includit, distinguitur homo præcise à bruto, quandoquidem animal reperiatur in bruto: ergo rationalitas non includit formaliter animalitatem aut differentiam superiorem.

Confirmatur, quia in hoc conceptu rationalitas est formalitas illa, quæ contrahit animal ad esse hominis, & cuius solum munus primarium est id facere: non inuoluitur animal tanquam prædicatum intrinsecum, vt patet: sed ille est conceptus proprius & formalis rationalitatis humanæ: ergo rationalitas humana formaliter nō inuoluit animal. Nec refert quod non possit hoc modo intelligi, quin intelligatur animal: quia multa nequeunt intelligi non intellectis alijs, quæ non sunt de ipsorum essentia, vt patet de relationibus, quæ nequeunt intelligi absque terminis; de materia prima, quæ nequit intelligi absq. forma, &c.

33 *Probatur quartò*, quia rationalitas nihil aliud est quam principium, quo formaliter compe-

rit homini habere diuersitatem in operationibus, quæ non reperitur in bruto; sed de hoc principio, vt sic, non est verum dicere, quod sit animal: ergo rationalitas non includit animal, nec consequenter differentiam superiorem.

Probatur quintò: vel rationalitas includit solum animal formaliter, vel includit aliquid aliud præterea; si solum animal, ergo homo non distinguetur per rationalitatem à bruto, & brutum tam bene habebit rationalitatem quam homo: si aliquid vlterius, quæro vtrum illud, quod vlterius dicit, includat animal formaliter; si sic, rursus quætendum an aliquid includat vltra animal, & sic erit processus in infinitum; si non, tum stabitur in aliquo, quod nō includit animal, & hoc est quod vocamus differentiam contractiuam animalis, & quod dicimus non includere formaliter animal; & sic habetur nostrum intentum, quod scilicet differentia contractiua animalis non includat formaliter animal, nec aliquid contentum in illo, & consequēter, quod non includat differentiam superiorem.

34 *Obiicies primò*: Nihil prædicatur in abstracto de alio abstracto in cuius formali conceptu non includitur, præsertim si vtrumque sit finitum: sed *Philosophus* 7. *Met.* prædicat differentiam superiorem de inferiori; dicit enim quod fissio pedis sit pedalitas; pedalitas quippe est differentia eorum, quæ habent pedes, ab ijs, quæ non habent; & fissio pedis est differentia inferior pedalitate, qua scilicet habentia pedes fissos distinguūtur & differunt à non habētibus eiusmodi pedes.

Respondeo distinguendo maiorem: In sensu formali, concedo; in sensu identico, nego. Philosophus autem non prædicat de fissione pedis pedalitatem formaliter, sed identice tantum.

Obiicies secundò: Differentia infima secundum *Philosophum* 8. *Met.* dicit totam rei substantiam: sed differentiæ superiores sunt de substantia rei: ergo differentiæ inferiores dicunt & includunt differentias superiores.

Respondeo primò, distinguendo maiorem in sensu identico, concedo; in sensu formali, nego; & similiter distinguo consequens.

Respondeo secundò, & fortassis magis ad intentum Philosophi, distinguendo maiorem: dicit totam rei substantiam completiue; quatenus est illud, quod vltimò complet & perficit illam essentiam, & à quo formaliter habet esse talis substantia, concedo; in alio sensu, nego maiorem; & concessa minori, similiter distinguo consequens.

Obiicies tertiò: *Philosophus* 8. *Met.* dicit definitionem posse desumi ex primo genere & vltima differentia: sed hoc non esset verum, nisi vltima differentia includeret formaliter genera & differentias intermedias: ergo includit illa.

Respondeo distinguendo maiorem: potest desumi definitio impropria, in qua scilicet poneretur aliquod prædicatum essentiale commune, & aliquod prædicatum essentiale proprium, quamuis non explicaretur sufficienter tota essentia rei, concedo maiorem; definitio propria, qua scilicet tota rei essentia exactè explicaretur, nego maiorem.

35

Obiicies quartò: Rationalitas est substantia: ergo includit aliquid superius formaliter. Probatur antecedens, quia non est accidens, inter substantiam autem & accidens non datur medium.

Respondeo distinguendo antecedens: est substantia identice, concedo; formaliter nego, distinguo etiam consequens: ergo includit aliquid superius, identice concedo; formaliter, nego.

Dices: formaliter debet esse substantia vel accidens, & consequenter cum non sit accidens formaliter, debet esse substantia.

Respondeo negando antecedens: quamuis enim non detur mediũ inter substantiam & accidens sic, quin quidquid sit debet esse formaliter aut identice substantia vel accidens; tamen datur mediũ inter illa sic, vt detur aliquid quod non sit formaliter vnum vel alterum. Et si quæratur quid sit rationalitas formaliter, respõdetur esse aliquid constitutiuum substantiæ in esse hominis.

Dices cum Auersa: si præscinderent differentiæ contrahentes substantiam vt sic ab esse formali substantiæ & accidentis, sequeretur quod essent magis communes, & magis indigerent determinatione quam ipsamet substantia vt sic: sed hoc est falsum, ergo.

Respondeo negando sequelam maioris, quia licet sic præscinderent, tamen nequeunt esse in alia re, in qua est substantia, & consequenter non magis late patent quam substantia, imo minus; quia substantia potest esse in aliquo, in quo non sit vlla ex illis determinate, vt patet.

Dices: si non includeret formaliter substantiam, posset esse absque substantia.

Respondeo negando hoc, quia sicut relatio, licet non includat subiectum formaliter, nequit tamen esse absque ipso, & sicut risibilitas nequit esse absque homine, quamuis ipsum non includat; ita differentia substantiæ non posset esse absque substantia, quamuis non includat formaliter substantiam.

36

Obiicies quintò: non potest intelligi rationalitas, quin intelligatur sensitiuitas: ergo rationalitas includit formaliter sensitiuitatem. Probatur antecedens, quia non possumus intelligere rationalitatem aliter quam per modum principij discursus: sed non potest intelligi principium discursus, quin intelligatur principium sensationis, quod est sensitiuitas: ergo rationalitas non potest intelligi quin intelligatur sensibilitas.

Respondeo, quidquid sit de antecedenti, negando sequelam, neque enim sequitur: relatio non potest intelligi quin intelligatur terminus, ergo terminus includitur formaliter in relatione.

Cur rationalitas nequeat intelligi sine sẽsitiuitate.

Et si quæratur, cur non posset intelligi rationalitas nõ intellecta sensitiuitate, nõ ex eo quod sẽsibilitas includatur formaliter in rationalitate? *Respõdeo*, ex eo id prouenire, quod effectus proueniens à rationalitate, & in ordine ad quem intelligeretur rationalitas, tanquam principium, deberet etiã prouenire à sensitiuitate, licet nõ esset eadem formalitas, quæ corresponderet vtrique, quia formalitas, in qua effectus ille conueniret cum effectibus prouenientibus solum ab alijs animalibus irrationalibus, corresponderet sensitiuitati, illa autem formalitas, in qua disconueniret & differret essen-

essentialiter ab effectibus aliorum animalium, coresponderet rationalitati.

37 *Obiicies sextò*: Verum est dicere quod omne rationale per rationalitatem competentem soli homini sit animal, & quod omne sensitiuum sit viuens & corpus & substantia: ergo differentia inferior includit superiores gradus formaliter, rationalitas nimirum animalitatem, & sensitiuitas vitam & corporeitatem, & substantiam.

Respondeo distinguendo antecedens: verum est dicere quod omne rationale sit animal realiter & identice, ac etiam materialiter, concedo; formaliter, nego; & similiter distinguo consequens.

Dices: hæc est prædicatio formalis: hoc rationale est animal, & illud rationale est animal: ergo animal prædicatur non solum materialiter & identice, sed etiã formaliter de rationali. Probatus antecedens quia est prædicatio superioris de inferiori, animal enim est superius ad rationale, quandoquidem latius pateat quã rationale.

38 *Respondeo* distinguendo antecedens: si designetur per ly *hoc rationale* Petrus aut Paulus aut vlla alia res realiter existens, in qua includitur rationalitas, concedo antecedens, quia reuera Petrus includit formaliter animal; si designetur per ly *hoc rationale* indiuiduum conceptum sub ratione alicuius includentis solum hæcceitatem & rationalitatem, nego antecedens, quia vt sic nullo modo includit animalitatẽ, nec per modum superioris, nec per modum æqualis, nec per modum formæ vlla ratione, & consequenter nequit prædicatione formali, nec etiam identica, nec vlla ratione prædicari de ipsa vere, sicut nec abstractum potest prædicari de concreto. Vnde distinguo consequens: animal prædicatur formaliter de hoc rationali, designata per ly *hoc* re illa, in qua includitur rationalitas & animalitas, concedo consequentiam; designato indiuiduo proprio ipsius rationalitatis constante ex sola rationalitate formaliter, & hæcceitate, nego consequentiam. Itaque sicut prædicatur de albo formaliter quod sit dulce, intelligendo per album illam rem, quæ est alba, & in qua est dulcedo; licet non prædicetur formaliter de albo, vt album est, quia dulcedo non includitur in albedine nec competit parieti ratione albedinis; ita potest prædicari de rationali quod sit animal etiam formaliter, intelligendo per rationale rem illam, quæ est rationalis, & tamen non potest de rationali, vt rationalis est, formaliter prædicari quod sit animal, quia non competit illi rei, quæ est rationalis, animalitas ratione rationalitatis formaliter. Nec refert quod animalitas sit superius ad rationalitatem, quia hoc non sufficit vt prædicetur formaliter de rationalitate, sed vlterius requiritur quod includatur in rationalitate.

Quomodo animal potest prædicari de rationali.

Iuxta hoc posset responderi ad obiectionem alio modo distinguendo antecedens: omne rationale vt rationale formaliter est animal, nego; omne rationale specificatiue loquendo, id est omnis res, quæ est rationalis, est formaliter animal, concedo, & nego consequentiam.

39 *Obiicies septimo ex Auersa*: Genus non est vnum quid, sed in eo latent multa, secundum Philoso-

losophum 7. Met. 13. id est, inquit Auersa, genus non perfecte præscindit à differentijs, sed implicite continet multas species & differentias: ergo includit genus differentias, & multo magis, aut æque differentiæ genus.

Respondeo concedendo authoritatem Philosophi, & negando expositionem Auersæ, quæ & gratis affertur, & contra ipsummet, quia dictum Philosophi verum est de omni genere; sed secundum Auersam aliqua genera perfecte præscindunt & non continent differentias actualiter & formaliter, nec includunt actualiter & formaliter in illis: ergo male explicauit Philosophum, & contra seipsum. Itaque sensus Philosophi est, quod genus non sit vnum quid sicut indiuiduum, nec vnum quid sicut species, quæ dicit totam essentiam rei, in qua includitur: sed quod sit vnum quid dicens ordinem ad multa, distinctæ speciei, quæ latent in ipso, quantum ad hoc quod dicat ordinem ad illa, & quod possit contrahi ad illa.

40 *Obiicies octauo ex eodem*: in tantum aliquod prædicatum vniuersale & commune perfecte præscindit à subiecto, de quo dicitur, in quantum potest de alio subiecto prædicari: ergo vbi est aliquod prædicatum affixum alicui subiecto ita, vt non possit conuenire alteri subiecto, non perfecte præscindet ab illo subiecto: ergo quæcumque differentia diuisiua generis alicuius nequit conuenire alteri generi, non præscindit perfecte ab illo genere, & consequenter includit ipsum formaliter.

Respondeo primò: si antecedens sit verum sic, vt quodcumque prædicatum possit reperiri cum alio subiecto, perfecte præscindat ab altero subiecto, tunc sequi contra Auersam, quod substantia, quæ potest reperiri cum spiritualitate, perfecte præscindat à corpore & corporeitate, sicut animal à rationalitate, quandoquidē possit reperiri cum irrationalitate.

41 *Respondeo secundò*; concesso antecedenti distinguendo consequens primum: si sit ita affixum alicui subiecto, de quo formaliter prædicatur, ita vt non possit prædicari de alio subiecto formaliter, transeat consequentia: si ita sit affixum alicui subiecto de quo formaliter non prædicatur, nego consequentiam, & nego etiam secundā consequentiam, quia differentia cōtrahens, v. g. rationalitas, licet sit ita affixa generi huic, v. g. animali, vt non possit competere alteri, tamen quia non prędicatur formaliter, aut prædicatione formali de animali, ideo potest perfectissime ab ipso præscindere.

Respondeo tertiò, negando antecedens: non enim ex eo, quod sit aliquod prædicatum semper coniunctum cum aliquo subiecto, sequitur quod non perfecte præscindat; nam siue sic coniungatur, siue non, perfecte præscindet, modò distinguatur formaliter, & possit concipi, non concepta alia ratione, aut re à qua præscindere dicitur; alias rationalitas humana non posset præscindere à risibilitate, nec e contra.

42 *Solutio aliarum rationū.* Alias rationes affert ex ente, quod putat non præscindere perfecte à suis differentijs, & ex singulari vt sic, quod non præscindit perfecte ab hoc & illo singulari. Sed quantum ad primum de ente suo loco in Metaphy-

physicâ quid dicendum sit apparebit: modo sufficit supponere, vel quod præscindat perfectè, vt communiter tenent Scotistæ; vel si non perfectè præscindat, quod sit discrimen inter illud ac prædicata generica, vt communius tenent Thomistæ ac recentiores. Quantum ad secundum negandum est, singulare vt sic, dicere aliquem conceptum communem determinatum præscindentem iuxta dicta supra; vnde non est eodem modo discurrendum de ipso ac de generibus, seu speciebus, seu alijs gradibus communibus, qui dicunt conceptum vnum determinatum præscindentem.

QVÆSTIO V.

An qualibet species infima habeat differentiam vnam simplicem.

43

Duobus modis posset species infima distingui ab alijs speciebus.

DVobus modis potest considerari quod species infima, v.g. homo constituatur & distinguatur ab omnibus alijs speciebus. *Primò* per vnicam tantum differentiam, quæ sit conuertibilis cum illa specie ita, vt semper habeatur, vbi habetur illa species, & nullibi habeatur, nisi in illa specie: sicut v.g. si rationalitas soli homini conueniret, tunc per rationalitatem solam distingueretur species humana ab omnibus alijs speciebus, tanquam per differentiam vltimam; & dico tanquam per differentiam vltimam, quia sine dubio non per solam rationalitatem distingueretur homo ab omnibus alijs rebus; nam per animalitatem distinguitur ab omnibus speciebus non contentis sub animali, vt à lapide & ligno: sed non distinguitur ab illis per animalitatem, tanquam per differentiam vltimam, quia animalitas est vlterius contrahibilis per rationalitatem; & per animalitatem non distinguitur homo ab omnibus omnino speciebus distinctis ab ipso, neque enim per eam distinguitur à bruto. Differentia verò vltima censenda est illa, quæ distinguit speciē ab omnibus omnino speciebus à se distinctis. Si hoc modo constituatur species infima, differentia infima erit formalitas simplex.

44

Alio modo posset species infima constitui in esse distincti ab omnibus alijs speciebus non per vnicam differentiam, quia nulla vna posset assignari, quæ esset ita conuertibilis cum illa specie, quin cōueniret alicui alteri speciei, sed per plures differentias, quarum quælibet seorsim sumpta possit competere aliquibus alijs speciebus, vtraque verò simul sumpta nequeat vlli alteri speciei conuenire: v.g. si rationalitas competens homini secundum rationem suam formalem possit competere Angelis, illa sola non potest esse differentia infima hominis; vnde addenda erit aliqua alia, v.g. mortalitas, quæ etiam competit alijs speciebus distinctis, vt bruto; sed vtraque simul, v.g. mortalitas & rationalitas non conuenit vlli speciei, nisi homini. Si hoc modo constituatur species infimæ, certum est quod differentia infima non sit vna, sed duplex, vel si duæ non sufficiunt, triplex.

Prima sententia est, quod differentiæ infimæ non possint esse simplices: ita veteres quidam Aristotelis sequaces, *Themistius*. 2. *Post.*

2. *Post. cap.* 20. *Philoloponus* 16. *cap.* 14. *Auerroes* 7. *Metaf.* 43. quibus valde fauet *Porphirius*, quia definitio, quam dat, differentiæ, non videtur competere vlli vni differentiæ, quæ esset infima, vt postea videbimus: quare videtur non existimasse quod daretur vlla vna differentia, quæ esset infima seu conuertibilis cum specie infima.

Secunda sentẽtia est *Auersa q.* 13. *sect.* 3. quod aliquæ species habeant differentiam infimam conuertibilem, quæ sit simplex & vna, aliquæ non habeant.

Tertia sententia communissima est, quod omnes species infimæ habeant aliquam vnam simplicem differentiam. Ita *D. Thom.* 2. *Post. lect.* 13. quem præter suos sequũtur recentiores communiter; citatur etiam *Scotus* noster *q.* 27. *vniuersalium*, quem in eo sensu Scotistæ omnes sequuntur.

CONCLVSIO I.

45 *Dantur aliqua differẽtia infima simplices.*

Dantur aliqua differentiæ simplices conuertibiles cum specie infima. Hæc est communissima contra primam sententiam, & *probatur* manifeste; quia rationalitas est vna differentia conuertibilis cum homine & nulli alteri speciei conueniens: ergo datur aliqua differentia vna simplex conuertibilis cum specie infima.

Respõsio Thomistarum.

Dices rationalitatem competere Angelis, Respondẽt Thomistæ hoc esse falsum, quia rationalitas est principium discurrendi: sed Angeli non possunt discurrere. Hæc responsio non debet nobis Scotistis sufficere, qui existimamus Angelos etiam discurrere.

Itaque Respondeo aliter rationalitatem, prout est principium quo discurrendi seu intelligendi cum dependentia à phantasmatibus, non conuenire Angelis: sic autem accipimus rationalitatẽ, prout est differentia infima hominis cum ipso conuertibilis, & sic nulli alteri speciei quam humanæ potest conuenire, vt conuenit omni homini.

CONCLVSIO II.

46 *Aliqua differentia con uenit speciei infimæ, quæ nulli alteri speciei contẽta sub illo genere cõuenit, conuenit tamen aliis rebus.*

Potest aliqua differentia competere speciei infimæ alicuius generis, quę non conueniat vlli alteri speciei talis generis, sed conueniat tamen aliis speciebus non contentis sub illo genere, nec tamen vt diffiniatur illa species, quatenus distinguitur essentialiter ab aliis rebus, debet in definitione illius alia differentia poni, sed sufficit ponere genus & illam differentiam, qua à cateris speciebus illius generis distinguatur. Hæc in terminis est nullius.

Probatur prima pars, quia esse intellectiuũ vt sic abstrahendo à modo particulari intelligendi cũ discursu, aut sine discursu, cum dependentia à phantasmatibus, aut sine dependentia, prout solummodo dicit posse cognoscere per cognitionem intellectus seu cognitionem spiritualem, conuenit speciei infimæ humanę & non conuenit bruto, aut vlli consequenter alteri speciei contentæ sub animali, conuenit tamen sine dubio Angelis, imo ipsimet Deo: ergo datur aliqua differentia competẽs speciei infimæ, quæ non conuenit vlli alij contentæ sub illo genere, conuenit tamen alijs rebus.

Alia differẽtia non debet in descriptione ipsius poni.

Secunda pars patet, quia eo ipso quo diceretur, quod homo esset animal intellectiuum, intelligendo per intellectiuum, id quod iam declaratum est, nempe prin-

principium intelligendi abſtrahẽdo à modo particulari quo intelligeret, diſtingueretur ſufficienter ab Angelis, quibuſcum conueniret in illa intellectiuitate, quia nullus Angelus eſt animal, & diſtingueretur ab omnibus alijs animalibus per illam intellectiuitatem: ergo per illam definitionem ſine additione vllius alterius differentiæ declararetur natura eius ſufficienter, quatenus diſtingueretur ſpecie ab omnibus alijs rebus diſtinctæ ſpeciei. Et hinc patet fruſtra addidiſſe antiquos in definitione hominis præter rationale *mortale*, eo ſcilicet quod in rationalitate conueniret cum Angelis ac Deo; nam quamuis cum illis in illa conueniret intelligendo per rationalitatem intellectiuitatem vt ſic, tamen non conueniret cũ ipſis in animalitate.

47 *Poteſt ſpecies infima per duas differentias definiri.*

Hinc ſequitur poſſe ſpeciem infimam definiri per duas differentias, quarum neutra eſſet cum ipſa conuertibilis: nam ſi diceretur quod homo eſſet viuens, ſẽſitiuum, intellectuale, hoc eſt potens ſentire & intelligere, definiretur vt diſtinguitur ab omnibus rebus, ſicut deſcriberetur dicendo quod eſſet animal intellectuale aut intellectiuum: ſed in illa definitione ponũtur duæ differentiæ, quarum neutra eſt cum homine conuertibilis, quandoquidẽ ſenſitiuitas conueniat brutis, & intellectiuitas Angelis; vtraque tamen ſimul ſumptæ sũt cum homine conuertibiles, quia nullum aliud animal, nec Angelus eſt ſenſitiuum intellectuale. Imo quando non reperiretur differentia aliqua conuertibilis cũ aliqua ſpecie, illa ſpecies deberet definiri vel per genus & differentiam inconuertibilem, vel per duas differentias, quæ ſimul eſſent conuertibiles, & ſeorſim non eſſent; & credo antiquiores Philoſophos nihil aliud voluiſſe.

48

Obiicies contra primam partem huius concluſionis: illa differentia quæ ſoli vni ſpeciei alicuius generis competeret, ſed competeret tamen alijs ſpeciebus non contentis ſub illo genere; eſſet differentia infima, & non eſſet; & eſſet etiam differentia ſubalterna, & non eſſet: ſed hoc eſt abſurdum: ergo non poteſt dari talis differentia. Probatur maior, quia eſſet infima & non ſubalterna, quandoquidem non conſtitueret vllum genus; & non eſſet infima ſed ſubalterna, quandoquidem eſſet prædicabilis de pluribus differentibus ſpecie in quale quid, v.g. intellectiuitas de homine & Angelis.

Reſpondeo illam differentiam non eſſe infimam, quia non eſt prædicabilis tantum de numero differentibus, ſed de differentibus etiam ſpecie: erit ergo ſubalterna, quandoquidem ſit prædicabilis de pluribus differentibus ſpecie in quale quid.

Ad id autem quod opponitur, nimirum quod nõ conſtituat aliquod genus, Reſponderi poteſt primò non eſſe neceſſe, quod omnis differentia ſubalterna cõſtituat genus, ſed ſolum id cõpetere debet differentijs ſubordinatis inter ſe eſſentialiter, quarum vna ſcilicet neceſſariò præſupponit alteram, ſicut ſenſitiuitas præſupponit corporeitatem, & rationalitas accepta pro principio cognoſcendi cum dependentia ad phantaſmata præſuppọnit ſenſitiuitatem.

Et ſi quæras, quænam cenſendę ſint differentiæ hoc modo ſubordinatæ, Reſpondeo, omnes il-

las,

las, quarum vna magis late patet quam altera, & quarum altera nequit haberi absque illa, quæ magis late patet: huiusmodi enim talem habent subordinationem, vt quæ minus late patet dicatur posterior, quæ magis late patet dicatur prior, prioritate scilicet illa, à qua non valet subsistendi consequentia.

49

Responderi posset secundò ad illud ipsũ quod differentia omnis quæ potest esse in pluribus speciebus constituat etiam genus: nam substãtia intellectualis est genus respectu hominis & Angeli tam bene quam substantia sensitiua est genus respectu hominis & bruti; est enim non minus de ipsis prædicabile in quid incomplete. Differentiæ vero ipsius sũt sensitiuitas, per quã contrahitur ad hominem, & insensitiuitas, per quam contrahitur ad Angelos: intelligo autem per insensitiuitatem aliquid positiuum, ad quod sequitur negatio sensitiuitatis.

Dices: sensitiuitas est quid superius ad intellectualitatem illã, quæ est in homine, quandoquidẽ sit constitutiuum animalis, quod est genus hominis, & magis late patens quam homo: ergo nequit esse differentia contractiua substantiæ intellectualis, quia differentia contractiua est inferius ad genus quod contrahit, & minus late patens.

Confirmatur, quia alias sensitiuitas esset prius & posterius intellectualitate, magis late patens & minus late patens, quod videtur absurdum.

Respondeo distinguendo antecedens: quantum ad hoc quod pluribus corporibus conueniat quam rationalitas, concedo antecedens; simpliciter, nego antecedens & consequentiam; ad cuius probationem dico quod aliqua differentia contractiua possit esse magis late patens simpliciter, aut æque late patens quã genus, ita vt in tot speciebus possit reperiri quot genus, modo nõ reperiatur in omnibus illis speciebus, in quibus reperitur genus.

50

Eadem formalitas potest esse prior & posterior alia secundũ diuersas cõsiderationes.

Ad confirmationem dico quod eadem formalitas possit esse superius & inferius respectu alterius formalitatis, secundum diuersas tamen considerationes; superius quidem quatenus consideratur vt quid potens existere in aliquibus, in quibus potest existere altera formalitas, & in alijs in quibus non potest existere; inferius vero, quatenus consideratur illa alia formalitas similiter potens existere in ijs, in quibus altera existit, & etiam in alijs; v. g. si consideretur animalitas aut sensitiuitas, vt potens existere in hominibus, in quibus existit intellectualitas, & in brutis, in quibus non existit illa intellectualitas; animalitas, & sensitiuitas sunt superiora, & rationalitas est quid inferius, quia in rebus illis, in quibus reperitur animalitas cum intellectualitate & sine intellectualitate, non valet subsistendi consequentia ab animalitate ad rationalitatem, bene tamen valet à rationalitate ad animalitatem.

Rursus, si consideretur intellectualitas, vt potens est existere in hominibus cum animalitate seu sensitiuitate, & in Angelis absque sensitiuitate, intellectualitas erit superius, & contractiua ipsius ad homines erit sensitiuitas: verũ enim est quod ex omnibus illis rebus quæcumque est sensitiua est intellectualis, non verò quęcumque erit intellectualis erit sensitiua.

Fa-

Fatendum tamen, ex illis formalitatibus, quæ hoc modo se habent, neutram simpliciter se habere vt superius aut vt inferius; quia non valet simpliciter dicere: hæc res est sensitiua, ergo est intellectualis; quandoquidem brutum est sensitiuum, & non est intellectuale: nec valet simpliciter dicere: hæc res est intellectualis, ergo est sensitiua; quia Angelus est intellectualis & non sensitiuus. Hoc tamen non obstante, quælibet ex illis potest esse differentia contractiua alterius in ordine ad diuersas res, quia sensitiuitas potest esse contractiua intellectualitatis ad animalia, & intellectualitas potest esse cõtractiua sensitiuitatis ad talia animalia, v. g. ad homines, & hac ratione potest altera altera esse posterior & prior secundum quid, hoc est in ordine ad aliquã determinatam rerum multitudinem.

CONCLVSIO III.

51 *Qualibet species infima habet aliquã differentiam infimam.*

Probabile est quamlibet speciem infimam habere aliquam simplicem differentiam, qua distinguatur ab omnibus omnino rebus distinctæ speciei. Hæc est iuxta tertiam sententiam communiorem. *Probant Complutenses* hanc conclusionem, quia differentia sumitur à forma, sed quælibet res distinctæ speciei ab alia re habet suam propriam formam, quæ sit simplex: ergo deberet habere propriam differentiam, quæ sit etiam simplex & vna.

Confirmatur, quia quælibet species habet proprietatem vnam simplicem, ergo & differentiam.

Hæc probatio supponit aliqua incerta, nimirum differentiam quamlibet sumi à sola forma, quod falsum est: deinde, in qualibet re esse vnicam solam formam physicam, quod etiam non est verum, vt suo loco ostẽdemus. Sed admissis tamen his suppositis, adhuc non sufficit, quia negari potest consequentia; nam vnica forma physica propria posset esse principium duarum differentiarum metaphysicarum, quarum neutra seorsim sumpta sit propria, vtra que simul sumpta sit propria: id quod euidens est in sensitiuitate & intellectualitate, quæ desumuntur ab anima rationali in homine secundum aduersarios, & quarum tamen neutra sit propria homini, cum sensitiuitas competat brutis, intellectualitas Angelis. Et sane forma physica animæ posset esse propria homini, & distincta ab alijs formis & entitatibus, quatenus esset principiũ illarum duarũ differentiarum, quamuis non esset principium vllius vnius differentiæ simplicis, quæ esset soli homini propria.

Ad confirmationem responderi posset negando antecedẽs, quod sane æque incertum est atque consequens: quicumq ue enim negaret dari differentiam simplicẽ vnam, negaret dari propriam passionem simplicem; quod maxime verum est de proprijs passionibus physicis consistentibus in accidẽtibus, vt in calore vel frigore.

52 *Probatur ergo aliter conclusio*, quia aliqua species habet vnicã propriam differentiam, vt patet ex prima conclusione: ergo & omnis. Probatur consequentia, quia non est maior ratio de vna quam de omnibus.

Confirmatur: si esset aliqua ratio cur vna species non haberet vnam differentiam propriam, maxime quia haberet duas aut plu-

aut plures, quarum collectio esset ipsi propria, licet nulla vna sola ex illis esset propria: sed hæc non impedit quominus haberet aliquam vnam propriã, quia licet species infima hominis habeat pro differentijs sensitiuitatem & intellectualitatem, quarum collectione distinguitur ab omnibus alijs speciebus; tamen habet vlterius rationalitatem, hoc est principium intelligendi cum dependentia à phantasmatibus, quæ est simplex, & illi soli propria.

53 *Probatur secundò conclusio*, quia est verisimile quod vnaquæque res habeat aliquam vnam operationem propriam, aut effectum proprium, qui effectus non competit vlli alteri rei distinctæ speciei: ergo habet etiam aliquod vnum principium formale *quo* metaphysicum, ratione cuius formaliter, & vt quo competit ipsi illa operatio: sed illud vnum principium erit differentia simplex istius rei, qua distinguatur ab omni alia re diuersæ speciei, vt est euidens: ergo quælibet species infima habebit vnicam differentiam simplicem.

Probari solet tertiò authoritate *Philosophi 4. Top. loco 20.* dicentis quasdam differentias esse, quæ dicuntur de pluribus, quam suæ species, & non sunt conuertibiles cum ipsis; quasdam quæ dicuntur de æqualibus, quæ sunt conuertibiles. Sed hæc probatio non concludit: tum quia non dicit quod omnes species habẽt differentias conuertibiles: tum quia non dicit, quod differentiæ illæ, quæ sunt conuertibiles, sint simplices, quod tamen esset necesse ad probationem huius cõclusionis.

Alia probatio ex Philosopho. Melior authoritas Philosophi pro conclusione est illa, quam habet in Antepredicamẽtis *cap. 4.* vbi ait, diuersorum generum, & non subalternatorũ diuersas esse differentias, & nullam posse esse ipsis communem: hoc enim videretur esse falsum, si non daretur in qualibet specie differentia vna simplex, quæ sit soli illi speciei competens.

Sed ad hanc etiam authoritatem responderi posset, quod loquatur Philosophus non de vna simplici differentia, sed vel de vna simplici, vel de vna composita ex pluribus, ita vt verum sit, quod omne genus contractũ ad species debeat habere aliquã differentiam, siue simplicem, siue compositam, per quam cõtrahatur ad vnamquamque ex illis speciebus, quæ non possit competere vlli alteri generi, cui nõ subordinatur illud genus per modum superioris, aut inferioris.

54 *Obiicies primò* Philosophum 2. *Post.* 14. vbi agens de generibus specierum ait: *Talia vsque sumenda sunt, quousque tot fuerint sumpta, vt vnumquodque quidem illorum pluribus competat; cuncta autem simul non ad plura se extendant.* Quam doctrinam alijs etiã locis proponit; ergo sentit non dari simplices differentias infimas.

Respondent Complutenses cum S. Thoma, quod Philosophus loquatur de differentijs accidentalibus.

Sed contra, quia falsũ est quod debeamus in definitionibus, quæ fiunt etiam per accidentia, ponere plura accidentia, quorum quodlibet seorsim sumptum non sit conuertibile; nam quando definimus hominem per discursum, qui est accid[illegible]s ipsi, illud vnum accidens est conuertibile cum ipso,

ipso, neque, enim vllus discursus secundum Thomistas conuenit vlli alij speciei quam homini; neque discursus cum dependentia ad phantasmata conuenit vlli alij, etiam in sententia Scotistarum.

Respondetur ergo melius, Philosophum intelligendum non vniuersaliter de omnibus definitionibus, sed de definitionibus rerum, quarum non cognoscimus differentias simplices conuertibiles cum illis, vnde nego consequentiam.

Cæteræ obiectiones, quæ ex Auersa proponi possent contra differentias simplices conuertibiles, solùm probant secundam conclusionem; nec est opus propterea hic eas sigillatim exprimere & soluere.

55 *An differentia sit perfectior genere.*

Quares, an differentia sit perfectior genere. *Respondeo breuiter*, si consideretur differentia, vt est actuans & complens, & genus, quatenus est quid potentiale, differentiam esse perfectiorem, quia vniuersaliter perfectiuum, vt tale, est perfectius perfectibili, quà tale; si verò consideretur genus vt aliquid per se potens subsistere independenter à differentia, & differentia, vt impotens subsistere absque genere, sub hac cõsideratione genus est perfectius. Quod si detur aliqua differentia, cui per se soli competit formaliter aliqua operatio, quę perfectior sit quam operatio illa, quæ soli generi conuenit, differẽtia erit perfectior sub hac ratione; v. g. si discurrere competit præcise rationalitati hominis ita, vt per se non requirat animalitatem, tanquam principium formale partiale, aut totale, quãdoquidem discurrere sit perfectior operatio quam vlla, quæ conuenit soli animalitati, ideo rationalitas simpliciter est præferenda animalitati, licet secundum aliquas alias considerationes posset dici imperfectior.

Differentiæ vltimæ non cõueniunt in aliqua ratione differẽtiæ vltimæ.

Quares secundò, an differentiæ vltimæ conueniant in aliqua ratione communi abstracta, quæ sit differentia vltima. Et dico notanter, quæ sit differentia vltima, quia an conueniant in ratione entis, eamque includãt formaliter, est alia quæstio, quam tractabo in Metaphysica. An verò includant differentias superiores, resolutum est supra: vnde difficultas sola manet, an conueniant in aliqua ratione communi, quæ sit differentia vltima. Ad quam breuiter

Respondeo negatiuè cum cõmuni Scotistarum. *Primò*, quia sequeretur quod illa ratio differentiæ vt sic non esset differẽtia vltima, quandoquidem cõtraheretur per aliam differẽtiam, illam scilicet, qua contraheretur differentia vltima vt sic ad esse talis differẽtiæ vltimæ: hoc autem implicat in adiecto. *Secundò*: quia daretur processus in infinitum; nam qua ratione rationalitas & brutalitas, v. g. conuenirent in ratione differentiæ vltimæ vt sic, etiam differentiæ illæ, quibus cõtraheretur differentia vltima vt sic ad illas, deberent conuenire in alia aliqua ratione, & disconuenire in alijs, & sic in infinitum. *Tertiò*, quia reperiuntur differẽtiæ vltimæ in omnibus prædicamentis: sed prædicamenta non conueniunt in vlla ratione, nisi in transcendentibus formalitatibus, nullæ autẽ formalitates trãscendentes pósũnt esse differentiæ, vt patet. *Quartò*, quia ipsæmet rationalitates omnes non cõueniunt in aliqua vna ratione

abstracta ab illis, sicut nec humanitates omnes: sed minus possunt omnes different æ vltimæ conuenire, quam rationalitates omnes. Omitto alias rationes, quia hæ abunde sufficiunt.

Fundamentum oppositæ sententiæ est quod omnes differentiæ vltimæ cõueniant in vno cõceptu, & descriptione, & quod inter se maiorem similitudinem habeant, quam cum alijs rebus, aut formalitatibus; & præterea, quod intellectus possit esse certus de aliquo quod sit differentia vltima, & incertus an hæc, vel illa. Sed ad hæc omnia patet responsio ex dictis supra de Indiuiduo *num*. 18. & ex dicendis in Metaphysica in quæstione de præcisione entis.

Aduertendum solum hanc resolutionem currere non solũ de differẽtia simpliciter vltima, qualis est indiuidualis, nec de differentia vltima specifica, qualis supponitur esse rationalitas respectu hominis: sed de differẽtia vltima cuiuscunque gradus generici seu specifici positi directe in quocũque prædicamento; quia prorsus est eadem ratio de omnibus, vt consideranti patet. Possunt tamẽ differentiæ non vltimæ cõuenire in vna aliqua ratione abstracta, vt v.g. aggregatũ ex sensitiuitate & rationalitate in homine, & aggregatũ ex sensitiuitate & brutalitate in bruto, ac alijs similibus, à quibus potest abstrahi conceptus sẽsitiuitatis, quod adeo manifestum est, vt non indigeat probatione.

QVÆSTIO VLTIMA.

De definitione differẽtiæ secundo intentionaliter, seu logicè sumptæ.

56 DEfinitio, quam Porphirius assignauit differentiæ hoc modo acceptæ est, *quod sit illud, quod de pluribus differentibus specie in quale quid prædicari potest*: de qua definitione controuertitur, sit ne bona, nec ne. Certum autem est quod differentia bene dicatur prædicari de pluribus, quia in hoc conuenit cum omnibus vniuersalibus, vnde est genus huius definitionis, cætera sunt vt differẽtia eius; & per hoc quod dicitur prædicari *in quale*, distinguitur à genere & specie, quæ prædicantur in quid; per hoc autem quod dicitur prædicari *in quale quid*, hoc est per modum partis essentialis determinatiui, distinguitur à proprio, & accidẽte, quæ quidem prædicantur in quale, sed nõ in quale quid, quia non prædicantur essentialiter: & licet accidentia dicantur prædicari in quale quid à Porphirio, tamen non intelligit hoc de prædicari in quale quid, hoc est essentialiter, sicut intelligit in hac definitione.

57 Tota ergo difficultas reducitur ad illam particulam *specie differentibus*: & ratio difficultatis est primò quod videatur superfluere, quia eo ipso, quo diceretur differentia prædicari de pluribus in quale quid, sufficienter declararetur natura eius, vt patet ex iam dictis; secũdò, quia illa particula facit vt definitio non conueniat omni differentiæ, quia non infimæ, quandoquidem hæc de solis numero differentibus sit prædicabilis.

Pri-

Prima sententia est illam diffinitionem esse bonã: ita *Albertus tract. 5. Pradic. c. 6. Caiet & Sotus hic*, quos alij Thomistæ sequuntur, & nominatim *Ioannes à S. Thoma*; quorum fundamentum potissimum consistere videtur in authoritate *Porphirii*, cuius doctrina quantum fieri potest commode defendi debet, præsertim quantum ad ea, quæ tractat in hoc opusculo; & prætera in solutionibus, quas dant ad difficultates oppositas, quas infra proponemus.

Secunda sententia cõmunissima inter Dialecticos est, illam diffinitionem non esse bonã, respectu omnis differentiæ, sed solum respectu differentiarum subalternarum. Hanc tenet *Doctor q. 27. vniuers.* cum suis omnibus, *D. Th. lib. de demonstratione c. 14.* etiam cum suis pro maiori parte, quos sequuntur recentiores, & nominatim *Complutenses hic quæst. 1. Auersa sect. 2.*

CONCLVSIO.

58 *Definitio Porphiriana differẽtia nõ est bona.*

PRædicta definitio non est bona definitio differentiæ vt sic communis omni differentiæ. Hæc est cũ secunda sententia contra primã, & patet ex rationibus dubitandi propositis, quia scilicet superfluit illa particula *differentibus specie*, & quia non conuenit omni differentiæ, neque enim conuenit infimæ.

Ad primam ex his rationibus non respondent aduersarij. Ad secundam autem varias adhibẽt responsiones. *Albertus* dicit definiri hic differentiam vt differentiam, ad quam per accidens est quod aliqua differentia nõ possit prædicari de pluribus speciebus.

Contra, quia si fit de ratione differentiæ vt sic prædicari posse de pluribus specie distinctis, non potest nec per accidens cõpetere vlli differentiæ quod nõ possit prædicari de pluribus specie, sed debet necessario competere omni differentiæ quod possit prædicari de pluribus speciebus, sicut debet necessario competere omni animali quod sit sensitiuũ ex eo quod sit de ratione animalis vt sic.

Confirmatur, quia ideo colligitur quod natura humana non sit genus, quia non est prædicabilis de pluribus differentibus specie, & quia de ratione generis est sic posse prædicari: ergo debet colligi quod differentia specifica nõ sit differentia, si differentia sit prædicabilis de pluribus specie, & differentia specifica non sit sic prædicabilis.

Et si dicas, quod per accidens sit quod nõ sit sic prædicabilis, & cõsequenter quod ex se sit differentia; Similiter posset dici quod per accidens sit naturam humanã non posse prædicari de pluribus speciebus, & consequenter quod possit habere rationem generis.

59

Alii dicunt subintelligendum esse in illa definitione *vel numero*, & sic eam esse bonam, & conuenire omni differentiæ.

Contra primò, quia sic, qui definiret hominem, dicendo quod esset animal, posset dici bene definire ipsum, addendo quod subintelligendum esset *rationale*.

Contra secundò, quia tam notabilis pars definitionis debet exprimi, & alias committeretur magnus defectus.

Contra tertiò, quia quamuis expresse poneretur illa particula in definitione dicendo, quod differentia esset, quæ esset prædicabilis in quale de pluribus specie, vel numero differentibus, adhuc

definitio non esset bona: ergo multo minus erit bona, quando subintelligeretur illa particula. Cõsequentia est euidens: probatur antecedens, tum quia vniuersaliter diffinitiones disiunctiuæ non sunt bonæ, tum quia aliàs posset quis dicere quod genus defineretur bene esse illud, quod esset prædicabile in quid de pluribus specie vel numero differẽtibus, & homo posset dici bene definiri esse animal rationale, vel irrationale.

Posset tamen ad hoc respõderi, quod intelligatur illa definitio sic, vt sensus sit quod differentia sit illud, quod prædicatur de pluribus in quale quid, siue illa plura distinguantur specie, siue numero, ita vt quidquid prædicetur in quale de pluribus specie differentibus sit differentia, & quidquid prædicetur de pluribus numero differẽtibus in quale quid, sit etiam differentia. In hoc autẽ sensu prædictæ instantiæ non militant contra definitionem, quia quando definiretur homo esse animal rationale vel irrationale, non esset sensus quod omne animal tam rationale quam irrationale esset homo: & idẽ est de genere quãdo definiretur esse, quod esset prædicabile de pluribus specie vel numero differẽtibus, non esset sensus, quod quidquid prædicaretur de numero differẽtibus & de specie differẽtibus esset genus. Fateor hoc modo posse euadi hanc tertiã impugnationẽ, sed adhuc vigent cæteræ impugnationes; & præterea definitio esset valde æquiuoca si esset talis, quia licet posset illo modo explicari, posset etiam alio modo disiunctiuo.

60 *Alii dicunt* differentiam infimã etiam prędicari de pluribus specie differentibus, non quidẽ inter se, sed ab alijs speciebus, v.g. rationale prædicatur de Petro & Paulo, quæ licet inter se specie non differant, differunt tamen specie à Bucephalo & alijs brutis.

Contra: quia sic posset bene definiri species esse prædicabilis de pluribus specie differentibus, vt patet, quod tamen est absurdum. Deinde certum est quod plura illa, de quibus prædicabilia dicuntur prædicari, comparentur ad se inuicem, dum dicuntur numero, aut specie differre, sic enim animal dicitur prædicari de pluribus specie inter se differẽtibus, v.g. de homine & bruto; sic etiã homo dicitur prædicari de pluribus numero differentibus inter se, vt de Petro & Paulo, ergo illa expositio est torta ac mala.

Caietanus explicat illã particulam *de differentibus specie* non positiue & formaliter, quasi omnis differentia deberet esse reuera prædicabilis de pluribus specie differentibus, quia esset falsum, vt conuincit instantia illa de differentia infima: sed negatiue & per non repugnantiam, ita scilicet vt omnis differentia sit ex se sic prædicabilis, quantum ad hoc, quod non repugnat ipsi ex ratione sua formali esse sic prædicabilis; sed si à parte rei id ipsi repugnet, hoc oriatur ex ratione constituti per ipsam, non ratione ipsiusmet differentiæ formaliter.

61 *Hæc explicatio* reijcitur communiter, & sane merito, plura enim contra eam faciunt. *Primò* quod falsum sit non repugnare differentiæ infimæ, vt talis est, sic prædicari: tam enim ipsi vt sic id repugnat, quam repugnat differentiam subalternam esse

esse prædicabilem de pluribus numero tantum differentibus; neque verum est quod illa repugnantia oriatur ex ratione constituti per differentiam, v.g. repugnantia, quæ est in rationali, ad hoc vt prædicetur de pluribus specie differentibus, non oritur ex eo quod homini constituto per ipsam id repugnet, sed potius ex ipsamet ratione differentiæ: nam ideo homini repugnat sic posse prædicari, quia includit talem differentiam tanquam constitutiuum; vnde si rationalitas esset prędicabilis de pluribus differentibus specie, sicut sēsitiuitas est, profectò homo constitutus per rationalitatem esset etiam sic prædicabilis non minus quam animal constitutum per sensitiuitatem.

Secundò: vel intelligit, quod id non repugnet differentiæ omni, quà differentia vt sic, vel quà talis differentia: si hoc secundum, falsum est ex terminis; si primum, verum quidem est, sed non inde sequitur bonam esse definitionem: quia licet non repugnet vlli animali esse rationale, tamen male describeretur animal esse sensitiuum rationale, quia aliquod animal est irrationale, cui repugnat, non quidem ex ratione animalis vt sic, sed ex ratione particulari talis animalis, esse quid rationale; ergo si alicui differentiæ repugnet ex ratione sua particulari esse prædicabile de multis, quamuis id ipsi non repugnet ex ratione differentiæ vt sic, male describitur differentia vt sic communis omni differentiæ esse sic prædicabilis.

62 *Confirmatur:* male describeretur differentia esse prædicabilis de numero tantum differentibus, quia dantur differentiæ subalternæ, de quibus id verificari nequit, quamuis id ipsis non repugnet ex ratione differentiæ vt sic; ergo male describitur esse prædicabilis de pluribus specie differentibus, quia id repugnat differentijs infimis, quà talibus, licet ipsis non repugnet ex ratione differentiæ vt sic. Et sane tam bene posset dici quod prædicabilitas de specie differentibus non conueniat differentijs subalternis ex ratione sua formali, sed ex ratione constituti per illam, quàm quod repugnantia ad talem prædicationem cōpetat differentiæ infimæ ex ratione constituti per ipsam & non ex ratione formali.

63 *Ioannes à Sāčto Thoma quæst.* 10. *artic.* 2. emolliendam putat explicationem Caietani, & inhærendo litteræ Porphirij aduertit illum in definitione differentiæ dixisse differentiam esse, quæ prædicatur de pluribus & specie differentibus, vbi ponderat particulam *&*, quam putat data opera additam, vt significaretur, quod differentia sit prædicabilis de pluribus, & præterea de specie differentibus; si enim hoc non denotaret illa particula, frustra poneretur. Itaque concludit difinitionem sic intellectam, quatenus dicitur in ea, quod differentia sit prædicabilis de pluribus in quale quid, bene explicare naturam omnis differentiæ, tam infimæ quam subalternæ; quatenus verò additur præterea, *& specie differentibus*, non declarare eam naturam omnis differentiæ, sed solius subalternæ. Sensus ergo definitionis est secundum hunc authorem, quod differentia sit, quæ prædicatur in quale quid

de pluribus, etiamsi illa plura sint distincta specie, & iuxta hoc intelligendo mentē Caietani dicit eum plurimum subtilitatis habere.

64 *Sed imprimis* manifeste patet Caietanum non habuisse mentē, quę sic explicari possit: quid enim habet connexionis, quod differētia sit prędicabilis de pluribus, etiamsi sint distinctæ speciei, cum hoc quod omni differentiæ competat sic prædicari quantum ad non repugnantiam?

Deinde cōtra ipsammet explicationē facit *primò*, quod sit præter mentem Porphyrij, qui solum voluit definire differentias subalternas, vt communius tenetur. *Secundò*, si per primam partem definiuit sufficienter omnem differentiam, vt fatetur hic author, frustra addidit secundam partē, quæ cōpeteret solis subalternis, & æque deberet addere alias particulas, quæ solis infimis cōpeterent, modo existimaret tales dari, neque enim potius incumbebat ipsi subalternas quam infimas particulariter describere.

Nec placet quod idem author dicit fuisse necessarium adiungere illam particulam, vt ostenderetur quod differentiæ subalternæ seu genericæ sint veræ differentiæ. Nam id constabat manifeste per hoc, quod prædicentur per modum determinantis & actuantis: & sicut cognoscitur differentia infima esse differentia, quia sic prædicatur, quamuis non addebatur in descriptione præmissa quod differentia etiam prædicetur de pluribus differentibus numero; ita cognosceretur idem de differentia subalterna, quamuis non adderetur illa particula.

65 *Tertiò*: si quis definiret animal esse viuens sensitiuum, etiamsi illud sensitiuum esset rationale, male sine dubio definiret ipsum, quia impertinenter adderetur vltima particula; tum quia sine illa esset sufficienter descriptum per reliquam partem: tum quia non potius deberet illa particula addi quàm altera, nimirū etiamsi illud sensitiuum esset irrationale; ergo male describitur à pari differentia esse prædicabile in quale quid de pluribus, etiamsi illa plura sint distincta specie; tum quia sufficienter describebatur sine vltima particula, tum quia illa non potius adhiberi debuit quam altera, nimirum etiamsi illa plura sint distincta numero.

Quartò impugnatur, quia ly &, licet quandoque significet idem quod *etiam*, nunquam tamen significat idem quod *etiamsi*: sed significando *etiam*, prædicta definitio est manifeste mala, neque enim verum est quod differentia infima sit prædicabilis de pluribus, etiam specie differentibus.

Confirmatur hoc: illa diffinitio non est bona, quæ non potest vere & vtiliter prędicari de quocumque contento sub definito: sed de differentia infima non potest vere prædicari quod sit prædicabilis de pluribus etiam specie differētibus, vt patet; nec potest de ea vtiliter prædicari quod sit prædicabilis de pluribus, etiāsi specie differant, imo eo ipso quo sic esset prędicabilis amitteret rationem differentiæ infimæ: ergo quomodocumque intelligatur ly &, descriptio prædicta non erit bona & adæquata omni differentiæ.

Et si quæras, cur addebatur? *Respondeo* ad denotandum quod illa plura, de quibus esset prædicabilis differētia ibi descripta, essent

essent distinctæ speciei, satis enim elegãter additur ly *&* pro *& quidem*, ita vt sensus illius definitionis sit quod differentia sit prædicabilis de pluribus, & quidem talibus quæ differant specie, nec aliud denotat ly *&* in prædicta definitione, nec addebatur ad necessitatem sensus, sed potius ad elegantiam modi loquendi.

66

Obiicies: sic intellecta definitio esset mala: sed hoc præiudicat authoritati Porphirij, quæ quam commode fieri potest, est in hoc tractatu conseruanda.

Respondeo concedendo maiorem, si intelligatur differentia vt sic, aut omnis differentia definiri; negando verò illam, si dicatur solum diffiniri differentia subalterna. Ad minorem dico non posse commode explicari definitionẽ sic, vt conueniat omni differentiæ, & si omnem voluit, aut debuit diffinire Porphirius, non satisfecit suo muneri, nec est necesse eius authoritatem tantopere defendere, vt non dicatur in aliquo defecisse; quod si voluit solas subalternas definire, non est contra authoritatem ipsius, imo est pro illa, quòd prædicta definitio non competat infimis. Valde autem verisimile est quod solas subalternas definire voluerit, quia verisimile est fuisse illum in eorum sententia, qui negabãt dari infimas incomplexas & simplices, conformiter ad quam do... optima esset prædicta descriptio.

CONCLVSIO II.

67 *Definitio bona differẽtiæ vt sic.*

B*Ene definitur differentia vt sic esse, quæ prædicatur de pluribus in quale quid; & differentia infima esse, quæ sic prædicatur de pluribus differentibus numero tantum; & differentia subalterna, quæ sic prædicatur de pluribus differentibus specie*. Hæc est communis cum secunda sententia, nec credo negari posse ab authoribus primæ sententiæ.

Patet autem, quia prædictæ definitiones seu descriptiones conueniunt omnibus, & solis absque obscuritate aut superfluitate, nec aliquid opponi potest vllius momenti. An autem differentia infima & subalterna sint distinctæ speciei prædicabilia, diximus sensum nostrum supra *disp. 4. num. 111.*

68

Obiicies: Differentia nequit definiri: ergo non bene definitur prædicto modo. Probatur antecedens, quia quod definitur debet constare genere & differentia: differentia nequit constare genere & differentia, quia alias daretur processus in infinitium; nam qua ratione vna differentia constaret genere, & differentia, illa differentia, qua constaret, deberet vicissim constare alia differentia, & illa alia altera, & sic in infinitum.

Responsio cõmunis.

Respondent ad hoc communiter negando antecedens, & distinguendo minorem probationis: differentia primò intentionaliter, conceditur; secundò intentionaliter, negatur: hic autem diffinitur differentia secundò intentionaliter non primò intentionaliter.

Contra, quia quamuis non definiatur aut describatur hac definitione differentia primò intentionaliter accepta, definita tamen est aut descripta supra, & potest sine dubio describi: ergo saluandum est, quomodo possit definiri, vel quomodo possit constare alia differentia.

69

Respondeo ergo aliter etiam ne-

gando antecedens, loquendo de quacumque differentia, siue primò siue secundò intentionaliter accepta, omnis enim differentia potest definiri aut describi. Et si dicatur, quod differentia primò intentionaliter non possit proprie definiri, licet possit aliquo modo describi, pariter posset dici idem de differentia secundo intentionaliter accepta. Ad probationem autem dico, quod differentia vt sic, quæ per se primò hic definitur, constet alia differentia particulari, nimirum formalitate illa, secundum quam competit ipsi esse prædicabile in quale quid de pluribus; illa autem alia differentia particularis est irresolubilis in plures conceptus: sicut rationalitas, & est differentia, non tamen illa, quæ hic per se primò definitur, sed indiuiduum, vel species eius, nec debet constare alia differentia, sed se ipsa differt ab omnibus, sicut rationalitas.

DISPVTATIO VIII.

De Proprio.

I *Quatuor acceptiones Proprij.*

VT exactius declararet Porphyrius Proprij, quod est quartum prędicabile, naturam, quatuor eius acceptiones proponit. Dicit ergo, quod capiatur *Primò* pro eo, quod solis indiuiduis vnius speciei conuenit, licet non omnibus, vt esse medicum conuenit hominibus. *Secundò* pro eo, quod omnibus indiuiduis vnius speciei competit, sed non solis, vt esse bipedem, quod omnibus hominibus connaturaliter, & si sunt in statu suo completo integraliter, conuenit, sed non solum, quandoquidem conueniat etiam auibus. *Tertiò*, pro eo, quod omnibus & solis indiuiduis vnius specii conuenit, sed non semper, vt ridere; nullus est enim hominũ, qui nõ aliquando rideat, si viuat præsertim longo tempore in conuersatione & connaturali suo statu, & nullus homo semper ridet, nec aliquod aliud indiuiduum vllius alterius speciei proprie ridet, licet prata dicâtur metaphorice & improprie ridere. *Quartò* pro eo, quod omnibus & solis vnius speciei indiuiduis, & etiam semper conuenit, vt esse risibile competit hominibus.

QVAESTIO I.

Quodnam Proprium est quartum prædicabile.

2

EX quatuor Proprijs, quæ proposuit Porphirius, quæritur hic quodnam ad quartum prædicabile spectat. Circa quod *Louanienses, Conimbricenses, Canterus, Murcia, Hurtadus* hic existimãt, omnia prædicta quatuor propria esse spectantia ad quartum

tum prædicabile; *Fonseca* 5. *Met. cap.* 18. putat secundum & quartum ad illud pertinere; alij tertium & quartum.

Communior vero sententia cum *Auerroe, Occamo, Caietano, Soto, Toleto, Auersa, & Complutensibus* hic tenet, solum propri quarto modo esse quartum prędicabile; reliqua verò propria vere pertinere ad Accidens, quod est quintum prædicabile.

CONCLVSIO.

3 *Solum Proprium quarto modo est, quartū prædicabile.*

SOlum Proprium quarto modo est quartum prædicabile. Hæc est communior, & *probatur*, quia solum hoc proprium habet modum inexistendi pluribus, & prædicandi de pluribus distinctū à modo inexistendi & prædicandi reliquorum vniuersalium & prædicabilium: ergo solum illud proprium est quartum prædicabile. Consequentia patet, quia quartum prædicabile debet habere modum inexistendi pluribus, & prædicādi de pluribus distinctum à cæteris vniuersalibus & prædicabilibus. Antecedēs dicit duo, & quod proprium quarto modo habeat distinctum modum inexistendi & prædicandi, & quod nullum aliud proprium hoc habeat. Primum patet tum quia nullum propriū potius debet spectare ad quartum prædicabile; tum quia illud proprium debet spectare ad aliquod prædicabile: sed ad nullum potius quam ad quartum: ergo. Probatur secundum, discurrendo per singula alia propria. Et quidem quod primum proprium non habeat modum prædicandi aut inexistendi distinctum ab accidente, patet, quia sine dubio esse medicū, seu habere scientiā medendi, tam est accidēs homini, quam esse album, potest enim adesse & abesse illi absque subiecti corruptione; quæ est definitio accidentis quinti prędicabilis: ergo non habet modum inexistendi distinctum à quinto prædicabili.

4 *Dices*, esse medicum posse capi dupliciter, primò actualiter prout dicit actualem aut habitualem scientiam, à qua dicitur quis esse medicus actualiter; & hoc modo sumptum non erit quartum, sed quintum prædicabile propter rationem iam dictam. Secundò prout dicit aptitudinem & capacitatem, quam habent homines soli ad acquirendam scientiam illam actualem & habitualem medendi; & hoc modo non est accidens homini, sed vere proprietas eius, & hoc modo intelligendum est esse medicum, vt est exemplum proprij primo modo.

Contra primò, quia non debet intelligi illud proprium in hoc secundo sensu, sed in primo: ergo proprium primo modo in sensu, in quo debet intelligi, non est quarti prædicabilis. Probatur antecedens, quia eodē modo debet intelligi esse medicum seu grammaticum, quod est proprium primo modo, quo intelligendum est ridere, quod est proprium tertio modo: sed ridere debet intelligi actualiter non aptitudinaliter, aliàs conueniret cum proprio quarto modo, idem enim esset ridere ac esse risibile: ergo esse medicum intelligi debet actualiter & non aptitudinaliter.

5 *Contra secundò*: si loquaris de aptitudine & capacitate, secundum quam potest homo acquirere sibi illam scientiam, quæ capacitas identificatur homini, & est annexa naturæ ipsius,

sius, illi capacitati non conuenit descriptio proprij primo modo, quia conuenit omni homini; proprium autem primo modo non conuenit omni: imo illi capacitati conuenit descriptio proprij quarto modo, quia illa capacitas omni, & soli, & semper conuenit: ergo falsum est quod esse medicum, vt est exemplum proprij primo modo, capiatur sic. Quod si intelligas per capacitatem, & aptitudinem acquirendi scientiam medendi illam inclinationem naturalem, quam habent aliqui ad medicinam, sicut alij habent ad poësim, alij ad musicam, alij ad alias res, illa quidem capacitas non est proprium quarto modo, quia non conuenit omni homini, nec emanat ab essentia eius, est tamen proprijssimum accidens de prædicamento qualitatis, & vere conuenit illi definitio accidentis quinti prædicabilis, quia potest adesse & abesse absque subiecti corruptione, vt patet; ergo non habet distinctũ modum inexistendi & prædicandi ab accidenti, quinto prædicabili, & consequenter proprium primo modo nõ spectat ad quartum prædicabile.

6 *Proprium secundo modo non est quarti prædicabilis.*

Probatur idem de proprio secundo modo, quia albedo, quamuis competat omni homini, & non soli, quandoquidem nullus sit homo, qui non sit albus secundum aliquam saltem partem, tamen secundum omnes est accidens hominis, & pertinens ad quintum prædicabile; sed competit ipsi definitio proprij secundo modo: ergo proprium secundo modo potest esse accidens quinti prædicabilis etiam respectu hominis, respectu cuius est proprium secundo modo, & consequenter non habet proprium secundo modo modum inexistẽdi & prædicandi distinctæ rationis ab accidenti quinti prædicabilis.

Præterea, esse bipedem potest adesse & abesse homini: ergo est accidens quinti prædicabilis respectu ipsius; sed esse bipedem est proprium secundo modo; ergo proprium secundo modo est accidens quinti prædicabilis, & consequenter non habet prædicabilitatem distinctæ rationis à prædicabilitate quinti prædicabilis.

Et si dicas, esse bipedem intelligendum non actualiter, sed aptitudinaliter.

Contra primò, quia non debet sic intelligi, sicut nec esse medicum, quod est proprium hominis primo modo, nec ridere, quod est proprium ipsius tertio modo.

Contra secundò, quia illa aptitudo ad habendum duos pedes, si conueniat homini, & alijs animalibus bipedibus, erit proprium quarto modo, ergo esse bipedẽ non intelligitur sic. Probatur antecedens, quia si aliquid impediret, maxime quòd conueniret alijs animalibus ab homine: sed hoc non impedit, quia dantur propria subalterna quarto modo, quæ non conueniunt solis indiuiduis vllius vnius speciei infimæ: ergo quamuis capacitas, seu exigentia duorum pedum non solis hominibus conueniret, posset tamen esse proprium quarto modo, non quidem respectu speciei humanæ, sed respectu alicuius alterius speciei subalternæ, vt postea magis apparebit.

Contra tertiò, quia habere duos pedes non videtur esse prædicatum accidentale respectu hominis, sed prædicatum essentiale inte-

integrale: sicut habere animam est prædicatum essentiale physicum ipsius: ergo non est prædicatum quarti prædicabilis, nec quinti, sed potius reduci debet ad aliquod prædicabile ex tribus primis.

7 *Propriũ tertio modo nõ est quarti prædicabilis.*

Probatur denique idem de proprio tertio modo ex dictis, quia ridere actualiter est accidens omni homini, sicut intelligere cum dependentia ad phantasmata, & ridere aptitudinaliter est propriũ quarto modo hominis: ergo ridere, quod est tertium prædicabile, non habet modum distinctũ prædicandi & inexistendi ab accidente quinti prædicabilis.

Complutenses hic quæstione prima probant hanc conclusionem ex *D.Thoma* hoc modo: illud solum est vere & simpliciter proprium, quod dimanat à principijs essentialibus, & cum eis habet naturalem & necessariam connexionem: sed hoc conuenit soli proprio quarto modo: ergo illud solum est proprium vere, & simpliciter, & consequenter illud solum debet pertinere ad quartũ prædicabile. Hanc vltimam cõsequentiam non addunt ipsi: sed sine dubio eam subintelligunt, nisi enim valeret hæc consequentia, quamuis prima consequentia esset optima, non sufficeret ad propositum, hoc est ad ostendẽdum quod solum proprium quarto modo spectet ad quartum prædicabile.

Confirmant, quia tria prima propria nõ dimanant à principijs essentialibus: ergo non sunt spectantia ad quartum prædicabile.

8 *Hæc probatio* ex se non sufficit: *Responderi enim potest* distinguendo maiorem: vere & simpliciter proprium, hoc est habens veram rationem proprij, quod est quartum prædicabile, nego maiorem; vere & simpliciter proprium, id est magis propriè spectans ad essentiam rei, cuius dicitur propriũ aut magis connexum cum illa, cõcedo maiorem; distinguo etiã minorem: esse simpliciter proprium, id est magis connexum cum essentia, soli proprio quarto modo competit, concedo minorem: esse simpliciter proprium, id est simpliciter participans rationem quarti prædicabilis, nego minorem. Et similiter distinguo primum consequens & nego secundam consequentiam.

Ad confirmationem nego consequentiam. Itaque oporteret, vt hæc probatio valeret, ostendere quod nihil posset participare rationem proprij vt sic, quod est quartũ prædicabile, præter illud, quod dimanat ab essentia rei, & habet necessariam connexionem cum illa.

9 *Obijcies*: Tria prima propria respiciunt aliquo peculiari modo illa, respectu quorum dicuntur propria, quo accidens quinti prędicabilis nõ respicit illa, respectu quorum dicitur accidens: ergo illa tria propria sunt prædicabilia distincta ab accidẽte: sed nõ spectant ad aliud prædicabile quam ad quartũ: ergo spectant ad quartũ. Probatur antecedẽs, quia propriũ primo modo respicit illa sub formalitate solius, ita vt sola talia indiuidua sed nõ omnia afficere possit. Proprium secundo modo respicit illa omnia & aliqua alia. Propriũ tertio modo respicit omnia & sola, sed non semper: sed accidens quinti prædicabilis respicit inferiora per modum alicuius, quod possit ipsis abesse & adesse; ergo alio modo respiciunt tria prima propria sua inferiora quam accidens respicit sua.

Respon-

Respondent ad hoc Complutenses quod licet antecedens sit verum, inde tamen non sequitur, quod habeant rationem proprij simpliciter, sed secundum quid; aut quod pertineant ad quartum prædicabile alio modo, quam reductiue.

10 *Hæc responsio non placet*, quia reuera dat aduersarijs totum quod intendunt, ijs enim sufficit quod tria priora propria habeant diuersam prædicabilitatem à prædicabilitate quinti prædicabilis, & trium priorum prædicabilium, quod concedit hæc responsio. Deinde si semel cōcedatur quod aliquo modo spectent illa tria propria ad quartum prædicabile, non poterit ostendi ratio, cur nō pertineant directe, sed solum reductiue: & ratio quam assignant Complutenses (supposito quod reductiue pertineant ad hoc prædicabile) est petitio principij, nimirum quod ad veram rationem proprij directe pertinentis ad hoc prædicabile requiratur necessaria emanatio ab essentia, & conuertibilitas cum ipsa, hoc enim est quod manet in cōtrouersia.

Confirmatur hoc, quia illa tria propria prima spectant directe ad aliquod prædicabile ex quinque, de quibus hic agimus, sed non ad aliud quam ad quartum vel quintum: si ad quartum, ergo non reductiue ad illud spectant; si ad quintum, ergo etiam non spectabunt reductiuè ad quartum, quia quod directe spectat ad vnum prædicabile, non debet indirecte spectare ad aliud, sicut quod directe ponitur in vno prædicamento non ponitur indirecte in alio.

11 *Dices cum Ioanne à S. Thoma* non esse incōueniens, illud, quod simpliciter spectat ad vnum prædicabile, spectare secundum quid ad aliud, sicut rationale respectu Petri & Pauli habet rationem differentiæ, & respectu huius aut illius rationalis habet rationem speciei.

Contra, quia rationale, vt respicit Petrum & Paulum tāquam differentia, directissime pertinet ad tertium prædicabile, & vt respicit hoc & illud rationale, spectat directissime ad secundum prædicabile non minus quam natura humana: ergo non habetur ex hoc exemplo, illud, quod spectat directe ad vnum prędicabile spectare posse indirecte ad aliud prædicabile, sed potius quod spectare possit directe ad illud.

Contra secundò, quia aliud est quòd vnum & idem possit secundum diuersas rationes spectare ad diuersa prædicabilia, quod non nego, & conuincitur illo exemplo de rationali alijsque plurimis; aliud vero, quod aliquid, vt comparatur ad eadem, possit spectare, aut directe ad plura prædicabilia, aut indirecte ad vnum, & directe ad aliud, quod negatur in confirmatione præmissa. Vnde si prima tria propria, vt respiciunt illa, respectu quorum dicuntur propria, directe pertinent ad quintum prædicabile, non debent, quatenus illa ipsa respiciunt, dici spectare indirecte ad quartum prædicabile aut vllum aliud.

Respondeo ergo aliter ad obiectionem distinguēdo antecedēs: aliquo peculiari modo, qui extrahat ipsos à ratione quinti prędicabilis, nego; qui non extrahat, transeat antecedens, & nego consequentiam. Ad probationem antecedentis concedo, quod illa propria respiciunt sua inferiora sub illa ratione, sed nego,

go, quod illa ratio tollat quo minus illa ipsa respiciant vt accidens quinti prædicabilis, & nego, quod accidens quinti prædicabilis ita respiciat per modũ potentis abesse & adesse, vt excludat, quod respiciat illa aut vt sola, aut vt non sola.

QVÆSTIO II.

Quid sit Proprium quod est quartum prædicabile.

12 *Definitio proprij quarti prædicabilis*

PORphirius definiuit proprium quarto modo, quod solum est quartum prædicabile, vt patet ex dictis, esse *quod accidit soli alicui speciei, & omni, ac semper*: Aristoteles autem 1. *Top. capit.* 4. dicit proprium esse, *quod non indicat esse rei, soli autem inest, & conuersim prædicatur*. Hæ duæ descriptiones in re conueniunt, nam quod dicitur in secunda proprium non indicare esse rei, hoc est non esse prędicatum essentiale rei, cui conuenit, significatur in prima per ly *accidit*, hoc est, est extra essentiã rei. Et quod dicitur in prima, quod soli speciei & omni & semper conueniat, significatur in secunda, dum dicitur, quod soli inest, ac quod cõuersim prædicatur, hoc est quod de quocumque potest prædicari illa species, cui soli inest, de eodem prædicatur proprium, & de quocumque prædicatur proprium, de eodem prædicatur illa species; quod non posset esse verum, nisi soli illi speciei ac omni indiuiduo eius semper conueniret.

Quæritur ergo hic, an bene definiatur proprium his definitionibus; quæ difficultas potest esse tam de proprio metaphysico, hoc est de illa formalitate, quæ vere inest rei, & denominatur vniuersale, & est prædicabile, quam de proprio logico, hoc est de illa ipsa formalitate, vt est vniuersale seu prædicabile formaliter.

CONCLVSIO.

13 *Definitio proprij est bona.*

PRædicta definitiones sunt bonę, & possunt applicari proprio tam primo quam secundò intentionaliter accepto: clarius tamen definiretur proprium secundò intentionaliter acceptum, dicendo quod esset illud, quod posset prędicari de multis inæquale, tanquam aliquid ipsis conueniens non essentialiter, sed necessario tamen. Hæc conclusio est in re communis, *& probatur prima pars*, quod scilicet illæ definitiones sint bonæ, quia declarant naturam quarti prædicabilis, vt distinguitur à cæteris vniuersalibus, vt patet ex dictis inter explicandam conuenientiam earũ. *Secunda pars patet*, quia si intelligatur per *accidit*, quod conueniat seu insit omnibus ac solis illis, quibus inest species, cui per se primò conuenit per modum alicuius, quod non est de essentia, habet tamen necessariam connexionem cum essentia ita, vt vbique ipsam comitetur, declarat bene naturam proprij metaphysici & primò intentionaliter accepti; potest autem sine dubio illo modo explicari ly *accidit*: ergo possũt accomodari proprio metaphysico.

Rursus, si intelligatur per ly *accidit* quod accidentaliter prædicetur, hoc est per modum alicuius prædicati non essentialis, sed necessariò tamen conuenientis omnibus, quibus conuenit species, à qua emanat, declarabit

na-

naturam proprij logici, seu secũdo intentionaliter accepti, & potest etiam id intelligi per ly *accidit*: ergo possunt illæ definitiones accommodari proprio logico.

Tertia denique pars patet, quia tollitur æquiuocatio, quæ est in ly *accidit* seu conuenit, quod potest accipi sic vt possit accõmodari proprio metaphysico & logico, & expresse ponitur prædicabilitas peculiaris, quam habet proprium logicum, & per quam distinguitur à cæteris prædicabilibus: ergo clarior est illa descriptio, quam aliæ illæ descriptiones. Vt autem pateat, quod hæc descriptio clarior, sit etiam bona, & vt exactius cognoscamus naturam quarti prædicabilis, declaranda est vlterius per singulas partes. Dicitur ergo, quod Proprium sit *prædicabile de multis*, in quo tanquam in genere conuenit cum cæteris vniuersalibus logicis. Dicitur *in quale*, per quod distinguitur à genere & specie. Dicitur *tanquam aliquid non essentiale*, per quod distinguitur à differentia, quæ prædicatur in quale quid, hoc est tanquam aliquid determinatiuum essentiale. Dicitur *necessariò tamen conueniẽs*, vt distinguatur ab accidente, quod prædicatur in quale non essentialiter nec etiã necessariò.

15 *Circa vero* hanc particulam est difficultas non leuis, de qua necessitate fiat hic mentio, an de necessitate simpliciter, etiam in ordine ad potentiam absolutam, ita vt sit tam necessaria connexio proprietatis pertinentis ad quartum prædicabile cũ suo subiecto, seu cum illa essentia, cũ qua est conuertibilis, vt nec de potentia absoluta possit reperiri sine illa, nec e contra illa sine proprietate; an verò sufficiat necessitas naturalis exigentiæ sic vt cõnaturaliter petat illa essentia habere illam proprietatem taliter, vt non possit naturaliter nec de potentia ordinaria ab inuicem separari.

Thomistæ communiter videntur exigere solam hanc vltimam necessitatem, & negare necessitatem priorem respectu vllius proprij; *Scotistæ* vero communiter videntur exigere priorem necessitatem. *Auersa* verò hic putat proprium, vt sic, non exigere determinate vllam ex illis necessitatibus cum exclusione alterius, tenet enim aliqua propria non esse realiter distincta à speciebus, quibus conueniunt, sed solum formaliter, & consequenter tenere debet, quod huiusmodi propria sint tam connexa, vt nec per Dei potentiam absolutam possint separari: & præterea tenet alia propria dari, quæ non habent talem identificationem aut necessitatem cum subiectis, vt nequeant de potentia Dei absoluta separari: & huiusmodi dicit esse quantitatem respectu substantiæ materialis, quæ omni & soli tali substantiæ conuenit, & quidem non essentialiter, sed necessariò tamẽ ita, vt naturaliter nulla quantitas possit esse absque substantia materiali, nec vlla substantia materialis absque quantitate. Pro determinatione huius difficultatis sit

CONCLVSIO II.

16 *Dantur aliqua proprietates realiter identificatæ subiectis.*

Dantur aliquæ proprietates quarto modo, quæ sunt realiter identificatæ speciebus, quarum sunt proprietates, & consequenter nequeũt separari de potentia absoluta. Hæc est

est Scotistarum cum *Doctore q.30. Vniuers.* quos sequitur *Auersa* hic.

Probatur, quia aptitudo subiecti alicuius absoluti, v.g. substantiæ intellectualis ad intelligendum est proprietas ipsius: sed nec de potentia Dei absoluta potest ab ipsa separari: ergo realiter identificatur ipsi. Probatur maior, quia non est prædicatũ essentiale ipsi, nullus enim respectus potest esse de essentia absoluti; nec accidentale de quinto prædicabili, quia emanat ab illa essentia & est conuertibilis cum illa. Probatur minor, quia Deus nequit facere vt substantia talis non sit exigens intelligere ex natura sua intrinseca, sicut non potest facere, vt ignis non sit exigẽs calorem, & consequenter nequit facere, vt sit sine aptitudine ad intelligendum, quæ nihil aliud est, quam talis exigentia. *Rursus* nequit facere vt talis exigentia, seu aptitudo sit absque tali substantia, sicut nec potest facere vt vllus respectus sit absque suo fundamento propter essentialem dependentiam respectus à suo fundamento. Probatur denique consequentia, quia, quæ separari nequeunt de potentia absoluta, identificantur, nisi vnum includatur intrinsecè in altero, aut nisi vnum sit causa realiter producẽs alterum, aut nisi subiectentur in subiectis realiter distinctis: sed substantia intellectualis non includitur in essentia istius aptitudinis seu exigentiæ, nullum enim absolutum includitur intrinsecè in respectiuo, nec producit efficienter efficientia reali illã aptitudinem: nam aliàs posset impediri eius productio à Deo: Deus enim libere concurrit cum quacumque causa creata efficiente per efficientiam veram & realẽ ac physicam, ita vt posset non concurrere, & si non concurreret, non efficeret causa illa secũda propter essentialem depẽdentiam omnis causæ actiuæ secundæ à Deo in essendo & operando; nec subiectantur in subiectis realiter distinctis: ergo si habeãt necessariam connexionem, realiter identificantur.

17 *Confirmatur primò*, quia nullum est indicium separabilitatis aut distinctionis huiusmodi proprietatis à suis subiectis: ergo nõ debet asseri, propter commune axioma quod non sunt multiplicanda entia sine necessitate.

Confirmatur secundò, quia vnitas, veritas, & bonitas sunt proprietates entis vt sic, secundũ omnes, & tamen nequeunt, etiam de potentia Dei absoluta, separari ab ente.

Confirmatur tertiò, quia si substantia intellectualis posset esse etiam de potentia absoluta absq; aptitudine ad intelligendum, aut homo absque aptitudine ad ridendum, daretur processus in infinitum, quod est absurdum: ergo non potest sic esse. Probatur sequela antecedentis, quia si posset substantia intellectualis existere sine aptitudine ad intelligendum, aut homo sine risibilitate, tum potuissent recipere illas aptitudines, & haberent aptitudinem ad hoc magis quam haberet lapis: Quæro ergo de illa aptitudine, an possit esse separabilis: si dicatur quod sic, tunc habebitur alia aptitudo ad illam, & sic in infinitum: si dicatur quod non: ergo habetur intentũ, quod aliqua proprietas nequeat separari: & præterea qua ratione id diceretur de secunda illa aptitudine, dici deberet de prima, quia est eadẽ ratio: imo superfluè poneretur illa secunda aptitudo.

Dices:

18 *Dices*: ad aptitudinem illam primam non daretur in natura aliqua alia aptitudo formalis, sed tantum fundamentalis.

Contra, quia ideo dicitur homo habere aptitudinem formalem ad risum, quia potest esse sine risu & habere risum, & hoc ex exigentia connaturali suæ naturæ; ergo si potest esse sine illa aptitudine & cum illa, & hoc ex exigentia suæ naturæ, dicit aptitudinem formalem ad illam aptitudinem. Et sanè qua ratione diceretur non habere aptitudinem formalem, sed fundamentalem ad illam aptitudinem, posset dici non habere aptitudinem formalem ad ipsum risum, sed fundamentalem.

Dices, disparitatem esse quod aptitudo sit aptitudo, & quod ad aptitudinem non possit dari alia aptitudo formalis; risus verò nō non sit aptitudo, & consequenter quod ad ipsum possit dari alia aptitudo formalis.

Contra primò, quia si aptitudo posset separari à subiecto, non esset aptitudo.

Contra secundò, quia si potest aliquid realiter distinctum, & separabile recipi absque aptitudine formali per fundamentalē aptitudinem, non est vlla ratio, cur risus, quamuis non sit aptitudo, nequeat recipi absque aptitudine formali.

19 *Obiicies* Philosophum 7. *Met.* vbi dicit, quod substantia sit prius tempore, quam accidens: ergo potest esse sine accidēte, & consequenter sine proprio.

Respondeo distinguendo maiorem: quàm accidens quintu prædicabilis, vel accidens prædicamentale, quod, scilicet, natum est inhærere, transeat; quam accidens illud, quod dicitur tale ex eo solo, quod sit extra essentiam rei, nego antecedens. Et similiter distinguo primum consequens, & nego vltimam consequentiam.

Obiicies secundò: causa distinguitur realiter à suo effectu, sed subiectum est causa passionis: ergo distinguuntur realiter ab illa, & consequenter vnum ex illis potest esse sine alio.

Respondeo distinguendo maiorem: causa propria & physica concedo; causa impropria & metaphysica, nego: subiectum autem non est nisi causa impropria & metaphysica propriæ passionis.

Et si quæratur, vnde colligatur quod subiectum non sit causa propria & physi[illegible] *Respondeo* ex eo, quod non distinguantur realiter, hoc autē colligo ex fundamentis conclusionis. Et si vlterius quæratur quid sit causa physica & propria proprij. *Respondeo* esse illam, quæ est causa subiecti.

20 *Obiicies tertiò*, Passio seu proprietas pertinet ad prædicamentum qualitatis, est enim tertia species ipsius: ergo distinguitur realiter à substantia: prædicamēta enim distinguuntur realiter.

Respondeo, passionem, quæ est proprietas substantiæ, non pertinere ad illud prædicamentum, neç esse tertiā speciem illius; de quo in prædicamēto Qualitatis.

Obiicies vltimo: nihil virtualiter tale potest esse formaliter tale: sed essētia hominis est virtualiter risibilis: ergo non est formaliter risibile, & consequenter risibilitas non est identificata ipsi realiter.

Respondeo, distinguendo maiorem: secundum eandem rationem, concedo; secundum diuersam,

sam; nego; & certe sicut ignis est virtualiter calidus, quatenus potest producere calorem, & formaliter calidus, quatenus habet calorem productum in se; quare essentia hominis non posset dici virtualiter risibilis, vt est principium, à quo risibilitas emanat, & formaliter risibilis, quatenus habet in se risibilitatem?

CONCLVSIO III.

21 *Omne proprium est realiter identificatum subiecto.*

P*Robabile est omne proprium quarti prædicabilis esse sic necessario coniunctum subiecto, quod nequeat de potentia absoluta conseruari absque subiecto, nec subiectum absque illo*. Hæc est conformis Scotistis & Scoto supra, *patetque* vnica ratione sufficienti, quia ly *necessario* positum in definitione proprij potest significare huiusmodi necessitatem absolutam; & conuertibilis prædicatio, quæ est inter essentiam & proprietatem seu propriam passionem, potest sic intelligi, vt non possit vlla ratione fieri aliter, quin de quocumque prædicari possit vnum, de eo possit prædicari alterum: & rursus quod dicit Porphirius in fine capitis de proprio quarto modo, quod emanet ex essentia rei, potest intelligi de emanatione metaphysica & necessaria necessitate absoluta in ordine ad quamcumque potentiam. Si autem hæc hoc modo intelligantur, certum est quod omne proprium quarti prædicabilis sit necessario connexum cum suo subiecto necessitate absoluta in ordine ad quãcumque potentiam.

22 Quod autem possint probabiliter sic intelligi, probatur *primo* quia nihil est in contrarium; *secundò*, quia omnia illa, quæ sunt vere accidentia, potius ad quintum prædicabile reduci debent, si possunt, quàm aliqua ad quintum; aliqua ad quartum: sed propria realiter separabilia per diuinam potentiam sunt verè accidẽtia, & potentia adesse & abesse absque subiecti corruptione, ac vere ipsis inhærentia non minus quam albedo parieti: ergo omnia illa ad quintum prædicabile reduci possunt. *Tertiò*, quia si propria aliqua quarti prædicabilis possent separari, & alia non possent, vix posset assignari aliqua vna ratio proprij vt sic; nam per ly *necessario* non significaretur aliquis vnus determinatus conceptus; explicari enim deberet sic, vt significaret vel necessitatem absolutam, vel necessitatem naturalem disiũctiue; neque ab vtraque necessitate videtur posse abstrahi aliqua vna determinata ratio, secundum quam proprium vt sic posset distingui ab accidente quinti prædicabilis & alijs prædicabilibus. *Quartò*, quia aliqua accidentia naturaliter inseparabilia, sed separabilia de potentia absoluta spectant ad quintum prædicabile, ergo omnia accidentia sic inseparabilia ad ipsũ reduci debẽt.

23 *Confirmatur*, quia non potest intelligi quomodo definitio accidentis assignata à Porphirio, nimirum quod possit abesse absque subiecti corruptione, competat accidentibus inseparabilibus vllis, & non possit competere proprio de potentia absoluta separabili: ergo si illa definitio competat alicui accidenti inseparabili, competit etiam proprio separabili, & consequenter proprium separabile de poten-

tia absoluta erit quinti prædicabilis tam bene, quam vllum accidens naturaliter inseparabile. Probatur antecedens, quia illa accidentia inseparabilia eatenus possunt abesse absque subiecti corruptione, v. g. albedo respectu niuis, nigredo respectu corui, calor respectu ignis, vel quatenus supernaturaliter subiecta, quibus competunt, possunt conseruari sine ipsis, vel quatenus possunt intelligi subiecta illa quoad essentiam non intellectis illis accidentibus, vt cum *S. Thoma opusc. 48. c. 8. Caietanus, Sotus, Toletus* intelligunt; vel quatenus possunt intelligi illæ subiecta cum oppositis accidentibus absque destructione suæ essentiæ, vt sentit *Amrsa*; vel quatenus possunt intelligi cum non exigentia istorum accidentium, vt idem etiam sentit; vel quia si supponeretur separatio talis accidentis, adhuc non sequeretur destructio subiecti quoad essentiam: sed omnibus his modis potest abesse proprium, diuina potentia separabile, absque subiecti corruptione, v. g. substantia materialis potest supernaturaliter conseruari sine quantitate, & naturaliter intelligi non intellecta quantitate, & cum opposito quantitatis, si detur oppositum ipsius; & denique tam bene potest intelligi cum non exigentia quantitatis, quam coruus potest intelligi cum non exigentia nigredinis, & si poneretur absentia quantitatis, seu separatio eius à substantia materiali, non sequeretur destructio istius substãtiæ magis, quàm sequitur destructio corui ex suppositione quod separaretur eius nigredo; vnde de facto si conseruaretur per diuinam potentiam substantia materialis absque quantitate, certum est quod non destrueretur.

24

Dices, non intelligi quod subiectum proprietatis destrueretur separata proprietate, materialiter loquendo, hoc est secundum suam entitatem; sed si separaretur formaliter, hoc est, si separaretur ita, vt subiectum illam non exigeret.

Contra, quia si separaretur etiam nigredo corui ita, vt non exigeretur à coruo, similiter destrueretur essentia corui; aut certe non destrueretur essentia substantiæ materialis, si separaretur quantitas eius taliter, vt ipsam non exigeret.

Dices, separabilitatem accidentis inseparabilis absque subiecti corruptione consistere in hoc, quod non conueniat omni, aut quod non conueniat semper.

Contra: si hoc intelligeretur in definitione accidentis, dum dicitur quod possit abesse subiecto, non esset necessarium addere *absque subiecti corruptione*, sed sufficeret dicere quod esset aliquod extra essentiam competens alicui speciei, sed vel non soli, vel non omni eius indiuiduo, vel non semper.

Præterea proprium de potentia absoluta separabile non conueniret semper omni indiuiduo speciei, tum scilicet quando separaretur. *Vlterius* manifestum est, quod Porphirius intellexerit absentiam eiusdem numero accidentis ita, vt omnis illa vna numero forma, quæ potest alicui subiecto abesse absque eius corruptione seu destructione, sit accidens, siue possit compete-

re

re alijs subiectis secundum speciem, siue non possit.

Denique, si quantitas, v.g. siue eadem numero siue eadem specie, cum quantitate substantiæ materialis posset competere etiam naturaliter alijs substantijs non materialibus, non propterea destrueretur eius essentia; cur enim destrueretur si communicaretur etiam naturaliter quãtitas Angelo? quamuis enim aliquod subiectum connaturaliter exigat habere aliquam formam, tamen nunquam exigit vt aliud subiectum illam non exigat, nisi quatenus officeret ipsi quod aliud subiectum illam haberet: sed substantiæ materiali non officeret quod Angelus haberet quantitatem: ergo non potest exigere substantia materialis, vt Angelus non habeat quantitatẽ, & consequenter quamuis Angelus eam haberet, adhuc non destrueretur vlla ratione essentia substantiæ materialis.

25 *Dices pro Auersa*: quantitas omni & soli & semper substantiæ materiali conuenit, & hoc ex exigentia eiusdem substantiæ: ergo quantitas respectu talis substantiæ erit proprietas, quandoquidem conueniat ipsi proprietatis definitio.

Respondeo negando antecedens, quia de facto quantitas Eucharistica non cõuenit substantiæ materiali vlli, ergo non prædicatur semper de substantia materiali; quod si prædicaretur etiam semper, adhuc hoc non sufficeret, sed deberet ita posse prædicari, vt de potentia absoluta non posset dari vlla substantia materialis absque quantitate.

Dices, illam semper prædicari posse naturaliter loquendo de omni & sola substantia materiali, & hoc sufficere ad proprium, ipsumque distinguere ab accidẽtibus inseparabilibus quinti prædicabilis, quia hæc conueniunt alijs quoad speciem, v.g. nigredo conuenit alijs subiectis à coruo, & albedo alijs subiectis à niue.

Respondeo negando, quod id sufficiat: & licet distingueretur per hoc ab accidentibus naturaliter separabilibus & inseparabilibus illis, quæ secundum speciem competere possint alijs subiectis, tamen hoc non tollit, quominus ratio accidentis vt sic possit ipsis competere, & consequenter non facit, vt spectent ad quartum prædicabile & non ad quintum, quia accidentia inseparabilia, potentia naturaliter competere alijs subiectis, & accidentia inseparabilia, quæ non possunt competere alijs subiectis, bene spectare possunt ad idem prædicabile.

Ex his patet, per ly *necessario conuenit* positum in definitione proprij quarto modo, intelligi necessitatem simpliciter in ordine ad quamcumque potentiam; & consequenter manet explicata sufficienter tota definitio proprij approbata in prima conclusione. Contra quam

26 *Obijcies primò*: calor dicitur proprietas ignis, sed tamen non soli igni competit: ergo male dicitur quod soli debeat competere.

Respondeo distinguendo maiorem: est proprietas eius metaphysica, quæ sola spectat ad hoc prædicabile quartum, nego; proprietas physica spectans ad quintum prædicabile, concedo maiorem: & concessa minori, nego consequentiam.

Obiicies secundo: Dantur aliqua propria quarti prædicabilis, quæ non conueniunt soli speciei: ergo male definitur proprium esse, quod conuenit soli speciei. Probatur antecedens, quia aptitudo ad sentiendum est proprietas hominis; sed tamen alijs rebus conuenit, quam homini, vt brutis: ergo datur aliquid proprium, quod non conuenit soli speciei. Probatur maior, quia illa aptitudo non est nec genus, nec species, nec differentia vlla hominis vllius, nec accidens quinti prædicabilis, cum nequeat etiam de potentia Dei absoluta ab homine separari; ergo debet esse quart prædicabilis.

27 *Respondeo* distinguendo antecedens, quæ non conueniunt soli speciei infimæ, concedo; quæ non conueniunt soli speciei infimæ vel subalternæ, vel cuicumque, à qua formaliter emanat, aut cui per se primò competit, nego antecedens; & concessa maiori ac minori probationis distinguo similiter consequens: quæ non conuenit soli speciei infimæ, concedo; quæ non conuenit soli speciei infimæ aut subalternæ, nego consequentiam. Itaque quando dicitur quod proprietas conueniat soli speciei, & omni indiuiduo eius, hoc omnino debet intelligi de specie illa seu ratione formali, ratione cuius conuenit proprietas indiuiduis, non verò de specie infima illorum indiuiduorum: verbi gratia sensitiuitas est proprietas Petri & Pauli, & conuenit ipsis præcise non ratione rationalitatis, nec quatenus homines sunt, sed quatenus sunt animalia, vnde sensitiuitas non debet competere soli homini seu speciei humanæ, & indiuiduis eius omnibus ac solis, sed soli animali & omnibus eius ac solis indiuiduis ita, vt omne indiuiduum, quod est animal, sit necessario sensitiuum, & nullum indiuiduum, quod non est animal, sit sensitiuum. Vnde patet dari duo genera Propriorum, vnum eorum, quæ non sunt infimæ; aliud eorum quæ sunt infimæ.

28 *An proprium sit species infima vniuersalis.*

Et si quæratur, an sint distinctæ speciei in esse prædicabilis.

Respondendum conformiter ad resolutionem datam supra de differentia *num.* 15: probabiliter quod sint distinctæ speciei.

In ordine ad quid constituatur in esse vniuersalis.

Et si quæratur rursum, in ordine ad quid constituatur proprium in esse vniuersalis & prædicabilis. *Respondetur*, quod in ordine ad inferiora speciei illius, cui immediate competit, seu à qua immediate emanat; verbi gratia sensitiuitas constituitur in esse vniuersalis per ordinem ad omnia indiuidua animalis, & risibilitas in ordine ad omnia indiuidua hominis, quia debent esse aliqua plura & inferiora, in ordine ad quæ constituatur in esse talis, sed non sint alia plura præter illa inferiora & indiuidua, respectu quorum possit habere rationem quarti prædicabilis.

29 *Confirmatur* per omnia, quæ dicta sunt de Differentia supra *disput.* 7. *num.* 22.

Dices: per ordinem ad illa proprium dicitur vniuersale, quibus est proprium: sed indiuiduis speciei est commune & nō propriū: ergo non est vniuersale in ordine ad illa, sed potius ad speciem.

Respondet Auersa hic sect. 3. negando minorem, dicit enim quod habeat rationem proprii per ordinem ad naturam seu speciem, à qua profluit immediate, rationem vero vniuersalis in ordine ad inferiora illius speciei.

Sed responderi potest aliter negando minorem, potest enim esse proprium & cõmune respectu eorundem inferiorium; commune quidem, quatenus participatur ab omnibus simul cum natura specifica, propriũ vero quà tenus non participatur ab aliis, & necessario consequitur ipsa; & sicut differentia licet sit communis inferioribus suæ speciei, est tamen differentia eorum, non quidem qua differant inter se; sed qua differant ab aliis: ita proprium licet sit commune omnibus inferioribus alicuius speciei, potest etiam esse cuiuslibet eorum proprium; non quidem quasi aliis indiuiduis eiusdem speciei non competeret æque, sed quod non competat vlli indiuiduo alterius speciei.

DISPVTATIO IX.

De Accidente,

Quod est quintum Prædicabile.

1 Tres definitiones accidentis.

ACCIDENTIS huius tres assignat definitiones seu descriptiones *Porphirius*, quarũ hæc est prima: *Accidens est quod potest adesse & abesse præter subiecti corruptionem*, vt calor se habet respectu corporis. Secunda: *Accidens est quod contingit eidem inesse & non inesse*. Tertia: *Accidens est quod neque est genus, nec species, nec differentia, nec proprium; inest autem subiecto*. Ex his definitionibus tertia, cuius sensus est, quod illud sit accidens quintum prædicabile, quod cum possit prædicari de pluribus, non est prædicabile de illis vllo modo ex illis, quibus quatuor prima prædicabilia possunt prædicari de pluribus, minus valet, quia quamuis hoc sit verissimum, & sufficientissime posset aliquis cognoscere aliquod prædicabile pertinere ad quintum prædicabile ex eo, quod videret illud non posse prædicari vllo ex illis modis; tamen non propterea sufficienter declaratur natura quinti prædicabilis per hanc descriptionem positiue, sed solum negatiue; quia non ostenditur modus particularis prædicandi, qui cõpetit quinto prædicabili, sed potius ostenduntur modi prædicandi, qui non competunt ipsi, & propterea vt quis cognosceret aliquid spectare ad quintum prędicabile, deberet, si aliam non haberet descriptionem quàm hanc, percurrere modos prædicandi cæterorum prędicabilium, vt videat an aliquis ex illis ipsi conueniat. Quare communiter præferuntur duæ primæ definitiones, quæ in re conueniunt; vnde solam primam particulariter hic examinabimus, quæ frequentius est in vsu.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrum bona sit prima Accidentis descriptio.

2 Definitio prima accidentis potest accõmodari metaphysico & logico.

SVppono cum communi sententia prædictam descriptionem primam, qua dicitur *Accidẽs esse quod possit abesse & adesse præter subiecti corruptionem*, posse accõmodari accidenti tã primo quã secundo intentionaliter sumpto; nam si intelligatur per *abesse & adesse*, quod possit realiter coniungi & separari cum illo, respectu cuius dicitur accidens, conueniet accidenti primo intentionaliter sumpto; & si intelligatur per *adesse & abesse*, quod posit prædicari contingenter de pluribus, hoc est tanquam aliquid, quod ipsis contingenter accidit, conueniet accidenti secundo intentionaliter sumpto: potest autem sine dubio vtroque modo intelligi illa descriptio. Sed sane lon-

longe clarius describeretur accidens secundo intentionaliter sũptum, si diceretur esse, *quod potest prædicari de pluribus contingenter, seu non necessariò*.

CONCLVSIO.

3 *Definitio prima accidentis est bona.*

Illa descriptio est bona. Hæc est communis, *& patet*, quia conuenit omni & soli accidenti, & in ea absque superfluitate ostẽditur positiue natura accidentis, prout distinguitur à cæteris vniuersalibus, constatque genere & differentia: nam per hoc quod dicatur conuenire posse subiecto, hoc est pluribus cum multiplicatione, de quibus affirmari possit, vere exprimitur ratio vniuersalis vt sic, quæ est genus, in quo cõuenit cum cæteris vniuersalibus: & per hoc quod dicitur, quod ita conueniat illis pluribus, vt absque ipsorum destructione possit non conuenire ipsis, exprimitur eius differentia, qua differt à cæteris vniuersalibus: neque enim est vllum ex cæteris vniuersalibus, quod non necessariò cõuenit pluribus illis, quibus possunt inesse, & de quibus possunt prædicari, ita vt de potentia absoluta non possit fieri, maxime in nostra sententia, vt separetur: nullum est autem accidẽs quinti prædicabilis, quod ita necessario conuenit illis pluribus, quibus accidit, quin de potentia absoluta possint esse illa plura absque illo. Et quamuis Porphirius diuidat accidens quinti prædicabilis, prædicta definitione à se definitum, in accidens separabile, & inseparabile; tamen per accidens inseparabile non intelligit quod sit inseparabile in ordine ad potentiam absolutam, & si id intelligeret, erraret; sed in ordine ad potentiam naturalem, & fortassis etiam non intellexerat, quod deberet esse inseparabile in ordine ad potentiam naturalem simpliciter, quasi in nullo casu non posset separari naturaliter, sed sic, vt non posset separari, nisi valde raro & & difficilissime.

4

Obiicies: Anima rationalis potest prædicari de pluribus corporibus in quale contingenter, & potest illi adesse & abesse abque subiecti corruptione: sed non est accidens, quandoquidem sit substantia: ergo prædicta definitio non est bona definitio accidẽtis.

Respondeo distinguendo minorem: non est accidens prædicamentale oppositum substãtiæ, hoc est aliquid aptum natum inhærere, concedo minorem; non est accidens quinti prædicabilis, hoc est aliquid prædicabile contingenter de pluribus cum multiplicatione, nego minorem; potest enim esse accidens hoc modo sumptum, quamuis sit substantia. Et distinguo etiam consequens: male describitur accidens prædicamentale prædicto modo, si ita describeretur, concedo; male describitur accidens quinti prædicabilis, nego consequentiam.

Obiicies secundò: Mors est accidẽs hominis, & cõbustio domus; sed neque mors potest adesse homini sine sui destructione, neque combustio domui: ergo male dicitur, quod accidens possit adesse & abesse sine subiecti corruptione.

Confirmatur, quia nigredo nõ potest abesse coruo, nec albedo niui absque eorum corruptione: sed nigredo est accidens coruo, & albedo niui: ergo male dicitur, quod accidens possit abesse

absque subiecti corruptione.

5 Hæc obiectio facessit negotium Doctoribus; sed facile *respondetur* distinguendo minorem: absque sui destructione quoad essentiam, nego; quoad existentiam, concedo, & nego consequentiam. Itaque quando dicitur, quod posit accidens adesse & abesse absque subiecti corruptione, sensus est quod quamuis adsit subiecto, aut absit a subiecto, non propterea sequatur nec à posteriori, quod subiectum sit alterius essentiæ quàm fuisset siue adesset siue abesset illud accidens; & per hoc distinguitur accidens à cæteris quatuor vniuersalibus. Nam si animal, v. g. abesset homini, & bruto, certum est quod nō esset eiusdem speciei cuius sunt de facto; & si humanitas aut rationalitas abessent Petro & Paulo, non essent eiusdem essentiæ, cuius sunt de facto; & similiter si risibilitas non conueniret homini, sed abesset ipsi, sequeretur à posteriori quod non esset talis speciei, qualis est de facto, nam natura humana, quę est essentia hominis de facto, exigit risibilitatem necessario ita, vt nequeat esse de potentia absoluta sine illa, & consequenter si abesset illi de facto, sequeretur quod non exigeret illam sic necessariò, & propterea, quod non esset talis naturæ qualis est de facto. Sed per hoc quod mors absit homini aut adsit ipsi, non sequitur, quod sit alterius naturæ & essentiæ, quamuis ex eo, quod adsit mors, destruatur existentia eius, & fiat vt non existat realiter amplius: & idem est de combustione respectu domus. Vnde bene dicitur, quod mors homini & combustio domui possint adesse absque corruptione eorum quoad essentiam; non vero quoad existentiam.

6 *Ad confirmationem* responderi posset primo eodem modo, quod nigredo coruo, & albedo niui possint abesse absque destructione corui & niuis quoad essentiam, quamuis abesse non posint absque eo quod desinant exstere in rerum natura.

Respondeo etiam secundò distinguendo maiorem; naturaliter, transeat, supernaturaliter, nego maiorem, & concessa minori nego consequentiam.

7 Aduertendum tamen hic obiter, quod quamuis hoc modo posit saluari prædicta definitio, facilius describeretur Accidens esse omne illud quod potest vere & realiter prædicari de aliquo, & negari de ipso pro eodem tempore in sensu diuiso: nam hæc descriptio conuenit morti respectu hominis, & albedini respectu niuis, & cuicumque alteri accidenti quinti prædicabilis; vere enim mors negatur de homine quando existit realiter homo, & vere prædicatur de ipso saltem denominatiue, quando. postquam semel extitit realiter, desinit existere, tunc enim vere & realiter denominatur esse mortuus; & vere nix est alba, quando est in statu suo connaturali, & vere posset non esse alba, quando Deus tolleret ab ipsa albedinem contra exigentiam suam cōnaturalem: nunquam autem potest esse verum, quod vllū aliud prædicabile posit vere prędicari & vere non prædicari de suis inferioribus; vnde illa particula definitionis *sine subiecti corruptione* non videtur tam necessaria, quin posit bene omitti: poterat tamen poni, quia significat

vnde

vnde oriatur quod accidens possit potius prædicari & negari de suo subiecto pro diuersis temporibus, aut pro eodem tempore in sensu diuiso, nimirum quia non habet talem necessariam connexionem cum subiecto, vt ex separatione eius sequeretur destructio subiecti.

8 *In ordine ad quæ accidēs habet rationem vniuersalis.*

Quæres in ordine ad quæ constituitur accidens in esse quinti prædicabilis. *Respondeo* cum communi, quod non in ordine ad illa inferiora, de quibus prædicatur per se, quia respectu illorum habet potius rationem generis, aut speciei, v.g. albedo respectu huius & illius albedinis habet rationem speciei, & color respectu albedinis & nigredinis rationem generis; sed in ordine ad illa subiecta, de quibus est prædicabile contingenter, quia vt est quintum prædicabile, est prædicabile contingenter: ergo constituitur in esse talis in ordine ad illa, de quibus sic est prædicabile.

Obiicies primò: vniuersale potest prædicari de suis inferioribus, antequam existant; accidens non potest prædicari de subiectis, quibus contingenter conuenit, nisi existant: ergo non est vniuersale in ordine ad illa.

Respondeo distinguendo maiorem: vniuersale vt sic, aut vniuersale, quod contingenter prædicatur, nego; vniuersale quod necessariò prædicatur, concedo; & ratio disparitatis oritur ex illa necessaria connexione, quæ est inter hæc, & non necessaria, quæ est inter alia.

Obiicies secundò: vniuersale debet esse ita commune suis inferioribus, vt identificetur illis realiter: sed accidens respectu istorum subiectorum non est sic commune: ergo.

Respondeo negando maiorem de vniuersali vt sic, aut de vniuersali quinti prędicabilis, quamuis illa concedenda esset de quatuor primis vniuersalibus; & concessa minori, nego consequētiam.

9 *An accidēs quintum prædicabile vt sic sit species infima vniuersalis.*

Quæres secundò: an omnia accidentia quinti prædicabilis in ratione prædicabilis habeant aliquam differentiam seu diuersitatem specificam, vel quod idem est, an accidens quinti prædicabilis vt sic, sit species infima vniuersalis vt sic comprehendens sub se solummodo indiuidua numero distincta; an vero sit species subalterna comprehendens sub se plures species conuenientes quidem in ratione quinti prędicabilis vt sic, sed differentes in particulari ratione talis prædicabilitatis.

Respondeo, mihi videri valde probabile quod multa accidentia quinti prædicabilis differant in ratione prædicabilitatis particularis, & quod cōsequenter accidēs quinti prędicabilis vt sic sit species subalterna & non infima vniuersalis vt sic. *Probatur* hoc, quia accidens separabile naturaliter, vt albedo respectu muri, & accidens inseparabile naturaliter, vt nigredo respectu corui, distinguuntur in prædicabilitate plusquam duo accidentia separabilia, ergo differunt specie in prædicabilitate. Probatur antecedens, quia vnum prædicatur per modum alicuius separabilis accidentis, & alterum per modū inseparabilis accidentis; non est autem talis diuersitas inter duo accidentia separabilia.

Confirmatur efficaciter, quia proprium est prædicabile distinctæ speciei ab accidēte communi quinti prędicabilis ex eo, quod præ-

prædicetur per modum alicuius necessariò conuenientis suis inferioribus; accidens verò prædicetur per modum contingenter conuenientis; ergo illud accidens, quod prædicatur per modum ita conuenientis contingenter, vt nequeat naturaliter separari; & illud quod predicatur per modum ita contingenter conuenientis, vt possit naturaliter separari, erunt distinctæ speciei. Probatur consequentia à pari.

Confirmatur vlterius, quia accidentia inseparabilia emanant aliquo modo à subiectis suis, & connaturaliter exiguntur ab ipsis, alia verò accidentia separabilia non ita emanant, nec ita connaturaliter exiguntur; ergo alio modo conueniunt subiectis, & consequenter diuerso modo sunt prædicabilia de subiectis.

Confirmatur tertiò, quia nihil impedit quominus accidẽs quinti prædicabilis vt sic sit species subalterna continens sub se plures species distinctas, vt patet ex dictis supra disp. 4. *num.* 111. quæ etiam vt confirmant hanc doctrinam, ita confirmantur per illam. Et hæc de Prædicabilibus sufficiant ad Dei gloriam. Amen.

TRACTATVS DE PRAEDICAMENTIS, SEV CATEGORIIS ARISTOTELIS.

QVAMVIS aliqui de authore libri Prædicamentorum, seu Categoriarum dubitauerint, supponendum tamen cum Doctoribus communiter, eum non alium esse, quam Aristotelem, Peripateticæ Scholæ Principem, de cuius patria, ingenio, vita superfluum videbatur quidpiam hic scribere, tum quod omnibus nota sint, tum quod nihil prorsus conducant ad acquirendam Logicæ aut Philosophiæ notitiam. Agitur autem in hoc tractatu principaliter de decem classibus seu coordinationibus rerum, in quibus res omnes, creatæ saltem, continentur aliquo modo; seu de rebus omnibus, secundum quod subijcibiles & prædicabiles sunt de se inuicem, vt vel ex ipso nomine seu inscriptione patet; nihil enim aliud est prædicamentum, seu categoria, quam talis coordinatio rerum inter se. Vnde cum hic Liber inscribatur *de Prædicamentis* seu *Categoriis*, quarum numerus est decem; dicendum est obiectum & materiam, circa quam versatur, esse decem classes seu coordinationes rerum secundum subijcibilitatem & prædicabilitatem: nec est necesse quod omnis tractatus doctrinalis habeat pro obiecto seu materia, circa quam versatur aliquod obiectum per se vnum, ad quod cætera ordinentur: nam etsi hoc fortassis verum sit de qualibet scientia totali ex illis, quæ de facto tradi solent; tamen non est necesse vt quicumque tractatus particularis spectans ad talem scientiam habeat aliquod vnum per se pro obiecto adæquato.

Quid sit obiectum huius tractatus.

Quod confirmatur sufficienter ex eo, quod si quis vellet instituere vnum tractatum de paruis naturalibus, non esset necesse vt haberet pro obiecto aliud quam ipsa parua naturalia, quæ vnum non sunt, sed plura, & quidem disparata.

Si quis tamen velit aliquod vnum assignare pro obiecto, dicat esse coordinationem rerum vt sic secundum subijcibilitatem & prædicabilitatem abstractam ab his decem coordinationibus.

Diuiditur autem hic tractatus communiter in tres partes, quarum prima est *de Antepradicamentis*; secunda *de Prædicamentis*; tertia *de Postprædicamentis* appellatur: de quibus hoc ipso ordine disputationibus sequentibus agemus.

DISPVTATIO X.

De Antepraedicamentis.

IN hac disputatione agemus de aliquibus, de quibus egit Philosophus ante ipsamet praedicamenta, quæque propterea Antepraedicamenta vocantur.

QVAESTIO I.

Quid sint Aequiuoca, Vniuoca, & Denominatiua.

1 TOta difficultas huius quæstionis consistit in explicatione earum descriptionum, quas dedit ipsemet Philosophus, & omnes Doctores cōmuniter admittunt, circa quam explicationem nulla videtur esse posse realis controuersia, sed solummodò mere nominalis.

Aduertendum autem breuiter Æquiuoca alia esse *æquiuocantia*, alia *æquiuocata*; & similiter Vniuoca alia esse *vniuocantia*, alia *vniuocata*; & Denominatiua alia esse *denominantia*, alia *denominata*.

Quid æquiuocum æquiuocans. *Aequiuoca æquiuocantia* sunt nomina illa, quæ de pluribus dicuntur secundum diuersam rationē, vt nomen *Gallus* dicitur de homine nato in Gallia, & de animali, quod dicitur gallus gallinaceus. *Quid æquiuocatum.* *Aequiuoca æquiuocata* sūt illa plura, de quibus dicitur vnū nomen secundum diuersam rationem.

Quid vniuocū vniuocās. *Vniuoca vniuocantia* sunt nomina illa, quæ dicuntur de pluribus secundum eandem rationē, vt homo dicitur de Petro & Paulo, equus de hoc & illo equo. *Quid vniuocum vniuocatum.* *Vniuoca vniuocata* sunt illa plura, de quibus vniuoca vniuocantia dicuntur, vt Petrus & Paulus respectu hominis.

Quid denominatiuum denominans. *Denominatiua denominantia* sūt illi termini, qui dicuntur de pluribus modo inferius explicando, & *denominatiua denominata* sunt illa plura, de quibus dicuntur illi termini. *Quid denominatiuum denominatū.*

CONCLVSIO I.

2 *Descriptio æquiuocorū.* B*Ene describuntur Aequiuoca æquiuocata esse, quorum nomen commune est, ratio vero substantiæ secundum nomen diuersa.* Ita cum *Aristotele* hic omnes Peripatetici.

Probatur, quia omnibus & solis æquiuocis competit, declaratque eorum, quā talia sunt, naturam absque superfluitate. Dicitur, *quorum nomen commune est*, quia hic agitur de ipsis, vt habent nomen sibi commune, in quo conueniunt cum vniuocis. Dicitur, *ratio vero substantiæ secundum nomen diuersa*, per quod distinguuntur ab vniuocis ac denominatiuis. Sensus autem est, quod ratio significata per nomen illud commune non sit eadem, sed diuersa ita, vt si explicetur significatio nominis, quatenus dicitur de vno ex æquiuocatis, explicatio sit diuersa ab illa, quā habebit, vt dicitur de alijs æquiuocatis,

tis, v. g. homo natus in Gallia, & gallus gallinaceus sunt æquiuoca æquiuocata respectu nominis *Galli*; de quolibet enim ex illis dicitur, quod sit Gallus: sed si explicetur quid significat *Gallus*, vt dicitur de homine nato in Gallia, explicabitur sine dubio diuerso modo, ac explicandū est quid significat, quatenus dicitur de animali illo irrationali, quod dicitur gallus. Idem est de homine vero, & picto, quæ sunt æquiuoca æquiuocata respectu vocis *homo*, & de vrina, ac medicina respectu vocis *sana*.

3 Ex hac definitione æquiuocorū æquiuocatorum, facile formari potest definitio æquiuocantium quam propterea non curauit, proponere Philosophus: sunt enim æquiuoca æquiuocantia illa nomina, quæ dicuntur de pluribus habentibus diuersam substātiæ rationem, quatenus significantur per illa nomina, seu quæ dicuntur de pluribus, secundum diuersam tamen significationem, vt Gallus, ridere.

An nomen æquiuocum sit vnum vel multiplex.

Si autem quæratur, an nomen æquiuocum sit vnum nomen, an multiplex, dicendum quod sit absolute & simpliciter vnum nomen, quamuis habeat multas significationes: sicut enim qui habet multas scientias non dicitur multi scientes, sed vnus sciens: ita vna vox, licet habeat multas significationes, non debet dici multæ voces, nec multa significatiua, sed vna vox & vnum significatiuum.

4 *Obiicies*: æquiuoca non possunt definiri secundum Philosophum *6. Top. cap. 2.* & ratio est, quia definitio est ratio vna: sed æquiuoca non habent vnam rationē, sed multas ac diuersas rationes, & consequenter nequeunt definiri vnica definitione, quæ cuilibet ex ipsis conueniat: ergo æquiuoca non bene definiūtur prædicta definitione: quæ enim non possunt definiri, nequeunt definiri bene.

Respondeo distinguendo antecedens breuiter: secundum quod significantur per nomen ipsis æquiuoce conueniens, aut secundum rationes significatas per illud nomen, concedo antecedēs; secundum quod significantur per nomen ipsis vniuoce cōueniens, & secundum rationem significatam per tale nomen, nego antecedens: nec id voluit Philosophus. Itaque omnia illa, quæ dicuntur æquiuoca, conueniunt in hoc nomine *æquiuoca*, & in vna ratione significata per hoc nomen vnam prorsus ob eandem rationem dicuntur gallus gallinaceus, & homo ortus in Gallia æquiuoca æquiuocata, ob quam medicina & vrina dicuntur æquiuoca æquiuocata, & sic de cæteris æquiuocis æquiuocatis. Vnde omnia, quæ dicuntur æquiuoca æquiuocata, possunt definiri vnica definitione declarante rationem illam vnam significatam illo nomine *æquiuoca æquiuocata*; quod nomen vniuoce conuenit omnibus talibus æquiuocis non minus, quam nomen *homo* conuenit Petro & Paulo; aut saltem non minus, quam omnia indiuidua conueniunt in ratione indiuidui vt sic, & omnes differentiæ in ratione differentiæ vt sic.

Rursus omnia illa, quæ dicuntur æquiuoca æquiuocata, conueniunt in aliquo alio nomine, quod habet diuersas significationes vt dicitur de ipsis, & quod consequenter dicitur de ipsis, nō vniuoce, sed æquiuoce, & est nomen æquiuocum denominati-

ue,

ue, non essentialiter, & secundum quod significantur hoc nomine, non possunt definiri vna definitione, quia nec habent vnicam rationem, sed plures rationes, vt patet ex dictis.

4 *Dices:* nomen æquiuocum, vt æquiuocum, debet æquiuoce conuenire illis de quibus dicitur: ergo si plura, vt significantur nomine æquiuoce conueniente, nequeant definiri, non poterunt definiri, vt significantur nomine æquiuoco, vt æquiuoco, & consequenter non satisfacit prædicta responsio obiectioni.

Respondeo distinguendo antecedens: nomen æquiuocum denominatiue, vt æquiuocum, id est illud quod propterea denominatur æquiuocum, quia habet diuersas significationes, debet conuenire æquiuoce illis, de quibus dicitur, concedo antecedens: & sic nomen *Canis*, quod denominatur æquiuocum respectu terrestris & marini animalis, quia vt dicitur de ipsis habet diuersas significationes, debet æquiuoce ipsis conuenire: nomen æquiuocum essentialiter, id est illud nomen, quod est impositum ad significanda alia nomina, quæ secundum diuersas rationes dicuntur de multis, debet æquiuoce conuenire illis, de quibus dicitur, nego antecedens.

5 Itaque hoc nomen æquiuocum constans his litteris *a. q. v.* &c. & quodcũque aliud nomen, quod esset sic institutum ad significandum aliud nomen, quod secundum diuersas rationes diceretur de multis, est nomen æquiuocum essentialiter, quatenus institutum est, & conuenit vniuoce omnibus nominibus, quæ dicuntur de pluribus secundum diuersam rationem; nomina vero illa, quæ non sunt instituta ad significanda alia nomina, quę dicuntur de pluribus secundum diuersam rationem, sed quæ ipsa dicuntur de pluribus secundum diuersas rationes, dicuntur denominatiue & non essentialiter esse æquiuoca, & debent æquiuoce solum dici de pluribus, quatenus denominantur æquiuoca. Quia ergo nomẽ *canis* nõ est impositum ad significandum aliud nomen commune pluribus secũdum diuersam rationem, sed est impositum ad significandas plures res secundum diuersas rationes, de quibus pluribus rebus dicitur, propterea est nomen æquiuocũ denominatiue. Et quia hoc nomẽ *æquiuocum* est impositum ad significandum quodcumque nomen, quod dicitur de pluribus secundũ diuersam rationẽ, & ipsummet non dicitur de pluribus secundũ diuersam rationẽ; propterea dicitur esse essentialiter æquiuocum, & potest dici denominatiue vniuocũ, sicut homo potest dici nomen vniuocum respectu Petri & Pauli.

Iuxta hoc posset responderi ad obiectionem principalem aliter, etiam distinguendo antecedens: æquiuoca, vt significãtur nomine essentialiter æquiuoco, nego antecedens: vt significãtur nomine, quod est tantum denominatiue æquiuocũ, concedo antecedens: & ratio respõsionis patet ex iam dictis, quia vt significãtur nomine æquiuoco essẽtialiter, habent eandẽ rationẽ saltem proportionaliter, & propterea, vt sic, possũt definiri, aut saltem describi, sicut omnia indiuidua possũt describi: vt significãtur autẽ per nomẽ denominatiue æquiuocũ, habẽt diuersas rationes, & propterea nequeũt vnica definitione definiri.

Quid æquiuocum denominatiue.

Quid æquiuocum essentialiter.

CON-

CONCLVSIO II.

6 *Vniuocorum descriptio.*

Bene definiuntur vniuoca vniuocata esse illa, quorum nomē commune est, ratio vero substātia secundum nomen eadem. Hæc est etiam communis cum Philosopho hic. *Probatur*, quia omnibus & solis vniuocis conuenit illa ratio, declaratque eorum naturam. Dicitur autem *quorum nomen commune est*, quia in hoc cōueniunt cum æquiuocis: dicitur *ratio vero substantiæ eadem secundum nomen*, vt distinguantur ab æquiuocis, in quibus ratio substantiæ nomini accōmodata, seu significata per nomen, est diuersa seu multiplex, non vna.

Ex hac definitione nō erit difficile formare definitionem vniuocorum vniuocantium: sunt enim illa nomina, quæ conueniūt pluribus secundum eandem rationem, vt nomen *homo* conuenit Petro & Paulo. Vel si placet rebus ipsis & non vocibus accōmodare hanc definitionem, dicatur quod vniuoca vniuocantia sint illi conceptus obiectiui vni, qui conueniunt pluribus, vt conceptus obiectiuus hominis, qui est vnus, conuenit Petro & Paulo.

Aduerte autem non sufficere ad vniuocationem aliquorum in nomine, quod habeant vnum cōceptum obiectiuum sibi communem, sed requiri vlterius quod ille conceptus significetur nomine, quod dicitur vniuocum, aut respectu cuius dicuntur illa plura esse vniuoca. Hinc canis terrestris & marinus non sunt vniuoca in nomine canis, licet conueniant vniuoce in ratione animalis, quia illa ratio non significatur nomine canis.

7

Obiicies primò: nomen album est vniuocum huic & illi albo, & tamen non conuenit ipsi definitio prædicta vniuocorum: ergo non est bona. Probatur minor, quia hoc & illud album non cōueniunt in illo nomine secundum eandem rationem substantiæ significatam illo nomine, quia album non significat rationem substantialem, sed accidentalem.

Respondeo, negando minorem, ad cuius probationem dico ratio nem substantiæ positam in definitione non significare rationem substantiæ de prædicamēto substantiæ, sed rationem essentialem: album autem, vt sic, significat rationem essentialē huic & illi albo, quatenus alba sunt. Imo satis probabile puto quod ratio substantiæ in illa definitione capiatur pro ratione descriptiua ipsius nominis vniuoci vniuocantis, ita scilicet, vt illa sint vniuoca vniuocata, quæ conueniunt in eodem nomine secūdum eandem explicationem & definitionem; siue ratio illa, quæ significatur per nomen, sit essentialis rebus, de quibus dicitur, siue accidentalis; vnde album vt sic, non solum quatenus dicitur de hoc & illo albo formaliter & reduplicatiue sumptis, de quorum est essentia, sed quatenus dicitur etiam de hoc & illo albo, specificatiue sumptis, hoc est, de hoc & illo pariete, quibus nō est essentiale, sed accidentale, est vniuocum.

8 *Vniuocū non debet esse de essentia vniuocatorum.*

Probatur hoc primò, quia nihil impedit quo minus sic capiatur ratio substantiæ. *Secundò*, quia communiter dicitur album esse vniuocum subiectis, de quibus dicitur. *Tertiò*, quia omne vnum nomen, quod dicitur de multis, vel est vniuocum, vel æquiuocum,

cum, vel analogum: sed nomen album, vt dicitur de hoc & illo pariete, nō est æquiuocū nec analogum: ergo est vniuocum ipsis. *Quartò*, quia eodem modo intelligenda est ratio substantiæ in definitione æquiuocorum ac vniuocorum: sed in definitione æquiuocorum non intelligitur per illam ratio substantiæ de prædicamento substantiæ, nec ratio, quæ sit essentialis æquiuocatis, de quibus dicitur nomē æquiuocum, sed ratio essentialis & formalis ipsius nominis, hoc est ratio illa, quæ significatur formaliter per nomen, quatenus nomen dicitur de pluribus: ergo similiter intelligenda est ratio substātiæ posita in definitione æquiuocorum. Probatur minor, quia aliàs studiosus, vt dicitur de homine magni studij, & vt dicitur de homine virtute prædito, non esset nomen æquiuocum, quia licet diceretur de ipsis secundum diuersam rationem, tamen non dicitur de ipsis secundum diuersam rationem, quæ sit substantialis, hoc est de prædicamento substantiæ, nec quæ sit essentialis illis hominibus, vt patet: sed hoc est absurdum secundum omnes: ergo nō debet intelligi ratio substantiæ posita in definitione æquiuocorum de ratione substantiali, hoc est, quæ sit de prædicamento substantiæ, nec de ratione, quæ sit essentialis rebus æquiuocatis.

9 *Dices*: si non intelligeretur per rationem substantiæ positam in definitione vniuocorum ratio essentialis, vniuoca non distinguerentur à denominatiuis; sed hoc est absurdum, quandoquidem agat Philosophus de denominatiuo, tanquam de aliquo distincto ab vniuocis & æquiuocis.

Respondeo negando maiorem: nam distinguuntur per hoc, quod vniuocum vniuocans, quà tale, sit quid prædicabile de multis; denominatiuum autem, quà tale, non sit sic prædicabile: nam si fuisset vnus fortis possibilis tātum, ly *fortis* esset denominatiuum denominans ipsum, non autem esset vniuocum vniuocās, vt patet.

10 *Obiicies secundò*, Deus prædicatur de tribus personis diuinis secūdum eandem rationem substantiæ per nomen significatam: sed tamen non est terminus vniuocus, aut nomen vniuocum respectu ipsorum, nec illæ sunt vniuoca vniuocata respectu istius nominis: ergo mala est prædicta definitio vniuocorum, quandoquidem competat aliquibus, quæ non sunt vniuoca.

Respondeo, distinguendo minorem: si requiratur ad nomen æquiuocum, quod res significata multiplicetur in vniuocis vniuocatis; aut si requiratur ad vniuocata, quod res significata per nomen multiplicetur in ipsis, concedo minorem, & nego consequentiam cum sua probatione: quia, supposito quod id requiratur, intelligendum est, quod ratio vna significata per nomen vniuocum, & posita in definitione vniuocorum, debet esse ratio vna vniuersalis & abstracta à pluribus: talis autem ratio vna non significatur nomine Dei, & sic non erit nomen vniuocum, nec conueniet ipsi prædicta definitio: si nō requiratur ad nomen vniuocū ratio vna abstracta à pluribus, in quibus multiplicatur, nego minorem.

11 *Si autem quæratur*, an vere requiratur à parte rei ad nomen vniuocum, quod significet ratio-

tionem vnam abstractam à multis, in quibus multiplicatur, an vero sufficiat quod sit ratio vna siue abstracta & multiplicata, siue non.

Respondeo, quæstionem esse de nomine, & dependere solummodo ab institutione & significatione huius nominis vniuoci. Verisimilius autem videtur, quod sufficiat rationem illam significatam nomine vniuoco esse vnam in multis, siue cum multiplicatione, siue sine multiplicatione. Ratio est *Primò*, quia in definitione vniuocorum non ponitur aliqua particula significans multiplicationem, aut non multiplicationem rationis significatæ per nomen: ergo gratis restringeretur illa vna ratio ad rationem multiplicatam, aut non multiplicatam; sed potius debet dici quod abstrahat à multiplicatione & non multiplicatione, & quod perinde sit, an multiplicetur, necne, ad hoc vt habeat vnitatem illam requisitam ad vniuocationem. *Secundò*, quia omne nomen dictum de pluribus, vel debet dici vniuoce, vel æquiuoce, vel analogice: sed nomen Deus & quodcumque aliud nomen dictum de pluribus, & significans vnam numero rationem in illis repertam, non dicitur de illis pluribus æquiuoce nec analogice; ergo vniuoce; & consequenter sufficit vna numero ratio in multis reperta, vt dicatur nomen ipsam significans vniuocum vniuocans, & vt dicantur illa plura vniuoca vniuocata.

Confirmatur, quia rationes diuersæ, significatæ per nomen æquiuocum, non debent esse rationes vniuersales, & propterea nomen *Petrus* est nomen æquiuocum respectu huius Petri & illius Petri, cum tamen non significet rationem vllam vniuersalem: ergo ratio vna, significata per nomen vniuocum, non debet esse ratio vna vniuersalis, sed sufficit quod sit vna, quomodocumque sit vna.

Obiicies tertiò. Nomen *ens* non est vniuocum substantiæ & accidenti, nec Deo & creaturæ, & tamen conuenit ipsis secundum eandem rationem, quæ etiam multiplicatur in substantia & accidente, Deo & creatura: ergo non est bona prædicta definitio vniuocorum. Probatur maior, quia nomen *ens*, non significat rationem perfecte abstractam à Deo & creaturis, substantia & accidentibus: sed nomen vniuocum debet significare rationem perfecte abstractam: præterea nomen vniuocum debet significare rationem communem vniuocatis ita, vt ratio significata per ipsum non sit in vno ex vniuocatis cum dependentia ab altero ex illis: sed ratio entis est in creatura cum dependentia à Deo: ergo non potest esse vniuoca Deo & creaturis.

12

Respondeo negando maiorem: ad cuius probationem dico, quod sufficiat ad vniuocationē, rationem vnam communem pluribus esse vnam determinate, siue perfecte abstrahatur, siue non, & siue sit in vno ex vniuocatis cum dependentia ab alio vniuocato, siue non: neque enim in definitione vniuocorum ponitur vlla particula, ex qua colligatur quod ratio illa vna debeat esse perfecte abstracta, aut quod debeat esse

in vniuocatis omnibus sine dependentia vnius ab altero, & propterea gratis dicitur quod debeat sic intelligi. Deinde omnes fatentur communiùs quod nomen *ens* non sit æquiuocum Deo & creaturis, substantiæ & accidentibus; sed si non esset vniuocum illis, esset æquiuocum illis, quia inter nomen prædicabile de multis vniuoce, & æquiuoce non datur medium, vt dicemus quæstione sequenti. Hoc autem totum melius intelligetur ex dicendis in Metaphysica de vniuocatione entis vt sic ad Deum & creaturam, substantiam & accidens.

13

Obiicies vltimo: Indiuiduum vt sic, primò intentionaliter sumptū dicitur secundum eandem rationem de quolibet indiuiduo: sed non est vniuocum respectu eorū, quia ab indiuiduis non potest abstrahi aliqua ratio communis, neque enim est vlla ratio cōmunis ipsis qua talia sunt, maxime secundum Doctorem & nos, vt patet ex dictis *disput. de indiuiduo num.* 10. ergo mala est prædicta definitio.

Respondeo hic etiam esse quæstionem de nomine: nā si ad nomen vniuocum requiratur quod significet conceptum determinatum vnum abstractū à pluribus, in quibus multiplicetur, indiuiduū non erit nomen vniuocum, sed æquiuocum analogū propter dicta in alia illa disputatione: si verò sufficiat conceptus aliquis indeterminatus & vagus, qui potest dici de pluribus habentibus aliquam proportionem inter se, ratione cuius talis conceptus indeterminatus & vagus possit dici de quolibet ex illis, tum indiuiduum vt sic erit vniuocum omnibus indiuiduis. De quo tamen hic nihil determino, sed remitto resolutionem ad disputationem præmissam.

CONCLVSIO III.

14 *Descriptio denominatiuorum.*

B*Ene definiuntur denominatiua esse illa, quæ ab aliquo solo differentia casu, nominis sumunt appellationem*. Hæc est communis cum Philosopho hic. Hanc definitionem explicant communiter sic, vt sensus sit quod denominatiuum sit terminus concretus deriuatus à termino abstracto non solum quoad sensum, sed quoad vocem, & distinctus ab illo finali cadentia vocis; vt *fortis* deriuatur à fortitudine, & distinguitur ab ipsa in recto seu nominatiuo casu littera aut syllaba finali, quia ly *fortis* desinit in *s*, & fortitudo in *o*.

Explicatio aliquorum.

Sed contra hanc explicationē facit, quod ly *musica* adiectiue sumptum sit terminus denominatiuus: sed quamuis deriuetur non solum sensu, sed voce à termino abstracto *musica* substantiue sumpto, tamen non differt ab illo finali cadentia aut vllo modo quoad vocem in vllo casu: ergo non est bona prædicta explicatio, quandoquidem ea supposita non comprehenderētur omnia denominatiua in prædicta definitione.

Confirmatur, quia studiosus, vt significat idem quod virtuosus seu præditus virtute, est terminus denominatiuus, sed non deriuatur quoad vocem ab vllo termino abstracto conueniente cum ipso in significatione, quia terminus abstractus, qui conuenit cum illo in significatione, est virtus; studiosus autem non deriuatur vocaliter a virtute, vt patet: studium autem quod

quod posset esse abstractum eius, quatenus significat hominem datum studijs, & à quo posset deriuari vocaliter, non est abstractum eius, vt significat præditum virtute, vt patet.

15 *Respondent Complutenses* ad replicam, quod per accidens sit quod musica adiectiue sumpta non differat finali desinentia à musica substantiue sumpta. Et ad confirmationem dicunt, quod studiosus non sit denominatiuus terminus in rigore, vt hic definitur terminus denominatiuus, quia solum est denominatiuus re, & non voce, denominatiua autem rigorosa debent esse denominatiua voce, & re.

Contra primam ex his responsionibus facit, quod tam per se musica adiectiue sumpta non differt à musica substantiue sumpta, quàm per se fortis differt à fortitudine: & tam per accidens est, quod fortis differat à fortitudine, quàm quod musica adiectiue sumpta non differat a musica substantiue sumpta, vtrumque enim oritur ex hominum libera institutione.

Deinde, si contra aliquam definitionem inueniretur aliqua vna instantia, in qua, aut non conueniret alicui vni cõtento sub definito, aut conueniret alicui non contento sub definito; sine dubio definitio non valeret: v.g. si inueniretur vnus homo, qui nõ esset animal rationale, aut aliquid aliud quod non esset homo, sed esset animal rationale, certe animal rationale non esset bona definitio hominis; nec posset saluari eius bonitas dicendo, quod per accidens tantũ accideret, vt reperiretur aliquid nõ homo, cui conueniret, aut aliquis homo, cui non conueniret; ergo si reperiatur aliquid denominatiuum, cui non conuenit prædicta definitio, etiamsi per accidens reperiretur, definitio non erit bona, nec saluari potest recurrendo ad per accidens.

16 *Præterea*, quemadmodum illi authores dicunt quod studiosus non sit denominatiuum rigorose sumptum, vt hic definitur, quia non deriuatur ab abstracto suo, ita melius dicerent quod ly *musica* adiectiue sumptum non sit denominatiuum rigorose sumptum ex eo quod non differat casu ab abstracto, si illa differentia sit necessaria ad denominatiuum rigorose sumptum, prout est secundum ipsos.

Contra secundam responsionem ad confirmationem facit primò, quod Philosophus diminute procederet si non definiret omne denominatiuũ, præsertim cum ad doctrinam Logicæ, & alias scientias acquirendas tam deseruiat denominatiuũ, quod est tale sola re, quàm illud quod est tale re & nomine. Secundò quod gratis dicatur requiri ad denominatiuũ rigorosum ista vocalis deriuatio. Tertio quod definitio prædicta sic explicari possit, vt cõprehendat denominatiua non solũ re & voce, vt fortis respectu fortitudinis, sed sola re, & nõ voce, vt studiosus respectu virtutis. Sed sine dubio si sic explicari possit, melius sic explicatur, quam ita, vt sola comprehendat denominatiua re & voce, & denominatiua illa, quæ differunt finali cadentia nominis seu vocis.

17 Alij sic explicant denominatiua, vt velint quod sint illa, quæ prædicantur de multis secundum eandem rationem, quæ ratio est accidentalis illis multis; ad differentiam scilicet

vniuocorum, quæ prædicantur de multis secundum eandem rationem ipsis essentialem. Sed hæc explicatio vix quadrari potest, aut accommodari ad prædictam descriptionem Philosophi, in qua nec vna particula ponitur, in qua significetur, quod denominatiua debeant, quà talia, prædicari de multis. Deinde in hac explicatione non ponitur aliquid correspondens illis particulis, quæ ab aliquo solo differentia casu secundum nomen sumunt appellationem.

18 *Itaque dicendum est*, sensum prædictæ definitionis esse, quod denominatiua sint illa concreta, quæ dicuntur de aliquo ex eo, quod afficiatur intrinsece, vel extrinsece aliqua forma accidentali, propter quam formam sic afficientem res denominatiuas, terminus denominatiuus dicitur de illis. Dicitur ergo quod terminus denominatiuus sumit appellationem nominis ab aliquo, nimirum à nomine abstracto, seu à forma significata per illud nomen abstractum, quia non diceretur de re denominata, nisi illa forma afficeret illam rem; vt fortis non diceretur de leone, nisi inesset ipsi fortitudo; nec visus diceretur de pariete, nisi visio esset ad ipsum terminata; nec studiosus pro virtuoso de homine, nisi inesset ipsi virtus. Dicitur etiam quod solo casu differat ab ipso; quia terminus concretus significat eandem formam, quam significat terminus abstractus, sed cum hac differentia, quod terminus concretus, seu denominatiuus significet ipsam, vt adiacentem, seu denominantem, terminus verò abstractus significet ipsam secundum se; quæ differentia est casualis seu accidentalis.

Adde pro maiori huius rei declaratione & authorum veterum intellectione, denominatiuum denominans vocari terminum illum concretum, qui dicitur de aliquo, vt iustus; & terminum denominantem esse formam abstractam seu vocem, quæ eam significat, vt iustitia; denominatiuum denominatum esse rem illam, de qua dicitur terminus denominatiuus denominans, seu quam afficit & denominat, vt homo: quæ tamen appellationes sunt satis barbaræ, præstaretque sine dubio dicere quod subiectum formæ esset denominatum ab ipsa, & ipsa forma esset denominās tale subiectum, & vox concreta esset denominatiuum: sed hoc est parui momenti.

QVAESTIO II.

Vtrum dentur aliqua analoga media inter æquiuoca & vniuoca.

19 Per analoga hic intelliguntur termini aliqui, qui dicuntur de pluribus, & nec sunt æquiuoca, nec vniuoca respectu eorum; & quæritur, an dentur tales termini. Pro qua re melius intelligenda aduertendum, non posse esse in controuersia, quin dentur aliqui termini, qui dicuntur de multis, & non vniuocè, sicut homo dicitur de Petro & Paulo; nec æquiuoce, sicut Gallus dicitur de gallinaceo & homine nato in Gallia: nam certum est, quod sanum dicatur alio modo de vrina & medicina, quàm homo de Petro & Paulo, aut Gallus de gallinaceo &

& homine nato in Galliamam, homo ita dicitur de Petro & Paulo, vt si quæratur quid significet quando dicitur de vtroque, eadem explicatione satisfiat: quod non est verum de sano, vt dicitur de vrina & medicina, sed diuersa omnino explicatio adhibenda est.

Rursus, Gallus dicitur de gallinaceo, & homine nato in Gallia secundum tam diuersam rationem, vt significatio ipsius, quatenus dicitur de vno ex illis, non inuoluat aliquem ordinem, aut subordinationis, aut dependentiæ, aut proportionis, aut attributionis ad significatum ipsius, vt dicitur de altero. Sanum autem dicitur de vrina, quatenus vrina est signum naturale sanitatis aut præsentis, aut absentis: dicitur vero de homine, quatenus significat debitam dispositionem humorum & partium ipsius: vnde significatum ipsius, quatenus dicitur de vno, dicit aliquem ordinem ad significatū illius, quatenus dicitur de altero, & propterea data opera illud nomen, quod dictum est de homine habente debitam illam dispositionem, dicitur de vrina, quia significat illam debitam dispositionem inesse, vel abesse homini. Quod si vocaretur huiusmodi terminus analogus, vt secundum omnes vocari debet, non potest dubitari quin detur, & si eatenus vocaretur medium inter vniuoca, & æquiuoca illa, quæ dicuntur de pluribus, vt Gallus dicitur de gallinaceo & homine nato in Gallia (quæ vocantur æquiuoca à casu) quatenus illa analoga non habent rationem vnius vel alterius, sed rationem distinctæ rationis ab illis, non posset controuerti, quin darentur analoga media inter æquiuoca sic accepta, & vniuoca.

Quo sensu possunt admitti analoga media inter æquiuoca & vniuoca.

Vnde controuersia sola potest esse, an dentur aliqui termini, qui dicuntur de pluribus, præsertim cum multiplicatione, qui nec habeant rationem vniuocorum, nec æquiuocorum, prout vniuoca & æquiuoca describuntur supra à Philosopho. In qua controuersia quamuis pars affirmatiua attribui soleat Thomistis ac recentioribus, & negatiua Scotistis, reuera tamen existimo meliores Thomistas non discordare à Scotistis; nam *Complutenses* hic tenent analoga omnia comprehendi sub æquiuocis descriptis à Philosopho, & consequenter tenere debent, quod conueniat ipsis definitio illa æquiuocorum, quam doctrinam fatentur esse expresse *D. Thomæ opusc. 48. tract. 2. c. 1. Caietani 1 par. quæst. 13* & Doctorum communiter, eamq; præterea tenet *Auersa q. 25. logica* & est sine dubio omnium illorū authorum, qui distinguunt æquiuoca vt sic in æquiuoca à casu, & æquiuoca à consilio: nam per æquiuoca à consilio intelligunt illa, quæ hic dicuntur analoga, & per æquiuoca à casu intelligunt illa quæ dicuntur de multis absque vllo ordine vnius ad alterum: vnde cum illa æquiuoca à consilio dicant esse species æquiuocorum vt sic, tenere debent quod non sint media inter æquiuoca vt sic, & vniuoca vt sic, id est non participantia rationem horum aut illorum, vt patet. Sed nec vlli Scotistæ negant, quin dentur illa æquiuoca à consilio seu analoga, quæ neque sint vniuoca neque æquiuoca à casu. Sed, vt veritas magis appareat, statuendas duxi sequentes conclusiones.

Sensus controuersiæ.

CONCLVSIO I.

21 *Non datur analogum, quod non sit vel æquiuocum, vel vniuocum.*

Non datur aliquis terminus analogus prædicabilis cũ multiplicatione, qui sit medius inter vniuocum vt sic, & æquiuocum vt sic, seu qui non participet definitionem alterutrius ex ipsis supra traditam à Philosopho. Hæc est sine dubio omnium Scotistarum, & etiam vt puto, Thomistarum ac recentiorum communiter.

Probatur primò, quia Aristoteles non fecit mentionem de huiusmodi analogis medijs: ergo non dantur.

Dices non valere consequentiam ab authoritate negatiua. *Cõtra*, licet simpliciter nõ valeat, tamen cum Aristoteles ex professo egerit de vniuocis, & æquiuocis, vt possimus cognoscere, quænam deberent in Prædicamentis collocari, & quænã excludi, omnino diminute procederet, nisi etiã ageret de huiusmodi analogis si darentur, quia posset quis dubitare vtrum in prædicamẽtis collocanda essent, vel non.

Dices, ex notitia Vniuocorum, & Aequiuocorum facile deueniri posse in cognitionem Analogorum, & propterea non esse necessarium vt specialiter de Analogis fieret mentio.

Contra, quia multo facilius ex cognitione vniuocorum deueniri posset in cognitionem æquiuocorum, & e contra: ergo potius deberet agere de analogis, quã de vniuocis aut æquiuocis.

Confirmatur efficaciter, quia Philosophus exemplificãs æquiuocum à se definitum dicit hominem esse æquiuocum ad verum & pictum: sed nihil magis est analogum secundum aduersarios, quam homo respectu veri & picti: ergo cum hoc analogum sit æquiuocum, non datur aliquod analogum medium, quod non sit æquiuocũ, prout æquiuocũ diffinitum est a Philosopho: aliàs male vteretur illo exemplo.

22 *Probatur ratione*, quia quæ conueniunt in aliquo nomine, aut habent eandem rationem secũdum nomen significatam, aut nõ habent: si habent, sunt vniuoca, vt patet ex definitione vniuocorum si non habent, sunt æquiuoca: ergo non dantur analoga media, quæ non participent definitionem vniuocorum & æquiuocorum.

Dices, quod neque habent illam rationem totaliter, neque etiam non habent, sed habent illam partim, & partim non habent, & hinc definiuntur analoga ab aduersarijs esse, quorum nomen commune est, ratio verò secundum nomen partim eadem, partim diuersa.

Contra: quia licet aliquid de significatione nominis, quatenus dicitur de vno ex analogatis, reperiatur in altero, si tamen aliquid ipsius non reperiatur in ipso, simpliciter potest dici quod illa analogata non participent eandem rationem significatam per nomẽ, sed diuersas: ergo simpliciter loquendo debet vocari æquiuocum, & consequenter responsio nihil valet. Probatur antecedens, quia licet aliquid quod est de essentia hominis sit in bruto, quia tamen tota eius essentia nõ est in ipso, propterea simpliciter potest dici, quod habeant diuersas essentias: ergo si analogata non conueniant totaliter in ratione significata per nomen, possunt dici simpliciter non conuenire in eadem ratione, sed habere rationes diuersas.

Con-

Confirmatur, quia inter vnum, & multa non datur medium secundum Philosophum, & ratio est, quia sunt cōtradictoria, nam vel multitudo nihil aliud dicit formaliter præter negationem vnius, vel vnum nihil aliud dicit præter negationem multitudinis: ergo analogata habēt, aut vnam rationem secundum nomen, aut multas rationes: si vnam, sunt vniuoca; si multas, sunt æquiuoca, & consequenter non dabuntur aliqua analoga media.

Dices quod habeant diuersas rationes à parte rei, sed tamen quia illæ diuersæ rationes dicunt aliquem ordinem inter se, possunt dici nō esse omnino diuersa.

Contra, quia vna res, vt dicēs ordinem ad aliam rem, est omnino diuersa ab illa alia re: ergo vox significans ipsam, vt dicens talem ordinem, & significās rem illam, ad quam dicit ordinem, est æquiuoca respectu vtriusque.

CONCLVSIO II.

23 *Dātur analoga distincta ab vniuocis, & æquiuocis à casu.*

DAntur aliqui termini communes, qui dicuntur de pluribus, & nec sunt vniuoca; nec æquiuoca à casu, & consequenter sunt media inter vniuoca omnia, & talia æquiuoca. Hæc est certa, & eam solā videntur velle Thomistæ, qui citantur pro opposito conclusionis præmissæ, nec ab vllo Scotista negatur. *Probatur*, quia vox sanum, vt dicitur de homine, & vrina, est vox communis ipsis, & non est ipsis vniuoca, quandoquidem longe diuersum sit significatum ipsius, vt dicitur de vno, & de altero; nec est ipsis æquiuoca à casu, nam data opera illud ipsum nomen, quod dicebatur de homine habente debitam complexionē, & proportionem humorum ac accidentium, imponebatur ad significandam vrinam, quæ significabat talem cōplexionem adesse: ergo dātur termini communes pluribus, medij inter vniuoca & æquiuoca à casu, & consequēter dātur termini analogi sic medij, quia per terminos analogos, nihil aliud intelligunt authores, quam huiusmodi terminos cōmunes: dicuntur autem medij inter terminos vniuocos & æquiuocos a casu, quia nec vnius, nec alterius rationem habent, & etiam, quia habent aliquā proportionē cum vtrisque; cum æquiuocis quidem, quia dicuntur de pluribus secundum diuersam rationem; cum vniuocis verò, quia sicut data opera terminus vniuocus erat impositus ad significanda illa multa, de quibus dicitur, propter similitudinem eorum inter se: ita etiam data opera terminus analogus est impositus ad significāda multa propter proportionem aut attributionem, quam dicunt inuicem. Hæc sufficiunt ad solutionem quæstionis: sed quia frequens est vsus æquiuocorum à consilio seu analogorum, aliqua de ipsis particularius examināda sunt; sed breuiter tamen, neque enim res tanti momenti est, quāti eam faciunt Complutenses.

24 *Tria analogorum genera.*

Itaque huiusmodi analoga sunt in triplici differentia; quædam enim sunt inæqualitatis, quædam attributionis, quædam proportionis, seu proportionalitatis. *Analoga inæqualitatis* secundum Caietanum sunt illa, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ nomini accōmodata eadem, ita tamen vt illa ratio inæqualiter participetur ab analogatis quoad perfectionem, hoc est contrahatur per dis-

Analogum inæqualitatis vt explicatur à Caietano est vniuocum.

differentias, aut modos inæqualis perfectionis ad analogata. Sic homo & brutum sunt analoga respectu animalis, quia conueniunt in homine, & ratione significata per nomen animalis, quæ tamen ratio per differerentias inæqualis perfectionis contrahitur ad ipsa: sed certe analoga sic explicata sunt perfectissime vniuoca.

Item, vt explicatur ab alijs.

Alij explicant illam inæqualé participationem rationis analogiæ per hoc, quod vni ex analogatis conueniat cum dependentia essentiali ad alterum ita, vt non possit cum illa ratione existere à parte, sine essentiali dependentia ab altero analogato. Et si explicetur sic, ens erit analogum respectu Dei & creaturę, quia creatura nō potest existere à parte rei sine dependentia à Domino Deo, & similiter ens finitum, vt sic erit analogum respectu substantiæ & accidētium, animal verò non erit analogum respectu hominis & bruti, quia alteruter potest existere à parte sine dependentia ab altero. Similiter homo, vt sic, respectu duorum hominum, quorum vnus sit pater & alter filius, non erit etiam analogum, quia licet filius dependeat à patre, non tamen essentialiter, ita scilicet, vt non possit existere sine dependentia à patre.

Sed neque hic modus sufficit ad distinguendum analoga inæqualitatis ab vniuocis, quia tota definitio vniuocorum conuenit analogis inæqualitatis hoc modo explicatis; vnde si per analoga intelligamus ea, quæ cōprehenduntur à Philosopho sub æquiuocis, & ab alijs dicuntur æquiuoca à consilio, huiusmodi non erunt analoga. Quare existimo hanc acceptionem analogorum esse impropriissimam. Adde præterea, quod communiter vocantur analoga attributionis, quæ huiusmodi dependentiam essentialem habent ad inuicem.

25 *Analoga attributionis* sunt illa, quæ dicuntur de pluribus propter ordinem vnius ad alterum, v. g. quando est aliquod nomen quod primo & per se est impositum ad significandam aliquam formam, extenditur autem postea ad significanda aliqua alia, non quod habeāt in se illam formam, sed quod habeant aliquem ordinem ad illam, tale nomen est analogum attributionis: sic sanum est analogum, quatenus dicitur de homine sano, & de vrina & medicina sana, quia principaliter & primò erat impositum ad significandam debitam complexionis proportionem, quæ est in homine sano, postea autem extensum est ad significādam medicinam & vrinam sanam, non quod habeant in se illā sanitatem, sed quod dicant ordinem ad illam, medicina quidē quatenus est causatiua, vrina vero quatenus est significatiua illius: similiter vox *homo* vt sic, est analogum respectu hominis picti & veri, quia primo erat imposita ad significandum hominem verum; postea vero propter ordinē hominis picti ad verum, ex eo scilicet, quod sit imago ipsius, nomen illud erat impositum ad significandum hominem etiam pictum.

Analogum attributionis habet duas impositiones nominis.

Porro in huiusmodi analogis duo sunt cōsideranda: primò duplex impositio nominis analogi, vna, qua instituebatur ad significandam formam illam principaliter significatam; altera, qua ex-

extendebatur ad significanda illa alia, quæ dicunt ordinem ad illam, quod nó accidit in nomine vniuoco, quod vna impositione instituitur ad significandum omnia illa, quibus est vniuocum.

Principalius significat vnum ex significatis quam reliqua.

Secundò, ex anologis anologatis vnum vocari magis principale, illud scilicet quod habet formã principaliter intentã, reliqua minus principalia, quæ scilicet habent ordinem ad illam formam.

26

Controuertitur autem, an nomen analogum, quatenus dicitur de analogatis minus principalibus, formaliter significet formam principaliter significatam, an vero habitudinem istius analogati ad talem formam, v.g. an sanum, vt dicitur de cibo, significet formaliter ipsam sanitatem animalis, an verò respectum seu habitudinem, quam dicit cibus ad sanitatẽ quatenus scilicet est conseruatiua ipsius. Qua in re ego existimo omnino significari formaliter & directè ipsas habitudines, licet indirectè etiam importetur ipsa forma principalis; si enim quis velit explicare, quid sit cibus sanus, dicet esse illum, qui aptus est ad conseruandum sanitatem, in qua explicatione ponitur multo directius aptitudo cibi ad conseruandam sanitatem, & in obliquo tantum ponitur ipsa sanitas.

Vt dicitur de analogatis minus principalibus significat habitudinẽ eorum ad formam principalem.

27

Dices: illud, quod ponitur in rectò in explicatione alicuius nominis, non est id quod formaliter significatur per nomen, alias albedo non significaretur formaliter per nomen album: ergo ratio illa est nulla.

Respondeo distinguendo antecedens: secludendo materiale significatum nominis concreti, nego; non secludendo, concedo antecedens, & nego consequentiam, quia illa ratio supponit seclusũ esse significatũ materiale. Itaque omne nomen concretum significat materialiter illud, quod in sui explicatione ponitur in recto, reliqua autem formaliter; quod si reliqua sint plura, principaliter significabit illud, quod ponitur in accusatiuo casu immediate post verbum, aut quod æquiualet ipsi, quia illud magis directè in explicatione ipsius ponitur ex omnibus illis, quæ præter materiale dicit: vnde cum in explicatione cibi sani ponitur aptitudo ad conseruandam sanitatem in accusatiuo casu, (explicatur enim, illud quod habet aptitudinem ad conseruandam sanitatem) illa aptitudo principaliter significabitur per sanum, vt dicitur de cibo.

Obiicies: quotiescumque sunt plura conuenientia in nomine, potius est dicendum quod illud nomen significet illud, in quo conueniunt, quam in quo non conueniunt.

Respondeo, hoc esse verum si nomen sit vniuocum, secus si sit analogum.

28

Quid analogum proportionis.

Analoga denique proportionis seu proportionalitatis sunt illa, quorum nomen commune est, ratio vero significata diuersa, ita tamen, vt habeant inter se in illa ratione diuersa quandam proportionem seu similitudinem; vt v.g. nomen leo significat leonem verum, & Christum propter proportionem, quam habuit Christus cum leone in fortitudine aut principatu, quia quemadmodum leo est fortissimus & princeps animaliũ, ita Christus est Princeps & fortissimus omnium creaturarum. Similiter ridere dicitur de prato & homine; Intellectus & voluntas diuina vocantur manus Dei,

quia

quiaquemadmodum homo operatur manibus, ita Deus intellectu & voluntate.

Dices: illa, quæ habent nomen vniuocum commune, non alia ratione id habent, quam quod habeant inter se similitudinem: ergo si illa quæ sunt analogata analogia proportionis debent habere similitudinem, erunt proprie loquendo vniuoca, & sic non erunt æquiuoca neque à casu, neque à consilio.

29 Pro solutione huius aduertendum est nomen vniuocum semper significare istam rationem, in qua vniuocata sunt similia, v. g. nomen homo significat humanitatem, in qua Petrus & Paulus sunt similes, albedo significat albedinem in qua duo parietes sũt similes &c. nomen vero analogum analogia proportionis non significat illam rationem, in qua analogata habẽt similitudinem, sed significat ipsa analogata, quæ habent illam rationem, leo enim non significat fortitudinem animalis rugibilis, aut Christi, sed significat ipsum animal rugibile & Christum, qui habent similitudinem in fortitudine.

Differentia inter analoga proportionis & vniuoca.

Respondeo ergo ad obiectionem distinguendo antecedens: ita vt ratio, in qua habent similitudinẽ significetur per nomen vniuocũ, concedo; alio modo, nego antecedens, & similiter distinguo consequens.

Est etiam alia differentia inter vniuoca & analoga proportionis quod nomen vniuocum vna impositione sit impositum ad significanda omnia vniuocata; analogũ autem nomen pluribus impositionibus indigeat. Alij etiam volunt quod nomen analogum proprie significet vnum ex analogatis, & improprie per metaphoram aut aliam figuram reliqua: sed quamuis id sæpe contingat, non existimo esse necessariũ. Aduertendum autem quod idem nomen possit esse analogum respectu plurium vtraque analogia & proportionis & attributionis, sanum enim est analogum respectu hominis sani & pomi sani analogia proportionis, si ideo dicatur pomum sanum quod sit integrum in se & incoruptum; analogia vero attributionis si ideo dicatur pomum sanum, quod conducat ad conseruandam & procurandam sanitatem hominis.

30 *Dices*: Indiuiduum est analogum proportionis respectu omnium indiuiduorum, & differentia primò intentionaliter accepta respectu omnium differentiarum talium, & natura specifica primo intentionaliter accepta respectu omnium talium naturarum: sed indiuiduum est æque primò impositum ad significanda omnia indiuidua, & differentia ad significandas omnes differentias, & natura specifica ad significandas omnes naturas specificas: ergo falsum est quod analogum indigeat pluribus impositionibus.

Vt respõdeatur huic obiectioni, aduertendum dupliciter posse discurri de indiuiduo vt sic, primò dicendo quod sit vniuocum, licet non significet rationem aliquam vnam determinatam abstractam ab inferioribus, & vocando ipsum vniuocum, analogum ad differentiam vniuocorũ dicentium vnam rationem determinatam abstractam ab inferioribus; secundo dicendo quod sit æquiuocum analogum ex eo, quod non significet aliquam vnam rationem sic abstractam & determinatam: si primo modo di-

discurratur, tollitur vis obiectionis, quia quando dicimus, quod analogum requirat plures impositiones, id intelligendum est de analogis æquiuocis, non de analogis vniuocis, quale est indiuiduum iuxta hunc philosophandi modum, & idem est de differentia vt sic, & natura specifica vt sic, ac alijs similibus: si teneatur secundus modus, dicendum est, quod omnia analoga proportionis non requirant diuersam impositionem, sed illa quæ per se primò significant vnā rationem, & alia significant propter proportionē cū illo primo.

Differentia inter analoga proportionis & alia.

Si autem quaras, quomodo possit discerni inter huiusmodi analoga proportionis, & illa alia: *Respondeo* differentiam esse facilem, nam explicatio nominis analogi, quod per se primò significat vnum ex analogatis, & secundariò alia, propter proportionem, quam habent cum illo primo, erit omnino diuersa; nam si volo explicare quid sit leo, vt dicitur de animali irrationali sic dicto, debeo dicere, quod sit animal rugibile; si volo autem explicare ipsum, vt dicitur de Christo, debeo dicere, quod sit aliqua persona summæ fortitudinis & superioritatis, aut aliquid simile: quæ explicationes sunt diuersissimæ, & sine vlla proportione, aut similitudine: illud vero analogum, quod æque primo & vnica impositione significat sua analogata, habet eandem vocalem explicationem, vt dicitur de quolibet ex illis, vt patet in illo exemplo de indiuiduo, & differentia, & natura specifica: eodem enim modo explicari debet Petrus quatenus est Indiuiduum & Paulus, quatenus est tale indiuiduum.

QVAESTIO IV.

De duabus diuisionibus & regulis antepraedicamentalibus.

31

Prima diuisio antepraedicamētalis.

PHilosophus *cap. 2. huius libri* fecit mentionem de duabus diuisionibus, quarum prima est: *Eorum, quæ dicuntur, alia sunt complexa vt homo currit, alia incomplexa, vt homo:* & hæc sane diuisio potest accommodari rebus, si intelligatur sic, quod rerum, aliquæ sunt complexæ, vt illæ, quæ duobus conceptibus debent concipi; aliquæ vero incomplexæ, vt quę vno tantum conceptu apprehendi quærunt. Potest etiam accommodari vocibus, si intelligatur sic, quod vocum aliquæ sint, quæ significant res cōplexas, aliquæ quæ res incomplexas.

Secunda diuisio conuenit rebus simplicibus seu incomplexis, scilicet: *eorum quæ sunt alia de subiecto dicuntur* (id est essentialiter prædicantur) *in nullo vero subiecto sunt* (id est nō habent aliquod subiectum inhæsionis, cui inhæreant) vt homo, qui prædicatur essentialiter de Petro, & tamen non inhæret Petro, nec vlli alteri: & huiusmodi sunt omnes substantiæ secundæ, seu vniuersales. *Alia verò in subiecto sunt* (id est inhærent alicui subiecto) *de nullo vero subiecto dicuntur* (id est nō prædicantur essentialiter de vllo subiecto) vt hæc albedo, quæ quidem inhæret parieti, non tamen prædicatur essentialiter de pariete, aut vllo alio: & huiusmodi sunt omnia accidētia singularia. *Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto etiam sunt*, vt color qui inhęret

hæret parieti, & prædicatur essentialiter de albedine, & huiusmodi sunt omnia accidentia vniuersalia. *Alia denique neque in subiecto sunt, neque de vllo subiecto dicuntur*, vt Petrus, qui neque inhæret vlli, neque prædicatur essentialiter de vllo, & huiusmodi sunt omnes substantiæ primæ, seu omnia indiuidua substantialia.

32 *Prima regula antepræ dicamitalis.*

Præterea etiam Philosophus *cap. 3.* posuit duas regulas: *prima est.: Cum quidpiam de quopiam prædicatur vt de subiecto, ea, quæ de prædicato dicuntur, dicentur etiã de subiecto.* Sic quia homo prædicatur de Petro, & animal prædicatur de homine, animal etiam prædicari potest de Petro. Controuertitur autem inter commẽtatores, an hæc regula solum habeat locum in prædicatis essentialibus, an etiam in accidentalibus: & licet Aristoteles videatur tantum voluisse comprehendere prædicata essentialia, quia idem intelligit hic per prædicari, vt de subiecto, quod intellexit per eadem verba *cap. 2.* ibi autem intellexit per prædicari de subiecto prædicari essentialiter; tamen quantum ad rei veritatem existimo regulam posse intelligi vniuersaliter de quocumque prædicato, modò nõ conueniat prædicato vt abstrahitá subiecto, aut modò subiectum non habeat aliquod prædicatum incompatibile cum illo prædicato. Vnde quia dicitur de pariete, quod sit albus, & dicitur de albo, quod sit coloratum; dicitur etiam de pariete quod sit quid coloratũ: quamuis autem dicatur de Petro, quod sit homo, & de homine quod sit species, non tamen dicitur de Petro quod sit species, quia species dicitur de homine vt abstrahit à Petro. Similiter quãuis dicatur de homine quod sit communicabilis, non tamen dicitur de Petro, quia Petrus habet prædicatum oppositum isti prædicato.

33

Secunda regula est: Diuersorum generum & non subalternatim positorum diuersa sunt specie differentiæ: si verò subalternatim ponantur, easdem differentias habere possunt.

Tribus modis genera possunt esse diuersa.

Vt intelligatur hæc regula, notandum est tribus modis aliqua genera dici diuersa; primò & propriissime illa genera dicuntur diuersa, quæ collocantur in diuersis prædicamentis, vt animal, & scientia: secundò dicuntur genera diuersa, quæ sunt eiusdem prædicamenti, si neutrum sub altero ponatur, sed vtrumque sub aliquo tertiò. Tertiò demum dici possunt diuersa genera, quæ in eodem prædicamento collocantur, sed ita tamen, vt vnum sub alio ponatur, vt animal & viuens. Difficultas modò est quid intelligat Philosophus per genera subalternatim, aut non subalternatim posita.

CONCLVSIO I.

34 *Quæ sunt genera subalternatim posita secundũ Philosophũ.*

Genera subalternatim posita sunt tam illa, quorum vnum sub altero collocatur, vt animal collocatur sub viuente, de quo nullus dubitat, quam illa, quæ collocantur sub aliquo tertio genere; quamuis neutrum sub altero collocetur, vt planta & animal. Hæc est communior, & contra Complutenses quoad secundam partem. *Probatur* quoad hanc partẽ: Philosophus *6. Top. cap. 2. loco 41.* expresse dicit genera subalternata non solum appellari ea, quorum vnum sub altero collocatur,

tur, sed etiam ea quorum vtrumque est sub tertio. Deinde ibidē ait: Et est certum, quod quæ ponūtur sub tertio genere, quamuis non subordinentur sibi inuicem, habeant differentiam communē, vt animal & planta habent differentiam constitutiuam viuentis sibi communem, sicut ipsum viuens est ipsis commune: sed in hac regula ait genera non subalternatim posita non habere differentiam communem: ergo signum est quod, quę ponuntur sub tertio genere, quandoquidem habeant differentiam communē non sint genera non subalternatim posita, & consequenter quod sint genera subalternatim posita. Hinc sequitur quod genera non subalternatim posita sint illa, quorum neutrum sub altero ponitur, neque vtrumque sub illo tertio.

Dices cum Complutensibus: ex eo quod duo genera subalternētur alicui tertio, non sequitur, quod sint subalternatim posita inter se: ergo genera subalternatim posita debent esse vnum sub altero necessario, & consequenter, quæ non sunt vnum sub altero, non sunt subalternatim posita.

Confirmatur, quia secundum translationem *Argirophili & Berionii*, hæc regula proponitur hoc modo: Quando genera diuersa sunt, nec vnum sub altero continetur, eorum etiam differentiæ specie differunt: eorum autem generum, quorum vnum sub altero collocatur, nihil prohibet easdem esse differentias: ergo intelligit Philosophus per genera, quæ dicit habere differentias diuersas, omnia, quorum vnum sub alio non continetur.

35 *Respondeo* negando consequentiam, quia aliud est, quod genera sint subalternatim posita, aliud quod sint inter se subalternatim posita. Primum dicimus nos de generibus, quæ continentur sub tertio genere, & nō impugnatur bene hac obiectione. Secundum non dicimus de talibus generibus, & de illo solo procedit obiectio, quæ propterea non facit ad rem.

Ad confirmationem dico cum Conimbricensibus, translationem illam Argiropholi non magis esse conformē Græco textui, quam Boetij, in qua non dicitur, genera, *quorum vnum non ponitur sub alio*, aut *quorum vnum ponitur sub alio*: sed *genera subalternatim posita*: & *non subalternatim posita*: imo hęc translatio pręferenda est propter fundamenta nostræ resolutionis; si tamen illa Argirophili nequeat cum ea concordari, quod difficile putant Conimbricenses, potest tamen concordari, si dicatur, quod ex generibus illis, quæ continentur sub tertio, vnum etiam sub altero continetur, non quidem immediate & quasi alterum de altero prædicari possit, sed mediate, v. g. mediante illo tertio genere. Hoc supposito sit

CONCLVSIO II.

36 *Genera non subalternatim posita nullas differentias communes habēt*

Genera non subalternatim posita, hoc est, illa quæ ponuntur in diuersis prædicamentis, & quę propterea non ponuntur nec sub se inuicem, neque sub aliquo tertio genere ipsis communi, non solum habere debent aliquas differentias diuersæ rationis, sed non possunt habere vllam differentiam communem. Hęc est communis cum Philosopho, qui in hoc distinguit genera subal-

alternatim posita à non subalternatim positis in hac regula, quod illa habere possint differentiam aliquam communem, hæc non possint: *Probatur autem prima pars*, quia nisi haberent aliquam differentiam diuersam, non possent esse diuersa genera.

Dices: substantia, vt sic, quæ est genus generalissimum prædicamenti substantiæ, & qualitas vt sic, quæ est generalissimum prædicamenti qualitatis, non habent differentias diuersas: sed tamen sunt genera non subalternatim posita, cum spectent ad diuersa prædicamenta: ergo genera non subalternatim posita non debent habere differentias. *Probatur* maior, quia aliàs constarent genere & differentia, & sic haberent supra se aliud genus.

Respondeo, hic capi per differentiam, illam formalitatem seu modum intrinsecum, quem genera prædicamentalia dicunt supra ens in quo conueniunt: certum autem est substantiam, & qualitatem habere, vel differentiam, vel modum intrinsecum, quo à se inuicem distinguantur vltra conceptum entis, in quo conueniunt. Vnde in forma *Respondeo* negando maiorem: & ad probationem dico, vel non esse inconueniens, quod consient genere, & differentia, vel id, si esset inconueniens, non secuturum, quia solum quæ constant differentia propriè dicta, debent constare genere.

Respondeo secundò, conclusionem intelligendam de generibus diuersis, quæ constituuntur per differentias in esse tali, non verò de generibus diuersis, quæ non constituerentur diuersa per differentias, sed essent diuersa. Vnde in forma *Respondeo* distinguendo consequens: genera constituta per differentias, nego: non constituta, concedo; nec hoc est contra conclusionem.

37

Probatur secunda pars, quia nec possunt habere sibi communem vllam differentiam constitutiuam, aut diuisiuam alicuius superioris generis, cum in nullo tali conueniant: sed omnis differentia, quam includit res aliqua, aut est differentia constitutiua alicuius superioris, aut diuisiua superioris: ergo, si genera non subalternatim posita, hoc est, illa quę ponuntur in diuersis prædicamentis, non conueniant in aliqua differentia constitutiua, aut diuisiua superioris generis, non conuenient in vlla prorsus differentia.

Confirmatur, quia si conuenirent genera diuersorum prædicamentorum in vlla differentia communi, eadem differentia pertineret ad diuersa prædicamenta, & consequenter etiam ipsamet genera spectarent ad diuersa prædicamenta, vt constituuntur per illas differentias; nam ad quodcumque prædicamentum spectat differentia, spectat etiam res constituta per ipsam.

Confirmatur secundò, quia eo ipso quo aliqua differentia esset communis rebus diuersorum prędicamentorum, illa differentia non esset prędicamentalis; sed transcendentalis. Regula autem prædicta Philosophi, & nostra resolutio intelligendæ sunt de differentia communi prædicamentali; nam alias certum est, genera & species omnium prædi-

dicamentorum conuenire in differentia seu modo intrinseco finitatis & limitationis, quæ tamen differentia seu modus intrinsecus, quia est transcendentalis, non præiudicat huic regulæ. Et idem est de modo essendi in alio, in quo conueniunt prædicamenta accidentium, & de modo essendi ad aliud, in quo conueniunt vltima prædicamenta & prædicamẽtum ad aliquid.

38

Per hoc autem patet ad difficillimam obiectionem, quæ posset opponi & regulæ Philosophi & nostræ resolutioni, nimirum: conuenit substantiæ materiali & quãtitati ac qualitati, tanquã differentia, qua differũt à substãtijs spiritualibus, exigere cõnaturaliter habere partes extra partes, & illa exigentia, saltem radicaliter sumpta, est de essentia ipsorum tam bene quam inextensio radicalis est de essentia substantiæ spiritualis: ergo genera non subalternatim posita; v. g. substantia materialis seu non spiritualis vt sic, & accidens materiale vt sic conueniunt in vna differentia, nempe in exigentia radicali extensionis suarum partium.

Nec valet dicere, quod illæ exigentiæ sint diuersæ rationis, *primo*; quia licet haberent aliquã diuersitatẽ inter se, profectò potest abstrahi ab illis aliquis cõceptus saltem imperfectè abstractus, qui secũdum eandem omnino explicationem conueniat omnibus illis. *Secundo*, quia eodem modo posset dici quod sensitiuitas bruti, & sensitiuitas hominis non essẽt eiusdem sed diuersæ rationis, & sic genera subalternata posita sub tertio genere non participarent eandem differentiam constitutiuam istius tertij generis contra omnes.

Respondetur ex dictis distinguẽdo consequens: conueniunt in vna differentia transcendentali, concedo; in vna prædicamentali non transcendentali, nego.

39

Dices: omnis differentia contractiua generis generalissimi, & constitutiua generis subalterni est prædicamentalis; sed illa exigentia radicalis extensionis, quæ conuenit substantiæ materiali, & per quam distinguitur à substãtia spirituali, est diuisiua & contractiua substantiæ vt sic, quæ est genus generalissimum ad esse substantiæ materialis, & constitutiua illius substantiæ materialis, quæ est genus subalternum eiusdem prædicamẽti substantiæ: ergo est differentia prædicamentalis.

Respondeo distinguendo maiorem: est prædicamentalis, id est spectans ad prædicamentum aliquo modo, concedo; est prædicamentalis, id est spectãns ad vnum prædicamentum solum, nego maiorem, & concessa minori similiter distinguo cõsequens.

CONCLVSIO III.

40

Genera subalternata ratione tertij aliquãdo cõueniunt in differentia communi diuisiua aliquã do non.

G*Enera subalternata, quorum vnum scilicet sub altero collocatur, cõueniunt formaliter & per se in aliqua differentia, non in omni.* Hæc est extra controuersiam, & *patet prima pars* ex prima regula, quia quod cõuenit per se formaliter superiori conuenit etiam inferiori contento sub ipso, v. g. quidquid cõuenit viuenti formaliter & actualiter, conuenit etiã animali: sed differentia, qua cõtrahitur substantia vt sic ad substantiam viuentem, conuenit formaliter viuenti & actualiter: ergo conuenit etiam animali, & consequenter animal, & viuens con-

conueniunt formaliter & actualiter in aliqua vna differentia, & idem est de omnibus similibus.

Probatur secunda pars, quia genus superius non includit per se actualiter differentiam diuisiuam sui, & constitutiuam inferioris: nec enim potest dici, quod viuẽs vt sic, sit formaliter & actualiter sensitiuum, sicut potest dici de animali, alias viuens, vt sic, esset animal, & consequenter omne viuens esset animal, quod est absurdum. Rursus animal non includit formaliter & actualiter differentiam contractiuam viuentis ad plantam, alias esset planta: ergo genera, quæ sub se collocantur, non conueniunt actualiter in omnibus differentijs. Si autem quæras, in quibus conueniunt, actualiter, Respondeo quod in solis cõstitutiuis generis superioris.

CONCLVSIO IV.

41 *Genera eiusdem prædicamenti nõ collocata sub se necessario cõueniunt, in aliqua differentia.*

GEnera eiusdem prædicamenti non sub se collocata, sed sub aliquo tertio, necessario conueniunt in aliqua differentia communi ipsis, nempe in illa quæ est constitutiua illius tertii generis, v. g. planta & animal, quæ collocantur sub viuente; conueniunt in differentia constitutiua viuentis, & in omni illa, quæ formaliter & actualiter conuenit ipsi. Hæc est certa & patet ex prima regula, quia quod conuenit superiori per se primo conuenit inferiori: quæ est ratio qua probauimus primam partem conclusionis præcedentis.

CONCLVSIO V.

42 *Aliqua talia genera nõ cõueniunt in aliqua differentia diuisiua, aliqua sic.*

TAlia genera aliqua non conueniunt in aliqua differentia diuisiua istius generis tertii, aliqua conueniunt. Hæc est Boetij & Simplicij quos sequitur Ogna hic & Merinerus contra Complutenses.

Probatur prima pars, quæ non est in controuersia, quia substantia corporea vt sic & substantia spiritualis vt sic, quæ ponuntur sub substantia vt sic, non conueniunt in aliqua differentia diuisiua substantiæ vt sic: neque enim assignari potest vlla differẽtia diuisiua substantiæ vt sic finitæ, quæ est supremum genus prædicamẽti substantiæ, quæ differentia cõueniat & substantiæ materiali vt sic, & substantiæ spirituali vt sic.

Probatur secunda pars, quia animal gressibile bipes, & volatile bipes, quæ sunt genera non subalternata sibi, sed subalternata alicui tertio, v. g. animali, conueniunt in differentia bipedis, qua diuiditur animal, vt sic, ab animali quadrupede ad animal bipes.

Respondent Complutenses, esse bipes & quadrupes esse differentias materiales non formales animalium; bene autem posse genera huiusmodi conuenire in aliqua differentia materiali communi, non vero in essentiali.

Contra, quia est omnino essentiale animali, quod est naturaliter bipes, exigere connaturaliter duos pedes; & idem est de animali quadrupede, non minus quam est essentiale homini posse discurrere, loquendo de potentia radicali, & exigentia radicali.

43 *Probatur secundo*, quia quãtitas continua permanens, & discreta permanens, quæ sibi inuicem nõ subalternantur, sed quantitati vt sic, cõueniunt in differentia permanentiæ; quæ est diuisiua & contractiua quantitatis vt sic à quantitate successiua ad permanentem: ergo aliqua talia genera

ra conueniunt in differentia diuisiua superioris generis.

Respondent Complutenses illam differentiam permanentiæ esse differentiam non essentialem sed accidentalem; quia quando aliquid diuiditur pluribus diuisionibus, alterutra debet esse per differentias accidentales; vnde quia quantitas, vt sic, diuiditur in continuam ac discretam, & in permanentem ac successiuam, propterea alterutra debet esse per differentias accidentales: id autem potius est dicendum de successione ac permanentia, quam de continuatione ac discretione: non est autem secundũ ipsos inconueniens, quod genera huiusmodi conueniãt in eadem differentia accidentali.

Contra: non potest assignari vlla ratio, cur successio & permanentia non sint differentiæ tam essentialiter diuidentes quantitatem vt sic, quam continuatio & discretio; & gratis asseritur; quod res aliqua non possit diuidi pluribus diuisionibus essentialibus. Deinde illa quantitas permanens, quæ est successiua, exigit essentialiter successionem; & idem est de quantitate discreta, & non exigunt illam ratione quantitatis vt sic: ergo ratione talis quantitatis; & consequenter conueniunt essentialiter in illa taleitate, quæ est differentia essentialis eorum; à quantitate non exigente successionem.

Probatur tertiò: quia substantia materialis intellectiua, & substantia immaterialis intellectiua non subalternantur sibi, sed bene substantiæ vt sic; & tamen conueniunt in differentia intellectiuitatis vt sic, quia substantia vt sic diuiditur immediate, & cõtrahitur à substantia nõ intellectiua ad substantiã intellectiuã. Mille alia exempla possent adduci ad probandam hanc conclusionem, sed hæc sufficiant.

Confirmatur, quia nihil impedit quo minus possent conuenire talia genera in differentia cõmuni diuisiua generis, cui subalternarentur: ergo dicendum est ita posse contingere, præsertim cum non nisi difficillime possint solui hæc fundamenta. & nullo negotio possint solui fundamenta oppositæ sententiæ, pro qua

45 *Obiiciunt primò*: diuersa genera, quorum vnum non est sub alio, sunt diuersæ potentiæ metaphysicæ essentialiter distinctæ: ergo correspondent illis actus essentialiter distincti; sed differẽtiæ diuisiuæ generis superioris sunt actus generis, cui actualiter conueniunt: ergo generibus essentialiter diuersis correspondẽt differentiæ diuisiuæ essentialiter diuersæ.

Confirmant, quia genus & differentia diuisiuę assimilãtur materiæ primæ & formis substãtialibus; sed materię diuersæ speciei nõ possunt informari formis eiusdem rationis: ergo nec genera diuersæ rationis possunt cõstitui differentijs diuisiuis eiusdẽ rationis.

Respondeo, distinguendo consequens: aliqui actus distinctæ rationis, concedo, quia aliàs non essent distinctæ: omnes actus distinctæ rationis ita, vt non possint conuenire in vllo actu, seu differentia diuisiua eiusdem rationis, nego consequentiam, & concesso subsumpto, similiter distinguo secundum consequens.

Ad confirmationem respondeo, quidquid sit de veritate doctri-

næ istius, nimirum quod materiæ diuersæ rationis nequirent informari formis eiusdem rationis (quæ facile negari posset) assimilationem illam non debere in omnibus: quod probo manifeste in hac ipsa re, quia licet materiæ eiusdem rationis possint aduenire formæ quantumuis diuersissimæ rationis, & non subordinatæ sibi, tamen generi eiusdem rationis non possunt aduenire omnes differentiæ diuisiuæ sui generis superioris.

Confirmatur, quia idem genus potest habere & differentiam constitutiuam superioris, & differentiam constitutiuam sui ipsius, v.g. animal viuentiam & sensitiuitatem: sed eadem materia nequit habere plures formas, maxime secundum aduersarios: ergo non est idem dicendum quoad omnia de materia & genere; vnde concessa minori nego consequentiam.

46 *Obiicies secundò:* Eadem species non potest esse sub diuersis generibus, quorum vnum non sit sub alio, v. g. sub animali & planta, aut substantia spirituali & materiali: ergo diuersa genera, quorum vnum nō sit sub alio nequeunt habere easdem differentias. Probant consequentiam euidenter suo iudicio, quia sicut differentia constituit speciem, ita vna & eadem differentia, vbicumque sit, constituit eandem speciem; alias differentia non converteretur cum specie, tolleretur que locus arguendi à differentia ad speciem.

Respondeo concedendo antecedēs & negando consequentiā: ad cuius probationem dico differētiam adæquatam constituere speciem adæquate, & illam esse conuertibilem & nunquam reperiri sine specie; differentiam verò inadæquatam speciei, qualis est illa, quæ est communis illi cum alia specie, non esse conuertibilem cum specie, nec cum ea reperiri speciem semper, nec valere ab ea argumentum ad speciem.

47 *Aduertendum autem*, quotiescumque differentia aliqua diuisiua alicuius generis est communis pluribus alijs generibus contentis sub illo genere, & quorum vnum alteri non subalternatur, dari aliquod aliud genus illis commune præter illud genus, cuius differentia diuisiua competit ipsis; v. g. substantia materialis intellectiua, & substantia spiritualis intellectiua conueniunt in intellectiuitate, vt sic, quæ est differentia substantiæ, vt sic, diuisiua ipsius & contractiua à substantia non intellectiua ad substantiam intellectiuam; & illæ duæ substantiæ intellectiuæ, non solum conueniunt in ratione substantiæ vt sic, tanquam in genere; sed etiam in ratione substantiæ intellectiuæ, vt sic, quæ substantia intellectiua, vt sic, quando quidem prædicetur de ipsis in quid incomplete, habet rationem generis respectu ipsorum tam bene quam substantia vt sic.

48 Similiter quantitas permanens continua, & quantitas successiua continua, quæ conueniunt in ratione continuationis, quę est differentia diuisiua quantitatis vt sic, non solum conueniunt in genere quantitatis vt sic, sed etiam in genere quantitatis continuæ: & similiter quantitas discreta permanens, & quantitas continua permanens non solum conueniunt in ratione quātitatis vt sic, sed in ratio-

ratione quantitatis permanẽtis, tanquam in ratione generica. Denique animal volatile bipes, & terrestre bipes non solum conueniunt in ratione animalis vt sic, sed in ratione etiam animalis bipedis.

Et si dicas, quod hinc sequeretur quod illa duo genera non essent immediate subordinata generi illi tertio, cuius differentiam diuisiuam participarent, sicut homo & brutum non sunt immediate sub viuente, sed sub animali.

Respondeo, ea non esse immediate sub ipso sic, quin sint sub vno genere æque aut magis ipsis immediato; sed sunt immediate sub ipso, quatenus differentia illa, quam participant, est immediate diuisiua illius generis.

DISPVTATIO XI.

De Prædicamentis in communi.

Priusquam ad considerationem Prædicamentorum in particulari descendamus, in hac disputatione ea, quæ communiter ad omnia spectant examinabimus; relicta tamen pro Metaphysica illa celebri difficultate de vniuocatione entis ad decem prædicamenta.

QVAESTIO I.

An diuisio entis in decem Prædicamenta sit bona & adæquata.

1 De numero prædicamentorum variæ erant Philosophorum opiniones, quibusdam vnum, quibusdam duo, alijs tria, alijs quatuor, alijs quinque, alijs sex, alijs septem, alijs nouem, alijs decem, alijs vndecim, alijs viginti, alijs plura adhuc statuentibus. Communior sententia est Peripateticorum, decem esse prædicamenta, cuius tamen numeri fatentur communiter tam Thomistæ quàm Scotistę nõ posse assignari nec à priori, nec a posteriori euidẽtem aliquam rationem, sed solum probabilem; quæ ratio probabilis communi Philosophorum sensu innixa sufficere debet, vt ille numerus teneatur.

Ens posset diuidi in plura et pauciora prædicamẽta quã decem.

Quod ad me attinet nõ dubito quin res omnes, ac entia possint commodissime in varias classes diuidi, pauciores aut plures quã decem, prout placuerit alicui eas diuidere; quæ sentẽtia est expresse *Auersa* hic, & in eam videntur inclinare illi authores, qui negãt diuisionem entis in decem prædicamenta posse euidenti ratione probari. Moueor autem ad hoc, quia si quis vellet intelligere per prædicamentũ coordinationem rerum omnium sibi inuicem secundum subijcibilitatem & prædicabilitatem subordinatarum, supra quas non reperitur vlla ratio communis abstracta ab illis; tum necessariò res omnes in vnum prædicamentum, seriem, seu classem reducere de-

 beret,

beret; quia si plures series entiū statueret, quandoquidem nullū possit assignari supremum genus vllius ex illis classibus, de quo ens prædicari non posset in quid, & quidem in nostra sententia vniuoce, nulla classis ex illis haberet rationem prædicamenti, hoc modo sumpti, vt patet.

2 *Possit res omnes ad duo prædicamēta reuocari.*

Rursus, si quis vellet per prædicamentum intelligere seriem & classem rerū aliquarum vsque ad certū aliquem gradū seu formalitatē, quæ non esset omnibus rebus seu entibus communis, & supra quem gradū non daretur vllus superior gradus, qui non cōueniret omnibus rebus, nō posset res omnes ad vnū prædicamentum reuocare, quia necessariò reperirentur aliquæ res, de quibus ille gradus superior, qui nō æque late pateret ac ens, nequiret prædicari; sed bene posset res omnes hoc modo ad duo prædicaméta reuocare, nimirū ad prædicamētū substātiæ, vt sic, & accidentis vt sic, quia supra substantiā non est aliquis gradus, qui non sit cōmunis omnibus omnino rebus; & præterea nulla prorsus res est assignabilis, quæ non contineatur sub substantia, aut accidente, aut tanquam aliquid, de quo sub stantia & accidēs prædicari possit; aut quod non sit constitutiuum alicuius, de quo prædicari possit; aut proprietas talis rei.

3 *Præterea*, si aliquis velit per prædicamētum intelligere coordinations rerū aliquarū inter se vsque ad certā aliquā formalitatem aut gradū, quę omnibus istis rebus sit communis, siue habeat aliquam formalitatem aliam cōmuniorem supra se, quæ & illis rebus & alijs conuenire possit, poterit res omnes in tria prædicaméta, vel quatuor, vel quinque vel sex, vel decem, vel vndecim, vel plura diuidere, & diuisio erit bona, si ita illas classes rerum assignauerit, vt nulla sit res quæ ad aliquam ex illis non pertineat: si vero aliqua esset res, quæ ad nullam ex illis pertineret, male assignaretur numerus prædicamentorum rerum omnium, vt patet.

Possent res omnes ad tria prædicamenta reuocari.

Quod autem posset ad tria prædicamenta seu classes omnia reuocare, capiendo prædicamentum hoc modo, patet, quia posset assignare coordinationem vnam omnium rerum, quæ conuenirent in ratione substantiæ vt sic vsque ad gradum substātiæ, & aliam coordinationem rerum omnium, quæ conuenirent in ratione accidentis absoluti vt sic; & tertiam coordinationem seu seriem rerum omnium, quæ conuenirent in ratione accidentis relatiui vt sic, nec vlla esset res, quæ ad aliquam ex illis classibus non spectaret.

Posset etiam assignare coordinationes rerum omnium, quæ conuenirent in ratione substantiæ immaterialis, & aliam coordinationem rerum, quæ conuenirent in ratione substantiarum materialiū, & ex illis facere duo prædicamenta distinctissima ex natura sua, præterquam quod conuenirent in ratione substantiæ vt sic; quæ conuenientia non impediret intentum, sicut nec conuenientia accidentium omnium in ratione accidētis vt sic de facto impedit, quominus statuantur varia prædicamenta accidentium.

4 Præterea posset diuidere accidentia omnia in spiritualia, & materialia, & ex spiritualibus facere vnam coordinationem, ac ex materialibus alteram, & ex his duabus cordinationi-

bus

bus facere quatuor prædicamenta, in quibus omnes res reperirentur nulla excepta. Rursus posset facere vnam classem ex relationibus intrinsecùs aduenientibus, & aliam ex extrinsecùs aduenientibus; quæ duo prædicamenta cum tribus prædicamentis de facto assignatis, substantiæ, quantitatis, qualitatis, facerent quinque prædicamenta, in quibus adæquate diuideretur ens vt sic, quia nullum ens esset assignabile, quod ad alterutrum non spectet.

Quod si diuideret substantiam in duas classes, materialium, & spiritualium, aut rationalium & irrationalium, & relinqueret alia nouem prædicamenta, vt nunc sunt, essent vndecim prædicamenta. Et si vlterius diuideret qualitates in spirituales, & corporales, essent duodecim prædicamenta. Ex quo, ne longior sim patet, varia rerum prædicamenta, & dari à parte rei, hoc modo accepto prædicamento, & assignari, ac concipi posse ab intellectu, & voce exprimi. Et sane existimo numerum decem prædicamentorum de facto assignatum in hac acceptione prædicamenti debere fundari.

5 Pro quo numero, & sufficientia eius seu sufficientia diuisionis entis finiti, quod solum suppono fuisse diuisum in hæc prædicamenta decem, de quo postea, aduertendum est diuisionem alicuius in aliqua membra esse bonam quotiescumque diuisum adæquatur diuisis, & diuisa ipsi, ita vt diuisum non habeat vllum aliud membrum diuidens, quod non sit aliquod ex illis diuisis, aut quod non continetur sub aliquo ex illis, & ita etiam, vt prædicari possit de quolibet ex diuisis, & vt ipsa diuisa distinguantur à se inuicem; nec refert quod possit diuidi in plura membra, aut in pauciora, modò habeat hanc adæquationem cum illis diuidentibus, & illa diuidentia inter se distinguantur; nec etiam refert, quod non esset potior ratio cur in tot determinate diuideretur potius, quam in plura, aut pauciora, modò obseruetur adæquatio illa & distinctio diuisorum, & præterea vitetur nimia confusio, quæ oriri possit, si vel nimis multiplicarentur membra diuidentia, aut nimis restringerentur ad valde pauca membra, in quo tamen respici potissimum debet finis diuisionis: nam si volo ostendere, quod aliquod ens sit substantia, & possim ostendere quod non habet rationem accidētis, vt sic, in ordine ad id faciendum, non est necesse vt diuidam ens vt sic nisi in duo membra, nimirum in accidens & substantiam, cum hac enim diuisione concludam intentum sic: omne quod est à parte rei, vel debet esse accidens, vel substantia: materia prima existit à parte rei, & non est accidens, quia nulli inhæret actu, aut aptitudine: ergo est substantia. Itaque in ordine ad hunc discursum optima esset diuisio entis in accidens & substantiam, & inutilis esset diuisio ipsius in decem genera, quod valde aduertendum est. His suppositis sit

CONCLVSIO.

6 *Bene diuiditur ens finitū vt sic in decē prædicamēta*

B*ona & adæquata est diuisio entis finiti, vt sic, in decem prædicamenta, v.g. substantiam, quantitatem, qualitatem, ad ali-*

quid, actionem, passionem, vbi, quando, situm, habitum. Hæc est communissima sententia Peripateticorum omnium cum Philosopho hic, & eam tenet expresse noster *Doctor hic quæst.* 11. & *in* 4. *distinct.* 13. *quæst.* 1. *Probatur* autem non solum probabiliter, sed efficaciter, quia quodlibet ex illis decem sunt inter se distinctæ rationis, & sunt entia, nec vllum assignari potest ens, quod non sit aliquod ex illis aut contentum sub aliquo ex illis, vel tanquam pars subiectiua, vel tanquam pars constitutiua, vel essentialiter, vel integraliter; nec numerus ille membrorum diuidentium est nimis magnus pro tanta rerum omnium varietate, nec nimis paruus pro fine Metaphysicæ, aut Logicæ: ergo diuisio est adæquata & bona. Consequentia est certa; probatur antecedens quoad illam partem, in qua sola est difficultas, nimirum quod nullum possit dari ens, quod non sit aliquod ex illis decem entibus modo declarato; quia omne ens reale finitum, aut est substantia, aut accidens, vt est euidens; si est substantia, spectabit ad primum prædicamentum substantiæ; si accidens, aut est absolutum aut respectiuum: si absolutum, aut est principium formale impenetrabilitatis, & est quantitas; aut ex se penetrabile, & est qualitas. Si respectiuum, aut est intrinsecùs adueniens, & est spectans ad aliquid; aut extrinsecùs adueniens, & est id quod requiritur ad communicandum esse formaliter tanquam determinatio actualis; aut id quod non sic requiritur: si est primum tum vel est determinatio actiua, & est actio: vel passiua, & est passio; si est respectus extrinsecùs adueniens, quæ non sit talis determinatio, vel requiritur ad ponendum aliquid in loco formaliter, & est vbi; vel in tempore, & est quando; vel est dispositio partium rei corporeæ, & est situs; vel ordo rei ad habitum vel vestitum, & est habitus. Nec potest assignari aliquod ens finitum reale, quod aliquam ex his rationibus non habeat, vel quod non requiratur per se necessariò ad constitutionem alicuius ex his entibus. Quod totum melius intelligetur ex dicendis inferius de his prædicamentis in particulari.

7 *Obiicies*: sicut omnes substantiæ reducuntur ad vnum prædicamentum, ita omnia accidentia posset reduci ad vnum prædicamentum, & e contra sicut possunt cõstitui plura prædicamẽta ex accidentibus, ita possent cõstitui plura prædicamẽta ex substãtijs omnibus: ergo possent statui solũ duo prædicamẽta, vel plura quam decem, & consequenter male diuiditur ens vt sic, in vnũ prædicamentũ substantiæ & nouem accidentium.

Confirmatur, quia sicut vbi passiuũ & actiuũ reducuntur ad vnũ prædicamẽtum, ita actio & passio possent reduci ad vnum prædicamentum: ergo vel actio & passio erunt reducẽda ad vnum prædicamentum, & sic erunt tãtum nouem prædicamenta, vel vbi passiuum & actiuum erunt ponenda in pluribus prædicamentis, & sic erunt vndecim prædicamenta.

Confirmatur secundò: sicut omnes relationes intrinsecùs aduenientes ponuntur in vno prædicamento, ita omnes extrinsecùs aduenientes possent

poni

poni in alio vno, & sic essent tantum quinque prædicamenta.

Confirmatur tertiò, quia omnia accidentia absoluta possent poni in eodem prædicamento, & omnia respectiua in alio, & sic essent tantum tria prædicamenta.

Confirmatur quartò, quia sicut omnes substãtiæ posset poni sub vna substantia, ita omnia entia possunt poni sub vno ente, & sic daretur vnum tantum prædicamentum rerum omnium.

8 Hæc est obiectio, quæ reddit hanc conclusionem authoribus difficilem. Sed ex dictis resolutio est facillima. *Respondeo autem* in forma concedendo antecedẽs & primam consequentiam, & negando secundam: quia ex eo quod aliquid posset diuidi per pauciora membra, non sequitur quin possit bene diuidi per plura, modò seruetur in vtraque diuisione adæquatio diuisi cum diuiso, & distinctio diuidentium inter se, ac vitetur nimia confusio, aut obscuritas; & similiter modò idem seruetur, non sequitur ex eo, quod aliquid possit diuidi in plura, quin possit bene diuidi in pauciora.

Per quod patet etiam ad confirmationes, ad quarum primam nego consequentiã, quia quamuis ita posset fieri, non debet tamen necessario ita fieri. Ad cæteras confirmationes concedo, ita posse fieri, vt asseritur in ipsis, sed nego inde sequi, quod non possint optimæ res omnes reduci ad decem prædicamenta.

Dices: ex hac doctrina sequeretur quod numerus Prædicamẽtorum dependeat ab intellectu: sed hoc videtur absurdum, cum diuisio entis in illa sit realissima, & non rationis, nec per intellectum: ergo non est tenenda hæc doctrina.

Respondeo distinguendo maiorem: quantum ad assignationem talis numeri potius quam alterius numeri, transeat maior, nec hoc est absurdum; quantum ad inclusionem entis in membris huius numeri, & distinctionem eorum à se inuicem, ac adæquationem eorum cum ente diuiso in illa, nego maiorem; id enim esset absurdum propter rationem minoris & nego consequentiam.

9 Itaque reperitur de facto, vel à parte rei vel possibiliter vna series omnium entium, & vna series omnium substantiarum, & vna omnium accidentium, & vna omnium quãtitatum, & vna omnium qualitatum, & vna substantiarum spiritualium, & vna materialium, &c. & intellectus potest considerare & proponere vel omnes, vel aliquas ex illis classibus & coordinationibus rerũ. Et si proponat duas, tum erunt duo prædicamenta ab ipso proposita; & si comprehendant illa duo omnia entia, proponitur adæquate ens in illis duobus prędicamẽtis; & similiter si proponat decem, in quibus omnia entia includuntur, similiter proponetur adæquate ens in illis decem; & ita de alijs numeris est dicendum. Cur autem magis voluerit Philosophus proponere decem illas coordinationes rerum potius, quam plures, aut pauciores, non est alia ratio petenda, quam quod potuerit bene, & voluerit: & sicut dum tractamus materiã aliquam, licet posimus duabus disputationibus totum absoluere, possumus tamẽ plures disputationes instituere, easque diuidere in tot quæstiones, & articulos, ac sectiones, quot voluerimus,

mus, modò in illis nihil repetamus, nec relinquamus aliquam partem tractatus sine examine, & resolutione, non dicemur male illum tradidisse ex eo, quod potuissemus totũ duabus disputationibus absoluere, quia plures illæ disputationes possent deseruire ad maiorem claritatem, & duæ possent tantum discursus includere quantum plures: ita quamuis possemus res omnes in pauciores, aut plures classes reducere, non tamen necessariò alterutrum debemus facere, sed sufficit vt proponamus res omnes, siue in tot, siue in tot prædicamentis id faciamus.

Itaque reuera à parte rei datur vna series rerum omnium contentarum sub ente vt sic, & duæ coordinationes particulariores, vna substantiarum, altera accidentium, & tres coordinationes, quarum aliquę sunt particulariores, vt coordinatio substãtiarum, & coordinatio accidentium absolutorum, & coordinatio accidentium respectiuorum, & plures adhuc aliæ particulares coordinationes, & speciatim illæ decem coordinationes, de quibus in conclusione; ex quibus potuit Philosophus hanc vltimam proponendam alijs, & examinandam assumere; nec in hoc videtur esse posse vlla difficultas.

10

Obiicies secundò: per prædicamenta intelliguntur classes rerũ sibi inuicem subordinatarum, & comprehensarũ sub vno genere supremo ipsis solis cõpetente, supra quod non sit aliud genus: sed si possit dari, aut detur vnũ prædicamentũ huiusmodi accidentium omnium, aut omnium accidentium absolutorum, aut omnium respectiuorum, aut omniũ substantiarum, non poterunt dari plura prædicamenta substantiarum, nec plura accidentium omnium, nec plura accidentium omnium absolutorum, nec plura omnia accidentium respectiuorum; ergo falsa est doctrina præmissa, nimirum quod possit dari vnum prædicamentum omnium accidentium, & quod possint dari etiam plura prædicamenta omnium accidentium, &c. Probatur minor, quia si possit dari vnum prædicamentum omnium accidentium, accidens vt sic debet esse genus istius prędicamenti, & habere se per modum generis respectu omnium accidentium; sed si accidens vt sic, sit genus respectu omnium accidentium, non potest dari aliquod vnum prædicamentum solorum accidentium absolutorũ, nec aliud accidentium respectiuorum, quia accidens vt sic erit genus respectu accidentis absoluti vt sic, & respectu accidentis respectiui vt sic, & consequenter non erit verum quod classis omnium accidentium, aut absolutorum, aut respectiuorũ sit prædicamentum, quandoquidem non sit series rerum coordinatarum inter se sub vno supremo genere ipsis solis, & non alijs cõueniente, supra quod non sit aliud genus.

11

Respondeo distinguendo maiorem: supra quod non sit aliud genus simpliciter, nego maiorem; supra quod non sit aliud genus illis rebus solis competẽs, concedo maiorem, & nego minorem: ad cuius probationem dico non requiri ad prædicamẽtum, quod genus supremum ipsius sit tale, supra quod non reperitur aliud genus quomodocumque; sed sufficere quod non reperiatur supra ipsum,

Quomodo supremum genus non possit habere supra se aliud genus.

ali-

aliquod genus, quod omnibus illis rebus & solis sit commune. Vnde decem summa genera decem prædicamentorum non debent intelligi ita summa, quasi nullum aliud genus sit supra ipsa, sed quia sunt summa genera illarum classium, quatenus scilicet nihil spectans ad solas res illorũ prædicamentorum sit superius ad genus, quod dicitur summum istius prædicamenti (vt bene aduertit *Auersa*) v.g. non propterea præcise substantia vt sic finita dicitur summum genus prædicamenti substantiæ, quia supra se aliud genus nõ habet, sed quia nullum aliud genus habet supra se, quod spectet solum ad prædicamentum substantiæ.

12 *Et si dicas* hanc doctrinam esse nouam, & gratis asseri, *Respondeo* quidquid sit de nouitate, negando quod gratis asseratur, imo cũ summo fundamento asseritur, quia videtur impossibile cum vlla probabilitate ostendere quod accidens vt sic nõ sit genus respectu omnium accidentiũ (quidquid sit de ente vt sic, de quo suo loco) aut quod respectus vt sic nõ sit genus respectu omnium respectuũ, aut quod respectus extrinsecùs aduemens vt sic non sit genus respectu omnium talium respectuũ, aut quod modus vt sic, nõ sit communis omnibus modis sex vltimorum prædicamentorum, si constituantur illa prædicamenta in modis.

Quare si velimus defendere hanc famosam rerum omnium in decem Prædicamenta diuisionem, non debemus accipere prædicamẽtum pro coordinatione rerum aliquarum cõtentarum sub vno aliquo supremo genere, supra quod nullum aliud genus reperiri possit; præsertim cum nulla sit ratio aut authoritas, quę nos cogat ad accipiendum prædicamentum in illa acceptione; sed potius debemus accipere prædicamentum pro serie rerum aliquarum inter se coordinatarũ, & contentarum sub aliquo vno genere, supra quod non sit aliud genus solis illis rebus conueniẽs.

13 *Dices:* Ens vt sic nõ est genus ad genera summa decem prædicamentorum, quia est analogum respectu eorum, aut quia non perfecte præscindit ab illis, aut quia imbibitur in differentijs eorum; & idem dicendum de accidente, vt sic, respectu omnium accidentium; & relatione vt sic respectu omnium relationum; & de relatione extrinsecùs aduemente vt sic respectu omnium relationum extrinsecùs aduenientium.

Contra, quia ens vt sic non est analogum, sed vniuocum, & si esset, tam bene posset dici quod substantia vt sic, sit analogum respectu omnium substantiarum, & relatio vt sic respectu omniũ relationum, & qualitas vt sic respectu omnium qualitatum, ergo quandoquidem substantia vt sic est genus, & relatio a c qualitas vt sic, idem dicendum est de ente vt sic. *Deinde* tam perfecte præscindit ens vt sic ab omnibus entibus, quàm substantia vt sic respectu omnium substãtiarum, & tam includitur substantia vt sic in differentijs suis, quam ens vt sic in suis differentijs: ergo tam erit ens vt sic genus respectu omnium entium, quam substantia vt sic respectu omnium substantiarum.

14 *Dices secundò,* Ens vt sic non esse genus; nec accidens vt sic; nec relatio vt sic; nec relatio extrinsecùs adueniens vt sic, quia

non contrahuntur per differentias, sed per modos intrinsecos.

Contra, quia posset dici quod relatio intrinsecùs adueniens vt sic, contrahatur per modos ad relationes sub se immediate cõtentas, & quod qualitas vt sic, contrahatur per modos, & non per differentias ad qualitates, ad quas immediate contrahitur: ergo vel talis contractio per modos non impedit quominus contractum sit genus, & sic replica non erit ad propositum; vel poterit dici quod relatio intrinsecùs adueniens nõ sit genus, quod est contra omnes, & contra decem prædicamenta, quorum vnum habet relationem intrinsecùs aduenientem vt sic non solũ pro genere, sed pro summo genere.

15 *Obiicies tertiò*: Prædicamenta omnia debẽt esse primò diuersa: sed non essent primò diuersa, si possent habere vllum genus supra se: possent autem habere genus supra se secũdum nostram doctrinã, nam sex prædicamenta vltima haberent supra se relationem extrinsecùs aduenientem vt sic, quæ esset genus respectu ipsorum, & nouem vtima prædicamenta habent supra se accidẽs vt sic, quod etiam esset genus ipsorum, ergo nostra doctrina non est bona.

Respondeo prædicamenta debere esse primò diuersa, quatenus non conueniunt in primo genere nec in aliquo in quo includitur ratio primi generis, & per hoc distinguuntur entia realia vnius prædicamẽti ab entibus realibus alterius prædicamenti, quòd hæc omnia conueniunt in aliquo vno genere illius prædicamenti, in quo non conueniunt cum entibus vllius alterius prædicamenti; quod verissimum est de quocunque numero prædicamentorum, siue duo assignentur, siue tria, siue quatuor, siue decem, siue viginti, modo ens adæquate in illum numerum diuidatur: Nam numero quocumque prædicamentorũ assignato, qui adæquet ens reale finitum vt sic, verum erit dicere quod entia, quæ ponũtur in quocumque vno prædicamento ex illis, non conueniant in summo genere cum entibus aliorum prædicamentorum.

Quomodo prædicamenta debẽt esse primo diuersa.

QVÆSTIO II.

Quomodo prædicamenta inter se distinguantur.

16 Non est mihi dubium, quin posset fieri talis diuisio entis finiti vt sic in plures classes, quæ adæquarent ipsum, ita vt nullum esset ens finitum, quod non contineretur in aliqua ex illis, & quæ etiam inter se distinguerentur ex natura rei ita, vt quidquid spectaret ad vnam classem, distingueretur aliquo modo ex natura rei vel distinctione formali, vel reali à quocumque spectante ad alias classes; non tamen ita vt omnia, quæ ponerentur in vna classe, distinguerentur realiter ab omnibus contentis in alijs classibus. Nam si vellet quis diuidere ens finitum in absolutum & respectiuum, & collocaret omnes omnino relationes seu respectus in vna classe, tam illos, qui realiter non identificarentur suis fundamentis, quam illos, qui realiter idẽtificarentur suis fundamentis, vt sũt relationes aptitudinales, seu aptitudines rerum, quæ vocantur trãscendentales, & postea diuideret ens

Potest ens diuidi in prædicamẽta plura quæ omnia non distinguerentur realiter.

ens absolutum, vt sic in substantiam & accidens absolutum; collocatis omnibus substantijs in illa vna classe, & accidentibus omnibus in altera, haberentur tria prædicamenta entium, in quæ adæquatissime diuideretur ens, & quæ etiam inter se distinguerentur ex natura rei: sed tamen non omnia, quæ continerentur in prædicamento relationis, distinguerentur realiter ab omnibus contentis in prædicamento, seu classe substantiæ, neque ab omnibus, quę continerentur in prædicamento, seu classe accidētis absoluti, quia relationes aptitudinales substantiæ, & relationes aptitudinales accidentium identificantur realiter ipsis, & tamen ponerentur in prædicamēto illo seu classe relationum; neque credo hoc posse verti in controuersiam.

Quod ergo *quæritur hic est*, an illa decem prædicamenta, quæ de facto sunt assignata à Philosopho, & admissa à Doctoribus communiter, sint distincta realiter inter se, ita vt nihil positum in vno prædicamento identificetur realiter vlli, quod ponitur in vllo alio prædicamento; an verò aliqua, quæ ponuntur in vno prędicamento ex illis, identificētur realiter alicui posito in alijs prædicamentis. Si primum dicatur, diuisio entis in decem prædicamenta erit diuisio realis, strictè loquendo, tanquam in membra realiter distincta: Si secundum, non erit diuisio realis, strictè loquendo, sed largiori modo, prout scilicet talis dicitur diuisio alicuius in aliqua, quæ distinguuntur aliquo modo à parte rei, abstrahendo à modo distinctionis, an scilicet sit realis, an formalis.

17 *Prima sententia* valde communis est, quod non diuidatur ens in prædicamenta decem, tanquā in membra realiter distincta, sed tanquam in membra distincta ex natura rei aliquo modo, vel formaliter, vel realiter. Hanc debent tenere *Nominales*, qui putant quantitatem non distingui realiter à substantia, & relationes non esse modos realiter distinctos ab extremis; & *Thomistæ* qui existimant actionem & passionem non distingui realiter inter se: nominatim autem eam tenent *Arauxo 5. Metaph. quæst. 1. art. 3. Fonseca ibid. Suar. disp. 39. Vasq. 1. par. disp. 32. & 138. Ioannes à sancto Thoma hic q. 14. art. 5.* quos ex Scotistis sequitur *Merinerus* hic, qui dicit eam esse expresse sententiam *Scoti q. 10. prædicamentali, & in 2. distinct. 1. quæst. 5.*

Secunda sententia est diuisionē entis in decem hæc prædicamēta esse diuisionem realem strictam, in membra scilicet realiter distincta, ita, vt quidquid spectat ad vnum prędicamentum, necessariò distinguatur realiter ab omni, quod spectat ad quodcumque aliud prædicamentum ex his. Hanc tenent Scotistæ communiter, quos sequuntur *Niphus 4. Metaph. quæst. 4.* & ex *Thomistis Caietanus 1. par. q. 28.*

CONCLVSIO.

18 *Decem prædicamenta sūt distincta realiter strictè.*

D*Ecem prædicamenta sunt distincta realiter.* Hæc est iuxta secundam sententiam, & *Scotum 7. Met. q. 7. Probatur* tum, quia potius facienda erat diuisio entis in classes diuersas entium realiter distinctorum quàm formaliter distinctorum; tum & potissimum, quia si quæ ex prædicamentis essent realiter identifica-

ta & indistincta, maxime quantitas & substantia, relatio & sua extrema, actio & passio, vbi & situs: sed hæc inter se distinguuntur realiter, vt postea ostendemus: ergo prædicamenta omnia distinguuntur realiter. Maiorem admittunt communiter aduersarij, qui propterea dicunt prædicamenta non distingui realiter propter illa exempla. *Merinerus* tamen negat maiorem, & assignat aliud exemplum alicuius vnius realis entitatis spectātis ad diuersa prædicamenta; dicit enim figuram spectare ad quantitatem, quatenus est superficies terminata lineis; quatenus vero dicit ipsam terminationem linearum, spectat secundum ipsum ad prædicamentum qualitatis: quam doctrinam desumpsit ex *Scoto quæst. 10. prædicament.*

19 *Figura non est species vera qualitatis.*

Sed contra, quia, vt inferius dicemus, falsum est quod figura sit vera species qualitatis, aut vere ad illud prædicamentum spectans. Dicitur autem à Scoto spectare ad qualitatem, quia enumeratur à Philosopho inter species qualitatis, non quod vere sit species eius, sed quod ita censebatur ab aliquibus. *Deinde* non dicit Scotus, quod eadem figura realis spectat ad vtrumque illud prædicamentum, sed dicit figuram esse vocem æquiuocam, & significare duo distincta rationis: primò enim significat superficiem terminatam lineis, & sic sumpta figura spectat ad quantitatem, non quod illud totum esset aliquid per se directe spectans ad illud prædicamentum, quia illud totum est ens per accidens, sed quod quælibet pars ipsius, nimirum & superficies & lineæ, quæ terminant illam, sit spectans ad quantitatem. Secundò significat ipsammet terminationem, quæ distinguitur realiter & à lineis terminantibus, & à superficie terminata; & figuram sic acceptam dicit spectare ad qualitatem: quod quamuis verum esset, adhuc non sequeretur quod idem ens spectaret ad diuersa prædicamenta.

20 *Probatur secundò* conclusio, quia quidquid realiter identificatur alicui, debet reduci ad prædicamentum istius rei cui identificatur, hac enim ratione risibilitatem & relationes aptitudinales substantiarum reducimus ad prædicamentum substantiæ de facto: ergo nihil realiter identificatum rei spectanti ad vnum prædicamentum debet spectare ad alterum prædicamentum, & consequenter res spectantes ad diuersa prædicamenta nequeunt realiter identificari.

Obiicies primò: relatio substantialis creaturæ ad Deum, vt ad creatorem & relatio similitudinis imperfectæ, quam dicit ad ipsum, sunt realiter identificatæ illi creaturæ: sed illæ relationes spectant ad prædicamentum relationis: ergo non omnia, quæ ponuntur in diuersis prædicamētis, distiguuntur realiter.

Nulla relatio identificata substātiæ spectat ad aliud prædicamētum.

Respondeo negando minorem, quia omnes relationes realiter identificatæ substantiæ spectant ad prædicamētum substantiæ reductiuè, nec possunt vlla ratione spectare ad prædicamentum vllum ex nouem prędicamentis, quia omnia illa, quæ spectant ad nouem prædicamenta conueniūt in ratione accidentis vt sic, & consequenter debent habere aptitudinem ad inhærendum; nihil autem identificatum substantiæ potest

potest habere talem aptitudinē: ergo non potest aliquid tale spectare ad prædicamentum vllum ex nouem prædicamentis, neq; participare vllo modo rationem accidentis vt sic oppositi substantiæ.

Dices: Omnes relationes intrinsecùs aduenietes spectant ad prædicamentum Ad aliquid: sed relationes identificatæ substantiæ sunt intrinsecùs aduenientes, ergo spectant ad prædicamentū Ad aliquid.

Respondeo distinguendo maiorem: quæ sunt accidentia respectu fundamenti ad quod sequuntur, concedo; quæ non sunt, nego maiorem; & distinguo etiā minorem: sunt intrinsecùs aduenientes, quatenus necessario sequūtur ad fundamentum ex natura fundamenti, concedo; ita vt sint relationes accidentales sequentes ex fundamento illo, & aptæ natæ inhærere ipsi, nego minorem & consequentiam.

21 *Obiicies* pro *Merinero* authoritatem Scoti ab ipso citatam.

Respondeo Scotum nunquam dixisse absolute quod eadem realis entitas secūdum se spectet ad diuersa prædicamenta; & quamuis dicat in illo loco secundi, quod posset negari dari distinctionem realem inter omnia quæ ponuntur in diuersis prædicamentis, tamen cum non contentus sit illa responsione, sed recurrerit ad aliam, & hoc iuxta alias dicta; in qua, alia responsione tenetur non identificari realiter entia diuersorum prædicamentorum; signum est quod magis propēdeat in illam sententiā de distinctione reali prædicamentorum, aut saltem signum est quod eo loci non determinauerit se ad vllam partem.

QVÆSTIO III.

Quænam conditiones requiruntur vt aliqua ponantur in prædicamentis.

22 SVppono in quolibet prædicamento varia entia & formalitates poni, & ex his aliqua directe, aliqua indirecte: directe in prædicamentis ponūtur ipsamet suprema genera, & omnia alia, de quibus suprema genera prædicamentorum prædicatur in quid. Illa verò indirecte collocantur in ipsis, quæ neque sunt suprema genera, nec talia de quibus prędicari possint suprema illa genera in quid; sed concurrunt tamen ad constitutionem primariam essentialem siue physicam siue metaphysicam rerum, quæ directe ponuntur in prædicamentis, vel identificantur realiter ipsis. Vnde patet hominem poni directe in prædicamēto substantiæ, quia substantia vt sic, quod est genus supremum istius prædicamēti, prædicatur de ipso; animam vero non poni directe in illo, quia non prædicatur de illa in quid substantia, quæ est supremum genus; poni vero indirecte, quia concurrit ad constitutionem physicam essentialem hominis. Et similiter rationalitas nō ponitur directe in illo, sed indirecte, quia nō prædicatur de ipsa substantia vt sic prædicatione formali & directa; & quia concurrit ad constitutionem metaphysicam hominis. Denique risibilitas non spectat directè ad idem prædicamentum propter eandem rationem, spectat vero indirecte, quia identificatur realiter homini, & emanat ab essentia eius.

Quæritur ergo hic de quibusdam cōditionibus particularibus, quæ requirūtur ad hoc, vt aliquid ponatur in prædicamento vel directè, vel indirectè: de quo quia res est facilis, & sine alia fere controuersia quàm de nomine, breuiter quid dicendum sit, proponemus sequentibus conclusionibus:

CONCLVSIO I.

23 Nihil ponitur in prædicamentis, quod non sit reale & positiuum.

NIhil *ponitur directè vel indirectè in prædicamentis, quod non sit reale & positiuum, vnde realitas & positiuitas, vt ita dicam, est vna ex conditionibus requisitis in quocumque collocabili in prædicamentis*. Hæc resolutio est communis, *& patet*, quia licet possent statui vel vnum prædicamentum, vel plura, in quibus collocarentur negationes, priuationes, & entia rationis, tamen hæc decem prædicamenta Philosophi sunt prædicamenta entium realium positiuorum; nam ens, quod in illa diuidit Philosophus, est ens simpliciter, quod non intelligendum est de alio quam de reali positiuo nam ens rationis non vocatur ens simpliciter; nec negatio.

CONCLVSIO II.

24 Nec quod nō sit finitum.

NIhil *ponitur in prædicamentis his directè aut indirectè, quod non sit finitum*. Hæc etiam est communis, & probant aliqui, quia nihil ponitur in his prædicamentis nisi genera generalissima vel contenta subillis: sed nihil nisi finitum potest esse genus generalissimum aut contentum sub ipso: ergo nihil ponitur in prædicamentis quod non sit finitū. Probatur minor; quia non datur aliquod ens positiuum, quod non sit finitum, nisi Deus, aut identificata Deo: sed Deus nequit esse genus generalissimum vllius ex his prædicamentis, vt patet, nec contentum sub genere generalissimo vllo alio, quia aliàs constaret genere generalissimo, quod argueret in ipso imperfectionē; quia omne genus dicit gradum perfectibilem & potentialem, omnis autem talis gradus est imperfectus, & consequenter non potest contineri in Deo absque imperfectione Dei.

Contra hanc rationem facit, quod valde difficile est assignare rationem, cur substantia vt sic, non sit genus respectu Dei & aliarum substantiarum. Hoc autē supposito corruit prædicta ratio, vt patet, quia Deus constare posset genere.

Dices: ideo substantia vt sic non est genus, quia non est quid vniuocum Deo & alijs substantiis; aut quia non perfectè præscindit à Deo & alijs substantijs; aut quia includitur formaliter in differentijs contrahentibus ipsam.

Contra, quia sicut hoc dicitur de substantia, vt sic, communi Deo & substantijs creatis, posset dici de substantia, vt sic, communi substantiis omnibus creatis, videtur enim esse eadem ratio.

Dices cum Scotistis propterea substantiam, vt sic, non esse genus ad Deum & substantiam finitam, quia non contrahitur per differentias; sed per modos intrinsecos, quemadmodum ens vt sic contrahitur ad ens finitum & infinitum.

Fortassis doctrina huius responsionis est bona: sed quia est valde difficile assignare discrimen inter modum intrinsecum contrahentem ens ad Deū,

ac differentiam, & quia non minus difficile est ostendere quod relatio vt sic, quæ est summum genus prædicamenti relationis, non contrahatur per modos ad sua inferiora, si substantia, vt sic, contrahatur per tales modos ad Deum & creaturam: ideo

25 *Probatur conclusio aliter*, & multo facilius, quia reuera Philosophus non voluit diuidere in prædicamenta, nisi entia creata ac finita: vnde certum debet esse quod in prædicamentis his decem assignatis à Philosopho non ponatur Deus, & quod consequenter vna ex conditionibus rerum in illis positarum sit finitas.

Quomodo Deus posset poni in prædicamento.

Sed si per prædicamentum nihil aliud intelligeretur, quam classis aut series aliquarum rerum inter se subordinatarum & contentarum sub aliquo conceptu communi vniuoce competente illis, nihil prorsus obesset, quo minus Deus poneretur in aliquo prædicamento, nimirum serie rerum contentarum sub ente vt sic, aut rerum contentarum sub substantia vt sic: nec hoc argueret vllam in ipso imperfectionem, vt magis apparebit in Metaphysica, dum agemus de vniuocatione entis; nulla tamen ratione potest contineri in vllo ex his classibus decem, quia, vt dixi, suprema genera ipsorum sunt entia finita, & argueret sine dubio imperfectionem in Deo, sub tali genere contineri.

CONCLVSIO III.

26 *Quod ponitur directe in prædicamento debet esse vnum per se.*

Qvidquid ponitur directe in prædicamentis, debet esse vnum per se. Hæc est cōmunis, & patet, quia licet possent entia per accidens collocari in aliquo prædicamento sub aliquo conceptu communi entis per accidēs, tamen Philosophus voluit entia per se in classes redigere, & redegit in has decem, à quibus propterea arcenda sunt omnia entia per accidens.

Confirmatur, quia expresse diuisit entia incomplexa in decem prædicamenta: sed omne ens per accidens est ens complexū: ergo non spectat ad vllum ex his prædicamentis.

Quænam entia sunt censenda per se vna.

Si autem quæras, quænam entiā censenda sunt vna per se, & non per accidens: *Respondeo*, omne illud ens vocari debere & esse vnum per se, quod non est compositum ex subiecto & accidente, nec ex partibus pluribus, quæ per se & essentialiter non subordinantur sibi inuicem per modum actus & potentiæ, seu perfectiui per se, & perfectibilis per se: illud vero est ens per accidens, quod constituitur, seu componitur ex subiecto & accidente, seu ex partibus non essentialiter ordinatis per modum perfectibilis per se, & perfectiui per se. Hinc patet, album, prout dicit quid conflatum ex albedine & subiecto albedinis, non spectare ad vllum prædicamentum, quia componitur ex subiecto & accidente. Patet etiam, aggregatum ex pluribus lapidibus, aut hominibus non spectare directe aut indirecte etiam ad vllum prædicamentum, quia est quid compositum ex partibus non ordinatis essentialiter inter se per modum perfectibilis per se, & perfectiui per se; neque enim vnus lapis est per se perfectibilis ab alio lapide, aut per se perfectiuus ipsius.

Si-

27

Signa ex quibus colligi possit aliquod compositum esse vnum per se, aut per accidens.

Signum autem optimum ad colligendum aliquid cōstans ex partibus aliquibus esse per se vnum, vel per accidens vnum; est primò, si constet ex partibus realiter distinctis, & illæ partes spectent ad diuersa prædicamenta; nam res diuersorum prædicamentorum ex his decem prædicamentis, quæ de facto examinamus; non sunt per se ordinatæ ad inuicem per modum perfectibilis & perfectiui, vnde tale compositum sine dubio erit vnum tantum per accidens, & non per se. Secundò, si illæ partes sint eiusdem prædicamenti, videndum est an quælibet ex illis ponatur directè in prædicamento, & tum dicendū est quod illud totum sit vnum per accidens, quia quidquid ponitur directe in prædicamento est quid completum, & consequenter nequit habere rationem perfectibilis per se per aliquid aliud realiter distinctum, quod etiam sit completum: eo enim ipso quo haberet aliqua realiter distincta se per modum perfectibilis per se, & perfectiui per se, non essent completa, hac enim ratione materia prima & forma substantialis hō dicuntur nec sunt completa. Quod si ex illis partibus vna sit quid cōpletum, & altera pars sit quid incōpletum, adhuc totum compositum ex illis erit ens vnum per accidens tantum; quia illa pars, quæ est quid completum, nequit per se esse perfectibilis ab alia parte, quę est quid incompletum, nec esse per se perfectiua ipsius, aliàs enim non esset quid completum. Hinc totum compositum ex homine, & pede leonis non est vnum per se.

28

Dices: homo mācus, cui scilicet deessent manus, esset quid completum positum directe in prædicamento substantiæ, nam esset animal rationale non minus, quā quicumque alius homo, & tamē esset perfectibilis per manus, sine quibus est imperfectus: ergo falsum est quod quid completū non posset vlterius compleri & perfici per aliquid realiter distinctum.

Respondeo hominem talem esse completum physicè, quia constat partibus physicis non complebilibus vlterius physicè, sed non est tamen completus integraliter; vnde iuxta hoc distinguo cōsequens: falsum est quod completum, quā ratione est completum, possit vlterius perfici, nego; secundum quod non est completum, concedo consequentiam.

Et si quæras, vtrum homo quatenus constituitur ex partibus sit vnum per se; *Respondeo* quod sit vnum per se integrale, quia vt sic constituitur ex partibus eiusdem prędicamenti per se connaturaliter ordinatis ad hoc, vt vniantur inter se, & ex ijs vna non est subiectum alterius. Itaque compositum ex rebus realiter distinctis eiusdem prædicamenti est vnum per se integrale, quando partes illæ natæ sunt connaturaliter continuari inter se, & est vnum per se physicum, si partes illæ spectantes ad idem prædicamentum, ex quibus constituitur ita se habeant, vt neutra ponatur directe in prędicamento illo, & natæ sunt vlterius facere vnū compositum, cui aliqua vna peculiaris operatio, aut effectus competere possit ratione istarum partium.

29

Quod si partes illius compositi sint realiter identificatæ, & solummodo formaliter, vel ratione

ne distinctæ, videndum est an sint inter se sic subordinatæ, vt fundentur in aliqua entitate per se vna physice; & præterea an vlla ex ipsis per se præsupponat alteram tanquam radicem, ex qua profluat: si fundentur in vna tali entitate per se vna physice ita, vt in alia nequeant reperiri, & neutra alteram præsupponat, tanquam radicem, ex qua pullulat, illud compositum debet dici per se vnum metaphysice loquêdo: si verò non fundarentur sic in aliqua entitate per se vna physice, aut si vna ex illis præsupponat alteram, tanquam radicem, ex qua sequitur, seu pullulat illud compositum non erit vnum per se metaphysicum, sed per accidens. Hinc patet, compositum ex animalitate & rationalitate esse vnum per se metaphysicum, quia constat ex formalitatibus realiter identificatis, quæ non reperiuntur, nisi in entitate vna per se physice; v. g. in entitate alicuius hominis; & quia nec rationalitas profluit ex animalitate, quandoquidem aliàs omne animal esset rationale, nec e contra animalitas ex rationalitate, quandoquidem reperiatur secundum suum conceptum formalem sine rationalitate. Totum autem compositum ex humanitate, & risibilitate est vnum per accidens, metaphysice loquendo, quia risibilitas præsupponit humanitatem tanquam radicem, ex qua profluit, & propterea dicitur competere homini per se non in primo modo dicendi, sed in secundo.

Aduertendum autem, quòd cõpositum metaphysicum vnum per se non debeat habere semper partes, seu formalitates metaphysicas, ex quibus componitur, fundatas in entitate vna per se physice, hoc est composita ex partibus physicis realiter distinctis, quia aliàs essentia Angeli non esset quid vnum per se metaphysice loquendo, quod est absurdum; sed debet habere eas fundatas in entitate, quæ sic sit vna per se physice completa, vt non sit compositum physicum vnum per accidens, siue sit compositum physicum, siue non sit.

CONCLVSIO IV.

30 *Completa solum ponitur directe in prædicamẽtis. incomplete vero indirecte.*

VT *quid ponatur directe in prædicamento, debet esse quid cõpletum: vt ponatur autem indirecte & reductiue, non debet esse quid cõpletum*. Hæc quoque communis est, *& patet prima pars*, quia nihil ponitur directè in prædicamento, nisi vel genera summa, vel illa, de quibus genera summa possint prędicari in quid, hoc enim est quod intelligimus per directam positionem in prædicamento: sed genera summa sunt entia completa, seu conceptus obiectiui abstracti à singularibus completis, & non prædicantur in quid de vllis entibus, quæ non sunt completa: ergo sola entia completa ponuntur directe in prædicamento.

Confirmatur, quia secundùm Philosophum 7. *Met. tex.* 8. materia non est per se species vllius prædicamenti: sed huius non est alia ratio, nisi quia non est ens completum; ergo entia incompleta nequeunt poni in prædicamento vllo ex his decem, de quibus modo agimus.

Et dico *ex his decem*, data opera, quia non dubito quin possit fieri series entium incompletorum, v. g. formarum substantialium, siue omnium, siue aliquarum conuenientium in aliquo gradu communi non conuenienti alijs formis, & has series posse vocari prædicamenta, in ijsque collocari sola entia incompleta, non vero completa, saltem directe.

Secunda pars patet, quia vt ponantur indirecte, sufficit, quod possint concurrere ad constitutionem rerum, quæ directe ponuntur in prædicamentis: sed ad hoc non requiritur, vt sint completa.

31 *Sola potest hic manere difficultas*, quænam entia censenda sint completa completione requisita ad hoc vt ponantur in prædicamentis.

Ad quam difficultatem Respondeo, ex singularibus entitatibus physicis illa esse completa sufficienter ad hoc, vt ponantur directe in prædicamento, quæ non sunt partes essentiales physicæ vllius rei, aut actu, aut potentia; & quæ sunt tales partes esse incompleta sic, vt non possint poni directe in prædicamento. Hinc patet, materiam singularem, & formam singularem quamcumque non spectare directe ad prædicamentum vllum, totum vero constitutum ex materia, & forma physica completa esse quid completum; & etiam Angelum & albedinem, quia nullum ex his potest esse pars essentialis physica compositi vnius per se. Dico autem compositum physicum ex materia & forma completa esse quid completum, quia si daretur aliquod compositum ex materia & forma substantiali incompleta, (vt nos Scotistæ existimamus de facto dari in substantijs corporeis viuentibus, de quo suo loco) illud compositum esset incompletum, & indirecte solum spectans ad prædicamenta; sicut materia prima, quia posset esse pars physica alterius compositi physici constantis ex illo & vlteriori forma substantiali, quæ esset per se perfectiua talis compositi incompleti, sicut forma aquæ est per se perfectiua materiæ primæ aquæ.

Dices: digitus viuus constans parte illa corporis, quæ vocatur digitus, & anima, nequit esse pars essentialis physica alicuius rei, & tamen non est quid completum & directe ponibile in prædicamento substantiæ, sed indirecte tantum; ergo falsum est quod omne illud singulare sit completum, quod nequit esse pars essentialis physica vllius vnius per se.

32 *Propter hoc* additur communiter, quod vlterius etiam id non debeat esse pars integralis vllius rei, quod est completum sufficienter ad hoc, vt ponatur in prædicamento: & quia sunt duo genera partium integralium, nam quædam sunt partes homogeneæ, hoc est, eiusdem rationis, vt partes aquæ; & quædam heterogeneæ, hoc est diuersæ rationis, vt sunt manus, pes, oculus, caro, pellis, os; distinguunt communius authores, & dicunt, illa entia singularia, quæ possunt esse partes heterogeneę ex natura sua alicuius cōpositi, non esse entia sufficienter completa, vt collocentur directe in prædicamentis, & propterea

Quanā partes integrales sunt completa entia, quanam incompleta.

præterea excludunt à recta linea prædicamentali manum, pedem, caput, oculos, & similia entia; illa vero entia, quæ possunt esse partes homogeneæ, modò non possint etiam connaturaliter esse partes heterogeneæ, vt sunt partes aquæ, dicuntur esse completa sufficienter ad hoc vt ponantur directe in prædicamento aliquo, quia huiusmodi partes sunt eiusdem rationis cum toto, quælibet enim pars aquæ est eiusdé rationis & essentiæ cum tota aqua, & consequenter completum quid ac ponibile in prædicamento directe nó minus quam ipsa aqua tota; & sane si pars aquæ non poneretur directe in prædicamento, nec ipsa aqua sic in ipso poneretur; nec etiam, aut pars aquæ, aut tota aqua poneretur indirecte etiam in prędicamento, & sic daretur aliqua substantia realis finita vna per se, quæ nec directe nec indirecte poneretur in prædicamento substantiæ, aut vllo alio, quod est absurdum, & contra adæquatam diuisionem entis finiti, vt sic, in decem prædicamenta. Probatur autem sequela, nimirum quod si aqua, & pars eius non ponerentur directe in prædicamento, non ponerentur etiam in ipso indirecte, quia eatenus ponerentur indirecte, quatenus reducerentur ad aliquid directe in ipso ponibile: sed nihil tale assignari posset, vt patet: ergo non ponerentur indirecte in prędicamento.

Itaque partes huiusmodi homogeneæ, quæ nequeunt esse partes heterogeneæ, ponuntur directe in prædicamento, non tamen quatenus sunt pars, sed quatenus habent in se essentiam physice completam: hoc autem non est intelligendum de partibus homogeneis omnibus, quia partes carnis sunt homogeneæ, & partes ossis, & tamen non ponuntur directe in prædicaméto vlla ratione; sed de illis partibus homogeneis, quæ non sunt natæ esse partes heterogeneæ, quales sunt partes aquæ, non vero partes carnis.

33 *Hæc doctrina* tota non patitur maiorem difficultatem, quàm quòd aliquod videatur poni directe in prædicamento substantiæ, quod potest esse pars heterogenea inclusa in aliquo toto composito integrali: nam homo mancus, cui deficit manus, cùm non obstante defectu manus sit quid completum physice, & essentialiter animal rationale, videtur omnino poni directe in prædicamento substantiæ tam bene quam quicumque alius homo, & tamen potest esse pars heterogenea totius integralis cõpositi integraliter ex illo homine manco & manibus eius: ergo aliquid quod potest esse pars heterogenea alicuis totius, directe ponitur in prædicamento.

Quæ pars heterogenea potest poni directe in prædicaméto.

Responderi tamen potest, omnem illam partem heterogeneam posse poni directe in prædicamento, quæ possit habere denominationem totius illius compositi, quod esset completum & constans omnibus suis partibus integralibus heterogeneis. Vnde quia homo mancus dicitur simpliciter homo, & animal rationale, quemadmodum homo totaliter integer ex omnibus partibus integralibus, propterea potest dici, quod ponatur directe in prædicaméto substantiæ homo ille mancus, sicut

eat homo integer; sed quia manus hominis non dicitur homo, etiam si sit animata, ideo non debet poni directe in prædicamento substantiæ.

34 *Quæ entia singularia sunt completa.*

Itaque illa entia singularia sunt completa, quæ vel non sunt nata concurrere tanquam partes ad compositionem essentialem physicam aut integralē vllius entis singularis alterius, vel si sint nata concurrere ad compositionem talis entis, habent denominationem istiusmet entis, & essentiam metaphysicam eiusdem rationis cum ipso. Ex qua descriptione entis completi sequitur Angelum quemque esse ens cōpletum, & partem quamcumque aquæ, & hominem quemcumque, quamuis ipsi deesset aliqua pars integralis, vt manus vel pes: materiam vero primam, & corpus, quod est altera pars physica, ex qua & anima componitur homo physice, & ipsam animam, & manum, pedem, os, carnem, similiaque esse entia incompleta, ac indirecte tantum, seu reductiue spectantia ad prędicamenta.

35 *Qui gradus metaphysici sunt completi.*

Ex gradibus seu formalitatibus metaphysicis illi gradus, seu formalitates censentur completæ, quæ sunt prædicabiles in quid de entibus physice completis; vnde quia sola genera & species sic prædicantur, sola illa sunt entia completa & directe ponibilia in prædicamento; differentiæ vero sunt entia incompleta, & solum indirecte & à latere in prædicamentis collocabilia; proprietates etiam similiter sunt incompletæ & reductiuè tantum ad has classes spectantes.

Et si quæratur, cur genera & species sint censenda entia completa potius quam differentiæ, quandoquidem genera sint partes essentiales metaphysicæ rerum, quarum sunt genera, sicut differentiæ sunt.

Respondeo propter illam rationem, propter quam genera prædicantur in quid, & differentiæ prædicantur in quale quid.

36 *Cur genera & species sint completa entia non vero differentia.*

Et si quaras rursum, quænam sit hæc ratio? *Respondeo* rationem esse, quod differentiæ non prædicentur nisi per modum partis, genera vero & species, licet reuera sint partes, non tamen prædicantur per modum partis; quando enim dicimus quod Petrus sit animal, non significamus ex modo loquendi quod inuoluat aliquam aliam partem essentialem præter animalitatem: & idem est quando dicimus quod sit homo; sed quando dicimus quod Petrus sit sensitiuus & rationalis essentialiter ex modo loquendi, damus intelligendum quod includat aliquam aliam partem essentialem præter rationalitatem & sensitiuitatem, nimirum illam aliam formalitatem essentialem, cui cōcipimus rationalitatem adiacere tanquam determinatiuum.

CONCLVSIO V.

37 *Substantiæ ponuntur in prædicamentis in concreto metaphysico nō in abstracto.*

Quæ ponuntur directe in prædicamento substantiæ, debent poni in eo, quatenus significantur nomine concreto substantiuo, & metaphysico, non vero vt significantur nomine abstracto metaphysico. In hoc conueniunt omnes: *& patet*, quia debent poni in prædicamento directe secundum quod possint prædicari & subiici sibi inuicem: sed, vt supra diximus, abstracta metaphysica non

non possunt de inferioribus prædicari: concreta verò possunt: ergo solum sunt ponenda in prædicamento substantiæ, quatenus significantur nomine concreto, seu quatenus sic concipiuntur. Hinc patet, nec animalitatem vt sic, nec humanitatem poni directe in prædicamento substantiæ, sed bene animal & hominẽ: & idem est iudicium de cæteris similibus, de quo non potest esse alia quæstio quam de nomine.

CONCLVSIO VI.

38 *Accidentia possunt poni in prædicamentis; vel in abstracto physico, vel in concreto.*

Satis probabile est, entia, quæ ponuntur directe in nouem prædicamentis accidentium, posse poni in illis, vel in abstracto physico, vel in concreto physico, modo tamen obseruetur proportio sic, vt si supremũ genus ponatur in concreto, cætera inferiora similiter ponantur in concreto; si verò ponatur supremum genus in abstracto, similiter cætera inferiora in abstracto ponantur: v.g. si supremum genus prædicamenti qualitatis ponitur, vt significatur per ly *quale*, quod est concretum adiectiuum & physicum, albedo etiàm debet in illo poni, vt significatur per ly album, & color vt significatur per ly coloratum. Hæc meo iudicio est *Scoti quæst.* 11. *prædicament. in responsione ad quartum*, quatenus dicit accidentia posse poni in prædicamentis in abstracto; & eam tenet *Auersa hic quæst.* 16. contra *Toletum quæstio* 2. *post prædicamenta*. *Niphum* 5. *Met. quæst.* 5. *Murciam quæst.* 2. *de natura prædicamenti*; quatenus verò dicit, quod possit poni in prædicamentis in concreto, est cõtra *D. Thomam opusc.* 42. *Fonsecam* 5. *Met. Complutenses hic disp.* 5. *Merinerum hic quæst.* 2. *& alios plures.*

Probatur autem primò authoritate Philosophi, quia recenset prædicamenta accidentalia sub nominibus concretis: ergo possunt sub talibus nominibus in prædicamentis poni. *Rursus in cap. de Quantitate & Qualitate* enumerat res illorum prędicamẽtorum in abstracto: ergo possunt poni secundum ipsum in abstracto. Et sane, nisi teneatur nostra conclusio, videbitur Philosophus vel non satis sibi constare, vel satis æquiuoce loqui, dum aliquando enumerat res prædicamentorum accidentalium in abstracto, aliquando in concreto.

39 *Probatur ratione*, quia illa, quæ ponuntur in prædicamentis accidentium, possunt in ipsis poni quacumque ratione possunt de se inuicem prædicari, & sibi inuicem subijci per modum generum & specierum, ac indiuiduorum completorum: sed certum est, album vt sic posse prædicari de hoc & illo albo, & albedinem vt sic, posse prædicari de hac & illa albedine per modum speciei, & coloratum vt sic posse prædicari per modum generis de nigro & albo, sicut & color vt sic potest prædicari de hoc & illo colore: & similiter Quale vt sic, potest prædicari per modum generis supremi de omnibus qualibus, seu qualificatis accidentaliter, sicut & qualitas vt sic potest prædicari de omnibus qualitatibus: & idem est dicendum à paritate rationis de omnibus alijs accidentibus: ergo accidentia possunt collocari in prædicamẽtis, siue in abstracto physico, siue in concreto physico.

Confirmatur soluendo fundamenta aduersarum sententiarum.

40 *Obiicies primò* pro *Toleti* sententia: Accidentia in abstracto sunt entia incompleta: talia non possunt poni in prædicamentis: ergo accidentia vt sic nequeunt poni in prædicamentis.

Respondeo negando maiorem; sunt enim completissima, quandoquidem non sint nata constituere aliquid, neque per modum partis essentialis, nec integralis homogeneæ, aut heterogeneæ. Et sane si accidentia in abstracto essent entia incompleta, etiam in concreto formaliter loquendo essent entia incompleta, sicut rationale formaliter loquendo est ens incompletum, quia abstractum eius, nempe rationalitas, est ens incompletum.

41 *Obiicies secundò*: quia accidentia constituunt diuersa prædicamenta ex diuerso modo afficiendi substantiam: ergo debent poni in prædicamentis, vt afficiunt substantiam, & consequenter debent poni in concreto, quia vt sic afficiunt substantiam.

Respondeo distinguendo antecedens: ex diuerso modo afficiendi substantiam, id est, quatenus ex se habent tribuere effectus diuersos tali diuersitate substantijs, transeat antecedens; id est quatenus cõcipiuntur vt actu afficientes substantiam, nego antecedens, & similiter distinguo consequens; quatenus afficiunt actu, nego; quatenus aptæ sunt afficere, concedo consequentiam. Itaque albedo potest poni in prædicamento distincto à quantitate, etiam considerata in abstracto, quia vt sic considerata, potest concipi vt apta nata, dare aliquem determinatum effectum substantiæ, quem nulla quantitas potest tribuere; & idem est de cæteris accidentibus; & per hæc patet ad reliqua, quæ pro sententia illa adduci possunt.

42 *Obiicies tertiò*, pro magis communi sententia tenente quod debeant poni in abstracto: Concreta non sunt vnum per se: sed quæ ponuntur directe in prædicamentis sunt vnum per se: ergo accidẽtia solum in abstracto possunt poni in prædicamentis.

Respondeo distinguendo maiorem: concreta formaliter loquẽdo, & prout dicunt formam cum connotatione subiecti, & adiacentiæ, nego maiorem; prout dicunt æque primò & formam illam, & subiectum, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.

43 *Obiicies quartò*: pro eadem ex *Merinero*: Accidentia in concreto non possunt denominari genera, aut species: ergo nequeunt vt sic collocari in prædicamentis. Probatur antecedens, quia vt sic non possunt considerari per modum per se stantis, sed per modum adiacentis: sed genera & species debent considerari per modum per se stantis, ergo &c.

Respondeo negando antecedẽs, quia certum est quod coloratum vt sic, sit prædicabile de nigro & albo, quatenus talia formaliter, & quod non sit prædicabile de ipsis vt accidens, nec vt differentia, nec vt proprietas: ergo vt genus, vel vt species, & consequenter concretum accidentale potest considerari vt genus, & vt species.

Propter quam rationem *Scotus* supra expresse concedit, Quale esse genus generalissimum respectu omniũ qualium. Ad probationem antecedentis, nego maiorẽ: omne enim illud, quod po-

potest prædicari in quid, & per quod responderi potest interroganti quid est res, potest considerari per modum per se stantis; vnde quia interroganti quid est nigrum, bene respondetur dicendo quod sit coloratum, coloratum potest considerari tanquam quid per se subsistens.

Dices: consideratur coloratum formaliter per modum adiacentis, alias non esset concretum adiectiuum, ergo non consideratur per modum per se stãtis.

Respondeo distinguendo antecedens: quatenus comparatur ad subiectum, de quo accidentaliter prædicatur, concedo; quatenus consideratur in ordine ad illa, de quibus essentialiter prædicatur in quid, nego antecedens. Itaque bene potest accidere quod aliquid prædicetur per modum adiacentis de aliquibus, & de alijs per modum per se stãtis.

44 *Obiicies quintò*, in fauorem *Merineri*: Scotus expresse dicit quæstione illa vndecima, quod album quidem ponatur in prædicamento qualitatis, sed quod nõ sit qualitas sub illo modo significandi: ergo sentit album in concreto non debere poni in prædicamento.

Respondeo negando consequentiam, quia aliud est, quòd album sub illo modo significandi non sit qualitas, aliud quod sub illo modo significandi non ponatur in prædicamento; poni enim bene potest in prædicamento, etiam qualitatis, sub illo modo significandi, modò ipsamet qualitas ponatur in concreto, licet non possit qualitas in abstracto de ipso prædicari, & licet non possit consequenter collocari sub qualitate in abstracto. Imo quãdoquidem dicat *Scotus* quod spectet Quale ad prædicamentum qualitatis, & quod sit genus generalissimum istius prædicamenti, licet non aliud genus quam ipsa qualitas, quia quale vt sic, & qualitas vt sic non distinguuntur nisi in modo significandi, signũ est quod existimauerit vtroque modo posse qualitatem poni in prædicamento, & in concreto & in abstracto, seruata tamem proportione, vt superiora & inferiora ponantur eodem modo aut omnia in concreto, aut omnia in abstracto.

CONCLVSIO VII.

45 *Vniuersalia sola non ponũtur in prædicamentis.*

Vniuersalitas non est conditio requisita ad hoc vt aliquid ponatur in prædicamento. Hæc est communissima contra *Iauellum* in Log. titulo quinto *cap. 1.* *Probatur*, quia indiuidua ponuntur directè in prædicamentis, ergo vniuersalitas non est conditio requisitã ad hoc. Probatur antecedens, quia indiuidua aliqua sunt entia realia finita completa, & de illis in quid genera generalissima prædicantur, vt patet de Petro & Paulo: ergo nihil impedit quominus ponantur directè in prædicamentis.

Confirmatur, quia non ponuntur reductiue, nec à latere, quandoquidem non sint partes, nec proprietates alterius rei, quæ directe ponitur. Aduertendum tamen reuera hic non esse aliud, quam quæstionem de nomine; nam si per prædicamentum intelligamus seriem omnium prædicatorum, quæ inter se inuicem coordinari possunt, quoad subiectionem & prædicationem in quid, certum est indiuidua spectare ad prædicamenta; nec hoc Iauellus, vt credo, negaret: si

vero per prædicamenta intelligeremus seriem prædicatorum & formalitatum essentialium, quæ sic ordinari possunt, tum indiuiduum non spectabit ad prædicamentum, quia singularitas nō est prædicatum essentiale. Melius autem accipitur prædicamentum primo modo, quia sic accipitur communiter à Doctoribus.

Dices, pro *Iauello*: Porphirius assignat pro terminis seu extremis prædicamenti genus summū & species infimas; ergo indiuiduum non spectat ad prædicamentum, quia alias species infima non esset terminus, nec extremum prædicamenti.

Respondeo negando antecedēs: non enim assignauit speciem infimam pro vno extremo simpliciter, sed pro vno extremo ex prædicatis essentialibus, quod nō facit ad rem.

CONCLVSIO VIII.

46

Conditiones requisita vt aliquid ponatur in prædicamento.

NVlla alia conditio requiritur vt aliquid ponatur in prædicamento, præter hactenus explicatas, nempe quod sit aliquid reale finitum vnum per se, completum & modo concreto vel abstracto conceptum iuxta dicta. Hæc est communior contra *Alb. & Aegidium* hic, & *Plotinum*, qui putauerunt Angelos nō poni in aliquo ex his prædicamentis, & contra alios vt *Auerroem*, *Iandunum*, *Suessanum*, *Iamblicum*, quos sequitur probabiliter *Vallius quæst. 2. de substantia c. 5.* qui excludunt ab his prædicamentis substantias incorruptibiles, vt sunt cælestia corpora. Quod si verum esset Angelos & cælestia corpora non poni in his prædicamentis, quandoquidem prædictæ cōditiones competant illis, sequitur alias conditiones requiri præter dictas.

Probatur conclusio, quia gratis requireretur aliqua alia conditio & gratissime arcerentur à prædicamentis de facto datis tanta multitudo creaturarum, quanta est Angelorum & corporum cælestium.

Angeli & cælestia corpora spectāt ad prædicamenta.

Confirmatur, quia Philosophus diuisit ens reale finitum vt sic in hæc decem prædicamenta: ergo vel diuisio non est adæquata aut bona, vel nullum tale ens datur, quod non spectet aliquo modo ad hæc prædicamenta: sed certū est Angelos & cælestia corpora non spectare reductiue aut indirecte ad hæc prædicamenta: ergo spectant ad illa directe.

Confirmatur secundò, quia nihil impedit quominus ab Angelis, corporibus cælestibus, & sublunaribus possit abstrahi aliqua ratio generica communis substantiæ vt sic tam bene, quam potest ab omnibus corporibus sublunaribus abstrahi talis ratio; & hoc supposito, nihil impedit quo minus substantia, quæ est genus generalissimum prædicamenti substantiæ, sit ratio illa communis: ergo dicendum est quod sub genere generalissimo prædicamenti substantiæ comprehendātur Angeli & corpora cælestia, & cōsequenter quod spectent ad prædicamenta.

47

Obiicies: nihil potest poni in prædicamēto, nisi quod est genus generalissimum, vel quod continetur sub tali genere: sed nec Angelus vt sic, nec corpus cæleste & incorruptibile vt sic; est aut summum genus prædicamenti vllius, aut contentum sub vllo genere: ergo non possunt poni in prædicamento vllo. Minor quoad primam par-

partem est certa apud omnes; nemo enim dixit Angelum aut corpus incorruptibile esse summum genus vllius prædicamenti; & ratio est, quia si vllius, maxime substantiæ: sed non huius, quia sic substantiæ corruptibiles nō ponerentur in hoc prædicamento, quod est absurdum. Probatur ergo minor quoad secundam partem, quia si continerentur sub genere summo, deberent constare genere: sed non constant, quia non constant materia, id quod certum est de Angelis; sed nihil potest constare genere, quod non constet materia, quia genus desumitur ex materia: ergo non constant genere.

Confirmatur, quia secundum Philosophum 10. *Met. cap. vlt.* corruptibile & incorruptibile differunt genere: ergo substantiæ spirituales & corporeæ cælestes, quæ sunt incorruptibiles, non ponuntur in eodem prædicamento cum substantijs corporeis corruptibilibus; sed si ponerentur in aliquo ex his prædicamētis, ponerentur in eodē prædicamento cum ipsis, nimirū in prædicamento substantiæ: certum enim est, quod non ponantur in vllo prædicamento ex nouem prædicamentis accidentiū.

Confirmatur secundò, quia Angeli sunt actus puri: ergo non constant genere, quod semper est potentiale quid.

48 *Respondeo*, negando minorem pro secunda parte, & ad eius probationem dico, genus non desumi ex materia, quasi non possit abstrahi ratio generica ab ijs, quæ non constant materia; sed si debeant desumi ex materia, hoc verum tantum erit de genere abstracto à rebus materialibus, & illis solis communi. Sed nec de hoc etiam verum est, vt patet ex dictis supra, quasi ex sola entitate materiæ desumeretur; sed vniuersaliter verum erit in sensu proportionali, vt sensus sit, quod genus habeat proportionem cum materia in ratione perfectibilis, sicut differentia habet cū forma in ratione perfectiui.

Quomodo genus debet desumi ex materia?

Ad confirmationem respondet Auersa, Aristotelem intelligere per genus eo loci genus physicum, quod est materia, ita vt sensus sit, quod substantia materialis corruptibilis & incorruptibilis differant materia prima, id est habeant materias primas distinctæ rationis. Et addit, Philosophum sæpe vocare materiam primam genus. Verum hæc responsio nequit seruire illis, qui dicunt materiam primā cælestem & sublunarē esse eiusdem rationis, quæ est sententia communior Scotistarum, quibus propterea aliter respōdendū est.

49 Itaque respondeo etiam pro illis, quod corruptibilia & incorruptibilia differant genere, non sic, quod non conueniant in aliquo genere communi etiā prædicamentali, sed quod omnia corruptibilia conueniant in aliquo genere sibi solis conueniēte, & similiter incorruptibilia, differant illo genere ipsis solis communi ab incorruptibilibus; & e contra incorruptibilia differant illo genere, quod ipsis solis est commune, à corruptibilibus.

Quomodo corruptibilia & incorruptibilia differant genere.

Ad secundam confirmationem respondeo distinguendo antecedēs: sunt actus puri, metaphysice loquendo, id est non includentes aliquid potentiale metaphysicum, nego antecedens: actus puri physice, id est, non includen-

Quomodo Angeli sunt actus puri.

den-

dêtes materiã physicam, nec aliquid per se perfectibile perfectibilitate physica, hoc est aliquid per se perfectibile per aliquam formam realiter distinctam, cócedo antecedens, & nego consequentiam.

50 *An Christus ponatur directe in prædicamento.*

Quæres pro complemento huius quæstionis, an Christus ponatur in prædicamento substantiæ? *Respondeo*, si consideretur Christus, vt est suppositum humanum præcise, abstrahendo ab inclusione Diuinitatis, sic poni n prædicamento substantiæ non solum in specie humana, in qua comprehenditur natura humana Christi tam bene quam vlla alia natura, sed etiam quatenus est indiuiduum humanum distinctum numero à quolibet alio indiuiduo humano, quia nihil prorsus impedit, & vt sic est ens finitum reale completum. Si vero consideretur vt includit Diuinitatem, non ponitur in prædicamento, quia vt sic, non dicit naturam finitam, sed infinitam: nec in hoc est alia difficultas quam de nomine, quæ quantum fieri potest, semper debet euitari.

DISPVTATIO XII.

De Substantia.

1. NON capitur in hac disputatione Substantia pro natura & essentia rei, quia sic accepta, substãtia, non spectat ad aliquod determinatum prædicamentum, cum nullum prædicamentum sit, in quo non ponatur natura & essentia rerum ad illud spectantium: sicut enim essentia hominis spectat ad hoc prædicamentũ, ita essentia lineæ spectat ad prædicamentum quantitatis, & essentia similitudinis ad prædicamentum similitudinis. Capitur ergo hic substantia pro ente, quod opponitur accidenti, & habet diuersam essentiam ab essentia eius. Huiusmodi autem ens merito ponitur in primo prædicamento, quia omnia accidentia ad ipsum ordinantur, & propterea *entis entia* vocantur à Philosophis frequentissime. Quare cum de prædicamentis in particulari differere vellet Philosophus, prius de substantia quam de vllo alio prædicamento agit: & *cap. 5. huius libri* ait duas dari substantias, vnam primam, alteram secundam, aitque primam substantiam esse, *quæ neque de subiecto dicitur*, id est non prædicatur essentialiter de vllo inferiori, *neque in subiecto aliquo est*, id est non inhæret vlli subiecto. Deinde asserit substantias secundas esse genera, & species substantiales, quæ scilicet prædicantur in quid de substantijs primis, ijsque propterea inesse sub-

Quid prima substantia.

2. *Quid secunda.*

substantias secundas tanquam inferiora superioribus. Postea comparat substantiam primam ad secũdam, aitque illam, nempe primam, esse maxime propriè substantiam, quia maxime substat; quod non solum intelligendum est quantum ad substãdum accidentibus omnibus singularibus, quæ nequeunt subiectari nisi in substantiis primis; sed etiã quantum ad substandum prædicatis essentialibus, quia substantia prima ita substat substantiis secundis, vt nihil aliud ipsi similiter substet; nulla autem substantia secunda ita substat aliis substantiis secundis, quin aliqua alia substantia ipsi substet, nempe prima: & subiungit, species infimas magis esse substantias quam subalternas, quia magis accedunt ad substantias primas, quandoquidem paucioribus inferioribus substent quàm superiores substantiæ secundæ. Denique assignat aliquas proprietates substantiæ.

QVAESTIO I.

Quid est substantia.

2 *Duplex acceptio substantia vt opponitur accidenti.*

DVpliciter capi potest substantia, etiam vt significat id, quod opponitur accidenti: *primò* pro omni eo, quod est ineptum inhærere, siue sit finitum siue infinitum, siue completum siue incompletum: & sic Deus est substantia, & materia prima & forma substantialis, & omnes differentiæ & modi, ac proprietates spectantes ad hoc prædicamentũ: & substantia in hac acceptione bene describitur esse quid ineptum inhærere. *Secundò* accipitur pro eo, quod est summum genus huius prædicamenti, & competens formaliter illis solummodo, de quibus istud sũmum genus prædicatur in quid, & in hoc sensu hic de substãtia agendũ est potissimũ: ex dictis autem de ea in hac acceptione, facile erit decidere, quid dicẽdum sit de ea in priori illa cceptione.

CONCLVSIO I.

3 *Quid substãtia, quæ est genus summum prædicamenti substantia.*

SVbstantia, quæ est genus generalissimum huius prædicamenti, est ens reale, finitum, completum, per se existens, id est ineptum inhærere alicui tanquam subiecto, & prædicabile formaliter, & in quid de omni substantia reali singulari finita & completa.

Hæc conclusio est communissima, & suppositis dictis quæstione præcedenti non potest esse in controuersia. Dicitur *ens reale finitum completum*, quia istæ sunt conditiones requisitæ, vt aliquid ponatur directè in prędicamento, quemadmodum genera generalissima in eo ponuntur. Dicitur *per se existens*, seu ineptum inhærere: vt distinguatur genus generalissimũ huius prædicamenti à generibus generalissimis aliorum prædicamentorum, quorum quodlibet est aptũ natum inhærere, & consequenter non per se existens. Dicitur, *& prædicabile formaliter & in quid de omni substantia singulari reali finita & completa*, vt distinguatur substantia, quæ est genus summũ, ab alijs substantijs completis inferioribus, quarum nulla est sic prædicabilis. Et per hoc patet veritas conclusionis, quia illa descriptio generalissimi huius prædicamenti omni & soli competit, & declarat absque superfluitate, vel defectu naturam generis generalissimi.

Pos-

Posset quidem omitti illa vltima particula: *quod sit prædicabile* &c. quia licet omnis substantia inferior vt sic sit ens completum finitum reale ineptum inhærere, tamen hoc non competit ipsi nisi quatenus includit rationem substantiæ vt sic, quæ est genus summum: vnde descriptio prædicta etiam dempta illa vltima particula, non competeret ipsis per se primò; quatenus sunt tales substantiæ, seu quatenus dicunt differentias contrahentes substantiam vt sic: sed quatenus includunt substantiam vt sic, cui propterea ex modo & differentia cōtractiua entis vt sic per se primò competit illa perseitas, qua distinguitur ab accidente.

Addidi tamen maioris claritatis causa illam vltimam particulam, vt posset quis scire quænam substātia completa sit genus generalissimum, cui per se primò cōpetit illa descriptio: erit enim illa sola, quæ potest inesse omnibus substantiis singularibus, & de illis prædicari in quid prædicatione exercita.

Ex hac autem descriptione hoc modo explicata patet, Deū non comprehendi sub hoc prædicamento, bene tamen comprehendi Angelos & cœlestia corpora, de quo particularius actū est quæstione præcedenti.

CONCLVSIO II.

4 *Perseitas substantiæ est quid positiuum.*

Esse per se, seu perseitas, quæ est ratio formalis constitutiua substantiæ, est quid positiuum. Hæc est *Doctoris* 1 *dist.* 3. *quæst.* 3. & *S. Thom.* 1. *contra gentes cap.* 25. quos præter suos sequuntur cōmuniter moderni, & nominatim *Auersa hic sect.* 1. contra *Soncinam* 5. *Met. quæst.* 14.

Probatur primò ex Philosopho hic: si consisteret in negatiuo, maxime in negatione essendi in alio: sed hæc negatio à Philosopho enumeratur inter proprietates substantiæ: ergo non est ratio formalis constitutiua eius, quia proprietas non potest esse talis ratio, sed potius eam supponit, sicut risibilitas non est ratio formalis hominis, sed supponit eam, nempe rationalitatem.

Probatur secundò, quia accidēs constituitur per aliquid positiuū; ergo & substantia: absurdū enim videtur, quod accidens habeat perfectius constitutiuum formale quam substantia.

Probatur tertiò, quia omnis negatio, quæ competit alicui necessariò & inseparabiliter, præsertim si non sit negatio, à qua formaliter habet res non esse aliud, debet præsupponere aliquod positiuum: ergo negatio essendi in alio cōpetens substantiæ debet præsupponere aliquid, ratione cuius formaliter competit substantiæ: sed illud positiuū non potest esse ens vt sic, quia aliàs omne ens haberet secum annexam talem negationem, & cōsequenter accidens esset per se existens, quod est absurdū: ergo debet esse aliqua alia formalitas positiua; sed illa alia positiua formalitas erit potius ratio constitutiua substantiæ, tum quia prius competit ipsi, quàm negatio, cum sit principium negationis: tum quia per illam distinguitur primò ab omni accidente: ergo constitutiuum substantiæ est quid positiuum, & non negatiuum. Vbi tamen aduerte, nos non negare quin substātia dicat huiusmodi negationem, sed quod illa negatio, quamuis necessariò consequatur substantiam, non sit ratio

ratio constitutiua eius, sicut nec negatio rationalitatis, quæ necessario consequitur essentiam bruti, est ratio constitutiua bruti; nec negatio brutalitatis, quæ necessario consequitur essentiam hominis, est ratio formalis essentialiter constitutiua hominis.

Confirmatur hoc, quia omnis entitas positiua, cui repugnat aliquid quod non repugnat alij entitati, debet esse distinctæ rationis positiuę ab illa alia entitate: si enim essent omnino similes, quod repugnaret vni, repugnaret alteri ex sua ratione formali: ergo cum repugnat substantiæ esse in alio tanquam in subiecto inhæsionis saltem connaturaliter, quod sufficit ad propositum, idque non repugnet accidenti; debet entitas illa, quæ est substantia, esse positiuę dissimilis entitate, quæ est accidens: sed non est positiue dissimilis in ratione formali entis; in quo, vt suppono, vniuoce cōueniunt: ergo in ratione aliqua alia positiua, & consequenter in substantia dabitur aliqua alia formalitas positiua præter formalitatem entis: sed illa sine dubio potius est dicenda constitutiuum eius, quā vlla negatio: ergo substantia non cōstituitur per negationem.

Confirmatur secundò: Datur in entitate illa, quæ est substantia, aliquid positiuum, cui repugnat esse in alio, alias non esset verum quod id repugnaret isti entitati: illud positiuum non est formaliter formalitas entis, nec conceptus obiectiuus aut formalis ipsius, vt patet: ergo aliqua alia formalitas, vel illa ipsa formalitas entis sub alio cōceptu, quod sufficit nobis: sed hoc supposito illa alia formalitas debet dici per se constitutiua ipsius, potius quam negatio: ergo.

Nec refert, quod non possimus explicare essentiam substātiæ, nisi per huiusmodi negationem: multa enim sunt, quæ non possumus explicare nisi per aliqua, quæ tamen non sunt de essentia eorum; sic relationem nequimus explicare, nisi ponendo terminū in eius definitione; nec materiam nisi ponendo formam in eius descriptione; nec formam sine materia; nec potentiā sine obiecto; nec causam sine effectu; nec genus sine specie. Per quod patet ad primum fundamentum sententiæ oppositæ, quod in hoc solo cōsistere posse videtur, quod substantia non possit explicari nisi per negationem aptitudinis ad inhærendum.

Solutio primæ obiectionis.

Obicies secundò pro illis: si substantia finita vt sic, diceret aliquid positiuum superadditum enti, tanquam rationem formalem constitutiuam, illud deberet esse vel reale, vel rationis: sed non rationis: absurdum enim esset substantiam realem constitui essentialiter per ens rationis; non etiam reale, quia illud positiuū superadditū deberet esse ens: ergo non esset superadditū enti.

5

Respondeo primò, hoc argumentum probare nimis, nam æque probaret quod accidens vt sic, & quodcumque genus summum aliorum prædicamentorum, constitueretur formaliter per negationem, quod non potest teneri ab aduersarijs, & falsum patebit ex dicendis. *Deinde* probaret quod substantia materialis, quæ est species substantiæ vt sic, constitueretur per aliquid negatiuū, & consequenter quod idem esset dicendum de omnibus alijs speciebus contentis sub substantia materiali, quod est absurdissimū.

Pro-

Probatur hoc, quia illud positiuũ quod diceret substantia materialis supra substantiam vt sic, deberet esse ens tam bene, quam illud positiuum, quod diceret substãtia vt sic: ergo nõ posset superaddi enti, sicut nec illud positiuũ quod esset constitutiuum substantiæ vt sic: & eodem modo discurri potest facile de cæteris generibus & speciebus huius prædicamenti.

Respondeo secundò, iuxta principia Scotistica, illud positiuum, quod est constitutiuum substantiæ, non esse ens formaliter loquendo, sicut nec vlla differentia metaphysica, aut modus intrinsecus constitutiuus alicuius naturæ cum aliquo gradu superiori includit formaliter gradum superiorem.

Iuxta principia Thomistica respondendum esset, quod illud positiuum non sit superadditum propriè enti, sed est ipsum ens cum aliquo explicito conceptu, qui non inuoluitur in conceptu entis vt sic. Totum hoc intelligetur melius ex dicendis in Metaphysica de vniuocatione entis & modo, quo contrahitur ad conceptus particulariores.

CONCLVSIO III.

6 *Perseitas nõ est respectus aptitudinalis.*

Perseitas constitutiua substãtiæ, vt sic non consistit in in ptitudine formali positiua, quæ esset respectus transcendentalis, aut in vllo alio tali respectu. Hæc est conformis principijs Scotisticis.

Probatur primò, quia substantia est quid absolutum essentialiter: ergo nequit constitui essentialiter per respectiuum. *Secundò* quia omnis talis respectus præsupponit aliquid positiuum, ratione cuius competit substantiæ potius quam accidenti, & consequenter omnis talis respectus potius habebit rationẽ proprietatis, quam constitutiui essentialis, & illud aliud positiuum, ratione cuius ei competit, potius erit constitutiuum essentiale substantiæ; quo argumento vsus sũ ad probandum conclusionem præmissam.

Confirmatur, quia non videtur posse fieri vnum per se essentialiter ex formalitate absoluta, & formalitate relatiua: sed substãtiã est quid vnum per se: ergo nequit constitui essentialiter ex absoluto & respectiuo.

7 *Obijcies*: non potest substantiæ essentia explicari, nisi per huiusmodi respectum aliquem: ergo constituitur per huiusmodi respectum.

Respondeo, ex dictis paulo ante negando consequentiam. Posset etiam fortassis negari antecedens, quia posset explicari per negationem aptitudinis, aut potentiæ ad inhærendum, non recurrendo ad respectum aliquem positiuum.

Dices: Substantia dicit talem aliquem respectum positiuum, per quem posset explicari: ergo per illum debet explicari.

Respondeo primò, negando consequentiam, quia nulla est ratio, quare deberet per talem respectum explicari, si sine ipso possit explicari, quamuis etiam per ipsum posset explicari.

8 *An substantia possit per respectũ explicari.*

Respondeo secundò, fortasis nõ esse vllum respectum in substantia vt sic, per quem solum posset explicari bene.

Dices: Substantia vt sic, est positiue inepta ad inhærendum, & per hanc ineptitudinem potest explicari eius natura: sed illa positiua ineptitudo est respectus tran-

transcendentalis formaliter: ergo potest explicari per respectum.

Confirmatur, quia habet substantia vt sic, aptitudinem ad sustentandum accidens: sed hæc aptitudo est respectus, potestque per eam explicari natura substãtiæ: ergo potest natura eius explicari per respectum.

Respondeo, distinguendo maiorem pro prima parte: positiue inepta, quatenus habet positiuũ aliquod, ad quod sequitur negatio aptitudinis ad inhærendum, concedo maiorem; quatenus diceret aliquem respectum aptitudinalem positiuum, nego maiorem, & nego etiam minorem.

Ad confirmationem transeat maior & minor pro prima parte; nego autem minorem pro secunda parte: nam per nullam sustentationem accidentium potest explicari natura substantiæ, nisi per substentationem vltimatam, nam substentatio non vltimata potest competere accidenti; substentatio autem vltimata explicari non potest, nisi inuoluendo alium conceptum propriũ substantiæ, qui conceptus solus sufficeret ad explicandam naturam substantiæ sine sustentatione, quod ex paulo post dicendis clarius patebit.

Dices secundò: accidens habet respectum aptitudinalem & trãscendentalem, per quem explicari potest eius natura, & qui sit proprietas eius: ergo & substantia vt sic; aliàs proprietas substantiæ esset imperfectior proprietate accidentis, cum proprietas per quam explicari posset natura substantiæ, esset quid negatiuum, proprietas verò per quam explicari posset natura accidentis, esset quid positiuum.

Respondeo primò, probabiliter negando consequentiam, & probationem: nam negatio alicuius positiui dicẽtis imperfectionem maiorem, quam diceret positiuum, ad quod sequeretur illa negatio, esset perfectior proprietas quam ipsummet positiuum, quod diceret illam imperfectionem: & vniuersaliter quotiescumque melius esset alicui rei nõ habere aliquod positiuum, quam habere illud, negatio istius positiui est melior proprietas ipsi, quam illud positiuum.

Aliqua negatio esse pot se perfectior proprietas quam positiuum oppositum.

Respondeo secundò, etiam probabiliter posse negari antecedens: neque enim videtur necessarium quod accidens vt sic, dicat vllam ineptitudinem formalem præter differẽtiam suam formalem, quæ non est aptitudo formalis, quæ sit respectus, vt postea dicetur. Sed hoc totum propono probabiliter tantum, & vt dem occasionem reflectendi, non tanquam quid necessarium ad conclusionem, ad quam perinde est, quod substantia habeat respectum aliquem sibi proprium, per quem posset explicari ipsius natura, aut quod non habeat talem respectum.

CONCLVSIO IV.

Non bene explicatur substantia per respectum aptitudinalem, quem habet ad sustentanda accidẽtia. Hæc est communis contra *Boetium* hìc, qui explicat essentiam substantiæ per ordinem illum, quem habet ad sustentanda accidentia.

9 *Non bene explicatur substantia per respectum substendandi accidẽtia*

Probatur autem primò, quia si per impossibile daretur aliquod ens finitum, quod nequiret substare accidentibus, & præterea non posset inhærere, adhuc esset sub-

substantia, prout substantia opponitur accidenti, & esset ens per se existens: ergo non bene explicatur ratio substantiæ vt sic per ordinem illum substandi accidentibus. Probatur consequētia, quia si bene explicaretur sic, omnis conceptus substantiæ deberet habere illam rationem: sed non haberet in illo casu: ergo non bene sic explicatur.

Confirmatur, quia saluatur conceptus formalis substantiæ & entis per se existentis in Deo, in quo non reperitur illa aptitudo ad substandum accidentibus: ergo non bene explicatur ratio substantiæ vt sic per talem ordinem.

Dices non explicari rationem substantiæ vt sic per talem ordinem, sed substantiæ finitæ.

Contra, potest etiam dari conceptus substantiæ finitæ sine tali ordine, concipiendo scilicet ens ineptum inhærere, non includēs omnem perfectionem: ergo non bene explicatur etiam substantia finita per talem ordinem, sic, vt non posset alio modo explicari; quod est intentum principale conclusionis.

10 *Probatur secundò* conclusio facilius, quia etiam accidentia habent aptitudinem ad sustanda accidentia, quantitas enim sustentat qualitates materiales, & qualitates sustentant relationes, & vna relatio sustentat & subiectat alteram in nostra sententia: ergo non bene describitur substantia per ordinem ad sustentanda accidentia.

Dices non explicari naturam eius per ordinem sustentādi quomodocumque, sed per ordinem sustentandi vltimate: ita scilicet vt id dicatur substantia, quod ita substat accidentibus, aut sustentat illa sic, vt ipsummet non sustentetur ab vllo alio, cui inhæreret.

Contra: ergo non sufficit ponere in explicatione substantiæ sustentationem accidentium, nisi ponatur vlterius negatio sustentationis ipsiusmet substantiæ ab vllo alio: sed per ipsammet negationem aut fundamentum eius sine sustentatione posset explicari natura eius, & ab ipsa vel fundamento eius haberet esse per se & distingui ab omni accidente: ergo melius per illam negationem aut fundamētum eius explicaretur natura eius, quàm per sustentationem accidentium.

Confirmatur, quia prius competit ipsi esse per se, seu esse quid ineptum inhærere; & prius debet sic intelligi, quàm cōpetat ipsi esse subiectum vltimatum accidentium, aut posse vt tale intelligi: ergo essentialius est ipsi, & magis intimum, esse sic per se quam subsistere; & consequenter melius explicatur natura eius per talem ineptitudinem, quam per illam aptitudinem ad sustentandum: quod est intentum principale huius conclusionis.

CONCLVSIO VLTIMA.

11 *Vera explicatio perseitatis.*

Optime explicatur perseitas cōstitutiua substantiæ esse illud ad quod sequitur formaliter ineptitudo ad inhærendum, siue illa ineptitudo sit quid positiuum, siue sola negatio. Patet, quia reuera ad constitutiuum substantiæ sequitur illa ineptitudo, & ad nihil aliud sequitur; & deinde non potest melius explicari illa perseitas quam sic: ergo sic bene explicatur.

Confirmatur; quia eo ipso quo con-

concipimus aduenire enti aliquid positiuum, ad quod sequitur, tanquam ad radicem formalem, talis ineptitudo, non intelligendo aliquid aliud, intelligimus quod constitutum ex ente & tali positiuo sit quid per se subsistens; & eo ipso possumus distinguere ipsum ab omni accidente, & impossibile est cōcipere aliquid per modum substantiæ, nisi concipiatur sic; ergo sic bene explicatur perseitas constitutiua substantiæ.

Quæres, an ratio substantiæ vt sic perfecte abstrahatur ab omnibus substantijs, sitque illis vniuoca, an analoga. *Respondeo*, eodem modo de hoc discurrendum quo discurritur de ratione entis, vt sic, in ordine ad omnia entia, quia eadem prorsus est ratio; vnde resolutio remittenda est ad Metaphysicam, vbi examinabitur illa difficultas de ente; & modò supponendum cum Scotistis, quod perfecte præscindat, & quod sit vniuoca omnibus illis, de quibus substantia vt sic prædicatur in quid, quod etiam patet ex dictis supra de vniuocis & analogis.

QVÆSTIO II.

De diuisione substantiæ in Primam & Secundam.

12 Diuisionem hanc traditam existimant authores à Philosopho *cap. 5. de substantia*, dum asserit ex substantijs aliquas esse primas, aliquas secundas: & mirabile est quam varie de ea discurrant, & quam diuersas excogitauere sententias, dum quidam dicunt esse diuisionem vniuoci in vniuocata; quidam analogi in analogata; quidam subiecti in varia accidentia; quidam accidentis in subiecta; quidam subiecti in proprietates; quidam substātiæ primo intentionaliter sumptæ in proprietates reales; quidam eiusdem in proprietates rationis; quidam substantiæ secundò intentionaliter sumptæ in plures intentiones secundas; quidam omnibus his modis defendi posse diuisionem; & quidam denique negant esse diuisionem vllo modo. Quas omnes sententias longum esset in re nullius fere momenti sigillatim cum suis fundamentis proponere & examinare: consultius videbatur, quid in rei veritate dicendum sit statuere.

Varia sententia.

Suppono autem, per substantiam primam intelligi substantiam singularem, quia illa sola est, quæ *neque de subiecto dicitur*, hoc est non prædicatur formaliter de aliquo inferiori, *neque in subiecto est*, id est, non potest inhærere alicui subiecto: Per substantiam vero secundam intelligi substantiam vniuersalem, quia illa sola est, *quæ non inest quidem subiecto*, quādoquidem nequeat inhærere alicui: *sed dicitur de aliquo subiecto*, quia prædicatur formaliter & in quid de aliquo inferiori, sicut homo prædicatur de Petro, & animal de homine. Potest autem per substantiam singularem intelligi substantia singularis secundò intentionaliter, & logice, prout est scilicet proxime prædicabilis de vno solo; vel primò intentionaliter & metaphysice, prout est substantia non communicabilis pluribus cum multiplicatione: & similiter potest accipi secunda substantia vel secundò intentionaliter & logice, prout est proxime prædicabilis de pluribus cum multiplicatione; vel

primò intentionaliter, & metaphysice, prout est aliquid communicabile pluribus cum diuisione seu multiplicatione: & hæc diuisio, si sit diuisio, potest æque esse bona, quocumque ex his modis capiantur membra diuidentia.

CONCLVSIO.

13 *Diuisio substantiæ in primam & secundã non est vera & propria.*

P*Robabilius est hanc non esse diuisionem veram aut propriam vllo modo, sed potius enumerationem plurium formalitatum, quibus competunt diuersa proprietates & accidentia; aut enumerationem plurium proprietatum aut plurium accidentium competentium rei secundum diuersas formalitates.* Hæc est, *Ammonii* in prædicamentis, *Hurtadi*, & aliorum.

Probatur prima pars primò, quia ipsemet Philosophus non proponit illam tanquam diuisionem: neque enim proponit vllum diuisum, quod in illa membra, tanquam diuidentia ipsum, partiretur: quod tamen debuisset facere, si proponeret eam per modum diuisionis.

Confirmatur, quia ex vna parte difficillimum est ostendere quomodo possit habere ratione bonæ diuisionis, & hinc tam varios modos dicendi excogitauerunt authores; ex alia vero parte nulla est necessitas asserendi quod sit diuisio, & sic euaditur illa difficultas, nec incurritur alia æquiualens: ergo dicendum est quod non sit diuisio.

Confirmatur secundò, quia si quis diceret, quod daretur homo vniuersalis, & homo singularis, non deberet dici diuidere aliquid in illa duo membra: sed plane eadem est ratio in proposito; perinde enim se habet homo vniuersalis & particularis ad diuisionem, ac substantia prima & secunda; & quemadmodum nequit homo vlla ratione bene diuidi in hominem vniuersalem & singularem, ita nequit à paritate rationis vllo modo recte diuidi in substantiam primam, & secundam: ergo non sic bene diuiditur, & consequenter, quando dicit Philosophus quod detur substantia prima & secunda, non debet dici diuidere substantiam in illa, aut proponere vllam diuisionem substantiæ.

14

Probatur secundò eadem prima pars discurrendo per omnes species bonæ diuisionis, & ostendendo quod hæc nequeat esse vlla ex illis, aut sub vlla ex illis contineri; & consequenter quod non possit esse bona diuisio. Itaque, omnis bona diuisio est, aut totius actualis in partes, vel essentiales, ex quibus componitur essentialiter, vt si homo, diuideretur in corpus & animam rationalem; vel integrales, ex quibus componitur integraliter, vt si homo diuideretur in manus, pedes, caput, &c. aut est totius potentialis in partes subiectiuas, vt animal diuiditur in hominem & brutum; aut est diuisio accidentis in subiecta, qualis est hæc: alborum aliud est homo, aliud hac; aut accidentis in accidentia, qualis est hæc: alborum aliud fluidum, vt lac, aliud molle, vt butirum; aut subiecti in accidentia, qualis est illa: hominum alius doctus, alius indoctus: sed nihil diuiditur in substantiam primam & secundam vlla ex his diuisionibus: ergo, quando dicitur dari primam & secundam substãtiam non proponitur vlla diuisio bona. Probatur minor: nihil diuiditur

tur in illa tanquam totum actuale, quia substantia completa prima (de qua loquimur quia illa sola est, quæ ponitur directe in prædicamento substantiæ ex omnibus substantijs primis) non est pars essentialis aut integralis vllius rei, quæ posset, tanquam totum actuale integrale aut essentiale, in illam & in alias partes diuidi. Neque tanquam totum potentiale, quia omne totum potentiale substantiale est substantia secunda: ergo non potest diuidi in substantiam secundam. Nec tanquam accidens in varia subiecta; nam non significatur hic quod aliquod vnum accidens conueniat substantiæ primæ & secundæ, aut vna proprietas; sed potius significatur quod diuersa accidentia & proprietates competant illis, vt communicabilitas & vniuersalitas substantiæ secundæ, incommunicabilitas & singularitas substantiæ primæ. Nec tanquam accidens in accidentia, propter eandem rationem, quia non proponitur hic aliquod accidens vnum in specie coniungi in diuersis subiectis cum diuersis accidentibus, vt patet. Nec tanquam subiectum in accidentia, neque enim hic proponitur aliquod vnum subiectum, quod afficeretur proprietatibus, & accidentibus diuersis, quæ reperiuntur in substantia prima & secunda.

15 *Dices*, substantiam vt sic abstrahentem à singularitate & vniuersalitate, quæ adueniunt ipsi per operationem intellectus, esse subiectum commune illis accidentibus vniuersalitatis & singularitatis, siue illa sint entia rationis, siue denominationes extrinsecæ, & eandem substantiam, vt afficitur vniuersalitate, esse substantiam secundam, esse vero substantiam primam, vt afficitur singularitate, & consequenter dari aliquod commune subiectum, quod diuidatur in hæc membra tanquam in accidentia siue realia siue rationis; quod perinde est quantum ad impugnationem discursus præmissi & conclusionis.

Quod si intelligatur per secundam substantiam substantia communicabilis metaphysice, & per substantiam primam substantia incommunicabilis metaphysice, ita vt communicabilitas & incommunicabilitas non sit quid accidentaliter adueniens ipsis, sed potius proprietas realis identificata ipsis realiter; tum substantia vt sic abstracta ab illis proprietatibus erit subiectum commune illis proprietatibus, & sic hæc diuisio erit subiecti realis in proprietates, sicut diuideretur animal in risibile & hinnibile.

Rursus posset hæc res sic explicari, quod diuideretur hic substantia prædicamentalis, vt sic, in substantiam prædicamentalem communem & singularem, & sic diuisum esset totum potentiale, & quidem genericum, nam substantia prædicamentalis, vt sic, videtur abstrahi posse à substantia prædicamentali vniuersali & particulari, tanquam genus à speciebus.

16 *Respondeo ad primum & secundum ex his tribus modis*, quod quamuis posset considerari ratio substantiæ, non considerata ipsa vt singularis est, aut vt vniuersalis, sed secundum prædicata sua essentialia, quatenus scilicet est ens per se subsistens seu ineptum inhærere, & licet etiam

Diuisum in hac diuisione nequit esse substantia vt sic secundum se considerata.

singularitas & vniuersalitas aduenirent isti enti, tanquam accidentia, vt dicitur in primo modo; aut tanquam proprietates, vt dicitur in secundo modo, tamen non bene diuideretur substantia vt sic in substantiam vniuersalem & particularem diuisione subiecti in accidentia, aut in proprietates: quia quotiescumque diuiditur subiectum aliquod in accidentia & proprietates, ipsum subiectum debet multiplicari in diuisis: neque enim bene diuideretur Petrus ex eo, quod haberet diuersa accidentia vt albedinem, v. g. & dulcedinem, in dulce & album: & licet posset dici, quod Petrus esset dulcis & albus, & quod existente Petro existeret aliqua substantia alba, & aliqua dulcis, non tamen bene diuideretur substantia in albam & dulcem, quando non darentur plures substantiæ, quarum vna esset alba & altera dulcis, quod videtur mihi non posse negari. Sed non multiplicatur substantia illa abstracta à singularitate & vniuersalitate, seu considerata sine ipsis, in substantia singulari & vniuersali, secundum aduersarios, sed est eadem numero realis entitas substantiæ, quæ afficitur illis diuersis accidentibus, & proprietatibus: ergo non bene diuiditur illa substantia abstracta in substantiam primam & secundam, seu singularem & vniuersalem.

17 *Confirmatur hoc*, quia illa substantia abstracta seu præcisa & considerata secundum sua prædicata essentialia; quatenus scilicet est aliquid per se existens, & ineptum inhærere, si diuidatur & multiplicetur sub illis accidentibus, aut proprietatibus, debet habere aliquas differentias contrahentes ipsam præter ipsamet accidentia aut proprietates vniuersalitatis & singularitatis, seu communicabilitatis & incommunicabilitatis; quemadmodum quando homo diuiditur in doctum, & indoctum, tanquam subiectum in accidentia, nō est idem homo qui est doctus & indoctus, sed homo diuisus multiplicatur in homine docto & indocto, & contrahitur ad hominem, qui est doctus, per Petreitatem v.g. & ad indoctū per Pauleitatem; & quemadmodum, quando diuiditur animal in risibile & hinnibile, tanquam subiectum in proprietates, multiplicatur in animali risibili, & hinnibili, & contrahitur ad illa per rationalitatem, & differentiam specificam essentialem equi; Sed non possunt assignari differentiæ, per quas substantia secundum sua prædicata essentialia considerata contrahatur ad substantiam primam, & secundam, præter ipsasmet differentias singularitatis & vniuersalitatis, siue considerentur, vt sunt accidentia, siue vt sunt proprietates: ergo non multiplicatur substantia illa secundum se considerata in substantia prima, & secunda: sed vel est eadem indiuisa substantia, quæ est prima & secunda; vel certe illa substantia, quæ est prima, est quidem diuersa à substantia, quæ est secunda; sed non tamen ita, vt possit abstrahi ab vtraque substantia aliqua ratio substantiæ, quæ sit communis vtrique, & multiplicabilis in illis.

18 *Confirmatur secundò*: quotiescumque aliquid diuiditur in aliqua, tanquam in proprietates, neutra ex proprietatibus debet

ad ipsum & diuisum sequi ex ratione sua formali: & propterea, quia animal diuiditur in risibile, & hinnibile, tanquam in proprietates, non debet ad animalitatē sequi aut hinnibilitas aut risibilitas; & ad hoc quod competat vlli animali risibilitas, debet cōiungi animalitas cum aliqua alia formalitate; & ad hoc quod cōpetat ipsi hinnibilitas, debet similiter coniungi cum alia formalitate: cuius etiam ratio est, quia si alterutra proprietas deberet sequi ad diuisum secundum se consideratum, etiam altera deberet ad ipsum sequi, quia nō esset maior ratio de vna quam de altera, & sic quodcumque animal esset hinnibile & risibile, quod est absurdum; ergo vt substantia secūdum se considerata & prædicata sua essentialia diuidatur in primā & secūdam tanquam in proprietates, non debet communicabilitas, quæ est proprietas, quam dicit secunda substantia, ipsi secundum se competere, sed ad hoc vt vlla substantia talis habeat communicabilitatem, tanquam proprietatem, debet aduenire ipsi aliqua alia formalitas præter rationem illam substantiæ vt sic: sed hoc est falsum: ergo non potest substantia secundum se cōsiderata diuidi in substantiam primam & secundam. Probatur minor, tum quia non potest assignari, quænam alia formalitas adueniret substantiæ illi, ratione cuius competeret illi illa communicabilitas; tum quia illa substantia, vt sic, habet communicabilitatem & vniuersalitatem metaphysicam ex se, tanquam proprietatem metaphysicam, non minus quam homo habet, quia est ex se communicabilis substantiæ primæ & secundæ, si sit diuisum in illa, sicut homo est Petro & Paulo. Et per hæc patet non posse assignari aliquod diuisum, quod diuidatur in substantiam primam & secundam diuisione subiecti in accidentia, aut proprietates, siue reales siue rationis: & patet in particulari diuisum in illas non posse esse substantiam secundum se, & prædicata sua essentialia cōsideratam: cuius oppositum docent quamplurimi etiam Scotistæ.

Ad tertium modum dicendi de substantia prædicamentali vt sic, *Respondeo* non posse dari vllum conceptum vnum substantiæ prædicamentalis, qui abstrahat a substantia prędicamentali prima & secunda; si enim velimus explicare bene quid sit substantia prædicamentalis, vel debemus ipsam explicare materialiter & specificatiue, dicēdo quod sit substantia illa, quæ potest esse prædicamentalis, & sic idem est substantia prædicamentalis & substantia realis completa finita, quæ ex dictis non bene diuiditur in primam & secundam substantiam; vel debemus ipsam explicare formaliter, vt scilicet dicit prædicamentalitatem: & tum quæro, quid intelligatur per substantiam prædicamentalem, vt talis est formaliter.

19 *Diuisum in illa diuisione nequit esse substantia prædicamētalis.*

Dices intelligi substantiam ponibilem in prædicamento.

Contra hoc est idem per idem explicare; & quæro vlterius quid est substantiam esse ponibilem in prædicamento. Si dicas quod sit substātiam esse prædicabilem de alijs inferioribus, coincidit substantia prædicamentalis cum substantia secunda, & sic non abstrahit à substantia secunda, vt diuisum debet abstrahere à diuidentibus; & præterea mala erit ex-

plicatio, quia substantia non prædicabilis de inferioribus est prædicamentalis, v.g. Petrus. *Si dicas*, quod sit substantia tantum subijcibilis, etiam mala erit explicatio, quia datur substantia prædicamentalis, quæ nõ sit tantum subijcibilis; & præterea substantia prædicamentalis coincideret cum substantia prima. *Si dicas* esse substantiam subijcibilẽ & prædicabilem, non minus mala erit, quia genus summum est prędicamẽtalis substantia, & tamen non est subijcibilis vlli conceptui prædicamentali; & indiuiduum substantiale est substantia prædicamentalis, & tamen non est prædicabilis de inferioribus *Si dicas* esse omnem substantiam, quæ est vel subijcibilis superioribus gradibus, vel prædicabilis de inferioribus, iam non assignas vnum conceptum, sed plures disiunctiue; & præterea sensus diuisionis esset: substãtia, quę est vel prædicabilis vel subijcibilis, & non prædicabilis, est vel prima vel secunda: qui modus diuidendi est prorsus ineptus, & indignus Philosopho & quocumque alio.

20 *Ex his patet secunda pars conclusionis*: quia si nihil diuidatur in primam & secundam substantiã, quandoquidem distinguatur substantia prima à secunda, sequitur manifeste, quod, quando dicitur dari substantiam primam & secundam, solum fiat enumeratio plurium formalitatum identificatarum sibi realiter, quibus diuersæ proprietates, aut accidentia competunt: aut enumeratio plurium proprietatum & plurium accidentium competentium rei secundum diuersas formalitates.

Itaque si per substantiam secundam intelligatur illa formalitas per se existens, quæ est prædicabilis in quid de pluribus inferioribus; & per substantiam primam intelligatur illa substantia, quæ non est sic prædicabilis specificatiue loquendo, erit enumeratio plurium formalitatum idẽtificatarum sibi realiter: nam quæcumque substantia, quæ est prædicabilis de multis, necessariò identificatur realiter indiuiduis: aliàs daretur idæa Platonica: hoc est, natura distincta realiter ab omni indiuiduo. Si verò intelligatur per substantiã secundam substantia communicabilis communicabilitate remota; & per primam substantiam substantia incommunicabilis incommunicabilitate remota, formaliter & reduplicatiue loquendo, erit enumeratio diuersarum proprietatum competentium rei secundum diuersas formalitates: communicabilitas enim competit Petro secundum humanitatem; & incommunicabilitas secundum Petreitatem. *Denique* si intelligatur per substantiam primam substantia prædicabilis de vno solo prædicabilitate proxima logica, quam habet à secunda intentione adueniente ipsi per operationem intellectus; & per substantiam secundam intelligatur substantia prædicabilis proxime de pluribus prædicabilitate logica competente ipsi per operationem intellectus, tum erit enumeratio plurium accidentium siue realium siue rationis, iuxta diuersas sententias de secundis intentionibus, quæ diuersa accidentia competunt rei secundum diuersas formalitates.

21 Et in hoc sensu intelligendus est Doctor noster, dum dicit hãc diuisionem substantiæ in primam

&

Quo sensu potest admitti hanc diuisionem esse subiecti in accidentia.

& secundam esse diuisionem subiecti in accidentia; neque enim voluit esse diuisionem proprie dictam, sed improprie dictam; talem scilicet, quæ coincidit cũ enumeratione plurium accidentium conuenientium eidem rei secundum diuersas formalitates: in quo sensu potest admitti esse diuisionem subiecti in accidentia, nec id est contra nos, qui loquimur de diuisione proprie dicta. Quod de re hac parum vtili & valde intricata dictum sufficiat.

Cur prima substantia dicatur magis esse substantia quã secunda.

Quæres hic, cur substantia prima dicatur a Philosopho esse magis substantia quàm secunda.

Respondeo breuiter posse sic vocari, tum quia magis immediate substat accidentibus, quæ non possunt nisi in substantia prima, hoc est singulari, subiectari: tum etiam, quia magis substat substantijs secundis, quandoquidem sit subiicibilis omnibus gradibus substantialibus cõmunibus; tũ quia minus indiget ad hoc vt existere possit, potest enim substãtia singularis immediate produci, sed substantiæ vniuersales non possunt, nisi singularizentur. Quæ etiam ratio est cur species prædicabilis sit magis substantia, quàm vlla species subalterna, aut genus generalissimum; quia illis omnibus substat quãtum ad prædicationem, & quia minus indiget ad hoc, vt possit existere, quam species illę superiores; nam species infima, vt existat, non indiget nisi singularitate, genus autem indiget non solum singularitate, sed differentiis specificis.

QVÆSTIO VLTIMA.

De Proprietatibus substantiæ.

22
Sex proprietates substantiæ.

SEx enumerauit Philosophus proprietates substantię, de quibus, vt intelligantur, & cognoscatur qua ratione conueniãt substantię, breuiter pauca dicemus.

Prima proprietas est per se esse in alio.

Prima proprietas est, non esse in alio. Hoc intelligendum est de non esse in alio tanquam in subiecto inhæsionis: nam substãtiæ secundæ sunt in substãtijs primis tanquam partes essentiales, v.g. homo in Petro: & substantiæ primæ sunt in alio tanquam in loco; & forma substantialis est in materia prima, tanquam in subiecto informationis; & vtraque sunt in composito physico tanquam partes constitutiuæ ipsius. Itaque, vt dixi, intelligendum est de non esse in alio tanquam in subiecto inhæsionis. Potest autem dupliciter aliquid non esse in alio tanquam in subiecto inhæsionis: *Primò*, si non sit in tali subiecto actu, siue habeat aptitudinem seu connaturalitatem ad hoc vt sit in illo, siue non: & in hoc sensu verum est, quod nulla substantia sit in alio: sed non soli substantiæ id competit: nam quantitas Eucharistica non est in alio, tanquam in subiecto inhæsionis, vt suppono ex doctrina tradita de illo mysterio. *Secundò*, aliquid potest non esse in subiecto inhæsionis, quod non solum non est in illo, sed nec habet aptitudinem vt sit in illo: & in hoc sensu competit omni & soli substantiæ non esse in alio: quamuis enim quantitas Eu-

charistica non sit in alio, tamen petit connaturaliter esse in alio, vnde per miraculum contingit, vt non sit in alio. Itaque hoc modo explicata hæc proprietas erit proprietas quarto modo substantiæ.

23 *Circa quod tamen aduertendū*, quod non esse in alio hoc modo potest intelligi vel negatiue, vel positiue: si intelligatur negatiue, tum non esse in alio dicet formaliter negationem actualis & aptitudinalis inhærentiæ, & illa negatio potest dici proprietas quarto modo; accipiendo proprietatem pro omni eo, quod omni & soli cōuenit necessario, & nō est essentiale ipsi; nō tamen erit proprietas quatenus talis dicitur illud, quod identificatur rei realiter, quia negatio non potest identificari sic vlli absoluto, vt patet. Si intelligatur positiue non esse in alio, sensus erit quod subbstantia habeat ineptitudinē positiuam, & illa ineptitudo potest capi, vel pro perseitate constitutiua substantiæ, & sic capta non erit proprietas substantiæ; sed constitutiuum essentiale; vel pro aliquo respectu aptitudinali; qui sequeretur ad illud positiuum, & talis respectus, sidetur in substantia; erit proprietas ipsius quarto modo, & identificata ipsi realiter.

Quomodo negatio possit esse proprietas absoluti.

Quod autem ad me attinet, existimo, satis probabile esse, quod non detur huiusmodi respectus positiuus in substantia; sed quod illa negatio aptitudinalis inhærentiæ sequatur immediate ipsam rationem essentialem substantiæ: nec videtur debere vnquam assignari aliqua proprietas positiua, quæ non habeat munus aliquod positiuum: quale talis respectus non videtur habere posse, sed parum facit hoc ad propositum.

24 *Secunda proprietas* assignata à Philosopho est, vniuoce prædicari de primis substantijs. Circa hanc proprietatem aduertendū, quod vniuoce prædicari possit capi dupliciter, *Primò* sic, vt significet prædicabilitatē alicuius prædicati essentialis de pluribus, secundum eandem rationem. *Secundò* sic, vt significet prædicationem alicuius de pluribus secundum eandem rationem, siue sit quid essentiale illis pluribus, siue nō sit: si capiatur primo modo vniuoce prædicari de primis substantiis, hæc proprietas erit proprietas quarto modo substātiæ secundæ, omnis enim substātia secunda est prædicabilis vniuoce & essentialiter de aliquibus substantiis primis, imo substantia secunda, quæ est generalissimum, erit præsticabilis de omnibus sub stantiis primis, quæ directe spectant ad hoc prædicamentū; vnde si intelligatur in hac proprietate, quod substantia sit prædicabilis de omnibus primis substantiis, hæc proprietas erit proprietas quarto modo generis generalissimi huius substantiæ, illi enim & soli ex omnibus entibus prædicamentalibus id conuenit. Si verò intelligatur tantū quod sit prędicabilis de aliquibus ex pluribus substantiis primis, erit proprietas omnis substantiæ secundę, quia omnis & sola substātia secunda potest prędicari de pluribus substantiis primis, hoc est indiuiduis substantialibus. Si capiatur secūdo modo, quatenus scilicet intelligitur prędicari vniuoce de prędicabilitate eiusdem de pluribus secundum eandem rationem, siue illa ratio sit essentialis, siue non sit, competit

Secūda proprietas est, vniuoce prædicari de primis substantijs.

petit quidem omni substantiæ secundæ prædicari de pluribus substantijs primis vniuoce, non tamen id conuenit solis substantijs secundis, quia etiam albedo prædicatur vniuoce in concreto de Petro & Paulo; vnde prædicari vniuoce in hoc sensu non esset proprietas quarto modo substantiæ secundæ; nec id est inconueniens, quia non est necesse vt omnes, quas Philosophus enumerauit proprietates, sint proprietates quarto modo.

Aduertendum autem quod quando dicimus prædicabilitatem vniuoce competere tanquam proprietatem substantiæ, id intelligendum semper de prędicabilitate remota & fundamẽtali, quam habet ex sua natura independẽter ab operatione intellectus, non de proxima, quæ logica dicitur, & aduenit per talem operationem, hæc enim est accidens substantiæ, cum sic aduenïat ipsi, vt possit non aduenire.

25 *Tertia proprietas est, significare hoc aliquid.*

Tertia proprietas est, significare hoc aliquid. Si verba hæc attendamus, videtur difficile quomodo possit substantia significare hoc aliquid: sed si spectetur sensus intẽtus à Philosopho, nullam habet difficultatem. Itaque secundum Doctores communiter vult solum per hæc verba significare, quod vox illa, quæ imponitur ad significandam quãcumque substantiam primam & singularem, significet determinate vnum aliquid, ita vt non possit prædicari vniuoce de pluribus: & per hoc innuit propriũ esse substantiæ cuicumque primę & singulari esse aliquid vnum determinatũ, quod nequeat quatale significari per nomen aliquod vniuocum, de quo non potest esse dubium: sed hoc tamen non est ita proprium substantiæ singulari, quin conueniat etiam accidentibus singularibus, à quibus tamen in hoc distinguitur substantia singularis completa, de qua potissimum loquimur, quod substantiæ primæ plurimæ soleant nominibus proprijs appellari, vt patet de indiuiduis humanis, quæ vocantur nominibus proprijs Petri, & Pauli, Patricij, Francisci, &c. & etiam de indiuiduis equorum, canum, felium, quibus sæpissime ab hominibus nomina propria imponũtur, cum tamen non soleamus talia nomina dare accidẽtibus singularibus: & in hoc sensu etiam posset intelligi quod Philosophus dicat esse proprium substantiæ primæ significare hoc aliquid, hoc est esse aliquid determinatum, quod solet communiter appellari nomine proprio non conueniente vniuoce pluribus; non quasi esset hoc ipsi proprium stricte loquendo, sed accipiendo proprium pro peculiari, & intelligendo per hoc id quod solet fieri in multis substantiis singularibus completis. Dico autem in multis, quia non omnia indiuidua substantialia completa solent habere nomina propria huiusmodi, vt patet de indiuiduis lapidum, florum, &c.

26 *Quarta proprietas est, non habere contrarium.*

Quarta proprietas est, non habere contrarium. Vt intelligatur hæc proprietas, animaduertendũ quod aliquid possit esse contrarium alicui pluribus modis: *Primò*, si sit diuersæ naturæ: sic absolutum & respectiuum sunt contraria, & homo ac brutum. Et in hoc sensu non potest intelligi, quod substantia non habet contrarium, quia accidens est ipsi

Varijs modis aliqua sibi sunt cõtraria.

con-

contrarium, & vna substantia est contraria alteri, vt aqua igni, homo bruto.

Secundò, id dicitur contrarium alicui, quæ sunt incompatibilia in eodem subiecto, & se mutuo expellere possunt, siue illud subiectum sit subiectum inhæsionis, siue informationis: & in hoc sensu est proprietas substantiæ completæ, non habere contrariũ, quia cum substantia completa non habeat subiectum inhæsionis, aut informationis, non potest expellere aliquid, neque expelli à tali subiecto, & consequenter non potest habere contrarium in hoc sensu: Bene tamen aliqua substantia incompleta potest habere contrarium in hoc sensu, nam vna forma substantialis expellere potest, & sæpe expellit formaliter alteram formam ab eodem subiecto informationis, nempe ab eadem materia prima: & hac ratione dicitur, quod generatio vnius sit corruptio alterius. Aliquæ etiam substantiæ incompletæ non habent contrarium in hoc sensu, nempe materia prima; & corpora, quæ sunt altera pars physicæ substantiarum materialium viuentium.

27

Tertiò: id dicitur contrarium alicui, quod potest ipsum expellere ab eodem subiecto inhæsionis: & in hoc sensu est proprium omni substantiæ, non habere cõtrarium, cum enim non habeat subiectum inhæsionis, nequit expellere formaliter, aut expelli à tali subiecto. Hoc autem modo non habere contrarium est proprium quarto modo substantiæ, quia omni & soli substantiç competit.

Dices: lux non est substantia, sed tamen nõ habet contrarium quod ipsum expellat à subiecto inhæsionis; & idem est de speciebus impressis tam intelligibilibus, quam sensitiuis, quibus potentiæ sensitiuæ vtuntur ad percipienda sua subiecta; (de quarum natura parum debent tyrones hic curare) ergo non habere contrarium in hoc sensu non est competens solis substantijs.

Respondeo distinguendo minorem: non habet contrarium positiuum, transeat; priuatiuum, nego. Itaque lux expellitur per tenebras, seu per priuationem lucis formaliter ab eodem subiecto inhæsionis, & idem est de speciebus illis impressis, & quibuscumque accidentibus inhærentibus; & hoc sufficit, vt dicantur lux & tales species habere contrarium aliquo modo, quo non habet vlla substantia, quia nulla substantia potest à subiecto inhæsionis expelli per priuationem, aut negationem sui, quandoquidem non habeat subiectum inhæsionis, à quo expellatur.

28

Quinta proprietas est, non suscipere magis, aut minus.

Quinta proprietas est, non suscipere magis, aut minus. Sensus huius proprietatis non est, quod vna substantia non possit esse magis perfecta, aut minus perfecta quam alia substantia; nam certum est quod substãtia hominis sit perfectior substantia equi, & minus perfecta quã substantia Angelica. Nec etiam sensus est quod non possit vna substantia perfici & augeri extensiue, quandoquidem pueri crescant substãtialiter, & habeant sine dubio prouecti maiorem substantiam, quam cum essent pueri. Sed sensus est, quod vna substantia non suscipiat magis & minus quoad intensionem ita, vt iam sit minus intensa substantia, iam magis intensa

tensa, sicut calor est iam magis intensus, iam minus intensus. In hoc autem sensu cõpetit quidem omni substantiæ non esse susceptiuum magis, aut minus, quia non potest intelligi quomodo posset circa substantiam contingere talis mutatio: sed non conuenit tamen soli substantiæ hæc proprietas, nam nec quantitas etiam potest suscipere magis, aut minus in hoc sensu ob eãdem rationem.

29 *Sexta proprietas est suscipere cõtraria.*

Sexta denique proprietas est, suscipere contraria, seu esse susceptiuum contrariorum: quod quidem competit omni substantiæ finitæ; nam nulla prorsus assignari potest, quæ non possit substare alicui accidenti; quod accidens possit adesse & abesse, & quod consequẽter habeat aliquod cõtrarium, per quod expellatur formaliter.

Dices: substantia Angelica non suscipit contraria, ergo non competit esse susceptiuum contrariorum omni substantiæ finitæ.

Respondeo negando antecedẽs: quamuis enim non suscipiat cõtraria materialia, nec tendentia ad destructionem ipsius, tamen suscipere potest contraria spiritualia, nimirum nolitiones & volitiones.

Vt autẽ videatur an hæc proprietas solis substantijs cõpetat, aduertendum aliquid posse esse susceptiuum cõtrariorum dupliciter: primò per modum subiecti, cui inhærere possent contraria, abstrahendo à modo particulari talis subiecti: & sic non solis substantijs competit recipere contraria, nam quantitas recipit immediate in se albedinem & nigredinem, calorem & frigus, vt tenent communiter Doctores, & potest colligi ex quantitate Eucharistica, quæ est subiectum caloris & frigoris aduenientium speciebus Eucharisticis. Secundò potest aliquid esse susceptiuum contrariorum per modũ subiecti vltimati, quod ita substat contrarijs, vt ipsummet sit aptum non subiectari in alio: & in hoc sensu certum est, nihil posse esse susceptiuum contrariorum, quod non sit substantia: quamuis enim quantitas Eucharistica suscipiat contraria, & non subiectetur ipsamet in alio subiecto, tamen apta nata est sic subiectari, & per miraculum tantum fit, quod non subiectetur in alio. Esse ergo susceptiuum contrariorum, in hoc sensu debet intelligi, vt sit proprietas quarto modo substantiæ finitæ.

30

Pro complemento huius disputationis proponere placuit seriem prædicamenti substantiæ, seu arborem, quam vocant prædicamentalem, non quidem integrã, quia hoc esset valde prolixum & difficile propter multiplicitatem & varietatem substãtiarum, sed partem aliquam eius, in qua deducetur genus generalissimum ad indiuidua humana. In hac autem serie, quod supremum obtinet locum, est generalissimum; quod infimum, indiuidua; quod supra indiuidua immediatè, species prædicabilis; reliqua intermedia supra se directè posita, species subalternæ, & genera subalterna; genera quidem vt respiciunt inferiora, species verò, vt superiora. Quæ ponuntur denique à latere sunt differentiæ diuisiuæ superioris, & constitutiuæ inferioris.

Se-

Series incompleta Prædicamenti substantiæ.

	Substantia.	
Corporeitas.		Incorporeitas.
	Corpus.	
Corruptibilitas.		Incorruptibilitas.
	Corruptibile.	
Mixtura.		Simplicitas.
	Mixtum.	
Vita.		Inanimatio.
	Viuens.	
Sensitiuitas.		Insensitiuitas
	Animal.	
Rationalitas.		Irrationalitas.
	Homo.	
Petreitas.		Pauleitas.
	Petrus.	

Aduertendum, has differentias positas à latere dextro, v. g. corporeitatem, corruptibilitatẽ, &c. esse diuisiuas superiorum graduũ & constitutiuas inferiorum: alias vero differentias alterius lateris, vt incorporeitatem, incorruptibilitatem, esse quidem diuisiuas graduum superiorum, & constitutiuas etiam graduum inferiorum, non tamen eorum qui hic ponuntur; sed aliorum: incorporeitas enim constituit non corpus. nec aliquod contentum infra corpus, sed substantiam spiritualem, v. g. Angelicam.

Aduertendum vlterius, quod ponatur hic gradus corporis corruptibilis, ex suppositione sentẽtię quæ asserit aliqua corpora incorruptibilia, siue dari de facto, siue posse dari. Quæ sententia si non esset vera, non esset necesse ponere illum gradum, tanquam superiorem ad corpus mixtum, aut simplex.

DI-

DISPVTATIO XIII.

De Accidente vt sic.

QVANDOQVIDEM accidens vt sic, sit commune, vel vniuoce, vt tenent Scotistæ, vel analogice, vt tenent Thomistę, nouē sequentibus prædicamentis, antequam ad illorū prædicamentorum considerationem in particulari descenderem, aliqua de Accidente in communi proponere volui, quæ etiam ad perfectiorem substantiæ cognitionem deseruire poterunt, quia opposita iuxta se posita magis elucescunt.

QVAESTIO I.

Quid sit Accidens vt sic.

1 NOn agimus hic de accidente, quinto prædicabili, de cuius natura supra actum est, sed de accidente prædicamētali, quod opponitur substantiæ, & diuiditur vel analogice, vel vniuoce iuxta varias sententias (de quibus in Metaphysica) in nouē genera accidentium. Aduertendum autem, quod huiusmodi accidens prædicamētale potest capi dupliciter: primò adiectiue prout dicit materialiter rem, quæ inhærere potest, & formaliter ipsammet accidentiam, seu inhærentiam, & sic accidens idem est atque inhærens: certum autē est quod ratio formalis accidentis vt sic, sit inhæsio, seu accidentia, seu vnio illa actualis particularis, quam habet res inhærēs, quando actu inhæret, sicut ratio formalis albi est albedo, & dulcis dulcedo. Secundò potest capi ly *accidens* substantiuè, prout significat illam rem, quæ potest inhærere, siue actu inhæreat siue non: & de accidenti in hac acceptione modò agimus, quærendo in quonam consistit eius natura, seu ratio formalis.

Accidens prædicamētale dupliciter capi potest.

CONCLVSIO I.

2 ACcidens vt sic bene describitur esse ens aptum natum inhærere subiecto, seu aptum natum esse in subiecto inhæsionis. Hæc est communis, & patet, quia omni & soli conuenit, & sufficienter absque superfluitate declarat naturam accidentis, prout opponitur substātiæ, quam descripsimus supra esse ens ineptum inhærere. Dixi autem *aptum natum inhærere*, quia ex mysterio Eucharistiæ patet, accidentia absoluta posse esse absque subiecto inhæsionis; & vlterius nulla prorsus est ratio, ex qua colligi possit tantam esse connexionem illorum accidentium cum substantia, vt nequeat sine illa conseruari: quare quamuis non habuissemus experimentum prædicti mysterij, adhuc potuisset teneri illa separabilitas ex illo principio: Quidquid non implicat contradictionem potest fieri diuina virtute. Vnde quando Philosophus definit accidens esse *entis ens*, vel hoc intellexit in sensu aptitudinali iuxta conclusionem, ita vt sensus sit, quod

Vera descriptio Accidētis vt sic.

sit

sit ens aptum natum inhærere in alio ente, nempe in substantia; vel certe neganda est ipsius sententia, & corrigendus error non solum ex mysterio illo fidei, sed etiam ex prædicto principio, & vrgendus est ad assignandam rationem, vnde collegit non posse conseruari accidens absolutum v.g. albedinem, aut quantitatem absq; subiecto inhæsionis de potentia Dei absoluta: quam certe rationem nunquam assignabit.

3

Quid est esse in alio tanquam in subiecto inhæsionis.

Itaque ad plenam præmissæ descriptionis intelligentiã restat declarare quid sit *esse in subiecto inhæsionis*; quo non intellecto, nec accidentis, nec etiam formæ substantialis natura perfecte capi potest. Dico ergo, *esse in subiecto inhæsionis* non esse idem atque esse in aliquo tanquam pars, quia aliàs animal esset in homine, & materia in toto physico, & manus in corpore, tanquã in subiecto inhæsionis, & sic substantiis conueniret prædicta definitio; neque est idem ac esse in alio tanquam in sustentante, seu in aliquo, in quo reciperetur, & à quo dependeret in esse & in conseruari, quia forma ignis sic est in materia prima ligni, & idem est de cæteris formis substantialibus materialibus, quæ educuntur de potentia subiecti; quæ tamen formæ non dicuntur esse in subiecto inhæsionis, & si dicerentur, essent accidentia, aut certe non valeret prædicta descriptio accidentis vt sic, quæ illis formis conueniret: sed dicũtur esse in alio tanquam in subiecto informationis. Deinde secundum multos Thomistas & Scotistas formæ accidentales supernaturales in substãtia, præsertim, quæ sunt habitus, vt sunt tres virtutes Theologicæ Fidei, Spei, & Charitatis, creantur & non educuntur de potentia subiecti, nec consequenter dependent ab ipso in esse aut conseruari, & tamen sunt in subiecto inhæsionis, aliàs non essent accidentia: ergo esse in alio tanquam in subiecto inhæsionis, non est idem, ac esse in alio tanquam in sustentante, seu tanquam in aliquo, à quo dependeret in esse & conseruari.

Non est esse in alio tanquam pars aut tanquã in sustentante.

4

Nec sic vt ordinetur ad aliam formam.

Nec est ita *esse in alio*, vt ordinetur ad aliam formam (prout explicat *Auersa tom. 1 Philosophiæ quæst. 5.*) tum quia actus vitales non videntur ordinari ad alias formas, & tamen sunt accidentia, & non sunt in alio per informationem, sed per inhæsionem; tum quia forma corporeitatis, quæ in viuentibus datur simul cum anima (vt melior sententia tenet aliàs probanda) ordinatur ad animam, & tamen est in subiecto per informationem, & non per inhæsionem, cum sit forma substantialis nõ minus quam ipsa anima.

5

Sed esse in alio ita non vt faciat cũ ipso vnum per se.

Esse ergo in alio tanquam in subiecto informationis, est esse in alio, cum quo facit vnum per se; & esse in alio tanquam in subiecto inhæsionis, est esse in alio, cum quo non fit vnum per se, sed per accidens. Hoc patet, quia omnis forma, quæ de facto admittitur esse forma substantialis, est in alio subiecto, cum quo facit vnum per se; & omnis forma, quæ de facto admittitur esse accidentalis, est in alio, cum quo facit vnum per accidens: ergo signum est, quod esse in alio informatiue sit esse in alio, cum quo facit vnum per se; & esse in alio inhæsiue sit esse in alio, cum quo non facit vnum per se, sed per accidens.

Sed

Quænam forma censenda sit facere unum per se cum suo subiecto.

Sed superest iam grauior difficultas, quomodo possit quis discernere quænam forma, sit in alio sic, vt faciat cum ipso vnum per se; nisi enim quis hoc sciat, non poterit in particulari cognoscere quænam forma sit substantialis, aut accidentalis; imo non poterit cognoscere, an detur vlla forma substantialis, aut an detur vlla forma accidentalis; poterit enim dubitare, an illæ formæ, quæ de facto censentur accidentales, vt calor, albedo, species sensibiles expressæ & impressæ, habitus &c. sint substantiales; & an formæ, quæ de facto admittuntur substantiales, v.g. formæ corporeitatis, animæ, præsertim non spirituales, sint accidentales.

6 *Ad quam difficultatem*, quam non nisi leuiter tractatam apud authores inuenio, *Respondendum*, illam formam censendam substantialem, & facere vnum per se cum suo subiecto, ratione cuius toti conflato ex illa forma & subiecto conueniunt, aut saltem connaturaliter conuenirent, nisi poneretur impedimentum extrinsecum, determinatæ qualitates deseruientes ad conseruationem istius formæ in subiecto illo.

Hoc patet primò, quia non potest hæc res melius explicari. *Secundò*, quia de facto omnis forma, quę admittitur substantialis est principium talium formarum hoc modo: & hinc accidit quod ex formis sensibilibus de facto deuenimus in cognitionem formarum substantialium, & quod ex formis sẽsibilibus diuersis colligamus formas substantiales diuersas, & naturas diuersas rerum compositarum: de quo tamen plura videri possunt 1. *Phisicorum disputatione de forma substantiali*.

Ex hac doctrina vlterius colligi potest, cur formæ accidentales ponantur directe in aliquo prædicamento, formæ vero subsubstantiales, licet perfectiores, non ponantur: ratio enim est, quod formæ accidentales, cum non sint natæ facere vnum per se physicum cum alio, sint entia completa physice, & propterea possint poni directe in aliquo prędicamẽto; formę vero substãtiales, cum sint natæ facere vnũ per se physicum cum suo subiecto, non sint entia completa physice, & propterea nequeant poni directe in aliquo prædicamento, cuius summum genus sit quid completum physice.

CONCLVSIO II.

Inhærentia aptitudinalis non est de essentia accidentis.

7 I*Nhærentia aptitudinalis, seu aptitudo ad inherendum non est de essentia accidentis vt sic, quod est commune nouem prædicamentis; sed ad summum proprietas eius: radix vero, ad quam sequitur illa aptitudo, est de essentia ipsius, quæ radix potest vocari aleitas*, seu inhærentia fundamentalis, seu aptitudo fundamentalis inhærendi. Hæc est Doct. 4. *dist.* 12. *q.* 1. *art.* 1. *&* 7. *Met. quæst.* 1. cum *Soncina ibidem*, & omnibus *Scotistis* contra *D.Thom.* 4. *dist.* 18. *quæst.* 1. *ar.* 1. quem præter suos sequuntur *Suares disp.* 31. *Met. sect.* 2. *Complutenses disp.* 11. *Logica dub.* 3. *& alii.*

Probari potest conclusionis prima pars ratione, qua vtuntur *Antonius Andreas & Soncinas*, quia accidens absolutum potest concipi sine inhærentia aptitudinali: Mathematicus enim agit de quantitate, non considerando, quod sit, vel possit esse in subie-

cto;

cto: ergo aptitudo ad inhærendum non est de essentia accidentis absoluti,& consequenter non est de essentia accidentis vt sic, quia quidquid est de essentia accidentis vt sic,est de essentia omnis contenti sub ipso.

8 *Hæc probatio non sufficit* primò, quia falsum est posse accidens absolutum vt sic, commune omni accidenti absoluto, concipi absque eo, quod concipiatur vt aptum inhærere saltem conceptu aliquo sibi proprio, quatenus distinguitur ab omni substantia. *Deinde* licet posset sic cōcipi accidens absolutum, tamen non posset sic concipi accidens vt sic commune absoluto, & respectiuo,de quo hic potissimum agimus. *Deinde* licet posset aliquid inadæquate concipi absque aliqua ratione formali particulari, tamen non sequitur quin illa ratio particularis esset de essentia eius, quia potest homo concipi per modum substātiæ corporeæ rationalis, sine eo quod concipiatur per modum substātiæ simplicis & elementaris aut mixtæ, cum tamen alterutra ratio sit de essentia eius;& sic potest concipi sine eo, quod concipiatur per modum corruptibilis aut incorruptibilis;imo potest concipi per modum alicuius potentis discurrere, sine eo, quod concipiatur per modum corporei, aut etiam compositi ex materia & forma, aut corpore & anima: & tamen esse corporeum,& esse compositum,& esse corruptibile est de essentia eius saltem radicaliter loquendo; ergo quamuis quantitas possit concipi absque eo, quod concipiatur vt apta inhærere,adhuc aptitudo ad inhærendum posset esse de essentia eius.

9 *Confirmatur primò*, quia ille conceptus, quem habet Mathematicus de quantitate, non est conceptus accidentis formaliter; vnde Mathematicus ex illo conceptu nequit deducere quod quantitas sit accidens, necne: ergo illud exemplum non iuuat ad ostendendum quod accidens vt accidens posset concipi absque tali ordine, & sic non facit ad rem.

Confirmatur secundò, quia radix illius aptitudinis sine dubio est de essentia accidentis absoluti, sicut radix ineptitudinis est de essentia substantiæ: & tamen Mathematicus concipit quantitatem non concipiendo illam radicem: ergo quod Mathematicus consideret quantitatem absque illa aptitudine, non ostēdit illam aptitudinem non esse de essentia quantitatis, sicut non sequitur illam radicem non esse de essentia eius ex eo, quod concipiatur à Mathematico absque tali radice.

10 *Probant secundò aliqui Scotistæ* eandem partem conclusionis, quia nulla est dependentia simpliciter necessariò in aliquo, nisi vel ad primam causam, vel ad suas partes essentiales: sed subiectum accidentis, cui aptum est inhærere, neque est de essentia eius, neque prima causa:ergo dependentia accidentis ad subiectum, etiam aptitudinalis, non est simpliciter in ipso necessaria, & consequenter non est de essentia eius.

Hæc etiam probatio mihi non sufficit, quia certū est in principijs Scoti,illam aptitudinalem depēdentiam esse ad minus proprietatem accidentis tam necessariò ipsi connexam, vt nec de potentia absoluta possit esse accidens absque illa: ergo est simpliciter ipsi

ipsi necessaria, & consequenter aliqua dependentia est alicui simpliciter necessaria ad aliquid, quod neque est prima causa eius, neque de essentia ipsius; imo dependentia aptitudinalis inhæsionis radicaliter accepta est de essentia accidentis, vt dicitur in secunda parte conclusionis. Neque *Scotus* vnquam dixit dependentiam nullam absoluti ad aliquid, quod non est de essentia eius, nec prima causa, non esse ipsi simpliciter necessariam, sed hoc tantum dixit de dependentia actuali; putat enim & merito, omne absolutum posse conseruari absque eo, quod actualiter dependeat ab vllo alio, quod non sit prima causa, vel de essentia eius, vel conditio applicans partes essentiales eius: quod non facit ad propositum.

Probatur tertiò & multò melius conclusionem ratione ipsiusmet Scoti supra, quia nullus respectus potest esse de essentia absoluti: sed illa aptitudo inhærendi est respectus: ergo nequit esse de essentia entis absoluti vt sic, & consequenter nequit esse de essentia accidentis, vt sic, communis absoluto & respectiuo. Probatur maior, quia non videtur quomodo possit formalitas absoluta, & formalitas respectiua concurrere ad faciendum aliquod vnum absolutum.

Confirmatur, quia si includeretur in essentia alicuius rei formalitas respectiua, non deberet dici res illa potius absoluta quam respectiua, & propterea res illa esset simpliciter absoluta essentialiter, & simpliciter respectiua essentialiter.

Dices cum Caietano, aptitudinem illam inhærendi non esse respectum formaliter secundum esse, sed secundum dici.

Contra, quia sic conueniret cum radice, ad quam sequitur aptitudo formalis, quam nos concedimus esse de essentia accidentis vt sic. *Denique* nos loquimur de aptitudine, quæ est formaliter respectus vel prædicamentalis, vel transcendentalis, & non secundum dici tantum, sed secundum esse vere & proprie.

12 *Probatur quartò*, quia omnis aptitudo formalis, quæ est in re, præsupponit aliquam formalitatem positiuam, ratione cuius competit illi rei; sicut risibilitas præsupponit in homine rationalitatem: ergo non est de essentia istius rei, sicut nec risibilitas est de essentia hominis.

Secunda & tertia pars conclusionis patet ex his, quia si illa aptitudo formalis ad inhærendum non sit de essentia accidentis, vt sic (modò detur vllo modo in accidente) debet esse proprietas eius identificata ipsi realiter, sicut risibilitas identificatur homini, & est eius proprietas; & deinde nihil aliud potest assignari quod sit ratio constitutiua ipsius præter formalitatem illam positiuam, ad quam sequitur illa aptitudo. Quod totum confirmatur per dicta de substantiæ natura disputatione præcedenti.

An detur in accidente aptitudo formalis ad inhærendum.

Dixi in probatione secundæ & tertiæ partis: *si detur vllo modo talis respectus aptitudinalis*; quia valde dubitari potest an detur talis respectus, qui vere sit respectus formalis, & non sit tantum respectus secūdum dici, quo modo ipsamet ratio absoluta constitutiua accidentis potest vocari respectus. Ratio autem dubitandi

 est,

est, quia videtur omnino superfluere: nam Accidens per suam essentiam & constitutiua sua essentialia præstare potest quidquid debet ipsi competere.

Dices hoc esse verum fundamentaliter, non formaliter.

Contra, quia gratis dicitur, quod id non possit præstare formaliter, si potest illud præstare vllo modo.

Dices non posse hoc ab ipso per essentiam præstari formaliter, quia illud, per quod formaliter id præstari potest, debet esse respectus, respectus autem non potest esse de essentia entis absoluti. *Contra*, quia gratis dicitur quod id formaliter præstari non possit nisi per respectum, qui sit vere respectus alio modo quam secundum dici: quamuis autem præstari deberet à respectu secundum dici, posset sine dubio præstari à differentia formali & essentiali sua, quia illa potest vocari respectus secundum dici.

Dices: non dantur respectus secundum dici, sed quidquid nequit intelligi nisi per modum respectus, debet dici esse respectus: vnde cum aptitudo, quam habet accidens ad inhærendum, non possit intelligi nisi per modum respectus, debet dici, quod sit respectus verus, & non tantum secundum dici. *Contra*, quia ipsamet differentia essentialis accidentis, quam vocant radicem illius aptitudinis formalis, nequit intelligi nisi per modum respectus, hoc est per modum alicuius quod aptum natum sit principiare illā aptitudinem formalē; & tamen hoc non obstante non est respectus secundum eos, qui asserunt aptitudinem illam formalem distinctam: ergo aliquid quod non est vere respectus potest tamen esse talis naturæ, vt non possit intelligi nisi per modum respectus. Hæc sane mihi semper reddidit difficilem illam sententiam, quæ asserit huiusmodi respectus formales in substantia & accidente, & nisi sit aliqua alia particularis ratio ad probandum, quod dentur vlli respectus aptitudinales formaliter distincti à suis fundamentis, viderentur mihi omnes omnino excludendi. Si qui tamen concedendi sunt, non nisi illi, quorum conceptus non inuoluitur in conceptu essentiali sui fundamenti, vt v. g. risibilitas, seu aptitudo ad ridendum, quæ potest dici non esse formaliter differentia constitutiua hominis; quia potest homo intelligi secundum prædicata essentialia sine eo, quod intelligatur nec radicaliter, nec formaliter esse risibilis. Quod etiam totum propono magis examinandum, quàm absolute tenendum.

13 *Fundamenta aduersariorum.*

Fundamenta aduersariorum contra conclusionem sunt, quod accidentis esse dicatur consistere in inesse; quod non sit ens simpliciter, sed entis ens; quod non possit intelligi sine illa aptitudine; & denique quod illa aptitudo seu inhærentia aptitudinalis, si non esset de essentia ipsius, deberet esse ipsi accidens, & consequenter deberet inhærere per aliam inhærentiam, & sic daretur processus in infinitum.

Respondetur facile, accidentium esse dici consistere in inesse, id est inhærentia non actuali, nec aptitudinali, sed radicali, & in hoc ipso sensu dicuntur esse entis entia. Aduerte tamen, quod hoc non obstante sint entia simpliciter, quamuis hoc parum faciat ad propositum

situm hoc. *Deinde* quamuis nequeant intelligi sine tali respectu, non inde sequitur illum respectum esse de essentia eorum: quia, vt supra dictum est, multa nequeunt intelligi sine alijs, quæ tamē non sint de ipsorū essentia. *Denique* quamuis inhærētia aptitudinalis non sit de essentia accidentis, tamē nō est accidēs prędicamentale ipsius, sicut nec risibilitas est accidens hominis, sed proprietas eius; & quamuis etiā esset accidens prædicamentale ipsius, non sequeretur necessario processus in infinitum, quia illa inhærentia posset se ipsa ipsi inhærere sine alia inhærentia, & sic dicitur communiter quod accidentia respectiua seipsis inhęreat sine alia inhærentia realiter distincta, licet id non dicatur de accidentibus absolutis.

CONCLVSIO III.

14 *Accidens separatum non habet modum positiuum superadditum.*

QVando conseruatur accidēs absolutum extra subiectum, & habet esse per se, seu non esse actu in alio, tanquam in subiecto inhæsionis, non superadditur ipsi modus aliquis positiuus absolutus distinctus realiter ab ipso. Hæc est *Doctoris* 4. *d.* 12. *q.* 1. cum suis omnibus contra *Thomistas* & *Probatur* hic breuiter, quia eo ipso, quo Deus destrueret inhærentiā actualem albedinis v.g. aut quantitatis ad substantiam, & conseruaret ipsammet entitatem absolutam albedinis aut quantitatis, illa albedo aut quantitas essent per se absque subiecto: ergo vt sic sint, non indigent aliquo modo positiuo absoluto,

Confirmatur: non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed nulla prorsus est necessitas vllius modi positiui superaddi ti accidentibus separatis: ergo non est asserendus talis modus.

15

Dices: accidens non habet existentiam propriam, & præterea indiuiduatur per substātiam: ergo nō potest poni absque substantia, vel modo substantiali.

Respondeo negando antecedēs pro vtraque parte: & sane euidens videtur quod quicumque modus substantialis, seu accidētalis potius debeat dici non habere existentiam propriam, & quod potius debeat dici indiuiduari à substantia, cuius est modus, quam accidens absolutum: ergo si ille modus potest poni absque substātia, aut alio aliquo, à quo haberet formaliter existentiam, aut indiuiduationem, à fortiori, vel saltem (quod sufficit ad intentum) æque idem poterit dici de accidente. Plura alia possent ad hoc argumenta adduci, sed hæc sufficiunt abunde ad rei clarissimæ probationem.

Dices: quando ponitur accidens extra subiectum, habet dependentiam particularem ab aliquo, à quo non habuit illam antecedenter, nimirum ab eo, à quo ponitur extra subiectum, & à quo suppletur influxus subiecti: sed illa dependentia actualis passiua est aliquid positiuum se tenens ex parte accidentis, & potest vocari modus positiuus satis commode: ergo non potest accidens extra subiectum poni absque tali modo.

Respondeo concedendo totum, sed non est contra cōclusionem, quæ non negat, nisi modum absolutum; illa autem dependentia esset modus relatiuus.

Respondeo secundò distinguendo

consequens: absque modo quo reciperet suum esse à causa efficiente formaliter, concedo; absque alio modo, nego; loquimur autem in cõclusione de alio modo, non de illo.

CONCLVSIO IV.

Esse actu in subiecto inhæsionis est de essentia accidentis relatiui prædicamentalis. Hæc videtur mihi *Scoti* supra, & est communior inter *Scotistas*.

Probatur, quia implicat contradictionem, relationem prædicamentalem siue intrinsecus, siue extrinsecùs aduenientem posse esse absque eo, quod insit subiecto, illud determinando ac referendo ad terminum: & præterea nihil impedit quo minus illa inhæsio actualis, seu potius formalitas, à qua habet inhærere actualiter, sit de essentia eius.

Confirmatur, quia formalitas, à qua habet relatio respicere terminum, est de eius essentia: ergo & formalitas à qua habet respicere fundamentum; tam enim essentiale est relationi determinare fundamentum actu, quam actu referre ad terminum. Itaque in relatione vt sic sunt considerabiles duæ formalitates: prima est formalitas accidentis vt sic, & ab hac non habet esse actu in subiecto, neque etiam non esse, positiue loquendo, sed bene habet aptitudinem fundamentalem, secundum quã exigit esse connaturaliter in subiecto, secunda formalitas in ipso considerabilis est formalitas talis, qua constituitur in esse accidentis relatiui, & ab hac habet formaliter & essentialiter esse in subiecto, & ipsum referre ad terminum, propter fundamenta præmissa.

QVAESTIO II.

Vtrum accidens spirituale posit educi de potentia subiecti corporei, aut accidens corporeum de potẽtia subiecti spiritualis.

17 Educi de potentia subiecti est produci in ipso subiecto cum dependentia ab ipsomet subiecto tanquam à causa influente realiter in rem illam, quæ dicitur educi: quod magis intelliget tur ex dicendis in Physica.

CONCLVSIO I.

Accidens spirituale nequit educi de potentia subiecti corporei naturaliter, aut subiectari in ipso. Hæc est communis.

Accidẽs spirituale nequit subiectari in subiecto corporeo naturaliter.

Probatur primò, quia non est proportio sufficiens inter subiectum corporeum & accidens spirituale, vt hoc possit educi ex potentia illius, & subiectari in ipso: ergo non potest id fieri naturaliter. Hæc probatio non sufficit, quia quamuis antecedens à parte rei sit verum, tamen non est notum ex terminis, sed omnino æque obscurum, ac conclusio inde deducta; & quicumque negaret conclusionem, negaret illud antecedens: vnde vel petitur principium hac probatione, vel obscurum per æque obscurum probatur, quod est vitium notabile probationis.

Confirmatur, quia anima ratio-

tionalis est spiritualis, & tamen habet proportionem sufficientem vt sit in subiecto corporeo: ego spiritualitas accidentis non impedit, quo minus possit esse in subiecto corporeo.

Dices, non esse eandem rationem de accidente spirituali, & anima, quia accidens educitur e potentia subiecti sui, & non creatur in illo; anima vero non educitur ex potentia corporis, sed creatur in ipso; vnde quamuis corporeũ posset habere proportionem sufficientem ad recipiendam animam spiritualem, non tamen deberet habere proportionem sufficientem ad causandũ materialiter formam accidentalem spiritualem, & consequenter deberet non habere proportionẽ sufficientem ad recipiendũ accidens spirituale, quod non recipitur naturaliter nisi in subiecto, è cuius potentia educitur, & à quo dependet materialiter.

18 *Contra primò*, quia ex hac disparitate non sequitur quin aliquod accidens, quod naturaliter peteret creari, sicut petit anima, posset poni in subiecto corporeo, quemadmodum ponitur anima: vnde ad probandam conclusionem deberet pręter dictã probationem ostendi, quod nullum accidens naturaliter producibile petat creari.

Secundò & principaliter contra facit, quod maneat adhuc probandum, nullum corporeũ posse habere sufficientem proportionem ad causandum materialiter aliquam formam spiritualem: quod si hoc non probetur, prædicta disparitas nihil facit ad rem, & vrgeri potest contra eam hoc modo: Aliquid corporeum potest habere sufficientem proportionem ad recipiendum aliquod spirituale substantiale ex natura sua creabile: ergo aliquod corporeum potest habere proportionem sufficientem ad causandum materialiter aliquam formam spiritualem accidentalem, quæ ex natura sua non est creabilis, sed educibilis ex potentia subiecti: & si negetur consequentia, petenda est disparitas.

19 *Probari solet secundò* conclusio, quia sicut connaturale est omni accidenti corporeo esse extensum, & consequenter habere subiectum extensum, vt dicemus conclusione sequenti; ita connaturale est omni accidenti spirituali esse inextensum, & habere subiectum inextensum: ergo nequit naturaliter accidens spirituale poni in subiecto corporeo, quia omne corporeum subiectum, in quo poneretur, est extensum.

Confirmatur, quia naturaliter bene colligitur accidens esse corporeum ex eo, quod subiectetur in subiecto corporeo, & esse spirituale ex eo quod subiectetur in subiecto spirituali: ergo spirituale accidens nequit naturaliter esse in subiecto corporeo.

Hæc probatio etiam per se non sufficit, quia posset negari antecedens, & dari pro instantia, quod quemadmodum licet omnis forma substantialis corporea petat subiectũ extensum, non tamẽ omnis forma substantialis spiritualis petit subiectum inextensum, vt patet de anima rationali: ita licet omnis forma accidentalis corporea peteret subiectum extensum; non tamen dicendum esset quod omnis forma accidentalis spiritualis peteret subiectum inextensum.

Ad confirmationem dici posset, nisi alia aliqua ratio afferatur, eam collectionem non esse bonam, aut saltem gratis id admitti, ac dici, & instari potest vt supra, quod quemadmodum non bene colligitur forma substantialis esse corporea ex eo, quod sit in subiecto corporeo, ita etiam non bene colligeretur formam accidentalem non esse spiritualem, aut esse corpoream ex eo quod subiectetur in subiecto corporeo.

20 *Probatur ergo melius conclusio*, quia non potest assignari, quænam causa naturalis possit producere formam spiritualem in subiecto corporeo, neque quænam forma spiritualis possit naturaliter in tali subiecto produci: ergo non est dicendum, quod id fieri possit naturaliter.

Confirmatur, quia omnis forma accidentalis, quæ hactenus producta est in subiecto corporeo, quantum ad cognitionem nostram, est corporea: ergo verisimilius dicitur non produci formam vllam spiritualem in tali subiecto, quia si posset produci, verisimile est, quod de facto esset producta, & quod cognosceretur esse producta ab effectu aliquo eius.

Confirmatur secundò, quia si nō habuissemus principia aliqua, ex quibus colligeremus quod anima rationalis sit spiritualis, diceremus quod esset corporea, quia reperitur in subiecto corporeo: ergo si non habeamus principia ad colligendum quod aliqua forma accidentalis producibilis naturaliter in subiecto corporeo sit spiritualis, debemus dicere quod nulla sic producibilis sit spiritualis; sed non habemus talia principia; ergo.

21 *Probatur vlterius*, quia nulla forma accidentalis naturaliter producibilis creatur naturaliter: ergo omnis talis producitur per eductionem ex potentia subiecti, & consequenter cū dependentia à subiecto inesse & fieri. Probatur antecedēs, tū quia satis cōmuniter & probabiliter negatur à recentioribus vllam formam accidentalem creari, etiam loquendo de illis, quæ sunt supernaturales in substātia (vt sunt tres virtutes habituales Theologicæ) & cōsequenter multo minus sic producētur accidētia naturalis ordinis; tū quia si crearetur aliqua forma accidentalis naturaliter, aut crearetur à causa secunda, & hoc dici nequit, quia secundum omnes causa secunda nequit creare naturaliter: aut crearetur à causa prima; sed nec hoc etiam dici potest, quia omnis forma accidentalis, quæ naturaliter producitur in subiecto etiam à Deo, est naturalis ordinis & connaturaliter debita: ergo quādoquidē omnis talis nec producatur, nec cōseruetur, nisi in subiecto, debet dici quod non creetur à Deo, sed quod educatur ab ipso ex potentia istius subiecti. Itaque à primo ad vltimum sequitur quod omnis forma accidentalis educatur naturaliter ex potentia sui subiecti, & consequenter dependeat ab ipso in fieri & conseruari: sed nulla forma spiritualis naturaliter loquendo potest sic produci dependenter à subiecto corporeo & extenso, quia si produceretur in tali subiecto, deberet esse tota in toto, & tota in qualibet parte subiecti, quēad modū anima rationalis est tota in toto corpore & tota in qualibet parte corporis: ergo depēderet à toto corpore, & à qualibet

parte

parte subiecti, quandoquidem ex toto corpore, & ex qualibet parte ipsius educatur, & consequenter dependeret à qualibet determinata parte istius totius, & non dependeret, quod est contradictio. Probatur hæc vltima sequela, quia dependeret ex hypothesi; non dependeret autem, quia quamuis periret vna pars istius subiecti, quandoquidem dependeret ab altera etiam, non esset vlla ratio cur non maneret in parte manente, altera pereunte, sicut manet anima in vna parte corporis, destructa altera parte.

Fateor quidem, posse Deum producere accidens spirituale in subiecto extenso etiam cum eductione ita, vt partialiter dependeret per se à qualibet parte istius subiecti, & à toto subiecto, & ita consequenter, vt si periret vna pars istius subiecti, periret illa forma cōnaturaliter, nisi Deus suppleret cōcursum partis subiecti, quæ periret: sed non videtur iste modus esse connaturalis modus ponendi accidentis in subiecto extenso; vnde si fieret, potius deberet dici fieri supernaturaliter, quam naturaliter; si autem sic fieret, non faceret ad propositum.

22 *Confirmatur conclusio*: quia omnis forma accidentalis naturaliter producibilis in subiecto debet ipsi esse connaturalis, aut violenta, aut neutra: sed non potest ostendi quomodo accidēs spirituale posset esse violentum aut connaturale subiecto corporeo; & præterea si sit ipsi neutrum, non debet dici esse producibile naturaliter à solo Deo, quia Deus non producit naturaliter formas neutras in aliquo subiecto absque emolumento aliquo naturali vniuersi: sed nullum esset emolumentum naturale vniuersi ex eo, quod produceretur accidens spirituale in aliquo subiecto, cui esset neutrū, seu cui non esset nec violentum, nec connaturale, seu secundum inclinationem; nec etiam debet dici quod produci possit ab aliqua causa secunda in tali subiecto, cui esset neutrum, propter eādem rationem, quia causæ naturales secundæ non habent virtutem productiuam vllius formæ in aliquo subiecto, nisi vel in ordine ad bonum subiecti, vel suum proprium, vel vniuersi; nullum ex his bonum sequeretur ex productione formæ accidentalis spiritualis in subiecto, cui esset neutra: ergo non est talis forma in tali subiecto producibilis a causa secunda naturali. In his autem probationibus potest fundari illud commune axioma, quod non habeat subiectum corporeum sufficientem proportionem ad subiectandum formā accidentalem spiritualem.

CONCLVSIO II.

23 *Forma corporea nequit subiectari in subiecto spirituali naturaliter.*

F*orma accidentalis corporea non potest naturaliter subiectari in subiecto spirituali.* Hæc est communis. *Probatur*: quia nullum est experimentum, aut ratio vnde possit colligi, quod possit in tali subiecto subiectari naturaliter, nec potest assignari forma vlla, quæ in tali sit producta, nec causa, quæ eam possit in tali producere.

Probatur secundò, quia forma accidentalis corporea petit connaturaliter habere partes suas extensas, & propterea habet tales partes, quæ ad nihil deseruirent, si essent intra se inuicem

ergo nequit naturaliter habere partes suas inextensas, hoc est correspondentes eidem parti subiecti; loquor autem de partibus extensionis non de partibus intensionis: sed si poneretur in subiecto spirituali indiuisibili, de quo loquimur, haberet partes suas inextensas: ergo.

CONCLVSIO III.

24 *Accidēs corporeū de potentia absoluta potest subiectari in spirituali & spirituale in corporeo.*

Accidens corporeum potest de potentia Dei absoluta subiectari in subiecto spirituali, & accidens spirituale in subiecto corporeo. Hæc est communis contra quosdam Scotistas: *Probatur* sufficientissime quoad vtramque partem, quia debet dici posse fieri per potentiam absolutam omne id, quod non implicat cōtradictionem: sed non implicat contradictionē, aut accidens corporeum poni in subiecto spirituali, aut accidēs spirituale subiectari in subiecto corporeo, vt patebit soluēdo implicantias, quas aduersarij solent adducere: ergo vtrumque potest fieri de potentia absoluta.

Probatur secundò, quia non implicat accidens spirituale poni in subiecto corporeo: ergo nec corporeū poni in spirituali subiecto. Consequentia patet à paritate rationis; imò fortassis à maiori ad minus, quia forte difficilius est ponere accidens spirituale in subiecto corporeo, quā corporeum in spirituali. Probatur ergo antecedens, quia vel implicaret ex ratione formæ spiritualis, vel ex ratione formæ spiritualis accidentalis: neutrum dici potest: ergo. Probatur minor: non ex ratione formæ spiritualis; quia anima rationalis est forma spiritualis, & tamen ponitur in subiecto corporeo, ita vt sit tota in toto, & tota in qualibet parte: non ex ratione formæ accidētalis spiritualis, quia ex illa ratione nihil aliud habet speciale faciēs ad hoc propositum, quam quod dependeat à subiecto in esse & conseruari: sed non habet talem dependentiam tam necessario, quin Deus eam producere possit absque tali dependentia; nemo enim dubitare possit, quin posset absque vllo subiecto producere illam, & postea eam vnire ad subiectum taliter, vt non dependeret ab illo, aut in fieri, aut in conseruari; sicut producit animā rationalem in subiecto: & licet connaturaliter peteret produci cum depēdentia, sicut anima rationalis cōnaturaliter petit produci sine dependentia; tamen Deus non obligatur conformare se rerum connaturali exigentiæ, alias non posset producere aquā calidam. *Deinde* etiamsi deberet necessariò accidens dependere à suo subiecto, posset adhuc poni in pluribus partibus subiecti, non quidem sic, vt dependeret totaliter & adæquate in ratione subiecti à qualibet parte ex illis, sed ita, vt ab omnibus totaliter, & à qualibet partialiter depēderet taliter, vt si vlla pars istius subiecti totalis periret, perire etiam deberet illa forma, nisi Deus, aut alia causa per actionem distinctā à priori actione conseruaret ipsam, supplendo defectum istius actionis particularis, qua dependebat ab illa parte.

25 Itaque quatuor modis possumus imaginari, quod Deus poneret formam spiritualem indiuisibilem in subiecto corporeo extenso, ita vt esset tota in toto illo subiecto, & tota in qualibet parte ipsius. *Primò* sic, vt non dependeret neque in esse, neque in fieri

fieri à toto illo subiecto, neque ab vlla ipsius parte; & in hoc modo ponendi non est vlla implicãtia. *Secundò* sic, vt dependeret ab aliqua parte istius totius quoad esse & conseruari totaliter & adæquate, non tamen à cæteris partibus dependeret, aut totaliter, aut partialiter, & & in hoc modo etiã non est vlla implicantia. *Tertio* sic, vt ab omnibus partibus illius totius depen deret partialiter, & à nulla totaliter; sed nec in hoc etiam modo est implicantia. *Quarto* denique sic, vt à qualibet parte totius istius subiecti dependeret in ratione subiecti totaliter; & in hoc sensu implicaret idem accidẽs spirituale ac indiuisibile po ni in subiecto extenso secundum principia *Scoti*, negãtis posse eundem effectum dependere à pluribus causis totalibus & adæquatis in eodem ordine; secundum vero aliorum principia, qui existimãt posse rem supernaturaliter sic dependere à pluribus causis, non esset in hoc etiam modo ponendi accidens spirituale in subiecto corporeo & extenso implicantia vlla.

Et per hoc patet ad fundamentum Scotistarum, qui propterea negant accidens spirituale indiuisibile posse poni in subiecto extenso, & diuisibili, quia putant inde secuturum quod dependeret à pluribus subiectis adæquatis. Quæ sequela ex dictis patet esse neganda, si ponatur accidens tale in tali subiecto vllo ex primis tribus modis iam specificatis: sequeretur autem, si poneretur quarto modo, sed sic ipsum poni posse nos non asserimus, sed negamus.

26 *Obiicies primò* contra primam partem: nullum accidens corporeum potest subiectari in subiecto, in quo non potest subiectari quantitas, quia non est ratio cur alia accidentia corporea possint in tali subiecto subiectari, & quantitas non posset: sed quantitas nequit subiectari in subiecto spirituali: ergo nullum aliud accidens corporeum potest sic subiectari. Probatur minor, quia quantitas debet necessario habere partes extra partes; non haberet vero si poneretur in subiecto spirituali indiuisibili, de quo subiecto loquimur.

Respondeo negando minorem, & ad probationem distinguo maiorem: debet habere partes extra partes entitatiue ita, vt vna ex illis non sit altera, concedo; ita vt vna ex illis debeat habere subiectum distinctum à subiecto alterius, aut correspondere parti loci, cui altera non correspondet, nego maiorem: & sane id assumere contra nostram conclusionem est directa petitio principij, quia est assumptio propositionis, quæ expresse negatur in conclusione.

Obiicies secundò: si Angelus v.g. posset recipere in se quantitatem & alia accidentia absoluta corporea, sequeretur quod posset calefieri; sed hoc est absurdum, ergo.

Respondeo concedendo maiorem de potentia absoluta, & negando minorem; fortassis tamen non posset calefieri ab agente creato, quia forte nullum agens creatum potest producere calorem, nisi in subiecto extenso.

27 *Obiicies tertiò*: quantitas nequit subiectari in eo, cui non potest communicare suum effectum formalem: sed hunc nequit communicare Angelo, quia effectus formalis quantitatis est extende-

re

re partes sui subiecti; Angelus autem non habet partes, quæ possint extendi: ergo quantitas nequit ipsi communicare suum effectum formalem.

Respondeo negando minorem: ad cuius probationem dico, extendere partes non esse solum effectum formalem quantitatis, nec etiam necessarium effectum formalem eius sic, vt non possit esse sine illo, etiam in subiecto habente partes extensibiles; nam substantia materialis quanta posset diuinitus redigi ad punctum, & in tali casu quantitas non extenderet actu partes eius. Itaque in proposito nostro, si quantitas poneretur in Angelo, non tribueret ipsi illum effectum extensionis, sed bene tribueret ipsi seipsam formaliter, quia ipsamet esset ipsi inhærens.

Quomodo Angelus posset esse quantus.

Et si quæras, an in tali casu Angelus esset quantus. *Respondeo*, quod si nihil aliud intelligatur per Quantum, quàm habens quantitatem, Angelus esset quantus in illo casu; si vero intelligatur per quantum substantia habens partes quantitatiue extensas, Angelus in eo casu non esset quantus; nec in hoc potest esse alia quæstio quam de nomine.

28

Obiicies quartò: calor nequit subiectari in puncto quantitatiuo: ergo nec in Angelo, aut vlla substantia spirituali indiuisibili. Probatur antecedens, quia punctum caloris sufficienter & adæquate repleret capacitatem puncti quantitatiui: ergo nihil præterea posset in ipso recipi.

Respondeo negando antecedens loquendo de potentia absoluta, & ad probationem distinguo antecedens: capacitatem naturalem ita, vt naturaliter nihil præterea recipere possit caloris, concedo antecedens; capacitatem obedientalem ita, vt nihil præterea supernaturaliter recipere possit, nego antecedens.

Obiicies quintò contra secundam partem: si forma spiritualis posset esse in subiecto corporeo, lapis posset recipere visionem & amorem beatificum, & sic posset beatificari: sed hoc est absurdum: ergo & illud vnde sequitur.

Respondeo negando secundam sequelam, quia quamuis visio beatifica, & amor beatificus reciperentur in lapide, non beatificaretur lapis, sicut nec intelligeret, nec amaret; neque enim visio & amor ille habent beatificare formaliter, & immediate alia subiecta quàm intellectum, & voluntatem; cuius ratio dabitur in libris de Anima, quando ostendetur quod lapis non intelligeret, etiamsi intellectio poneretur in ipso.

Aduertendum autem hic, quod nõ admittam absolute, visionem posse poni in lapide: quia quamuis forma spiritualis aliqua posset poni in subiecto corporeo, non sequeretur necessario quod quælibet forma posset poni in quolibet subiecto, & est in controuersia particulari, an actus vitales possint poni in alio subiecto quam in suo proprio, nimirum in illa potentia cuius sunt actus: quæ controuersia non facit ad præsens, sufficit enim ad conclusionem quòd non repugnet alicui formæ spirituali accidentali poni in subiecto corporeo, & quòd etiam non repugnet visioni poni in lapide ex ratione spiritualitatis, quamuis repugnaret ipsi ex ratione vitalitatis, seu alia particulari, de quo suo loco in libris de Anima.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Vtrum idem accidens numero possit poni in diuersis subiectis realiter æque immediate.

29 CErtum est idem numero accidens posse poni in diuersis numero & specie subiectis simul ita, vt in vno ex ipsis immediate subiectetur, in altero mediate, hoc est mediante illo primo subiecto: sic enim albedo ponitur de facto immediate in quantitate, & mediate seu mediante quantitate in substantia. Quæstio est ergo, vtrum possit poni æque immediate in pluribus subiectis, præsertim quæ sint extra se inuicem, vt v.g. vna albedo in hoc & illo pariete, vnus intellectualis habitus in hoc & illo intellectu.

Vnum numero accidens nequit poni in pluribus subiectis naturaliter.

Præterea certum est quod naturaliter id fieri non possit, tum quia nullum est indicium, quod ita fiat, nec potest assignari modus quo naturaliter fieri possit; tum quia colligimus de facto albedinem vnius parietis distingui numero ab albedine alterius parietis ex eo, quod ipsimet parietes distinguantur numero, & sint extra se inuicem.

Confirmatur, quia sicut vnum corpus nô potest naturaliter poni in pluribus locis, ita videtur quod vna forma non possit poni naturaliter in pluribus subiectis. Solum ergo est difficultas de potentia absoluta, an scilicet per fieri possit vt vnum accidens numero possit poni immediate in pluribus subiectis realiter distinctis, & extra se inuicem positis.

Prima sententia est, id fieri non posse. Hæc tribuitur *Scoto in 3. dist. 1. q. 2. num. 4.* quem in hoc sensu intelligunt & sequuntur aliqui Scotistæ. Verba Scoti sunt: *Ita impossibile videtur vnum accidens esse in duobus subiectis, sicut vnam formam substantialem esse in duabus materiis; igitur si necessario sequitur infinitas in forma substantiali, si esset in pluribus materiis, necessario sequitur infinitas ex eo, quod vnum accidens esset in multis.*

Confirmatur ex principijs *Scoti in eadem quæstione*: vna natura nequit assumi à pluribus personis diuinis, aut esse immediate in pluribus suppositis: ergo nec vnum accidens potest esse immediate in pluribus subiectis, à paritate.

Secunda sententia magis communis est, idem numero accidens posse de potentia absoluta poni in diuersis numero subiectis.

CONCLVSIO.

30 HAec secunda sentẽtia est probabilior. *Probatur primò*, quia nô potest asignari vlla repugnantia: sed quidquid non repugnat, potest per potentiam ordinariam vel absolutam Dei fieri, ergo &c.

Vnum numero accidens potest supernaturaliter poni in pluribus subiectis.

Probatur secundò ex dictis côclusione præcedenti, quia accidens spirituale potest esse in pluribus partibus eiusdem subiecti extensi: ergo idem numero accidens potest esse in pluribus subiectis distinctis etiam non vnitis inter se. Probatur consequentia, quia quod illa plura subiecta, in quibus insit accidens, sint vnita inter se, aut faciant vnum per se integrale, aut non sint sic vnita, nihil prorsus facit ad rem, quantum ad potentiam absolutam,

quæ

quæ ficut poteſt ſe extendere ad ponendum vnum numero accidens in pluribus partibus vnitis, ita etiam poteſt facere vt ſit in pluribus ſubiectis non vnitis: ſicut non ſolum poteſt ponere animam in pluribus locis continuis; ſed in pluribus etiam diſcretis.

Probatur tertiò: quia poteſt vnum numero corpus per potentiam abſolutam poni in pluribus locis diiunctis (& quidem circumſcriptiue ſecũdum Scotum) ergo poteſt idem numero accidens poni in pluribus ſubiectis diſunitis, à paritate rationis.

Dices, non eſſe eandem rationem, quia locatum non dependet à locis, accidens autem dependet à ſubiectis.

Contra primò: quia accidens poteſt non depẽdere à ſubiectis, ſi Deus velit ſupplere concurſũ ſubiecti, ergo ſaltem in tali caſu poſſet poni in pluribus ſubiectis ſine eo quod dependeret ab illis, quemadmodum poteſt poni corpus in pluribus locis, à quibus non dependet.

Contra ſecundò: quia quod accidens dependeat à ſubiecto, nõ impedit quominus poſſit poni in pluribus ſubiectis, niſi dependeat totaliter & adæquate à quolibet ex illis pluribus: ſed non debet dependere ſic neceſſariò, poteſt enim fieri quod à quolibet ex illis partialiter tantũ & inadæquate dependeat: ergo tum ſaltem poſſet poni in pluribus ſubiectis, quamuis non poſſet poni in ipſis cum dependentia adæquata ad quodlibet ex illis, in principijs Scoti, qui negat vnum effectum dependere poſſe à pluribus cauſis adæquatis.

31 *Obiicies primò* Scotum citatum pro prima ſententia. *Reſpondeo* Scotum eo loci non dicere abſolute, quod vna forma ſubſtantialis non poſſit eſſe in pluribus materijs; neque etiam dicit abſolute quod eodem modo implicat vnam formam ſubſtantialem eſſe in pluribus materijs, & vnam formam accidentalem in pluribus ſubiectis; ſed ſolum argumentatur contra reſponſionem quandam Varronis: quod vt intelligatur clariſſime, proponam hic difficultatem, cui reſpondet *Varro*, & ipſius reſponſionem. Itaque contra ſententiam Varronis, & D. Thomæ tenẽtium quod vna natura poſſit aſſumi & perſonari ſimul tribus perſonalitatibus diuinis, occurrit ſtatim hæc difficultas, quod ex eo quod natura diuina immediate ſuppoſitetur tribus perſonalitatibus diuinis, colligatur bene eam eſſe infinitam: ergo ſi vna natura creata eſſet in tribus perſonis diuinis, illa natura eſſet infinita: ſed hoc eſt abſurdum: ergo nequit vna natura creata ſic aſſumi.

Huic difficultati reſpõdet *Varro*, quod non ex eo quòd natura diuina ſuppoſitetur tribus perſonalitatibus, colligatur eam eſſe infinitam; ſed ex eo, quod ſit identificata illis & propria ipſis: natura autem aſſumpta non eſſet identificata ipſis, nec propria, ſed aduentitia, ſeu accidentalis; vnde nõ ſequeretur infinitas huius ex illa aſſumptione.

32 *Contra hanc reſponſionem* adducit *Doctor* doctrinam prẹmiſſam, & oſtendit per eam, quod perinde eſt naturam eſſe accidẽtalem ſeu ſubſtantialem & propriam, quantũ ad hoc quod colligi poſſit eius infinitas ex eo quod eſſet in pluribus, & dicit quod æque ſequatur infinitas formæ ſubſtantialis

tialis

tialis ex eo quod esset in pluribus materijs, & formæ accidentalis ex eo, quod esset in pluribus subiectis, & consequenter, quod prædicta respõsio, quæ ponit disparitatem inter naturam diuinam & creatam, quantum ad personationẽ per plures personalitates, in hoc quod vna sit propria, & altera aduentitia, seu accidentalis, ad nihil deseruiat. Ex quo patet, quod *Scotus* non dicat absolute formam substantialem non posse esse in pluribus materijs, sed dicit quod tã bene sequeretur infinitas formæ accidẽtalis ex eo quod esset in pluribus subiectis, quàm sequeretur infinitas formę substantialis ex eo quod esset in pluribus materiis. Quod sane mihi videtur directum intentum Scoti eo loci; neque ad impugnationem istius responsionis requirebatur, quod absolute assereret formam substantialem non posse esse in pluribus materijs, sed sufficiebat quod si sequeretur ex hoc infinitas eius, similiter sequeretur ex eo, quod forma accidentalis esset in pluribus subiectis, infinitas eius.

Quantum autem ad rei veritatem, nisi sequatur aliud inconueniens, aut repugnantia ex eo, quod forma substantialis possit esse in pluribus materijs simul, præterquam quod esset infinita, existimo formam substantialem posse esse in pluribus materijs, quia reuera non sequeretur ex hoc præcise eam esse infinitam: an autem sequatur alia repugnãtia, dicemus *lib. 1. Physicorum*, & modo satis sit dicere, quod si non sequatur alia repugnantia ex hoc, quã sequitur ex eo, quod forma accidentalis possit poni in diuersis subiectis, quod idem sit dicendum de vtraque; si vero sequatur aliqua particularis repugnãtia ex inexistẽtia vnius formæ substantialis in pluribus materijs, tum non erit idem dicendum de ipsa, atque de formæ accidentalis inexistentia in pluribus subiectis, quia reuera ex hac nulla sequitur repugnantia.

33

Ad confirmationem illam ex doctrina Scoti, nimirum quod secũdum ipsum repugnet eandem naturam assumi à pluribus personis immediate: ergo repugnat idem accidens subiectari simul in pluribus subiectis; *Respõdeo* negandam esse consequentiam in casu, quo accidens poneretur in pluribus subiectis, siue sine dependentia vlla, siue cum dependentia partiali à quolibet ex illis: & ratio disparitatis desumẽda est ex ipsomet principio Scoti, quo probat eandem naturam nõ posse assumi à pluribus personis, quia scilicet inde sequeretur, quod dependeret à qualibet ex illis, & non dependeret; ex hoc enim principio sequitur quod nõ esset idem dicendum de accidẽte quantum ad inexistendum pluribus subiectis, & de natura quãtum ad assumptionem à pluribus personis, nisi accidens dependeret à pluribus subiectis, & etiam nisi dependeret adæquate à quolibet ex illis, quo modo nõ asserimus posse esse in pluribus subiectis. An autem natura humana possit ita assumi à pluribus personis diuinis, vt non depẽderet adæquate ab vlla ex illis, sed partialiter tantum, examinandũ remitto ad materiam de Incarnatione.

DISPVTATIO XIV.

De Quantitate.

PRIVS egit Philosophus de prædicamento Quantitatis, quam de vllo alio accidẽtis prædicamento, non quod cæteris sit perfectior, quia ostendemus postea Qualitatem esse Quãtitate perfectiorem, sed quod immediate subiectetur in substantia, & quod ex ipsismet qualitatibus plurimæ in ipso subiectentur. Quod autem ad rem ipsam attinet, posset sine dubio de qualitate prius agi: sed reuera parũ refert quo ordine de his prædicamentis tractetur, modò tractetur de singulis sufficienter.

QVAESTIO I.

Quid sit Quantitas vt sic.

1 *Quid quantitas virtutis.*

QVantitas est duplex: vna *virtutis*, quæ est perfectio rei, secundum quam vna res dicitur magis, vel minus perfecta quàm alia res, seu maioris, vel minoris, aut æqualis perfectionis cum alia re, competitque non creaturis tantum, sed ipsi etiam Creatori, qui propterea in sacra pagina sæpe *Magnus* appellatur: De hac autem modò nõ agimus, quia non spectat ad aliquod vnũ prædicamentũ, sed vagatur per omnia, cùm vnaquæque res habeat sibi identificatam suam propriam perfectionem, siue sit substantia siue accidens, præsertim absolutum: quod addo, quia aliqui sunt, qui dicunt relationes nullas dicere perfectionem, & quidem *Scotistæ* fere omnes id tenent de relationibus diuinis, de quo suo loco. Alia est *Quantitas molis*, solis corporibus conueniẽs, ratione cuius vnum corpus dicitur esse maius, aut minus alio corpore, non virtute, sed extensione, aut numero partium integralium; sicut dicitur vnus mons esse maior vno homine, quo tamen minor est virtute & perfectione. De hac autem quantitate molis agimus in hac disputatione, & in hac quæstione definitionem & rationem eius formalem inuestigamus iuxta mentem Philosophi.

Quid quantitas molis.

CONCLVSIO I.

2 *Descriptio Quãtitatis.*

BEne describitur Quantũ à Philosopho 5. Met. cap. 7. esse id quod est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum vtrumque, vel vnum quodque vnum quid, & hoc aliquid aptum est esse.* Hæc est communis omnium Peripateticorũ, qui vel ipsa Philophi authoritate ad cõcordiser eam tenendam adduci potuerunt. *Probatur* autem, quia omni & soli Quanto competit, declaratque naturam eius absque defectu, vel superfluitate, quatenus distinguitur ab omni alio, quod non est quantum, vt ex explicatione singularum partiũ constabit, & ex dicendis in tota hac quæstione. Vt autem distinctiùs naturæ Quantitatis applicetur, antequam explicetur definitio, quæ à Philosopho applicata est quantitati in concreto, ap-

applicabimus eam quantitati in abstracto, quæ iuxta illam descriptionem describi potest esse *Accidens per se diuisibile in ea, quæ insunt, quorum vtrumque vel vnumquodque vnum quid & hoc aliquid aptum est esse*.

Dicitur esse *Accidens*, quia accidens est genus vel quasi genus, in quo conuenit quantitas cum accidétibus cæterorum prædicamentorum, siue vniuoce siue analogice, parum refert ad propositum. Dicitur: *diuisibile*, vt distinguatur ab accidentibus indiuisibilibus. Dicitur: *in ea quæ insunt*, id est in partes ex quibus actualiter componitur, vt distinguatur ab accidentibus vniuersalibus, quæ sunt diuisibilia in partes subiectiuas, seu in inferiora sua, vt albedo est diuisibilis in hanc & illam albedinem, quæ insunt ipsi non actu, sed potentia. Dicitur: *quorum vtrumque*, id est quarum partium actu ipsi inexistentium vtraque, si duæ sint, *vel vnumquodque*, id est vnaquæque pars si plures partes sint in ipso, *est vnum quid*, id est quid completum, *& hoc aliquid*, id est aliquid singulare existens extra alteram partem: & per hoc distinguitur à toto essentiali tam metaphysico quam physico, quia partes, in quas diuidi potest totum metaphysicum, sunt intra se inuicem per realem identitatem, cum solum formaliter distinguantur, & ex partibus physicis essentialibus, in quas totum physicum diuidi potest, vna nempe forma subiectatur in altera, nempe materia, & non est extra illam. Distinguitur etiam per hoc à substantijs mixtis, quamuis componerentur formaliter illa ex quatuor elementis, & quamuis hæc quatuor elementa, ipsis formaliter inexisterent: nam licet ex hac hypothesi mixtum esset diuisibile in elementa tanquam in partes formaliter & actualiter ipsum componentes, & licet quælibet ex his partibus esset ens completum; tamen vna pars ex ipsis non est extra aliam in mixto, sed in qualibet parte signabili mixti omnia quatuor elementa reperiuntur. Quod si elementa non insint formaliter in mixto, sed tantum virtualiter, tú quantitas distinguetur à mixtis vt mixta sunt diuisibilia in elementa, per hoc, quod sit diuisibile in ea, quæ insunt actu & formaliter in ipso: nam sic non insunt elementa mixto iuxta hãc sententiam, quæ longe communior est apud Peripateticos. Sed & etiã distinguitur à mixtis quomodocumque insunt ipsis elemẽta, per hoc quod quantitas sit accidens, mixta vero composita ex elementis non sint accidentia, sed substantia.

Contra descriptionem hanc quãtitatis statim occurrit difficultas, quod tota illa videatur conuenire alicui qualitati, v. g. calori: nam calor est diuisibilis in ea, quæ insunt, quorum vnumquodque est vnum quid, & hoc aliquid. Certum est enim quod calor sit diuisibilis in partes integrales caloris, quæ sunt extra se inuicem, & quarum vnaquæque pars est ens completum, & per se potens existere tam bene quã possint partes quantitatis.

Quænam diuisibilitas cõpetit quantitati.

Sed respondetur facile, diuisibilitatem, quæ ponitur in descriptione quantitatis, esse diuisibilitatem per se, & in ordine ad causas naturaliter agentes præsertim corporeas, ita vt quantitas sit illud accidens quod potest per se ratione sui diuidi in partes sibi inexi-

inexistentes, & ratione cuius cætera; quæ sunt naturaliter diuisibilia & separabilia, possunt sic diuidi. Hæc autem diuisibilitas nõ competit calori, nec vlli qualitati; quamuis enim naturaliter possint diuidi separarique partes caloris, tamen non possent sic diuidi, nisi essent quantæ aut per receptionem quantitatis in se, aut per inhæsionem in quantitate aut quanto: nam si poneretur calor absque quantitate, esset penetrabilis cum quocumque corpore, & consequenter non possent naturaliter partes eius separari ab inuicem per interpositionem vllius corporis, & idem est dicendum de substantia. Quãtitas autem, si per se poneretur absque substantia, cui inhæret, posset naturaliter diuidi per interpositionem corporis, vt patet in mysterio Eucharistiæ. Et similiter posset diuidi si poneretur absque vlla qualitate, cum certum sit qualitates non conducere vlla ratione ad hoc vt quantitas diuidi possit, aut partes eius separari. Vnde patet quantitatem ita esse per se diuisibilem, vt cætera, quæ diuisibilia sunt, non habeant diuidi posse naturaliter nisi à quãtitate.

4 *Dices*: si substantiæ haberent posse diuidi à quantitate, qualibet substantia quanta posset naturaliter diuidi: sed hoc est falsum, quia substantia cæli non habet sic posse diuidi, cum sit incorruptibile.

Respondeo, quidquid sit an cælum sit quantum quantitate proprie dicta & prædicamentali, de quo suo loco, negando sequelam: quia non omnis substantia quantitate affecta, deberet posse diuidi, nisi habeat conditiones requisitas ad hoc vt mediante quantitate diuidi possit: & hinc si poneretur quantitas in Angelo non posset tamen nec Angelus, nec quantitas eius diuidi naturaliter vt existens in Angelo, quia deest Angelo pluralitas partium entitatiuarum, in quas diuidi posset. Vnde si desit cælo diuisibilitas fundamentalis in ordine ad potentiam naturalem, quamuis habeat quantitatem, non poterit naturaliter diuidi, nec etiam quantitas in ipso subiectata, quia hæc nequit diuidi quin subiectum ipsius diuidatur, alias posset naturaliter poni extra subiectũ: neque hinc sequitur quod quantitas cæli non sit per se diuisibilis, nam ex se quidem & ex sua ratione formali est diuisibilis, cum sit eiusdem rationis, vt supponitur, cum alijs quantitatibus; sed per accidens, ratione scilicet subiecti fit vt non sit proxime diuisibilis. Itaque dicitur per se diuisibilis, quia quantum est ex parte sua, nisi poneretur impedimentum extrinsecum, posset diuidi; non autem dicitur ita esse ex se diuisibilis, quasi nõ posset ab extrinseco fieri vt non posset proxime diuidi. Quæ doctrina confirmari potest ex eo, quod quãuis omnia corpora naturalia sint diuisibilia, & habeant quantitatem eiusdem rationis, tamen propter diuersitatem suã specificam quædam ex ipsis sunt facilius diuisibilia quam alia; quod nemo dixerit procedere à quantitate: ergo posset esse talis conditio alicuius corporis, vt, quamuis esset quantum, nullo modo posset diuidi naturaliter.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

In quo consistat ratio formalis Quantitatis.

5 QVāuis ex descriptione præmissa quātitatis videri posset significata ratio formalis ipsius, tamen non ita est; nam descripsimus ipsam, vt diuisibilis est, & hoc non obstante posset fieri, quod diuisibilitas illa non esset ratio formalis ipsius, sed proprietas. Itaque hoc examinamus hic, & præterea adiungemus alia, quæ ad pleniorem Quantitatis cognitionem conducere poterunt.

Prima sententia docet rationē formalem quantitatis consistere in ratione mensuræ. Hæc tribuitur *Alberto Magno tract.* 8. *cap.* 1. & *S. Thoma opusc.* 52.

Quid est quātitatem esse mensuram.

Vt autem intelligatur hæc sententia, & eo melius; vel admittatur vel reijciatur, *Aduertendum* est mensuram esse id, quo quantitas rei cognoscitur; vnde quia per applicationem vlnæ v.g. cognoscimus quantus sit aliquis pannus, aut aliquod lignum, propterea vlna vocatur mensura panni: & quia per applicationē tanti, vel tanti ponderis cognoscimus quāta sit grauitas auri, vel argenti, propterea tale pondus, v.g. libra potest dici mensura auri, & argenti: & quia propter maiorem, vel minorem distantiā substantiarum corporearum ab homine potest colligi quod sint maioris, vel minoris perfectionis in se, propterea homo potest vocari mensura perfectionis substantiarum omnium corporearū, & in hoc sensu dicitur communiter quod in vnoquoque genere sit aliquod vnum, quod sit cæterorum, quæ in illo genere ponuntur, mensura & metrum. Quando igitur dicitur quod quātitatis ratio formalis consistat in ratione mensuræ, non debet hoc intelligi de quacumque mensura, sed de ea, per quam cognoscimus quanta sit extensio rerum extensarum, non de ea per quam cognoscimus quanta sit grauitas, aut perfectio virtutis rerum.

Mensura capitur actiue, & passiue.

6 *Rursus aduertendum*, quod esse mensuram potest capi, vel actiue vel passiue; passiue capitur quādo capitur pro illa ratione, secundum quam rei extēsio potest mensurari, seu cognosci per applicationem alterius rei: actiue vero capitur, quando capitur pro illa ratione, secundum quam potest aliquid mēsurare extensionem alterius rei, seu deducere in cognitionem eius. Quando ergo dicitur quod ratio quantitatis consistat in ratione mensuræ, aliqui id intelligunt de ratione mensuræ actiuæ; aliqui de ratione mensuræ passiuæ: & sane mihi videtur quod vtraque ratio sit æqualiter de essentia quantitis, aut proprietas eius, quæcumque enim quantitas habet vnam rationem, habet etiam & alteram, nec video quænam ex illis primo debeat potius ipsi cōpetere, nisi quis velit prærogatiuam dare actiuitati.

Tribus modis potest aliquid esse mēsura.

Aduertendum denique, esse mēsuram tam actiue quam passiue, posse intelligi vel actualiter, vel aptitudinaliter, vel radicaliter: Esse mēsuram actualiter est quod actu mensurat, vel mensuratur actu: esse mensuram aptitudinaliter actiue, vel passiue, est id quod aptum natum est mensurare, vel mensurari: denique esse mensuram radicaliter acti-

ue, vel passiue est habere radicem, ad quam sequitur prædicta aptitudo ad mensurandum.

7

Secunda sententia est rationem formalem quantitatis consistere in diuisibilitate. Hæc tribuitur *D.Thom.* 1.*d.*19.*quæst.* 1.*ar.*2. *Scoto hic quæst.* 17. Eam tenent expresse *Soncinas* 5. *Metaph.q.*21.*Iauellus quæst.* 20. *Flandria quæst.* 14. *Capreolus in* 1. *dist.*3.*quæst.*1. *ar.*3.

Quenam diuisibilitas cõpetit quãtitate.

Hęc etiam sententia potest intelligi de diuisibilitate, vel actiua, secundum quam scilicet aliqua res potest actu diuidere partes sui subiecti, seu rerum in se subiectarum; vel passiua, secundum quam res potest diuidi: & quidem ex duabus acceptionibus diuisibilitatis prima est satis impropria, & minus propterea vsitata. Potest etiam intelligi de diuisibilitate radicali consistente in radice, ad quam sequitur diuisibilitas formalis, quæ est aptitudo, quam habet res ad hoc, vt possit diuidi; vel de ipsa diuisibilitate formali.

8

Tertia sententia est quod consistat ratio formalis quantitatis in extensione partium, seu in hoc quod est habere partes extra partes. Hæc est communior sentẽtia tam Thomistarum cum *S. Thoma* 1. *par. quæst.* 14. *art.* 11. quos citant, & sequuntur *Complutenses*, quàm *Scotistarum* cum *Scoto in* 4. *distin.* 10. *quæst.* 1. ac etiam recentiorum, vt *Suaris disp.*40. *Metaphys. sect.*4. *Hurtads disp.*13. *sect.* 4. Non tamen conueniunt omnes hi authores in modo illam explicandi, sed conueniunt in hoc communiter contra aliquos Nominales, quod illa extensio, in qua consistit essẽtia quantitatis, non sit extensio actualis, secundum quam partes quantitatis sint actu extra se inuicem taliter, vt si quantitas illa poneretur in loco, vna pars ipsius correspõdeat vni parti loci, & altera alteri, sicut, manus mea de facto correspondet alij parti huius loci, in quo sum, & caput alteri. Cuius ratio est *primò*, quia de facto quantitas Christi reperitur cum substantia ipsius sub speciebus Eucharisticis, (non quidem ex eo, quod aliàs ipsius substantia non esset corpus sine quãtitate; esset enim sine dubio corpus de prędicamẽto substantiæ, quamuis quantitatem nullo modo haberet, nec posset habere; neque enim per se dependet corpus quod est de illo prædicamento, à quantitate tanquam à conditione essentialiter requisita, sed quia non est dicendum quod substantia Christi sit sub illis speciebus sine qualitatibus corporeis, aut quantitate, quæ est subiectum earum.) *Secundò*, quia nulla est ratio, cur Deus non posset omnes partes quantitatis taliter collocare inter se, vt non essent extra se inuicem, sed simul penetratiue, sicut duo corpora quanta possunt simul esse penetratiue in eodem loco.

9

Quamuis autem in hoc conueniant, adhuc tamen habent magnam dissensionem: nam *aliqui dicunt* essentiam quantitatis consistere in extensione partium in ordine ad se; alij dicunt quod consistat in extensione partium in ordine ad locum. Quod vt intelligatur aduertendum, quod habere partes extensas in ordine ad se, est habere partes cum aliquo speciali ordine inter se vnitas, vt siue sint omnes penetratiue in eodem loco, siue non sint, vna ex illis vniatur immediate alteri alicui determinatæ parti, &

Quid est habere partes extensas in ordine ad se.

alia

alia alteri, nulla vero omnibus, vt v.g. caput collo, collum humeris, humeri manibus, &c. huiusmodi extensionem partium habet corpus Christi Domini sub speciebus Eucharisticis: quamuis enim omnes partes istius corporis sint simul sub qualibet particula hostiæ, tamen caput non vnitur physicè immediate pedi, nec manus oculis, sed eodem modo sibi sic immediate vniuntur, quo vniuntur in cælo, vbi sunt extra se inuicem quoad locũ. Extensio vero in ordine ad locum, loquẽdo de extẽsione aptitudinali aut radicali, consistit in aptitudine illa, quam habet res ad occupandum tantum vel tantum locum, ita vt vni parti loci correspõdeat vna pars rei extensæ, & alteri altera. Per quod patet differentia prædictorum modorum dicendi.

Quid habere partes extensas in ordine ad locum.

Alii vero dicunt ita extensionẽ partium esse de essentia quantitatis, vt nulla alia res habeat, aut possit habere extensionem partium, nisi ratione quantitatis, vnde consequenter dicunt quantitatem dare extensionem partiũ integralium substantiæ corporeæ, in qua subiectatur, & accidentibus corporeis, quæ subiectantur in illo, vt albedini, nigredini, colori, &c. & in hoc communiter conueniunt Thomistæ, sed cum discrimine aliquo: nam aliqui ex illis, vt *Ioannes à S. Thoma* hic admittit substantiam habere ex se formaliter plures partes integrales substantiales entitatiue distinctas independenter à quantitate. Alij autem, vt *Complutenses* hic negant vllam rem præter quantitatem habere vllas partes integrales etiam entitatiue, & substantialiter distinctas. Ex his vero duabus vltimis sententijs prima sine dubio est longe probabilior, vt patebit ex dicendis.

Alii denique dicunt, essentiam quantitatis non consistere in quacumque extensione partium siue in ordine ad se, siue in ordine ad locum, sed in extensione partium tali, ad quam sequitur pro proprietate diuisibilitas naturalis modo explicato quæstione præcedẽti, seu impenetrabilitas naturalis: ita vt quidquid habet partes extensas vt sic, diuisibiles, seu impenetrabiles, sit quantitas, vel quantitate affectum. Hæc est Scotistarum & recentiorum communiter.

CONCLVSIO I.

10

Ratio formalis quantitatis nõ est esse mensura actualis aut aptitudinalis.

RAtio formalis quantitatis non consistit in hoc, quod sit mensura actualis, aut aptitudinalis, aut etiam radicalis, siue loquamur de mensura actiua, siue de passiua. Hęc est communissima quantum ad duas primas partes de mensura actuali & aptitudinali contra primam sententiam.

Probatur autem quantum ad mẽsuram actualem, quia per accidens est, quod quantitas actu mensuret aut mensuretur: ergo ratio actualis mensuræ siue passiuæ siue actiuæ non potest esse de eius essentia.

Probatur etiam quoad mensuram aptitudinalem, tum quia illa aptitudo, cum sit respectus aptitudinalis, ad summum potest esse tantum proprietas quantitatis: tum quia præsupponit quantitatem habere plures partes extensas: ergo non potest esse de essentia quantitatis: nihil enim potest esse de essentia rei, quod præsupponit aliud aliquid competere tali rei, vt est euidens, quia aliàs res esset antequam eius essentia esset.

11

Probatur denique quoad tertiam partem, quæ videtur esse contra *Complutenses*, qui admittunt, radicem, ad quam sequitur ratio mensuræ, esse de essentia quantitatis: probatur inquam quoad hanc partem, quia ipsa substantia posset independenter à quantitate mensurare actualiter aliā substantiam & quantitatem etiā, & posset mensurari per aliam substantiam & quantitatem, habetque ad hoc aptitudinem & radicem, ad quam sequitur talis aptitudo, tam bene quam quantitas: ergo ratio formalis & essentialis propria quantitatis non est esse mensuram radicaliter.

Consequentia est euidens, quia ratio essentialis propria vnius rei nequit competere alteri rei essentialiter distinctæ. Probatur antecedens, quia substantia ex se habet partes extensas in ordine ad locum, vt postea dicemus, & Angelus posset applicare substantiā habentem viginti palmos, v.g. longitudinis ad alias substātias corporeas, & ad quantitates, & per talem applicationem cognoscere an illa substantia vel quantitas haberet tot palmos, vel plures, vel pauciores, & similiter per applicationē quantitatis palmariæ ad illā substantiā, destructa eius quantitate posset cognoscere quot palmos extensionis haberet: ergo illa substātia habet aptitudinē formalē & radicalem ad mensurandum.

11 *Confirmatur*: ideo quātitas habet aptitudinem formalem & radicalem mensurādi, quia per applicationem eius ad alias res potest cognosci quanta sit extensio earum: ergo si potest per applicationem substantiæ hominis, separata quantitate, cognosci extēsio alterius substantiæ aut quantitatis, habebit aptitudinē formalem & radicalē ad mensurandū, quod sane mihi certū est ex suppositione, quod substātia habeat partes independēter à quātitate.

Verum quidem est, quod in ordine ad nos pro hoc statu non possemus per substantiam extensam entitatiuè separata quantitate, mensurare extensionem vllius rei, quia non possemus ipsū applicare localiter, propter defectum quantitatis: vnde in hoc sensu posset dici, quod radicalis mensuratio seu mensuratiuitas sit de essentia quantitatis, capiendo talem radicem pro illa ad quam sequitur aptitudo ad hoc, vt res possit assumi à nobis pro hoc statu ad mensurādas extensiones rerū: nec hoc negamus in conclusione. Sec nec in hoc etiam sensu radix, seu aptitudo ad mensurandum ita est de essētia quātitatis, vt nō possit natura eius concipi & declarari, quatenus distinguitur ab alijs rebus ab sque eo quod concipiatur sub tali ratione mensuræ, aut aptitudinalis, aut radicalis, vt patebit ex dicendis.

Quo sensu mensuratiuitas posset dici de essentia quantitatis.

12 *Fundamentū aduersariorū* citatorū pro prima sententia cōsistit in aliquibus locis Philosophi in quibus dicit quantitatēesse mēsurā, & colligit, ex eo, quod aliquid sit mensura, illud esse quātitatē. *Sed facile respondetur*, licet quātitas sit mensura, non propterea rationem mensuræ esse ipsi propriam aut essentialem. *Deinde*, quāuis colligeretur, ex eo, quod aliquid sit mensurabile, aut mensuratiuum, illud esse quantitatem, aut quantitate affectum, hoc tamen non arguit mensurabilitatem esse de essentia eius, quia bene posset colligi aliquid esse quantum ex eo, quod haberet

beret proprietatem quantitatis, sicut ex eo quod aliquid sit risibile, colligitur à posteriori quod sit rationale. Sed nec ex eo, quod aliquid sit mensurabile, aut mensuratiuum quomodocũque, potest colligi etiam à posteriori, quod sit quantum, aut quantitas, nec ex eo id collegit Philosophus, sed ex eo quod sit mensurabile, aut mensuratiuum in ordine ad nos, vt supra dixi.

CONCLVSIO II.

13 *Esse diuisibile in partes extensas non est de essentia quantitatis.*

E*sse diuisibile in partes integrãtes non est ratio formalis quãtitatis, nec quidem proprietas eius quarto modo; esse tamen ex se diuisibile naturaliter in partes integrantes per interpositionem corporis est proprietas eius; & radix, ad quam sequitur talis diuisibilitas, est de essentia eius.* Hæc est authorum omnium tertiæ sententiæ, & videtur esse contra secundam sententiam.

Probatur autem prima & secunda pars, nimirum quod diuisibilitas in partes integrantes non sit ratio formalis propria quantitatis, vt distinguitur ab alijs rebus, nec proprietas eius quarto modo, quia etiam substantia est diuisibilis in tales partes, etiam separata quantitate; neque enim potest dubitari quin substantia capitis hominis, separata quantitate, possit diuidi & conseruari diuisa à substantia manus, & hæc à substantia pedis: ergo totus homo posset diuidi in partes integrantes, separata quantitate, & idem est de tota substantia aquæ, & quacumque altera substantia corporea, ac etiam de albedine, ac quacumque qualitate includẽte plures partes realiter distinctas, & fortassis non solum à Deo possunt huiusmodi res diuidi in partes integrantes, quod tamen sufficeret nobis, sed etiam ab Angelis: ergo esse diuisibile in partes integrantes non est, nec propria ratio formalis quantitatis, nec proprietas eius quarto modo.

Diuisibilitas naturalis per interpositionem corporis est proprietas quantitatis.

Probatur secunda pars, quia nihil potest sic diuidi ex se, nisi, vel quantitas, vel quod recipitur in quãtitate, aut re quãta, vel quod recipit quantitatem, & ipsa quãtitas est naturaliter sic diuisibilis, vt patet ex dictis quæst. præcedenti: ergo talis diuisibilitas est proprietas eius quarto modo, & consequenter radix ad quam sequitur talis diuisibilitas, est de essentia eius, & propria ratio essẽtialis ipsius. Dico autem quod talis diuisibilitas sit proprietas, & de essentia eius, tum quia formaliter loquendo est respectus, & respectus nequit esse de essentia entis absoluti, qualis est quantitas; tum quia præsupponit extensionem, seu pluralitatem talium partium, quæ extensio est soli quantitati competens, prædicatum autem essentiale nihil potest in re præsupponere, de cuius est essentia.

14 *Obijcies*, Quantitas definitur per diuisibilitatem: ergo diuisibilitas est de essentia eius. *Confirmatur*, quia *Scotus* in Prædicamentis *quæst.* 17. videtur dicere, quod diuisibilitas sit ratio formalis quantitatis.

Respondeo distinguendo antecedens: per diuisibilitatem qualemcumque, nego antecedens; per diuisibilitatem radicalem, hoc est, radicem ad quam sequitur aptitudo ad diuidendum per interpositionem, aut applicationem corporis, concedo antecedens; & similiter distinguo cõsequens:

quiens: ergò diuisibilitas talis radicalis est de eius essentia, concedo; diuisibilitas alia, nego cõsequentiam. Quod si per diuisibilitatem positam in definitione quantitatis intelligatur diuisibilitas formalis, negãdum est illam definitionem esse proprie dictã, sed potius dicendum est quod sit definitio impropria, coincidens cum descriptione, nec hoc est vllo modo inconueniens.

Ad confirmationem dico *Scotum* intelligendum similiter de diuisibilitate radicali, vt colligitur ex eo quod ipsemet expresse dicat 5. *Met. quæst.* 9. diuisibilitatẽ esse proprietatem quantitatis. *Concedo tamen*, inquit, *quod diuisibilitas sit prima passio quanti, & non de essentia eius*. Et paulo post: *Vnde quãtitas notificatur per eam*, scilicet per diuisibilitatem, *tanquam per proximam passionem eius, & non desinitur*.

CONCLVSIO III.

15 *Extendere partes substantiæ non est de essentia quantitatis.*

EXtendere partes substantiæ *siue actualiter, siue aptitudinaliter non est de ratione formali quantitatis*. Hæc est communis, *& patet* quantum ad extẽsionem actualem; quia potest quantitas esse absque substãtia, vt patet ex mysterio Eucharistiæ, & consequenter absque extẽsione actuali eius. *Patet etiam* quoad extensionem aptitudinalem, quia illa aptitudo formalis ad extendendas partes substantiæ est respectus, & præsupponit extensionem partium ipsiusmet quantitatis: ergo non est de essentia quantitatis, sed ad summum proprietas eius. Quod si quis velit radicem, ad quam sequitur aptitudo illa ad extendendas partes substantiæ, esse de essentia quantitatis, verum quidẽ dicet ex suppositione quod talis aptitudo competat quantitati, tanquam proprietas quarto modo, quia radix omnis proprietatis quarto modo est de essentia rei, cui competit illa proprietas. Sed reuera non videtur, quod aptitudo ad extendendas partes substantiæ conueniat quantitati, quia substantia, in qua subiectatur quantitas, habet partes suas extẽsas ex se antecedẽter ad quantitatem. Verum tamen est, quod quantitas facit partes substantiæ ita esse extra se inuicem, vt naturaliter non possint penetratiuè poni in eodẽ loco, & quod aptitudo ad hoc faciendũ sit proprietas eius quarto modo; vnde si hoc intelligatur per extendere partes substantiæ, concedendũ erit quod quãtitas habeat pro proprietate quarto modo aptitudinem ad extendendas partes substãtiæ, & quod radix, ad quam sequitur talis aptitudo, sit de essentia eius.

Quomodo extendere partes substãtiæ possit esse proprietas, aut prædicatũ essentiale substantiæ.

Et per hoc patet, sententiam *Auersa quæst.* 22. *de Quantitate sect.* 2. non esse veram, dum dicit essentiam eius consistere in hoc, quod sit illud quod exigit naturaliter extensionem illam partium extra se inuicem, quæ connaturaliter exigit respectus diuersos ad locum, secundũ quos vna pars correspondet vni parti, & altera alteri parti loci: nam ipsamet substãtia materialis habet huiusmodi extensionem partium, & qualitates etiam, maxime in sententia *Auersa*, qui dicit eas subiectari in ipsamet substãtia immediate: nam certe si separaretur quantitas hominis, partes ipsius hoc non obstante exigerent connaturaliter esse extra se inuicem, vt dicemus conclusione sequenti fusius; nec est vlla

Sententia Auersæ reijcitur.

vlla ratio cur confluere deberent in tali casu ad punctum vllum, aut cur Deus deberet determinare ad quod punctum confluerent. Nec etiam verum est, quod propterea aliquid est impenetrabile, quia habet partes extra partes in loco, vt dicit *Auersa*, quia corpus gloriosũ habet partes extra partes, & tamen est penetrabile: nec ideo solum substãtiæ immateriales sunt penetrabiles, quia non habent partes extra partes, sed quia non habent tales partes extra partes: quod totũ ex dicendis melius patebit.

CONCLVSIO IV.

16

Non est propria ratio formalis quantitatis habere partes extra partes.

Habere partes extra partes siue in ordine ad se, siue in ordine ad locum aut spatium, non est propria ratio formalis quantitatis, secundum quod distinguitur ab aliis rebus, siue id intelligatur actualiter, siue aptitudinaliter, siue radicaliter. Hæc est Scotistarum cum *Scoto 2. dist. 12. quæst. 2.* & recentiorum communiter contra *Complutenses* & plures *Thomistas* ab ipsis citatos.

Probatur autem manifeste, quia ipsa substantia, in qua subiectatur quantitas immediate, siue illa substantia sit materia prima, siue totum compositum ex materia prima & forma substantiali, habet partes extra partes, tam in ordine ad se, quàm in ordine ad locum; actualiter quidem semper, naturaliter loquendo, & aptitudinaliter ac naturaliter ita necessario, vt exigat connaturaliter ex natura sua habere talem extensionem actualẽ partium in ordine ad se & locum sic, vt miraculum sit si eam non habeat: ergo talis extensio partium non est propria ratio essentialis quantitatis, secundum quod distinguitur ab omnibus alijs rebus. Consequentia est euidens.

Probatur antecedens primò, quia substantia hominis v. g. ex se includit partem substantialem manus & partem substantialem pedis, & illæ duæ partes sunt extra se inuicem semper, nisi fiat miraculum; & substantia hominis exigit connaturaliter quod sint extra se inuicem tam bene, quàm tota quantitas exigit connaturaliter habere partes extra se inuicem; cum hoc solum discrimine, quod partes quantitatis non possint naturaliter esse simul, partes vero substantiæ absque quantitate, fortassis opera Angeli possint esse simul: quod discrimen non facit ad rem.

Substantia habet partes extra partes in ordine ad se & locum.

Confirmatur, quia substantia hominis connaturaliter loquendo exigit manum non esse immediate vnitam pedi, nec oculum auri: ergo exigit habere partes extra partes in ordine ad se. *Rursus*, eo ipso quo exigit manum non esse vnitam pedi immediate, exigit etiam connaturaliter quod, si ponatur in loco, manus ponatur correspõdẽs vni parti loci, & pes alteri: nam si non exigeret hoc, frustra exigeret manum non esse vnitam immediate pedi: ergo exigit cõnaturaliter partes suas integrales esse extra se inuicem in ordine ad locum.

17

Dices substantiam corpoream, quæ est subiectum immediatum quantitatis, exigere quidem vt partes suæ sint extra se inuicem in ordine ad se & locum, non tamen immediate & ex se, sed quatenus exigit quantitatem, à qua formaliter constituitur vna pars ipsius extra aliam partem tam in ordine ad se, quàm in ordine ad locum.

Contra, quia prius competit substantiæ illi habere partes substantiales extra partes, vnitas tali, vel tali modo, quam exigit habere quantitatem, & ideo exigit habere quantitatem, quia habet huiusmodi partes. Quod *patet primò*, quia in conceptu substantiæ corporeæ completæ, vt sic, vt distinguitur à spirituali, inuoluitur pluralitas partium substãtialium integralium, & in hoc probabiliter & communiter distinguitur à spirituali substantia, quæ indiuisibilis est, & non constãs pluribus talibus partibus: sed absurdũ est quod ille conceptus dependeat à quantitate ita, vt non possit intelligi aut esse, vt talis subst ãtia, sine quantitate: ergo prius habet habere partes substãtiales, quam exigere quantitatem. *Patet secundò*, quia certum est substantiam elephantis exigere maiorẽ quantitatem cõnaturaliter, quam substantia hominis, & substantiam hominis exigere maiorem quantitatem quam substantia muscæ exigit. Sed sane huius assignari nequit alia ratio, nisi quod exigat connaturaliter substantia elephantis plures partes substantiales quam exigit substantia hominis: ergo prius est substantiam habere plures partes substantiales quam exigere quantitatem talem vel talem.

18 *Probatur secundò idem principale antecedens*, nimirum, quod substantia ex se habeat plures partes; quia in veriori sententia substantia manus distinguitur essentialiter à substantia oculi, & hanc distinctionem nequeunt habere à quantitate, quæ est eiusdem rationis in ipsis: ergo substantia habet ex se plures partes integrales, & non a quantitate. *Deinde* certissimum est, quod substantia vnius partis aquæ distinguitur ita realiter à substantia alterius partis, vt vna possit manere alterã destructa, & quod non habeant hoc à quantitate, quia sine quantitate posset conseruari vna sine altera, & vtraque separata à se inuicem, vt si pars vnius aquæ conseruaretur absque quantitate in Hibernia, & altera Romæ, de possibilitate cuius casus non potest esse locus dubitandi: ergo ex se habet substantia plures partes.

Propter hoc argumentum concedit & bene *Ioannes à S. Thoma*, substantiam ex se habere partes plures entitatiuè, quarum vna non sit altera; sed dicit tamen vlterius licet substantia ex se habeat plures entitates substantiales, ex quibus integratur, illas tamen entitates futuras confusas & absque vllo ordine, nisi aduenirет quantitas, quæ eatenus dici debet extendere partes substantiæ, quatenus facit, vt plures entitates substantiales, quas includit substantia corporea, habeant ordinem inter se, ita vt vna entitas alteri entitati, & altera alteri immediate coniungatur, & ita vt vna correspondeat vni parti loci, & altera alteri, si substantia illa ponatur in loco. Vnde habere partes extra partes, quod est proprium quantitati secundum hunc authorem, est habere partes extra partes cum huiusmodi ordine absque confusione.

Sed contra hanc doctrinam facit primò, quod gratissime asserat hic author, substantiam, quæ exigit plures partes entitatiue distinctas, non exigere ipsas, cum ordine tam quoad se quam quoad locum.

Deinde certum est, quod non à quan-

quantitate habeat homo, quod oculus non sit vnitus manui immediate, nec auris pedi; cum enim quantitas omnium partiũ hominis sit eiusdem rationis, non potest concipi quomodo faceret oculum potius vnitum capiti quam manui: ergo substantia hominis exigit, partes suas cum ordine quodam inter se vniri independenter à quantitate. *Deinde* eo ipso quo sic exigit eas vniri, exigit etiam connaturaliter independenter à quãtitate, vt, si substantia illa tota ponatur in loco, oculus correspondeat vni parti loci, & manus alteri, & consequenter exigit partes suas esse ordinatas etiam quoad locum absque confusione: quod magis patebit ex dicendis.

19. *Probatur tertiò idem antecedens principale*, nimirum quod substantia ex se habet partes extra partes tam in ordine ad se, quam in ordine ad locum: quia, si à substantia hominis separaretur quãtitas, vt bene fieri posset in instanti, non deberent partes eius confluere ad punctum, nec moueri vllo modo localiter à loco, in quo erant antecedenter: ergo haberet illa substantia ex se partes extra partes tam in ordine ad se quàm in ordine ad locum. Probatur antecedens, tum quia gratissime, & absque fundamento vllo id diceretur; tum quia nõ esset potior ratio cur confluerent ad vnum punctum istius spatij, quam ad quodcunque aliud; nec necessariò deberet Deus determinare, ad quod punctum cõfluerent, nec esset assignabile vllum principium, à quo ille motus effectiue procederet: tum tertiò, quia aliàs daretur motus successiuus in instanti, aut saltem vna pars moueretur ab vna parte spatii ad alterã partem distantem, non transeundo per medium, quod implicat fieri naturaliter; nam pars substantiæ manus correspondens huic parti loci, cui iam correspondet de facto, deberet transire ad aliquod vnum punctum, ad quod idem punctum deberet confluere pars substantiæ pedis, & sic vel manus vel pes deberet transire in illo instanti ad illud punctum, quod esset distans à parte loci, cui correspondet iam, non pertransito medio, vel eo pertransito in instanti.

20. *Dices* illum confluxum partiũ substantiæ ad punctum in illo casu fieri supernaturaliter, non naturaliter.

Contra primò, quia ex hac responsione sequitur quod saltem naturaliter nõ deberent confluere ad punctum, & consequenter quod naturaliter loquendo deberent esse extra se inuicem, quod sufficit nobis.

Contra secundò, quia Deus nõ tenetur supernaturaliter concurrere ad talem confluxum, qui ad nihil prorsus deseruit: ergo posset non concurrere, & consequenter haberet substantia partes extra partes absque quantitate.

Dices Deum non teneri simpliciter ad illum concursum, sed solum secundũ quid, ex hypothesi prioris miraculi, hoc est separationis quantitatis.

Contra, quia nulla est ratio ob quam deberet, etiam connaturaliter ex suppositione talis separationis, concurrere ad illũ confluxum. *Deinde* ille confluxus est realiter distinctus ab illa separatione, nec vnum ex illis est necessario connexum ex vllo capite

cum

eum altero; ergo Deus ex suppositione separationis non tenetur concurrere ad illum confluxum.

21 *Ioannes à S. Thoma respondet*, quod separata quantitate à substantia hominis v.g. non confluerent omnes partes ad punctum nec in tempore, nec in instanti, sed tamen quod nō haberet partes extra partes formaliter, nec vnam partem correspondentem vni parti loci, & aliam alteri. quia neque esset in loco, sed esset in vniuerso tanquam aliquid eius: Omnes enim huiusmodi imaginationes, inquit, tollendæ sunt, quia sequuntur quantitatē; quare illa substantia nec est distans, nec alicubi positiue, sed solum haberet existentiam suam sine loco, sicut res extra mundum, & Angelus non operans.

Hac responsio, quamuis approbetur à quodam Scotista, putante propterea prædictum nostrum discursum nullius esse roboris, nullo modo satisfacit. *Primò*, quia supponit falsa principia, nimirum Angelum non esse in loco, nisi operetur, & quod esse in loco & habere partem correspondentem vni parti loci, & aliam alteri, sequatur solummodo quantitatem; quod nos hic negamus. *Secundò* & principalius, quia certum est, quod illa substantia hominis, quæ in hoc instanti existit in hoc loco, & non mouetur ab hoc loco localiter, si in alio instanti separetur quantitas, sit ita indistans à corporibus in hac schola locatis, vt si oculus posset ipsam videre, oculi hominum hic existentium possent eam videre & oculi eorum, qui essent in Hibernia, non possent ipsam videre. *Deinde* certum est, quod posset eadem substantia fieri ab illis ipsis oculis ita distans, & ita indistans ab oculis existentibus in Hibernia, vt hi possent tum ipsam videre, & illi non possent: ergo est in loco sufficienter ad propositum nostrum, siue sit in loco positiue siue negatiue, quod nihil facit ad rem.

22 *Confirmatur*; quia certum est, quod Angelus posset intuitiue videre talem substantiam, & cognoscere ipsam vt distinctam ab alijs substantiis, & certum est, quod si ipse posset destruere partes illius, quod posset destruere vnam partem relictis alijs, & quod posset ostendere quænam pars aeris, qui succederet quātitati destructæ, esset sine parte illa substantiæ ab Angelo corruptæ, seu destructæ.

Confirmatur secundò, quia destructa quantitate illius substantiæ, succederet ipsi aer, & aer ille esset penetratiue simul cum substantia, quæ perdidit quantitatē: Quæro tum, an cum vna parte illius aeris esset tota illa substantia penetrata, an solum pars ipsius: si tota: ergo admittitur confluxus partium ad vnam partē: si pars tantum; ergo admittitur pars extra partem cum correspondentia ad partes loci.

Contra tertiò, quia tam verum est illam substātiam esse in loco, quam ipsam quantitatem: nec est vlla prorsus ratio, quæ probat quantitatē esse in loco positiue, quæ non probat illam substantiā esse in loco positiue: & sane qua ratione posset defendi quod illa substantia non esset in loco, eadē sustineri posset, quod nec quantitas etiam esset in loco positiue.

23 *Confirmatur conclusio*, & tota doctrina hactenus proposita, quia nulla est ratio vnde colligatur

quod

quod substantia accipiat extensionem partium à quantitate potius, quam quantitas à substantia; nec vlla est ratio, vnde dicatur quod quantitas ex se habeat partes extensas, potius quã substantia: ergo non est dicendum quod habere partes extra partes sit potius de essentia quãtitatis, quam de essentia substantiæ.

Dices id colligi ex eo, quod de facto reperiatur quantitas cum partibus extra partes, vt in mysterio Eucharistiæ absque substantia.

Contra, quia si cõseruaret Deus substantiam aquæ, v. g. absque quantitate, illa etiam haberet partes extra partes tam bene quam quantitas habet in illo mysterio: ergo ex hoc non colligitur quod ex se magis competat quantitati habere partes extra partes, quam substantiæ. Plura alia argumenta adducuntur pro nostra conclusione, quæ sibi obiiciunt *Complutenses*, & quibus nullo modo satisfaciunt ipsi, nisi supponendo incertissima principia, vt facile erit ex dictis & dicendis colligere; quæ tamen argumenta breuitatis causa hic proponere omisi, contentus iam præmissis & solutione argumentorum, in quibus fundant se aduersarij.

24 *Obiicies ex Ioanne à S. Thoma* duo fundamenta, quibus ipsius, & Thomistarum opinio innititur secundum ipsum; primum est quod indiuiduatio rerum corporearum sumatur à quantitate, tanquam à conditione requisita.

Verum hoc principium imprimis est falsum, vt patet ex dictis supra: *deinde* nihil facit ad propositum, quia ipse non potest dicere quod indiuiduatio rerum ita sumatur à quantitate, vt non haberent indiuiduationem, quamuis actu non haberent quantitatem. Certum est enim quod duo lapides, destructis quantitatibus, essent duo numero distincti lapides, vt ipsemet concedit, cum quo tamen tenet prædictũ principium, quia dicit indiuiduationem ipsorum sumi non ab ordine actuali ad quantitatem, sed ab aptitudinali: ergo similiter duæ partes aquæ possent esse distinctæ & extra se absque quantitate, quãuis distinctio earum sumeretur à quantitate, quia non deberet desumi illa distinctio ab ordine actuali ad quantitatem, sed ab aptitudinali, qui ordo aptitudinalis posset esse absque eo quod quãtitas actualiter inhæreat substantiæ.

25 *Secundum fundamentum* ipsius est, quod partes integrales ex propria sua ratione non possunt esse distinctæ & inconfusæ, nisi ab aliquo accidente, quia extensio partium in toto non est quæcumque vnio earum, sed vnio penes extremitates tantum: partes autem substantiæ non habent vniri secundum extremitates à seipsis, quandoquidem substantia non habeat extremitates: extremitates enim sunt indiuisibilia vt linea, superficies, & puncta, quæ non reperiuntur in substantia sine quantitate.

Respondeo, partes integrales substãtiæ habere esse vnitas integraliter, eo modo quo partes quãtitatis; vnde si dicatur quod partes quãtitatis vniantur seipsis absque accidente superaddito, similiter dicendũ est de partibus substantiæ: & si partes quãtitatis dicantur vniri per aliquos respectus, vt fortassis melius dicitur, idem concedendum erit de partibus in-

Partes substantiæ possũt vniri cũ ordine non minus quam quantitatis.

integralibus substantiæ. Ad id autem quod dicitur, partes integrales debere vniri secundum extremitates seu indiuisibilia, secundũ satis communem sententiam, quæ negat etiam in ipsa quantitate indiuisibilia, id negatur. Quod si admittantur indiuisibilia in quantitate, possunt etiam admitti in substantia similia indiuisibilia ipsis conformia, punctum enim quantitatis debet subiectari in puncto substantiali, & linea quantitatis in linea substantiali.

Dices cum eodem authore: hinc sequeretur quod substantia ex se esset impenetrabilis, & sic quod nullus daretur effectus particularis aut vsus quantitatis.

Respondeo primò, potius me negaturum quantitatem esse accidens aliquod absolutum distinctũ à substãtia & qualitatibus, quam concessurum quod substantia ex se non haberet partes, quæ essent extra se inuicem.

Respondeo secundò negando sequelam, quia licet partes substantiæ vnirentur, mediantibus indiuisibilibus, adhuc possent penetrare se inuicem, sicut de facto partes quantitatis possunt de potentia absoluta penetrari, non obstante quod vniantur per indiuisibilia: neque in hoc est vlla prorsus difficultas.

26

Obiicies secundò ex Complutensibus: extensio illa partium substãtiæ independenter à quantitate non est necessaria: ergo sola quantitas per se, & ex se habet talem extensionem. Consequentia est euidens, quia eatenus illa sola non haberet illam extensionem, quatenus etiam competeret substantiæ. Probant antecedens, quia ideo esset ista extensio partium substantiæ necessaria, vt posset in se recipere quantitatem, quæ partes extensas habet, ne scilicet diuisibile extensiue in indiuisibili extensiue recipiatur: sed ad hoc non est necessaria illa extensio, sed sufficit capacitas in substantia ad recipiendam quãtitate, m alias inquiunt; si ad recipiendam extensionem quantitatis non sufficeret extensibilitas substantiæ, sed necessaria esset aliqua extensio actualis entitatiua; similiter vbi circumscriptiuum deberet præsupponere aliud vbi entitatiuum, & vt anima reciperet intellectum, deberet præhabere alium intellectum.

Respondeo negando minorem; quemadmodum enim qualitates extensæ non possent recipi in quantitate, nisi hæc esset extensa entitatiue, ita sane non posset quantitas extensa recipi in substantia, nisi hæc esset entitatiue extensa. Ad probationem minoris nego sequelam: neque enim ad recipiendum vllum accidens debet subiectum præhabere aliud accidens simile; neque est vlla ratio aut experientia, cur ante vbi deberet esse aliud vbi, aut ante intellectum alius intellectus; neque id ab vllo nisi absurdissime aut diceretur, aut conciperetur; vt mirum mihi sit cur *Complutenses* vtantur istis exemplis, quæ prorsus nihil faciunt ad rem, nec vllam habent proportionem cum re hic controuersa.

27

Quantitas non posset extendere substantiam indiuisibilem.

Itaque implicat contradictionem, quod quantitas posset extẽdere partes substantiæ, nisi substantia haberet plures partes extensibiles, quarum vna non esset altera, & propterea ad hoc vt recipiat quantitatem extendentem, debet necessario habere plures huiusmodi partes seu entitates; nec hoc potest cum vlla pro-

probabilitate negari: posset quidē quis imaginari quod substantia habens plures partes haberet ipsas ex se confusas antecedenter ad quantitatem, & non esset necessarium quod intelligeretur habere illas extensas & inconfusas antecedenter ad quantitatem: sed bene posset ista extensio earum prouenire à quantitate aduenienté ipsis, nec nos asserimus extensionem propterea debere competere ex se substantiæ, quasi non posset prouenire à quantitate; sed dicimus imprimis nullam esse rationem cur non haberet illam extensionem & inconfusionem partium ex se tā bene, quam quātitas suam extensionē, ex se habet: & dicimus vlterius necessarium esse naturaliter loquendo, quod habeat illam extensionem ex se in casu quo quantitas eius destrueretur, in instanti: & per hoc ruit totaliter hæc obiectio Complutensium.

28 *Obiicies tertiò*: Non potest ante quantitatem esse in substantia vlla compositio partium integrantium etiam entitatiuarū: ergo illa compositio & consequenter extensio habetur à quantitate. Probatur antecedens, quia compositio partium integralium est accidentalis, quia non est ex actu & potentia simpliciter: ergo nequit esse in substantia ante quantitatem, cum quantitas sit primum accidens substantiæ.

Confirmatur: quia partes integrales etiam heterogeneæ in esse partium, & distinctio earum causatur ab accidentibus: ergo ablatis accidentibus non manebunt actu partes integrantes. Probatur antecedens, quia caput & manus solum de materiali significant substantiam, de formali vero talem vel talem figuram cum his & illis accidentibus. Similiter ossa non distinguuntur à carne in ratione substantiæ, sed penes durum & molle, quæ sunt accidentia: ergo ridiculum est dicere quod ablata quantitate & aliis accidentibus consequentibus daretur in substantia caput, manus &c.

Respondeo negando antecedēs, & ad probationem distinguo antecedens: est compositio accidētalis, id est compositio partium, quæ non habent se per modum actus & potentiæ, concedo antecedens; est compositio accidentalis, prout talis dicitur compositio subiecti & accidentis in se subiectati, sicut est compositio parietis & albedinis, nego antecedens, & etiam consequentiam, quia optime posset esse compositio accidentalis, prout talis dicitur compositio seu vnio rerum, quæ non habent se per modum actus & potentiæ per se antecedenter ad omnem quantitatem, & etiam si quantitas esset impossibilis. Imo posset esse cōpositio accidentalis, prout talis dicitur cōpositio ex subiecto & accidente inhærente antecedenter ad quantitatem, quia substantia hominis antecedēter ad quātitatem, habet dissimilitudinem essentialem cum substantia Angeli & Leonis ex se independenter à quantitate: quæ dissimilitudo facit cum illa substantia compositionem accidentalē in hoc sensu. Ex quo patet falsum esse quod dicunt Complutenses, nimirum quantitatem esse primū accidens quod aduenit substantiæ; nam illa relatio similitudinis prius ipsi aduenit. Verum quidem est secundum communiorem sententiam, quod ex accidētibus absolu-

solutis quantitas sit prius accidens, quod aduenire solet substantiæ materiali, & consequenter, quod nullum accidens absolutum præsupponatur ipsi; sed hoc non facit ad rem nisi ostendant quod compositio partium integralium sit compositio accidentalis, id est compositio indigens accidente absoluto: hoc autem nõ facile poterunt ostendere aduersarij.

29 Itaque si requiratur vllum accidens ad compositionem integralem partium substantiæ, non erit aliud quam vnio istarũ partium inter se, quę vnio erit respectus, & consequenter poterit aduenire substantiæ ante quantitatem. Quod si illa vnio esset accidens absolutum, tum negandum esset, quod quantitas esset primũ accidens absolutum, quod adueniret substantiæ.

Quod confirmatur maxime in nostra sententia, qui dicimus vnionẽ formæ substantialis & materiæ primæ esse accidens relatiuũ independens per se essentialiter à quantitate: quod si ista vnio materiæ & formæ esset quid absolutum & substantiale, similiter posset dici quod vnio partium integraliũ substantialium sit quid absolutũ substantiale, & falsum esset quod sola illa, quæ habent se per modum actus & potentiæ per se vnirentur per vnionem substantialem.

Si ergo dicatur quod vnio qua vniũtur partes integrales substãtiæ, sit substantialis intrinsecè, falsum est quod debeat compositio partiũ integralium exigere quantitatẽ, aut aliquod aliud accidẽs; & falsum est, quod illa cõpositio sit accidentalis, id est exigens accidẽs prędicamentale: quod autem alio modo esset accidẽtalis, non facit ad rem. Si vero dicatur quod illa vnio sit accidens absolutum, falsum est quod quantitas sit primum accidens absolutum, quod aduenit substantiæ; & cõsequenter quamuis admittatur illa cõpositio esse accidẽtalis, id est exigens accidens, adhuc non sequetur, quod necessariò exigat quantitatem. Si denique dicatur quod sit quid accidentale respectiuum, poterit haberi sine quantitate, & consequenter illa compositio partium integralium bene poterit haberi absque quantitate. Quod autem possit haberi vnio partium substantiæ integralium absque quantitate, qualiscumque sit illa vnio, patet euidenter, quia si separaretur quãtitas à substantia Oceani v. g. non ideo illa pars Oceani, quæ correspondet Hiberniæ, esset discreta, aut discontinua à parte substãtiali Oceani, quæ iam ipsi est cõtinua: ergo esset ipsi cõtinua, quia inter continuum & discontinuũ non datur medium: ergo essent vnitæ illæ partes substantiales sine quantitate.

30 *Dices*: nõ haberent tum rationẽ partium. *Contra*, quia hoc gratis dicitur, & deinde non facit ad rẽ; quia saltẽ habetur quod duæ illę entitates substantiales, quę habebant rationem partium, dum aderat quãtitas, sint continuæ & vnitæ, siue habeant rationem partium, siue non habeant, quod nobis sufficit.

Ad confirmationẽ respondeo primo negando antecedens cum sua probatione, quia caput nõ solum dicit materiam primam, sed formam substantialem diuersæ rationis a forma substantiali, quam dicit manus, vt suo loco monstrabimus: & sane multo magis ridiculum videtur quod non diffe-

differant substantialiter substantiæ, cui accidentia tam dissimilia debentur, quam quod manerent cum substantiali differentia sine quantitate: & eodem modo posset quis dicere quod bos & equus non distinguerentur substantialiter, sed penes accidentia, ac id dici potest de carne, & ossibus.

Respondeo secundò distinguendo antecedens: in esse partium distinctæ rationis essentialis, transeat antecedens; in esse partium substantialium eiusdem rationis, nego antecedens. Itaque supposito quod caput non includat nisi materiam & formam eiusdem rationis cum materia & forma manus, & quod solum habeant dissimilitudinem accidentalem, sicut haberet homo niger & homo albus; verum erit quod dissimilitudo eorum proueniat formaliter ab accidentibus, & quod ablatis consequenter accidentibus non manerent cum illa dissimilitudine, sed cum omnimoda similitudine: tamen adhuc haberent distinctionem suam numeralem, neque enim essent identificatæ sibi realiter, & possent esse vel vnitæ sibi, vel separatæ, prout placeret Deo; vnde illa distinctio entitatiua eorum maneret, destructa quantitate, quod est mihi euidens.

31 *Obiicies quartò ex Alberto*: materia prima hominis, remota quantitate, vel est simplex, vel composita: si simplex, erit indiuisibilis, quod est intentum: si composita vel prima compositione, vel secunda: non prima, quia hæc fit ex per se actu & potentia, materia autem non includit actum per se tanquam partem essentialem sui, cum sit pura potentia physica; non etiam secunda, quæ est ex subiecto & accidente, quia vbi non est prima compositio, repugnat esse secundam compositionem.

Confirmatur: si materia secundum se componeretur ex partibus, necessario ibi esset distinctio partium: sed hæc est impossibilis in materia, quia vbi est distinctio vnius ab alio, necessario interuenit aliquis actus, actus enim est qui distinguit, ex 7. *Met. tex.* 49. materia autem, cum sit pura potentia, non habet actum.

Confirmatur secundò, quia prius est esse quam maius esse: materia ex se non habet esse: ergo neque maius esse, & consequenter ex se non habet extensionem partium.

32 *Respondeo* materiam primam hominis, remota quantitate, esse simplicem quantum ad compositionem essẽtialem physicam, & esse sic indiuisibilem, id est quid, cui repugnat diuidi in partes physicas essentiales, quod etiã de ipsa verum est quando afficitur quantitate: non est autem simplex integraliter, sed composita eodem modo quoad partes integrales entitatiuas sine & cum quantitate. Quamuis autem hoc modo sit composita, non debet esse composita aut prima compositione, id est compositione ex actu & potentia per se physica; nec secunda compositione, id est compositione ex subiecto & accidente; sed erit composita compositione partium integralium, sicut ipsa quantitas dicitur ab aduersarijs esse composita: quæ tamen non est composita nec prima nec secunda compositione in sensu præmisso, vt est euidens. Vnde mirum est adduci hac probationem ab aduersarijs, & magis mira est probatio illa, qua probant materiam non posse

se esse compositam secunda cõpositione ex subiecto & accidente, quia non est cõposita prima compositione; nam certum est dari compositionem ex subiecto & accidente, ex Angelo v.g. & intellectione, & ex hac quantitate & albedine absque prima compositione ex actu per se & potentia physica. Quod si intelligant compositionem primam esse illam, quæ est vel ex materia & forma, vel ex genere & differentia, tum falsum est materiam primam non esse compositam prima compositione, includit enim genus & differentiam metaphysicam, quamuis sit pura potentia physica.

32 *Addo*, hanc rationem solum probare quod materia prima ex se non haberet partes, sed non probat quin compositum ex materia prima & forma substantiali haberet ex se partes integrantes, & quin esset compositum ex talibus partibus, quia esset etiam compositum prima cõpositione.

Et per hoc patet ad duas confirmationes, quæ non probant aliquid de tali composito, sed solum de materia prima, cum tamen nobis sufficiat, illud compositum habere partes integrales extensas independenter à quantitate.

33 *Respondeo tamen* vlterius ad primam confirmationem, concedendo sequelam maioris, loquẽdo de distinctione numerica, & negãdo minorem; ad cuius probationem dico, quod distinctio omnis prouenitnt ab actu metaphysico, hoc est vel à differentia essentiali, vel indiuiduali, & dico materiam primam correspondentem capiti habere differentiam indiuidualem, qua distinguitur à materia prima correspondente manui, alias non posset illa annihilari, hac conseruata, quod est absurdissimum. Habet etiam differentiam essentialem suam materia prima, qua essentialiter distinguitur à forma substantiali, & accidentibus, & Angelis & Deo: quando autem dicitur quod sit pura potentia non includens actum, hoc debet intelligi de pura potentia physica, & actu physico, non de pura potentia metaphysica, & actu metaphysico, vt suo loco dicemus.

Addo, quod quamuis ex se materia non posset habere plures partes distinctas, posset tamen habere pluralitatem partium ex forma substantiali sine quantitate, quod sufficit nobis.

Ad secundam confirmationem etiam respondeo primo, quod quamuis materia nõ haberet neque esse, neque maius esse ex se, quòd posset habere & esse & maius esse à forma substantiali sine quantitate, vt iam dixi de partibus.

34 *Respondeo secundò* negando minorem; ex se enim habet materia suum esse existentiæ tam bene quam forma; & maius vel minus esse iuxta partes tantas, vel tantas.

35 *Obiiciunt quintò iidem Complutenses:* esse extensum quacumque extensione, sicut esse quale, est esse secundum quid: ergo sicut esse quale prouenit substantiæ à forma accidentali, ita etiam & esse extensum quacumque extẽsione, & consequenter sicut ablata qualitate substantia non haberet esse quale, ita ablata quãtitate non remanebit vllo modo extensa. Probatur antecedens; quia illud est esse secundum quid respectu substantiæ, per quod nõ

po-

potest responderi ad quæstionem quid est ipsius substantiæ, vel quod non complet aut terminat eam intra limites substantiæ: sed esse extensum est huiusmodi: ergo. Probatur maior, quia in substantia nullum aliud datur esse simplex, nisi vel essentiæ, per quod respõdetur ad quæstionem quid est; vel esse subsistentiæ & existentiæ, quæ sunt complementa & termini ipsius substantiæ. Probant minorem, quia quærenti quid est homo, non respondetur: est extensus etiam entitatiue, sed est animal viuens, &c. neque talis extensio est complementum aut terminus substantię in ratione substantiæ.

Confirmant primò, quia ridiculum esset distinguere quoddam esse quale entitatiue, & quale qualificatiue: ergo absurdum est etiam dicere quod detur aliquid extensum entitatiue, & aliud extensum quantitatiue.

Confirmant secundò, quia ex opposita sententia, hoc est nostra, sequitur nullum dari quantum per accidens; si enim admittatur in substantia extensio partium entitatiua, pariter admittenda erit talis extensio in qualitatibus subiectatis in quantitate, vt in albedine, calore, &c. quæ omnia absurda sunt, & aliena a schola Aristotelica: ergo substantia ex se, seclusa quantitate, nullam habet propriam extensionem.

35 *Respondetur primò* negando secundam consequentiam, quia posset prouenire ab alio accidente quam à quantitate: & sane ita dicendum est in nostra sententia, quod esse extensum proueniat ab vnione partium integralium, quæ est accidens respectiuum independens à quantitate) tanquã à cõditione sine qua non, quemadmodum esse compositum physice prouenit ab vnione materiæ & formæ, tanquã à tali conditione, quæ vnio materiæ & formæ est accidẽs, vt dicemus suo loco.

Respondeo secundò, quod esse extensum, id est includere partes integrales, quæ connaturaliter petant esse extra se inuicem non sit esse secundum quid, sed esse simpliciter substantiæ corporeæ vt sic, prout hæc opponitur substantiæ spirituali, & prædicatur de ipsa in quid, sicut prædicatur de ipsa corpus, quia idem est corpus vt sic, ac substantia includens huiusmodi partes, maxime in sententia aduersariorum, & omnium, qui dicunt substantias spirituales esse indiuisibiles, vnde falsa est minoris probatio.

Respondeo tertiò distinguendo maiorem: est esse secundum quid, id est esse non prædicabile in quid neque per modum subsistentiæ aut existentiæ, transeat maior: est esse secundũ quid, id est esse proueniẽs à solo accidente, nego maiorẽ; neque in hoc sensu probatur ab aduersarijs, in quo tamen sensu deberent illã probare.

36 *Addo ad hæc*, male dici ab ipsis quod omne illud esse sit secundum quid respectu substantiæ, quod non prædicatur de ipsa in quid, neque vt subsistentia, neque vt existentia, quia rationalitas non est esse secundum quid hominis, cum sit principium constitutiuum essentiale ipsius, & tamen non prædicatur in quid, nec de homine, nec de indiuiduis neque etiam vt existẽtia aut subsistentia. Rursus esse animæ non est esse secundum quid hominis, & tamen non prædicatur de homine in quid, neque vt existentia aut subsistentia. Et hinc vlterius

rius infero quod quamuis extẽsio partium non posset prædicari de substantia in quid; non inde sequeretur quod esse extensum esset esse secundum quid hominis. Quantum autem ad rei veritatem, quod homo habeat partes integrantes tot vel tales, est ipsi prædicatum accidentale, id est non essentiale ipsi quà homo; maneret enim conceptus hominis sine manu eius, & in hoc sensu potest dici quod habere tot partes sit esse secundum quid ipsi; sed inde non sequitur quod prouenirer à quantitate, aut ab vllo alio accidente tanquam à sola causa formali. Si autem per esse simpliciter non intelligitur solum esse quod est de constitutione essentiali physica aut metaphysica, sed etiam quodcumque esse partium substantialium rei, tum esse extensum erit de esse simpliciter hominis, siue prædicetur in quid, siue non, neque in hoc potest esse alia quæstio quã de nomine.

38 *Ad primam confirmationem* cõcedo antecedens, quia nulla est ratio aut experientia, vnde colligatur dari esse quale entitatiue distinctum ab esse quale quod habetur à qualitate; nego autem consequentiam, quia sunt vrgẽtissima fundaméta asserendi partes extensas entitatiue independẽter à partibus extensis quãtitatiue; vnde hoc debet asseri, licet illud primum non asseratur.

Ad secundam confirmationem nego sequelam; concedo tamen quod qualitates corporeæ subiectatæ in quantitate habeant partes extensas entitatiue independenter à quantitate, quemadmodum substantia habet, nec hoc est vllo modo absurdum aut alienum à schola Aristotelica, neque inde sequitur quod non darentur quanta per accidens, quia & substantia affecta quantitate est taliter quanta, & etiam accidentia subiectata in quantitate; nec idem est esse quantum quantitate huius prædicamenti, ac habere extensionem partium quamcumque, vt ipsi supponunt.

CONCLVSIO V.

39 *Quantitas non est id quod facit impenetrabile cum alio eiusdem speciei.*

Ratio formalis quantitatis non bene explicatur dicendo, quod sit illud quod reddit impenetrabile naturaliter id, in quo est, cum alio eiusdem speciei. Hæc est contra *Arriagam disp. 5. Met. num. 14.*

Probatur, quia quantitas non solum habet reddere impenetrabile id, in quo est cum alio eiusdem speciei, sed cum alio diuersæ speciei; nec enim homo, in quo est quantitas, est impenetrabilis magis cum alio homine quam ligno & lapide. Et si loquatur *Arriaga* de subiecto immediato quantitatis supponendo illud esse materiam primam, adhuc non valet explicatio, quia si darentur materiæ primæ diuersæ speciei, vt multi tenent de materia sublunarium & cælestium, adhuc essent impenetrabiles naturaliter à quantitate. *Rursus*, si daretur albedo cum quantitate identificata extra subiectum, & dulcedo cum alia, vt probabile reputat *Arriaga*, expellerent se mutuo, nisi vnirentur physice nõ minus, quam de facto expellunt se mutuo homo, & equus: ergo quantitas non expellit solum ea, quæ sunt eiusdem rationis.

CONCLVSIO VLTIMA.

40 *In quanam extensione consistit ratio formalis quantitatis.*

Ratio formalis quantitatis consistit in illa extensione partium, ad quam sequitur aptitudo & exi-

exigentia connaturalis expellendi se inuicem & alias res ab eodem loco, qua aptitudo vocatur communiter impenetrabilitas naturalis. Hæc est communis apud Scotistas & recentiores. *Probatur primò*, quia certum est omnem quantitatem habere hanc extensionem, & nihil aliud habere eam nisi quantitatem vel ratione quantitatis. *Deinde* nulla alia ratio formalis cõuenientius potest attribui quãtitati quàm huiusmodi ratio.

Confirmatur, quia ideo quantitas habet posse diuidi naturaliter per interpositionem corporis, quia non potest compati connaturaliter cum corporibus, in quibus non subiectatur; & ideo habet aptitudinem occupandi locum circumscriptiue, quia habet hanc extensionem partium, ad quam sequitur aptitudo expellendi se inuicem & alia ab eodem spatio: ergo illa extensio est ratio formalis ipsius.

Confirmatur secundò, quia debet habere aliquam rationem formalem sibi peculiarem: ergo cum nulla potius attribui debeat, quam hæc extensio, debet dici quod hæc sit ratio formalis propria ipsius.

41 *Obiicies primò*: substantia habet partes, quæ expellunt connaturaliter se inuicem ab eodem loco, & etiam alias substantias, & idem est de albedine aliisque qualitatibus: ergo illa extensio partiũ non est propria quãtitati.

Respondeo distinguendo antecedens: quæ se expellunt ratione sui, nego antecedens: ratione quantitatis, concedo antecedẽs, & nego consequentiam, quia illa extensio partium, quæ se expellunt connaturaliter ab eodem spatio ratione sui, est propria quantitati, & nulli alii conuenit nisi ratione quantitatis.

42 *Obiicies secundò*: Quantitas nõ expellit ab eodem loco substantiam, quam afficit, nec qualitates in se subiectatas, nec etiam substantias spirituales aut corpora gloriosa, etiam connaturaliter: ergo male dicitur quod ratio formalis ipsius consistat in extensione partium, ad quam sequitur cõnaturaliter aptitudo ad expellendas alias res ab eodẽ spatio.

Respondent aliqui distinguendo consequens: ad expellendas alias affectas quantitate, negant; non affectas quantitate, concedunt. Vnde explicant naturam quantitatis per ordinem ad expulsionem aliarum rerum affectarum quantitate.

Sed hæc explicatio non placet, quia nunquam bene explicatur natura vllius rei per ordinem ad seipsam, aut aliquid eiusdem rationis cum seipsa formaliter: ergo non bene explicatur natura quantitatis per ordinem ad expellendum aliam quantitatem, aut rem affectam alia quãtitate.

Respondeo ergo aliter distinguendo consequens alio modo: ad expellendas alias res omnes, concedo antecedens; nec sic explicauimus naturam quantitatis in conclusione: expellẽdas alias aliquas res, nego antecedens. Itaque id, ratione cuius substantiæ aliquæ & qualitates expellũt se inuicem ab eodem loco, est quantitas, & consequenter natura quantitatis bene explicatur per ordinem ad hoc.

43 *Obiicies tertiò*: Quantitas potest compati in eodem spatio cum quibuscumq; aliis rebus, vt patet in quantitate corporis gloriosi, quæ est penetrabilis cũ quacumque re, & partes eiusdem quantitatis possunt compati simul in

eodem spatio, vt patet in quantitate Christi Domini sub speciebus Eucharisticis: ergo male dicitur quod ratio formalis ipsius consistat in impenetrabilitate radicali, seu in extensione partium, ad quam sequitur aptitudo expellendi se inuicem & alias res aliquas ab eodem spatio.

Respondeo distinguendo antecedens: potest naturaliter, nego antecedens; supernaturaliter, concedo antecedens, & similiter distinguo consequens: ad quam sequitur talis aptitudo, vt nullo modo possit compati cum alijs omnibus rebus, concedo consequentiam: ad quam sequitur aptitudo connaturaliter alias aliquas res expellendi ab eodem loco seu spatio, nego consequentiam.

Dices: penetrabilitas est proprietas opposita impenetrabilitati, & competens rebus essentialiter distinctis à quantitate, vt rebus spiritualibus: ergo non potest competere quantitati, si impenetrabilitas sit proprietas illius.

Confirmatur, quia penetratio est actus proprius competens penetrabilitati: ergo nequit competere quantitati, quæ habet proprietatem oppositam, nimirum impenetrabilitatem.

44 *Quæ impenetrabilitas est proprietas quantitatis.*

Respondeo penetrabilitatem vt sic non esse proprietatē quarto modo rerum spiritualium & distinctarum essentialiter à quātitate, sed penetrabilitatem naturalem: hæc autem penetrabilitas non competit quantitati, cui proprium quarto modo est, non impenetrabilitas quomodocumque, sed impenetrabilitas connaturalis.

Iuxta hoc respondeo penetrationem, vt sic, non esse actum proprium penetrabilitatis incompatibilis cum impenetrabilitate, sed penetrationem naturalem, hæc autem non conuenit quantitati: penetratio autem supernaturalis, quæ cōuenire potest quātitati, non est actus proprius penetrabilitatis naturalis, quæ sola est incompatibilis cum quantitate; sed penetrabilitatis supernaturalis, quæ cum impenetrabilitate naturali est compatibilis in eadem re: neque enim est inconueniens quod eadem res sit penetrabilis supernaturaliter, & impenetrabilis naturaliter, sicut non est inconueniens quod idem corpus habeat ineptitudinem naturalem ad essendum in multis locis simul, & aptitudinem ad essendum in illis simul supernaturaliter.

Dices: nec rugitus nec rugibilitas potest vlla ratione competere homini, cui proprietas quarto modo est risibilitas: ergo nec penetratio, nec penetrabilitas potest vllo modo competere quantitati, cui proprietas est impenetrabilitas.

Respondeo negando consequentiam, quia penetratio supernaturalis, & aptitudo ad penetrandum supernaturaliter non opponitur impenetrabilitati naturali, quæ est proprietas quantitatis, sicut rugitus & rugibilitas opponuntur risibilitati, vt supponitur. Quod si supponatur rugitum & rugibilitatem supernaturalem non opponi risibilitati hominis, tum dicendum est hominem posse supernaturaliter rugire, & habere aptitudinem seu potentiam vt possit rugire supernaturaliter, sicut habet quantitas vt possit penetrare.

QVÆ-

QVAESTIO III.

Vtrum quantitas sit quid realiter distinctum à substantia.

45 PRima sententia est Nominalium tenentium non esse accidens aliquod distinctum realiter à substantia quanta aut accidentibus quantis. Ita *Occamus in 4. dist. 4. quodl. 4. quaest. 19. & in tractatu de corpore Christi cap. 17. Gabriel num. 2. distin. 10. Aureolus apud Capreolum 2. dist. in. 18. art. 2.* & hanc sententiam putat probabiliorem *Arriaga disput. 5. Met. nu.* 10. Ex modo autem quo probant hi authores hanc sententiam, videntur mihi capere quãtitatem pro extensione partium tam in ordine ad se quàm in ordine ad locum, sic vt vna pars petat connaturaliter esse correspondens parti loci, & alia alteri. Supposita autem hac acceptione quantitatis non possent habere nobiscum, nec cum recentioribus in hac re controuersiam, qui admisimus quaestione praecedenti substantiam corpoream ex se habere huiusmodi extensionem independenter ab omni accidente absoluto a se distincto: & idem etiam dicendum est de qualitatibus, nec hoc indiget alia probatione, quam qua vsi sumus eo loci. Itaque vt haec sententia Nominalium sit diuersa a nostra sententia, oportet vt sic intelligatur, quod substantia ex se ipsa habeat talem extensionem, ad quam sequitur aptitudo expellendi alia ab eodem spatio, & quod non detur aliquod accidens distinctum realiter ab ipsa, quae per se habet talem extensionem, & ratione cuius competit aliis rebus eam habere. Quo sensu ipsi etiam intelligendi sunt, dum absolute dicunt non dari quantitatem aliquam distinctam realiter a substantia.

Secunda sententia communissima aliorum Doctorum est extreme opposita, asserens dari quantitatem distinctam realiter a substantia, Ita *Doctor in 4. dist. 12. quaest. 2.* cum omnibus Scotistis, *D. Thomas 3. par. quaest. 77.* cum suis, quos recentiores communiter sequuntur, vt *Suares disput. 40. Met. sect. 2. & Auersa quaest. 22. Philosophia, sect. 1.*

CONCLVSIO.

46 *Quantitas distinguitur realiter à substantia.*

HAec *secunda sententia vera est.* Probat *Auersa* hanc conclusionem, quia bene potest concipi quantitatem esse accidẽs peculiare realiter distinctum a substantia, & ratio substãtiae corporeae concipi potest per modũ exigentis quantitatem, tanquam accidens realiter distinctum, sed sibi connaturale; bene ergo, inquit, intelligi potest & debet quãtitas, vt quid distinctum realiter a substantia & aliis accidẽtibus. *Sed haec probatio nihil concludit*: negãda est enim cõsequẽtia pro secunda parte; nã quãuis posset sic concipi, nõ debet tamen, imo potius debet concipi per modũ indistincti a substantia, nisi adsit aliqua alia ratio, quia potest etiam concipi vt indistincta; & vniuersaliter nõ sunt multiplicãda entia sine necessitate, nec est sufficiẽs necessitas ad distinguendã realiter quantitatem a substãtia, quod possit concipi vt sic distincta.

Probatur secundò efficaciter suo iudicio experientia, qua constat quãtitates expellere se inuicẽ naturaliter: ergo dãtur quãtitates sic se expellẽtes. Verũ haec probatio

nõ vrget dari quãtitatẽ distinctã realiter à substantia, nec satis notum est, vt ipse subiungit, impenetrabilitatem non competere rebus ratione substantiæ, aut si notum est, non certe ex terminis, nec ex hac aut priori ratione quam ipse adducit, id constat.

47 *Probatur ergo aliter primò*, quia datur aliquid distinctum realiter à substantia, ratione cuius partes substãtiæ sunt impenetrabiles inter se & cum alijs rebus, & etiam partes qualitatum materialium substantiæ, vt albedinis, caloris &c. sed illud est quantitas: ergo quantitas distinguitur realiter à substantia. Minor & consequentia supponũtur certa ab aduersarijs, qui propterea negant substantiã distingui realiter à quantitate, quia ex seipsa haberet huiusmodi extensionem impenetrabilem. Probatur maior, quia ab eodem principio habent partes substantiæ & partes qualitatum ipsi cõpetentium extensionem impenetrabilem: nec enim est dicẽdum, quod substantia habet ex se impenetrabilitatem, & qualitates etiam à se habeant impenetrabilitatem; tum quia aliàs non possent esse in eodem loco substantia & illę qualitates; nam quę habent diuersam impenetrabilitatem, non possent esse in eodem loco: tum etiam quia sufficeret quod vel substantia haberet ex se impenetrabilitatem vel accidentia; nec est necesse quod & substantia & qualitates habeant ex se impenetrabilitatem: ergo ab eodem habent & qualitates & substantia, cui inhærent, impenetrabilitatem: sed illud, à quo partes qualitatis habent esse impenetrabiles, est aliquid distinctũ à substantia: ergo illud, à quo habent partes substantiæ impenetrabilitatem, est aliquid distinctũ realiter à substantia. Probatur minor huius discursus ex mysterio Eucharistiæ, in quo accidentia sine substãtia habent impenetrabilitatem: ergo illud à quo habẽt impenetrabilitatem, est distinctum realiter à substantia.

48 *Nominales dicunt*, accidentia illa esse quidem impenetrabilia, sed non à quantitate substantiæ, quæ est destructa cũ substãtia, sed à quantitate propria ipsorũmet.

Contra primò, secundum Theologos communiter ipsa quantitas panis manet post consecrationem: ergo absque ratione valde euidenti non debet id negari.

Contra secundò, quia, vt supra dixi, ab eodẽ habent qualitates & substantia, in quibus subiectantur, impenetrabilitatẽ: ergo quantitas, quæ est ibi, est quãtitas substantiæ, hoc est illud à quo substantia habet impenetrabilitatẽ.

Contra tertiò: si qualitates illæ haberent propriã quantitatẽ distinctã à quantitate substantiæ, vt supponunt Nominales, qualibet ex illis haberet suam propriã quantitatem, & sic non essent cõpatibiles in eodem loco, quia quæ habent diuersam quantitatem, non possunt poni naturaliter in eodem loco.

Confirmatur hoc, quia si qualitates diuersæ, habẽtes diuersã quãtitatẽ, possent poni naturaliter in eodẽ loco, duæ hostiæ consecratæ naturaliter possent se penetrare, quia ex hoc non sequeretur aliud, quam quod ponerentur diuersæ qualitates habentes diuersas quantitates in eodem loco, quod secũdum illam doctrinam non esset inconueniens.

49 *Confirmatur secundò* tota hæc probatio, & impugnatio responsionis præmissæ, quia illud, quod est

est principium impenetrabilitatis hostiæ consecratæ, non est vlla qualitas vna ex qualitatibus, quæ sunt in speciebus Eucharisticis, quia, sublata quacũq; ex illis, adhuc hostia esset impenetrabilis; nec aggregatũ ex omnibus illis, quia separata vna non esset illud aggregatũ, & tamẽ adhuc hostia esset impenetrabilis; nec aggregatũ ex vllo numero eorum, quia quocumque assignato, si tolleretur vlla qualitas ex illis, non esset illud aggregatum, & tamen hostia esset impenetrabilis: ergo signum est quod principium istius impenetrabilitatis sit aliquid distinctum ab omnibus illis qualitatibus. Sed hoc supposito sequitur conclusio, quia sequitur quod quantitas illarum qualitatum distinguatur realiter ab illis: & hoc supposito rationabilius dicitur, quod eadem quantitas, quæ facit illas qualitates impenetrabiles, faciat etiam substantiam impenetrabilem, & cõsequenter quod sit quantitas substantiæ.

50 *Arriaga num. 4. dicit* accidentia illa esse impenetrabilia, non ob quantitatem, sed ob vbicationes materiæ, quæ nequeunt esse cõnaturaliter cum vbicationibus alterius materiæ, quæ vbicationes, cum sint accidentia absoluta in ipsius sententia, & non modi, debent manere ibi.

Contra: si ab vbicationibus haberent illa accidẽtia impenetrabilitatem, illæmet vbicationes essent quantitas, & cum sint distinctæ, & quidem formæ absolutæ in sententia ipsius, essent quantitas, & sic daretur quantitas distincta à substantia, quod est intentum nostrum. Nec valet dicere quod quantitas non consistat in illis vbicationibus, sed in illo quod exigit ipsas; quia hoc gratissime dicitur, & reducit rem hanc ad quæstionem de nomine: neque enim nos aliud volumus, quam quod detur aliqua forma absoluta distincta à substãtia, à qua habet esse impenetrabilis, & si vocaretur quantitas illud, quod exigit talem formam, concederemus libenter substãtiam esse quantitatem.

Contra secundò, quia præterquam quod falsum sit vbicationem esse formam absolutam, aut eas posse esse absque suo subiecto; quamuis etiam possent, non magis deberent accidentia illa ab vbicationibus materiæ esse impenetrabilia quam ab vbicationibus proprijs: ergo non deberent poni vbicationes materiæ in illis: nec verum est quod omnia accidentia substantiæ debent poni in Eucharistia, sed solum accidentia sensibilia, & quæ cum ipsis habent connexionem.

51 *Respondes idem author secundò*, accidentia illa non habere impenetrabilitatem ex se, sed conseruari tamen à Deo miraculosè absque penetratione non minus, quam si essent impenetrabilia, ne pateat Eucharistiæ mysterium.

Contra, quia hoc esset recurrere ad miraculum sine necessitate aut exigentia aliqua ex parte creaturæ: & sane mirum est quod Deus tam solicite vellet, etiam adhibito miraculo non exacto à modo naturali agendi causarum naturalium, occultare nobis mysterium Eucharistiæ.

Confirmatur, quia esset satis absconditum, quamuis non adhiberetur, hoc miraculum; nam licet fieret penetratio, adhuc posset esse substantia panis, & non esse ibi corpus Christi: ergo miraculum non deberet fieri ad hunc finem.

52 *Probatur secundò* conclusio, quia in Eucharistia est aliquod subiectum commune omnium qualitatum, in quo recipiuntur, neque enim vna qualitas subiectatur in alia, cum non sit vlla ratio cur vna alteram potius quã altera ipsam subiectaret, neque omnes debent esse absque aliquo subiecto proximo: ergo datur aliquid aliud, quod subiectet illas: sed illud est quantitas, & quid distinctum realiter ab ipsis, & à substantia destructa: ergo quantitas distinguitur realiter à qualitatibus & substantia. In hac probatione non est alia difficultas, quam vt probetur quod omnes qualitates nõ sint absque subiecto aliquo: hoc autem probatur, quia agens naturale potest naturaliter producere calorem, v.g. in Eucharistia, vt patet experientia: sed non potest ipsum producere absque subiecto, in quo reciperetur, quia alias crearet, quandoquidem produceret formam absque dependẽtia à causa materiali, hoc est à subiecto, in quo reciperetur: ergo datur ibi subiectum caloris: sed illud ipsum subiectum, in quo producitur calor, debet dici esse subiectum aliarum qualitatum: ergo aliæ qualitates non sint absque subiecto.

53 *Dices*: agens naturale æque potest naturaliter producere calorem sine subiecto ac formam substantialem; sed ignis potest producere in Eucharistia formam ignis, vt patet experientia, & non est ibi aliquod subiectum, in quo produceret formam ignis, cum nihil substantiale, nec materia, nec forma sit sub illis speciebus, in quo produceretur: ergo similiter potest producere formam caloris, quamuis non sit ibi subiectum, in quo illud producat.

Respondeo distinguendo minorem pro secunda parte: non est ibi subiectum, in quo produceretur forma ignis ante illud instans in quo producitur, concedo; in illo instanti, nego; & similiter distinguo consequens. Itaque in illo instanti in quo producitur forma ignis, aut quæcumque alia forma substantialis à causa secunda vlla sub illis speciebus, aut ex illis, Deus ipse producit in loco, in quo debet illa forma produci, materiam primam, vel eandem, quæ prius erat destructa, vel aliam aliquam, & in ipsa, quamuis nõ præexistat tempore, agens naturale producit illam formam; vnde manet quod agens naturale non producat nec formam substantialem, nec accidentalem absque subiecto, ex cuius potentia educatur.

Instabis: ergo saltem quemadmodum non præextitit formæ substantialis productioni materia, sed producebatur à Deo in eodem instanti, similiter posset dici quod non præextitit productioni caloris aliquod subiectum, sed quod producatur subiectum in eodem instanti, in quo calor producitur.

54 *Respondeo primò* hoc ipsum sufficere ad probandum conclusionem, quia illud subiectum, quod tum producitur, non est substantia, alias, quoties calefieret leuiter hostia, esset sub illis speciebus alia substantia, quam substantia corporis Christi, & hæc consequenter desineret esse sub illis; quo nihil absurdius. Neque est qualitas vlla, quia vt supra dixi, vna qualitas non subiectat aliam: ergo debet esse aliquod aliud absolutum quid; sed

sed nihil tale potest assignari, quod non sit quantitas: ergo datur quantitas destructa realiter à substantia, & qualitatibus, quod est intentum conclusionis.

Respondeo secundò negando sequelam, quia non est vlla necessitas recurrendi ad noui subiecti productionem quando producitur calor, potest enim dici, quod illud subiectum, in quo producitur, fuerit productum ante, quandoquidem sit accidens: sed est necessitas recurrendi ad subiecti noui productionem, quando producitur forma substantialis, quia ex fide habemus non fuisse antecedenter sub speciebus subiectum substantiale, quod solum potest sufficere ad producendam formam substantialem; ergo idem in vtroque casu non debet dici.

55

Ex hac autem doctrina maxime confirmatur communis sententia tenens, quod quantitas sit subiectum immediatum qualitatum corporearum, quam amplectitur *S. Thomas 3. par. quaest. 77. Scotus in 4. dist. 12. Suar. disp. 14. Metaph. contra Hurtadum disp. 6. Physica subsect. 1. & Auersam q. 21. Philosophia sect. 6. Confirmatur* inquam illa sententia ex iam dictis, quia ex suppositione, quod detur quantitas distincta realiter à substantia, & qualitatibus, melius asseritur, quod sit subiectum immediatum qualitatum corporearum, quã quod non sit: tũ quia in illo modo dicendi non est vlla inconuenientia: tum & praecipue quia id dicendo saluatur quomodo possint species Eucharisticae calefieri ab agente naturali sine nouo miraculo, quo Deus suppleret defectum subiecti; nunquam autem debemus recurrere ad miraculum sine necessitate.

Quantitas est subiectum qualitatum.

Dices cum Auersa, istas species condensari posse & rarefieri per accessum & recessum quantitatis, & hoc mediante actione causarum naturalium, quae tamen actio fit absque subiecto, quandoquidem quantitas producta in illis per rarefactionem non subiectetur in alia quantitate, nec in qualitatibus, & quandoquidem non sit ibi substantia, in qua producatur: ergo similiter posset fieri calefactio absque subiecto per agens naturale.

56

Respondeo primò, etiamsi totum concederetur, nihil facere ad propositum, quia aliud est, quod posset illa calefactio fieri absque subiecto, aliud est quod ita fiat. Hoc secundum nos negamus, quia quandoquidem possit saluari absque tali miraculoso agendi modo, praestat id facere, quam recurrere ad miraculum. Quod si illae aliae actiones condensationis & rarefactionis nequeãt saluari absque miraculo, sicut nequit saluari actio productiua substantiae; tum in illis actionibus recurrendum est ad miraculum, sed non in calefactione; & disparitas erit manifesta, quod haec saluari possit absque miraculo, illae non possint.

Respondeo secundò, iuxta satis communem Thomistarum, ac recentiorum sententiam, condensationem, & rarefactionem fieri per productionem, aut deperditionem modi quantitatiui absque productione nouae quantitatis, aut deperditione; & ille modus non exiget aliud subiectum praeter quantitatem praeexistentem; vnde non sequi-

quitur in condensatione aut rarefactione recurrendum esse ad miraculosum modum agendi. & sic euanescit hæc replica Auersa.

Respondeo tertiò, condensationem & rarefactionem secundum plures Scotistas & alios fieri per egressum & ingressum corpusculorum substantialium absque productione aut perditione quantitatis aut modi quantitatiui, quæ essent absque subiecto, & sic etiam posset fieri condensatio & rarefactio in speciebus Eucharisticis absque recursu ad miraculum; vnde à primo ad vltimum patet hanc replicam Auersa in nulla sententia facere ad rem.

57 *Idem author quæstione 22. sequenti sectione 2.* longo discursu conatur suadere, quod melius sit ponere qualitates immediate in substantia, quàm in quantitate: sed nihil concludit, nisi in sententia ipsorum, qui tenent corpus Christi sub speciebus Eucharisticis habere qualitates absque quantitate; in eorum autem sententia qualitates sine dubio collocandæ essent immediate in substantia, & non in quantitate. Sed hoc nihil facit ad nos, qui ponimus quantitatem Christi manere sub speciebus illis.

Addo ad hæc, non bene colligi qualitates esse subiectatas in quantitate ex eo, quod sint impenetrabiles, quia hoc possent habere per hoc, quod subiectarentur immediate in substantia quanta, quemadmodum habent animæ vegetatiuæ & sensitiuæ; nec etiam id colligitur ex eo, quod non recipiantur in substantia, nisi sit prius affecta quantitate, propter idem exemplum de illis animabus, quæ non recipiuntur, nisi in corpore organico quanto, & tamen non recipiuntur immediate in quantitate secundum omnes.

58 *Fundamentum aduersariorum* contra hanc conclusionem est, quod substantia ex se habeat partes extensas antecedenter & independenter à quantitate, quia aliàs non posset recipere quantitatem, nec extendi per illam: ergo non debet assignari aliqua quantitas ab ipsa realiter distincta, à qua habeat hanc extensionem: sed ideo requiritur quantitas destructa, vt tribuat illi extensionem: ergo non est ponenda quantitas destructa.

Hoc argumentum solum habet locum contra illos Thomistas, qui assignant pro effectu formali quantitatis extendere partes substantiæ, vel actu vel aptitudine. Contra nos autem nihil vrget. *Vnde respondeo* facile negando subsumptum: neque enim ideo requirimus quantitatem, vt extendat partes substantiæ, sed vt reddat illas impenetrabiles, & vt subiectet immediate qualitates; substantia autem licet ex se habeat extensionem partium, non tamen habet ex se talem extensionem earum, ad quam sequitur naturalis impenetrabilitas seu expulsio aliquarum rerum ab eodem loco, nisi à quantitate, nec habet etiam immediate subiectare qualitates absolutas corporeas.

59 *Melius fundamentum* pro his authoribus esset hic sequens discursus: Quantitas non habet præcise & formaliter ex sua entitate absoluta habere partes suas extra se inuicem cum

proportione ad partes loci in quo poneretur, vt patet in quantitate corporis Christi, quæ sub speciebus Eucharisticis non habet partes sic extensas; nec etiam habet à sua entitate absoluta præcise, & formaliter expellere alia ab eodem loco, vt patet de quātitate corporis gloriosi, & quacumque alia quæ supernaturaliter posset esse penetratiue in eodem loco: ergo debet ipsi superuenire aliquid vltra entitatem suam absolutam, ratione cuius formaliter habeat partes extra partes, & expellat alia ab eodem loco, & consequenter ista extensio impenetrabilis potius debet refundi in illud alterum, quam in ipsammet quantitatem, formaliter & præcise loquendo; sed illud aliud nō est aliquid absolutum, quia non potest assignari quale absolutum sit, cum non possit dici esse qualitas, nec quantitas: ergo est aliquid respectiuum. Tunc sic: sed illud respectiuum posset æque facere partes substantiæ extensas & impenetrabiles, ac partes quantitatis absolutæ: ergo frustra ponitur quantitas, quæ sit aliquid absolutum.

Confirmatur: ex impenetrabilitate, quam habet substantia, & accidentia separata à substantia, colligitur dari quantitas absoluta, à qua proueniat formaliter illa impenetrabilitas; sed ista impenetrabilitas posset prouenire à respectibus aliquibus, vel ab aliquo distincto à quantitate absoluta, sicut impenetrabilitas ipsiusmet formæ absolutæ, quæ dicitur quantitas, prouenit ab aliquo alio distincto: ergo non bene colligitur ex illa impenetrabilitate aliqua forma absoluta, ex qua formaliter proueniat.

Confirmatur secundò, præcipue contra Thomistas, quia certum est extensionem partium in ordine ad se, ita scilicet, vt vna vniatur immediate vni & non alteri, altera huic & non illi, v. g. caput collo, collum humeris, his manus &c. prouenire ab ipsis vnionibus, quæ sunt formaliter respectus, ita, vt si variarentur vniones, variaretur extensio partium, & fieret alia. *Deinde* quod partes sint extra se inuicem in ordine ad locum sic, vt si ponantur in loco, debeant habere talem proportionē partiū cum partibus loci, vt vna correspondeat vni & alia alteri, videtur prouenire similiter ab aliquibus respectibus distantiæ aliquarum partium ab alijs: ergo ad neutram extensionem partium substantiæ, aut qualitatum requiritur aliqua forma absoluta, sed sufficere possent tales vniones & tales distantiæ partium à se inuicem.

60 *Quomodo defendi posset, quod quantitas non distinguatur à substantia.*

Hæc sane mihi semper difficilem reddebant sententiam nostram & communem, & probabilitatem suadebāt sententiæ negantis, quod daretur aliqua quātitas distincta realiter à substantia & accidētibus, quæ esset forma absoluta, & cuius munus esset extendere partes substantiæ & accidentium cum impenetrabilitate; & quia attribuimus supra alium effectum quātitati absolutæ, nimirum subiectare immediate qualitates, propter experientiam illam de calefactione Eucharistiæ per agens naturale.

Addo vlterius in confirmationem vlteriorem huius sententiæ negantis, quod quemadmodum Deus miraculose concurrit cum igne ad producendam formam ignis in illis speciebus creando

de

de nouo materiam primam, quæ sit subiectum istius formæ, sine quo concursu miraculoso nequiret ignis producere ignem in illis; similiter posset dici quod concurret miraculose cum calefactiuo, ad producendum calorem in illis speciebus, non quidem producendo subiectum nouum, vt in casu altero, sed supplendo defectum talis subiecti per concursum aliquem particularem.

Et si dicatur, quod tunc causa secunda crearet, *Responderi posset* iuxta satis communem sententiam, quod non esset inconueniens causam secundam creare concurrente Deo miraculose, & supernaturaliter cum illa; quæ responsio à maxima parte recentiorum tenentium nostram conclusionem admitti debet, & licet à Scotistis forte negaretur, difficile tamen erit ipsis dare implicantiam cur id repugnaret.

Responderi etiam posset secundò, negando sequelam, quia creatio posset dici productio rei sine dependentia à causa materiali, aut ab vllo alio supplente defectum causæ materialis: talis autem productio non competeret calefactiuo in casu prædicto.

Responderi posset tertiò, quod istæ productiones non prouenirent à causa secunda, quæ nequit in vllo casu creare, si non sit vera prima sententia; sed à solo Deo miraculose, nec hoc miraculum magis difficile creditu est quam alterum supplendi defectû subiecti.

61 Nihilominus in fauorem communis sententiæ *respondeo ad hoc fundamentum* concedendo, quod quâtitas ex entitate sua absoluta præcise & formaliter nô habeat partes extra partes cum proportione ad partes loci, aut cum distantia inter se inuicem, nec etiam expellere vlla alia ab eodem loco, nisi aliquid aliud, vel intrinsecum, vel extrinsecum adueniat ipsi; tamen est aliquid absolutum exigens connaturaliter immediate, & ratione sui illud aliud superaddi ipsi: substantia autem non exigit illud aliud sibi immediate superaddi, sed solum exigit illud mediate, quatenus scilicet exigit quantitatem: & idem est de qualitatibus.

Et si quæras, vnde colligamus, quod substantia nô sit illud, quod exigat illud connaturaliter: *Respondeo*, quia video quod qualitates ex mysterio Eucharistiæ habeant illud. *Et si quæras*, vnde colligam, quod qualitates nô exigant illud ex se connaturaliter: *Respondeo*, id colligi ex dictis in tertia impugnatione responsionis Nominalium *num.* 48.

Confirmatur hæc responsio, quia vna forma accidentalis, v.g. calor, dicitur expellere formaliter frigus ab eodem subiecto, licet ex sua entitate absoluta præcise non sufficeret ad hoc faciendû, quandoquidem supernaturaliter posset esse simul cum frigore, quia exigit cônaturaliter, vt Deus non conseruet frigus in eodem subiecto, vnde negatio illius côseruationis requiritur vltra calorem ad expellendum frigus: ergo similiter quantitas debet dici expellere formaliter alia ab eodê loco per suam entitatem absolutam, quamuis vlterius requiratur negatio côcursus diuini cum illis alijs, quæ expelluntur ad occupâdum eundem locum, eo scilicet, quod exigat connaturaliter talem negationê. Ex quo etiam exêplo obiter patet, quod quâtitas sit dicenda formaliter & non effe-

Quantitas formaliter expellit alia a loco.

effectiue expellere alia ab eodē loco, sicut calor expellit frigus ab eodem subiecto formaliter & non effectiue: cuius etiam signū est, quod quamuis nihil prorsus efficeret quantitas occupans locum, sed solum conseruaretur ibi, mere passiue se habens, non admitteret secum aliam quantitatem magis, quam calor in summo admitteret frigus in summo, de quo aliàs plura.

62

Ad primam confirmationem respondeo illam impenetrabilitatem non posse prouenire ab illis respectibus, neque enim vlla distinctio est inter respectus quoscumque, qui sunt in quantitate, siue partium ipsius inter se inuicem, siue in ordine ad partes loci, & respectus qui essent in substantia occupante similem locū absque quantitate, ex quā distinctione oriretur illa impenetrabilitas in quantitate potius quam in illa substantia, nisi quatenus partes quantitatis fundantes tales respectus, sunt distinctæ rationis a partibus substantiæ; vnde impenetrabilitas illa refundi debet in partes quantitatis, & non in tales respectus solummodo.

Ad secundam confirmationem non est, quod respondeam, quia solum vrget Thomistas sic explicantes naturam quantitatis.

Ad illud quod addidi in fauorē Nominalium *num. 60. Respondeo*, quamuis posset ita responderi, melius tamen dici, quod non concurrat Deus miraculose ad talem productionem, quia sine necessitate non est recurrendum ad miracula: non est autem vlla necessitas recurrendi ad illū miraculosum concursum, si dicatur adesse sub illis speciebus subiectū, in quo calor posset produci.

63

Alia probatio communis conclusionis reijcitur.

Omisi data opera probare conclusionem per argumentum satis commune, quo vtuntur *Complutenses*, nimirum quantitas est accidens reale aptum natum inhærere: ergo nequit identificari substantiæ, aliàs inhæreret & non inhæreret. Omisi, inquam, hoc argumentum, quia reuera petit principium, seu assumit, quod est probandum, nempe quantitatem esse accidens reale aptum natum inhærere substantiæ, id enim negant Nominales, qui identificant quantitatem substantiæ.

Eandem etiam ob causam omisi aliud argumentum, nimirum quòd quantitas spectet ad aliud prædicamentum à substantia: ergo non identificatur realiter substantiæ. Hæc enim consequentia negari debet ab omnibus, qui putant prædicamenta omnia non debere necessario distingui realiter: & sane illud principium, quod vniuersaliter tenetur à Scotistis, nimirum prædicamenta omnia distingui realiter, depēdet partim ab hac alia conclusione, nempe, quod quantitas distinguatur realiter à substantia; vnde qui negaret hāc conclusionem, negaret etiam illud principium.

QVÆSTIO IV.

De diuisione quantitatis vt sic in continuam & discretam.

64

Datur quantum per se & per accidens.

Philosophus hoc capite diuidit quantum in illud, quod per se est quantum, & quod per accidens est quantum; omnes autem fatentur dari quantū per accidens, tale enim est quod-

cum-

cumque subiectum affectũ quantitate, vt substantia materialis, cui inhæret quantitas, & quodcumque accidens præsertim absolutum, quod inhæret quantitati. *Deinde* fatentur omnes, quod detur quantum per se, nimirum ipsamet quantitas, quæ est essentialiter talis, & à qua illa, quæ sunt quanta per accidens, habēt esse talia formaliter. Sed difficultas tamen est quomodo possit vocari quantitas quantum, aut quanta: ratio autem dubitādi est, quod *ly quantum* videtur esse concretum adiectiuum significans pro formali quantitatem, & connotans materialiter subiectum, cui inhæret quantitas. Quod si ita sit, certum est quantitatem non posse dici quantam aut quid quantum, quandoquidem non sit subiectum, cui ipsamet adiaceat aut inhæreat.

Confirmatur, quia albedo non potest dici alba, nec vllum cōcretum potest dici formaliter de suo abstracto: ergo nec quantitas potest dici quanta.

Quomodo quantitas est quanta.

Ad hanc difficultatem respondeo, ly *quantum* quando dicitur de quantitate, non esse concretum adiectiuum significans quantitatem adiacentem rei, de qua dicitur quod sit quanta, quia aliàs falsum esset quantitatem esse quantam; sed est concretum adiectiuum significans vel actualem extensionem, quæ non est de essentia quantitatis; vel diuisibilitatem, seu aptitudinē ad extēsionem actualem impenetrabilē, quæ est proprietas quantitatis.

65

Quantū est terminus æquiuocus.

Itaque ly *quantum* est æquiuocum, & aliquando significat formaliter ipsum accidens, quod exigit extensionem impenetrabilem: & in hoc sensu non dicitur de quantitate, sed bene potest dici de substantia, in qua subiectatur illud accidens, & de qualitatibus etiam subiectatis in ipso: aliquando verò significat formaliter ipsam extensionem actualem impenetrabilem, aut aptitudinem ad talem extensionem: & in hoc sensu potest vere prædicari de quantitate, nam quantitas est res, quæ illam extensionem & diuisibilitatem habet: potest etiam sic prædicari de substantia & accidentibus, quia habent etiam talem extensionem & diuisibilitatem seu aptitudinem ad extensionem & diuisionem, sed cum hac differentia, quod quantitas per se secundo modo dicendi habeat illam aptitudinem, & consequenter sit in hoc sensu quanta per se, substantia verò & accidentia habeant illam aptitudinem per accidens, ratione scilicet quantitatis. Sicut ergo posset dici, quod calefactiuum posset diuidi in calefactiuum per se, quod esset ipse calor, & calefactiuum per accidens, quod esset subiectum affectum accidentaliter calore: ita potest diuidi quantum in illud, quod est quantum per se, id est aptum natum occupare locum impenetrabiliter, & in illud, quod est quantum per accidens, quod est illud, cui coniungitur quantitas accidentaliter. Existimo tamen hanc diuisionem non esse propriam diuisionem, sed enumerationem plurium rerum, quarum vni cōpetit aliquid primò, & alteri ratione ipsius: id quod facile colligi potest discurrendo per omnes species propriæ diuisionis propositas in Summulis.

Ad confirmationem dico propterea albedinem non dici propriè albam

albam, quia album solum significat proprie, vt supponitur, ipsā albedinem inhærentem: quod si album significaret proprie formā disgregatiuam visus, sicut albedo significat; tum etiam albedo posset dici alba, & sic etiam dicitur quandoque à bonis authoribus. An autem proprie ita dicatur, vel improprie, est quæstio de nomine; & hæc de hac diuisione sufficiant.

66 Aliam proponit eodem capite *Philosophus* diuisionem quantitatis vt sic in cōtinuam & discretam. *Quantitas continua* est illa quantitas, quæ habet partes extra partes copulatas & coniunctas termino communi, vt est quātitas vnius ligni, vnius aquæ, vnius lapidis. *Quantitas verò discreta* est, cuius partes non copulantur termino communi, nec vniuntur realiter inter se, vt numerus trium hominum, quatuor lapidum, quinque fluuiorum.

Pro quo vlterius *aduerte*, numerum ab authoribus duplicem assignari, transcendentalem, & prædicamētalem. *Numerus transcendentalis* est, qui conflatur ex rebus non quantitatiuis, seu ex vnitatibus talium rerum, vt est numerus ternarius Angelorum, quinarius relationum, binarius hominum, vt abstrahunt à quantitate: & hic numerus vocatur transcendentalis, quia non spectat ad vllum vnum prædicamētum, sed potest in quolibet reperiri, sunt enim plures substantiæ in prædicamento substantiæ, & plures relationes in prædicamēto relationis, & plures qualitates in prædicamento qualitatis. *Numerus prædicamentalis est*, qui spectat ad predicamentum quātitatis, & conflatur ex quantitatibus, seu vnitatibus quantitatū, seu rerum affectarum quātitate, vt sic afficiuntur.

Quæritur ergo hic principaliter, an quantitas, seu numerus prædicamentalis, ortus ex pluribus rebus quantis, seu ex pluribus quantitatibus, sit vnum quid per se directe collocabile in hoc prædicamento: si enim sit, admittenda est prædicta diuisio tāquam bona, vel generis in species, vel speciei in indiuidua; si non sit, non est admittenda prædicta diuisio tanquam talis.

CONCLVSIO.

67 *Quantitas discreta non est vera species quantitatis.*

PRobabilius videtur quantitatē discretam non esse veram speciem quantitatis, vt sic, directe collocabilem in prædicamento. Hæc est ex discipulis Scoti *Bassolis in 1. dist.* 24. vbi *Scotus* ipse est dubius, & *Fuentis hic quæst.* 15. *difficult.* 2. *num.* 14. *ad finem: Conimbricensium cap. 6. de Quantitate quæst.* 2. *artic.* 1. *Suaris disput.* 41. *Metaphys. sect.* 1. *num.* 16. *Auersa quæst.* 18. *sect.* 2. & magis communis contra *D. Thomam* 1. *par. quæst.* 11. *art.* 1. & 2. *Ruuium q. 6. de Quantitate*: & multos alios tum *Thomistas*, tum *Scotistas* sequentes *Scotum* 5. *Metaphys. q.* 9. vbi probabiliter tenet oppositum huius conclusionis.

Probatur primò: numerus rerum quantarum non est aliquid vnum per se: ergo non est vera species collocabilis per se directe in vllo prædicamento, & consequenter quantitas non erit vera species. Vtramque consequētiam omnes concedunt: probatur antecedēs, quia partes istius numeri non vniuntur inter se aliqua vnione reali; partes enim numeri ternarij hominum sunt tres homines, aut tres vnitates ipsorum, qui, vt

vt patet, non vniuntur inter se aliqua vnione reali: ergo non faciunt vnum per se reale, sed vnum per accidens.

Confirmatur, quia si vnirentur aliqua vnione reali, non constituerent numerū, quia de essentia numeri est secūdum aduersarios non habere partes vnitas, in hoc enim quantitas discreta, qualis est maximè numerus, differt à quantitate continua.

Respondent aduersarij ad vnum per se continuum requiri vt partes vniantur realiter non verò ad vnum per se discretum. *Contra*: non potest intelligi, quomodo illa, quæ reuera sunt multa, possint facere vnum per se vlla ratione, nisi vniantur.

68

Dices posse intelligi si illa sint inter se ordinabilia per se. *Contra*: quamuis materia & forma sint per se ordinata ad cōstituendum vnum per se, tamen nisi vniantur realiter, non possunt facere vnum per se: ergo vt aliqua multa faciant vnum, per se, non sufficit ordinabilitas eorum ad inuicem, nisi vniantur actu vnione aliqua reali.

Confirmatur: quia si quis diceret quod materia & forma faciant vnum per se, quando non vniuntur, principium, quo improbaretur, esset quod vnum non potest fieri ex multis, nisi realiter coniungantur: ergo dicendū est quod nullum vnum per se possit fieri ex rebus diuersis, nisi vniantur realiter.

Confirmatur secundò: numerus transcendentalis non est vnum per se, ergo nec prædicamentalis, seu quantitatiuus numerus. Consequentia est euidens, quia eadem est ratio colligendi vnitatem per se in vtroque numero. Probatur antecedens, quia ex rebus diuersorum prædicamentorū non fit vnum per se: sed numerus transcendentalis potest oriri ex rebus diuersorum prædicamētorum, tres enim vnitates trium albedinum & vna vnitas hominis faciunt numerum quaternarium transcendentalem, si considerentur absque quantitate. Deinde numerus ternarius trium Angelorum, si esset vnum per se, deberet directe collocari in prædicamento substantiæ: sed hoc videtur absurdissimum: ergo nō est vnum per se, & consequenter nec numerus ternarius triū quantitatum, aut trium quantorum erit vnum per se.

69

Confirmatur tertiò, quia duo entia completa etiam vnius prędicamenti non possunt facere vnum per se, alias non essent completa, inde enim colligitur quod materia sit incompleta, quia est ordinata ad faciendum vnum per se cum forma: sed duo homines sunt entia completa, & ipsorum etiam quantitates: ergo non possunt facere vnum per se, & consequēter numerus ex ipsis resultans non est vnum per se.

Sed contra hanc confirmationem vrgentissima instantia adduci potest de duabus aquis completissimis, quæ possunt facere vnam per se aquam integralem: ergo similiter duo quanta completa possent facere vnum integralem numerum. *Deinde* in probabili sententia duæ completæ species distinctæ possunt constituere vnū per se tāquam partes essentiales; sic enim ex elementis formaliter remanentibus in mixto dicunt multi constitui mixtum. Neque hinc sequeretur, quod istæ species non essent completæ, sicut materia prima non est completa, quia non essent, ita ordinatę ex na-

natura sua, quin sine vlla violentia possent produci & cõseruari naturaliter absque eo quod constituerent illam speciem aliam, quam tamen possent constituere. Verum tamen est quod non possit intelligi quomodo fieret huiusmodi constitutio absque vnione reali, vt in probatione principali deductum est.

Quod etiam vlterius *cõfirmatur*, quia ideo aceruus lapidũ non est vnum per se, quia partes eius nõ vniuntur vnione aliqua reali, nec ordinãtur ad talem vnionem: sed sane æque vniuntur ac partes numeri, & æque ordinantur per se ad vnionem: ergo nec numerus erit vnum per se directe collocabile in prædicamento.

70

Probatur secundò, quia vnum & multa opponuntur, ergo sicut quod est vnum, non est multa, ita quæ sunt multa non sunt vnũ: sed multa quanta sunt multa: ergo non sunt vnum.

Dices non esse vnum in illo genere, in quo sunt multa, v.g. in genere quantitatis continuæ, sed in alio genere, nimirum in esse quãtitatis discretę seu numeri. *Contra* sic possũ dicere quod quodcumq. aggregatum per accidens, licet in aliquo genere sit multa & non vnum, tamen in genere aggregati erit vnũ. Et hinc confirmatur cõclusio, quia omnes rationes, quibus probatur, quod numerus viginti hominum sit vnũ per se, etiã probãt quod aggregatum viginti hominum sit vnum per se, quod est absurdum secundum omnes.

71

Probatur tertiò, quia vnum per se accidẽs debet habere aliquod vnum per se subiectum, ergo numerus ternarius hominum, si sit vnum per se, debet habere vnum per se subiectum; sed non habet, vt patet: ergo nõ est vnũ per se.

Dices, antecedẽs esse verum, si accidens sit quid continuum, secus si sit discretum. *Contra*: sicut se habet vnum accidens continuũ ad suum subiectum; ita vnũ accidens discretũ ad suum: ergo sicut vnũ per se accidens continuũ petit vnum per se continuũ, ita vnũ per se accidẽs discretum petit vnum per se subiectũ discretũ: sed numerus ternarius hominu non habet vnum per se subiectũ discretum: ergo non est vnũ per se. Probatur subsũptũ, quia tres homines nõ faciunt vnũ per se aliud quã vnum numerum: sed vt sunt subiectũ numeri, non faciunt nec constituunt numerum: ergo vt sunt subiectum numeri, non sunt vnum per se.

Confirmatur, quia vt sunt subiectum numeri, non ponuntur directe in vllo prædicamento: ergo non faciunt vnum per se.

72

Probatur quartò specialiter cõtra quendam Scotistam recentiorem, qui concedit numerũ materialiter, vt dicit istas entitates seu vnitates, ex quibus coalescit numerus, non esse vnum per se, sed formaliter, prout dicit discretionem illarũ partium. Probatur inquã cõtra ipsum, quia illa discretio nõ est nisi negatio cõtinuationis, & frustra & absque vllo fundamento diceretur consistere in aliquo alio, quã in tali negatione: ergo numerus, vt dicit formaliter ipsam discretionẽ, nõ est per se collocabile in hoc prædicamẽto, nec quantitas vt sic, quæ est accidens positiuum absolutum, potest de eo prædicari in quid.

Cõfirmatur, quia in numero quaternario sũt quatuor discretiones seu negationes, quia secũda vnitas discõtinuatur à prima, tertia à secũda, & quarta à tertia: ergo discretio, quã constituitur iste

numerus, non est vnum per se.

Probatur vltimo, quia quamuis numerus trium hominũ esset quid vnũ per se, non deberet spectare ad prędicamentũ quãtitatis: ergo quantitas non bene diuiditur in quantitatem cõtinuum & discretam, tanquã in species, & consequenter vera cõclusio. Probatur antecedẽs, quia eatenus esset spectãs ad hoc prædicamentum, vel quatenus esset quid cõstans partibus: & hoc nõ, quia alias substãtia & qualitates materiales spectarent ad hoc prædicamentum; vel quia constaret partibus impenetrabilibus: Sed si propterea spectaret ad hoc prędicamentũ, tum numerus Angelorum nõ spectaret ad hoc prædicamentũ, sed ad ad aliquod aliud: non vero spectat ad aliquod aliud: ergo.

73 *Obiicies:* Numerus est aliquid vnũ per se habẽs partes impenetrabiles: ergo est species quantitatis vt sic; quod autem sit distincta species à quantitate cõtinua, patet, quia petit essentialiter partes discretas, quales non petit continua. Probatur antecedẽs quia Arithmetica, quæ est scientia realis, demonstrat scientifice de ipso proprietates: partes autem, ex quibus componitur, sunt quantitates continuæ, quæ sunt impenetrabiles: ergo est vnum per se habens partes impenetrabiles. Probatur cõsequentia quoad primam partẽ, in qua est difficultas, quia scientia realis non potest habere pro obiecto aliquod vnum per accidens, de quo aliquid demonstrat: de vno enim per accidens, non datur scientia: ergo si Arithmetica, quæ est scientia realis, demonstrat de numero proprietates, numerus debet esse vnum per se.

74 Hoc est præcipuũ aduersariorũ fundamentũ. *Respondeo* tamen negando antecedens quoad primam partem, cũ cõsequentia suæ probationis etiam quoad primã partem. Ad cuius probationem dico, ea ratione, qua potest aliquid demõstrari de numero, posse demonstrari de quocũque aggregato per accidens; vnde si Arithmetica proprie demonstrat aliquid de numero, negãdum est quod scientia realis nõ possit haberi de ente per accidẽs. Deinde certũ est quod tot demonstrationes Arithmeticæ fieri possint tam bene de numeris diuersis Angelorũ, ac etiam de numeris cõflatis ex entibus diuersorũ prædicamentorũ, ac de numeris conflatis ex diuersis vnitatibus quantitatiuis, aut diuersis quãtitatibus. Sed tamen aduersarij nõ dicũt numerũ transcendentalẽ diuersorũ Angelorũ, aut rerum diuersorũ prædicamẽtorum esse vnum per se: ergo ob illas demõstrationes nõ, bebẽt etiã dicere quod numerus quantitatiuus sit vnũ quid per se.

Dices hoc esse contra expressa testimonia *Philosophi* & *Scoti* varijs locis.

Respondeo eos intelligẽdos esse de ente per accidẽs materialiter, non formaliter: & sane hoc videtur mihi satis clarũ, quia de quocũque potest haberi definitio potest haberi demõstratio: sed certũ est quod ens per accidens habeat definitionẽ, vt est ens per accidẽs formaliter, quãuis de ente per accidẽs materialiter nõ possit haberi vna definitio, vt de albo vel nigro, &c.

De ente per accidens formaliter potest haberi scientia.

75 *Obiicies secundò* Philosophũ, qui hic diuisit quantitatẽ in continuã & discretã, tãquã in veras species.

Respondeo quod hoc non fecerit in propriã sententia, quasi existimaret numerũ esse propriã speciem

ciem eius, sed quod ita cõmuniter reputabatur, vnde in Metaphysica varijs locis ait numerum esse ens per accidens.

Oratio non est vera species quantitatis.

Ex his patet orationem non esse per se speciem quantitatis, quia si esset, esset quãtitas discreta, vt fatentur omnes. Quod si tamen numerus esset vna per se species quantitatis, tum cum *Scoto* & *D. Thoma*, quos sequitur *Rubius quæstione 9 de quantitate*, & alij contra quosdam, qui id concedunt de numero, negant autẽ de oratione, dicendum esset etiã orationem esse distinctã speciem quantitatis, præsertim si quãtitas aliqua daretur, quæ esset successiua, haberet enim extensionẽ partium cum impenetrabilitate, & per hoc distingueretur à quãtitate continua, & istæ partes essent successiuæ & non permanentes, ac per hoc distingueretur à numero. Vnde quẽadmodum quantitas continua diuideretur in successiuam & permanentem, quantitas etiam discreta diuideretur in successiuam & permanentem.

Obiicies specialiter contra orationem: Nihil reperitur in oratione nisi sonus syllabarum, motus instrumentorum, quibus formatur oratio vocalis (de qua loquimur) tẽpus consũptũ in prolatione eius, ordo syllabarũ, & significationis totius orationes: sed ex nullo horũ potest oratio esse quãta per se, sed tantũ ratione alterius: ergo nõ est per se quantitas.

Respondeo negando maiorem, reperitur enim ipsa extensio syllabarum, secundum quam cõuenit vni orationi ex natura sua intrinseca nõ posse proferri tam breui tempore materialiter quã altera potest. Dixi autem, si quãtitas aliqua daretur quæ esset successiua; quia si quantitas successiua non sit quantitas proprie loquendo, nec oratio etiam vera quantitatis species erit, quamuis numerus esset.

QVAESTIO V.

De diuisione quantitatis in successiuam & permanentem.

ALiam diuisionẽ tradidit hoc eodem capite *Philosophus* Quantitatis vt sic in successiuam & permanentem. *Quantitas permanens* est, cuius partes simul existere possunt, vt quantitas ligni, quantitas hominis. *Quantitas successiua* est, cuius partes non possunt simul existere, sed sunt talis naturæ, vt vna succedat alteri vt tempus, motus. Quæritur ergo vtrum quantitas successiua sit vera species Quantitatis.

Quid quantitas permanens.

Quid successiua.

CONCLVSIO.

76

PRobabilius est non dari aliquid successiuum, quod sit quantitas aut quantum ex se & consequenter quantitatem successiuam non esse proprie loquendo speciem Quantitatis. Hæc videtur esse *Philosophi 5. Metaph. c. 13.* quem sequitur *Doctor ibid. D. Thomas lect. 13. Suares disp. 40. sect. 8. & 9.* & multi alij contra *Ruuium c. 6. de Quãtit q. 3. Auersam q. 18. Log. sect. 3.* qui dicit suã sententiã esse communiorem.

Quantitas successiua nõ est vera species quantitatis.

Probatur: si dareturaliquod quãtum per se successiuum, maxime motus & tempus: sed hec nõ sũt quanta per se: ergo nõ datur aliquid successiuum, quod sit per se quãtum. Maiorem concedũt aduersarii; probatur minor quoad primam partem primò, quia motus nihil aliud est quã acquisitio successiua alicuius termini, quæ acquisitio est relatio aut multæ

relationes continuatæ, vt modo suppono: sed relatio non est quātitas; neque est subiectum quantitatis, vt patet: ergo non est quātum per se, sed ratione vel subiecti, vel termini.

Confirmatur: propterea acquisitio alicuius formæ est successiua, quia subiectū habet latitudinem quantitatiuā, aut quia forma acquirenda est talis naturæ, vt non posit quoad omnes partes acquiri simul; aut quia agens, cuius virtute acquiritur forma, vult successiue eam acquirere: ergo acquisitio formæ, quæ est motus, nō habet extensionem ex se, sed ratione alterius, & consequenter erit quanta per accidens.

77

Dices; motus essentialiter ex natura sua intrinseca habet talē extensionem partium, vt nō posint existere vlla ratione simul; ergo ex se est quātus & nō per accidēs

Respondeo distinguendo antecedens: habet hoc, quia ex natura sua intrinseca respicit talem terminū, aut tale subiectū, aut tale agens, concedo; si nō respiceret, nego antecedēs & cōsequentiā: quāuis enim substantia petat naturaliter habere partes impenetrabiles, quia tamen hoc nō petit nisi quia petit habere coniunctam quantitatem, quæ est quid realiter distinctum ab ipsa, non dicitur esse quanta per se, sed per accidēs: ergo à pari, quamuis acquisitio formæ successiuæ seu motus petat habere partes non potentes coexistere simul, quia tamen solum hoc petit ex eo, quod petat naturaliter respicere talē terminū, aut subiectum, non debet quātus esse nisi per accidēs

Confirmatur hoc: quia impenetrabilitas, quæ est proprietas quantitatis, est impenetrabilitas naturalis non supernaturalis; sed impenetrabilitas, quā habet motus successiuus, est impenetrabilitas supernaturalis etiam, neque enim de potentia Dei absoluta potest habere partes simul existentes: ergo non habet impenetrabilitatem quantitatiuā, & cōsequenter nō erit quantū per se.

Confirmatur vlterius, quia si essent duæ substantiæ absque vlla quantitate, quæ nō possent simul coexistere, nō haberent impenetrabilitatem quantitatiuam, quia nō ex aliqua quantitate haberét impenetrabilitatē, sed ex eo quod non possent simul existere: sed omnis impenetrabilitas, quā habent partes motus, prouenit ex eo quod nō posint simul existere: ergo non habēt impenetrabilitatē quantitatiuā, & cōsequēter motus non erit per se quantus.

Probatur minor principalis quoad secundam partem de Tempore, quia tempus non est aliud, quam motus, vel duratio eius: ergo non est quantum per se magis quā ipse motus. *Confirmatur* valde per duas vltimas confirmationes proxime præcedentes.

78

Obiicies: Philosophus ponit motū & tēpus, tanquā species quātitatis. *Respondeo* hoc eū non fecisse ex propria sententia, sed quod ita communiter tū reputaretur, sicut etiam posuit propter eandē rationem quantitatē discretam.

Quæres, vtrum locus sit quātitas. *Respondeo* in loco extrinseco ambiente corpus locatum esse duo; superficiē scilicet, & respectus cōtinentiæ & de superficie non est dubium quin sit per se quantitas continua permanens: Respectus autem sunt tantum quanti ratione superficiei, quia ratione eius habent extensionem cum impenetrabilitate naturali. Hæc omnia magis patebunt in Physica, vbi

vbi ostendetur quæ sit natura motus, temporis, & loci.

QVÆSTIO VI.

De diuisione Quãtitatis permanentis in lineam, superficiem, & corpus.

79

SVppono dari *lineam*, quæ est quantitas vnius tantum dimensionis, seu longitudo sine latitudine, aut profunditate, habens partes copulatas puncto: & *superficiem*, quæ est quantitas duarum tantum dimensionum, seu quantitas diuisibilis in partes quoad longitudinem ac latitudinem, non vero quoad profunditatem, quæ partes copulantur lineis: & *corpus*, quæ est quantitas trium dimensionum, hoc est longa, lata, & profunda habens partes copulatas superficiebus. Quãuis enim multi dubitent de lineis, superficiebus, & punctis, quia negant indiuisibilia in continuo; tamen vtrum dentur necne, commodius in Physica examinabimus; nec refert ad præsens id scire, quia quæritur hic tantum vtrum ex supositione quod dentur, sint veræ species quantitatis permanentis directe collocabiles in prædicamento.

Aduerte autem per corpus nõ hic intelligi compositum substãtiale ex materia & forma, nec substantiam corpoream prædicabilem in quid de omnibus substantijs cõpletis corporeis, quod vocatur *corpus metaphysicum*, & ponitur directe in prædicamento substantiæ; nec alteram partem viuentis, quæ cum anima ipsum constituit, quod vocatur *corpus physicum*, & pertinet indirecte ad prædicamentum substantiæ, vt pars physica rei directe pertinentis ad ipsum; sed, vt dixi, quantitatem trium dimẽsionum, quod communiter vocatur *corpus mathematicum*.

CONCLVSIO.

80

Bene à diuidi tur quãtitas in lineam superficiem & corpus.

B*Ene diuiditur quantitas permanens in lineam, superficiem & corpus, tanquam genus in species.* Est communissima cum Philosopho. *Probatur*, quia ratio quantitatis vt sic conuenit illis; sunt enim diuisibiles in partes impenetrabiles, & habent diuersam specie diuisibilitatem, & diuersos specie terminos copulatiuos, vt patet ex eorũ definitionibus.

Confirmatur, quia si non essent diuersæ species, quantitas vt sic nõ haberet sub se plures species, nõ enim habet alias species quã has, vt patet ex dictis, & consequenter non esset genus generalissimum.

Pro solutione obiectionum *aduertendum est*, lineam & superficiem & esse diuisibiles, & esse indiuisibiles secundum diuersas dimensiones: quatenus sunt diuisibiles formaliter, habent rationem quantitatis; quatenus vero sunt indiuisibiles, non habent. *Præterea* secundum quod diuisibiles sunt, non concurrunt ad constitutionem alterius quantitatis, sed tãtum quatenus indiuisibiles.

81

Corpus non includit superficiẽ, nec hæc lineam vt partẽ essentialem.

Vlterius aduertendum est, licet corpus includat superficiem, & superficies lineam, non tamen tanquam partem essentialem, sed tanquam quid necessario requisitum ad copulandas partes essentiales eius; non enim alio modo corpus cõtinet superficiem aut superficies lineam, quam ipsa linea continet & includit punctum, aut homo vnionem animæ cum corpore: manifestum autẽ est quod nec linea includat pun-

ctum tanquam partem essentialem; nec homo vnionem, sed tantum tanquam conditionem necessario requisitam ad copulandas suas partes. Et hinc patet quod quamuis linea includatur in superficie, & superficies in corpore, non tamen sint entia incompleta, quia nec linea includitur in superficie, nec hæc in corpore, vt aliquid per se constitutiuum.

Dices: punctum nō est aliquid completum, sed incompletum, quamuis non includatur in linea vt pars, sed vt conditio necessario requisita ad copulandas partes: ergo quamuis linea non includatur in superficie, nisi vt aliquid copulans suas partes, tamen erit quid incompletum non secus ac punctum.

Probabile est lineam & superficiem nō esse entia cōpleta.

Respondeo, propter hæc posse probabilissime defendi oppositū conclusionis, nempe lineam & superficiem non esse veras species & completas quantitatis vt sic, quæ est ens completum. Negatur tamen consequentia, & disparitas est, quod punctum habeat tātum rationem termini copulantis, & propterea indirecte tantum habet reduci ad prædicamentum istius rei, cuius partes copulare debet. Linea vero, & superficies præter rationem termini copulantis, quem habent vt sunt indiuisibiles, habent diuisibilitatem quantitatiuam, ratione cuius vt tales sunt entia completa per se quanta, licet, vt indiuisibiles, sint entia incompleta.

82

Obiicies primò: vna species nō includitur essentialiter in alia specie sibi opposita: sed linea includitur essentialiter in superficie, & vtraque in corpore: ergo non sunt diuersæ species.

Respondeo distinguendo maiorem: essentialiter, id est tanquā pars essentialis, transeat; quamuis hoc ipsum non sit certum, quia multi non adeo improbabiliter tenent mixtum constitui intrinsece & essentialiter ex elementis, quæ tamen distinguuntur specie ab illo, & opponuntur ipsi: essentialiter, id est tanquam aliquid ex natura sua requisitum vt sit, nego maiorem, & similiter distinguo minorem.

Obiicies secundò: duæ superficies sunt penetrabiles, & idem est de duabus lineis: ergo non sunt quantitates. *Respondeo* distinguendo antecedens: si applicētur quatenus diuisibiles, nego: si quatenus indiuisibiles, concedo antecedēs, & distinguo etiam consequens: quatenus sunt indiuisibiles, concedo: quatenus diuisibiles, nego.

Quæres vtrum corpus, superficies, & linea sint species infimæ vel subalternæ. *Respondeo* cum communissima sententia, esse infimas, quia non habent sub se alias species.

Linea superficies, corpus sunt species infimæ.

Dices: linea curua & recta distinguuntur specie, sicut & superficies concaua & plana. *Respondeo* negando antecedens, quia differunt tantum accidentaliter sicut homo albus & homo niger: eadem enim linea quæ est curua, potest esse recta, & è contra.

QVAESTIO VLTIMA.

De proprietatibus Quantitatis.

83

Prima proprietas Quātitatis non habere contrarium.

PRima est non habere contrarium, & hæc communis est ipsi cum substantia, & patet quia nulla est forma, per quam expellatur quantitas à suo subiecto: ergo

ergo non habet contrarium proprie loquendo. Probatur consequentia, quia contraria proprie loquendo nata sunt se inuicem expellere ab eodem subiecto inhæsionis.

Secunda non suscipere magis & minus.

Secunda proprietas, etiam communis ipsi cum substantia, est nō suscipere magis & minus: licet enim possit extendi, & diminui quoad extensionem, non tamen potest intendi aut remitti, sicut potest calor: neque enim sicut aqua dicitur esse magis & minus calida, ita homo dicitur esse magis aut minus quantus, saltem quoad intensionem.

Dices: sicut ex eo quod plures gradus caloris essent in eodem subiecto, diceretur istud subiectū magis & intensius calidum; quare ex eo quod essent plures partes quantitatis in eodem subiecto non diceretur magis quantum quoad intensionem?

Respondeo, quia tum subiectū dicitur habere intensiorem formā, quādo potest perfectiorem intēsiue effectum producere, aut quādo forma communicat ipsi perfectiorem intensiue effectum formalem. Sed ex eo quod quantitas maior seu plurium partium sit in subiecto, neque subiectum potest perfectiorem effectum intēsiue producere, vt patet, neque recipit effectum formalem perfectiorem intensiue; non enim recipit alium effectum quam impenetrabilitatem aut extensionē partium in ordine ad locum, sed eandem omnino impenetrabilitatem haberet à duabus partibus quam haberet à centum: ergo quoad impenetrabilitatem non reciperet perfectiorem effectum intensiue. Extensio autem maior in ordine ad locum non est perfectior effectus intensiue, sed extensiue, vt patet.

Tertia proprietas esse æquale.

Tertia proprietas est esse æquale vel inæquale, & hanc dicit Philosophus maxime propriam, quia omni & soli conuenit. Debet autem intelligi de æqualitate & inæqualitate in rigore, quam scilicet habent res in extensione partium impenetrabilium; alias vnus calor dicitur æqualis alteri, & vnus Angelus dicitur inæqualis in perfectione alteri Angelo.

Quarta habere positionem partiū in loco.

Quarta proprietas est habere positionem partium in ordine ad locum: quod debet intelligi de aptitudine, quam habet quantitas ad occupandum locum circumscriptiue.

Quinta esse mensuram.

Quinta est esse mensuram, hoc est esse aptum ad certificandum de magnitudine molis alicuius.

Sexta est esse diuisibile in partes impenetrabiles.

Præter quas forte sunt aliæ proprietates, vt rarum & densum, asperum & lene: quamuis enim Philosophus non fecerit mentionem de illis, non propterea sequitur quod non sint, quia non voluit omnes eius proprietates numerare.

DISPVTATIO XV.

De Relatione.

SEQVOR hic ordinē Philosophi, qui prius tractare voluit de Relatione quàm de Qualitate, quod in præcedentibus multa dixerit, ad quorum notitiam valde conduceret tractatus de Relatione.

QVÆSTIO I.

Quid sit Relatio Prædicamentalis huius Prædicamenti, & de varijs Relationum diuisionibus.

1 *Quid relatiuum. Quid correlatiuum.*

RElatiua sunt quæ referuntur & ordinantur ad aliud, & Correlatiua sunt quæ ad se inuicem referuntur & ordinantur, vt Pater & Filius, duo similia inter se; illud verò, quo medianæ formaliter relatiuum refertur, est relatio. Quia verò quædam sunt quæ necessariò & ex natura sua ita referuntur ad aliud, vt nō possint esse quin referantur & ordinentur, quia habent necessariam connexionem cum sua relatione, vt scientia refertur ad obiectum, potentia ad actum, creatura ad creatorem; quædam verò referuntur accidentaliter tantum, ita scilicet vt possint non referri, vt Petrus refertur per modum causæ ad Paulum, & per modum similis ad Ioannem: Hinc relatio vt sic, potest diuidi in relationem identificatam realiter suo fundamento, & in relationem distinctam realiter à suo fundamento.

Rursus quia ex relationibus distinctis realiter à fundamento quædam sunt, quæ necessariò surgunt posito fundamēto & termino, & aliquo alio priori ad ipsas relationes, quod non sit actio productiua earū, vt est similitudo duorum alborum, & æqualitas duorum quantorum; quædam verò alia, quæ non necessariò sic oriuntur, vt est vnio materiæ ad formam; propterea relatio separabilis à fundamento potest diuidi in relationem intrinsecus aduenientem, & extrinsecus aduenientem, intelligendo per relationem intrinsecus aduenientem illam, quæ licet accidentalis sit fundamento, necessariò tamen sequitur ad aliquid prius, quod non sit actio productiua eius; & per relationem extrinsecus aduenientem illam, quæ accidentalis etiam est fundamento, sed non tamen necessariò sequitur ad aliquid prius, quod non sit actio productiua eius. Neque in hoc est aliqua difficultas præter illam, quæ est, vtrum dentur huiusmodi relationes extrinsecus aduenientes, de quo postea.

2 *Quid secundum Caiet. relatio trāscendentalis & prædicamentalis.*

Nota secundò, relationes communiter diuidi in *transcendentales*, & *prædicamentales*. In explicatione autem membrorum huius diuisionis mire dissentiunt Authores. *Caietanus*, quem sequitur *Fonseca*, *Conimbricenses*, & *Masius*, dicit transcenden-

dentalem esse, quæ respicit terminum non pure tanquam termi num, sed potius tanquam causam vel receptiuam, vel effectiuam, vel alio modo; sicut actus vitalis respicit obiectum, tanquam causam formalem, saltem extrinsecam; potentia vitalis actum. Relatio verò prædicamentalis secundum ipsum est quæ respicit terminum pure sub ratione termini absque dependentia vllius causalitatis, vt similitudo.

Sed hæc explicatio non placet, quia terminus similitudinis est tam bene causa formalis specificans ipsam, quam actus est causa formalis relationis transcendentalis, quam dicit potentia vitalis, v. g. intellectus ad intellectionem: ergo si relatio respiciens aliud tanquam causam formalem, sicut potentia vitalis respicit actum, sit transcendentalis, similitudo, & idem est de quocumque respectu, erit transcendentalis. Præterea relatio filij ad patrem, quam admittunt hi Authores esse prædicamentalem, & non transcendentalem, respicit terminum suum, scilicet patrem vt causam: ergo non sufficienter distinguitur transcendentalis relatio à prædicamentali per hoc, quod respiciat terminum, vt causam. *Dices* cum *Fonseca*, quod relatio filij non respiciat terminum vt causantem filium per relationem paternitatis. *Contra*, nec potentia, aut actus vitalis respiciunt obiectum, vt causans ipsa per aliquam relationem, quia secundum aduersarios maxime, obiectum non dicit relationem ad potentiam, aut actum.

3 *Suarez disp.* 47. *Met. sect.* 4. dicit respicere nô pure terminum, per quod distinguitur transcendentalis à prædicamentali, esse ita referre subiectum ad terminum, vt aliquid aliud faciat aut exerceat circa ipsum. Sic potentia ita refertur ad actum, vt nata sit ipsum producere; & actus ita refertur ad obiectum, vt natus sit ipsum repræsentare; & denique ita vnio respicit terminũ, vt coniungat suum subiectum cum ipso. *Sed contra*, quia similitudo etiam, quæ est relatio prædicamentalis, ita refert ad terminũ, vt etiam suo modo coniungat suum subiectum cum illo, scilicet similitudinarie.

Confirmatur, quia actus amoris nihil facit circa obiectum, quàm determinare potentiam formaliter ad illud amandum: sed similitudo similiter determinat suum subiectum ad esse simile termino: ergo vtrumque æque pure respicit terminum. *Deinde* supponit falsum, vnionem & actionem esse respectum transcendentalem. *Præterea* ex hac explicatione non colligitur cur relatio transcendentalis non pertineat ad prædicamentum aliquod particulare.

4 Alij dicunt, vt *Auersa*, transcendentalem esse, quæ est de essentia rei relatæ; prædicamentalem, quæ non est. *Sed contra*, quia relatio, quam dicit materia ad formam, non est de essentia eius, nec relatio intellectus ad intellectionem est de essentia intellectus; & tamen secundum omnes sunt trãscendẽtales: ergo. Probatur maior ex principio sæpius posito, quod respectus non possit esse de essentia absoluti. *Arriaga* dicit relationem transcendentalem esse illam, quæ est

ita de essentia subiecti, vt sit ipsi adæquate identificata; prædicamentalem verò, quę non est adęquate idētificata: colligi autē potest ex ipsius doctrina an sit adęquate identificata, aut non, ex eo quod fundamentum possit esse sine illa, aut non possit: si potest, non erit adæquate identificata; si non potest, erit.

Hæc doctrina in primis supponit quòd relatio prædicamētalis nō sit distincta realiter ab extremis simul sumptis, si enim esset sic distincta, nec adæquate nec inadæquate identificaretur fundamento, vt patet. *Deinde* secūdum hanc sententiam actio non esset prædicamentalis, quia non esset adæquate identificata fundamēto, quod tamen est falsum, cum sit relatio de prædicamento actionis.

5 Itaque existimo relationem transcendentalem esse eam, quæ identificatur realiter rei relatæ per ipsam; & prædicamentalem esse, quæ rei relatæ non identificatur: quare diuisio relationis in transcendentalem, & prædicamētalem coincidit cum illa prima, quam posui. Probatur hoc tum ex reiectione aliarum explicationū tum quia per hoc sufficienter distinguuntur inter se: tum etiam quia ex hoc patet cur relationes transcendentales non ponuntur in eodem prædicamento cū prædicamētalibus, nec in aliquo determinato prædicamento; nam quia identificantur realiter suis fundamentis, debent reduci ad prædicamenta suorum fundamētorum, & non poni in aliquo alio: & hinc etiam congruentissime vocantur trāscendentales, quia scilicet non ponuntur in aliquo prædicamento determinato, sed quædam ponuntur in prædicamento substantiæ, quædam in prædicamento quantitatis, quædam in cæteris.

Dices: hinc sequeretur quod omnis relatio, non identificata fundamento, deberet esse prædicamentalis, & consequenter de prædicamento *Ad aliquid*: sed hoc est contra nos, quia relationes extrinsecus aduenientes non identificantur suis fundamentis; & tamen non pertinent ad prædicamentum illud.

Respondeo distinguendo sequelam: prædicamētalis, prout prædicamentalis opponitur transcēdentali, concedo; prout capitur pro relatione tertij predicamenti, nego sequelam. Itaque relatio prædicamentalis capitur dupliciter, primò pro omni relatione, quæ nō est transcendentalis, & in hoc sensu comprehendit relationes tam intrinsecus quàm extrinsecus aduenientes. Alio modo pro relatione pertinente ad tertium prædicamentum, & sic nō comprehendit relationes extrinsecus aduenientes.

Relatio prædicamentalis capitur dupliciter.

6 *Alia diuisio* Relationis est in *relationes secundum dici*; & *relationes secundum esse*. Et in his etiā membris diuidentibus varij sunt modi dicendi. Sed breuiter nobis dicendum est, vel per relatiua secundum dici intelligi, quæ referuntur ad aliud per respectum rationis, aut denominationē extrinsecam, & nō per aliquid reale intrinsecum, vt Deus refertur ad creaturas; & per relatiua secundum esse intelligi, quæ referuntur per aliquid reale intrinsecum; vel certe per relatiua secundum dici intelligi illa, quæ referuntur relatione transcendētali, & per relatiua secundum esse intelligi, quæ referuntur relatione prædicamentali. Ideo autem

tem relatiua transcendentaliter dicerentur relatiua secundum dici, quia non per aliquid realiter distinctum referrentur, relatiua verò prædicamentalia dicerentur secundum esse, quia per aliquid reale distinctum referrentur. Vel denique per relationes secundum dici intelligi possunt illa, quæ licet sint absoluta, explicantur tamen per modum relatiuum, vt sunt potentia, pars, habitus, & similia; & per relationes secundum esse intelliguntur, quæ vere sunt relationes. In quibus omnibus acceptationibus nō potest esse nisi quęstio de nomine: & quia nō eodem modo omnes authores has relationes explicant, vt vitetur talis quæstio, semper conueniendum est in acceptione nominis, quoties de re ipsa discurrere placuerit.

His suppositis modò indagandum restat quid sit relatio prædicamentalis pertinens ad hoc tertium prædicamentum, quod cōmuniter vocatur *Ad aliquid*. Philosophus reiecta veterum definitione, nimirum hac: *Relatiua dicuntur quæ eo ipso quod sunt, aliorū esse dicuntur*, quia conueniebat omnibus accidentibus, sunt enim entis entia, hoc est ex natura sua ordinata ad afficiendum substantiam, & ad inhærendum ipsi; statuit propriam definitionem, *Relatiua sunt, quorum totum esse est ad aliud se habere*, quæ definitio est bona, si explicetur ita, vt habeat eundem sensum cum illa, quam sequenti conclusione subiicio.

Definitio relationis prædicamentalis assignata à Philosopho.

CONCLVSIO.

7

Quid sit Relatio de prædicamento ad aliquid.

BEne definitur Relatio prædicamentalis de prædicamento Ad aliquid esse accidens reale intrinsecus aduenienss; cuius totum esse est ad aliud se habere, id est cuius totum esse consistit in ordinatione actuali alicuius realiter distincti ad aliud realiter distinctum.

Probatur, quia omni & soli cōuenit, & sufficientissime declarat naturam Relationis huius prædicamenti, vt distinguatur ab omnibus aliis, quæ non sunt huius prædicamenti, vt patebit ex eius explicatione. Dicitur *Accidens* ad excludendas omnes relationes substantiales, vt sunt relationes diuinæ, & omnes illæ, quæ identificantur substantiæ realiter, quia tales, cum non sint aptæ natę inhærere, non sunt accidentia prædicamentalia, licet possint esse accidētia, id est extra essentiā rei, cui conueniunt. Dicitur *reale* ad excludendas relationes rationis, quæ non collocantur in prædicamentis. Dicitur *intrinsecus aduenienss* ad excludendas relationes extrinsecùs aduenientes, de quibus aliàs. Dicitur *cuius totum esse consistit in ordinatione actuali alicuius ad aliud*, vt excludantur accidentia realia absoluta, &, vt significetur quod nō possint existere, quin actualiter ordinent vnum ad aliud, aut quod non habeant aliud munus quam actualiter ordinare vnum ad aliud; sicut similitudo non habet aliud munus quam facere aliquid actu simile alteri. Dicitur *alicuius realiter distincti*, vt excludantur relationes transcendentales, quæ identificantur realiter suis fundamentis.

8

Dices has relationes fuisse exclusas per particulam *Accidens*; nam relationes transcendentales, quas dicunt substantiæ quæcumque ad alias res, nō possunt esse accidentia: ergo superflue ponitur hæc particula.

Re-

Respondeo non omnes relationes transcendentales fuisse exclusas per particulam *accidens*, sed illas, quæ identificantur substantijs, præter quas dantur aliæ transcendentales in accidentibus quæ sunt accidentia: quare vt omnes omnino excluderentur, addẽda erat hæc particula; imo Philosophus ipse voluit eam significare hic, dum dixit totum esse relationis esse ad aliud: per quod intellexit totum esse reale; quo sensu non est verum, quod totum esse vllius relationis transcendentalis identificatæ vlli rei absolutæ sit ad aliud, nam cum identificetur rei absolutæ, facit vnam rem cum ipsa, quæ res cum includat duo, absolutũ scilicet, & respectiuum, non potest habere totum suum esse ad aliud, sicut nec habet totum suum esse ad se.

9

Si quæras, vnde colligimus, quod Philosophus voluerit excludere relationes extrinsecus aduenientes (si dentur aliquæ huiusmodi, quæ non sunt relationes transcendentales) ab hoc prædicamento:

Cur exclusit Philosophus à prædicamento tertio relationes extrinsecus aduenientes.

Respondeo ex duobus capitibus id colligi: *primò*, quia, vt postea docebimus, huiusmodi relationes ponuntur in alijs prædicamentis: *secundò*, quia ipse dixit, ad relationes à se definitas non dari per se motum, hoc est non produci eas per actionem ad se immediate terminatam, sed eas sequi ad productionem alicuius alterius: sed hoc non est verum de relationibus extrinsecus aduenientibus, quia multæ ex illis per actionem ad se immediate terminatam producũtur, vt vnio materiæ cum forma, vbi intrinsecum &c. ergo non voluit eas comprehendi sub sua definitione, & consequenter voluit eas excludere.

10

Obijcies contra illud, quod totum esse relationis sit ad aliud se habere: relatio intrinsecus adueniens est accidens, ergo totum eius esse non est ad aliud se habere. Probatur consequentia, quia accidentis esse est inesse subiecto: & quidem hoc est maxime verum de accidente respectiuo, quod nullo modo potest esse absque subiecto.

Confirmatur: quia relatio includit essentialiter illam formalitatem, quam dicit accidens vt sic: sed illa formalitas non est ad aliud, vt patet: ergo totum esse accidentis non est ad aliud.

Respondeo distinguendo consequens: totum esse particulare ipsius non est ad aliud se habere, id est nihil facit circa suum subiectum, quam ordinare ipsum ad alterum, nego: ita vt non sit natum inesse subiecto, concedo cõsequentiam: & per hoc patet ad probationem consequentiæ.

Ad confirmationem distinguo etiam consequens: totum esse particulare, quatenus distinguitur à cæteris accidentibus, nego; totum esse, quatenus cum illis conuenit, concedo; sed hoc non impedit bonitatem definitionis præmissæ.

QVÆSTIO II.

Quænam requiruntur, vt resultet relatio prædicamentalis ntrinsecus adueniens.

11

Hic breuiter subiungam aliqua, quæ ad cognoscendã naturam relationum huius prædi-

dicamenti conducunt. Itaque vt sit relatio intrinsecus aduenies imprimis requiruntur duo extrema, quorum vnum per relationē formaliter referatur, & sine relatione non referretur nisi fundamentaliter tantum: vnum enim non potest referri realiter ad ad seipsum. Ex his extremis illud, quod refertur dicitur esse subiectum & fundamentum relationis, quia scilicet relatio subiectatur & fundatur in ipso: illud vero ad quod refertur, dicitur esse terminus relationis, quia ad illud tendit. Exemplum huius rei habemus in similitudine hominis ad equum, quæ habet pro extremis hominem & equum realiter distinctos, pro fundamento verò, ac subiecto hominem, & pro termino equum. Quia verò duo extrema aliquando possunt esse cum relatione, aliquando sine, & quia etiam duo extrema possunt habere relationes oppositas ad se inuicē, nimirum similitudinem & dissimilitudinem, potest enim Petrus esse similis Paulo in doctrina, & dissimilis in moribus; hinc præter extrema requiritur ad relationem ratio fundandi, hoc est illa ratio, ob quam habent inter se relationem; & hæc ratio fundandi vocatur ab aliquibus fundamentum proximum; v. g. homo & equus possunt esse & non esse similes in albedine: quia ergó albedo est ratio, ob quam habent similitudinem, propterea est ratio fundandi similitudinem inter hominem & equum.

Ad relationem intrinsecus aduenientem requiruntur duo extrema.

Ratio fundandi.

12 *Ratio fundandi non semper distinguitur realiter ab extremis.*

Aduertendum autem est, hanc rationem fundandi non semper debere esse quid realiter distinctum ab extremis, quæ referuntur, vt patet in similitudine, quam habet homo cum bruto in animalitatē; nam ista similitudo non exigit aliquam rationē fundandi in extremis distinctam realiter ab ipsis: & idem patet de æqualitate duarum quātitatum, & de dissimilitudine albedinis & nigredinis. Quando autem est realiter distincta, tunc relatio habebit duo fundamenta, quæ referuntur per ipsam, remotum, & proximum; proximū erit ipsa ratio fundandi, remotum erit illud, in quo reperitur. Hoc patet in similitudine, quæ est inter hominem & brutum in albedine, nam quia albedo, quæ est ratio fundandi ipsam, distinguitur ab homine, propterea ista similitudo habet duo fundamenta relata per ipsam; pro proximo quidem ipsam albedinem, quæ immediate dicitur similis albedini bruti; pro remoto vero ipsū hominem, qui non est similis hac similitudine nisi mediate, mediāte scilicet forma realiter distincta. Quando verò ratio fundandi non est realiter distincta, tunc non debet habere duo fundamenta saltem realiter distincta, vt ex se patet, quia eatenus deberet, quatenus ratio fundandi esset realiter distincta ab extremo relato.

Relatio aliquando habet duo fundamēta, proximum & remotum.

13 *Dices*: nunquam possunt aliqua habere relationem realem intrinsecus aduenientem, quin habeant simultatem existentiæ: sed simultas existentiæ inter res, quæ referuntur relatione realiter à seipsis distincta, est realiter distincta ab ipsis, vt patet inductione: ergo ratio fundandi relationem semper debet esse realiter distincta. Probatur consequentia, quia illa simultas est ratio fundandi relationem intrinsecùs aduenientem, quandoquidem semper & necessariò præsupponatur

naturæ ipsi, eaque posita necessario sequatur relatio illa.

Coexistentia extremorum non est ratio fundãdi, sed conditio sine qua non.

Respondeo, negando consequentiam: ad cuius probationem dico, quod illa simultas, licet necessario præsupponatur, nõ tamen est ratio fundandi, sed cõditio necessariò requisita ad relationem: & ratio huius est, quia res dissimiles, v.g. dicuntur esse dissimiles in ratione fundandi; patet autem, quod non dicantur dissimiles in illa simultate existentiæ: ergo simultas nõ est ratio fundandi dissimilitudinem, sed tantum conditio necessariò requisita: eodem autem modo concurrit ad omnes relationes intrinsecus aduenientes, & consequenter sicut non est ratio fundandi respectu dissimilitudinis, ita neque respectu vllius.

Modo remanet discutiendum vtrum relatio realis petat habere terminum realiter existentem: & licet principaliter hoc quæramus de relatione intrinsecus adueniente, tamen videbimus etiã quid dicendum sit de relatione transcẽdentali & extrinsecus adueniente.

CONCLVSIO I.

14 Relatio trãscendentalis non petit terminum actu existentem.

RElatio transcendentalis non petit terminum realiter existentem, sed sufficit existere fundamentum, & posse existere terminum eius. Hæc est communis, & patet euidenter, quia huiusmodi relationes identificantur realiter suis fundamentis, & consequenter, si fundamenta existunt sine terminis, relationes etiam transcendentales ipsis identificatæ existent.

Confirmatur, quia relatio transcendentalis quam dicit materia ad formam, quatenus scilicet est apta ipsam recipere, est in materia ad formam non existentem sed possibilem existere, & idem est de relatione, quam dicit potentia vitalis, v.g. intellectus ad intellectionem, quatenus est natus eam producere: ergo non requiritur existentia realis termini ad existentiam realem relationis transcendentalis.

CONCLVSIO II.

15 Relatio intrinsecus adueniẽs requirit terminũ actu existẽtem.

RElatio realis intrinsecus adueniens non potest existere, quin terminus eius existat realiter. Hæc etiam est communis cum *Scoto in 4. dist. 6. quæst. 10.*

Probatur, quia huiusmodi relationes oriuntur ex fundamento, & termino per resultantiam: ergo vt sint, debent existere fundamentum & terminus.

Confirmatur: homo albus non dicitur actu similis homini non albo, quãuis possit esse albus: ergo vt dicatur similis, debet terminus esse actu albus. Similiter nemo dicitur Pater respectu eius qui potest esse filius, sed oportet vt sit filius: non potest autem esse filius, nisi actu existat: ergo similitudo & paternitas, & idem est de reliquis intrinsecus aduenientibus, debent habere terminum actu existentem.

Dices per hæc probari, quod non possit resultare relatio intrinsecus adueniens, quin existat terminus eius; sed non probatur quin ex suppositione, quod semel resultent, conseruari possint, quãuis terminus non existeret.

Contra, quia est eadem ratio cur relatio debeat in fieri & cõseruari habere terminum actu existentem. *Confirmatur*, quia non potest aliquid referri actu ad id, quod actu non est: ergo vt aliquid

quid realiter referatur actu per relationem realem, debet existere actu id, ad quod refertur.

16 *Dices:* intellectus refertur actu ad obiectum cognitum, quamuis actu non existat: ergo confirmatio est nulla.

Respondeo distinguendo antecedens: quamuis actu non existat in se ipso secundum realem existentiam sui ipsius, transeat; quamuis actu non existat neque secundum esse reale suum, neque secundum esse repræsentatum, seu secundum speciem realem sui, nego: sed de hoc aliàs.

Obiicies: homo est dissimilis negationi albedinis per relationem veram & realem; sed illa negatio non est quid reale: ergo potest dari relatio realis ad terminum non realem.

Respondeo distinguendo consequens: ad terminum non realem, id est ad terminum actu non existentem, nego; ad terminum nō realem, id est nō positiuū, quamuis sit realis, id est actu existēns & non rationis, concedo. Itaque negatio albedinis, cui actu dissimilis est homo debet & potest esse realiter existens, licet non debeat esse quid reale positiuum.

CONCLVSIO III.

17 *Relatio extrinsecus aduenien requirit termi nū actu existentem.*

Probabile est relationem extrinsecus aduenientem requirere terminum realiter existentem, & non sufficere, quod possit existere præsertim nisi ex ratione sua formali excludat terminum à coexistentia cum fundamento. Hæc est communis apud eos qui concedunt huiusmodi relationes, & *Probatur*, quia omnis relatio realiter separabilis est ordinatio actualis subiecti ad terminum: sed non potest subiectum realiter ordinari ad illud, quod non est realiter.

Confirmatur, quia si posset existere vlla relatio extrinsecus aduenies sine termino realiter existente, posset quæcumque, est enim eadem ratio: sed hoc est falsum. Probatur minor, quia aliàs posset esse vnio in materia ad formam, quæ non existeret, & sic esset vnita, & non esset vnita. Deinde si materia esset in India, & forma in Hibernia, posset materia habere vnionem ad ipsam, quia si posset habere vnionem ad formam non existentem, multo magis ad formam existentem, sed non præsentem localiter. Dixi autem, nisi excludat terminum à coexistentia cum subiecto, propter relationem successionis, si tamen detur talis realiter distincta à re succedente ad rem cui succedit, quæ est inter partes motus; nam relatio illa, si detur, est realis, & non coexistit terminus eius, quando ipsa existit; hoc tamen ideo accidit, quia cum sit relatio, mediante qua aliud succedat termino non habenti esse permanens ex ratione sua formali, excludit terminum à coexistentia cum suo fundamēto. Sed de hac re aliàs, hoc modò sufficiat.

QVAESTIO III.

Vtrum detur relationes reales realiter distinctæ ab extremis.

18 Aliqua ad se inuicem referri, & ordinari res est clarissima: nam certum est parietē album referri per modum similis ad alium parietem album, & per modum dissimilis ad aliū parietē ni-

nigrum; similiter nō est dubium, quin ille homo, qui generat aliū hominem, referatur ad ipsum per modum patris & producētis, sicut homo generatus refertur ad generantem per modum generati & producti. Sed maxima controuersia est & difficultas, à quo habeant res referri ad se inuicem, v.g. à quanam forma paries albus denominetur similis, aut dissimilis alijs rebus; & potissimum, an illa forma, à qua sic denominatur, sit realiter distincta ab ipsomet pariete albo, vt albus est. Intelligo autem hic per distinctionem realem, talem distinctionem, quam habent illa, quorum vnum possit existere sine altero, siue alterū possit vicissim sine illo priori existere siue non; vnde, si similitudo sit aliquid, sine quo possit esse paries albus, quāuis ipsa non possit esse absque pariete albo, similitudo, à quā denominatur paries albus esse similis, erit in hoc sensu quid realiter distinctum ab ipso pariete. Quod aduertendum necessario erat, quia aliqui Authores, qui dicunt relationes non esse realiter distinctas à fundamentis quæ denominant, sed tantum ex natura rei, non vtuntur distinctione reali in hac acceptione iam præmissa, sed pro illa distinctione, quam habent res, quæ mutuo possūt esse sine se inuicē, qualis est inter Petrum & Paulum; & per distinctionem ex natura rei non intelligunt illam, quam Scotistæ vocāt formalem, quæ est inter ea, quæ identificantur realiter, sed illam quam habent ea, quorum vnum tantum potest esse sine altero, alterum vero sine ipso esse non potest; vnde in re hi Authores licet negent distinctionem realem similitudininis à re, quæ est similis, & asserant solum distinctionem ex natura rei inter illa, non dissentiunt à Scotistis & alijs authoribus, qui dicunt similitudinem distingui realiter à re, quæ dicitur similis: sed solum differunt in modo loquendi & habent inter se quæstionem de nomine solummodo, quæ semper quantum fieri potest vitanda est, dum agendū est de re ipsa.

19 *Prima sententia* est, res omnes, quæ referuntur ad se inuicem, referri per relationem rationis, nō verò per aliquid reale. Hæc tribuitur aliquibus antiquis, quos videtur sequi noster *Aureolus in 1. dist. 30.*

Secunda sententia est, dari quidem relationes reales, sed eas nō esse formas realiter distinctas, etiam in sensu præmisso, à fundamento & termino ac ratione fundandi. Hanc tenent *Nominales* cōmuniter, quos sequitur *Suarez disp. 47. Metaphys. sect. 2. Ogna* hic *quæst. 1. Lorinus quæst. 4. Conimbricenses quæst. 1. art. 4. Hurtad. disp. 15. Metaphys. sect. 2.* & alij plures, etiam ex *Thomistis*, quos citant hic *Complutenses*. Diuersimode autem explicant hi Autores hanc sententiam. *Quidam* enim dicunt relationem realem consistere in duabus rebus aliorum prædicamentorum simul existentibus, vt in duabus albedinibus, duobus hominibus, homine & albedine, quantitate & actione, &c. ita vt vtraque res sit de essentia relationis; illa tamen dicatur fundamentum, quæ concipitur in recto, & illa terminus, quæ concipitur in obliquo; ita *Arriaga hic num. 41.* Vnde similitudo albi ad album non est aliud, quam vnum album existens connotans coexistentiam

al-

alterius albi: & hinc dicunt hi Authores terminum esse de essẽtia relationis prædicamentalis. *Alii* vero cum *Suario* explicant illam sententiam alio modo, dicentes terminum non esse de essentia relationis, sed relationem esse ipsum fundamentum realiter & solum ratione ratiocinata eã ab ipso distingui.

Tertia denique sententia communissima inter *Scotistas* cum *Doctore in 2. dist. 1. quæst. 4.* & *Thomistas* cum *D. Thoma 1. par. quæstio. 28.* quos sequuntur recentiores magis communiter, est quod relationes prædicamentales, de quibus hic agimus, distinguantur ita realiter à fundamẽtis, vt fundamenta possint esse sine ipsis, licet ipsæ non possint existere sine fundamentis, & propterea non sint res proprie dictæ, sed potius modi, & cõsequenter possit dici, quod non distinguantur realiter, prout distinguitur res à re; sed modaliter, prout distinguitur modus rei à re.

CONCLVSIO I.

20 *Dantur relationes reales prædicamentales.*

D*Antur relationes reales à parte rei independenter ab omni operatione intellectus, aut potentiæ vllius vitalis cognitiuæ, aut collatiuæ.* Hæc est authorum secundæ & tertiæ sententiæ contra primam sententiam.

Probari solet primò, quia de fide est dari relationes reales in Deo; paternitatis, v. g. filiationis, & spirationis passiuæ: ergo etiam debent admitti in creaturis relationes reales, quandoquidem similes denominationes reperiuntur in creaturis denominationibus illis, quæ reperiuntur in Deo, & proueniunt formaliter à relationibus, vt patet ex eo, quod vna creatura producat alteram & sit pater eius, & altera ab ipsa producatur, & sit filius eius.

Probari solet secundò, quia certum est res aliquas applicari sibi inuicem à parte rei independenter ab omni tali potentia, vt ignis applicatur ligno, & non minus certum est materiam à parte rei vniri formæ, & partes integrantes continuas vniri sibi inuicem: sed approximationes, & vniones huiusmodi sunt relationes reales: ergo dantur relationes reales à parte rei independenter ab intellectu & omni tali potentia.

21 *Sed quamuis* hæ duæ probationes, supposita minori huius secundæ probationis, quæ mihi certa est propter dicenda de sex vltimis prædicamentis, efficacissime conuincant dari aliquas reales relationes in creaturis, quibus sibi inuicem referantur; reuera tamen non videntur sufficere ad probãdum, quod dentur relationes reales prædicamentales, prout prædicamentales dicuntur illæ, quæ spectant ad hoc prædicamentum. Ratio autem est, quia approximationes & vniones illæ, de quibus fit mentio in secundo argumento, sunt relationes extrinsecus aduenientes, de quibus postea, & non pertinent ad hoc prædicamentum, quia non conuenit ipsis definitio relationis huius prædicamenti supra assignata: ergo ex eo, quod dentur illæ relationes, non sequitur quod dentur relationes reales huius prædicamenti, & non solum non sequitur formaliter, sed nec sequitur etiam à paritate rationis;

quia est maxima disparitas inter vtrasque relationes, ratione cuius disparitatis posset fieri, quod quamuis darentur vnæ, non darentur alteræ.

Prima etiam probatio de relationibus diuinis non probat dari relationes prædicamentales huius prædicamenti, quia relationes huius prædicamenti sunt accidentia, relationes autem diuinæ non sunt accidentia; vnde ex eo, quod dentur diuinæ, non videtur sequi quod dentur creatæ. *Deinde* à multis Thomistis non conceduntur in diuinis aliæ relationes reales, quàm productiones actiuæ & passiuæ, & speciatim negant dari in diuinis relationes reales similitudinis, aut æqualitatis: ergo ex eo, quod dentur relationes in diuinis, non sequitur dari relationes similitudinis & æqualitatis huius prædicamẽti secundum Thomistas.

21

Confirmatur: quia satis probabile est relationes producentis & producti in creatis esse relationes extrinsecus aduenientes: ergo ex eo quod dentur relationes tales in diuinis, & denominationes in creaturis similes illis denominationibus, quæ proueniunt à relationibus illis diuinis, non sequitur dari relationem prædicamentalem realem huius prædicamenti.

22

Probari posset tertiò conclusio, quia entia rationis non ponuntur in prædicamento: sed relationes huius prædicamenti ponuntur in hoc prædicamento: ergo non sunt entia rationis. *Hæc probatio valet* contra admittentes auhoritatem Aristotelis. Sed si quis eam negaret, & diceret, vel male assignari hoc prædicamentum ab Aristotele, vel entia rationis spectare ad prædicamẽta, nihil vrgeret.

Probatur ergo melius, quia reuera à parte rei dantur aliqua, quæ sunt sibi inuicem similia & dissimilia, æqualia & inæqualia independenter ab omni operatione intellectus, vt patet de duobus albis, albo & nigro, duabus quãtitatibus palmaribus; vna quantitate palmari, & alia bipalmari: ergo dantur à parte rei realiter illa, à quibus prouenunt istæ denominationes: sed illa sunt, quæ vocamus relationes prædicamentales: ergo dantur à parte rei relationes prædicamentales huius prædicamenti.

23

Dices posse dari aliquos respectus rationis à parte rei, hoc est independenter ab omni actu intellectus, nam secundum multos Scotistas resultat in obiectis visis relatio relationis, posita visione in oculo independenter ab omni actu intellectus; & idem est dicendum de obiectis perceptis à quacumque potentia sensitiua. *Deinde* secundum alios Scotistas resultat in Verbo diuino respectus rationis vnionis passiuæ, à qua dicitur intrinsece vniri humanitati assumptæ; qui respectus est independens non solum ab omni actu intellectus, sed ab omni actu cuiuscumque potentiæ siue collatiuæ siue sensitiuæ: ergo quamuis daretur à parte rei independenter ab omni actu talis potentiæ illud, a quo haberet vnus paries esse similis, vel dissimilis alteri, inde tamen non sequeretur quod illud esset quid reale, & non rationis; nec consequenter sequeretur quod daretur respectus rea-

lis

lis huius prædicamenti à parte rei.

Contra primò, quia falsum est dari vllos respectus rationis, qui non dependeant vel à potentia intellectiua, vel ab aliqua alia vitali; & qui hoc negaret, facile posset dicere, quod similitudines essent respectus rationis; vnde illi Scotistæ, ac authores, qui asserunt dari tales respectus, difficulter poterunt impugnare hanc replicam, aut probare dari huiusmodi respectus reales, vt vel ex hoc ipso capite improbabilitas eorum sententiæ comprobetur.

Contra secundò, quia illi authores, contra quos est præsens conclusio, intelligunt per relationem rationis relationem, quæ sequitur cum dependentia à consideratione aliqua intellectus: ergo contra eos valet prædicta nostra probatio, quod modo nobis sufficit, quia eos tantum impugnamus hic.

24 *Obiicies primò*, secundum Philosophum: ad relationem huius prædicamenti non datur per se motus, nec per illam aliquid mutatur; dicit enim 5. *Physic. tex.* 10. ***Altero subeunte mutationem alterum mutationem non subiens vere dici potest ad aliquid***: quod etiam patet, quia hic paries albus, qui modò non est similis parieti nigro, si mutetur iste paries niger ad albedinem, fit ipsi similis absque vlla prorsus mutatione facta in illo pariete, qui fuit ante albus: sed si relatio esset aliquid reale, quandoquidem adueniat de nouo, vere daretur ad ipsum mutatio, & illud, cui adueniret, vere mutaretur per illam: ergo secundum Philosophum non est aliquid reale, sed rationis.

Respondeo primò, hoc argumentum non concludere aliquid cõtra eos, qui admittentes relationem realem similitudinis, v.g. dicunt ipsam non distingui à fundamento & termino simul existentibus; quandoquidem in hac sententia non deberet mutari fundamentum intrinsece, nec aliquid in eo intrinsece produci.

Respondeo secundò, in sententia eorum, qui dicunt relationem distingui realiter à fundamento, Philosophum sic intelligendum, quod non detur per se motus ad relationem, tanquam ad aliquid absolutum, eo modo quo datur motus ad albedinem & alias qualitates; & quod subiectum non mutetur per se per illum mutatione proprie dicta, qualis est mutatio, quæ fit per formam absolutam. Posset etiam dici, quod non detur motus per se ad illam, quia non intenditur directe ab agente, nec producitur per actionem ad se immediate terminatam, sed emanat necessario ab aliquo, ex suppositione, quod producatur illud alterum, & ponantur aliæ conditiones, de quo postea.

Quomodo nõ datur motus ad relationẽ prædicamentalem.

CONCLVSIO II.

25 Relatio realis prædicamentalis huius prædicamenti non consistit in duobus extremis, v.g. in duobus albis, quæ ad se inuicem per relationem referuntur, ita vt vnum dicat in recto, & alterum in obliquo, & vtrumque sit de essentia eius. Hæc est communior authorum tertiæ sententiæ contra pri-

Relatio prædicamentalis non consistit in vno extremo in recto & altero in obliquo.

primum modum explicandi secundam sententiam.

Probatur primò, quia totum esse relationis est ad aliud se habere, secundum Philosophi definitionem ab omnibus admissam: ergo terminus relationis, qui est illud aliud, non potest esse de essentia relationis, sed aliud aliquid à relatione distinctum. *Confirmatur*: nihil potest referri realiter ad se: ergo terminus non est de essentia relationis. Probatur consequentia, quia si terminus esset de essentia relationis, quandoquidem totum esse relationis sit ad aliud referri, terminus, qui est de essentia eius, deberet ad aliud referri, & consequenter ad se, quia ipsemet terminus est illud aliud, v. g relatio paternitatis refertur secũdum totam suam essentiam ad filium, qui est terminus, & filius est illud, ad quod se habet tota essentia istius relationis: ergo si ipsemet filius sit de essentia paternitatis, filius refertur ad se, & præterea filius esset aliud à paternitate, & non esset aliud; esset ex hypothesi, quandoquidem sit terminus ipsius; non esset autem, quia esset de essentia ipsius.

Arriaga respondet, terminum relationis prædicamentalis non distingui ab ipsa, quia in rigore non est relatio: neque enim, inquit, quia paries est albus, ego habeo ad illum respectum, vel ordinem. Quod si similitudo dicatur relatio, ideo est, quia non potest concipi simile, vt simile, quin concipiatur aliud extremum, cui dicitur simile, non quia vnum extremum respiciat alterum, sed quia simile dicit vtrumque; vtrumque autem nequit intelligi sine vtroque: exemplificat hoc de Petro & Paulo, quatenus constituunt binarium, vt constituunt binarium non respiciunt se mutuo, nec dicunt ordinem ad inuicem; & tamen vt constituunt binarium, vnus nequit concipi sine altero, quia binarius dicit vtrumque.

26 *Contra hanc doctrinam primò*, quia tollit suppositum controuersiæ, nempe dari relationes veras prædicamentales, de quibus hic quæritur, an ex suppositione, quod dentur, sint distinctæ à fundamento & termino, nec ne.

Contra secundò, quia si quis non diceret ordinem aliquem ad album potius quam ad nigrum ante intellectum, non potiùs deberet dici similis albo quam nigro: ergo si vere dicatur similis, debet dicere talem ordinem. *Deinde*, si relatio realis in rigore secundum ipsum nihil aliud sit quam duæ albedines, v. g. simul existentes, quandoquidem dentur tales in rigore, debet etiam dari relatio in rigore.

Contra tertiò, quia si vnumquid, quod dicitur simile, non possit concipi sine alio, cui sit simile, ideo hoc fit, quia dicit ordinem aliquem ad illum, qualem non dicit ad alterum, cui non est simile, & non ex eo, quod similitudo dicit vtrumque, vt patet ex eo, quod vtrumque non prædicetur de eo, quod dicitur simile. Et per hoc patet, exemplum ipsius non esse ad propositum, quia binarius ex eo, quod dicit vtrumque constituentem ipsum simul sumptos, nõ potest predicari de vllo

ex

ex ipsis; neque enim ex duobus constituentibus binarium vllus dicitur binarius. Sed similitudo dicitur de vno ex extremis, ergo non potest includere vtrumque extremum. Vnde etiam manifeste patet quod idem author subiungit, esse falsum, nempe similitudinem nō esse aliud quam binarium albedinum, v.g. nam si hoc esset verum, quemadmodū de vno ex illis albis diceretur, quod esset similis, diceretur etiā quod esset binarius, aut binarium quid, quod est absurdum.

27 *Probatur secundò*: quia relatio similitudinis, v. g. prædicatur de vno albo ex duobus, dicitur enim: hoc album est simile alteri albo: sed duo alba existentia simul non prædicātur de ipso: neque enim dicitur: hoc album est duo alba simul existentia, aut habens duo alba simul existentia: ergo simile non est idem ac duo alba simul existentia, nec similitudo est idem ac duæ albedines simul existentes.

Confirmatur, quia si vtrumque albū esset de essentia relationis, non potius deberet relatio dicere vnām in recto, quām alteram; ergo, vel vtrūque dicit in recto, vel neutrum; & sic falsa est sententia aduersariorum. Probatur antecedens, quia vtrumque albū à parte rei est eiusdem omnino rationis; imo nec possunt determinare intellectum potius ad cōcipiendum vnum in recto quam alterum.

Dices: in re vtrumque eodem modo esse de essentia relationis: sed quando concipitur Petrus, vt similis Paulo, tum concipitur Petrus in recto, & Paulus in obliquo; & propter hoc dicitur similitudo Petri dicere Petrum in recto, & Paulum in obliquo.

Contra, quia nisi habeam aliud mihi propositum, quam Paulum & Petrum, & si vterque æque primò inuoluatur à parte rei in similitudine, non potest concipi Petrus, vt similis Paulo; nec ille modus loquendi habet vllum prorsus sensum.

Confirmatur secundò: quia nisi Petrus se haberet aliter ad Paulū simul existentem, quam ad lapidem, non esset ipsi magis similis, quam lapidi: ergo habet aliquid in se, ratione cuius aliter se habet & fit similis: sed illud est, vel natura ipsius, vel accidens aliquod, & non includit essentialiter Paulum, possetque vocari similitudo potius, quam Petrus & Paulus: ergo potius dicendum est quod tota similitudo reperiatur ex parte extremi similis, quam quod dicat vtrumque extremum essentialiter.

28 *Probatur tertiò*: relatio prædicamentalis debet esse vnum per se completum, aliàs non directe collocaretur in vllo prædicamēto cōtra Philosophum & aduersarios: sed non esset tale, si essentia ipsius consisteret in duobus extremis ita, vt vtrumque esset de essentia eius, v.g. relatio similitudinis in duobus albis, aut relatio dissimilitudinis in homine & albedine: ergo non consistit in talibus. Probatur minor, quia ex duobus entibus diuersorū prædicamentorū completis & positis directe in ipsis, nō fit vnū per se, sed tantum per accidens, imo nec ex duobus entibus vnius prædicamenti non vniris præsertim vnione physica; sed homo & albedo sunt entia cōpleta directe posita in diuersis prædicamētis, homo quidem in prædicamēto substātiæ, albedo vero in prædicamento qualitatis. Et rursus

duo alba, quę sunt similia, formaliter spectant ad vnum prædicamentū, suntque entia completa istius prædicamenti, nec vniūtur vnione physica, quandoquidem vnum posset esse in Hibernia, & alterum Romæ: ergo si essentia relationis consisteret in huiusmodi duobus, non esset vnum per se.

29 *Probatur quartò*, quia relatio est accidens prædicamentale, sicut cætera octo prædicamenta, ergo est aptum natum inhærere: sed hoc esset falsum, si non esset quid realiter distinctum à fundamento & termino, aut si essentialiter consisteret in fundamento & termino, v. g. si dissimilitudo hominis ad brutum consisteret essentialiter in ipsomet homine & bruto, quandoquidem nec homo, nec brutum, nec vtumq; simul possit inhærere, relatio illa non posset inhærere, & consequenter non esset accidens prædicamentale. *Hæc probatio* non multum vrget aduersarios, quia negarēt facile antecedēs loquēdo de accidente propriè dicto.

Probant aliqui quintò, quia sequeretur, quod Deus referretur de nouo relatione reali ad creaturas: sed hoc est absurdum; ergo & illud vnde sequitur. Probatur sequela, quia sicut Petrus de nouo dicitur dissimilis alicui equo, cui ante non erat dissimilis, ex eo quod producatur ille equus de nouo, absque eo quod vlla entitas adueniat de nouo ipsimet Petro, idem posset dici de Deo, quod esset de nouo dissimilis alicui rei de nouo productæ, absque eo quod adueniret ipsimet Deo aliquid nouum.

Sed hæc probatio parum vrget, possent enim aduersarij optimè admittere sequelam, & negare minorem: quamuis enim esset absurdum, quod Deus referretur de nouo relatione reali, quæ esset forma aliqua intrinsecè superaddita ipsi, quia inde sequeretur mutabilitas realis in ipso ad formam intrinsecam realem; tamen non esset absurdum, quod referretur de nouo relatione reali, si relatio illa realis non esset quid distinctum ad ipso Deo & creatura de nouo producta; neque enim inde sequeretur mutabilitas realis in Deo ad formam aliquam realem superadditam. Et certè quando authores cōmuniter negant Deum referri relatione reali de nouo ad creaturam, ideo id negant, quia supponunt illam relationem realem, per quam de nouo referretur, esse aliquam formam realem, seu modum realem superadditum Deo, ac intrinsece in ipso receptum.

30 Vnde meo iudicio possent aduersarij sumere argumentū in cōfirmationem suæ doctrinæ ex eo, quod Deus sit dissimilis de nouo creaturis, hoc modo: Deus est de nouo actu dissimilis Petro de nouo producto; & non fuit ipsi dissimilis actu, antequam Petrus actu extitit, sicut nec album vnum est dissimile actualiter nigro antequam existat nigrum; est enim eadem prorsus ratio dicendi, quod Deus sit de nouo dissimilis, ac quod album sit de nouo dissimile: sed Deus non est dissimilis de nouo per vllam formam rationis, neque per formā vllam realē superadditā ipsimet: ergo habet esse dissimilis, vel seipso solo, vel seipso, & creatura illa de nouo producta, cui est dissimilis, & cōsequēter relatio, per quam refertur, vel con-

consistet in ipsomet Deo solo, realiter loquendo, vt dicitur in secundo modo explicandi secundam sententiam, de quo statim; vel consistet realiter in Deo, & creatura, vt dicit hic modus explicandi, quem iam impugnamus: ergo idem dici poterit de dissimilitudine hominis & equi, & de similitudine albi ad album. Quod sane argumentum est mihi valde vrgens contra tertiam, quæ est etiam nostra, sententiam postea proponendam.

31 *Respondetur tamen*, iam cum communi sententia, negando primam consequentiam, quia habet esse dissimilis de nouo a relatione dissimilitudinis, quæ est in creatura illa de nouo producta. Deinde negari potest vltima consequentia, quia licet Deus haberet seipso esse similis aut dissimilis, non tamen idem esset dicẽdum de creaturis, quia ideo diceretur Deus esse de nouo dissimilis, & non per aliquid superadditum, quia est immutabilis & incapax consequenter talis superadditi recipiendi; vnde si esset capax, non diceretur seipso dissimilis de nouo, sed per aliquid superadditum, sicut dicitur de creaturis: creaturæ vero sunt capaces alicuius de nouo aduenientis, & propterea debet dici, quod fiant similes aut dissimiles de nouo per aliquid superadditum.

Confirmari solet hoc per exemplum de vnione hypostatica, quę solum ponitur subiectiue inhærens in humanitate assumpta, & non ponitur, nec illa eadem, nec altera ipsi correspondens intrinsece in Verbo, licet quando vnitur forma & materia, ponatur duplex vnio à Scotistis, vna ex parte formæ, & altera ex parte materiæ: ratio autem disparitatis cur ponatur duplex vnio, quando materia & forma vniuntur, non vero ponatur duplex vnio quando natura humana & Verbum diuinũ vniuntur, est, quod Verbum non sit capax nouæ vnionis propter suã immutabilitatem; tam autem materia quam forma est capax vnionis ex parte sua. Itaque ad propositum, sicut non ponitur duplex vnio in Incarnatione in Verbo, & natura humanâ vnitis, quia Verbum est incapax talis; ponitur autem duplex vnio, vnitis materia & forma, quia vtraque est capax vnionis; ita quamuis non poneretur aliqua relatio distincta in Deo, per quam referretur ad creaturas, quia non est capax, non propterea non debet poni aliqua relatio distincta ab albo, per quam referatur, quandoquidem album sit capax talis relationis: sed de hoc alias.

CONCLVSIO III.

32 *Relatio prædicamentalis non est solũ fundamentũ essentialiter.*

R *Elatio prædicamentalis non est identificata realiter ipsimet fundamento sic, vt essentia eius consistat in fundamento solo, & terminus non sit de essentia eius, sed conditio necessario requisita, vt denominet fundamentum ipsum referendo ad terminum.* Hæc est etiam communior contra secundum modum explicandi secundam sententiam, qui sane modus est longe melior altero ante impugnato.

Probatur autem, quia, vt paulo ante dixi, sequeretur, quod relatio non esset accidens prædicamentale, quia similitudo hominis, si sit identificata realiter homini, non est apta nata inhæ-

rere homini, vt est euidens.

Sed aduersarii concedunt sequelam; neque id existimant inconueniens, nec sane probari potest oppositum, nisi probetur aliunde quod relatio sit aliquid distinctum à fundamento.

Probatur secundò, quia totum esse relationis non esset ad aliud se habere, quia totum esse Petri, qui est fundamentum similitudinis, nec totum esse albedinis est ad aliud se habere, cum sit quid absolutum.

Dices, totum esse formale ipsius est ad aliud se habere, licet totum esse reale ipsius non sit ad aliud. *Contra*: sic non distingueretur relatio prædicamentalis à transcendentali, quantum ad habendum totum suum esse ad aliud, quia totum esse formale relationis transcendentalis est ad aliud se habere tam bene, quam totum esse formale relationis prædicamentalis.

Hoc etiam non multum vrget, quia si non distinguantur relationes transcendentales à prædicamentalibus, nisi per identitatem cũ fundamento, concedendũ esset, quod essent transcendentales aut quod trãscendentales essent prædicamẽtales. Quod sit alia differentia, illa sufficiet ad eas distinguendas, quamuis conueniant in identitate ad fundamẽtum. In rei autem veritate differentia posset assignari, quod relationes transcendentales non dependerent à coexistentia termini ad dandam denominationem suam, prædicamentales verò sic; vnde materia prima dicitur apta ad recipiendam formam, quamuis forma non existat; Petrus verò non dicitur similis Paulo, nisi Paulus existat.

Probatur tertiò; potest relatio alicuius fundamenti crescere sine eo, quod ipsum fundamentum mutetur in se vllo modo per receptionem alicuius, nisi dicatur, quod relatio distinguatur realiter, aut modaliter ab ipso: sed hoc videtur absurdum: ergo debet dici, quod relatio sic distinguatur, & consequenter, quod non identificetur fundamento. Probatur sequela maioris, quia album, vt quatuor, est simile albo, vt octo; & si remittatur aliquid de albedine vt octo, erit magis simile absque vlla variatione ex parte sui, nisi dicatur relatio variari in ipso, quod dici nequit, nisi distinguatur ab ipso realiter: ergo crescit in ipso illa relatio similitudinis.

Dices in tali casu non crescere relationem, sed denominationem eius. *Contra*, quia non videtur denominationem crescere posse, nisi varietur aut crescat forma à qua prouenit.

Dices posse bene variari denominationem propter variationem termini. *Contra*, si varietas in denominatione prouenire possit à variatione termini: ergo ipsamet denominatio poterit ab ipso termino prouenire, quia est eadem ratio, & sic denominatio similis, quam habet vnum albũ, proueniet formaliter ab albo, cui est similis; & consequenter erit denominatio extrinseca, quod est contra aduersarios.

Dices, non posse totam illam denominationẽ prouenire à termino, quia si terminus maneret idẽ, modo variaretur albedo fundamenti, denominatio variaretur: ergo nõ potest denominatio similis haberi à termino absque dependentia ab intẽsione, aut extensione albedinis fundamenti; quod si dependeat illa denomina-

natio, quæ est in fundamento; ab aliqua conditione fundamenti, licet etiam dependeat ab aliqua conditione termini, & non proueniat essentialiter æque primo ab vtraque conditione, tanquam à causa formali, sed ab vna, tanquam à causa formali, & ab altero, tanquam à conditione sine qua non, potius sine dubio debet dici prouenire à conditione fundamenti, tanquam à causa formali, & à conditione termini, tanquam à conditione sine qua non, quam e contra.

Hæc sane responsio mihi satis est probabilis, nec occurrit mihi quid contra bene replicem, vnde neque in hac probatione conclusionis multum esse fidendum censeo.

34 *Probatur quarto*, quia, si similitudo identificaretur fundamento; non posset fundamentũ existere absque similitudine, nec consequenter quin esset simile, quia nihil aliud requiritur ad denominandum ipsum formaliter simile, quam quod habeat sibi communicatam formam similitudinis: sed potest existere fundamentum, quin sit simile, vt si destruatur terminus ad quem refertur, aut si non producatur vlla ratione; neque enim aliquid actualiter dicitur simile alicui rei non existenti: ergo relatio non identificatur ipsi.

Ad hanc probationem respondere solent aduersarij negãdo cõsequẽtiam, quia ad hoc vt aliquid sit simile, non sufficit quod habeat formam, a qua sic potest denominari, sed requiritur vt ponatur conditio omnis essentialiter requisita ad hoc quod sic denominetur; vna autem ex conditionibus, vt album denominetur à seipso seu ab aliqua formalitate sibi idẽtificata realiter est, vt detur aliud existẽs, cui sit simile, vnde donec hoc detur non erit simile, quamuis habeat formam, qua sic posset denominari.

Hanc responsionem fuse conatur improbare *Arriaga*, tum directe, tum ad hominẽ: sed neutro modo assequitur intentum, vt facile esset ostendere, nisi superfluitati cauendum esset. Nec sane hæc responsio impugnari potest, nisi ostendi possit, quod nulla forma inexistens subiecto possit dependere, quantum ad denominandũ à conditione sine qua non extrinseca, & sine qua posset ipsa forma existere in subiecto; hoc autẽ valde difficile est ostendere.

Imo videtur posse ostendi, quod sic in sententia ipsorum Authorum, qui propter hoc argumentum probare nituntur relationem distingui debere à fundamento & termino simul sumptis, quia terminus relationis à seipso habet formaliter terminare relationem; & tamen non potest terminare ipsam, nisi sit ipsa relatio. Deinde ipsum fundamentum relationis, supposito quod relatio distinguatur realiter à fundamẽto, est similis aut dissimilis illi relationi, & non est similis aut dissimilis illi per aliam relationem; alias daretur processus in infinitum; ergo est similis seipso, ergo habet sibi identificatam relationem, qua dicatur similis: sed tamen illa relatio non potest denominare ipsum simile aut dissimile, antequã existat illa relatio, cui dicatur simile aut dissimile.

Itaque Impugnatio huius responsionis, & probatio consequenter conclusionis desumenda sunt ex dicendis circa conclusionem sequentem; ex quibus etiam responderi debet ad fundamenta aduer-

aduersariorũ huius, ac conclusionis præcedentis, consistunt enim in obiectionibus proponendis cõtra sequentem conclusionem.

CONCLVSIO IV.

35 *Relatio prædicamentalis distinguitur realiter à fundamẽto*

Relatio prædicamentalis est forma accidentalis distincta realiter à fundamento, ipsique inhærens. Hæc est eorum, qui tenent tertiam sententiam contra duas prima sententias.

Probatur primò ex dictis, quia si detur relatio prædicamentalis realis, vt probatum est contra primam sententiam, & non idẽtificetur realiter fundamento & termino, nec soli fundamento, nec etiam soli termino; à paritate rationis, vt probatum est contra secundam sententiam, sequitur quod debeat esse realiter distincta à fundamento, & termino, & consequenter quod sit forma accidentalis, apta inhærere fundamento.

Posset probari hac conclusio ex Scoto supra *num. 6*, quia si relatio non distingueretur realiter à fundamento, sine qua posset esse fundamentum, sequeretur non dari Incarnationem; nec separationem accidentiũ vt in Eucharistia; nec compositionem, nec causalitatem in rebus: quæ omnia sunt absurda: sequelam probat Doctor fuse & clare ibidem.

Verum hac probatio licet efficaciter probet aliquas relationes reales distingui à fundamento, nimirum vnionem hypostaticam, inhærentiam actualem, vnionem materiæ & formæ, approximationem, de quibus agit ibi Doctor: tamen non probat relationes reales prædicamẽtales huius prædicamenti, quia illæ relationes sunt extrinsecus aduenientes, de quibus non est eadem ratio, ac de extrinsecis, quia extrema extrinsecarum possunt esse absque relationibus simul existentia; intrinsecarum verò non possunt.

36

Posset etiam probari ex eodem *num. 8.* Nihil finitum continet secundum perfectam continentiã formalem & virtualem opposita formaliter: sed æqualitas & inæqualitas, similitudo & dissimilitudo sunt opposita formaliter: ergo non possunt identificari eidem fundamento, quia si identificarentur ipsi, continerentur in ipso secundum perfectam continentiam formalem aut virtualem: ergo distinguuntur realiter ab ipso.

Hoc argumentum solum probat distingui relationem à fundamẽto remoto v. g. similitudinem fundatam in albedine tanquam in ratione fundandi à pariete; sed non probat distingui à fundamento illo vt subest rationi fundandi, seu à fundamento proximo: quod probo manifeste, quia idem fundamentum proximum non potest, nec simul, nec successiue esse simile ac dissimile respectu eiusdem termini proximi secundum eandem rationem: similitudo autem ac dissimilitudo non sunt opposita in eodem fundamento, nisi respectu eiusdem termini; certũ enim est idem subiectum posse esse simul simile vni termino, & dissimile alteri, imo potest esse simile eidem termino secundum vnam rationem, & dissimile secundum alteram: ergo non sequitur quod idem fundamentum proximum contineret per identitatem relationes formaliter oppositas, quamuis relationes omnes identificarentur fundamento.

Rur-

37 *Rursus* posset probari ex eodem, *eodem numero*: Idem non continet realiter plura eiusdem rationis: sed eadem albedo fundat plures similitudines ad diuersos terminos: ergo similitudines non identificarentur parieti.

Cōfirmatur primò: cōtinens aliquid per idētitatem, si est perfectior, cōcludit etiā contentum in eo esse perfectius, hinc enim anima perfectior habet perfectiorē intellectum: sed fundamentum perfectius non continet semper perfectiorem relationem, quia non omne albius est similius.

Confirmatur secundò: contenta in aliquibus per identitatem non minus differunt in continentibus magis distinctis; sed relationes fundatæ in duobus generibus, v.g. in quantitate & qualitate, minus differunt, quam relationes aliquæ fundatæ in re eiusdem generis, æqualitas enim fundata in quantitate, & similitudo in qualitate, cum spectent ad primum modum relatiuorum, minus differunt quam similitudo & productio actiua, quæ fundantur in eodem calore, quandoquidem similitudo spectat ad relationes primi modi, & productio illa ad relationes secundi modi.

Ad hanc etiam probationem, licet satis subtilem, responderi potest, similitudines eiusdem albi ad diuersos terminos non esse omnino eiusdem rationis, quandoquidem habeant diuersa munera, & neutra possit supplere defectum alterius. Sicut autem non est inconueniens, quod duæ similitudines, non obstante quod sint eiusdem rationis, possint simul haberi in eodem fundamento, si essent realiter distincta; ita nec esse debet incōueniens quod identificentur fundamento quātum ad hoc; quod si non possent esse simul, si realiter non identificarentur, propter superfluitatem, aut aliunde, nec etiam ob eandem rationem possent identificari eidem fundamento.

38 *Ad primam confirmationem Respondeo*, ea ratione, qua perfectior res debet continere per idētitatem rem perfectiorem, etiam perfectiorem rem debere causare perfectiorem rem: quod si nō semper perfectior res causatur aut emanat à re perfectiori, neque etiam quod idētificatur realiter rei perfectiori debet esse perfectius; ergo si perfectiori albo similitudo identificata deberet esse perfectior, etiam similitudo emanans à perfectiori albo deberet esse perfectior; aut si hæc non debet esse perfectior, neque illa etiam. Quæro ergo an similitudo perfectioris albi, distincta ab ipso realiter, sit perfectior, nec ne? & quidquid respondebitur ab asserentibus illā distinctionem, poterit similiter responderi ab asserentibus identitatem. In rei autem veritate credo similitudinem illam esse perfectiorem, licet non sit maior; non enim omnis maior similitudo est perfectior similitudo, loquendo de perfectione virtutis de quā hic agitur: vnde in forma negari potest minor cum consequentia probationis: neque enim, vt dixi, ex eo, quod esset similior relatio ipsius, deberet esse perfectior. Imo ex eo, quod esset similior relatio ipsius, posset esse imperfectior, si terminus esset imperfectior; vnde si album vt duo esset imperfectius quam album vt quattuor, illud quod esset albū vt quatuor redderetur imperfectius, si haberet maiorem similitudinem cū albo

vt

vt duo, quã de facto habet; quia inde sequeretur quod diminueretur aliquid de sua albedine, quod est imperfectionis.

Ad secundam confirmationem Respondeo eodem modo, quod quemadmodum res diuersorum prædicamentorum possunt per emanationem causare relationes magis similes distinctas realiter, quam res vnius prædicamenti; ita possent continere per realem identitatem relationes magis similes. Sed primum potest accidere secundum Scotistas, vt patet in ipsismet exemplis confirmationis: ergo & secundum: quantum ad hoc. Et sicut res diuersorum prædicamentorum possunt habere maiorem proportionem inter se, quam res vnius prædicamenti, in aliquibus rebus aut formalitatibus, v. g. albedo & quantitas habent maiorem proportionem inter se in ratione producibilis per causam secũdam, quam ignis & Angelus; ita non esset inconueniens quod possent habere sibi identificatas formalitates minus differentes, quam formalitates aliquæ, quæ identificarentur rebus eiusdem prædicamenti.

Itaque has rationes proposuit *Scotus*, non tanquam conuincentes, sed tanquam topicas; neque est necesse vt omnes rationes eius, tanquam conuincentes à Scotistis defendantur. Et sicut in ipsismet Concilijs generalibus, quibus legitime congregatis assistit Spiritus sanctus, licet conclusiones definitæ tenendæ sint de fide, tamen adhibentur quandoque rationes, quæ non sunt de fide, nec certæ, vt Theologi communiter tenent; ita non est necesse vt omnes rationes quas Scotus affert, teneantur à Scotistis tanquam conuincentes; sed abunde suo muneri satisfacient si tueantur eius conclusiones.

Probatur ergo conclusio melius ex eodem Scoto, quia paries potest esse sine similitudine fundata in albedine, sicut potest esse sine ipsa albedine, ergo distinguitur realiter ab illa similitudine. *Sed hæc probatio* tantum probat distinctionem realem relationis à fundamento remoto, quod nemo negat. Probatur ergo etiam de fundamento proximo: Omnis denominatio noua, positiua, & realis debet prouenire à forma noua & reali; sed denominatio similis, quã denominatur subiectum album simile alteri albo, quod de nouo producitur, est denominatio noua & realis; noua quidem, quia non erat antecedenter ad productionem alterius albi; realis autem, quia antecedẽter ad fictionem aut operationẽ vllam intellectus, & etiam quia est inter extrema realia ob rationem fundandi realem repertam in fundamento, quod denominatur: ergo debet esse aliqua forma de nouo, à qua proueniat.

Dices, illam denominationem prouenire ab albedine formaliter: quamuis enim albedo fuerit in illo subiecto, & non denominauerit ipsum, hoc tamen propterea accidit, quia deficit connotatio termini existentis, quæ connotatio adest quando terminus producitur. Itaque similitudo albi non est aliud quam albedo connotans aliud album existens simul.

Contra primò, quia sic totum esse relationis non esset ad aliud, contra Philosophum.

Contra secundò, quia illa conotatio est quid realiter distinctum ab albedine quandoquidem possit esse albedo sine illa, sed illa con-

connotatio, vt distinguitur ab ab aliis connotationibus, non est aliud quam ipsa similitudo: ergo similitudo distinguitur realiter. Præterea si ipsa albedo est realiter forma denominans simile, hoc est ipsa similitudo, sequitur quod album sit simile, antequam est productus terminus. Probatur sequela: esse simile nihil aliud est, quam habere similitudinem: sed album haberet similitudiné, antequam produceretur aliud album, quia haberet albedinem, quæ est ipsa similitudo.

Respondetur ad hoc negando sequelam, & ad probationem dicitur, quod simile non sit illud quod habet similitudinem realiter, sed illud quod habet similitudinem formaliter: album auté non producto alio albo non haberet similitudinem formaliter, sed tantum realiter, quia habere ipsam formaliter est habere ipsam denominantem; non autem esset denominans simile, antequã existeret terminus eius. Itaque vt denominetur album simile, requiritur existentia termini, nõ quod terminus sit de essentia relationis, propter illa quæ diximus contra primum modum explicandi secundam sententiam; sed quod sit conditio necessariò requisita vt albedo tribuat denominationem similis.

42 *Sed contra*, quia si vt habeatur denominatio similis, requiratur aliquid ita distinctum ab albedine, vt possit esse albedo sine ipso, nimirum coexistentia albi similis cum altero albo, non potest assignari ratio, cur ista coexistentia non esset ratio constituens simile formaliter. quod si hoc admittatur, habemus intentum, vt patet.

Confirmatur hoc, quia controuersia realis huius rei est, vtrum, vt fundamentum proximum similitudinis, v. g. albedo, sit simile alteri albedini, requiratur aliquid distinctum ab vtraque albedine, & sine quo quælibet ex ipsis possit existere: qua in re nos tenemus partem affirmatiuam: ergo si requiratur simultas existentiæ vtriusque albedinis, seu aliqua connotatio, sine qua quælibet ex illis albedinibus esse posset, habemus intentum. Dicere autem quod requiratur quidem, sed quod non sit ratio formalis constitutiua in esse similis; sed conditio sine qua non, est excitare quæstionem de nomine.

43 *Verum*, vt vt habeamus intentum contra aduersarios per hactenus dicta, remanet tamen vna grauissima difficultas, de qua non solet fieri mentio. Videtur enim quod similitudo duorum alborum non sit distincta realiter à coexistentia eorum: sed illa coexistentia est relatio extrinsecus aduenięns: ergo nõ datur relatio intrinsecus aduenięns distincta realiter à relatione extrinsecus aduenięnte. Minor patet, quia illa coexistentia non præsupponit aliquid ex parte fundamenti aut termini, ad quod necessariò sequatur: ergo non est relatio intrinsecus adueniens. Consequentia est euidens: probatur maior, in qua sola videtur esse difficultas, quia non est vllum signum distinctionis realis inter ipsa, neq; enim possunt esse sine se inuicem, neque vnum est causa aut principium alterius, neque subiectantur in subiectis distinctis realiter, vt patet: ergo.

Mayronius, & aliqui alii, facile euadere possent in sua sententia hanc difficultaté, quia existimãt duo alba per potentiam Dei absolu-

solutam posse esse simul existētia sine similitudine, & consequēter dicere debent quod simultas & similitudo distinguuntur realiter. Quam sententiam nuper amplexus est quidam recens *Scotista*.

44

Verum incidunt in aliam difficultatem æque magnam; nam nunquam possunt ostendere, vnde colligant hoc posse fieri. Si enim dicant, quia distinguuntur realiter, manifeste petunt principium. *Deinde* si Deus potest destruere de facto omnes similitudines manentibus suis fundamētis & terminis simul existentibus, quomodo sciunt quod de facto ita non fecerit? *Dicent*, quia res connaturaliter exigunt illas similitudines. *Contra*, quia hoc gratissime dicitur, nulla enim est ratio vnde colligatur quod exigant relationes realiter distinctas, si possunt esse sine illis.

Dicent: colligitur manifeste, quia vna res petit aliter se habere ad vnā rem quàm ad aliam, aliter enim petit albedo se habere ad aliam albedinem quàm ad nigredinem.

Sed contra, quia si Deus destrueret similitudinem albedinis ad albedinem, adhuc aliter se haberet ad albedinem quam ad nigredinem: ergo vt aliter se haberet, non requireret similitudinem realiter distinctam.

Dices: tum se aliter haberet tantum fundamentaliter.

Contra iterū, quia hoc gratis dicitur; vnde enim colligitur quod non aliter se habet formaliter? *Dices*, quia non habet formā. *Sed contra*, quia hoc est petere principium iterum. *Deinde*, si non habet formā aliquam, à qua haberet se aliter formaliter, nō potest dari ratio vnde colligatur, quod debeat aliter se habere formaliter, aut quod exigat sic se aliter habere. Melius ergo tenetur cum *Lycheto quodl. 11. Bargio in 1. d. 28. q. 3. & aliis Scotistis* communiter, nō posse conseruari duo alba simul existētia absque relatione similitudinis, si detur talis.

Et confirmatur hoc, quia secūdū *Scotū* non datur actio per se immediate terminata ad relationes intrinsecus aduenientes, & per hoc distinguit ipsas à relationibus extrinsecus aduenientibus: sed certe si Deus posset conseruare duo alba simul existentia absque similitudine formali, daretur actio immediate terminata ad illam relationem; nā eatenus Deus posset nō conseruare illas, quatenus suspenderet actionem conseruatiuam earum: nec alio modo potest concipi quomodo posset illas non conseruare, aut quomodo posset ipsas de nouo producere, nisi habendo actionem nouam, per quam illas produceret: ergo in sententia Scoti, non possunt conseruari extrema relationum simul absque relationibus intrinsecus aduenientibus.

45

Itaque respondeo aliter, propter hoc argumentū mihi esse probabilissimū quod nō detur vlla relatio intrinsecus adueniens, quæ sit distincta realiter à coexistentia duorū extremorū, licet sit distincta realiter ab extremis, quæ coexistunt, & per eā referūtur. Neq; hoc esset cōtra Scotū, qui supra tenet dari relationes intrinsecus aduenientes distinctas realiter à suo fundamento: quia bene stat quod distinguātur realiter à fundamento quod refertur per illas, licet nō distinguātur a coexistētia eius ad terminū. Imo plurimę ex rationibus Scoti, quibus probat dari relationes distinctas realiter a fundamēto, procedunt de relationi-

tionibus extrinsecus aduenientibus, & nō de relationibus intrinsecus aduenientibus; ex quo colligi potest quod Scotus tantū voluit probare, quod aliquę relationes distinguerentur à suis fundamentis; siue essent intrinsecus aduenientes, siue non. Attamen tenendo communiorem Scotistarum sententiam, & quod ipsi etiam supra posuimus, prædicamenta scilicet distingui realiter, quod non esset verum, si relatio intrinsecùs adueniens nō distingueretur realiter à relatione quacumque extrinsecus adueniente;

46 *Respondeo secundò* aliter negando maiorem: quamuis enim coexistentia duorum, v.g. alborum non possit esse quin sit similitudo, nec similitudo etiam quin sit coexistentia aliqua illorum, tamen potest esse similitudo sine vlla determinata coexistentia. Quamuis enim varietur coexistentia, quia est quid successiuum, nam dicit ordinem ad tempus, quod est quid successiuum; tamen non variatur similitudo, sicut nec albedo quæ est fundamentum proximum eius; duo enim alba eadem numero similitudine semper referuntur ad se inuicem, non autem eadem numero duratione semper durant, dum durant; neque eadem etiam coexistitentia propter eandem rationem coexistunt.

Dices: si coexistentia duorum alborum, v.g. esset distincta realiter ab eorum similitudine, posset Deus conseruare pro quocūque instanti aut coexistentiam sine similitudine, aut similitudinem sine coexistentia: sed hoc est falsum, quia pro instanti illo, pro quo est ipsamet coexistentia, nequit esse aut similitudo illa sine coexistentia, aut coexistentia illa sine similitudine, vt patet: ergo non distinguuntur realiter. Probatur sequela maioris, quia nulla est ratio, ob quam haberent tam necessariam connexionem inter se pro vllo instanti determinato, si distinguerentur realiter.

Respondeo negando sequelam maioris cum sua probatione: ratio autem necessariæ connexionis est, quod, posita coexistentia illa, vltime disponatur fundamentum ad hoc quod emanet ab ab ipso relatio, & consequenter relatio debet necessario pullulare, nec eius pullulatio potest à Deo impediri, quandoquidem non indigeat concursu immediato eius.

Soluuntur obiectiones.

47 **O**Biicies primò: nihil reale potest esse absque causa reali; quidquid enim de nouo est, debet esse ab alio, nam non potest esse à se de nouo, quia quidquid est à se, necessario est semper & ab æterno: sed similitudo, quæ de nouo produceretur in albedine, non habet aliquam causam realem: ergo non datur talis similitudo distincta realiter ab albedine seu albo. Probatur minor, quia non potest assignari, quænam sit illa causa.

Respondeo breuiter, omissis alijs responsionibus, negando minorem cum sua probatione; causa enim producens illam relationē est ipsum fundamentum proximum, à quo per resultantiam necessario pullulat relatio, quando ponitur terminus.

Dices: omnis causa naturalis productiua alicuius effectus necessario producit talem effectum, quando passum est debite applicatum;

catum: sed album est causa naturalis, & in ordine ad producendum effectum in seipso est sibi debite applicatum: ergo omnem effectum, quem potest producere in seipso, necessario producit, si Deus miraculose non impediat: sed manifestum est album existere posse naturaliter quin similitudinem habeat in se productam, tum scilicet quando terminus non existeret: ergo album non est causa productiua similitudinis in seipso.

Respondeo distinguendo maiorem: si omnes conditiones necessario requisitæ adsint, concedo; si non adsint, nego. Et similiter distinguo minorem & cōsequens; distinguo etiam subsumptum: quando adsunt conditiones necessario requisitæ, nego; quando non adsunt, concedo subsumptum, & nego consequentiam; nam coexistentia cum termino est necessario requisita ad hoc vt resultet relatio.

48

Dices: posset fieri quod terminus relationis albi existentis in Hibernia produceretur in India: ergo hoc album non habet pro conditione necessario requisita positionem termini. Probatur consequentia, quia sicut omne agens habet determinatam sphæram actiuitatis: ita etiam videtur quod ad positionem conditionis alicuius in quacumque distantia non potest agere.

Confirmatur, quia quomodo paries existens in Hibernia potest aduertere quod terminus ponatur in Indijs, verbi gratia?

Respondeo negando consequentiam, & ad probationem dico quod causa, quæ est productiua per naturalem emanationē alicuius effectus, qui exigit aliquā cōditionē, ad hoc vt tribuat subiecto denominationē, non requirit maiorē applicationem istius conditionis, quam quæ sufficit vt tribuere possit illam denominationem; vnde si ponatur in quacumque distantia emanabit ille effectus, si eo ipso quod producatur in quacumque distantia, res emanans potest tribuere suo fundamento effectum suum formalem: quare quandoquidem similitudo possit facere parietem Romanū similem parieti producto in Indijs, eo ipso quod producetur paries in Indijs, resultabit similitudo in pariete Romano.

Qualem applicationem conditionis requirit causa.

Ad confirmationem dico quod non est necessarium vt agens naturale aduertat positionem conditionis, sed sufficit quod ponatur conditio, vt patet in igne, qui non aduertit applicationem suam ad passum, & tamen agit quando applicatur.

Causa naturalis non debet aduertere positionem conditionis.

46

Obiicies secundò: si relatio esset ens reale, quando de nouo produceretur, daretur motus ad ipsam, seu noua actio: sed hoc est expresse contra Philosophum, ergo.

Respondeo negando maiorem, nam non debet dari actio productiua ad illud, quod sequitur necessario per resultantiam seu per emanationem, præsertim si taliter emanet, vt non possit impediri quin emanet positis prærequisitis ad emanationem.

Et si quæras, vnde colligitur, si sit noua entitas distincta à fundamento, quod non producatur per veram actionem terminatam immediate ad seipsam?

Respondeo id colligi tum authoritate Philosophi, tum etiam ratione, quia nulla causa secunda potest aliquid producere actione aliqua, quin Deus immediate concurrat cum ipsa. Vnde si

si album per actionem aliquam produceret in se relationem, non posset hoc facere, quin Deus immediate concurreret cũ ipsa; Deus autem libere agit, & consequenter posset non concurrere, & sic, si vellet, quamuis essent duo alba coexistentia, posset impedire ne esset relatio: sed hoc est absurdum, vt probatum est supra *numero* 44. ergo absurdum est, quod relatio intrinsecus adueniens producatur per actionem ad se immediate terminatam. Quod si Deus posset impedire resultantiam relationis, vt tenet *Mayronius* noster, profecto difficile esset ostendere, quod non produceretur per actionem ad se immediate terminatam; vnde vel ex hoc etiam capite apparet improbabilitas illius sententiæ.

50 *Obiicies tertiò*, secundum Philosophum relatio aduenit subiecto sine sui mutatione: sed hoc esset falsum, si esset entitas realis distincta ab ipso.

Respondeo, distinguendo maiorem: sine mutatione proprie dicta, quæ est illa, qua aliquid mutatur ad formam nõ productam per resultantiam, sed per actionem veram & realem, concedo maiorem: improprie dictam, quæ est illa, qua subiectum aliter se habet, quam ante per receptionem formæ resultantis, nego maiorem; & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Obiicies quartò, Deus de nouo dicitur similis posita de nouo creatura, quamuis non recipiat in se aliquam nouam entitatem: ergo similiter creatura posset dici de nouo similis, quando poneretur de nouo terminus.

Respondeo, negando consequẽtiam, quia Deus est incapax nouæ entitatis propter suam infinitatem; secus autem est de creatura: & propterea quamuis negetur positio nouæ formæ in Deo, non tamen debet hoc negari in creatura.

Confirmatur, quia Deus dicitur de nouo volens sine productione nouæ entitatis in ipso, & tamẽ non dicitur creatura de nouo volens sine positione nouæ entitatis in ipsa: ergo quamuis dicatur Deus de nouo similis sine positione nouæ entitatis in ipso, nõ debet idem dici de creatura respectu alterius creaturæ. Itaque ex illimitatione & infinita perfectione Dei prouenit, quod possit habere denominationes nouas sine forma noua in ipso recepta, quæ illimitatio & infinitas non est in creatura, & propterea non debet dici recipere denominationes nouas sine formis nouis, à quibus proueniant.

51 *Obiicies quintò*, si darentur relationes superadditæ realiter fundamento, sequeretur dari in continuo infinitas relationes actu.

Confirmatur ex Arriaga, quia sequeretur in Angelo esse infinitos simpliciter modos similitudinis ad omnia puncta, ac partes proportionales continui, qui modi sunt infiniti simpliciter, quia non sunt inter se communicantes, nec indeterminati.

Respondeo, eo modo quo habet infinitas partes, non esse absurdum, quod habeat infinitas relationes: non sequeretur autem, quod alio modo haberet illas.

Ad confirmationem, respondeo negando sequelam, non possent enim Angeli habere plures modos ad partes continui, quã sunt partes ipsius continui, nec modi eius possunt esse magis determinati quam termini eorum; & sane

ne miror aliud potuisse venire Arriagæ in mentem.

52

Obiicies sextò: Idem est constitutiuum hominis, & distinctiuum eius: sed rationalitas est constitutiua hominis: ergo est distinctiua eius, & consequenter homo non habet relationem distinctionis realiter à se distinctā: quod si illā non habeat, nec aliā habebit, quia est eadem ratio.

Respondeo, distinguendo maiorem: idem est constitutiuum & distinctiuum formale, nego; idem est constitutiuum & distinctiuum fundamentale, concedo; & concessa minori distinguo similiter consequens: ergo rationalitas est distinctiua eius fundamentaliter, concedo; formaliter, nego.

Dices: homo ab equo substātialiter differt: ergo non differunt per relationem, quæ est accidens. *Respondeo* negando consequentiam; nam non ideo dicūtur substantialiter differre, quod substātia sit ratio formalis ipsos distinguendi, sed quod ipsorū substantia sit ratio, ad quā sequitur relatio, quæ est ratio formalis referēdi ipsos, vt distinctos. Itaq; vt distinguatur relatio distinctionis, quæ est inter aliqua ratione alicuius accidentis, à relatione distinctionis, quæ sequitur inter illa ratione suæ substantiæ seu essentię, illa vocatur accidentalis, hæc substantialis seu essentialis.

Quod si quæras, quare homo nō habeat esse formaliter distinctum per rationalitatem, sed tātum fundamentaliter. *Respondeo*, rationem esse, quia potest esse, & habere rationalitatem sine eo quod habeat esse formaliter distinctum, quando scilicet non esset brutū: ergo rationalitas nō est ratio formalis ipsum distinguens.

53

Obiicies septimo: Æqualitas est relatio realis, & tamen non distinguitur realiter à re ęquali, v.g. à quantitate bipalmari: ergo. Probatur minor, quia si esset distincta, deberet subiectari in illa quantitate, & vel esset tota in tota quantitate, & tota in qualibet parte ipsius, vel esset tota in tota quantitate, & pars in parte eius: non primum, quia sic esset spiritale accidens; non secundum, quia sic quælibet pars istius quantitatis esset æqualis alteri quantitati, quod est absurdū.

Respondeo, negando minorem; ad cuius probationem concedo antecedens, & consequentiam pro secunda parte: nego tamen quod quælibet pars esset æqualis alteri, quia illud non dicitur æquale alteri, quod habet partem relationis æqualitatis; sed quod habet ipsam totam.

54

Obiicies octauò: multæ denominationes nouæ saluantur sine forma superaddita fundamenro: ergo denominationes relatiuæ possunt sic saluari, & consequenter frustra ponuntur formæ in fundamentis, à quibus istæ denominationes proueniant.

Respondeo, distinguendo antecedens: multæ denominationes intrinsecæ, nego: extrinsecæ, cōcedo; similiter distinguo primum consequens: denominationes relatiuæ extrinsecæ, transeat: intrinsecæ, negatur. Distinguo etiam secundum consequēs: à quibus denominationes intrinsecæ proueniant, nego: extrinsecæ, concedo.

Quod si quæratur, vnde colligamus denominationes similis, æqualis, &c. esse intrinsecas.

Respondendum est, hoc colligi ex fundamentis nostræ conclusionis, & ex impugnatione alio-

aliorum modorum dicendi, & particulariter colligitur ex eo, quod non sit potior ratio, cur essent denominationes extrinsecę, quam intrinsecæ, v. g. non est potior ratio, cur hoc album esset simile isti albo per denominationem desumptam ab illo albo, quam à seipso, & ab aliquo in se recepto.

Confirmatur: quotiescumque dicitur aliquid denominari tale per denominationem extrinsecam, tunc datur aliqua forma in aliquo extrinseco, à qua prouenit illa denominatio; qualis forma nõ habetur in re sic denominata; vnde quia esse visum realiter est denominatio extrinseca, datur visio in oculo, à qua prouenit, qualis visio non datur in ipsa re, quæ videtur, v.g. in pariete, & ita discurrendo de omnibus, quæ extrinsece denominantur, semper inuenietur contingere: ergo, si hic paries diceretur similis illi parieti per denominationem extrinsecam, deberet in illo pariete dari aliqua forma, à qua proueniret ista denominatio, qualis forma non esset in ipso pariete, qui denominatur similis; hoc autem est falsum, vt patet: ergo denominatio similis non est denominatio extrinsecus adueniens.

55 *Dices:* etiam datur denominationes intrinsecæ nouæ absque noua forma superaddita: ergo ex denominatione noua similis non sequitur dari formam nouã intrinsecam superadditam: sed ex illa denominatione potissimũ colligitur, quod dentur relationes nouæ superadditæ fundamẽtis: ergo non sufficienter colligitur. Probatur antecedens, in quo solo est difficultas huius discursus: fundamentum similitudinis, v. g. album, est in instanti, in quo ponitur terminus, proxime dispositum, vt emanet relatio; & ante non erat sic proxime dispositum, aliàs ante existentiam termini emanaret illa relatio: sed illa denominatio proxime dispositi ad emanationem est denominatio intrinseca, tam bene, quam denominatio similis, vt patet ex discursu nostro paulo ante præmisso, quia non datur aliqua forma extrinseca, à qua proueniret; & præterea non prouenit ab vlla forma intrinseca noua, quia non potest assignari quænam illa sit, & quia daretur processus in infinitum: ergo datur denominatio intrinseca noua absque vlla forma intrinseca.

Hæc replica est satis bona, & vrgens contra nostram sententiam. *Sed respondetur tamen* negando antecedens, & minorem suæ probationis pro secunda parte: quandoquidem illa denominatio prouenit à coexistentia fundamenti cum termino; quæ coexistentia est forma intrinseca fundamento.

56 *Obiicies nono:* ex ijs quæ realiter distinguuntur, potest Deus saltem illud, quod est prius, conseruare sine posteriori: hinc enim inferimus nos cum *Scoto* contra *D. Thomam*, quod materia, quæ prius est forma, & distincta realiter ab ipsa, possit conseruari sine forma, nec ipsimet *Thomistæ* videntur hoc negare de quacumque forma determinata, licet existimẽt materiam non posse conseruari absque aliqua forma indeterminate: sed relatio similitudinis, qua hic paries refertur in hoc instanti ad alium parietem, est distincta realiter à duobus parietibus

coexistentibus pro illo instanti, & parietes illi duo coexistentes, etiam vt coexistentes, sunt distincti realiter ab illa relatione, & etiam priores illa, vt fatentur omnes, qui tenent nostram conclusionem: ergo Deus posset conseruare illos duos parietes coexistentes, etiam vt coexistentes, seu simul cum coexistentia, absque illa relatione.

Responderi debet ad hanc difficultatem conformiter ad dicta supra de emanatione relationis, distinguendo maiorem: si posterius non sequatur per emanationem necessariam à priori sine actione aliqua reali terminata ad ipsum, concedo maiorem; si sic, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.

57 *Obiicies decimo*: non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed nulla est necessitas distinguendi relationem realiter, aut modaliter à fundamento, & termino & coexistentia: ergo non debet ab ipsis distingui. Probatur minor, quia si esset aliqua necessitas, maxime ad saluandam denominationem nouam similis, v. g. in pariete albo ad alium parietem album: sed si intelligatur per simile aliquid relatum per aliquam relationem superadditum, non est ratio vlla, vnde colligatur quod paries sit de nouo similis, aut habeat illam denominationem de nouo: ergo nulla est necessitas ponendi aliquam similitudinem in pariete distinctam realiter à pariete illo, & alio pariete coexistente.

Confirmatur hoc, quia si non habuissemus hoc nomen *simile*, nec aliquis diceret nobis, quod daretur aliqua forma superaddita albo, quando produceretur aliud album, non potuissemus vllo discursu colligere, quod daretur talis forma superaddita, nec habuissemus occasionem vllam imponendi nomen similitudinis ad significandam illam formam in abstracto, nec nomen similis ad significandam illam in concreto; ergo nulla assignari potest necessitas rationis ad ponendam illam formam superadditam, quæ significaretur per nomen simile, aut similitudinem.

58 *Dices*: videremus vnum parietem album aliter se habere ad alium parietem album, quam ad parietem nigrum: ergo habuissemus fundamentum colligendi, quod haberet aliquam formam, per quam sic se haberet.

Contra, quia si intelligatur in antecedenti, quod videremus ipsum aliter se habere per formam aliquam superadditam, certum est quod non videmus ex terminis ipsum habere se aliter ad vnum potius quam ad alterum: neque enim illa forma superaddita intuitiue, videtur ab intellectu, aut percipitur ab vllo sensu externo; vnde si videatur inesse, debet videri per discursum aliquem: sed non possunt assignari principia vlla, ex quibus discursiue colligatur, quod insit aliqua forma superaddita parieti, per quam aliter se habeat ad alium parietem, distincta ab albedine & coexistentia eius cum alio pariete albo. Si autem intelligatur quod aliter se habeat ad vnum parietem, quam ad alium, quia habet albedinem, quæ est repræsentabilis per eandem speciem, per quam repræsentari potest forma inexistens parieti albo, & non habet formam, quæ

quæ repræſentari poſſit per eandem ſpeciem, per quam repræſentari poſſet forma inexiſtens parieti nigro, verum eſt, quod aliter ſe habeat ad parietem album quàm ad nigrum; ſed non ſequitur inde, quod habeat aliquam formam, quæ ſit ſuperaddita albedini & coexiſtentiæ.

59 Hic diſcurſus examinat fundamentum principale noſtræ ſententiæ, & reddit mihi ſententiam negantem relationes intrinſecus aduenientes diſtinctas realiter aut modaliter ab extremis coexiſtẽtibus valde probabilẽ. *Reſponderi* tamen poteſt negando minorem cum minori ſuæ probationis; ratio autem conſtabit ex dicendis ad confirmationem.

Ad quam reſpondetur, negando antecedens: ratio enim & diſcurſus, vnde colligeremus vnum album dicere aliquem reſpectum ad aliud albũ, qualem non diceret ad nigum, eſt quod eſſet repræſentabilis per ſpeciẽ, per quã poſſet repræſentari aliud album, & quod nigrum non poſſit repræſentari per eam ſnam ex hoc ſaltẽ probabiliter apparet, quod dicat aliquem ordinem & reſpectum actualem ad album, diſtinctum à reſpectu quem dicit ad nigrum; & illum ordinem vocamus ſimilitudinem, & rem habentem illum ordinem, vt eſt habens illum, vocamus ſimile.

60 *Obiicies vndecimo*, ex Arriaga *numero* 20. Duo alba eſſent ſimilia, quamuis per impoſſibile non poneretur modus diſtinctus quo redderentur ſimilia: ergo vt ſint ſimiles, non debet ſuperaddi ille modus. Conſequentia eſt euidens; probatur antecedens, quia Petrum eſſe ſimilem albo, nihil aliud eſt, quam Petrũ eſſe album, & Paulum eſſe album.

Confirmatur, quia modus ſuperadditus non facit Petrum & Paulum eſſe eiuſdem naturæ humanæ: ergo non facit ipſos eſſe ſimiles in natura, quia ab eo habent eſſe ſic ſimiles, à quo habent eſſe eiuſdem naturæ, cum nihil aliud ſit eos eſſe ſimiles in natura, quam eſſe eiuſdem naturæ.

Confirmatur ſecundò, quia album, & nigrum ſunt ſeipſis differentia abſque vllo modo ſuperaddito; neque enim modus ſuperadditus addit illis differentias.

Reſpondetur breuiter negando antecedens obiectionis & vtriuſque confirmationis, & probationem antecedentis obiectionis. Ad probationem autem conſequentis ſecundæ confirmationis *Reſpondeo*, modum ſuperaddere illud, à quo habent differre, licet non ſuperaddat differentiam, in qua differunt.

QVÆSTIO IV.

De tribus modis Relatiuorum aſſignatis à Philoſopho.

61 ADuertendum, ex relationibus quaſdam eſſe mutuas, illas ſcilicet, quarum quando vna reſultat in vno extremo, altera etiam in altero extremo reſultat; & tales ſunt ſimilitudines creaturarum inter ſe: Quaſdam autem non mutuas, illas ſcilicet, quarum vna reſultante in vno extremo, altera non re-

fultat in altero, & tales sunt relationes cognoscentis ad cognitum; quædam etiam relationes sunt æquiparantiæ, illæ scilicet quæ, cum sint correlationes, similem habent denominationem in vtroque extremo, vt similitudines; quædam autem sunt disquiparantiæ, scilicet correlationes illæ, quæ non habent similem denominationem, vt paternitas & filiatio.

Porro Philosohus omnes relationes reduxit ad tres species, seu tria genera, de quibus hic agimus. *Prima species* est earum, quæ sunt inter res, quæ habent inter se vnitatem, aut diuersitatem in aliqua re seu formalitate. Hæc species continet sub se multas species, nam si res habent conuenientiam in aliqua ratione prædicabili de ipsis in quid, siue illa ratio sit substantia, vel accidens, relatio quam habent ad inuicem, vocatur identitas; si vero non habent conuenientiam in tali ratione, relatio vocatur diuersitas: v. g. quia homo & brutum conueniunt in animali, & animal est prædicabile de ipsis in quid, propterea habent relationem identitatis inter se; quia verò non conueniunt in ratione specifica bruti aut hominis, propterea habent relationem diuersitatis inter se in ratione specifica.

62 *Relationes similitudinis & dissimilitudinis.*

Quod si duæ res habeant conuenientiam in aliqua ratione prædicabili in quale quid, siue sit essentialis ipsis, siue accidentalis, tunc dicuntur habere relationem similitudinis inter se; & si disconueniant in tali ratione, dicuntur habere relationem dissimilitudinis. Sic duo parietes albi, quia conueniunt in albedine, dicuntur similes; duo verò parietes, quorum vnus sit albus, & alter niger, dicuntur dissimiles.

Denique si duæ res habeant conuenientiam in quantitate siue molis, siue perfectionis, aut virtutis, id est si conueniant in aliquo prædicato quantitatiuo (prædicatum autem quãtitatiuum est illud, per quod apte responderi potest quærenti quanta sit res, v. g. quia quærenti quantæ longitudinis sit aliqua res, aut quantæ virtutis, responderi potest: est tricubita, aut est tantæ virtutis, vt possit superare centum homines, propterea esse tricubitum, & esse tantæ virtutis, sunt prædicata quantitatiua) relatio quam habent, vocatur æqualitas; & si conueniant in tali predicato, relatio, quam habent, vocatur inæqualitas. Sic Petrus, & Paulus dicuntur esse æquales in perfectione essentiali, Petrus verò & Bucephalus dicuntur inæquales. Similiter duo ligna tricubita dicuntur æqualia in mole, lignum verò tricubitum, & lignum duorum cubitorum inæqualia.

63 *Sex species relationum primi generis.*

Ex quibus habemus; quod relationum primi generis seu primæ speciei, seu primi modi assignati ab Aristotele sint sex species *Identitas, diuersitas, similitudo, dissimilitudo, æqualitas, & inæqualitas*. Et hæ relationes dicuntur communiter fundari in vnitate, & multitudine; in vnitate quidem tres, vt *identitas, similitudo, & æqualitas*; in multitudine verò aliæ tres, vt *diuersitas, dissimilitudo, & inæqualitas*; & propterea vnitas & multitudo dicitur esse

esse ratio proxima fundandi has relationes. Sed, vt aduertimus aliàs, Philosophus non dixit eas fundari in vnitate, aut multitudine, sed tantum dixit illa esse eadem, similia & æqualia, quorum extrema sunt vna; diuersa vero, dissimilia, & in æqualia, quorum extrema non sunt vna, sed multa.

Dices: secundum nos non datur aliqua vnitas inter Petrum & Paulum in humanitate, nisi vnitas similitudinis: ergo relatio, quam habent inter se non est identitas, sed similitudo.

Respondeo distinguendo antecedens: vnitas similitudinis large loquendo, concedo; strictè loquendo, nego. Itaque similitudo est duplex, vna largo modo, & est quæcumque conueniẽtia aliquorum in prædicato prædicabili siue in quid, siue in quale; alia stricto modo, & est conuenientia in prædicato prædicabili in quale; & eodem modo de dissimilitudine est discurrendum. Vnde licet Petrus & Paulus non habeant aliam vnitatem in natura, quam similitudinis, tamen non sequitur, quod illa similitudo non sit identitas, quia non est similitudo stricta fundata in solo prædicato prædicabili in quale quid, sed est fundata in sola natura specifica, quæ prædicabilis est de illis in quid.

Aduertendum autem hic, quod quando dicuntur habere solam vnitatem similitudinis, id non intelligendum de similitudine formali, quæ sit respectus, sed de similitudine fundamẽtali; vnde cõcedi potest, quod similitudo formalis ipsorum sit fundata in vnitate, tanquã in ratione fundandi.

64 *Secunda species* est earum, quæ intercedunt inter producens, & productum, & hæ dicuntur fundari in actione & passione, vel quia actio & passio sunt rationes fundandi ipsas, vt volunt aliqui, vel quia sunt conditiones necessariò requisitæ, vt volunt alij. Sed, vt verum fatear, non existimo inter producens & productũ dari aliquam relationem distinctam ab ipsa actione productiua & passione ipsi in producto correspondente. Adducor ad hoc sentiendum duabus potissimum rationibus. *Prima* est, quod nulla possit assignari necessitas alterius alicuius relationis, præter ipsam generationem, seu productionem actualem: omnis enim denominatio, quam habet producens ad productum, v.g. pater ad filium, potest prouenire ab ipsa generatione actuali.

Probabile est inter producens & productum non dari alias relationes prater actionem & passionem.

Dices aliquem esse patrem actu, tum quando non existit generatio actualis ipsius, aut vllus influxus in filium: ergo illa denominatio patris nõ potest prouenire formaliter à generatione actuali. Probatur consequentia, quia si proueniret ab ipsa formaliter, non posset esse actu pater, quin esset ista generatio actu.

Respondeo distinguendo antecedens: si per esse actu patrem intelligitur esse habentem paternitatem actu, nego, quia non potest assignari vlla necessitas ponendi vllam paternitatem actu in ipso, nec est vlla ratio per quam illud colligatur; si per esse patrem actu intelligitur esse illud indiuiduum actu, quod generauit aliud indiuiduum, siue sit ipsius paternitas actu, siue non, concedo antecedens, & similiter distinguo consequens: si intelligatur primo modo, nego; si secundo modo, concedo. Itaque esse patrem actu non est

aliud, quã esse illum hominẽ actu qui generat, vel generauit filium.

65 *Dices*: si nihil aliud est esse patrem actu, quam esse actu illam substantiam viuentem, quæ producit aliam substantiam viuentem in similitudinem naturæ, aliquis esset pater actu, quamuis nõ haberet actu filios, quod est cõtra communem modum dicendi omnium fere.

Respondeo primò, quamuis hoc totum concederetur, nihil inde sequi absurdi: communis enim ille modus loquendi fundatur in illa sententia, quod detur paternitas distincta à generatione: à qua sententia qui recedit, debet etiam recedere à communi illo dicendi modo.

Respondeo secundò negando sequelam, quia illa generatio præterita non denominat hominem patrem, nisi dum existit filius. Et si petatur vnde hoc colligatur, respondeo quod ex illo cõmuni modo loquendi.

Confirmatur, quia si velit aliquis explicare quid sit esse patrem, non potest id aliter explicare, quam dicendo quod sit ille, qui generauit filium: ergo signum est quod paternitas nihil aliud sit, quam ista generatio filij.

Secunda ratio, quæ me mouet, est quod paternitas in diuinis sit ipsamet generatio actualis filij æterni: ergo paternitas creata est ipsamet generatio filij creati. Probatur consequentia, quia vna ex præcipuis rationibus, quibus probatur relationes dari in creatis, & maxime paternitatem, est quod detur relatio paternitatis in diuinis: ergo quandoquidem paternitas diuina non sit distincta à generatione, debet dici quod etiã paternitas creata non sit distincta à generatione saltẽ realiter.

66 *Obiicies*: Philosophus numerat relationes producentis ad productum inter relationes intrinsecus aduenientes: sed si nõ distinguerentur à generationibus, hoc esset falsum, quia essent extrinsecus aduenientes, sicut generationes illæ.

Confirmatur: quia *Scotus* tenet etiam dari relationem intrinsecus aduenientem inter producens & productum.

Respondeo primò, valde probabile esse, quod quamuis Philosophus, dum ageret de relatione intrinsecus adueniente, agat etiam de relationibus producentis ad productum, non tamen senserit illas esse intrinsecus aduenientes, aut pertinere per se ad prædicamentum tertium ad aliquid. Et iuxta hoc dicendum esset quod tres species, quas assignauit, non sint tres species relationis intrinsecus aduenientis; & ita multi authores explicant illud. Quod si posuerit illas tãquam species relationis intrinsecus aduenientis, dicendum est quod hoc non fecerit, quasi ita ipsemet senserit, sed quod ita communiter reputabatur; nec est mirum quod ita explicetur, quia sicut posuit tãquam species quãtitatis aliquas, quæ reuera non sunt species eius, propterea quod cõmuniter reputarentur esse species eius, quid mirum est si ita fecisse dicatur de relationibus?

Ad confirmationem dico, Scotum non ita ex proposito tenuisse, sed supposuisse id cum Philosopho, siue ita esset, siue non. Cui non placet hoc, satisfaciat meis rationibus, & teneat oppositum, præsertim propter authoritatem Philosophi & Scoti.

67 *Obiicies secundò*: hæ relationes dicuntur fundari in actione & pas-

passione: ergo distinguuntur ab illis. *Respondeo* distinguendo antecedens: si dentur, concedo; si non dentur, nego.

An actio & passio sint rationes fundandi relationes secundi generis.

Et si quaeras ex suppositione quod detur, an actio & passio sint rationes fundandi ipsas, an vero conditiones sine quibus non. *Respondeo* probabile esse quod sint tantum conditiones sine quibus non, quia videtur quod relatio realis requirens rationem fundādi, non possit esse sine ratione fundandi actu existente: sed paternitas, si esset distincta à generatione, daretur actu, generatione non existente: ergo non habet pro ratione fundandi generationem, sed tantum pro cōditione sine qua non; ratio autem fundandi ipsam erit potentia generatiua. Quod si tamen aliquis vellet dicere, quod omnis relatio non petat habere rationem fundandi actu existētem vt sit, difficulter posset impugnari: quare altera sententia, quae tenet actionem esse rationem fundandi has relationes, satis est probabilis.

68

Tertium genus relatiuorum.

Tertia species relationum est illarum, quae non sunt mutuae, id est quae non habent correlationes à se distinctas; & huiusmodi sunt relationes scientiae ad scibile, seu ad id, quod scitur: quamuis enim scientia dicatur per aliquid sibi intrinsecū actualis sciētia alicuius obiecti, & esse illud, quo actualiter intellectus denominatur cognoscens; tamen obiectum non dicitur esse scitum aut cognitum per aliquid sibi intrinsecum, sed solum habet esse cognitum per hoc, quod terminet scientiam, & propterea cognoscens dicitur habere relationem ad cognitum, cognitum autem non dicitur habere relationem aliam ad cognoscentem praesertim, quae sit realis. Huiusmodi autem relationes non mutuae vocantur relationes mensurabilis ad mensuram, propterea quod obiecta, quae sunt earū termini, mensurant nobis perfectionem actuum, ad quos sequuntur huiusmodi relationes: ex eo enim quod actus potentiae intellectiuae possit versari circa Deum, & actus potentiae visiuae non possit, colligo actus potentiae intellectiuae esse perfectiores quam potentiae visiuae, & propterea obiectum istorum actuum mensurant, id est, certificant nobis perfectionem istorum actuum. Quod vniuersaliter est verum, quoties ex alio capite nō occurret aliqua alia ratio aliunde desumpta, ex qua possit colligi oppositum, de quo suo loco.

69

Relationes tertij generis sunt transcēdentales probabiliter.

Sed si quaeratur, vnde colligatur quod detur aliqua relatio realiter distincta ab ipsa scientia, qua referatur sciens seu cognoscens ad rem scitam seu cognitam, *reuera difficulter poterit assignari*. Quare non improbabiliter tenetur ab aliquibus, huiusmodi relationes tertij generis esse transcendentales, & non praedicamentales. Aristoteles autem, qui eas videtur, vt praedicamentales, numerare, exponendus esset, vt supra. Si cui tamen magis cōmunis opinio placet, dicat colligi posse distinctionem relationum huiusmodi ab actibus, ad quos sequuntur, quia posset esse scientia in aliquo intellectu sine eo quod intellectus intelligeret illud obiectum; vt si Deus destrueret obiectum & speciem eius, conseruata scientia; tunc enim certum est quod intellectus nō cognosceret nec sciret illud obiectum, quamuis non ha-

haberet scientiā illius, sed si relatio tendentiæ actualis ad obiectum esset realiter identificata scientiæ, hoc non posset facere: ergo signū est quod illa relatio distinguatur realiter ab actu sciētiæ.

Et si quæratur, vnde colligitur quod Deus destructo obiecto & specie eius, possit cōseruare sciētiam in intellectu. *Respondeo*, ex eo, quod quandoquidem scientia sit quid absolutum, pertinet enim secundum omnes ad prædicamentum qualitatis, non apparet ratio tam necessariæ connexionis inter ipsam, & obiectū, vt Deus non posset illa conseruare sine se inuicem: sed de hoc etiam agemus alias in libris de anima, Deo volente.

70 *Obiicies primò* contra hunc tertium modum: obiectum est causa scientiæ: ergo referuntur ad se inuicem per relationes secundi generis: ergo non per relationes tertii generis.

Respondeo, negando consequentiam, possunt enim aliqua referri ad se inuicem per diuersas species relationes, vt patet in patre & filio, qui referuntur ad se per relationem similitudinis & productionis.

Obiicies secūdò: relationes creaturæ ad Deum sunt non mutuæ, & tamen non sunt tertij generis, sed potius secundi generis.

Respondeo, relationes creaturæ ad Deum non esse prædicamentales, & consequenter non esse vllius generis relationum prædicamentalium. *Deinde* respondeo creaturas, si referrentur ad Deum vlla relatione prędicamētali, etiam referri per relationem tertij generis, & non solum secundi generis aut primi: tum tamen dicendum esset quod non omnis relatio non mutua esset tertij generis, sed solum relationes non mutuæ mensurabilis ad mensuram.

QVAESTIO V.

A quo sumat relatio suam specificationem.

71 NOn quæritur, à quo formaliter, & intrinsece sumat specificationem, quia certum est, quod omnis relatio sic sumat specificationem à sua differentia specifica, in ipsa essentialiter & intrinsece inclusa, sicut homo sumit specificationem suā à rationalitate. **Sed quæritur, vnde sumat specificationem suā extrinsecam**, hoc est dicere, vnde nos colligamus vnam relationem esse distinctā specie ab alia relatione: nam cum essentiam relationis non videamus in se, oportet vt habeamus aliqua indicia, vnde colligamus vnam esse distinctam specie ab altera.

Hac de re *Complutenses* enumerant tres diuersas *Thomistarum* sententias. *Prima* asserit sumi specificationem relationis à fundamento & ratione fundandi, nō vero à termino: ita *Flandria*, *Naz ar. Caiet. Bagnes*.

Secunda sententia tenet specificari adæquate à solo termino, & non à fundamento: sic *Soncinas*, *Arauxo*, & alij.

Tertia denique est media, dicitque relationem specificari tū ex termino, tum ex fundamento, non secundum rationes materiales, sed secundum rationes fundandi & terminandi. Hanc præferunt ipsimet *Complutenses*, & pro ea citant mulos authores, & est sine dubio *Scoti in 2. dist. 1. quæst. 5. & in 4. dist. 12. quæst. 1.*

CON-

CONCLVSIO I.

72 *Specificatio relationis adaequatè sumenda est ex fundamento & termino.*

SPecificatio relationis adaequatè sumenda est ex fundamento & termino proximo ac formali ita, vt quotiescumque aliqua relationes habent fundamenta, & terminos formales eiusdem rationis, possit optime colligi quod relationes sint eiusdem rationis. Intelligo autem per fundamentum proximum & formale illam formam vel formalitatem, ratione cuius ad rem, quæ per relationem refertur, sequitur relatio seu conuenit ipsi: & per terminum formalem proximũ intelligo ipsammet formã seu formalitatem, ratione cuius conuenit rei, quæ terminat relationẽ, ipsam terminare; v.g. quia similitudo parietis albi ad alium parietem album conuenit illi parieti relato ratione albedinis, propterea albedo est fundamentum formale & proximum, seu quod idem est, ratio fundandi istam similitudinem; & quia albedo existens in altero pariete est ratio, ob quam terminat illã similitudinem, propterea vocatur terminus formalis & proximus istius relationis, & ratio terminandi ipsam. Similiter, quia animalitas hominis est ratio, cur homo dicat similitudinem essentialem ad brutum, & animalitas bruti est ratio, cur terminat illã similitudinem, animalitas hominis est fundamentum formale, & animalitas bruti terminus formalis istius similitudinis.

Hoc supposito patet conclusio, quia non potest colligi, vnde haberẽt relationes conuenientes in fundamento proximo & termino formali distinctionem specificam: ergo debet dici quod habeant adæquatè suam specificationem ex fundamento huiusmodi & termino.

Confirmatur, quia si essent aliquæ relationes, quæ conuenirent in solo fundamento, aut in solo termino, eo ipso colligerẽtur esse distinctæ speciei, quia vna respiceret essentialiter aliquid, quod non respiceretur ab altero: v. g. dissimilitudo albi ad nigrum, & similitudo albi ad album distinguuntur specie, quia licet conueniant in fundamento formali, v. g. in albedine, vna tamen respicit essentialiter nigrum, & altera ipsum non respicit, sed aliud album. *Deinde* à paritate rationis, si essent duæ relationes, quæ respicerent eundem terminum formalem v. g. albedinem (vt similitudo albi ad album, & dissimilitudo nigri ad album respiciunt albedinem istius albi, ad quod referunt sua subiecta) quãuis conuenirent in termino formali, seu in ratione formali terminatiua, tamen quia vna ex ipsis respicit essentialiter albedinem in fundamento, quod refertur, quam albedinem non respicit altera, nimirum dissimilitudo, sed potius nigredinem; hinc optime colligitur quod distinguantur specie.

CONCLVSIO II.

73 *Potest specificatio relationis desumi vel à solo termino, vel à solo fundamento in aliquo sensu.*

SPecificatio relationum potest desumi vel à termino formali solo, vel à fundamento formali solo in hoc sensu, quod eo ipso, quod aliqua relatio habeat terminum formalem distinctæ rationis à termino formali alterius rationis, colligi debeat quod vtraque relatio sit distinctæ rationis, non recurrendo ad fundamentum: & eo ipso quo aliqua relatio habet fundamentum proximũ distinctæ rationis à fundamẽto proximo

ximo alterius relationis, vtraque relatio debeat dici esse distincta speciei.

Probatur, quia si nō possit colligi quod duæ relationes sint eiusdem rationis, nisi cognoscantur cōuenire in fundamento & termino, vt diximus conclusione præcedenti, sequitur manifeste sufficere vel diuersitatem solius fundamenti, vel solius termini ad diuersitatem relationum.

Probatur secundò, quia eo ipso quo aliquid respicit essentialiter aliquid distinctæ rationis, quod non respicitur ab alio, debet necessariò esse distinctæ rationis ab illo: si enim essent eiusdem rationis, ab vtroque respiceretur, vt videtur manifestum: sed ex relationibus habentibus fundamenta proxima distinctæ rationis vna respicit aliquid essentialiter, quod non respicitur ab altera, & idem est de relationibus respicientibus diuersos terminos: ergo eo ipso quo habent diuersa specie fundamenta, aut diuersos specie terminos, erunt distinctæ rationis, quamuis in cæteris conuenirent.

74 *Obiicies contra primam conclusionem*: relatio, quam dicit causa ad calorem instantaneè productum, & relatio quam dicit ad eundem successiuè productum, sunt distinctæ rationis, & tamen terminus formalis & fundamentum formale sunt eiusdem rationis: ergo vnitas specifica relationum non desumitur adæquate ex fundamento & termino modo explicato in prima conclusione. Simile argumentum potest fieri de relatione, quā dicit causa ad effectum libere productum, & eundem vel similem effectum naturaliter productum.

Respondeo; si istæ relationes sūt distinctæ speciei, vt supponitur, negando consequentiam, quia terminus formalis relationis, quā dicit causa ad calorem instantaneè productum, non est calor quomodocūque, sed calor quoad partes omnes simul existentes cum ordine ad non esse immediate præcedens in qualibet parte ex illo pro vno instanti; terminus verò relationis, quam dicit causa ad calorem successiuè productum, non est calor quomodocumque, sed calor constās partibus, quæ simul non producuntur, & de quorum qualibet non est verum dicere pro vno vllo instanti, quod immediate præcesserit non esse ipsius.

Similiter respectus, quem dicit causa ad effectum libere productum, habet pro fundamēto proximo potentiam liberam; respectus autem, quem dicit causa ad effectum naturaliter productum, habet pro fundamento potentiam naturaliter productiuā; quæ duæ potentiæ sunt distinctæ rationis: vnde illi duo respectus, quidquid sit an conueniant in termino, non conueniunt in fundamento.

Dixi in initio huius responsionis, *si respectus seu relationes illæ sint diuersæ rationis*, quia fortassis productio instantanea, & productio successiua eiusdem caloris sunt eiusdem rationis intrinsecæ, & solum accidētaliter distinctæ, per hoc scilicet, quod vna productio, nimirum instantanea, integretur ex pluribus productionibus partialibus simul habentibus primum sui esse: altera vero integretur ex pluribus productionibus non habentibus simul primum sui esse. Vnde eodem modo videtur distingui, quo plures homines successiue producti, & plures

plures homines simul producti; certum autem videtur quod inter illos & hos homines non sit nisi distinctio accidentalis. Hoc tamen parum facit ad præsens.

75 *Obiicies secundò contra vtramque conclusionem*: relatio sumit s am specificationem à solo fundamẽto: ergo terminus nihil facit nec ad vnitatem duarum relationũ, & sic falsa est prima conclusio; nec ad distinctionem duarum relationum, & sic falsa est secunda conclusio. Probatur antecedens, quia quod dat esse dat specificationem: sed fundamentum solum dat esse rei: ergo dat ipsi specificationem.

Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem distinguo maiorẽ: quod dat esse dat specificationem, hoc est dat ipsi prædicata sua intrinseca, & essentialia, concedo maiorem; impossibile est enim quod det esse, non dando illa, ex quibus constituitur illud esse: quod dat esse dat specificationem sic, vt ex illo solo debeat colligi quod illa res, cui dat esse, sit talis vel talis speciei distinctæ ab omnibus alijs rebus, nego maiorem: nam Deus dat esse omnibus rebus, & posset se solo producere omnia absoluta, aut saltem plurima absoluta distinctæ rationis, quorum tamen distinctio specifica non potest colligi per ordinem ad Deum, vt manifestum est. *Similiter* vna causa creata potest dare esse pluribus effectibus distinctæ rationis, quorum distinctio non potest colligi per ordinem ad illam causam, vnde illa causa non potest specificare illas res sic, vt ex ea possit colligi ipsorum distinctio, quamuis det ipsis suum esse & speciem. *Rursus* ex risu prouenientc ab aliquo & non potente prouenire ab alio, colligo optime, illud, à quo prouenit, esse distinctæ speciei ab illo alio, à quo non potest prouenire, & specificat propterea illã rem, a qua prouenit, & tamen risus non dat esse in vllo genere causæ proprie loquendo ipsimet homini, v.g. à quo prouenit, sed potius recipit esse ab homine: ergo non omne quod specificat rem, debet dare esse proprie loquendo rei, quam specificat, & consequenter quamuis terminus non daret esse relationi, proprie loquendo, adhuc posset specificare ipsam.

Quomodo dans esse dat specificationem.

76 Quod si velit aliquis dicere quod quidquid specificat aliquã rem, det ipsi speciem & esse aliquo modo, quia dare speciem aliquo modo potest esse deducere in cognitionem, quod res sit talis vel talis speciei, erit quæstio de nomine; & id admittendo negari debet minor, nempe quod solum fundamentum det esse & speciem relationi in hoc sensu: nam ex probationibus nostris patet, quod ex termino etiam colligatur non minus quam ex fundamento, relationem esse talis vel talis speciei.

Itaque vno verbo, quando dicitur, quod illud solum det specificationem, seu deducat in cognitionem, quod res sit talis vel talis speciei, quod dat esse; si intelligatur hoc de dare esse proprie in genere efficientis, aut materialis, aut formalis intrinsecæ, aut finalis, falsum est; si vero intelligatur quod illud solum det specificationem, quod dat esse, quatenus per ordinem ad ipsum potest cognosci quod res sit talis vel talis speciei, verissimum est, sed non præiudicat nobis, quia non solum fundamẽtum dat esse

hoc

hoc modo, sed etiam terminus; nec solum terminus, sed etiam fundamentum.

77 *Obiicies tertiò contra vtramque conclusionem:* totum esse relationis est ad aliud se habere, hoc est ad terminum: ergo solus terminus potest specificare, & nullo modo fundamētum, nec partialiter, nec totaliter.

Respondeo distinguendo antecedens; totum esse ipsius est ad aliud ita, vt nihil respiciat essentialiter præter terminum, nego antecedens; quia certū est quod essentialiter fundamentum respiciat sic, vt non possit esse sine ipso magis quam sine termino: ita vt nullum effectum tribuat fundamēto, quam referre ipsum ad terminum, concedo antecedens, & nego consequentiam: quia hoc non obstante potest accipere specificationem ab ipso fundamento, quandoquidem essentialiter ordinetur ad referendum ipsum ad terminum sic, vt non possit ex natura sua referre aliud fundamentum distinctæ rationis ad eundem terminum, nec ad alium.

Quomodo totum esse relationis est ad aliud se habere.

Pro complemento huius quæstionis *aduertendum*, quod quando dicimus posse colligi distinctionem relationū ex terminis, non sit sensus, quod vna & eadem relatio non possit habere plures terminos distinctissimæ rationis: nam, vt alias dicemus, quotiescumque fundamentum ita se haberet, vt nō possit referri ad vnum terminum, quin necessario deberet referri ad alterum, nec è contra, poterit vnica relatione realis referri ad vtrumque. Vnde sensus est, quod quotiescumque aliqua vna relatio realiter distincta ab alia relatione habet terminum distinctæ speciei ab alio termino, quod debeant istæ relationes distingui specie, & quod distinctio specifica ipsarum possit colligi ex terminis.

QVAESTIO VI.

Vtrum multiplicatis numero terminis multiplicentur numero relationes.

78 Ostendimus quæstione præcedenti, quomodo possimus colligere, quanā relationes ex illis, quæ realiter distinguuntur inter se comparatæ, sint eiusdem vel diuersæ speciei: nunc ostendere conabimur, quænam relationes inter se numero distinguantur. Et in primis supponunt omnes, relationes reales simplices, quæ subiectantur in diuersis numero subiectis, esse diuersas numero, quia naturaliter idem numero accidens nequit esse simul in diuersis subiectis: & quāuis ex accidentibus absolutis plurima saltem possint esse, successiue quidem sine dubio; simul autem probabiliter, vt diximus supra, de potentia Dei absoluta in subiectis diuersis; tamen accidentia relatiua, quæ seipsis inhærent subiectis suis, & sunt essentialiter actuales determinationes eorum, nequeunt esse nec successiue, nec simul etiam de potentia absoluta in pluribus subiectis. Vnde patet, quod eo ipso, quo cognoscimus hoc numero album habere similitudinem ad aliud album, & aliud album habere similitudinem ad idem album, possimus colligere, illas duas similitudines esse distinctas numero: quare diuersitas fundamenti se solo sufficit ad colligēdam distinctionem numericam re-

Relationes subiectatæ in diuersis numero subiectis distinguūtur numero.

relationum in illis diuersis fundamentis subiectatarum.

Supponunt præterea omnes, idem reale fundamentum posse fundare plures relationes distinctas numero, & distinctæ etiam speciei, ad diuersos scilicet specie terminos: idem enim album refertur per similitudinem ad vnum album, & per dissimilitudinem ad nigrum: & istæ duæ relationes similitudinis & dissimilitudinis, sicut sunt distinctæ speciei, ita sunt secundum omnes distinctæ numero: & hinc ad colligendū, aliquas duas relationes esse distinctas numero, non requiritur quod cognoscantur esse in diuersis subiectis; nec ad colligendum quod sint eædem numero, sufficit quod colligantur esse in eodem subiecto.

79 Difficultas ergo est, an, quando subiectum idem refertur ad terminos plures eiusdem rationis, vt vnum album ad plura alba, vnus pater ad plures filios, sit eadem numero relatio, qua refertur ad omnes; an vero tot sint relationes distinctæ numero in ipso, quot sunt termini distincti numero, ad quos refertur: si enim sint tot numero relationes, quot termini, multiplicatis terminis, multiplicātur numero relationes in eodem fundamento, & non poterit ex vnitate fundamenti colligi vnitas numerica relationum eiusdem etiam speciei, sicut non potest colligi ex vnitate eius vnitas numerica relationum distinctæ speciei. Si vero non sint tot numero relationes, sed vnica tantum, qua refertur ad omnes, tum non multiplicabuntur relationes in eodem fundamento ad multiplicationem terminorum, & ex identitate fundamenti colligi poterit identitas relationum eiusdem speciei, vt patet.

80 *Prima sententia* tenet non multiplicari relationes ad multiplicationem terminorum eiusdem speciei, & colligi propterea vnitatem numericam relationum eiusdem speciei, v.g. similitudinum ad plura alba, & paternitatum ad plures filios ex vnitate fundamenti. Hanc tenet *D. Thomas 3. dist. 8. quæst. 1.* & *3. par. quæst. 35. art. 5.* quem sequuntur *Thomistæ* communiter, *Caietanus, Medina, Capreolus, Ferrar.* quos citat & sequitur Cursus *Complutensis disp. 14. quæst. 7. §. 4. Toletus hic quæst. 2. Ruuius q. 8. Ioannes à S. Thoma quæst. 17. art. 6. & alii*.

Secunda sententia extreme opposita est, ad multiplicationē terminorum multiplicari in eodē fundamento relationes, quibus refertur ad illos terminos. Ita *Scotus in 3. dist. 8. quæst. vn. quodl. 11. & 5. Met. quæst. 7.* quem præter suos omnes sequuntur *Suar. disp. 5. sect. 8, Fonseca ibid. c. 10. quæst. 1 sect. 3, Molina 1. par quæst. 1 art, 2. Amicus hic tract. quæst. 7. dub. 8. art. 2.*

Tertia sententia media est, quandocumque fundamentum ita refertur ad plures terminos, ad quorum vnum nequit referri, quin referatur ad reliquos, non multiplicari in ipso relationes numero distinctas realiter ad illos terminos, sed vnica numero reali relatione ipsum referri ad illos omnes terminos; sed quādo refertur ad plures terminos, ad quorū vnum potest actu referri, quin ad cæteros actu referatur, tū multiplicari in ipso relationes pro multiplicatione terminorū.

Hæc videtur mihi non esse vllo modo contra authores secundæ sententiæ; nam quamuis di-

dicant absolute relationes distingui, ad distinctionem terminorum, tamen sine dubio intelligẽdi sunt de relationibus illis, de quibus exemplificabant suam doctrinam, & similibus, non autem de alijs diuersæ rationis; sed istæ relationes sunt relationes, quibus refertur fundamentum ad terminos, ad quorum singulos actu referri possit, quin ad alios referri debeat actu: & in hoc sensu habebant controuersiam cũ *D. Thoma*, qui negabat plures relationes etiã ad tales terminos, vt plures similitudines in vno albo ad plura alba, & plures paternitates ad plures filios in eodem patre: ergo de huiusmodi relationibus intelligendi sunt, & non de relationibus, quibus refertur fundamentum ad plures terminos, ad quorum vnum non posset referri, quin necessario debeat referri ad reliquos. Adde esse expresse sententiam *Amici* supra.

CONCLVSIO I.

81 *Quando nequit subiectum referri ad vnũ terminum, quin referatur ad alterum, vnica relatio sufficit.*

QVando subiectum refertur ad plures terminos sic, vt nõ possit referri ad vnũ, quin referatur ad reliquos, nõ multiplicãtur in ipso relationes reales numero ad multiplicationem terminorum, sed vnica relatione reali ad omnes refertur. Hæc est iuxta tertiam sententiam.

Probatur autem conclusio breuiter, quia nõ est necessitas multiplicandi relationes in illo casu; & præterea, quia relatio, qua referretur ad vnum ex ipsis terminis, non esset causa relationis, qua referretur ad alterum, nec e contra; nec esset subiectata in distincto fundamento; nec posset esse sine illa altera, aut e contra, vt suppono: ergo non esset vllũ principium colligendi distinctionem realem ipsorum. Quæ sane ratio mihi conuincit hanc conclusionem. *Adde*, fundamenta conclusionis sequentis non posse improbare hanc conclusionẽ: sed alia non sunt, quibus impugnetur: ergo tenenda est.

Si quæratur, autem aliquod fundamentum, quod hoc modo referatur ad plures terminos;

Respondeo non esse necesse, vt nos vllum afferamus, quia non dicimus dari tale; sed si detur, relationes in ipso non esse multiplicandas, si tamen effectus dicat relationem intrinsecus aduenientem ad suas causas, totum physicum quod distinguitur realiter à suis partibus in sententia Scotistarum communiori, dicet vnicã relationem ad suas partes intrinsecas & essentiales v. g. materiã & formam; & idem est de intellectione producta per intellectũ & speciem, non enim dicit necessariò duas relationes numero distinctas ad illa duo.

Aliud exemplum potest afferri de dissimilitudine quam habet similitudo parietis albi cum alio albo ad vtrumque album, neque enim habet duas dissimilitudines ad illa; sed vnam, siue illa vna sit realiter distincta, siue non ab illa similitudine.

CONCLVSIO II.

82 *Multiplicatis terminis, ad quorũ vnum potest referri fundamentum, quin referatur ad alios, multiplicatur relatio.*

MVltiplicatis terminis, qui possunt esse sine se inuicem, multiplicantur numero relationes. Hæc est authorum secundæ & tertiæ sententiæ contra primam sententiam.

Probatur primo, quia falsum est fundamentum aduersariorum, nempe accidẽtia indiuiduari per subie-

subiectum, vt supra ostendimus.

Deinde, quamuis esset verum, non sequeretur ipsorum intentū, nimirum plura accidentia eiusdē speciei non posse esse in eodē subiecto: sicut enim plura accidentia diuersæ speciei, quamuis indiuiduentur secundum ipsos per sua subiecta, possunt esse in eodē subiecto; quare non possent esse plura accidentia eiusdem speciei in eodem subiecto, quamuis indiuiduarentur ab ipso?

Præterea, quamuis albedines indiuiduentur à subiecto secundū ipsos, tamen plures albedines successiue possunt esse in eodem subiecto: ergo nulla èst ratio cur plures relationes, quamuis indiuiduarentur à subiecto, non possent esse simul in eodē subiecto. *Probatur* consequentia, quia si indiuiduatio à subiecto prohiberet ne plura accidentia eiusdem rationis simul essent in eodem subiecto, prohiberet etiam ne successiue essent in ipso.

Denique, quamuis plura accidentia eiusdem omnino rationis non possint esse naturaliter in eodem subiecto, quia scilicet superflueret vnum ex ipsis, tamen quoties est inter accidentia aliqua diuersitas sic, vt munus vnius non expleatur per alterum, non potest esse dubium, quin possit esse in eodem subiecto etiam naturaliter; sed sic contingit in nostro proposito; nam est tanta diuersitas inter duas paternitates, aut similitudines, vt vna sit nata respicere vnum terminum, altera alterum sic, vt vna non possit alterius vicem supplere: ergo bene poterunt esse simul in eodem subiecto, etiam naturaliter.

Probatur secundò: quando producitur de nouo vnum album, in albo prius existente resultat relatio similitudinis ad ipsum, tamquam ad terminum: ergo quando producitur aliud album, resultabit alia relatio similitudinis ad alterum illud album, tanquam ad terminum. Probatur consequentia, quia non est maior ratio quare resultaret relatio ad positionem primi albi, quam ad positionem alterius albi.

Dicunt, esse maiorem rationem, quia quando ponitur primum album, nisi resultaret relatio, non esset forma, à qua denominaretur album præexistens simile, & consequenter debet tum necessariò resultare relatio; sed posito secundo albo esset forma, à qua denominaretur simile illi, nimirum illa similitudo, quæ resultabat ad positionem primi albi.

Contra primò; quia colligitur non fuisse formam, qua referretur ad primum album, nisi resultaret relatio, ex eo, quod non posset habere denominationem nouam intrinsecam sine forma noua intrinsece recepta: sed ex hoc ipso colligitur non esse formam, à qua referretur ad secundum album, nisi resultaret noua relatio: ergo responsio nulla. Probatur minor, quia de nouo est similis intrinsece secundo albo: ergo si non potest esse denominatio noua intrinseca sine noua forma, nisi resultet noua relatio ad secundum album, non erit forma, à qua denominetur simile secundo albo.

Contra secundò, quia similitudo non potest referre nisi ad suum terminum: sed secundum album non est terminus similitudinis terminatæ ad primum album: ergo illa similitudo non

est forma potens referre ad secundum album. Probatur minor, quia relatio intrinsecus aduenies non potest esse sine suo termino: sed illa similitudo, vt patet, erat sine secundo albo: ergo secundũ albũ non est terminus ipsius.

Confirmatur hoc, quia relatio dependet essentialiter à termino: ergo quandoquidem relatio similitudinis ad primum albũ fuerit ante secundum album, sequitur quod non dependeat à secundo albo, & consequẽter quod non habeat secundum album pro termino.

84 *Respondet Ioannes à S. Thoma*, relationem dependere per se à termino formali, non autem à termino materiali; vnde licet multiplicentur termini materialiter, tamen si formaliter non multiplicentur, manebit eadem relatio. In proposito autem plures filij habent rationẽ vnius termini formalis, licet sint plures termini materialiter. Exemplificat hanc doctrinam in lapide tracto à pluribus: nam dicet solam vnam relationem ad illos plures, quia licet sint plures materialiter, formaliter tamen sunt vnus terminus adæquatus istius relationis: & quemadmodum lapis ille tractus à decem hominibus, & respiciens illos, vt vnũ trahentem, posset eadem relatione respicere viginti, si à viginti traheretur, quia illa multiplicatio est multiplicatio materialis, & non formalis termini; ita licet possit vna paternitas sufficiẽter terminari ad vnum filium, tamen potest terminari etiam ad viginti, quia illi viginti conuenirent in vna ratione termini formalis, & solum materialiter essent distincti.

Contra hanc doctrinam sic arguo: in primo filio est vna ratio sufficiens ad terminandam istam relationem non solum materialiter, sed formaliter, & actu terminat ipsam sufficienter: sed in secundo filio sunt æquales rationes tam materiales, quàm formales ad terminandam relationem talem: ergo in casu nostro non solum multiplicantur termini materialiter, sed formaliter; quandoquidem sit alia & alia numero distincta ratio terminandi in vtroque filio, quarum quælibet, si seorsim poneretur, terminaret relationem. Ad illud autem exemplum de lapide tracto à pluribus, dico non esse vllo modo simile, quia quando plures trahunt, vnus adæquatè non trahit, sed partialiter tantum; vnde per tractionem partialem cuiusque non traheretur lapis tali tractione, quali trahitur à pluribus, hoc est tam citò aut velociter; imò fortassis vnus solus non posset trahere vlla ratione lapidem: sed in casu nostro vnus solus filius adæquate terminaret filiationem independenter ab vllo alio filio: ergo non est idem dicendum in vtroq; casu. *Deinde* falsum est quod eadem tractione traheretur lapis à decem & à viginti: si enim eadẽ tractione traheretur ab ipsis, nõ posset trahi ab illis decem, quin traheretur à viginti, præsertim si existerent isti viginti, quod est absurdum.

85 *Respondent alii* relationem dependere à termino adæquato, & sine illo non posse esse; non tamen dependere à termino inadęquato, & propterea posse esse absque illo; relationem autem similitudinis in albedine habere pro termino adæquato album, vt sic; pro termino vero inadæ-

inadæquato album in particulari, & propterea, licet non possit esse sine albo vt sic, posse esse sine quocũque albo particulari.

Contra: quod est terminus adæquatus & primarius similitudinis vt sic, non est terminus adæquatus similitudinis in particulari: sed album vt sic est terminus adæquatus similitudinis albi vt sic: ergo non potest esse terminus adæquatus albi in particulari, & consequenter similitudo in particulari debet habere pro termino adæquato & primario album particulare.

Confirmatur hoc, quia ille terminus est censendus primarius, & adæquatus relationis, quo posito poneretur, & quo nõ posito nõ poneretur: sed nõ posito albo primo non poneretur illa relatio similitudinis, quamuis poneretur aliud quodcumque album, & eo posito, nullo alio posito, poneretur: ergo album primum est terminus adæquatus relationis. Probatur minor, quia destructo albo primo, destruitur illa relatio, vt certum est; & si produceretur aliud album ante illud primum, non resultaret illa similitudo numero, sed alia similitudo, vt fatentur aduersarij: ergo posito primo albo ponitur, & nõ posito nõ ponitur illa similitudo.

Dices, quod non sequatur illa relatio ad positionem albi particularis, vt particularis est, sed vt includit rationem albi vt sic.

Contra, quia si hoc esset verũ, sequeretur illa relatio ad positionem cuiuscumque albi, quia ratio albi, vt sic, includitur in quocumque albo tam bene, quã in illo albo.

Probatur tertiò: quia eodem modo quo defenditur relationẽ posse referri ad plures terminos numero distinctos, posset defendi, quod referatur ad plures terminos distinctæ speciei; sed consequẽs est absurdũ, vt fatentur aduersarij: ergo & antecedens. Probatur sequela, quia nullum est principium colligendi pluralitatem illarum relationum, nisi ob pluralitatem terminorum, & ex eo quod daretur relatio ad vnum terminum ex ipsis, quamuis alter non existeret: sed hoc nihil probaret secundum aduersarios; posset enim dici, quod colligatur distinctio & pluralitas relationum ex pluralitate terminorum primariorum & non secundariorũ, & quod isti plures termini non essent termini adæquati & primarij, sed tãtum termini inadæquati & secundarij.

Probatur quartò: non minus intrinsece denominatur album simile secũdo albo, quod producitur, quã primo; sed denominatur simile denominatione totaliter intrinseca respectu primi albi: ergo & respectu secundi: sed hoc esset falsũ in sentẽtia aduersariorum: ergo illa sententia est falsa. Probatur subsumptum, quia illa denominatio nõ debet dici totaliter intrinseca, quę nõ potest haberi ab vlla forma intrinseca, quãtumuis ponatur sine hoc, quod ponatur aliquod extrinsecum: sed denominatio similis respectu secundi albi non habetur ab vlla forma intrinseca posita, nisi etiã ponatur secundum album: ergo non est totaliter intrinseca.

Confirmatur hoc, quia probabiliter nulla forma existens in subiecto potest dare nouam denominationem intrinsecam physicam subiecto, nisi aliter se habeat intrinsece respectu illius: sed similitudo, quæ oritur ad positionem primi albi, nõ aliter se habet

intrinsece respectus albi similis, quando ponitur secundum album: ergo tunc non dat nouam determinationem intrinsecam, & consequenter noua denominatio similis, quam habet album simile ad secundum album, non erit totaliter saltem intrinseca.

87 *Responderi posset* ad hoc, iuxta principia Thomistarum apud *Complutenses hic quæst. 7.* quod licet relatio, qua refertur pater ad primum filium, non posset referre ipsum ad secundum absque noua extensione, bene tamen posset hoc facere mediante extensione, sicut per sciētiam habitualem, qua facilitatur quis ad vnam conclusionem, potest facilitari ad alteram mediante extensione eius.

Contra, quia, præterquam quod exemplum illud de scientia habituali sit æque difficile & falsum, ac hoc quod dicunt de relatione; præter hoc, inquam, quæro quid sit noua illa extensio? Si sit aliquid reale de nouo adueniens, quandoquidem eo posito referatur pater ad secundum filium, & non posito non referatur, nihil impedit, quominus sit relatio noua, & sic habetur intentum.

Deinde, quemadmodum pater, qui non erat ante pater secundi filij, fit de nouo pater eius per illam nouam extensionem, quæ non esset relatio; ita posset dici de nouo pater primi filij per aliquam extensionem, quæ non esset relatio, si non sit quid reale nouum: ergo manet difficultas argumenti integre.

Quod si dicatur esse respectus rationis, prout significant Complutenses. *Contra*, quia nullo intellectu cogitante pater fit de nouo realiter pater secundi filij: ergo non habet esse talis mediāte extensione, quæ esset ens rationis, vt est euidens.

88 *Probatur quintò:* plures filij habent plures correlationes ad patrem, scilicet plures filiationes: ergo pater habet plures paternitates ad ipsās. Antecedens conceditur ab aduersarijs, & est manifestum, quia vna numero relatio non potest subiectari in subiectis realiter distinctis, præsertim taliter, vt possit remanere destructo quocumque ex ipsis. Probatur consequentia, quia correlationes debent esse simul tempore secundum Philosophū, & omnes: sed si non essent plures paternitates in patre, non essent simul tempore correlationes, nam prius tempore posset esse paternitas illa vna, quæ esset in patre, quam esset filiatio secundi filij, qui posterius produceretur.

Dices correlationes adæquatas esse simul tempore, non verò correlationes inadæquatas; illas autem filiationes filiorum plurium non esse, nisi correlationes inadæquatas paternitatis.

Contra, quia paternitas vna est adæquata correlatio vnius filiationis: ergo filiatio vna est adæquata correlatio vnius paternitatis, & consequenter responsio est falsa. *Præterea* contra hanc responsionem faciunt ea, quæ supra diximus in probatione secunda & tertia.

89 *Probatur vltimò*, quia sicut actio est essentialiter modus, per quem aliquid dicitur producere terminum; ita similitudo est essentialiter modus, per quem aliquid refertur vt simile: ergo sicut implicat quod actio sit, & non producatur per eam omnis terminus natus produci per ipsam, ita

ita implicat poni relationem in subiecto, & non referri subiectum ad omnem terminum, ad quem nata est illa similitudo ipsum referre: ergo similitudo, qua refertur paries ad primum album, non est nata ipsum referre ad secundum album, quandoquidem possit existere sine secundo albo.

90

Obiicies primò: si multiplicarétur similitudines ad multiplicationem terminorum in vno pariete, aut paternitates in vno patre, sequeretur quod vnus paries non esset vnum simile, sed plura similia, & vnus homo plures patres, & non vnus pater: si enim ab vna similitudine paries habet esse vnũ simile, quare à duabus similitudinibus non haberet esse duo similia?

Respondeo negando consequẽtiam, quia ad multiplicationem formarum accidentalium non est necesse vt multiplicentur cõcreta, vt patet exemplis. Si enim quis haberet plures scientias, Logicam scilicet, Metaphysicam, & Theologiam, non diceretur esse plures scientes, sed vnus sciens; deinde Sol producẽs diuersis actionibus, v. g. liquefaciens & obdurans, non dicitur plura agentia, sed vnum agens; & vt maneamus in proposito, paries relatus per similitudinem ad alium parietem, & per dissimilitudinem ad alium, quamuis, secundum aduersarios etiam, haberet plures relationes, non diceretur plura relata, sed vnum relatum. Itaque ad probationem dico, quod non ab vna similitudine præcise habeat paries esse vnum simile, sed etiam ex eo quod ipse sit vnus: nam si poneretur vna relatio in pluribus parietibus, essent plura similia, & non vnum tantum simile, & similiter non à pluribus similitudinibus præcise habentur plura similia, sed requiritur necessario pluralitas subiectorum seu fundamentorum.

91

Obiicies secundò: Vna numero potentia potest respicere plura obiecta & plures actus: ergo vna relatio potest respicere plures terminos numero distinctos, etiã tales, quorum vnum possit respicere non respiciendo alterum.

Respondeo primò, hoc argumentum etiam posse vrgeri contra aduersarios, quia si quid valet, æque probat vnam relationẽ posse referri ad plures terminos distinctę speciei; nam vna potentia potest tẽdere in obiecta & actus distinctæ speciei, voluntas enim potest producere amorem & odium, intellectus apprehensionẽ & iudicium, assensum & dissensũ, oculus visionem coloris & nigredinis: ergo si idem sit de relatione & potẽtia, vna relatio poterit respicere plures specie terminos.

Respondeo secundò directe, negando consequentiam: & disparitas est, quod relatio depẽdeat in esse & conseruari à termino, quem respicit, quia essentia ipsius consistit in actuali determinatione fundamenti ad illum terminum, & consequenter nequit respicere terminum, à quo ita non dependet: sed si respiceret plures terminos, quorum vnum posset respicere actu, non respiciendo actu alterum, non ita dependeret ab omni termino quem respicit, vt patet: ergo nequit respicere tales terminos: potentia vero non dependet nec in fieri, nec in conseruari ab illis actibus, & obiectis, quæ respicit, & propterea non est inconueniens, quod respiciat plura talia.

Disparitas inter potētiā & relationē quantum ad respiciēdum plures termi nos.

Præterea potentia respicit illa plura; quatenus est potens producere plures actus, & per illos tendere in obiecta; relatio verò respicit terminos per modū actualis determinationis fundamenti ad illos; facilius autem est sine dubio alicui respicere plura in actu primo per modum potentis, quam in actu secundo per modum facientis aut producentis; vnde fit vt vna res habeat simul potentiam ad contradictoria, verbi gratia ad amandum, & non amandum, cum tamen contradictoria non possint esse simul in illo.

Adde ad hæc, non esse rationes vllas, vnde colligatur quod eadem potentia non possit respicere plures actus, & obiecta; imo experientiam & rationem docere contrarium; esse vero rationes, ex quibus colligatur eandem relationem non posse versari circa plures terminos sic, vt possit actu terminari ad vnum, & non terminari actu ad alterum.

QVAESTIO VII.

Vtrum relatio terminetur ad absolutum, an ad respectiuum.

92 NOn quæritur hic, an relatio possit terminari ad aliam relationem; nam in sententia admittente vnam relationem fundari in alia, verbi gratia in paternitate, similitudinem ad aliam paternitatem, certum est illam relationē similitudinis terminari ad alteram paternitatem, cui paternitas illa, in qua fundatur ista similitudo, est similis.

Verus ergo sensus huius controuersiæ est, an quando aliqua res refertur relatione ad aliam rem, relatio, qua refertur, terminetur ad correlationem, quæ est in illa alia re; an vero ad ipsam aliam rem, in qua est illa correlatio, secundùm se & rationem illam, secundum quam subiectat istam correlationem; verbi gratia, an relatio similitudinis, qua album refertur ad aliud album, terminetur ad istud aliud album vt album, an vero terminetur ad correlationem similitudinis, quæ est in illo alio albo, aut ad aliud illud album, vt habet istam correlationem. Si terminetur ad fundamentum correlationis secundum se, vt abstrahit à correlatione, tum relatio terminatur ad absolutum, siue istud fundamentum sit relatio, siue non, quia capimus hic absolutum pro fundamento correlationis; si autem terminetur ad correlationem, seu ad fundamentum, quatenus afficitur correlatione formaliter, tum terminabitur ad relatiuum. Hic est verus sensus huius quæstionis, & in hoc sensu

Prima sententia est, quod relatio prædicamentalis omnis terminetur ad relatiuum formaliter. Hanc tenet *Diuus Thomas 1. par. quæst. 13. art. 7.* & cum eo, *Caietanus, Bagnes, Nazarius, Zumel, Flandria, Arauxo, Sanches*, quos citant & sequuntur *Complutenses hic quæst. 6.* qui addunt eam esse procul dubio Aristotelis, & congruentiorem Christianæ Philosophiæ ac Theologiæ, inuitantes scilicet hoc specioso encomio ad eam amplectendam, quos rationibus adducere nequeunt.

Secunda sententia est omnem relationem terminari ad absolutum, & non ad relatiuum formaliter. Ita *Scotus in 1. dist. 26. quæst. 1. & dist. 30. quæst. 1.* ac eius discipuli, quos sequuntur *Vasquez 1. par. disput. 159. c. 6. Suar. disput. 47. Met. sect. 16 Hurtad. disput. 15. sect. 7. Ogna, Lorinus, Vallius*; & ex Thomistis *Capreolus*, *Soncinas*, *Sotus*.

Tertia sententia distinguit inter relationes prædicamentales mutuas, & non mutuas, & asserit non mutuas terminari ad absolutum, & non ad relatiuum, quandoquidem non sit relatio in termino, ad quam referantur; dicit autem mutuas relationes terminari ad relatiuum, & non ad absolutum. Ita *Ferrar. 2. contra gentes c. 11. Mas. hic quæst. 3. Gallego contr. 29. Rubius quæst. 7. Vallius 1. par. quæst. 13. & Fonseca.*

CONCLVSIO I.

93 *Relationes non mutuæ terminantur ad absolutum.*

R*Elationes non mutuæ, id est quæ non habent correlationem sibi correspondentem in termino, terminantur ad absolutum, & non ad relatiuum.* Hæc est secundæ & tertiæ sententiæ contra primam.

Probatur efficaciter, quia non est vlla relatio in termino, ratione cuius posset dici quod terminarentur ad relatiuum: ergo non possunt terminari ad illud. Huius rationis vis magis patebit in exemplo. Itaque vt hic supponi debet, scietia dicit relationem tertij generis ad scibile, scibile autem non dicit relationem prædicamentalem ad scientiam, & propterea relatio illa scientiæ dicitur non mutua: quandoquidem ergo in scibili, ad quod terminatur illa relatio scientiæ, non detur relatio alia correspondens relationi illi scientiæ, sequitur relationem scientiæ non terminari ad scibile, vt afficitur alia relatione, & consequenter illam relationem non terminari ad relatiuum, sed ad absolutum.

Respondet ad hanc rationem *Fonseca*, relationes tertij generis, quæ sunt non mutuæ, non habere quidem in termino relationé realem sibi correspondentem, habere tamen relationem rationis, v. g. in scibili, ad quod refertur relatio scientiæ, non datur alia relatio realis, qua referatur ad scientiam; bene tamen datur in eo relatio rationis, quod sufficit ad propositum, quia scientia referretur ad scibile non vt relatum relatione reali, sed vt relatum relatione rationis.

Contra, quia hic non quærimus de termino rationis, ad quem posset quis imaginari quod referretur relatio, sed de termino reali ipsius. *Deinde* terminus formalis & materialis *vt quod* & *vt quo* relationis realis debet esse realis: ergo non sufficit aliquid rationis pro tali termino ipsius.

Contra secundò, quia quando oculus, v. g. videt actu parietem, non est necesse vt fingatur vllus respectus rationis in pariete viso, & tamen tum visio refertur actu ad parietem, & relatio visionis verè tum terminatur ad aliquid; non ad ens rationis, cum nullum sit tum, vt suppono: ergo ad aliquid reale: sed non ad relationem realem, quandoquidem non detur, ergo ad ipsum absolutum.

94

Respondent Complutenses cum *Caietano*, *Nazario*, & *aliis*, negando consequentiam: quia quamuis non detur alia relatio in termino relationis nó mutuæ,

tamen ille terminus habet denominationẽ relatiuam ab ipsamet relatione non mutua: v.g. scibile refertur ad scientiam per ipsammet relationem, quæ est in scientia, & terminatur ad scibile, & vt sic scibile denominatur, & habet esse relatiuum, terminat relationem scientiæ: & idem est de reliquis huiusmodi.

Hæc doctrina proponitur supra à Complutensibus fuse satis, sed nullo modo satisfacit. *Primò*, quia sequeretur relationem esse terminum formalem sui ipsius, & eam consequenter ad se terminari; quo nihil absurdius excogitari potest. *Secundò*, quia ideo scibile, v.g. denominatur à relatione scientiæ, quia terminat illam: ergo prius est natura quod illam terminet, quam quod denominetur per ipsam, & consequenter pro illo priori relatio habet terminum sufficientem: sed non habet relatiuum tum: ergo non terminatur formaliter, & per se ad relatiuum. *Tertiò*, quia quamuis non consideraremus colorem, vt visibile formaliter, seu vt denominatum per relationem visionis, potuissemus bene intelligere quod terminaret relationem visionis: ergo non est dicendum quod terminet, vt sic denominatur. Probatur consequentia, quia ideo potissimum id diceretur, quia non posset concipi, quomodo terminaret, nisi vt sic denominatur.

Probatur secundò hæc conclusio, quia relationes mutuæ non terminantur ad relationem, seu relatiuum: ergo nec non mutuæ. Consequentia patet à fortiori, & admittitur ab omnibus; antecedens patebit ex probationibus conclusionis sequentis.

CONCLVSIO II.

95 *Relationes mutuæ terminantur ad absolutum.*

R*Elationes mutuæ, v.g. similitudines, paternitates, æqualitates, terminantur ad absolutum, & non ad relatiuum*. Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam & tertiam.

Probatur primò contra tertiam sententiam specialiter, quia relationes non mutuæ terminantur ad absolutum: ergo & mutuæ. Admittunt aduersarij antecedens. Probatur consequentia, quia eadem prorsus est ratio: nam licet in termino mutuarum relationum sit alia relatio, & non sit in termino relationum non mutuarum; tamen illa relatio est impertinentissima ad terminandam relationem mutuam: tum quia si per impossibile non esset, tam bene posset relatio mutua terminari ad fundamentum eius, quam relatio non mutua terminatur de facto absque relatione; tum quia ipsum absolutum fundamentum istius relationis habet sufficientissimam rationem terminandi ipsam; tum quia non ponitur illa correlatio ad hoc vt possit mutua terminari, sed ad hoc vt terminus referatur intrinsece ad subiectum relationis mutuæ, v.g. filiatio non ponitur, vt substantia filij terminet paternitatem, sed vt illa substantia referatur intrinsece ad substantiam patris.

Probatur secundò absolute: terminus ponitur in definitione relationum mutuarum tanquam additum: ergo & cognitio ipsius requiritur ad cognoscendam naturam vnius relationis, quatenus distinguitur ab omni alia relatione: si quis enim velit cognoscere, an duæ aliquæ relationes,

quæ

quæ sunt in eodem fundamento, sint eiusdem, vel diuersæ rationis, debet necessario recurrere ad terminum formalem, ad quem terminatur relatio: ergo ille terminus formalis, ad quem terminatur relatio, est prior relatione terminata: sed altera correlatio non est prior illa, nec relatiuum formaliter cõstitutum per illam, vt sic constitutum est, nam secũdum omnes, correlationes mutuæ sunt simul natura.

Confirmatur hoc, quia relatio mutua præexigit fundamentum, & terminum, ex quorum positione sequitur necessariò per emanationem, sed non præexigit correlationem, nec correlatiuũ formaliter, vt est euidens: ergo terminus illius non est correlatiuum.

96 *Respondent aduersarii*, & specia-tim *Complutenses* ex *Nazario*, terminum qui specificat relationẽ, qui præexigitur ipsi, esse terminũ radicalem & materialem, non vero formalem.

Contra, quia gratis & sine fundamento vllo dicunt, illum terminum, qui ponitur in definitione relationis, & requiritur ad eius specificationem, & ex cuius positione sequitur relatio, non esse terminum formalem relationis, sed radicalem.

Deinde ille est terminus formalis, qui sufficeret, si per impossibile tolleretur quodcumque aliud, ad terminandum relationem: sed ille terminus, quem ipsi vocant radicalem & materialem, v.g. substantia filij supposita generatione passiua, quãuis non haberet correlationem, vt si per possibile, aut impossibile tolleretur ab ipso filiatio, esset sine dubio sufficiens ad terminãdam paternitatem; imò terminaret ipsam actu: ergo ille terminus est terminus formalissimus paternitatis, & ad rationem ipsius, vt talis est, impertinentissima est illa correlatio: & hinc dixi supra, quod sit eadem ratio de mutuis & non mutuis, quantum ad terminationem earum ad relatiuum.

Confirmatur hoc, quia non ideo ponimus correlationes mutuas, vt terminus possit terminare formaliter relationes mutuas, nam potuissemus dicere, quod isti termini terminarent illas absque correlatione mutua, sicut termini non mutuarũ terminant illas: & hinc sane, si dicendum esset, quod relatio terminaretur ad relatiuum necessariò, non tamen dicendum esset, quod relatio mutua terminaretur ad relatiuum constitutum per relationẽ oppositam, sed ad relatiuum constitutum eo modo, quo relatiuum, quod est terminus relationis non mutuæ, constituitur, nimirum, vel per respectum rationis, vt tenet *Fonseca*, vel per denominationem extrinsecam desumptam à relatione terminata, vt dicunt *Complutenses*.

Si autem quæras, quare ergo ponatur correlatio mutua? *Respondeo*, quod finis ponendi ipsam sit, vt terminus referatur intrinsece ad alterum extremum, quemadmodum alterum extremum intrinsece refertur ad illum. Ideo autem ponitur effectiue quoties ponitur altera relatio, quia toties applicatur causa sufficienter productiua, aut emanatiua, vt ita dicam, ipsius, non minus, quam applicatur causa productiua, seu emanatiua alterius relationis; vnde tam vna, quam altera debet poni simul, & si vna nequit impediri, altera etiam eadem-

ra-

ratione impediri nequit.

97

Probatur tertiò, & confirmatur prædicta probatio: fundamentum, quod ponitur in definitione relationis, & ex cuius positione sequitur, est fundamentum formale, & non radicale, & non constituitur in esse tali per relationem vllam ex correlationibus: ergo terminus, qui ponitur in definitione relationis, & ad cuius positioné sequitur, est terminus formalis, nec debet constitui per relationem. Antecedés videtur euidens. Probatur consequentia tum à paritate rationis; tum, quia eodem modo loquűtur absolute Philosophus, & alij Doctores de fundamento & termino: ergo si per fundamentum intelligant fundamentum formale, per terminum intelligunt terminum formalem; & fane satis æquiuocè & imperfectè procederent, si dum dicunt relationem oriri ex fundamento & termino, intelligerent per fundamentum, formale fundamentum, & per terminum, non formalem; sed fundamentalem terminum; seu radicalem.

Confirmatur, & fere recidit in idem; quia ante relationé debet fundamentũ intelligi constitutũ non solum radicaliter, seu fundamentaliter, sed formaliter: ergo etiam ante ipsam debet terminus intelligi constitutus formaliter, & non sufficit, quod intelligatur constitutus radicaliter.

98

Assignant disparitatem *Complutenses*, quod relatio exigat fundamentum ex communi ratione accidentis, seu vt dicit *esse in*, & ideo comparatur ad fundamentum, vt ad causam; & debet præexigere ipsum formaliter cõstitutum; comparatur verò ad terminum ex propria ratione particulari, quatenus relatio est, seu dicit esse *ad*: ex qua parte, inquiunt, relatio non habet esse in rerum natura formaliter loquendo, sed solum habet oppositionem ad correlatiuum: ac proinde non præexigit terminum formaliter constitutum in ratione termini.

Hæc doctrina mihi difficilior videtur ipsamet sententia, ad quam defendendam adducitur. *Impugnatur primò*, quia non solum ex ratione accidentis, vt sic, præexigit relatio fundamentum; sed ex ratione sua particulari; vnde si non daretur vlla ratio accidentis, vt sic, communior relatione, vt si non esset possibile vllum aliud accidens præter relatiuum, sed ens vt sic immediate contraheretur ad substantiam & ens relatiuum, profectò ens relatiuum præexigeret fundamentum quatenus relatiuum est. *Deinde* non ex ratione accidentis, vt sic, præexigit fundamentum, ex quo necessario emanet posito termino, quia alias omnia accidentia deberent sic emanare ex suis fundamentis, quod falsum est; sed ex ratione sua particulari id exigit: ergo falsum est, quod ex sola ratione accidentis, vt sic, præexigat fundamentum.

Relatio non exigit fundamentum ex ratione sola accidentis, vt sic.

99

Relatio quatenus dicit esse ad est quid reale.

Impugnatur secundò, quia falsum est, quod relatio quatenus dicit *esse ad*, non sit quid reale existens in rerum natura; quia ipsa relatio secundum esse suum proprium distinctũ ab esse absoluto & ab esse entis vt sic cõmuni enti absoluto & respectiuo, est quid reale existés in rerũ natura: similitudo enim, vt similitudo, existit in re simili, & paternitas in patre: ergo existunt realiter prædicata cõstitutiua eius: sed *esse ad* est prædica-

dicatũ constitutiuũ eius non minus quam rationalitas est constitutiuum hominis: ergo etiam in quantum dicit *esse ad*, est quid reale existens in rerum natura. Nec sane capere possum, quid sibi velint prædicti authores, dum hoc negant: & licet citent pro se sanctũ Thomam, vel exponendus sanctus Doctor ad aliquem alium sensum, vel certe doctrina ipsius hac in parte nequit subsistere.

Impugnatur tertiò, quia certum est, non minus debere præsupponi terminum aliquem ad relationem quàm fundamẽtum: ergo præsupponit terminum cõstitutum formaliter sub illa ratione, sub qua præsupponitur, non minus quam præsupponit fundamentum.

100 *Probatur quartò conclusio*, quia ideo album vt album non posset terminare relationẽ similitudinis fundatæ in altero albo, sed debet ipsam terminare sub cõceptu relatiui, quia potest esse in rerum natura absque eo quod terminet, & quia eo ipso quo concipitur terminare aliud, concipitur modo relatiuo: sed fundamentum potest esse in rerum natura absque eo quod fundet, & eo ipso quo intelligitur fundare relationem ad aliud, intelligitur tam bene per modum relatiui, quam intelligitur terminus per modum relatiui, quando intelligitur terminare: ergo si hoc non obstante fundamentum fundat sub ratione absoluta, terminus etiam terminabit sub ratione absoluta; quæ ratio mihi videtur valde vrgere.

Probatur quintò, quia illud est formaliter terminus relationis, ad quod relatio refert fundamentum; sed refert ad absolutum: ergo absolutum est terminus formalis ipsius, & non relatiuum. Probatur minor, quia non dicitur pater esse pater filij, prout filius dicit formaliter relationẽ filiationis; nec album esse dissimile nigro, prout nigrum dicit dissimilitudinem ad ipsum; imo quantum ad hoc sunt similia, quia vtrumque dicit similitudinem: sed pater dicitur pater istius personæ, quæ habet filiationem illam, & album dicitur dissimile nigro, vt nigrum est.

Quod confirmatur, quia, vt supra dixi, referretur ad nigrum, quamuis non esset alia dissimilitudo in nigro.

101 *Obiicies primò*, pro Complutensibus, secundum Philosophum hic: relatiua omnia dicantur ad conuertentiam. Verba Philolosophi sunt: *Amplius siquidem conuenienter assignatur ad quod dicitur, omnibus aliis sublatis, quæcumque accidentia sunt: relicto autem solo illo, ad quod assignatum est, conuenienter semper ad ipsum dicetur; vt si seruus ad hominem dicitur, circumscriptis omnibus, quæ accidentia sunt domino, vt esse bipedem vel hominem, relicto vero solo quod dominus est, semper seruus ad ipsum dicetur*. & paulo post: *Circumscribatur ab homine esse dominum, non sane amplius seruus ad dominum dicetur: cum enim dominus non sit, nec seruus dicitur*. Quibus verbis, inquiunt *Complutenses*, manifeste docet Aristoteles, quod sublata à termino relationis quacumque ratione absoluta, si maneat relatiua denominatio, vere terminat relationem: ergo relatio terminatur ad relatiuum vniuersaliter: vniuersaliter enim loquitur Philosophus. Hoc videtur fundamentum *Complutensium* ad dicendum

quod

quod sua sententia sit conformior Aristoteli.

Sed facilè respondetur concedẽdo, quod relatiua dicantur ad conuertentiam, quia quoties est verum, quod Petrus sit dominus Pauli, certum est, quod Paulus sit seruus Petri; & si album sit dissimile nigro, nigrum erit dissimile albo; & si homo sit sciens conclusionem, conclusio erit scita ab homine; nec vllus de hoc dubitat. Concedo etiam, quod ablata quacumque ratione accidentali termino relatiui, præter denominationem relatiuam, relatiuum dicetur ad illum terminum: Sed nego hinc sequi, quod relatio terminetur ad terminum, vt habet istam denominationem relatiuam: sicut enim omnes cõcedent, quod fundamentum non fundaret actu relationem, nisi esset actu relatio, & posito quod sit relatio, necessario fundat ipsam circumscripto quocũque alio, & tamen hoc non obstante fundamentum non habet formaliter fundare ab ipsa relatione: ita quamuis non referretur pater ad filium, nisi filius haberet filiationem, & posita filiatione, circũscriptis quibuscumque alijs, referretur ad ipsum, non sequitur, quod filius formaliter terminet relationem patris, vt habet denominationem illam relatiuum. Solum ergo sequitur, quod ista denominatio relatiua sit concomitans, aut sequens necessariò terminationem relationis, sit, vt à posteriori possit ex ea colligi, quod relatiuum terminetur, vel non terminetur.

102 *Obiicies secundò.* Non potest intelligi relatio sine eo, quod intelligatur correlatio, correlationes enim ex Philosopho sunt simul natura & cognitione: sed hoc non esset verum, nisi vnum ex illis esset terminus alterius, vel formalis vel materialis.

Respondeo primò, negando maiorem: probabile enim est, quod quis posset cognoscere aliquem habere relationem paternitatis antequam cognosceret alium aliquem habere relationem filiationis: quamuis enim deduceret ex noua denominatione patris debere esse paternitatem in illo, qui sic denominatur, non videtur adeo necessarium, quod talem discursum applicet statim ad inferendum, quod daretur similiter filiationis relatio in filio.

Quod confirmatur, quia sicut potest quis intelligere relationẽ tertij generis, non intelligendo correlationem, eodem modo posset etiam intelligere similitudinem albi ad album non intelligendo aliam similitudinem in altero albo; imo debet necessariò applicare alium discursum, ad colligendum, quod sit alia similitudo mutua. Ad probationem autẽ maioris dico non esse sẽsũ Philosophi, quod relationes simul necessario cognoscantur, sed quod neutra ex natura sua præexigat cognitionem alterius.

Respondeo secundò, supponendo veritatem maioris, negando minorem: quia ratio cur relatio non possit intelligi sine correlatione, non est, quod correlatio esset terminus eius, sed quod causæ determinantes intellectum ad intelligendam relationem, sunt sufficienter applicatæ ad determinandum ipsum ad intelligẽdam correlationẽ; & propterea, cum sint causæ naturales, necessariò determinant ipsum.

103 *Obiicies tertiò*, in Diuinis paternitas habet pro termino filiationem,

nem, aut saltem filiatio est de ratione intrinsecè constitutiua termini ipsius: ergo similiter in creatis. Propter hanc obiectionem *Complutenses* videntur existimasse suam sententiam congruentiorem Christianę Philosophiæ, & Theologiæ.

Respondeo negando consequentiam: & ratio disparitatis est, quod filiatio sit constitutiua filij in esse personæ realiter distinctæ à patre; & cum terminus debeat esse realiter distinctus à re relata, hinc filiatio intrinsecè ingreditur constitutionem termini paternitatis: in creatis verò filiatio non est, quæ constituit rem, quæ est filius, in esse personæ realiter distinctæ, & propterea non est necessarium, vt ingrediatur constitutionem termini paternitatis. Falsum autem est, quod dicunt *Complutenses*, ex ratione relationis, vt sic, oriri, vt terminent se inuicem, tum ex dictis; tum etiam quia si ex ratione relationis vt sic oriretur, vt relatiuum deberet referri ad aliud relatiuum constitutum per aliam relationem, quemadmodum refertur Pater diuinus ad Filium, sequeretur, quod relationes tertij generis, sic deberent referri, quod falsum est secũdum omnes: nam licet referantur ad relatiuum secundum authores primæ sententiæ, tamen non referuntur ad relatiuum constitutum per aliam relationem, aliàs essent mutuæ relationes. Itaque, quod relationes diuinæ referantur ad se inuicem, nõ oritur etiam ex eo, quod sint diuinæ, & substantiales, vt aliqui dicunt, quia relatio similitudinis, quam dicit pater ad filiũ non terminatur ad correlationem, & tamen est diuina, & substantialis, & infinita: oritur ergo ex ratione iam dicta, quia ipsæ sunt constitutiua intrinseca extremorum in esse realiter distinctorum; & consequenter, quandoquidẽ relatio omnis terminetur ad terminum realiter distinctum à suo fundamento, paternitas diuina debet terminare filiationem diuinam, per quam constituitur filius realiter distinctus à patre.

Confirmatur, quia relatio in diuinis constituit suum fundamentum in esse realiter distincta à termino, & non præsupponit fundamentum à termino realiter distinctum, quamuis relatio creata hoc non habeat: ergo posset relatio in diuinis terminari ad relatiuum, licet relatio creata sic non terminaretur.

Obiicies quartò, sequeretur, quod Deus poneretur sub propria ratione absoluta in definitione creaturæ ordinis naturalis, & sic aliqua creatura ordinis naturalis, esset naturaliter incognoscibilis; quia non posset cognosci, nisi cognito Deo sub illa ratione: sic autem nequit cognosci naturaliter.

104

Respondeo, sub quacũque ratione refertur creatura ad Deum, Deum debere poni in definitione creaturæ, & si illa ratio nequit naturaliter cognosci, nec creatura etiam vt sic relata, cognosci poterit, & vt sic etiam erit incomprehensibilis; quatenus tamen refertur ad Deum sub conceptibus, quos possumus habere naturaliter de ipso, sic poterit cognosci naturaliter.

Præterea hoc argumentum vrgeri potest contra *Complutenses*, qui eo vtuntur: nam certũ est, vt cognoscatur relatio aliqua, siue terminetur ad absolutum, vt nos te-

tenemus, siue ad relatiuum, vt tenent aduersarij, debere necessariò cognosci terminū, qui terminat ipsam non solum secundum esse relatiuum formaliter, sed secundum esse absolutum, quod denominatur relatiuum: v. g. vt cognoscatur similitudo fundata in albo, debet necessario cognosci album, quod terminat ipsam: & non solum sufficit cognoscere, quod terminet, sed debet cognosci sub ratione albi, aliàs non sciemus illam relationem, quæ in albo fundatur, esse similitudinem potius, quam dissimilitudinem, vt est euidens; tunc sic: ergo si aliqua creatura dicat relationē ad Deum, debet cognosci Deus non solum sub denominatione relatiua, sed sub ratione illa, quæ præexigitur in ipso, vt habeat illā denominationem, & sic corruit tota difficultas obiectionis, vt manifestum apparet.

105 *Obiicies quintò*: illud est terminus relationis, quo posito ponitur, & quo ablato aufertur: sed posita correlatione ponitur, & ea ablata aufertur: ergo.

Respondeo, distinguendo maiorem: si sit aliquid prius, transeat; si non sit, nego maiorem: correlatio autem non est prior relatione.

Respondeo secundò, simpliciter negando maiorem, quia sic fundamentum proximum esset terminus, quia eo posito & ablato ponitur & aufertur relatio.

Obiicies sextò, Datur oppositio inter correlatiua quà talia formaliter: ergo vnum correlatiuū formaliter terminatur ad alterū formaliter.

Respondeo, negando consequentiam, solum enim sequitur, quod vnum ex ipsis sit distinctum realiter ab altero, & quod terminetur ad aliquid, ad quod non terminatur alterum, & quod non possit esse in eodem fundamēto cū altero, quod nō est cōtra nos.

Respondeo tertiò, distinguendo consequens, quatenus sunt opposita, transeat; quatenus referūt fundamenta sua alio modo, nego.

QVAESTIO VIII.

Vtrum vna relatio possit fundare aliam relationem.

106 SEnsus huius quæstionis est, an quemadmodum vnum album refertur ad aliud per relationem similitudinis distinctam realiter, aut modaliter ab extremis, ita etiam illa similitudo referatur per aliam relationem similitudinis ad aliam similitudinem, aut per relationem dissimilitudinis ad paternitatem, aut alias relationes, quibus est dissimilis.

Prima sententia est negatiua. Ita *D. Dhomas 1 p. quæst. 42. ar. 1. Caiet. Canariensis, Vasq. Molin. Ferrar. 4. contra gentes, Soncin. 5. Metaph. quæst. 29. Didacus à Iesu disp. 14. q. 3. & alii.*

Secundam sententiam extreme oppositam & affirmat uam tenet *Doctor in 2. dist. 1. q. 4. & in 4. dist. 6. q. 10.* quem præter suos sequuntur *Suar. disp. 47. Metaph. sect. 1. Ruuius quæst. 11. huius prædicamenti.*

CONCLVSIO.

107 *Vna relatio fundatur in alia.*

HAEc *secunda sententia, tenens vnam relationem posse fundare aliam relationem, est vera.*

Probatur primò, quia duæ paternitates sunt eiusdē speciei, & pos-

possunt esse sine se inuicem: ergo tam bene dicunt relationem similitudinis ad se inuicem, quam duo homines vel duæ albedines. Probatur consequentia, quia ideo duæ albedines dicunt relationem similitudinis superadditam, quia sunt eiusdem speciei, & possunt esse sine se inuicem.

Respondent aliqui, duas paternitates non esse eiusdem speciei proprie loquendo. *Contra*, quia sic posset dici, quod duæ albedines, aut duo homines non essent eiusdem speciei proprie loquendo; eadem enim est ratio de vtrisque.

Dices disparitatem esse, quia ex eo, quod paternitates essent eiusdem speciei proprie loquendo, sequeretur inconueniens, nimirum processus in infinitum; hoc autem non sequeretur ex eo quod Petrus, & Paulus essent eiusdē speciei, proprie loquendo.

Contra primò, quia falsum est sequi illud inconueniens, vt patebit ex solutione obiectionis.

Contra secundò, quia quidquid inconuenientis sequitur ex eo, quod relationes essent eiusdem speciei proprie loquendo, sequitur etiam ex eo quod quæcumque alia indiuidua essent eiusdem speciei, est enim eadem ratio colligendi de vno, ac de alijs; & propterea si sequatur inconueniens ex eo quod aliqua ex illis sint eiusdem speciei, sequetur etiam ex eo quod vlla ex illis sint eiusdem speciei.

Confirmatur, quia qui soluet argumenta contra identitatem specificam relationum, poteſt argumenta soluere contra identitatem specificam hominum: ergo debet negare talem identitatem inter homines etiam.

Confirmatur secundò, quia non potest assignari quid sit esse eiusdem speciei proprie loquendo, nisi duæ paternitates sint eiusdem speciei proprie loquendo.

108

Respondent ergo alii, duas paternitates esse similes essentialiter, & dissimiles etiam alijs relationibus, non tamen per relationem à se realiter distinctam; & consequenter ex identitate seu similitudine duarum relationum non colligi quod vna relatio possit fundare alteram à se realiter distinctam.

Refutatio aliquorum Scotistarum.

Contra hoc replicant aliqui *Scotistæ*, quod inde sequeretur eandem relationem esse primi, & secundi generis, esse similitudinem, & dissimilitudinem: sed hoc est absurdum, quia similitudo, & dissimilitudo sunt species completæ relationis essentialiter oppositæ: ergo non possunt idētificari realiter, & consequenter vna relatio non potest esse realiter similitudo, & dissimilitudo, primi, & secundi generis.

Verum hæc replica non videtur multum vrgere in sententia ipsiusmet Scoti, & horum Scotistarum, quia relatio similitudinis albi ad album est dissimilis ipsi albo, quod refert, & tamen non per aliam relationem, & consequenter est realiter similitudo, & dissimlitudo. Similiter relatio, in qua ponunt Scotistæ hi cum Scoto statum, ita vt non possit fundare aliam relationem, est similis & dissimilis alijs relationibus, & tamen non per relationem à se realiter distinctam: ergo non est absurdum, quod eadem relatio sit realiter similitudo & dissimilitudo respectu diuersorum terminorum aut quod sit relatio primi aut secundi generis. Ad id autem quod ponitur in replica, nimirum simi-

similitudinem, & dissimilitudinem esse species completas relationis vt sic, concedendum est de similitudine & dissimilitudine realiter distinctis, negandum vero de similitudine & dissimilitudine realiter identificatis; aut certe fatendum est species completas & distinctas posse identificari realiter.

109 *Melior refutatio responsionis.*

Contra ergo illam solutionem Aliter: quidquid est seipso tale, non potest esse quin sit tale: sed paternitas potest esse & non esse similis alteri paternitati, quando scilicet altera non existeret: ergo non est similis alteri paternitati seipsa, sed per similitudinem à se distinctam. Probatur maior à posteriori, quia colligimus aliquid non esse seipso tale ex eo, quod possit esse, quin sit tale: ergo quod potest esse quin sit tale, non est seipso tale. Probatur etiam à priori, quia quidquid habet necessario formam, à qua denominatur tale, necessario est tale semper: sed quidquid est seipso tale, habet necessario & semper formam à qua sic denominatur, nimirum suam entitatẽ: ergo necessario est semper tale.

Confirmatur hoc, quia eodem modo quo diceretur paternitas esse similis alteri seipsa, posset dici quod albedo esset similis seipsa: sed consequens est falsum secundum aduersarios: ergo & antecedens. Vt autem vis huius rationis nostræ melius capiatur, & tota hæc materia,

110 *Aduertendum est*, præcipuum, imo solum fundamẽtum asserendi, & probandi, quod dentur relationes realiter distinctæ à fundamento, esse nouam denominationem intrinsecam, quam possit res habere & non habere: illa enim noua denominatio, si sit ad aliud, erit relatiua, & consequenter proueniet à relatione, & si possit esse fundamentum sine tali denominatione, inde colligitur quod relatio, à qua prouenit, sit realiter distincta à fundamento. Quod si fundamentum non possit esse sine aliqua tali denominatione, etiam relatiua, quam habet, certe nullum superest fundamentum colligendi, quod relatio, à qua prouenit talis denominatio, sit realiter distincta ab illo fundamento: & hinc optime concludit Scotus, quod omnis relatio creaturæ ad Deum, sine qua nequit esse creatura, sit identificata realiter creaturæ.

Hoc bene animaduerso non erit difficile scire quænam relationes realiter identificentur suis fundamentis, & quæ non. Cum ergo paternitas possit esse sine denominatione similis ad aliam paternitatem, optime colligitur quod illa similitudo, à qua sic denominatur, sit realiter distincta ab ipsa, & consequẽter quod vna relatio possit fundare aliam relationem.

111 *Obiicies primò*: Ideo in communi & vera sententia vnio materiæ ad formam non vnitur materiæ per aliam vnionem, quia ipsamet est ratio formalis vniendi, & similiter inhærentia actualis accidentis ad subiectum non inhæret accidenti per aliam inhærentiam, sed seipsa, quia est ratio formalis inhærendi, hoc est ratio, à qua formaliter habet accidens inhærere: ergo quandoquidem paternitas sit ratio formalis referendi patrem, non debet ipsa per aliam relationem referri.

Respondeo distinguendo consequens: ad patrem, seu ad filium, con-

concedo consequentiam; ad aliquid aliud, nego consequentiam. Itaque ex hac obiectione solum habetur quod, quemadmodum vnio materiæ ad formam nō vnitur ipsi materiæ aut formæ per aliam vnionem, quia ipsa est ratio essentialis vniendi ipsa; ita etiā paternitas, quia est ratio essētialis referendi patrem ad filium, non potest referri ad patrem aut filiū per vllam aliam rationem: & totum hoc est verum, & fundatum in doctrina iam præmissa, quod scilicet non est necessariū, vt denominatio, sine qua subiectum nequit esse, proueniat à forma realiter distincta à subiecto. Hinc enim sequitur quod, quandoquidem vnio nequeat esse, quin sit vnita materiæ, & formæ eo modo, quo vnitur ipsis, non habeat denominationem vniti ad ipsa per aliam vnionem à se realiter distinctam: & idem est de inhærentia accidentis ad subiectū, & de paternitate etiam comparata ad patrem & filium. Quod si vnio posset vniri alicui, sine quo posset esse, certe deberet vniri ipsi per aliquid aliud, & nō seipsa: vnde si vniones partiales animæ ad corpus vniantur inter se, certe debent vniri per vnionem superadditam ipsis, quia potest quælibet ex illis esse sine eo quod vniatur alteri, nimirum vnio partialis animæ ad caput potest esse sine vnione eius ad brachium. Cum ergo paternitas possit esse sine similitudine ad aliam paternitatem, sequitur quod, si sit similis ipsi, hoc habeat ab aliquo alio realiter distincto.

112 *Cur vnio nequeat vniri per aliam vnionem relatio vero possit referri alia relatione.*

Quod si quæras, quare, si similitudo vna potest esse similis alteri similitudini per relationem distinctam, similiter vnio materiæ ad formam non possit vniri alijs extremis per aliam vnionem.

Respondeo solutionem huius nō spectare ad propositum, quia ad propositum solum spectat scire, vtrum si vniretur, vniretur per formam à se distinctam, an seipsa; an autem possit vniri vel non possit, est alterius considerationis.

Confirmatur hoc, quia aduersarij fatentur vnam similitudinem esse similem alteri, licet non per similitudinem à se distinctam, & tamen non concederent vnionem materiæ ad formam esse, posse vnitam alijs extremis; nec per seipsam, nec per formam à se distinctam: ergo non ex eo quod relatio possit referri ad alia quam ad illa extrema, quæ refert, potest colligi quod vnio possit vniri alijs extremis quam illis quæ vnit; ratio autem huius, vt dixi, est alterius considerationis, & impertinens ad propositum.

Tamen vt hoc etiam sciatur, *Respondendum* est rationem esse, quod vnio habet ex natura non posse esse in aliquibus extremis, nisi ea vniat, quia hoc est officium & essentia eius vnire extrema, inter quæ reperitur; quare si vniretur alijs extremis quam materiæ & formæ, deberet vnire illa extrema, & consequenter esset ratio essentialis vniendi illa: sed hoc est falsum, quia sic non posset esse, quin reperiretur inter illa, & quin illa vniret, quod est absurdissimum.

113 *Obijcies secūdò principaliter*: si relatio fundaret relationem se, queretur processus in infinitum, quia sicut vna fundaret vnam, sic alia alteram, & sic in infinitum; non est enim maior ratio, quare similitudo albi ad album esset similis alteri similitudini per simi-

Pp litu-

litudinem à se distinctam, & in se fundatam, quam illa similitudo in ipsa fundata esset similis per alteram similitudinem, & sic in infinitum.

Respondent ad hoc, quod est fundamentum principale oppositæ sententiæ, quidam Scotistæ, quod non daretur processus in infinitum, quia cum fundamentum relationis debeat esse perfectius relatione in ipso fundata, aliquãdo deueniretur ad aliquam relationem, quæ esset tam exiguæ entitatis & perfectionis, vt non posset fundare aliam relationem.

Sed hæc responsio non placet, tum quia fundamentum rei subiectatæ non debet semper esse perfectius illa re, vt supponit responsio, nam qualitas secundum communem omnium sententiam est perfectior quantitate, & tamen subiectatur in ipsa; tum etiam & præcipue, quia si potest in illa relatione, quæ est tam exiguæ perfectionis, saluari noua denominatio sine noua forma, potest in quacumque alia re, & sicut soluerentur argumenta in vno, ita soluerentur in omnibus.

Confirmatur primò, quia si est tam exiguæ entitatis, vt non possit fundare aliam formam relatiuam: ergo non debet habere denominationem talis formæ, nihil enim debet habere denominationem formæ, cuius est incapax: hinc enim Angelus non potest habere denominationem quanti, quia non potest habere ipsam quantitatem molis, à qua prouenit talis denominatio.

Confirmatur secundò, quia si potest saluari denominatio noua absque noua forma, ex eo quod fundamentum sit tam exiguæ entitatis, vt non possit recipere nouam formam, posset dici quod prima relatio esset tam exiguæ perfectionis, vt non posset fundare alteram, & non est vlla ratio, quæ probaret oppositum, quia omne argumentum, quod posset fieri ad probandum quod esset perfectio sufficiens in prima relatione, posset solui sicut solueretur ab aduersarijs de vltima relatione.

Confirmatur tertiò, quia satis probabile est nullam relationem dicere perfectionem aliquam præter perfectionem quæ est bonitas entis vt sic, quæ etiam reperiretur in quocumque ente, atque adeo in vltima relatione, in qua esset status.

114

Respondet ergo Suares primò non esse absurdum quod darentur infinitæ relationes actu: relationes enim sunt minimæ entitatis. *Sed reuera* contra infinitatem categorematicam relationum faciunt omnia argumenta, quæ probant non dari infinitum actu in multitudine; nam ad huiusmodi infinitum, vt tale, impertinens est perfectio aut imperfectio entitatum ex quibus consistit. *Deinde*, vt postea ostendemus, falsum est quod sequeretur ex conclusione dari istum processum in infinitum.

Respondet etiam secundò negando sequelam, quia licet vna relatio fundare possit aliam relationẽ distinctæ denominationis, v.g. paternitas similitudinem, similitudo dissimilitudinem; tamẽ vna relatio nequit fundare aliam relationem eiusdem denominationis, v.g. similitudo nequit fundare aliam similitudinem, nec paternitas aliam paternitatem: nõ dãtur autem tot relationes diuersarũ denominationum, quot sufficiũt ad processum in infinitum.

Verum neque hæc etiam solutio pla-

placet propter duo; *primum* est, quia si potest similitudo esse simi. lis de nouo sine alia forma superaddita, quare etiam paternitas non posset esse similis de nouo sine forma superaddita?

Dices, quia nihil potest dare denominationem similis, nisi sit similitudo, vel habeat similitudinem: paternitas autem est similis: ergo cũ non sit similitudo, debet habere similitudinẽ à qua sic denominetur; similitudo autem est similitudo, & propterea potest habere denominationem similis à seipsa.

Contra, quia, vt supra dixi, implicat, quod aliquid sit seipso tale, nisi sit necessario tale: ergo si similitudo nõ sit necessario similis alteri similitudini, sine qua potest esse, non erit seipsa similis ipsi. *Deinde* vnde colligitur, quod paternitas non sit realiter similitudo, non quæ denominat aliud simile, sed quę denominet seipsam simile, si similitudo sit similitudo, à qua ipsa denominatur similis? Vt aduertatur autem vis huius vltimæ replicæ, aduertendum in sententia *Suarii* similitudinẽ posse considerari dupliciter, & vt denominat aliud simile, & vt denominat seipsam similem, & secundum vtramque rationem est similitudo. Vis ergo replicæ consistit in hoc, quod non possit assignari ratio, cur paternitas non possit habere rationem similitudinis posteriori modo, licet non possit habere rationem similitudinis priori modo.

Secundum est, quod non saluat processum in infinitum, quia licet similitudo non possit fundare similitudinem, tamen potest fundare dissimilitudinem, & dissimilitudo illa potest fundare similitudinem alteram, & illa alia similitudo aliam dissimilitudinem, & sic in infinitum.

115 *Itaque respondeo aliter* ex principijs *Doctoris nostri* negando sequelam, quia, vt antea dixi, nulla res refertur ad aliã rem, sine qua nequit esse, per relationẽ à se realiter distinctam; non enim potest habere ad talem rem nouam denominationẽ; noua autem denominatio est vnica & potissima via colligendi relationem distinctam realiter à fundamento. In processu vero multarum relationum aliquando venietur ad relationem aliquam, quæ non habebit aliquem terminum, sine quo posset esse, ad quem referretur per relationẽ aliam à se realiter distinctã, & consequenter in illa relatione dabitur status, v.g. paternitas Ioannis est similis paternitati Petri similitudine à se realiter distincta, illa tamen similitudo nõ est similis similitudini, quę fundatur in paternitate Petri per similitudinẽ à se distinctam, quia nequit esse similitudo paternitatis Ioannis ad Petri paternitatẽ, quin sit similitudo paternitatis Petri ad paternitatẽ Ioannis.

116 *Dices*: hinc habetur, quod similitudo illa non possit per aliã referri ad similitudinem sibi correlatiuẽ oppositã, sed non habetur quin possit referri ad aliquid aliud per relationem à se distinctam.

Respondeo, posse referri ad quemcumque alium terminũ, sine quo nequit esse, per relationem à se distinctam, sed non sunt infinita actu existentia, ad quæ sic referri possit, & consequenter non habebit infinitas relationes.

Dices adhuc: sicut illa potest habere similitudinem ad aliud, ita similitudo in ipsa fundata potest rursum ad aliud habere similitudinem.

Respondeo, semper hoc esse verum, antequam veniatur ad relationem illam, quę non haberet aliquid, sine quo nequiret esse: quod autem aliquando veniretur ad talem, patet, quia semper in progrediẽdo debet assignari pro termino, ad quem referretur relatio, aliquid distinctum à terminis relationũ præsuppositarum: nã nequit esse sine illis terminis, & consequenter ad illos non referretur per relationẽ à se distinctam; cum ergo non sint termini in infinitum actu distincti, non progredietur in infinitum in relationibus.

117

Sed quares adhuc, quare saltem fundamentum vltimatũ istius vltimæ relationis, nimirũ Ioannes, aut Petrus, nõ referretur relatione reali ad illã vltimã relationẽ; videtur enim, quod possit sic referri, quia potest esse sine illa: quod si possit, sequitur de facto dari infinitas relationes, quia si Ioãnes dicat relationẽ dissimilitudinis ad paternitatẽ, similiter dicet aliã relationẽ dissimilitudinis ad illã dissimilitudinẽ, & aliã ad illã, & sic in infinitũ, quia potest esse sine omnibus illis.

Respondeo, nullũ subiectũ referri ad relationẽ in se subiectatã, siue mediate siue immediate per relationẽ distinctã ab ipsa, quamuis possit esse sine ipsa: sicut enim relatio subiectata in subiecto potest referre ipsũ ad alia, ita etiam potest ipsũ referre ad seipsam; & hoc colligitur etiam vlterius ex eo, quod non esset signũ aliquod distinctionis realis inter relationẽ quã referretur Ioãnes ad paternitatem suam, & paternitatẽ: ergo non debet dici, quod refertur ad paternitatem per relationem realiter distinctam ab ipsa.

Deinde non ex denominatione noua quomodocũque colligitur relatio realis distincta ab extremis, quæ ad se inuicem denominãtur, sed ex denominatione noua, quæ posset non esse, quamuis quodlibet ex extremis existeret. Cũ ergo relatio subiectata in subiecto nõ possit existere, quin subiectum habeat necessariò omnem illã denominationem, quã ad ipsam habet, optime colligitur, quod illa denominatio non proueniat ab aliquo realiter distincto ab illa relatione.

118

Obiicies vltimò: sequeretur, quod totum esse relationis nõ esset ad aliud se habere, quia scilicet præter hoc, quod est referre fundamentum, ahuc esset subiectum alterius relationis.

Respondeo breuiter negando sequelam, & ad probationem dico, quod esse subiectũ alterius relationis duobus modis potest intelligi, actu scilicet, vel aptitudine: & quouis modo intelligitur, non est de essentia rationis; non si intelligatur actu, quia relatio potest esse sine eo, quod actu subiectet aliam relationem; non etiã si intelligatur aptitudine, quia illa aptitudo nõ est nisi proprietas relationis, proprietas autem non est de essentia rei. *Deinde* quando dicitur, quod relatio habet totum suum esse ad aliud, sensus est quod nihil aliud faciat circa subiectum suum, quàm actu ipsum referre, & quod non possit esse, quin ita ipsũ referat: hoc autem est verum, quamuis sit subiectum alterius relationis: ergo esse subiectum alterius relationis non tollit, quo minus tota eius essentia sit ad aliud se habere in sensũ, in quo illud debet intelligi.

QVÆ-

QVAESTIO IX.

Quodnam sit supremum genus prædicamenti Ad aliquid; & quænam sint proprietates Relationum.

Hanc difficultatem magis intricatam, quam vtilem, absque enumeratione modorum dicendi expediam.

CONCLVSIO.

119 *Quid summum genus prædicaměti ad aliquid.*

Svmmum genus huius prædicamenti est relatio intrinsecus adueniens realiter separabilis à fundamento, communis vniuoce omnibus talibus relationibus. Hæc in re est communis. *Probatur*, quia aliquod debet assignari, nihil autem conuenientius assignari potest quam talis relatio.

Obiicies: non potest abstrahi ab omnibus relationibus huius prædicamenti aliqua ratio communis prædicamentalis: ergo non debet assignari aliquod vnũ supremũ genus huius prædicamenti. Probatur antecedens, quia nõ potest abstrahi ab omnibus fundamentis relationũ particulariũ aliquod vnum fundamẽtum vniuocum ipsis: ergo neque potest abstrahi a relationibus illis particularibus aliqua relatio vna ipsis vniuoca. Probatur consequentia, quia illa relatio deberet habere vnum fundamentum abstractũ à fundamentis aliarum relationũ.

Relatio vt sic non debet habere fundamẽtum vnũ vt sic sibi correspondẽs

Respondeo negando antecedẽs cũ consequentia suæ probationis, & probatione eiusdem: quia cum relationes possint fundare in rebus primo diuersis, v. g. in rebus diuersorũ prædicamentorũ, quæ non conueniunt in aliquo conceptu cõmuni prædicamẽtali, hinc non est necesse vt relatio vt sic habeat fundamẽtum vnum prædicamentale; & eadem etiam ratione sequitur, quod non debeat habere aliquem vnum terminum prędicamentalem. Itaque fundamentum relationis vt sic non debet esse aliquod vnũ determinatũ sed sufficit vt sit indeterminatũ.

Dices: relationes sumunt speciem à fundamento & termino: ergo relatio vt sic debet habere aliquem vnũ terminũ & aliquod vnum fundamentum. *Respondeo* distinguendo antecedens: relationes, quæ distinguuntur specie, aut numero ab alijs, transeat; quę non sic distinguuntur, nego antecedens: relatio autem vt sic non distinguitur specie, aut numero ab alijs, quandoquidem includatur in omnibus illis essentialiter.

120

Obiicies secundò: Relationi omni debet correspondere correlatio: ergo & relationi vt sic, & consequenter non datur vna aliqua relatio, quæ sit supremũ genus huius prædicamenti. Probatur hæc consequentia, quia relatio, quæ est supremum genus, est communis omnibus alijs relationibus, & superior illis: sed relatio habens correlationem non est superior illa: ergo, quãdoquidem nulla possit dari relatio sine correlatione, non potest assignari relatio quæ sit supremũ genus.

Relatio vt sic non debet habere correlationem.

Respondeo negando antecedẽs, quia relationes tertij generis non habent correlationes secundum cõmunem sententiam: ex quo patet manifeste quod relatio vt sic, quæ est supremum genus huius prædicamenti, correlationem non habeat quia si haberet, necessario omnis relatio, contenta sub ipsa, deberet habere correlationem.

Respondeo secundò distinguendo antecedens: relationi cuique particulari, transeat; relationi vt sic abstractæ ab omni relatione, nego antecedens.

121

Prima proprietas relatiuorum est habere contrarium.

Hæc de prima parte quæstionis sufficiant: quantum autem ad secundam, *Prima proprietas* relatiuorum est habere contrarium. Hæc autem, si de contrario proprie dicto intelligatur, non conuenit omnibus relatiuis, imo nullis formaliter vt talibus conuenit, sed solum ratione fundamẽti; nunquam enim vna relatio potest formaliter ratione sui expellere aliam relationem; sed ex eo quod fundamentum proximũ relationis vnius expellit formaliter fundamentum proximum alterius relationis, tanquam suum contrarium, dicitur etiam relatio, quæ sequitur ad ipsum, expellere relationem sequentem ad alterũ fundamentũ, quod expellitur; v.g. dissimilitudo, quam habent duo parietes in albedine & nigredine, dicitur habere pro cõtrario similitudinem in albedine aut nigredine, quia, si introducatur albedo in extremo nigro, aut nigredo in extremo albo, expelleretur illa dissimilitudo, & loco ipsius esset similitudo.

Confirmatur hoc, quia *Philosophus* cap. de Quantitate dixit relationes non habere cõtrarium: ergo cum hic dicat quod habent contrarium, debet intelligi in sensu fundamentali, non formali, modo iam explicato.

122

Secunda proprietas est suscipere magis, & minus.

Secunda proprietas est suscipere magis & minus: quod etiam intelligendum est fundamentaliter seu ratione rationis fundandi aut terminandi, nam similitudo intenditur aut remittitur non per se, sed ex remissione aut intensione albedinis, v. g. siue ex parte fundamenti, siue ex parte termini: & ratio huius est, quia sicut relationes huius prædicamenti non producuntur per se, hoc est, actione ad illas immediate terminata: ita neque intendi neque remitti possunt per se, sed tantum ratione alterius. Sed controuertitur hic, vtrum quando intenditur similitudo v.g. acquiratur aliqua noua entitas relatiua; an vero prior similitudo destruatur, & alia destructa succedat ipsi. Qua in re nihil video certi, sed vtrumque existimo esse probabile, cum non sit ratio vrgens contrarium, vtcunque tamẽ res est parui momenti. Magis tamen probabile puto quod non destruatur relatio præcedens quãdo intensio fit per additionem gradus ad gradum in fundamento eius, v.g. in albedine: nam tum sufficit pars similitudinis subiectata in nouo gradu, in quo, si produceretur tota similitudo de nouo, deberet pars eius subiectari; quando etiam similitudo intẽderetur per ablationem alicuius gradus fundamenti, non deberet similiter tota destrui, sed pars correspõdens isti gradui, nec vlla noua deberet produci. Si vero intendatur per destructionem totius rationis fundandi aut rationis terminandi, & productionẽ nouæ, similitudo totaliter destruetur, & alia totalis succedet.

123

Tertia proprietas, dicit ad conuertẽtiam.

Tertia proprietas est quod dicãtur ad cõuertentiam, id est, quod sicut vnum relatiuum dicitur ad alterum, ita alterum dicatur ad ipsum: sic pater dicitur filij pater, & filius dicitur patris filius: & hoc etiã habet locũ in relatiuis tertij generis, quia sicut intelligẽs dicitur intelligẽs tale obiectũ, ita obiectum dicitur obiectum talis intelligentis, quamuis nõ habeat relationem realem ad ipsum.

Quar-

Quarta proprietas, esse simul natura.

Quarta proprietas est quod sint simul natura, hoc est, quod illa correlatiua, quæ dicuntur ad cõuertentiam, sint talis naturæ, vt cum vnum nõ sit causa, aut principium alterius, nec identificatum ipsi realiter, vnum tamen non possit existere sine altero, nec e contra. Nihil enim aliud denotat simultas naturæ correlatiuorum, quam hoc.

Dices patrem causare filium. *Respondeo* patrem formaliter non causare filium, sed patrem fundamentaliter.

Quinta proprietas, esse simul cognitione.

Quinta proprietas est quod sint simul cognitione, id est quod vnũ ex natura sua non petat cognosci ante alterum, sed æque vnius cognitio exigatur ad cognitionẽ alterius, sicut alterius ad cognoscendam ipsam.

Aduertendum autem est, has nõ esse proprietates quarto modo: quædam enim non conueniunt omnibus, & quædam non conueniunt solis. Et hæc de Relatione.

DISPVTATIO XVI.

De Qualitate.

NON longius differendus Qualitatis tractatus, quæ, si perfectio consideraretur, secundum locum post Substantiam occupare deberet.

QVAESTIO I.

Quid sit Qualitas, & vtrũm sit perfectior Quantitate.

1 NOn quæritur de Qualitate, prout qualitas significat quamcumque formam actuantem, seu informantem seu inhærentem, siue sit essentialis, siue accidentalis, sic enim qualitas non est alicuius determinati prędicamenti; sed quædam qualitas est de prædicamento substantiæ, quædam de prædicamento qualitatis, quædam de cæteris prędicamentis omnibus: omne enim, quod in quale prædicatur: est qualitas in hoc sensu; & propterea cum differentia & accidens quodcumque prædicentur in quale, erunt etiam qualitates. Sed quæritur de qualitate prout dicit determinatum genus entiũ, quæ ponuntur in vno solo prædicamento distincto à cæteris nouem prædicamentis.

Explicatio qualitatis assignata à Philosopho.

In explicanda autem natura qualitatis vt sic in hac acceptione, varij sunt modi dicendi: & quidẽ ipsemet Philosophus hic definit, seu describit qualitatem esse, *qua quales dicimur*. Sed *contra hanc descriptionem* statim occurrit difficultas cõmunis, quod idem describatur per ordinem ad seipsum: nam quale formaliter dicit ipsam qualitatem, & quemadmodum ridiculum esset ignoranti naturam albedinis explicare ipsam per ordinem ad album, ita hæc descriptio non satis apta videtur.

Difficultas prædictæ explicationis.

Confirmatur, quia qui ignorat qualitatem vt sic, ignorabit etiã quid

quid sit quale vt sic: ergo non poterit manuduci ad cognoscendam qualitatē proponendo ipsi, quod sit constitutiuū qualis vt sic.

2 Propter hæc reprehēditur prędicta definitio ab *Hurtado* & alijs; sed defenditur à *Complutensibus*, qui addunt, quod vix potuit commodius explicari qualitatis vt sic natura, quàm per eius effectum formalē, significatū nomine sui concreti; quod nobis est aliquantulum notius, quàm in abstracto: supponunt autem quale esse notius quam qualitatem, vnde etiam negarent antecedens confirmationis.

Defensio Cōplutensium.

Sed contra, quia falsū est quod vlli possit esse notius albū, quam albedo, aut quantū, quàm quantitas: cum enim impossibile sit concipere quantū nisi per modū habentis quantitatem, aut quale nisi per modum habentis qualitatē, profectò impossibile est vt sit notum alicui, quod aliquid sit quantum, aut quale, nisi sit notū illi, quid sit quātitas, aut qualitas.

3 *Melius explicaretur Philosophus* dicendo quod descripserit naturā qualitatis hoc modo, supponēdo quod nō diceremur quales à quātitate, aut vlla relatione, & quod ex institutione cōmuni vocis huius nemo intelligeret quantitatem, aut vllam relationē adhærere rei, quæ denominaretur qualis; sed quod intelligeretur per hoc aliam aliquam formam accidentalē adhęrere ipsi: hoc enim supposito, nō male dixit qualitatem vt sic esse illam formam, à qua habēt res denominationem qualis. In re autē cōueniret hæc descriptio hoc modo explicata cū alia, qua diceretur quod qualitas est accidens, quod nec est quantitas, nec relatio intrinsecus adueniens, nec relatio vlla ex sex vltimis prædicamentis. Quæ descriptio, licet non significaret nobis positiue naturam qualitatis, ita tamē describeret eam, vt per hanc descriptionem posset facile quis cognoscere omnē formā in particulari propositā esse, vel nōn esse qualitatem: nam si cui proponeretur albedo, eo ipso quo videret quod non esset quātitas, nec relatio vlla, posset colligere, quod esset qualitas. Et similiter eo ipso, quo cognosceret quod intellectio non esset quātitas, aut relatio, posset colligere quod esset qualitas, & sufficiebat Philosopho dare talem descriptionem qualitatis, per quam de qualibet forma particulari, de qua dubitari posset, facile esset iudicium ferre; an esset qualitas, nec ne.

Melior defensio.

Solum occurrit difficultas, quod vt quis cognosceret iuxta hanc descriptionem aliquid esse qualitatem, deberet cognoscere naturas omniū rerum, quæ spectant ad cætera prædicamēta accidentalia. Sed hoc nō impedit, quo minus descriptio sit bona, dat tamen occasionē inuestigādi meliorē aliquam, per quam sine recursu ad cætera omnia prædicamenta possit quis cognoscere naturam qualitatis.

4 *S. Thomas* duas descriptiones assignat qualitatis, *primam 1. p. q. 28. ar. 2.* dicens *eam esse dispositionem substantiæ. Secundā 1. 2. q. 49.* vbi docet *qualitatē esse modū accidentalem substantiæ*, seu, vt explicant *Cōplutenses*, accidens modificatiuum, seu determinatiuū, vel imponens modū, aut denominationē substantiæ. Has duas explicationes coincidere dicunt *Thomistæ* cōmuniter, & ex nostris eas approbat quidam recentior hic.

Duæ descriptiones qualitatis à Sāncto Thoma datæ.

Sed certè mihi videntur ex se satis obscuræ, & insufficientes ad de-

declarādam naturam qualitatis; nam quantum ad modū loquendi, certum est, Vbi esse modū substantiæ, seu accidens determinatiuum ipsius ad talem locum, sicut & Quando ad tale tempus: cum enim Petrus sit indeterminatus ad hunc & illum locū, hoc & illud tempus, determinatur ad hunc locū per hoc vbi, & ad hoc tempus per hoc quando; vnde secunda definitio conueniret *vbi* & *quando*, & consequenter non esset descriptio qualitatis: & idē esset dicendum de prima, si conueniret cum secunda descriptione, vt patet.

Non sola qualitas disponit aut modificat substantiā.

Rursus certum est, substantiam disponi aliquo modo per quantitatem ad recipiendas qualitates, & ad agendum ac patiendū ab agentibus corporeis, quæ in rē non quantam nequeunt agere. *Præterea* applicatione locali disponuntur res vltimate ad agendum in passum, quæ applicatio non est qualitas. Itaque vt prædictę descriptiones sint bonę, debet specificari in particulari quo modo disponat qualitas vt sic, aut modificet substantiam, aliàs non cognoscemus naturam eius, prout distinguitur a cæteris accidētibus, quæ disponunt & modificant aliquo modo.

5

Nec satisfaciunt Complutenses longo discursu, quo conantur ostendere, quod omnes qualitates disponant substantiam determinando eius indifferentiā ad plura; nam licet ipsi dicant id non competere alijs accidentibus, & addant id consideranti patere, reuera tamen potius patet consideranti, quod id etiam competat alijs accidentibus; nam quantitas disponit substantiam ad agendum & patiendum, & hoc vbi disponit substantiam vt sit in hoc loco, si idem sit disponere ac determinare indifferentiam rei, quæ ex se est indifferens; & idem vbi modificat etiam substātiam, & est modus eius in sensu, in quo illi explicant, quo modo particulari conueniat qualitati modificare. Et licet forte non conueniat *vbi* esse modum substantiæ locatæ in eo sensu, quo iuxta phrasim Hispanam dicitur: *Tiene modo*, aut *tiene buen modo*, qua phrasi significantius secundum *Complutenses* exprimitur particularis ratio, quæ cōpetit qualitati, ob quam describitur bene esse modus: tamen non videtur etiam id competere omni qualitati, nec enim potest bene dici de re calida aut frigida, vt sic præcise, *tiene buen modo*, aut *tiene mal modo* iuxta phrasim Hispanicam; vnde esse modum substantiæ iuxta sensum illius phrasis, nō videtur conuenire qualitati, vt sic, licet conueniat alicui particulari qualitati. Pręterea ista phrasis Hispanica videtur significare artem, vel facultatem aliquam rationalem, qua aliquis nouit viam faciendi aliquid cum quadam gratia, & solum videtur dici posse de hominibus, aut Angelis, quibus tales artes possint conuenire: ergo non bene explicatur natura qualitatis vt sic per illam phrasim.

Confirmatur tota hæc impugnatio, quia ipsi cōcedunt quod vtraque illa descriptio conueniat formæ & figuræ, sed eo ipso conuincuntur esse malæ, quia vt postea ostendemus, nec formæ nec figura sunt qualitates huius prædicamenti.

6

Suares disput. 42. *Met. sect.* 1. describit qualitatem vt sic esse *accidens quoddam absolutum adiunctum substantiæ creatæ ad complementum perfectionum eius tam in existendo quàm in agendo.* Hanc de-

descriptionem tanquam continétem multas particulas superfluas, & non explicantem sufficienter naturam qualitatis, reijciunt *Complutenses*. Et quamuis non approbem omnes impugnationes eorum, præsertim dũ conantur ostendere quod ly *absolutum* superflue ponatur, postea enim ostendemus id esse falsum; tamen existimo cum ipsis reuera definitionem esse satis prolixã, & continere aliquas particulas superfluas, vt ly *quoddam*, ly *adiunctum substantiæ creatæ*; nam eo quo dicitur accidens, significatur quod sit adiunctũ substãtiæ creatæ, neq; enim increatæ adiungi potest accidens, nec debet esse per se, aliàs esset substantia.

Præterea cũ ijsdem sentio, quod non bene explicet naturã qualitatis vt sic, quia quando dicitur quod sit complementum perfectionum substantiæ tam in essendo, quam in agendo, aut hoc intelligitur collectiue ita, vt qualitati vt sic conueniat vtrumque simul, & hoc falsũ est, quia aliàs omni qualitati deberet conuenire vtrumque, quod ipse *Suares* non affirmat verum esse. Aut intelligitur disiunctiue sic, vt qualitas vt sic necessario debeat habere alterutram rationem ex illis, & qualibet etiam qualitas particularis: & licet id esset verum, tamen definitio non esset vna definitio bona, sed plures definitiones contineret, aliàs posset quis definire animal vt sic benè, dicendo quod esset viuens rationale aut irrationale; quod est absurdum. *Præterea* alia accidentia sunt complementa perfectionum substantiæ v.g. quantitas, & figura, & forma, quæ tamen non sunt qualitates.

7 *Hurtadus* describit qualitatem esse *accidens absolutum à quantitate* distinctum. Hanc reiiciunt *Complutenses*, quia sex vltima prædicamenta sunt accidentia absoluta a quantitate distincta. Sed postea ostendemus id esse falsum, & consequenter hæc impugnatio non valet in re, quidquid sit an valeat ad hominem. *Impugnari posset præterea*, quia nõ declarat essentiam qualitatis vt sic, nisi per ordinem ad quantitatem, cum tamen nõ magis dependeat a quantitate, quàm alia accidentia, & consequenter nemo posset cognoscere naturam ipsius, nisi cognoscẽdo naturam particularem quantitatis: hoc autem est inconueniens, præsertim si alio modo explicari possit sine recursu ad naturam quantitatis: potest autem alio modo explicari, vt patebit ex dicendis.

Descriptio Hurtadi reijcitur.

Arriaga disp. 5. *Met. num.* 28. putat qualitatem vt sic bene describi esse accidens absolutum. *Contra primò*, quia quantitas est accidens absolutum, & tamen nõ est qualitas. *Cõtra secũdo*, quia secundum ipsum, *vbi* est accidẽs absolutũ, & quidẽ separabile ac cõseruabile absque re vbicata; & tamẽ nõ est qualitas: ergo male hoc modo describitur qualitas.

Descriptio Arriagæ reijcitur.

8 *Mastrius disp.* 7. *Log. art.* 1. dicit qualitatem vt sic esse accidẽs absolutum, ratione cuius subiectũ qualificatũ potest intendi & remitti. *Contra*, quia quãuis qualitas non esset intensibilis aut remissibilis, adhuc haberet rationẽ qualitatis. *Deinde* nõ quælibet qualitas est intẽsibilis; nam certe vna intellectio numero nõ potest intendi aut remitti. *Deinde* esse intensibile & remissibile nõ magis conuenit qualitati tanquam proprietas, quam habere contrariũ: ergo

Descriptio Mastrij.

ergo tam bene posset describi esse accidens absolutum habens contrarium, quam accidens absolutum intensibile ac remissibile.

CONCLVSIO.

Qualitas est accidens absolutum penetrabile.

9 QValitas optime explicatur esse accidens absolutum penetrabile. Hæc in terminis est nullius, quod sciam. *Probatur* autem, quia omni & soli qualitati conuenit hæc descriptio, & euadit difficultates aliorum modorum dicendi, quos reiecimus. Dicitur *accidens*, vt distinguatur à substantia; dicitur *absolutum*, vt distinguatur à relationibus intrinsecus aduenientibus pertinẽtibus ad prædicamentum Ad aliquid, & à relationibus extrinsecus aduenientibus spectantibus ad sex vltima prædicamenta. Dicitur *penetrabile* seu compatibile ex se cum alijs rebus in eodem loco, vt distinguatur à quantitate. Ex quo patet, quod omni & soli qualitati conuenit prædicta descriptio: quod autem euitet difficultates obiectas contra alios modos dicendi, patet discurrenti per singulas.

Replica Complutensium.

Dices cum Complutensibus: Iy *absolutum* non significat gradum aliquem positiuum inter quantitatem & qualitatem, sed significat solum negationem relationis immediate fundatam in proprio vniuscuiusque ex illis constitutiuo, sicut irrationale non significat gradum aliquem positiuum inter animal, equum, & leonem, sed negationem hominis, quæ immediate fundatur in propria vniuscuiusque differentia: ergo sicut superflue definiretur equus dicendo, equus est animal irrationale hinnibile, ita superflue ponitur Iy *absolutum* in definitione quantitatis, aut qualitatis.

10 *Contra* hanc doctrinam duo mihi præcipuè occurrunt: primũ quod probabilius videatur quãtitatem & qualitatem, sicut cõueniunt siue vniuoce siue analogice in ratione accidentis vt sic, ita etiam conuenire in ratione aliqua positiua communi ipsis, ratione cuius conuenit vtrisque illa negatio relationis, & quod illa ratio positiua significetur per Iy *absolutum*: vnde tam bene Iy *absolutum* potest poni in definitione ipsarum, quam Iy *accidens*. Secundum, quod quamuis Iy *absolutum* significaret talem negationem, & hæc sequeretur ad differentiam proprie constitutiuam qualitatis, adhuc optime deberet poni in definitione qualitatis, non quod ipsamet negatio esset de essentia qualitatis, sed quod per eam significaretur partim natura istius constitutiui, & hoc maxime locum habet, quando differentia constitutiua non sufficienter constat nobis secundum quod distinguitur a ceteris omnibus differentijs, nisi quatenus ad eam sequitur talis negatio, vt contingit in proposito nostro: nam non sufficeret ad cognoscendam differentiam qualitatis scire, quod esset accidens penetrabile, quia alia accidentia sunt penetrabilia, vt actio, passio, vnio, &c. ergo necessariò debet addi, quod sit accidens absolutum penetrabile.

11 *Dices secundò*: Per hanc descriptionem non significatur natura qualitatis positiuè, seu per ordinem ad effectum positiuum eius, sed per ordinem ad negationem virtutis expulsiuæ aliarum rerum ab eodem loco: ergo non est bona.

Re-

Respondes, negando consequentiam (quidquid sit de antecedente) quia sicut bene explicatur natura substantiæ per negationem aptitudinis ad inhærendum, cur non bene explicaretur natura qualitatis per negationē aptitudinis ad expellendum alia à loco?

Quod si quæratur, cur non possit dari aliqua definitio qualitatis vt sic, per ordinem ad effectū positiuum, quem tribuit substantiæ, sicut potest dari de relatione & quantitate.

Respondeo, hoc oriri ex improportione quā habet intellectus noster cum natura illa qualitatis in ordine ad eam cognoscendam, quæ improportio colligitur experientia.

CONCLVSIO II.

12 *Qualitas est perfectior quantitate.*

QValitas vt sic, est perfectior quam quantitas vt sic. Hæc est communis cum *Doctore in 4. dist. 12. quæst. 2.*

Probatur primò, quia reperitur in subiecto nobiliori, v. g. in Angelo; *secundò* contrahitur ad perfectiores differentias: nam certum est differentiam, qua contrahitur qualitas, vt sic, ad intellectionem, esse perfectiorem quam vlla differentia contractiua quantitatis vt sic. Quæ duæ rationes probant sine dubio cōceptum qualitatis vt sic, esse perfectiorem conceptu quantitatis vt sic, & probant etiam dari aliquas qualitates, nimirum spirituales, quæ sint perfectiores quacumque quantitate.

Sed non videntur sufficere ad probandum, quod quæcumque species qualitatis sit perfectior quacumque specie quantitatis, & speciatim dubitari posset de qualitatibus corporalibus, subiectatis præsertim in ipsa quantitate, & dependentibus ab ipsa. Sed ex his etiam videtur certum, quod quæ sunt actiuæ, & possunt producere aliquam qualitatem positiuam realiter, vt calor, frigus, species impressæ, & qualitates sensibiles, quæ natæ sunt immutare sensum, sint perfectiores quantitate, si hæc etiam non habeat talem virtutem, quia actiuitas est maxima accidentium perfectio; at si quantitas habeat talem virtutem immutādi sensum, hæc ratio de actiuitate non sufficienter probat albedinem, v. g. esse perfectiorem quantitate: & quantum ad me non habeo principiū, quo vniuersaliter hoc probem, nisi supponendo, quod quandocumque aliqua ratio generica, & superior, est perfectior alia ratione generica & superiori, quod etiam differentiæ omnes contractiuæ illius debeant esse perfectiores differentijs omnibus contractiuis huius: quod principium non adeo mihi certum apparet.

Si autem teneatur omnem qualitatem esse perfectiorem omni quantitate, & *obiiciatur*, quod plures qualitates recipiantur in ipsa quantitate, vt calor, frigus, &c. & ab ipsa dependeāt: ergo sunt imperfectiores; *Respondendum* est, negando consequentiam: quia quamuis forma substantialis dependeat materialiter à materia, tamen non propterea admittitur esse imperfectior: & quamuis visio albedinis, aut etiam intellectio intuitiua eius dependeant ab albedine, non tamen sunt imperfectiora albedine. Itaque licet in quantum quantitas est indepen-

dens

dens à qualitate, & qualitas est dependens à quantitate, quantitas sit perfectior, & magis accedat ad substantiam & Deum, tamen in aliis rationibus maioris perfectionis exceditur à qualitate, vt in spiritualitate à qualitatibus spiritualibus, in actiuitate a calore & frigore.

QVÆSTIO II.

De diuisione Qualitatis Aristotelica.

13 PHilosophus diuisit Qualitatem vt sic in quatuor species vniuersales, ad quas, omnes qualitates possunt reduci, & quamlibet ex his quatuor speciebus duobus nominibus expressit, modo sane satis insolito. Primam speciem vocabat habitum & dispositionem, secundam potentiam & impotentiam naturalem, tertiam passionem & patibilem qualitatem, quartam formam & figuram. Circa cuius diuisionis sufficientiam & naturam, vt & circa singularum specierum essentiam, varii sunt modi dicendi, ex quibus aliquos doctrinæ causa examinabimus: & quia sufficientia & natura diuisionis non potest cognosci, nisi cognitis membris diuidentibus, de his prius agemus.

Quatuor species qualitatis à Philosopho assignata.

De habitu & dispositione.

14 CErtum est non capi hic habitū pro vestitu aut ordine ad vestitum, quia consideratio habitus hoc modo spectat ad prædicamentum vltimum; nec prout habitus capitur pro omni forma opposita priuationi; quia sic forma substantialis, quæ non est huius prædicamenti, est habitus: sed capitur habitus pro aliqua determinata specie qualitatis. Deinde certum est, quod dispositio non capiatur hic in illa vniuersalitate, in qua significat quidquid quomodocumque disponit subiectum, quia sic omnis qualitas esset dispositio, quia disponit subiectū aliquo modo; vnde Thomistæ describunt qualitatem vt sic per ordinem ad disponendum substantiam: sed sumitur etiam pro aliquo determinato genere, aut specie qualitatum.

Quid habitus & dispositio.

Complutenses dicunt essentiam huius primæ speciei, prout comprehendit qualitates illas particulares significatas his duobus nominibus, *Habitus* & *dispositio*, & prout distinguitur à cæteris speciebus qualitatis, consistere in hoc, quod sit qualitas bene vel male disponens rem in ordine ad naturam, seu per se primo ordinata ad bene vel male esse naturæ subiecti, vel secundum seipsam, vt ægritudo & sanitas, vel in ordine ad operationem: vt sunt virtutes & vitia, scientia & error.

Explicatio Complutensium.

Hæc explicatio nullo modo placet, non solum, quia datur per particulam disiunctiuam *vel*, quæ vix in vnam bonam descriptionem cadere potest; sed præterea, quia omnis qualitas habet hoc, quod est bene vel male disponere subiectum cui inest, vel in ordine ad naturam ipsius, vel in ordine ad operationem aliquam: & sane nemo neget quin calor male afficiat aquam in ordine ad naturam, quandoquidem iuuet ad destructionem ipsius, sicut ægritudo iuuat ad destructionem hominis. Præterea

cer-

subiectum ab bene vel male operandum tam bene quam vlla qualitas alia, imo melius in sententia Thomistarum, qui putant illam potentiam & impotentiam esse facultates illas, sine quibus res nequeat operari.

15 Nec valet ad hoc responsio, quæ posset dari ex doctrina *Complutensium*, nempe, quod potentia naturalis detur ad operandum, non curando an bene, vel male afficiat subiectum in ordine ad se, aut suas operationes: nam si habitus scientificus, v. g. detur ad operandum bene, quia inclinat ad scientiam, quæ est operatio, & si habitus erroneus detur ad operandum male, quia ex se inclinatur ad operationem malam erroris, quandoquidem potentia naturalis, v. g. intellectus (loquor in sententia aduersariorum) ex se habeat posse concurrere aliquando ad operationes bonas, aliquando ad malas, cur ex se non dicatur dari ad exercendas operationes bene, & male? *Deinde* siue detur in ordine ad hoc, siue non detur, patet saltem, quod ex se habeat hoc facere: ergo ex se habet realiter loquendo rationem illam essentialem primæ speciei, & sic non erit realiter loquendo species distincta à prima specie, quod est contra aduersarios.

16 *Confirmatur*: quando dicitur, quod prima species ordinet subiectum bene vel male, quæro an sensus sit, quod omnis qualitas primæ speciei ordinet bene & male subiectum in se, vel in ordine ad operationem; vel quod aliqua qualitas primæ speciei ordinet male, aliqua bene; vel quod prima species sit qualitas illa, quæ abstrahit à qualitatibus ordinantibus bene, & ordinantibus male. Si dicatur primum; falsum est, quia habitus vitiosus non disponit bene, nec virtuosus male. Si dicatur secundum, non significatur vna aliqua ratio communis omnibus qualitatibus primæ speciei; sicut nec significaretur aliqua ratio communis hominibus & brutis, quando diceretur, quod daretur aliquod animal rationale, & aliud irrationale, & quod nullum daretur animal, quod nō esset rationale, aut irrationale. Si dicatur tertium, non declaratur etiam sufficienter ratio essentialis vnius qualitatis vt sic, quæ esset communis omnibus, & solis qualitatibus huius primæ speciei; sicut non explicaretur bene natura animalis vt sic, dicendo, quod esset illud, quod esset abstractum ab omnibus animalibus, & in quo omnia & sola animalia conuenirent.

17 *Auersa* dicit, primam speciem vt sic, comprehendentem habitum & dispositionem, esse illam qualitatem, quæ supponens potentiam operatiuam datur ad operandum: & credo quod hoc intelligat de operatione proprie dicta, quæ est actus immanens & vitalis.

Sed contra tamen est, quod etiam calor & frigus dantur ad operandum, quatenus conducunt ad operandum aliquo modo sic, vt sine illis in aliqua debita proportione, aut intensione nequeat quis operari vitaliter, & tamen non debent pertinere ad hanc speciem primam secundum vllum. *Deinde* potentia naturalis, & impo-

impotentia sunt accidentia præsupponentia potentiam operatiuam, & conducentia ad operandum aut patiendum, nec tamen spectant ad primam speciem: ergo non bene explicatur prima species. *Denique* ipsæmet operationes intellectus & voluntatis spectant ad primam speciem, & tamen non bene dicuntur conducere ad operandum: ergo male explicatur prima species hoc modo.

CONCLVSIO I.

18 *Descriptio qualitatis primæ speciei.*

Qualitas vt sic comprehendens dispositionem & habitum, prout significant solum qualitates primæ speciei, bene describitur esse qualitas insensibilis sensu externo, non sequens ex natura subiecti, seu non insita subiecto ex natura. *Probatur* hæc conclusio, quia omni & soli qualitati primæ speciei vt sic conuenit hæc descriptio, & absque superfluitate explicat naturam eius, vt patet declarando singulas particulas. Dicitur *qualitas*, quia in hoc conuenit cum omnibus aliis speciebus. Dicitur *non sensibilis sensu externo*, vt distinguatur à qualitatibus tertiæ & quartæ speciei. Dicitur *non sequens ex natura subiecti*, vt distinguatur à qualitatibus secundæ speciei: quod totum magis patebit ex dicendis.

Dices: species infusæ Angelis ab initio creationis videntur spectare ad hanc speciem tam bene quàm vllæ aliæ species impressæ, sed tamen sunt innatæ: ergo male dicitur, quod qualitas primæ speciei vt sic non sit innata.

Respondeo negando antecedēs; nam eo ipso quo sunt innatæ, non spectant ad hanc speciem.

Dices: tales species possent non esse innatæ, sed tunc spectarent ad hanc speciem: ergo & nunc: aliàs eadem forma posset spectare quandoque, & non spectare quandoque ad hāc speciē.

Respondeo negando consequētiam, & concedendo sequelam probationis, propter dicenda conclusione quarta inferius.

CONCLVSIO II.

19 *Quid sit habitus spectā ad primam speciem qualitatis.*

Habitus spectans ad hanc speciem qualitatis bene describitur esse qualitas insensibilis sensu externo, nec innata subiecto, difficulter mobilis. Hæc patet, quia in hac explicatione ponitur totum, quod spectat ad naturam primæ speciei vt sic, & vlterius ponitur quod sit difficile mobilis, per quod distinguitur à dispositione. Ex hac autem descriptione patet omnes illas facilitates, quas per frequentes actus acquirimus siue in intellectu, siue in voluntate, & virtutes etiam per se infusas, ac etiam gratiam sanctificantem, si ab illis realiter distinguatur, & species impressas tam intelligibiles quàm phantasticas, seu spectantes ad potentias cognoscitiuas interiores, spectare ad habitum in hac acceptione.

Dices: gratia & virtutes infusæ facile deperduntur, quia vnico peccaminoso actu gratia & charitas deperduntur: ergo non spectant ad habitum, vt hic definitur.

Respondeo distinguendo antecedens: facile deperduntur physice, nego: moraliter & demeritorie, concedo, & nego consequentiā, quia in descriptione intelligitur quod habitus non sit facilè mobilis, quatenus nō potest physice absque demerito facile perdi.

CON-

CONCLVSIO III.

20 *Quid dispositio spectās ad quintam speciem qualitatis.*

Dispositio, vt capitur prout significat qualitates huius primæ speciei oppositas habitui, bene describitur esse qualitas insensibilis sensui externo, non innata, facile mobilis. Hæc patet ex præcedentibus conclusionibus: nam per descriptionem qualitatis primæ speciei vt sic distinguitur à qualitatibus cæterarum specierum, & per ly *facile mobilis* distinguitur à qualitatibus primæ speciei, quæ significātur nomine habitus.

Obiicies: actus intellectus, qui est visio beatifica, & actus voluntatis, qui est amor beatificus, & idem est de actu, quo Angelus intelligit seipsum, videntur spectare ad dispositionem, sicut cæteri actus intellectus & voluntatis; & tamen non sunt facile mobiles: ergo male dicitur, quod dispositio, vt sic, opposita habitui sit difficile mobilis.

Confirmatur, quia actus, quo intelligit Angelus seipsum, est innatus ipsi, videtur enim quod competat ipsi à primo instanti creationis: ergo non spectat ad dispositionem, si vera est præmissa descriptio.

Respondeo negando antecedēs, quia propter mobilitatem difficilem, quam supponuntur habere supra alios actus, debet potiùs spectare ad habitum, quam ad dispositionem.

Ad confirmationem concedo consequentiam; spectabit enim potius ad potentiam naturalem supposito quod sit innatus.

CONCLVSIO IV.

21 *Habitus, vt sic non distin*

Habitus vt sic supra descriptus non distinguitur specie à dispositione vt sic supra descripta, sed solum accidentaliter. Hæc est Doctoris q. 36. *prædicamentali* cum suis magis communiter. *S. Thomæ quæst. 7. de malo Vasq. 1. 2. disput. 78. cap. 3. Salas ibidem q. 52. disp. 5.* & aliorum plurium contra *Caiet. & Conradum 1. 2. q. 49. ar. 2.* vbi fauet ipsis *S. Thomas*, *Suar. disp. 42. Met. sect. 6. Montesinum 1. 2. disp. 30. Lorcam ibidem disp. 1. sect. 3. Complutenses hic q. 3.* & alios.

guitur specie à dispositione vt sic.

Probatur primò ex dictis, quia visio beatifica, quæ de facto est difficulter mobilis, & spectat ad habitum, si fuisset communicata alicui in via, vt Paulo fuit in raptu probabiliter, quia esset facile mobilis, spectaret ad dispositionem; sed hoc est falsum, si habitus vt sic distingueretur specie à dispositione vt sic: ergo nō sic distinguuntur.

Probatur secundò: quia facilitas acquisita per vnum actum est eiusdem rationis specificæ cum illa, quæ acquiritur centum actibus: sed hæc spectat secundum omnes ad habitū, illa ad dispositionem: ergo forma eiusdem speciei variata solum accidētaliter spectat ad habitum & dispositionem, & consequenter habitus & dispositio, vt sic, non distinguuntur specie.

Confirmatur, quia solum distinguuntur habitus vt sic, & dispositio vt sic, per hoc, quod habitus sit difficulter mobilis, dispositio sit facile mobilis; sed eidem omnino formæ potest competere accidentaliter, quod nunc sit difficile mobilis, nunc facile mobilis: ergo habitus & dispositio vt sic non distinguuntur specie necessariò.

Respondent aduersarii, quando dicitur quod dispositio sit facile

mo-

mobilis, & habitus difficile mobilis, hoc intelligi sic, vt illa sit censenda dispositio, quæ ex natura sua non petat conseruari ita, vt sit difficile eam expellere; & illa qualitas sit censenda habitus, quæ ex natura sua petit connaturaliter sic conseruari, vt non possit nisi difficulter amoueri à subiecto: sed manifestum videtur, quod qualitas sic petens conseruari connaturaliter, & qualitas non petens sic conseruari, sint distinctæ speciei, alias vna non peteret ex natura aliquid, quod ab altera non peteretur.

Contra, quia quamuis non dubitem quin quidquid petat aliquid ex natura sua, sit distinctæ naturæ ab omni quod non petit illud ex natura, tamen falsum est, quod omnis forma, quæ est habitus, petat ex natura sua difficulter moueri, & omnis dispositio ex natura sua id non petat; & consequenter falsum est, quod in definitione habitus intelligatur, quod ex natura sua sit difficile mobilis, & in definitione dispositionis intelligatur, quod ex natura sua sit facile mobilis: nam vt dixi inter probandum conclusionem, facilitas acquisita per duos actus, quod fatentur expresse *Complutenses*, est dispositio, & facilitas acquisita per centum tales actus est habitus, & tamen istæ facilitates sunt eiusdem omnino speciei, maxime secundũ aduersarios *Thomistas*, qui negant intendi habitũ per additionẽ graduũ: ergo facilitas acquisita per duos actus non exigit ex natura sua esse facile mobilis, nec facilitas acquisita per centũ actus exigit ex natura sua intrinseca esse difficulter mobilis; aut si vna eadem forma simplex exigit quãdoque ex natura sua esse difficulter mobilis, & quãdoque facile mobilis, falsum est quod difficilis mobilitas exacta à natura, & facilis mobilitas similiter exacta à natura arguant distinctionẽ specificam formarum, quibus competit, & consequenter ruit totaliter responsio præmissa aduersariorum.

Obiicies: intellectio lapidis in homine, v.g. est dispositio, & facilitas ad illam concurrens cum intellectu est habitus: sed certũ est quod intellectio & facilitas illa sint distinctæ speciei essentialiter: ergo habitus & dispositio sunt distinctæ speciei.

Respondeo distinguendo consequens: habitus vt sic, & dispositio vt sic: nego consequentiam; habitus aliquis particularis, & dispositio particularis, concedo consequentiam. Itaque non intendimus in hac conclusione, quod aliquis habitus particularis ex ratione sua particulari nõ distinguatur specie ab aliqua dispositione particulari ex ratione particulari ipsius; id enim falsũ esse conuincit instantia obiectionis: sed quod negamus, est, habitum vt sic & dispositionem vt sic distingui specie inter se, & etiam habitum in particulari vllum distingui ab vlla dispositione particulari, ex ratione habitus vt sic, & dispositionis vt sic.

Et si quæratur, vnde colligatur, quod, quando aliqua dispositio particularis distinguitur ab habitu aliquo particulari, non distinguatur ratione habitus vt sic, & dispositionis vt sic. *Respondendum est* id colligi manifeste ex eo, quod si competeret ipsis ratione habitus, aut dispositionis vt sic, sequeretur quod quilibet habitus & dispositio in

Qq par-

particulari distinguerentur specie, quod falsum esse patet ex probationibus nostris.

De potentia naturali, & impotentia.

24

Facultas identificata rei non est potentia naturalis.

CErtum est quod non capiatur potentia naturalis hic pro facultate vna, quæ identificatur realiter rei ad producendū aut recipiendnm aliquid: nam talis facultas identificata realiter rei non potest esse accidens eidem rei, nec cōsequenter qualitas eius: quod autem dentur huiusmodi potentiæ naturales, patet euidenter, quia calor habet potentiam productiuam caloris, & materia prima habet potentiam naturalem receptiuā formæ, & Deus ipse habet omnipotētiam productiuam ad extra, & substantia cteata habet ex se in sententia longe veriori Scotistarum virtutem productiuam alterius substantiæ, & substantia intellectualis creata habet intellectum & voluntatem, quæ sunt potentiæ naturales intelligendi & volendi, & tamen identificantur animæ. Itaque intelligitur aliqua alia facultas actiua accidentalis superaddita substantiæ.

Impotentia naturalis nō est negatio.

Deinde certum est, quod per potentiam naturalem non intelligatur negatio potentiæ naturalis, quia illa negatio non est qualitas, nec consequenter species qualitatis vt sic; sed intelligitur per eam facultas aliqua accidentalis superaddita substātiæ, quæ est valde imbecillis & parua.

CONCLVSIO I.

25

P*Otentia naturalis bene describitur esse qualitas insensibilis sensu externo, natura innata, qua quis inclinatur multum ad operandum; impotentia vero naturalis est qualitas sic insensibilis & innata, qua quis inclinatur parum ad operandum. Qualitas autem vt sic, communis potentia naturali & impotentiæ solis est qualitas sic insensibilis & innata, qua quis inclinatur ad agendum.* Hæc est conformis *Doctori*, & suis hic. *Probatur* quoad omnes partes, quia omnes illæ descriptiones omnibus & solis descriptis conueniunt, & absque superfluitate explicant ipsorum naturas, quatenus distinguūtur à cæteris qualitatibus, vt consideranti patet; nec aliquid opponi potest, nisi quod descriptio aliqua ex his tribus possit competere alicui qualitati spectanti ad primam speciem; sed ex conclusione sequēti patebit hoc non esse inconueniens. ergo.

CONCLVSIO II.

26

Potentia naturalis, & impotentia non differūt, nec inter se, nec ab habitu specifice.

P*Otentia naturalis & impotētia vt sic non differunt inter se essētialiter, nec etiam ab habitu.* Hæc est *Doctoris supra*, & aliorū, quos cum ipso tum citauimus, quos etiam sequitur *Fōseca* 5. *Met.c.*14. *Probatur*: principalis differētia inter potentiam & impotentiam naturalem, est, quod illa sit magna, hæc exigua: sed esse magnū & paruū in qualitatibus non arguit distinctionē specificam, vt patet: ergo. *Deinde*, principalis differentia, quæ est inter ipsas & habitū, est quod illæ sint inditę à natura, hic superadditus. Sed hoc non arguit etiam nisi distinctionem accidentalem, quia bene potest vna & eadem entitas inseri à natura, & superaddi ipsi: ergo quod addatur naturæ, aut

quod

quod indatur naturæ, non arguit distinctionem specificam.

Dices, esse paruum & magnū, & esse insitum à natura, aut superadditum ipsi, non arguere distinctionem essentialem, sed petere ex natura sua esse paruū, & petere ex natura sua esse magnum, similiter petere ex natura sua esse insitum à natura, & petere ex natura sua esse acquisitum seu superadditum naturæ, arguere distinctionem essentialē. Cum autem dicitur, quod potentia naturalis sit magna inclinatio, & insita à natura, debet intelligi hoc secundo modo, non primo modo, quatenus scilicet ex natura sua petit esse magna & insita à natura.

Contra tamen, quia licet calor ignis petat ex natura sua prouenire ab igne, & esse ipsi innatus, calor vero aquæ non petat ex natura sua esse innatus ipsi, tamē non propterea distinguuntur specie: ergo. *Deinde* calor magnus & intensus petit ex natura sua esse intensus, & calor paruus petit non esse intensus, & tamen non distinguuntur specie: ergo quamuis potentia naturalis peteret esse magna, & impotentia parua, & quamuis vtraque peteret esse innata, & habitus peteret non esse innatus, non tamen propterea distinguuntur specie.

27 *Dices* non esse paritatem, quia calor paruus, licet vt paruus formaliter petat esse paruus, non tamen petit ex essentia sua esse paruus: potentia autem naturalis petit essentialiter esse magna, & impotentia esse parua similiter, quamuis calor aquæ non petat essentialiter esse innatus aquæ, tamen petit essentialiter esse innatus igni, cum sit eiusdem essentiæ cum calore proueniente ab igne: habitus autem ex essentia sua non petit esse innatus vlli, cui petit esse innata potentia naturalis.

Sed contra, quia non potest ostendi, cur potentia naturalis petat ex essentia sua esse magna inclinatio, potius quam calor magnus petat ex natura sua esse magnus. *Deinde* non potest colligi, cur illa entitas, quæ est habitus, non petat ex natura sua esse innata alicui subiecto.

Et confirmatur hoc maxime, quia non potest ostendi vlla differentia essentialis inter promptitudinem quam quis habet ex natura sua ad currendum, & illam quam acquireret ex frequēti cursu; & tamen prima esset potentia naturalis, & secunda esset habitus.

Aduertendum autem, quod non intendam per hoc quin aliqua potentia naturalis possit esse distincta ab aliquo habitu essentialiter, & aliqua etiam impotentia naturalis à potentia naturali; sed solum me velle quod illa differentia non proueniat ex ratione potentiæ naturalis & habitus naturalis vt sic, sed ex aliqua ratione particulari.

De Passione & passibili Qualitate.

28 NOn accipitur hic *Passio* pro proprietate rei, quæ propria passio eius satis communiter vocatur, quia hæc vagatur per omnia prædicamenta, & in nostra sententia idētificatur realiter rei cuius est: nec pro passione, quæ correspondet actioni agentis, vel in ipsa re producta, vel in subiecto, in quo producitur, quia hæc spectat ad prædicamentū passionis, & in nostra sententia est ta-

spectus extrinsecus adueniens: nec pro affectionibus animæ, quę ex cognitione aliquorū obiectorum in nobis causantur, vt est amor, odiū, gaudiū, tristitia, & huiusmodi, quia licet fortassis hæ passiones sint qualitates, tamen potius spectant ad primā speciē qualitatis, quàm ad hanc tertiā; & certum est aliquas qualitates spectare ad hanc tertiā speciem, quę nō sint tales animæ affectiones; nā colores & qualitates primæ reales spectant secundum omnes ad hanc speciē, quæ tamē nō sunt affectiones animæ. Itaque capitur hic *Passio* & *patibilis qualitas* pro qualitatibus determinatis distinctis à qualitatibus primæ & secundæ speciei, quarum determinatarū qualitatū naturā hic breuiter explicabimus.

CONCLVSIO I.

29 Quid est qualitas tertia species.

Qualitas particularis vt sic comprehendēs omnes & solas passiones & patibiles qualitates spectātes ad tertiam speciem, bene describitur esse qualitas per se sensibilis sensu externo*. Hæc est conformis *Philosopho* & *Scoto* hic, & patet, quia omni & soli conuenit, & absque superfluitate declarat naturam eius.

Obiicies secundum Philosophum: Ira & dementia spectant ad hanc speciem, & tamen non sunt sensibilia sensu externo: ergo prædicta definitio non competit omnibus qualitatibus tertiæ speciei, & consequenter non erit bona definitio qualitatis vt sic cōprehendentis omnes qualitates tertiæ speciei.

Respondeo cum *Doctore quæst. 26. prædicamentali*, non poni eas in hac specie quasi per se spectent ad illā, sed ad exēplificandū naturam harum qualitatū, quatenus diu durant, aut cito trāseūt.

CONCLVSIO II.

30 Quid est passio tertiæ speciei & quid patibilis qualitas.

Passio est qualitas per se sensibiles sensu externo cito transiens; patibilis vero qualitas est qualitas sic sensibilis diu durans. Hæc est communis, *& patet*, quia ponitur in his explicationibus ratio communis ipsis, qua inter se conueniunt, & differunt ab alijs qualitatibus; & præterea differentia particularis, qua inter se distinguuntur, nimirum cito transire & diu durare.

CONCLVSIO III.

31 Distinguuntur specie à qualitatibus primæ & secundæ speciei non vero inter se.

Passio & patibilis qualitas, vt sic, distinguuntur specie à qualitatibus primæ & secundæ speciei, inter se verò non distinguuntur nisi accidentaliter. Hæc est communior cum *Doctore* supra, & *patet prima pars*, quia hæ ex se & ex natura sua sunt sensibiles sensu externo; illæ vero non sunt sic sensibiles: ergo sunt distinctę speciei tam bene quàm color & sonus. *Probatur etiam secunda pars*, quia eadem in specie qualitas sensibilis sensu externo potest aliquando diū manere, aliquādo citò transire: sed vt diù manens esset patibilis qualitas, vt cito transiens esset passio: ergo qualitas patibilis, & passio, vt sic, non distinguūtur specie, quia aliàs eadem specie qualitas non posset esse quādoque passio, quandoq; patibilis qualitas, vt patet.

Confirmatur, quia calor respectu ignis dicitur patibilis qualitas; respectu verò aquæ dicitur passio *Confirmatur secundò*, quia nullū est principium distinguēdi essentialiter rubedinem ortā ex verecundia, quæ est passio, & rube-

rubedinē ortam ex naturali constitutione, quæ est patibilis qualitas: ergo non distinguuntur essentialiter vtraque rubedo.

Dices vnam habere ex natura sua quod citò transeat, alteram quod diu perseueret, & hoc sufficere ad distinctionem specificā.

Contra, quia hoc gratis dicitur: ergo non debet afferi.

32 *Obiicies*: sonus, quæ est passio, distinguitur specie ab omni patibili qualitate, quia repugnat ipsi ex sua natura diu perseuerare: ergo patibilis qualitas distinguitur specie à passione.

Respondeo distinguendo consequens: patibilis qualitas vt sic, à passione vt sic, nego; patibilis qualitas talis à passione tali, vel passio talis ab omni patibili qualitate, transeat consequentia, nec id est contra conclusionem, per quam non intendimus quin aliqua passio possit distingui specie ab omni patibili qualitate, sed quod hoc non competat ipsi ex ratione passionis vt sic, & patibilis qualitatis vt sic.

Ex his patet, omnia obiecta quinque sensuum externorum, vt calor, frigus &c. quæ percipiuntur à tactu; colores, qui percipiuntur ab oculo; sonos, qui ab aure; sapores, qui à gustu; odores, qui ab odoratu; & etiā species visibiles colorum, si tamen percipiuntur ab oculo, spectare ad hanc tertiam speciem.

De forma & figura.

33 CErtum est non capi hic *formam*, quatenus significat formam substantialem, quæ informat; nec quatenus significat omne accidens, quod inhæret actu, aut aptitudine, quia forma sic accepta non spectat ad hoc prædicamentum particulariter: Et æque certum est quod figura non capiatur hic, prout dicit imaginem rei, aut typum eius, sicut capitur 1. *Cor.* 10. *Omnia in figura contingebant illis.*

Auersa dicit formam & figurā esse qualitates non sensibiles per se, nec operatiuas: & consequenter dicit ad hanc speciem spectare actus vitales potentiarum sensitiuarum exteriorum, & characterem spiritualem, qui communicatur nobis per tria Sacramenta Baptismatis, Confirmationis, Ordinis. ***Sed hic dicendi modus non placet***, tum quia nouus & insuetus; tum, quia illi actus vitales & character, tam spectāt ad primam speciem qualitatis, quam alij actus vitales.

Sententia Auersa reijcitur.

Dices: alij actus vitales sunt operatiui, vt actus intellectus est productiuus habitus. *Contra*, quia non ex eo quod sit sic operatiuus ponitur in prima specie, quia certum est quod poneretur in prima specie, quamuis non esset sic productiuus; vnde qui negant dari habitus, adhuc ponunt actus illos in prima specie.

Confirmatur, quia secundum magis communem sententiam actus supernaturales in substantia spectant ad primam speciem, & tamen non sunt productiui vllius habitus secundū eandē sententiam communiorem, & certe visio beatifica non est productiua vllius habitus.

Capitur ergo *forma* hic pro exteriori illa dispositione, à qua res materialis dicitur pulchra & speciosa, aut deformis; & figura capitur pro dispositione aliqua speciali quam habent partes, quantitatis, v.g. illa, secundum quam faciunt triangulū, aut quadrangulum, aut circulum.

Quid forma & figura.

Quo modo accepta forma & figura, certum est quod vel non sint sensibiles ab vllo sensu externo, vel si sint, non sunt sensibiles per se, sed ratione aliarum qualitatum annexarum, vt ratione coloris, aut caloris &c. & hinc distinguuntur à qualitatibus tertiæ speciei.

CONCLVSIO.

34 *Non datur qualitas quartæ speciei.*

PRobabilius est non dari aliquã qualitatem particularem, qua significatur nomine formæ, aut figuræ, & est distincta à qualitatibus trium specierum iam explicatarum. Hæc videtur mihi expressa mens *Scoti in 4. dist. 12. quæst. 4. num. 19.* vbi dicit figuram vltra quantitatem non dicere nisi relationem partium ad se inuicem vel terminorum claudentium partes. Et *in 1. dist. 17. q. 2.* vbi asserit quod pulchritudo non est aliqua qualitas absoluta in corpore pulchro, sed est aggregatio omnium conuenientium tali corpori, puta magnitudinis, figuræ, & colorum & aggregatio respectuum, qui sunt istorum ad corpus & ad se inuicem.

Nec sufficit quod respondet *quidam Scotista* hic, distinguens duplicem formam & figuram, vnam quæ sequitur ad extensionem partium quantitatiuarum in ordine ad se, & aliam earundem partium in ordine ad locũ; & dicens *Scotum* locis iam citatis loqui de forma & figura in hac posteriori acceptione, non in priori. Non sufficit inquam hæc responsio, tum quia falsum est dari aliquam formam, aut figuram, quæ sequitur extensionem partium in ordine ad se, quæ sit quid absolutum, aut qualitas; tum quia Scotus loquitur absolute de forma, quæ est pulcritudo, & negat eam esse aliquam vnam absolutam qualitatem; quod male sane faceret, si daretur aliqua forma, quæ esset pulchritudo, & esset qualitas vna, quamuis daretur alia forma, quæ non esset qualitas, & esset pulchritudo. Præter *Scotum* tenet conclusionem *Mayronius* noster *hic passu 41.* & ex recentioribus *Hurtadus disput. 14. Physic. sect. 4.* est autem contra *Thomistas* communiter, quos sequitur hic *prædictus Scotista*.

35 *Probatur conclusio*, quia eo ipso, quo partes quantitatis sic inter se ordinentur & vniantur, vt si ponantur in loco modo suo connaturali, debeant habere situm quadrangularem, aut circularẽ absque vlla prorsus qualitate, habebit quantitas talem vel talem figuram: & eo ipso, quo partes quantitatiuæ alicuius substantiæ cum tali, vel tali extensione & magnitudine ac figura vniuntur inter se, ac habent tantum huis coloris in vna parte, & alterius coloris in altera, res erit pulchra, vel deformis, & habebit cõsequenter formam in explicatione præmissa, in qua sola potest spectare ad quartam speciem qualitatis; nec est vllum vestigium vllius vnius qualitatis, à qua res haberet esse talis, vel talis figuræ, aut formæ in hac acceptione: ergo cum non sint multiplicanda entia sine necessitate, non debet dici, quod detur aliqua qualitas vna, quæ sit forma, aut figura distincta à qualitatibus omnibus aliarum specierum, quod est intentum conclusionis.

Obiicies: Philosophus enumerauit illas vt qualitates, ergo tales sunt censendæ.

Re-

Respondeo negando consequentiam, quia non enumerauit ipsas, vt qualitates veras ex sua propria sententia, sed solum quia ita communiter existimabantur, nec spectabat ad ipsius propositum determinare, an id verum esset, necné; aut quia sunt qualitates secundum dici.

De adæquatione diuisionis Qualitatis in prædictas species.

SVppositis dictis, erit facile soluere hanc difficultatem.

CONCLVSIO.

36 *Qualitas adæquate diuiditur in species enumeratas à Philosopho.*

QValitas vt sic adæquate & bene diuiditur in prædictas quatuor species (supposito quod forma & figura essent qualitates) in hoc sensu, quod nulla sit qualitas, quæ non spectet ad aliquam ex illis, & quod qualitas spectans ad quamcumque vnam speciem, habet aliquam differentiam à qualitate quacumque spectante ad alias species, vel essentialem vel accidentalem. Hæc debet esse communis.

Probatur, quia omnis qualitas aut est insensibilis sensu externo, aut sensibilis; si sensibilis, aut est per se sensibilis, & sic spectat ad tertiã speciem, aut per accidens, & ratione alterius sensibilis & sic spectabit ad quartã speciem: si insensibilis sensu externo; aut est innata rei, & sic spectat ad secundam; aut non innata, & sic spectat ad primam: ergo nulla est qualitas, quæ non spectat ad aliquam ex illis speciebus. Quod autem qualitas spectans ad quamcũque speciem habeat aliquam differentiam à qualitatibus spectantibus ad alias species, patet ex descriptionibus earum præmissis. Dixi autem: *supposito quod forma & figura sint qualitates*, quia si non sint qualitates, tum qualitas vt sic adæquate diuidetur in tres primas species, vt facile ex iam dictis constat.

Obiicies: Rarum & densum sunt qualitates, & tamen non spectant ad vllam ex his speciebus. *Respondeo*, si sint qualitates, eas spectare ad tertiam speciem aut quartam, quia secundum Philosophum 7. *Met.* sunt sensibilia: quod si non sint sensibilia, aut spectabunt ad primam speciem, si scilicet non sint innata; aut ad secundam, si scilicet sint innata. Dixi autem: ex *suppositione quod sint qualitates*, quia incertum valde est an sint tales, & quidem ipsemet Philosophus aliquando affirmat, aliquãdo negat: sed non spectat ad præsens vtrum sint, necne.

CONCLVSIO II.

37 *Diuisio tamen non est generis in species.*

QValitas vt sic non recte diuiditur in illa quatuor membra tanquam in veras species essentialiter distinctas. Hæc est conformis Doctori, quem præter suos multi alij sequuntur, & *patet* ex dictis non solum, quia forma & figura non sunt qualitates, sed quia vna & eadem qualitas ob diuersitatem accidentalẽ potest spectare ad diuersas species ex illis. Nec refert, quod Philosophus qualitatem vt sic in has qualitates tanquam in species numerauit absolute, quia loquitur de speciebus improprijs, quatenus scilicet tales dicuntur, quæ habent aliquam differentiam, plusquam numericã; sicut dicitur quoddam genus ho-

minimum esse laboriosum, quoddã ignauum, cum tamen non dentur homines diuersæ speciei.

Confirmatur hæc responsio, quia in fine capitis, enumeratis illis quatuor speciebus, subiunxit: *fortassis quidam alius quispiam modus qualitatis apparebit,* Ex quibus verbis satis datur intelligi, quod ipse non existimauerit species à se enumeratas esse veras species & essentialiter distinctas, quia si sic existimaret, non diceret, quidam alius modus, sed quædam alia species.

Dices: ergo non satisfecit suo muneri, quia debebat diuidere qualitatem in veras species.

Respondeo negando sequelam, & ad probationem dico quod sufficiebat ipsi sic enumerare qualitates, vt omnes comprehenderet.

38 *Alius modus diuidendi Qualitatem in proprias species.*

Est autem pro complemento huius quæstionis aduertendum, quod qualitas possit alio modo diuidi in suas species, quæ veræ sint species realiter & essentialiter inter se distinctæ: nam imprimis qualitas vt sic diuiditur adæquate in spiritualem & materialem; & *spiritualis* diuiditur in actus seu operationes & qualitates spirituales, quæ sunt principia talium operationum. Ex his etiam qualitas, quæ est actus vt sic, potest diuidi in actus naturales in substãtia, & supernaturales in substãtia; & actus naturalis in substantia potest diuidi in actus intellectus & voluntatis; & similiter potest diuidi actus supernaturalis in substantia. *Præterea* actus naturalis intellectus potest diuidi in primã apprehensionem, iudicium simplex, & discursum, & discursus potest diuidi in varias alias species scientiarum, opinionum, & artium. Actus etiam voluntatis naturalis in substantia potest diuidi in varias species actuum diuersorum, quos voluntas potest habere, & longissimum esset singularum specierum catalogum hic texere. *Præterea* actus supernaturales intellectus & voluntatis possunt etiã diuidi in varias species. *Deinde* qualitates spirituales, quæ sunt principia actuum, possunt diuidi in naturales qualitates, & supernaturales qualitates, quæ sunt talia principia. Qualitates supernaturales huiusmodi possunt diuidi in plures species, vt in principia spectantia ad intellectum, & illa quæ spectant ad voluntatem; & similiter diuidi potest qualitas huiusmodi naturalis ordinis: & qualitas spectans ad intellectum potest diuidi in qualitatem, quæ supplere potest concursum obiecti, & quæ non supplet: primi generis erunt species intelligibiles; secundi generis erunt habitus generati per actus, & facilitantes ad ipsas. Qualitas huiusmodi naturalis spectans ad voluntatem diuidi potest in varios habitus, quos voluntas acquirere potest.

39 *Qualitas non spiritualis* potest diuidi in intentionalem, & realem: intentionalis est, quæ ex natura sua ordinata est per se primo ad perfectionem potentiæ vitalis materialis; realis est quæ non est sic instituta: prima diuidi potest in cognoscitiuam materialem, & appetitiuam materialem; cognoscitiua diuidi potest in actus & principia actuum, appetitiua in actus & habitus, si dentur in eo habitus. Realis diuidi potest in qualitatem primã & secundam; prima diuidi potest in quatuor primas, secunda in varias alias iuxta varietatem ea-

earum, quæ quia magna eſt, vt & aliarum qualitatum; propterea valde difficile eſſet prædicamenti huius integri ſeriem proponere, nec id neceſſarium eſt, ſicut nec proponere ſeriem integram prædicamenti ſubſtantiæ.

De proprietatibus Qualitatis.

40 *Prima proprietas qualitatis habere contrarium.*

PRima proprietas enumerata à Philoſopho,eſt habere cõtrariũ. Quod non ſic intelligendum eſt, quod ſola qualitas habeat aliquam aliã formam poſitiuam ſibi diſſimilem & oppoſitam eſſentialiter; nam omnis ſpecies cuiuſcumque prædicamenti habet aliquid ſibi contrarium in hoc ſenſu; nec ſic etiam, vt ſola qualitas habeat aliquam formã poſitiuam ſibi ſic oppoſitam, vt expellant ſe mutuò ab eodem ſubiecto, quia vna forma ſubſtantialis expellit alteram ab eadem materia. Intelligitur ergo ſic, vt ſola qualitas habeat formam poſitiuam abſolutam ſibi oppoſitam, per quam expellatur ab eodem ſubiecto inhæſionis. Dico autem formam abſolutam, quia vnum vbi expellit formaliter aliud vbi ab eodem ſubiecto inhæſionis. Quare ſi explicanda ſit hæc proprietas ſic, vt ſoli qualitati conueniat, debet addi, quod ſola qualitas habeat formam poſitiuam abſolutam ſibi contrariam ſic,vt non poſſit compati cum eadem forma in eodem ſubiecto inhæſionis. Sed nec in hoc etiam ſenſu hæc proprietas conuenit omni qualitati; nam lux eſt qualitas, & tamen nõ habet contrariũ in hoc ſenſu,nec etiã habitus ſupernaturales, aut ſpecies impreſſæ.

Secunda proprietas eſt ſuſceptiuũ eſſe magis & minus,hoc eſt poſſe intendi & remitti: quod quidẽ competit qualitatibus pluribus, non tamen videtur competere omnibus; nam certe quilibet actus intellectus vnus non videtur poſſe intendi aut remitti proprie loquendo,nec quælibet ſpecies impreſſa. Deinde ipſemet Philoſophus afferit hãc proprietatem non conuenire ſoli qualitati: & certe quantum ad modũ loquendi dicitur res quæcumque eſſe magis & minus ſimilis alicui, ſed & vna actio dicitur magis intenſa alia actione.

Tertia proprietas eſt,quod ſecũdum eam res dicuntur ſimiles & diſſimiles; quod ſine dubio intelligendum eſt de ſimilitudine ſtricte ſumpta, quæ fundatur in ipſamet qualitate:nã res dici ſimiles & diſſimiles large loquẽdo ſecũdum quaſcumque formas, in quibus conueniunt aut diſconueniunt, eſt extra controuerſiam. Addendum autem, quod ex hac proprietate vix poſſit declarari natura qualitatis, quia non poteſt intelligi bene, quid ſit ſimilitudo proprie dicta, niſi intelligatur prius ipſamet qualitas, quãdoquidem ſimilitudo proprie dicta, vt diſtinguitur ab alijs ſimilitudinibus, non poſſit cognoſci. niſi quatenus cognoſceretur fundari in qualitate. Itaque in hoc ſolum ſenſu poſſet per hanc proprietatem colligi aliqua forma eſſe qualitas,quatenus qui cognoſceret aliqua eſſe ſimilia in aliqua forma,quæ nõ eſſet nec ſubſtantia,nec quantitas,nec relatio vlla,eo ipſo poſſet cognoſcere quod illa forma eſſet qualitas.

DISPVTATIO XVII.

QVAE EST VNICA.

De Sex vltimis Prædicamentis.

IN vnica hac disputatione naturam sex vltimorum prædicamentorũ, scilicet *Actionis*, *Passionis*, *Quando*, *Vbi*, *Situs*, *Habitus*, explicare conabimur.

QVÆSTIO I.

Vtrum detur relatio extrinsecùs aduenies, & quid sit.

1 MOueo hanc quæstionem hic, quia communis sententia *Scotistarum* est, sex vltima prædicaméta consistere in huiusmodi relationibus. Quæ sententia communiter reiicitur, & quidem hoc fundamento, quod nõ dentur tales relationes.

Quid sit relatio extrinsecus adueniens. Vt autem hæc res bene intelligatur, ac vitetur quęstio de nomine, *aduertendum est*, nos cũ *Scoto* nihil aliud intelligere per relationem extrinsecus adueniétem, quàm formam pure respectiuam, quæ nec includit aliquid absolutum intrinsece & essentialiter, nec identificatur realiter alicui alteri entitati magis quam similitudo duorum alborum, ex suppositione quod daretur talis similitudo (de cuius suppositionis veritate parum hic est curandum) & quæ non spectat ad prędicamentum *Ad Aliquid*.

Aduertendum secundò, omnem relationem transcendentalem identificari alicui alteri entitati, quam præsupponit vt fundamẽtum; v. g. relatio transcendentalis, quam dicit creatura ad Deũ, identificatur ipsimet creaturæ; & relatio, quam dicit intellectus ad obiectum, identificatur ipsimet intellectui. Relatio verò pertinens ad prædicamentum *Ad aliquid*, quam vocant *Scotistæ* meritò relationem intrinsecus aduenientem, necessariò pręsupponit fundamentum & terminum cum ratione fundandi; quibus positis necessariò resultat absque aliqua actione ad ipsammet terminata: vnde si detur aliqua forma relatiua, quæ non identificatur alicui alii rei, nec præsupponit fundamentum, terminum, & rationem fundandi, ad quæ necessariò sequitur, dabitur relatio extrinsecus aduenies; nihil enim aliud intelligimus per relationem extrinsecus adueniẽtem, quàm huiusmodi: & ratio nominis est aptissima: cum enim sit entitas pure relatiua, hoc est non includens aliquid absolutũ, nec identificatum vlli absoluto, debet vocari relatio; & quia vlterius non sequitur necessariò ex vi fundamenti, & termini, aut vllius rationis fundandi se habentis ex parte ipsorum absque actione aliqua immediate terminata ad ipsammet, quemadmodum

modum sequuntur relationes de prædicamento Ad aliquid, merito vocatur extrinsecus aduenies, ad differentiam illarum aliarum relationum, quæ intrinsecus aduenientes dicuntur; & per hoc patet responsio ad discursum longissimum, quo vtitur *Suarez* supra contra *Scotum* ex nomine relationis intrinsecus aduenietis.

CONCLVSIO.

2 Dantur relationes extrinsecus aduenientes.

Dantur relationes extrinsecus aduenientes in sensu iam explicato. Hæc est *Doctoris in 3.dist. 1. quæst. 1. & in 4. dist. 13. quæst. 1. quodlibeto 11. num. 4. cum Scotistis omnibus*, quos sequuntur *Louanienses hic, Paulus Venetus 5. Met. caput. 36.* & alij contra communiorem *Thomistarum, & Recētiorum* sententiam, quos citant & sequuntur *Suarez disput. 48. Met. sectio. 1. Ruuius & Complutenses hic*.

Probatur, quia secundum aduersarios cōmuniter datur vnio inter materiam & formam, quæ est aliquid reale positiuum distinctum ab illis: & licet hoc negetur à *Caietano* & aliquibus paucis, tamen id modo supponendum est cum communiori aduersariorum sententia, quam aliàs probabimus, Deo volente: sed illa vnio est huiusmodi respectus: ergo, &c. Probatur minor, quia est aliquid reale, cuius totum esse consistit in ordinatione actuali vnius ad aliud: ergo est essentialiter respectus: non est autem intrinsecus adueniens, vt fatentur aduersarij, & patet, quia non præsupponit aliquid ex parte extremorum, ad quod necessario sequitur, possunt enim extrema esse existentia simul, quāuis nō haberent illam vnionem: non est etiam respectus transcendentalis, quia neque est quid absolutum, aliàs essentia eius non consisteret in actuali ordinatione vnius ad aliud; neque identificatum realiter alicui absoluto, quia non potest assignari quodnam sit illud absolutum, cui identificaretur, aut quis effectus, aut vtilitas eius: ergo non est respectus transcendentalis, aut prædicamentalis de prædicamento Ad aliquid, & consequenter erit extrinsecus adueniens.

Confirmatur hoc meo iudicio euidenter, quia eodem modo, quo aduersarij dicunt vnionem esse aliquid absolutum dicens respectum transcendentalem, & propterea non posse intelligi, nisi per modum respectus, posset aliquis dicere, quod similitudo & quicumque respectus intrinsecus adueniens esset etiam quid absolutum, dicens tamen ordinem ad terminum: sed hoc est absurdum etiam secūdum ipsos: ergo & illud, vnde sequeretur probabilitas eius.

3

Confirmatur secundò, quia si vnio materiæ ad formam esset quid absolutum, quæ esset ratio cur dicerentur vniri, deberet poni in vtroque extremo, vel vnum absolutum in vno, & alterum in altero: sed non potest poni in vtroque extremo vnum absolutum, quia vnum numero nequit naturaliter afficere duo subiecta æque immediate, sicut nec vna forma duo subiecta, siue informando siue inhærendo; nec etiā ponitur vnum absolutum in vno, & alterum in altero, quia sic daretur duplex vnio substantialis inter materiam & formam contra magnam partem aduersariorum, vt videbimus primo Physicorum. Probatur sequela ma-

maioris, quia quæcumque referuntur ad se inuicem relatione reali mutua debent habere ab vtraque parte rationem positiuã fundãdi illam denominationem, nec potius debet fundari in vna quam in altera, si vtraque sit capax: & ita videmus contingere in relationibus similitudinis & dissimilitudinis, ac similibus: sed materia & forma referuntur ad se inuicem denominatione mutua relatiua vniti, & ille modus absolutus est ratio proxima aut formalis, aut fundamentalis, vnde proueniat: ergo debet poni in vtroque extremo.

4 *Confirmatur tertiò*, quia frustra fit per plura quod fieri potest per pauciora: sed ex duabus formalitatibus, quas ponunt in vnione, absoluta scilicet & respectiua, sufficeret sola respectiua: ergo frustra ponitur altera.

Dices: si potuisset poni, sufficeret; sed non potest poni sine absoluto, & cõsequenter est magna necessitas absoluti. *Contra*, quia non potest, vel leuissima ratio assignari, quæ ostenderet, quod non posset poni: ergo gratis asseritur minor.

Confirmatur quartò, quia non potest dari vlla implicantia, cur non posset aliquid pure respectiuum poni de nouo inter materiã & formam per actionem alicuius extrinseci terminatam immediate ad illud: sed ex suppositione quod hoc posset fieri, non est vlla ratio, ob quã dicatur, quod ita de facto non fiat; & ex altera parte multo cõgruentius esset dicere, quod ita fiat, quandoquidem illud, quod ponitur inter illa, non posit intelligi, nisi per modum respectus actualiter ordinantis vnum ad aliud: ergo debet dici quod illud quod ponitur inter illa per actionem causæ venientis, sit respectus purus, & nullo modo quid absolutum.

Dices, implicantiam esse quod respectus possit produci per actionem aliquam ad se immediate terminatam, vt sæpius testatur Philosophus; si autem poneretur per causam extrinsecam aliquid pure respectiuum inter materiam & formam, produceretur respectus per actionem ad se immediate terminatam.

Contra: Philosophus nunquam dixit non posse terminari actionem immediate ad relationem extrinsecus aduenietem, sed tantum id de relatione intrinsecùs adueniente asserit. Sed non est eadem ratio de vtraque: ergo, &c.

Ad quasreslationes non datur actio.

Dices, Philosophum non fecisse mentionem de vna in specie, neque de altera, sed id vniuersaliter asserit de relatione, & propterea debet intelligi de quacumque relatione.

Contra, quia id asserit expresse de relatione tertij prædicaméti præsertim secundum aduersarios, quia alias relationes non nouit: ergo non debet intelligi de alijs relationibus, si darentur, sed de ijs, quæ ad illud prædicamentum pertinent.

Et confirmatur, quia illud quod dixit Philosophus, debet fundari in ratione: sed non est vlla ratio, cur ad relationes extrinsecus aduenientes non daretur actio, & est optima ratio cur non daretur ad relationes intrinsecus aduenientes, quia hæ præsupponunt aliquid, ad quod necessario sequuntur sine actione: illæ vero non præsupponunt: ergo intelligendus est Philosophus solum de his, & non de illis.

Quod

Quod si Philosophus expressè negaret ad vllā relationem dari actionem, potius neganda esset eius authoritas quàm hæc conclusio.

6 *Obiicies primò:* Propterea relationes intrinsecus aduenientes dicuntur tales, quia sequuntur necessario ad extrema, posito fundamēto proximo seu ratione fundandi; sed vnio licet non sequatur necessario positis extremis, tamen sequitur necessario positis illis, & ratione fundādi: sequitur enim necessario ad actionem vnitiuam, quæ est ratio fundādi ipsam: ergo si sit relatio, nō transcendentalis, non erit extrinsecus sed intrinsecus adueniens tam bene quam similitudo, aut paternitas.

Confirmatur ex Ioanne à S. Thoma hic: actio sequitur necessario posito fundamento, & termino, & ratione fundandi, & similiter vbi: ergo sunt relationes intrinsecus aduenientes potius quam extrinsecus iuxta nostram explicationem. Probatur antecedens, quia ratio fundandi actionem est positio effectus, & ratio fundandi *vbi* est circumscriptio corporis ambientis: sed positis his necessario sequitur actio & vbi, ergo.

Respondeo negando minorem; ad cuius probationem dico quod actio vnitiua non sit ratio formalis fundandi vnionem, nam ratio formalis fundandi debet esse in extremis, quæ referuntur aut in aliquo ex illis, vt patet discurrēdo per omnes relationes tertij prædicamenti; actio vero vnitiua est in agente vniente, & non in illis extremis. Quod si etiam actio illa esset ratio fundandi, & etiam esset in illis extremis, adhuc obiectio nihil concluderet; *Respondetur enim secundò* distinguendo maiorem: posito fundamento proximo seu ratione fundandi distincta ab actione productiua relationis, concedo; quæ non distinguatur ab ipsa, sed sit ipsamēt actio productiua vnionis, nego maiorem.

7 *Ad confirmationem* nego antecedēs cum sua probatione: nam positio effectus & circumscriptio corporis habetur formaliter per ipsammet actionem, & vbi, & non per aliquid prius: ergo non sunt rationes fundandi, ad quas sequūtur necessario actio & vbi.

Et per hoc patet ad fundamēta *Arriaga disput.* 12. *Log. num.* 6. & 11. qui videtur non intellexisse nostram sententiam, dum in confirmatione sua euidenti, vt ipse ait, ex eo quod relatio paternitatis sit intrinsecus aduenīēs, infert relationē causæ & effectus intercedentem inter duos ignes esse talem: quasi Scotistæ nō eodem modo philosopharentur de vtrisque; cum tamen certum sit eos nullam prorsus agnoscere differentiam inter illas. Nam qui ponunt inter patrem & filium præter actionem, quæ est respectus extrinsecus aduenīēs, aliam relationem intrinsecus aduenientem, similes duas relationes ponūt inter duos ignes; & qui vnam tantum relationem ponunt inter patrem & filium, quæ est actio, ac respectus extrinsecus adueniens, vnum etiam ponunt tantummodo inter duos ignes.

Obiicies secundò: si daretur aliquis respectus purus non transcendentalis, qui non esset de prædicamento *Ad aliquid*, esset & non esset istius prædicamenti, quod est absurdum. Probatur sequela; non enim esset, ex hypothesi; esset autem, quia conueniret vniuoce in ratione re-

spe-

spectus cũ relationibus istius prædicamenti.

Respondeo negando sequelam cum sua probatione quoad secundam partem; non enim ex eo quod aliqua conueniunt vniuoce, debent poni in eodem prædicamento. *Confirmatur hac responsio*, quia non est maior conueniẽtia inter relationem intrinsecus aduenientem & extrinsecus in ratione relationis vt sic, quam est inter vbi & quando, cæteraque vltima sex prædicamẽta (ex suppositione quod sint modi absoluti dicentes respectum transcendentalem, vt dicunt aduersarij) in ratione modi absoluti vt sic: ergo sicut ex cõuenientia horum in ratione modi non admitterent aduersarij quod pertineant ad idẽ prædicamẽtum: neque etiam inferre debent ex conuenientia relationis intrinsecus aduenientis cum relatione extrinsecus adueniente, quod sint eiusdem prædicamenti.

CONCLVSIO II.

8 *Descriptio relationis extrinsecus aduenientis.*

BENE *definitur relatio extrinsecus aduenientis esse respectus realis realiter distinctus ab extremis, non præsupponens aliquid ex parte ipsorum, ad quod necessario sequitur, quod non sit actio productiua ipsius, cuius totum esse est ad aliud se habere*. Hæc fere patet ex dictis.

Ponitur *respectus realis*, tanquã genus, in quo conuenit cum alijs relationibus realibus tam transcendentalibus, quàm prædicamentalibus. Dicitur *realiter distinctus ab extremis*, vt distinguatur à relationibus realiter identificatis suis extremis, vt sunt relationes creaturæ ad Deum, materiæ ad formam, potentiæ ad obiectum, &c. Dicitur *non præsupponens aliquid ex parte extremorum ad quod necessario sequitur*, vt distinguatur à relationibus intrinsecus aduenientibus, quæ tale quid semper præsupponunt. Dicitur *quod non sit actio productiua*, quia aliquando posset præsupponere in extremis vel in aliquo ex illis ipsam actionem productiuã sui: quando enim aliquis moueret se localiter, & poneret se in loco, *vbi* illud intrinsecum, quod haberet, præsupponit in ipso aliquid, ad quod necessario sequitur nimirum actionem productiuam sui. Veruntamen aduertendum est quod non necessario præsupponeret ipsam in extremis, quia si agens extrinsecum poneret locatum in illo loco, habuisset illud vbi, & tum actio productiua *vbi* non esset in extremis, ex quo patet quod non necessario præsupponeret illud in extremis. Et hoc quidem certum est in sententia, quæ dicit, quod actio subiectetur in agente; sed in altera sentẽtia, quæ dicit actionem esse in passo, & non in agente, non esset hoc certũ, quia sicut ipsum vbi, quod producitur, est necessario in extremis, ita etiam actio deberet necessario esse in ipsis; & propterea opportune additur in definitione particula illa, *quod non sit actio productiua*. Dicitur denique *cuius totum esse est ad aliud se habere*, vt distinguatur ab absolutis dicentibus respectum transcendentalem, quæ intercedentia inter extrema realiter distincta ab ipsis, vnum referunt ad aliud (si sint aliqua huiusmodi) vt intellectio, quæ refert intellectum vt intelligentem ad intellectum: nam cum huiusmodi entia includant aliquid absolutum, non possunt habere totum suum esse ad aliud, vt patet.

Dices, respectus transcendentales seclusos esse ab hac definitione per hoc, quod dicatur respectus extrinsecus adueniens distingui realiter à suis extremis; nam respectus transcendentales identificantur realiter suis extremis: ergo frustra ponitur hæc particula vltima ad secludendos respectus transcendentales.

Respondeo, distinguendo antecedens: quatenus comparantur ad extrema, quibus identificantur, concedo; quatenus comparantur ad extrema, quibus non identificantur, nego antecedens, & consequentiam, quia addenda erat vltima particula ad excludendos respectus transcendẽtales, quatenus comparantur ad extrema, quibus non identificantur; v. g. respectus transcendentalis, quem dicit intellectio ad obiectum, refert ipsam ad obiectum, & præterea refert potentiam intellectiuam ad idem obiectum; identificatur autem intellectioni, non potentiæ: si ergo consideretur iste respectus, vt habet pro extremis intellectionem & obiectum, bene excluditur per primam illam particulam definitionis; si vero consideretur, vt habet pro extremis potentiam & obiectum, non excluditur per illam particulam, sed bene per hanc vltimam.

QVAESTIO II.

Vtrum sex vltima prædicamenta sint relationes extrinsecus aduenientes.

10 PRima *sententia* ponit sex vltima prædicamenta consistere in denominatione extrinseca. Ita *Heruæus quodlibeto* 1. *quæst.* 9. *Iauellus* 5. *Metaph. quæst.* 23. *Sotus*, & *Masius hic*, quibus fauet *D. Thomas opusc.* 48. *tract.* 6. *cap.* 1. & *alibi*.

Secunda sententia est *Capreoli in* 2. *dist.* 2. *quæst.* 1. *Soncin.* 5. *Metaph. quæst.* 36. *Ruuii hic*, tenens hæc prædicamenta nec omnino esse absoluta, nec omnino respectiua, sed consistere in absoluto & respectiuo.

Tertia sententia, dicit esse modos absolutos formaliter & realiter à parte, qui tamen sint relatiua secundum dici. Hanc tenent *Complutenses*, qui plures alios pro ea citant.

Quarta sententia tenet aliqua ex his prædicamentis consistere in denominatione extrinseca, aliqua in denominatione intrinseca. Ita *Auersa hic*.

Quinta denique sententia est, quod consistant in respectibus extrinsecus aduenientibus. Ita *Scotus* citatus quæstione præcedenti cum suis omnibus.

CONCLVSIO.

II *Sex vltima prædicamenta sunt respectus extrinsecus aduenientes.*

SEx *vltima prædicamenta consistunt in respectibus extrinsecus aduenientibus*. Hæc est iuxta quintam sententiam.

Probatur primò, quia dantur respectus extrinsecus aduenientes, vt quæstione præcedenti probatum est: sed illi respectus non spectant ad alia prædicamenta, vt patet: ergo ad hæc prædicamenta pertinent, & consequenter hæc prædicamenta consistũt in talibus respectibus.

Confirmatur, quia ex suppositione, quod dentur, nihil impedit, quo minus hæc prædicamenta in illis consistere dicantur, & nulla alia sententia satisfacit: ergo

go in illis constitui debent. Minor patebit tum ex impugnatione illatum sententiarum, tum ex solutione obiectionum.

Itaque contra primam sententiam facit, quod, vt postea ostendemus, actio & vbi consistant in aliquo positiuo superaddito extremis, inter quæ intercedit.

Contra secundam facit, quod non assignet aliquam vnam per se essentiam entibus horum prædicamentorum, quia ex absoluto & respectiuo non fit vnum per se; & deinde, quod superflue absque ratione vlla vel necessitate ponat formalitatem absolutam spectare ad entia horum prædicamentorum, cum sola formalitas relatiua sufficiat.

Contra tertiam facit, quod hæc entia consistant in ordinatione actuali vnius ad aliud, non minus quam similitudo duorum alborum, ex suppositione, quod talis similitudo daretur: ergo debent dici esse respectus non minus quam talis similitudo. Et sane qui hoc negaret, posset similiter negare, quod similitudo esset respectus, & dicere, quod esset quid absolutum, & relatiuum tantum secundum dici.

12 *Contra quartam denique facit*, quod eadem sit ratio de omnibus his prædicamentis quantum ad hoc: ergo si aliqua ex illis non sint denominationes extrinsecæ, nec vlla erunt.

Confirmatur, quia qua ratione aliquæ denominationes extrinsecæ spectarent ad hæc prædicamenta, omnes deberent spectare à paritate rationis: sed hoc est falsum, tum quia esse visum est denominatio extrinseca, & tamen spectat ad prædicamentum qualitatis, ad quam scilicet spectat ipsamet visio, à qua prouenit illa denominatio; & secundum ipsum *Auersam* relationes prædicaměti Ad aliquid sunt denominationes extrinsecæ, nec tamen ad hæc prædicamenta spectant: quæ etiam ratio militat contra primam sententiam.

Confirmatur secundò, per ea quæ in particulari de his prædicamentis dicemus.

13 *Obiicies* ex *Suario*, & *Auersa*, contra conclusionem: multæ qualitates respiciunt essentialiter sua obiecta, & vnio substantialis essentialiter respicit sua extrema, & consequenter sunt respectus extrinsecus aduenieñtes, cum nõ sint de prædicamento Ad aliquid: sed nõ spectãt ad hæc prædicamenta: ergo saltè falsum est quod omnes respectus extrinsecus aduenientes spectent ad hæc prædicamenta.

Respondeo nullam qualitatem esse respectum extrinsecus aduenientem, quandoquidem omnis qualitas sit quid absolutum, & consequenter non pure relatiuum; vnde videtur mihi, quod *Auersa*, qui vtitur hoc exemplo, nõ intellexerit respectum extrinsecus aduenientem iuxta mentem *Scoti*. Quod ad vnionem illam attinet, dico illam quidem esse purum respectum, & spectare ad prædicamentum actionis, vt ex ibi dicendis patebit.

14 *Obiicies secundò* ex *Arriaga disput.* 12. *sect.* 2. Duratio & vbi necessario sequitur posito fundamento: ergo non possunt esse respectus extrinsecus aduenientes.

Respondeo, negãdo antecedens: quamuis enim daremus rem nõ posse esse absque aliqua duratione & vbi, sane tamen potest esse absque quacumque duratione & vbi in particulari; vnde

de

de quæcumque duratio & vbi in particulari potest esse extrinsecus aduenìens.

Obiicies tertiò: si hæc prædicamenta conuenirent in respectu extrinsecus adueniente vt sic, deberent omnia facere vnum prædicamentum: hoc est falsum: ergo.

Respondeo primò, hoc argumentum militare contra alias senten tias, quia similiter sequeretur, quod omnia hæc prædicamenta facerent vnum prædicamentum, si omnia consisterent aut in denominationibus extrinsecis, aut in aliquo modo absoluto sine respectu, aut in modo absoluto cum respectu.

Respondeo secundò negando sequelam maioris, quia quemadmodum omnia absoluta, v.g. qualitas, quantitas, & substantia non debent necessariò facere vnum prædicamentum; ita nec omnia relatiua debent necessario poni in vno prædicamento, quamuis conuenirent in ratione aliqua communi vt sic. Quod si dicatur omnia absoluta non conuenire vniuoce in aliqua ratione communi vt sic, similiter poterit dici, quod omnia relatiua non conueniant vniuoce in aliqua ratione relatiua communi vt sic.

15

Obiicies quartò pro *Complutensibus, & Ioanne à S.Thoma*: Propria ratio relationis consistit in *esse ad*, seu in hoc, quod sit accidens faciens respicere aliud ex proprio suo & natiuo effectu: sed hoc non conuenit his vltimis prædicamentis, nam quatuor vltima dicunt *esse in* ex sua propria ratione: *Vbi* enim facit rem esse in loco, *Quando* in tempore, *situs* disponit partes in loco, *habitus* resultat ex eo, quod vestis sit in corpore: similiter *actio* non dicit esse *ad*, sed esse *ab*, & *passio* est in passio.

Confirmatur: si sex vltima prędicamenta essent relationes, necessariò essent mutuæ: hoc autē est falsum, quia actio, & passio non sunt simul natura.

Respondeo negando minorem, ad cuius probationem dico manifestum esse, sex vltima prædicamenta dicere ex natura sua intrinseca *esse ad* tam bene quam similitudo: nam actio ordinat agentem ad effectum, passio effectum seu passum ad agentem, vbi locatum ad locum, quando rem existentem ad tempus, & ita de reliquis; sicut similitudo ordinat album vnum ad aliud album coexistens. Nec refert, quod actio dicatur esse ab agente, passio in passo, vbi in loco, nam etiam similitudo dicitur esse in subiecto, & tamen non propterea dici debet quod non sit relatio. Præterea, impropriè dici à Complutensibus, quod vestis sit in corpore, & falsum esse, quod habitus sequatur ex eo, quod vestis sit in corpore, imò ab ipso habitu habetur vestis esse in corpore, seu vt propriùs dicam, vestis circa corpus aut applicata corpori.

16

Confirmatur responsio, quia ideo aliquid est essentialiter actio, non quia est ab agente quomodocumque, sed quia est ab ipso sic, vt ab ipsa denominatur per se formaliter agens producere aliud: & ideo aliquid dicitur essentialiter passio, non quia est in passo quomodocumque, sed quia est in ipso sic, vt ab ipsa denominetur passum pati ab aliquo: & ideo aliquid dicitur esse vbi, non quia est in loco quomodocumque, nec quia

Rr ponit

ponit in loco quomodocumque, sed quia est ratio formalis,à qua essentialiter & formaliter habet aliquid actu constitui in loco: ergo actio, passio, & vbi dicunt ordinationem actualem vnius ad aliud, nimirum, agentis ad passum, passi ad agens, locati ad locum: ergo dicunt *esse Ad* non minus quam similitudo, quæ propterea dicit *esse Ad* essẽtialiter, quia munus ipsius est referre actualiter vnum extremũ ad aliud extremum.

19 *Ad confirmationem obiectionis, Respondeo primò*, quod si aliquæ relationes ex sex vltimis prædicamentis non essent mutuæ, inde formaliter nõ sequatur, quod non essent relationes; neque enim ex conceptu relationis vt sic, habetur necessario, quod debeant esse mutuæ, vt patet in relationibus tertij generis, quæ secundum ipsosmet aduersarios non sunt mutuæ.

Respõdeo secundò, concedẽdo sequelam maioris, & negando minorem: ad cuius probationem, dico aliud esse, quod relationes sint mutuæ, aliud quod sint simul natura; ad ipsam autem rem dico, quod certum sit reliquas relationes spectantes ad vltima prædicamenta, præter actionem & passionem, esse simul natura; vnde quantum ad hanc rationẽ, saltem illæ possunt esse relationes. De actione etiam & passione certum est, quod sint simul natura quantum ad hoc, quod ab vna ad alteram sequatur subsistendi consequentia pro quocumque instanti temporis, nec alia simultas naturæ necessariò requiritur in omnibus relationibus.

QVAESTIO III.

De Actionis prædicamento.

Explicatur sententia Scoti de Actione.

18 *Nomen actionis est æquiuocum.*

NOmen Actionis, vt aduertit *Doctor in 4. dist. 13. quæst. 1. & quodlib. 13.* est æquiuocum; significat enim plura secundum diuersam rationem; *primò* enim significat actiones vitales, quibus potentiæ vitales tendunt in sua obiecta, vt intellectus in intelligibile, voluntas in volibile, visus in visibile: quæ actiones sunt de prædicamento qualitatis, & non huius prædicamenti.

Secundò, sumitur aliquando à Philosopho pro re acta, seu pro effectu, qui producitur ab efficiente: & sic etiam non spectat ad hoc prædicamentum, sed ad illa, ad quæ spectat res illa producta.

Tertiò sumitur pro respectu, seu relatione, quæ supponitur resultare in re, quæ aliam rem producit statim atque illam producit; & manet in illa re, quamdiu coexistit cum re producta: & actio hoc modo spectat potius ad prædicamentum *Ad aliquid*, quam ad hoc prædicamentum, si tamen detur talis actio, seu productio, de quo egi supra *disp. de relatione num. 46.*

Quartò sumitur pro respectu educentis ad formam, quæ educitur ab aliquo agente ex potentia alicuius subiecti.

Quintò pro respectu inducentis ad formam, quam inducit aliquod agens in aliquod subiectum.

Sextò deniq; sumitur pro respe-

ctu

ctu transmutantis ad transmutatum, mediante quo scilicet aliquod agens mutat aliquod subiectum.

19

Inductio potest esse sine eductione nō è contra.

Ex his tribus vltimis respectibus certum est posse dari respectū inducentis, sine respectu educentis; anima enim rationalis inducitur & non educitur: non potest tamen esse eductio sine inductione, nihil enim educitur ex potentia alicuius, quod non recipiatur in ipsomet. Potest etiam dari respectus transmutantis sine eductione, vt patet in transmutatione corporis, quæ est altera pars viuentis per animam rationalem; non tamen sine inductione, quia nihil potest transmutari proprie loquendo, hoc est intrinsece, per receptionem formæ, quam non habuit ante, quin inducatur illa forma in illud, quod transmutari dicitur. Vnde existimo actionem eductiuam realiter identificari actioni inductiuæ, & actionem transmutatiuā realiter identificari actioni inductiuæ in hoc sensu, quod illa actio, qua transmutatur aliquod subiectum, debeat necessario esse actio, qua inducatur aliquid in ipsum; & illa actio, qua inducitur in subiectū, debeat necessario esse actio, qua trāsmutatur; & denique illa actio qua aliquid educitur ex subiecto, debeat esse & actio, qua inducitur aliquid in ipsū, & consequenter actio, qua transmutatur illud subiectū. Vnde quādo *Scotus* videtur distinguere actiones has, existimo quod debeat intelligi, non de distinctione reali, sed potius de distinctione aliqua formali vel rationis, vel etiā de distinctione reali in hoc sensu, quod bene possit actio transmutantis aliqua esse distincta realiter ab omni actione eductiua, hoc enim est certum, quoties transmutatur aliqua res per formam, quæ non educitur è potentia eius.

Transmutatio potest dari sine eductione, sed non sine inductione.

Actio eductiua realiter identificatur alicui actioni inductiuæ & etiā actio transmutatiua.

20

An actio inductiua, & eductiua sit relatio intrinsecus adueniens.

Difficilius, est quod *Scotus* supra in *quarto, num.* 11. dicit, respectum inducentis ad inductum, & educentis ad eductum esse respectum intrinsecus aduenientem; respectum vero transmutantis ad transmutatum esse respectum extrinsecus aduenientem, atque adeo respectum transmutantis ad transmutatum solúmodo spectare ad hoc prædicamentum, non vero respectum inducentis aut educentis. Cuius rationem assignant, quod non possit esse forma inducta aut educta simul cum inducente aut educente, quin sit respectus eductionis aut inductionis; possit autē esse transmutans v. g. causa transmutatiua & transmutatū, hoc est subiectū ab ipso transmutabile sine transmutatione, nimirū in casu, quo poneretur aliquod impedimentum, vt si adesset fortior agens, aut deesset concursus diuinus. Hæc doctrina mihi semper visa est difficilis, & si vera esset, falsum esset quod paulo ante diximus, nempe actionem transmutatiuam identificari realiter sēper actioni inductiuæ alicui, & actionem eductiuam semper idētificari alicui actioni trāsmutatiuæ, quia omnis relatio extrinsecus adueniens distinguitur realiter ab omni relatione intrinsecus adueniēte, alias non ponerentur in prædicamentis realiter distinctis.

Contra partem affirmatiuam.

Ideo autem hæc doctrina visa mihi est difficilis *primò*, quia si distinguitur realiter actio eductiua à transmutatiua, sane transmutatiua nō potest esse prior quā eductiua, sed potius è contra eductiua debet esse prior: hoc autē sup-

Rr 2 po-

posito videtur quod relatio trãsmutantis seu actio transmutatiua sit intrinsecus adueniens, quia sequitur necessario suppositis extremis, & eductione formæ seu inductione eius ita, vt de potentia Dei absoluta nõ possit nõ esse magis quam similitudo duorũ alborum possit non esse, supposita eorũ coexistentia: sed illa relatio, quæ necessario sequitur positis extremis, & aliqua ratione priori, quæ nõ sit actio productiua istius relationis, est intrinsecus adueniens, vt patet ex dictis quęstione prima huius disputationis: ergo illa relatio transmutãtis esset extrinsecus adueniens in casu supposito.

Secundò, quia videtur quod relatio educentis aut inducentis sit extrinsecus aduenies, quia illa relatio est extrinsecus adueniens: quæ nõ sequitur necessario positis extremis & quibuscumque cõditionibus præuijs: sed posito calore v.g. & calefactiuo & omnibus prærequisitis ad eductioné aut inductionem, non necessario sequitur eductio aut inductio inter calorem & calefactiuũ illud, nã nõ sequeretur illa eductio aut inductio, si calor esset eductus ab alio calefactiuo, & si esset productus à solo Deo absque subiecto, nõ esset eductio aut inductio in vllo agente terminata ad illũ calorem: ergo tam bene est relatio extrinsecus aduenies, quam vnio materiæ ad formam aut vbi, quæ secundum Scotum sunt relationes extrinsecus aduenientes.

21 *Explicatio Doctoris.*

Propter has difficultates existimo Doctoré, quando dicit quod eductio & inductio sit relatio intrinsecus adueniens, intelligendũ esse conformiter ad principia alia communia de productione. Itaque quemadmodũ secundum illa principia causa producés, v.g. homo generans hominem, dicit duas productiones diuersæ rationis ad rem productam, vnã quæ spectat ad prædicamentũ actionis, & manet solummodo, vel quandiu manet res in fieri ab illa causa, vel quandiu actualiter dependet ab illa causa; & alteram productionem, quæ est de prædicamento Ad aliquid, quæ præsupponit priorem, & manet quãdiu extrema illa manent, siue res producta dependeat actualiter à causa, siue non dependeat; Ex quibus productionibus prior est relatio extrinsecus adueniens, posterior vero intrinsecus adueniens: Ita causa educens aut inducens dicit duplicem eductionem, aut inductionem; vnam quæ manet quãdiu res est in fieri, aut actu dependet ab inducente; & alteram, quæ ad illam sequitur & manet quandiu res educta, & educés existunt in rerum natura, siue actu depédeat res educta ab educente, siue nõ: ex quibus prior eductio aut inductio est relatio extrinsecus adueniens, & de illa procedit discursus præmissus cõtra doctrinam Scoti; posterior vero est intrinsecus adueniens, & de illa loquitur Scotus, nec contra eã facit ille discursus. An autem reuera sint illæ duæ eductiones, iisdem rationibus probãdum, aut improbandum est, quibus vtuntur authores ad probandum aut improbandum, quod detur paternitas intercedens inter patrem, & filium, & sequens necessario ad illos, supposita productione vnius ab altero. Quod totum dictum sit ad defensionem & intellectionem doctrinæ Scoti in prædicto loco.

Ex-

Explicatur ſententia Porretani de Actione.

22

Sententia Porretani de actione.

GIlbertus Porretanus definit Actionem *eſſe illud, ſecundū quod in id, quod ſubiicitur, agere dicimur*, id eſt, ſecundum quod trāſmutamus aliquod ſubiectum, inducendo aliquam formam in ipſum. Hoc eſt: Actio eſt aliqua forma, à qua formaliter denominatur aliqua cauſa actu tranſmutare aliquod ſubiectum. Quam definitionem admittit *Scotus* ſupra eſſe bonam, non tamen prout comprehendit omnem omnino reſpectum, qui ſpectat ad hoc prædicamentum, ſed prout comprehendit omnem actionem cauſæ efficientis, vt efficiens eſt. Ratio autem cur non admittat eam, vt comprehendentem omnem reſpectum huius prædicamenti, eſt, quia informatio quaſi actiua cauſæ formalis, à qua dicitur actu informare ſubiectum, ſpectat ad hoc prædicamentum, neque enim poteſt aſſignari aliud prædicamentum, ad quod ſpectet, & tamen non cōuenit ipſi proprie loquendo prædicta diffinitio, quia non eſt verum proprie loquēdo, quod forma agat in materiam, ſola enim cauſa efficiens dicitur proprie loquendo agere ex vſu Philoſophorum. Similiter concurſus materiæ, quo influit materialiter in formam, quæ ex potētia eius educitur, ſpectat ad hoc prædicamentū, & tamen propter eandem rationem non conuenit ipſi prædicta definitio, proprie loquendo. Ratio etiam cur *Scotus* admittit prædictam definitionem, vt comprehendentem omnes actiones cauſarum efficientium ſpectantes ad hoc prędicamentum eſt, quod omnibus & ſolis illis conueniat propriè loquēdo: omnis enim, & ſola cauſa efficiens actione huius prædicaméti agit in id, quod ſubiicitur.

Definitio actionis data à Gilberto non comprehendit omnē actionem prædicamenti huius.

23

Dices: Deus eſt cauſa efficiens reſpectu effectus, quē creat, v.g. reſpectu Angeli, & tamen non agit in aliquid, quod ſubiicitur: quia Angelus creatus non fit ex præſuppoſito aliquo ſubiecto, in quod diceretur Deus agere, dum producit Angelum.

Reſpondetur ad hoc cōmuniter, Deum producēdo talem effectū non agere actione huius prædicamenti, quia non datur actio huius prædicamenti, niſi reſpectu effectus, qui accidentaliter dependet ab agente ſic, vt poſſit eſſe ſine tali dependentia: Angelus autem non ſic accidentaliter dependet à Deo, ſed eſſentialiter, vnde dependentia ipſius ad Deū eſt identificata realiter ipſi.

Dices ſecundò: Deus poſſet creare albedinē extra omne ſubiectū; & dependentia albedinis ab ipſo in tali caſu eſſet dependentia accidentalis, quia poſſet eſſe abſq; tali dependentia; ſed tamē Deus ſic producendo albedinē non ageret in id, quod ſubijcitur: ergo illa definitio actionis non comprehendit omnem actionem huius prædicamenti. Probatur conſequētia, quia omnis actio, à qua accidentaliter depēdet effectus, ſpectat ad hoc prædicamentum.

Reſpondetur negando conſequentiam cum ſua probatione, quia ſolum actiones cauſarum ſecundarum ſpectāt ad hoc prędicamentum.

24

Et ſi quæras, cur illæ ſolæ ſpectarent potius quā omnes, à quibus accidentaliter tantum dependerent effectus, & non eſſentialiter.

Reſpondeo, in mea ſententia ratio-

tionem esse facilem, quia nulla actio spectat ad hoc prædicamentum præter actiones, quæ sunt accidentia: nulla autem actio Dei solius, siue ab ea essentialiter siue accidentaliter depēdet effectus, est accidens, nam consistit, vt suo loco dicam, in volitione libera Dei, qua vult effectum producere, quæ volitio non est accidens, vt patet. Quod si actio Dei esset quid distinctum à Deo & effectu, profecto non esset vlla ratio cur excluderetur ab hoc prædicamento, & consequenter quandoquidem non cōueniret ipsi prædicta definitio, nō esset bona, quandoquidem non comprehenderet omnem actionem etiam effectiuam spectantem ad hoc prædicamentum.

Dices tertiò: Actio, qua creatura crearet, spectaret ad hoc prędicamentum, & tamen non conueniret ipsi prædicta definitio.

Respondeo, secundum plurimos *Scotistas*, non esse possibilem talem actionem; quod si possibilis esset, profecto prædicta descriptio actionis vt sic non esset bona: vnde illi qui tenent, quod creatura possit de potētia Dei absoluta creare vel totaliter vel partialiter, debent consequenter negare prædictam definitionem, vt adæquatam omni actioni spectāti ad hoc prædicamentū; nec esset magnū inconueniēs negare bonitatem eius; neq; enim Gilbertus ille Porretanus tātæ authoritatis haberi debet, vt nō possit negari definitio quæcūque ab ipso tradita, si non constaret bonitas eius aliunde quā ab ipsius authoritate.

Clarior explicatio Actionis.

25 QVod si velit aliquis clarius, & sine inuolutione aliarū difficultatū non necessario hîc examinandarū declarare naturā actionis vt sic, spectantis ad hoc prædicamentū: Dico Actionem vt sic comprehendentem omne illud, quod spectat ad hoc prædicamentum, bene explicari *esse accidens, quo mediante formaliter aliquid cōmunicat esse alteri, abstrahendo à modo quo communicat illud esse, siue scilicet id fiat per receptionem, siue per informationem, aut inhæsionem; siue sine receptione aut inhæsione aut informatione*. Hæc descriptio patet esse bona, quia omni & soli actioni huius prędicamenti conuenit; conuenit enim influxui, quo materia dat esse formæ; & informationi, qua forma informat materiam, dando seipsam illi, & influxui, quo efficiens producit quemcumque effectum, quem producit mediāte accidente, siue illud producit transmutando, siue sine transmutatione, quidquid sit an actio talis absque transmutatione sit possibilis, necne. Excluditur autem actio Dei omnis, quæ consisteret in volitione eius, & quæ identificaretur realiter effectui producto, quia nec volitio eius est accidens, nec aliquid identificatum realiter creaturæ est accidens respectu istius creaturæ, vt patet.

Clarior explicatio actionis.

Actio autem causæ efficientis, vt sic, potest bene describi *esse accidens, à quo actualiter denominatur producere aliquid, aut dare ipsi esse absque receptione, aut informatione eius, aut inhæsione in ipso*. Hæc descriptio similiter patet, quia omni & soli cōuenit. Dicitur *dare ipsi esse*, quia in hoc conuenit actio causæ efficientis cum causalitate causę materialis & formalis. Dicitur *absque receptione*, vt distinguatur à causalitate causæ materialis. Dicitur *absque infor-*

Quid actio causæ efficientis.

informatione aut inhæsione, vt distinguatur à causalitate causę formalis tam substantialis quam accidentalis. Solum potest esse difficultas circa totam hanc resolutionē in illo quod dixi, actionem vt sic comprehendentem omne, quod spectat ad hoc prædicamentum, & actionem vt sic cōprehendentem omnem actionem causæ efficientis spectantem ad hoc prædicamentum esse accidens: nam qui negant intercedere inter causam & effectum aliquod medium, negarent consequenter actionem vt sic debere esse accidens; vnde ne videamur supponere hoc gratis, iam veritatem istius suppositi examinabimus: & quia est eadem ratio de actione vt sic, & de actione causæ efficientis, breuitatis & claritatis causa solum in particulari examinabimus an id sit verum de actione causæ efficientis.

An detur aliquid medium inter efficiens & effectū, quod habeat rationem actionis.

26 PRima *sententia* est *Nominalium* non requiri aliquid medium inter causam efficientem, & effectum ab ipso productum ad hoc vt denominetur formaliter producere illum effectum. Hanc tenent expresse *Occamus quodl. 6. Gabriel. in 1. dist. 30. Greg. in 1. dist. 28. q. 1. Aliaco in 1. q. 7. Rubion. 3. dist. 1. q. 1. Baconius ibid.* quos sequitur *VVaddingus de Incarnatione disput. proœm. dub. 3.* qui eam tribuit *D. Thomæ*.

Communior sententia inter alios authores tam *Scotistas* & *Thomistas*, quam *recentiores*, est intercedere aliquid inter causam, & effectum ab ipso productum, à quo formaliter habeat esse producens talem effectum, & quod consequenter habeat rationem actionis.

CONCLVSIO I.

27 *Non datur actio media inter causā, & effectū, quæ à nulla alia causa nequit produci.*

QVotiescumque causa aliqua producit aliquem effectum qui non potest ab vlla alia causa produci, non non est necesse vt intercedat aliquid inter illam causam & effectum realiter ab ipsis distinctum, à quo formaliter illa causa habeat producere illum effectum: sed illa causa habebit denominationem formalem producentis, aut seipsa, supposita existentia effectus, aut ab ipsomet effectu existente, & effectus habebit denominationem formalē producti à seipso.* Hæc conclusio debet esse cōmunis inter authores vtriusque sentētiæ præmissæ, nec enim authores secundæ requirunt vniuersim debere intercedere inter causam & effectum actionē mediam distinctam realiter, sed loquuntur in sensu conclusionis tertiæ.

Probatur prima pars conclusionis, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed non est necessitas ponendi aliquam actionem mediam inter causam & effectum in casu conclusionis; ergo non est ponenda. Probatur minor, quia si esset aliqua necessitas, maxime vt haberetur denominatio noua producentis in causa, & producti in effectu: sed ad hoc non est necesse vt ponatur aliquid tale; potest enim dici quod causa denominetur produci ab ipsomet effectu, qui seipso egreditur à tali causa, vel certe, quod causa seipsa producat, supposita existentia effectus: quod probo clarissime, quia in sententia admittente actionem mediam

inter causam & effectũ, licet dicatur de nouo de illa causa, quod sit causa, à qua egreditur illa actio, & de actione quod sit egrediens actu ab illa causa, non tamen ponitur aliquid mediũ inter causam & actionem: & ratio quare nõ ponitur aliquid mediũ, est quia actio illa nõ potest esse, nisi à tali causa, quod si potuisset, nulla esset ratio, quare non poneretur aliquid medium inter illã, & causam tam bene, quam ipsamet ponitur inter causam & effectum per ipsam productũ: ergo quoties effectus aliquis nequit procedere ab vlla causa nisi ab vna causa determinata, tum nõ debet asseri aliquid medium: sed denominationes omnes poterũt prouenire ab ipsamet causa & effectu illo.

28 *Ex his habetur* primò, si solus Deus possit creare, vt communior sententia tenet, & si vlterius effectus, qui creari exigũt, nequeant produci aliter quã per creationem, inter tales effectus & Deum non debere intercedere aliquam actionem mediam. Dixi autẽ, si tales effectus nequeãt aliter produci, quia mihi certum est quod Deus possit creare aliquos effectus, qui possunt aliter produci quam per creationem; potest enim creare albedinem extra omne subiectum, quæ albedo posset educi è potentia subiecti, & huiusmodi effectus & quãdo crearentur & quando educerentur, deberent non obstantibus principijs iam positis produci mediante actione media, nisi aliunde constaret quod non.

Aliquis effectus potest creari, qui nõ exigit creari

Sequitur secundò, quod si qualitates, quæ producuntur à potentijs vitalibus, per quas vitaliter tendunt in sua obiecta, de quibus in libris *de anima*, nequeant produci nisi ab illis potentijs etiam de potẽtia Dei absoluta, vt multi tenent, eas nõ debere produci mediante actione realiter ab ipsis & causis distincta.

CONCLVSIO II.

29 *Non intercedit aliqua actio media inter Deum, & vnũ effectum ab ipso solo productum.*

NOn est necesse vt intercedat aliqua actio media inter Deum & effectum vllum ab ipso solo productum. Hæc est iuxta primam sententiam, & videtur esse contra multos ex illis, qui tenent secundam sententiam quantum ad effectus, qui licet à solo Deo procedunt, possent tamen ab ipso, & causa secunda prouenire.

Probatur, quia sufficienter determinaretur Deus ad productionem talis effectus per volitionẽ suam liberam, per quam vellet ipsum producere se solo absque vllo alio intermedio; posita enim tali volitione, & separato quocumque alio, effectus ille produceretur.

Confirmatur, quia Deus per volitionem suam potest determinari ad producendum actu ex pluribus indiuiduis, quæ ab ipso & causa secũda in talibus circũstantijs produci possunt, hoc numero indiuiduum potius quam aliud: ergo similiter posset determinari per volitionem suam absque aliquo alio medio ad producendum hunc effectum, calorem, v. g. potius quam alium effectum.

30 *Dices:* quando effectus ille, v. g. calor procederet à Deo, & causa secunda, esset Deus & effectus & volitio libera Dei, qua vellet ipsum producere tali tempore; & tamen Deus solus absque actione causæ secundæ non produceret illum effectum: ergo quando Deus solus produceret illum

illum effectum, debet esse aliquid aliud præter effectum & volitionem illam & Deum, nempe illud quod supplet defectum actionis causæ secundæ.

Respondeo distinguendo antecedens pro secunda parte: esset eadem formaliter volitio diuina, qua vellet producere illum effectum se solo, nego; qua vellet cum causa secunda, concedo antecedens: & similiter distinguo consequens: præter volitionem qua vellet cum causa secunda illum producere, concedo: præter volitionem qua vellet se solo illud producere, nego consequentiam.

Dices secundò: Deus non potest habere hanc numero volitionem formaliter distinctam ab alia numero volitione, nisi connotando aliquid, quod non connotatur ab alia volitione; sed nisi ponatur aliqua actio intermedia inter Deum & effectum, qui ab ipso & causa secunda produci potest, non potest connotari per volitionem, qua se solo produceret ipsum, aliquid, quod non connotaretur per volitionem, qua simul cum causa secunda produceret ipsum: ergo non haberet diuersas formaliter volitiones in vtroque casu, & consequenter debet admitti aliquid medium.

Respondeo breuiter, relinquendo exactiorem huius rei discussionem pro Theologia & tractatu de voluntate Dei, negando minorem, quia, quando haberet volitionem producendi se solo effectum, connotaretur negatio concursus causæ secundæ; & quando vellet producere cum causa secunda, connotaretur concursus causæ secundæ. Addendum vero ad hæc, quod, si Deus non posset per volitionem suam intrinsecam absque aliquo superaddito producere effectum, tum, tam necessario debere interuenire aliquid distinctum ab ipso & effectu quocumque, qui ab ipso & creatura produci posset, etiam quando produceretur ab ipso solo, quàm debet intercedere aliquid distinctum inter ignem & calorem, à quo ignis dicatur producere calorem; eadem enim prorsus est ratio.

CONCLVSIO III.

31 *Requiritur actio media inter causam secundã & effectum, qui ab alia produci potest.*

Q*Vando causa secunda producit aliquem effectum, qui posset ab alia causa sine ipsa produci, requiritur actio media, vt dicatur formaliter producere illam*. Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam.

Probatur, quia non potest dari denominatio realis absque causa aliqua reali, à qua prouenіat: sed denominatio actu causantis, seu producentis, seu agentis est denominatio realis: realiter enim & vere agit, & producit, & causat effectum causa efficiens, v. g. ignis calorem: ergo debet dari aliqua causa, vnde proueniat: sed absque aliquo intermedio inter ignem & calorẽ, non daretur vlla causa, vnde oriretur illa denominatio causantis in igne: ergo datur aliquid intermedium. Probatur minor, quia illa denominatio non prouenit ab ipso igne, nec à calore, nec ab vtroque solo, nec ab vtroque simul, & respectu ad non esse immediate præcedens fundato in calore, quia omnia illa possunt esse absque illa denominatione, in casu scilicet, quo calor productus ab vno igne non esset productus ab illo, sed ab

alio

alio igne: sed nihil aliud potest assignari, quod sit causa istius denominationis, nisi assignetur aliquid intermedium distinctum realiter ab omnibus illis: ergo, nisi assignetur tale quid, non poterit dari causa istius denominationis realis.

Confirmatur, quia impossibile est aliquid, præsertim finitum, transire de nouo à contradictorio ad contradictorium, absque aliqua mutatione vel intrinseca, vel extrinseca, hoc est, nisi sit aliquid nouum, ratione cuius iam sit ille transitus, & ante non fuit: cur enim iam esset, & ante non fuit ille transitus, nisi iam fieret aliquid, quod ante non fuit? sed ignis quando producit calorem, transit à non esse producens ad esse producens: iam enim producit, & ante non produxit: ergo debet iam esse aliquid, quod ante non fuit, ratione cuius dicatur iam de igne quod producat, cum ante non diceretur de ipso. Sed ex dictis nihil assignari potest, nisi aliquid intermedium ponatur distinctum ab igne & calore, etiã simul sũptis, & posito respectu ad nõesse immediate præcedẽs: ergo necessario est aliquid tale admittẽdũ.

32 Hoc est fundamentum præcipuum huius conclusionis, & propterea stabiliendum est per solutionem præcipuarum respõsionum, quas aduersarij dare solent. *Aliqui dicunt* ignem producere calorem per denominationem desumptam ab ipso calore, & negant, illum calorem numero, qui producitur ab vno igne, posse produci ab alio igne, sicut nos ipsi, qui asserimus actionem mediam, negamus actionẽ vnius causæ posse esse actionem alterius causæ.

Sed contra hoc est, quod calor, qui est productus ab vno igne, conseruetur in rerum natura absque vllo igne, vt est euidens: ergo calor ille non habet essentialem dependentiam ab illo igne, & consequenter poterit absque inconueniente vllo ab alio igne prouenire. Non est autem idem de actione, quia actio habet essentialem dependentiam à causa, à qua prouenit, ita vt non possit prouenire ab alia causa, vt colligitur ex eo, quod aliàs produceretur per aliam actionem, sicut ipsemet calor, & sic daretur processus in infinitum, quod est inconueniens.

Confirmatur, quia certum est calorem, qui producitur ab igne, posse produci à solo Deo, sicut potest ab ipso conseruari; sed hoc sufficit ad probandum quod non posset ignis habere ab ipso calore denominationem producentis.

Adde, hanc responsionem destruere suppositum conclusionis, quæ loquitur de effectu, qui possit ab alia causa prouenire; vnde non est ad propositum.

Respondent alij, quod ignis denominatur producens calorem, denominatione desumpta a calore, non quomodocumque; sed vt est in fieri ab illo igne.

Contra, quia quæro, à quo habet calor ille denominationem hanc, quod sit in fieri ab hoc igne, non à sua entitate, nec ab entitate ignis, nec ab vtraq; simul? quia possent esse simul absque illa denominatione: ergo debet assignari aliquid aliud, à quo calor habet illam denominationem, distinctum ab igne & calore, quod est nostrum intentum.

Re-

33 *Respondent Nominales* falsum esse principium nostrum, nimirũ non posse denominationem nouam haberi absque causa noua, aut non posse transiri de contradictorio in contradictorium absque aliqua mutatione intrinseca, aut extrinseca: quod ostendunt, quia Deus potest facere aliquem de nouo Regem, qui non fuit antè Rex, absque vlla mutatione noua intrinseca, aut extrinseca, & in tali casu absque tali mutatione vlla transiret Deus de non faciente Regem ad facientem Regem, & homo transiret de non Rege ad Regem: ergo falsum est prædictum principium.

Nec valet dicere, quod hæ mutationes & denominationes sint mutationes & denominationes morales, aut rationis, & quod propterea non sit absurdum admittere tales mutationes & denominationes nouas absque aliqua causa noua, licet id esset absurdum de denominationibus & mutationibus realibus. Hoc inquam non valet, tum quia qua ratione tu dicis, quod mutatio moralis possit fieri absque forma noua, idem poterit alius dicere de mutatione reali; nec facile assignari poterit disparitas; tum & præcipue, quia denominationes morales & rationis fundantur in aliquo reali, vnde nisi sit aliquid reale nouum, nõ videtur cur esset mutatio moralis, aut rationis noua, vt patet ex eo, quod nõ possit dari respectus rationis visi, aut cogniti de nouo, nisi daretur visio realis, aut cognitio de nouo; nec in humanis fit aliquis de nouo Rex absque titulo veteri, nisi fiat institutio actiua realis noua.

Confirmatur, quia nisi sit, vel fuerit, vel erit aliquid reale respiciens illud, quod mutatur moraliter, aut rationaliter potius quam aliud, non erit possibile quod ipsum potius quam aliud sic mutetur, nisi possit dari mutatio realis noua absque causa reali noua.

34 *Impugnatur ergo aliter* prædicta responsio, quia licet possit prouenire denominatio & mutatio aliqua noua absque causa noua, quando illa causa dans denominationem est libera & infinita, quemadmodum est volitio diuina, à qua oritur illa denominatio Regis; tamen impossibile est, quod talis denominatio noua proueniat absque causa noua, quando causa dans denominationem est limitata, & non libera, sed necessaria in causando, aut denominando. Et sane aliàs posset quis dicere, quod paries, qui ob defectum albedinis non disgregabat visum, postea vero disgregat visum, non esset mutatus ad albedinem, nec ad aliquam formam, quam non habuit ante, quando non disgregabat: sed ita contingit in proposito nostro, nam ignis & calor ab ipso productus sunt entia limitata, & non denominant libere, sed naturaliter quidquid denominant: ergo impossibile est vt ab illis proueniat denominatio noua producentis absque aliqua mutatione noua intrinseca, vel extrinseca.

Respondent denique alij, ignem habere denominationem producentis actu hunc calorem, ex eo quod calor actu egrediatur ab ipso, & calorem actu egredi ab igne seipso ex suppositione quod Deus velit vt ab ipso egrediatur. Itaque vt sit denominatio realis producentis in igne, aut in quacumque causa, requiritur ipsamet

met causa cum virtute in actu primo, applicatione ad passum dispositum, & volitio diuina determinans illam causam in actu secundo ad productionem effectus, sicut in communiori sententia ad hoc, vt sit hic numero calor productus ab hoc igne, requiritur ignis applicatus ad talem materiam bene dispositam, & volitio diuina.

35 *Contra hanc responsionem* vrgeri potest, quod ipsa volitio diuina talis, qua mediante produceretur aliquid ab hac causa, deberet distingui à volitione, qua produceretur ille effectus ab alia causa; sed non posset distingui absque eo, quod connotaretur aliquid per primam, quod non connotaretur per secundam: sed non connotaretur, nisi poneretur aliqua actio in hac causa distincta ab effectu, & ipsamet causa: ergo non sufficit prædicta respõsio.

Dices, primam volitionem connotare negationem egressus effectus ab alia causa, à qua non dicitur procedere, & secundam volitionem connotare negationem egressus istius effectus ab altera causa, à qua procederet effectus per primam causam.

Contra, quia quæro quid est egressus ille, cuius negatio, vel affirmatio cõnotatur per vtramque volitionem. Si aliquid distinctum à causa & effectu, quod sit quid positiuum, habetur intentum; si aliquid distinctum quod sit negatiuum, ergo datur realiter à parte rei negatio negationis, & per positionem realem vnius negationis tollitur altera, ac è contra, quo nihil absurdius. Si nihil distinctum: ergo quandoquidem posita quacumque ex volitionibus illis ponatur causa & effectus, sequitur quod nulla ex illis volitionibus connotet negationem eius. Hæc impugnatio est valde vrgens in sententia distinguentium formaliter volitiones diuinas per connotata aliqua.

Impugnatur secundò: quia licet non possit negari, quin omnis causa creata dependeat à volitione diuina in agendo ita, vt nihil possit agere, nisi sit volitio diuina, propter essentialem subordinationem causarum secundarum ad Deum, tamen habent etiam causæ secundæ virtutem suam, secundum quam agere possent, etiam si non haberent talem subordinationem; & quantum possumus absque inconueniẽti eodem modo debemus discurrere de concursu ipsorum ad effectum, quo discurreremus in casu, quo non haberent talem subordinationem: sed in eo casu debuissemus propter prædictũ argumentum tribuere causis secundis actionem propriam distinctam: ergo & de facto talis est ipsis attribuenda.

36 *Improbatur tertiò*: quia si applicarẽtur duæ causæ, v.g. duo ignes ad idem passum, nisi vna ex ipsis aliter se haberet ad effectum, quam altera, non deberet dici potius illum effectum producere quam altera: sed si non poneretur aliud tum in rerum natura, præter effectum, & causam, & volitionem diuinam, non aliter se haberet vna, quam altera ad effectum vt patet: ergo vt vna ex ipsis potius quam alia dicatur producere effectum, debet aliquid aliud poni in rerum natura, & consequẽter dabitur actio media & distincta ab illis omnibus.

Improbatur quartò: quia si sufficeret volitio diuina, vt hæc causa ageret potius, quam altera absque

absque eo quod per volitionem illam diuinam aliquid produceretur præter causam & effectum, posset similiter dici quod ignis posset frigefacere,& aqua calefacere, absque eo, quod ignis haberet frigus, aut aqua calorem, posita volitione diuina, qua vellet quod ab aqua egrederetur calor, & ab igne frigus, nec posset conuinci vlla ratione qui ita diceret: sed hoc est absurdum: ergo non est approbanda prædicta *Nominalium* doctrina.

Fundamentum aduersariorum soluitur.

Per hæc soluitur etiam fundamentum aduersariorum consistēs in hoc, quod non sint multiplicanda entia sine necessitate,& quod non sit necessitas ponendi actionem aliquam mediam inter causam & effectum; iam enim ostendimus summā actionis mediæ necessitatem, sine qua scilicet non potest intelligi, quomodo causa possit dici producere effectum.

Quid sit illa actio media, & in quo subiecto.

37

OMnes fatentur, illud mediū intercedens inter causam & effectum,quod vocatur actio, esse acccidens; sed controuertitur an sit accidens absolutum, an respectiuum; & deinde controuertitur, in quonam subiecto subiectatur, quibusdam dicentibus quod in passo, alijs quod in agente. Et quamuis prima controuersia soluta sit supra *quæst.* 1. vbi ostendimus in genere,sex vltima prædicamenta esse respectus; tamen claritatis causa hic in particulari aliquid addemus.

CONCLVSIO I.

Actio media inter causam & effectum est relatio extrinsecus adueniens.

ILlud positiuum, in quo formaliter consistit actio, non est quid absolutum, sed est respectus extrinsecus adueniens. Hæc est *Doctoris in 4. distinct.13. quæst.* 1. cum suis contra communem Thomistarū & recentiorum sententiam.

Probatur prima pars, quia illud positiuum nō potest intelligi,nisi per modum respectus, quo refertur agens ad rem productam: ergo non est quid absolutum.

Dices consequentiam non valere, quia multa absoluta nequeunt intelligi, nisi per modum respectus, ob respectum transcendentalem, quem essentialiter includunt, vt patet de materia,forma, intellectu, voluntate, intellectione &c. ergo quamuis actio nō posset intelligi, nisi per modum respectus,nō propterea debet dici quod non sit quid absolutum,sed ad summum tantum sequitur, quod dicat respectum transcendentalem.

38

*Contra primò,*quia licet aliquid absolutum non possit intelligi, nisi per modū respectus aliqualiter, tamē omne absolutum potest intelligi sine eo, quod intelligatur per modum respectus actualiter ordinantis vnum ad aliud,vt patet tam in exemplis allatis, quam in cæteris omnibus, de quibus non est controuersia: ergo cum actio non possit intelligi, nisi per modum actualiter ordinantis vnum ad aliud,non potest esse absolutum.

Contra secundò: quotiescumque est aliquid, quod nequit intelligi, nisi per modū respectus, debet dici quod sit respectus, & non absolutum, nisi sit aliqua alia ratio, ob quam constet oppositum: sed nulla est ratio, ob quam constet actionem esse absolutum quid: ergo dicendum est quod non sit absolutum, sed potius respectus, si non possit intelli-

telligi, nisi per modum respectus. Probatur maior; quia aliàs non esset principium, vnde possit colligi quod aliquid sit respectus; posset enim dici de similitudine, paternitate, & quocumque omnino respectu, quod licet non posset intelligi, nisi per modum respectus, tamen non esset respectus, sed quid absolutum.

Contra tertiò, quia falsum est quod absolutum vllum non possit intelligi, nisi per modum respectus: nam in exemplis allatis absoluta non intelliguntur per modum respectus seu relationis; sed potius per modum respectiuorum & relatiuorum; non vero idem est esse intelligibile per modum respectus, & per modum respectiui.

Ex his probatur manifeste secunda pars, si enim sit aliquid reale positiuum, & non sit absolutum, debet esse respectus: sed non est intrinsecus adueniens, ergo extrinsecus. Consequentia est euidens; probatur subsumptum, tum quia omnis respectus intrinsecus adueniens est de prædicamẽto ad aliquid, actio vero est alterius prædicamenti; tum etiam & maxime, quia respectus intrinsecus adueniens præsupponit aliquid in extremis, cum quo habet necessariam connexionem, actio vero nihil præsupponit in ipsis, ratione cuius sequeretur necessariò.

CONCLVSIO II.

39 *Actio subiectatur in agente.*

ACtio subiectatur in agente. Hæc est etiam *Scoti* cum suis supra contra eosdem Thomistas & recentiores.

Probatur, quia si sit respectus denominans formaliter agens, congruentius dicitur esse in ipso agente, quam in aliquo alio, quãdo agens est capax eius.

Confirmatur, quia cum sit accidẽs debet subiectari in aliquo: sed non est potior ratio cur in alio quam in agente: ergo debet dici quod subiectatur in ipso.

Confirmatur secundò, quia illud per quod denominatur Pater æternus generare filium, est in ipso Patre æterno: ergo id per quod denominatur creatura generare, est in creatura, eadem enim est ratio.

Confirmatur tertiò, quia valde difficile est ponere ipsam passionem in passo, propter prioritatẽ, quam habere debet ad passum, ex eo quod sit illud per quod producitur, & propter posterioritatem, quam deberet habere ex eo, quod subiectaretur in illo, & dependeret ab illo. Quæ difficultas tolleretur, aut si nõ poneretur passio distincta ab actione, & actio poneretur in agẽte; aut si identificaretur passio actioni; & vtraque poneretur in agente, & non posset tam bene tolli, si vtraque poneretur in passo: sed si vtraque identificari possunt, vtraque tam potest poni in agente quam in passo: ergo potius id dicendum esset, quam quod vtraque ponatur in passo; sed aduersarij propterea potissimum ponunt actionem in passo, quod debeat realiter identificari passioni, & quod passio debeat poni in passo: ergo cum hoc non sit verum ex hypothesi identificationis, passionis, & actionis, absolute debet dici quod actio sit ponenda in agente.

40 *Probatur secundò*, quia si aliquid non subiectatum in ipso agente esset actio eius, maxime vnio quę est inter formam, quam pro-

producit in subiecto, quod transmutat: sed illa vnio non est eius actio: ergo. Probatur minor, quia, vt fatentur ipsi aduersarij, eadem numero vnio, quæ est inter materiam & formam totius producti per causam secundam, potuisset esse, etiam in fieri, inter ipsa, quamuis causa secunda illud totum non produceret: ergo non est actio causæ secundæ. Probatur consequentia, quia quod est actio causæ secundæ non potest esse simul cum causa secunda, saltem in fieri, quin denominet ipsam causam secundam agentē, seu producentem.

Dices vnionē quomodocumq; non esse actionem, sed vnionem in fieri ab ipsa causa secunda.

Contra, quia quæro quid addat vnioni in fieri illud, *à causa secunda*: si nihil, ergo idem est vnio in fieri, & vnio in fieri à causa secūda, & consequenter frustra additur; si aliquid, quæro quid sit, & nunquam credo aduersarios satisfacturos, nisi recurrant ad aliquem respectum fundatum in vnione vel in agēte, vel certe ad aliquid aliquo modo distinctum ab vnione: & si hoc dicāt nō poterūt assignare, cur ille respectus vel illud distinctum non sit actio potius, quam ipsa vnio.

41 *Obiicies* contra primam conclusionem: Prius est effectum produci, quam causam dicere respectum actualem ad ipsum; ergo actio, qua producitur, non potest consistere in respectu, actio enim debet esse prior termino. Probatur antecedens, quia omnis respectus actualis est posterius suo fundamento & termino.

Confirmatur, quia in eodem instanti debet esse actio & passio, sunt enim correlationes, & propterea simul natura; sed passio est posterior effectu; ergo & actio, aliàs actio esset prior passione.

Propter hoc argumentum quidam Scotistæ concedunt effectū in fieri præcedere quemcumque respectum agentis ad ipsum: quibus etiam ipsemet *Scotus* fauere videtur, dum ait in 2. *dist.* 1. *quæst.* 2. ad absolutum in causa sequi absolutum in effectu, & postea resultare relationem. Sed reuera hoc concesso non video, quomodo possint dicere respectum agentis ad illum terminū, aut esse intrinsecus aduenientē aut esse actionem; nam si sequatur ad terminum in fieri eo modo, quo terminus est in fieri ab agente illo, erit intrinsecus adueniens, quia sequetur necessario inter extrema ad aliquid prius, sicut paternitas est respectus intrinsecus adueniens ex eo quod sequatur ad positionem generationis, secundum aduersarios. *Deinde* propterea ponitur actio, vt terminus ponatur in fieri; si ergo habet esse in fieri antecedenter ad illum respectum, quomodo ille respectus erit actio?

Confirmatur, quia non requiritur actio nisi vt effectus ponatur in fieri: ergo si intelligitur esse in fieri antecedenter ad illū respectum, ille respectus nequit esse actio, imo frustra omnino ponitur.

42 *Respondeo ergo aliter* negando antecedens, & distinguendo eius probationem: omnis respectus, per quem producitur fundamētum, aut terminus, nego: per quē non producitur, trāseat: actio autem est respectus, quo producitur suus terminus, & propterea non debet esse posterior ipso. Neque hæc responsio mira debet videri, quia similis datur cō-

muni-

muniter in alia materia: quando enim dicitur quod paternitas nõ possit esse generatio, qua producitur Filius æternus, quia paternitas, cum sit relatio patris ad filiũ, debet præsupponere ipsum filiũ: Respondetur communiter non omnem relationem debere præsupponere suum terminum, sed solas illas, quibus non producuntur termini.

Qui respectus non debent præsupponere terminos.

Responsio ad Scotum.

Ad authoritatem vero *Scoti*, Respondeo, eum sic intelligendũ, vt velit non necessariò præequiri ad hoc vt effectus producatur, aliquod absolutum ex parte causæ, quod sit actio; quia ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu, cum quo tamen stat quod præsupponi posset & deberet aliquis respectus; & quando dicit quod respectus sequuntur, loquitur de respectibus intrinsecùs aduenientibus.

Ad confirmationem respondetur concedendo maiorem, & negãdo minorem, quia non omne, quod subiectatur in subiecto aliquo, est posterius natura ipso, sed solum quæ subiectantur in ipso, & non sunt rationes formales ponendi ipsum in esse siue essentiæ, siue existentiæ: passio autem est ratio formalis ponendi terminum actionis existentem actu.

43

Dices: subiectum est causa materialis omnis formæ accidẽtalis subiectatæ in ipso: ergo debet esse prius natura omni tali forma & consequenter passione.

Respondeo distinguendo antecedens: per quam formaliter non ponitur existens, concedo; per quam ponitur existens, nego antecedens, & similiter distinguo consequens primum, & nego secundam consequentiam.

Dices: Passio educitur e potentia istius termini: ergo est causa materialis ipsius. Probatur antecedens, quia passio dependet ab illo termino in fieri & conseruari: sed eatenus aliquid dicitur educi e potentia subiecti, quatenus sic dependet ab ipso: ergo passio educitur e potentia sui subiecti. *Respondeo* negando antecedens, & ad probationem distinguo maiorem; dependet ab ipso tanquam ab aliquo priori, nego; tanquam ab aliquo posteriori, concedo; & conformiter ad hoc, distinguo minorem & nego consequentiam.

Dices: passio illa non accipit esse per creationem: ergo per eductionem: nec enim datur mediũ inter hæc, quod aliquid accipiat esse per creationem, ac per eductionem; nam accipere esse per creationem est accipere esse cũ independẽtia à subiecto, tãquam à priori; & accipere esse per eductionem est accipere esse cum dependentia; inter autem accipere esse cum dependentia & sine dependentia, non datur medium.

44

Retorquetur replica.

Hæc replica est difficilis, sed imprimis potest retorqueri contra aduersarios, quia actio, qua produceretur calor extra subiectũ, se tenet ex parte caloris secundum ipsos, & est accidens. Peto an illud accidens sit prius effectu; si non sit, nec passio nostra, quamuis se teneat ex parte effectus, debet esse prior, quia est eadem ratio; si sit prius, tum peto an dependeat ab effectu, necne; aut an producatur per creationem: si dicatur quod non, idem dicatur de passione: si dicatur quod sic, tunc dicatur similiter quod passio non obstante prioritate dependeat. Quod si dicatur cum aduersarijs actionẽ illam

illam creatiuam non esse in subiecto producto per eam; sed adhærere tantum illi, & propterea nec creari, nec dependere; non dependere quidem, quia prior est; nec creari, quia essentialiter adhæret ipsi. Idem dici potest de passione: & hęc sit prima responsio ad replicam.

Respondetur secundò, si dependentia à subiecto, tanquam à posteriori, non sufficiat ad impediendam creationem, propter hanc replicam potius dicendum quod nō detur passio aliqua realiter distincta ab actione, sed quod eadem actio, quæ est in agente, denominet & agens agere, & effectum produci, sicut eadem volitio denominat voluntatem volentem, & obiectum volitum, & sicut eadem vnio denominat naturam humanam vnitam Verbo, & Verbum vnitum naturæ.

45 *Et fundamentū* huius est, quod non sit eadem ratio ponendi passionem ex parte termini, & actionem ex parte agentis, sicut non est eadem ratio ponendi volitionem ex parte obiecti & voluntatis, nec vnionem ex parte naturæ assumptæ & Verbi. Ideo autem non est eadem ratio ponendi passionem ex parte termini prædicti, & actionem ex parte agentis, propter ipsammet difficultatem replicæ, nempe quia deberet esse prior illo ac independens ab illo; ex alia vero parte, si poneretur in illo, deberet esse dependens ab illo, quia aliàs crearetur, quod est falsum: ergo non potest poni ex parte ipsius; sed nulla est ratio impediens quo minus posset actio poni ex parte agentis: ergo non est eadem ratio ponēdi passionem ex parte termini, & actionem ex parte agentis.

Nec refert quod passio ponatur in prædicamento Passionis à *Philosopho & Scoto*, & quod secūdum eosdem prædicamenta distinguantur realiter; nam quantū ad *Scotum* attinet, ipse potest dici hoc supposuisse ex mente Philosophi, & ex suppositione quod aliàs nō esset inconueniens, aliquid poni ex parte termini, à quo haberet produci formaliter; in hac autem responsione supponitur oppositum. Quantum autem ad ipsummet Philosophum, ipse posset intelligi de respectu passionis fundato in passo, quod mutatur per formam productam, non autem de respectu fundato in ipsamet forma producta, & de hoc etiam intelligi posset Scotus: sed contra hunc respectum non militat confirmatio, aut replica præmissa; nec est eadem ratio de illo respectu, ac de respectu fundato in forma aut termino producto, sicut non est eademratio de hoc respectu ac respectu fundato in agēte, propter rationem iam dictam.

46 *Obijcies primò contra secundam conclusionem*: si actio semper subiectaretur in agente, non bene diuideretur actio vt sic in immanentem & transeuntem, quia omnis actio esset immanens, sed hoc est absurdum.

Respondeo negando sequelam: siue enim actio capiatur pro re acta, siue pro respectu agentis ad ipsam, optima est illa diuisio, res enim acta aliquando est in potentia agente, & tunc est immanens; sic intellectio, quia recipitur in ipsomet intellectu, à quo producitur, dicitur actio immanens: aliquando vero est extra illam potentiam, & tunc dicitur transiens; & sic calor non pro-

ductus in igne calefaciente, sed in ligno, dicitur actio transiens. Similiter per respectum agentis ad rem actam aliquando producitur aliquid in ipso agente, & tunc iste respectus vocatur actio immanens; aliquando extra agens, & tunc vocatur transiẽs, non quod ipsemet non immaneat in agente, sed quod terminus per ipsum productus non immaneat in ipso.

Obiicies secundò contra eandem: In eo est actio tanquam in subiecto, in quo est terminus formalis productus per ipsam: ergo non est in agente. *Confirmatur*, quia actio est dependentia termini producti per ipsam: ergo est modus istius termini: ergo afficit illum terminum, tanquam subiectum, sicut modus afficit rem modificatam.

Respondeo negando antecedẽs vtrumq; probationis & cõfirmationis, sed potius passio est depẽdẽtia & modus termini producti.

47 *Obiicies tertiò*: Actio, qua Deus producit creaturam, est in termino producto & non in Deo: ergo similiter dicendum de actione causæ secundæ.

Respondeo primò negando antecedens. *Respondeo secundò*, quidquid sit de antecedente, negando consequentiam, quia Deus est incapax nouæ entitatis aut actionis realis; secus est de creatura: ergo quamuis Deus diceretur agens per denominationem extrinsecam desumptam ab effectu vel à modo eius, non sequitur quod debeat idem dici de causa secunda.

Confirmatur primò, quia si Deus esset capax nouæ entitatis, diceretur agens per aliquid sibi intrinsecũ: ergo cũ causa secunda sit capax entitatis nouæ, debet dici agens per aliquid sibi intrinsecũ.

Confirmatur secundò, quia Deus dicitur dissimilis de nouo per denominationem extrinsecam assumptam à creatura de nouo producta, & similiter dicitur volens secundum aduersarios; & tamen non propterea creatura dicitur similis aut volens per denominationes extrinsecas: ergo non ex eo quod Deus dicatur de nouo agens per denominationem extrinsecam, propterea idem debet dici de creatura.

48 *Obiicies quartò*: Philosophus nõ distinguit actionem à passione: ergo sicut passio est in termino, ita & actio.

Respondeo ipsum intelligendum de actione sumpta pro re acta, non verò sumpta pro illo modo seu entitate, qua agens formaliter producit ipsam rem actam.

Obiicies quintò: licet actio causæ efficientis, qua producit formam in subiecto, sit distincta ab vnione formæ ad subiectum, quia potest vnio reperiri absque actione, tamen non distinguitur à causalitate causę materialis, per quam concurrit cum efficiente ad producendam illã vnionem: sed illa causalitas non est in agente: ergo actio nõ est in agente. Hæc obiectio est ex principiis *Arriaga disp.*8. *sec.*3. identificantis causalitatem efficientis respectu formæ eductæ cũ causalitate materiali, qua materia causat, quam causalitatem putat esse distinctam ab vnione.

Respondetur primò, quod causalitas agentis si esset identificata causalitati materiæ respectu formæ, esset etiam pariter identificata vnioni materiæ ad formam ab ipsa causatæ, quia, vt supra probaui, causalitas materiæ idẽtificatur vnioni isti.

Respon-

Respondeo secundò, si causalitas materiæ & causalitas efficientis identificarentur, non esse vllam rationem, ob quam potius ponerentur in materia quam in agente: vnde negari posset minor argumenti tam bene, quam ipsi negarent causalitatem materiæ subiectari in efficiente.

Respondetur tertiò negando maiorem, causalitas enim efficientis subiectatur in efficiente, & causalitas materiæ in ipsa materia, & consequenter sunt distinctæ realiter, imò videntur posse etiam separari tempore, nam causalitas causæ efficientis respectu formæ desinit desinente causa, sed non est necesse, vt causalitas causæ materialis tum desinat, sicut nec ipsa causa, nec etiam forma educta. Et quamuis posset dici, quod sicut succedit alia actio causæ alterius efficientis supplentis defectum causæ illius distinctæ, quæ primò produxit formam, ita etiam succederet alia causalitas materiæ ipsi correspondens loco prioris causalitatis, quæ correspondebat actioni prioris causæ iam non existentis; tamen potest etiam dici, quod non succedat talis causalitas, sed quod maneat prior, quæ licet dependeat ab aliqua causalitate causæ efficientis, non tamen ab hac numero, aut illa determinate, & supposito quod hoc possit ita esse, potius ita dicendum est, quia sic minus multiplicantur entia sine necessitate.

49 *Obiicies sextò*, & simul confirmatur præcedēs obiectio: Actio identificatur motui: sed motus est idem realiter cum causalitate materiæ, aut cum respectu, vel modo, à quo habet forma educi: ergo non est in agente, sed vel in subiecto formæ, vel in forma educta. Probatur maior, quia actio est productio formæ in subiecto; sed illa productio est formalissime id, quo mouetur subiectum, aut id quo forma recipit suum esse: ergo.

Respondetur primò, ex dictis ante, si actio identificaretur motui, æque eum ponendum in agente, ac in passo seu forma educta: & per hoc corruit totaliter vis huius argumenti.

Respondeo secundò negādo maiorem, ad cuius probationem distinguo maiorē: productio actiua, concedo; passiua, nego maiorem. Et similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Reliqua argumenta, quæ ad hoc propositum adducuntur ex alijs ab *Arriaga disput.* 8. *sect.* 3. soluuntur ab ipsomet, quamuis putet ex omnibus valde probabilem reddi sententiam suam de identitate actionis & causalitatis materiæ: sed ex dictis iam, & dicendis postea de Passione, tam facile solui possunt, vt nec vllam probabilitatem secum afferant, nec opus sit ea hic proponere speciatim.

50 *Obiicies vltimò*: si actio subiectaretur in agente, & distingueretur realiter à causalitate materiæ, tum causalitas materiæ deberet causari, aut, vt abstineamus à quæstione de nomine, deberet accipere esse, aut habere esse post non esse, mediante illa actione distincta, aut mediante alia actione: vel certe aliquid posset habere esse post non esse independenter ab vlla causa efficiente, ac actione ipsius: sed hoc videtur absurdum: ergo. Probatur minor quoad primam partem, quia sic ad actionem daretur actio, seu ad causali-

salitatē causalitas, quod videtur contra omnes. Probatur eadem minor quoad secundam partem, quia causa materialis est tantum causa partialis, & consequenter non potest aliquid producere, nisi cum dependentia à causa efficiente; & qua ratione causalitas posset egredi ab ipsa sine dependentia ad causam efficientem, forma producta per causalitatem posset ab ipsa produci sine tali dependentia; & propterea quemadmodum materia posset, aliquid producere sine dependentia ab efficiente, ita efficiens posset sine dependentia à materia.

51 *Quomodo causalitas materiæ depēdet à causalitate efficientis.*

Respondetur causalitatem illam materiæ non posse habere esse, nisi cum dependentia à causa efficiente; quomodo autem possit habere dependentiam, ab ipsa, duobus modis potest quis philosophari; primò dicendo quod actio causæ efficientis, siue illa, qua produceretur forma, siue alia, terminaretur ad ipsam, & negãdo quod esset inconueniēs, quod ad causalitatē vnius causæ daretur causalitas alterius causæ distinctæ rationis, licet esset absurdum quod ad causalitatem vnius causæ daretur causalitas alterius causæ eiusdem ordinis, v. g. ad causalitatem causæ materialis alia causalitas causæ materialis, aut ad causalitatem causæ efficientis alia causalitas causæ efficientis. Secundò, dicendo quod non terminaretur actio efficientis ad illam, sed dependeret tamen ab illa actione, quatenus non posset egredi a causa materiali, quin actio efficientis egrederetur à causa efficiente; quo sensu etiam causalitas causæ efficientis dependet à causalitate causæ materialis, nõ quidem ita, vt vlla ex illis ab altera dependeret, tanquam a priori, cum sint simul tempore & natura, sed tanquam à concomitanti: & hic modus dicendi magis mihi placet, tum quia facilior est, tum quia cum non magis dependeat causalitas materialis ab efficiente, quam causalitas efficientis à materia, non magis vna deberet ad alteram terminari tamquam ad prius, quam è contra: & quia implicat mutua prioritas & dependentia à priori inter causas realiter agentes, propterea non potest altera ad alteram sic terminari. Vltra quæ videri possunt quæ dicentur in Physica *disput. 9. quæstione sexta*.

De diuisione Actionis.

52 *Diuisio actionis.*

Actio causæ efficientis propriè dicta (de qua hic potissimum agimus) potest diuidi in *naturalem & supernaturalem*: illa est qua producitur aliquid naturalis ordinis; hæc qua producitur aliquid supernaturalis ordinis: nec hic examinandum, quænam vnius, quænam alterius ordinis sint censenda. *Actio naturalis* ordinis potest diuidi in actionem naturalem, & artificialem: illa est qua producitur aliquid absque artificio, seu respectu ad regulas aliquas ostendentes quo pacto res sit facienda bene & male, præsertim loquendo de artificio, quo dirigitur factio aliqua, quæ non sit opus virtutis. *Actio naturalis, non artificialis* potest diuidi in naturalem, prout naturale opponitur libero, & liberam; illa est quæ positis omnibus prærequisitis necessariò sequitur connaturaliter loquendo; hæc quæ non ita sequitur.

Actio naturalis in hoc sensu potest diuidi in substantialem, per quam scilicet producitur substātia; & accidentalem, per quam producitur accidens. *Actio accidentalis* potest diuidi in immanentem, & transeuntem; illa est, per quam producitur aliquod accidens in ipso agente; hæc per quam producitur accidens aliquod in aliquo extrinseco. Et similiter posset diuidi *actio substantialis* in immanentem, qua aliqua substantia produceretur in ipsomet agente, vt contingit in nutritione & augmentatione viuentis; & in transeuntem, qua aliquid produceret substantiam extra se, vt contingit quando ignis producit ignem, & homo hominem.

Quod si alii authores alio modo accipiant hos terminos *actionis immanentis*, & *transeuntis*, non potest esse cum ipsis alia quæstio quam de nomine, & satius esset semper conuenire in significato nominis, & disputandi, seu examinandæ veritatis gratia admittere quamcumque acceptionem, quando de ipsa re ageretur; quod sæpe monui & persuasum velim, vt vitentur istæ quæstiones, quæ nihil habent ingenij aut doctrinæ. Cætera quæ spectant ad naturam actionis, aliàs commodius tradentur in Physica libro secundo *disputatione octaua & nona*.

QVÆSTIO IV.

De Passione.

53

Ex dictis de actione non erit difficile quid sit passio intelligere: vnde supposita doctrina præmissa de actione, breuiter hæc quæstio expedienda est. Itaque si loquamur de passione vt sic, prout comprehendit omne illud, à quo aliquid formaliter habet produci, à quocumque demum producatur, siue à causa materiali, siue ab efficiente, siue à finali, per hoc ipsum sufficienter describitur, quod dicatur esse *illud, à quo formaliter habet res produci*. Si vero loquamur de passione, prout correspondet causæ efficienti, optimè describitur esse *id, à quo formaliter habet effectus produci à causa efficiente:*

Quid passio vt sic.

Quid passio correspōdens actioni effectiuæ.

Dices: effectus habet produci formaliter ab efficiente per actionem causæ efficientis: ergo si vera esset hæc descriptio, actio esset passio correspondens causæ efficienti.

Respondetur ex suppositione distinctionis actionis & passionis, aut negando antecedens absolute, aut ipsum distinguendo: habet ab ipso formaliter produci, quatenus actio sit forma, à qua proxime & intrinsece sic denominatur produci effectus, nego; quatenus actio est forma, à qua causa efficiens denominatur proxime & intrinsece producere, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Est si quæras, cur debeat de-

nominari effectus produci intrinsece ab aliqua forma? *Respondetur* ex suppositione illa præmissa, id colligi ex eo, quod non sit maior ratio cur causa debeat denominari intrinsece producens, quam effectus debeat denominari intrinsece productus.

CONCLVSIO I.

54 *Descriptio passionis qua producitur forma nō educta.*

SI detur aliqua passio in termino producto independenter à causa naturali ab ea realiter distincta, illa optime describitur esse relatio extrinsecus aduenien s subiectata in termino aut adhærens ipsi & termi nata ad causam efficientem, à qua habet produci ab ipsa.

Hæc *patet* ex dictis de actione, neque alia probatione indiget, quam quod sufficienter declarat naturam intrinsecā istiusmodi passionis. Dixi autem, *si detur*, propter dicta quæstione præcedenti in solutione primæ obiectionis *num.* 45.

CONCLVSIO II.

55 *Descriptio passionis & qua producitur forma educta.*

SI detur aliqua passio ex parte formæ, qua producitur cum dependentia à causa materiali, illa debet esse respectus extrinsecus adueniens ad causam, à qua producitur; & quia producitur à duabus causis realiter influentibus, efficiente scilicet & materiali, debet dicere respectum extrinsecus aduenientem ad vtramque. Hæc est eodem modo certa quo præcedens, nec indiget alia probatione. Sed difficultas est, an eodem respectu respiciat vtramque causam, an verò vna vnam, & altera alteram.

Respondendum autem quod, si sit effectus, qui non possit produci nec conseruari ab vna, nisi concurrente altera, tum eodem respectu vtramque respiciat, quia bene potest vnus respectus terminari ad distinctos terminos, & non sunt multiplicanda entia sine necessitate. Si verò possit respicere vnam causam ex ipsis concurrentem eodem modo, quin respiciat alteram, tum duobus respectibus, & non vno respicit vtramque, quia sicut manere potest causalitas vnius non manēte causalitate alterius causæ, vt supponitur, ita manere potest correlatio effectus ad vnam, non manente correlatione ad alteram, & consequenter non dicit eandem relationem ad vtramque: & hoc modo philosophandum est de calore producto in aqua, v.g. mediante concursu ignis, quia potest conseruari in aqua sine concursu ignis, & primò etiam produci.

An effectus eductus dicat duos respectus ad agens & materiam.

CONCLVSIO III.

56 *Quomodo vnio subiecti ad formā possit esse passio.*

SI non sit aliquid ponendum ex parte formæ educta, à quo habeat intrinsece produci, passio correspondens actioni agentis erit solum vnio recepta in subiecto quod mutatur ad formam, quæ vnio, vt est talis passio, optime describitur esse respectus extrinsecus adueniens, per quem subiectum mouetur ab efficiente ad aliquam formam. Hæc etiam ex dictis clara est & *patet prima pars*, quia nihil aliud realiter distinctum ab actione, ex hypothesi posita in conclusione, potest assignari, quod sit passio. *Patet etiam secunda pars*, quia optime sic declararetur natura eius, vt distinguitur ab omni alio.

Aduer-

Aduertendum autem quod hæc passio possit diuidi in passionem, qua mediante patiatur ab agente per mutationem ad formam non eductam; & in passioné per quam mutatur ab eodem ad formam eductá, quia potest mutari ad vtramque, vt patet ex dictis.

57

Quod si quaras, an vnio, per quam mutatur subiectum ad formam non eductam, producatur à causa efficiente per actionem illam, per quam dicitur transmutare illud subiectum.

Vnio per quã transmutatur subiectũ ad formam producitur à causa efficiẽte.

Respondeo affirmatiue, quia alias non posset dici transmutare illud subiectum, & præterea illa vnio acciperet esse independenter à causa efficiente.

Dices: Vnio sustentatiua, hoc est vnio, per quam subiectum causat materialiter formam, non producitur per actionem causæ efficientis: ergo nec hæc altera vnio, quia eadem videtur esse ratio de vtraque, nec enim videtur esse maior ratio, cur vnio transmutatiua deberet per actionem efficientis produci, quàm altera vnio, quæ est perfectior, quandoquidem habeat tam perfecte vnire, & præterea esse causalitatem materialem respectu formæ.

Respondeo negando consequentiam, & disparitas est, quod vnio sustentatina posset habere dependentiam à causa efficiente, quamuis non produceretur per actionem ipsius, quia posset coexigere actionem iuxta dicta supra. Vnio vero non sustentatiua non posset, quia nisi agens haberet actionem ad illam terminatam, non haberet actionem vllo modo, quandoquidem nihil aliud producitur per ipsum, vt supponitur: ergo non dependeret ab actione ipsius.

Si quaras iterum, an vnio non sustentatiua debeat produci per causalitatem materialem distinctá realiter à subiecto. *Respondeo*, quod non, quia vt suppono, impossibile est ipsam produci, nisi in subiecto illo, & consequenter non potest esse indicium aliquod vnde colligatur quod producatur à subiecto per causalitatem distinctam.

Vnio non sustentatiua nequit produci à materia per causalitatem distinctam.

58

Dices: si non produceretur per causalitatem distinctam, actio causæ efficientis, per quam producitur, esset prior causalitate materiali, est enim prior quam sit illa vnio, quæ per ipsam producitur; sed est inconueniens quod actio efficientis sit prior quam actio materialis, quia sequeretur quod haberet terminũ suum pro illo priori, & consequenter superflueret causalitas materialis posterior.

Respondeo negando sequelam, quia causalitas materiæ respectu vnionis non distinguitur ab ipsamet materia; actio autem non est prior materia, vt patet: ergo non est prior causalitate materiæ.

Dices: si causalitas materiæ identificetur materiæ, ergo causalitas materiæ est prior actione: sed hoc est æque inconueniens, ac quod causalitas efficientis sit prior causalitate materiæ.

Respondeo distinguendo sequelam maioris: sub denominatione causalitatis, nego; realiter, cõcedo; & similiter distinguo minorem: est inconueniens, quod esset prior sub denominatione causalitatis, concedo; realiter & sine tali denominatione, nego minoré, & nego consequentiam.

Dices: ergo similiter actio causæ efficientis posset esse priusquã causalitas materiæ possit poni realiter, licet non sub denomi-

natione actionis seu causalitatis.

Respondeo negando sequelam, quia totum munus istius actionis est esse positio effectus, seu id à quo agens habet ponere effectum, & consequenter non debet esse, antequam habeat hanc denominationem: sed ex suppositione quod causalitas materiæ identificetur ipsi, totum munus ipsius non est esse ratio formalis ponendi effectum, habet enim præterea pro munere quidquid potest facere materia, cui identificatur, & sic potest, & debet poni antequam habeat illam denominationem.

Et hæc sufficiant de Passione, ad quam intelligendam etiam conducent quæ dicentur *secundo Physicorum de causalitate materiæ, disput. octaua.*

QVÆSTIO V.

Quid sit Quando.

59 QVando est aduerbium temporis, quo solet quæri, quo tempore res aliqua sit, fuerit, vel erit; sed à Philosophis est translatum ad significandum formam illam, à qua res dicitur coexistere alteri, quia per hoc aduerbium quæritur de coexistentia rei; nam cum dicitur: quando aut quo tempore res contigit; idem est hoc, ac quærere cuinam parti temporis coexistebat ista res, dum contigit: & quando respondetur, heri vel hodie contigit, sensus est, quod dum contigit habuit coexistentiam ad tempus hesternum vel hodiernum.

CONCLVSIO I.

Descriptio Quando.

QVando bene describitur esse coexistentia rei creatæ durantis ad aliam rem, durantem quacumque duratione durant. Hæc in terminis est nullius alterius, quod sciam, tamen est conformis principijs Doctoris & fortassis in re communis.

Probatur, quia omni & soli cõuenit, & per hanc coexistentiam sufficienter satisfit interroganti, quando res fuit, vel quando erit &c. Dixi *rei creatæ durantis*, vt excludam coexistentiam Dei ad creaturas, quę prout dicit aliquid intrinsecum Deo, non potest esse huius prædicamenti, cum non sit finitum, nec accidens. Dixi *quacumque duratione durat*, vt includam in hoc prædicamēto coexistentias tam rerum, quarum duratio est æuum, quam etiam rerum, quarum duratio est tempus, nam coexistentiæ omnium rerum creaturarum sunt entia finita, & accidentalia: nec est ratio cur aliqua ex illis ab hoc prædicamento excludantur.

CONCLVSIO II.

60 *Est respectus extrinsecus adueniens.*

QVando est respectus extrinsecus adueniens subiectatus in re coexistente ad rem, cui coexistit. Hæc est Doctoris cum suis contra communem sententiam, & *probatur* ex dictis de respectu extrinsecus adueniente. quia non potest intelligi nisi per modum respectus, & nō est ratio vlla, cur non dicatur esse respectus: ergo debet dici quod sit respectus. *Rursus* non præsupponit aliquid necessario ex parte fundamenti, aut termini, ad quod sequatur pręter actionē, qua producitur, quæ actio non necessario inexistit, aut fundamento aut termino: ergo est respectus extrinsecus adueniens. Probatur consequentia ex dictis, *quæst. prima*.

Obiicies: necessario sequitur posito fundamēto & termino simul exi-

existentibus: ergo est tam intrinsecus aduenies, quã est similitudo quæ non oritur necessario inter extrema, nisi illis positis simul.

Aliqui Scotistæ respondent negãdo antecedens, quia si poneretur res coexistens tempori huius mundi in alio mundo, non diceret respectum *quando* ad tempus huius mundi, quia solæ res huius mundi dicunt huiusmodi respectum.

Sed hæc responsio nullo modo placet, quia, vt dixi, respectus huius prædicamenti est coexistentia rei ad tempus: ergo siue res coexistens sit in hoc mundo siue non sit, modo coexistat tépori, habebit respectum huius prædicamenti ad tempus huius mundi.

Et confirmatur, quia petenti quando res illa extra hunc mundum existens produceretur, aut aliquid ageret, posset responderi, heri vel hodie, designando per hoc ordinem ipsius ad tempus hesternum vel hodiernum: ergo diceret respectum ad tempus hesternum vel hodiernum: sed ille respectus est huius prædicamenti: ergo.

Respondeo ergo aliter negando antecedens: nam cum ipsummet *quando* sit ratio formalis ponens extrema simul, non potest sequi ad extrema posita simul. Verum tamen est, quod positis extremis simul existentibus necessariò ponitur, & forte hoc tantum intenditur in obiectione; sed tum cõcesso antecedenti, nego consequentiã: & ratio disparitatis est, quod ipsa similitudo non constituat extrema simul existentia, sed præsupponat illud per quod sic constituantur, & eo posito necessariò sequitur. Coexistentia autem non præsupponit aliquid ex parte extremorũ, ratione cuius sequeretur necessario.

Cæteræ difficultates huius rei examinabũtur, & res tota clarior fiet in Physica, dum agemus *de Tempore*.

QVAESTIO VI.

De Vbi.

Certum est *Vbi* nihil aliud esse quã illud, per quod formaliter ponitur res in loco, siue definitiuo siue descriptiuo: sed difficultas est quidnã sit illud, per quod res sic collocãtur: nam aliqui dicunt, quod constituantur res in loco formaliter per denominationem extrinsecam desumptam à loco: alij per modum absolutum includentem respectũ transcendentalem ad locum, & denique alij per respectũ extrinsecus aduenientem terminatum ad locum & subiectatum in re locata. Et quidem hæ duæ vltimæ sententiæ duo *Vbi* communiter admittunt; vnum intrinsecum, illum scilicet modum vel respectum, qui subiectatur in re locata, & terminatur ad locum; & aliud extrinsecum, quod scilicet subiectatur in loco, & terminatur ad rem locatam. Et aliqui vocãt vbi intrinsecũ *vbi passiuum*, quia eo mediante res locata continetur in loco; vbi vero extrinsecum vocant *actiuum*, quia eo mediante locus formaliter continet rem locatam.

61

CONCLVSIO I.

Non consistit in denominatione extrinseca. Hæc est communis. *Probatur*, quia potest esse locus & res locata existens, sine hoc quod res locata sit in illo loco: ergo non habet esse in loco

62 *Vbi non est denominatio extrinseca.*

per

per denominationem extrinsecā ab illo loco præcise. Probatur cō sequentia, quia si locus præcise determinaret rem locatam ad esse in loco, semper deberet ipsum determinare ad hoc, præsertim dum vtrumque existit; neque enim est maior ratio, quare id faceret vna vice potius quam altera.

Confirmatur, quia impossibile est, quod vnum ex duobus existētibus simul det denominationem nouam positiuam alteri, nisi ponatur aliqua mutatio ex parte alicuius ex ipsis, vel alicuius extrinseci: ergo cum locus & locatum possint simul existere sine eo, quod denominent se mutuo, non potest fieri, quod vnum ex ipsis denominet alterum de nouo sine aliqua mutatione.

Confirmatur, quia pro illo instanti, pro quo locus determinat locatum ad esse in loco, vel determinat ipsum præcise ratione sui, vel ratione alterius; non ratione sui præcise, quia sic deberet antea determinare: si ratione alterius, quæro quid est illud, & nunquam potest satisfieri, nisi deueniendo ad aliquid aliud intrinsecum vel loco vel locato, distinctum ab illis realiter, vel modaliter, non curo.

Dices locum determinari ad dandam denominationem locato per actionem causæ efficientis. *Contra*: ergo est actio noua in causa aliqua, quando res ponitur de nouo in loco: sed nō potest esse actio noua, quin res aliqua producatur per ipsam (quod de actione physica certū est apud omnes), ergo debet aliquid fieri de nouo per actionem de nouo locantem. Illud autem vel debet esse in loco, vel in locato, vt patet, & consequenter res non ponitur in loco per denominationem extrinsecam desūptam à loco præcise. Pluribus alijs rationibus posset probari hæc conclusio, sed hæc modo sufficiant.

63

Vadingus de Incarnatione disp. 1 dub. 4. fuse conatur ostēdere nō esse necessarium *vbi* distinctum, sed Petrum, v.g. esse in loco, haberi ex eo, quod nullum corpus sit interiectum inter ipsum & locum, & hoc ipsum haberi vltimate à voluntate diuina. *At certe non satisfacit*: sed ne multiplicet entia sine necessitate, maximam inducit intellectui necessitatem formandi conceptum de præsentia locali absque vbi, non contra imaginationem tantum, sed etiam contra rationem.

Et imprimis, quantum ad negationem interpositionis corporis, patet manifeste illam non posse poni per motum positiuum & realem de nouo, ad nullam enim negationem datur per se motus positiuus: sed corpus ponitur in loco per motum realem: ergo positio ipsius in loco non habetur absq; aliquo distincto ab illa negatione. *Deinde quæro* à quo habet corpus esse interiectum formaliter; si à negatione, ergo corpus habet esse in loco à negatione negationis: si à positiuo, ergo quemadmodum corpus habet esse interiectū ab aliquo positiuo, cur non diceretur, quod res habeat esse in loco formaliter ab aliquo positiuo superaddito? Quod etiam ad voluntatē Dei attinet, patet ex dictis de actione, ipsā voluntatem Dei non posse sufficere ad hoc, nisi quatenus sufficit ad ponendū positiuum aliquod, à quo formaliter res haberet esse in loco;

&

& præterea Deus non ponit res plurimas in loco, nisi mediante cooperatione causæ secūdæ mouentis realiter res ab vno loco ad alium locum: sed impossibile est cōcipere quomodo res indifferens ex se ad hunc locū, & illū possit per causam secundam poni in hoc loco potius quam illo, nisi causa secunda faciat aliquid circa corpus, & hunc locum, quod non facit circa corpus, & alium locum.

Alii respondent, corpus poni in loco formaliter per negationem distantiæ. *Sed contra* vrget eadem difficultas; nam quæro quid sit ipsa distantia; si dicas positiuum quid superadditum rebus distantibus, cur idem non dicis de vbi? si dicas negationem, ergo indistantia est negatio negationis. Et deinde impossibile est quod per motum realem ponatur de nouo per se primo negatio, ponitur autē corpus in loco per motum realem: ergo quando corpus ponitur in loco, aliquid ponitur præter negationem & corpus & locum.

CONCLVSIO II.

64 *Vbi est respectus extrinsecus adueniens.*

Illud per quod formaliter res ponitur in loco est respectus extrinsecus adueniens subiectatus in locato, & terminatus ad locum, non modus aliquis absolutus, siue transcendentaliter relatus, siue non. Hæc est *Doctoris* cum suis contra communem sententiam, & *Probatur* per ea, quæ diximus de actione, & de respectu extrinsecus adueniente vt sic.

Confirmatur, quia per actionē locantem posset produci talis respectus, & per talem respectum posset ret res poni in loco formaliter, & hoc supposito multo congruentius dicitur, quod ita fiat, quādo quidem id quod producitur per actionem illam, & quod constituit rem in loco, non possit intelligi, nisi per modum respectus, aut alicuius dicentis respectum ad locum: ergo debet dici quod ita fiat. Probatur antecedens quoad primam partem, in qua sola est difficultas, quia nihil impedit quo minus sic possit produci: nam, vt ante dixi, non est eadem ratio de relationibus extrinsecus & intrinsecus aduenientibus, & propterea non sequitur, quod si hæ non possint produci per actionem ad se terminatam immediate, illæ non possint. Philosophus autem quando dixit ad relationes non dari motum seu actionem, id intellexit de relationibus intrinsecus aduenientibus, vt supra dictum est. Ex hoc patet quod illud, per quod locus formaliter continet locatum, seu vbi extrinsecum, seu vbi actiuum, sit etiam respectus extrinsecus adueniens subiectatus in loco, est enim eadem ratio, vt omnes concedunt.

65 *Obiicies primò*: posita approximatione sufficienti sequitur necessariò ipsum vbi intrinsecum: ergo si sit respectus, erit intrinsecus adueniens.

Respondeo negando antecedēs, ad nullam enim approximationem, in qua non includitur ipsū vbi intrinsecum formaliter; neque ad vllum prius distinctum ab actione, per quam immediate fit, sequitur necessariò vbi intrinsecum.

Obicies secundò: potest aliquis habere vbi intrinsecum reale, quamuis non haberet respectum realem, in quo consisteret tale vbi: ergo vbi intrinsecum essentiali-

tialiter non consistit in tali respectu. Probatur antecedens, quia posset aliquis habere vbi intrinsecum reale sine eo, quod existeret vllus locus realis, ad quem diceret respectum: sed respectus realis non potest existere quin existat terminus realis eius: ergo potest habere vbi intrinsecum reale, sine eo quod habeat respectum reale. Probatur maior, quia si vnicus solus Angelus existeret, haberet vbi intrinsecum reale: sed in tali casu non existeret locus aliquis realis, ad quem diceret respectum: ergo. Probatur maior, quia potuisset terminare actionem realem loco motiuam: ergo haberet vbi intrinsecum reale, quia illud quod terminat actionem realem loco motiuam debet esse vbi reale. Probatur antecedens, quia Deus posset ipsum realiter transferre de vna parte spatij imaginarij ad aliam partem eiusdē spatij; posset enim ponere ipsum taliter in spatio imaginario, vt si iterum crearetur mundus, sicut modo est creatus, Angelus ille haberet locum suum in Hibernia, v.g. & posset ipsum postea ponere taliter, vt, si produceretur iterum mundus, haberet locum suum in Italia: hoc autem non posset contingere, nisi in spatio imaginario Angelus haberet aliud & aliud vbi; nam si idem vbi semper haberet in spatio imaginario; aut si nullum vbi ibi haberet, sed eodem modo se haberet semper, tum ad productionem mūdi eodem modo quo ante, semper haberet vbi suum in illa parte mundi, in quo ante habuit, quia non posset assignari ratio, cur non.

Respondent communiter *Scotistæ*, & bene, negando antecedēs. Ad probationem autem eius respondent quidam primò concessa maiori negando minorem; existimant enim satis esse probabile, quod respectus extrinsecus aduenientes possint existere sine termino reali realiter existente, modo tamen sit possibilis existere. Et hæc quidem solutio si vera esset, tolleret totam difficultatem obiectionis; imò optimum medium ad probandū quod posset existere respectus realis extrinsecus sine termino existente actu, posset desumi ex hac obiectione, præsertim in sententia Scotistarum, quia hæc obiectio probat, quod possit aliquis habere vbi intrinsecum reale sine aliquo termino reali realiter existente: ergo cum in sententia *Scoti* vbi intrinsecū sit respectus extrinsecus adueniens, ex hac obiectione sequitur quod possit existere respectus realis sine termino realiter existente.

An possit dari respectus vbi absque termino reali.

Sed contra hanc doctrinam instari potest, quod ille respectus, qui ex natura sua ordinat rem realiter ad aliam rem, non possit esse sine alia illa re realiter existente: ergo vbi intrinsecum, quod ex natura sua determinat rem ad esse in loco reali, non potest esse, quin sit locus ille realis.

Confirmatur hoc primò; quia si potest esse respectus locati, quo constituitur formaliter in loco reali sine loco reali, sequeretur quod iste respectus non esset essentialiter determinatio locati ad locum: sed hoc est absurdum: ergo. Probatur sequela, quia illud est essentialiter determinatio ad aliquid, quod non potest esse, quin determinet: ergo si iste respectus possit esse quin determinet locatum ad locum rea-

realem, non erit essentialiter talis determinatio; quod autem hoc sit absurdum, probatur, quia si non sit essentialiter determinatio, ergo debet dari aliud, per quod determinetur essentialiter ad locatum.

Confirmatur secundò, quia hinc sequeretur, quod vnio posset esse in materia non existente forma, & actio in agente non existente termino; quæ sunt absurdissima. Probatur sequela, quia est eadem ratio de ipsis, atque de vbi, æque enim sunt essentialiter respectus, aut modi absoluti.

67

Responsio ad præmissas impugnationes.

Ad has tamen difficultates posset dici, quod Vbi non ita essentialiter respiciat terminum, quin possit esse absque illo; sed solum in hoc sensu dici debet essentialiter ipsum respicere, quod ex suppositione, quod sit terminus eius & subiectum, Vbi habeat essentialiter ponere subiectum, hoc est locatum in illo termino, hoc est, in illo loco. Et per hoc patet ad primam confirmationē: quamuis enim vbi non esset essentialiter determinatiuū locati ad locum, nisi in sensu iam dicto, nimirum sic vt non possit esse locus, & locatum, & vbi, quin per vbi poneretur locatū in loco; non requireretur aliud determinatiuū ipsius vbi ad locum.

Ad secundam confirmationem dici posset, quod non esset inconueniens, vnionem posse poni de potentia absoluta in materia absque forma existente, sicut posset poni vbi in locato absque loco: sed non esset eadem ratio de actione, nam cum terminus actionis habeat esse per ipsam actionem, & non possit intelligi quomodo poneretur nisi per actionem, eo ipso quo ponitur actio debet dici, quod ponatur terminus eius, nec aliquid requiritur, vt agens dicatur ponere effectum, quam vt habeat actionem; aliquid autem requiritur, vt materia dicatur vnita formæ, & locatum positum in loco, vltra vnionem & vbi, nimirum positio termini, qui terminus non habet poni per vnionem, aut vbi.

68

Respondent secundò alij *Scotistæ* ad probationem antecedentis negando maiorem, cum maiori suæ probationis. Ad cuius probationem dicunt, quod possit quidem Angelus transferri de vna parte spatij imaginarij in tali casu ad alteram, sed illa tamen actio non esset realis positiua, quia per eam nihil produceretur positiuum, sed tantum produceretur per ipsam indistantia, quæ est tantum negatio distantiæ. Et addunt, quando aliquid ponitur in loco reali, duo fieri, nimirum poni indistantiam eius ad locū, & vlterius præsentiā eius positiuā ad illū, & ex his duobus posse poni indistantiam sine præsentia positiua.

Negatio nequit poni de nouo absque positione vel ablatione positiui.

At reuera hæc doctrina mihi non arridet: nam existimo omnino improbabile esse poni negationem de nouo in aliquo subiecto saltem per actionē alicuius causæ efficientis, nisi ponatur aliquid positiuum in illo subiecto, vel tollatur aliquod positiuum ab illo: quia si non ponatur in subiecto aliquod positiuum, vel tollatur aliquod positiuum in instanti, quo dicitur subiectū habere negationē de nouo, nō potest intelligi, cur iam potius haberet negationem quam ante, quia respectu omnis positiui eodem modo se habet iam, quo ante: ergo non potest poni in tali casu

in

in Angelo indistantia, nisi tollatur ab ipso aliquod positiuum, vel ponatur in ipso aliquid positiuum: sed non ponitur in ipso, nec ab ipso tollitur aliquid positiuum, nisi ipsa distantia, quam ante habuit, sit aliquid positiuum. At ipsa distantia, si sit aliquid positiuum, non nisi respectus extrinsecus aduenìens, terminatus ad partem illam spatij, à qua distaret Angelus, & consequenter terminaretur respectus extrinsecus aduenìens ad aliquid non reale positiuum, quod secundum hos authores repugnat: ergo à primo ad vltimum non potest poni in tali casu de nouo in Angelo indistantia.

69

Indistantia nequit poni absque præsentia positiua.

Ad illud vero vltimum, quod dicunt, nimirum posse poni rem indistantem à loco eo modo, quo est indistans, quando habet præsentiam positiuam ad locum, sine eo, quod ponatur eius præsentia; etiam existimo esse improbabile, quia sequeretur non esse vllam necessitatem ponendi præsentiam eius positiuam ad talem, neque posse colligi vtrum de facto, dum res ponitur in loco, habeat præsentiam positiuam, quia posset dici, quod solum habeat indistantiam illam; & ex suppositione, quod posset poni talis indistantia sine præsentia positiua, omnia argumenta facile solui possent, quæ contrarium suaderent, quod est absurdum. Itaque indistantia illa quam habet res posita in loco, siue sit negatio tantum distantiæ, siue sit aliquid positiuum oppositum distantiæ, ad quod necessariò sequitur negatio distantiæ (sicut dicitur, quod dissimilitudo sit quid positiuum, ad quod sequitur negatio similitudinis) nunquam potest esse sine præsentia; & si sit positiuum non distinguitur realiter ab ipso vbi seu præsentia; si sit negatiuum, est necessariò sequens ad vbi seu præsentiam.

Vnus Angelus nequit moueri ab vna parte spatij imaginarij.

Respondeo tertiò, quod in casu, quo esset vnicus Angelus solus, non posset moueri ab vna parte spatij imaginarij ad alteram, neque Deus posset facere, vt in toto mundo prius creato haberet præsentiam in Hibernia, & postea in reproductione mundi eodem modo facti, quo antea, haberet suum locum in Italia, nisi producendo aliud & aliud vbi intrinsecum in ipso, non quidem dum non existeret mundus, sed quãdo produceretur; Angelus enim productus in spatio imaginario solus esset ex se indifferens & indeterminatus ad quãcumque partem mundi, & propterea Deus vt determinaret ipsum ad vnam partem, v. g. Hiberniam præ Italia, aut e contra, deberet tum cum produceret Hiberniam, aut Italiam, producere respectum extrinsecus aduenìẽtem in ipso ad vnam & non ad alteram.

70

Quid sit esse propinquum, vel distans.

Quæres, vtrum esse propinquum, vel esse distans sint relationes huius prædicamenti. *Respondeo*, vel quæri de propinquitate & distantia duorum locorum ad inuicem, vel de propinquitate rei locabilis ad locum, seu ad locatum aliud. *Si de primò* quæratur, *Respondeo*, affirmatiuè ex suppositione, quod duo loca sint mobilia, & aliquãdo possint habere maiorem, aliquando minorem distantiam aut propinquitatem: quia imprimis, vt suppono, sunt respe-

ctus,

ctus, & præterea non præ suppo-nunt aliquid, ad quod necessario sequantur, & cum quo habeant necessariam connexionem: ergo sunt extrinsecus aduenientes. Consequentia patet ex dictis, & antecedens quoad primam est euidens, & quoad secundam etiam ex suppositione illa. *Ex suppositione autem* quod loca sint immobilia, & quod propterea nunquam possit fieri, vt eorum propinquitas vel distantia mutetur, *Respondeo* negatiue, quia erunt relationes intrinsecus aduenientes; tam enim necessario sequuntur illa duo extrema posita simul, quam similitudo sequitur necessario duos homines simul positos.

Si de secundo quæratur, *Respondeo* affirmatiuè, quia nihil præsupponitur ad illam propinquitatem aut distantiam, ad quod necessario sequûtur, & cum quo habeant necessariam conexionem.

71 *Dices*: propinquitas rei locatæ in hoc loco ad rem locatam in altero loco sequitur necessario ad præsentias istarum duarum rerum in illis locis simul positas; nequeunt enim esse in illis locis, quin sint sic propinquæ, saltem ex suppositione quod loca sint immobilia: ergo sunt intrinsecus aduenientes.

Respondeo negando consequentiam: quia licet non possint esse istæ duæ præsentiæ, quin sit ipsa propinquitas; tamen bene potest esse propinquitas, quin sint præsentiæ: nam duo Angeli possunt habere distantiam, & propinquitatem ad inuicem, quamuis non existerent vlla loca, quibus essent præsentes. Itaque vt relatio sit intrinsecus adueniens, debet necessario præsupponere aliquid, sine quo posito non possit existere. Cum ergo propinquitas duorum locatorum, & distantia possit esse sine præsentijs eorum ad loca, sequitur quod quamuis non possint esse tales præsentiæ sine propinquitate, quod tamen ista propinquitas nõ sit intrinsecus adueniens. Per hæc possunt conciliari loca Philosophi, in quorum aliquibus dicit propinquitatem & distantiam esse de prædicamẽto *Ad aliquid*, in alijs vero quod sint de prædicamento *Vbi*: nam prima loca debent intelligi de propinquitate locorum, & rerum locatarum, vt locatarum ex suppositione quod loca sint immobilia; alia vero loca debent intelligi de propinquitate locatorum specificatiue, aut locati ad locum, aut etiam duorum locorum ad inuicem ex suppositione, quod sint mobilia.

Quæres secundò de diuisionibus Vbi. *Respondeo* breuiter vbi posse diuidi in *vbi naturale*, quod exigit res; & *violentum*, à quo auertitur; & *neutrum*, ad quod se habet indifferenter, nec exigendo ipsum, nec respuendo. Vtrumque autem ex his *vbi* posset diuidi in sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, quorum significationes patent ex ipsis terminis. Item vtrumque ex illis posset diuidi in definitiuum & circumscriptiuum: *definitiuum* proprie loquendo est, à quo res habet esse in aliquo loco cum penetrabilitate, non expellendo alia ab eodem loco, siue res sic vbicata habeat partes extra partes in loco, siue non habeat. *Vbi circumscriptiuum* est, à quo res habet esse in loco cum impenetrabilitate, expellendo alia ab eodem loco.

QVÆ-

QVAESTIO VII.

De Situ.

72 INtelligitur hic nomine *Situs*, dispositio seu ordo partium rei locatæ inter se, quæ dispositio etiam aliquando vocatur positio: res enim corporea habens plures partes non solum est in loco, sed etiam habet talem dispositionem seu collocationem in loco, vt vel sedeat, vel stet, vel iaceat: & hæc est dispositio illa, seu ordo ipsius rei ad locum, qui intelligitur nomine *situs*, seu *Positionis* à Philosophis, quamuis etiam positio significet quandoque ipsum vbi.

Aduertendum autem, duplicem posse considerari ordinem seu dispositionem partium rei corporeæ; vnam, qua mediante sic se habent, vt caput vniatur immediate collo non pedibus, oculi sincipiti nō occipiti, &c. Et hanc dispositionem possent habere, quamuis non essent in loco, seu quamuis essent in loco indiuisibili, vt totum corpus Christi habens huiusmodi dispositionem suarum partium est in quolibet puncto, seu minima parte hostiæ consecratæ: hanc etiam eandem semper habere possunt, siue sedeant, siue stent, siue decumbant. Vnde hæc dispositio seu ordo partiū non est situs, de quo hic agitur. Aliam dispositionem possumus cōsiderare inter partes rei corporeæ, à qua denominatur res posita in loco sedere vel stare, &c. & hanc dispositionem seu situm nequeunt habere res spirituales, neque res corporeæ etiam in loco indiuisibili: neque enim Christus Dominus in Eucharistia aut sedet, aut stat, aut decumbit, &c. Vnde hæc dispositio erit situs ille, de quo loquimur in præsenti.

CONCLVSIO.

73 *Situs non est modus absolutus, nec relatio extrinsecus adueniens, subiectatus in re locata, & terminatus ad locum, nec denominatio extrinseca desumpta à loco.* Hæc est contra communem sententiam quoad primam partem, & contra *Scotistas* aliquos pro secunda parte.

Situs non est modus absolutus, nec respectus terminatus ad locum, nec denominatio extrinseca.

Probatur prima pars ex dictis de actione, & vbi. *Probatur secunda pars*, quia nullus respectus siue transcendentalis, siue non, quem dicit res ad locum, distinguitur ab vbi ipsius realiter aut essentialiter, nec vlla denominatio desumpta à loco distinguitur realiter aut essentialiter à denominatione illa, qua denominatur res locata seu vbicata: ergo situs non potest consistere in tali respectu aut denominatione. Probatur cōsequentia, quia alias pertineret ad prædicamentum *Vbi*, quidquid enim non distinguitur essentialiter, aut realiter ab vbi, pertinet ad prædicamentum *Vbi* secundum omnes. Probatur antecedens, quia neque potest esse vllus respectus rei ad locum, qui sit situs, quin sit Vbi ipsius ad talem locum, neque potest esse denominatio vlla à loco, quæ sit situs, quin sit denominatio illa, quæ est *vbi*, neque è contra potest esse Vbi, quin sit quicumque respectus ad locum, & quæcumque denominatio à loco, quæ sit situs. Præterea neque Vbi est causa talis denominationis aut respectus, nec è contra, neque subiectantur in subiectis

ctis distinctis realiter: ergo non distinguuntur realiter; quod etiã non distinguantur essentialiter distinctione sufficienti, vt ponantur in diuersis prædicamentis, probatur, quia nulla potest assignari ratio vel necessitas, propter quam res locata dicatur habere duas entitates essentialiter diuersas, quarum vna ipsam locaret, & altera situaret, quia vna entitas habens vnam essentiam posset sufficienter vtrumque munus præstare.

Confirmatur, quia non potest colligi ex vllo capite quin ipsa eadem realis forma haberet determinare non solum ad locum, sed etiam vt sit taliter vel taliter in loco.

Dices, Vbi non habere ex ratione sua formali, nisi ponere rem in loco, abstrahendo à modo, quo est in loco: *situs* verò habet ponere rem in loco cum modo tali vel tali, sessionis scilicet aut stationis.

74 *Contra*, quia licet vbi, vt sic, nõ habeat ponere nisi in loco abstrahendo à modo, tamen vbi tale habet ponere in loco tali, & cum modo tali. Hinc autem non habetur, nisi quod vbi vt sic distinguatur ab vbi tali, & consequenter à situ tanquam superius ab inferiori: hæc autem distinctio non sufficit, vt aliqua ponantur in diuersis prædicamentis, vt omnes fatentur.

Confirmatur, quia licet vbi abstrahat à situ hoc modo explicato, tamen situs non abstrahit ab vbi, sed includit ipsũ formaliter, vt patet ex eius explicatione; ergo quemadmodum animal non debet poni in alio prædicamento, quàm in eo, in quo ponitur homo, quia licet abstrahat ab homine, tamen homo non abstrahit ab ipso; similiter vbi non debet poni in alio prædicamẽto, quàm in prædicamento, in quo ponitur situs, si situs esset talis respectus vel denominatio.

Et quidem hæ rationes sunt tã apparentes, vt Thomistæ, & recentiores communiter fateãtur, licet vbi & situs ponantur in diuersis prædicamentis, quod tamẽ non distinguantur nisi per rationem vel ratiocinantem, vt dicunt aliqui, vel ratiocinatã, vt dicunt alij; imo aliqui coacti sunt dicere, quod reuera non essent ponendi in diuersis, sed in vno, Philosophum tamen iuxta vulgarẽ opinionem ipsos in diuersis posuisse.

CONCLVSIO II.

75 *Quid sit situs.*

Situs est dispositio partium in ordine ad se, ratione cuius, si poneretur in loco, diceretur res sedere, aut stare, aut iacere, &c. quæ dispositio est respectus extrinsecus aduenient.

Hæc videtur esse contra communem sententiam: *Probatur tamen quoad primam partem*, quia hæc dispositio est aliquid tam per se collocabile in aliquo prædicamento, quam vbi, & est omnino distinctum ab vbi, quia hæc dispositio potest esse eadem numero in diuersis locis, in quibus variaretur vbi; & præterea non potest intelligi situs sine ipsa: ergo dicendum est quod sit situs.

76 *Confirmatur*, quia si dicatur hęc descriptio esse situs, potest saluari distinctio realis, & essentialis inter vbi & situs; & ex altera parte nihil aliud potest assignari quod sit situs, salua tali distinctione: ergo quandoquidem detur huiusmodi dispositio à parte rei, magis congrue dicitur, quod sit situs quam aliquid aliud.

Probatur cõclusio quoad secundã partem, quia nõ est modus absolutus siue cũ respectu transcendentali, siue absque tali respectu, nec est denominatio extrinseca, nec respectus de prædicamento Ad aliquid, vt patet ex dictis de alijs prædicamentis, ergo debet dici quod sit respectus extrinsecus adueniens.

77 *Obijcies:* Eadem potest esse dispositio partium in ordine ad se dum iacet aliquis, & dum stat: ergo situs rei non consistit in tali ordine partium. Probatur consequentia, quia quando aliquis iacet, habet diuersum situm ab illo, quem habet dum stat, ergo in illa dispositione non potest consistere situs.

Respondeo distinguendo consequens: situs pro vt est quid vnum per se distincti prædicamenti ab Vbi, nego consequentiam; prout dicit etiam ipsum vbi, concedo consequentiam. Probationem consequentiæ similiter distinguo: diuersum situm, prout includit vbi, concedo; prout non includit Vbi, nego.

Vt hæc distinctio melius percipiatur, *aduertendum* est, situm posse capi pro forma illa, à qua habet res esse sedens, vel esse stans in loco, & hoc modo sumptus vel dicit formaliter vbi tale, & materialiter illam dispositionem partium, sine qua non posset esse in tali loco; vel dicit æque primo vtrumque: & quomodocumque dicatur, certum est quod includat ipsum vbi, & quod non possit variari, nisi varietur vbi, nec è contra. *Alio modo* potest sumi situs pro illa dispositione partium præcise, quæ in situ priori modo sumpto includitur vel formaliter vel materialiter, quæque est indifferens ad hunc vel illum locum, & hoc modo sumptus non includit ipsũ vbi vllo modo. Quod si priori modo sumatur, diuersum habet situm à seipso stante; si posteriori modo, id non est necesse.

QVAESTIO VIII.

De Habitu.

78 Varijs modis accipitur *habitus*, aliquando enim significat qualitatem: aliquãdo ordinem totius ad partes, à quo dicitur habere suas partes: aliquãdo ordinem rei ad locum, à quo dicitur habere locum: aliquãdo denique alios ordines. Sed, vt est prædicamẽtum aliquod particulare distinctum ab alijs nouem, sumitur pro illa forma, vel entitate, vel denominatione, vel modo, à quo dicitur aliquid esse vestitum vel armatum, seu à quo dicitur habere vestes vel arma, non quidem illa, quæ sunt concessa à natura, sed quæ industria acquiruntur.

CONCLVSIO

Quid est Habitus prædicamentalis.

Habitus est respectus extrinsecus adueniens subiectatus in re vestita vel armata, & terminatus ad vestes aut arma, à quo formaliter dicitur vestiri vel armari. Hæc est communis *Scotistarum* contra *Thomistas*, & recentiores communiter cum *D. Thoma opusc. 48. Suarez disp. 53. Metaph. Auersa hic*, qui putant habitum nihil aliud esse, quam denominationem extrinsecam, desumptam à vestibus. Et *probatur*, quia dum aliquis vestitur, aut armatur, intercedit aliquid positiuum distinctum tam à re armata aut vestita, quam ab armis & ve-

vestibus, quod pertinet ad hoc prædicamentum, vt expresse asserit *Philosophus* 5. *Met. c.* 10. sed illud positiuum medium non est modus absolutus, neque respectus intrinsecus adueniens, vt patet ex dictis in hac dispuatione: ergo est respectus extrinsecus adueniens.

79 *Obiicies*: Per hoc solum, quod habeat vestis præsentiam localem ad rem vestitam, intelligitur vestire istam rem, & res intelligitur vestita: ergo non datur aliquis alius respectus inter rem vestitam & vestem, & consequēter Habitus non erit prædicamētum distinctum ab Vbi.

Respondeo negando antecedens: quia quamuis vestis haberet talem præsentiam localem ad rem vestitam, qualem habet quando res vestitur ipsa, tamen adhuc non intelligeretur res vestita, neque à parte rei per hoc formaliter aut realiter vestiretur, quia vt vestiatur debet habere talem respectum ad vestes, quo median te posset ire de loco in locum cum vestibus: sed ex eo præcise quo haberet ipsammet præsentiam localem etiam talem, non esset necesse vt posset circumferre secum vestem; ergo respectus præsentiæ localis vestis ad rem vestitam non est respectus quo formaliter dicitur res vestiri per vestem.

Respondeo secundo, negando consequentiam, quia licet non possit intelligi ista præsentia localis vestis ad rem vestitam, quin intelligatur res vestita, tamen potest res vestita intelligi, & esse vestita hac ipsa veste per eundem numero habitum sine eadem numero præsentia locali, nam pręsentia localis rei ad locū secundum communem sententiam etiam aduersariorum, est inuariabilis & immobilis. Et propterea duæ res simul motæ non possunt, habere eandem numero præsentiam localem, quā habuerunt ante motum: res autē potest habere eūdem numero habitum seu ordinem ad habitum, etiamsi simul cum habitu mouentur.

80 *Obiicies secundò* ex *Auersa*: eo ipso, quo circumponeretur vestis absque modo, aliquis esset vestitus: ergo non debet dici, quod habitus consistat in alio, quàm in denominatione extrinseca. *Confirmatur*, quia alias quando lapides aut statuæ vestirentur, poneretur talis respectus in illis.

Respondetur negando suppositū antecedentis; neque enim potest circumponi vestis absque modo distincto, sicut nec potest corpus circumscribi à loco absque modo distincto secundum *Auersam* ipsum. *Ad confirmationem* cōcedo sequelam, nec id est vllo modo inconueniens.

DISPVTATIO XVIII.

De Postprædicamentis.

1 A Capite decimo sui libri de Prædicamentis vsque ad finem agit Philosophus de quibusdam rerũ affectionibus, comparatque res illas, quas in Prædicamentis collocauit ad se inuicem secundum oppositionem, prioritatem, simultatem, ostendendo quænam sibi inuicem opponantur, quænam sunt priora, quænam posteriora, quænam simul; & deinde addit aliqua de motu; & denique ostendit quot modis aliquid dicitur habere aliud, de quibus breuiter pauca subiungam.

QVAESTIO I.

De Oppositis.

2 *Quid est oppositio.* Oppositio, *de qua hic Philosophus agit, est repugnantia aut incompossibilitas duarum rerum sese mutuo ab eodem subiecto excludentium*, vt colligitur ex Philosopho 5. *Met.* dicente: *Quæcumque susceptiuo amborum non contingit simul adesse, hæc opponi dicuntur*. Non debet autem intelligi per *subiectum*, subiectum inhæsionis, quia alias forma, & negatio, aut priuatio non opponerentur, quia negatio & priuatio non habent subiectum inhæsionis: debet ergo intelligi quodcũque recipit aliud eo modo, quo taliud natum est recipi siue per inhæsionem, siue non. Oppositionem autẽ vt sic diuisit Philosophus in quatuor membra, nimirum in *Contrariam*, *Relatiuam*, *Priuatiuam*, *& Contradictoriam*. *Quadruplex oppositio.* Potest autem claritatis gratia prius diuidi in *positiuam* & *priuatiuam*, intelligendo per positiuam illam, quæ est inter extrema positiua, & per negatiuam, illam, quæ est inter extrema, quorum aliquod est negatiuum.

Rursus oppositio positiua potest diuidi in in Contrariam, & Relatiuam, & oppositio negatiua in Priuatiuam & Contradictoriam. *Oppositio negatiua contradictoria* est, quæ reperitur inter formam & negationem eius, & hæc oppositio est talis naturæ, vt quæ sunt per ipsam opposita non habeant medium, sed necessario subiectũ debeat habere vel vnũ vel alterum ex ipsis, & nunquam potest simul habere vtrumque. *Oppositio priuatiua* est quæ reperitur inter priuationem & habitum id est formam qua priuat, intelligendo per priuationem carentiã formæ in subiecto apto nato habere formam; & inter ea, quæ sic opponuntur dari potest medium, quia dari potest subiectum, quod neque habeat formam neque priuationem formæ, ex eo scilicet quod non haberet aptitudinem ad talem formam: lignum enim neque habeat visũ, neque cæcitatem ipsi priuatiue oppositam, quamuis enim habeat negationem seu carentiam formæ, tamen quia non est subiectum aptum recipere visum, illa carentia non dicitur priuatio.

Addit

3

Addit autem Philosophus, licet possit subiectum transire ab habitu ad priuationem, quia de vidente potest aliquis fieri cæcus; tamen non potest iterum fieri regressus à cæcitate ad visum; neque enim, inquit, qui semel ex vidente factus est cæcus, aut ex comato caluus, rursus fieri potest videns aut comatus. Hoc autem parit difficultatem interpretibus, quia licet in exemplis aliquibus naturaliter loquendo sit verum, tamen in aliis exemplis non videtur currere, quia aer ex lucido potest fieri tenebrosus, & rursum ex tenebroso lucidus, cum tamen tenebræ, & lux priuatiue op ponantur.

An à priuatione fiat regressus ad habitum.

Aliqui explicant Philosophum, quod velit tantum non fieri regressum à priuatione ad eundem numero habitum seu formam, qua subiectum erat priuatum: sed hoc quamuis verum sit, non tamen sufficienter explicat Philosophum, nam id dixit Philosophus tanquam quid speciale de priuatiue oppositis, nullo modo competens contrarie oppositis, à quorum vno ad aliud, & rursum ab illo alio ad ipsum potest subiectum transire; de frigido enim aliquid fieri potest calidum, & de calido rursus frigidum. Quod si hoc intelligeretur de regressu subiecti ad eandem numero formam, quam ante habuit, neque in contrarijs etiam haberet locum, nam cum subiectum frigidum fit calidum, & rursus frigidum, non recipit idem numero frigus, quod ante habuit, vt omnes fatentur.

4

Explicatio Philosophi.

Itaque existimo Philosophum intelligendum, non de regressu ad eandem numero formam, sed ad eandem in specie, & id non asseruisse vniuersaliter, quasi non potuisset ille regressus fieri ab vlla priuatione ad habitum, sed voluisse tantum quod non posset fieri ab omni priuatione ad formam, quemadmodum ab omni contrario potest fieri regressus ad alterum contrarium: & certe hoc suffecit ipsius intento, quod erat tantum statuere discrimen inter contrarie opposita, & priuatiue opposita in ordine ad talem regressum.

Quid oppositio relatiua.

Oppositio relatiua est illa, quæ est inter correlationes seu inter correlatiua, nam, quia non potest fieri vt duæ correlationes subiectentur in eodem subiecto saltem immediate, dicuntur inter se opponi, & repugnare.

5

Dices: Intellectus dicit relationem mutantis ad seipsum, dum in se producit intellectionem, & idem intellectus dicit etiam ad seipsum relationem mutati: sed relatio mutantis, & relatio mutati sũt correlationes: ergo correlationes sunt compatibiles in eodem subiecto, & cõsequenter non opponuntur.

Respondeo distinguendo maiorem: immediate, nego; mediate concedo, & concessa minori distinguo primum consequens, mediate concedo; immediate, nego primam consequentiam, & etiam secundam: sufficienter enim opponuntur, quatenus non possunt immediate simul existere in eodem subiecto.

Quomodo idem possit habere simul correlationes.

Vt hoc melius intelligatur, *aduerte*, intellectum, dum mutat seipsum per intellectionem dicere immediate respectum ad ipsam intellectionem, quam producit & ad vnionem ipsius cum intellectu, & nullum alium respectum dicere ad seipsum: quia vero intellectio cum illa vnione non potest esse, quin intellectus

 mu-

mutetur, propterea dicitur intellectus mutare seipsum; hanc autem denominationem habet ab illo respectu, quo producit intellectionem cum vnione ad seipsum, & qui terminatur ad ipsam: ex quo apparet, quod respectus, quo intellectus refertur ad seipsum, vt mutatum, non terminetur immediate ad seipsũ sed ad summum mediate. Similiter intellectus per receptionem intellectionis dicitur mutatus à seipsa, illa tamen receptio immediate terminatur ad intellectionem, & non ad intellectum.

Aduertendum autem, non propterea dici oppositionem relatiuam, quod ipsa sit relatio, quia ipsa non est magis relatio in se spectata, quam oppositio contraria; sed ex eo quod extrema ipsius sint relationes seu relatiua.

6 *Oppositio contraria* est, quæ reperitur inter formas positiuas, quæ non sunt correlationes: & potest capi vel large pro quarumcumque formarum non relatiuarum oppositione, & si sic accipiatur, formę substantiales possunt esse contrariæ respectu eiusdem materiæ primæ: vel stricte pro oppositione, quam habent duæ formæ natæ se inuicem expellere ab eodem subiecto inhæsionis, & talis est oppositio caloris & frigoris, virtutis & vitij. Et ex ijs, quæ sunt contraria hoc modo, quædam sunt, quæ habent medium, & quædam non habent: quæ habent medium sunt illa, quorum alterum necessario inest subiecto, vt sanitas & morbus, par & impar: (hæc enim sunt exempla Philosophi) quædam quæ habent medium, & quorum propterea neutrum necessario inest subiecto, vt auaritia & prodigalitas, inter quæ mediat liberalitas, albedo & nigredo, inter quæ mediat flauedo, & alij colores. Sed quæ de oppositis specialius intelligenda sunt, aliàs tractabuntur in Physica.

QVÆSTIO II.

Quot modis vnum dicitur alio prius & posterius.

7 PHilosophus assignat quinque modos, quibus aliquis alio dicitur prior. *Primò* dicitur aliquid alio prius tempore; si pro aliquo tempore existit antequam illud aliud existat, & sic homo, qui generat alium, est prior illo alio. *Secundò* dicitur aliquid alio prius consequentia, si scilicet sit talis naturæ, vt ab ipso non valeat consequentia ad alterum, ab altero vero valeat consequentia ad ipsum, & sic animal dicitur prius homine, vocaturque hæc prioritas aliquãdo prioritas naturæ, & prioritas illorum, à quibus non cõuertitur subsistendi consequentia. *Tertiò* dicitur aliud alio prius ordine, ex eo quod prius debeat ordinari & collocari in aliquo ordine, siue sit prius tempore; siue non, & sic dicitur in oratione exordiũ esse prius narratione. *Quartò* dicitur vnum prius alio ob dignitatem maiorem, & sic substantia est prior accidẽte, & Deus prior creatura, & in hoc sensu intelligũt aliqui prioritatem illam, qua dicitur Deus prius concurrere ad productionem effectus, quam causa secunda. *Quintò* denique dicitur aliquid alio prius natura ex eo, quod licet conuertibiliter dicatur cum altero, hoc est ita, vt ab ipso ad alterum valeat consequentia, & è cõtra, est

est tamen causa aliquo modo, & principium alterius, sic homo est prius risibilitate. Tot autem modis, quot dicitur vnum alio prius, dicitur vnum alio posterius. Omnes hi quinque modi comprehendũtur hoc disticho.

Tempore, Natura, prius Ordine dic, & Honore.
Et causa effectu dicitur esse prior.

QVAESTIO III.

Quot modis dicitur aliud esse simul cum altero.

8 *Quot modis dicuntur aliqua esse simul.*

QVamuis vero tot modis possit dici aliquid simul cum alio, quot modis dicitur aliquid alio prius, tamen Philosophus mentionem tantum fecit de tribus modis simultatis, tanquam de magis necessarijs. *Prima simultas* est temporis, & talem habent, quæ eidem tempori, vel durationi coexistunt. *Secunda* est naturæ, & talem habent quæ dicuntur ad conuertentiam, cum tamen vnum alterius non sit causa, & sic correlationes sunt simul. *Tertia simultas* est specierum & differentiarum æque immediate contrahentium aliquod superius, & sic homo & brutum, rationalitas & irrationalitas sunt simul, quia æque immediate contrahunt animal. Hi modi tres comprehenduntur his versibus.

Tempore dico simul, quorum generatio nunc est,
Quæ conuertuntur dicimus esse simul.
Suntque simul species genus vnũ distribuentes.

QVAESTIO IV.

Quot sunt species motus.

9 *Quatuor species motus.*

DEinde assignat Philosophus quatuor species motus. *Prima* comprehendit *generationem*, qua producitur substãtia ex præsupposita materia, vt quãdo producitur ignis ex ligno: & *corruptionem*, qua destruitur, vt quando destruitur lignum, ex quo producitur ignis. *Secunda species* amplectitur *accretionem*, qua augetur aliqua res per accessum maioris quantitatis, vt fit quando puer crescit: & *decretionem*, qua reducitur res ad minorem quantitatem per deperditionem alicuius partis quantitatis, quam ante habuit sine acquisitione maioris aut æqualis, vt cum aqua rarefacta condensatur; aut homo infirmitate extenuatur. *Tertia species* est *Alteratio*, qua aliquis mouetur ad qualitatem, vt cum paries non albus redditur albus. Quamuis autem non dicatur expresse, quod hæc species comprehendat duas, tamen certum est, quod non magis possit quis acquirere maiorem quantitatem per accretionem, & minorem per decretionem, quam maiorem & minorem qualitatem per alterationem: ideo autem fortassis Philosophus non assignauit duo membra, quia non est vnum aliquod nomen impositum ad significandam alterationem illã, qua quis deperdit aliquid suæ qualitatis, vt cum aqua redderetur minus calida, aut frigida; quæ tamen alteratio potest vocari deperditiua; sicut & altera, qua redditur magis calida, aut frigida, posset vocari acquisitiua.

Quarta denique *species* est *latio*, qui est motus terminatus ad locum, vt quando quis mouetur ab vno loco ad alium. De his autem motibus fusius agetur in libris de *Generatione*.

Quod si quæras, cur non assignetur alia species, qua quis moueatur ad tempus, quandoquidem non magis videatur posse dici, quod quis moueatur ad locum dum ponitur in loco, in quo ante non fuit, quam ad tempus dum ponitur in tempore seu coexistens tempori, cui ante non coexistebat. *Respondeo* rationem esse quia reuera non potest dici nisi valde improprie, quod res moueatur ad tempus, quamuis ponatur in tempore: & ratio huius videtur esse, quod ita inuoluatur productio, aut conseruatio subiecti, quod ponitur in tempore in actione illa, qua ponitur in tempore, vt non possit vlla causa ponere ipsum in tempore, nisi illa quæ potest producere, aut cõseruare ipsum: secus autem est de illis alijs mutationibus.

QVÆSTIO V.

Quot modis dicitur aliquid aliud habere.

10 *Quot modis aliquid aliud habet.*

DEnique assignat varios modos, quibus aliquid dicitur aliud habere; *primus* respicit qualitatem, secundum quem res dicitur habere habitum, vel potentiam naturalem, vel patibilem qualitatem; *secundus* quantitatem, secundum quem dicitur res habere talem, vel talem mensuram seu quantitatem; *tertius* circa vestimentum, & ab hoc dicitur res habere calceos, gladium, &c. *quartus* partem, & ab hoc dicitur res habere manum, vel caput, &c. *quintus* contentum, non per modum partis, & ab hoc dicitur vas habere vinum; *sextus* rem possessam, & ab hoc dicitur aliquis habere diuitias. *Septimus* denique est ille, à quo dicitur vir habere mulierem. Et hæc de prædicamentis sufficiant, ad Dei gloriam.

DI-

DISPVTATIO XIX.

QVAE EST VNICA.

In duos libros Perihermenias ſeu de Interpretatione.

1

HI libri vocantur de Interpretatione, quia in ijs principaliter agitur de Propoſitione, quæ eſt interpres mentis noſtræ ſeu noſtrorum conceptuum, neque enim aliter quam per propoſitionem poſſumus alicui declarari quid ſentiamus. Multa autem ſcitu valde neceſſaria in ijs tractauit Philoſophus: quia tamen declarata ſunt ſufficienter in ſummulis, pauciſſima hic examinanda nobis ſuperſunt.

QVÆSTIO I.

Quid ſit ſignum.

2

Deſcriptio ſigni data à S. Aug. non eſt adæquata.

SAnctus Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana *cap.* 1. ſignum deſcribit *eſſe id, quod præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, aliud facit in cognitionem venire*. Verum hæc deſcriptio non eſt adæquata, quia non cōplectitur omne ſignum, quia poſſent dari ſigna ſpiritualia, quæ deducerent in cognitiones aliarum rerum, nec poſſent percipi à ſēſibus materialibus, de quibus loqui videtur Auguſtinus, neque enim potentia cognitiua ſolet proprie vocari ſenſus.

Arriaga diſp. 13. *ſect.* 1. deſcribit ſignum vt ſic eſſe *quod facit nos in alicuius rei cognitionem venire*. Hæc deſcriptio non placet, quia obiectum facit nos in cognitionem ſui venire, & tamen non propterea dici poteſt ſignum. *Rurſus* Deus ipſe facit nos in cognitiones multarum rerum venire eas nobis reuelando, nec tamen ab vllo vocatur ſignum illarum rerum. *Præterea* cognitio eſt ſignum rei, quæ cognoſcitur per ipſam ſecundum hunc authorem, & tamen ludicrum eſſet dicere quod cognitio deduceret in cognitionem, aut faciat nos in cognitionem venire.

Deſcriptio Arriagæ reijcitur.

Nec etiam placet definitio ſigni tradita ab *Hurtado diſp.* 8. *ſect.* 1. *ſignum eſt, quod aliquid ſignificat ſeu repræſentat*, id eſt, quod aliquid facit præſens potentiæ cognoſcitiuæ; nam vel ipſa res facit ſe ipſam præſentē, vel certe cauſa proponens rem iſti potentiæ id facit, & tamen nec res, nec cauſa illa poteſt dici bene eſſe ſignum.

Deſcriptio Hurtadi reijcitur.

Vt vera ſigni deſcriptio habeatur, prius conſideranda ſunt aliqua, quæ ſolent ſigna appellari, vt ex conuenientia particulari, quam illa habent, ratione cuius talia dicuntur, poſſit colligi ratio communis ſigni.

3

Itaque imprimis non eſt dubium, quin quidquid propoſitum poten-

Quidquid propositũ deducit nos in cognitionem alterius est signum.

potentiæ cognitiuæ deducit nos in cognitionem alterius rei, sit signum, hac enim ratione fumus dicitur signum ignis; hædera vini, vox *homo* naturæ humanæ, sacramenta gratiæ, & si essent etiã aliqua spiritualia, quæ proposita Angelis eos deducerent in aliarum rerum cognitionẽ, sicut nos deducimur per huiusmodi signa, essent sine dubio signa proprijssima: quod si non haberentur alia vlla signa præter huiusmodi, facile esset signum describere dicẽdo quod esset illud quod cognitum ab aliquo deduceret ipsum in cognitionem alterius.

Cognitio est signum formale obiecti.

Præterea ipsamet cognitio repræsentans nobis aliquam rem, vocatur signum istius rei, & quia non eodem modo significat, quo illa alia signa, dici solet signum formale, & illa alia signa instrumentalia.

4

Species impressa est signum rei.

Rursus non solũ cognitio, quę est species expressa rei, vocatur signum, sed etiã species impressa, quæ cũ potentia concurrit effectiue ad speciem expressam, seu cognitionem producendam; & quia non eodem modo significat, quo ipsa cognitio aut priora illa signa, & habet tamen secundum aliquam rationem similitudinem aliquam cũ prioribus signis, quam non habet cum cognitione, nimirum quod non repræsentat aliquid, nisi quatenus concurrit ad producendam cognitionem, cognitio verò repræsentat nõ concurrendo ad cognitionem; secundum aliã vero rationem habet similitudinem cũ cognitione, quam non habet cũ prioribus signis, nimirum; quia species deducit in cognitionem, quin ipsa cognoscatur, sicut cognitio; alia vero illa signa non deducũt in cognitionem, nisi cognoscantur, & propterea vocãtur media cognoscendi cognita, species vero medium cognoscẽdi nõ cognitum; hinc aliqui vocãt species impressas signa instrumentalia propter conuenientiam illam quam habent cum prioribus, & ab alijs vocantur formalia signa, non instrumentalia, propter conuenientiam quam habẽt cum cognitionibus.

5

Non tamen quatenus nõ cognita ducit in cognitionem.

Quamuis autem hæc satis cõmuniter dicantur, reuera tamen species impressa nõ videtur posse dici proprie signũ rei, in cuius cognitionem ducit, quatenus nõ cognita concurrit ad cognitionem rei producendam: nam alias Deus ipse quando suppleret defectum talis speciei, aut se solo produceret cognitionem alicuius rei, posset dici esse signum istius rei, contra omnes. Dixi autem *quatenus non cognita ducit ad cognitionem*, quia si proposita obiectiue, & cognita ab intellectu, deduceret ipsum in cognitionem alicuius alterius rei; aut ex natura aut ex instituto haberet proprijssimam rationem signi.

Cognitio nõ est signũ proprie loquendo.

Sed nec species etiam expressa aut cognitio videtur habere veram rationem signi: nam ex communi sensu signũ habet deducere nos in cognitionẽ, quod tamen, vt supra dixi, non conuenit cognitioni. Nec refert quod cognitio repræsentet obiectum, quia ad rationem signi non sufficit repræsentare quomodocunque, sed debet repræsentare mediãte propositione obiectiua sui.

6

Itaque quandoquidem nõ sint alia, quæ appellari solent signa, nisi signa illa quæ cognita deducunt in cognitionem, quę vocari solent instrumentalia, & species impressæ ac expressæ; si verum esset quod dixi, has species non

esse

esse signa, descriptio supra posita signi, nempe quod sit illud quod cognitum deducit in cognitionē alterius, esset adæquata signi vt sic descriptio, omni & soli tali signo cōueniens, atque adeo bona.

6

Dices: Illa descriptio conuenit causæ, nam ex ea proposita potest quis deuenire in cognitionem effectus: sed causa non est signum effectus, ergo.

Causa est signū effectus sicut hic causa.

Respondeo negando minorem: nec enim vlla prorsus est ratio cur effectus sit signum causæ, & causa nō possit esse signum effectus: & præterea ideo effectus potest esse signum causæ, quia propter naturalem connexionē, quam habet cum causa, quoties excitatur species ipsius, solet etiā excitari species causæ; sed similiter excitari solet species effectus, quando excitatur species causæ: ergo causa potest esse signum effectus.

Aduertendum autem hic non ideo videri effectus signa causæ, aut e cōtra causæ signa effectuū quia sunt talis naturæ, vt qui cognosceret effectū esse, posset mediāte discursu deuenire ad cognitionem existentiæ causæ, aut e contra: sed ex eo quod excitata specie vnius, excitari possit species alterius absque discursu.

7

Sed supponēdo quod cognitio rei sit signum ipsius, & etiam species impressa, vix sane potest ab ipsis ratio aliqua cōmunis signi, quæ non competat alijs rebus, quæ non sunt signa, abstrahi, vt patet ex dictis; vnde si sint signa, non videtur conuenire nisi æquiuocè in ratione signi, & cōsequēter non possunt vna descriptione definiri. Dicatur ergo signum instrumentale esse quod cognitum deducit in cognitionem alterius: & signum formale dicatur illud

Quid signū instrumētale.

quod non cognitum, sed inhærēs potentiæ facit illam cognoscentem aliud, & in hac descriptione cōuenit vniuoce species expressa cum impressa; distinguūtur vero in hoc, quod species expressa facit cognoscentem potentiam formaliter per communicationē formalem sui absque productione alterius, quod ad hoc sit necessarium, species vero impressa facit cognoscentē effectiue: vnde signum formale potest diuidi in signum formale effectiuum, qualis est species impressa; & signum formale non effectiuum, qualis est species expressa.

Quid formale.

Sed quidquid sit, an signa hæc, quæ vocantur formalia, sint vera signa, quod dependet à quæstione de nomine, & an conueniant vniuoce in ratione signi cum signis, quæ vocantur instrumentalia, quod spectat ad quæstionem de re, quia in hoc libro nō agitur per se, nisi de signis instrumentalibus ex instituto, propterea de signo instrumentali vt sic, quod est genus ad signum naturale, & ad signū ex instituto, aliquid amplius tractabimus, ex quo etiam facile quis discurrere poterit de natura aliorum illorum signorū.

CONCLVSIO I.

8

Quid signū instrumentale.

S*ignum instrumentale vt sic bene describitur esse id quod cognitū ducit in cognitionem alterius.* Hæc est communis, & *patet*, quia omne & solum signum instrumentale est huiusmodi.

Dices: species impressa est signum instrumentale, quia est instrumentum aptum ad repræsentandum intellectui aliud, & non est formale signum, vt est cognitio, ergo.

Re-

Respondeo negando antecedēs; ad cuius probationē dico, quod non sufficit ad signum instrumē-tale quod sit instrumentum deseruiens, sed requiritur quod obiectiue propositum deducat in cognitionem.

Dices secundò: Creaturæ deducere possunt in cognitionem Dei obiectiue propositæ, & tamen non sunt signa Dei.

Respondeo, vt supra dixi, ad rationem signi, de quo hic agimus, non sufficere quod obiectiue propositum possit deducere ad cognitionem alterius quomodocumque, sed requiri quod id possit facere absque discursu; & sic sane vox *Homo* ducit in cognitionem naturæ humanæ, & fumus in cognitionem ignis. Verū quidē est, quod fumus posset deducere in cognitionem ignis mediante discursu, sed tum non haberet se per modum signi, nec eodem modo deduceret in cognitionem ignis, ac quādo vt signum deducit in eius cognitionem; nā quādo vt signum deducit in cognitionem eius, non deducit nos in cognitionem ipsius, vt est causa fumi; at quādo deducit in cognitionem ignis mediante discursu, deducit in cognitionem ipsius vt est causa: & hinc fit vt effectus possit deducere in cognitionem causæ mediante discursu, quamuis nunquam ante videretur esse coniuncta cum causa, at nunquā posset effectus deducere in cognitionem causæ per modum signi, nisi ante cognoscerentur coniuncta. Cuius etiam ratio à priori videtur esse, quod signum huiusmodi vt signum, non deducit in cognitionem rei, nisi quatenus propositum eo ipso excitantur species alterius rei: non possent autem sic excitari, nisi quia antea simul proponebantur aut intelligebantur.

CONCLVSIO II.

9 *Signū adæquatè diuiditur in signum naturale & ad placitum. Quid signum ad placitū.*

Signum vt sic adæquate diuiditur in signum naturale, & signum ad placitum. Hæc etiam est communis, & *patebit* ex explicatione membrorum diuidentium. Itaque *signum ad placitum*, seu ex instituto est illud signū quod ex se indifferens est ad significandum illud, respectu cuius dicitur signum, vel non significandum; sed ex voluntate alicuius volentis, vt pro illo potius quam pro alio accipiatur, determinatur ad illud significandum; talis est vox *Homo*, quæ ex natura sua tam bene posset significare naturam equinam, quam humanam, & non significaret vnā potius quàm alteram, nec alterutram omnino, nisi Deus, aut Angeli, aut homines ordinarent, vt per illud natura humana intelligeretur: tale etiam est Sacramentum nouæ legis, quatenus significat gratiam.

Signum autem naturale est, quod independenter ab institutione aut voluntate alicuius significat aliud, quando proponitur, & tale est fumus respectu ignis, suspiria respectu doloris, imago seu pictura respectu rei, cuius est imago, si habeant similitudinē physicā aut proportionem aliquam physicam inter se.

Ex *his patet conclusio*, quia quidquid habet significare aliquid, aut habet illud significare dependenter ab institutione aut ordinatione aliqua & sic est signum ex instituto & ex placito: aut non habet, & sic est signum naturale: ergò nullum datur signum, quod non sit ad placitum aut

aut naturale, & consequenter prædicta diuisio erit adæquata.

Dices: signum ex consuetudine, qualis est canis adueniens respectu aduentus sui domini, non est signum, aut ex placito, aut naturaliter: ergo datur aliquod signum non comprehensum in prædicta diuisione. Minor quoad primam partem probatur, quia non est facta vlla institutio ea de re, vt certum est: & etiam quoad secundam partem; quia canis non habet vllam naturalem connexionem cum aduentu domini, & aduentus eius posset nunquam habere vllam concomitantiam cum illo: ergo non est signum naturale eius.

Respondeo negando minorem pro secunda parte: ad cuius probationem dico, hic intelligi per signum naturale illud, quod significat independenter ab instituto, siue ex natura sua intrinseca, siue ex aliquo alio accidente id ipsi competat. Hoc autem sine dubio competit aduentui canis: nam ex eo quod sæpe videbatur aduenire cum domino, proposito aduentu ipsius, excitatur species aduentus domini, aut alterius, cum quo videbatur frequenter aduenire. Quod si etiam casu aliquo quis appenderet hæderam ad suam domum, quoties haberet vinum venale, quamuis non intenderet aut ipse, aut alius significare vinum esse venale per hoc; hædera esset signum naturale vini & non ex placito.

CONCLVSIO III.

Signum naturale constituitur in esse signi realiter per connexionem, quam habet independenter ab instituto cum re, quam significat, & formaliter constituitur in esse signi per aptitudinem, quam habet ad deducendum potentiam in cognitionem illius rei. Signum vero ad placitum constituitur in esse signi realiter per institutionem, qua instituitur ad significandam rem, & formaliter per aptitudinem, quam habet supposita institutione ad deducendum potentiam in cognitionem istius rei. Hæc in re videtur negari non posse, *& patet*, quia à nulla alia ratione possunt constitui in esse signi realiter aut formaliter potius quam ab his rationibus: ergo ab ijs sic constituuntur.

11. Per quid constituitur signum naturale in esse talis, & signum ad placitum.

Confirmatur, quia non constituitur in esse signi per actualem significationem, quia hædera est signum vini, etiam quando nemo respicit illam, & Sacramenta sunt signa gratiæ etiam cum nihil causant, & etiam si nemo aduerteret quod essent causatiua aut causarent: ergo debent constitui per aptitudinalem significationem.

12

Obiicies contra vltimam partem: potest quis cognoscere aliquid esse signum, quamuis non cognoscat illam institutionem: ergo non constituitur in esse signi per illam institutionem. Probatur antecedens, quia non aduertimus ad institutionem vocum quoties cognoscimus illa esse signa; id quod longe magis patet ad sensum in simplicioribus, qui non sciunt vnde habeant voces esse signa,

&

&tamen sciunt ea esse signa.

Respondeo primò, hanc difficultatem esse communem in quacumque sententia, vt bene aduertit *Hurtadus*, quia non aduertimus etiam ad quodcumque aliud quod diceretur esse ratio constitutiua signi, & præsertim id verum est de simplicioribus.

Respondeo secundò distinguendo antecedens: à posteriori, quatenus videmus quod deducat in cognitionem alterius, concedo: a priori aut directè, nego antecedens & consequentiam, quia potest res aliqua cognosci habere aliquam rationem, vnde competat ipsi aliquis effectus, licet non cognoscatur, quænam illa ratio sit, vt patet mille exemplis.

Dices: Institutio præterita iam non est: ergo non potest esse ratio realis, cur signum possit deducere iam in cognitionem.

Confirmatur, quia iam signum habet aliquid, ratione cuius possit iam significare: alias iam non significaret: sed non habet iam institutionem præteritam, quæ ante tot annos desiit: ergo habet aliquid aliud, & consequenter ab illa institutione præterita non habet iam significare.

Respondeo negando consequentiam, quia quamuis iam non sit, si non fuisset præterita, vox iam non significaret, sicut, si Rex non fuisset olim à Republica institutus, non esset iam Rex, & consequenter ab illa institutione debet dici esse cõstitutus.

Ad confirmationem Respondeo distinguendo minorem: non habet illam sufficienter ad hoc vt denominetur instituta, nego minorem; non habet illam ita, vt ipsa iam physice existat, concedo minorem, & nego primam consequentiam, quia sufficit quod habeat denominationem ab illa.

CONCLVSIO IV.

Signum nullum siue naturale, siue ad placitum, vt tale, prius respicit rem significatam, quàm potentiam, cui significat, nec e contra: nec consequenter dicit duos respectus, quorum vnus sit prior altero, sed eodem indiuisibiliter respectu aptitudinali respicit vtrumque. Hæc est contra aliquos, qui existimant quod prius respiciat rem, quam potentiam, & quod respectus, quem dicit ad obiectum, sit essentialis illi, respectus vero ad potentiam proprietas ad illam priorem sequens.

13 *Nõ prius respicit signũ rẽ significatam quã potentiam cui significat, nec dicit duos respectus.*

Probatur autem, quia non sunt multiplicanda entia aut formalitates sine necessitate: sed non est necessitas vlla multiplicandi huiusmodi respectus, quandoquidem vnico respectu possit quis tendere in plura, quando non potest tendere in vnum ex illis, quin necessario tendat in alterum, nec potest intelligi vt tendens in vnum, quin intelligatur vt tendens in alterum: sed signum non potest nec respicere, nec intelligi respicere rem significatam per modum signi, quin respiciat & intelligatur respicere potentiam, cui significat, nec e contra: ergo vno respectu debet dici vtrumque respicere. *Rursus* nulla est ratio, ob quam dicatur potius respicere rem significatam prius quam potentiam, aut è contra: ergo vtrumque æque primo debet dici respicere.

Dices:

14 *Dices*: in explicatione ipsius, quando dicitur, quod sit illud, quod repræsentat aliud potētiæ, res significata ponitur magis directe quam potentia: ergo signum est, quod prius respiciat rem.

Contra, quia etiam in alia explicatione æque bona ponitur potētia magis directe quam res, vt cum dicitur quod sit illud, quo potentia deducitur in cognitionem alterius: ergo si valeret consequentia replicæ, deberet dici respicere primò potentiam; vnde cum hoc non sequatur secūdū aduersarios, nec illud etiā sequitur. Quare in forma nego cōsequentiam, & nego quod illud, quod ponitur semper magis directe in explicatione, aut descriptione rei, sit magis essentiale ipsi.

Non constituitur signū ex instituto per relationē rationis.

Quæres, an signum ex instituto constituatur formaliter realiter per ens rationis?

Respondeo ex dictis in disputatione de ente rationis, negatiue, quia est eadem ratio de signo, quantum ad hoc, ac de cæteris, quæ denominantur extrinsece; bene tamen potest intellectus fingere in huiusmodi signis aliquid intrinsecum, per quod haberent esse signum formaliter, & hoc modo considerata signa cōstituuntur per ens rationis: & hoc tantum est, quod vult *Doctor*, quando videtur dicere, quod signa ex placito dicant formaliter ens rationis: quod totum patet ex dictis in illa disputatione, nec ad logicum institutum est necesse plura de signis contexere.

QVÆSTIO II.

Vtrum voces significent immediate conceptus, an vero res.

15 QVæritur in præsenti, vtrū voces, quas ex dictis quæstione precedenti suppono esse signa ad placitum, significent rem, quam concipit proferens vocem, an conceptum formalem, seu cognitionem, quam habet de illa re, an vero vtrumque simul. Intelligitur autem hic per *rem* omne illud, quod est obiectum cognitionis, siue sit reale quid, siue rationis, siue positiuum, siue negatiuum, siue etiam sit conceptus formalis, seu cognitio, siue non. Per *conceptum formalem* vero intelligimus cognitionem, quam habet quis de aliquo obiecto secundum se, nō quatenus est obiectū alterius cognitionis, seu quatenus cognoscitur per aliam cognitionem: exempli gratia dum aliquis profert hanc vocem *homo*, si eam significatiue proferat, non est dubium, quin intelligat illud, quod dicitur homo, & illud dicitur esse res: cognitio vero seu intellectio dicitur esse conceptus, & non res. Similiter quando profert hanc vocem *intellectio*, concipit illam rem quæ dicitur intellectio, per aliā intellectionem, & prior intellectio dicitur esse res: secunda verò non dicitur esse res, sed tantū conceptus.

CONCLVSIO.

16 *Voces per se primo significant immediate res, nō vero conceptus.*

VOces per se primo immediate significant res, & non conceptus rerum. Est *Doctoris* 1. *dist.* 27. *quæst.* 3. & *quæst.* 1. *huius libri*, quem

quem præter suos sequuntur *Gabriel. in 2.dist.22. Arriaga disp.13. quæst.2.& quidam recentiores* contra *Conimbricenses cap.1. huius libri quæst. 3. art. 1.* & alios.

Probatur primò, quia si voces immediate significarent conceptus, hæc propositio esset falsa: homo est animal: sed hoc est absurdum: ergo. Probatur sequela: tunc propositio affirmatiua vocalis est falsa, quando illud, quod significatur per prædicatum, non conuenit isti, quod significatur per subiectum: sed si homo significat conceptum formalem hominis, & animal conceptum formalẽ animalis, quod significatur per prædicatum huius propositionis, non conuenit illi, quod est significatum subiecti, neque enim conceptus formalis hominis est cõceptus formalis animalis, aut e contra, vt patet: ergo.

17 *Probatur secundò*, quia voces per se primò sunt impositæ ad significandas res: ergo eas per se primò immediate significant. Probatur antecedens, quia homines intelligentes voces per se primò deueniũt in cognitionem rerum, & non conceptuum: ergo per se primo sunt impositæ ad significandas res & non conceptus.

Confirmatur, quia aliàs Græcus audiens propositionem Grecam prolatam ab ignorante linguam Græcam, non intelligeret propositionem illam, quod videtur absurdum. Probatur sequela, quia non intelligeret cõceptum formalem, quem proferens habet.

Dices ex his haberi, quod res etiam immediate significentur per voces, sed non haberi, quin etiam conceptus immediate per ipsas significentur.

Contra, quia si vtrumque simul æque primo significarent, omnis vox esset æquiuoca, quia æque primo significaret plures res, & non secundum eandẽ rationem: ergo non significant vtrumque simul, & consequenter, si significent res per se primo immediate, non significabunt conceptus immediate.

18 *Contra* secundo: quoties aliqua vox significat duo sic se habentia, vt vnum ex illis possit intelligi per vocem, non intellecto altero; non vero e contra; illud, quod potest intelligi sine altero, immediatius significatur per vocem, vt patet: sed conceptus non potest intelligi per vocem, nisi intelligatur res cuius est conceptus, res vero per illam vocem potest optime intelligi, non intellecto conceptu: ergo immediatius & primariùs significantur res per voces, quam conceptus.

Voces significant etiam conceptus.

Intuli autem semper, quod voces primario & immediate significant res, & non conceptus, quia non dubito quin secundario & mediate significent etiã conceptus, præsertim quoties proferũtur ab aliquo significatiue; nam quia non potest quis sic eas proferre quin intelligat res, quoties audit quis aliquem proferentem voces significatiue, primo quidem deuenit in cognitionem rei significatæ, & postea potest si vult, cognoscere, quod proferens habuit etiam conceptum istarum rerum. Et per hoc soluuntur omnes authoritates, quæ contra nostram conclusionem adduci solent, nihil enim aliud concludunt quam voces secundario significare conceptus.

Obii-

19 *Obiicies primò*: Voces sunt institutæ principaliter ad significandos conceptus: ergo. Probatur antecedens, quia ideo instituerunt homines voces, vt declararent mediantibus ijs suos conceptus.

Confirmatur, quia Angeli qui possunt declarare suos conceptus sine vocibus, non instituerunt voces: ergo ideo homines instituerunt voces, quia non poterant instar Angelorũ declarare suos cõceptus sine vocibus.

Respondeo distinguendo antecedens: vt per voces immediate significarent, nego; vt mediate, concedo antecedens & nego consequentiam. Similiter distinguo probationem antecedentis: vt declararent per eas immediate, nego; mediate, concedo. Distinguo etiam consequens confirmationis, vt mediate declararent, concedo; vt immediate, nego consequentiam.

Et si quæratur, quandoquidem per voces voluerint declarare suos conceptus, quare non voluerint immediate illos significare? *Respondeo*, quia non poterant; quandoquidem, vt supra dixi, non possunt declarare suum conceptum, nisi ostendendo obiectum eius, & non poterant ostendere obiectum eius per vocem, nisi instituendo ipsam ad significãdum immediate istud obiectum.

20 *Obiicies secundò*, Tum homines mentiuntur, quando proferunt verba non significantia suũ conceptum formalem: ergo quãdo non mentiuntur, verba quæ proferunt, significant suum cõceptum formalem.

Respondeo, quidquid sit de antecedenti, distinguendo consequens, primario & immediate, nego, secundario & mediate, concedo consequentiam.

Obiicies tertiò, Hæ voces, *intellectio, cognitio, conceptus formalis* significant immediate ipsum conceptum formalem: ergo saltem aliquæ voces significãt immediate conceptus formales.

Respondeo distinguendo consequens: vt conceptus, nego; vt sunt res, concedo: cuius distinctionis ratio & sensus patet ex dictis *num.* 15.

QVAESTIO III.

Vtrum esse verum aut esse falsum sit de essentia propositionis, & vtrum vna propositio possit de vera fieri falsa.

SVppono ex summulis Propositionem, seu Enunciationem esse orationem, in qua aliquid de alio vel affirmatur, vel negatur; vt homo est animal, homo non est animal.

CONCLVSIO I.

21 *Eadem numero oratio de vera nequit esse falsa nec e contra.*

PRobabilius videtur eandem numero orationem non posse de vera fieri falsam, aut e contra. Hæc est *Smising tract.* 3. *de Deo vno disput.* 1. *num.* 33. *Cavelli disp.* 3. *de anima sect.* 8. *Auersa quæst.* 24. *Log. sect.* 7. *Arriaga disp.* 14. *sect.* 4. contra *Suarez disp.* 8. *Met. sect.* 2. *Rubium hic q.* 5. *Amicum tract.* 21. *disp.* 4. *quæst.* 1. *Mastrium disp.* 10. *quæst.* 2.

Probatur (loquendo de propositione mentali de præsenti, v.g. Petrus sedet, de qua est controuersia) quia quando aliquis affirmat, quod Petrus sedet, vel

intelligit, quod sedeat pro toto aliquo determinato tempore, vel intelligit, quod sedeat pro aliqua parte determinati temporis indeterminate; neque enim qui dicit de præsenti, quod Petrus sedet, videtur posse abstrahere, quin aliquo ex his modis intelligat Petrum sedere: sed quouis modo ex illis illud dixerit, propositio, si sit semel vera, non potest vnquam esse falsa, quantumuis continuaretur in æternum: ergo. Probatur minor, quia si velit dicere, quod sedeat primo modo, hoc est pro toto aliquo determinato tẽpore, si Petrus sedeat pro toto illo tempore, propositio non potest non esse vera, si vero non sedeat pro toto illo tempore, quãuis sederet pro parte ipsius, propositio non potest esse vera. Quod si velit dicere, quod sedeat secundo modo, si pro aliqua parte istius temporis sedeat, propositio erit vera, siue pro alijs partibus sedeat, siue non; si autem pro nulla parte sedeat, propositio erit falsa necessariò.

22 *Et si dicas* ipsum non velle quod sedeat pro tẽpore aliquo: Tum propositio non erit de præsenti, & consequenter tollitur hypothesis controuersiæ.

Confirmatur, quia actus, qui determinat intellectum ad cognoscẽdum, quod Petrus sedeat in loco *A*, non potest determinare ipsum ad cognoscendum, quod sedeat in aliquo alio loco: ergo actus, quo determinatur ad cognoscẽdum, quod aliquis scribat in vno tẽpore, non potest determinare ipsũ ad cognoscendũ, quod scribat in alio tẽpore: sed hoc esset falsum in sententia opposita, vt examinanti patet.

23 *Obiicies primò*: si aliquis iudicaret Petrũ sedere, & cõseruaret illud iudicium pro vna hora, casu quo pro media hora Petrus sederet, propositio esset vera, & casu quo pro altera media hora non sederet Petrus, propositio eadem esset falsa: ergo.

Confirmatur hoc authoritate Philosophi, qui *cap. de substantia* expresse videtur asserere veritatẽ & falsitatem esse accidentia propositioni, in quo etiam cũ eo cõsentit *Scotus* 4. *dist.* 8. *q.* 2. ergo.

Respondeo non posse aliquẽ habere tale iudicium de Petro de præsenti, nisi pro aliquo tempore modo supra explicato, & sic quã tumuis continuetur, vel erit semper vera, vel erit semper falsa.

Dices: Iudicium tale pro primo instanti erit iudicium, quod pro illo instanti determinate sedet, & si conseruetur pro alio instanti, erit iudicium, quod pro alio isto instanti sedet.

Respondeo, iudicium quo iudicatur re pro primo instanti sedere, nũquam posse esse iudicium, quo iudicatur, quod pro vllo alio instanti sedet, & sic falsum supponitur in replica.

Ad confirmationem Respondeo, negando consequentiam, cuius ratio patebit ex dicendis. *Posset etiam dici*, quod Philosophus dubitatiue tantum proposuerit antecedens & eodem modo explicari potest *Scotus* ipsum secutus.

24 *Obiicies secundò ex Mastrio*: quãdo intellectus iudicaret ex motiuo aliquo probabili Petrum currere, non determinando tempus aliquod determinatum, & perseueraret in illo iudicio per horam, si Petrus non curreret in vltima parte horæ, propositio illa esset conformis obiecto, & non esset conformis; non esset conformis obiecto, quia si diceretur:

retur Petrus currit per horam, quandoquidem ex hypothesi nõ curreret pro tota hora, propositio esset falsa pro vltima parte horæ, & consequenter pro prima, si nõ potest mutari de vera in falsam:sed nõ esset falsa pro prima parte, quia cursus competeret Petro pro illa prima parte.

Respondetur negando sequelã: illud enim iudicium esset absolute falsum,quia licet iudicaret vere cursum inesse Petro pro prima parte :at non iudicat solũ hoc, sed cursum inesse illi etiam pro vltima;vnde sicut qui diceret,homo est animal & brutum, dicit falsum simpliciter, quia licet diceret animal cõpetere homini, quod est verum, quia tamen dicit ipsum esse brutum, quod non est verum, propterea absolute propositio illa non est vera.

Obiicies tertiò,Propositio de præsenti non significat aliud instans,nisi illud quod est,quandiu propositio est: ergo si quis continuaret propositionem qua diceret, in hoc instãti Petrus sedet, pro alio instanti significaret per eandem propositionem Petrum sedere pro alio instanti, & consequenter si Petrus sederet pro primo instanti, & non sederet pro secundo, sequeretur quod eadem propositio, quæ pro primo instanti erat vera, pro secundo sit falsa.

Confirmatur hoc, quia idem actus, quo quis vult efficaciter facere omnia, quæ sunt necessaria ad salutem, potest absque mutatione vlla sui determinare hominem ad confitendum, si cõfessio esset necessaria,& ad non cõfitendum si confessio esset inutilis:ergo idem actus potest determinare ad affirmandum pro hoc instanti si hoc instans sit, & pro alio instanti, si hoc instans non sit, sed aliud absque vlla variatione.

Respondeo distinguendo antecedens: si determinat ex ratione sua illud instans,concedo; si nõ, nego antecedens & consequentiam. Itaque nõ debet propositio de præsenti dicere suũ obiectum esse pro omni tẽpore, cui potest esse præsens propositio, sed pro illo tempore,cui est præsens, & pro quo dicit subiectum esse.

Ad confirmationẽ Respondeo negando consequentiã: & ratio disparitatis est,quod actus ille cõtritionis determinat solum ad facienda,quæ sũt necessaria ad salutem, quatenus sunt necessaria, non determinãdo aliquid in particulari secundum rationem aliquam particularẽ, nisi rationem conducentẽ ad salutẽ,& propterea debet posse determinare ad quodcumque,in quo est talis ratio,& non debet determinare ad aliquid, in quo non reperitur talis ratio. Iudiciũ verò respicit tẽpus aliquod sub aliqua ratione ex rationibus expressis in probatione conclusionis:& quia non respicit illud tempus secundum illam rationem in alio tempore, nõ potest respicere aliud tẽpus nec aliquid consequẽter asserere pro alio tempore.

Obiicies vltimò: si quis diceret, homines qui sunt in foro currũt, æquè significaret Petrũ currere, si fuisset in foro,ac Paulũ si fuisset in foro: ergo eadem propositio est indifferens ad significandum hoc & illud obiectum, & consequenter potest esse indifferens ad significandum hoc vel illud tempus, neque enim magis dependet propositio à tempore quam ab obiecto, nec minus essentialiter hoc respicit quã illud.

Respondeo breuiter distinguendo consequens: quando propositio non respicit aliquod tempus determinate, sed indeterminate hoc vel illud, concedo consequentiam: quando respicit determinate aliquod těpus, nego consequentiã. Sicut enim si diceret, Paulus qui est in foro currit, non posset eadem propositione dicere, Petrus qui est in foro currit, quia illa propositio respicit determinate Paulum; ita quando dicit, Petrus nunc currit, determinando illud instãs, pro quo profertur propositio, non potest illa propositione dicere, quod currat pro alio instanti; nec in hoc est vlla difficultas, quidquid dicat *Arriaga*, qui rem claram superflua subtilitate confundit.

CONCLVSIO II.

27 *Propositio quæ est vera posset esse falsa.*

E*Adem propositio, quæ modo est vera, posset esse falsa in hoc ipso instanti, in quo est vera, atque adeo veritas & falsitas sunt accidentia propositioni, non vero essentialia ipsi, aut proprietates eius.* Hæc est sine dubio Philosophi & *Scoti* supra, omniumque authorum, qui tenent oppositum conclusionis præcedentis, ac etiam *Auersa*, & *Arriaga* contra *Hurtadum*, & *Smising* supra.

Probatur prima pars manifeste, quia pro illo instanti, pro quo quis propter authoritatem alicuius hominis fide digni crederet Petrũ sedere, posset Petrus sedere, & sic propositio esset vera; & posset etiam non sedere, & tunc eadem propositio esset falsa; ergo eadem ipsa propositio, quæ est vera, posset non esse vera.

Dices non esse eandem, sed diuersã propositionẽ. *Contra*, quia habet eadem omnino motiua & idem obiectum, nec est aliquid prorsus, ob quod nõ esset eadem: ergo gratis diceretur non esse eadem.

Dices non esse idẽ obiectũ, quia Petrus sedens est obiectum illius, quæ est vera, non est autem Petrus sedens, quando propositio esset falsa. *Contra*, quia obiectum istius non est Petrus sedens à parte rei, ita vt dependeat essentialiter illa propositio ab ipsius reali sessione; sed Petrus propositus sufficienter, vt sedens sic, vt intellectus posit affirmare, quod sedeat: sed hoc obiectum posset manere, quamuis Petrus à parte rei non sedeat: ergo in casu nostro esset idem obiectum sufficienter ad identitatem propositionis.

Confirmatur hoc efficaciter, quia si propositio haberet pro obiecto obiectũ, prout est à parte rei, nunquam posset dari vlla propositio falsa, quia si semper deberet habere pro obiecto obiectum, prout est à parte rei, semper esset conformis obiecto, & consequenter semper esset vera.

28 *Veritas & falsitas sunt accidentia propositionis.*

Hinc patet secunda pars conclusionis, quia si eadẽ propositio potest esse vera & falsa, sequitur veritatem & falsitatem esse accidentia ipsi, atque adeo neutrã ex illis esse aut prædicatũ essentiale, aut proprietatẽ eius, quod omnes concedent, qui admittent primam partem. Et per hoc patet, ad primam partem quæsiti negatiue esse respondendum.

Quãuis veritas & falsitas essẽt inseparabilia à propositione esset ipsi essentialia.

Quod etiam confirmatur vlterius, quia quamuis veritas esset inseparabilis à propositione vera, & falsitas à falsa, tamen adhuc non essent de essentia earum

earum, nam prius competit propositioni cuicunque affirmare, vel negare aliquid de alio, quàm esse veram vel falsam, & ideo est vera vel falsa, quia affirmat vel negat, quod conuenit aut non conuenit ipsi; sed quod præsupponit aliquid in alio, non est de essentia ipsius: ergo veritas & falsitas non sunt de essentia propositionis.

Obiicies: Illud est de essentia alicuius vel proprietas eius, sine quo nequit esse de potentia absoluta: sed propositio, quæ dicitur animal esse rationale, non potest esse de potentia absoluta absque veritate, quia non potest obiectum esse aliter, quã dicitur esse per illam: ergo.

Respondeo, distinguendo consequens: ex ratione propositionis, vt sic, quæ in illa propositione includitur, nego; ex ratione particulari sua, transeat consequentia. Nec est contra conclusionem, quia loquimur de propositione vt sic, non vero de quacunque propositione in particulari secundum rationem particularem suam; & sicut non bene infertur: rationalitas est de essentia alicuius animalis: ergo est de essentia animalis vt sic: ita non sequitur: veritas est inseparabilis ab aliqua propositione particulari: ergo est inseparabilis à propositione vt sic.

29

In quonam cõsistat veritas aut falsitas propositionis.

Quæres in quonam consistat veritas & falsitas propositionis formaliter loquendo, an scilicet in relatione aliqua actuali superaddita, aut rationis, vt tenet *Vasquez*; aut reali, *vt Tartaretus*, *Meuriss.* & alij; an vero in ipsa entitate actus, ac connotatione obiecti, vt asserit *Suarez*; vel in denominatione desumpta partim ab actu, & partim ab obiecto, vt putat *Arriaga*; vel denique in relatione aptitudinali transcendentali cõformitatis, aut difformitatis, vt existimant *Cauellus* & *Smising*.

Videtur eodem modo loquendum de veritate ac falsitate propositionis & de similitudine ac dissimilitudine.

Respondeo breuiter, in hac re discurrendum conformiter ad sententiam, quam quis tenere voluerit de similitudine, aut dissimilitudine, nimirũ, vel quod sit respectus distinctus ab extremis, vel quod sit denominatio desũpta ab vtroque, vel ab vno extremo, supposita coexistentia alterius: videtur enim esse eadem ratio. Et sane quemadmodum propositio vera potest aliquando habere pro obiecto ens rationis, vt cũ dicitur, ens rationis est cui nõ potest cõpetere realis existentia; aliquãdo negationem, vt cum dicitur, negatio distinguitur à priuatione; aliquando aliquid positiuũ actu existens vt cum dicitur de Petro actu sedente, quod sedeat; aliquando aliquid actu non existens, vt Petrus est possibilis; aliquando aliquid, quod necessario ita se habet, vt propositio asserit, vt cum dicitur, homo est animal; aliquãdo denique aliquid, quod aliter se habere potest: ita etiam aliquid potest esse simile alicui, cui non potest non esse simile, vt creaturæ omnes sunt similes Deo secundùm aliquam rationem, & dissimiles secundum alias; & potest esse dissimile alicui negatiuo, & alicui enti rationis, vt homo est dissimilis negationi cuicumque, & chymeræ fabricatæ ab intellectu; potest etiam esse simile alicui, cui potest non esse simile, vt Petrus est similis Paulo, cui tamen potest non esse similis, eo scilicet non existente. Vnde videtur seruata proportione eodem

modo esse discurrendum, vt dixi de cōformitate propositionis ad obiectum, ac de similitudine, & de difformitate, ac de dissimilitudine.

30 *Est tamen aliqua differentia.* Fatendum tamen est esse aliquam differentiam, quia supponitur, quod aliquis non dicatur actu similis nisi rei actu existenti, siue res sit positiua, siue negatiua, siue realis, siue rationis. At omnino propositio dicitur actu vera & conformis obiecto, quando obiectum actu non existit, cui non diceretur conformis, si actu existeret; hæc enim propositio est vera actu, & conformis obiecto: Petrus non existit, supposito, quod non existat, & non esset vera si Petrus existeret. Et ne dicatur obiectum huius propositionis esse negationem existentiæ Petri, quæ negatio existit, dum propositio est vera, adduco aliud exemplum: Petrus sedit, quæ propositio est actu falsa & difformis obiecto Petro non sedente, & tamen tum non existit Petrus sedens, imo si existeret, propositio non esset falsa. Et hæc alia propositio est semper vera: homo est animal, siue existat à parte rei homo; siue non existat; vnde nō videtur requiri ad resultantiā relationis conformitatis existentia actualis termini, quemadmodum supponitur requiri ad resultantiam relationis similitudinis ac dissimilitudinis.

Deinde est etiā alia differentia, quod propositio posset esse vera & falsa sine vlla alia prorsus occasione præter existentiam & nō existentiā obiecti; nā hæc propositio: Petrus sedet, est vera, si Petrus sedeat; & est falsa, si Petrus non sedeat: sed idē subiectū non potest esse simile & dissimile ab existētia & non existentia termini; album enim licet sit simile alteri albo si existat, nō tamen est dissimile illi, si non existat, licet tum non sit ipsi simile.

Et sane fortassis hæ duæ differentiæ sufficere possunt, vt quamuis dissimilitudo ac similitudo sint relationes emanentes ad positionem realem fundamenti ac termini; conformitas tamen ac difformitas non sint tales relationes, sed vel denominationes extrinsecæ prouenientes ab eo, quod obiectum se habeat vel non habeat eo modo, quo propositio affirmat vel negat; vel denominationes intrinsecæ prouenientes ex ipsamet natura propositionum, supposito tamen, tanquam conditione sine qua non, quod obiectum ita se habeat vel non habeat. De quo tamen nihil determinare volo.

QVÆSTIO IV.

Vtrum enunciatio sit vna simplex qualitas.

31 *Sensus difficultatis.* Non est dubium quin prius apprehendamus extrema, quorum vnum prædicamus de altero, quam feramus iudicium de vnione ipsorum, siue apprehendamus ipsa per plures apprehensiones, vt magis communiter solemus facere, siue per vnicam qua apprehēderemus illa per modum vnius, quod probabilissimum est posse fieri siue fiat ordinarie, siue nō fiat. Sed cōtrouersia est, vtrū quādo dicimus in mēte: homo est albus, iudicatiue, præter simplices apprehēsiones hominis & albedinis vnionisque ipsorum, siue plures sint, siue vna,

vna, inueniātur plures alij actus, ex quibus ipsum iudicium formaliter componatur, & integretur, an vero solum requiratur, & sufficiat vnus alius actus, præter istas apprehensiones; si enim requirantur plures actus, tum enūciatio non erit vna simplex qualitas, sed vna qualitas composita; si autem sufficiat vnus, enunciatio erit qualitas simplex.

CONCLVSIO.

Enunciatio est vna simplex qualitas.

Enunciatio est vna simplex qualitas. Est communis. *Probari solet*, quia si requirerentur plures actus, vnus haberet pro obiecto subiectum, alter prædicatum, & alter copulam; sed hoc supposito non posset iudicium facile distingui à simplici apprehensione composita respiciente eadem obiecta: ergo non debet dici iudicium componi ex pluribus actibus.

Hæc probatio non placet, quia eadem ratione apprehensio vna simplex istorum trium obiectorum non posset distingui à iudicio: & certe omnino non videtur posse apprehendi vnio seu identitas prædicati, & subiecti, quin eadem apprehensione apprehendatur subiectum, & prædicatum; & hoc non obstante iudicium, quod fertur de illa vnione seu identitate, est distinctæ rationis ab apprehensione eiusdē.

32 *Probatur ergo melius*, quia sine necessitate multiplicarētur actus, cum vnus sufficeret; nec vllum est indicium siue rationis, siue experientiæ, quo colligatur dari in iudicio plures actus: ergo frustra, & sine necessitate multiplicarentur.

Obiicies primò: Vnio subiecti, & prædicati non potest concipi, nisi per modum relationis: ergo non potest intelligi, quin intelligantur extrema: ergo qui iudicat dari talem vnionem inter prædicatum & subiectum, debet habere actum, qui tendat in vnionem, & in extrema: sed vnus actus ad hoc non sufficit: ergo debet habere plures.

Respondeo negando subsumptū, vnicus enim actus sufficit ad tēdendum in vnionem directe, & primariò, & in extrema ipsius indirecte, & secundariò, quidquid sit vtrum sufficeret ad tendendum in omnia illa simul æque primariò, & directe.

33 *Obiicies secundò:* Enūciatio vocalis componitur ex varijs partibus: ergo & mentalis, quæ correspondet ipsi.

Respondeo negando consequentiam: & certe si obiectio hæc valeret, probaret quod conceptus seu cognitio ipsius subiecti solius esset composita, quia terminus vocalis correspondens ipsi est compositus.

Obiicies tertiò: Extrema enunciationis possunt esse opposita, vt in hac enunciatione: homo est lapis, vel homo non est lapis: ergo non potest vnicus actus simplex tendere in illa.

Respondeo distinguendo consequens: directe trānseat, indirecte nego. Itaque iudicium directe versatur circa vnionem eam negando vel affirmando, indirecte verò in extrema.

Obiicies quartò: In hoc distinguitur prima operatio intellectus, quæ est apprehensio, à secunda, quæ est iudicium, quod prima non componatur ex pluribus actibus, secunda verò componatur: ergo.

Respondeo negādo antecedens: sed in hoc potius distinguuntur, quod

quod prima operatio vt sic, non necessariò præsupponat aliam operationem intellectus, secūda verò necessariò præsupponat primam, & etiam quod per primam tantum apprehendamus sine iudicio, per secundam iudicemus quod apprehendimus esse ita, vel non. Hic agi solet de diuisionibus propositionum, sed quod necessarium est, diximus in Summulis.

QVÆSTIO III.

Vtrum ex propositionibus contradictorijs de futuro contingenti, altera sit determinatè vera, altera falsa.

34 PRopositio de futuro contingenti est propositio, qua affirmatur vel negatur aliquid futurum, quod posset esse, vel non esse, vel cuius causa libere ipsum producit, vel non producit; vt *Petrus sedebit cras, Petrus non sedebit cras.* Difficultas igitur est, vtrū ex duabus huiusmodi propositionibus contradictorijs, vna aliqua determinata sit vera, ita vt aliquis posset vere dicere: hæc determinata propositio est vera, & altera propositio ipsi opposita contradictoria est falsa.

Ad euitandam autem æquiuocationem, quæ posset hic accidere, *aduertendum est* aliquid determinate esse futurū, posse multis modis intelligi; *primò* intelligi potest quod sit ita futurū, vt habeat aliquā causam determinatam & necessitatam ad sui productionem, ita, vt talis causa non possit oppositum producere pro illo instāti vel tempore, quo dicitur futurū: & sic potest dici, quod calor ab igne est determinate futurus, pro quocunque instanti vel tempore applicabitur sufficiēter ad passum aliquod capax caloris. Non agitur autem in præsenti de propositionibus, quæ asserunt aliquid determinatè esse futurum in hoc sensu. *secundò* potest intelligi per aliquid determinate esse futurum, quod ita sit futurum infallibiliter ab aliqua causa, vt non fiet oppositum eius, quamuis causa non sit determinata aut necessitata ad ipsum ponendum, vel non ponendum: & de propositionibus, quæ asserunt aliquid futurum in hoc sensu agitur in præsentiarum.

Multis modis potest aliquid esse determinate futurum.

CONCLVSIO.

35 EX *propositionibus de futuro cōtingenti aliqua est determinatè vera, alia falsa.* Ita tenet *Doctor in 1. dist. 3. quæst. 1. D. Bonauentura in 1. dist. 38. art. 3. quæst. 1.* quos communiter sequuntur omnes fere contra quosdā antiquos & *Fonsecam lib. 4. Metaphys.*

Ex propositionibus contradictorijs de futuro cōtingenti aliqua est determinate vera, aliqua falsa.

Probatur, quia aliquid esse determinate futurum, est esse ita absolute, vt possit vere dici de eo absolute & simpliciter, hoc est futurum: sed ex propositionibus contradictorijs de futuro contingenti de alterutra potest dici vere absolute & simpliciter, est futura, v. g. ex his duabus: *Petrus est futurus: Petrus non est futurus:* potest vere dici absolute, quod Petrus est futurus, aut potest vere dici simpliciter quod nō sit futurus; alias propositiones contradictoriæ essent simul falsæ; si enim neutra ex illis est simpliciter vera, vtraque est simpliciter falsa.

Probatur secundò: quia de fide est quod Deus cognoscat omne illud,

illud, quod futurũ est, a quacumque causa futurũ est, & quod ipse possit dicere & reuelare hominibus, sicut reuelauit sæpissime vt patet ex Scriptura mille locis, quod aliquid determinatum esset futurum à causa libera: ergo propositio, quæ assereret illud determinatum esse futurum, esset vera, & opposita contradictorie esset falsa. Patet consequentia, quia propositio est vera, quæ est conformis suo obiecto, illa autem propositio esset conformis suo obiecto: ergo esset vera.

Confirmatur, quia de Fide est Antichristum esse futurum infallibiliter: ergo propositio afferens Antichristum esse futurum est vera determinate: sed illa est propositio de futuro contingenti: ergo &c.

36

Obiicies Philosophum, qui ait propositiones de futuro contingenti, neque esse determinate veras, neque determinate falsas.

Respondeo eum nihil aliud velle, nisi quod neutra ex illis sit determinate vera aut falsa, ita vt determinatio illa proueniat ex eo, quod causa sit determinata ad dandam illis illam veritatem aut falsitatem, sicut contingit in propositionibus futuris non contingentibus, vel certe quod non sint determinate veræ vel falsæ quoad nos, quandoquidem non possumus scire, quænam ex illis esset determinate vera vel falsa; ratione enim huius nostræ ignorantiæ de illis, respectu nostri possunt dici non esse determinate veræ, nec determinate falsæ: quod si aliud intenderit, non est eius authoritati credẽdum in hac re.

Obiicies secũdò: si hæc propositio est determinate vera, Petrus peccabit: ergo Petrus necessariò peccabit. *Respondeo* negando consequentiam, quia vt illa propositio sit determinate vera, sufficit quod peccabit, siue necessario peccet siue libere.

Dices, vt illa propositio sit vera determinate, oppositum non potest fieri, & consequenter causa debet esse determinata ad obiectum eius ponendum.

Respondeo distinguendo antecedens: in sensu composito futuritionis, concedo antecedens; absolute, & simpliciter, nego antecedens & consequentiam.

37

Obiicies tertiò: si propositio illa sit determinate vera, debet eius obiectum esse determinate futurum: sed hoc est falsum: ergo. Probatur minor primò, quia non potest assignari, à quo haberet esse futurum determinate. Secũdò, quia si Deus videret illud obiectum futurum, eius oppositũ non posset fieri, aliàs enim scientia Dei posset falli; quandoquidem si oppositum istius fieret, scientia Dei falleretur: ergo si posset fieri, scientia Dei posset falli.

Respondeo negando minorem, ad cuius primã probationẽ *Respondeo* modo breuiter (nam exacta resolutio pertinet ad Theologiam & ibi tractatur) illud, à quo res habet esse futurum, esse vel causam primam se sola, vel causam primam simul cum causa secunda. Nec refert quod causa secunda non existat actu pro omni tempore, pro quo verum est dicere, quod illud sit futurum, sed sufficit, quod tum existet quando ponetur illa res in esse actualis existentiæ.

Ad secundam probationem Respondeo distinguendo sequelam antecedentis: eius oppositum non posset fieri simpliciter, nego ante-

antecedens: secundum quid & ex hypothesi futuritionis suæ ac scientiæ Dei de illa futuritione, concedo antecedens. Ad probationē antecedentis dico quod ex eo quod oppositum eius posset fieri simpliciter, nec falleretur, nec posset falli scientia Dei, sed falleretur si oppositum eius fieret; & posset falli, si posset oppositum eius fieri ex suppositione futuritionis. Cuius ratio est, quod non posit falli scientia Dei, nisi obiectum aliter sit aut possit esse quam per scientiam videtur; ita autem obiectum futurum videtur futurum per scientiam Dei, vt videat ipsum posse non esse futurum simpliciter, non vero posse non esse futurū ex hypothesi futuritionis; vnde cum nihil aliud sequatur ex determinata veritate propositionis de futuro contingenti, quam quod obiectum sit ita futurum, vt non posit non esse futurum ex suppositione futuritionis, licet absolute possit non esse futurum, sequitur, nihil sequi contra infallibilitatem scientiæ Dei ex doctrina tradita, aut conclusione.

Obicies quartò: ex suppositione quod Deus videat Petrum sessurum pro instanti *A*, absurdū esset quod non sederet pro illo instanti: ergo non est possibile vt non sedeat, & consequenter tolleretur libertas pro illo instanti. Probatur consequentia prima, quia ex posibili posito in esse, non sequitur aliquid absurdi.

Respondeo negando consequentiam, & distinguendo eius probationem: ex possibili posito in esse non sequitur absurdum, absolute & simpliciter, cōcedo; ex hypothesi & secundum quid, nego: hoc est, si non fieret aliqua hypothesis alicuius incōpatibilis cū posibili posito inesse, ex posibili posito in esse non sequeretur aliquid absurdi, concedo: si fieret aliqua talis hypothesis, nego.

Dices: ergo saltem ex hypothesi quod Deus videat Petrum sessurum pro instanti *A*, non potest non sedere, quamuis simpliciter posit non sedere.

Respondeo concedendo sequelam, nec hoc est vllo modo inconueniens, vt melius videbitur ex dicendis *lib. 2. Physicorum*, & in Theologia.

DISPV-

DISPVTATIO XX.

QVÆ EST VNICA.

In duos libros Priorum.

1 QVATVOR libros composuit Philosophus, in quibus agit de analysi seu resolutione syllogismi vt sic, & demonstrationis in sua principia, vostenden do quænam principia requirantur ad ipsa: nihil enim aliud est resolutio syllogismi in sua principia, quam assignatio seu ostensio principiorum eius.

Primos duos vocauit de *Priori Analysi* seu resolutione, quia agunt de resolutione syllogismi, vt sic, qui est prior Demonstratione, sicut animal est prius homine. Alios duos vocauit *de Posteriori Analysi* seu resolutione, quia agunt de resolutione demonstrationis, quæ est posterior natura, quam syllogismus vt sic. Quia vero in summulis maximã & præcipuam horum librorum partem explicuimus, hic pauca tractanda restant.

QVÆSTIO I.

Vtrum eodem actu, quo intellectus assentitur conclusioni, assētiatur etiam præmissis.

2 CErtum est quem posse assentiri cuilibet ex præmissis seorsim sine eo, quod assentiatur cõclusioni; sed & certum etiam videtur posse quem assentiri præmissis coordinatis inter se syllogisticè, quin assentiatur conclusioni, v.g. quando aut non proponeretur expresse ipsa conclusio, aut si proponeretur non constaret de bonitate illationis: vnde sequitur non eodem actu semper, quo quis assentitur præmissis, ipsum assentiri conclusioni. Sed quia, quando quis assentitur conclusioni ob præmissas actualiter propositas, dum assentitur conclusioni, assentitur etiam præmissis, difficultas est, an eodem actu quo assentitur conclusioni, assentiatur etiam præmissis.

Prima sententia est, eodem actu quo assentitur quis conclusioni, eum assentiri etiam præmissis ita, vt iudicet præmissas esse veras eodem actu quo iudicat conclusionem esse veram. Hæc tribuitur *Occamo quæst. 3. Prologi, Gabrieli quæst.* 8. & *Durando 2. dist.* 38. *quæst.* 13.

Secunda sententia negat, eodem actu quem assentiri conclusioni, & præmissis. Ita *Ariminensis quæst. 3. Prol. art. 1. conclusione 2, Auersa quæst. 24, sect. 1. & alii.*

Tertia sententia docet, eodem actu, quo quis assentitur conclusioni, eum assentiri etiam præmissis, sed non eodem tamen modo; nam per illum actum assentitur conclusioni *vt quod*, præmissis vero *vt quo*: & in hoc distinguitur hæc sententia à prima sen-

sententia 3. quæ videtur asserere, quod eodẽ actu quis assentiatur & cõclusioni *vt quod*, & præmissis etiam *vt quod*. Hanc tenet *D.Thomas 1.2. quæst.8.art.3. Vallius hic disp.2.q.5. Fonseca 5.Met. cap.1. quæst.4. Amicus hic disput.2. quæst.5.* qui plures alios citat.

CONCLVSIO.

3 *Assensu cõclusionis non assentimur præmissis propriè loquendo, nec vt quod, nec vt quo.*

A*ssensu conclusionis non assentimur actu præmissis, nec vt quo nec vt quod, propriè loquendo.* Hæc est secundæ sententiæ contra primam & tertiam.

Probatur primò experientia, quia non aduertimus nos assentiri præmissis per illum ipsum actum conclusionis. *Probatur secundò*, quia dum assentimur cõclusioni propter præmissas, habemus alium actum quo assentimur præmissis: ergo non est necessarium vt assentiamur præmissis per assensum conclusionis. *Probatur tertiò*, quia non videtur eodem actu posse nos affirmare & negare, opinari probabiliter, & cognoscere certo: sed id deberet fieri, si eodem actu assentiremur conclusioni & præmissis, quia vna ex præmissis potest esse affirmatiua, & altera negatiua, vna probabilis, altera certa, vt est euidens: ergo non assentimur vno actu conclusioni, & præmissis.

4 *Dices* ex his haberi quod vno actu nequeat quis assentiri conclusioni & præmissis *vt quod* contra primam sententiam, non tamen haberi quin eodem actu possit quis assentiri conclusioni *vt quod*, & premissis *vt quo*, vt tenet tertia sententia.

Contra, quia vel iudicamus præmissas esse veras per assensum conclusionis, vel non iudicamus; si non iudicamus, ergo nec *vt quod* nec *vt quo* assentimur illis; si iudicamus, ergo assentimur illis *vt quod*; nihil enim aliud est assentiri alicui *vt quod*, quam iudicare illud esse verum vel falsum.

Confirmatur hoc, quærendo quid est assentiri præmissis *vt quo?* si dicas esse assentiri ipsis tanquam rationibus formalibus determinandi seu mouendi intellectum ad assentiendum conclusioni:

Contra: quando iudico omnẽ hominem esse risibilem ex eo, quod iudico omnem hominẽ esse rationalem, & omne rationale esse risibile, certum est quod non iudicemus illas præmissas esse rationes formales determinandi nos ad assentiendum conclusioni; imo ad hoc vt id iudicemus, debemus vti alijs pluribus discursibus: quamuis enim illæ præmissæ iudicatæ veræ determinent & moueant aliquo modo intellectum ad assensum conclusionis, tamen per illum assensum conclusionis non iudicamus hoc.

5 *Si dicas* assentiri præmissis *vt quo*, non esse aliud quam assensum conclusionis dicere dependentiam ab illis tanquam ab illis, quæ determinant intellectum ad assensum conclusionis; quamuis id concederetur, non est cõtra conclusionem, quia sic respicere præmissas non est propriè loquendo illis assentiri vlla ratione.

Confirmatur, quia non magis deberet dici intellectus assentiri præmissis *vt quo*, dum assentitur conclusioni, quam credere *vt quo* reuelationi euidenti, ob quã credit aliquod mysterium obscurum: sed absurdum videtur dicere quod intellectus credẽdo mysterium obscurum, credat vlla

ra-

ratione reuelationi, quæ euidenter proponitur: ergo non est dicendum quod intellectus assentiendo conclusioni ob præmissas, assentiatur vllo modo eodem respectu præmissis.

Confirmatur secundò, quia non magis debet eodem actu intellectus assentiri conclusioni, & præmissis, quam voluntas tendere in medium & finem: sed nō debet voluntas eodem actu tendere in medium & finem, aut volendo vtrumque, aut nolendo vtrumque, aut volendo vnum, & nolendo alterum: ergo non debet intellectus assentiri eodem actu conclusioni, quo assentitur præmissis. Probatur minor, quia quando quis vult conseruare vitam tanquam finem, & in ordine ad hoc non vult interficere se, aut manducare cibum venenosum aut insalubrem, per illum actum nolendi, nec vult conseruare vitam, alias idem actus esset volitio & nolitio, quod videtur absurdum; nec etiam non vult conseruare vitam, vt patet, ergo, &c.

6 *Et per hoc patet responsio* ad obiectionem vnam, quæ opponi solet conclusioni: non potest quis habere actum circa medium vt medium, quin eodem actu feratur circa finem, vt finem, nec potest quis credere ob reuelationem, quin eodem actu feratur in reuelationem: ergo nec potest quis tendere in cōclusionem, vt talis est, quin tendat in præmissas.

Respondeo ex dictis posse quem tendere in medium, qua tale, sine eo quod eodem actu velit finem, & posse quem credere ob reuelationē, quin credat ipsi reuelationi, aut iudicet eam esse eodem actu. Vnde negatur antecedens in sensu in quo possit aliquid facere contra conclusionem: & dico in tali sensu, quia dupliciter potest electio, hoc est actus quo volumus medium, & fides qua credimus ob reuelationem, tendere in finem & reuelationē; *vno modo*, quatenus dicerent ordinem aliquem ad illa, à quo tamen ordine non haberetur quod volitio medij esset volitio finis, aut actus credendi esset assensus reuelationi; & hanc tendentiam possumus admittere in electione ad finem, & fide ad reuelationem, & etiam consequenter in assensu cōclusionis ad præmissas: & fortasis doctiores nihil aliud intelligunt aut volunt quam hoc, dum dicunt electionem versari circa finem, & fidem circa reuelationem, & assensu conclusionis intellectum assentiri *vt quo* præmissis: & sic intellecti non essent in re contra nos, sed solum in modo loquendi, in quo tamen ipsi peiorem videntur habere partem, quia reuera non est idem respicere præmissas quomodocumque, & assentiri ipsis: alias quandoquidem assensus respicit intellectum; deberet quis dici per assensum omnem productum ab intellectu, & respicientem ipsum, assentiri intellectui.

Dupliciter potest electio tendere in finem & fides in reuelationem.

7 *Alio modo* potest electio respicere finem, quatenus esset volitio aut nolitio ipsius, & fides reuelationem, quatenus crederetur reuelatio per ipsam, aut vellet quis finem actu eodem, quo vult media. Et in hoc sensu antecedens facit ad propositum, & à nobis negatur. Iuxta hanc autem doctrinam potest claritatis gratia distingui antecedens: non potest quis habere electionem aut fidem; quin eodem actu feratur

feratur in finem & reuelationẽ, quatenus actus electionis, & fidei dicit aliquam dependentiam ad reuelationem & finem, concedo; quatenus volitio illa, quæ est electio, sit volitio formalis finis, aut actu fidei, quo creditur reuelatum, credatur etiam reuelatio, nego antecedens. Et similiter distinguo consequens: quatenus assensus conclusionis necessario dicat aliquem ordinẽ ad præmissas, concedo consequentiam; quatenus diceret talem ordinem, vt per eum intellectus assentiatur præmissis, nego consequentiam.

8 *Obiicies secundò*: Possunt dari plures actus distinctæ speciei circa eandem conclusionem materialiter sumptam: sed hoc non ex alio capite, quam quod illa conclusio deduci posśit ex præmissis, & quod illi assensus dicant ordinẽ ad diuersas illas præmissas: ergo assensus conclusionis versatur circa præmissas.

Respondeo distinguendo consequens: versatur circa præmissas, quatenus dicit aliquem ordinem ad illas, concedo consequentiã: quatenus dicit talem ordinem, vt debeat dici assensus talis, quo intellectus assentitur ipsis, nego consequentiam. Si autem quæras, qualem ordinem dicat ad præmissas, respondebitur quæstione sequenti.

Obiicies tertiò: Præmissæ sunt, quæ formaliter determinant intellectum ad assensum conclusionis; ergo asśentitur intellectus præmisśis per asśensum cõclusionis.

Respondeo negando consequentiam: sicut enim illo actu, quo intelligimus entia rationis, non intelligimus entia realia, per quæ tamen determinamur, & mouemur ad illam intellectionem, cum entia rationis non posśint mouere intellectum: ita in proposito dicendum est.

QVÆSTIO II.

Quomodo dependet assensus conclusionis ab assensu præmissarum.

9 IAm diximus quæstione præcedenti asśensum conclusionis dependere actu ab asśensu præmisśarũ, & id vel ex hoc ipso certum est, quod non haberetur nisi haberetur asśensus præmisśarum: etiamsi enim aliquis apprehendere, tres propositiones obiectiuas, ex quibus constituitur syllogismus, eśse optime dispositas in modo & figura, atque adeo cognosceret certo præmissas non posse esse veras, quin conclusio vera esset: tamen adhuc nisi iudicaret præmissas esse veras, non assentiretur illarum conclusioni, vt patet experientia; est ergo aliqua dependentia, & consequenter aliquis ordo in assensu conclusionis ad assensum præmissarum.

Tripliciter aliquid potest dependere ab alio.

Quia vero res aliqua dependere potest actualiter ab alia, tripliciter: *primò* sic, vt quamuis dependeat hic & nunc, non tamen tam necessario, quin naturaliter etiam posśit, vel illud ipsum, vel aliquid eiusdem rationis cum ipso esse absque dependentia ad illud, & sic calor dependet quandoque à sole, quandoque ab igne, quandoque ab alijs causis. *Alio modo* sic, vt nõ possit esse naturaliter absque illa dependẽtia, quãuis posset supernaturaliter; & sic intellectio supponitur cõmuniter dependere à spe-

ſpecie impreſſa. *Tertiò* ſic, vt nec ſupernaturaliter poſſet eſſe abſque illo, & ſic relatio dependet à ſuo fundamento, & ſecundum Thomiſtas actus omnis vitalis à potentia vitali.

10

Hinc dubitari poteſt, quonam ex his modis dependeat aſſenſus concluſionis à præmiſſis. Qua in re exiſtimo dicendũ quod non dependeat à præmiſſis formalibus tertio modo: cum enim ſint actus realiter diſtincti, non apparet ratio tam neceſſariæ connexionis inter illos, quin poſſit eſſe aſſenſus concluſionis ſupernaturaliter abſque aſſẽſibus præmiſſarũ; Vnde difficultas eſt, vtrũ dependeat neceſſario connaturaliter loquendo ab aſſenſu præmiſſarum: & quidem quantum ad hoc non poteſt eſſe dubium, quin, quatenus dicitur aſſenſus concluſionis formaliter loquendo, debeat dependere ab aſſenſu præmiſſarum; quia per aſſenſum concluſionis formaliter intelligimus aſſenſum, qui habetur ex aſſenſu præmiſſarum: ergo vt ſic debet eſſe ex præmiſſis, & conſequenter cum dependentia ad illas. Sed dubium eſt an ille actus, qui ſequitur hic & nunc ex præmiſſis, & propterea vocatur aſſenſus concluſionis formaliter, poſſit quoad ſubſtantiam, & rationem ſuam ſpecificam eſſe connaturaliter loquendo abſque eo quod ſit à præmiſſis, ſeu habeat dependentiã ab aſſenſibus præmiſſarum: ſi poteſt, tum eſſe aſſenſum concluſionis formaliter loquendo non erit ipſi intrinſecum, ſed extrinſecum & accidẽtale, & non ſequitur præciſe ex eo quod vnus actus ſit ex præmiſſis, & alius non ſit, quod diſtinguantur ſpecie: ſi non poteſt, tum eſſe aſſenſum concluſionis formaliter eſt ipſi intrinſecum, & ex eo quod vnus actus ſit ex præmiſſis, & alius non ſit, ſequetur quod diſtinguentur ſpecie.

Aſſenſus cõcluſionis poteſt naturaliter eſſe abſque aſſenſu præmiſſarũ.

11

Rurſus, quia poteſt aliquis actus habere dependentiam intrinſecã ab aſſenſibus præmiſſarũ abſque eo, quod habeat dependentiam tam intrinſecam ab aſſenſibus huius ſpeciei, quin actus talis in ſpecie poſſit eſſe cum dependentia ab aſſenſibus diuerſæ ſpeciei; poteſt vlterius dubitari, an aſſenſus concluſionis formaliter dicat dependentiam intrinſecam ab aſſenſibus talis ſpeciei, ita, vt naturaliter ſimilis aſſenſus nequeat procedere ab aſſenſibus diuerſæ rationis.

Denique, quia dependentia aſſenſus cõcluſionis ab aſſenſu præmiſſarum vel debet eſſe dependentia ab illo, tanquam à conditione ſine qua non, vel tanquam ab aliqua cauſa; & quia non poteſt dependere ab illo, aut tanquam à cauſa finali, quia ſine dubio aſſenſus concluſionis non ordinatur ad aſſenſum præmiſſarum, tanquam ad finem, ſed potius è contra; aut tanquã à cauſa materiali aut formali, cum certũ ſit nec aſſenſum concluſionis ſubiectari in aſſenſu præmiſſarum, quod neceſſarium eſſet, vt aſſenſus præmiſſarum eſſet cauſa materialis eius, nec aſſensũ præmiſſarũ ſubiectari in aſſenſu concluſionis, quod neceſſariũ eſſet, vt aſſenſus præmiſſarum eſſet cauſa formalis aſſenſus cõcluſionis: Hinc tota difficultas reducitur, an dependeat ab ipſis tanquam à cauſa efficiente, aut tanquam à conditione ſine qua nõ: & quidem hæc vltima difficultas eſt, quæ principaliter ſolet in hac quæſtione examinari, & in ea ſunt plures ſententiæ.

Pri-

12 *Prima sententia* docet, assensum conclusionis dependere à præmissis in genere causæ efficientis concurrentis per influxũ physicum simul cum intellectu ad eius productionem. Hanc tenet *Mastrius disput.* 11. *quæst.* 3. qui eã putat esse *Doctoris quæst.* 1. *prol. ad secundum & aliis locis.* Eã etiam sequuntur *Thomistæ* communiter testibus *Complutensibus disput.* 17. *quæst.* 3. qui particularius rem explicantes dicunt præmissas concurrere ad assensum conclusionis, vel in quantum actus intellectus, quibus assentimur præmissis, producunt speciem aliquam intelligibilem, quæ simul cum intellectu producit efficienter illum assensum, vel in quantum illi met assensus immediate cũ intellectu influunt in illum.

Secunda sententia est Auersa quæst. 25. *sect.* 3. asserentis assensus præmissarum solum concurrere per modum conditionis sine qua non, eo modo quo secundum probabiliorem sententiam concurrit propositio bonitatis ad amorem: & eam etiam videtur tenere *Arriaga disput.* 15. *sect.* 5. qui dicit eos concurrere non physice, sed quatenus illuminant intellectum, ac dirigunt illum.

Tertia sententia est aliquorum in manuscriptis, quod assensus præmissarum concurrant per modum conditionis tantum, præmissæ vero obiectiuæ concurrant efficienter & physicè.

Quarta sententia est aliorum etiam in manuscriptis, quod tam formales præmissæ quam obiectiuæ concurrant tantum per modum conditionis sine qua non.

CONCLVSIO I.

13 *Assensus conclusionis habet intrinsecam dependentiam con naturalem ab assensibus præmissarũ.*

Assensus conclusionis habet cõnaturalem dependentiam ab assensibus præmissarum, ita vt naturaliter talis assensus in specie non possit esse absque præmissis formalibus. Hæc videtur communiter supponi ab omnibus, quamuis *Arriaga disput.* 15. *num.* 23. dicat aliquos tenere oppositum.

Probatur ab Arriaga, quia nisi conclusio intrinsece dependeret ab assensibus præmissarum, multi essent syllogismi, in quibus nõ posset assignari quis actus de facto esset conclusio: sed hoc est absurdum, ergo. Probat maiorem, quia sunt aliqui syllogismi conflati ex tribus propositionibus quarum vna potest esse aliquando conclusio respectu aliarum duarum propositionum, & aliquando præmissa respectu vnius ex illis duabus: sed quando proponuntur huiusmodi syllogismi in intellectu, non potest dici quænam propositio ex illis sit conclusio, & quænam non, nisi assensus conclusionis intrinsece dependeat à præmissis: ergo.

Contra hanc probationem primò facit, quod æque militet contra ipsummet: nam si ex eo quod ex tribus propositionibus propositis intellectui vna possit indifferenter esse conclusio vel præmissa, sequitur non posse cognosci, quænam sit conclusio; etiam ex eo quod vna possit indifferenter producere alteram, vel ab altera produci, non poterit cognosci quænam producatur, aut quænam producat, & consequẽter nõ poterit cognosci quænam sit conclusio: sed secundum *Arriagam* si vna sit indifferens, vt sit conclusio, & præmissa, erit in-

indifferens vt producatur & producat: ergo secundum ipsum non poterit cognosci quænam sit conclusio.

Confirmatur hoc, quia aut illæ tres propositiones sunt indifferentes ex se ad hoc, vt habeatur actus conclusionis circa vnam ac alteram, aut non sunt, sed sunt determinatæ, vt habeatur actus conclusionis circa vnam: si secundum dicatur, ruit tota probatio *Arriaga*, quæ procedit ex illa indifferentia; si verò dicatur primum, ergo vt determinetur intellectus ad assentiendũ vni per modum conclusionis, debet aliquid aliud accedere: sed illud aliud potest sufficere ad determinandum intellectum tam bene in sententia aduersariorum, quam in sententia *Arriaga*.

16 *Contra secundò*, quia quamuis ex hoc discursu *Arriaga* haberetur, quod conclusio deberet causari ab assensu præmissarum, non sequeretur præcise ex hoc, quod assensus qui est conclusionis, esset essentialiter assensus cõclusionis, vt conclusio est; quia quamuis hic & nunc procederet ab illis præmissis, non sequeretur, quin posset produci assensus talis rationis essentialis absq; illis, sicut calor, licet hic & nunc producatur ab igne, potest tamen produci calor eiusdem speciei ab alia causa absque concursu ignis.

Probatur ergo aliter conclusio, quia experientia potest vnusquisque in se animaduertere, quod non eodem modo fertur in propositionem obiectiuam, quando determinatur ad assentiendum ipsi ex præmissis, & quando aliunde determinatur absque assensu præmissarum; ergo signum est quod ille assensus, qui habetur virtute præmissarum formalium, sit distinctæ rationis ab illo, qui haberetur naturaliter absque concursu earum. Confirmatur hoc amplius per dicenda conclusione sequenti.

17 *Probari posset vlterius* ex doctrina *Arriaga num.* 27. quia si conclusio non haberet ex se rationem aliquam particularem, ob quam exigeret à præmissis prouenire, non posset colligi quod dependeret physice ab illis principijs: ergo saltem in sententia eorum, qui admittunt huiusmodi dependentiam physicam, debet admitti dependentia intrinseca, & non accidentalis. Probatur antecedens, quia si non haberet ordinem intrinsecum, ratione cuius exigeret prouenire à pręmissis, posset ab alijs causis prouenire: ergo non posset cognosci quod proueniret à præmissis.

Hęc probatio nihil valet; nam sicut potest hic & nunc cognosci quod calor proueniat ab igne, licet posset prouenire aliunde, ita posset assensus conclusionis prouenire hic & nunc à pręmissis, quamuis ex alijs etiam causis produci posset; vnde in forma nego antecedens cum consequentia suę probationis.

Et si quęras vnde posiit colligi quod proueniret à pręmissis. *Respondeo*, ex eo quod non sit alia aliqua causa tum pręsens, à qua proueniat, & quod debeat prouenire ab aliqua causa; qui est etiam discursus, quo mediante potest colligi quod calor proueniat hic & nunc ab igne.

CONCLVSIO II.

18 *Assensus cõclusionis dependet ab assensibus præmissarũ in particulari.*

Assensus conclusionis non solum dependet à præmissis ita, vt non possit esse naturaliter absq; aliquibus præmissis formalibus, sed etiam dependet intrinsece à talibus præmissis formalibus in particulari, ita vt non possit esse naturaliter ab aliis præmissis formalibus diuersæ speciei.

Hæc etiam est communis, & *probatur*, quia aliàs assensus cõclusionis deductæ ex præmissis obiectiuis probabiliter cognitis posset prouenire ex iisdem præmissis scientificè cognitis, & è contra assensus conclusionis deductę ex præmissis certo cognitis posset prouenire ex præmissis probabiliter tantum cognitis: sed hoc est absurdum, quia sequeretur quod esset assẽsus certus & incertus; certus quidem, quià procederet ex præmissis certo cognitis; incertus autẽ, quia procederet ex præmissis cognitis cognitione tantum probabili: ergo. Probatur maior, quia nihil impedit nisi quod assensus præmissarum sint diuersæ speciei: ergo si non dependeret per se connaturaliter assensus conclusionis ab assensibus determinatis talis speciei, maior esset vera.

19 *Confirmari posset hoc*, quia aliàs scientia à priori, & scientia à posteriori de eadem conclusione obiectiua essent eiusdem speciei, & scientia physica ac metaphysica, quia non apparet ratio distinctionis earum nisi quod præmissæ formales sint diuersæ speciei. Sed hæc confirmatio se sola nõ sufficeret, quia facile posset negari sequela cum sua probatione; *Ratio* autem, vnde colligeretur distinctio istarum scientiarum, esset quia dicerent ordinem per se ad diuersas præmissas obiectiuas; vnde quamuis ex hoc etiam sequatur quod dicant ordinem ad diuersas præmissas formales, tamen posset dici quod hoc esset per accidens in ordine ad distinctionem istarum scientiarum, quæ distinguerentur eodem modo, quamuis per impossibile illæ præmissæ formales non essent diuersæ speciei.

Melius confirmari potest conclusio experientia, qua constat nobis non eodem modo nos ferri in conclusionem obiectiuam, quando deducimur in eius cognitionem per præmissas formales huius, & illius speciei.

CONCLVSIO III.

20 *Vnde colligatur intrinseca depẽdẽtia cõclusionis à præmissis formalibus.*

Licet non possit cognosci ista dependentia intrinseca, quæ est in actu conclusionis ad præmissas formales per hoc præcise, quod causarent physice & effectiue conclusionem; potest tamen cognosci per hoc, quod & causent illam effectiue, & non possit causari connaturaliter loquendo absque præmissis, neque ab aliis præmissis quam huius rationis. Hæc etiam debet esse in se cõmunis.

Probatur prima pars, quia aliquid potest causare physice aliud, quod non habet huiusmodi dependentiam intrinsecam ab illo, vt patet de igne respectu caloris: ergo non potest ex causatione physica præcise colligi quod sit talis dependentia.

Probatur secunda pars, quia eo ipso quo aliquid non potest produci ab alio quàm ab homine

ne, v. g. sequitur quod dicat dependentiam particularem actualem ad hominē quoties datur, sine qua esse non posset cōnaturaliter; & hinc quoties videmus aliquos effectus ex natura sua intrinseca determinare sibi causas distinctæ speciei, colligimus illos esse diuersæ speciei.

CONCLVSIO IV.

21 *Præmissa formales cōcurrunt effectiue ad assensum conclusionis immediate sine specie.*

P*Ræmissæ formales cōcurrunt efficienter ad productionem conclusionis, & non mediante aliqua specie, sed immediate.* Hæc est iuxta primam sententiam ex præmissis contra secundam.

Probatur secunda pars, quia superflue requireretur species vlla producta per illas præmissas formales ad productionem conclusionis: qua enim ratione possent cōcurrere ad productionē istius speciei immediate, possent etiam ad productionem conclusionis.

Probatur ergo prima pars, in qua sola est principalis difficultas, quia ipsæmet præmissæ obiectiuæ, & conclusio obiectiua cum speciebus quibuscumque ab ijs productis, & apprehensione, ac etiam iudicio necessariæ connexionis, quam habet veritas conclusionis cum præmissis, nō sufficiunt ad determinandū intellectum ad cognitionem conclusio. nis: ergo aliquid aliud requiritur ad concurrendū physice cum intellectu; sed nihil præter assensus prēmissarū, quibus positis necessariò sequitur ille assēsus conclusionis: ergo assensus præmissarum concurrunt physice cum intellectu. Probatur antecedēs, quia experientia cōstat quod positis ijs omnibus absque assensibus præmissarum nō sequitur assensus conclusionis.

22 *Responderi posset* negando consequentiam, quia licet sequatur, quod aliquid aliud requiratur, nō tamen vt concurrat physice, quia posset requiri tanquā conditio sine qua non, sicut requiritur cognitio ad amorem.

Sed contra primò, quia ad diuersitatem specificam assensuum præmissarum sequitur diuersitas specifica in assentibus conclusionum, etiamsi conclusiones obiectiuæ, & præmissæ obiectiuæ sint eiusdem speciei: ergo assensus illi non sunt conditiones sine quibus non respectu conclusionum formalium. Probatur consequentia, quia ad varietatem specificam conditionis sine qua non præcisè, non sequitur diuersitas specifica in effectu sequente, vt patet à priori, quia non potest bene concipi quomodo id fieri possit; & à posteriori, tum quia de facto ex maiori, vel minori applicatione calidi ad passum non sequitur effectus productos ex illo esse diuersæ speciei; tum, & magis directe ad propositum, quia actus misericordiæ sequens ad iudiciū probabile huius speciei de bonitate misericordiæ, non distinguitur specie ab actu sequente ad aliud iudicium probabile, aut certum, etiam distinctæ speciei, si cætera sint eiusdem rationis, vt omnes tenent: ergo varietas conditionis sine qua non, & præsertim si sit talis conditio, qualis est iudicium intellectus, non variat sequentes effectus.

23 Nec refert, quod amor proueniens à charitate in via sit distinctæ rationis ab amore proueniente ab ipsa in patria, quamuis charitas habitualis, & voluntas sint eiusdem rationis vtrobique; quādoquidem hæc varietas

non oritur ex varietate propositionis obiecti vtrobique, aliàs amor, quo amaret quis Deū cognitum per fidem naturalē, esset distinctæ speciei ab amore quo amaretur, vt cognitus per scientiā aut opinionem naturalē, contra omnes: sed oritur ex eo quod cū illa varietate propositionis formalis sit etiam varietas ex parte obiecti; nam Deus in se secundū rationem particularem distincte proponitur in patria, & non proponitur sic in via, sed secundum conceptum abstractiuum & confusum: vnde ex parte obiecti est diuersitas sufficiens, ratione cuius possent causari amores isti diuersi: sed quando per diuersas cognitiones idē ipsum obiectum secundum eandem rationem cognoscitur, vt contingit in casu nostro, & præsertim per cognitiones eiusdem ordinis, profecto ex varietate cognitionis non deberet argui varietas in effectu, si solum se haberent per modum conditionis sine qua non.

24 *Probari posset* hæc pars aliter, quia præmissæ formales substituuntur loco speciei impressæ determinantis intellectum ad assentiendum conclusioni: sed illa species determinat intellectum efficienter: ergo & præmissæ formales supplentes locū eius. Propter hoc argumentum concedit *Arriaga num. 61.* dum intellectus assentitur præmissis, interuenire speciem aliquam cōclusionis, quæ effectiue ad eam concurrit. & deinde contra hoc obijcit nouam, vt ipse ait, & grauem difficultatem, quia posset fieri, quod non haberet quis speciem conclusionis, vt si nūquam ante cognosceretur veritas conclusionis; in tali casu præmissæ concurrerent efficienter, quia nihil aliud esset, quod suppleret defectū istius speciei.

Et si dicatur, quod si tum præmissę producerent speciem conclusionis, quæ concurrere posset effectiue, æque posset dici, quod sicut concurrerent ad speciē conclusionis, cōcurrerent ad ipsammet conclusionē.

Ad hoc respondet Arriaga, quod in tali casu species ipsarum præmissarum formalium concurrunt, non verò ipsæmet præmissæ, quia actibus intellectus non tribuitur ista virtus, vt vna alteram possit producere.

25 *Sed certe nec hæc probatio; nec doctrina Arriaga* vllo modo placent; non quidem probatio, quia falsa est absolute maior; non etiam doctrina Arriagæ *primò*, quia si intelligit vllam speciem conclusionis interuenire præter species, quæ deseruiunt ad simplicem apprehensionem conclusionis obiectiuæ, omnino falsū est, quia gratis & superflue assereretur talis species, nec potest assignari a qua causa produceretur, nam quæcumque causa ipsā produceret, posset æque bene producere ipsāmet conclusionem formalē. Si autem intelligat interuenire debere illam speciem quę requiritur ad simplicē apprehensionem conclusionis, male supponit casum vllum, in quo illa non sit; impossibile enim est absq; illa haberi iudicium de conclusione saltem naturaliter.

Secundò, quia male asserit, quando primo producitur assensus conclusionis, ad eam concurrere species præmissarum formalium: nam multo melius adscriberetur illa productio ipsismet præmissis formalibus, si non sufficeret concursus ipsarum

rum per modum conditionis sine qua non; quod si diceretur sufficere huiusmodi concursus in præmissis formalibus, ipsæmet præmissæ obiectiuæ & conclusio obiectiua possent sufficere cum intellectu, tanquam causa effectiua adæquata ad producẽdum efficienter assensum cõclusionis, supposita illa conditione sine qua non, & gratissime requireretur concursus vllius alterius speciei.

Confirmatur conclusio, quia maiorem videtur habere causalitatem assensus præmissarum circa conclusionem, quàm prima apprehensio circa iudicium, vt fatetur ipsemet *Auersa*, & patet ex eo, quod assensus hic inferatur illatiue, & quasi per impulsum quendam ex assensu præmissarũ, quod non est verum de iudicio respectu apprehensionis: sed apprehensio habet rationem conditionis sine qua non respectu iudicij: ergo assensus præmissarũ habet plusquam rationem talis conditionis, & consequenter habet concursum effectiuum.

Magis dependet assensus conclusionis à præmissis, quam iudicium ab apprehensione.

26 *Obiicies primò*. Propositio intellectus tam necessario requiritur ad actum voluntatis, & simplex apprehensio ad iudicium, quàm assensus præmissarum requiritur ad assensum conclusionis, & tamen illa propositio non habet aliam causalitatem, quam conditionis sine qua non respectu actus voluntatis, sicut nec apprehensio respectu iudicij: ergo idem dicendum de assensu præmissarum respectu assensus conclusionis.

Confirmatur, quia vnus actus intellectus non debet habere virtutem productiuam alterius.

Respondeo negando consequentiam, quia exigentia actus intellectus ad actum voluntatis est solummodo per modum applicationis obiecti ad voluntatem, & consequenter sufficit vt dicatur conditio sine qua non; & idem est de apprehensione respectu iudicij, nec est vlla ratio particularis, ob quam dicatur concurrere efficienter; non est autem ita de assensibus præmissarum respectu conclusionis, vt patet ex dictis.

Ad confirmationem obiectionis nego antecedens, tam facile quàm asseritur.

27 *Obiicies secundò*: Potest haberi assensus conclusionis quando actu non sunt propositæ præmissæ, & quando consequenter non habetur actu assensus præmissarum, vt quando quis recordatur se probauisse aliquam conclusionem bono discursu, & obliuiscitur discursus: ergo assensus formalis præmissarum non concurrit effectiue ad assensum conclusionis. Probatur consequentia, quia illa causa, quæ sufficit ad assensum conclusionis, quãdo præmissæ non proponuntur, sufficit etiam quando proponuntur, & consequenter superfluit cõcursus præmissarũ.

Hæc obiectio æque militat contra aduersarios ac cõtra nos. *Respondetur* autem primò negãdo consequentiã, quia illa causa, quę sufficit ad assensum conclusionis tum, non habetur quando adsunt præmissæ actu propositæ; illa enim causa, quæ sufficit tum cum intellectu, non est ipsa conclusio apprehensa, nec conclusio apprehensa simul cum præmissis, sed vlterius requiritur memoria discursus præteriti in confuso; memoria autem illa non habetur quando actu proponitur ipsemet discursus, vt patet.

ret. Quod si etiam tum haberetur illa causa non deberet concurrere, quia solum habet concurrere, quando absunt illę præmissæ, quarum defectum supplet, vnde non debet concurrere, quando actu habentur.

28

Nō habetur talis assensus sine præmissis qualis habetur cum illis.

Respondetur secundò negando haberi assensum conclusionIs in absentia præmissarum eiusdem rationis cum illo, qui habetur ijsdem propositis, quidquid dicant alij. Moueor ad hoc negandum, quia vnus assensus dependet actualiter à memoria alicuius discursus in confuso, & est assensus in se etiam minus clarus quam alter assensus, & minus certus, alter autem assensus dependet ab actuali discursu determinato, & est magis clarus & certus: vnde facilius posset quis dubitare de veritate assensus habiti per memoriam, quam assensus habiti per actualem discursum; id quod de assensu demonstratiuo videtur euidens, de quo non potest quis dubitare quādo præmissę actu proponuntur: sed quādo quis assentiretur eidem conclusioni propter memoriam tantum confusam, qua recordaretur se habuisse aliquando discursum demonstratiuum, posset dubitare de veritate eius, dubitando scilicet de infallibilitate memoriæ.

29

Confirmatur hoc, quia quando quis assentitur conclusioni propter discursus distinctæ rationis, & diuersa media, habet assensus distinctæ rationis, & ipsemet per reflexionem potest aduertere illam diuersitatem; sed quando postea assentiretur eidem conclusioni ob memoriam alicuius discursus ante habiti, & confuse cogniti, non posset aduertere, an actus, quem haberet, conueniret potius cum vno quam cum altero ex assensibus illis pluribus habitis antea: nec etiam esset vlla ratio, cur assensum vnum haberet prius, quam alterum: ergo potius dicendum est, quod neutrum haberet, sed alium actum distinctæ rationis.

Et si quæras, quid determinat effectiue intellectum ad assensum conclusionis, quando præmissæ actu non proponuntur. *Respondeo* speciem impressam ipsiusmet assensus antea habiti, & aliquando quidem hanc solam, & aliquando simul cum hac concurrere speciem, qua recordamur nos aliquando deduxisse illam conclusionem ex aliquibus præmissis. Itaque quando recordamur nos assensisse certo vel probabiliter conclusioni, & non recordamur an ad hoc deducebamur per præmissas, nec ne, tum species ipsiusmet assensus antehabiti sufficit ad determinandum nos ad assentiendū iterum eidem conclusioni. Quādo vero recordamur nos assensisse illi conclusioni propter aliquas præmissas, tum species assensus conclusionis & præmissarum in confuso cognitarum nos determinant.

CONCLVSIO V.

30

Requiritur ad assensum conclusionis iudicium de connexione veritatis conclusionis cū præmissis

NOn *sufficit apprehensio præmissarum obiectiuarum & conclusionis, ac etiam assensus præmissarum obiectiuarum ad determinandum intellectum ad assensum conclusionis, quamuis syllogismus sit optime constructus.*

Hæc *patet*, quia vlterius requiritur iudicium de necessaria connexione veritatis conclusionis cum veritate præmissarum: quod iudicium non semper causatur

satur ex assensibus præmissarum & apprehensione earum ac conclusionis, vt patet manifeste in syllogismis factis in alijs modis preter quatuor primos modos primæ figuræ; nam eorũ consequẽtia non est tam euidens, quin requirat probationem per reductionem eorum ad quatuor illos primos modos, aut per deductionem ad impossibile: & hoc ipsũ videtur intẽdi per eos authores, qui exigunt ad assentiendum cõclusioni preter assensum præmissarum iudicium de bonitate cõsequentiæ: nam hoc iudicium videtur esse iudicium de necessaria connexione veritatis cõclusionis cum veritate præmissarum quod si aliud volunt, omnino falluntur.

31 *Quid determinat ad iudiciũ de bonitate cõsequentiæ.*

Et si quæras, à quo causetur hoc iudicium. *Respondeo* aliquando illud causari ab ipsomet syllogismo obiectiuo apprehenso, quando scilicet est syllogismus perfectus ac clarus, hoc est factus in quocũque ex quatuor primis modis primæ figuræ; aliquando verò causatur per illum discursum, quo cognoscitur syllogismus obiectiuus posse reduci ad illos syllogismos primæ figuræ; aliquando denique per illum discursum, quo cognoscitur; quod si negaretur cõsequentia, reduci posset eam negans ad impossibile.

Si quæras rursum, an hoc iudicium concurrat effectiue ad assensum cõclusionis. *Respondeo* affirmatiue propter easdem rationes, propter quas idem dixi de iudicio præmissarum, quæ de hoc æqualiter concludunt.

CONCLVSIO VI.

32 PRæter has dependentias *conclusio formalis, seu assensus conclusionis obiectiua nullam habet depẽdentiam à præmissis*. Hæc est conformis primæ sententiæ supra relatæ, quæ non specificat aliam dependentiã conclusionis à præmissis, quam dependentiam in genere causæ efficientis.

Conclusio nõ habet aliam dependentiã à præmissis.

Probatur autem breuiter, quia positis his dependentijs solis habebit actus perfectissime rationẽ conclusionis formalis, & eo non posito non haberet talem rationem, nec est vlla necessitas aut indiciũ vllius alterius dependentiæ: ergo.

Et hinc patet manifeste, primò assensum conclusionis non dependere immediate à præmissis obiectiuis, nec vlla ratione, nisi quatenus illæ requirũtur ad causanda iudicia de præmissis, & necessaria connexione veritatis conclusionis cum veritate istarũ præmissarum. *Patet secundò*, per actum conclusionis non ferri nos in ipsas præmissas obiectiuas, aut formales formaliter, & explicite, quia ex his dependentijs non sequitur quod ita feramur, nec ex experientia ipsiusmet actus conclusionis, aut ex vlla alia ratione id colligitur; ergo frustra ac gratis id asseritur: & per hoc cõfirmatur resolutio nostra in præcedenti conclusione.

33 1. *Obijcies*: sicut per actum electionis ferimur non solum in media, sed in finem, ita per assensum conclusionis non solum tendimus in conclusionem, sed in præmissas: sed non solum ferimur in finem per electionem, quatenus electio causatur physice à fine aut intentione ipsius, sed alia ratione particulari: ergo similiter dicendum de conclusione, & consequenter est alia depẽdentia conclusionis ad præmissas præter dependentiam effectiuã.

Confirmatur: quamuis Deus se solo produceret cum intellectu assensum conclusionis, adhuc per eum tenderemus actu in præmissas, alias non esset conclusio: ergo habet alium ordinem ac dependentiam ad præmissas præter illum, quem dicit ad illas, vt ad causas efficientes.

Confirmatur secundò, quia in discursu aliquid in mente correspondet particulæ illatiuæ *ergo*, & illud in nobis experimur: sed illud non potest esse dependentia ad præmissas, vt ad causas effectiuas, quia nō experimur illā dependentiam, sed eam colligimus per discursum, si tamen detur vlla ratione; ergo aliqua alia dependentia & ordo est in assensu conclusionis præter dependentiam illlam effectiuam.

34 *Respondeo primò* forte minorem esse falsam, quia fortassis solum volumus directè ipsa media per illum actū, & licet dicamur etiā tendere in finem, per hoc tamen nihil aliud denotatur, nisi quod non vellemus media, nisi tenderemus in finem per alium actum determinantem voluntatem ad illam electionem. Quod si experientia aliqua constet oppositum de electione, nimirum quod actu per illum ordinemus media ad finem ita, vt respiciat actu finem etiam, tum *Respondeo secundò* negando maiorem, quia certe talis experientia non est de assensu conclusionis, imo potius opposita, vt facile quis in seipso animaduertat, si reflectat supra illum actum, quo assentitur conclusioni. Quid autem reuera dicendum sit de dependentia electionis à fine, dicetur in libris de Anima *disput. de Voluntate*.

Ad primam confirmationem Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem dico esse quæstionem de nomine, an tum vocandus esset ille actus conclusio, necne; nam si per conclusionem intelligatur actus causatus actualiter per influxum præmissarum, non erit actu conclusio, nec necessarium est quod sit actu conclusio; si autem intelligatur per cōclusionem actus ille, qui connaturaliter exigit à præmissis produci, & sine quibus naturaliter produci nequit, erit conclusio, etiam in tali casu: quid autem intelligendum sit per conclusionem, est mera quæstio de nomine.

Ad secundam confirmationem Respondeo, illud quod correspondet particulæ *ergo*, esse necessariam connexionem, quæ proponitur inter veritates præmissarum, & veritatem conclusionis obiectiuæ, quam connexionem iudicamus esse inter illa, quoties assentimur conclusioni, & consequenter experimur nos illam cernere; vnde in forma *Respondeo* negando consequentiam, quia illud, quod significatur per ly *ergo*, non reperitur in ipsamet conclusione formali, seu assensu conclusionis obiectiuæ, sed potius est aliquid prærequisitum ad illum assensum habendum, connaturaliter loquendo.

35 *Obiicies secundò*: Assensus præmissarum dicit alium ordinem ad præmissas obiectiuas earumque species, quam dependentiæ in genere causæ efficientis; & idem est de assensu conclusionis respectu ipsiusmet conclusionis obiectiuæ: ergo idem est dicendum de assensu conclusionis respectu præmissarum vel formalium, vel obiectiuarum, vel vtrarumque. Probatur antecedens

dens, quia quamuis actu non causarentur assensus præmissarũ à præmissis obiectiuis, nec assensus conclusionis ab ipsa conclusione, adhuc actualiter respicerent illa.

Respondeo negando consequentiam, & ratio disparitatis est, quod per assensum præmissarum formaliter feratur intellectus in ipsas præmissas obiectiuas, & ex natura sua intrinseca habeat ille assensus declarare naturam istarum præmissarum, vnde dicit huiusmodi ordinem actualem manifestatiui ad ipsas; & idem est de assensu conclusionis respectu ipsius conclusionis; sed assensus conclusionis non tendit ex natura sua formali actualiter in præmissas vllas declarando illas aut determinando intellectum formaliter ad ipsarum considerationem.

Ex quibus vlterius patet rationem conclusionis formaliter haberi, vel à sola exigentia dependendi in genere causæ efficientis à præmissis formalibus, & iudicio de necessaria connexione veritatis conclusionis cum veritatibus præmissarum; vel certe ab illa exigentia & etiam à dependentia actuali superaddita ipsi. Cuius oppositum videtur docere *Arriaga disput.* 15. *sect.* 4. *subsectione prima*, ad cuius fundamenta per iam dicta patet responsio.

QVÆSTIO III.

Vtrum positis præmissis necessitetur intellectus ad assentiendum cõclusioni.

36 SVppono ex summulis syllogismum esse orationem, in qua quibusdam positis aliud ex his quæ posita sunt necessario sequitur, eo quod hæc sunt: id est esse orationem, in qua duæ propositiones ita inter se disponuntur, vt alia propositio ex ijs necessario sequatur: quæ duæ propositiones sic dispositæ vocantur *præmissæ*, tertia vero, quæ ex ijs sequitur, vocatur *conclusio*. Itaque controuertitur vtrum intellectus assentiens præmissis sic dispositis, & apprehendens conclusionem, ac iudicans præmissas esse rite dispositas in modo & figura, necessitetur ad assentiendum conclusioni, & hoc non solum necessitate specificationis, sed etiam exercitij. Voco autem *necessitatem specificationis* illam, qua necessitaretur ad producendum assensum circa conclusionem casu, quo vllo modo haberet actum circa illam, quamuis non necessitaretur ad producendum vllum actum circa illam. *Necessitatem excercitii* voco illam, qua necessitaretur ad eliciendum aliquem actum circa conclusionem illam. Necessitatem specificationis habet voluntas ad amandum bonum secundum communiorem sententiam, non vero exercitij, quia ex suppositione quod velit elicere aliquem actum circa bonum, debet elicere actum amoris, potest tamen nullum actum elicere. Necessitatem specificationis & exercitij habet ignis ad producendum calorem in homine approximato, quia non solum debet aliquid producere in tali homine, sed etiam debet producere calorẽ in ipso: his exemplis vtor in sententia communiori.

Quid necessitas specificationis.

Quid exercitij.

CON-

CONCLVSIO.

37 Intellectus necessitatur ad assensum conclusionis necessitate specificationis & exercitij.

Intellectus necessitatur ad assentiendum conclusioni, & necessitate specificationis, & necessitate exercitii, posito quod assenserit præmissis, & quod iudicauerit eas esse bene dispositas in modo, & figura.

Prima pars, quæ est omnium, probatur: Intellectus est potētia naturalis determinata ex se ad cognoscendum obiectum, secundum quod proponitur ipsi: ergo si proponitur ipsi conclusio vt vera sufficienter, non potest iudicare quod sit falsa, & consequēter si habeat aliquem actum, debet habere assensum, hoc est iudicium quod sit vera. Et certe si voluntas, quæ est potentia libera, non potest nolle bonum, sed si velit tendere vllo modo in illud, debet illud velle; multo magis dicendum est de intellectu quod non possit dissentire vero, sed si habeat aliquem actum circa illud, quod debeat esse assensus.

Confirmatur præterea, quia verum non est obiectum dissensus: ergo non potest intellectus dissentire vero vt vero: atqui cōclusio in tali casu proponitur ipsi vt vera, ergo &c.

Secunda pars est *Doctoris in 1. dist. 1. quæst. 4. §. ad argumentum. D.Thomæ 1. p. quæst. 82. art. 2. & 1. 2. quæst. 17. art. 6. Durand. 2. dist. 25. quæst. 4. nu. 7.* quos sequuntur *Fonseca 6. Met. c. 1. quæst. 4. sect. 4. Conimbric. 1. Post. quæst. 4. art. 4. Arriaga disp. 15. sect. 6. Complutenses disp. 17. quæst. 4.* contra *Ruuium ibid. quæst. 8. Auersam quæst. 25. Log. sect. 3. & alios.*

Probant Complutenses, quia in eodem instanti, in quo est assensus minoris, est etiam assensus conclusionis: ergo voluntas imperans aut permittens assensum minoris non potest impedire assensum conclusionis, & consequenter necessitatur intellectus necessitate exercitij ad assentiēdum conclusioni suppositis assēsibus præmissarum. Probant cōsequentiam, quia voluntas imperans actionem alicuius potentiæ nō potest impedire quidquid necessario sequitur in eodem instanti: sed assensus conclusionis sequitur necessariò in eodem instanti, in quo habetur assensus minoris: ergo.

Hæc probatio dependet à veritate vltimæ minoris, quæ ab aduersarijs negari deberet; & quamuis assensus conclusionis haberetur in eodem instanti, in quo haberetur assensus minoris voluntate volente, non tamen inde sequeretur quod haberetur in eodem instanti voluntate volente; nec ipsi sufficienter probāt quod voluntate etiam volente haberetur ille assensus in eo instanti necessariò. Imo directe petunt principium in illa minori, quæritur enim an necessario connectatur assensus conclusionis cum minori.

38 *Probatur ergo aliter*, quia intellectus est potentia mere naturalis: ergo est ex se naturaliter determinatus ad habendum actum circa obiectum debite applicatum: ergo quoties debite applicatur ipsi conclusio sub ratione veri, debet habere aliquem actū circa ipsum; non alium autem quam assensum, ergo. Probatur prima consequentia, quia in hoc distinguitur potētia mere naturalis à libera, quod hæc non necessitetur necessitate exercitij applicato obiecto, illa vero sic.

Confirmatur primò, quia necessita-

sitatur necessitate exercitij ad assentiendum primis principijs debite applicatis: ergo & ad assentiendum conclusioni scientificæ debitè applicatæ, à paritate rationis.

Confirmatur secundò, quia tam naturalis est potentia intellectiua, quam visiua: ergo quemadmodum applicato obiecto potētiæ visiuæ debet ipsum videre, ita applicato obiecto suo potentiæ intellectiuę sub ratione veri debet ipsi assentire.

39

Dices hoc esse verum quātum est ex se, sed tamen non inde sequi, quin possit impediri per voluntatem, quæ domina est aliarum potentiarum.

Contra: non potest voluntas impedire quin oculus videat, quamdiu applicatur sufficienter obiectum; nec potest facere, quin applicato potentiæ obiecto vehementer delectabili appetitus sensitiuus delectetur: ergo non potest etiam facere, quin quādiu manet obiectum applicatū, intellectus assentiatur ipsi.

Dices intellectum magis esse intimum voluntati, quàm alias illas potentias, & propterea magis posse impedire ipsum quā alias potentias. *Contra*, quia quamuis sit magis intimus, non tollitur, quin habeat rationem potentiæ naturalis, & consequēter quin determinetur ad habendum actum circa suum obiectū sufficienter applicatum. *Deinde*, quamuis potentia sensitiua interior sit magis intima voluntati, quam exterior; non tamen sequitur, quod possit impedire, ne habeat actum circa obiectum suum sufficienter applicatum.

Denique gratis dicitur quod ex tali vicinitate posset directe impediri: sed summum quod inde concludi potest, est quod possit intellectum dimouere à consideratione istius obiecti, & sic indirecte impedire, ne ipsi assentiatur: quod nos concedimus.

40

Dices vltimò: posset habere rationem potentiæ naturalis in ordine ad assensū per hoc, quod determinaretur necessariò ad agendum supposita volitione, quamuis non posset agere sine tali volitione, vt patet in potentia locomotiua, quæ est potentia naturalis, licet possit suspendi ab actu per voluntatem: quod etiam patet in ipsomet intellectu respectu actus fidei, naturaliter enim illum producit, licet possit ab ipso impediri per actum voluntatis: ergo ex eo, quod intellectus sit potentia naturalis, non sequitur quin possit per voluntatem suspendi actus eius circa conclusionem.

Respondeo id non sequi ex ratione potentiæ naturalis quomodocumque, sed ex ratione potētiæ naturalis non subordinatæ quantum ad actum suum, ad voluntatem, qualem naturalitatem particularem colligimus tum ex prima confirmatione, tum ab experientia.

Obiicies primò: volutas non necessitatur necessitate exercitij ad amandum bonū: ergo nec intellectus ad assentiendum vero. *Respondeo* negando consequentiā quia illa est potentia libera, hæc naturalis.

Obiicies secundò: datur habitus ad facilitandum intellectum ad assensum conclusionis: sed hoc non esset verum, si omnino ita necessitaretur, vt non posset impediri ab assensu: ergo.

Respondeo negando minorem; ille enim habitus ponitur, vel vt intellectus facilitetur ad disponen-

nendas præmissas in ordine ad assentiendum tali conclusioni, vel vt determinetur ad assentiẽdum illi sine actuali dispositione præmissarum; vel certe, vt magis difficulter possit amoueri etiam indirecte, ne assentiatur tali conclusioni.

Obiicies tertiò, quando intellectus indicat has præmissas: *omnis homo est animal, omne risibile est homo*, non est determinatus ad inferendam hanc conclusionem: ergo *omne risibile est animal*; quæ est conclusio deducibilis ex ipsis in *Barbara*, quia posset inferre aliam conclusionem: ergo aliquod risibile est animal.

Respondeo, quidquid sit vtrum illæ duæ conclusiones debeant censeri diuersæ sic, vt vna possit haberi ex illis præmissis sine altera, distinguendo antecedens: si eam apprehendat, nego; si non, concedo. Itaque difficultas procedit ex suppositione apprehensionis conclusionis, quæ suppositio tollitur in obiectione, & propterea non est ad rem.

QVAESTIO IV.

Vtrum syllogismus vt sic sit genus Demonstratiui, Topici & Sophistici.

42 SVpponẽdum est ex dictis, syllogismum, vt sic, non esse aliud quam dispositionem quarundam propositionum secundum modum & figuram, abstrahendo à natura talium propositionum, hoc est, an sint probabiles, an verò necessariæ.

CONCLVSIO I.

43 *Syllogismus vt sic est vniuocus respectu demonstratiui & topici.*

SYllogismus vt sic est vniuocus respectu syllogismi Demonstratiui & Topici tam bene quam syllogismus Demonstratiuus vt sic est vniuocus respectu omnis Demonstratiui, & genus vt sic respectu omnis generis. Hæc videtur in re esse communis, nec posse negari.

Probatur, quia eodem modo prædicatur de ipsis secundũ idẽ nomen ac eandem rationem, ergo eodem modo est vniuocum.

Non proposui autem hanc cõclusionem absolute de syllogismo vt sic, sed cum restrictione illa, *tam bene*; quia sicut dantur plures naturæ genericæ distinctæ rationis, quæ non videntur conuenire vniuoce, vt natura coloris & animalis, ita etiam videntur dari syllogismi, qui non videntur conuenire vniuoce, vt syllogismus factus in materia reali, & factus in materia rationis, & in materia positiua ac negatiua.

CONCLVSIO II.

44 *Syllogismus vt sic formaliter loquendo non est genus respectu topici & demonstratiui.*

SYllogismus vt sic formaliter loquendo non est genus respectu syllogismi Topici & Demonstratiui vt tales.

Probatur: dispositio syllogismi Topici, & dispositio syllogismi Demonstratiui non distinguuntur specie: ergo syllogismus vt sic non est genus respectu eorum formaliter loquendo. Antecedẽs patet, quia in iisdem modis & figuris fiunt: diuersitas autem dispositionis prouenit solum ex diuersitate modi & figuræ.

Probatur secundò: album vt sic non est genus respectu hominis

nis albi & equi albi: ergo à pari syllogismus vt sic formaliter non est genus respectu syllogismi demonstratiui & topici.

Confirmatur: Duo Syllogismi topici facti in *Barbara* non distinguerentur specie in esse Syllogismi formaliter, quamuis materia vnius esset distinctissimæ speciei à materia alterius: ergo syllogismus topicus & demonstratiuus facti in *Barbara* non distinguerentur specie in esse syllogismi, siue vt sic, siue talis formaliter, quantumuis materiæ, in quibus fiunt, sint distinctæ speciei.

Dixi autem in conclusione, *vt tales*, quia sine dubio syllogismus topicus factus in *Barbara*, & demonstratiuus factus in *Cesare* distinguerentur specie, haberent enim diuersam dispositionem: sed hoc non contingeret ex eo, quod vnus esset demonstratiuus, alter topicus, sed ex eo, quod vnus esset in *Barbara*, alter in *Cesare*.

45 *Obiicies primò*: syllogismi topicus & demonstratiuus sunt diuersæ species: ergo syllogismus, vt sic, quod prædicatur de ipsis in quid, est genus respectu ipsorum.

Respondeo distinguendo antecedens; materialiter, concedo; formaliter, nego antecedens, & consequentiam.

Obiicies secundò: Plus differunt syllogismi demonstratiuus & topicus quam duo topici aut demonstratiui: ergo differunt specie.

Respondeo, quidquid sit de consequētia, distinguēdo antecedens: materialiter concedo, formaliter nego.

CONCLVSIO III.

46 *Syllogismus falsigraphus non est syllogismus verus*

Syllogismus falsigraphus seu sophisticus, in quo esset defectus in modo & figura, ex eo scilicet, quod constaret quatuor terminis non est syllogismus verus, & consequenter non est species, aut indiuiduum syllogismi vt sic, definiti à Philosophos secus autem esset de syllogismo falsigrapho, in quo non esset talis defectus. Hæc ex se *patet*, quia ad rationem essentialem syllogismi requiritur, & sufficit debita dispositio in modo & figura: ergo quod non habet illam non est species nec indiuiduū eius, & quod habet, est aut species, aut indiuiduum.

QVÆSTIO V.

An detur quarta figura Galeni, & vtrum dentur modi indirectè cōcludentes in secunda & tertia figura.

47 Svppono figuram esse rectam dispositionem medij termini cum extremitatibus in præmissis; medium verò terminum esse, qui ponitur in vtraque præmissarum, & non in conclusione; extremitates autem esse illos terminos, qui ponuntur in præmissis & etiam in conclusione. Cum ergo Aristoteles videret tribus tantum diuersis modis posse hâc dispositionem fieri, tres tantum assignauit figuras diuersas: quod autem tribus tantum diuersis modis possit illa dispositio fieri, probat, quia medius terminus non potest disponi cum extremitatibus, nisi vel ita, vt in vna præmissarum subijciatur vni extre-

extremitati, & in altera de alia extremitate prædicetur, & sic habetur prima figura; vel ita, vt prædicetur in vtraque præmissarum de extremitatibus, & sic habetur secunda figura; vel ita, vt subijciatur in vtraque præmissa extremitatibus, & sic habetur tertia. Sed quoniam duobus modis potest fieri, vt medius terminus subiiciatur in vna præmissarum, & in alia prædicetur, nimirum vel ita vt prædicetur in maiori & subiciatur in minori, vt si dicatur: omne animal est viuens, omne viuens distinguitur à quocumque lapide: ergo omne animal distinguitur à quocunque lapide; vel ita vt subijciatur in maiori, & prædicetur in minori, vt si dicam: omne viuens distinguitur à lapide, omne animal est viuens: ergo omne animal distinguitur à lapide. Hinc *Galenus* existimauit dari quartã figuram, in qua scilicet medius terminus prædicaretur in maiori, & subijceretur in minori, nam prima est, in qua medius terminus subijcitur in maiori, & prædicatur in minori.

48

Quid est propositio maior

Quanam est maior extremitas.

Pro resolutione notandum est, propositionem maiorem esse illam, in qua ponitur maior extremitas, minorem vero in qua minor extremitas pouitur. *Maior* autem extremitas in prima figura est *quæ prædicatur de medio*; vnde propositio illa, in qua subiicitur medium, est maior propositio siue primo loco proferatur, siue non. Hoc colligitur ex Philosopho 1. *Prior. cap. 5.* vbi ait: *Dico autem maiorem extremitatem in qua medium est* (id est sub qua medium est tanquam subiectum) *Minorem voco quę est sub medio* (id est de qua prædicatur medium) Et hinc *Auerroes in* conficiendis syllogismis primæ figuræ ponit propositionem, in qua medium prædicatur in primo loco, & illam in qua subijcitur secundo loco; quod nequaquam faceret, si intelligeret maiorem propositionem esse illã, quæ ponitur primo loco, & non potius illam, in qua subiicitur medium.

49

Quanam est maior & minor extremitas in secunda & tertia figura?

In secunda verò, & tertia figura, non potest maior extremitas colligi hoc modo, quia vtraque vel subijcitur, vel prædicatur; vnde aliqui cum Conimbricensibus dicunt maiorem extremitatem in illis esse illam, quæ prædicatur in conclusione, & consequenter maiorem propositionem esse illam præmissam, in qua ponitur illa extremitas. Alij vero dicunt maiorem extremitatem esse illã, quæ ponitur in propositione primo loco prolata, atque propterea illam propositionem esse maiorem. Ita *Auersa quæst. 5. sectio. 8.* Sed reuera prior dicendi modus mihi magis placet primo, quia si sufficiat vt illa sit maior propositio, quod primo loco proferatur in secunda & tertia figura, quare non sufficeret in prima? Deinde & præcipue, quia ex maiori particulari nihil infertur bene in secunda figura secundum Philosophum; at hoc esset falsum, si maior propositio esset censenda, quæ primo loco profertur, nam hic syllogismus optime concludit: aliquod animal est quadrupes: nullus homo est quadrupes: ergo aliquod animal non est homo. Et si dicatur, quod non concludat nisi indirecte, saltem sequitur, quod deberet in secunda figura assignari modus indirecte conclu-

concludens, cuius maior esset particularis affirmatiua, & minor vniuersalis negatiua. & consequenter quod Philosophus nō assignauit omnes modos secundæ figuræ, quod sine magna ratione non est dicendum.

50 *Obijcies* contra hoc primò: Illa extremitas est censenda maior, quæ obtinet digniorem locum in præmissis; non potest autem intelligi dignior locus, quando extremitas vtraque subijcitur aut prædicatur, nisi per hoc quod ponatur in primo loco.

Respondeo negando minorem, nam ille est dignior locus in secunda figura & tertia, ratione cuius fit vt in conclusione debeat prædicari.

Obijcies secundò: si non posset intelligi maius extremum, nisi per hoc quod esset illud, quod prædicari deberet in conclusione, & non illud, quod poneretur in primo loco; non daretur sufficiens regula ad concludendum in *Ferio*, quia posset quis dubitare quam extremitatē prædicaret de alia in conclusione.

Respondeo negando sequelam, quia sufficit quod cognoscat illam extremitatem debere prædicari, quæ ponitur in prima propositione, quando propositiones proferuntur eo ordine, quo collocatur litteræ istius modi; quod si alio modo proferuntur, vt v. g. si prius proferretur particularis affirmatiua, semper tamen debet prædicari illa extremitas, quæ poneretur in prima propositione, si proferrentur iuxta illas litteras.

CONCLVSIO I.

51 *Non datur quarta figura.*

NOn datur quarta figura distincta à prima. Hæc est communis contra *Medicos*, quos sequitur *Camerarius quæst.* 13.

Probatur autem, non propterea quod dentur in ea modi inutiliter concludentes, vt volunt aliqui, quia in prima etiam figura dantur tales modi, vt patet, & quia sufficit ad figuram bonam, quod habeat aliquos modos vtiliter concludentes: Nec propterea quod iuxta eam sequatur prædicatio alicuius de seipso, vt vult *Auerroes*, quia non magis hoc fit in quarta figura, quam in modis indirectis primæ figuræ; & si fieret etiam, non esset ad rem, quia ad figuram sufficit quod bene & necessario concludat vi formæ, quæcumque demum sit natura propositionum. Nec propterea quod innaturaliter concludat, vt idem etiam dicit *Auerroes*, quia si intelligatur per innaturaliter concludere, quod in conclusione eius prædicetur quod minus aptū est prædicari, seu quod intellectus potius inclinaretur ad subijciendum, quam ad prædicandum, idem omnino fit in modis indirectis primę figuræ, qui tamen propterea non reijciuntur. Si autem intelligatur per innaturaliter concludere, quod non concludatur ita euidenter in ea, vt intellectus subito percipere possit bonam esse illationem, hoc non refert, quia idem fit in secunda & tertia figura.

Confirmatur, quia ideo secunda & tertia figura cognoscuntur esse bonæ, quod possint reduci ad modos primæ figuræ: sed etiā quarta figura, si esset distincta à prima, posset reduci ad illos modos.

Confirmatur secundò, quia ad bonam figuram nihil aliud requiritur, quam quod infallibiliter, & necessario concludat vi formæ,

mæ: ſed ita fit in modis quartæ figuræ, ſiue innaturaliter concludat, ſiue non.

Probatur ergo aliter ex dictis: illa figura non eſt diſtincta à prima, in qua maior extremitas prædicatur in maiori, & minor ſubijcitur in minori in præmiſſis, vt fatentur aduerſarij: ſed ex dictis conſtat maiorem extremitatem in illa figura eſſe illã quæ prædicatur, minorem vero extremitatem eſſe illam, quæ prædicatur; & illam eſſe maiorem propoſitionem in qua ponitur illa extremitas, quæ prædicatur: ergo figura quarta non diſtinguitur à prima. Probatur conſequentia, quia in figura quarta neceſſario maior extremitas prædicatur in maiori, & minor extremitas ſubijcitur in minori. Hæc probatio conuincit noſtram concluſionẽ, & propterea ſufficeret, niſi quod habeat aliquid de nomine, quatenus dependet ab eo quod intelligitur per maiorem extremitatem, & maiorem propoſitionem.

52 *Probatur ergo ſecundò:* Tranſpoſitio præmiſſarum non ſufficit ad variandam figuram: ſed illa, quæ dicitur quarta, non differt à prima, niſi per tranſpoſitionem præmiſſarum, quatenus ſcilicet propoſitio, quæ primò proferretur in prima figura, deberet ſecundo loco proferri in quarta, ergo. Probatur maior primò, quia figura nihil aliud eſt quam apta collocatio extremorum cũ medio termino ſecundum prædicationem & ſubiectionem: ſed eadem eſt diſpoſitio extremorum cum medio termino, ſiue præmiſſæ tranſponantur ſiue nõ, quia idem prædicatur de medio, & idem ſubijcitur ipſi, vt patet. Probatur ſecundo eadem maior, quia licet quando proferuntur vocaliter ſyllogiſmi vna propoſitio præcedat alteram, tamen in intellectu debent eſſe ſimul, & impertinens eſt quod, vna ex præmiſſis alteram præcedat: ergo ex illa præceſſione nihil habetur ad propoſitum. Et per hoc patet falſum eſſe, quod dicit *Camerarius*, multum facere tranſpoſitionem propoſitionum ad diſtinctionem ſyllogiſmorum.

Confirmatur, quia in duobus modis ſecundæ figuræ *Ceſare*, & *Cameſtres* præmiſſæ tranſponuntur, & tamen ſunt eiuſdem figuræ: ergo tranſpoſitio præmiſſarum non arguit diuerſitatem figuræ.

Dices nõ propterea ſolum quartam diſtingui à prima, quòd præmiſſæ tranſponantur, ſed per hoc quod in concluſione ſubijciatur extremitas prædicata in præmiſſis.

Contra, quia in modis indirectis primæ figuræ idem fit: ergo hoc non ſufficit ad variandas figuras. Itaque ſi in concluſione ſyllogiſmi quartæ figuræ prædicetur extremitas prædicata in præmiſſis, directe concludet, & neceſſario erit in aliquo ex quatuor primis modis primæ figuræ: ſi autem ſubijciatur, indirecte concludet, & erit in aliquo ex modis indirectis primæ figuræ.

53 *Obiicies primò:* ſufficit ad diuerſitatem figurarum diuerſitas combinationis medij cum extremitatibus concluſionis: ſed diuerſa eſt combinatio huiuſmodi in prima & quarta figura, quia in prima medium ſubijcitur prædicato concluſionis, in quarta vero prædicatur de prædicato concluſionis.

Reſpondeo negando minorem, (quid-

(quidquid sit de maiori) cum sua probatione, quia etiam in modis indirectis primæ figuræ medium prædicatur de prædicato conclusionis, vt patet.

Respondeo secundò distinguendo maiorem: ex diuersitate combinationis cum illis, ex quo fieret, vt prædicaretur de prædicato conclusionis, & non subijceretur ipsi, nego, quia sic non in eadem figura esset *Barbara* & *Baralipton*: ex diuersitate cõbinationis ex qua fieret vt subijceretur vni extremitati conclusionis, & prædicaretur alteri indeterminate, aut vt de vtraque prædicaretur, vel vtrique subijceretur, concedo maiorem, & nego minorem cum consequentia suæ probationis.

54 *Obiicies secundò: Cesare & Camestres*, distinguuntur solum ob transpositionem præmissarum: ergo transpositio præmissarum sufficit ad distinguendum quartam figuram à prima.

Respondeo primò negando consequentiam: quia quod sufficit ad variandos modos non sufficit ad variandas figuras, vt patet.

Respondeo secundò negando antecedens; sed potius ex variatione conclusionis, quia quod est prædicatum in vna conclusione, est subiectum in altera: quod autem hoc sufficiat solum quamuis nõ transponerentur præmissæ, patet ex *Darii* & *Dabitis*, quæ ob aliam rationem non variantur.

CONCLVSIO II.

55 *Non potest indirectè cõcludi in secunda aut tertia figura*

NOn *potest indirectè concludi in secunda figura aut tertia*. Hæc est contra communiorem sententiam, quam citat & sequitur *Auersa quæst. 25. sectione 8.*

Probatur, quia tunc indirectè concluditur, quando maior extremitas subijcitur in conclusione: sed in secunda & tertia figura hoc non potest fieri, quia vt patet ex dictis, in his figuris illud est maior extremitas quod prædicatur in conclusione: ergo maior extremitas in iis non potest subijci.

Probatur secundò, quia si in aliquo modo ex his posset indirectè concludi, maxime in *Cesare*: sed in hoc non: ergo. Probatur minor: quia syllogismus in *Cesare*, in quo indirectè concluderetur, non differret à syllogismo facto in *Camestres*, nisi per transpositioné præmissarum: ergo nõ esset in *Cesare*, sed in *Camestres*. Probatur cõsequentia: per solam transpositionem præmissarum, quando conclusio est eadem, nõ variatur modus: ergo quandoquidem iste syllogismus non differret à syllogismo facto in *Camestres* circa eandem materiam, nisi per transpositionem præmissarum, debet censeri factus in *Camestres* & non in alio modo distincto.

Confirmatur hoc: hi duo syllogismi fiunt in *Barbara*: omnis homo est risibilis, omne risibile est animal, ergo omnis homo est animal: Omne risibile est animal: omnis homo risibilis: ergo omnis homo est animal: & tamen transponuntur præmissæ: ergo sola transpositio præmissarũ nõ variat modum, & consequenter quandoquidem syllogismus, in quo concluderetur indirectè in *Cesare*, non differret à syllogismo facto in *Camestres*, nisi per transpositionem præmissarum, debet censeri factus in *Camestres*.

Obiicies: in *Darapti* potest du-

duplex conclusio ex iisdem præmissis inferri ita, vt in vna prædicetur quod subijcitur in altera, & e contra, nec etiam syllogismus ille potest pertinere ad vllum alium modum: ergo aliqua ex conclusionibus erit indirecta.

Respondeo negando consequentiam, quia vtraque est directa, quandoquidem illa, quæ diceretur indirecte sequi, sequeretur directissime si transponerentur præmissæ in eodemmet modo.

Obiicies secundo Scotum, qui 1. *Prior. quæst. 16. & 17.* ait dari modos indirectè concludentes in tribus figuris.

Respondeo id ipsum dixisse ex suppositione quod maior propositio esset, quæ primo loco proferretur, & quod ad variationem modorum sufficeret transpositio propositionum. Et quidem ex illa hypothesi id esset verissimum.

QVÆSTIO V.

De Principijs, quibus ars syllogistica innititur.

57

Quid dictum de omni.

PHilosophus assignauit duo principia, quibus ars syllogistica innititur, scilicet *Dictum de omni*, cui innituntur syllogismi affirmatiui, & *Dictum de nullo*, cui innituntur Syllogismi negatiui. *Dictum de omni* significat quod quidquid vniuersaliter prędicatur de aliquo, prędicatur etiã de quocumque contento sub ipso, quod lumine naturali est euidens, vnde apparet veritas illationis huius syllogismi facti in prima figura: *Omne vitium est detestandum: intemperantia est vitiũ: ergo est detestandum*; nam *detestatio*, quæ prædicatur in maiori de *vitio* in vniuersali, prædicatur in conclusione de *Intemperantia*, & in minori ostẽditur, quod Intemperantia contineatur sub vitio. *Dictum de Nullo* significat, quod quidquid vniuersaliter negatur de aliquo, negari etiam debeat de quocumque contento sub ipso. Quod etiam lumine naturali notum est, & tũc apparet veritas illationis huius syllogismi facti in *Celarent*: *Nullum animal est lapis: omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis:* nam *lapis*, qui negatur vniuersaliter in maiori de *animali*, negatur etiam in conclusione de *homine*, & in minori ostenditur quod homo contineatur sub animali.

Quid dictũ de nullo.

Nullus autem syllogismus valet, qui nõ potest regulari per hęc principia: & quamuis syllogismi secundæ, & tertiæ figuræ non apparent prima facie per ipsa regulari, reuera tamen regulantur, vt patet ex eo quod possint reduci ad syllogismos directos primæ figuræ.

Solet etiam assignari aliud principium, cui innituntur syllogismi, tertiæ præsertim figuræ, nimirum *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*: nam quandoquidem duæ extremitates dicuntur de medio termino, in maiori vna, & in minori altera, & consequenter sunt eadem ipsi; hinc necessarium esse videtur quod sint eadem inter se, & consequenter quod vnũ ex ipsis possit dici de altero.

Sed cõtra hoc principiũ opponi potest maxima difficultas ex materia de Trinitate; nempe quod si illud principium esset verum, sequeretur quod Pater & Filius essẽt eadem inter se, & posset dici

de

de Patre quod sit Filius & e cõtra; quandoquidem sunt eadem vni tertio, nempe essẽtiæ diuinæ, cui realiter identificantur; Vnde cum hoc sit falsum; nam Pater & Filius sunt duo supposita realiter distincta, sequitur quod illud principium non sit verum.

Propter hanc difficultatem multi putant illud principium non esse vniuersaliter verum, nec valere in diuinis, licet in creatis sit vniuersaliter verũ. At sane valet etiam in diuinis quoad aliqua; nam optime sequitur, ex eo quod identificentur misericordia diuina & iustitia diuina essentiæ diuinæ, quod etiam identificẽtur inter se, si sequitur in creatis ex eo, quod intellectus & voluntas identificentur animæ realiter, quod idẽtificentur etiam inter se. *Alii dicunt* principium currere quidem vniuersaliter in omni materia tam diuina, quàm creata, si tamen intelligatur bene prout intelligi debet: quomodo autem intelligi debet, non adeo facile explicari potest, & varijs modis ipsum explicandi vtuntur authores, quos iam non placet examinare: sed tota difficultas referenda videbatur ad Tractatum de Trinitate, vbi Doctores communius eam tractare solent.

QVAESTIO VLTIMA.

Vtrum syllogismus expositorius concludat vi formæ, an vi materiæ.

58 *Syllogismus expositorius* secundum *Doctorem 1. Poster q.11.* est, cuius medius terminus est singularis seu discretus. Terminus autem *singularis* est triplex: vnus qui ita significat vnam rem singularem determinate, vt non significet saltem vniuoce res diuersas, talis est *Petrus, hic homo, filius Regis,* ex suppositione quod non habeat nisi vnicum. Alius est terminus *singularis*, qui significat vnam rem singularem, potest tamen dici de pluribus, quibus illa res singularis est eadem; talis est *Deus*, & *essentia diuina*, nam Deus & essentia diuina licet significent Deitatem, quæ vna numero est, possunt tamen prædicari de Patre, Filio, & Spiritu sancto, qui distinguuntur realiter. Denique alius est terminus *singularis discretus*, qui significat successiue res diuersas singulares, vt *Tyber* significat aquam, quæ modo fluit hic Romæ, & aquam etiam quæ fluxit ante centum annos. Itaque ille syllogismus, cuius medius terminus est singularis, est *syllogismus expositorius*, vt Petrus currit, Petrus loquitur, ergo loquens currit: Deus est bonus, Pater æternus est Deus, ergo Pater æternus est bonus.

CONCLVSIO.

59 *Omnis syllogismus expositorius regulatus per Dici de omni, & nullo concludit vi formæ.*

Omnis syllogismus expositorius, regulatus per Dici de omni, *aut* Dici de nullo, *est bonus & cõcludit vi formæ.* Est *Doctoris* supra.

Probatur, quia per syllogismũ expositorium ostenditur, quod syllogismi tertiæ figuræ bene cõcludant: ergo ipsemet bene concludit.

Deinde omnis ille syllogismus est bonus, & tenet vi formæ, quando seruata tali dispositione in quacumque materia bene cõcluditur: sed ita est de dispositione syllogismi expositorij: ergo. Minor patet inductione, & quia non potest ostendi, in qua-

materia non concluderetur.

Vt autem sciatur vtrum reguletur per illa principia: si syllogismus sit affirmatiuus, maior debet fieri vniuersalis affirmatiua; si vero syllogismus sit negatiuus, maior debet fieri vniuersalis negatiua: & hinc si maior sit vera, & minor similiter, impossibile est quin conclusio sit vera, propter *Dici de omni & Dici de nullo*, & consequenter syllogismus regulabitur per Dici de omni, aut Dici de nullo: v.g. si velimus cognoscere vtrũ per Dici de omni reguletur hic syllogismus affirmatiuus: Petrus currit, Petrus loquitur, ergo loquens currit; debemus resoluere maiorem in affirmatiuam vniuersalem hoc modo: *Omne quod est Petrus currit*, & alias propositiones addere: & quia hoc facto, si maior & minor concedantur, necesse est vt concedatur consequentia, syllogismus regulatur per Dici de omni. Similiter si velimus scire, vtrum syllogismus negatiuus reguletur per Dici de nullo, vt: hic Petrus non loquitur, hic Petrus sedet, ergo hoc sedens non loquitur; debemus resoluere maiorem in vniuersalem negatiuam sic: Omne quod est hic Petrus, non loquitur; & quia si præmissæ sint veræ, impossibile est quin sit vera conclusio, propterea syllogismus est regulatus per Dici de nullo: si autem facta tali resolutione, maior non sit vera, iudicandum est syllogismos non regulari per illa principia, & consequenter illationem non valere, saltem vi formæ.

Ex quibus patet, quod hic syllogismus expositorius non inferat cõclusionem formaliter: *Deus est Pater, Deus est Filius, ergo Filius est Pater*, quia non regulatur per *Dici de omni*, non enim est verum quod omne, quod est Deus, sit Pater. Et idem patet de hoc etiam syllogismo expositorio: Tyber fuit Romæ à centum annis, hæc aqua, quæ modo Romæ currit, est Tyber: ergo fuit Romæ à centum annis, quia si resoluatur maior in affirmatiuam vniuersalem, non erit vera, falsum enim est quod omne quod est Tyber fuit Romæ à centum annis.

DI-

DISPVTATIONES
IN DVOS LIBROS
De Posteriori Resolutione.

IN his libris agit Philosophus de *Demonstratione*, quæ est perfectissimum quid ex omnibus, quæ per se in tota Logica tractantur; & quia ad nihil aliud deseruit Demonstratio, quam ad acquirendam scientiam, propterea communiter solet hic etiam agi de scientiâ tam actuali quam habituali.

DISPVTATIO XXI.
De Demonstratione.

PRIVS tractabimus de *Demonstratione* quàm de scientia actuali, aut habitibus, quia id magis ad Logicam spectat.

QVAESTIO I.
De Præcognitionibus & Præcognitis.

I
Omnis cognitio intellectiua fit ex præexistenti cognitione.

SVppono omnem cognitionem intellectiuã, siue sit doctrina, hoc est notitia propria industria & labore inuenta; siue sit disciplina, hoc est notitia opera Magistri & præceptoris acquisita; ex præexistenti fieri cognitione: nam omnis notitia intellectiua aut est discursiua, & sic fit ex cognitione istarum præmissarum, ex quibus deducitur; aut est iudicatiua sine discursu, & sic præsupponit apprehensionem extremorum, quæ iudicantur esse vel non esse connexa; aut denique est simplex apprehensio, & sic præsupponit aliquam cognitionem alicuius sensus externi, quia iuxta vulgatum axioma: *Nihil est in intellectu quod non fuit in sensu*. Quia ergo per demonstrationem habetur notitia intellectiua, & quidem discursiua, quę proterea debet præsupponere alias cognitiones, ex quibus sit quæritur quænam potissimum debeant præcognosci ante demonstrationem, & quales cognitiones debent haberi de illis, quæ præcognoscenda sunt. Quæ sane res magis intricata est quã vtilis, & propterea ab ea nos breuiter expediemus.

Non quæritur autem de omnibus omnino rebus, quæ præcognosci debent; sed de ijs, quarum cognitio per se necessaria est, & sufficeret, modò haberetur absque aliorum rerum cognitione: vnde patet hîc non agi de præcognitione sensitiua siue sensus externi siue interni; quia quamuis necessaria sit pro hoc statu, tamen non est sic necessaria, quin si haberentur aliæ cognitiones intellectuales sine ipsa, illæ solæ sufficerent.

CONCLVSIO.

2 *Duæ præcognitiones prahabẽdæ ad demonstrationem.*

DVæ sunt præcognitiones necessario præhabẽdæ antequam quis possit demonstratiuè probare conclusionem aliquam: Hæc est communis, & *probatur*, quia debet præcognoscere, quid sit subiectum, & quid prædicatum conclusionis; & vlterius debet præcognoscere, an præmissæ sint veræ: ergo debet habere duas præcognitiones. Consequentia patet, quia cognitio, qua cognoscit præmissas esse veras, est distincta à cognitione, qua cognoscit quid sit subiectum, & quid prædicatum conclusionis. Probatur antecedens, quia si nõ intelligit quid sit subiectum, & quid prædicatum conclusionis, nunquam potest intelligere præmissas esse veras, & consequenter non potest assentiri illis, nam in vna ex præmissis poni debet prædicatum conclusionis, & in altera subiectum. *Sed in hoc non est difficultas*, sed vtrum debeant dari plures præcognitiones quam duæ: & ratio dubitandi est, quod etiam medius terminus debeat præcognosci; & vlterius de ipso subiecto & prædicato conclusionis debeant haberi duæ præcognitiones; vnde, quandoquidem vlterius debeant præmissæ cognosci, videtur requiri tres aut quatuor cognitiones.

Posset ad hoc responderi, in conclusione asseri duas, non vero negari plures, quæ vtrum dentur vel non dentur, parui est emolumenti cognoscere.

Posset etiam responderi, licet plures habendæ sint præcognitiones quam duæ, eas tamen reduci ad duas vniuersales, scilicet ad præcognitionem *an sit*, & ad præcognitionem *quid sit*: nulla enim videtur cognitio præerequisita proxime ad demonstrationem, quæ non sit cognitio *an sit* vel *quid sit* siue dentur plures cognitiones quam duæ, siue non dentur.

CONCLVSIO II.

3 *Tria sunt præcognita.*

TRia sunt præcognita, scilicet subiectum, ac prædicatum cõclusionis, ac præmissa. Hæc etiam est communis, & patet ex dictis, quia illud, de quo debet haberi præcognitio, est præcognitum.

Dices: etiam medium debet præcognosci. *Respondeo primò* hoc non esse contra conclusionem. *Respondeo secundò*, medium cognosci illa cognitione, qua cognoscitur quid sit subiectũ, aut quid sit prædicatum cõclusionis; vnde nõ est præcognitum distinctum à subiecto aut prædicato.

Dices: Duæ sunt præcognitiones, ergo duo tantum erunt præcognita. *Respondeo* negando consequentiam, quia possunt plura cognosci per cognitiones eiusdem rationis, vt etiam in proposito fit, nam cognitio, quæ haberi debet de subiecto conclusionis, est cognitio quid est, & talis etiam est cognitio, quæ habetur de prædicato conclusionis.

Qua-

Quid præcognitio an sit. Quæres quid intelligitur per præcognitiones *an sit*, & *quid sit*.

Quid quid sit. *Respondeo* per *an sit* intelligi illam cognitionem, qua intelligit quis præmissas esse veras, vel qua intelligit aliquid existere vel posse existere: per *quid sit* vero intelligitur illa cognitio, quæ cognoscitur de re quid sit, siue distinctè, vt importatur per definitionem; siue confuse, vt importatur per nomen.

QVÆSTIO II.

Quid sit Demonstratio.

4 Dvobus modis definiuit Philosophus Demonstrationē, primo sic: *Demonstratio est syllogismus faciens scire*, quæ descriptio est desumpta ex fine demōstrationis, qui est generare scientiam; secundo sic: *Demonstratio est syllogismus constans præmissis veris primis, immediatis, prioribus, notioribus, & causis conclusionis*: quæ descriptio est materialis ostendens, qualis debet esse materia, ex qua confici debet demonstratio. Vtraque autem harum demonstrationis descriptionum est bona, quia omni, & soli conuenit, sed posterior magis deseruit ad cognoscendum, quomodo debeat confici, & propterea latius explicari solet.

Præmissæ demonstrationis debēt esse veræ. Itaque *primo* dicitur, quod præmissæ demonstrationis debeant esse *vera*, quia licet ex falsis possit sequi verum aliquando, tamē nunquam propositio *falsa* potest esse causa veritatis propositionis veræ; vnde cum in demonstratione à priori, qualis hic definitur, cognoscatur veritas conclusionis propter causam expressā in præmissis, non potest fieri, vt præmissæ demōstrationis sint falsæ: debent ergo esse veræ. Tunc autem præmissæ obiectiuæ sunt veræ, quando vel, si sunt affirmatiuæ, prædicata eorum habent connexionem cum subiecto, vel, si sunt negatiuæ, prædicata non habent talem cōnexionem: præmissæ verò formales tunc erunt veræ, quando sunt cōformes suis obiectis.

5 *Item primæ, & immediatæ.* *Secundò* dicitur quod debeant esse *prima*, & *immediata*, (per quas duas particulas idem significatur, quidquid dicāt aliqui alij) hoc est debēt esse indemōstrabiles à priori, & hoc vel formaliter, vel virtualiter: formaliter aliqua propositio est indemonstrabilis à priori, quādo re vera nō possunt dari aliæ propositiones, quibus à priori demonstretur: & sic hæc propositio est prima & immediata: homo est animal rationale; & hæc: animal rationale est risibile, ex suppositione quod risibilitas sit passio immediate fluēs à rationalitate. Virtualiter verò aliqua propositio est indemonstrabilis à priori, quando re vera potest demōstrari per alias propositiones, sed quis eam actu demonstrauit, & recordatur se eam demonstrasse. Quod autem vtraque hæc indemōstrabilitas sufficiat, patet ex Philosopho 1. *Topic.* vbi describens demonstrationem ait *eam esse ex primis veris, aut ex iis, quæ deducuntur ex primis & veris*.

Item priores & notiores. *Tertiò* dicitur quod debeant esse *priores* & *notiores* conclusione; priores quidem, quia ex ijs procedimus ad conclusionem; notiores verò, quia dependenter à notitia eorum deuenimus ad notitiam conclusionis ita, vt non possimus scire conclusionem nisi ijs cognitis, possimus verò eas cognoscere, quamuis nescire-

mus conclusionem; quotiescunque autem aliquid nequit cognosci, nisi aliud cognoscatur, aliud vero potest cognosci sine ipso, certum est illud aliud esse notius ipso, quia est facilius cognoscibile: idem autem est hic aliquid esse notius ac facilius noscibile vel tale, quod prius potest ac debet cognosci.

Propter quod vnum quodque tale, & illud magis.

Philosophus probauit hanc cõditionem vulgari illo axiomate: *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis:* ergo cum propter præmissas conclusio sit nota, ipsæ debent esse magis notæ.

Sed contra istud axioma obiici potest, quod Filius sit homo propter Patrem, & tamen non propterea Pater est magis homo, quam Filius: similiter homo fit ebrius propter vinum, & tamen vinum non est magis ebrium. Deinde homo moritur propter infirmitatem, & tamen ipsa infirmitas non moritur magis: denique Petrus est homo propterea quod sit animal rationale, & est corruptibilis propter materiam, & tamen animal rationale non est magis homo, neque materia est magis corruptibilis quam homo: ergo non videtur illud axioma valere.

Respondeo illud non habere locum, nisi occurrentibus quibusdam conditionibus, quarum *prima est*, quod illa ratio, quæ dicitur magis conuenire vni, quam alteri, conueniat vtrique, & defectu huius non currit axioma in illis exemplis de ebrietate, & infirmitate, & materia prima. *Secunda conditio* est, vt illa ratio suscipiat magis, & minus, & defectu huius non currit in exemplo de homine. *Tertia cõditio* est, vt illa ratio, quæ dicitur magis conuenire, non sit eadem numero, quæ conuenit alteri, & defectu huius non sequitur: homo est risibilis propter rationale: ergo rationale est magis risibile, quia eadem numero risibilitas conuenit vtrique.

7

Dices: aliquod calidum posset tantum caloris in alio producere, quantum ipsummet haberet, & in tali casu propter ipsum, illud aliud esset calidum, & tamen ipsum non esset magis calidum, sed æquè calidum, non obstante quod esse calidũ susciperet magis & minus, & quod vtrique competeret, & quod non esset idem numero calor in vtroque. Propter hoc existimo addendã *quartam conditionem*, quæ tamen communiter non additur, nimirum quod illud, quod dicitur magis tale, non communicet illam formam, secundum quam dicitur tale, alteri in eodem gradu quo sibi communicatur.

Posset tamẽ breuiter dici quod Philosophus non intellexerit suũ axioma, nisi in illa materia determinata, de qua illud protulit, ita, vt tantum intellexerit per illud, quod propter quod vnumquodque est tale, id est notum, & illud magis tale, id est magis notum: quo quidem sensu est verissimũ, quia, vt dixi, illud dicitur notius alio, quod prius cognoscitur, & minori cum dependentia; illud autem, propter quod cognitum aliud est notum, prius cognoscitur, & minori cum dependentia, & propterea debet esse notius.

Præmissæ sunt euidentiores cõclusione.

Ex quo sequitur quod præmissæ sint etiam *euidentiores* conclusione, quia illud est magis euidens, quod magis apparet; illud autem magis apparet, quod minus requirit, vt appareat, & illud minus requirit vt appareat, quod minus dependet vt appareat;

reat; cum ergo conclusio dependeat à præmissis, vt appareat, non è contra, sequitur præmissas esse euidentiores.

Dices: hinc sequeretur quod quo magis esset aliqua conclusio remota à principijs, eo minus esset euidens, & nota, & consequenter quod esset aliqua conclusio, quæ nullam haberet euidentiam.

Respondeo concedendo sequelam, & negando consequentiã, quia licet vltima conclusio haberet minorem, haberet tamen aliquam: quod si daretur aliqua conclusio, ante quam essent infinitæ conclusiones demonstrandæ, profecto nisi esset aliquis intellectus, qui posset demonstrare omnes illas conclusiones, nihil prorsus haberet euidentiæ: sed casus est impossibilis, vt fateri debent omnes: eo tamen admisso concedendum esset primã conclusionem infinities excedere in euidentia illam aliam conclusionem, nec de hoc dubitari potest in hoc sensu.

8 *Præmissæ nõ sunt certiores nec veriores conclusione.*

Quæro, vtrum sint etiam certiores & veriores? *Respondeo* negatiue, non quod existimem vnam propositionem non posse esse certiorem altera, quia secũdum communem Theologorum opinionem propositio credita ob fidem diuinam est certior quam propositio scita lumine naturali. Cuius ratio est (vt omittam authoritates, quæ citari solent in materia de Fide) quod illa propositio sit certior & verior, cuius certitudo & veritas dependet à principio magis infallibili quam principium, à quo dependet veritas alterius: cum ergo veritas diuina reuelans, quæ est principium cui innititur propositio fidei, vt talis, magis sit indefectibilis, quia infinita, quàm principium naturale quod non est infinitum, sequitur propositionem de fide esse magis certam & veram quam propositio aliqua lumine naturali nota.

Ratio ergo quæ me mouet ad respondendum quæsito hoc modo, est, quod conclusio, vt talis, non sit minus necessariæ connexionis, quam præmissæ, nec innitatur aliis principiis quam ipsissimet præmissis: & propterea non video, cur non esset tam vera ac certa, ac ipsæmet præmissæ sunt.

Ex conditionibus requisitis ad præmissas demonstrationes restat vltima, nimirum quod debeant esse causæ conclusionis: quam sequenti quæstione examinabimus.

Aduertendum autem hic, quod veritas actus potest considerari dupliciter, *primò* vt dicit cõformitatem ad obiectum materiale terminatiuum; & sic considerata veritate, vnus actus non potest esse verior altero: *alio modo*, vt dicit ordinem ad obiectum formale, seu ad modum, quo habetur, seu principia quibus innititur; & sic vnus actus potest esse verior altero, si innititur verioribus principiis aut certioribus.

QVAESTIO III.

Quomodo præmissæ debeant esse causæ conclusionis.

9

NOn quæritur vtrum præmissæ sint causæ determinantes intellectum ad assensum cõclusionis, nec in quo genere causæ eum determinent, quia de hoc actum est præcedenti disputatione: sed vtrum præmissæ sint cau-

causæ, quare à parte rei conclusio sit vera, & si sint, verum sint actualis causa an virtualis; per se, an per accidēs, particularis an vniuersalis. Pro quo aduertendū est, quid intelligatur per huiusmodi causas. Itaque per *causā actualem* intelligitur, quæ vere & realiter per influxum physicū efficit aut causat, vt prædicatum cōclusionis insit subiecto eius, aliter, vt possit de ipso prædicari. Sic Sol est causa lucis, ignis caloris. Per *causā virtualē* intelligitur causa, quæ per influxū realē nō causat talem connexionem inter prædicatum & subiectum cōclusionis, licet reuera ab ipso procedat, vt sit talis connexio taliter, vt si ipsum non esset, non esset etiam talis connexio. Sic rationale dicitur causa risibilitatis, essentia diuina causa intellectus & volūtatis diuinæ &c. Per *causam per se* intelligitur illa causa, quæ ex se ordinatur ad aliquem effectum; per *causam* vero *per accidens* intelligitur, quę ex se non ordinatur ad effectum, & tamen vel coniungitur casu aliquo cum causa per se respiciente illum effectū, & sic Rhetor dicitur ædificare; vel effectus, cuius dicitur esse causa per accidens, coniungitur casu aliquo cum effectu per se talis causæ, & sic fodiens terram dicitur causa inuentionis thesauri.

Quid causa actualis.

Quid virtualis.

Quid causa per se.

Quid causa per accidēs.

Causa per se diuiditur in Vniuersalem & Particularem. *Vniuersalis* est, quæ per se quidem respicit effectum, sed non magis respicit vnum, quam alterum ex se, nisi determinetur aliunde. Sic Deus & Sol dicuntur causæ vniuersales rerum sublunarium cōmuniter, quas iuxta exigentiam causarum particularium efficiūt, nunc has, nunc illas. *Causa particularis* est quæ est determinata ad quosdā effectus speciales ex natura sua, vt ignis ad calorē & ignem, aqua ad aquam & frigus & huiusmodi causa particularis est duplex, *proxima*, à qua res proxime & immediate depēdet, vt se habet rationalitas ad risibilitatem; & *remota*, à qua non dependet res nisi remote & mediate, vt se habet animal ad risibilitatē. *Rursus* causa proxima & remota potest esse adhuc duplex, nam quædam potest esse conuertibilis cum effectu, ita scilicet vt nec effectus possit esse fine ipsa, nec ipsa sine effectu, & sic se habet rationalitas ad risibilitatē, admiratiuitatem, & cæteras hominis proprietates; quædam etiā potest non esse conuertibilis cum effectu, & taliter se habet animal ad risibilitatem; quandoquidem licet risibilitas nequeat esse sine animalitate, potest tamen animalitas esse sine risibilitate.

Quid causa per se vniuersalis.

Quid particularis.

CONCLVSIO I.

Præmissa de monstrationis propter quid debent esse causæ cōclusionis in essendo & cognoscendo. 10

PRæmissæ demonstrationis propter quid seu à priori, quæ superiùs definita est, debent esse causæ conclusionis non solum in cognoscendo ita scilicet, vt determinent intellectū ad cognoscendum quod conclusio sit vera, sed etiam in essendo; ita scilicet, vt in illis exprimatur causa, ratione cuius à parte rei sit connexio inter prædicatum & subiectum conclusionis.* Hæc est communis, *& probatur*, quia alio modo præmissæ debent esse causæ conclusiōnis in demonstratione à priori, ac in demonstratione à posteriori: Sed in hac sunt causæ conclusionis in cognoscendo: ergo in illa debent esse in essendo.

Con-

Confirmatur, quia ideo dicitur demonſtratio à priori eſſe talis, quia in ea concluſio cognoſcitur propter cauſam ipſius in eſſendo, nam alias non magis eſſet propter quid, quam demonſtratio à poſteriori.

CONCLVSIO II.

11 *Sufficit eas eſſe cauſas virtuales.*

AD *veram demonſtrationem à priori ſufficit, quod præmiſſæ ſint cauſæ virtuales concluſionis in eſſendo*. Hæc eſt etiam communis, *& probatur*, quia in Metaphyſica habetur vera ſcientia à priori de ente, quod ſit vnum, verum,& bonum, & tamen præmiſſæ, quibus mediantibus habetur talis ſcientia, non ſunt cauſæ actuales, ſed tantum virtuales. Similiter demonſtratio, qua demonſtraretur de homine per rationale, quod eſſet riſibile, & de corpore naturali, quod eſſet mobile propter naturalitatem, eſſet vera demonſtratio, & tamen neque rationalitas eſt cauſa actualis riſibilitatis,nec naturalitas mobilitatis,quandoquidem riſibilitas identificetur rationalitati, & mobilitas naturalitati corporis.

Obiicies: Per demonſtrationem à priori ſcitur concluſio proprie: ergo per cauſam propriam, & conſequenter per actualem,quia virtualis cauſa non eſt proprie dicta cauſa.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens: per cauſam propriam realiter influentem, nego conſequentiam; per cauſam propriam,à qua aliquo modo emanat, & ratione cuius extrema concluſionis habent connexionem, concedo, & nego ſecundam conſequentiam, & ſimiliter diſtinguo eius probationem.

CONCLVSIO III.

12 *Non ſufficit vt ſint cauſæ per accidens.*

NOn *ſufficit ad demonſtrationem cauſa per accidens*. Hæc eſt communis, & *patet*, quia demonſtratio debet oſtendere rem per cauſam, per quam ſit ita, vt non contingat aliter fieri, ſaltem naturaliter: ſed talis non eſt cauſa per accidens, vt patet.

Confirmatur, quia cauſa, per quam demonſtratur effectus à priori,poteſt per talem effectum à poſteriori demonſtrari: ſed cauſa per accidens non poteſt ſic demonſtrari per effectum, nec enim aut ex ædificatione poteſt colligi, quod quis ſit Rhetor, aut ex inuentione theſauri, quod quis foderit.

CONCLVSIO IV.

13 *Debent eſſe cauſæ conuertibiles.*

NEc *cauſa vniuerſalis nec cauſa particularis non conuertibilis ſufficit ad demonſtrationem à priori, ſed requiritur cauſa particularis conuertibilis*. Hæc quoque communis eſt, & *probatur prima pars*, quia vt demonſtretur aliquid propriè, debet aſſignari talis cauſa, quæ quietet intellectum: ſed cauſa vniuerſalis non quietat, nullus enim intellectus quietaretur, ſi interroganti cur naſceretur monſtrum, aſſignaretur pro cauſa influxus Dei aut Solis. *Probatur ſecunda pars*, quia per demonſtrationem oſtenditur cauſa ſpecialis, vnde prouenit connexio prædicati & ſubiecti concluſionis: cauſa autem remota non eſt talis, quandoquidem poſſit eſſe ſine effectu. Verum quidem eſt, quod poſſet demonſtrari abſentia alicuius effectus ob abſentiam talis cauſæ remotæ, euidenter enim ſequitur

tur, quod lapis non sit risibilis, ex eo, quod nihil sit risibile nisi animal, & quod lapis non sit animal; sed hic loquimur de demõstratione positiua non negatiua. Ex his sequitur manifeste tertia pars.

Aduertendum tamen primò, causas vniuersales habere posse aliquos effectus particulares, ad quos ex se determinentur, & qui propterea possunt per ipsas demonstrari: sed respectu horum non se habent vt causæ vniuersales, sed vt particulares.

Posset aliquã do demõstrari effectus per causam non conuertibilẽ.

Aduertendum secundò; posse effectum esse cõuertibilem cum causa dupliciter, primo simpliciter & sine hypothesi, vt quando neutrum posset esse sine altero vllo modo. Secundò ex hypothesi, & secundum quid, quãdo scilicet effectus posset esse sine causa, quia scilicet alia causa producere ipsum posset, quę tamen causa non esset præsens, vt posset ipsum actu producere, aut si esset, nõ vellet ipsum producere; & per causam cum qua esset conuertibilis hoc modo, posset demonstrari, si ostenderetur euidenter, quod alia causa non produceret ipsum.

13

Præter has conditiones demõstrationis Philosophus 1. *Post. cap.* 4. ait demonstrationem à se definitam debere constare præmissis necessarijs, & subiungit propositionem, vt esset necessaria sufficienter, debere esse de omni, per se, & de vniuersali; quæ tres cõditiones ad maiorem demonstrationis notitiam explicãdæ sunt; Itaque *propositio de omni* est illa, *cuius prædicatum non est* (inquit Philosophus) *in aliquo quidem sic, in aliquo vero non; neque aliquando sit, aliquando non*, sed est, cuius prædicatũ inest omni subiecto & semper, vt risibilitas competit homini.

Quid est propositio de omni.

Ad eam duplex vniuersalitas requiritur.

Requiritur ergo ad propositionem de omni duplex vniuersalitas, vna ex parte subiecti, quia scilicet omni subiecto tali debet competere; & altera ex parte temporis, quia debet competere ipsi omni tempore. Hæc tamen vniuersalitas temporis est triplex; quædam, quando prædicatum competit subiecto omni omnino tempore, & talem vniuersalitatem habet hæc propositio: homo est risibilis: quædam, quando competit ipsi semper in aliquo determinato tẽpore, & talem vniuersalitatem habet hæc propositio: Luna ecclipsatur: quædam denique, quando competit ipsi semper statuto aliquo tempore, nisi causa aliqua naturalis impediat, quæ vt plurimum impedire non solet: huiusmodi vniuersalitatem habet hæc propositio: tempus est pluuiosum in hyeme, & calidum in æstate: senes sunt cani.

14

Quadrupliciter propositio potest esse per se.

Quantum ad secundam conditionem, propositio per se potest esse quadrupliciter: *primò*, cum prædicatum est de essentia subiecti, vt cum dicitur, homo est ens, homo est animal, homo est rationalis. *Secundò*, quando prædicatum non est de essentia subiecti, sed ab eius essentia emanat & profluit necessariò, vt cum dicitur, homo est risibilis, admiratiuus, &c. *Tertiò*, quando prædicatur existẽtia de aliquo, quod non est natum inhærere alteri, vt cum dicitur, homo est, substantia est existens. *Quartò*, quando prædicatur effectus de sua per se causa, vt cum dicitur, iugulatus interijt, lapidatus male habuit. Ex his autem quatuor modis, quibus propositio potest dici per se, soli duo primi modi sufficiũt

ad

ad necessitatem requisitam in præmissis demonstrationis, nam certum est, quod sit omnino cõtingens vt homo existat, & quod propterea propositio id afferens non sit necessaria; vnde reijcitur tertius modus. Deinde effectus & causa sæpe non conuertuntur, & propterea in propositionibus tertii modi non esset sufficiens necessitas, potest enim aliquis interire, qui non sit iugulatus, & potest etiam aliquis lapidari, & non male se habere.

Quãdo propositio est de vniuersali.

Quantum denique ad tertiam conditionem, propositio tum est *de vniuersali*, quando prædicatum conuenit omni subiecto per se primo, aut secundo modo, & secundum quod ipsum, vnde hæc propositio non est de vniuersali: homo vigilat, quia non competit omni homini; neque hæc: homo est coloratus, quia licet id competat omni homini, nõ tamẽ per se; nec deniq; hæc: homo est sẽsitiuus, quia licet competat id per se omni homini, non tamen secũdum quod ipse, id est, secundùm quod homo, quia aliquid est sensitiuum, quod non est homo; hæc autẽ propositio est de vniuersali: homo est rationalis, homo est risibilis. Potissima autem via ad colligendum, quod prædicatum non conueniat subiecto, secundum quod ipsum est, si reperiamus quod cõueniat alteri à subiecto, aut si reperiamus quod non sit conuertibile cum ipso.

QVAESTIO IV.

De speciebus Demonstrationis vt sic, & de medio eiusdem.

15

COmmuniter diuiditur *Demõstratio* in *demonstrationem propter quid*, & in *demonstrationem quia*, & per *demonstrationẽ propter quid* intelligitur illa, in qua scitur conclusio propter causã proximã & adæquatam, à qua prouenit, quod extrema eius sint cõnexa: per *demonstrationem* verò *quia* intelligitur illa, per quã sciretur quidem certò, & infallibiliter conclusio esse vera, non tamen cognosceretur causa proxima & adæquata veritatis eius: sed vel à posteriori procedit, hoc est ab effectu, vel a causa aliqua remota, vt cũ ostenderetur, quod lapis nõ esset risibilis ex eo, quod non esset animal. Quidam autem antiqui negant huiusmodi demonstrationem, quia *Philosophus* enumeratis conditionibus requisitis ad demonstrationem propter quid & à priori, *primo Post. tex. 9.* ait: *Sine his syllogismus quidem erit; demonstratio autem nõ erit, non enim faciet scientiam.* Verùm manifestum est, quod ibi loquatur de demonstratione & scientia perfectissima, & per hoc horum authorum fundamẽtum corruit.

CONCLVSIO.

16

Demonstratio quia est vera demonstratio.

D*Emonstratio quia est vera demonstratio; & demonstratio vt sic adæquate diuiditur in eam, & demonstrationem propter quid.* Hæc est communis & *probatur prima pars* tum authoritate Philosophi id expresse fatentis *primo Post. tex. 95. & 96.* tum etiam, quia per demonstrationem nihil aliud intelligimus quam orationem, in qua ex præmissis certis, & euidentibus deducitur conclusio certa & euidens: sed manifestum est demonstrationem in qua ex effectu colligeretur causa, posse esse talem, v. g. hanc:

omne

omne risibile est rationale, omnis homo est risibilis: ergo omnis homo est rationalis; & hanc: nullum ens est risibile, quod non est animal: nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est risibilis; ergo demonstratio *quia* est demonstratio.

Confirmatur: notitia habita per talem syllogismum est scientia, quia est cognitio discursiua euidens, & certa opposita opinioni, & fidei: ergo syllogismus ille est demonstratio: probatur consequentia, quia demonstratio vt sic est syllogismus faciens scire.

Probatur secunda pars, quia non potest dari vlla demonstratio, in qua non demonstretur conclusio per causam proximam, & adæquatam eius, vel sine tali causa; si primum fiat, erit demonstratio propter quid; si secundum, erit demonstratio quia: ergo adæquate diuiditur demonstratio vt sic in vtramque.

Quomodo distinguitur demonstratio quia & propter quid.

Si autem quæratur, quomodo distinguantur. *Respondeo* quod ex parte formæ non necessario distinguantur, quia possunt fieri in eodem modo, & figura, v.g. in *Barbara* aut *Celarent*: ex parte tamen materiæ distinguntur specie, quia vna est essentialiter nata generare perfectissimam scientiam, altera non sic.

Multiplex demonstratio propter quid.

Aduertendum autem, vt descendamus ad secundam partē quæstionis, demonstrationem propter quid esse multiplicem: nam quædam est in qua demonstratur proprietas de subiecto, à quo emanat, & sane hæc demonstratio est potissima, & præcipua demonstratio; quædam autem in qua demonstratur aliquid aliud de subiecto, quod non sit proprietas eius. Rursus quædam est in qua probatur effectus simpliciter conuertibilis, id est, qui nequit esse vllo modo sine causa per quam demonstratur; & quædam in qua demonstratur effectus, qui licet simpliciter posset reperiri sine illa causa, naturaliter tamen non potest.

CONCLVSIO II.

17

MEdium in demonstratione potissima debet esse vel definitio subiecti, vel aliquid demonstratum per illam tunquam per medium. Hæc est *Doctoris* multis locis, & *probatur*, quia passio non potest demonstrari per aliam causam à priori, nisi per illam definitionē: ergo quandoquidem in demonstratione potissima demonstretur passio, non potest aliud esse medium talis demonstrationis, quā definitio subiecti: & certe hinc fit, vt quoties dubitatur, vtrum aliqua proprietas competat alicui rei, recurratur ad eius definitionem; & non ob aliam causam tradidit Philosophus præcepta de definitione, quam quia est medium demonstrationis potissimæ.

Dices, passionis definitionem sufficere ad probandam ipsam de subiecto; v.g. aptitudo ad ridendum, quæ est definitio risibilitatis, potest esse medium ad probandum, quod risibilitas cōueniat homini.

Respondeo hoc negando, quia causa, cur risibilitas conueniat homini, non est quod sit aptitudo ad ridendum, sed quod homo sit animal rationale.

Confirmatur conclusio, quia demonstratio potissima est, quæ generat perfectissimam scientiā, quæ non potest aliter vlla ratione se habere: sed nulla demonstra-

ſtratio pōteſt hoc prǣſtare, niſi illa, cuius medium ſit definitio ſubiecti, vt patet diſcurrendo per omnes demonſtrationes, quę ab aduerſarijs aſsignari poſſunt, in quibus non ponitur definitio ſubiecti pro medio.

Ex hoc patet, non poſſe per omnia cauſarum genera demonſtrari concluſio vlla demonſtratione potiſsima, niſi quatenus poſſet definitio ſubiecti habere rationē omnium iſtarum cauſarum, prout aliqui aſſerunt dicentes, quod habeat rationem cauſæ materialis, quatenus eſt quæ recipit in ſe ipſam paſsionē; formalis, quatenus eſt ratio formalis ob quam competit ſubiecto habere talem proprietatem; efficientis, quatenus eſt principium à quo emanat proprietas; finalis denique, quatenus ad complemētum eius ordinatur proprietas illa.

Dices, poſſe demonſtrari de homine per finem extrinſecum eius, nempe per beatitudinem, & per hoc quod habeat intellectum, & volūtatem, quod ſit potens elicere actus liberos.

Respondeo, quod nō per demōſtrationem potiſsimam, niſi quatenus prius demonſtraretur per ſuam definitionem tanquam per medium quod haberet intellectū & voluntatē, aut quod eſſet ordinabilis ad beatitudinem; nam quod habeat intellectum, & voluntatē, aut quod ſit ordinabilis ad beatitudinem, eſt demonſtrabile de ipſo per ſuam definitionē à priori, & conſequenter nō ſunt præmiſſæ ſufficientes ad demonſtrationem, vt patet ex dict. *q*. 2.

18 *Obiicies ex Zabarella*: demonſtrationes, quibus oſtenditur eclypſim ineſſe Lunæ ob interpoſitionem terræ inter eam, & Solem, & tonitru ineſſe nubi propter extinctionem ignis, & folia arborum cadere propter humoris congelationem, eſſe propriiſſimas, & perfectiſsimas demonſtrationes, & tamen in ijs non demonſtratur propria paſsio per definitionem ſubiecti. Probatur maior, quia Philoſophus illis demonſtrationibus accōmodat omnia præcepta demonſtrationis potiſsimæ à ſe definitæ: ergo ſunt tales demonſtrationes.

Respondeo negando maiorem: quia ſcientia, quæ habetur de concluſionibus prædictorum diſcurſuum, non eſt ſimpliciter neceſsaria, neque propoſitiones ex quibus conficiuntur, ſunt ſimpliciter neceſsariæ, quia ſine dubio poſset Luna eclypſari, quamuis terra non interponeretur, & poſſet etiam non eclypſari, quamuis interponeretur terra de potentia abſoluta: poſsēt etiam folia arborum cadere non congelato humore, & eo congelato non cadere; ſimiliterque dicendum de tonitru in nube, & de omnibus ſimilibus. Philoſophus autem accommodauit ijs præcepta demonſtrationis potiſsimæ, non quaſi eſsent tales, ſed quod quemadmodum in iis diſcurſibus oſtendebatur effectus per cauſā: (vt communiter reputabatur, & forte etiam verum eſt naturaliter loquendo) ita in demonſtratione potiſsima mediū erat cauſa effectus demonſtrati in ea; licet eſset maximum diſcrimen, quia in demonſtratione illa de eclypſi, & reliquis illis, medium erat cauſa extrinſeca, & non ſimpliciter conuertibilis; in demonſtratione verò potiſsima mediū eſse deberet cauſa intrinſeca, & ſimpliciter conuertibilis. Si quis tamen vellet per demonſtrationem potiſsimam accipere illam,

in

in quia ostenderetur effectus per causam conuertibilem siue simpliciter, siue naturaliter tantum; sine dubio prædicti discursus essent demonstrationes potissimæ. Sed certè in quæstione de nomine peiorem partem haberet, vt ex tractatu *de Scientia* magis cõstabit, licet de tali quæstione non sit multum curandum.

De medio demonstrationis *quia*, sufficit aduertere, quod sit effectus ille, quo mediante probatur causa; vel causa remota, ex cuius carentia ostenditur effectus: ille autem effectus debet esse talis, vt non possit esse simpliciter, quin sit talis causa, siue causa possit esse sine effectu, siue non.

QVÆSTIO V.

Vtrum detur regressus demonstratiuus.

Regressus demonstratiuus est processus, in quo id, quod fuit demonstratum in vna demonstratione, sumitur pro principio ad probandum aliquam ex præmissis quibus ipsummet erat demonstratum, vt si quis postquam demõstrauit omnem hominem esse rationalem, quia omnis homo est risibilis postea vellet demonstrare, omnem hominem esse risibilem, quia omnis homo est rationalis.

CONCLVSIO.

19 *Regressus demõstratiuus quando valet & quãdo non.*

Huiusmodi regressus valet & vtilis est scientiis, quoties habetur sufficiens cognitio de præmissis primæ demonstrationis independenter à secunda demonstratione, quoties autem non datur talis cognitio, non valet.

Hæc in terminis est nullius, quod sciam; *probatur tamen quoad primam partem*, quia in tali casu conclusio prioris demonstrationis est certa & euidens intellectui: ergo potest esse præmissa sufficiens ad demonstrandam quamcunque conclusionẽ, quæ sequitur ad ipsam: sed vna ex præmissis sequitur necessariò, & infallibiliter ad ipsam: ergo vna ex illis præmissis potest demonstrari per ipsam, & consequenter dari potest regressus demonstratiuus in tali casu. Quod autem sit vtilis patet, quia vtile est cognoscere demonstratiue conclusionem quacumque via.

Probatur conclusio, quoad secundam partem, quia non potest haberi prima demonstratio sine præmissis notis: sed si non essent notæ præmissæ independenter à secunda demonstratione, non essent sufficienter notæ: ergo non posset haberi prima demonstratio, & consequenter implicat fieri regressum demonstratiuum in tali casu.

20 *Obiicies contram primam partem*: præmissæ demonstrationis primæ sunt notæ euidenter, & certitudinaliter intellectui ante secundam demonstrationem: ergo superflue demonstrarentur per secũdam demonstrationem.

Confirmatur, quia sunt notiores, quàm conclusio demonstrata: ergo conclusio demonstrata nõ potest esse principium ad demonstrandam vllá ex ipsis. Probatur consequentia, quia vt esset principium, deberet esse notius, & consequenter notius & ignotius, quod est absurdum.

Respondeo negando consequentiam, nam quo plures habemus vias ad cognoscendum aliquid, eo melius.

Spon-

Ad confirmationem aliqui respondent præmissas posse esse notiores conclusione demonstrata in vno genere, & ignotiores in alio genere, ac propterea in illo alio genere eas posse demõstrari per cõclusionem: si autem quæratur in quo genere sunt notiores, & in quo ignotiores, dicunt quod possunt esse notiores natura, & ignotiores quoad nos, v.g. in hac demonstratione: omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis, ergo risibilis; præmissæ sunt natura sua notiores quam conclusio, conclusio vero notior quoad nos, qui ex risibilitate colligimus rationalitatem. Vnde non est mirum quod per rationalitatem possit probari risibilitas, & è contra per risibilitatem rationalitas.

21 *Verum hæc solutio*, quamuis sit communis, & propter eam multi teneant oppositum secundæ partis conclusionis, non videtur subsistere: nam non sufficit, vt aliquid sit principium demonstrationis, quòd sit notius conclusione natura, sed debet esse notius demonstranti, alias nunquam demonstrabit: vt enim assentiatur conclusioni demonstrationis, debet assentiri pæmissis: quomodo autem potest assentiri præmissæ, si quoad ipsum non sit nota? Itaque existimo esse omnino impossibile regressum demonstratiuum, siue in eodem, siue in diuerso genere causæ, nisi iuxta limitationem conclusionis.

Alii respondent quod præmissæ demonstrationis à priori sint notiores quoad cognitionem distinctam quàm conclusio, hæc vero quoad cognitionem confusam potest esse notior quã præmissæ, & consequenter ad demonstrandam aliquam ex præmissis illis potest assumi conclusio, vt cognita cognitione confusa, & ad demonstrandam conclusionem, seu ad faciendum quod intellectus habeat cognitionem distinctã de ea, potest assumi præmissa antea per ipsam demonstrata.

Hæc solutio quamuis vera esset, nõ præiudicaret cõclusioni, quia supponit cognitionem sufficientem haberi de præmissis primæ demonstrationi independenter à secunda demonstratione, quod est intentum conclusionis. Sed reuera tamen ex alio capite videtur valde difficilis: nam asserit cognitionem confusam præmissæ sufficere posse ad causandam cognitionem distinctam conclusionis, quod videtur fieri non posse. *Deinde* cognitio illa distincta, quæ haberetur de conclusione per cognitionem confusam præmissæ, non posset assumi ad generandam cognitionem distinctam præmissæ, quandoquidem alias cognitio cõfusa præmissæ concurreret ad causandam cognitionem distinctam eiusdem præmissæ. *Rursus* valde difficulter declarari potest, quomodo præmissæ demonstrationis possint confuse cognosci, quandoquidem debeant esse propositiones per se notæ.

Sed vt res ipsa melius adhuc appareat, examinemus eam in exemplo demonstrationis, qua aliquis velit demonstrare à priori hanc conclusionem: Luna eclypsari potest, hoc modo: potest eclypsari, si potest interponi terra inter ipsam, & Solem sic, vt illuminari non possit à Sole; sed potest sic interponi terra: ergo potest eclypsari. Si cognitio habita de hac conclusione sit distincta, vel est distincta quatenus termini ipsius apprehenduntur clare,

 re,

re, vel quatenus cognoscitur certo per eam, quod conclusio sit vera, vel quatenus non solû cognoscitur esse vera, sed cognoscitur causa cur sit vera. Si quatenus termini apprehendûtur clare, & cognoscitur certo veritas conclusionis, certe præmissę etiã sunt cognitæ distinctè & non cõfuse, quia tam bene apprehenduntur termini earũ, & tam certo cognoscuntur esse veræ: si quatenus cognoscitur causa veritatis, ergo nõ potest haberi illa cognitio absque cognitione illa præmissarum, quibus mediantibus cognoscitur illa causa. Tunc sic, quando illa sic cognita assumeretur ad probandam præmissam, v. g. ad probandum quod possit poni terra inter Lunã & Solem, haberetur cognitio confusa de illa propositione, & cognitio distincta: confusa quidem, quia haberetur illa cognitio quæ requirebatur ad cognitionem illius conclusionis: Luna potest eclypsari: distincta vero, quia haberetur cognitione altera habita per cognitionem illam distinctã.

Itaque respondeo aliter distinguendo consequens: vt demonstrata, concedo; vt cognita alio modo quam per illam præmissã quam demonstrat, nego consequentiam, & concessa probatione eius, distinguo vltimum consequens: esset notius & ignotius secundum diuersas cognitiones, concedo: secundum cognitiones eiusdem rationis, nego. Præmissæ ergo primæ demõstrationis essent notiores conclusione, quatenus conclusio non cognoscitur nisi per illas; quatenus vero cognosceretur aliunde, & propter eam sic cognitã cognoscerentur præmissæ, esset notior præmissis.

Hic autem obiter aduertendum, regressum demonstratiuum in hoc distingui à circulo inutili, quem à veteribus aliquibus admissum Philosophus reprobat, quod in circulo non supponatur alia cognitio de aliqua ex præmissis primæ demonstrationis, quã quæ habetur per secundã, & quod non supponatur alia cognitio de præmissa aliqua secundæ demonstrationis, quam quæ habetur per primam; in regressu autem demonstratiuo non ita fiat, vt patet ex conclusione, & dictis.

DISPVTATIO XXII.

De Scientia.

TOtum artificium Logicum, de quo in præcedentibus disputationibus, ad nihil aliud deseruit quam ad acquirendam scientiam & opinionem absque periculo erroris: quare non erit abs re hic de ipsamet scientia tam habituali quam actuali agere, & pauca etiam de opinione addere, nec non & fide, propter similitudinē, quā habet cum scientia & opinione.

QVAESTIO I.

Quid sit, & vtrum detur de nouo scientia.

1 TRes difficultates comprehēdit hæc quæstio: *prima* est de natura sciētiæ, *secunda* de existentia eius, & *tertia* de noua acquisitione ipsius.

Pro resolutione prima difficultatis aduertendum est ex *Doctore in 3. dist. 14. quæst. 1.* scientiæ nomen latissime patere, & plures habere significationes diuersissimas: *primo* enim capitur pro quocumque actu, quo quis iudicat propositionem aliquam esse veram vel falsam, siue actus ille sit discursiuus, siue non discursiuus, siue certus, siue incertus, siue obscurus, siue euidēs, & hoc modo dicimur scire quæ opinamur & credimus. *Secūdò* capitur pro solis & omnibus cognitionibus certis & euidentibus, & sic actus fidei & opinionis non sunt sciētiæ, bene tamen cognitiones primorum principiorum, & conclusionum ex illis deductarum. *Tertiò* pro notitia discursiua certa & euidēti, siue sit discursiua à priori siue à posteriori, & sic actus, quibus assentimur primis principijs non sunt scientiæ, bene tamen actus, quibus assentimur cōclusioni demonstrationis tam *quia*, quam *propter quid*. *Quartò* denique accipitur strictissime pro sola notitia discursiua certa & euidenti habita per demonstrationem propter quid & à priori.

Ex quibus ipsis explicationibus scientiæ secundum varias eius acceptiones, patet etiam quid sit scientia, in quacunque ex illis acceptionibus; & solum dubitari poterit, in qua acceptione ex illis accipitur scientia, prout definita est à Philosopho 1. *Post. tex. 5.* & an definitio ibi ab ipso tradita sit bona. Est autē hæc ipsius definitio: *Scientia est cognitio rei per causam per quam res est ita, vt non possit aliter se habere.*

CONCLVSIO.

2 *Est bona.* HAec descriptio scientiæ est bona, sumpta scientia in quarta acceptione. Hæc est communissima cum Philosopho supra, & *probatur*, quia omni & soli conuenit, & absque superfluitate explicat eius naturam, quatenus distinguitur ab omni alia re.

Dicitur *cognitio*, quod intelligēdum est de cognitione propriè

 dicta,

dicta, quæ est intellectiua, & per hoc distinguitur ab omnibus aliis rebus, quæ non sunt talis cognitio, & conuenit cum omni cognitione intellectiua, vt cũ intellectu principiorum, fide, opinione, &c.

Dicitur *rei per causam*, per quod denotatur quod scientia hic descripta debeat esse cognitio habita de aliqua propositione, ex eo quod cognoscatur causa connexionis prædicati, & subiecti talis propositionis, & per hoc distinguitur à fide, quæ est cognitio alicuius propositionis habita, non ex eo quod videatur causa veritatis istius propositionis, sed ex eo quod aliquis dixit talem propositionem esse veram. Distinguitur etiam per hoc, & ab intellectu principiorum, hoc est ab illa cognitione, quam habemus de primis principiis ob euidentiam ipsorum, seu ob euidentem connexionem primorum principiorum, quam habent ex seipsis independenter ab aliquo medio, ex quo posset inferri; & à scientia à posteriori, qua cognoscitur veritas alicuius propositionis, ex eo quod videatur aliquis effectus, qui esse non posset absque tali veritate. Nã quamuis possit dici quod illa cognitio habeatur per causam, quæ determinat intellectum ad habendam illam cognitioné, tamen non potest dici quod illa cognitio sit cognitio rei seu propositionis cognitæ per causam; v. g. quando aliquis cognoscit terram esse interpositam inter Solem, & Lunam ex eo quod non appareat Luna, non est verum quod cognoscat terram esse interpositam per causam eius, sed potius per effectum: & hinc patet quod scientia in hac acceptione, & pro vt hic describitur, debeat esse cognitio rei per causam non in cognoscendo tantum, hoc est, quæ sit causa cur cognoscatur res, sed etiam in essendo, hoc est quæ sit causa cur propositio scita sit vera.

Dicitur denique, *ita vt aliter se habere non possit*, per quod denotatur, quod scientia debet haberi per causam talem, vt non possit esse talis causa, quin res scita ita se habeat, quemadmodum scitur aut cognoscitur; & per hoc excluditur error, quo cognosceret aliquis aliquid per causam, quæ reuera non esset causa; & etiam opinio, qua cognosceretur res per causam, quæ probabiliter esset causa, sed tamen non esset tam necessario causa, quin posset propositio cognita per illam esse aliter quam cognosceretur, non obstante illa causa, vt si quis cognosceret quod omnis mater dolebit ob mortem filii, eo quod omnis mater diligat filium, & quod amor filij causet dolorem de morte eius.

Nec sufficit ad scientiam proprie dictam hic descriptam, quod aliquis cognoscat rem per causam huiusmodi, quæ scilicet sit vere à parte rei causa necessaria veritatis propositionis scitæ; sed debet cognoscere illam esse causam talem, alias posset dubitare de re scita non minus, quam si non esset talis causa. Per hæc patet veritas nostrę cõclusionis, ad quam tamen melius percipiẽdam aliqua obijcienda sunt.

3 *Obiicies primò*: Vna ex conditionibus scientiæ propriè dictæ est, quod sit discursiua, & hinc Philosophus descripsit supra demonstrationem per ordinem ad

ad scientiam dicens eam esse orationem facientem scire, & propterea etiam dicitur communiter, quod demonstratio sit perfectissimum instrumentum ex omnibus instrumentis logicis, quia scilicet est instrumentum, quo solo acquiri potest scientia: sed illa conditio non explicatur in prædicta descriptione: ergo non est bona.

Respondeo primò ad descriptionem rei non esse necessarium, vt omnes conditiones & proprietates, aut etiam prædicata essentialia eius exprimantur in ea, sed sufficere quod declaretur natura eius secũdum aliquam rationem, secundum quam distingui posit ab omnibus, quæ sint diuersæ rationis ab ipsa: vnde permissa maiori & minori negari potest in forma consequentia.

Respondeo secundò, authores dupliciter philosophari de scientia supra descripta: aliqui enim dicunt de ratione eius essentiali, & intrinseca esse, quod sit discursiua formaliter loquendo, vel saltem hoc esse proprietatem eius: alij id negant, asserentes sufficere, quod sit virtualiter discursiua, & propterea concedunt Deo & Angelis cognitionem scientificam, prout à nobis descripta est, etiamsi Deo negent discursum formalem, & multi ex ipsis eũ negent Angelis. Ita sentit noster *Doctor quæst. 4. prologi Bassol. 10. quæst. 5. Sotus hic capit. 3. & plures alii.*

4 Quod ad me attinet, existimo hanc quæstionem esse mere de nomine, & independenter ab eius decisione posse nostram conclusionem defendi. Quod sit de nomine, patet: quia non est dubium, quin nomen *scientia* posset capi pro cognitione discursiua formaliter rei per causam, & etiam pro cognitione rei per causam siue discursiua formaliter, siue non; & si priori modo caperetur, certum est, quod scientia deberet esse discursiua formaliter; si posteriori modo, certum est, quod non omnis deberet esse talis formaliter. An autem capiatur primo, vel secundo modo, est mere de nomine, & si attendamus ad verba Aristotelis, certum est quod in illis nulla particula habeatur, per quam limitetur scientia ab ipso descripta ad solam discursiuam formaliter. Nec refert quod ipse loquatur de scientia acquisibili per demonstrationem, nam non est necesse, quod omnis demonstratio sit discursus formalis: cur enim discursus virtualis, per quem effectus cognosceretur per causam, non esset demonstratio? Sed, vt dixi, tota hæc controuersia est de nomine, & parui propterea momenti: quare melius est defendere conclusionem independenter ab ipsa.

Itaque si dicatur non requiri ad scientiam hic descriptam, quod sit discursiua formaliter, distingui debet maior; quod sit discursiua formaliter, nego; quod sit discursiua formaliter, vel virtualiter, concedo maiorem, & nego minorem: eo enim ipso quo dicitur, quod sit cognitio rei habita per cognitionem causæ eius, significatur, quod scientia sit aliquo modo discursiua; nam esse aliquo modo

discursiuum, non est aliud quam esse cognitionem vnius propositionis acquisitam per cognitiones aliarum propositionum, ex quarum cognitione necessariò sequitur illa cognitio, & hoc totum significatur per illam particulam. Si vero dicatur ad scientiam hanc rigorosam necessarium esse, quod sit discursiua formaliter, concedi potest maior, & negari debet minor, dicendumque significari rationem discursus per illam particulam, *quod sit cognitio rei per causam*, intelligendo illam sic, vt sit cognitio rei habita per cognitionem aliam distinctam causæ ipsius.

5 Quod totum vt melius percipiatur, aduertendum est discursum formalem esse cognitionem vnius propositionis habitam vi duarum aliarum cognitionum, quibus cognoscuntur præmissæ, ex quibus sequitur illa cognitio. Discursus vero virtualis est, quando eodem actu cognoscit quis præmissas & conclusionem, & cognoscitur conclusio ob connexionem ipsius cũ illis præmissis.

Obiicies secundò. De ratione scientiæ est, quod sit certa & euidens: sed in prædicta descriptione non exprimuntur hæ proprietates: ergo non est bona.

Responderi potest primò, negando consequentiam, propter rationem præmissam in responsione prima ad obiectionem præcedentem.

Respondeo secundò negando minorem, eo enim ipso, quo dicitur, quod sit cognitio rei per causam, quæ non possit esse, quin res scita sit, prout scitur, significatur, quod sit cognitio certa: nam ex hoc ipso & illa res scita habet esse talis, & cognoscitur debere esse talis, & non posse esse aliter; ad hoc autem, vt cognitio sit certa, nihil aliud præter hoc requiritur: ergo in prædicta descriptione sufficienter exprimitur certitudo scientiæ.

Deinde eo ipso quo dicitur esse cognitio rei per causam eius in essendo, quæ causa cognoscitur cognitione euidenti (qualiter supponendum est causam illam cognosci debere) esse causa eius, sequitur etiam cognitionem illam debere esse euidentem; nam cognitionem esse euidentem nihil aliud est quam esse cognitionem per quã apparet res euidenter: rem autẽ apparere euidenter non est aliud quam vel apparere ex terminis suis, quemadmodum apparent prima principia, vel apparere, ipsam habere connexionem necessariam cum rebus sic apparentibus, hoc est cum primis principijs. Quamuis autem conclusio non cognoscatur ex vi terminorum apprehensorum, & propterea non sit euidens ex terminis; tamen quando proponuntur principia, ex quibus sequitur, apparet connexio illius cum illis principijs, & propterea, si principia sint euidentia, conclusio etiam euidens censeri debet, cum hoc tantum discrimine, quod principia prima sint euidentia immediate ex vi ipsorum terminorum apprehensorum sine dependentia ab alijs propositionibus; conclusio verò nõ sit sic euidens immediate, sed mediate tantum, hoc est cum dependẽtia ab euidentia aliarum popositionum.

Et

Actus quo quis cognosceret aliquid esse ex eo quod Deus id dicat, est euidēs si euidens sit Deū dicere, & eū non posse fallere.

Et hinc colligo, actum, quo aliquis cognosceret Antichristum esse futurum, ex eo quod videret euidenter Deum reuelasse futuritionem eius, & præterea reuelationem diuinam esse infallibilem, esse actum euidentē (quidquid dicant alii, & quidquid sit vtrum sit actus fidei, nec ne, de quo in materia de fide Theologica) quia apparet connexio veritatis eius cum illis præmissis, & determinatur intellectus tam ad præmissas, quam ad conclusionē illam iudicandam. Quod autem alii dicunt vlterius ad cognitionem euidentem requiri, quod fit ex aliquibus principiis intrinsece connexis cum propositione cognita, vt ex causa eius vel effectu ab ipso procedente, vel ex euidentia terminorum, omnino gratis dicitur, nec poterunt vnquam assignare rationem, cur cognitio quæ haberetur de causa per effectum eius, sit euidens, & cognitio quæ habetur per duas propositiones euidentes non sit euidēs; de quo tamen fusius in prædicta materia, vbi etiam plura tradi solent de certitudine cognitionis. Hæc de prima difficultate.

Quantum ad alias duas difficultates, celebris erat *Academicorum* sententia negantium omnino dari scientiam vllam, contra quos fuse tractatu particulari disputauit *S. Augustinus*. Quam quidem sententiam non existimo solum intelligendam de scientia illa rigorosa quartæ acceptionis paulo ante descripta, sed de omni cognitione certa, & infallibili, omnem enim talem negasse mihi videntur Academici.

Nec minus erat celebris *Platonicorum* sententia, qui dari quidem multarum rerum cognitiones certas, & infallibiles fatebātur, negabant tamen vllam talem de nouo acquiri, sed ante infusas fuisse omnes huiusmodi à Deo animabus, quàm corporibus infunderentur, & ex hac infusione traditas obliuioni, & postea successu temporis, quandoque in memoriam reuocari.

CONCLVSIO II.

6

Dantur de nouo cognitiones certæ.

D*Antur multarum rerum cognitiones certæ, & infallibiles tam discursiuæ quam non discursiuæ, & quidem de nouo acquisitæ.* Hæc est omnium Peripateticorum, & Theologorum sententia contra *Academicos* quoad primā, & *Platonicos* quoad secundam partem.

Probatur prima pars, quia experimur in nobis cognitiones multas certas, & infallibiles, de quibus nulla ratione dubitare possumus, vt quod omne totum sit maius sua parte; quod de quolibet verum sit pro quocunque instanti temporis quod sit vel nō sit; quod numerus quaternarius constet ex duobus binarijs, & sit distinctæ rationis à binario, & ternario; quod ternarius non possit diuidi adæquate in duos numeros æquales; quod quaternarius possit; quod nos ipsi videamus, audiamus, intelligamus; quod bonum sit amandum, malum fugiendum, Deus sit colendus, parentes obseruandi: ergo dantur plures cognitiones certæ, & infallibiles. Quod vero dentur plures tales non discursiuæ, patet ex exemplis iam propositis: quod autem dentur etiam plures discursiuæ, patet, quia si dentur aliquæ cognitiones non discursiuæ certæ, nihil obstat quo minus ex pluribus talibus possit inferri aliqua alia cognitio certa

mediāte discursu:&quod id actu fiat, patet discurrendo per singulas scientias, in quibus multæ tales reperiuntur.

Confirmatur ad hominem, quia vel Academici cognoscunt certo, & infallibiliter non dari vllā cognitionem certam aut vllam rem, de qua possit haberi talis cognitio, vel non cognoscunt; si cognoscunt, ergo datur aliqua cognitio certa, & obiectum aliquod sic cognoscibile; si non cognoscunt, ergo non debent tā pertinaciter illud afferere contra tot Doctores, qui videntur sibi oppositum cognoscere.

Probatur secunda pars, quia experimur de nouo nos acquirere plures tales cognitiones, quas nunquam ante habuimus actu: nec est dicendum quod illas habuimus, antequam animæ corporibus infunderentur; tum quia gratis id diceretur absque authoritate, ratione, experientia: tum quia quamuis nunquam ante cognouissemus hanc propositionē, quod omne totum est maius sua parte, eo ipso, quo proponeretur intellectui, determinaretur ad cognoscendū certò quod esset vera, & idem est de cæteris propositionibus, quæ de facto certò cognoscuntur: ergo quæcunque præcedens cognitio, quæ haberetur de illa propositione, esset impertinens ad illam habendā: tum denique quia falsum est animas fuisse creatas antequam infunderentur corporibus, vt suo loco dicemus, & definitum est in *Concilio Bracharensi primo cap. 6.*

7 *Obiicies primò* pro *Academicis*: scientia, & cognitio quæcumque certa est de re inuariabili, & necessaria: sed nulla res huius mundi est inuariabilis, & necessaria: ergo de nulla tali potest haberi scientia aut cognitio aliqua certa.

Respondetur primò cum communi sententia distinguendo maiorem: de re inuariabili, & necessaria quantum ad existentiā aut accidenria ita, vt non possit esse indifferens ad existendum vel nō existendum, sed debeat necessariò existere, & ita vt non possit perdere aliqua accidentia ex ijs quæ semel habet, aut acquirere aliqua de nouo, nego maiorem; quantum ad essentiam, & connexionem essentiæ cum suis proprietatibus sic, vt res vnius essentiæ debeat necessariò esse istius essentiæ, & res habens tales proprietates debeat necessariò habere tales proprietates, & non possit esse quin habeat tales, loquendo de proprietatibus metaphysicis, concedo maiorem. Similiter distinguo minorem: res huius mundi non sunt inuariabiles quantum ad existentiam aut accidentia, concedo minorem; quantum ad essentiam, & proprietates, nego minorem, & consequentiam.

Respondeo secundò distinguendo maiorem: de re inuariabili, secundum quod cognoscitur certò, concedo; nam quod cognoscitur certo non potest vnquam ita variari, quin sit, prout sic cognoscitur: de re inuariabili secūdum alias rationes, nego maiorem. Et similiter distinguo minorem: nulla res est inuariabilis, & necessaria secundum illam rationem, secundum quam terminat cognitionem certam, nego; secundum alias rationes, concedo minorem, & nego consequentiam.

Respondeo tertiò, de re inuariabili quoad existentiam posse haberi

beri cognitionem certam, quod existat, vt patet in actibus vitalibus nostris, quos certo & infallibiliter cognoscimus existere, quando existunt, quia experimur illos, & ex illis cognoscimus certo cognitione experimentali nos viuere, quamuis non necessariò extiterint tum, sed potuerint nõ existere. Itaque sufficit ad cognitionem certam, quod impossibile sit illud non esse pro instãti, pro quo cognoscitur, ex suppositione quod cognoscatur, siue simpliciter possit existere, siue nõ. Vnde in forma distinguo iterum maiorem: de re inuariabili simpliciter, nego; de re inuariabili ita, vt ex suppositione scientiæ non possit nõ esse, prout cognoscitur per scientiam, concedo maiorem, & similiter distinguo minorem; sunt variabiles simpliciter, transeat; sunt variabiles ita, vt ex suppositione cognitionis, quæ habetur de ipsis, nõ debeant se habere, prout cognoscuntur se habere per illam cognitionẽ, nego minorem & consequentiam.

8 *Obiicies secundò* pro ijsdem: Omnis nostra cognitio depẽdet à sensibus, vt patet tũ authoritate Philosophi 1. *Met.* 1. & 2. *Post. vlt.* tum experientia, sed sensus decipiuntur sæpissime; visui enim apparet baculus fractus in aqua, qui non est fractus: ergo nullam possumus habere cognitionem certam, quia nulla cognitio potest esse certa, quæ dependet à cognitione incerta.

Respondeo distinguẽdo maiorẽ; quatenus species rerum habentur de facto dependẽter ab operationibus sensuum, concedo; quatenus cognitio omnis intellectus debet esse solum circa obiecta sensuum, aut conformis apprehensioni sensuum, nego maiorẽ, & permissa minori nego cõsequentiã, ad cuius probationẽ dico bene posse cognitionẽ certã dependere à cognitione incerta, quando cognitio certa nõ est cõformis cognitioni incertæ, sed sol. dependet ab ipsa in ordine ad accipiendas species deseruiẽtes simplici apprehensioni. Plura deseruientia ad maiorẽ intellectionem huius respõsionis habebũtur ex dicẽdis in lib. de anima.

9 *Obiicies tertiò* pro *Platonicis*: Quãdo aliquid volumus scire de nouo, vel illud sciuimus ante, vel ignorauimus; si primũ, ergo illud non scimus de nouo totaliter, sed solũ recordamur eius: si secundũ frustra laborabimus, quia etiamsi occurrat quod quærimus, nõ tamẽ cognoscemus illud, sicut quærens seruum fugitiuum antea incognitum, etiam occurrentem non cognoscet.

Confirmatur experientia pueri interrogati a *Socrate* de multis rebus Geometricis, qui non minus apte respondit, quamsi antea is studuisset.

Confirmatur secundò experientia *Pythagoræ* qui dicebat se multarum rerum recordari, quas antequam infunderetur anima ipsius suo corpori, cognouit.

Respondeo ignorare nos antea sæpe, quæ de nouo scimus: ad cuius impugnationem nego sequelam, quia cognoscimus illud de nouo, etiamsi nunquam ante cognosceretur, ex eo quod obiectũ determinatiuum intellectus de nouo proponatur. Quemadmodum enim albedo nunquam ante visa oculum dispositum, cui proponitur, bene determinat ad visionem sui, ita hæc propositio de nouo proposita intellectui: *omne totũ est maius sua parte*, determinat intellectũ ad iudican-

can-

candũ quod sit vera. Illud autẽ de seruo fugitiuo nullo modo est simile, quia ille nõ cognosceretur, quoniã neq; ipse se proderet, nec adessent alia principia determinãtia ad cognitionẽ ipsius; in casu autẽ nostro esset principium determinans intellectũ ad cognitionem obiecti ante ignoti.

10

Confirmatur hoc primò, quia sicut qui reperit seruũ ante cognitũ, non solũ cognoscit illũmet, sed cognoscit etiã ipsum fuisse cognitum a se ante, si cognoscatur per recordationem; ita similiter quãdo cognoscimus aliquid de nouo, si illa cognitio esset recordatio, deberemus cognoscere quod illud fuerit ante à nobis cognitũ vt est euidens: sed hoc est manifeste cõtra experientiã: ergo non omnis cognitio nostra necessariò est recordatio.

Confirmatur secundo: quia qua ratione cum primum producta, aut creata est anima nostra, cognoscebat aliqua non cognita ante, poterat etiam hodie cognoscere aliqua non ante cognita: est enim eadem ratio: ergo non est necessarium ad cognitionem nouam præcessisse aliquam aliã.

Ad primam confirmationem respondeo, puerum illũ apte respondisse, quia res bene proponebantur ipsi, & determinabatur intellectus eius à rebus sic propositis ad veras cognitiones; non quia antea illa sciuit.

Ad secundam confirmationem respondeo, non esse credendum Pythagoræ, qui studio propriæ sententiæ defendendæ splendide poterat mentiri; nec habet vllã verisimilitudinem, quod ille solus recordaretur talium rerum. Quod si etiam experientia illius esset credenda, tamen non inde infertur quod quidquid ipse aut nos cognoscimus, antea illud cognouerimus, & de nouo solum recordemur illius: vnde experiẽtia illa, quamuis esset vera, non esset ad rem.

QVAESTIO II.

De obiecto scientiæ.

NOn quæro iam de obiecto adæquato scientiæ vllius totalis comprehendentis plures scientias partiales, sed potius de obiecto cuiuslibet scientiæ particularis: nec etiam quæro de scientiæ particularis obiecto cõplexo, hoc est, de propositione obiectiua, ad quam terminatur scientia, seu quæ cognoscitur per illam: sed de obiecto incomplexo, quod est subiectum talis propositionis. Capio autem sciẽtiam hic, non in illo rigore in quo comprehendit solummodo cognitiones rerum per causas, sed quatenus extendit se ad cognitionem discursiuam, certam & euidentem, qua cognoscitur aliqua propositio propter connexionẽ veritatis ipsius cum veritatibus aliarum propositionum, siue in illis alijs propositionibus proponatur causa istius veritatis siue effectus, siue quæcumque demum alia ratio.

CONCLVSIO I.

11 *De quo possit haberi scientia certa.*

D*E quacumq; re, cui necessariò conuenit aliquod prædicatũ, cuius connexio cũ illa re euidẽter cognosci potest per alias duas propositiones euidenter cognitas, potest haberi scientia in acceptione iã dicta*. Hęc *patet* ex natura ipsius sciẽtię, quæ in illa acceptione non est aliud, quã cognitio discursiua certa & euidens habita ex euidẽtia aliarũ propositionũ, cũ quarum veri-

veritate veritas istius rei scitæ habet euidentē connexionē: sed cognitio qua cognosceretur de quacumque re huiusmodi prædicatum necessario ipsi conueniens ex vi talium propositionū esset huiusmodi: ergo esset scientia, ergo de quacumque tali potest haberi scientia in hac acceptione.

12 *De ente rationis potest haberi scientia.*

Hinc habetur primò, quod de entibus rationis possit dari scientia, quia habent huiusmodi prædicata conuenientia ipsis; & sane qui dicunt instrumenta logica, vt syllogismum vt sic, definitionem, demonstrationem, &c. formaliter constitui per entia rationis, & ea vt sic formaliter constituta, esse obiecta Logicæ, debent id concedere, vel negare Logicam esse scientiam, & qui negant Logicam per se agere de entibus rationis, concedunt tamen posse intellectū fabricare entia rationis in obiectis Logicę, quæ quidem entia ficta rationis habeant diuersam naturam pro diuersitate fundamenti, & termini, aut muneris ipsis ab intellectu attributi: similiter debent concedere quod vnum ens rationis ex ipsis possit cognosci esse diuersæ rationis fictæ ab alio ente rationis, & habere etiam diuersam proprietatem fictam a proprietate alterius, & quod illa diuersa proprietas ficta ipsius possit demonstratiue probari de ipso per suam descriptionem aut definitionem.

Dices: scientia propriè dicta solum potest esse de re seu ente simpliciter: ergo nequit esse de ente rationis.

Confirmatur, quia scientia propriè dicta nequit esse nisi de re, quæ potest definiri: sed ens rationis nequit definiri, ergo.

Respondeo negando antecedens replicæ, & minorem confirmationis. Quod si quis tamen velit scientiam rigorosissimam esse illam, quæ habetur de re aliqua aut ente simpliciter, & solam talem rem posse proprie & rigorose definiri, dicat consequenter ens rationis non posse definiri definitione rigorosa, nec scientiam rigorosam de eo haberi posse; nec hoc est contra resolutionem iam datam, neque enim loquimur de scientia aut definitione in tali rigore, sed de scientia, prout dicit notitiam certam, & euidētem discursiuam, & de definitione prout dicit orationem explicatiuam naturæ rei, siue realis siue rationis.

13 *De indiuiduo potest dari scientia.*

Sequitur secundò de singularibus posse dari scientiam, nam potest discursiue de quocumque indiuiduo humano cognosci certo & euidenter per discursum à priori, quod sit risibilis ex eo, quod sit rationalis: à posteriori quod sit rationalis ex eo quod sit risibilis, & potest cognosci de ipso quod non sit multiplicabilis in plura indiuidua, de quibus prædicetur in quid.

Dices: secundum Philosophū 1. *Poster. tex.* 181. & 7. *Met. tex.* 53. & *aliis locis*: scientia habetur tātum de vniuersalibus, nec datur de singularibus.

Quomodo de indiuiduo nequit haberi scientia.

Respondeo Philosophū & alios authores sic loquentes, quibus tribuenda est authoritas, explicandos sic, vt sensus sit, quod scientiæ illæ, quibus cognoscuntur de rebus proprietates consequentes essentias earum, non habeantur per se primo de singularibus, quatenus singularia sunt, sed per se primo de ipsa natura vniuersali in singularibus inclusa, & secundario tantum de singula-

laribus : verbi gratia scientia, qua cognoscitur, quod Petrus sit risibilis, non habetur per se primo de Petro, quatenus Petrus est, sed de natura humanâ: & secundario tantum habetur de Petro, ex eo scilicet quod includat naturam humanam. Itaque in hoc sensu non habetur scientia de singularibus, secundum Philosophum, & veritatem. *Rursus* non habetur aliqua scientia de vllo singulari, per quam cognosci possit determinatum aliquod singulare, vt distinguitur ab omni alio singulari: non obstante enim quacumque cognitione, quam habemus pro hoc statu de Petro, posset nobis aliquod aliud indiuiduũ sic proponi, vt nõ possemus ipsũ discernere à Petro, & sic, vt possemus dubitare, an esset Petrus, necne. In hoc etiam sensu potest dici quod de singularibus non habeatur scientia, aut notitia aliqua certa.

14 *De ente per accidens potest haberi scientia.*

Sequitur tertiò, quod de ente per accidens possit dari scientia, quia reuera potest aliquis certo cognoscere de pariete albo, quod nõ habeat aliquam per se vnam proprietatem, & quod sit distinctæ rationis ab ente per se, & potest cognosci ex defectu proprietatis vnius per se de ipso, quod nõ sit vnum per se in essentia per discursũ à posteriori, & ex defectu essentiæ vnius per se potest cognosci à priori de ipso quod non habeat proprietatẽ per se vnam, & potest de aggregato ex lapidibus, & lignis tali vel tali modo compositis seu coniunctis inter se cognosci certo quod sit habilis ad habitationẽ cõmodam aut inhabilis: & sic multæ proprietates demonstrantur in scientia Arithmeticæ de numero, in Musica de numero sonoro, in Perspectiua de linea visuali, in Politica de republica: quam etiã sententiam docet expresse *Auersa quæst.* 24. *sect.* 4. qui plures alios citat pro se.

Dices: Aristoteles 6. *Met. t.* 2. *& lib.* 11. *c.* 9. negat de ente per accidens dari vllam scientiam, quam etiã doctrinam amplectitur *Scotus* varijs locis. Et confirmari potest ex eo quod tale ens nequeat definiri, scientia autem haberi nequit nisi de re definibili.

Respondeo Philosophum & Doctorem loqui de scientia in magis rigorosa acceptione, quam hic de ea agimus, quatenus scilicet sumitur pro cognitione, qua aut cognoscitur aliqua proprietas per se vna de aliquo per definitionem rigorosam, quæ est vnius per se solummodo; aut per proprietatem per se vnam cognoscitur definitio per se vna alicuius rei. Et per hoc patet ad confirmationem, scientia enim in hac rigorosa acceptatione non habetur nisi de re rigorose definibili, qualis est res vna per se; bene tamen potest scientia in largiori acceptione haberi de rebus alijs.

QVÆSTIO III.

Vtrum scientia actualis possit esse simul cum opinione & fide de eodem obiecto in eodem intellectu.

15

Non est dubium, quin de eodem obiecto materiali seu de eadem propositione obiectiua possit vnus intellectus habere scientiam, & alius opinionem, & alius fidem; nec etiam du-

dubium est, quin idem intellectus (modo simul habere possit plures actus iudicatiuos diuersarum propositionum) possit habere fidem de vno obiecto, vt de futuritione Antichristi, opinionē de altero, vt de rotunditate terræ, & scientiam de alio, vt de risibilitate hominis. Dixi autem notanter, modò simul habere possit plures actus iudicatiuos, quia si non potest, certum est quod non possit habere simul opinionem, & fidem, & scientiā etiam de diuersis obiectis, sed impossibilitas hæc non orietur, quantum est ex hoc capite, ex eo quod illi actus habeant aliquam incompatibilitatem inter se, sed ex limitatione intellectus, qui nequit attendere pluribus obiectis per iudicia distincta; vnde quantum ad hoc æque non poterit habere simul duas opiniones aut duas scientias totales de diuersis obiectis, ac opinionem & scientiam: nec denique ex eadē hypothesi potest dubitari, quin idem intellectus possit de eodem obiecto incomplexo habere simul fidem & opinionem in ordine ad diuersa prædicata, nihil enim impedit quo minus de homine possit quis scire, quod esset risibilis, & credere quod esset bonus, & opinari quod esset amicus.

Difficultas ergo hic examinanda proprijssime consistit in hoc, an ex suppositione quod intellectus possit habere plures actus simul, & iudicare simul plures propositiones, aut eandem propositionem secundum diuersa motiua, sit talis incompatibilitas inter fidem actualem, opinionē, & scientiam respectu eiusdem intellectus & obiecti terminatiui complexi, vt intellectus idem nequeat simul scire, credere, & opinari eandem propositionem obiectiuam esse veram, v.g. hominē esse risibilē.

16 *Prima sententia* est, quod non possit habere idem intellectus scientiam, opinionem, & fidem, nec actualem, nec habitualem de eadē propositione obiectiua. ita *Caiet. 1. poster. c. 26. Sot. q. 8. a. 2. Tolet. Louanienses, Complutenses*, & alij, quam etiam sententiam tribuit *Auersa q. 29. sect. 4. nostro Scoto in 3. dist. 24.*

Secunda sententia extremè opposita asserit scientiam, fidem, & opinionem tam actualem, quàm habitualem posse simul esse de eadem propositione in eodem intellectu. Hanc tenet *Alensis 3. par. q. 79. Antisiodor. lib. 3. tract. 3. q. 4. Bonau. 3. dist. 24.* & plures alij citati ab *Auersa supra*, qui eā putat esse expresse sententiā *D. Thoma 1. 2. q. 69. art. 3. & 3. par. 1. q. 9.* quantum ad opinionem & scientiam, licet primam tenere videatur de fide & scientia.

Tertia sententia tenet fidem, scientiam, & opinionem actualē non posse esse simul, bene tamen habitualem. Sic *Fonseca 6. met. c. 1. q. 1. Conimbric. Ruin. Vallius, Didacus à Iesu* & plures alii *hic*.

Quarta sentētia est plures actus non posse esse simul in eodem intellectu de eadem propositione, quarum vnus sit Fides, alter Opinio, alter Scientia, iuxta tertiam sententiam; bene tamen eundem actum posse esse circa eandem propositionem ex diuersis medijs, demonstratiuo scilicet, & opinatiuo, qui propterea actus, vt respicit vnum medium, possit habere rationem scientiæ, & vt respicit alium, rationem opinionis. Hanc tenet *Durandus q. 1. Prologi, Fonseca 6. met. cap. 1. sect. 1.*

sect. 1. *Conimbric. Tolet. hic & alii.*

Quinta sententia est, & diuersos actus scientiæ, opinionis, & fidei, & etiam vnicum actum ob motiua diuersa opinionis, fidei, & scientiæ posse haberi de eodem obiecto. Ita *Arriaga disp. 6. sub-sect. 3.*

Sexta sententia considerat opinionem, prout talis dicitur, quæ non habet pro obiecto propositionem necessariam, sed contingentem, & talem negat posse esse cum scientia eiusdem propositionis; de quo nemo dubitare potest: sed incompatibilitas non oritur ex ratione formali opinionis, & fidei, quasi ideo non possit haberi fides, quia habetur opinio, sed ex ratione ipsiusmet propositionis obiectiuæ, quæ quia contingens est, nequit sciri proprie loquẽdo. Vnde nec in diuersis intellectibus, nec in eodẽ successiue potest dari scientia, & opinio de propositione tali. Secundo considerat opinionem, prout habet annexam actualem formidinem, & sic negat eam posse haberi simul cum scientia in eodem intellectu. Tertio considerat eam, prout est assensus probabilis absque tali formidine actualiter annexa, & sic concedit opinionem, & scientiam actualem posse esse simul de potentia absoluta, licet de facto nequeat connaturaliter esse simul. Hanc tenet *Auersa supra*, & iuxta eam explicari, & conciliari possent aliquæ ex prædictis sententiis.

Quid est Fides.

17 VT resoluatur hæc difficultas, oportet primò declarare aliqualiter naturam fidei, & opinionis, supponendo ex ante dictis quid sit scientia.

Itaque *fides humana*, (de qua potissimum hic agimus, relicta consideratione fidei diuinæ pro Theologia) si loquamur de actuali, est actus, quo assentimur alicui propositioni ex eo, quod aliqua creatura dixerit nobis illam esse veram; *fides* autem *habitualis* est habitus, quo facilitamur ad talem actum habendum. Dixi autem, *alicui creaturæ*, & non alicui homini, vt comprehenderetur etiam fides, quam quis haberet Angelo, aut animæ separatæ; nam licet secundum etymologiam nominis fides humana sit illa, quæ præstatur homini, tamen ex communi Doctorum vsu, capitur pro omni illa fide, quæ non exhibetur Deo, & consequenter, vt sic, comprehendit fidem omnem, qua credimus tam hominibus, quam Angelis, ac animabus separatis, & cuicunque demum creaturæ rationali potenti concipere res, & significare suos conceptus.

Quid fides humana.

18 *Hinc patet primò*, fidem spectare ad intellectum, ad quem spectat omnis assensus aut dissensus: quod tamen non ita intelligendum est, quasi non concurrat etiam ad eam aliquo modo voluntas, existimo enim, non nisi volentem, credere, & propterea dependere eam aliquo modo à voluntate; id quod patet tum experientia, tum ex eo quod fides diuina, & opinio habent talem dependentiam, de quibus, & de fide humana est eadem ratio quantum ad hoc.

Spectat ad intellectum.

Patet secundò, omnem assensum fidei humanæ habentis solummodo pro motiuo auctoritatem humanam esse obscurum, ac ineuidentem, ac etiam incertum. Est quidem obscurus, & ineuidens, quia neque propositio

Fides humana omnis est ineuidens, ac incerta.

credi-

credita determinat intellectum ex vi terminorum ad assensum, neque motiuum quod est auctoritas aut reuelatio humana, siue proponatur clare, siue obscure, habet talem connexionem cum propositione illa, quin non obstante existẽtia illius motiui, posset propositio illa esse aliter, quã creditur: cuius ratio est, quod omnis creatura est ex se fallibilis auctoritatis, tum quia potest decipi in rerum cognitione, tum quia potest decipere, & consequenter non obstante quod quęcunque creatura dicat aliquid esse tale, posset intellectus dubitare de veritate eius, & posset etiam discredere: quæ etiam est ratio, cur omnis talis actus sit incertus ex vi motiui: quotiescumque enim motiuum assensus non habet talem connexionem cum propositione, circa quam assensus versatur, quin non obstante existentia motiui, propositio illa possit aliter se habere, & assensus possit esse falsus, talis assensus est incertus, & de eo dubitari potest.

19 Et hinc vlterius fit, vt omnis actus fidei humanæ possit esse cum formidine de opposito; quia si intellectus reflectat supra non necessariam connexionem motiui cum veritate assensus, poterit habere hunc actum in intellectu; quod possit fieri vt iste actus non sit verus; & in hoc consistit formido se tenens ex parte intellectus: & si voluntati displiceret quod non esset verus ille actus, apprehendendo falsitatem actus tanquam malum quid, potest de eo timere, sicut, & de alijs malis; & in hoc consistit formido se tenens ex parte voluntatis. Dixi autem quod omnis actus fidei possit esse cum formidine, non autem quod debeat esse semper cum formidine actualiter, quia experiẽtia constat sæpe nos credere hominibus absque vlla actuali formidine, siue ex parte intellectus, siue ex parte voluntatis; cuius etiam ratio est quod vtraque formido proueniat ex eo quod intellectus consideret actu non esse necessariam connexionem motiui, v.g. reuelationis cum re reuelata, quæ creditur; non est autem necesse vt, quoties credit, consideret hoc, & consequenter non est necessariũ vt actu formidet siue ex parte intellectus, siue ex parte voluntatis. Vlterius vt formidet ex parte voluntatis, deberet apprehendere falsitatẽ actus per modum mali; non est autem necessarium vt eam semper sic apprehendat, & consequenter non est necessariũ vt semper habeat formidinem se tenentem ex parte voluntatis, etiam quando haberet formidinem illam ex parte intellectus.

Omnis actus fidei potest, non debet esse cum formidine.

Quid sit Opinio.

20 OPinio prout distinguitur à cognitione certa, & fide (sic autem de ea hic agimus) est cognitio iudicatiua incerta alicuius propositionis, habens aliud motiuum, quam reuelationem, aut autoritatem dicentis.

Hæc descriptio in re ipsa vix ab vllo negari potest, quamuis in terminis non soleat dari: *patet* autem, quia omni, & soli conuenit. Dicitur *cognitio iudicatiua*, per quod distinguitur à simplici apprehensione, & conuenit cum iudicijs scientificis, & fidei. Dicitur *incerta*, vt distinguatur à iudicijs scientificis, & quibuscumque certis, & in hoc conuenit cum

cum actibus fidei humanæ. Dicitur denique *ob aliud motiuum quam authoritatem aut reuelationē dicentis*, vt distinguatur à fide.

Vnde habet cognitio esse incerta.

Si autem quæras, vnde colligi poterit quod cognitio aliqua sit incerta: *Respondeo*, ex eo quod motiuum assentiendi sit tale, vt facta debita reflexione super naturam eius, possit intellectus dubitare de veritate rei cognitæ. Ideo autem in particulari poterit mediante reflexione dubitare de veritate propositionis, quam opinatur veram, vel quia non est euidens ex terminis, nec talis vt determinet intellectum omnem percipientem terminos ad assensum, vel quia non infertur ex præmissis euidentibus, & determinantibus intellectum.

21

Duplex opinio.

Duplex autem est opinio, sicut duplex est assensus certus: vna *immediata*, qua assentimur alicui propositioni absque discursu, propter verisimilitudinem connexionis extremorum, quamuis illa connexio non sit certa, nec euidens, & propositiones, quibus sic assentimur absque discursu, sunt prima principia probabilia. Hanc autem opinionem describit *Philosophus* 1. *Poster. tex.* 195. dicens eam esse existimationem immediatæ propositionis & non necessariæ. Quod non est ita intelligendum, quasi non possit haberi opinio de propositione, quæ reuera à parte rei sit necessariæ veritatis; nam quando probabiliter indicant *Thomistæ* materiam primam non posse esse absque aliqua forma, & *Scotistæ* iudicant probabiliter posse materiam primam esse absque omni forma, certum est alteram ex illis propositionibus iudicatis esse necessariæ à parte rei veritatis: ergo opinio versari potest circa propositionem à parte rei necessariæ veritatis. Vult igitur *Philosophus* quod propositio iudicata probabiliter non sit necessariæ veritatis, quantum ad cognitionem iudicantis sic, quin possit dubitare de opposito.

Opinio potest esse circa propositionē necessariæ veritatis.

22

Alia est *opinio*, qua quis iudicat aliquam propositionem esse veram, ex eo quod infertur ex pluribus, aut vna propositione, quæ iudicatur probabiliter vera, & hæc est opinio *discursiua*, & differt tātum à priori per hoc quod sit discursiua.

Omnis opinio est obscura.

Ex his sequitur primo opinionem quamcumque esse obscuram, quia si non esset obscura, determinaretur necessario intellectus ad opinionem tam bene, quam determinatur ad scientiā. *Sequitur secundò* eam posse admittere formidinem non minus, quam fides potest, modo supra explicato. *Sequitur tertiò* opinionē omnem esse liberam; si enim propositio, quam opinamur veram, non determinat necessario intellectum, voluntas poterit impedire, quo minus intellectus assentiatur, nō obstante quod proponatur illa propositio cum motiuo assentiendi: quod confirmatur experientia, qua constat nos, vel assentiri, vel dissentiri, prout volumus, rebus quæ non sunt euidentes.

Potest admittere formidinem.

23

Quæres primò, an ex duabus præmissis, quarum vtraque sit probabilis, possit inferri cōclusio falsa euidenter, aut ex duabus præmissis, quarum vna sit certa & altera probabilis.

Auersa quæst. 29. *sect.* 2. asserit ex duabus probabilibus posse deduci conclusionem manifeste falsam: sed tunc non erit probabile copulationem illarum præmissarum esse veram, licet probabile

bile sit quamlibet seorsim esse verā, datque exēplū. Ex his duabus propositionibus probabilibus: quidquid existit in rerum natura existit propria existentia: materia prima non existit propria existētia. Ex his inquā duabus propositionibus probabilibus sequitur in bona forma hæc tertia: ergo materia prima non existit; quæ propositio est euidenter falsa, vt suppono.

Negat autem posse inferri cōclusionem falsam euidenter ex duabus præmissis, quarum vna sit certa, & altera probabilis: quia si conclusio sit euidenter falsa, poterit opposita eius, tanquam euidenter vera, assumi velut præmissa certa euidenter, & ex ea, & alia propositione certa inferri per deductionem ad impossibile, quod aliqua ex præmissis sit euidenter falsa: sed non erit euidenter falsa illa præmissa, quæ est euidenter certa; ergo altera, & sic non erit probabilis, nulla enim propositio euidenter falsa est probabilis, quia omni propositioni probabili potest intellectus assentiri, non potest autem assentiri propositioni euidenter falsæ: ergo nulla propositio euidenter falsa erit probabilis.

24 *Circa hanc doctrinā*, vt appareat quo sensu sit vera, & quo nō, aduertendum est sine dubio propositionē, quæ sit euidenter falsa respectu vnius intellectus, posse deduci tā ex duabus, quæ sunt alii intellectui probabiles, quam ex duabus, quarum vna sit probabilis, & altera euidens: nam ex cōclusionibus oppositis, quæ in diuersis scholis inferuntur ex duabus probabilibus, & ex vna probabili, & altera euidenti, certum est alterutram esse euidenter falsam Deo & Angelis & aliquibus quandoque hominibus.

Intellectus nequit conclusionē euidenter falsā ex duabus sibi probabilibus deducere.

Rursus æque certum est nō posse vnum intellectum cōclusionē sibi euidenter falsam inferre ex duabus, quibus assentitur probabiliter, neque ex duabus quarum vni assentitur probabiliter & alteri certò; vnde si oppositū huius sentit *Auersa*, doctrina ipsius non est approbanda. Secundam partē huius resolutionis fatetur ipsemet *Auersa*. Probatur prima pars, quia si posset quis inferre talē cōclusionem, maxime in exemplo illo de materia prima ab Auersa adducto: sed certissimū est eundem intellectum non posse simul assentiri his præmissis etiā probabiliter: quidquid existit, existit propria existentia; materia prima nō existit propria existentia; nā alias assentiret & dissētiret primę propositioni, eo enim ipso quod iudicat aliquid existere sine propria existentia, debet iudicare quod non omne existens existat propria existentia.

Itaque vt prædicta doctrina sit vera, *sensus primæ partis* esse debet, quod aliquis possit inferre conclusionem sibi & aliis euidenter falsam ex vna propositione sibi probabili; & alia aliis illis probabili; & hoc cōuincit exemplū illud de materia prima, cuius maior est probabilis Scotistis, minor Thomistis, & conclusio vtrisque euidenter falsa. *Sensus autem secundæ partis* debet esse, quod non possit conclusio euidenter falsa pluribus inferri ex vna, quæ sit euidenter certa illis pluribus, & altera quæ sit probabilis vlli ex illis: & ratio huius est, quod non possit conclusio esse falsa euidenter illi, qui iudicat propositionem illam nō certam, ex qua & alia certa infertur esse proba-

biliter veram; nam eo ipso quo videt conclusionem esse falsam euidenter, videbit illam propositionem, quæ est certa, esse falsam, & consequenter non poterit iudicare illam esse probabiliter veram.

26

An necessitetur intellectus ad assentiendū cōclusioni probabili supposito assensu præmissarū.

Quæres secundò, an supposito assensu præmissarum determinetur intellectus ad assensum conclusionis probabilis ex ipsis illatæ.

Respondeo non esse dubium quin necessitetur quoad specificationem, sic scilicet, vt non possit dissentiri: ratio est manifesta, quia inuoluitur ipsa conclusio in præmissis; vnde si dissentiret quis cōclusioni, dissentiret præmissis, aut omnibus, aut alicui ex illis. Si autem loquamur de necessitate quoad exercitium, illi qui tenent intellectum non necessitari necessitate exercitii ad assensum scientificum, supposito assensu præmissarum, sed posse voluntatem impedire illum assēsum, idem vel à fortiori, vel ęque sine dubio dicent de assensu cōclusionis probabilis: vnde difficultas solum potest esse in nostra sententia, qui putamus necessitari intellectum, supposito assensu præmissarum certarum & euidentium ad assensum conclusionis certę & euidentis ex illis deductæ.

27

Et quod ad me attinet, existimo satis probabile esse quod nō necessitatur intellectus necessitate exercitij ad assensum conclusionis probabilis, quia non magis videtur assensus præmissarum & connexionis conclusionis cum præmissis necessitare ad assensum conclusionis, quam ipsæ præmissæ determinant ad assensum circa se; sicut nec magis determinatur intellectus ad assensum scientificum quam ad assentiendum præmissis euidentibus secundum omnes, imo minus secundum multos: ergo quādoquidem non determinetur ad assentiendum præmissis, non determinabitur ad assentiendum conclusioni; quamuis determinet voluntas ipsum ad assentiendum præmissis. Nec refert quòd conclusio habeat necessariam connexionem cum præmissis: nam hinc non sequitur nisi quod sit probabilis, sicut sunt præmissæ: ex hoc autem non sequitur determinari intellectum. *Confirmatur*, quia licet ex duabus propositionibus vna non potius sit vera quam altera, tamen potest quis vni assentire, nō assentiendo alteri, ita plane in proposito.

Dices: quod determinat intellectum ad assensum coclusionis, est iudicium de connexione conclusionis cum præmissis iudicatis, & assensus præmissarum: ergo quoties illa adsunt; necessitabitur intellectus ad assensum non obstante renitentia voluntatis.

Respondeo distinguendo antecedens: assensus præmissarum euidentium, concedo: probabilium nego. Ratio autem disparitatis est, quod non possunt præmissæ apparere euidentes, & conclusio esse connexa cum ipsis, quin appareat conclusio euidens: vnde quando iudicantur premissæ esse euidentes & conclusio connexa, debet iudicari conclusio esse euidens: sed quando iudicantur præmissæ aut vna ex illis esse probabilis, quamuis videatur conclusio cōnexa, non apparet tamen euidens, & propterea non habet determinari intellectus.

Dices; in præmissis virtualiter inuol-

inuoluitur conclusio : ergo assentiens præmissis debet assentiri conclusioni.

Respondeo negando consequentiam, loquendo de assensu actuali, ac formali.

Resolutio quæstionis.

HIs præsuppositis, resoluenda iam restat quæstio principalis.

CONCLVSIO I.

28 *Eadē est incompatibilitas fidei & scientiæ, ac opinionis & scientiæ.*

SI fides & scientia nequeunt esse simul, opinio & sciẽtia nequeũt esse simul. Hæc videtur esse contra *D. Thomam.* sed *patet*, quia est eadem ratio de incompatibilitate fidei & opinionis cum scientia, quia sicut obiectum creditum qua tale est ineuidens, incertum, obscurum, ita etiam obiectum opinatum: sed nulla est particularis ratio, cur obiectum idem non posset esse creditum & scitum, nisi quia obiectum creditum qua tale debeat esse obscurum & incertum, & obiectum scitum debeat esse clarum & certum: ergo tam incompatibile est obiectum opinatum cum obiecto scito, ac obiectum creditum.

CONCLVSIO II.

29 *Vnus actus nequit haberi, qui sit fides aut opinio & scientia, nisi plures tales actus possint haberi simul.*

SI nequeant haberi in eodem intellectu plures actus circa idem obiectum, quorum vnus sit fides, alter scientia, alter opinio, nec poterit vnus actus esse ex diuersis motiuis scientiæ, opinionis, & fidei. Hæc est communior contra quartam sententiam, *& patet manifeste*, quia ideo repugnarēt illi plures actus, quia sequeretur obiectum esse simul clarum & obscurum, certum & incertum respectu eiusdem intellectus: sed hoc ipsum sequeretur, si esset vnus actus ex diuersis illis motiuis: ergo si plures illi actus nequeant esse simul, nec poterit vnus talis.

CONCLVSIO III.

30 *Quãuis fides & scientia possint esse simul, non tamē vnus actus potest habere rationem vtriusque.*

SI possent dari plures actus simul, quorum vnus sit fides, alter opinio, alter scientia de eodem obiecto, non tamen dicendum est, quod idem actus possit habere rationem scientiæ, & opinionis, & fidei. Hæc etiam videtur à fortiori esse contra quartam sententiam, quia cum dicant authores eius, quod possit vnus & idem actus esse ex motiuo scientiæ, & opinionis, & fidei, quamuis negent possent dari diuersos actus, quorum vnus sit ex motiuo fidei, alter ex motiuo opinionis, alter ex motiuo scientiæ, à fortiori id deberent dicere, si putarēt posse simul dari tales actus.

Probatur ab aliquibus primò, quia idem actus nequit specificari simul à pluribus motiuis: ergo nequit idem actus esse ex pluribus his motiuis. *Hæc probatio non vrget*, quia facile negari potest antecedens, loquendo de specificatione partiali.

Probari solet secundò, quia sequeretur quod esset actus diuersarum specierum, nimirum opinionis & fidei; sed hoc est absurdum: ergo. *Hæc etiam probatio non sufficit*, negari enim facile potest sequela; neque enim esset diuersarum specierum, sed esset vnius speciei distinctæ rationis, & ab actu, qui solum haberet

Vnus actus potest esse ex diuersis motiuis.

rationem scientiæ, & ab actu qui solum haberet rationem fidei, & ab actu qui solum haberet rationem opinionis: participaret tamen aliquam rationem istarum specierum, quatenus tẽderet in obiectum ex motiuis illis, ex quibus tenderent illi alij actus.

Confirmatur insufficientia harum duarum probationum, quia voluntas secũdum plures ex aduersarijs potest ex diuersis motiuis diuersarum virtutum elicere aliquem actum, v. g. velle dare eleemosynam ex motiuo charitatis, liberalitatis, iustitiæ, & ille vnus actus esset actus charitatis, iustitiæ, & liberalitatis, nec esset tamen diuersarum specierum, sed eiusdem speciei participantis ęqualiter naturam diuersarum specierum, & specificaretur ex diuersis motiuis extrinsecis, quæ motiua respiceret intrinsecè: ergo non est inconueniẽs, quòd idem actus specificetur ex pluribus motiuis, aut participet aliqualiter rationes plurium specierum.

31 *Probatur tertiò*, quia absurdum videtur quod necessitetur intellectus & non necessitetur ad eũdem actum: sed hoc sequeretur ex opposito conclusionis nostrę: ergo. Probatur minor, quia eo ipso, quo ille actus esset scientificus, necessitaretur intellectus ad illum; & eo ipso, quo esset opinio, non necessaretur ad illum. Hæc probatio solum vrget in sententia nostra, qui putamus necessitari intellectum ad assensum scientificum supposito a ssẽsu præmissarum. Sed in sententia aliorum id negantium & tenentium quod assensus scientificæ conclusionis sit liber, non vrgeret.

Fortasse etiam non vrgeret multum in nostra; quandoquidè ille actus esset absolutè liber, quamuis enim necessitetur intellectus ad assentiendum conclusioni scientificæ, non tamen per talem specie actum qui etiam esset opinio aut fides; sed hoc haberet, mediante consensu voluntatis.

Probatur ergo aliter conclusio contra omnes, quamcumque tenuerint sententiam. Licet intellectus possit habere plures actus circa diuersas conclusiones ex motiuis scientiæ & opinionis, tamen de facto nequit habere vnum actum ex diuersis illis motiuis circa plures conclusiones: ergo quamuis de facto posset habere plures actus ex diuersis motiuis scientiæ, & opinionis circa vnam conclusionem, non tamen poterit habere vnum actum ex diuersis illis motiuis circa eandem conclusionem. Probatur sequela à paritate rationis, quia eadem ratione qua posset habere vnum actum ex diuersis illis motiuis circa vnam conclusionem, posset etiam habere vnum actum circa diuersas conclusiones, & sicut vna conclusio determinat sibi vnum actum, ita & vnum motiuum determinat sibi vnum actum.

Confirmatur, quia ideo nequeunt duæ cõclusiones cognosci vnico actu ex diuersis motiuis, quia vnica conclusio cum vno motiuo est sufficiens causa vnius actus, & cõsequenter quoties proponitur sufficienter, causabit illum vnicum actum; sed vna conclusio cum vnico motiuo scientię, v. g. est sufficiens causa actus scientiæ, qui non sit opinio;

nio: ergo causabit illum actum, & consequenter non causabit actum, qui sit opinio.

32 Hinc probatur vlterius conclusio nostra: quotiescunque applicatur causa naturalis adæquata alterius effectus, ad productionem eius producet illum effectum, nisi ponatur aliquod impedimentum: sed conclusio scientifice proposita cum intellectu est causa adæquata actus scientiæ, quæ non est simul actus opinionis: ergo quoties applicatur sufficienter absque impedimento causabit illum actum: sed quando proponitur conclusio cũ motiuo scientiæ, & opinionis, & fidei, applicatur sufficienter intellectui, aliàs non posset intellectus producere actum, qui esset scientia, & opinio; nec ponitur aliquod impedimentum: ergo tum producitur actus, qui est sciẽtia, & non est opinio; sed ex suppositione quod intellectus tum assentiatur scientifice illi conclusioni per actum illum, qui est scientia, & non est opinio, non debet dici quod assentiatur sciẽtifice per alium actum, qui simul est scientia & opinio, nec debet dici quod intellectus habeat virtutem simul producendi duos assensus scientificos: ergo reuera intellectus non potest producere actum, qui est simul scientia, & fides, ac opinio.

33 *Dices*, poni impedimentum in tali casu, quia scilicet simul proponitur eadem conclusio sub motiuo fidei, & opinionis.

Contra primò, quia gratis dicitur quod illa propositio sub alijs illis motiuis sit impedimentum quo minus conclusio proposita sub motiuo scientiæ possit causare actum, qui solummodo sit actus scientiæ, & non opinionis aut fidei, modo non fit impedimentum quo minus possit producere actum, qui sit scientia vllo modo.

Contra secũdò, quia inde sequeretur quod nõ posset intellectus simul habere plures actus, quorũ vnus sit scientia, alter fides, & alter opinio; sed certe videtur absurdũ quod intellectus possit habere vnũ simul ex illis diuersis motiuis, & non possit habere simul plures actus ex illis motiuis, & iam ostendimus oppositum in prima conclusione.

34 *Obijcies* contra hanc conclusionem: vnus actus volũtatis potest esse ex diuersis motiuis, misericordiæ v.g. liberalitatis, & iustitiæ: ergo vnus actus intellectus potest esse ex diuersis motiuis scientiæ, opinionis, & fidei. Probatur consequentia à paritate rationis. Hoc est potissimum fundamentum oppositæ sententiæ. Aliqui negant antecedens: & supposito quod possit cum fundamento negari, non solum tollẽretur hoc fundamentum, sed cõfirmari posset conclusio illo exẽplo hoc modo: Non potest voluntas elicere vnum actum ex diuersis motiuis virtutum, quamuis possit simul habere plures actus ex illis diuersis motiuis: ergo nec intellectus potest elicere vnum actum ex motiuis sciẽtiæ, opinionis & fidei: quæ quidẽ cõsequentia est satis apparens; sed antecedens videtur mihi esse contra experientiam, de quo tamen suo loco, nempe in materia de actibus humanis.

Respondeo nunc aliter negando consequentiam obiectionis: & disparitas est, quod voluntas non sit causa naturaliter agens respectu sui actus, nec consequenter obiectum propositum sub vno

motiuo determinat ipsam ad actum, siue proponatur sub solo illo motiuo, siue proponatur sub diuersis motiuis, & consequenter non est inconueniens quod voluntas possit vno actu tendere in illud obiectum, siue ex vno solo motiuo, siue ex pluribus, prout ipsi placet. At intellectus est causa naturaliter agēs respectu actus scientię, opinionis & fidei, licet quantum ad actus opinionis, & fidei subordinetur voluntati; vnde determinabitur ad plures actus positis istis motiuis, si illa motiua simul possint mouere ipsum; nec à voluntate potest determinari sic, vt possit pro libitu voluntatis aut vnum actum aut plures actus elicere circa obiectum sub omnibus illis motiuis; sed si velit voluntas quod assentiatur ob illa motiua, supposita illa volitione, determinabitur ad plures actus, quorum vnus respiciat vnum motiuum, & alter alterum: quod valde aduertendum est hic.

CONCLVSIO IV.

35
Habitus opinionis & fidei nequit influere in actū qui non sit opinio aut fides.

Non potest actus aliquis procedere ab habitu opinionis, aut fidei, qui sit actus scientiæ, & non opinionis, aut fidei. Hæc est communissima contra *Fonsecam supra, & patrem*, tum quia non constat experientia, aut ratione, aut authoritate, quod habitus opinionis habeat talem vim; tum quia sequeretur, quod habitus opinionis & fidei esset habitus scientiæ, quia nihil aliud est habitus scientiæ, quam habitus qui facilitat intellectum ad sciētiæ actum producendum; tum quia habitus omnis limitatur ad ad suum obiectum motiuum formale, ita vt non possit concurrere ad actum, nisi ex illo motiuo: ergo habitus opinionis nō potest cōcurrere ad actū scientiæ, nisi ex motiuo opinionis: sed si actus ille eliceretur ex motiuo opinionis, sequeretur quod esset actus opinionis contra hypothesim: ergo &c. tum denique quia frustraneus esset concursus habitus opinatiui ad illum actum.

CONCLVSIO V.

36
Actus scientiæ & opinionis nequeūt naturaliter esse simul.

Actus scientię & opinionis nequeunt naturaliter esse simul in eodem intellectu de eadem obiectione. Hæc est authorum primæ, tertiæ, quartæ, & sextæ sententiæ contra secundam & quintam sententiam.

Probatur primò quantum ad opinionem & fidem, quatenus habent secum annexam formidinē de opposito propositionis, quam quis opinatur & credit; quia impossibile est quod quis formidet de opposito propositionis, quam euidēter & certò scit esse veram; sed scit omnem propositionem circa quam versatur actus scientiæ, esse certam & veram euidenter: ergo nequit habere de vlla tali fidem, aut opinionem cum formidine de opposito istius propositionis.

Probatur secundò vniuersaliter de opinione & fide secundum se, etiam quatenus possint esse absque actuali formidine, quia experientia constare videtur nos non moueri per authoritatem fallibilem, aut motiuum incertum ad assentiendum propositioni, quando habemus motiuum certum & euidens ad assentiendum ipsi: ergo nequit esse simul actus fidei, aut opinionis cum actu scientiæ de eadem propositione, etiam quando non adesset actualis formido de opposito istius propositionis.

Pro-

37 *Probari solet tertiò*, quia non
potest intellectus determinari ne-
cessario ad assensum propositio-
nis, & determinari libere ad as-
sensum eiusdem simul: sed deter-
minatur necessariò quando ha-
bet actum scientiæ, & libere
quando habet actum fidei aut
opinionis: ergo nequit habere
tales actus simul. *Hac probatio*
non sufficit, quia licet esset in-
conueniens, quod determinare-
tur libere ad vnum assensum, &
determinaretur necessariò ad eũ-
dem, nõ esset inconueniens quod
determinaretur necessario ad v-
num assensum ex vno motiuo, &
non determinaretur necessariò,
sed libere ad alterum assensum
circa eandem propositionem
per aliud motiuum.

38 *Probari solet quartò* satis com-
muniter, quia non potest idem
obiectum esse euidens, & ineui-
dens, clarum, & obscurum, cer-
tum, & incertum, quia hæc sunt
contradictoria vel formaliter,
vel virtualiter, hoc est talia, ex
quibus sequitur contradictio: sed
ita accideret, si darentur simul
de eadem propositione fides, o-
pinio, & scientia: ergo nequeunt
esse simul. Hæc probatio non
solum probat conclusionem cõ-
naturaliter, sed etiam de poten-
tia absoluta.

Respondent tamen aduersarij ad
hanc probationem negando ma-
iorem cum sua probatione, di-
cunt enim contradictoria esse
debere de eodem secundum idẽ:
sed non competeret illi proposi-
tioni obiectiuæ esse euidentem,
& ineuidentem, certam, & in-
certam secundum idem, quia
competeret ipsi esse euidentem,
& certam, secundum quod ter-
minaret actum scientiæ, incer-
tam, & ineuidentem secundum
quod terminaret actus opinio-
nis, & fidei: ergo illa non sunt
contradictoria, nec formaliter,
nec virtualiter.

39 *Contra* hanc responsionem, si
hæc doctrina esset vera, seque-
retur quod ex nullis actibus se-
queretur contradictio, ne quidẽ
ex amore, & odio eiusdem obie-
cti, nec ex assensu, & dissensu
eiusdem conclusionis: sed hoc
est absurdum: ergo & illa do-
ctrina, ex qua sequitur. Probatur
sequela, quia dato amore, &
odio eiusdem obiecti, assensu, &
dissensu conclusionis eiusdem,
posset dici quod contradictoria
illa prædicata non conuenirent
eidem propositioni secundum
idem: posset enim dici quod a-
maretur, vt terminat amorem
& secundùm motiuum amoris,
odio haberetur vt terminaret o-
dium, & secundùm motiuum
odij; & quod eadem propositio
esset iudicata vera, vt termina-
ret assensum, iudicata falsa vt
terminaret dissensum. Et eodem
modo posset dici quod calor, &
frigus in summo esse possint in
eodem subiecto, quia non seque-
retur contradictio secundum idẽ,
esset enim summe frigidum se-
cundum frigus, & non esset sum-
me frigidum secundum calorem.
Imo posset dici quod forma, &
negatio eius non essent contradi-
ctoria in eodem subiecto, nam
non haberet subiectũ illud vtrã-
que secundum eandem rationẽ,
sed haberet formã, vt afficeretur
per formã, & haberet negatio-
nẽ, vt afficeretur per negationẽ.

Vnde patet certissimum illud
axioma, quod scilicet contradi-
ctoria, vt sint vere contradicto-
ria, debeant esse secundum idem,
non debere sic intelligi, vt obie-
ctum materiale proximum, cui

Quomodo contradictoria non debeant competere secundum idem.

dicerentur competere illa contradictoria, non possit considerari sub diuersa ratione per ordinem ad ipsamet contradictoria. Sed debet sic intelligi quod non sint censenda contradictoria, quæ competunt alicui secundum diuersas rationes materiales, vt si competeret homini esse similis Angelo in rationalitate, & dissimilis in animalitate aut materialitate, nec etiam quæ sic competunt rei, vt non excludat simpliciter alterum. Quare oporteret vt aduersarij ostēderent quod illa prædicata, quæ afferuntur contradictoria in probatione, competant propositioni secundum diuersas rationes materiales, aut non sint talia, vt vnum excludat simpliciter alterum ab illa propositione.

40 *Alii respondent* negando minorem, quia in tali casu obiectū deberet dici simpliciter clarum, & certum, & non deberet dici simpliciter obscurum aut incertum; sicut si quis vno oculo videret rem clare, aut alio obscure, diceretur simpliciter videre clare, & obiectum diceretur simpliciter clare visum; & si quis percuteret aliquem vna manu grauiter, altera leuiter, diceretur simpliciter grauiter percussisse, & percussus diceretur simpliciter grauiter percussus.

Hæc responsio reducit difficultatem realem ad quæstionem de nomine: nec vllo modo satisfacit *primò*, quia tam simpliciter posset dici percussus leuiter vna manu percussus leuiter, quam percussus grauiter si esset percussus grauiter altera manu; & idē est de obiecto viso obscure per vnum oculum, & clare per alterum, æque enim simpliciter potest dici visum obscure, & visum clare, nec dari potest ratio vlla cur ita non diceretur, aut dici posset. Secundò, quia licet possit obiectum videri clare vno oculo, & obscure altero, tamen non potest videri clare, & obscure simul ab eodem oculo; & similiter licet possit res percuti grauiter vna manu, & leuiter altera, tamen non potest percuti grauiter, & leuiter simul eadem manu: ergo idem intellectus nō potest videre clare, & obscure simul idem obiectum.

Dices disparitatem esse, quod potentiæ illæ externæ sint limitatæ ita, vt non possint habere plures actus simul respectu eiusdem obiecti ex diuersis motiuis, quemadmodum possunt intellectus, & voluntas.

Contra: hinc solum habetur quod possit intellectus habere plures actus circa idem obiectū ex pluribus motiuis, sed non habetur quod possit habere plures actus, quorum vno videret clare, & altero obscure obiectum.

41 *Melius responderi posset* ad hanc probationem communem, examinando rem à fundamentis, vt videatur an claritas, & obscuritas, certitudo, & incertitudo sint compatibilia simul, aut incompatibilia de eodem obiecto respectu eiusdem intellectus. Itaque obiectum opinionis, & fidei non videtur esse alio modo obscurum, ineuidens, & incertum, nisi quatenus proponitur sub ratione motiua, quæ non habet necessariā connexionem cum veritate rei creditæ aut opinatæ, sic vt implicaret rem illam aliter se habere, supposita existentia illius motiui. Obiectum vero scientiæ esse euidens, & certum, non est aliud quam quod proponitur per motiuum, cuius veritas est euidens,

An idem obiectū possit esse clarū & obscurū.

dens, & cuius connexio necessaria cum re scita videtur euidenter sic, vt determinetur intellectus ad iudicandam & veritatem motiui & connexionem eius cum re illa scita. Hoc supposito, certum est posse obiectum proponi simul intellectui & per motiuum habẽs necessariam connexionem cum veritate obiecti, & per motiuum quod non habet necessariam connexionem cum illa veritate, nam certum est quod sciens omnem hominem esse risibilem, possit audire aliquem dicentem, quod omnis homo esset risibilis: ergo non est inconueniens nec dicit contradictionẽ vllam, quod idem obiectum sit clarum & obscurum, certum, & incertum respectu eiusdem intellectus.

42 *Confirmatur hoc primò*, quia quando dicitur quod idem obiectum non possit proponi clare & obscure, vel intelligitur hoc de propositione formali, quæ fit per ipsas cognitiones scientiæ, & opinionis, seu fidei; & sic peteretur principiũ; hoc enim est quod controuertitur, an possint scilicet dari illi actus simul, & obiectum per illos proponi: vel id intelligitur de propositione aliqua antecedẽte ad actus illos, quæ propositio fieret per apprehensionẽ obiecti & motiuorum scientię & fidei, ac opinionis; & certum est posse obiectum sic proponi per motiua diuersa scientiæ, & fidei ac opinionis simul.

43 *Confirmatur secundò*, quia secundum Authores tenentes nostram conclusionem, potest idem obiectum cognosci diuersis cognitionibus, quarum vna est altera perfectior, vt cognitione in verbo & in proprio genere, cognitione per se infusa, & cognitione acquisita: ex quibus cognitionibus cognitio in verbo supponitur esse clarior, quam cognitio in proprio genere; & cognitio per se infusa supponitur esse clarior quam cognitio acquisita. Sed certe ex hoc videtur sequi similis contradictio illi, quæ vrgetur in hac probatione: ergo sicut illa non est vera contradictio impediens, quo minus possint esse simul scientia acquisita & per se infusa eiusdem obiecti; ita hæc quæ vrgetur in probatione, non est vera contradictio impediens, quo minus actus scientiæ & fidei possit esse simul. Probatur minor, quia ex eo, quod scientia acquisita & per se infusa ac beata possint esse simul de eadem propositione, sequeretur quod illa propositio esset perfecte & imperfecte proposita, clare & obscure proposita; clare quidem & perfecte per scietiam beatam, & per se infusam; imperfecte & obscure per scientiam acquisitã: nam sicut dicitur quod obiectum proponatur obscure & imperfecte per fidem, quia fides est obscurior & imperfectior quam scientia, cur non diceretur obiectum proponi obscurè & imperfecte per scientiam acquisitam, quandoquidem sit obscurior & imperfectior quam scientia per se infusa?

Hac responsio videtur mihi valdè probabilis, & sufficere ad eneruandam vim prædictæ probationis quartæ: vnde non inuenio melius fundamentum rationis pro conclusione, quàm probationem secundam.

44 **Probatio ex Patribus.** *Probari tamen potest vlterius* argumento dependente ab authoritate hoc modo: Secundum sanctos Patres fides diuina non est compatibilis cum scientia; ergo

ergo nec fides humana aut opinio. Cõsequentia videtur euidēs à paritate rationis. Probatur antecedens ex *S. Augustino, tract. 40. in Ioannem: Quid est fides nisi credere quod non vides? & tract. 68. Fides autem quod non videt credit, nam si vides, iam non est fides.* Item ex *SS. Chrysostomo hom. 21. in ep. ad Hebr. Bern. ep. 190. Greg. hom. 26.* qui obijciētes sibi quomodo Thomas crediderat quod videbat, *Ioan. 20.* Respondent eum aliud vidisse, nempe Christum hominem; aliud credidisse, scilicet illum hominem, quem vidit esse Deum.

Fides diuina non est compatibilis cũ scientia.

Confirmatur per illud *Pauli 1. Cor. 13. Cum venerit quod perfectũ est, euacuabitur quod ex parte est;* ex quo loco, & ex eo quod dixerat antecedenter, quod scilicet charitas non excidat, colligunt Theologi communiter fidē non mansuram in Patria: sed si posset haberi actus eius cum scientia clara, non esset vlla ratio cur excideret aut non maneret. *Nec valet* quod ab aliquibus dicitur, visionem beatam ob suā perfectionem excludere fidem actualem; actus vero scientificos huius status illam non excludere. Nam præterquā quod hoc gratis dicatur, vlterius visio beata non habet vllam rationem excludendi fidem de eadem re visa, magis quàm habet visio ocularis huius status, aut intellectus principiorum: tam enim clare, & certe videt oculus colorem propositum, & intellectus intelligit, totum esse maius sua parte, quam beatus videt clare, & certo Deum; sicut enim non potest intellectus dubitare de existentia Dei à se visi, ita nec de veritate primi principij, aut de existentia rei visæ: ergo si visio beata excludit fidem, etiam cognitiones certæ, & euidentes huius status excludent illam.

45 *Alij respondent* ad prædictas authoritates, & præsertim *Coninch. disp. 2. de fide dub. 2.* nempe eas intelligendas in sensu formali, ita scilicet vt velint, aut quæ videntur, vt sic formaliter non credi; aut ea non credi, quibus solum assentimur ob motiua euidentia.

Contra: hæc responsio attribuit sanctis Patribus ineptissimum ac ridiculum modum loquendi: ergo non est admittenda. Probo antecedens, quia inepte, & ridicule dicerent sancti Patres, quod nemo crederet per actum visionis, aut videret per actum fidei, aut quod nemo crederet cum nō haberet actum fidei, sed solum actum visionis: sed hoc est quod dicerent iuxta prædictam respōsionem.

Confirmatur: inepte, et falsò quis diceret quod nemo potest videre corporaliter, et intelligere eodem tempore idē obiectū; sed esset tam bonus ac verus modus loquendi, ac prædictus ille sanctorum Patrum iuxta hanc responsionem: posset enim intelligi in sensu formali, sic scilicet, vt sensus esset, quod nemo potest videre corporaliter, et intelligere per visionem corporalem idem obiectum, quod esset verissimum.

Confirmatur secundò, quia si in illo sensu loquerentur sancti Patres, non esset necesse ad ostendendum quomodo Thomas vidit quod credidit, recurrere ad diuersa obiecta materialia: nam possent dicere facile quod vidit per actum visionis, & credidit per actum fidei.

46 *Obiicies primò:* non repugnant esse simul: ergo dicendum est quod

quod naturaliter possint esse simul.

Respondeo, quidquid sit de antecedenti, de quo statim, negādo consequentiam; quia calor & frigus in summo nō repugnāt simul simpliciter, nec duo corpora in eodem loco, aut vnum corpus in diuersis locis, & tamen id fieri nequit naturaliter.

Obijcies secundò: authoritas hominis veracis reuelantis omnem hominem esse risibilem, est sufficiens determinatiuum intellectus ad assentiendum isti propositioni, supposito imperio voluntatis, ita vt intellectus nequeat proposita reuelatione talis hominis, & imperio voluntatis, non assentiri: sed potest proponi illa reuelatio homini scienti per demonstrationem à priori illam propositionem, & potest voluntas velle vt credat: ergo necessario credet in tali casu.

47 *Respondeo*, distinguendo maiorem: quando proponitur illa propositio clare, nego; quando non proponitur, concedo. Itaque sicut ignis posset producere calorem in re frigida, si non fuisset impeditus per frigus, & non potest producere quando impeditur per frigus, in casu scilicet quo agens conseruatiuum frigoris esset potentius ad conseruandum frigus, quam ignis ad producendum calorem: Ita obiectum per reuelationem propositum esset sufficiens causa ad generandum fidem, quando non esset impedimentum scientiæ: non est autem sofficiens quando ponitur illud impedimentum.

Aliud argumentum Theologicum proponit *Coninch. supra* ad probandum, quod de facto compatiantur fides & scientia. Sed imprimis responsio remittenda est ad Theologiam, ad quam spectat, & præterea nō probat aliud, quam quod fides supernaturalis possit esse cū sciētia. Quamuis autem id esset verum de fide supernaturali, non sequeretur idem de fide naturali aut opinione, nam illa fides supernaturalis habet conditionem particularem, nempe certitudinem, & perfectionem supernaturalitatis, ratione cuius quamuis posset esse cum scientia, non sequeretur quod fides naturalis, & opinio possent esse cum sciētia, quandoquidem non habeant illam conditionem.

CONCLVSIO VI.

48 *De potentia absoluta possunt esse simul fides, opinio, & sciētia.*

De *potentia absoluta possunt esse simul fides, opinio, & sciētia.* Hæc est iuxta secundam sententiam, & negatur à pluribus ex illis qui tenent primam, ab aliquibus tamen non videtur negari.

Probatur breuiter, quia non apparet repugnantia aliqua in hoc magis quàm in eo, quod calor in summo, & frigus in summo possint esse in eodem subiecto simul, aut duo corpora in eodē loco, aut vnum corpus in duobus.

Dices; amor & odium nō possunt esse simul de eodem obiecto: ergo nec fides & opinio cum scientia. *Respondeo* negando consequentiam; quia certè multo maior apparet esse incompatibilitas inter accessum & recessum ab obiecto eodem, quam inter duos accessus diuersæ rationis: sed amor, & odium habent rationem accessus & recessus, et assensus illi fidei & scientiæ habent rationem duorum accessuum: ergo quamuis impli-

implicarêt simul amor et odium; non tamen implicant actus fidei et scientiæ.

49 *Dices secundo: Scotus in 3. dist. 24. num. 13.* ait impossibile esse quod scientia stricte loquendo, prout definitur *primo posteriorum*, possit esse simul cum fide de eodem. *Respondeo* ipsum intelligendum de potētia ordinaria & naturali, non de extraordinaria & absoluta. Sæpe enim apud Doctores dicitur absolute non posse fieri, quod non potest fieri naturaliter aut de potentia ordinaria. Imo ipsa Scriptura dicit impossibile esse placere Deo absque fide, sed certe posset quis de potentia absoluta placere Deo absque vlla fide, vt si communicaret alicui aliam cognitionem supernaturalem, quæ non esset fidei, vel ipsam visionem beatificam: ergo non est inconueniens aut difficile, quod *Scotus* dum loquitur absolute, restringatur tamen ad potentiam naturalem, & ordinariam.

Obiicies tertiò non posse intellectum esse certum & incertum de eadem propositione, nec eandem propositionem posse vlla ratione esse claram & obscurā: ergo. *Respondeo* ex dictis circa conclusionem præcedentem negando antecedens de potentia absoluta.

Dices ex Cōplutensibus: per actū scientiæ iudicat intellectus prædicatum conclusionis conuenire necessario, & per actum opinionis iudicat illud non conuenire necessario, sed contingenter: sed implicat vt sic iudicet simul aut vno aut pluribus iudicijs: ergo. *Respondeo* negando maiorem pro secunda parte: solum enim iudicat per actum opinionis prædicatū conuenire, nec dicit quod conueniat necessario, nec quod non conueniat; sed bene mouetur quidem à motiuo, quod non concludit prædicatum illud conuenire necessario.

Obiicies quartò ex iisdem: sequeretur quod posset habere actum erroneum, & sciētiam de eodem obiecto. *Respondeo* negando sequelam, quia actus erroneus oppositus actui scientiæ debet esse aut dissensus, si actus scientiæ sit assensus; aut assensus, si actus scientiæ sit dissensus. Non potest autem intellectus assentiri, & dissentiri simul eidem propositioni; vnde nequit habere actum scientiæ & erroris de eadem cōclusione, quamuis possit habere duos assensus, quorum vnus sit fides, & alter opinio.

50 *Actus scientiæ & erroris cur nequeant esse simul.*

CONCLVSIO VII.

Potest habitus fidei & opinionis esse simul cum actu scientiâ & cum habitu ipsius. Hæc est contra Authores primæ sententiæ; pro qua male citatur *Scotus in prædicta dist. 24.* quia non solum eam ibi non tenet, sed expresse asserit *num. 21.* quod aliquis possit habere simul cum actu scientiæ de aliquo obiecto, habitum quo illud ipsum obiectum credi disset, si non vidisset; vnde potius citari debet pro hac conclusione, vt bene aduertit *Scholiastes num. 13.*

51 *Habitus fidei & opinionis potest esse cū actu scientiæ.*

Probatur conclusio primò, quia habens habitum scientiæ de aliqua conclusione, potest eandem, quando non proponitur ipsi medium scientificum, probare per medium probabile, aut assentiri ipsi propter dictum prudentis viri. Sed in tali casu non perderet habitum scientiæ, tum quia nulla ratio est, ob quam illum habitum

bitum perderet; tum quia postea proposito medio scientifico experiretur se facilem ad assentiendum scientifice tam bene, quam si non elicuisset actum illum opinionis: ergo actus opinionis potest stare cum habitu scientiæ. Deinde per illum actum opinionis generaret aliquem habitum, quia eo frequentato sentiret se faciliorem ad assentiendum probabiliter: ergo simul haberet habitum scientiæ & opinionis, & idem est de habitu fidei.

Respondent Complutenses cũ *Masio*, posse quidem cũ habitu scientifico stare actum opinionis, negant tamen per illum actum acquiri habitum opinionis, sed potius firmari habitum scientiæ, nõ quidem quod reuera intendatur aut fiat maior, sed quod aliquo modo extendatur ad iudicãdum de eadem conclusione per media probabilia: nec nouum, inquiũt, videtur quod aliquis actus, qui alias generaret habitum opinionis, non generet ipsum in præsentia scientiæ, sed potius formaret & extenderet habitum scientiæ, quia in doctrina *D. Thomæ* per actus habituum infusorũ non acquiritur alius habitus, sed extenditur & formatur ipsemet habitus infusus.

52 *Hæc doctrina satis mihi videtur mirabilis*. *Primò*, quia ipsi augmentum, & intensionem habitus fieri dicunt non per additionem noui gradus, sed per extensionem aut formationem maiorem eiusdem gradus: ergo dum dicũnt formari habitum scientiæ & extendi per actum opinionis, male dicunt quod non augeat & intendat habitum scientiæ. *Secundò*, quia absurdissimũ est quod aliquis actus dependens ab vno motiuo extendat aut firmet habitum ad actus dependentes ab alio motiuo, & sane alias posset dici quod quicũque habitus quocumque actu formari & extendi possit: Et quod adducunt ex *sancto Thoma* ab ostendendum id non debere esse nouum, non est vllo modo ad rem: nam aliud est quod vnus actus posset formare, & extendere habitum à quo procedit absque productione alterius habitus, vt dicit *S. Thomas* cõtingere in actibus infusis; aliud vero est, & longissime diuersum, quod vnus actus natus prouenire ab vno habitu, & causare vnum habitum, possit formare aut extendere alium habitũ, à quo non procedit, & quem non est natus producere vllo modo. *Tertiò* denique, vel facilitatur quis post multos actus opinionis ad similes actus per habitũ scientiæ, vel non si non: ergo facilitatur per alium habitum, quod est nostrum intentũ: si sic, ergo habitus scientiæ erit habitus opinionis & versabitur circa aliud motiuum quã motiuum scientiæ, quo nihil est absurdius.

53 *Probatur secundò*, quia habens habitum opinionis intensum, acquisitum varijs actibus, si postea proponatur eadem conclusio demonstratiue, non perdit totum illum priorem habitum, sicut habens habitum intẽsum intemperantiæ, & exercens vnum actum intemperantiæ non statim perdit illum habitum totũ intemperantiæ: ergo manet simul cum habitu illo opinionis habitus scientiæ acquisitus per illũ actũ scientiæ.

Respondent Complutenses negando antecedens & paritatem inter habitus intellectus & voluntatis assignant autem disparitatem, dicentes, quod quia ratio nequeat totaliter superare appetitiuam

tiam potentiam, eo quod per vnũ actum non possint proponi volũtati omnes rationes, et motiua diligendi aliquid, ideo non potest per vnũ actũ habitus virtutis generari; sed quia intellectus quantũ est ex parte sua omnino cõuincitur per vnã demonstrationẽ ad assentiendũ conclusioni scientificæ; non vero per vnam rationẽ probabilem, ad assentiendum conclusioni probabili, ideo per vnum actum potest generari habitus scientiæ, non vero opinionis: ex quo, inquiunt, rursus sequitur, quod licet habitus voluntatis paulatim se inuicẽ excludãt, & etiam habitus opinionis, tamen habitus scientiæ statim excludat habitum opinionis.

54 *Hæc etiam doctrina non minus mira videtur*, & impugnatur *primò*, quia si ideo habitus intemperantiæ non acquiritur vnico actu, quia ratio, mediante qua habetur ille actus, non proponit voluntati omnem rationem boni & diligendi: ergo etiam si frequẽtaretur millies idẽ actus, nõ acquireretur ille habitus, quia nec millies frequentato isto actu proponũtur voluntati omnes rationes diligendi. *Deinde*, etiam si intellectus determinetur per vnã demonstrationem ad assentiendum conclusioni, non sequitur inde quod tollatur facilitas illa præcedens assentiendi illi conclusioni probabiliter per mediũ probabile, quando proponitur conclusio per medium probabile, & non proponitur per medium scientificum: ergo non sequitur inde, quod tollatur habitus opinionis per habitũ scientiæ. *Rursus*, quamuis non determinetur intellectus per habitum opinionis, quia vt ante dixi, opinio omnis est actus liber, tamen facilitatur ad actum opinionis per habitum acquisitum vno actu; sed habitus iste est opinio: ergo acquiritur habitus opinionis vno actu, sicut acquiritur habitus scientiæ.

55 *Probatur tertiò cõclusio*, quia potest stare habitus fidei theologicæ cũ habitu & actu sciẽtiæ; ergo & habitus fidei acquisitæ ac opinionis. Probatur consequentia; quia ideo non possunt hæc stare simul, quia habitus fidei & opinionis sunt obscuri, habitus vero & actus scientiæ sunt clari & euidentes: sed habitus etiam fidei theologicæ est obscurus: ergo si hoc non obstante potest stare cum habitu & actu sciẽtiæ, poterunt etiam habitus opinionis & fidei acquisitæ stare simul cum actu & habitu scientiæ. Probatur ergo maior, quia fidelis habens habitum fidei infusæ potest scire per demonstrationem, multa ex illis quæ antecedenter credidit & sunt credibilia vt, v.g. quod Deus existat; & potest per frequentes huiusmodi demonstrationes acquirere habitũ scientificum circa illas conclusiones sine iactura fidei, quia alias non posset credere alijs articulis reuelatis, & creditu necessarijs; suppono enim cũ omnibus Theologis eundem numero habitum fidei theologicæ, & infusæ esse, quo mediante credimus omnia reuelata & credibilia.

56 *Respondent Complutenses* ex *D. Thoma*, Catholicum, qui acquisiuit scientiã de propositione credibili, perdere eo ipso habitum fidei formaliter circa illum articulum, quia scilicet habitus fidei qui manet in ipso, non inclinat vlterius ad credendum illi articulo; aut propositioni sub ratione formali reuelationis obscuræ.

Plura

Plura alia adiungunt, facilis impugnationis; sed sufficiet veritati impugnare hanc ipsam doctrinam.

Impugnatur ergo primò, quia sufficit ad veritatem nostræ conclusionis, quod habitus fidei, quoad totã suam entitatem physicam & metaphysicam, maneat simul cum habitu & actu scientifico: hoc autem concedunt Aduersarij in hac responsione. *Secundò*, quia falsum est, quod non possit habitus fidei inclinare ad assensum circa conclusionem scitam non obstante actu & habitu scientifico acquisito, quando pro poneretur illa conclusio, vt reuelata, & non proponeretur vt connexa cum medio scientifico: ergo manet habitus fidei non solum realiter, quod sufficeret nobis, sed etiam formaliter, hoc est, vt potens inclinare ad assentiendum propositioni scitæ. *Tertiò*, quemadmodum dicunt hi Authores, quod habitus fidei diuinæ manet realiter, sed non formaliter circa conclusionem scitam; ita possumus nos dicere, quod maneat habitus fidei acquisitæ & opinionis circa conclusionem scitam realiter, licet non formaliter: quod plane est nostrum intentum. *Quartò*, sicut dicunt similiter, quod non possit manere habitus fidei & scientiæ respectu eiusdem conclusionis simul, quia habitus fidei non manet formaliter in sensu explicato: ita posset quis dicere quod non maneat in homine potentia intellectiua ad opinandum aut errandum circa conclusionem scitam, quia licet maneat realiter intellectus, tamen non manet formaliter in illo sensu, hoc est, non est potens habere actum opinionis, aut erroris ex suppositione scientiæ: sed hic modus loquẽdi est satis incõmodus: ergo & ille *Complutensium*.

Probatur quartò conclusio: potissima ratio, ob quam repugnarent habitus scientiæ & opinionis, est, quia essent principia actuum oppositorum, & determinatiua intellectus ad actus oppositos, v.g. ad actus claros & obscuros; & potissima ratio, cur habitus opinionis nequiret stare cum actu scientiæ, est, quia est principium determinatiuum ad actum oppositum & incompatibilem cum actu sciẽtiæ: sed hæc ratio non vrget: ergo vere habitus opinionis, & idem est de habitu fidei, est compatibilis connaturaliter cum habitu et actu scientiæ. Probatur minor, quia naturaliter solet fieri, et de facto necessario fit, vt aliquis simul habeat principium actuum oppositorum, et simul cum vno actu ex oppositis principium alterius actus oppositi. Nam vnusquisque hominum habet voluntatem, quæ est principium amoris et odij, et habet eandem voluntatem simul cum amore aliquando, et aliquando simul cum odio. *Deinde* aliquis potest habere habitum determinatiuum ad vnum actum, v.g. temperantiæ simul cum vno actu intemperantiæ; imo et simul cũ habitu intemperantiæ in aliquo gradu.

Confirmatur hoc, quia magis videtur incompatibiles actus temperantiæ, et intemperantiæ, quam actus fidei et scientiæ: ergo si principia istorum actuum possint esse simul, et quodlibet ex illis cum actu alterius, poterit habitus scientiæ esse simul & cum habitu, et cum actu opinionis. Probatur antecedens, quia actus temperantiæ est nol-

57

le intemperate viuere, et actus intemperantiæ est velle intemperate viuere: sed velle, et nolle absolute aliquod obiectum sunt magis incompatibilia, et opposita, quam duo quicunque assensus, quibus indicatur conclusio aliqua esse absolutè vera; aut saltem, quod nobis sufficit, certum est quod assensus scientificus, & opinionis non possint esse magis incompatibiles, quam isti duo actus volendi, & nolendi.

58

Obiicies pro Complutensibus: Habitus & actus versantur circa idem obiectum, & habent eandem rationem formalem attingendi illud: ergo si actus repugnant, & habitus repugnabunt.

Respondeo primò, si hoc argumentum valeret, sequeretur quod habitus scientificus, & actus opinionis essent incompatibiles cōtra Aduersarios, & omnes.

Respondeo secundò, negando cōsequentiam, quia alias habitus temperantiæ, & intemperantiæ nō possent esse simul in vllis gradibus, contra experientiam, & etiam Aduersarios. Per quod patet etiam ad confirmationem, quam ijdem Authores adducunt, nec necesse est hic proponere.

Obiicies secundò: Ideo nigredo, & albedo connaturaliter sunt incompatibiles in eodē subiecto, quia natæ sunt causare effectus incompatibiles, vt disgregare, & congregare visum: ergo quandoquidem habitus scientiæ, & opinionis sint nati causare actus incompatibiles, debent dici esse incompatibiles.

Respondeo, hoc argumentum esse ad oppositum, quia albedo, & nigredo possunt esse simul in gradibus remissis, licet non possint in summo: ergo similiter habitus scientiæ, & opinionis possent esse simul in gradibus remissis, quod sufficit nobis, quamuis non possent esse simul in gradibus intensis.

59

Cur albedo, & nigredo incompatibiles magis quam habitus fidei, & opinionis.

Deinde, quamuis albedo, & nigredo non possent esse simul vlla ratione, non esset idem de ipsis dicendum atque de habitibus, de quibus agimus; quia cum albedo non possit applicari ad suum effectum, quin nigredo applicaretur necessariò ad suum, nec sit vlla ratio, cur vna potius haberet effectum quam alterum, & vtriusque effectus sint incompatibiles, omnino connaturaliter exigitur destructio vnius ad positionē alterius, quia nisi destrueretur altera ex illis, vel neutra haberet effectum, vel certe vna ex ipsis non posset habere, & sic superfluè conseruaretur in rerum natura. Sed positis duobus habitibus scientiæ, & opinionis eiusdē conclusionis simul in eodem intellectu, posset applicari vnus habitus ad suum effectum sine eo, quod alter applicaretur: posset enim proponi medium demonstratiuum, non proposito medio probabili, & è contra; vnde vterque suo tempore posset habere suum effectum, nec vnus impediret alterum, nec vllus ex illis superflue conseruaretur.

QVAESTIO IV.

De scientia subalternante, & subalternata.

60

Communiter tenent Authores aliquas sciētias dari, quę sunt subalternantes, aliquas subalternatas, & aliquas etiam, quæ nec sint subalternantes, nec subalternatæ. Vt hoc autem intelligatur, oportet hic examinare, quid

quid sit *scientia subalternans*, & quid *subalternata*: cognita vero harum scientiarum ratione, facile erit cognoscere quid sit scientia, quæ nec sit subalternans nec subalternata.

Itaque *scientia subalternans* est sine dubio scientia habens aliam scientiam sibi aliqua speciali ratione subordinatam, & à se dependentem: & *scientia subalternata* est scientia illa, quæ alteri scientiæ subordinatur, & est ab ipsa dependens illa speciali ratione: quia vero pluribus modis scientia aliqua alicui subordinari potest, hinc pluribus modis potest dici subalternata, quos propterea modos hic breuiter proponemus.

Varijs modis accipitur scientia subalternans, & subalternata.

Primo modo posset dici vna scientia subalternata, & subiecta alteri, ex eo, quod obiectum ipsius esset contentum sub obiecto alterius, sicut quodlibet ens particulare continetur sub ente vt sic: & hoc modo Physica esset subalternata Metaphysicę, & vna pars vnius scientiæ alteri scientiæ. Hæc reuera subalternatio & subiectio est valde impropria, quamuis enim obiectum vnius scientiæ sit contentum sub obiecto alterius, tamen non inde sequitur vnam ex illis scientijs proprie subijci aut subalternari alteri, nisi præterea ipsamet scientia ab altera scientia aliqualiter dependeat: vnde quandoquidem Physica, quæ est scientia de corpore naturali, haberi possit absque Metaphysica, nec ab hac vlla particulari ratione dependeat, non potest dici nisi impropriissime huic subalternari aut subijci.

61

Secundo modo posset dici vnam scientiam alteri subalternari ex eo, quod ipsi famuletur, & inseruiat: sic ars frænifactoria subalternatur equestri: & hæc sane subalternatio est multo proprior quâ prima, quia in ipsismet scientijs reperitur aliqua connexio secundum se.

Tertio modo subalternari potest dici scientia scientiæ, quando vna scientia dependet ab vna vel pluribus præmissis cognitis per illam aliam scientiam, vt v. g. Medicina ad concludendam aliquam conclusionem suam, nempe quod contrarijs contraria sint curanda, dependet ab hac præmissa, quæ cognoscitur in Physica, quod contraria se mutuo expellant ab eodem subiecto.

Quartò potest dici quod subalternetur vna scientia alteri, quādo vna scientia considerat obiectum alterius scientiæ, sub aliqua tamen ratione accidentali: sic Perspectiua dicitur subalternari Geometriæ, quia vtraque considerat lineam, sed hæc secundum se considerat lineam, Perspectiua vero considerat illā, vt visualis est. At hæc etiam subalternatio esset impropria, sicut prima, nisi esset dependentia aliqua in scientia quæ habetur de ipso secundum se.

62

Vltimò denique ad perfectissimam subalternationem requirunt Authores communiter tres conditiones. *Prima est*, quod subalternans & subalternata versentur circa idem obiectum. *Secunda*, vt subalternata consideret illud obiectum sub ratione aliqua accidentali. *Tertia*, quod subalternata habeat pro præmissa aliquam conclusionem, quam ipsamet non demonstrat, sed quæ fuit demonstrata in scientia subalternante. Quoties adsunt tres hæ conditiones, habebitur scientia perfectissime subalternata;

Conditiones requisitæ ad scientiā subalternatā.

ta; quoties deerit aliqua ex illis, nō habebitur. Nec requiritur alia probatio ad hoc probandum, quam quod authores intelligant communiter nomine scientiæ sub alternantis, & subalternatæ proprijssime loquendo scientias illas, quibus competunt hæ conditiones, quibus etiam in hac acceptione fauet *Philosophus hic.* Solum posset esse difficultas, quomodo scientia subalternata, quandoquidem sit propria scientia, considerare possit obiectum scientiæ subalternantis cum conditione accidentali, quandoquidem obiectum cum tali conditione sit vnum per accidens, de quo non videtur haberi posse scientia proprie dicta.

Sed ad hoc responderi posset ex dictis *supra hac disputatione nu.14.* posse haberi scientiam de aliquo vno per accidens, licet non strictissimam, nec esse necesse, vt scientia subalternata sit scientia in strictissima acceptione scientiæ.

Deinde responderi poterit, quod scientia subalternata non consideret per se primo & obiectum & conditionem accidentalem demonstrando aliquam proprietatem de vtroque; sed quod agat de obiecto in ordine ad illam conditionem accidentalem, sicut dicitur Physica agere de ente mobili, non quod agat per se primo de corpore, & mobilitate, sed quod agat de corpore in ordine ad mobilitatem.

63

His præmissis de natura scientiæ subalternantis, & subalternatæ, controuersia realis hic examinanda est, an possit aliquis habere scientiam subalternatam sine subalternante, seu an habitus ille, qui inclinaret ad assentiendum cōclusioni deductæ ex præmissis, quæ non essent euidentes, posset habere rationem scientiæ.

Vt hæc res bene intelligatur, *aduertendum est*, dupliciter posse quem philosophari de scientia subalternata. *Primò*, vocando scientiam subalternatam, actualem illam cognitionem, quæ habetur de aliqua conclusione cum dependentia actuali à cognitionibus scientificis scientiæ subalternantis; & scientiam habitualem subalternatam, habitum qui acquiritur per tales cognitiones actuales subalternatas & sic dependentes. *Secundò*, vocando scientiam subalternatam, actualem cognitionem, quæ habetur de conclusione cū dependentia à præmissis demonstrabilibus in scientia subalternante, sed tamen non demonstratis actu, nec cognitis euidenter ab eo, qui infert ex illis illam conclusionem, & vocando scientiam subalternatam habitualem, habitum, qui acquiritur per huiusmodi cognitionem.

CONCLVSIO I.

64

Non potest haberi scientia subalternata absque subalternante.

NOn *potest haberi scientia actualis aut habitualis subalternata, quæ vere scientiæ rationem habet, absque scientia subalternante*. Hæc est *Doctoris nostri* satis expresse *in 3. dist.24.quæst.1. num.18.* cum suis, quos sequitur *Suarez disput. 1. Metaphysica, Caietanus, Bagnes, Molina 1. parte q.1. art.2. Auersa quæst.27. sect.6. & alii plures* contra *Capreolum quæst.1. prologi, conclus.1. & plurimos Thomistas*, quos citant & sequuntur *Complutenses hic quæst.3. & Ioannes à S. Thoma quæst.26. art.3.*

art. 3. quibus fauet *sanctus Thomas*.

Probatur conclusio primò de actuali scientia, quia nulla cognitio actualis, quæ non est certa, & euidens, potest habere rationem veræ scientiæ: sed cognitio dependens à præmissis nō euidentibus, aut certis, non potest esse certa, & euidens: ergo talis nequit esse vera scientia: sed omnis cognitio actualis subalternata est cognitio dependens à præmissis, quæ non sunt notæ ex terminis, nec cognoscuntur euidenter, nisi per scientiam subalternantem: ergo nulla talis potest esse scientia absque scientia subalternante.

Probatur secundò quoad cognitionem habitualem, quia illa habet solum rationem scientiæ habitualis, quæ potest inclinare ad scientiam actualem: sed habitus acquisitus per cognitionem, quæ non est scientia, nequit inclinare ad scientiam; ergo nequit esse scientia habitualis: at omnis habitus, qui acquiritur per cognitionem dependentem à præmissis, quæ sunt conclusiones scientiæ subalternantis sine scientia subalternante, est habitus acquisitus per cognitionem, quæ non est scientia: ergo non potest habitus scientificus subalternatus absque scientia subalternante haberi.

Posset breuius *probari* hæc pars hoc modo: eatenus scientia habitualis subalternata posset haberi absque subalternante, quatenus scientia actualis subalternata posset haberi absque subalternante: sed hoc nequit fieri, vt patet ex probatione primæ partis, ergo &c.

Confirmatur secundò: Ille qui concludit in Medicina quod contraria contrarijs curantur, ex eo, quod contraria à contrarijs expellantur ab eodem subiecto, vel cognoscit euidenter illud antecedens, quod scilicet contraria se mutuo expellant, vel non cognoscit illud euidenter, sed solum cognoscit illud probabiliter, aut per opinionem, aut per fidem. Si dicatur primum, iam habet scientiam actualem physicam, qua sola, vt supponitur, illud euidenter cognosci potest. Si dicatur secundum: ergo non habet scientiam certam, & euidentem de conclusione, quia impossibile est quod conclusio sit euidentior præmissis, & consequenter quamuis possit dici habere cognitionem subalternatam, tamen non potest dici quod illa cognitio sit vera scientia. Quæ sane probatio mihi videtur conuincere conclusionem.

65

Fundamentum potissimum Thomistarum proponitur à *Complutensibus* supra; summa eius consistit in hoc, quod ratio substantialis scientiæ attendatur pænes certitudinem, qua intellectus adhæret scibili, neque requiritur quod actu habeat euidentiam, sed sufficit quod ex natura sua postulet illam habere: sed aliquis potest certo assentiri conclusioni subalternatæ absque scientia subalternante de præmissis, modo credat absque formidine illas præmissas esse veras, sicut potest optime contingere, quandoquidem credimus multa absque formidine, vt fuisse olim Iulium Cesarem, Alexandrum Magnum, & similia, quæ non sunt nobis euidentia, & in casu nostro Medicus posset

sic credere Physico dicenti quod contraria expellant contraria: ergo potest quis assentiri certò, & consequenter scientificè conclusioni subalternatæ absque scientia subalternante, & potest per plures similes actus acquirere habitum, qui sit scientia habitualis subalternata absque subalternante, qui habitus, & actus non habebunt quidem euidentiam actualiter, sed postulant illam habere.

Confirmant autem hanc doctrinam ex *Nazario*, quia assentiens conclusioni subalternatæ credit habenti scientiam subalternantem non vt homo, sed vt habens talem scientiam, & ideo habet firmitatem, quæ habitui scientifico in deducendo sufficiat: maxime, inquiunt, cum talis habitus sit valde imperfectus, & fides non concurrat ad illum in virtute propria, sed in virtute scientiæ subalternatæ, cuius defectum supplet.

Confirmant præterea, quia assensus conclusionis subalternatæ per se, & ex specie sua petit procedere à scientia subalternante; quando verò procedit a fide, est quasi per accidens ob defectum subalternantis, cuius loco substituitur, & virtute cuius operatur fides: ergo assensus ille non participat obscuritatem, & consequenter nihil deest ipsi ad rationem scientiæ.

66 In hoc fundamento plurima displicent, ex quibus insufficientia eius constabit. *Displicet primò* quod dicat sufficere ad scientiam certitudinem, & non requiri actualem euidentiam, modo exigatur talis euidentia; nam si sufficeret certitudo, fides saltem diuina, quæ summam habet certitudinem, esset scientia, maxime in sententia, quæ asserit eam esse discursiuam, quod tamen à nemine asseritur; & quod hi authores supponunt, Theologiam nostram esse scientiam, est falsum omnino, vt suo loco probabitur. *Deinde* non requiri ad scientiam actualem, sed sufficere exigentiam connaturalem eius, gratis asseritur. *Præterea*, & præcipuè falsum est, quod supponunt, nimirum assensum conclusionis subalternatæ innixum præmissis creditis exigere euidentiam connaturaliter, licet eam per accidens non habeat: nam ille assensus dicit dependentiam essentialem ad præmissas creditas: sed assensus sic dependens nequit etiam de potentia absoluta esse euidens; sicut nequit assensus probabilis esse euidens, & assensus euidens esse probabilis: ergo non exigit ille assensus euidentiam connaturaliter, sed potius exigit non habere euidentiam.

Assensus deductus ex præmissis de fide non exigit euidentiã nec certitudinem.

Et si dicatur illum assensum eiusdem esse speciei cum assensu eiusdem conclusionis procedente à præmissis cognitis per scientiã subalternantem: *Dico etiam* hoc esse falsum: sunt enim tam distincti, quam duo assensus, quorum vnus haberetur ex præmissis clare, & certe cognitis, alter verò ex ijsdem præmissis cognitis tantum probabiliter, qui sunt sine dubio distinctæ speciei. Ex quo corruit totum fundamentum, cuius vis erat, quod assensus ille, quandoquidem esset certus, & exigeret euidentiam, esset scientificus.

Displi-

67 *Displicet secundò* quod asserunt assensum illum conclusionis subalternatæ, innixum præmissis creditis, esse certum certitudine sufficienti ad scientiam proprie dictam; quia licet quis possit per fidem humanam credere aliquid certo certitudine morali, non tamen certitudine physica, aut metaphysica, quia non obstante quacumque certitudine habita de re aliqua per fidem humanam potest intellectus formare discursum, quo conuincatur ad iudicandum possibile esse oppositum absolute, & simpliciter: sed certitudo moralis non sufficit ad scientiam strictam, de qua hic agimus, ergo assensus ille non habet certitudinem sufficientem ad scientiam.

Non sufficit certitudo moralis ad sciētiam.

Confirmatur: si assensus ille habet certitudinem sufficientem ad scientiam, ergo actus ille fidei certus, cui innititur, habet certitudinem sufficientem ad intellectum principiorum, à paritate rationis: sed hoc est absurdum: ergo & illud vnde sequitur.

68 *Displicet tertiò*, quod asserunt assentientem conclusioni subalternatæ sine scientia subalternante, v. g. Musicum, qui non sit Arithmeticus, assentientem alicui conclusioni musicæ dependenti à præmissis demonstratis in Arithmetica, credere Arithmetico, non quia homo quomodocunque, sed quia est sciens Arithmeticam; quasi hinc fides habita ipsi sortiretur certitudinem. Hoc inquam omnino displicet, quia etiamsi consideretur vt sciens, imo etiamsi, quod magis est, cognosceretur certo, & euidenter esse sciens, quod difficulter contingere potest, tamen adhuc dependet ab authoritate humana ipsius præcise qua humana, an quod diceret, esset verum, necne; posset enim, quantumuis esset sciens, proponere aliquod, tanquam à se scitum, quod reuera non esset scitum ab ipso; imo & quod haberetur ab ipsomet pro falso: ergo quod ipse proponat rem scitam ab ipsomet, non constat audienti, aut discenti alio modo quam propter authoritatem humanam ipsi incertam, quæ quia fallibilis, & incerta est, propterea incertum erit, an illa res proposita ab ipso sit scita: ergo fides innixa tali authoritati erit incerta, quemadmodum esset illa, quæ haberetur ipsi, etiamsi non esset Arithmeticus.

Confirmatur hoc, quia supponamus Thomistam proponere alicui illa scientia non prædito, quod ipse sciat tam bene materiam primam non posse existere sine forma aliqua, quā contraria expelli à contrarijs; is, cui hoc proponitur, æqualem habet certitudinem de vtraque propositione, & æque credit illi vt physico: sed certum est quod non possit esse certus de prima propositione certitudine vlla sufficienti ad scientiam: ergo nec de secunda; & consequenter si inferat ex secunda propositione hanc conclusionem medicam, quod cōtrarijs contraria sint curanda, conclusio non poterit ipsi esse certa certitudine vlla sufficienti ad scientiam magis; quā esset ipsi certa conclusio deducta ex altera illa propositione de materia prima.

69 *Displicet quartò*, quod dicunt habitum fidei non in virtute sua concurrere ad assensum conclusionis subalternatæ, sed in virtute scientiæ subalternantis: *Primò*

quia sic posset quis dicere, quod omnis opinio, cuius saltem obiectum esset reuera à parte rei verum, haberet certitudinem, non quidem à se formaliter, sed à scientia illa, quæ ab alijs haberetur de illa re, in cuius scientiæ virtute influeret illa opinio. Quemadmodum enim fides de se incerta potest influere certitudinem in virtute scientiæ, non habitæ ab ipso credente, cur opinio similiter facere non possit? *Deinde* fides quæ est in vno, non potest accipere virtutem à scientia, quæ est in alio, nec potest quis explicare qua ratione ab ipsa virtutem acciperet. Et sane id imaginari mihi videtur valde chymericum, & excogitatum mere ad euadendam difficultatem, quam tamen non euadit apud vllum, qui vel leuem fecerit reflexionem. *Præterea*, quamuis demus quod accipiat aliquam virtutem ab illa scientia, non tamen virtutem, quæ faciat intellectum certum, quandoquidem posit dubitare, an alter haberet scientiam, & an, supposito quod eam habeat, proponat rem à se scitam potius quam rem ignoratam, aut falsam.

70 Ex his breuiter *colligitur*, assensum conclusionis subalternatæ, habitum absque scientia subalternante, nec habere certitudinem, nec euidentiam sufficientem ad scientiam strictam, nec exigere alterutram ex ipsis habere, nec procedere in virtute scientiæ ab habitu fidei; *Et per hoc patet* ad duas confirmationes supra adductas pro aduersarijs.

Contra quarum secundam potest præterea vrgeri, quod conclusio contradicat doctrinæ positæ in fundamento; nam in fundamento supponunt quod assensus conclusionis subalternatæ absque scientia subalternante non sit actu euidens: sed conclusio confirmationis secundæ est, quod non sit actu obscurus: ergo debet esse actus euidens, inter enim assensum euidentem actu, & obscurum actu non datur medium, vt patet.

Alio modo proponit *Ioannes à S. Thoma* fundamentum sententiæ Thomisticæ nostræ conclusioni oppositæ. Probat, ergo habitum illum, quo inclinamur ad assensum subalternatum esse scientiam absque scientia subalternante, quia petit ex natura sua esse continuatus cum scientia subalternante: vnde quandoquidem esset scientia, quando continuaretur absque productione noui habitus subalternati, etiam quando non est continuatus, erit scientia, licet non habebit tum statum perfectum, nec possit facere intellectum certum euidentem actu formaliter, sed solum radicaliter. Et fortassis hoc est, quod alij Thomistæ volunt dicere, quando asserunt quod assensus conclusionis subalternatæ petat & exigat prouenire à scientia subalternante, quia petit procedere ab habitu, qui exigit connaturaliter continuari cum subalternante.

Aliud fundamentum aduersariorum.

71 *Hæc etiam doctrina* facile impugnari potest ex dictis cõtra *Complutenses*: quia falsum est quod habitus ille, quo inclinamur ad assentiendum conclusioni dependenter à præmissis creditis aut cognitis probabiliter, petat continuari cum scientia subalternãte de ijsdem præmissis: imo si vera est sententia Thomistarum multorum, quod nequeat habi-

tus fidei, & scientiæ esse simul de eodem obiecto, non poterit ille habitus simul cum scientia subalternante continuari, quia ille habitus dependet ab habitu fidei, quo creditur præmissis, & consequenter quandoquidem ille habitus fidei in hac sententia nequeat esse cũ habitu scientifico subalternante de iisdem præmissis, nequit habitus conclusionis ab illo dependens stare simul cum eodem habitu scientifico subalternante.

Confirmatur, quia habitus ille conclusionis subordinatæ acquiritur per actus specie distinctos ab actibus, qui versarentur circa eandem conclusionem cum dependentia ab habitu subalternãte, & nequit inclinare ad actus dependentes ab habitu subordinante: ergo non petit continuari cum habitu subalternante. Cõsequentia est euidens, quia ideo peteret continuari, vt posset concurrere ad actus dependentes à subalternante. Probatur antecedens, quia acquiritur per actus dependentes à præmissis creditis, & limitatur ad tales actus: sed actus dependentes à præmissis creditis sunt distinctissimæ speciei ab actibus dependentibus à præmissis cognitis euidẽter, alias opinio, & fides non distinguerẽtur specie à scientia: ergo habitus ille acquiritur per actus specie distinctos, & nequit consequenter inclinare ad actus procedentes à scientia subalternante.

In hoc autem deceptus videtur dictus author, quod existimauerit per eundem habitum, quem aliquis acquisiuit absque scientia subalternante, eum, acquisita deinde subalternante scientia, simul cum illa subalternante scientia elicere actum scientificum circa conclusionem subalternatam. Non ita autem contingit, sed quando acquirit habitum subalternantem, & eo mediante assentitur conclusioni subalternatæ, acquirit nouum habitum circa conclusionem illam subalternatam, qui habitus est scientificus, & distinctissimæ rationis ab habitu, quo ante acquisitam scientiam subalternatã facilitabatur ad assentiendum eidem conclusioni cum dependentia à præmissis iisdem, vt fide aut opinione cognitis; quod mihi tam clarum videtur, vt mirum videatur posse in dubium verti, re bene examinata.

QVÆSTIO V.

Vtrum detur habitus scientificus, & in quo consistat.

72

PEr *habitum scientificũ* seu *sciẽtiam habitualem*, intelligimus hic aliquid, quod facilitat intellectum ad hoc, vt possit, quando liberet voluntati, expedite, & celeriter, ac sine difficultate habere actum scientiæ.

CONCLVSIO I.

Datur habitus scientificus.

DAtur habitus scientificus. Hęc est cõmunissima cum *Philosopho 2. Ethicor. 1. & 3. Ethic. 5.* contra eos authores paucos, qui vniuersaliter negant habitus. *Probatur experientia*, qua constat nos, quo sæpius demonstramus aliquam conclusionem, reddi faciliores ad illam demonstrandã, & cognoscendam conclusionem eius scientifice: ergo datur

aliquod principium vnde prouenit huiusmodi facilitas; sed illud est, quod intelligimus nomine habitus scientifici: ergo datur habitus scientificus.

Dices illam facilitatem non prouenire ex aliquo positiuo, sed ex remotione impedimentorum; sed per habitum scientificum omnes intelligunt aliquod positiuum facilitans: ergo non datur habitus scientificus.

Confirmatur, quia si valeret illa experientia, probaret, quod darētur habitus in membris corporeis in ordine ad operationes quas aliquando facilius aliquando difficilius exercent; sed hoc videtur absurdum: ergo illa experientia nihil probat.

Contra hanc replicam facit *primò*, quod non possint assignari vlla impedimenta ex parte intellectus quo tollerentur, & quibus ablatis haberet facilitatem sciendi. *Deinde* non potest dari ratio vlla cur tollerentur impedimenta post repetitam demonstrationē pluries potius quā ante, nisi aliquid acquireretur tū, quod ante non erat: ergo quando adest facilitas adest habitus scientificus. Vnde in forma negatur maior replicæ.

Et ad confirmationem respondeo primò, concedēdo sequelam maioris, & negando minorem.

Respondeo secundò, negando sequelam maioris: & disparitas est quod possint assignari in membris corporeis impedimēta multa, quæ excluderent facilitatem quam ablatis illis impedimentis haberent, vt nimiam duritiem aut mollitiem, improportionem partium, & similia; qualia assignari non possunt ex parte intellectus.

73

Obiicies: Visus, quia est potentia naturalis, non indiget habitu ad videndum: sed intellectus est potentia naturalis: ergo non indiget habitu.

Respondetur communiter, negando maiorem præcise, & in sensu formali: sed potius ratio, cur nō indigeat habitu, est quod sit talis potentia naturalis, distinctæ scilicet rationis ab intellectu.

Cur visus non indigeat habitu intellectus verò sic.

Et si quæratur, quænam sit illa taleitas in ratione potentiæ naturalis in visu, ob quam non indigeat habitu, quæ taleitas nō sit in intellectu.

Respondetur communiter, quod sit illa taleitas, vnde oritur vt visus non possit habere plures actus distinctæ rationis circa idem obiectum, sed determinatur ad vnum; hinc enim fit, vt non habeat difficultatem, nec indigeat determinatione, quæ fieret per habitum. Intellectus autem nō habet talem naturam, sed potius oppositam, quia potest eidem propositioni propositæ obiectiue nunc dissentire, nūc assentire, nunc firmiter, nunc probabiliter tantum adhærere, aut non adhærere ipsi; & propter hanc indeterminationem suam indiget habitu determinante & facilitante.

Sed instari optimè potest contra hanc doctrinam, quod licet intellectus possit habere varios actus distinctæ rationis circa vnicam conclusionem secundum se nude consideratam, seu materialiter acceptam, tamen non potest ex se habere aliquem alium actum circa conclusionem propositam demonstratiue quā assensum; imo & in nostra sententia tam determinatur tum ad assensum, quàm visus ad videndum album propositum; & si pos-

posset iuxta aliorum sententiam non assentiri imperante voluntate, hoc non oriretur ex natura sua, nec ex aliqua difficultate, quam haberet in assentiendo, sed ex parte voluntatis: vnde si esset aliquis habitus propterea ponēdus, deberet poni potius ex parte voluntatis, quam intellectus: ergo sicut visus non indiget habitu ad videndum obiectum propositum sufficienter, quia nequit non videre ipsum, ita nec intellectus indigebit habitu ad assentiendum conclusioni scientifice propositæ.

Quod etiam *confirmatur* experientia, quia licet intellectus habeat difficultatem in proponenda conclusione scientifice, & demonstratiue, non tamen habet difficultatem vllam in assentiendo ipsi, quando demonstratiue proponitur, quandoquidem in eodem ipso instanti, quo sic proponitur, determinetur ad assensum absque vlla prorsus mora.

74 *Habitus sciētificus non ponitur ad facilitandū intellectum ad assentiendum conclusioni propositæ.*

Propter hoc mihi valde probabile videtur, quod habitus sciētificus non ponatur in intellectu ad facilitandum ipsum ad assentiendum conclusioni scientifice propositæ, sed potius ad proponendam ipsam scientifice, nam in ordine ad illam propositionē sentimus difficultatem quandoque, & quandoque facilitatem, & ablata difficultate propositionis, nulla manet difficultas acquirendi scientiam aut assentiendi scientifice illi conclusioni. *Vnde in forma Respondeo* ad replicā principalem negando paritatem de intellectu, & visu quantum ad habendum habitum; ideo enim visus non habet habitum, quia ipsiusmet non est proponere sibi obiectum, & eo proposito non indiget habitu; sed intellectus habet virtutem proponendi sibi obiectum, & quia potest varia obiecta proponere, & vnum obiectū varijs modis, potest habere difficultatem in proponēdo vno obiecto tali, vel tali ratione, & indigere propterea habitu.

Dices contra hoc: habitus, quo facilitatur intellectus ad proponendam conclusionem demonstratiue, est habitus demonstratiuus logicus: sed præter illum habitum datur in intellectu alius habitus, nempe physicus, & metaphysicus: ergo non bene dicitur quod habitus scientificus possit proponere conclusionem scientificè.

Respondeo negando maiorem, neque enim habitus demonstratiuus logicus posset vnquam se solo facilitare ad proponendam demonstratiue conclusionē physicam, aut metaphysicam, sed alius præterea habitus ad hoc requiritur.

75

Dices secundò: Intellectus cū habitu est causa naturaliter agēs: ergo deberet semper necessariò proponere conclusionem demōstratiue: sed hoc est falsū: ergo non datur talis habitus in intellectu.

Quod si respondeatur, intellectū cum habitu non esse causā adæquatam proponendi conclusionem demonstratiue, sed requiri vlterius propositionem specierū conclusionis, & præmissarum, & propterea non debere proponi conclusionem sic, nisi propositis illis speciebus.

Contra adhuc instari potest, quod si requiratur propositio illa specierum, superfluat habitus, quia intellectus ipse propositis speciebus facillime proponit cōclusionem, & assentitur ipsi absque habitu vllo.

Hæc instantia semper mihi visa est difficilis. *Responderi tamen potest*, experientia colligi nos facilitari quandoque ad proponēdas species tali vel tali ordine, quomodocunque id accidat, & illud, à quo sic facilitamur, esse habitum, qui tamen habitus debet habere occasionem aliquam vnde hic & nunc determinetur ad proponendam sic conclusionem, nimirum voluntatem aut desiderium cognoscendi demonstratiuè talem aut talem conclusionem; qua voluntate aut desiderio supposito, intellectus, si habeat habitum scientificum, facile proponet conclusionem demonstratiue, si autem non debeat, vel nullo modo, vel nō nisi ægrè illam proponet.

Solet hic examinari, in quonam consistat ille habitus, an in speciebus coordinatis, vel qualitate aliqua absoluta distincta. Sed hoc examinabitur in libris de Anima *disputatione de habitibus*.

QVAESTIO VLTIMA.

De vnitate & distinctione scientiarum.

76

Difficultas huius quæstionis valde exaggeratur à *Cōplutensibus*, *Ioanne à S. Thoma*, *& aliis*; & sane quidquid sit de aliorum sententia, ipsorum non solum difficilis, sed inexplicabilis mihi videtur. Vt res ipsa intelligatur, *suppono primò* potissimum quæstionem esse de scientijs totalibus speculatiuis, respicientibus plures conclusiones, & plura media: nam de scientijs partialibus tot quot respiciunt, aut diuersas conclusiones, aut diuersa media, aut etiam diuersa principia essentialiter & necessariò requisita, diuersæ speciei erunt ex hoc ipso.

Suppono secundò, quantū ad sciētias totales, difficultatē posse esse vel de scientijs totalibus actualibus, vel de habitualibus: Si autem loquamur de sciētiis totalibus respiciētibus plures conclusiones & plura media, certum est quod nulla ex illis sit vna numero; an autem sint vna specie, pendet ex dictis *quæstione proœmiali*, & ex ibi dictis suppono tanquam certum, quod includant plures sciētias distinctas specie. Sed quandoquidem quælibet scientia totalis actualis includat multas scientias partiales distinctas specie, difficultas erit, cur aliquæ scientiæ distinctæ specie faciant vnam totalem scientiam potius quam omnes, v.g. cur omnes illæ scientiæ actuales, quæ dicuntur integrare metaphysicam, potius dicantur facere vnam integralem scientiam, quam omnes omnino scientiæ dicantur facere vnam totalem scientiam. Quod si loquamur de scientia habituali, difficultas est, an sciētia totalis habitualis sit vna simplex qualitas, an verò aggregatum ex pluribus habitibus partialibus: & ex suppositione, quod sit huiusmodi aggregatū, examinandū erit, cur plures habitus metaphysici v.g. faciant vnā scientiam totalē potius quam omnes habitus sciētifici tam metaphysici quā physici & mathematici faciant vnā scientiam totalem aggregatam ex omnibus.

Alia difficultas est, an isti plures habitus, qui distinguuntur numero, & conflant vnam scientiam, v. g. Metaphysicam, sint distinctæ speciei, necne: & supponendum est scientiam habitualem non consistere in specie-

ciebus coordinatis, sed in aliqua qualitate superaddita potentiæ & speciebus illis, acquisita per actus scientificos, siue immediate faciliter intellectum ad illum assensum, siue solum faciliter ipsum ad proponendas præmissas & conclusionem debito modo: quorum dicendi modorum perinde est, quis teneatur quantum ad præsentem difficultatem.

Examinantur variæ sententiæ.

77 PRima *sententia* est non dari varias scientias totales distinctas, sed omnium rerum vnicam esse scientiam totalem. Hæc tribuitur *Aegydio 1. Met. q. 22. Mirandulano lib. 13. de euersione singularis certaminis, & aliis.* Duobus autem modis potest intelligi hæc sententia: *primò* sic, vt quemadmodum ex collectione plurium scientiarum metaphysicarum distinctæ rationis integratur vnica scientia totalis tam actualis quàm habitualis metaphysica, sic posset ex collectione omnium scientiarum actualium & habitualium fieri vna scientia totalis actualis & habitualis, quæ se extendat ad omnia scibilia. Et sane si hoc modo intelligatur, nullam habet inconuenientiam, nec potest dubitari, quin detur huiusmodi aggregatum, quod sit vnum aggregatione & ordine etiam tam bene, quàm aggregatum ex omnibus scientijs metaphysicis aut physicis. Sed vt hic sensus non habet difficultatem, ita nec iuuat ad propositæ quæstionis solutionem, in qua supponimus Metaphysicam, Physicam, & Mathematicam esse distinctas scientias totales, & quærimus vnde habet suam distinctionem & vnitatem.

Quo sensu omniū scibiliū vna sit scientia.

Alio modo posset intelligi hæc sententia sic, quod reuera non sint plures habitus scientifici in intellectu distinctæ speciei, sed quod vnico simplicissimo habitu inclinetur & faciliteteur ad omnia scibilia: & in hoc sensu falsissima est, vt probatur experiẽtia, qua constat nos faciles esse ad cognoscenda aliqua scibilia, & difficiles ad alia: quod accidit ex eo quod habeamus habitum inclinantem ad aliqua sine habitu inclinante ad alia: ergo non vno habitu inclinamur ad omnia.

Addo tamen, in hoc sensu non debere videri Thomistis hęc sententia improbabilis aut mira: nam profectò tam facile defendi potest, quod vnicus habitus indiuisibilis inclinet ad omnia scibilia, quàm quod vnicus habitus indiuisibilis se extendat ad omnes conclusiones metaphysicas, aut ad omnes physicas, aut Logicas; vnde cum ipsi hoc asserant, non debent negare probabilitatem huius sententiæ.

78 *Secunda sententia* est tot esse species distinctas scientias, quot sunt obiecta materialia specie distincta, quæ per scientias attinguntur. Hæc à *Soto & Masio* tribuitur *Nominalibus,* & manifeste falsa asseritur à *Complutensibus,* non alia tamen ratione nisi quod omnes fateantur vnam esse Geometriam, vnam Theologiam; sed secundum hanc sententiam essent plures Geometriæ, quia sunt plures conclusiones distinctæ speciei, quæ attinguntur à Geometria: ergo cuilibet tali conclusioni correspondet distincta specie scientia, & consequenter erunt plures Geometriæ.

Tot scientiæ quot conclusiones distinctæ.

Verum

Verum hæc impugnatio nihil vrget; nam quando dicitur quod Geometria sit vna, hoc non intelligitur de vnitate specifica, quasi Geometria tota esset vnica qualitas simplex eiusdem speciei, quæ se posset extendere ad omnes conclusiones Geometricas; & qui sic id intelligunt, male intelligunt, & oporteret Complutenses probare quod sic debeat intelligi. Intelligitur ergo de vnitate aggregationis, vt magis patebit ex dicendis.

Itaque reuera hæc sententia mihi verissima videtur, præsertim si in qualibet conclusione sit difficultas distincta, aut si præmissæ, ex quibus infertur, sint diuersæ rationis. Sed tamen non sufficit veritas huius sentētiæ ad solutionem quæstionis principalis, quia adhuc manet examinādum, cur plures scientiæ distinctę rationis dicantur integrare vnicam scientiā totalem, v.g. Metaphysicam potius, quam aliæ sciētiæ.

Tertia sententia parum distat à præcedenti, fatetur enim scientiam totalem quamlibet includere quidem plures sciētias specie distinctas, sed tamen non tot, quot sunt cōclusiones distinctæ, vt dixit præcedens; nam existimant vnicum specie habitum posse deseruire ad plures passiones de eodem obiecto demonstrandas, & consequenter inclinare ad diuersas conclusiones. Ita *Toletus quæst. 3. proœm. Ogna quæst. 1. art. 3. Niger quæst. 13. clypei*. Verum hæc diuersitas parum facit ad propositum, quia adhuc æque manet examinandum, cur plures illæ scientiæ faciant vnicam scientiam. *Deinde* existimo esse falsum, quod vnicus habitus possit sufficere ad plures passiones de obiecto eodem demonstrandas, quia bene potest quis esse facilis ad vnam passionem demonstrandam sine facilitate ad demonstrandam aliam, & consequenter habitus facilitans ad vnam non facilitat ad alteram.

79

Quarta sententia tenet quamlibet scientiam totalem, præsertim habitualem, esse vnam per se simplicem qualitatem, & non plures qualitates, neç conflatam ex pluribus qualitatibus. Hanc tenent *Complutenses*, qui dicunt eam procul dubio esse. *S.Thomæ 1.2. quæst. 54. art. 4.* & pro ea citant plures *Thomistas*. Quia vero difficillimum videtur ostendere, cur vnus simplex habitus possit sufficere pro omnibus cōclusionibus metaphysicis, & non possit etiam sufficere pro conclusionibus physicis, ac mathematicis, propterea valde laborant hi authores in assignanda ratione, cur vnicus simplex habitus extendat se ad solas, & omnes metaphysicas, & alius ad solas, & omnes physicas, & tertius ad solas, & omnes mathematicas. *Ratio autem difficultatis* est hęc, quod in Metaphysica sint plures cōclusiones distinctissimæ rationis, & difficultatis, ex quibus aliquis potest scire quasdam habitualiter, & actualiter, & ignorare alias: ergo si hoc non obstante vnus habitus possit inclinare ad illas, similiter poterit vnus habitus inclinare ad conclusiones metaphysicas, & physicas; neque videtur esse vlla ratio, cur non possit, nisi quod conclusiones physicæ sunt distinctissimæ rationis à metaphysicis, & distinctissimas difficultates habent.

Quod si dicatur, vnicum habitum

bitum simplicem posse sufficere ad omnes conclusiones metaphysicas, quia omnia obiecta istarum conclusionum continentur sub vno obiecto adæquato, nimirum ente; ad quod illa omnia attribuuntur, manet adhuc difficultas, cur non possit idem habitus extendere se ad conclusiones physicas, quandoquidem corpus naturale, quod est obiectum adæquatum Physicæ, contineatur sub ente, tanquam species eius, & possit consequenter ad ipsum attribui non minus quã substantiæ spirituales, quæ continentur sub ipso, attribuuntur ipsi.

80 *Declaratio sententia Thomistica.* *Ad hanc difficultatem tollendã*, & defendendam prædictam sententiam, *Thomistæ* communiter, & nominatim *Complutēses* hic multa dicunt, quæ veritatis gradu, nobis etiam examinanda sunt. *Dicunt ergo primò* quod in obiecto formali scientiæ, hoc est illo obiecto, quod per se attingitur à scientia, duæ rationes sunt considerandæ, ratio nimirum formalis, *quæ*, quæ vocatur obiectum formale *quod*, & ratio formalis *sub qua*, quæ vocatur obiectum formale *quo*: ex his autem scientia specificatur à ratione formali *sub qua*, & non à ratione formali *quæ*: v. g. visus versatur circa colorem, & tendit in colorem, vnde ratio coloris est ratio formalis *quæ*: lux verò, aut idem modus immutandi potentiam, erit ratio formalis *sub qua*; à qua specificatur visus; nam quandoquidem visus tendat in plures colores, oportet vt habeat vnicam rationem specificatiuam, quæ ratio non potest esse ratio coloris, quandoquidem attingat plures rationes diuersas coloris, vt albedinem, & nigredinem; debet ergo esse aliquid aliud, nimirum, vt dixi, lux, vel idem modus immutandi potentiam. Quod autē hæ duæ rationes sint assignandæ in obiecto scientiæ, probant ex eo, quod eadem conclusio possit attingi per diuersas scientias: ergo præter rationem formalem *quæ*, quam attingunt istæ diuersæ scientiæ, debent assignari plures rationes formales *sub qua*, quarum vna specificet vnam ex illis scientijs, & alia alteram. Similiter plures conclusiones spectant ad eandem scientiam, quamuis habeant diuersas rationes formales *quæ*, quia nimirum conueniunt in eadem ratione formali *sub qua*.

81 *Dicunt præterea*, obiectum scientiæ debere necessariò esse aliquid abstractum à materia: & quia triplex est materia, à qua potest obiectum scientiæ abstrahi, hinc cōsiderant triplicem abstractionem a materia in obiectis scientiarum. Illæ tres materiæ sunt *materia singularis*, *materia sensibilis*, *materia intelligibilis*: *Materia singularis* est ipsa singularitas; & ab hac materia abstrahit omnis scientia; *materia sensibilis* sunt omnes qualitates sensibiles, quæ sensibus percipiuntur corporeis, & ab hac abstrahit Mathematica, quæ considerat quantitatem non considerando, an sit affecta vllis talibus qualitatibus; & etiam Metaphysica, quæ non considerat tales qualitates, neque subiectũ, vt afficitur illis. *Materia intelligibilis* est ipsa materia prima, & ab hac abstrahit Metaphysica, quæ non considerat ipsam, nec aliquid dependens ab ipsa, vt ab ipsa dependens. Vnde habemus tria genera scientiarum: *vnum* istius scientiæ, quæ abstrahit à

sola

sola materia singulari, & nō abstrahit à materia sēsibili aut intelligibili, & hæc est Physica seu Philosophia naturalis; *alterum* istius sciētiæ, quæ abstrahit & à materia singulari, & etiam à materia sensibili, non tamen ab intelligibili, vt Mathematica, quæ considerat quantitatem, vt independentem à materia sensibili, non tamen vt independentem à materia intelligibili, hoc est à materia prima. *Tertium* denique istius scientiæ, quæ abstrahit ab omni materia, à singulari scilicet, à sensibili, & ab intelligibili, vt Metaphysica, quæ neque singularitatem, neque quantitatem, neque materiam primam cognoscit.

82 Hinc colligunt has abstractiones esse de ratione formali *sub qua*, & specificatiua scientiarum; vnde necessariò, quæ habent abstractiones diuersas, sunt scientiæ specie diuersæ. Sed quia sunt aliquæ scientiæ specie diuersæ habentes eandem abstractionem à materia, vt v. g. Mathematicæ omnes, addunt præterea non sufficere hanc abstractionem ad specificationem scientiarum, sed requirunt vlterius pro specificatiuo inadæquato vnitatem mediorum, quibus acquiritur scientia, & per quæ, tanquam per lumina diuersa, intellectus adiuuatur ad eā habendā. Itaque quando hæc media sunt in ratione luminis diuersa, tunc scientiæ erunt diuersæ, quamuis habeant eandem abstractionem à materia; quando verò & abstractio erit eadem, & media eiusdem rationis, scientiæ erunt eiusdem rationis specificæ, & habitus facilitans ad illas erit vnica simplicissima qualitas: tunc autem media & principia erunt diuersæ rationis, quando vnum ex ipsis non sequitur ad aliud, nec reducuntur ad aliquod principium commune; & tunc erunt eiusdem rationis, quando vnum sequitur ex alio, aut vtrumque ex aliquo tertio. Sic intelligo hanc communissimam Thomistarum sententiam, in qua plurima sunt, quæ maximam habent difficultatem, & nihil prorsus, quod sufficiat ad intentum, vt constabit ex eius impugnatione.

83 *Impugnatio præd:cta sententia.*

Impugnabitur autem efficacissime probando non dari vllam rationem vnam *sub qua*, in qua conueniunt omnes conclusiones pertinentes ad vnam scientiam totalem v.g. Physicam, quę sufficiat ad identitatem specificam omnium cognitionum actualiū, quæ habentur de illis conclusionibus, aut consequenter ad identitatem specificam habitus inclinantis ad illas cognitiones.

Non datur vlla ratio sub qua in omnibus scientijs actualibus quæ sufficiat ad earū vnitatē specificam.

Probatur ergo hoc primò, quia omnino absurdum videtur cognitionem physicam, qua cognoscitur calor expellere frigus, cū repræsentet calorem secundū rationem formalem caloris, & frigus secundum rationem formalem frigoris, esse eiusdem speciei cum cognitione, qua cognoscitur homo esse constans materia & forma, aut esse generabilis & corruptibilis: ergo non datur in cognitionibus actualibus physicis aliqua ratio vna *sub qua* sufficiens ad inferendam illam idētitatem specificam istarum cognitionum. Probatur antecedens primò, quia nulla ratio, in qua istæ duæ conclusiones physicæ, v. g. calor expellit frigus: homo est risibilis, conueniunt, efficit quin cognitio prioris dicat essentialiter ordinem ad calorem, &

negationem ordinis ad hominē, & cognitio posterioris dicat essentialiter ordinem ad hominē, & negationem ordinis ad calorem; ergo nulla ratio, in qua conueniunt, potest efficere, quin istæ cognitiones sint distinctæ speciei, quæ enim dicunt ordines ad diuersa specie ex natura sua intrinseca, necessariò sunt distinctæ speciei, vt videtur euidens.

84 *Probatur secundò* idem antecedens, quia species intelligibilis impressa coloris est distinctæ speciei à specie intelligibili repræsentante hominem aut frigus, non obstante quacumque conuenientia quam habent ista obiecta, & speciatim non obstante conuenientia, quam habent in eadem abstractione à sola materia singulari, quia illæ species repræsentant colorem, & frigus, & hominem secundum proprias rationes suas, & dicunt ordinem ad illa, vt sunt distincta in esse rei: sed etiam cognitiones, quæ habentur ijs mediantibus de ijsdem obiectis, repræsentant formaliter illa obiecta, secundū quod differunt, & vt sic dicunt ordinem ad illa: ergo non obstante quacumque conuenientia, quam habent ista obiecta, & præsertim non obstante conuenientia in eadem abstractione, adhuc istæ cognitiones erunt distinctæ rationis, & speciei. Et sane quicumque hoc negaret de cognitionibus illis, & diceret quod sint eiusdem speciei, quia obiecta earum, licet sint in esse rei distinctæ rationis, sunt tamen in esse scibilis eiusdem rationis, eodem modo posset dicere quod illæ species essent eiusdem speciei ob eandem rationem, quæ æque de speciebus ac de cognitionibus currit.

85 *Probatur tertiò*, quia istæ cognitiones habent diuersa obiecta formalia *qua* distincta rationis, vt fatentur aduersarij, & illa obiecta vt sic distincta attinguntur per se primò à cognitionibus illis: ergo cognitiones specificantur ab illis saltem partialiter, & consequenter, vt obiecta sunt distincta, cognitiones etiā erunt distinctæ. Probatur consequentia prima, quia non est potior ratio, cur diuersæ rationes formales *sub qua*, v. g. diuersæ abstractiones à materia diuersificent sciētias, quam diuersæ rationes formales *quas* sed secundum aduersarios, vbi sunt diuersæ rationes formales *sub qua*, cognitiones erunt distinctæ speciei: ergo vbi erunt distinctæ rationes formales *qua*, cognitiones erunt distinctæ rationis.

Ratio formalis quæ iuuat ad distinctionem scientiæ non minus quam ratio sub qua.

Dices disparitatem esse, quod obiecta formalia *qua* constituūt obiectum in esse rei, ratio vero formalis *sub qua* constituit obiectum in esse scibilis: potius autē debet specificari scientia à ratione constitutiua obiecti in esse scibilis, quam à ratione constitutiua in esse rei.

Contra primò, quia quamuis daremus quod scientia specificaretur à ratione *sub qua*, non tamen inde sequeretur quod omnes sciētiæ conuenientes in ratione illa *sub qua* deberent esse eiusdem speciei, modo haberent diuersas rationes formales *qua*, quia specificatio earum ab illa ratione *sub qua* consisteret in hoc, quod penes illā rationem distinguerentur ab omnibus alijs scientijs, quæ non haberent eandem rationem formalem *sub qua*, quod concessum, non iuuat prædictā scientiam.

86 *Contra secundò*, quia gratis, & absque

absq; fundamēto asseritur quod ratio formalis *qua* non constituat obiectum partialiter saltem in esse scibilis; imò patet manifeste quod sic, quandoquidem per ordinem ad illam rationem potest colligi, quod vna scientia distinguatur specie ab alia, quia ex eo quod diuersæ sint rationes formales *qua*, sequitur diuersas exigi necessariò species intelligibiles impressas ad scientias, quibus cognoscuntur illæ diuersæ rationes.

Dices colligi optime quod ratio formalis *quæ* non specificet vllo modo scientiam primò, quia vnica ratio formalis *qua* attingitur per diuersas scientias: secundò, quia non specificat potentiam: ergo nec scientiam à paritate rationis. Probatur antecedens, quia aliàs vna potentia non posset tendere in diuersas rationes formales *quę*, quod falsum apparet in oculo, qui tendit in albedinem & nigredinem.

Contra primam probationem, quia quamuis ratio formalis *qua* specificaret scientias in hoc sensu, quod quæ haberent diuersas rationes formales *qua*, essent diuersæ rationis, non inde sequeretur, quin diuersæ scientiæ possint tendere in eandem rationem formalem *quę*, modò haberent alia principia specificatiua: quoties autē diuersæ sciētiæ tendunt in idem obiectum formale *quod*, aut in eandem rationem formalem *qua*, aderunt alia principia ex quibus desumi poterit distinctio earum, v.g. diuersa media, aut alia aliqua principia similia: ergo ex eo quod diuersę scientię possint habere idem obiectum formale *quod*, nō sequitur quin illud obiectum possit esse specificatiuum partiale, sed solum quereretur, quod non esset specificatiuum totale.

87

Contra secundam probationem, nego antecedens, ad cuius probationem dico, vnicam potentiam bene posse tēdere in diuersa obiecta sub diuersis rationibus specificatiuis, modo sint solum partialiter specificatiua: id quod euidenter patet de intellectu secundum ipsos aduersarios, qui tendit in obiecta tribus illis abstractionibus, quas ipsi vocant rationes *sub qua* & specificatiuas: ergo similiter potest idem oculus tendere in diuersos colores sub diuersis rationibus specificatiuis; quod manifestius erit, si aduertatur, quo sensu istæ rationes formales *qua* sint specificatiuæ.

Itaque solum debent esse specificatiuæ in hoc sēsu, quod quæcumque potentia tendit in aliquam rationem formalem *quæ*, in quam alia potentia non tendit, inde colligi possit, quod distinguatur ab illa alia potentia; non vero in hoc sensu, quod quęlibet ratio formalis *quę* specificatiua determinet sibi vnicam tantum potentiam: hæc autem specificatio haberetur, quamuis oculus haberet diuersas rationes formales *quę* specificatiuas, v.g. rationem particularem albedinis & nigredinis: nam eo ipso quo potest tendere in albedinem, in quam non potest tendere auditus, optime colligitur distinctio ipsius ab auditu: & similiter eo ipso quo potest tendere in nigredinem, in quam nequit auditus idem tendere, similiter colligitur distinctio ipsius ab auditu: sed ex eo quod tendat in nigredinē, aut albedinē, nequit colligi distinctio ipsius ad intellectu, quia hic etiam tendit in vtramq;

Quomodo rationes formales quæ sunt specificatiua sit entiæ.

Ex

88 *Ex his patet manifeste*, quod nulla detur vna ratio *sub qua* in omnibus conclusionibus scientię vllius totalis, & speciatim Physicæ, ex qua sequatur identitas specifica scientiarum actualium, quibus cognoscuntur. Hinc verò vlterius sequitur, quod non detur vlla ratio *sub qua* in illis, ex qua sequeretur identitas specifica habitus inclinantis ad illas cognitiones: si enim non obstante quacumque tali ratione ipsæmet scientiæ actuales sunt distinctæ speciei, etiam habitus erunt distinctæ speciei, maxime quandoquidem habitus inclinans ad vnā possit haberi cum difficultate assentiendi alijs conclusionibus, vt contingit in casu nostro: neque enim qui facilis est ad ipsam physicam conclusionem sciendam, erit eo ipso facilis ad sciendas cæteras, vt patet experientia, vnde manifeste ruit tota doctrina proposita ab aduersarijs ab stabiliendam suam sententiam.

Impugnatio secūda præmissæ doctrinæ.

Improbatur secundò eadem doctrina & sententia, ostendendo in particulari quod conuenientia in eadem abstractione à materia, etiam si talem conuenientiam haberent omnes conclusiones metaphysicæ aut physicæ, aut mathematicæ, non sufficiat ad hoc vt habeant vnitatem specificam. Probatur ergo hoc, quia omnes conclusiones omniū scientiarum conueniunt in eadem abstractione a materia singulari secundum aduersarios, & tamen hoc non sufficit ad hoc vt scientiæ actuales aut habituales circa ipsas versatæ, sint eiusdem speciei, etiam secundum aduersarios: ergo conuenientia in eadem abstractione a materia intelligibili, quam habēt omnes conclusiones metaphysicæ, non sufficit vt omnes cognitiones circa illas versatæ, sint eiusdem speciei. Consequentia patet a paritate rationis.

Dices disparitatem esse, quod ex omnibus scientijs, licet conueniant in eadem abstractione a materia singulari, quædam habent tamen disconuenientiam in alijs abstractionibus, quod sufficit ad ipsarum distinctionem specificam: scientiæ autem omnes partiales metaphysicæ non habent disconuenientiam in vlla abstractione, & consequenter non debent distingui specie.

89 *Contra primò*, quia licet non disconueniant in aliqua abstractione, disconueniunt in alijs principijs, vt in obiectis formalibus *quę*; & in medijs quibus acquiruntur, & hæc disconuenientia tam sufficit ad earum distinctionem, quam disconuenientia in aliquibus abstractionibus.

Contra secundò, quia posset dici quod illa abstractio a materia singulari sit sola ratio specificatiua *sub qua*, & quod cæteræ abstractiones essent materiales, & impertinentes ad specificationē, sicut aduersarii dicunt de obiectis formalibus *quæ*: hoc autem supposito, disconuenientia in illis abstractionibus non argueret distinctionem, sicut nec disconuenientia in obiectis formalibus *quæ* arguit secundum aduersarios.

Contra tertiò, quia aliqua cognitio metaphysica tendit in Deum, vt actum perfectissimum excludentem omnem potentialitatem ac materialitatem, etiā metaphysicam, & aliqua alia tendit in Angelum, vt potentialem & perfectibilem per formā a se realiter distinctam: sed consi-

ſideratio Dei, vt ſic, videtur eſſe magis abſtracta a materia quam conſideratio Angeli: ergo ſi diſconuenientia in aliqua abſtractione a materia ſufficiat ad diſtinctionem ſcientiarum, Metaphyſica includet plures cognitiones & habitus diſtinctæ rationis contra aduerſarios.

90 *Confirmatur hoc*: non eſt potior ratio cur diſconuenientia in aliqua abſtractione a materia ſufficeret ad diſtinguendas ſcientias quam diſconuenientia in abſtractione ab eadem potentialitate: ſed hæc non ſufficit ſecundum aduerſarios, quia aliàs Metaphyſica ex iam dictis includeret plures ſcientias diſtinctæ ſpeciei: ergo nec diſconuenientia in abſtractione a materia aliqua ad id ſufficit.

Confirmatur ſecundò, quia Deus non eſt in eodem gradu immaterialitatis cum vlla ſubſtantia creata, maxime ſecundum Thomiſtas, qui propterea negant ipſum poſſe connaturaliter videri ab vllo creato intellectu, & poſſe dari ſpeciem creatam intelligibilem impreſſam eius: ergo ſcientia, quæ habetur de Deo in Metaphyſica, erit diſtinctæ ſpeciei a ſcientia, quæ habetur de quacumque creatura. Probatur conſequentia, quia Deus, ſi ſit magis immaterialis, magis abſtrahit a materia: ſed maior abſtractio a materia ſufficit ad diuerſitatem ſcientiarum: ergo &c.

91 *Improbatur tertiò eadem doctrina* oſtẽdendo, quod quãuis ſcientia Metaphyſica, Phyſica, & Mathematica diſtinguantur ſpecie propter diuerſas illas abſtractiones, adhuc tamen neutra ex illis ſit vna ſimplex qualitas, ſed includat plurimas qualitates diſtinctas ſpecie. Probatur ergo hoc, quia ſecundum ipſoſmet aduerſarios poſſunt ſcientiæ cõuenientes in eadem abſtractione a materia eſſe diuerſæ ſpeciei, quando media & principia, per quæ acquiruntur, ſunt diuerſæ rationis, & tunc ſunt diuerſæ rationis, quando medium vnius non infertur ex medio alterius, nec vtrumque ex aliquo tertio: ſed media, per quæ acquiruntur variæ cognitiones metaphyſicæ & phyſicæ, ſic ſe habent: ergo Metaphyſica & Phyſica, & idem eſt de Mathematica & cæteris ſcientiis totalibus, includit multas ſpecies. Probatur minor, quia medium, per quod Phyſica oſtendit dari tria principia corporalis naturalis in fieri, & duo in facto eſſe, eſt diſtinctiſſimæ rationis a medio, per quod oſtendit non poſſe dari vacuũ, aut dari quatuor genera cauſarum, aut materiam primam poſſe vel non poſſe exiſtere ſine forma: nec hęc media ſequuntur ex ſe inuicem aut ab alio tertio, ſunt enim prorſus diſparata; & idem de mediis, quibus Metaphyſica oſtendit Angelum eſſe mobilem ad vbi, & ad intellectiones ac volitiones, & Deum intelligere & velle abſque mutatione.

Confirmatur, quia medium ſcientiæ proprie dictæ a priori eſt definitio ſubiecti, de quo aliquid ſic ſcitur: ſed certum eſt definitionem Angeli & deſcriptionem Dei, & definitionem intellectionis & volitionis eſſe diſtinctiſſimæ rationis, & vnam non ſequi ad alteram, nec ex aliquo tertio: ergo media ſcientiarum metaphyſicarum ſunt diuerſæ rationis in ſenſu ipſorum aduerſariorum.

92 *Improbatio quarta.* *Improbatur quartò* eadem doctrina oſtendendo non poſſe deſumi

sumi distinctionem Metaphysicæ, Physicæ, & Mathematicæ ab illis abstractionibus in sensu aduersariorum, quod sic ostenditur: Ideo secundum ipsos Mathematica distinguitur a Physica, quia abstrahit a materia sensibili, non verò ab intelligibili, & ideo distinguitur a Metaphysica, quia non abstrahit a materia intelligibili, quemadmodum Metaphysica abstrahit: sed Mathematica prorsus abstrahit a materia intelligibili: ergo falsum est principium illud, vnde colligitur eius distinctio a Physica, & Metaphysicæ. Probatur minor, quia materia intelligibilis est materia prima, vel substantia materialis secundum aduersarios: Mathematica autem nullo modo considerat alterutram ex his; vnde quãuis non daretur materia prima vllo modo, nec substãtia materialis, omnis sciẽtia Mathematica, quæ habetur de quantitate, prorsus esset eiusdem rationis, ac est de facto, nec vllus Mathematicus, vt Mathematicus, cognoscit aut curat, vtrum detur materia prima aut substantia materialis, necne, sed solum considerat ipsam quantitatem secundum se: ergo totaliter abstrahit Mathematica a materia intelligibili.

93 *Confirmatur hoc*, quia licet quantitas omnis de facto sit cõiuncta cum materia sensibili, hoc est cum aliqua qualitate sensibili, tamen Mathematica abstrahit a materia sensibili; si non considerat quãtitatem, vt sic coniuncta est; & si cognitiones eius de quantitate essent eodem modo veræ, si nõ coniungeretur ac sũt de facto cum coniungitur: sed Mathematica non cõsiderat materiam primam aut substantiam, cui coniungitur quantitas de facto, & eodem modo cognitiones mathematicæ essent veræ, ac si non esset illis coniuncta quantitas: ergo quamuis revera coniungatur, hoc tamen non obstante Mathematica abstrahit à materia illa intelligibili.

Confirmatur hoc, quia Mathematica tam abstrahit à materia intelligibili, quàm Arithmetica secundum aduersarios: sed certũ videtur, quod Arithmetica abstrahat a materia intelligibili; nam numerus ternarius Angelorum, & quaternarius, & proportiones eorum tam spectant ad Arithmeticam, quàm numerus ternarius aut quaternarius rerũ corporearum; & omnes demonstrationes Arithmeticæ æque concludunt de numero Angelorum, ac de numero lapidum vel lignorum; & per accidens prorsus est ad Arithmeticam, quod vnitates, quæ sunt principia numeri ab ipsa considerati, sint vnitates corporales aut spirituales: sed numerus Angelorum abstrahit a materia intelligibili: ergo & numerus omnis consideratus ab Arithmetica, vt ab ipsa consideratur; & consequenter distinctio Arithmeticæ & Mathematicæ a Metaphysica non debet desumi a diuersa abstractione a materia, seu ex eo quod vna abstrahat a materia intelligibili, & altera non abstrahat.

94 *Impugnatio quinta.* *Improbatur quintò* ostendendo esse plures abstractiones quàm illas tres, ratione cuius deberent plures scientiæ distingui, quàm illæ tres, quod ostendo hoc modo: Datur aliquod obiectum abstrabibile a materia singulari, & nõ abstrahibile a materia sensibili, aut intelligibili, vt v. g. color, quatenus est accidens connatu-

Dantur plures abstractiones quam tres.

rale corporibus: datur obiectum abstrahibile a materia singulari & intelligibili, non vero sensibili, vt idem color quatenus est determinatiuus oculi ad visionem, aut intellectus ad intellectionē sui; datur etiam obiectum abstrahibile a materia sensibili & singulari, non verò intelligibili, vt quantitas, quatenus consideratur a Mathematica secundum aduersarios. Datur denique obiectum abstrahibile a materia singulari, sensibili, & intelligibili, vt Angelus v. g secundum quod consideratur a Metaphysica: ergo dantur quatuor abstractiones, seu abstrahibilitates a materia, quibus debent correspondere quatuor scientiæ.

Confirmatur, quia non est potior ratio cur scientia, quæ habetur de quantitate, vt abstrahit a materia sensibili, sit distinctæ rationis a scientia quæ habetur de ipsa, vt concernit istam materiam, quàm quod scientia, quæ habetur de colore, vt abstrahit à materia intelligibili, sit distinctæ rationis a scientia, quæ habetur de ipso, vt concernit illam materiam: sed alterutra ex istis scientijs non debet spectare ad Physicam, aliàs Physica includeret plures scientias distinctas contra aduersarios, nec vlla ex illis spectat ad Metaphysicam aut Mathematicam: ergo debet assignari aliqua alia scientia præter illas tres & contentas sub illis. Plurima alia possent exponi contra prædictam sententiam & doctrinam, cui innititur: sed hæc abunde sufficiunt, nisi superfluant in re tam clara ex se.

Vera sententia & resolutio quæstionis.

95

VLtima denique & vera *sententia* est, quamlibet scientiam totalem tam actualem quam habitualem, includere varias partes specie distinctas, ex quibus integratur ipsa scientia totalis, actualis quidem ex actibus, habitualis ex habitibus partialibus correspondentibus illis partibus. Quæ sententia est omnium Scotistarum & recentiorum communiter, & patet manifeste ex dictis tum *hic*, tum *supra quæstione proœmiali*, quæ hic iterum non sunt repetenda; sed solum est soluenda difficultas principalis huius quæstionis, cur nimirum omnes scientiæ metaphysicæ dicantur facere vnam scientiam metaphysicam, & omnes scientiæ physicæ dicantur facere vnam scientiam physicam, potius quam omnes scientiæ partiales physicę & metaphysicæ facerent vnicam aliquam scientiam.

Cur omnes scientiæ metaphysicæ faciunt vnā scientiā distinctam à physicis.

96

Respondeo: ergo quantum est ex natura rei, certum esse omnes scientias posse integrare aliquam vnam totalem conflatam ex omnibus illis, quæ etiam posset vocari vno nomine, si homines imposuissent vnum nomen ad illam significandam. Hoc tamen non obstante, certum est plures scientias partiales, non obstante quod distinguantur specie, habere nihilominus aliquam maiorē conuenientiam inter se, quam cum aliis scientijs, & ratione huius conuenientiæ posse in varias classes omnes scientias diuidi ponendo in vna classe omnes sciētias, quæ habent aliquam peculiarem similitudinem inter se, & in

in alia aliàs non habentes inter se illam priorem, sed aliam aliquam, & imponendo nomina significantia illam specialem similitudinē; ad eum prorsus modum, seruata proportione, quo diximus res omnes posse in varia diuidi prædicamenta. Facta autem huiusmodi diuisione aggregatum ex scientiis vnius classis potest dici vna integralis sciētia, & appellari vno nomine; & vnitas ipsius ac distinctio ab aliis scientiis positiuis in aliis classibus desumi optime poterit ab illa ratione, in qua conueniunt obiecta eius; & ratio totalis, vnde colligi debet an scientia aliqua spectet ad illam classem, seu ad aliam, erit ordo eius ad illam rationem, aut negatio talis ordinis: nam si habuerit talem ordinem, hoc est, si se extendat ad obiectum sub tali ratione, debet poni in illa classe; si non dicat talem ordinem, debet poni in alia classe; & si illa ratio, in qua conueniunt omnia illa obiecta, vocetur ratio *sub qua* formalis & specificatiua, non erit id inconueniens, poteritque dici totalis specificatiua in hoc sensu, quod omnes scientię respicientes illam rationem distinguantur ab omnibus, quæ non respiciunt illam, & debeant poni in illa classe, & appellari nomine illo appropriato scientiis spectantibus ad illam classem, non verò in illo sensu, quod omnes scientiæ conuenientes in illa ratione debeant esse eiusdem speciei inter se, quia licet ab illa ratione nō possint habere diuersitatem, possunt tamen per ordinem ad alia principia.

97 Hæc mihi videtur realissima solutio & declaratio huius rei, & iuxta eam *Dico* scientias illas partiales, quæ agunt de substantiis spiritualibus & conceptibus cōmunibus illis ac rebus corporeis indagando naturas earum per definitiones & descriptiones, habere hanc connexionem inter se, quod non considerent aliquid corporeum, aut subiectum vllo modo sensibus; vnde omnes illæ scientiæ possent bene poni in vna classe distincta a classe, in qua reponuntur aliæ scientiæ: & quia ratio in qua conueniunt, est ordo ad rem non corpoream, nec materialem, propterea conuenientissimum nomen, quod imponeretur ipsis, quatenus sic cōuenirent inter se, & disconuenirent ab aliis scientiis, esset *Metaphysica*, id est scientia transnaturalis seu excedens naturam, hoc est rem materialem aut corporalem. Has ergo scientias hoc nomine appellauit Philosophus, & eas in vnam classem redegit, quam vocauit *Metaphysicam*; hoc est aggregatum ex scientiis omnibus transnaturalibus; quare Metaphysica non debet comprehendere vllam scientiam de rebus corporalibus. Et hinc cessat difficultas illa, cur Metaphysica non solum agat de ente vt sic, sed etiam de aliquibus speciebus eius, v. g. de Angelis, non verò agat de aliis speciebus eius, nimirum de corpore naturali; ratio enim est, quod per Metaphysicā intelligant Philosophi sciētiam, quæ agit de rebus non corporalibus: ergo nulla scientia appellata *Metaphysica* potest agere de corpore.

98 *Rursus*, quia dantur scientiæ plures de corporibus naturalibus pluribus, vt de corpore naturali vt sic, & speciebus eius, ac accidentibus ipsis connaturalibus per definitiones & descri-

ptiones ipsarum, & quia omnes hæ conueniunt in hac ratione, quod respiciunt res naturales seu corporeas; propterea omnes tales in vnam classem redigi poterant, & aggregatum ex ipsis poterat vocari bene *Physica*, hoc est scientia naturalis, seu scientia de rebus corporeis, vt corporea sunt, aut de rebus dicentibus ordinem ad corpus, quatenus dicunt ordinem ad ipsum, & ita de facto a Philosophis factum est.

Rursus, quia dantur aliæ scientiæ plures de pluribus rebus non secundum naturam intrinsecam ipsarum secundum se consideratarum, sed secundum proportionem, quam plura ex ipsis habent ad inuicem, aut ad alia, poterant etiam in aliam classem redigi, & ita factum est à Philosophis, dum cæteras huiusmodi scientias comprehendunt sub *Mathematica*. Hæc est ratio adæquatæ diuisionis scientiæ speculatiuæ in tres illas species vulgatas, *Metaphysicam*, *Physicam*, & *Mathematicam*.

Quod si aliquis vellet alio modo diuidere scientias in alias & alias classes, non esset id ipsi difficile: posset enim in vnicam classem ponere scientias de naturis substantiarum spiritualium; in aliam scientias de substantijs corporalibus cælestibus; in aliã eas quæ essent de substantijs sublunaribus; in aliam scientias, quæ de accidentibus spiritualibus; in aliam, quæ de corporalibus, in aliam, quæ de numero; in aliam denique, quæ essent de proportionibus, &c. nec in hoc est aliqua realis difficultas.

Solet hic agi de diuisione scientiæ in *practicam* & *speculatiuam*, sed ex dictis in *quæstione proœmiali* quid nobis dicendum sit de vtriusque natura, & quomodo distinguantur, facile est colligere. Quare cũ nihil aliud addendum sit, toti Logicæ finis est imponendus, ad DEI Omnipotentis, Beatissimæ Virginis MARIAE, omniumq; Sanctorum, ac præcipue FRANCISCI, PATRITII, & ISIDORI gloriam ac honorem. Amen.

FINIS.

IN-

INDEX DISPVTATIONVM AC QVAESTIONVM

Quæ in hoc Tomo tractantur.

Disputatio I. de Ente rationis.

Disputatio II. de natura Logicę seu Dialecticę. 119

Quæ-

sit

FINIS.

INDEX
RERVM NOTABILIVM,
Quæ in hoc Tomo tractantur.

Primus numerus significat paginam, Secundus numerum marginalem.

A

alius

Caren-

con-

D

E

entia

F

G

Indu-

Natu-

P

pas-

Præ-

ex

nn.

T

an

Vox

FINIS.

REGESTVM.

† ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm

Nn Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz,

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee.

Omnes sunt Quaterniones, prater †, *Ternionem, &* Eee, *Duernionem.*

ROMAE, Typis Ludouici Grignani. MDCXLII.

SVPERIORVM PERMISSV.